
3 1761 03930 5958

VELUT
ARBOR
ÆVO

CVACHOVEC

Dle Luca Giordaniho nazv. Fa Presto kreslil König.

Michael a andělé jeho bojovali s drakem, jenž slove ďábel: i svržen jest.

(Zjev. 12. 7.)

BIBLÍ SVATÉ

čili

PÍSMA SVATÉHO STARÉHO I NOVÉHO ZÁKONA BOŽÍHO

díl třetí

Dle nejlepších starších výkladů k tisku připravil

Frant. S. Bezděka,
kněz církevní, úředník c. k. veřejné a universitní knihovny pražské, úd mimořádný účené společnosti nauk v Čechách

V PRAZE
Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober
1865.

Knihy dílu třetího:

Národní knĕhtiskárna: I. L. Kober v Praze.

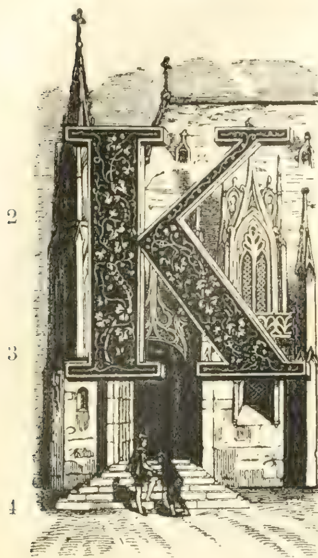
Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober v Praze.

Evangelium podlé sepsání sv. Matouše.

Svatý Matouš v svém evangelium čtyři věci nejpřednější před oči staví, kteréž jako prstem osobu i úřad Pána a spasitele našeho Ježíše Krista ukazují; totiž rod, vychování, práci a smrt jeho. I. Rod jeho, kdež předky a rodiče jeho podlé těla poznamenal (hl. 1.). II. Vychování v Betlemě, v Egyptě a v Nazaretě (hl. 2.). III. Práci; a tu souditi, v čem ji vedl? jak v ní přijímán byl? *Práci svou vedl* A) *v konání úřadu trojího,* totiž: a) *Kněžského.* Nebo Kristus jakožto pravý prostředník mezi Bohem a lidmi k úřadu svému jest zřízen a od Otce nebeského při křtu od Jana Křtitele přijatém zjevně vůbec za pořádného kněze vyhlášen (hl. 3.). b) *Královského.* Nebo jako nejmocnější král ďábla s jeho pokušeními přemohl; temnosti smrti světlem evangelia sv. skrze povolané apoštoly zahnal a z nemocí přetěžkých mnohé vyprostil (hl. 4. i jinde). c) *Prorockého,* a ten konal 1. sám osobně, aa) *káže,* a zvláště o pravé pobožnosti, kdežto ukazuje: *a*) cíl její t. blahoslavenství; *b*) příčinu k ní nápomocnou, t. přisluhování církve sv. a pravidlo, podlé něhož ona vedena býti má, to pak jest smysl pravý zákona božího (hl. 5.); *c*) případnosti neb povinnosti pobožného člověka, jenž jsou almužna, modlitba, půst, slovem pečování o království boží (hl. 6.); *d*) věci proti ní čelící, jako jest soud všetečný, svět zlý a libosti těla i učení proroků křivých (hl. 7.). bb) *Čině zazráky,* jimiž učení svého potvrzoval *aa*) před plavením a v plavení se přes jezero jenezaretské, t. že malomocného očistil, služebníka setníkova a švegruši Petrovu uzdravil, moře spokojil a dvoje ďábelství vyvrhl (hl. 8.); *bb*) po navrácení a přeplavení se zase; a tu se zmínka činí o uzdravení mrtvicí poraženého, o povolání Matouše a nesnázi o posty, o vzkříšení dcery Jairovy, též o uzdravení dvou slepých a ďáblem posedlého (hl. 9.). 2. S pomocníky svými; a tu vypisuje povolání, zřízení i poslání apoštolů (hl. 10.). — B. Jak v práci té přijímán byl od a) *svých vlastních:* kdež vypsáno poselství slavné ku Pánu Kristu od jeho předchůdce Jana Křtitele učiněné, za jehož příčinou Pán Kristus téhož Jana Křtitele velmi chválil a nad nevděčností lidu judského naříkal (hl. 11.); b) *cizích,* a to 1. *duchovních,* t. kněží, zákonníků a fariseů, kteříž chtějíce pověst Kristovu slavnou neb dokonce utlačiti neb zlehčiti, dali se s ním v řeč *a*) *úlisně a chytře*: tu přináleží nesnáz o svěcení soboty, sčítání na Krista čarodějnictví, pokoušení jeho moci pod zástěrou náboženství (hl 12.); *b*) *ohromně*: a tu přináleží nesnáz o ustanovení lidská, totiž o očišťování a umývání, rozdíly v pokrmích, při čemž se zmínka činí o ženě kananejské, nasycení zázračném zástupu (hl. 15.); 2. *světských,* totiž: *a*) *poddaných*: kdež se pokládá shluknutí se lidu ku Pánu a kázaní jim od něho pod podobenstvím činěné (hl. 13.); *b*) *vrchnosti*: a tu viz soud Herodesa krále o Kristu, kterýž opojen byv smyslem mnohých o přestěhování se duší lidských z jedněch těl do druhých domníval se, žeby Kristus byl tím Janem Křtitelem, jehož on stíti dal (hl. 14.). IV. *Smrt Kristova,* při níž spatřovati sluší troje věci, z nichž A) některé, smrt a utrpení jeho předešly: a tuť své místo má všecko, cožkoli Pán mluvil neb činil, když se při čtvrté velikonoci pro vykonání spasení našeho do Jerusalema bráti ráčil. Ta pak cesta jeho dělí se na tré, totiž na: 1. *vyjití* z hořejší Galilee, při čemž evangelista ukazuje, co v té jeho cestě z Galilee a) *bylo mluveno*: nejprvé od nepřátel znamení s nebe hledajících, potom od učenníků rozličné smysly lidské o Kristu připomínajících, naposledy od Krista, kterýž smrt svou předpověděl a své učenníky, aby se na té smrti nehoršili, utvrzoval (hl. 16.); b) *Krista potkalo a*) *potěšeného*: proměnění se jeho, a co se při tom zběhlo (hl. 17.); *b*) *zarmouceného a pohoršitelného*: pýcha a nesnáz učenníků o prvotnost, za kteroužto příčinou Pán ukazuje cestu ku povýšení t. z víry života šlechetnost a před Bohem i lidmi se ponižování (hl. 18.); 2. *pracování cestou* začatou skrze Judstvo, kdež evangelista vypisuje na té cestě a) správu od Krista danou strany věcí časných, t. o manželství, o rozvozování se manželů, o vedení dítek, hospodářství neb zboží a statku, o překážkách při pobožnosti a spasení (hl. 19.); b) práci, kterouž vedl předně ve vyvozování učenníků z vysokomyslnosti, jakož všechněch spolu, což činil mluvě o církvi pod podobenstvím vinice; tak obzvláštně Jakuba a Jana synů Zebedeových; potom v uzdravení dvou slepých u Jericha (hl. 20.); 3. *příchod a dostání se do města Jerusalema*; při kterémžto příchodu pováżiti jest hodné spůsobu jeho zvláštního, kterýž zachoval *a*) *před městem,* do něhož se jakožto král s komonstvem svým bráti ráčil: při čemž se dokládá, jak ho radostně někteří přijali, nepřátelé pak jeho proti němu zlostí a nenávistí hořeli (hl. 21.); *b*) *v městě,* kdež vypsány jsou Kristovy aa) *půtky,* kteréž měl s nepřátely, pod podobenstvím svatby, o zavržení židů, o daní, o z mrtvých vstání, o největším přikázaní, o Mesiášovi synu a Pánu Davidovu (hl. 22.); bb) *řeči plné* s částky *aa*) *trestání* fariseů a zákonníků i jich odsuzování (hl. 23.); *bb*) *pohrůžek* předložených a rad daných městu Jerusalemu i všemu světu k dokonání svému se chýlícímu (hl. 24.); *cc*) *napomenutí* všechněch k hotovosti a bedlivosti, tak aby u víře a pobožnosti příchodu jeho k soudu očekávali (hl. 25.). — B. Jiné pak při jeho utrpení se dály, kdež viděti můžeme těch utrpení a) *počátek* v zahradě (při čemž předkládají se příčiny jeho utrpení t. boží uložení, biskupů zlost, Jidášovo lakomství, obrazu beránka velikonočního naplnění), i s nemalé již částky podnikání těch utrpení před mocí duchovní (hl. 26.); b) *konání* a to v soudnici před mocí světskou; c) *dokonání* na popravě (hl. 27.) — C. A některé po jeho smrti se sběhly; jako jest jeho slavné *a*) vzkříšení a *b*) na nebesa vstoupení (hl. 28.).

Hlava 1.

Matouš svatý vypsal Krista Pána narození a vyjevení. — A. Narození bylo vděčné některým a některým nevděčné. — I. Vděčné Israeli a pohanstvu. 1. V Israeli a) předkům, z nichž pošel a b) pěstounovi Josefovi, jejž Bůh skrze anděla o tom vynaučil.

Kniha o rodu Je-
žíše Krista, syna
2 Abrahamova. * A-
braham zplodil I-
saka, Isak pak
zplodil Jakoba, Ja-
kob zplodil Judu
3 a bratří jeho.*Juda
pak zplodil Faresa
a Zare z Tamar,
Fares pak zplodil
Hesrona, Hesron
4 zplodil Rama, *
Ram pak zplodil
Aminadaba, Ami-
nadab pak zplodil Nahassona, Nahasson zplo-
5 dil Salmona, * Salmon zplodil Boza z Raab, a
Boz zplodil Obeda z Rut, Obed pak zplodil
Isaje, Isaj zplodil Davida krále, * David 6
pak král zplodil Šalomouna z té, kteráž
někdy byla žena Uriášova, * Šalomoun zplo- 7
dil Roboama, Roboam zplodil Azariáše, Azariáš
zplodil Asu, * Asa zplodil Josafata, Josafat 8
zplodil Jorama, Joram zplodil Oziáše, * Oziáš 9
pak zplodil Joatana, Joatan pak zplodil
Achaze, Achaz zplodil Ezechiáše, * Ezechiáš 10
pak zplodil Manassesa a Manasses zplodil
Amona, Amon pak zplodil Josiáše, * Josiáš 11
pak zplodil Jekoniáše a bratří jeho v za-
jetí babylonském. * A po zajetí babylonském 12
Jekoniáš zplodil Salatiele, Salatiel pak zplo-
dil Zorobabele * a Zorobabel zplodil Abiuda, 13
Abiud pak zplodil Eliakima, Eliakim zplo-
dil Azora, * Azor potom zplodil Sadoka, 14
Sadok zplodil Achina, Achin pak zplodil
Eliuda, * Eliud zplodil Eleazara, Eleazar 15
zplodil Matana, Matan zplodil Jakoba, * Jakob 16
pak zplodil Josefa muže Marie, z nížto na-

1. *Kniha*: t. popsání a pořád vyčtení předků Pána Ježíše Krista se strany člověčenství jeho. (Viz podobně Gen. 5, 1.). Nebo tento název ne na celou knihu, ale na samu tuto hlavu se vztahuje. Rod pak Kristův časný vede evangelista od Abrahama a od Davida: 1. pro naklonění židů, u nichž těchto obou otců velmi vzácná byla památka, k žádostivému čtení a poslouchání toho vypsání; 2. pro utvrzení toho, že Kristus jest pravým Mesiášem, Abrahamovi a Davidovi zaslíbeným (Gen. 12, 3. 22, 18. II. Král. 7, 12. Isai. 11, 1. Jerem. 23, 5.). Pročež i ti rodové se nezmátli, dokudž Kristus nepřišel. Prvé pak činí zmínku o Davidovi nežli o Abrahamovi, protože Davidovi mnohem světlejší zaslíbení učiněna jsou nežli Abrahamovi a téměř všechněm vůbec bylo známé, že z Davidova pokolení Mesiáš podlé těla pojíti měl: podlé čehož obecně Pán Synem Davidovým jmenován byl. Mat. 9, 27. 15, 22. 21, 9. 15. 22, 42.

5. *z Rut.* Ačkoli tyto dvě osoby Raab kananejská a Rut moabská z národů pohanských pošly: a však že se jedna Bozovi a druhá Obedovi dostala, nic proti zákonu božímu to nečelilo; nebo z víry pravé v Krista Ježíše od národu svého se oddělivše, k božímu lidu se připojily a víry své znamenitými skutky dokázaly, když to Raab zvědače k sobě přijala (Jos. 2, 1. Žid. 11, 31.) a Rut vlast svou opustivši do země judské přišla (Rut. 1, 16. 17.). Čímž vším příklad ukázán, že v potomních časích i pohané do království Kristova přijíti měli. (Mat. 8, 11.)

6. *z té kteráž*, t. z Betsabe. Že pak Duch svatý některé osoby, jako Raab a Betsabe zvláštními hříchy vinné v rodu Kristovu pokládati ráčí, toho se vidí troje příčiny býti. 1. Strany Boha Otce, aby i tím ukázáno bylo, že on z pouhé své lásky Syna svého na svět dáti ráčil (Jan, 3, 16.), nic se neohlédaje na to, že jakož všickni lidé z přirození svého nepřátelé jeho byli (Řím. 5, 10.): tak také ani ti, z jejichž rodu Pán naše přirození přijal, toho sobě, aby z nich pošel, nikoli nezasloužili. 2. Strany Krista, aby i tím ukázáno bylo netoliko jeho se pro nás snížení (Fil. 2, 7.); ale také, že té svatosti, kterouž se od hříšných dělil (Žid 7, 26.), ne od svých předků, ale z Ducha svatého došel: jakž i anděl Páně pověděv, že Duch svatý stoupí v ni, hned toho doložil, že což se z ní narodí svatého, slouti bude Syn boží (Luk. 1, 35.). 3. Strany nás lidí: a) abychom k svému potěšení to viděli, že on proto na svět přišel, aby hříšné spasil (I. Tim. 1, 15), b) abychom příkladem těch osob, kteréž v hříších svých neležely, ale z nich povstaly, i my pomoc ku pokání měli; padlými pak kajícími, jako i Bůh, nepohrdali, ale raději v duchu tichosti je napravovali (Gal. 6, 1.).

8. *Azariáše.* Tuto pak evangelista mezi Joramem a Azariášem vypustil tři krále, totiž Ochoziáše, Joáše a Amaziáše (I. Par. 3, 11.). To však beze vší ujmy pravdy výborně státi se mohlo. Nebo poněvadž evangelista Kristovy předky na tré rozděliti a v každém rozdílu toliko čtrnáctero koleno položiti umínil, svobodno jemu bylo, vždy některé vypustiti; anobrž pro zachování toho čtrnácterního počtu musili vždy někteří vypuštěni býti. Dí-li pak kdo, proč ty raději tři a ne jiné vypustil? Na to odpovídá svatý Jeronym, že Bůh tak památku Joramovu v tom trojím koleně jako v zapomenutí uvedl, protože se s tím nešlechetným rodem Jezabelkyně a Achabovým spříznil a v manželství zapletl (IV. Král. 8, 18.) i modlářstvím poskvrnil a jeho podpůrcem byl.

11. *Jekoniáše*, t. Eliakima neb Joakima (IV. Král. 23, 34.). Nebo podlé smyslu Epifania, Lyrana i některých jiných učitelů v tomto textu o dvou Jekoniáších zmínka se činí, v tomto verši o otci, kterýž jinak sloul Eliakim neb Joakim, v dalším pak verši o synu, kterýž jinak sloul Joachin (IV. Král. 24, 6.). Nejedni však příkladem některých řeckých exemplářů starých pro zachovaní počtu čtrnácterního takový text mají: Josiáš pak zplodil Joakima, Joa-

17 rodil se **Ježíš**, jenž slove Kristus. * A tak
všech rodů od Abrahama až do Davida
bylo rodů čtrnácte, a od Davida až do za-
jetí babylonského rodů čtrnácte, a od zajetí
babylonského až do Krista rodů čtrnácte.

Jesu Kristovo pak narození takto se 18
stalo: Když matka jeho Maria snoubena
byla Josefovi, prvé než se sešli, nalezena
jest těhotná z Ducha svatého. * Ale Josef 19
muž její spravedlivý jsa a nechtěv ji v

kim pak zplodil Jekoniáše. Nebo sic jinak vidí se jim, má-liť v tom rozdělení na tré Kristových předků všudy zachováno býti čtrnáctero koleno, tedy že v tomto prostředním rozdílu musilby se ten čtrnácterní počet na Jekoniášovi i dokonávati i další ten rozdíl třetí začínati; a takby ten Jekoniáš do prostředního i posledního rozdílu musil přináležeti, anižby jinak bez toho v posledním rozdílu více než třináctero koleno mohlo nalezeno býti. Ale však poněvadž větší díl exemplářů řeckých, i nad ty připomenuté, starších takového textu nemají, a nobrž ta nesnáz podlé navržení smyslu Epifaniova můž jinak spravena býti, tou příčinou nevidělo se za slušné, co toho do textu dávati.—*v zajetí*: při(času)zajetí t.okolo toho času, když se již k zajetí babylonskému chýlilo. Nebo jistá jest věc z písem svatých, že Josiáš prvé umřel (IV. Král. 24, 6.) několiko drahně časů, nežli se to podmaňování a zajímání tohoto Jekoniáše neb Joakima i s lidem jeho začalo, jakžby tedy v Babyloně v zajetí teprv Jekoniáš od svého otce Josiáše zplozen býti mohl? Protož tak se tomu rozuměti má, že Josiáš tohoto syna svého tehdáž zplodil, když to zajetí babylonské nedaleko a již mezi dveřmi bylo, kteréž se potom za příčinou zpoury toho syna jeho Eliakima neb Jekoniáše (ať se tak dí) toho jmena prvního začalo (o čemž viz IV. Král. 24, 1. etc. Dan. 1, 1.) a za Joachina neb Jekoniáše toho jmena druhého, vnuka Josiášova a syna Jekoniáše onoho prvního, dále jako oheň hořelo (IV. Král. 25, 1. etc. Jer. 22, 24. etc.). Potom pak již po smrti Josiášově nejméně okolo dvamecítma let za Sedekiáše teprv se dokonalo a dovršilo (IV. Král. 25, 1. etc.), kteréžto však zajetí v rozdílných časích se vlekoucí a za kralování tří králů zběhlé jest od evangelisty jako za jedno položené.

12. *babylonském*: t. když se již pomalu k tomu chýlilo, aby židé ze zajetí babylonského propuštěni byli. Což se tehdáž stalo, když Evilmerodach po smrti Nabuchodonosorově Jekoniáše neb Joachina třidcátého sedmého léta vězení jeho laskavě povýšil (IV. Král. 25, 27.), kterýž však v jakémž takémž povýšení byv postaven předce podlé božího úsudku (Jer. 22, 26.) v Babyloně umřel; a potom teprv za Zorobabele lid z Babylona navraceti se počal (I. Esdr. 2, 2. etc.). — *Jekoniáš* t. jinak Joachin (IV. Král. 24, 6.), kterýž se byl podlé rady Jeremiáše proroka (Jer. 21, 8.) Nabuchodonosorovi poddal (IV. Král. 24, 12.) a tak v zajetí se takové dostal, jakémuž Filo volné přestěhování říká. *Salatiel* nebyl přirozený syn Jekoniášův ale Neriův (Luk. 3, 27.), nebo Jekoniáš bez dětí umřel (Jer. 22, 30.). Zplodil pak tak Jekoniáš Salatiele, že Salatiel náměstkem Jekoniášovým v správě lidu božího byl. Nebo když rod Šalomounův konec svůj vzal, tedy na potomky Natana, vlastního bratra Šalomounova (I. Par. 3, 5.) z jeho synů, jakožto na strýčené bratry království jest přenešeno. (Viz I. Par. 3, 17. Jer. 22, 30.) A tak rod Šalomounův a Natanův jako v jeden rod jest uveden; odkudž i Josef manžel panny Marie pošel. — *Zorobabel* nebyl tělesně zplozen od Salatiele ale od Pedaja (I. Par. 3, 19.), Salatiele pak byl toliko vnuk. (Agg. 1, 1.) Praví se pak, že jest od něho zplozen, protože potom místo jeho v spravování lidu zastoupil, a jakž někteří smyslí, od něho i vychován byl. Nebo písma svatá nazývají synem něčím i toho, kdož jest od někoho za syna zvolen; jakož Mojžíš sloul synem dcery Faraonovy (Exod. 2, 10.); i toho, kdož jest od někoho vychován, podlé čehož i Kristus synem Josefovým sloul (Luk. 3, 23.); ano i toho, kdož na něčí místo po smrti jeho dosedne. Že pak v tomto třetím počtu čtrnácterním některá jmena jinak se od sv. Matouše a jinak od sv. Lukáše pokládají, tím jest to: 1. že ty osoby, kteréž se v rodu Kristově počítají, nejedna jmena měly, čehož příklad při Jekoniášovi (IV. Král. 24, 6.). 2. Že sv. Matouš některých jmen na hebrejský spůsob utvořených nechává; sv. pak Lukáš na spůsob jiných jazyků ohnutých užívá: jako kdež sv. Matouš položil Abiuda (Mat. 1, 13.), toho sv. Lukáš podlé řeckého spůsobu pokládá toliko Juda (Luk. 3, 26.). 3. Že vykladači, jichž evangelistové užívali, jmena některá vlastní, co v sobě obsahují, do jiného jazyku v témž smyslu a mínění jinými však slovy vykládali. Jako u příkladu tím jmenem Nehariáš (I. Par. 3, 22.), Eliakim neb Eliachim (Mat. 1, 13.), Matatiáš (Luk. 3, 26.) jedna a táž věc se míní, t. ten, kteréhož Bůh pozdvihuje a povyšuje. Aneb jakž i jiní to tak spravují, že sv. Matouš od Zorobabele vypisuje rod Josefův; sv. pak Lukáš rod panny Marie.

16. *Jakob.* Že sv. Matouš Josefova otce Jakobem, sv. pak Lukáš Heli nazývá, smyslí někteří, že Jakob a Heli vlastní bratří byli; a když Heli bez dítek umřel, že Jakob podlé božího o tom v zákoně poručení (Deut. 25, 5.) manželku po něm pozůstalou svou švagrovou pojal, a s ní Josefa zplodil. A tak Josef sloul synem Jakobovým podlé práva přirozeného, že on jej zplodil. Synem pak Heli nazýván byl podlé nařízení božího o takových synech v zákoně vydaného, t. takového, aby ten prvorozený syn, kteréhožby někdo pojma svou švagrovou, zplodil, ne jeho, ale bratra jeho a prvního manžela sloul a po něm se jmenoval. (Deut. 25, 6.) Jiní smyslí, že Heli byl otcem blahoslavené panny Marie, a dav ji za manželku Josefovi, byl jeho tchánem; protož Josef jsa zetěm jeho, žeby podlé toho sloul synem Heli.

17. *rodů* t. osob, z nichž jsou jedny od druhých zplozeny. — *do Davida* t. tak aby David v prvním rozdíle předků Kristových byl také obsažen. — *od Davida* t. tak aby David v druhém rozdílu, kterýž se od Šalomouna začíná, nebyl počítán. — *do Krista* t. aby Kristus s těmi, kteříž jsou v třetím rozdílu, byl počten. — *rodů čtrnácte.* Rod Kristův na trůj věk rozdělen, i pro snadnější spamatování, kteří po kterých z předků Kristových byli; i proto, aby vědíno bylo, co se za kterého věku při kterých dálo, jaké proměny přicházely; jako že od Abrahama až do Davida bez králů byli. Neb ač Saul jim za krále dán byl, však se to ne z milosti, ale z hněvu božího stalo (Ose 13, 11.). Za Davida pak teprv ten lid byl v spůsob království uveden; což vždy jakž takž až do zajetí babylonského trvalo. Potom po navrácení z Babylona nastala jiná proměna; nebo již toliko vojevody z rodu Davidova, t. potomky Natana, kterýž byl syn Davidův (II. Král. 5, 14.), až do odjetí berly měli, jichž patnácte počítají a od sv. Lukáše ze jmena se pokládají (Luk. 3, 25.).

18. *prvé než se sešli.* Což vykládaje sv. Jeronym dí: Že se pak praví: *Prvé než* etc. následuje, že se toho nestalo.

19. *v lehkost uvesti.* R. na odivu neb na příklad dáti t. podlé božího poručení (Deut. 22, 20.) jiným ku příkladu na hrdle trestati.

lehkost uvesti, chtěl ji tajně propustiti.
20 * Když pak on o tom přemyšloval, aj anděl
Páně ve snách ukázal se jemu řka: Josefe
synu Davidův, neboj se přijíti Marie man-
želky své; nebo což v ní jest, počato z
21 Ducha svatého jest. * Porodíť pak syna, a
nazůveš jmeno jeho Ježíš: onť zajisté vy-
22 svobodí lid svůj od hříchů jejich. * Toto
pak všecko stalo se, aby se naplnilo, což
povědíno bylo od Pána skrze proroka řkou-
cího: * Aj panna těhotná bude a porodí Syna, 23
a nazůveš jmeno jeho Emmanuel, jenž se vy-
kládá: s námi Bůh. * Procítiv pak Josef ze 24
sna učinil, jakož mu přikázal anděl Páně,
a přijal manželku svou; * ale nepoznal jí, 25
až i porodila Syna svého prvorozeného a
nazvala jmeno jeho Ježíš.

Hlava 2.

2) V pohanstvu byl vděčný mudrcům. Tiť a) vyšli ho hledat a b) nalezeného přítomně uctili, ovšem doma rozhlásili. — II. Nevděčné bylo Páně narození Herodesovi a Archelaovi.

Když se pak narodil Ježíš v Betlemě
Judově za dnů Herodesa krále, aj mudrci
od východu slunce vypravili se a přijeli
2 do Jerusalema * řkouce: Kde jest ten naro-
zený král židovský? nebo viděli jsme
hvězdu jeho na východu slunce a vypra-
vili jsme se, abychom se klaněli jemu. * Usly- 3
šev to Herodes král zarmoutil se i vše-
cken Jerusalem s ním. * A protož svolav 4
všecky biskupy a učitele lidu, tázal se jich,
kdeby se Kristus měl naroditi. * Oni pak 5
řekli jemu: V Betlemě Judově, nebo tak

20. *o tom* etc. na tom se v mysli ustanovil. — *své* t. sobě zasnoubené (Luk. 2, 5.); nebo písma jmenují manželkami i panny zasnoubené (Gen. 29, 21.).

21. *nazůveš* t. ty panno, o kteréž jest dávno tak slavně prorokováno. Ne nadarmoť pak této panně to se přivlastňuje, ačkoli obecně otcové a ne matky jmena dítkám dávali (Gen. 35, 18. Luk. 1, 60.). A tak, poněvadž míti moc dávati jmena znamením jest panování a prvotnosti (Gen. 2, 19., Dan. 1, 6.), na sebe přednosti netáhly; ale tím ukázáno jest to, že toto dítě jest divným božím spůsobením bez otce z panny narozené.

22. *vysvobodí*: spasí. — *lid svůj* t. své vyvolené od Otce sobě dané (Jan 17, 6, Podob. Skut. 18, 10., Řím. 11, 2.)

23. *s námi Bůh.* Bůh s námi jest jakož podlé toho, že to slovo věčné Syn Boží s naším lidským přirozením se spojil, na zemi vidín jest, mezi lidmi obcoval (Bar. 3, 38) i zjevnými a jako hmotnými skutky, že tu božství s člověčenstvím jest spojeno, dokazoval (Kol. 2, 9.), tak i podlé toho, že se Bůh s námi skrze Krista smířil (II. Kor. 5, 19.), v nás sobě byt pro něho oblíbil (Levit. 26, 12), z těl našich příbytek Duchu svému učinil. (I. Kor. 6, 19.), nad námi stráž drží, abychom říkati mohli: Kdyžť jest Bůh s námi, i kdo proti nám? (Řím 8, 31.).

24. *jakož*: jakž ho přitom spravil.

1. *Judově*, Ř. v Betlemě (v tom, kterýž jest) v Judstvě. Ne nadarmo dokládá toho evangelista, že ten Betlem byl v zemi judské a sloul Efrata; ale pro rozdíl od Betlema druhého, kterýž byl v zemi Zabulonově (Jos. 19, 15.); a aby se srovnávalo proroctví Micheáše (5, 2.) proroka s pravdou. — *za dnů.* Čas ten narození i zjevení božího Syna ukazuje, že se to vlastně podlé božího předpovědění stalo, když t. království od Judy odjato bylo a rod Davidův na veliké snížení přišelť (Gen. 49, 10. Isai. 11, 1.). — *Krále* t. za dnů Herodesa Velikého. Nebo tři Herodesové byli. První Herodes Veliký Askalonitá řečený, za jehož času Kristus Pán se narodil (Mat. 2, 1. Luk. 1, 5.), kterýž množství dítek pomordovati rozkázal (níž v. 16.). Druhý Herodes Tetrarcha, jinak Antipas, kterýž ač toliko čtvrtákem byl v Galilei (Luk. 3, 1.) však se i králem nazývá (Mar. 6, 14.). Vypisuje se o jeho lsti (Luk. 13, 32.); smýšlení o Kristu (níž 14, 1. 2. Mar. 6, 14. Luk. 9, 7.); bezbožnosti (níž 14, 3. 4. Mar. 6, 17. Luk. 3, 19,); zlosti vražedné (níž 14, 9. 10.); otázce na Krista učiněné (Luk. 23, 9.); srovnání se s Pilatem (Luk. 23, 12. Skut. 4, 27.). Třetí Herodes byl Agrippa vnuk Velikého Herodesa, Aristobolův syn, o jehož zlosti (viz Skut. 12, 1.) i pomstě nad ním (v též hl. 12, 13.). — *mudrci* t. lidé znamenití, moudří, učení, v mnohých věcech zběhli, jichž i králové v radách užívali. Nebyli tedy králové, jakž mnozí bez základu písem sv. smyslí; nýbrž i kolik jich bylo, jaká jmena měli, tvrditi smějí natahujíce k smyslu svému Žlm. 71, 10., ježto ta slova mají na království Kristovo duchovní slyšána býti, do něhož i králové nejedni měli přijíti a pěstounové svaté církve býti (Isai, 49, 23.), k tomu pak Tarsis (o níž se zmínka v žalmě činí) byla zemi judské na západ a Saba na poledne (Mat. 12, 42). Tuto pak text světle praví, že mudrci přijeli od východu slunce.

2. *narozený*: rozený t. kterýž jsa z rodu Davidova nejen podlé zvolení, jako Herodes jest králem, ale hned dědičným právem to království i jiná ujíti má. Na takovéhoť krále se ptali vědouce, že Římané podlé své vůle, jaké chtěli lidu židovskému dosazovali. A tať byla příčina, pročež se Herodes tak lekal a rmoutil, že se mudrci ne jen prostě na krále, ale na dědičného, nedávno narozeného krále pilně ptali. — *hvězdu jeho* t. jemu ku poctivosti božím řízením spůsobenou, aby nám jeho narození oznámila. Veliká boží dobrota že se tak lidem zjevuje, jakžby oni pochopiti mohli.

3. *zarmoutil*: ulekl se, zbouřil se, t. domnívaje se, že Kristus Pán tělesným králem bude a jej z království vyžene. Takovát jest povaha lidí nepobožných, slávu světa více nežli slávu boží milujících (Jan 12, 43), že se obávají, aby pro Krista časných věcí neztratili. Podobně Jan 11, 48. — *Jerusalem* t. obyvatelé jerusalemští Herodesovi se připochlebiti chtěvše a nových bouřek se obávavše.

4. *biskupy,* t. přední kněží. — *učitele*: zákonníky, učené.

5. *Oni* etc. Umíť Pán Bůh častokrát i svých nepřátel jazyk tak spraviti, aby musili mluviti to, cožby k rozšíření jeho slávy sloužilo; čehož příklad i při Balamovi (Num. 23, 8.) i Kaifášovi (Jan 11, 49.).

6 jest psáno skrze proroka: * A ty Betleme
země judská, nikoli nejsi nejmenší mezi
knížaty judskými; neboť z tebe vyjde vý-
voda, kterýž bude pásti lid můj israelský.
7 * Tedy Herodes tajně povolav mudrců pilně
se jich vyptával, kteréhoby se jim času
8 hvězda ukázala, * a když je propouštěl do
Betlema řekl: Jdouce vyptejte se pilně na
to děťátko, a když naleznete, zvěstujtež
9 mi, ať i já přijda pokloním se jemu. * Oni
pak vyslyševše krále jeli: a aj hvězda,
kterouž byli viděli na východu slunce,
předcházela je, až i přišedši stála nad domem,
10 kdež bylo to děťátko. * A uzřevše hvězdu,
11 zradovali se radostí velmi velikou. * I všedše
do domu nalezli to děťátko s Marií matkou
jeho, a padše klaněli se jemu. A otevřevše
poklady své obětovali jemu dary: zlato
12 a kadidlo a myrhu. * A od Boha napome-
nuti jsouce ve snách, aby se nenavraceli
k Herodesovi, jinou cestou navrátili se do
krajiny své.
13 Když pak oni odjeli, aj anděl Páně
ukázal se Josefovi ve snách řka: Vstana
vezmi to děťátko i matku jeho, a utec do
Egypta a buď tam, dokavadž nepovím tobě:
neboť bude Herodes hledati toho děťátka,
14 aby je zahubil. * Kterýžto vstav hned v noci
vzal to děťátko i matku jeho a odešel do
Egypta * a byl tam až do smrti Herodesovy: 15
aby se naplnilo povědění Páně skrze pro-
roka řkoucího: Z Egypta povolal jsem Syna
svého. * Tehdy Herodes uzřev, žeby okla- 16
mán byl od mudrců, rozhněval se náramně,
a poslav služebníky své zmordoval všecky
dítky, kteréž byly v Betlemě i ve všech
končinách jeho, od dvouletých a níže
podlé času, na kterýž se byl pilně vyptal
od mudrců. * Tehdy naplněno jest to pově- 17
dění Jeremiáše proroka řkoucího: * Hlas v 18
Ramě slyšán jest, naříkání a pláč a kví-
lení mnohé: Rachel plačící synů svých, a
nedala se potěšiti, protože jich není.

Když pak umřel Herodes, aj anděl 19
Páně ukázal se Josefovi ve snách v Egyptě
* řka: Vstana vezmi to děťátko i matku 20
jeho a jdiž do země israelské; neboť jsou
zemřeli ti, jenž hledali bezživotí toho dě-
ťátka. * Kterýžto vstav vzal to děťátko i 21
matku jeho a přišel do země israelské. * Ale 22
uslyšev, žeby Archelaus kraloval v Judstvě
místo Herodesa otce svého, obával se tam
jíti: avšak napomenut byv od Boha ve
snách obrátil se do krajin galilejských. * A 23
přišed bydlil v městě, jenž slove Nazaret,
aby se naplnilo, což povědíno bylo skrze
proroky, že Nazaretský slouti bude.

6. *Judskými* t. ačkoli strany zevnitřního spůsobu, zboží a slávy u přirovnání jiným knížetstvím judským i podlé svědectví prorockého (Mich. 5, 2.) jsi nejmenší: avšak strany té, že tě Bůh tím poctí, aby se v tobě narodil syn jeho, netoliko nejsi nejmenší mezi knížaty judskými, ale jsi nade všecka knížetství a království nejdůstojnější a nejslavnější. Největšíť jest tedy čest i sláva těch lidí a obcí, v kterýchž se Kristus v čistotě káže a věrou v srdce přijat bývá, a tak skrze víru v nich přebývá. (Efez. 3, 16.) — *pásti* t. jako pastýř spravovati a opatrovati.

7. *tajně* t. proto, aby někdo neporozuměl tomu, že on Kristu Pánu úklady činí. Ačkoliv pak Herodes divných chytrostí užíval ve vyhledávání místa i času narození Kristova; avšak Bůh, kterýž umí rady nepřátel rušiti (II. Král. 15, 31. Žlm. 2, 4.), své pak z nebezpečenství vytrhnouti (II. Petr. 2, 9. Efes. 8, 5), jemu ten rozum odjal, aby se ani sám s mudrci nevypravil, ani někoho s nimi nevyslal a hned tu Pána Krista nezamordoval.

8. *pokloním* t. na znamení toho, že jej za Pána svého přijímám a jemu se poddávám. Takť obecně pokrytci stavějí se za ty, jakoby Krista Pána spolu s jeho věrnými ctiteli ctili, ježto jen bezhrdlí jeho jako i tento bezbožník hledají. Podobně za času Zorobabele k židům stavějícím chrám někteří nepřátelé jejich připojiti se chtěli, jakoby jim dělati toho díla věrně pomáhati hotovi byli (I. Esdr. 4, 2 etc.), a za času apoštolského nejedni Krista tím úmyslem kázali, aby svatému Pavlovi trápení přidali (Fil. 1, 15. 16.).

11. *nalezli*: uzřeli.

12. *napomenuti* t. zázračně.

13. *Josefovi* t. (jakž učitelé někteří píší) v Jerusalemě, když panna Maria k úvodu přišla, a což vykonávati náleželo matkám, podlé zákona vykonala (Luk. 2, 22. etc.) a hned odtud z rozkazu božího do Egypta se obrátila. Nebo smýslí, že ti mudrci při dokonání nedělí matkám vyměřených do Betlema se dostali, a panna po jejich odjezdu k úvodu do Jerusalema šla, kdež Josef to napomenutí sobě učiněné měl, a hned s matkou i s děťátkem odtud do Egypta ušel. To pak nic ku překážce není, že Herodes potom dítky dvouleté a níže mordovati dal podlé toho, jakž se byl na čas ukázaní se té hvězdy vyptal. Nebo slyší ta dvě léta ne tak dalece na čas Kristova narození, jako na čas ponejprvé té hvězdy, totiž hned při jeho početí se ukázaní: protož i Herodes sám o tom, jakby starý byl Kristus Pán, pochyboval, a za tou příčinou nevěda nic jistého dítky dvouleté a níže mordoval.

13. *Vstana*: procítě. — *dokavadž* etc. t. do smrti Herodesovy (Níž v. 19.).

15. *Syna svého.* Což prorok boží mluví o obrazu při lidu israelském stalém, to evangelista i na Krista pravdu toho obrací. Viz Osee. 11, 1.

16. *uzřev*: žeby se mu posměch stal, t. jakž on sobě mudrce vyložil. — *poslav* t. katy. — *dítky*: pacholata.

17. *Jeremiáše.* J. Páně skrze Jeremiáše.

18. *hlas* t. matek kvílících a naříkajících nad takovým zmordováním dítek. — *Rachel*, tuto míní se krajina betlemská, v kteréž byla pochována ona Rachel žena Jakobova (Gen. 35, 19.). Viz toho širší vysvětlení Jer. 31, 15.

20. *bezživotí.* Ř. duše.

23. *proroky* t. ne podlé litery ale podlé mínění svatých proroků, kteříž Krista Notzer neb Netzer, to jest výstřelkem nazývají. Isai 11, 1. — *Nazaretský*: Nazarejský. — *slouti bude* t. jakož proto, že on jest ten pravý Notzer neb Netzer, to jest výstřelek z pařezu Isaiáše vyrostlý, tak i proto, že se v Nazaretě počal, i také po svém navrácení se z Egypta jest tam vychován.

Hlava 3.

B) Vyjeven jest Pán od jiného i od sebe. — I. Od jiného, a to od Křtitele a od samého Boha. *A*) Křtitel zajisté, 1. lidu napomínal vůbec a obzvláštně. *Vůbec* a) svoláváním jich k sobě *a*) vzácným učením a *b*) příkladným životem; b) přisluhováním svolanému křtem. *Obzvláštně* pak napomínal horlením proti zákonníkům, jež přijímaje vypovídá jim a) honosení se tělesným rodem Abrahamovým, b) potupováním služby svaté, jíž Pán přítomen jest. 2. Pána ke křtu jdoucího na omluvu odpovídajícího pokřtil. *B*) Tu hned a) Duch svatý v spůsobu holubice nad Pánem se ukázal, b) Otec hlasem k synu svému se přiznal.

V těchto pak dnech přišel Jan Křti-
2 tel káže na poušti v zemi judské * a řka:
Pokání čiňte, nebo přiblížilo se království
3 nebeské! * Totoť jest zajisté ten předpově-
děný od Isaiáše proroka řkoucího: Hlas
volajícího na poušti: Připravujte cestu Páně,
4 přímé čiňte stezky jeho. * Ten pak Jan měl
roucho ze srstí velbloudích a pás ko-
žený okolo bedr svých, a pokrm jeho byl
5 kobylky a med lesní. * Tedy vycházel
k němu Jerusalem a všecko Judstvo i všecka
okolní krajina jordanská: * a křtěni byli 6
od něho v Jordaně vyznávajíce hříchy své.
* Uzřev pak mnohé z fariseů a ze saduceů, 7
že jdou k jeho křtu, řekl jim: Pokolení
ještěrčí, i kdo vám ukázal, kterakbyste
utéci měli budoucího hněvu? * Protož neste 8
ovoce hodné pokání! * A nedomnívejte se, 9
že můžete říkati sami u sebe: Otce máme
Abrahama; neboť pravím vám, že může

1. *dnech* t. léta patnáctého císařství Tiberia císaře a Kristova třidcátého (Luk. 3, 1.). — *přišel*: zjevil se, povstal, t. jsa od Boha kázati poslán (Luk. 3, 2.). — *v zemi*: v Judstvě.

2. *Pokání*: Usmyslte sobě, proměňte mysl svou. — *království* etc. t. čas kázaní evangelia svatého, skrze něž se království boží vzdělává a kajícím otvírá: podlé čehož se ono mocí boží k spasení nazývá (Řím. 1, 16. viz níž 4, 17.).

3. *Hlas* etc. t. Jan Křtitel, skrze něhož Bůh k víře a ku pokání volá (Jan 1, 23.). — *Páně* t. nastrojením srdcí k přijímání Krista, kteréhož vám zvěstuji, přestáním zle činiti a učením se dobře činiti (Isai 1, 16. 17.), což vše apoštol obnovením se duchem mysli nazývá (Efes. 4, 23.). Neboť bývá jako od poddaných cesta Pánu strojena: 1. horlivou milostí k Bohu a spasení žíznivostí (Žlm. 41, 1): podlé čehož Bůh lačných, žíznivých a pracovitých k sobě volá (Isai. 55, 1. Jan 7, 37. Mat. 11, 28) a lékařem nemocných býti ráčí (Mat. 9, 12.). 2. Vystříháním se hříchů mrzutých, na něž oči Páně hleděti nemohou (Isai. 1, 16. a 55, 7), a napravováním, cožby bylo v srdci křivolakého. Gal. 5, 24.

4. *velbloudích* t. ne nějakým rouchem měkkým a nádherným se odíval (níž 11, 8.), ale velmi sprostným a chatrným, a jakž někteří chtí, z kůže velbloudí, na níž ještě srsť byla, udělaným, jakéhož tam někdy prorok Eliáš užíval (IV. Král. 1, 8.), ano i jiní proroci, až i nepraví toho následovali (Zach. 13, 4. viz Žid. 11, 37.). Jakoby tedy řekl: Jan Křtitel život prostý, útrpný a příkladný vedl, i také jej oděvem sprostným pronášel. — *bedr svých* t. ne nějakým drahým a nádherným, ale prostým pasem, jako někdy prorok Eliáš se opasoval (IV. Král 1, 8.). — *Kobylky* t. jakýchž východní národové užívali, a jichž Bůh lidu svému užívati dopustil a jmenem Arbes je nazvati ráčil. (Viz Levit. 11, 21.) Rozumí se pak, že ten pokrm nebyl nějaký nákladný, ale velmi prostý, o jakémž i Plinius lib. 6. cap. 30 píše, že mouřenínů nemalý díl samým tím pokrmem se živí, a pro tu příčinu ty kobylky sobě udí a tak pokrm sobě na budoucí čas chystá. — *med lesní* t. velmi lehký, a ať se tak dí, planý a zadní, o jakémž Plinius píše: Nat. hist. lib. 11, cap. 16.

5. *všecka*: Ř. i všecko vůkolí Jordanu.

6. *hříchy své* t. hříšnost svou a porušení své hned od života matky poznávajíce, Bohu samému čest, sobě pak zahanbení ústním vyznáním přivlastňujíce (Dan. 9, 7.) podlé zákona. Levit. 5, 5. Num. 5, 7. — Odkudž na oko se vidí, že lidem věku dospělého nemá jináče křtem svatým slouženo býti, jediné lečby k hříšnosti své se přiznali, víry v Krista Pána došli (Skut. 19, 4.) a polepšovati života svého připověděli. Luk. 3, 10. etc.

7. *ještěrčí*. t. lidé neupřímí, jedovatí, zlostní, vražední, více k plemenu hada starého, t. j. ďábla, kterýž nikdy v pravdě nestál Jan 8, 44., nežli k Abrahamovým synům podobní a povahy ještěrčí mající. Nebo jakož ještěrka zuby své jedovaté v dásních ukrývá, jedu jest plna a ušknutím svým jed vlévá: tak fariseové a saduceové po vrchu svatostí zlost svou přikrývali, ducha jedovatého, mstivého plni byli, jed svůj učení zlého a bližním utrhání z sebe vylévali, a jakž Kristus Pán dí, skutky otce svého ďábla činili. Jan 8, 41. — *hněvu* t. zatracení věčného, do něhož se všickni nekající podlé spravedlivého hněvu božího dostanou. Podob. Řím. 1, 18.

8. *neste ovoce*. Ř. čiňte ovoce, t. kteréž sluší na lidi kající. Nebť není dosti k víře, k učení čistému a ku pokání se přihlásiti, ovšem tvárný spůsob jako onen Achab na sobě ukazovati, (III. Král. 21, 27.); ale skutkem a pravdou musí každý víry a pokání dokazovati, k čemuž Daniel onomu králi sloužil, (Dan. 4, 24.) a Zacheus to skutkem činil (Luk. 19. 8.), i oni Efeští k víře obráceni toho potvrdili. Skut. 19, 18.

9. *A nedomnívejte se*: Neříkejte sami u sebe, nemyslte na to, abyste říkati měli: t. ani nemyslte na to, že můžete na tom měkkém polštáři naděje mylné bezpečně odpočívati, jakoby se k vám slibové Abrahamovi o životu věčném učinění vztahovali podlé toho, že jste podlé těla z rodu Abrahamova pošli. Nebo ne všickni jsou vlastní synové Abrahamovi, kteříž se podlé těla z něho zrodili, ale sami ti, jenž šlépějemi víry jeho kráčejí. Řím. 4, 12. a 9, 7. Vidíť se tuto na oko, žeť není k spasení dosti z rodičů pobožných pojíti, ano v církvi předním údem neb biskupem i v pravé posloupnosti býti a na stolici Mojžíšově jako oni fariseové seděti (Mat. 23, 2.): ale náleží každému pobožností se stkvíti, a biskupům povinnosti biskupské od apoštola vypsané (I. Tim. 3, 1. etc.) věrně konati. Tit. 1, 6. — *Abrahamovi* t. neníť potřebí toho se obávati, aby slibové boží Abrahamovi a potomkům jeho pravým učinění v nic přišli, byť pak vám podlé těla z něho pošlým nedošli. Neboť nebyloliby nikdež následovníků a tak pravých synů Abrahamových, raději Bůh z kamení syny Abrahamovy a to velmi snadně stvoří,

Bůh z kamení tohoto vzbuditi syny Abra-
10 hamovy. * A jižť jest i sekera ku kořenu
stromu přiložena. Každý tedy strom, kte-
rýž nenese ovoce dobrého, vyťat a na oheň
11 uvržen bývá. * Jáť křtím vás vodou ku po-
kání; ten pak, kterýž po mně přichází,
jestiť mocnější nežli já, jehožto nejsem ho-
den obuvi nositi: onť vás křtíti bude Du-
12 chem svatým a ohněm. * Jehožto věječka v
ruce jeho, a vyčistíť humno své a shro-
máždí pšenici svou do obilnice; ale plevy
páliti bude ohněm neuhasitelným.
13 Tehdy přišel Ježíš od Galilee k Jor-
danu k Janovi, aby také pokřtěn byl od
něho: * ale Jan velmi zbraňoval jemu řka: 14
Mně jest potřebí, abych od tebe pokřtěn
byl, a ty pak jdeš ke mně? * A odpovídaje 15
Ježíš dí jemu: Dopusť nyní; neboť tak
sluší na nás, abychom plnili všelikou
spravedlnost. Tedy dopustil jemu. * A po- 16
křtěn jsa Ježíš vystoupil i hned z vody;
a aj otevřína jsou mu nebesa, a viděl Ducha
božího sstupujícího jako holubici a přicházejí-
cího na něj. * A aj stal se hlas s nebe řkoucí: 17
Tentoť jest ten můj milý Syn, v němž mi
se dobře zalíbilo.

nežliby sliby své proměniti ráčil. Což pak tuto S. Jan mluví, to se v pravdě splnilo, kdyžto Bůh mnohých srdce z židů i pohanů tvrdé, a jako kamenné obměkčil a k sobě obrátil. Protož na stálost božích slibů tuto jako i jinde (Isai. 54, 10. Žid. 6, 15.). každý pobožný hledě může na ně bezpečně zpolehnouti.

10. *přiložena.* t. již jest na hotově, a jako ve dveřích pomsta boží časná i věčná. Velmiť pak pronikavých a jemných slov tuto Duch Páně užívá. Nebo pro ukázaní toho, že ne o nějakém trestání malém ale o velikém mluví, sekeru tuto a ne nějakou metličku neb hůlku před oči staví. Nad to nepraví, že ta sekera tepr bude dělána, ale že jest již připravena, anobrž kořenu k vytětí a zkažení neb vyhlazení jich do kořen z kmene Krista Ježíše přiložena. Čímž pak tu svatý Jan židům hrozil, to jim Kristus Pán obnovil, a skutek toho i při tělesném jich zkažení a zavržení všeho potvrdil, a coby nás potkati mohlo, ač nekáli-li bychom se, příklad a obraz velmi pěkný nám ukázal. (Řím. 11, 21.) — *uvržen býva* t. jakož rozšafný hospodář netrpí na vinici neb štěpnici stromu neužitečného a jiným stromům svým stínem aneb odjímáním jim vláhy a tuku země škodícího, ale jej vytíná a spaluje: tak Otec nebeský, ten vinař pravý (Jan 15, 1. 2.) také vám, kteříž ovoce šlechetného života nenesete a jiným škodliví jste, učiní, že vás z vinice, jenž jest církev svatá, vyvrže a ohněm neuhasitelným páliti bude. (Isai 66, 24.)

11. *vodou* t. jáť jako služebník toliko služebností zevnitřní neb svátostí přisluhuji, vnitřního pak očištění dáti nemohu. — *Ku pokání*, t. na to, abyste svědectví kajícího života a hříchu odpuštění měli a v témž pokání ještě se více rozhojňovali. (Luk. 3, 3. Skut. 19, 4.) — *po mně* t. za mnou jde, t. ačkoli i se strany věku jest mladší, i se strany času posléze nežli já úřad konati začne; však mnohem mocnější a užitečnější nežli já dílo dělati bude. — *obuvi nositi* t. jakéžkoli i nejnižší služby jemu vykonati. — *křtíti bude* t. očišťovati, posvěcovati, znovu roditi. Nedáváť tedy sám ze sebe křest spravedlnosti, svatosti a práva k věčnému životu (I. Kor. 10, 2.); ale Kristus Pán sobě své očišťuje, Duchem svým zplozuje (Jan 3, 5.), hříchy jim oškliví (Ezech. 36. 31.) dílem Ducha svatého, jako nějakým ohněm srdce jejich zapaluje: čehož křest při vyvolených bývá jistým svědectvím, a podlé toho, což sám Bůh dělá a nám skrze tu službu podává, i křtu svatému se to připisuje, že se jím hříchové a špíny našeho svědomí obmývají (Skut. 22, 14. I. Pet. 3, 21.) a že koupelem jest druhého z Boha narození (Tit. 3, 5.). Činí pak tuto zmínku o ohni, proto že Duch sv. v spůsobu ohně poslán býti měl (Joel 2, 30.) a v pravdě jest seslán (Skut. 2, 3.). Pokřtěnu pak býti Duchem svatým, oblečenu mocí s výsosti, přijíti Ducha svatého přicházejícího: vše jedno jest. (Luk. 24, 49. Skut. 1, 8. a 11, 15. 16.)

12. *Věječkou* míní se všecko dílo Kristovo, kteréž dělá skrze Ducha svatého, slovo své i soudy v církvi svaté, a konati bude v den poslední, kdež vyvolené své od zatracenců jako pšenici od plev, a čisté zrno od koukole odmísí. (Níž 13, 14.) Velmiť pak ušlechtile tuto Kristus Pán jest připodobněn k tomu, kterýž obilí věje; evangelium a moc jeho k věječce, kázaní a soudů božích konání k tříbení neb vání a přečišťování pšenice, církev sv. obecná k humnu, každý úd věrný k čistému obilí, zatracenci k plevám, nebe k obilnici, věčné trápení bezbožných k vmetání plev na oheň neuhasitelný.

13. *od Galilee* t. z Nazareta u světa opovrženého (Jan 1, 47.). Tu Pán na povolání od otce očekával, aby tím ukázal: 1. že pro místo potupné ten, jenž vysoko bydlí (Žlm. 112, 5.), námi nepohrdá. 2. Že s Janem Křtitelem námluvy nějaké neměl; pročež i Jan svědčí o sobě, že Pána prvé ani neznal. Jan 1, 33.

15. *Dopusť nyní* t. mně křest svatý od tebe přijíti. — *sluší*: slušné jest nám: t. povinnost z obojí strany konati, tobě mne pokřtíti, a mně od tebe křest přijíti a tak vůle Otcovy nepobíhati. Ta pak vůle Otcova v tom záležela, aby Kristus Pán, jakož prvé obřízku podstoupil, do chrámu nesen byl, k slavnosti výroční do Jerusalema ve 12 letech šel; tak také i křest svatý přijal, nám ho posvětil; příklad na sobě drahého vážení té služby ukázal a nás, když s ním skrze křest v jeho smrt pohřbeni budeme, v jisté naději života věčného postavil. Řím 6, 4.

16. *nebesa*: k ukázání toho, že se tu ne nějaké věci lidské, ale boží dějí, a Kristus že jest ten, kterýž nám místo v nebi připravil (Jan 14, 3.), nebesa otevřel (Jan 1, 52.) a za měšťana tohoto města nás přijal (Fil. 3, 20.). — *viděl* t. Jan Křtitel (Jan 1, 32. 33.). — *sstupujícího.* Jiní dokládají s nebe. — *holubici.* Duch svatý v spůsobu holubice nad Kristem Pánem se ukázal, ne proto, žeby Ducha svatého osoba taková byla: ale 1. pro splnění a patrnější zjevení toho, což Janovi od Boha za návěští dáno bylo. (Jan 1, 33. 2.) Pro předešlý obraz. (Gen. 8, 11.) Neb jakož tam po potopě holubice z korábu vypuštěná ratolestku na znamení ukrocení hněvu božího přinesla, tak Duch svatý zřetelným znamením osvědčil to, že Kristus Pán jest pravým mezi lidmi a Bohem prostředníkem (Efes. 2, 14), kterýž hněv Otcův ukojil a jako povodeň nějakou přetrhl. 3. Pro ukázání, jaký jest Pán Ježíš Kristus, že sprostný, upřímý, tichý; k čemuž i svým účastníkům netoliko slovem ale i příkladem hodně sloužil. Níž 10, 16. a 11, 28. — *na něj* t. na Krista Pána.

17. *zalíbilo*: t. v němž největší kochání mám a pro něhož všecky věřící za syny a dcery mile přijímám. Jan 1, 12.

Hlava 4.

II. Po tomto vyjevení od jiných stalém sám se také vyjevoval v poníženosti a v slávě. — V poníženosti zajisté pracoval a trpěl. *Pracoval* krom lidí a mezi lidmi. A) Krom lidí na poušti proti ďáblu pokušení jeho přemáhaje. B) Mezi lidmi pracoval nejprv v Galilei, potom v Judstvě. V *Galilei měkčeji* v jednom i v druhém projití země svaté. V *prvním* projití po vsazení Křtitele do žaláře obral sobě k bytu Kafarnaum, a odtud vycházeje k hlásání pravdy práce vedl a zase se vracel. V tom pak projití dvakrát vyšel, dvakrát se také vrátil. *Nejprv* tedy vyšed odtud 1. u moře čtyři učenníky vyzískal, 2. po městech s prospěchem kázal a uzdravoval.

Tehdy Ježíš veden jest na poušť od
2 Ducha, aby pokoušín byl od ďábla. * A po-
stiv se čtyřidceti dnů a čtyřidceti nocí po-
3 tom zlačněl. * A přistoupiv k němu pokuši-
tel řekl: Jsi-li Syn boží, rciž, ať kamení
4 toto chlebové jsou. * On pak odpovídaje
řekl: Psánoť jest: Ne samým chlebem živ
bude člověk, ale každým slovem vycháze-
5 jícím skrze ústa boží. * Tedy pojal jej ďábel
do svatého města, a postavil ho na vrchu
6 chrámu * a řekl mu: Jsi-li Syn boží, spustiž
se dolů; nebo psánoť jest, že andělům svým
přikázal o tobě, a na ruce uchopí tebe,
aby někde o kámen nohy své neurazil.
* I řekl mu Ježíš: Zase psáno jest: Nebudeš 7
pokoušeti Pána Boha svého. * Opět pojal ho 8
ďábel na horu vysokou velmi a ukázal
mu všecka království světa i slávu jejich,
* a řekl jemu: Toto všecko tobě dám, jestliže 9
padna budeš mi se klaněti. * Tedy dí mu 10
Ježíš: Odejdiž satane! neboť jest psáno:
Pánu Bohu svému klaněti se budeš a jemu

---

1. *Tehdy* t. hned po svém křtu. — *veden jest* t. ne bezděk, ale dobrovolně, hotov jsa bojovati s ďáblem. — *od Ducha* t. božího, kterýž na něj byl sstoupil (výš. 3, 16.). *pokoušín byl* t. k hříchům lákán, a to proto: 1. aby jiných pokušení mohl býti čitelen (Žid. 2, 18.); 2. aby ukázal, že jest Spasitelem světa, kterýž přišel skutků ďáblových kaziti (Jan 3, 8); 3. pro vymalování nestydatosti toho řvoucího lva (Petr 5, 8.), že se neostýchal ani toho Nejsvětějšího; 4. pro naučení naše, že i my přijavše křest ku pokušení se strojiti musíme a samou Kristovou mocí všecko přemoci můžeme. (Jan 16, 33.)

2. *postiv se*, t. zázračně, jako někdy Mojžíš připravován byv k tomu, aby zákon s hory Sinai přinesl (Exod. 24, 18. Deut. 9, 9.) a prorok Eliáš aby téhož zákona božího obhajoval a Syrským krále, Israelským pak i krále i proroka pomazal. (III. Král 19, 8. 15. 16.).

3. *přistoupiv* t. jakž rozuměti v osobě neb spůsobu člověka. Podobně níž ve v. 11. praví, že andělé přistoupili. Vidí se tuto zvláštní ďáblova zlosť, že on i z věcí dobrých, jako tuto za příčinou postu Kristova příčiny sobě ku pokušení béře. — *Syn boží*: Jakoby řekl: i jáť jsem ten hlas s nebe znějící slyšel, jímž jsi za Syna Božího vyhlášen: ale pohleď medle, to-li jest láska otcovská, že tě hladem trápí, a aby se sem i tam po poušti toulal, nechává. Což tedy tobě synovství boží prospěje, jestliže hladem umřeš? A neb kdo tomu uvěří, že ty jiné ochráníš a nasytíš, když sám lačníš a sebe neopatříš? A protož nechaje sebe i jiných těšení a na Boha očekávání sám ty se opatř a nějakým zázrakem synovství svého a toho, že jsi jediné s Otcem svým moci, dokaž. Takovýmiť šípy tento nepřítel střílel k rodičům našim v ráji. (Gen. 3, 5.), k Jobovi (Job 2, 9.), k Davidovi (Žlm. 3, 3. a 21, 9.), k Ezechiášovi (Isai. 36, 7.). A podnes na to mnohé přivodí, aby k čárům, ku kouzlům i k jiným věcem od Boha zapovězeným se utíkali a jako z kamení sobě chleby tvořili. — *chlebové jsou*: v chléb se obrátí.

4. *ústa boží*, viz toho vysvětlení Deut. 8, 3.

5. *města* t. do Jerusalema, kteréž od proroků svaté nazváno bylo. (Dan. 9, 24. Joel 3, 17.) A ač již mnohými nepravostmi i krví svatých zmazáno bylo (níž 23, 34); avšak předce pro svaté služby a pocty boží, kteréž se v něm dály, ano i pro ostatky některé vyvolených božích v něm zůstávajících svaté sloulo. — *na vrchu* Ř. na křídle t. na tom místě, kdež okolo střechy položité zábradla zdělána byla, aby odtud někdo nespadl. (Deut. 22, 8.) Vidíť se pak tuto hada starého chytrost, kterýž cítiv Ducha Kristova pobožnost velice milujícího, v anděla světlosti se proměnil (2. Kor. 11, 14.) a jej ne někde na soudnici neb na hradě, ovšem pak ne mezi lidmi rozpustilými, ale v městě svatém a to ještě na chrámě postavil, písma jemu, avšak kuse přivodil, aby za toho, že všecko dobré miluje, držán byl.

6. *spustiž*: skoč, mršť sebou. — *někde*: snad někdy.

7. *Boha svého*. Co jest Boha pokoušeti, viz o tom Deut. 6, 16. Bývá pak pokoušín při věcech duchovních: **1.** když člověk zastíraje se vyvolením svým službami v církvi zřízenými pohrdá a ovoce vyvolení svého nésti nechce: ježto vyvolení boží proti tomu nečelí, a Bůh tomu chce, aby člověk jistotu jeho měl při sobě. (Jan 8, 47. Skut. 3, 48. II. Petr. 1, 10.) **2.** Když kdo maje hojně utvrzené učení Kristovo, nějakých divů s oněmi Židy hledá (Luk. 11, 16. I. Kor. 1, 22.) a jinde nežli v zřízených prostředcích s bohatcem a Saulem (Luk. 16, 27. I. Král. 28, 8.) proti učení čistému (Isai. 8, 19.) na vůli božskou se doptává, aneb i na zřízených prostředcích pro zkušení toliko na ni se dobývá. (II Kor. 13, 3.) **3.** Když kdo věci k vykonání sobě nemožné béře na sebe a v tom své ospravedlnění zakládá. (Skut. 13, 10.) **4.** Když při modlitbách Bohu čas, i jak ho má vyslyšeti, ukládá. (Jud. 8, 10.) **5.** Když maje hojně času ku pokání, jeho neužívá (Řím. 2, 4); alebrž s modláři tovaryší a svévolně v hříchy leze (I Kor. 10, 22..) Při věcech pak tělesných bývá Bůh pokoušín takto: a) když o moci a ochraně jeho lidé pochybují. (Num. 11, 4. I. Kor. 10, 9.) b) Když prostředků od něho zřízených užívati nechtí, jako kdyby někdo nechtěl orati, seti, o dům pečovati, lékařství přijímati etc. zastíraje se tím, že Bůh bez toho jej můž opatřiti.

8. *světa*: t. vypravováním jemu, kde jsou která, a o velikosti, moci, bohatství, síle i velikých jejich důchodech.

9. *klaněti*. Jakoby řekl: Poněvadž Syn boží jsi, náležíť tobě nade všemi národy panovati (Žlm. 2, 8.). Pročež nepochybuji, že v naději budoucího království nedostatek i jiná nepohodlí snášíš. Ale jsi-li ty moudrý, že z poslušenství svého Otce něčeho

11 samému sloužiti budeš. * Tedy opustil ho
ďábel, a aj andělé přistoupili a sloužili
jemu.
A když uslyšel Ježíš, žeby Jan vsazen
12 byl do žaláře, navrátil se do Galilee. * A
13 opustiv Nazaret, přišed bydlil v Kafarnaum
při moři v krajinách Zabulon a Neftalim,
14 * aby se naplnilo pověděni skrze Isaiáše pro-
15 roka řkoucího: * Země Zabulon a Neftalim
při moři za Jordanem, Galilea pohanská;
16 * lid, kterýž bydlil v temnostech, viděl světlo
veliké, a sedícím v krajině a stínu smrti,
17 světlo jim vzešlo. * Od toho času počal Ježíš
kázati a praviti: Pokání čiňte; nebo se
přiblížilo království nebeské.
18 A chodě Ježíš podlé moře Galilejského
uzřel dva bratry, Šimona, kterýž slove Petr,
a Ondřeje bratra jeho, ani pouštějí síť do
moře (nebo byli rybáři), * i dí jim: Pojďte 19
za mnou, a učiním vás rybáře lidí. * A oni 20
hned opustivše síti šli za ním. * A poodšed 21
odtud, uzřel jiné dva bratry, Jakuba syna
Zebedeova a Jana bratra jeho na lodí se
Zebedeem otcem jejich, ani tvrdí síti své;
i povolal jich. * A oni hned opustivše lodí 22
a otce svého šli za ním.
I procházel Ježíš všecku Galilei uče 23
v shromážděních jejich a káže evangelium
království a uzdravuje všelikou nemoc i
všeliký neduh v lidu. * A rozešla se o něm 24
pověst po vší Syrii; i vodili k němu všecky
nemocné rozličnými neduhy a trápeními
obklíčené, i ďábelníky, i náměsíčníky, i mrt-
vicí poražené; a uzdravoval je. * I šli za ním 25
zástupové mnozí z Galilee a z desíti měst,
i z Jerusalema, i z Judstva i ze Zajordání.

slavného očekáváš? Nebo zdaliž on těm spíše dobře nečiní, kteříž se jemu protiví, nežli poslušným? (Jer. 2, 1.) Zdaliž toho dávno někteří nezkusili, že jest daremná věc jemu sloužiti a nařízení jeho ostříhati? (Mal. 3, 14.) I pročež tedy mně raději se neklaníš a mne za svého pána a dobrodince sobě nevezmeš? Zdaližby království, slávy i bohatství jako i jiní mnozí skrze mne dojíti nemohl? A co jest medle poctivějšího, jako z potupy k slávě přijíti? Aneb co snadnějšího, jako na kolena padnouti a k mé službě se přiznati? A protož jen padni přede mnou a mé leno přijmi, všecka já tobě království dám a tobě tak nesnadnou cestou jíti ku království, jako tvůj ten milý Otec nedopustím. Co nad to neslušnějšího ďábel mohl žádati, jako chtíti tohoto Pána za svého mana míti? A nepřestaltě toho tuto činiti, ale i apoštolům v srdce takovou žádost vstřeloval (níž 18, 1. Luk. 22., 24.) a potom mnohým té slávy podal a nejedny takovým pokušením i přemohl a podnes přemáhá.

11. *sloužili jemu* t. jakž někteří učitelé píší, sloužili Kristu Pánu přinešením jemu v takové potřebě jako někdy Eliášovi pokrmu. (III. Král 19, 5. 6.)

12. *vsazen*: byl jat, t. proto, že Herodesa z hříchu trestal (níž 14, 3. Mar. 6, 7.), a tak byv do vězení dán povinnosti úřadu svého konati nemohl; pročež Kristus Pán na jeho místo vstoupil. Odkudž zřetelně se vidí, že ačkoli ďábel ze své zlosti služebníky věrné s cesty sklízí: však Bůh z své dobrotivosti podlé svého slibu (Isai. 59, 21.) hned jiné na jejich místa a ještě někdy hodnější a užitečnější, jako i tuto učinil to, dávati ráčí. — *navrátil*: přišel, t. z Judstva (Jan 4, 3) a to kázati, nic se Herodesa tyranství nad Janem Křtitelem prokázaného nelekaje.

13. *při moři*: městě pomořském. — *Neftalim*, t. v krajinách toho pokolení dvého, kteréž od svých předků synů Jakobových Zabulona a Neftalima jméno své mělo.

15. *při moři* Ř. k cestě moře. — *pohanská*. Tak sloul druhý díl krajiny galilejské: 1. protože byl ku pohanům blíže, 2. pro těch 20 měst, kteráž král Šalomoun dal byl králi tyrskému Chyramovi (III. Král. 9, 10.) Aneb může býti řečeno, že Galilea pohanů neb národů sloula proto, že byla velmi lidná a téměř lidu všudy plná (Isai. 9, 1.) jakožto krajina velmi hojná a úrodná. (Deut. 33, 23.)

16. *bydlil*. Viz toho vysvětlení Isai. 9, 2. — *v temnostech* t. v neznámosti Boha. — *světlo veliké* t. Krista, jenž jest světlo světa (Jan 9, 5), věrou přijal, skrze něhož i spasení a tak pravého potěšení, kteréž se v písmích svatých světlem nazývá (Isai. 9, 2.), z milosti boží došel. — *sedícím*: přebývajícím, osedlým. — *smrti*, t. blízek byl věčné smrti, anobrž v hrdle jejím. — *světlo vzešlo*, t. Kristus neb evangelium jeho.

17. *Od toho času*, Ř. od tehdy. — *kázati*, t. v Galilei. Nebo rozumí se z evangelia svatého Jana (hl. 1. 2. 3. 4.), že již prvé Kristus Pán v Judstvě kázal. — *Pokání čiňte*: usmyslte sobě. — *království nebeské*, t. milost v Kristu spůsobená a ti prostředkové, skrze něž se dochází spasení, čehož ten jest cíl, aby v nás Bůh kraloval a potom nás do nebeského království pojal. Viz výš. 3, 2.

18. *podlé moře* t. kteréž slove jezero Jenezaretské. Nebo Židé nazývají mořem všeliké shrnutí se a shromáždění vod. — *Petr*, t. kterýž potom pro rozdíl od druhého Šimona kananejského (níž 10, 4.) a pro ukázaní toho, že jeho také víra na Kristu skále jest založena, Petrem neb kamenem toho božího stavení (I. Kor. 3, 9.), jenž jest církev svatá, jedním údem před vyznáním (Jan 1, 43.) i po vyznání své víry byl nazván. Níž 16, 18.

19. *za mnou*. Rozumí se z psaní svatého Jana (1, 35. etc.), jakž i jiní někteří učitelé o tom píší, že tito učenníci dva již prvé ku Pánu se byli obrátili a spasení vlastního v něm došli, i jeho požívali, a jakž tomu chtí, i na oné svatbě s ním byli (Jan 2, 1. etc.), ale potom se ku práci své zase navrátili; tuto pak teprv k úřadu apoštolskému povoláni byli. — *lidí*, t. kazatele svého věrného lidu. K rybářům pak své služebníky Pán připodobnil i proto, 1. že jakož rybáři z moře bouřlivého ryby jedny druhé zžírající vytahují; tak služebníci z světa bouřlivého lidi jedny druhým škodící (Habak. 1, 14.) vyvozují. 2. Jakož rybáři úsilnou práci vedouce, tak často, nýbrž častěji smetí, hadů, štírů a žab, jako ryb nalapají; tak také věrní služebníci věrně pracujíce, nejednou více lidí zlých jako štírů jedovatých (Ezech. 12, 6.) nežli dobrých zahrnou. Níž 13, 47. a 20, 16.

23. *v shromážděních*: školách t. galilejských. — *království*: noviny potěšené, zvěstující boží království i do něho cestu ukazující. — *uzdravuje*, t. zázračně bez lékařství dávání samou svou mocí božskou, aby tak božství jeho vidíno a učení utvrzováno bylo.

24. *rozešla se* etc. Ř. rozešlo se slyšení jeho. — *vodili*: shromáždili. — *nemocné* Ř. kteří se zle měli. — *náměsíčníky* t. jimž ubývá neb přibývá nemoci jako měsíce, anebo kteříž na novoměsíce hůře se mívají.

25. *měst*, t. z krajiny nějaké, kteráž sloula deset měst (Mar. 7, 31.). Těch pak deset měst, od nichž ta krajina tak sloula, ze jména vyčítá Plinius lib. 5. c. 18.

Hlava 5.

3. Na hoře Pán obšírné ku posluchačům kázaní učinil; neb když se sešel zástup, otevřel ústa a uče a) schvaloval pravého blahoslavenství následovníky; b) napomínal, aby *a*) život pobožný k oslavení jmena Páně vedli bez I. ublížení bližnímu.

Vida pak Ježíš zástupy vstoupil na
horu; a když se posadil, přistoupili
2 k němu učenníci jeho; * i otevřev ústa svá
3 učil je řka: * Blahoslavení chudí duchem,
4 nebo jejich jest království nebeské. * Blaho-
slavení tiší, nebo oni dědictví obdrží na
5 zemi. * Blahoslavení lkající, nebo oni potě-
6 šeni budou. * Blahoslavení, kteříž lačnějí
a žíznějí spravedlnosti, nebo oni nasyceni
7 budou. * Blahoslavení milosrdní, nebo oni
8 milosrdenství dojdou. * Blahoslavení čistého
srdce, nebo oni Boha viděti budou. * Blaho- 9
slavení pokojní, nebo oni synové boží slouti
budou. * Blahoslavení, kteříž protivenství 10
trpí pro spravedlnost, neb jejich jest krá-
lovství nebeské. * Blahoslavení budete, když 11
vám zlořečiti budou a protivenství činiti,
a mluviti všecko zlé o vás lhouce pro mne.
* Radujte se a veselte se, nebo odplata vaše 12
hojná jest v nebesích. Takť zajisté protivili
se prorokům, kteříž byli před vámi.
Vy jste sůl země; jestliže sůl zmařena 13

1. *zástupy.* t. ty, o nichž v předešlé hlavě zmínka učiněna. Výš 4, 25.

3. *chudí duchem,* t. kteříž nejsou vysokomyslní (Přísl. 16, 19. Isai. 57, 15.); ale to znají, že bez Boha a milosti jeho s nic býti nemohou, a z toho pod jeho ruku mocnou se poddávají (I. Petr 5, 6.) i o bližních svých důstojněji nežli o sobě smýšlejí. (Fil. 2, 3.). A toť může býti i při lidech podlé těla bohatých, jakýž byl Abraham a David. (Gen. 18, 27. II. Král. 7, 18.) Těm pak odporní jsou lidé bohatého ducha, t. sami u sebe svatí, dobří, spravedliví a moudří, lékaře pravého Krista Ježíše nepotřebující (níž 9, 12.), jichž příklad viz Luk. 18, 11. Zjev. 3, 17. — *nebeské* t. netoliko evangelium svaté (Isai. 61, 1. Níž 11, 5., též 13, 45.); ale i Kristus Pán se vším svým zasloužením a život věčný.

4. *tiší*, t. kteříž umějí své vášně, náklonnosti, hněv, žádost pomsty v uzdu pojímati a bližní své i dosti vzteklé posnesti; čehož příklad na Mojžíšovi a Kristu Pánu jest ukázán. (Num. 12, 3. Níž 11, 29., též 12, 27. I. Pet. 2, 23.) Těm pak odporní jsou lidé zlostní, o všecko se zpouzející a ujímající. — *dědictví*: dědičně obdrží zemi, děditi budou na zemi, t. takoví svou věc tiše vedouce déle z božího požehnání na zemi živi budou a pohodlný život povedou (Žlm. 36, 11.); ovšem pak do země živých, t. j. do věčného života se dostanou. (Žlm. 26, 11.) Ježto bouřliví, svarliví a pomlouvači dříve času ze světa scházejí, a nejednou na statku, na pověsti i na hrdle trestáni, a nad to i života věčného zbaveni bývají. (Přísl. 18, 21.) V řeckém jazyku toto blahoslavenství klade se místo následujícího, a následující místo tohoto.

5. *lkající*: zarmoucení, t. kteříž po rozkošech těla neodcházejí; ale zármutek podlé Boha v svém srdci mají. (Žlm. 50, 19. II. Kor. 7, 10.) Takoví pak lkávají 1. nad hříchy Boha s lidmi rozlučujícími (Isai. 59, 2.) a to buď nad svými, nad nimiž sobě stýští a za něž se stydí (Žal. 37, 4. Luk. 7, 38. Dan. 9, 5.), buď nad hříchy svých bližních, za nimiž jdoucí metly boží vidí, (Exod. 32, 31. I. Král. 15, 35. Isai 57, 18. II. Pet. 2, 8.) 2. Nad těmi věcmi, kteréž se našeho těla neb našich bližních dotýkají, jako jsou rozličné bídy, protivenství, těžkosti, nemoci i smrt. (Jan, 11, 34. Luk. 19, 41. Skut. 8, 2. Žid 13, 2.) — *potěšeni budou*, t. zde i věčně.

6. *spravedlnosti*: kteříž jí žádostivi jsou a k ní zvláštní milost a náklonnost jako podlé těla lační a žízniví k jídlu a pití chuť mají. Lačnějí pak spravedlnosti jakož té, kteréž mají z Krista docházeti (Řím. 5, 1. I. Kor. 1, 30.) tak i té, kteráž od nich k Bohu i k bližním má konána býti. (Níž 22, 32.) — *nasyceni,* t. čehož žádostivi jsou, toho dojdou.

7. *milosrdní*, t. kteříž ne samými slovy lítosti, ale i skutkem dokazují (Jak. 2, 16.), aniž se na to, že bližní jejich spravedlivě na sebe bídy uvedl aneb někoho z nich urazil, co ohledají; ale s plačícími plačí (Řím. 12, 15.), na vězně, jakoby sami vězňové byli, pamatují (Žid. 13, 3.), lačné krmí a hostě do domů přijímají. (Níž 25, 35. Isai. 58, 7.) — *dojdou*, t. u Boha i u lidí, jako zase nelítostiví jeho se zbavují. Soud. (1, 7. Níž 18, 32. Luk. 16, 25.)

8. *čistého srdce*, t. Duchem Páně posvěceného, v nečistotě se nekochajícího (I. Tes. 4, 3. Žid. 12, 14.), upřímého, vší lsti, ošemetnosti, úskoků, podvodů, chytrostí a chlipností prázdného. — *viděti budou*, t. zde skrze víru (Jan 14, 9.) jeho veselou tvář k sobě obrácenou spatřují (Žlm. 4, 7.) a potom jej takového, jakýž jest, okem v oko uzří. (Job. 19, 26. I. Kor. 13, 12.)

9. *pokojní*, kteříž jsou původem pokoje, t. kteříž netoliko s Bohem skrze víru došlého pokoje ostříhají (Řím. 5, 1.); ale pokudž jen s dobrým svědomím mohou s bližními jej zachovati (Řím. 12, 18.) i jiné mířiti hledí. — *slouti budou*, t. důvod toho na sobě nesou; a jsouce boží synové dědictví s Kristem dojdou. (Řím. 8, 17.)

11. *mluviti* etc. Ř. mluviti všeliké zlé slovo na vás. — *pro mne*: mou příčinou, t. protože se mne přidržíte a mne za svého spasitele máte.

12. *odplata*: mzda.

13. *sůl země*, t. jakož sůl jest potřebná, aby jí pokrm k chuti lidem byl připraven a od červů i zkázy zachován (Job. 6, 6.); tak služebníci boží, lidem zemským na zemi přebývajícím a z přirození svého zkaženým jsou užiteční, aby je životem ctným, učením čistým, napomínáním, výstrahami i trestáním (byť jako sůl očím měli nepříjemní býti) v obět Pánu připravovali a z přirozené zkázy vyvozovali. Nebo jakož tam v podobenství na znamení stalé mezi Bohem a lidmi smlouvy učiněné měli kněží oběti soliti a k nim medu nepřidávati (Lev. 2, 11. 13. Esech. 43, 24.): tak i nyní služebníci povinni jsou lidu v obět Pánu se obětujícímu, k umrtvování zkázy přirozené sloužiti a jako je soliti; od rozkoší pak medem tím zapověděným vyznamenaných je odvoditi a šami mezi sebou pokoj jako sůl potřebnou míti (Mar. 9, 50.) i k němu jiným sloužiti, ano i mluvení svá taková mívati, kterážby jako nějaký pokrm chutný solí připravený k užitku lidem mohla obrácena býti. (Kol. 4, 6.) — *zmařena*: porušena, slanost potratí. Ř. zblázněna. — *osolena*: napravena k své slanosti. Anebo, čím budeme soliti, jest-

bude, čím bude osolena? K ničemuž se
nehodí více, než aby byla ven vyvržena a
14 od lidí potlačena. * Vy jste světlo světa.
Nemůžeť město na hoře ležící skryto býti.
15 * Aniž rozsvěcují svíce a stavějí ji pod
kbelec, ale na svícen; i svítí všechněmi,
16 kteříž jsou v domě. * Tak svěť světlo vaše
před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré a slaví
17 Otce vašeho, jenž jest v nebesích. * Nedomnívejte
se, žebych přišel rušit zákona anebo
proroků. Nepřišelť jsem rušit, ale
18 naplnit. * Amen zajisté pravím vám: Dokudž
nepomine nebe i země, jediná literka aneb
jediná tečka nepomine ze zákona, až se
19 všecky věci stanou. * Protož zrušil-liby kdo
jedno z přikázaní těchto nejmenších a učilby
tak lidi, nejmenší slouti bude v království
nebeském; kdožby pak koli činil i jiné
učil, ten veliký slouti bude v království
nebeském.
Nebo pravím vám: Nebude-liť hojnější 20
spravedlnost vaše nežli zákonníků a fariseů,
nikoli nevejdete do království nebeského.
* Slyšeli jste, že říkáno jest starým: 21
Nezabiješ; pakliby kdo zabil, povinen bude
státi k soudu. * Ale jáť pravím vám, že každý, 22
kdož se hněvá na bratra svého bez příčiny,
povinen k soudu státi. Kdožby pak řekl
bratru svému racha, povinen bude před
radou státi: a kdožby řekl blázne, povinen
bude pekelný oheň trpěti. * Protož obě- 23
tovalliby dar svůj na oltář a tu by se
rozpomenul, že bratr tvůj má něco proti
tobě: * nechejž tu daru svého před oltářem 24

---

ližeby se sůl zkazila, t. svou moc potratila. Jakoby řekl: Jestliže služebníci nebudou příkladní a povinností svých pilní, i kdož to bude činiti? — *vyvržena*, t. nic po nich jako po soli neužitečné na prosto nebude, nýbrž ani toho místa, k němuž přišli, nebudou hodni. Viz Ose. 4, 6.

14. *světlo světa* t. vy životem šlechetným i učením čistým svítiti máte lidem na světě přebývajícím. Pročež i učení čisté svící nohou a světlem stezek se nazývá. (Žlm. 118. 104.) — *skryto býti*, t. nebudete moci s svým životem i učením býti tajni. A protož, ponévadž všechněch oči budou na vás obráceny, přičiňte se o to, abyste dobrým příkladem i učením svítili.

15. *kbelec*, t. nemyslte na to, že sobě pokoutně můžete povoliti; neboť Bůh to svým časem ráčí vyjeviti. — *na svícen*, t. všechněm na oku budete, jako někdy ona svíce v chrámě na svícen postavená.

16. *světlo*, t. života ctného i učení čistého. — *slaví* etc., t. z toho, že z milosti své dává učitele věrné i příkladné.

17. *Nedomnívejte se*: Nemysltež, t. jako zákonníci a fariseové. — *přišel*, t. s nebe. — *zákona*, t. učení Mojžíšova a prorockého. — *naplnit*: plnit, t. dosti jemu učinit a pravý jeho smysl i prorockých psaní jiným vysvětlit. J. doplniti.

18. *zajisté*. t. jistě v pravdě.

19. *zrušil-liby*, t. jestli-žeby přestoupil, zlehčil a svým výkladem porušil, jako fariseové to činili, proti nimž tuto kázaní Pán činiti ráčil. — *nejmenších*, t. kteréž se zdá býti lidem nejmenší. Nebo sic jinak v zákoně nic není malého, ale všecko jest veliké. — *nejmenší*, t. za nejšpatnějšího, anobrž za nic od Boha bude položen a z království církve i věčného života vyvržen.

20. *spravedlnost*, t. kteráž záleží i v smyslu pravém při zákonu a jeho vysvětlování, i v životu ctném a jiným v něm se za příklad dobrý vystavování. — *fariseů*, t. kteříž zákon boží na samé skutky zevnitřní zlé obraceli; žádost pak zlá aby hříchem byla, tomu nerozuměli (Řím. 7, 7.), svá ustanovení nad boží přikázaní vystavovali (níž 15, 3.), na samé zevnitřní tvárnosti všecku svou pobožnost zakládali, podlé čehož k hrobům zbíleným ode Pána připodobněni byli (níž 23, 25), na chloubu všecko a ne pro boží slávu činili, až i almužny proto dávali a modlitby obětovali (níž 6, 2.); svým zásluhám, čehož příklad při onom modlitebníku v chrámě (Luk. 18, 11. 12.) a mládenci bohatém (níž 19, 6.), pyšně život věčný připisovali, spravedlností pak v Kristu složenou na prosto pohrdali. (Řím. 10, 3.) — *do království*, t. ani hodní služebníci svaté církve nebudete, ani se do věčného života nedostanete.

21. *starým*: od starých, t. lidu od zákonníků a fariseů, kteříž na stolici Mojžíšově seděli (níž 23, 2.) a zákon boží křivě vykládali, s tím však se vším, svou starožitností a posloupností se chlubili. Tak níž ne jednou.

22. *pravím vám*. Jakoby řekl: Nic na to nedbejte, jak fariseové pláštěm oku a rozumu těla slibným, totiž starožitností učení své křivé přikrývají; ale na to hleďte, jak já Pán a mistr váš jakož jiná přikázaní tak i toto šesté vysvětluji, a že nejen vražedník jest ten, kdož podlé těla bližního vraždí, ale i ten, kterýž jej v nenávisti má (I. Jan 3, 15.), z vůle Otce svého ukazuji. — *bratra svého*, t. na svého bližního. — *bez příčiny*: marně, darmo, t. nespravedlivě a neukojitelně, jako na Abele Kain (Gen. 4, 5.), na Davida Saul (I. Král. 18, 8.), na Krista Jidáš (Jan 12, 4) a fariseové etc. Odkudž rozuměti se může, že se v příčině spravedlivé hněvati sluší, jako učinil to Mojžíš (Exod. 22, 19.), Fines (Num. 25, 7.) i Kristus Pán Mar. 3, 5.) — *státi*. t. před soudem toho proč to činí, se spraviti i trestání od soudců usouzené podniknouti. Jestiť pak jisté, že Kristus Pán tuto ne tak dalece o vrchnosti a soudu světa, jako o Bohu vrchnosti nejvyšší a soudu jeho i pomstách časných i také věčných mluviti ráčí. Nebo ačkoli při třetím stupni vraždy teprv ze jmena pekelným ohněm hrozí; avšak prvních dvou stupňů též zatracení hodných, a jako jiné všeliké přestoupení zákona, zlořečenství na přestupníky uvodících (Deut. 27, 25) odtud neodlučuje; ale toliko podlé spůsobu tehdejšího mluví, kdež podlé svědectví některých soudové a práva na tré byla rozdělena, t. j. na právo nižší, kteréž menší pře soudilo a podlé toho i trestání menší uvozovalo; na právo neb radu vyšší, v níž třimecítma soudců sedalo a větší pře soudilo, i trestání větší na ty, kdož byli vinni, vzkládalo; na soud pak neb právo nejvyšší, kteréž sedmdesáti a dvěma osobami osazeno bylo a nejtěžší soudy, jako o nejvyššího kněze, o křivého proroka, o válku a příměří držívalo, a tak i trestání nejtěžší vzkládalo. Podlé toho spůsobu Pán mluviv a na tři stupně vraždu i kázeň za ni rozděliv ukazuje to, že jakož hříchové jsou menší, větší i největší, tak také méně nebo více pro ně v tomto i v budoucím životě Pán Bůh trestati ráčí; jakž tu věc sám Pán tak jinde vysvětluje. (Níž 10, 15. Luk. 12, 47. 48.) — *racha*. To slovo židovské aneb raději syrské rika neb reka vyznamenává tolik, jakoby řekl, marný, prázdný; a míní se tím člověk bez mozku, bez roz-

a odejdi; prvé smiř se s bratrem svým, a
25 potom přijda obětuj dar svůj. * Vejdi
v dobrou vůli s protivníkem svým rychle,
dokudž jsi s ním na cestě; ať by snad
nedal tebe protivník tvůj soudci a soudce
dalby tě služebníku, a bylby uvržen do
26 žaláře. * Amen pravím tobě, nevyjdeš od-
tud, dokudž i toho posledního haléře ne-
navrátíš.

27 Slyšeli jste, že říkáno bylo starým:
28 Nezcizoložíš! *Ale jáť pravím vám, že každý,
kdožby pohleděl na ženu ku požádání jí,
29 již zcizoložil s ní v srdci svém. * Jestliže
pak oko tvé pravé horší tě, vylupiž je a
vrz od sebe; nebť jest užitečněji tobě,
aby raději zahynul jeden úd tvůj, nežliby
celé tělo tvé uvrženo bylo do ohně pekel-
30 ného. *A pakli ruka tvá pravá horší tě, utniž
ji a vrz od sebe; nebo užitečněji jest tobě,
aby zahynul raději jeden úd tvůj, nežliby
všecko tělo tvé uvrženo bylo do pekelného
ohně. * Též řečeno jest: Kdožby koli pro- 31
pustil manželku svou, aby jí dal lístek
rozloučení; * jáť pak pravím vám: Že kdož- 32
koli propustilby manželku svou kromě pří-
činy cizoložstva, uvodí ji v cizoložstvo: a
kdož propuštěnou pojme, cizoloží.

Opět slyšeli jste, že říkáno bylo sta- 33
rým: Nebudeš křivě přisahati, ale splníš
Pánu přísahy své. * Ale jáť pravím vám, 34
abyste nepřisahali všelijak: ani skrze nebe,
nebo trůn boží jest; * ani skrze zemi, nebo 35
podnož jeho jest; ani skrze Jerusalem, nebo
jest město velikého toho Krále; * ani 36
skrze hlavu svou budeš přisahati, nebo ne-
můžeš jednoho vlasu učiniti bílého anebo
černého: * ale buď řeč vaše: Jistě, jistě; ni- 37
koli, nikoli. Což pak nad to více jest, to
od toho zlého jest.

Slyšeli jste, že říkáno bylo: Oko za 38
oko, zub za zub. * Jáť pak pravím vám: 39

---

umu a zdravého soudu, a slovem člověk nevážný a lehkomyslný, jakýchž rekim povalečů a lidí lehkomyslných sobě onen Abimelech k svému předsevzetí zlému byl najal (Saud. 9, 4.), a za jakéhož David od manželky své Mikol souzen byl. (II. Král. 6, 20.). Aneb jakž jiní praví, to slovíčko má svůj původ od slova syrského rach, kteréž vyznamenává plití, podlé čehož učitelé někteří vykládají racha člověka zeplvání a ošklivosti hodného. Odkudž se zřetelně to vidí, že ten bližnímu svému říká raka neb racha, kdož jemu přilípavých slov podává, na sobě spůsob zlostný, obličej zasmušilý a zakrnělý k němu ukazuje, čelo své proti němu sbírá, nos zaostřuje, za ním plije, hlavou zmítá, zuby naň skřípá, na něj se ošklebuje, za ním pohvizduje, od něho se ze zlosti odvrací, a aby jemu jen pozdravení nedal, na potkání vyhýbá, vidliček jemu podává, a slovem jakýmžkoli spůsobem zevnitřním oheň zlosti srdce svého pronáší, a tak toho druhého stupně vraždy, jehož Židé za hřích neměli, se dopouští. — *radou*: celou radou osazeným soudem. — *blázne*, t. kdož bližního svého tupí, zlehčuje, proklíná, hyzdí, pomlouvá a jemu utrhá, a tak, což na něm jest, z obrazu božího jej svláčí. — *povinen*: hoden bude do pekelného ohně uvrženu býti.

25. *na cestě*, t. když šel k soudci, ještě i tu na to mysli, kterakby se s svým nepřítelem raději smířil, nežliby se s ním soudil.

26. *nenavrátíš*, totiž nebudeš-li v čas svého nepřítele pokojiti aneb proti němu zatvrdíš-li se, také od něho milosti žádné potom neuživeš. Nad to pak budeš-li do žaláře očistcového odsouzen nevyjdeš, ažby křivdu učiněnou napravil, ovšem do žaláře věčného zatracení od toho nejspravedlivějšího soudce odsouzen a poslán, na věky odtud vyproštěn a vyručen nebudeš, jakožto ten, kterýž na věky toho, cožs dobrého v tomto životě zmeškal, nepostihneš, dosti za hříchy své neučiníš a jako nezaplatíš.

28. *pohleděl*: nestydatě.

29. *oko tvé*, t. žádost nečistá, kterouž očima svýma cizoložnýma pronášíš. Jakoby řekl: Jakož úd těla nemocný a zapálený, škodil-liby jiným údům, by pak nejpřednější a nejpotřebnější byl, bývá od těla odřezován: tak také každý, kdož miluješ duši svou, všecko, cožtby k smilstvu a cizoložstvu i jiným hříchům sloužilo, a jako nějaký kámen na cestě ležící cestou jíti při spasení překážku činilo, všecko opouštěj a zamítej, byť pak jako tvé oko milé a jako pravá ruka potřebné a slibné bylo.

30. *ruka tvá*, t. myšlení nečisté, kteréž nestydatým se dotýkáním cizí manželky bývá rozněcováno aneb prvé v srdci hořící pronášeno. Viz výš v. 29.

31. *aby jí* etc.: dej jí lístek rozloučení, t. v kterémžby ukázána byla příčina rozloučení.

32. *manželku svou* t. vezma ji v nelibost za jakouž koli příčinou i bez dopuštění se cizoložstva. — *v cizoložstvo* t. jestližeby se za jiného vdala. — *propuštěnou*, t. kromě příčiny cizoložstva. — *cizoloží*, t. podlé toho, že ona se svým prvním manželem jedno tělo zůstává a samo to lístku dání jí bez cizoložstva svazku manželského neruší.

33. *křivě*: o té přísaze, kteráž se nezapovídá, viz Deut. 6. 13. Jer. 4, 2. Žid. 6, 17. — *přisahati*, t. přísahy jmenem božím náležitě stvrzené rušiti. — *Pánu*, t. ke cti a slávě boží, jehož nejdůstojnějším jmenem jest ta přísaha stvrzena.

34. *všelijak*: nikterakž, všelikterakž, t. skrze nižádnou věc stvořenou, jako fariseové to činili, a když přísahu zrušili, tu obranu měli, že jí jmenem božím zjevným nepotvrdili.

35. *Krále* t. Boha.

36. *černého*, t. nejsi pánem ani své hlavy, aby s ní mohl, coby chtěl, činiti a ji v základ položiti.

37. *Jistě* etc. Jestli, jest; není-li, není, t. v potvrzování v obecném mluvení, a ne v nějakých rozepřích, jimž přísaha konec činí (Žid. 6, 16.), dosti buď říci: Jistě, a v odpírání dosti buď říci: Nikoli anebo nic. — *zlého*: zlostníka, t. od ďábla neb zlého obyčeje a navyklosti. Anebo což se mimo to učení mé děje, to jest zlé a zavržení hodné.

38. *za zub*, t. což soudcům neb vrchnostem od Boha zřízeným poručeno bylo, aby škůdcům oko za oko vylupovati a zub za zub vyrážeti dali, a tak zlému přítrž činili; to fariseové svým výkladem porušili, kdyžto každému v jeho při nad nepřítelem se vymstívati, oko za oko vylupovati, zub za zub vyrážeti, ránu za ránu udělati, a slovem rovným za rovné odpláceti dopouštěli, čímž vším mstivých myslí a srdcí ku pomstám posilňovali.

Abyste neodpírali zlému; ale udeří-li tě
kdo v pravé líce tvé, nasaď jemu i dru-
40 hého. * A tomu, kdož se s tebou chce sou-
diti a sukni tvou vzíti, nech mu i pláště;
41 * a nutil-liby tě kdy jíti s sebou míli jednu, jdi
42 s ním dvě; * a prosícímu tebe dej; a od toho,
kdoby chtěl vypůjčiti od tebe, neodvracuj se.
43 Slyšeli jste, že říkáno bylo: Milovati
budeš bližního svého a nenáviděti budeš
44 nepřítele svého: * ale jáť vám pravím: Mi-
lujte nepřátely své, dobrořečte těm, kteříž
vás proklínají, a dobře čiňte nenávidícím
vás a modlte se za ty, kteříž vás utiskují
a vám se protiví: * abyste byli synové Otce 45
svého, jenž jest v nebesích; nebo slunci
svému velí zchoditi na dobré i na zlé, a
déšť dává na spravedlivé i nespravedlivé.
* Nebo milujete-li toliko ty, jenž vás milují, 46
jakou odplatu máte? zdaliž i celníci téhož
nečiní? * A budete-li pozdravovati toliko 47
bratří svých, což více nad jiné činíte? však
i celníci to činí! * Buďtež vy tedy dokonalí 48
jako i Otec váš, jenž jest v nebesích, do-
konalý jest.

Hlava 6.

Napomínal Pán, aby život pobožný k oslavení jmena Páně vedli bez II. potupování pocty boží při 1. dávání almužen, 2. vylévání modliteb, 3. užívání postu, 4. dobývání živnosti.

Pilně se varujte, abyste almužny
své nedávali před lidmi, proto abyste
byli vidíni od nich, jinak nebudete míti
odplaty u Otce svého, jenž jest v nebesích.
2 * Protož když dáváš almužnu, nedávej před
sebou troubiti, jako pokrytci činí v ško-
lách a na ulicích, aby chváleni byli od
lidí; amen, pravím vám, mají odplatu svou.
* Ale když ty almužnu dáváš, nechť neví 3
levice tvá, co činí pravice tvá; * aby 4

---

39. *zlému* t. člověku nešlechetnému, kterýž vám nevážně a lehkomyslně ubližuje, nad nímž se vymstívati a sobě sami křivdy napravovati nemáte (Lev. 19, 18. Řím. 12, 19.); ale na vrchnost to vznésti anebo samému Bohu poručiti povinni jste. (Deut. 32, 35.) — *druhého*, t. raději sobě křivdu učiněnou trp, nežliby nad svým bližním zvláště z neznámosti se protivícím se vymstíval a vychlazoval; anobrž jakž jedno protivenství pomine, hned se k jinému stroj a jako druhého líce nasazuj. Podobné mluvení viz níž 6, 3. Luk. 6, 29. 30.

40. *souditi*: dráti, vaditi. — *plášťě*, t. maje sobě křivdu nějakou učiněnou té mysli a vůle buď, že pro zachování pokoje chceš ještě větší křivdu podniknouti a více tomu, kdožť moc a násilí činí, učiniti, nežli on od tebe žádá a chce míti.

42. *tebe* t. za nějaký dar neb almužnu; a to buď že jest hoden toho, aby se mu propůjčil, neb nehoden, předce jemu dobrodiní učiň, zvláště tomu, kterýžby ne z nějakého nenasyceného lakomství, ale z nouze tebe žádal; aby ty snad jiné zakládaje sám sebe na nic nepřivedl. (II. Kor. 8, 13.) — *dej*, t. buď štědrý a čině dobře v tom sobě nestýskej a neustávej (Gal. 6, 9.), aniž odměn a odplaty hledej. (Luk. 14, 12.) — *od toho*, t. kdoby koli on byl, buď cizozemec a pohan, od něhožby lichvu neb úrok vzíti mohl (Deut. 23, 20.), buď domácí israelský, od něhož lichvu bráti nemáš (Deut. 23, 19.), buď tak nuzný a chudý, žeťby netoliko úroku nedal, ale ani tvého navrátiti nemohl. (Luk. 6, 35.) — *neodvracuj se*, t. s ofuknutím se a těžkáním na něho.

43. *říkáno bylo* t. od fariseů, kteříž k přikázaní božímu o milování bližních znějícím, křivě svůj smysl o nenávidění nepřátel přidali pravíce, že když Bůh velí bližní milovati, tedy nepřátely (jakoby oni bližní nebyli) dopouští nenáviděti.

44. *proklínají*: vám lají. — *za ty* etc.: za ty, kteříž se na vás obořují a po vás se shánějí.

45. *synové* etc., t. aby to i jiným po těch skutcích známé bylo, že boží obraz na sobě nesete, a tak od něho znovu zplozeni jste. Podobně Jan 15, 8.

46. *máte*, t. složenou u Otce nebeského. Níž. 6, 1. — *celníci*, t. ti, kteříž od Římanů cla pronajatá měli a v nenávisti u Židů byli, jakož proto, že se Římanům v službu propůjčovali, tak také že vydřiduchové byli, když své lakomství nasytiti chtěli.

47. *pozdravovati*: s políbením objímati. — *bratří*, J. přátel, t. Židů, z národu vašeho pošlých. — *to činí*, t. kteříž však od Boha odplaty nedojdou, jediné leč z víry pokání činiti budou.

48. *dokonalí*, t. toho, že jste praví boží synové, milováním nepřátel a jim z milosti dobře činěním dokazujte, a když jsou v Bohu všecky věci dokonalé, i vy v lásce se k dokonalosti neste. Slovou pak věrní křesťané dokonalí, jakož proto, že se k dokonalosti nesou (Efes. 4, 13, Fil. 3, 12. 15.), tak i proto, že ty ctnosti, jimiž se stkvějí, od dokonalého totiž od Ducha svatého původ svůj mají; avšak ta dokonalost křesťanů u přirovnání k dokonalosti boží ne v rovnosti, ale v podobnosti záleží.

1. *Pilně*: Pilný pozor na almužnu svou mějte, abyste jí nedávali před lidmi. J. Šetřte se, abyste spravedlnosti nekonali před lidmi, t. toho, což jste Bohu i bližním povinni; což se hned dále na tři částky dělí, to jest, na almužnu, půst a modlitbu. — *almužny*, t. skutků milosrdných, duchovních i tělesných na chloubu nečinili. Pročež tu Pán od chlouby a ne od toho, kdyžby se před jinými nahodilo, dobře činiti, odvodí. — *nedávali*: nečinili. — *u Otce svého* t. složené.

2. *troubiti*. Obyčej býval, jakž někteří píší, chudé k almužnám troubením svolávati; fariseové pak ne tak dalece pro svolání chudých, jako proto, aby se lidé shlukli, a jich štědrosti se podivili i je velebili (níž 23, 5.), na místech hlučných a patrných troubívati dali. — *pokrytci*, t. zákonníci a fariseové, kteříž se tvárně a nábožně staví před lidmi. — *v školách*: v shromážděních. — *chváleni*: slaveni, t. že jsou zdílní a štědří. — *majíť*: berouť, přijímajíť, již jest pryč odplata jejich.

3. *levice tvá*, t. hleď všelijak raději své skutky milosrdné tajiti, nežli se jimi honositi.

4 *tvůj*, t. nebeský. — *zjevně*: to v den poslední přede vším světem. Níž 25, 34.

almužna tvá byla vskrytě: Otec pak tvůj,
kterýž vidí vskrytě, odplatí tobě zjevně.
5 * A kdyžby se chtěl modliti, nebývejž jako
pokrytci; obyčej zajisté mají v školách a
na úhlích ulic stojíce, modliti se, aby byli
vidíni od lidí. Amen, pravím vám, žeť mají
6 odplatu svou. * Ale ty, kdyžby se modliti
chtěl, vejdi do pokojíka svého, a zavra
dvéře své modliž se Otci svému, jenž jest
vskrytě: a Otec tvůj, kterýž vidí vskrytě,
7 odplatí tobě zjevně. * Modlíce se pak ne-
buďtež marnomluvní jako pohané; nebo se
domnívají, že pro tu svou mnohomluvnost
8 vyslyšáni budou. * Nepřirovnávejtež se tedy
jim: neboť ví Otec váš, čeho jest vám po-
9 třebí, prvé nežlibyste vy ho prosili. * A
protož vy takto se modlte: Otče náš, jenž
jsi v nebesích! Posvěť se jmeno tvé!
10 * Přijď království tvé! Buď vůle tvá jako
11 v nebi tak i na zemi! * Chléb náš ve-
zdejší dej nám dnes. * A odpusť nám viny 12
naše, jakož i my odpouštíme viníkům
svým. * I neuvoď nás v pokušení, ale 13
zbav nás od zlého. Amen. * Nebo jestliže 14
odpustíte lidem pády jejich, odpustíť i vám
nebeský Otec váš. * Jestliže pak neodpu- 15
stíte lidem pádů jejich, aniž Otec váš od-
pustí vám pádů vašich. * Kdyžbyste se pak 16
postili, nebývejtež jako pokrytci zasmušilí;
neboť posmuřují tváří svých, aby vědomé
bylo lidem, že se postí. Amen, pravím vám,
vzaliť jsou odplatu svou. * Ty pak, když 17
se postíš, pomaž hlavy své a tvář svou
umyj, * aby nebylo zjevné lidem, že se 18
postíš, ale Otci tvému, kterýž jest vskrytě:
a Otec tvůj, kterýž vidí v skrytosti, odplatí
tobě zjevně. * Neskládejte sobě pokladů na 19
zemi, kdežto mol a rez kazí, a kdež zloději
vykopávají a kradou: * ale skládejte sobě 20
poklady v nebi, kdežto ani mol ani rez ne-

---

5. *nebývejž*, Ř. nebudeš. — *obyčej*, Ř. milují, oblibují sobě. — *v školách*: v shromážděních, t. na chloubu, kdežbykoli shromážděný lid neb obec viděli. Neboť Pán netupí toho, kdyžby se někdo v místech k službám oddaných aneb i jinde zjevně modlil, ale kdyžby to na chloubu kdekoli činil. — *ulic*: tržiště.

6. *pokojíka svého.* Nemluví tu Pán o modlitbách obecných, jimž zvláštní zaslíbení učinil (Níž 18, 19.) a jichž ani apoštolé neopouštěli (Skut. 3, 1.); ale mluviti ráčí o modlitbách obzvláštních, jichž ani sám neopouštěl (Mar, 6, 46.), a při nichž člověk úpí, vzdychá i jiný spůsob zachovává, a aby se naskytnutím něčeho, smyslu jeho překážka při modlitbě nestala, toho se vystříhá. Aneb jakž někteří vykládají: modliž se otci svému vskrytě.

9. *modlte*, t. na ten spůsob, těmi i jinými slovy a za ty věci. Tu Pán ukazuje, že ty všecky věci, za kteréž jsme povinni se modliti, v těch krátkých a nemnohých slovích se zavírají, již pak jakýmižby koli slovy předloženy býti mohly. — *Posvěť*: Svaté buďiž, posvěceno buď, t. od nás lidí. Jakoby duše pobožná řekla: Dej nám to milý Pane ze své pouhé milosti, abychom rádi a ochotně tvého jmena posvěcovali, tak kdyžbychom tebe za nejsvětějšího měli, v tobě samém naději skládali, tebe samého se báli (Isai. 8, 13. I. Pet. 3, 15.), o tobě a tvých skutcích, moci, moudrosti, milosti i spravedlnosti v stvoření a řízení všech věcí, a zvláště církve svaté, nejináče než dobře a svatě smyslili, i se vší poníženosti mluvili a tak celým životem svým tě oslavovali.

10. *království tvé*, t. den po dni hojněji se a zřetelněji v nás a při nás zjevuj, vzdělávej a rozšiřuj. A to jakož království moci, kterouž pronášíš v řízení a spravování všech věcí; podlé čehož i Pánem panujících (I. Tim. 6, 15.) a Hospodinem zástupů sloveš (Isai. 6, 3.): tak také království milosti a slávy, jehož hned zde v shromažďování a opatrování vyvolených svých, a kažení království ďáblova dokazuješ, a potom v onom životě uvedením jich do království slavného dokázati ráčiš. (Níž 25, 34.) — *Buď vůle*: děj se, t. od nás. Jakoby řekl: spravuj srdce a vůli naši, anobrž takové síly nám udílej, abychom tvou svatou vůli konali a tím toho, že jsme bratří a sestry Syna tvého milého, dokazovali. (Níž 12, 50) — *na zemi*, t. jakž se koná od svatých andělů v nebi; tak ať se vykonává od nás na zemi.

11. *Chléb náš*, t. nám od tebe z milosti tvé připravený. Chlebem pak míní se to všecko, čehož k zachování duše i těla potřebujeme. Jako jest slovo boží čisté, kazatelé věrní, svátosti podlé nařízení Kristova nařízené; pokrm, nápoj, oděv, domové a příbytkové, vrchnost dobrá křesťanská, čeládky věrné a poslušné, časové pohodlní, úrody mírné a povětří zdravé. — *vezdejší*: každodenní, t. dávej nám každého dne. (Luk. 11, 3.) Že pak Kristus Pán velí nám, za to Otci nebeskému se modliti, aby nám na každý den potřebných věcí uděloval, tím toho namítá, že jsme povinni na přítomném božím opatření přestávatí; o budoucí pak věci, a ovšem o shánění statku nezřízeně nepečovati. (Níž v. 25. Fil. 4, 11. etc. I. Tim. 6, 8.)

12. *viny*: dluhy.

13. *neuvoď*, Ř. nevnášej, t. v moc nepříteli ďáblu nás nevydávej, tak aby nás hříchu podmaňoval, nad námi vítězil a na zatracení přivozoval. Odkudž se vidí, že, ačkoli Pán Bůh sám žádného nepokouší (Jak. 1, 13.), t. j. k hříchům neláká, nepodpaluje a tak hříchů původem nebývá; avšak jako soudce spravedlivý podlé svých soudů, nejedny v převrácený smysl pouští, (Řím. 1, 24.) a nepříteli ďáblu, aby srdce jejich zlým naplňoval, (Skut. 5, 3.) mocně dává. — *od zlého*: zlostníka, t. od nepřítele a pokušitele (Mat. 4, 3.) ďábla. Podobně I. Jan 2, 13. — Před slovem Amen klade řecké vydání: *nebo tvé jest království i moc i sláva na věky.* — *Amen*, t. podlé toho se v důvěrnosti o vyslyšení modliteb svých ustavujeme, že ty všudy kraluješ, nade vším moc máš a slávu jmena svého vždycky rozšiřovati budeš.

14. *pády*: poklesky, J. hříchy.

16. *aby vědomé*: aby v tom zjevní lidem byli, že se postí.

17. *hlavy své.* Mluví podlé spůsobu tehdejšího, jejž zachovávali; v čas radosti a potěšení že se olejem mazávali. Jakoby řekl: když se postíš, zachovej spůsob obecný, nic nového nezačínaje, nestůj o to, aby lidé o tvém se před Bohem ponižování věděli; ale na tom dosti měj, že samému Bohu tvůj půst a modlitba známá jest, před nímž odplaty neztratíš.

18. *aby nebylo*: aby v tom nebyl zjevný lidem.

19. *rez*, Ř. hryzení, sežrání, t. všeliká věc, kteráž na pokladech škodu dělá a je sžírá. — *zloději*: se zloději podkopávají.

kazí, a kdežto zloději nevykopávají ani
21 nekradou. * Nebo kdežť jest poklad váš,
22 tuť jest i srdce vaše. * Svíce těla tvého
jestiť oko tvé: protož jestližeby oko tvé
sprostné bylo, všecko tělo tvé světlé bude;
23 * paklitby oko tvé bylo nešlechetné,
všecko tělo tvé tmavé bude. Jestliže tedy
světlo, kteréž jest v tobě, jest tma, co pak
sama tma jaká bude?
24 Nikdo nemůže dvěma pánoma slou-
žiti; nebo zajisté jednoho nenáviděti bude
a druhého milovati, aneb jednoho se při-
drží a druhým pohrdne. Nemůžete Bohu
25 sloužiti i mamoně. * Protož pravím vám:
Nepečujte o život svůj, co byste jedli a
co pili, ani o tělo své, čím byste se odívali.
Zdaliž není život více nežli pokrm a tělo
26 více nežli oděv? * Hleďte na ptactvo nebe-
ské, žeť nesejí ani žnou, ani shromažďují
do stodol: avšak Otec váš nebeský živí je:
i zdaliž vy jich mnohem nepřevyšujete?
* A kdo z vás pečlivě mysle může při- 27
dati ku postavě své loket jeden? * A o 28
oděv proč se staráte? Považte kvítí pol-
ního, kterak roste, nepracuje ani nepřede:
* a aj pravím vám, že ani Šalomoun ve 29
vší slávě své tak odín nebyl, jako jedno
z nich. * Poněvadž tedy trávu polní, ježto 30
dnes jest a zítra do peci bývá vložena,
Bůh tak odívá; i zdaliž mnohem více vám
toho nečiní, ó malé víry? * Nepečujtež tedy 31
říkajíce: Co budeme jísti anebo co budeme
píti anebo čím se budeme odívati? * Nebo 32
toho všeho pohané hledají. Víť zajisté Otec
váš nebeský, že toho všeho potřebujete.
* Ale hledejte nejprv království božího a 33
spravedlnosti jeho a toto vše bude vám
přidáno. * Protož nepečujte o zítřejší den, 34
nebo zítřejší den pečovati bude o své věci.
Dostiť má den na svém trápení.

Hlava 7.

Napomínal Pán, aby život pobožný vedli bez III. ujímání se věcí samému Bohu přislušejících; též aby b) cestu spasení sobě oblíbíce a) lživých učitelů pilně se varovali, b) na učení jeho spolehali.

1 Nesuďtež, abyste nebyli souzeni: * nebo
2 jakým soudem soudíte, takovýmž budete
souzeni: a jakouž měrou měříte, takovouž
bude vám zase odměřeno. * Kterakž pak 3

20. *v nebi*, t. svrchních věcí nebeských hledejte (Kol. 3, 1.) a tak poklady nebeské, jenž jsou odplata hojná, radosť věčná a neskonalá, sobě shromážďujte. Ti pak přeužiteční pokladové, kteréž Bůh z milosti dává, shromážďováni bývají činěním z víry pravé dobrých skutků. Podlé čehož Šalomoun o těch svědčí, kteříž chudým udělují, že Hospodinu půjčují a odplatu od něho vezmou. (Přísl. 19, 17.). A svatý Pavel bohatým v dobrých skutcích bahatnouti poroučí (I. Tim. 6, 18. 19.), anobrž Kristus Pán takovým, že do věčných stanů přijati budou, slibuje. (Luk. 16, 9.)

21. *jest*: bude.

22. *oko*, t. oko tvé a zrak jeho všecko tělo tvé i jeho údy jako svíce osvěcuje, i jeho skutky řídí a spravuje, a podlé toho jaké máš srdce, závistivé-li čili příznivé, anobrž tebe, jaký jsi v svých vášních, obyčejích a náklonostech, ukazuje a velmi pěkně maluje. — *světlé bude*, t. jako v těle, jestliže jest oko zdravé a není jaké krhavé a blikavé, všecko tělo s údy svými hojně světla má, a jím osvěcováno a spravováno bývá; tak také bylo-liby oko mysli a srdce tvého upřímé, všecka tvá předsevzetí budou Bohu k slávě, tobě k spasení, a bližnímu k vzdělání směřovati.

23. *nešlechetné*, t. závistivé a nepříznivé (Níž 20, 15. Přísl. 23. 6.) Čímž se míní srdce neupřímé, obmyslné, neznámostí Boha, bludy, modlařstvím, lakomstvím, zlostí, vášněmi a náklonostmi zlými naplněné. — *tmavé bude*, t. budeš všecken neupřímý, nesprostný, vášnivý, závistivý, nepříznivý, v soudech převrácený, často řekneš dobrému zlé a hořkému sladké (Isai. 5 20), a krátce čím srdce tvé naplněno bude, to také vynášeti budeš. (Níž 15, 19.) — *jaká bude*, t. jakož v těle bylo-liby oko slepé, kteréž má jiné údy osvěcovati, ovšem i jiní údové, jenž z přirození zrakem obdařeni nebývají, slepí býti musejí: tak také bylo-liby srdce tvé závistí, nepřízní, lakomstvím, pýchou a zpourou zaslepené, co pak tma, to jest zkáza přirozená jaká bude, aneb co dobrého spraví.

24. *pánoma*, t. u vůli sobě odporným, jako jest Bůh a mamona. Jest pak mamona slovo syrské, jímž se míní zboží a bohatství, kteréž mnohé lidi jako služebníky a otroky sobě podmaňuje, k své vůli přivozuje a od vůle boží odvodí. Nebo chce Bůh, abychom ho milovali a jemu sloužili (Deut. 6, 5); ale mamona říká, že jest daremná věc Bohu sloužiti a bližnímu jako sobě přáti. (Mal. 3, 14.).

25. *Nepečujte.* Nedí, nepracujte aneb nedělejte, ale nepečujte; a tak ne práci zapovídá, ale nezřízenou péči. — *o život*, Ř. duši.

26. *nebeské*: povětrné.

27. *loket jeden*, t. poněvadž nemůžete s to býti, což nejmenšího jest, proč o jiné věci se staráte? Podobně výš 5, 36.

28. *proč* etc., proč v mysli se starostí trudíte. — *Považte*: posuďte. — *nepracuje*: neustává, neusiluje.

29. *ve vší* etc., v největší, t. jemuž zvláštní bohatství a slávu Pán Bůh mimo jiné krále dáti slíbil i dal (III Král. 4, 13.) tak že se jí nikoli ona královna dosti nadiviti nemohla (III. Král. 10, 4.); ovšem tedy jiní králové neměvše takové slávy jako Šalomoun těm ušlechtile oděným kvítkům vrovnati se nemohou. Vidí se tuto, že samo z sebe není hříchem roucha pěkného užívání podlé místa, věku a povolání.

30. *trávu*: bylinu. — *malé víry*: málo důvěrní.

32. *hledají*: nad jiné věci hledají, t. o to jen usilují.

33. *království* božího, t. ve mně připraveného spasení a Boha ve vás kralování, odkudž půjde i vaše s ním v nebi přebývání. — *spravedlnosti jeho*, t. což jste jako obyvatelé toho království Bohu i bližním spravedlivě povinni.

34. *má den*: každý den na své bídě, t. dostiť jest usilovati o to, aby přítomně dobře bylo; proč se má člověk tím trápiti, což ještě nepřišlo, a kdo ví přijde-li; a s tím se vším každý den hojně dosti bíd a lopot s sebou přinese.

vidíš mrvu v oku bratra svého a v oku
svém břevna neznamenáš? * Aneb kterak
4 díš bratru svému: Nechať vyjmu mrvu
z oka tvého, a aj břevno v oku tvém? * Po-
5 krytče, vyjmi nejprv břevno z oka svého;
a tehdy prohlédneš, abys vyňal mrvu z oka
bratra svého.
6 Nedávejte svatého psům, aniž mecte
perel svých před svině, atby snad nepo-
tlačily jich nohama svýma, a obrátíce se
7 neroztrhaly vás. * Proste, a dánoť bude
vám; hledejte a naleznete; tlucte, a bude
8 vám otevříno. * Nebo každý, kdož prosí,
béře; a kdož hledá, nalézá; a tomu, jenž
9 tluče, bude otevříno. * An který z vás jest
člověk, jehož kdyby prosil syn jeho za
10 chléb, dalby jemu kamene? * A prosil-liby
za rybu, zdali dá jemu hada? * Poněvadž 11
tedy vy jsouce zlí, umíte dobré dary dá-
vati dětem svým: čím více Otec váš, jenž
jest v nebesích, dá dobré věci těm, kteříž
ho prosí? * A protož všecko jakžbyste 12
chtěli, aby vám lidé činili, tak i vy čiňte
jim; toť zajisté jest zákon i proroci. * Vchá- 13
zejte těsnou branou; nebo prostranná brána
a široká cesta jest, kteráž vede k zahy-
nutí, a mnoho jest těch, kteříž vcházejí
skrze ni. * Nebo těsná jest brána a úzká 14
cesta, kteráž vede k životu; a málo jest
nalézajících ji.
Pilně se varujte křivých proroků, kte- 15
říž přicházejí k vám v rouše ovčím, ale
vnitř jsou vlci hltaví. * Po ovocích jejich 16
poznáte je. Zdaliž sbírají z trní hrozny

---

1. *Nesuďtež*: neposuzujte, nepotupujte, t. všetečně. Neboť nezapovídá Pán soudů v církvi i v světě zřízených, ale zastavuje soud nezřízený, kterýž pochází ne z povinnosti ale z všetečnosti a nenávisti, ne pro napravení bližního, než k hyzdění jeho, t. když kdo bližního přemítá, na svědomí a úmysl jemu všetečně sahá: jakéhož přesuzování se dostalo Davidovi (II. Král. 6, 16. Žlm. 68, 11.), Kristu Pánu, Janu Křtiteli (Mat. 11. 18.) i svatému Pavlu (Skut. 28, 3. I. Kor. 4, 3.). Kdož pak to činí, ten proti Bohu hřeší, že sobě to, což jeho jest vlastního, totiž do srdcí lidských nahlédati osobuje (Jer. 17, 10.) a cizího služebníka všetečně soudí (Řím. 14, 4.), škodí i sobě, že na svou křehkost nepamatuje (I. Kor. 10, 12.), uhašuje i oheň lásky, kteráž množství hříchů přikrývá. (Přísl. 10, 12.)

3. *Kterakž* etc. Co pak hledíš na mrvu? t. s jakým svědomím menších hříchů svých bližních vyhledáváš a své větší sobě zlehčuješ aneb je skrýváš? — *neznamenáš*: necítíš.

4. *vyjmu*: vyvrhu.

5. *vyjmi*: vyvrz, t. sám k sobě nejprv přihledni a naprav; potom pak jiného tresci.

6. *svatého*, t. slova božího, pokrmu i jiných všech věcí stvořených posvěcujícího (I. Tim. 4, 5.) a lidi, aby svatí byli, jako Pán Bůh svatý jest, napomínajícího. (Lev. 19, 2.) — *psům* t. lidem nečistým, nevážným, nevděčným, obžerným a nestydatým, kteříž netoliko po napomenutí se nenapraví, ale ještě na ty, kdož jim k dobrému slouží, svým utrháním a laním nestydatě štěkají, jakž i Duch Páně svědčí řka: Kdo tresce posměvače, dochází hanby, a kdo přimlouvá bezbožnému, pohanění. (Přísl. 9, 7.) — *perel* t. věcí nejdražších a nejčistších, jako jest slovo boží, zásluha Kristova, svátosti od něho zřízené. Podobně níž 13, 45. — *svých*, t. vám od Boha z milosrdenství pouhého propůjčených. — *svině*, t. lidi hovadné, zlobivé, nenapravitelné a v žádostech těla, jako svině v bahně se kálející, i po umytí svém do kaliště bláta se častokrát navracující. (II. Pet. 2, 22.) — *nohama*, t. slova božího i svátostí čistých svým nehodným chozením v povolání nezlehčili a čistým božím službám neutrhali, aneb jich v porouhání nedali. — *neroztrhali vás*, t. slovem i skutkem neškodili.

7. *Proste*, t. Boha.

8. *prosí*, t. z víry pravé (Jak. 1, 6.) a podlé vůle boží (I. Jan 5, 14.) za to, cožby k rozšíření jeho božské slávy a k spasení našemu sloužilo. Nebo sic jinak kdož se s tím chybuje, nic na Bohu neobdrží; čehož příklad při synech Zebedeových (Mat. 20, 22.) a svatého Jakuba některých posluchačích. (Jak. 4, 3.)

12. *proroci*, t. k tomu cíli zákon i proroci směřují a slouží.

13. *branou*, t. tělo své s jeho vášněmi křižujte (Gal. 5, 24.) a skrze mnohá soužení do království božího jděte. (Skut. 14, 22.) — *široká cesta*, t. tělu zkaženému velmi libá a příjemná. Neboť tu Kristus Pán připodobňuje království nebeské k hradu a městu nějakému, do něhožby brána byla velmi těsná, a cesta ostrá i úzká: peklo pak přirovnává k místu, do něhožby brána byla prostranná a cesta čistá, zvolná.

15. *proroků*, t. učitelů takových, kteříž scestné neb nepravé učení předkládají, a jakž prorok boží dí, vidění srdce svého mluví, a ne z úst Hospodinových. (Jer. 23, 16.) — *v rouše*: oděvu, t. mnohými věcmi zlost svou a obmyslnost přikrývají, jako jest: 1. jméno boží, jímž se přiodívají. (Jer. 14, 14. též 23, 31.) 2. Povolání k úřadům od biskupů slavných a posloupnost jejich. (Jer. 18, 18.) 3. Zákon boží a jeho čítání. (Jer. 8, 8.) 4. Pošmournost zevnitřní a pokora andělská. (Luk. 16, 15. II. Kor. 11, 14. Kol. 2, 18.) 5. Řeči úlisné. (Řím. 16, 18.) 6. Divové a zázrakové. (Deut. 13, 1. 2. II. Tes. 2, 9.) 7. Darové rozliční Ducha svatého. (III. Král. 22, 24.) 8. Chlouba marná v tom, že hledají obecného dobrého. (Num. 16, 3.) — *vlci hltaví*: uchvacující, t. lidé lakomí.

16. *Po ovocích*. t. 1. po učení zlém, bludnem a písmům svatým odporném (I. Tim. 4. 1.), jakéž jest těch, kteříž lid od pocty boží odvodí, a ku poctě cizích bohů, modl atd. vedou; lidská ustanovení božským odporná lidem předkládají (Esech. 20, 18.) a tak svůj práh podlé božího kladou, to jest své výmyslky božímu slovu rovnají (Esech. 43. 8.), odpuštění hříchů v zásluhách lidských ukazují, až i ti, kteříž těla zbožňují. 2. Potom když svátostmi ledakdy i nekajícímu v jiném slyslu a úmyslu, nežli jsou od Krista Pána zřízeny a ustanoveny, vědomě slouží. 3. Po životu nepříkladném (Fil. 3, 18. 19.), hříchu osvobozování, na sobě ani na lidu jich netrestání. Proti čemuž Bůh tak mluví: byť byli stáli v radě mé (totiž byť byli ode mne z milosti posláni), jistě žeby byli ohlašovali slova má lidu mému, a bylitby je odvraceli od cesty jejich zlé a od nešlechetných předsevzetí jejich. (Jer. 3, 22.) — *fíky*, t. jakož není možné z trní hroznů a z bodláčí fíků nasbírati, tak také není možné z učení bludného a

17 aneb z bodláčí fíky? * Takť každý strom
dobrý ovoce dobré nese, zlý pak strom zlé
18 ovoce nese. * Nemůžeť dobrý strom zlého
ovoce nésti, ani strom zlý ovoce dobrého
19 vydávati. * Všeliký strom, kterýž nenese
ovoce dobrého, vyťat a na oheň uvržen
20 bývá. * A tak tedy po ovocích jejich po-
21 znáte je. * Ne každý, kdož mi říká: Pane,
Pane! vejde do království nebeského; ale
ten, kdož činí vůli Otce mého, kterýž
v nebesích jest, tenť vejde do království ne-
22 beského. * Mnozíť mi dějí v onen den: Pane,
Pane! zdaliž jsme v jmeně tvém neproro-
kovali a v jmeně tvém ďáblů nevymítali a
23 v tvém jmeně divů mnohých nečinili? * A
tehdyť jim vyznám, že jsem vás nikdy
neznal: Odejděte ode mne činitelé nepravosti.
A protož každého, kdož slyší slova má 24
tato a plní je, připodobním muži moudrému,
kterýž ustavěl dům svůj na skále. * I spadl 25
příval a přišly řeky a váli větrové a obo-
řili se na ten dům, ale nepadl; nebo za-
ložen byl na skále. * Každý pak, kdož 26
slyší slova má tato a neplní jich, připo-
dobněn bude muži bláznu, kterýž ustavěl
dům svůj na písku. * I spadl příval a 27
přišly řeky a váli větrové a obořili se na
ten dům; i padl, a byl pád jeho veliký.
* Stalo se pak, když dokonal Ježíš řeči 28
tyto, že se převelmi divili zástupové učení
jeho: * nebo učil je jako moc maje, a ne 29
jako zákonníci jejich a fariseové.

Hlava 8.

Navraceje se pak do Kafarnaum 1. před městem malomocného očistil, 2. na cestě setníka vyslyšel, 3. v domě Petrově jeho svekruši a jiných mnoho uzdravil. Po druhé také 1. vyjíti chtěje ohlásil se i zákonníku i učenníku svému, jaké chce míti následovníky; 2. vstoupiv na lodí plavil se a bouři spokojil; 3. přeplaviv se ďábelství vyhnal, ač od Gergesenenských není přijat.

A když sstupoval s té hory, šli za
2 ním zástupové mnozí: * a aj malomocný
přišed klaněl se jemu řka: Pane! kdyby
jen chtěl, můžeš mne očistiti. * I vztáh Ježíš 3

nečistého užitků spasitelných dojíti, ale jako jedem musí jím otráven býti. Podlé čehož Pán svědčí, že povede-li slepý slepého, oba do jámy upadnou. Luk. 6, 39. Podobně též o křivých prorocích Pán Bůh praví, že lidu prázdného totiž bez užitku zanechávají. Jer. 23, 16.

17. *zlý*, Ř. shnilý, práchnivý, doutnatý.

21. *Pane*, t. není k spasení dosti i pravé a čisté učení překládati, a k němu se přiznávati; ale život se musí s učením srovnávati. — *vůli*, t. jejíž jsou ty dvě hlavní částky: 1. Víra v Krista Pána (Jan 6, 40.). 2. Z té víry život šlechetný (I. Tes. 4, 3.) a láska k bližním upřímá (Jan 3, 23.).

22. *den*, t. v den soudný. — *v jmeně tvém*, t. podlé tvého poručení, ano i podlé moci a darů sobě od tebe udělení. — *divů*: mocí nedokazovali.

23. *vyznám*, t. zjevně a světle povím, anobrž výpověd jim učiním. — *neznal*, t. za své vyvolené jsem vás neměl. — *činitelé*: kteříž pášete nepravosti, t. vy, kteříž jste se ve všelijaké nešlechetnosti vydávali a v rodu starém zůstávali, i ještě zůstáváte.

24. *slova má tato*, t. netoliko tato přítomná, ale i jiná všecka kázaní má. — *moudrému*: opatrnému. — *dům svůj*, t. svou víru, naději, pobožnost, svědomí své, a krátce sebe samého, jako živý kámen v chrám duchovní. I. Pet. 2, 4. — *na skále*, t. na Kristu. Isai. 28, 16.

25. *větrové*, t. jakážkoli pokušení a protivenství přicházela. — *nepadl*, t. toho člověka na Kristu právě vzdělaného žádná věc z rukou jeho božských nemohla vzíti (Jan 10, 28.), a jakékoli brány pekelné, t. j. jakážkoli moc ďáblova proti němu odolati. (Níž 16, 18.) Nebo silnější jest ten, kterýž jest v něm, nežli kterýž jest v světě. (I. Jan. 4, 4.) A kdož v Hospodina doufá, nepohne se na věky. Žlm. 124, 1.

26. *na písku*, t. zakládal se na své pošmournosti, domnělé svatosti, na svém utíkání se k bohům cizím a modlám, rouchu sprostném, postu i jiných k tomu podobných věcech.

27. *obořili*: opřeli. — *padl*, t. v čas pokušení ukázalo se, že toho člověka náboženství bylo pouhé pokrytství.

28. *převelmi* etc. děsili se.

29. *moc maje*, t. jako pravý Bůh a vydavatel zákona lidská srdce svým učením pronikal, a na ně i žádosti jejich zlé sáhal (výš 5. 22. etc.), i je k dobrému rozněcoval; čehož fariseové nečinili, ale jalově a robotně svých povinností odbývali a na skutcích zevnitřních naplnění zákona zakládali, a tak jako oni křiví proroci prázdného a lačného lidu nechávali. Jer. 23. 16. — *zákonníci*: učitelé jejich.

1. *s té hory* t. té, o níž výš hl. 5. a na níž obšírným kázaním k ctnému životu učenníkům svým sloužil. Již pak tuto divy a zázraky před mořem, na moři i za mořem činil, jimiž potvrdil: 1. kázaní svého na hoře činěného. 2. Toho, že jest pravý Bůh, kterýž v nebi, na zemi, na moři i jinde všudy panuje. 3. Že jest i prorok ten, jehož všickni všudy poslouchati mají. (Deut. 18, 15.) 4. Že pro Židy i pohany, a tak pro všecky na svět přišel. Protož teď Žida od malomocenství očistil a pohana služebníka setníkova uzdravil. — *zástupové*, t. jati jsouce jeho kázaním, kteréž jako moc maje činiti ráčil. Výš 7, 29.

2. *malomocný*. Jaká to byla nemoc, i jak lidem pouhým k zhojení nemožná, viz o tom Lev. hl. 13., IV. Král. 5, 7. — *přišed*, t. ne někde v poli, ale v nějakém městě. Luk. 5, 12. K čemuž působením božím a dílem Ducha svatého, i svou bídou byl veden. Takť Bůh mnohé i těžkostmi k své milosti obrací. Job. 36, 8. etc. Ose. 2, 6. 7. Luk. 15, 17. — *chtěl*, t. není tobě ta věc jako jiným lidem nemožná. Takť sluší za časné věci s výminkou se modliti i na vůli boží přestávati. Tak nás příkladem svým učí Kristus se modliti (níž 26, 39.) a velí na milosti své přestávati. (Deut. 3, 26. II. Kor. 12, 9.)

4. *nepravil*, t. prvé nežli knězi, a to proto, aby kněz zlostí proti Kristu hořící zvěda, že jest od

ruku dotekl se ho řka: Chci, buď čist. A
4 hned očištěno jest malomocenství jeho. * I dí
jemu Ježíš: Viziž, aby žádnému nepravil;
ale jdi, ukaž se knězi a obětuj dar ten,
kterýž přikázal Mojžíš na svědectví jim.
5 A když vcházel Ježíš do Kafarnaum,
6 přistoupil k němu setník prose ho * a řka:
Pane, služebník můj leží doma mrtvicí po-
7 ražený velmi se trápě. * I dí mu Ježíš: Já
8 přijdu a uzdravím ho. * A odpovídaje setník
řekl: Pane, nejsemť hoden, aby všel pod
střechu mou; ale toliko rci slovo, a uzdra-
9 ven bude služebník můj. * Nebo i já jsem
člověk moci poddaný, maje pod sebou bo-
jovníky; avšak dím-li tomuto: Jdi! tedy
jde; a jinému: Přijď! a přijde; a služeb-
10 níku svému: Učiň toto! a učiní. * Tedy
uslyšev to Ježíš podivil se a jdoucím za
sebou řekl: Amen, pravím vám, ani v I-
11 sraeli tak veliké víry jsem nenalezl. * Pra-
vím pak vám, žeť přijdou mnozí od vý-
chodu i od západu a stoliti budou s Abra-
hamem, s Isakem a s Jakobem v králov-
12 ství nebeském: * ale synové království
vyvrženi budou do temností zevnitřních;
tamť bude pláč a skřípění zubů. * I řekl 13
Ježíš setníkovi: Jdiž, a jakžs uvěřil, staň
se tobě. I uzdraven jest služebník jeho
v tu hodinu.
A přišed Ježíš do domu Petrova uzřel 14
svekruši jeho, ana leží a má zimnici; * i 15
dotekl se ruky její, a hned přestala jí
zimnice; i vstala a posluhovala jim. * A 16
když byl večer, přivedli k němu mnohé,
kteříž ďábelství měli; a on vymítal duchy
zlé slovem a všecky, kteříž se zle měli,
uzdravil: * aby se naplnilo povědění skrze 17
Isaiáše proroka řkoucího: Onť vzal na se
mdloby naše a neduhy naše nesl. * Vida 18
pak Ježíš zástupy mnohé okolo sebe kázal
přeplaviti se na druhou stranu. * A při- 19
stoupiv jeden zákonník řekl jemu: Mistře,
půjdu za tebou, kamžkoli půjdeš. * I dí mu 20
Ježíš: Lišky doupata mají a ptactvo ne-
beské hnízda; ale Syn člověka nemá, kdeby
hlavu sklonil. * Jiný pak z učenníků jeho 21
řekl jemu: Pane dopusť mi prvé odjíti a
pochovati otce mého. * Ale Ježíš řekl jemu: 22
Pojď za mnou, a nechať mrtví pochová-
vají mrtvé své.

Krista Pána ten malomocný uzdraven, spíše toho skutku svatého nepotupil, nežli jej schválil. — *přikázal* nařídil, o čemž viz Lev. 14, 4. — *na svědectví*: na osvědčení, t. toho, že jsem já Bůh a Mesiáš ten pravý, kterýž zázračné skutky mocí svou činiti měl. (Isai. 35, 5. etc.) Vidíme tuto, že bezbožní v den soudný tolik svědků proti sobě míti budou, kolikož koli sobě pomocí a služeb k víře i ku pobožnosti činěných měli aneb skutků božích viděli. (Níž 11, 20. etc. Jan 12, 48.)

5. *k němu*, t. buď sám osobně, buď skrze starší židovské (Luk. 7, 3.). Smyslí pak větší díl učitelů, že ten příchod setníkovi se přivlastňuje proto, že což kdo skrze jiného dělá, to jemu připisováno bývá; a že ačkoli tento setník ku Kristu Pánu tělem nešel, však věrou k němu přistoupil.

6. *služebník*: mládenec, syn. — *leží*: zvrhl se. — *mrtvicí* etc. ochrnulý, dnou zlámaný.

8. *hoden*, Ř. dostatečný, spůsobný. — *rci slovo*, t. není tobě potřebí, milý Pane, jako jiným lékařům k nemocnému přicházeti, mázku přikládati a nápojů lékařských dávati; ale jen rci, hned musí nemoc odjíti a zdraví se navrátiti. Věřil tedy tento o Kristu, že jest pravý Bůh; nebo samého Boha jest vlastnost samým slovem co chce činiti (Žlm. 32, 9.), i těch věcí, jichž není, jakoby byly, povolávati. (Řím. 4, 17.)

9. *jsem člověk*, t. kdyžť já mohu s něco býti, nad to ty; nebo já jsem pouhý člověk, ty pak jsi Bůh pravý; já jsem pod mocí jiného, t. císaře Tiberia, bez jehož vůle ničeho činiti nemohu: ty pak jsi sobě volný; děláš-li co, nikdo toho nezruší (Isai. 14, 27.); já mám pod sebou lid služebný, obyčejně svévolný; avšak povolám-li kterého, jde ke mně, a rozkáži-li mu co učiniti, učiní: ale ty máš sobě všecko volné, všecken svět a tvor všecken, anobrž smrt i život, zdraví i nemoc. Deut. 32, 39. I. Král. 2, 6. — *bojovníky*: služebné.

10. *v Israeli*, t. tehdáž na světě přebývajícím. Nebo víra svatých otců jejich velikou chválu má (Žid. hl. 11.), ale tito, kteříž nejhorlivější se býti zdáli, jen cti, slávy a zboží při Kristu hledali (níž 20, 20. Skut. 1, 6.), a aby on koho, nejsa jemu přítomen, tělem mohl uzdraviti neb vzkřísiti, o tom nesmyslili. Jan 11, 32. — *tak veliké*, t. takové.

11. *s Abrahamem* etc. t. toho budou užívati, což Abrahamovi jest zaslíbeno a v Kristu splněno. — *nebeském*, t. zde v církvi a potom u věčné slávě.

12. *synové* etc. t. Židé, jejichž jest přijetí za syny (Řím. 9, 4.), i nynější mnozí marní křesťané, a svaté obecné církve schovanci a stržkové. — *zevnitřních*, t. ven z království božího, kdež nejsou než tmy a trápení, nad něž nic hroznějšího býti nemůže.

13. *v tu hodinu.* Jiní přidávají: a navrátiv se setník do domu svého nalezl služebníka uzdraveného.

14. leží, Ř. zvrhla se.

15. *přestala*: pustila. — *posluhovala*, t. strojením pokrmů a nápoje.

16. *večer*: soumrak. — *kteříž* etc. ďábelníky. — *se zle měli*: nemocní byli.

17. *skrze Isaiáše.* Povědění to prorocké o duchovním lékařství v Kristu připraveném znějící výborně se evangelistovi k věci hodilo. Nebo jakož nemoci tělesné znamením bývají našich nemocí duchovních; tak také skrze Krista uzdravování jich jistotou jest lékařství duchovního v něm složeného. Uzdravujeť pak nás Kristus Pán na vnitřním člověku, jakož snímáním z nás hříchů, tak také skrze Ducha svatého našeho srdce a mysli obnovováním a znovu zplozováním. — *vzal*: přejal. — *mdloby*: nemoci.

18. *přeplaviti*: přepraviti se, t. aby po práci odpočinul, a jiným potom také kázal i jiná dobrodiní činil. Nemáť pak tak rozumíno býti, žeby od sebe učenníky zaslal, nebo s nimi se plavil (níž v. 23.); ale když dí, že se kázal přeplaviti, míní to, že jim poručil lodí i jiné potřeby k plavení přichystati.

20. *hnízda.* Jakoby řekl: Hledáš-li těla svého opatření, cti, slávy a zboží, nenajdeš toho u mne; ale chceš-li mým učenníkem býti, raději se stroj ku

23 A když vstoupil na lodí, vstoupili za
24 ním i učenníci jeho. * A aj bouře veliká
stala se na moři, tak že vlny přikrývaly
25 lodí: On pak spal. * A přistoupivše učen-
níci jeho zbudili jej řkouce: Pane, zacho-
26 vej nás, hynemeť. * I dí jim Ježíš: Proč
se bojíte, ó malé víry! Tedy vstav, při-
mluvil větrům a moři; i stalo se utišení
27 veliké. * Lidé pak divili se řkouce: Kteraký
jest tento, že ho i větrové i moře poslou-
chají?
28 A když se přeplavil na druhou stranu
do krajiny Gergesenenských, potkali se
s ním dva ďábelníci z hrobů vyšlí, ukrutní
náramně; tak že pro ně žádný nemohl tou
cestou choditi; *a aj zkřikli řkouce: Co je 29
nám po tobě Ježíši Synu boží? Přišel jsi
sem před časem trápit nás? * A bylo opo- 30
dál od nich stádo veliké vepřů pasoucích
se. * Ďáblové pak prosili ho řkouce: Jest- 31
liže nás vymítáš, dopustiž nám vjíti do
toho stáda vepřů. * I řekl jim: Jděte! A 32
oni vyšedše vešli do stáda těch vepřů; a
aj hnalo se prudce všecko stádo těch vepřů
s vrchu dolů do moře, i ztonuli u vodách.
* Pastýři pak utekli; a přišedše do města 33
vypravovali to všecko, i o těch ďábelnících.
* A aj všecko město vyšlo v cestu Ježíšovi: 34
a uzřevše ho prosili, aby šel z končin jejich.

Hlava 9.

Vyšed tedy od Gergesenenských vrátil se do Kafarnaum a tam v domě 1. svém uzdravil na duši (proti zdání bezbožných a podlé moci své) i na zdraví dnou zlámaného ku podivu všem, 2. Matoušově a) zastal hříšníků kajících a učenníků svých před zákonníky a b) vyslyšel žádost knížete jednoho; nebo a) vyšel od Matouše, a tu na cestě ženu nemocnou uzdravil, b) všel do domu knížete a dceru vzkřísil, c) odtud pak vycházeje ďábla vyhnal. — V *druhém* projití v dobrodiní neustával; nebo nad nedostatky lidu lítost maje I. nastrojil své, aby se modlili Bohu za církev.

A vstoupiv na lodí přeplavil se a při-
2 šel do města svého. * A aj přinesli mu
mrtvicí poraženého ležícího na loži. A vida
Ježíš víru jejich dí mrtvicí poraženému:

---

pokušení, nežli k rozkoši užívání. Nebo i ti ptáci bohatší jsou nežli já v tomto smrtelném životě; oni mají hnízda svá, ale já nemám kdebych svou hlavu skloniti mohl.

22. *Pojď* etc.: Následuj mne. — *mrtví*, t. mrtví duchovně, t. j. kteříž víry pravé nemají a nenapravitelní zůstávají, v rozkoše těla se vydávají, a tak podlé těla živi jsouce více k mrtvým nežli k živým podobni bývají, když totiž věcí časných smrtí páchnoucích a ne věčných čenichají. I. Tim. 5, 6. Nezapovídáť pak tu Pán těl mrtvých i rodičů poctivě pochovávati: ale k tomu slouží, aby každý, k čemuž od něho jest povolán, k tomu, by pak to s opuštěním rodičů jíti mělo, ochotně šel (Luk. 14,26.), jináče jestliže by kdo rodičů více nežli jeho sobě vážil, tenby mrtvosti ducha na sobě dokazoval. Takť jsou i apoštolé učinili, že přisluhování stolů Páně opustili a kázaní pilni byli. Skut. 6, 2. 3. — *mrtvé své*, t. tělesně mrtvé.

24. *na moři*, t. když Pán se svými učenníky na lodí vsedl. Ačkoli tedy oni z rozkazu jeho se plavili; avšak na ně pokušení dopustil pro jejich zkušení, mdloby jejich pronesení a nám naučení dání, jakož v tom, že i na věrné v povolání svém věrně pracující pokušení přicházeti bude, tak i v tom, abychom věděli, co v takový čas nám činiti sluší.

25. *hynemeť*, t. sic jinak nezachováš-li nás, musíme zahynouti. Vidímeť pak tuto příklad jakož toho, že ačkoli Pán Bůh za příčinami slušnými svých vyvolených v pokušeních, jakoby na ně nic nedbal a nade vším spal, nechává; avšak časem svým jim zase spomáhá a jako ze sna se probuzuje, tak když bouře světa ukrocuje (Žlm. 77, 65.); tak i toho příklad jest tuto, že my v pokušeních máme před jeho milostí božskou na modlitbách úpěti a jako ze sna jej buditi.

26. *vstav*: a jsa probuzen, procítiv. — *přimluvil*: okřikl větry, pohrozil větrům.

28. *ďábelníci*, t. jakž jedno pokušení na moři utichlo, hned jiné na zemi, a to ještě těžší jim nastalo. Takť Pán z jedněch pokušení do druhých své vyvolené z hodných příčin vede, Žlm. 33, 20. — *z hrobů*, t. do nichž je byl ďábel vypudil, aby je více děsil a strašil, nýbrž to ukázal, že on sobě v těch byt oblibuje, kterýchž ústa jsou hrob otevřený (Řím. 3, 13.) a kteříž tělesně živi jsouce duchovně mrtvi jsou. (I. Tím. 5, 6.) — *ukrutní*: hrozní, lítí.

29. *nám* etc. Ř. nám a tobě. — *před časem*, t. přede dnem soudným; o němž kdož věřiti nechce a jemu se posmívá, ten za horšího, nežli jest ďábel, držán býti může. — *nás*, t. svou přítomností a svědomí navrácením i z lidí nás vymítáním.

31. *vepřů*, t. proto Gergesenenští vidouce takovou škodu sobě učiněnou Krista i s učením jeho sobě zošklivili a jemu zlořečili. Takť i Jobovi ďábel škodu nemalou učinil, aby tudy on k zlořečení Bohu vzbuzen byl. Job. 1, 16. 19.

32. *Jděte.* Dovolil jim toho Kristus Pán proto, aby ten skutek slavný vyvržení ďábelství za tou příčinou skrze ty pastýře mnohým v známost uveden byl, a aby ti obyvatelé zkušeni byli, jak rádi hostě takového, t. Krista sobě přítomného měli, ano i ti z manství ďáblovova vyproštění, aby vidouce příklad na vepřích, jak s nimi ďábel nelítostivě nakládal, již na péči se měli a jemu při sobě více místa nedávali. — *prudce*: s chvátáním. — *ztonuli*, Ř. zemřeli.

33. *i o těch* etc. t. co se dálo při nich.

34. *v cestu*: proti. — *aby šel* etc. t. proto, aby snad ještě nějaká jiná škoda se jim nestala. Takť bezbožný svět více sviní než svého spasení sobě váží.

1. *vstoupiv*, t. Ježíš. — *na lodí*, t. na tu, na kteréž se byl připlavil do krajiny gergesenenské, výš. 8, 28. — *přeplavil se*, t. přes jezero genezaretské zase do Galilee. Čímž ukázáno jest netoliko to, že

Doufej synu, odpuštěniť jsou tobě hříchové
3 tvoji. * A aj někteří ze zákonníků řekli
4 sami v sobě: Tento se rouhá! * A vida
Ježíš myšlení jejich řekl: Proč vy myslíte
5 zlé věci v srdcích svých? * Nebo co jest
snáze říci, toli: Odpuštěniť jsou tobě hří-
6 chové, čili říci: Vstaň a choď? * Ale abyste
věděli, žeť má moc Syn člověka na zemi
odpouštěti hříchy: — tedy dí mrtvici po-
raženému: Vstana vezmi na sebe lože své
7 a jdi do domu svého. * Tedy vstav odšel
8 do domu svého. * A vidouce to zástupové di-
vili se a velebili Boha, kterýž dal takovou
moc lidem.
9 A jda odtud Ježíš uzřel člověka sedí-
cího na cle, jmenem Matouše, i dí mu:
Pojď za mnou. I vstav šel za ním. * Stalo 10
se pak, když seděl Ježíš za stolem v domě
jeho, a aj mnozí celníci a hříšníci přišedše
stolili s Ježíšem a s učenníky jeho. * A 11
vidouce to fariseové řekli učenníkům jeho:
Proč s celníky a hříšníky jí mistr váš?
* Ježíž pak uslyšev to řekl jim: Nepotře- 12
bujíť zdraví lékaře, ale nemocní. * Jdouce 13
pak učte se, co jest to: Milosrdenství chci
a ne oběti; nebo nepřišel jsem volat spra-
vedlivých, ale hříšných ku pokání.
Tehdy přistoupili k němu učenníci Ja- 14
novi řkouce: Proč my a fariseové postíme
se často, učenníci pak tvoji se nepostí?

Kristus Pán svou milost odjímá od těch, kteříž sobě více sviní, to jest žádostí svých tělesných a hovadných, nežli království božího váží; tak i to, že on pro nevděčné lidi svých věrných neopouští, ale jich hledá, a jakož slunce pro mnohé slepé a na oči krhavé, kteříž na ně hleděti nemohou, se svým východem nemešká: tak také on to věčné slunce spravedlnosti (Mal. 4, 2.) nevděčností mnohých v svém díle sobě nepřekáží, ale paprsky milosrdenství svého vyvolené své osvěcuje a nohy jejich, aby po cestách jeho kráčeli, spravuje. (Luk. 1, 79.) — *města*, t. do Kafarnaum, kdež opustiv Nazaret (výš 4, 13.) byt svůj měl, a mimo jiná města více kázaní i divů činil, a jako jeden z obyvatelů plat dával. (Níž 17, 24.)

2. *přinesli*, t. do toho domu, kdež služby svaté konati ráčil. Luk. 5, 17. — *mrtvicí*: J. dnou zlámaného, t. na ruce neb na nohy kleslého, ochrnulého. — *vida*, t. i svou vševědoucností i po jistém ovoci víry to poznav, že při těch lidech i při tom nemocném jest víra. Nebo sic jinak, ačkoli k zdraví těla cizí víra prospívá, avšak poněvadž spravedlivý z víry živ bývá (Habak. 2, 4.), odpuštění hříchů by nebyl došel, kdyby sám byl víry pravé neměl. — *Doufej*, t. poněvadž své hříchy i pokutu za ně na sebe vloženou znáš, a tomu, žeť budou odpuštěni, cele věříš, i pokání z nich činíš, dobré tedy mysli požívej a ode mne jich jakožto Boha pravého odpuštění důvěrně přijmi, a žeť tebe také z nemoci, kteráž jest pokutou hřícha, vysvobodím, nikoli nepochybuj. Protoť pak od hříchů odpuštění Pán jej uzdravovati začal, že oni Boha s lidmi rozlučují (Isai. 59, 2.) a všech metel jeho původem bývají. Protož tento lékař nejprvé ten mrzutý talov odjal a potom i tělu zdraví navrátil, a tak sebe duše i těla lékařem býti ukázal a nám, abychom se prvé o zdraví duše a teprv o zdraví těla starali, za příklad dal; jakž i David tak činil. Žlm. 6. též 37.

3. *rouhá*, t. myslili v srdci svém (Mar. 2, 5.), že Kristus Pán bezbožně a neváźně mluví.

4. *vida*, t. jako pravý Bůh (Mar. 2, 8.) srdce jejich výborně poznav. — *zlé věci*, t. že bych se já rouhal a svatokrádežně moc božskou sobě osobil. (Mar. 2, 7.)

5. *snáze říci*, t. pouhému člověku oboje nemožné; ale mně Bohu pravému jedno jako druhé velmi snadné.

6. *věděli*, t. cele věřiti mohli. — *člověka*, t. já Mesiáš pravý, kterýž, ač jsem člověk pravý, však také jsem Bůh s Otcem svým i s Duchem svatým jednobytný. — *tože své* t. na znamení toho, že ne nějakým mámením ale právě jsi uzdraven.

8. *diviti se*, J. báli se.

9. *jda*: pomíjeje tudy, t. chtěje jíti k moři. (Mar. 2, 13.) — *odtud*, t. z domu toho, kdež člověka toho uzdravil, anebo z města Kafarnaum. — *na cle*. Tehdáž svatý Matouš jest povolán, když své lakomství pilně provozoval a na to, aby se mu taková milost státi tu měla, mysliti neuměl. To pak proto se stalo: 1. aby ukázáno bylo, že to jemu ne z jeho zásluhy, ale z milosti boží, jako i jiným služebníkům jest učiněno. (Jan 15, 15. I. Kor. 15, 10.) 2. Aby z vlastního zkušení ze srdce k srdci o božím milosrdenství jiným jako i svatý Pavel kázati mohl. (I. Tim. 1, 15.) 3. Aby Kristova moc tudy patrnější byla, kdyžby skrze takového neprošlého v umění a prostáka mocně své dílo dělal. Takť tam někdy Mojžíše povolal od stáda, Davida od ovcí, Elisea od pluhu, Amosa od volů. (Exod. 3, 1. I. Král. 16, 11. III. Král. 19, 19. Amos. 7, 14.) 4. Abychom i my hříšní na ten příklad hledíce nic o božím milosrdenství nepochybovali. — *jmenem*: příjmí Matouše.

10. *Ježíš*, Ř. On. — *za stolem*, t. hodů od sv. Matouše připravených užívaje. (Luk. 5, 29.) — *celníci*: publikáni, tak níž.

11. *řekli*: řkou. Vidí se tu satanova chytrost, že tito synové jeho nedotazovali se Krista, kterýžby jim odpověď dáti mohl; ale udeřili na jeho učenníky nedávno získané a ještě mdlé.

12. *nemocní*, Ř. ale kteříž se zle mají. Jakoby řekl: jakož tělesnému lékaři žádný nemůže spravedlivě za zlé míti, že k nemocnému chodí a s jeho ranami se obírá: tak i vy nemáte proč na mně se urážeti, že těchto potřená srdce hojím, lékařstvím v samém sobě spůsobeným. (Isai. 53, 5., též 57, 15.) A protož na vaše reptání nic na prosto nedbám, alebrž tyto na milost přijímám; vás pak, kterýmž se zdá, že mne nepotřebujete, zamítám.

13. *učte se*, t. na to, abyste milosrdenství prokazovali, všecku snažnost vynaložte; a tak prvé nežli byste mne učili, co já mám činiti, sami prvé jaká jest vaše povinnost, a čeho sobě více Bůh váží, milosrdného-li srdce čili zevnitřních obětí, se poučte. — *ne oběti*: viz Ose 6, 6. — *spravedlivých*, t. u sebe. (Řím. 9, 31.) — *hříšných*, t. hříchy své znajících a k milosrdenství božímu se utíkajících. (Luk. 18, 13.) *ku pokání*. Neosvobozujeť tedy svaté evangelium hříchů a života rozpustilého, ale pobožnému učí a k němu slouží. Protož Pán Kristus od napomínání ku pokání kázati začal, i učenníkům svým totéž činiti rozkázal. Mar. 1, 15. Luk. 24, 47.

14. *často*, Ř. mnoho, t. poněvadž my a fariseové časté posty držíme, prcč tvoji učenníci aspoň příkladu našeho nenásledují?

15. *synové* etc., pokojíka ženichova (Mar. 2, 19.) t. kteréž sobě ženich za zvláštní a milé tovaryše a

15 * I řekl jim Ježíš: Zdaliž mohou synové
ženichovi rmoutiti se, dokudž s nimi jest
ženich? Ale přijdouť dnové, když bude
od nich odjat ženich, a tehdyť se budou
16 postiti. * Nikdo zajisté nepřišívá záplaty
sukna nového k rouchu vetchému; nebo
ta záplata jeho odtrhlaby ještě nějaký díl
17 od roucha, a tak větší by díra byla. * Aniž
lejí vína nového do nádob starých; sic
jinak rozpuknou se sudové, a víno se vy-
leje, a sudové se zkazí: ale víno nové lejí
do nových nádob, a bývá obé zachováno.
18 A když on to k nim mluvil, aj kníže
jedno přistoupivši klanělo se jemu řkouc:
Pane, dcera má nyní umřela: ale pojď,
19 vlož na ni ruku svou, a budeť živa. * A
vstav Ježíš šel za ním i učenníci jeho.
20 * A aj žena, kteráž nemocí svou trápena
byla ode dvanácti let, přistoupivši po zadu
21 dotkla se podolka roucha jeho; *nebo řekla
sama v sobě: Dotknu-li se jen toliko
22 roucha jeho, uzdravena budu. * Ježíš pak
obrátiv se a uzřev ji řekl: Doufej dcero,
víra tvá tě uzdravila. I ozdravěla ta žena
23 té chvíle. * Přišed pak Ježíš do domu kni-
24 žete a uzřev trubače i zástup hlučící * řekl
jim: Odejdětež; nebť neumřela děvečka,
ale spí. I posmívali se jemu. * A když 25
byl vyhnán zástup, všed tam ujal ji za
ruku její: i vstala ta děvečka. * A roz- 26
nesla se pověst ta po vší té zemi.
A když šel odtud Ježíš, šli za ním dva 27
slepí volajíce a řkouce: Smiluj se nad námi
Synu Davidův! * A když všel do domu, 28
přistoupili k němu ti slepí; i dí jim Ježíš:
Věříte-li, že to mohu učiniti? Řekli jemu:
Ovšem Pane! * Tedy dotekl se očí jejich 29
řka: Podlé víry vaší staniž se vám! * I 30
otevříny jsou oči jejich. Zapověděl jim pak
tuze Ježíš řka: Viztež, ať nižádný o tom
nezví. * Ale oni vyšedše rozhlásili jej po 31
vší té zemi.
A když oni vycházeli, aj přivedli mu 32
člověka němého majícího ďábelství. * A 33
když vyvrženo bylo ďábelství, mluvil němý.
I divili se zástupové řkouce, že nikdy nic
nebylo vídáno takového v Israeli. * Fari- 34
seové pak pravili: Mocí knížete ďábelského
vymítá ďábly.
I obcházel Ježíš všecka města i mě- 35
stečka, uče v školách jejich a káže evan-
gelium království a uzdravuje všelikou
nemoc i všeliký neduh v lidu. * A když 36
hleděl na zástupy, slitovalo se mu jich, že

---

přátely neb družby zvoluje, a je i do nejtajnějšího pokojíka svého pouští, jichž příklad viz Soud. 14, 11. Míníť se pak tím ženichem Kristus (Jan 3, 29.), kterýž svou přítomností vyvolené své jako milé hostě na svadbě obveseluje. Synové pak ti rozumějí se apoštolé, s nimiž jako na nějaké svadbě Kristus laskavě nakládati a je svými přátely nazvati ráčil. Jan 15, 15. — *odjat ženich*, t. Kristus skrze smrt.

16. *nepřišívá* etc. V podobenství tomto, novým suknem i sudem míní Pán lidi k snášení věcí útrpných a nepohodlných zvyklé; starým pak suknem a k rozpučení snadným sudem rozumí své vnově získané mdlé a nestatečné apoštoly: novým pak vínem nazývá život útrpný a tělu odporný. Ukazuje tedy Pán to, že k jeho apoštolům nedávno získaným a útrpnému životu nezvyklým nenáleželo hned z počátku zpříkra přikračovati a postem, více někdy z obyčeje nežli z potřeby ustanoveným obtěžovati, a k tomu, aby s jinými zvyklými zároveň táhli, je přidržeti. Nebo jakož sukno vetché snadně se roztrhne a sud starý novým vínem silným rozpukne; tak také učenníci Páně mdlí, kdyby z počátku do těžkého jha zapřaháni byli, snadby tím byli se od Krista odraziti dali, a větší škodu svému tělu učinili, nežliby se tím postem k modlitbám roznítili. — *větši*, Ř. horší roztržení, roztrhnutí.

17. *rozpuknou*: opuknou. — *zkazí*, Ř. zhynou. — *zachováno*. Takž totiž i moji učenníci, když budou obnoveni a lépe utvrzeni, budou také k životu novému, útrpnému a jim neobyčejnému přidržáni a tak při mně zachováni.

18. *kníže*: (církevní) správce přistoupiv klaněl se.

20. *nemocí*, Ř. krvotokem.

21. *v sobě*, t. myslila. — *uzdravena*: zachována, vyprostěna.

22. *Doufej*, t. rozuměje tomu, že já se k tobě otcovsky mám, nemysli a nestrachuj se, jakoby mne tím svým dotčením urazila neb k hněvu popudila. *uzdravila*: zachovala, spasila. — *chvíle*, Ř. hodiny.

23. *trubače*, t. kteříž svým troubením žalostným a naříkáním ku pláči ponoukali, a jichž ku pohřbu najímáním mnozí svou pýchu provozovali. — *hlučíci*, t. velmi hrubě kvílící (Mar. 5, 38. Luk. 8, 52.) a čehož potřebí ku pohřbu chystající.

24. *neumřela*, t. Kristu mrtva nebyla, jemuž všecko i mrtvé živo jest, a dobrých i zlých smrt snem v písmích svatých slove (Jan 11, 11. Skut. 7, 60. III. Král. 14, 20. 31.), anobrž Kristu tak možné jest vzkřísiti jako ze sna vzbuditi.

28. *do domu*, t. kdež v tom městě Kafarnaum bydlil.

30. *oči*, t. zrakem obdařený. — *Zapověděl*, t. jakož pro jiné příčiny jemu výborně známé, tak i proto, že by bez pochyby tím přítomným ohlašováním toho skutku sláva boží nebyla rozšířena, a že oni za kazatele zvoleni od něho nebyli.

31. *vyšedše*, t. z domu toho, v kterémž Kristus Pán svůj byt měl. — *jej*, t. Krista; což proti vůli jeho činivše bez hřichu býti nemohli.

32. *vycházeli*, t. ti slepí od Krista Pána uzdravení. — *přivedli*, t. obyvatelé té země galilejské.

33. *takového*: tak.

34. *Mocí* etc. Ř. v knížeti ďáblů.

35. *městečka*: vsi. — *v školách*: v hromážděních. — *království*, t. kteréž k tomu směřuje, aby v nás Bůh kraloval, a každý z nás s ním v jeho království nebeském býti mohl.

36. *když* etc.: vida. — *opuštěni*: rozpuštěni beze vší správy a řádu. — *rozptýleni*, t. sem i tam se toulali, a spasení se uptati chtěli, a již toho, čehož se Mojžíš obával, okoušeli. (Num. 27, 17.)

byli opuštěni a rozptýleni jako ovce nema-
37 jíce pastýře. * Tedy dí učenníkům svým:
Žeň zajisté jest mnohá, ale dělníků málo:
* protož proste Pána žni, ať vypudí děl- 38
níky na žeň svou.

Hlava 10.

Ano i dvanácti dada Pán moc A) poručil jim a) jíti *a*) ne mezi cizí, *b*) ale domácí, b) učiti lid *a*) v království, *b*) v zázracích; B) předpověděl o a) nepřátelích, před nimiž jim výstrahu dává, b) přátelích jich, kterýmž se také zamlouvá.

A svolav k sobě dvanácte učenníků
svých dal jim moc nad duchy nečistými,
aby je vymítali a aby uzdravovali všelikou
2 nemoc i všeliký neduh. * Dvanácti pak
apoštolů jmena jsou tato: první Šimon,
3 jenž slove Petr a Ondřej bratr jeho, * Jakub
Zebedeův a Jan bratr jeho, Filip a Bar-
toloměj, Tomáš a Matouš, jenž byl celní-
kem, Jakub syn Alfeův a Lebbeus příjmím
4 Thaddeus, * Šimon Kananytský a Jidáš
Iskariotský, kterýž i zradil ho.

Těch dvanácte poslal Ježíš přikazuje 5
jim řka: Na cestu pohanů nechoďte a do
žádného města samaritánských nevcházejte:
* ale raději jděte k ovcím zahynulým z domu 6
israelského. * Jdouce pak kažte řkouce, že 7
se přiblížilo království nebeské. * Nemocné 8
uzdravujte, malomocné čisťte, mrtvé křeste,
ďábelství vymítejte: darmo jste vzali, darmo
dejte. * Nebeřte s sebou zlata ani stříbra, 9
ani peněz do opasků svých, * ani mošny 10
na cestu, ani dvou sukní, ani obuvi, ani

---

37. *mnohá*, t. mnoho jest vyvolených, kteříž jako obilíčko zralé domů, t. j. do věčného života sklizeni býti a dostati se žádají. — *málo*, t. věrných služebníků.

38. *Pána*, t. Otce, Syna i Ducha svatého. — *vypudí*: vypobízí t. mocí díla svého rychle věrné služebníky i proti vůli jejich ku práci vystrojí; jako učinil to Mojžíšovi, Isaiášovi, Jeremiášovi i jiným. (Exod. 4, 10. Isai. 6, 4. Jer. 1, 6., též 20, 4.)

1. *dvanácte*, t. pro naplnění podobenství dvanácti oněch patriarchů. Nebo jakož skrze onyno rozploženi jsou tělesně synové Abrahamovi, tak skrze apoštoly synové boží jako písek na břehu mořském jsou rozmnoženi. Gen. 15, 5. — *nad*: proti duchům. — *neduh*, t. proto, aby ti divové učení jejich pečetili (Mar. 16, 15.) a slávu Kristovu, že on skutky ďáblovy kazí (I. Jan 3, 8.), jiným té moci udělujé, mocně rozšiřovali, i na něho pravého duší našich lékaře jako prstem ukazovali. (Jan 20, 31.)

2. *tato*. Jmena apoštolů svatých proto se tu pokládají, abychom věděli, kteří jsou Kristovi až do končin země svědkové (Skut. 1, 8.), jimž pod zbavením života věčného věřeno býti musí, a aby známé bylo, že jmena vyvolených božích v nebesích jsou zapsána. (Luk. 10, 20.) A ačkoli takoví u světa potupeni bývají, však u Boha v zapomenutí ani po smrti nezůstávají. (Přísl. 10, 7.) Proč pak apoštolé po dvou jsou spojeni, viz Luk. 6, 14. — *první*. Proto se první jmenuje, 1. že nad jiné apoštoly přednější a důstojnější byl a nad nimi moc sobě danou měl; též i proto 2., že nejprvé jako i bratr jeho Ondřej (Jan 1, 41. 42.) od Krista Pána povolán byl (výš. 4, 18.). Nic méně svatý Petr jiné apoštoly a služebníky Páně za spolutovaryše měl (I. Pet. 5, 1.), jim poddán byl (Skut. 8, 14.), anobrž svatý Pavel Jakuba svatého před ním napřed postavil. (Gal. 2, 9.)

4. *Kananytský*, t. neb od vlasti své Kany galilejské tak nazvaný, aneb raději od slova hebrejského Kanna, to jest horlivý, řečený, a podlé toho v písmích Zelotes jmenovaný. (Luk. 6, 15. Skut. 1, 13.)

5. *přikazuje*: přikázaní vydávaje. — *nevcházejte*, t. 1. proto, že čas ještě od Boha uložený ku kázaní pohanům nebyl přišel, a oni také od společnosti neb obce israelské odcizeni byli. (Efes. 2, 12.) 2. Proto, že Židé je v ošklivosti tak veliké měli, až s nimi žádného obecenství míti ani jísti nechtěli. Podlé čehož byli by snadně Kristem i jeho učením, ano i apoštoly pohrdli, kdyby se byli ku pohanům hned tehdáž apoštolé obrátili, an s tím se vším Židé již po seslání Ducha svatého o tu věc na sv. Petra se domlouvali. (Skut. 11, 3.) 3. Proto, že jakož Kristus Pán předně byl Židům zaslibován; tak také nejprv jim měl kázán býti a potom teprv žezlo evangelia jeho mělo mezi pohany přijíti. (Žlm. 110, 2.) Nenáleželo tedy apoštolům k nim choditi, dokudžby se vyvolení z lidu israelského pošlí jako synové chlebem nenasytili (níž 15, 26.) a jiní nevděčností svou toho se nezbavili. Odkudž rozumíme tomu, že sám Bůh časy rozděluje, kdy kterému národu a lidu má evangelium kázáno býti. (Skut. 16, 6.) Protož, kterýmž se již zvěstuje, nechť je vděčně přijímají, a sobě toho svou nevděčností, aby od nich odjato bylo království boží, jako oni Židé nezasluhují (níž 21, 43. Skut. 13, 46.); jinými pak, jimžby ještě nebylo kázáno, všetečně nepohrdají.

6. *zahynulým*, t. k vyvoleným božím z lidu israelského vybraným, kteříž jako i zatracenci po čem by poznáni býti měli, níž ve verši třináctém se ukazuje.

7. *nebeské*, viz výš 4, 17.

8. *darmo dejte*, t. s ochotností, bez hledání mrzkého zisku (I. Pet. 5, 2.) a s lidmi se o záplatu nesnadnění služby konejte a divy čiňte, aniž pod tou zástěrou, žeby člověk nemocný pro své zdraví, kdeby co měl, vám rád dal, lakomství provozujte. Nezapovídáť pak tuto Pán služebníkům od posluchačů slušného a dobrovolného opatření přijímati, poněvadž hned níže o tom, že jest hoden dělník pokrmu, ráčí mluviti.

9. *Nebeřte*: neshromažďujte, nemějte, nechystejte, t. na tuto přítomnou cestu. Nebo poněvadž jest známé, že Kristus Pán také peníze míval, o něž Jidášovi pečovati poručil (Jan 12, 6., též 13. 29.) a apoštolé s sebou chléb nosili (níž 15, 34.), anobrž i věci jiné mívali (II. Tim. 4, 13.), z toho tedy rozumí se, 1. že to Páně poručení toliko na ten kratičký čas má slyšáno býti, v němž učenníci měli před ním předjíti a rychle to spravíce, což jim on

hůlky; hodenť jest zajisté dělník pokrmu
11 svého. * A do kteréhožkoli města neb mě-
stečka vešli byste, vzeptejte se, kdoby v něm
hodný byl; a tu pobuďte, až byste vyšli
12 odtud. * A vcházejíce do domu pozdravtež
13 ho řkouce: Pokoj tomuto domu! * A jestli-
žeť bude dům ten hodný, pokoj váš přijdiž
naň: paklitby nebyl hodný, pokoj váš na-
14 vratiž se k vám. * A kdožkoli nepřijalby
vás a neuposlechlby řečí vašich, vyjdouce
ven z domu neb z města toho vyražtež
15 prach z nohou svých. * Amen, pravím vám,
lehčeji bude zemi Sodomských a Gomor-
ských v den soudný nežli městu tomu.
16 * Aj já posílám vás jako ovce mezi vlky.
Protož buďte opatrní jako hadové a sprostní
17 jako holubice. * Vystříhejtež se pak lidí;
nebť vás vydávati budou do sněmů a
v shromážděních svých budou vás bičovati:
18 * ano i před vládaře i před krále vedeni
budete pro mne na svědectví proti nim i
těm národům. * Když pak vás vydají, ne- 19
buďtež pečliví, kterak aneb co byste mlu-
vili; dánoť bude zajisté vám v tu hodinu,
co budete míti mluviti. * Nebo ne vy jste, 20
jenž mluvíte, ale duch Otce vašeho, jenž
mluví ve vás. * Vydáť pak bratr bratra 21
na smrt i otec syna, a povstanouť dítky
proti rodičům a zmordují je. * A budete 22
v nenávisti všechněm pro jmeno mé: ale
kdož setrvá až do konce, tenť spasen bude.
* Když se pak vám budou protiviti v tom 23
městě, utecte do jiného. Amen zajisté pra-
vím vám, neschodíte měst israelských, ažť
přijde Syn člověka. * Neníť učenník nad 24
mistra, ani služebník nad pána svého. * Do- 25
stiť jest učenníku, aby byl jako mistr jeho,
a služebníku, aby byl jako pán jeho. Po-
něvadž Hospodáře Belzebubem nazývali,
čím pak více domácí jeho? * Protož ne- 26
bojte se jich; nebť není nic skrytého,
cožby nemělo býti zjeveno; ani co tajného,

---

poručil, k němu se navrátiti. 2. Že jim tu k doufání v sebe samého sloužil, že když oni budou svou povinnost konati, i on je bude opatrovati, jakž se jich, měli-li jaký nedostatek na té cestě, ráčil dotazovati. (Luk. 22, 35.) — *do opasku*: do měšců.

10. *mošny*, t. do níž byste sobě na tu cestu potravy nabrati mohli. — *suknı́*, t. z nichž byste v jedné cestou šli, a do druhé, bylali-by toho jaká potřeba, se převlíci mohli. — *hůlky*, t. ani hůlky braním se nemeškejte a tím úmyslem, abyste se bránili a tak v svou sílu a ochranu doufali, ji neberte, ale mně se cele dověřte.

11. *hodný*, t. pobožný a dobrého žádostivý. Takový pak jest ten, kterýž se před Bohem srdcem upřímým níží a za nehodného sebe milosti jeho soudí. — *pobuďte*, t. tu pozůstaňte a jiných hospod jako ti, kteříž dlouho někde myslí býti, lepších nehledejte a sem i tam se netoulejte, ovšem pak tu i jinde ledčehož pro břicho nepochlebujte obyčejem tuláků a křivých proroků, o nichž jaký jest soud apoštolský, viz II. Tes. 3, 11. I. Tim. 5, 13. II. Tim. 3, 6. Soud. 19, při v. 8. — *vyšli*, t. z toho města.

12. *pozdravtež ho*, t. těm, kteříž v něm bydlejí, dobrých věcí duchovních i tělesných žádejte.

13. *hodný*, t. hospodář i se svou čeládkou bydlící v tom domě bohabojný. — *naň*, t. evangelium jemu kažte a skrze ně v pokoji dobrého svědomí, jehož jste žádali jemu, potěšeně jej ustavujte. — *k vám*, t. to, čehož byste jemu žádali, nedojde, a vy, což na vás také jest, všecko boží požehnání od něho odejmete, tak když jemu kázaním evangelia pokoje dobrého svědomí svědčiti nebudete, ale jinam to čisté učení zvěstující pokoj s Bohem stalý odnesete.

14. *z nohou svých*, t. na osvědčení toho, že oni jako prach rozmetáni budou (Žlm. 1, 5.), a že vy i ten prach v té zemi, kdež nevděční bydlejí, v ošklivosti máte a s nimi na prosto ničeho míti nechcete.

15. *soudný*, t. menší trestání na ty, kteříž bydleli v té zemi, nežli na tyto nevděčné dojde. Nebo tak časté pomoci, slovem i zázraky ku pobožnosti Sodomským jako Židům činěny nebyly, ani sobě Krista v těle přítomného neměli. — *městu tomu*, t. nežli obyvatelům jeho.

16. *vlky*, t. tak s vámi nakládati budou nepřátelé jako vlci s ovcemi. — *opatrní*, t. v spravování nepřátel a jejich úkladům pokudž možné s dobrým svědomím vyhybání. — *sprostní*: neškodící, nerohatí, t. nezlostní a nemstiví, ale upřímí a lsti prázdní.

17. *Vystříhejtež*: pilně se varujte, t. před nepřátely svatého evangelia. Jakoby řekl: Větší vám nebezpečenství nastane od lidí než od nejlítější zvěři, a protož na péči se mějte. — *do sněmů*: do rady před starší.

18. *národům*, t. jakož proti těm ukrutným vrchnostem židovským a pohanským, tak i proti těm národům a lidem, nad nimiž takové vrchnosti tyranské panují, a ti poddaní v tyranství jich následují.

19. *vydají*, t. k soudu. — *nebuďtež* etc. nestarejte se. — *dánoť*, t. od Ducha svatého vnuknuto.

20. *ve vás*: skrze vás t. není to vaše tak dalece pře, kterouž vedete, ale Boha, kterýž slávy své zastane a skrze vás mocně nepřátelům odpírati bude.

22. *všechněm*, t. na větším díle a zvláště nepobožným. — *jmeno*, t. pro mou čistou pravdu. — *setrvá*: ostojí. — *do konce*, t. jakož těch pokušení, tak také do smrti.

23. *město*, t. do něhož byste vešli. — *do jiného*, t. jinam se obraťte a pro bázeň smrti povinnosti své nezanedbávejte. — *neschodíte*, Ř. nedokonáte, t. prvé nežli vy všecka města israelská projdete, já za vámi přijdu, a učiti, kázati i divy činiti budu.

24. *pána svého*, t. nemá býti rozkošnější a většího pohodlí užívati nežli Pán jeho. Protož což já podnikám, i vy trpělivě neste. Luk. 23, 31. Jan 15, 20.

25. *učenníku*, t. na tom má učenník přestati. — *Belzebubem*, viz IV. Král. 1, 2.

26. *skrytého*: ukrytého.

27. *na světle*, t. srdce udatného buďte, a co já vám v soukromnosti pravím, to sobě v mysli skládejte, a potom když čas toho přijde, směle, svobodně a zjevně jako na domích to kažte a ohlašujte. (Mar. 4, 22.) — *v uši* etc. co já vám šepci, to kažte na střechách, t. zjevně a svobodně. Jaký tam býval spůsob střech, viz Deut. 22, 8. Soud. 16, 27.

27 ježtoby nemělo zvědíno býti. * Což vám
pravím ve tmách, pravte na světle; a co
28 v uši slyšíte, hlásejte na domích. * A ne-
bojte se těch, kteříž zabijí tělo, ale duše
nemohou zabíti; než bojte se raději toho,
kterýž může i duši i tělo zatratiti v pe-
29 kelném ohni. * Zdaliž nebývají prodáváni
dva vrabečkové za penízek, avšak ani je-
den z nich nepadá na zem bez vůle Otce
30 vašeho. * Vaši pak i vlasové na hlavě
31 všickni sečteni jsou. * Protož nebojte se,
dražší jste vy nežli mnoho vrabců.
32 Kdožkoli tedy vyzná mne před lidmi,
vyznámť i já jej před Otcem svým, jenž
33 jest v nebesích. * Kdožby pak mne za-
přel před lidmi, zapřímť ho i já před
34 Otcem svým, kterýž jest v nebesích. * Ne-
domnívejte se, žebych přišel pokoje dát
na zemi: nepřišelť jsem, abych pokoj uvedl,
35 ale meč. * Přišelť jsem zajisté, abych roz-
dělil člověka proti otci jeho a dceru proti
mateři její, a nevěstu proti svekruši její:
* a nepřátelé člověka budou domácí jeho. 36
* Kdo miluje otce neb matku více nežli 37
mne, neníť mne hoden; a kdož miluje
syna neb dceru více nežli mne, neníť mne
hoden. * A kdož nebéře kříže svého a ne- 38
následuje mne, neníť mne hoden. * Kdož 39
nalezne duši svou, ztratíť ji: a kdoby ztra-
til duši svou pro mne, nalezneť ji. * Kdo 40
vás přijímá, mneť přijímá: a kdo mne při-
jímá, přijímáť toho, kterýž mne poslal.
* Kdo přijímá proroka v jmeně pro- 41
roka, odplatu proroka vezme: a kdož
přijímá spravedlivého v jmeně spravedli-
vého, odplatu spravedlivého vezme. * A 42
kdožby koli dal jednomu z těchto malič-
kých toliko číši vody studené k nápoji
v jmeně učenníka, zajisté, pravím vám,
neztratíť odplaty své.

Hlava 11.

II. Sám také pracovav Pán rozeslaných čekal a se dočkal. *A*) V očekávání na učenníky své a) přijal poselství od Jana a b) mluvil před zástupem *α*) o Janovi *b*) i o sobě domlouvaje nevděčným. *B*) Dočkav se pak učenníků svých jejich práce vděčen jest, nebo za to a) Otci svému nebeskému děkuje a b) jiných k oblíbení evangelia svatého nabízí.

I stalo se, když přestal Ježíš těch při-
kázaní dávati dvanácti učenníkům svým,
bral se odtud, aby učil a kázal v městech
jejich.
Jan pak uslyšev u vězení o skutcích 2
Kristových poslal dva z učenníků svých
* a řekl jemu: Ty-li jsi ten, kterýž přijíti 3
má, čili jiného čekati máme? * I odpoví- 4

---

28. *zabijí tělo,* t. jestliže však jim Bůh dopustí co toho učiniti. — *raději toho,* t. Boha.

29. *nepadá,* t. nehyne a lapen neb zastřelen nebývá.

30. *sečteni.* Jakoby řekl: Ovšem tedy dnové života vašeho sečteni jsou, v nichž živi býti máte, aniž cíle od Boha sobě vyměřeného překročiti můžete. Job. 14, 5. Skut. 17, 26.

31. *dražší:* lepší, důstojnější.

32. *vyzná mne,* t. z víry pravé za člověka i Boha pravého a Spasitele svého jediného. — *já jej,* t. za svého vyvoleného a spoludědice života věčného.

33. *zapřímť ho,* t. odečtu se ho, že on není mým vyvoleným a dědicem věčné slávy.

34. *dáti:* spůsobiti, uvesti. — *meč,* t. bouřky, roztržky a války, i jiné těžkosti.

35. *rozdělil:* příčinou byl rozdělení, totiž z mého učení příčinu sobě budou bráti k roztržitostem a nevolem.

37. *nežli mne,* t. kdož k vůli otci a matce své pro zalíbení se jim neváží sobě mne uraziti a zapříti. Pod tím pak zavřel Pán Kristus všecko, což jest na světě lidem nejmilejšího, jako jest manželka, dítky a jiní přátelé, zboží, čest i sláva tohoto světa. — *hoden,* t. mně se nehodí a ode mne jakožto nehodný pryč zahnán bude.

38. *kříže,* t. věcí útrpných pro mne a jmeno mé na sebe vložených podnikati nechce. — *nenásleduje:* nejde za mnou, totiž mne v životě i učení nenásleduje. Ti pak ne za Kristem, ale před Kristem jdou, kteříž za svými myšlenkami a nálezky odcházejí.

39. *duši svou:* život, t. komuž se zdá, že on nechtěje své vůle ustupovati a pro Boha života svého vynakládati, dobře sebe a své věci opatřil, ten takový, byť jako strom do času kvetl (Žlm. 36, 35.), na věky zahyne. Níž 16. 26. — *nalezneť ji,* t. kdožby pro jmeno boží hrdla svého nasadil a proto za toho od lidí, jakoby jej zmrhal (Moud. 5, 3.), držán byl, takový dojde těla oslaveného a Kristu nápodobného. Jan 12, 25. Fil. 3, 21.

41. *v jmeně proroka,* t. proto, že jest prorok a Kristův služebník (Mar. 9, 41.). — *vezme,* t. buď od proroka (podlé úřadu a povinnosti jeho) odplaceno jemu bude, buď též odplaty jako prorok účasten učiněn bude. — *spravedlivého,* t. v Krista věřícího a v něm ospravedlněného.

42. *z těchto,* t. by jednomu z apoštolů a jiných věrných, kteréž svět za maličko anobrž za nic sobě pokládá, i nejmenší dobrodiní z víry pravé učinil. (Níž 25, 40.) — *učenníka,* t. že jest Kristův účastník. (Mar. 9, 41.) — *neztratíť:* neztratilby.

1. *přestal:* dokonal to kázaní, přestal vyučovati, naučení toho předkládati; Ř. dokonal Ježíš přikazuje, t. správu a naučení dávaje, coby kázati a jak se na té cestě (o níž výš. hl. 10.) chovati měli. — *v městech,* t. buď ve vlastech svatých apoštolů, t. j. v Galilei, odkudž oni na větším díle všickni pošli, (Skut. 2, 7.), buď v těch městech, kdež oni předesláni byvše před ním kázali, a že on za nimi půjde kázati, zaslíbení sobě od něho učiněné měli. Výš. 10, 23.

2. *uslyšev,* t. od učenníků svých, kteříž jemu o mládenci u města Naima vzkříšeném zvěstovali a

daje Ježíš řekl jim: Jdouce zvěstujtež Ja-
5 novi, co slyšíte a vidíte: * slepí vidí a
kulhaví chodí, malomocní se čistí a
hluší slyší, mrtví zmrtvých vstávají a
6 chudým evangelium se zvěstuje * a blaho-
7 slavený jest, kdož se nehorší na mne. * A
když oni odešli, počal Ježíš praviti zástu-
pům o Janovi: Co jste vyšli na poušť vi-
8 děti? třtinu-li větrem se klátící? * Aneb
co jste vyšli viděti? člověka-li měkkým
rouchem oděného? Aj, kteříž se měkkým
rouchem odívají, v domích královských
9 jsou. * Aneb co jste vyšli viděti? proro-
ka-li? Jistě pravím vám, i více nežli pro-
10 roka. * Tentoť jest zajisté, o němž psáno:
Aj já posýlám anděla svého před tváří tvou,
kterýžto připraví cestu tvou před tebou.
11 * Zajisté pravím vám, mezi syny ženskými
nepovstal větší nad Jana Křtitele: ale kdo
jest nejmenší v království nebeském, jestiť
12 větší nežli on. * Ode dnů pak Jana Křti-
tele až dosavád království nebeské násilí
trpí, a ti, kteříž násilí činí, uchvacujíť je.
13 * Nebo všickni proroci i ten zákon až do
14 Jana prorokovali, * a chcete-li přijíti, onť
15 jest Eliáš, kterýž přijíti měl. * Kdo má
uši k slyšení, slyš!

Ale ku komu připodobním pokolení 16
toto? Podobno jest dětem sedícím na trhu
a na tovaryše své volajícím * a říkajícím: 17
Pískali jsme vám, a neskákali jste; ža-
lostně jsme naříkali, a neplakali jste. * Při- 18
šel zajisté Jan nejeda ani nepije, a řkou:
Ďábelství má. * Přišel Syn člověka jeda a 19
pije, a řkou: Aj člověk žráč a pijan vína,
přítel celníků a hříšníků! Ale ospravedl-
něna jest moudrost od synů svých.
Tehdy počal přimlouvati městům, v nichž- 20
to činěno bylo nejvíce divů jeho, že pokání
nečinili, řka: * Běda tobě Korazaim, běda 21
tobě Betsaido! nebo kdyby v Tyru a Si-
donu byli činěni divové ti, kteříž jsou či-
něni u vás, dávnoby byli v žíni a v po-
peli sedíce pokání činili. * Nýbrž pravím 22
vám: Tyru a Sidonu lehčeji bude v den
soudný nežli vám. * A ty Kafarnaum, kte- 23
réž jsi až k nebi vyvýšeno, až do pekla
sstrčeno budeš: nebo kdyby v Sodomě či-
něni byli divové ti, kteříž jsou činěni
v tobě, bylitby zůstali až do dnešního dne.
* Ano více pravím vám, že zemi Sodom- 24
ských lehčeji bude v den soudný nežli tobě.
V ten čas odpověděv Ježíš řekl: Chvá- 25
lím tě Otče, Pane nebe i země! že jsi skryl

Kristu Pánu takové cti nepřáli (Luk. 7, 18.), nýbrž na něj i pro jiné skutky Janovi žalovali. (Jan 3, 26). — *skutcích*, t. divích a zázracích.

3. *řekl jemu*, t. poroučel jim otázati se ho aneb vzkázal jemu. — *kterýž* etc. jdoucí, přijíti mající. — *čekati*, Ř. čekáme.

5. *chudým*, t. kteřiž jsou chudí duchem (výš 5, 3.), tiší (Isai 61, 1.) a krátce skroušené srdce nad hříchy mající (Isai 66, 2.), jimž vlastně ty noviny radostné o hříchů odpuštění a životu věčném zvěstovány býti mají.

6. *nehorší*: neuráží.

7. *na poušť*, t. judskou, na níž svatý Jan služby konal. (Výš 3, 1.) — *viděti*: spatřiti, podívati se. — *klátící*, t. člověka-li nestálého? Nikoliť takový Jan Křtitel není.

8. *Aneb*, Ř. ale, tak níž v. 9. — *oděného*, t. pyšného a rozkošného. — *měkkým* etc. měkké roucho nosí.

9. *více*: důstojnějšího, většího, t. podlé toho, že jiní proroci o Janovi prorokovali (Isai. 40, 3. Mal. 3, 1.) a Krista budoucího předpovídali; Jan pak na přítomného ukazoval. (Jan 1, 29.)

10. *anděla*: posla, vyslance. — *před tebou*, viz výš 3, 3.

11. *mezi syny* etc. těmi, jenž se z žen zrodili. — *nepovstal*, Ř. není vzbuzen, t. od Boha. — *větší*, t. prorok neb učitel (Luk. 7, 28.), kterýžby k většímu úřadu od Boha povolán byl a světleji o mně Spasiteli svém kázal, anobrž na mne ukazoval. — *nebeském* t. v církvi svaté.

12. *Křtitele*, t. od toho času, jakž Jan Křtitel kázati počal. — *trpí*, t. jakž sám Pán vykládá, každý jemu násilí činí, pracně a mocně se do něho tiskne (Luk. 16, 16.), násilnou mocí v ně vchází. — *kteříž* etc. násilníci. — *činí*, t. vroucím duchem se do něho tisknou. — *uchvacujíť je*, t. jako bojovníci hradu nějakého brannou rukou dostávají.

13. *prorokovali*, t. budoucí věci toliko předpovídali, ale nyní to přítomné jest.

14. *Eliáš*, t. on jest podobný Eliášovi v duchu horlivém a moci veliké (Luk. 1, 17.), jeho pak tělesná osoba není. (Jan 1, 21.)

15. *uši*, t. ty vnitřní, jenž jest srdce dobré.

16. *pokolení*: národ.

17. *Pískali*: troubili jsme. — *naříkali*, t. žalostné písně zpívali.

18. *nepije*, t. rozdílný život od jiných vedl, tak že může býti řečeno, že téměř nejedl ani nepil, zvláště s jinými obecných pokrmů, ale jakýchž na poušti dostati mohl. (Mar. 1, 6.) — *Ďábelství*, t. jest pošetilý, nýbrž ďáblem omámený a během přirozeným se neživí, ale od ďábla krmen a opatrován bývá.

19. *pije*, t. život s lidmi obecný veda někdy i k stolům bohatým chodívaje. — *hříšníků*, t. zjevných a lidí nešlechetných. — *ospravedlněna*, t. poznána, ctěna a v soudech svých spravedlivých schválena. — *synů svých*, t. od vyvolených božích pravou moudrostí obdařených (Deut. 4, 6.) a proto syny moudrosti nazvaných.

20. *přimlouvati*, přísně mluviti, vyčítati. — *divů*, Ř. moci.

21. *v Tyru*, viz Isai. 23, 1.

23. *dnešního* etc. do dneška.

25. *čas*, t. po navrácení se učenníků sedmdesáti ku kázaní poslaných. (Luk. 10, 17.) — *odpověděv*, t. horlivě promluviv k řeči první učenníků, o níž čti Luk. 10, 17. — *Chválím*, Ř. vyznávám, t. chválím. Nebo kdož díky činí, ten takový dobrodiní učiněná vyznává a dobrodince zvelebuje. — *tyto věci*, t. tajemství království božího. (Níž 13, 11.) — *opatrnými*: rozumnými, t. před zákonníky a farisey, kteříž sami

tyto věci před moudrými a opatrnými a
26 zjevil jsi je nemluvňátkům! * Jistě Otče,
27 žeť se tak líbilo před tebou. * Všecky věci
dány jsou mi od Otce mého: a žádnýť
nezná Syna jedině Otec; aniž Otce kdo
zná jedině Syn, a komužby chtěl Syn
zjeviti.

Pojďtež ke mně všickni, kteříž pracu- 28
jete a obtíženi jste, a já vám odpočinutí
dám. * Vezměte jho mé na se a učte se 29
ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srd-
cem a naleznete odpočinutí duším svým:
* jho mé zajisté jestiť rozkošné a břímě 30
mé lehké.

Hlava 12.

V svém předsevzetí Pán neustává, nebo i v nesnázích stojí i lid opatruje. A) Nesnáz měl se zákonníky a matkou svou. I. Zákonníci příčinou 1. soboty, že v ní a) učenníci klasy vymínali, a b) on sám v škole suchou ruku uzdravil, o jeho bezživotí se radili, ale on jim ušel; 2. vyvržení ďábelství a) jiní otevřeně se Pánu rouhali, jež však Pán zahanbil, b) jiní pokrytsky divu hledali, ale Pán opět se jim opřel. II. Matka starostlivá v nebezpečenství vyvolává Syna; ale Pán se ohlásil, jaké jemu příbuzenství milé jest.

V ten čas šel Ježíš v sobotu skrze
obilí: učenníci pak jeho lačni jsouce po-
2 čali vymínati klasy a jísti. * Fariseové pak
viděvše to řekli jemu: Hle učenníci tvoji
3 činí to, čehož nesluší činiti v sobotu. * On
pak řekl jim: Což jste nečtli, co učinil
David, když lačněl, on i ti, kteříž s ním
4 byli? * Kterak všel do domu božího a
chleby posvátné jedl, kterýchžto jemu ne-
slušelo jísti ani těm, kteříž s ním byli, než
5 toliko samým kněžím? * Anebo zdali jste
nečtli v zákoně, že kněží v sobotu v chrámě
6 sobotu ruší a jsou bez hříchu? * Ale pra-
vímť vám, žeť větší jest tuto nežli chrám.
7 * Než kdybyste věděli, co jest to: Milosr-
denství chci a ne oběti, nepotupovali byste
nevinných. * Syn zajisté člověka jestiť 8
pánem i soboty.
A odšed odtud přišel do školy jejich. 9
* A aj byl tu člověk maje ruku uschlou; 10
i tázali se ho řkouce: Sluší-li v sobotu
uzdravovati? aby jej obžalovali. * On pak 11
dí jim: Který z vás bude člověk, ježtoby
měl ovci jednu, a kdyby ta upadla do
jámy v sobotu, i zdaliž nedosáhne jí a ne-
vytáhne? * A čím lepší jest člověk nežli 12
ovce? A protož slušíť v sobotu dobře či-
niti. * Tedy řekl člověku tomu: Vztáhni 13
tu ruku svou! I vztáhl a přivedena jest
k zdraví, a byla jako druhá.
Fariseové pak vyšedše drželi radu 14
proti němu, kterakby jej zahladili. * A 15

---

u sebe moudří a rozumní byli (Řím. 2, 19.); ano i před mnohými mudrci pohanskými, kteříž měvše se za moudré marnými svými myšlénkami bláznovství své pronášeli. (Řím. 1, 22.) — *nemluvňátkům*, t. lidem sprostným a moudrost svou boží moudrosti poddávajícím, jacíž toho času apoštolé a jiní pobožní byli. Rozumí se pak, že tu Pán naráží na žalm osmý, v němž se vypravuje o dítkách, co skrze ně Bůh činiti ráčí. Žlm. 8, 3.

26. *před tebou*: tobě, Ř. žeť se tak stala dobrá libost před tebou.

28. *ke mně*, t. ve mne věřte a svým srdcem se mnou se spojte. (Jan 7, 37. 38.) — *pracujete*: ustáváte, t. kteříž z hříchů jako z bahna nějakého se vysvoboditi ani rady sobě dáti neumíte a hněv boží jako meč nějaký nad sebou zavěšený cítíte, svědomí svého řádné spokojení hledáte. Ty takové Pán jinde chudé duchem nazval. (Výš 5, 3.) — *obtíženi*, t. břímě hříchů svých cítíte a pod ním klesáte. — *odpočinutí*: oddechnutí, t. vaše svědomí spokojím.

29. *na se*, t. snažujte se to činiti, což já od svých služebníků chci činěno míti, a do čehož je jako do nějakého jha zapřahám.

30. *rozkošné*: výborné, velmi příhodné, snadné.

1. *V ten čas*: některého času. — *vymínati*: trhati.

3. *nečtli*, t. jestliže jste čtli, tím se také spravte; pakli jste ale nečtli, styďte se za to. — *David*, t. utíkaje před Saulem. (I. Král. 21, 1.) — *s ním byli*, t. i s tovaryši neb služebníky svými.

4. *božího*, t. do stánku, kterýž tehdáž byl v Nobe. (I. Král. 21, 1.) — *posvátné*, Ř. předložení; ti pak slouli tak proto, že před obličejem božím na stůl kladeni byli. Lev. 24, 6.

5. *ruší*: poskvrňují, t. skutek hmotný konají, kterýžby lidé neosvícení za zrušení a zprznění soboty mohli souditi. — *hříchu*: viny, t. žádný jich z toho neobviňuje, a to proto, že proti zákonu v té částce nic nehřeší, jelikož dílo boží konají.

6. *tuto*, t. Mesiáš.

7. *nevinných*, t. apoštolů mých.

8. *člověka*, t. já pravý Bůh i člověk, kterýž jakož jsem sobotu ustanovil, tak o zrušení jí soud svůj učiniti mohu.

9. *školy*, t. v jinou sobotu (Luk. 6, 6.) a nedaleko odtud, kdež učenníci byli klasy v sobotu trhali a vymínali.

10. *uschlou*, t. a to ještě pravou. Luk. 6, 6. — *řkouce*, t. fariseové a zákonníci. Luk. 6, 7.

11. *Který*: kdyby kdo z vás.

12. *lepší*: důstojnější. — *dobře činiti*, t. uzdravovati (Mar. 3, 4.) i jiná dobrodiní bližnímu činiti.

13. *ruku svou*, t. tu suchou.

14. *vyšedše*, t. ze školy velikou zlostí naplněni byvše. (Luk. 6, 11.) Tak se hle napravili, když skutek zvláštní Kristův viděli a pozahanbeni byli.

15. *věděv*: poznav, t. maje sobě to zjeveno se strany člověčenství od svého věčného božství. — *všecky*, t. kteříž toho potřebovali.

16. *s pohrůžkou* etc. Ř. přimluvil jim, t. domlu-

věděv to Ježíš šel odtud. I šli za ním zá-
16 stupové mnozí, a uzdravil je všecky * a
s pohrůžkou přikázal jim, aby ho nezjevo-
17 vali; * aby se naplnilo pověděni skrze
18 Isaiáše proroka řkoucího: * Aj služebník
ten můj, kteréhož jsem vyvolil; ten milý
můj, v němž se dobře zalíbilo duši mé:
položím Ducha svého na něj, a soud ná-
19 rodům zvěstovati bude. * Nebude se va-
diti ani křičeti, aniž kdo na ulicích uslyší
20 hlasu jeho. * Třtiny nalomené nedolomí a
lnu kouřícího se neuhasí, až i vypoví soud
21 k vítězství: * a v jmeně jeho národové
doufati budou.
22 Tehdy přiveden k němu ďábelstvím
posedlý, slepý a němý; i uzdravil jej, tak
že ten byv slepý a němý i mluvil i viděl.
23 * I děsili se všickni zástupové a pravili:
24 Není-liž tento ten Syn Davidův? * Ale fa-
riseové to uslyševše řekli: Tento nevymítá
ďáblů než skrze Belzebuba kníže ďábel-
25 ské. * Ježíš pak znaje myšlení jejich dí
jim: Každé království rozdělené samo proti
sobě spustne, a každé město neb dům proti
26 sobě rozdělený nestane. * A jestližeť satan
satana vymítá, proti sobě rozdělen jest:
27 kterak tedy stane království jeho? * A vy-
mítám-liť já ďábly skrze Belzebuba, sy-
nové vaši skrze koho vymítají? Protož oni
28 soudcové vaši budou. * Pakliť já Duchem
božím ďábly vymítám, jistě přišloť jest
29 mezi vás království boží. * Aneb kterak
kdo může do domu silného reka vjíti a
jeho nádobí pobrati, lečby prvé svázal
toho silného, a teprvby dům jeho oblou-
piti mohl? * Kdož není se mnou, proti mně 30
jest: a kdo neshromažďuje se mnou, roz-
ptylujeť. * Protož pravím vám: Všeliký 31
hřích i rouhání bude lidem odpuštěno; ale
rouhání proti Duchu svatému nebude od-
puštěno lidem. * A kdyby kdo řekl slovo 32
proti Synu člověka, bude jemu odpuštěno;
ale kdožby mluvil proti Duchu svatému,
nebude jemu odpuštěno, ani v tomto věku
ani v budoucím. * Čiňtež neb strom dobrý 33
i ovoce jeho dobré, aneb čiňte strom zlý
i ovoce jeho zlé: neboť po ovoci strom
bývá poznán. * Pokolení ještěrčí! kterakž 34
byste mohli dobré věci mluviti jsouce zlí?
nebo z hojnosti srdce ústa mluví. * Dobrý 35
člověk z dobrého pokladu srdce vynáší
dobré a zlý člověk ze zlého pokladu vynáší
zlé. * Ale pravím vám, že z každého slova 36
prázdného, kteréž mluviti budou lidé, vy-
dají počet v den soudný. * Nebo ze slov 37
svých spravedliv budeš a z řečí svých
budeš odsouzen.
Tehdy odpověděli někteří ze zákon- 38
níků a fariseů řkouce: Mistře, chceme od
tebe znamení viděti. * On pak odpovídaje dí 39
jim: Pokolení zlé a cizoložné znamení
hledá; ale znamení nebude jemu dáno, je-
dině to znamení Jonáše proroka. * Nebo 40
jakož byl Jonáš v břiše velryba tři dni a
tři noci, takť bude Syn člověka v srdci
země tři dni a tři noci. * Muži ninivetští 41
stanou na soudu s pokolením tímto a po-
tupí je; protože pokání činili k Jonášovu

---

vil těm, kteříž ho zjevovali, a přísně zapověděl, aby toho nečinili.

18. *vyvolil,* t. ne se strany božství a věčného synovství, ale jelikož jest pravý prostředník boží a lidský, pro naše vykoupení na svět poslaný a podlé toho vyvoleným nazvaný. — *v němž* etc. libě odpočinula duše má, t. na němž míle a na jeho zásluze přestávám. — *zvěstovati,* t. pravou boží poctu a službu i mezi pohany vyzdvihne a je spravovati bude. Viz Isai. 42, 1.

19. *vaditi,* t. v konání úřadu svého nebude prudký, ale všelijak mírný, tichý a pokorný.

20. *nalomené*: sštípané, t. lidí mdlých od sebe nezavrže, ale otcovsky je snášeti a napravovati bude. — *lnu*: knotu. — *o vítězství,* t. to své dílo mocně i proti vůli nepřátel konati do skonání světa bude, až naposledy své nepřátely potře a nad nimi vítězství obdrží. Viz Isai. 42, 3.

21. *národové*: pohané.

23. *děsili*: užasli se, trnuli. — *Davidův,* t. Kristus, kterýž z Davidova rodu pojíti měl.

25. *rozdělené*: zrocené, rozdvojené a proti sobě čelící.

26. *vymítá,* t. v pravdě a ne podvodně. — *království* etc., t. nikoli nestane.

27. *vymítají,* t. mocí-li Ducha svatého či belzebubovou to činí? Ale díte bez pochyby, žeť mocí Ducha svatého to působí, protož poněvadž proti vší spravedlnosti o jednostejné při rozdílný soud vynášíte; tedy váš národ vlastní svým příkladem vás uviní a proti vám v den soudný svědčiti hude. Podobně níž v. 41.

28. *božím,* t. mocí Ducha Páně. — *boží,* viz výš 4, 17.

29. *nádobí* etc., věci rozbitovati, rozchvátiti.

30. *proti mně,* t. toho já za svého nepřítele mám.

33. *dobré,* t. o mně a o mých skutcích dobře mluvte. — *poznán,* t. jestli dobrý čili zlý.

34. *Pokolení*: plemeno, (viz výš 3, 7.) — *dobré věci*: dobře.

35. *dobré,* t. řeči k rozšíření boží slávy a vzdělání bližních užitečné.

36. *prázdného*: marného, t. užitku k slávě boží a k vzdělání našemu ani našich bližních nepřinášejícího, jacíž bývají i šprymové někteří, kteréž apoštol potupuje. Efes. 5, 4.

37. *spravedliv,* t. jmín budeš za spravedlivého.

38. *znamení,* t. div a zázrak, kterýžby znamením byl, že jsi od Boha poslaný.

39. *hledá*: vyhledává. — *jedino*: než.

41. *na soudu,* t. jakž obyčej jest při soudu svědkům k tomu povolaným, aneb dvěma stranám sobě odporným. — *s pokolením*: proti pokolení tomuto; t. proti zákonníkům a fariseům.

kázaní: a aj, víceť jest nežli Jonáš tuto.
42 * Královna od poledne povstane k soudu
s pokolením tímto a potupí je; nebo při-
jela od končin země, aby slyšela mou-
drost Šalomounovu: a aj, víceť jest tuto
43 nežli Šalomoun. * Když pak nečistý duch
vyjde od člověka, chodí po místech su-
chých hledaje odpočinutí; ale nenalézá.
44 * Tedy říká: Navrátím se do domu svého,
odkudž jsem vyšel. A přijda nalezne jej
prázdný chvoštištěm vyčištěný a ozdobený:
45 * tedy jde a vezme s sebou sedm jiných
duchů horších, nežli jest sám, a vejdouce
přebývají tam: i bývají poslední věci člo-
věka toho horší nežli první. Takť se stane
i tomuto zlému pokolení.
A když on ještě mluvil k zástupům, 46
aj matka a bratří jeho stáli vně žádajíce
s ním promluviti. *I řekl jemu jeden: Aj 47
matka tvá i bratří tvoji stojí vně chtíce s
tebou mluviti. * On pak odpovídaje řekl tomu, 48
kterýž jemu byl o tom pověděl: Kdo jest
matka má a kdo jsou bratří moji? * A 49
vztáhna ruku svou na učenníky své řekl:
Aj matka má i bratří moji! * Nebo kdož- 50
by koli činil vůli Otce mého nebeského,
tenť jest bratr můj, i sestra má, i matka má.

Hlava 13.

B. Opatřil pak lid svůj I. i u moře učením o království božím pod rozličným podobenstvím t. 1. jak u málo lidí slovo boží užitek nese, 2. jak a jaká podobenství ďábel do církve vtrušuje, 3. jak nic méně ono velice z požehnání Páně mezi vyvolenými roste. Po vykonání pak práce přišel do vlasti své, ale není uctěn.

A v ten den vyšed Ježíš z domu sedl
2 podlé moře. *I sešli se k němu zástupové
mnozí, tak že vstoupiv na lodí seděl;
3 všecken pak zástup stál na břehu. * I
mluvil jim mnoho v podobenstvích řka:
4 Aj, vyšel rozsevač, aby rozsíval. * A když
on rozsíval, některá seménka padla podlé
cesty, a přiletěli ptáci nebeští i szobali je.
5 *Jiná pak padla na místa skalnatá, kdežto
neměla mnoho země; a rychle vzešla, proto
6 že neměla hlubokosti země. * Ale když
slunce vzešlo, vyhořela, a protože neměla
7 kořene, uschla. * Jiná pak padla v trní:
8 i vzrostlo trní a udusilo je. *A jiná padla
v zemi dobrou; i vydalo užitek, některé
stý, jiné šedesatý a jiné třidcátý. * Kdo 9
má uši k slyšení, slyš. *Tedy přistoupivše 10
učenníci řekli jemu: Proč jim v podoben-
stvích mluvíš? * On pak odpověděv řekl 11
jim: Protože vám dáno jest znáti tajemství
království nebeského, ale jim není dáno.
* Nebo kdož má, bude jemu dáno, a roz- 12
hojníť se: ale kdož nemá, i to, což má,
bude od něho odjato. * Protoť v podoben- 13
stvích mluvím jim, že vidouce nevidí a
slyšíce neslyší, ani rozumějí: * a plní se 14
na nich proroctví Isaiáše řkoucí: Sluchem
uslyšíte, ale nesrozumíte; a hledíce hleděti

---

43. *vyjde*: vyšelby.
44. *vyčištěný*: umetený. — *ozdobený*, t. jakož lidé čekajíce milých a vzácných hostí dům uklízejí, koberci a čalouny, neb jinak jak mohou, jej ozdobují.
45. *sedm*, t. nesčíslné množství. — *i tomuto* etc. i této zlé rodině.
46. *bratří jeho,* t. jeho příbuzní a přátelé podlé těla blízcí, o jakýchž se zmínka činí níž 13, 55. Mar. 6, 2. — *žádajíce*: Ř. hledajíce, tak níž.
47. *jeden*: kdosi, někdo.
49. *bratří moji*, t. lidé mému srdci jako matka a přátelé velice milí.
1. *v ten den*, t. v němž ty věci položené v hlavě předešlé kázati ráčil, a v němž velicí zástupové k němu se byli shlukli, tak že pro ně ani pojísti nemohl. (Mar. 3, 20.) — *podlé:* u moře, t. Galilejského neb Tiberiadského. — *moře*, t. aby volněji tomu lidu k sobě shromážděnému kázati mohl.
2. *vstoupiv*: musil vystoupiti.
3. *v podobenstvích*, t. pod příklady tělesnými o věcech duchovních. — *rozsevač*, t. kazatel výborný Kristus Ježíš (níž v. 37.) a jeho každý náměstek.
4. *rozsíval*, t. kázal slovo boží. — *seménka,* t. slovo boží, kteréž k seménku pro podobnost přirovnané. — *přiletěli*, Ř. přišli. — *ptáci*: ptactvo.
6. *vyhořela*: vyprahla.
7. *vzrostlo*, Ř. vystoupilo.
8. *stý,* t. některé zrno sto jiných zrn.
12. *má*, t. kdož milostí boží nepohrdl, ale ji vděčně přijav, v ní jakýž takýž zrůst vzal, takovému Bůh hojnějších darů propůjčovati bude. — *rozhojníť se*: zbohatneť, více míti bude. — *což má,* t. domněle (Luk. 8, 18.) a ne v pravdě, jakož Židům se zdálo, že oni mimo jiné světlem božím obdařeni jsou. Řím. 2, 17. etc.
13. *vidouce*: hledíce, t. zdá se jim, že výborně vidí, ale jsou slepí jako krt.
14. *Sluchem*: slyšením. — *nesrozumíte,* t. pomoci a služby k spasení mnohé sobě činěné míti budete, ale na ně nic dbáti a pozoru míti nebudete. Viz Isai. 6, 9.
15. *ztučnělo*: stvrdlo, zhrublo, t. jest hloupé, zatvrdilé a nesmyslné (Jer. 13, 23.), jen časných věcí hledá a po svých vášních a navyklostech odchází. — *těžce*: neochotně, s nelibostí. — *neobrátili se,* t. ku pokání.
19. *království*: božím. — *nerozumí*: nepozoruje, nerozvažuje, t. do srdce svého právě neskládá a v bedlivý soud nebéře; alebrž na to nic nedbá a mimo uši to pouští, což slyší. — *zlý*:

15 budete, ale nepoznáte. * Nebo ztučnělo
srdce lidu tohoto a ušima těžce slyšeli a
oči své zamhouřili: aby někdy neuzřeli
očima a ušima neslyšeli a srdcem nesroz-
uměli a neobrátili se, a já abych jich ne-
uzdravil.
16 Ale oči vaše blahoslavené jsou, že vidí,
17 i uši vaše, že slyší. * Amen zajisté pravím
vám, že mnozí proroci a spravedliví žá-
dali viděti to, což vy vidíte, ale neviděli;
a slyšeti to, což vy slyšíte, ale neslyšeli.
18 * Vy tedy slyšte podobenství rozsevače:
19 * Každý, kdož slyší slovo boží o tom krá-
lovství a nerozumí, přichází ten zlý a
uchvacuje to, což jest vsáto v srdce jeho:
to jest ten, kterýž podlé cesty vsát jest.
20 * V skalnatou pak zemi vsatý jest ten,
kterýž slyší slovo boží, a hned je s ra-
21 dostí přijímá: * než nemá v sobě kořene,
ale jest časný: a když přichází ssoužení
neb protivenství pro slovo boží, hned se
22 horší. * Mezi trní pak vsatý jest ten, kte-
rýž slyší slovo boží, ale pečování tohoto
světa a oklamání zboží udušuje slovo, i
23 bývá učiněno bez užitku. * V dobrou pak
zemi vsatý ten jest, kterýž slyší slovo a
rozumí, totiž kterýž užitek nese; neseť pak
někdo stý a jiný šedesátý, jiný pak tři-
dcátý.
24 Jiné podobenství předložil jim řka:
Podobno jest království nebeské člověku
rozsívajícímu dobré semeno na poli svém.
25 * Když pak lidé zesnuli, přišel nepřítel jeho,
26 a nasál koukole mezi pšenici a odšel. * A
když vzrostla bylina a užitek přinesla, tedy
27 ukázal se i koukol. * I přistoupivše slu-
žebníci hospodáře toho řekli jemu: Pane,
zdaližs dobrého semene nenasál na poli
28 svém? kdeže se pak vzal koukol? * A on
řekl jim: Nepřítel člověk to učinil. Slu-
žebníci pak řekli mu: Chceš-liž, tedy ať
29 jdeme a vytrháme jej? * On pak odpově-
děl: Nikoli! abyste trhajíce koukol spolu
s ním nevytrhali i pšenice. * Nechte ať 30
obé spolu roste až do žni, a v čas žni dím
žencům: Vytrhejte nejprv koukol a svažte
jej v snopky k spálení; ale pšenici shro-
mažďte do stodoly mé.
Jiné podobenství předložil jim řka: 31
Podobno jest království nebeské zrnu hor-
čičnému, kteréž vzav člověk vsál na poli
svém. * Kteréžto zajisté nejmenší jest mezi 32
všemi semeny; když pak zroste, větší jest
nežli jiné byliny a bývá strom; tak že
ptáci nebeští přiletíce hnízda sobě dělají
na ratolestech jeho.
Jiné podobenství mluvil jim řka: Po- 33
dobno jest království nebeské kvasu, kte-
rýž vzavši žena zadělala ve třech měřicích
mouky, ažby zkysalo všecko. * Toto všecko 34
mluvil Ježíš v podobenstvích k zástupům
a bez podobenství nemluvil jim, * aby se 35
naplnilo pověděnî skrze proroka řkoucího:
Otevru v podobenstvích ústa svá, vypravo-
vati budu skryté věci od založení světa.
* Tedy rozpustiv zástupy šel domů Ježíš; 36
i přistoupili k němu učenníci jeho řkouce:
Vylož nám podobenství o koukoli toho
pole. * On pak odpovídaje řekl jim: Roz- 37
sevač dobrého semene jestiť Syn člověka,
* a pole jest tento svět; dobré pak símě jsouť 38
synové království: ale koukol jsou synové
toho zlostníka, * a nepřítel, kterýž jej roz- 39
sívá, jestiť ďábel: žeň pak jest skonání
světa a ženci jsou andělé. * Protož jakož 40
vybrán bývá koukol a ohněm spálen; takť
bude při skonání tohoto světa: * Pošle Syn 41
člověka anděly své, i vyberouť z králov-
ství jeho všecka pohoršení i ty, kteříž činí
nepravost: * a uvrhouť je do pece ohnivé. 42
Tamť bude pláč a skřípění zubů. * A teh- 43
dážť spravedliví stkvíti se budou jako slunce
v království Otce svého. Kdo má uši k
slyšení, slyš!

---

zlostník, t. ďábel. (Luk. 8, 12.) — *což jest*: to símě, setí.

22. *světa*: věku. — *oklamání*: oklamavatelné.

24. *nebeské,* t. podobně se děje v církvi a v kázaní božího slova, jako při rozsívání na poli.

26. *vzrostla*: obilí se vymétalo.

27. *dobrého*: čistého. — *kdeže* etc. Ř. odkud má koukol.

28. *vytrháme.* Ř. vyběřeme, sběřeme.

29. *Nikoli*: Nezapovídáť se tu kázeň v církvi zřízená, ale horlivost bez umění. — *trhajíce*, Ř. vybírajíce.

32. *nebeští,* t. ptactvo povětrné neb v povětří létající.

33. *kvasu,* t. boží slovo a maličká hrstka apoštolů jest podobná kvasu. — *zadělala*, Ř. skryla, viz Luk. 13, 21. — *měřicích*: mírách.

35. *ústa svá,* t. mluviti budu pod podobenstvím a příklady tělesnými o věcech duchovních a spasitelných.

36. *pole*, t. o němž jsi pravil, že na tom poli byl nasát.

38. *království,* t. tím dobrým semenem vyznamenáni jsou praví obyvatelé a měšťané jakož svaté církve, tak i věčného a nebeského království. — *zlostníka*: t. ďáblovi. Ti pak podlé toho synové jeho slovou, že jedem jeho zlosti naplňováni bývají a skutky jeho činí. Jan 8, 44.

41. *nepravost*, t. z církve svaté viditelně odloučí ty lidi, kteříž buď svým životem, buď učením ku pohoršení a jiným hříchům příčinou bývají.

42. *ohnivé*, Ř. ohně, t. do peci plné ohně, tak níž v. 50.

44. *nebeské,* t. evangelium svaté a Kristus v něm

44 Opět podobno jest království nebeské
pokladu skrytému v poli: kterýž nalezna
člověk skrývá, a radostí naplněn jsa pro
něj, odchází a prodává všecko, což má, a
koupí pole to.
45 Opět podobno jest království nebeské
člověku kupci hledajícímu dobrých perel:
46 * kterýž když nalezl jednu velmi drahou
perlu, odšed prodal všecko, což měl, a
koupil ji.
47 Opět podobno jest království nebeské
vrši puštěné do moře a ze všelikého plodu
48 rybího shromažďující: * kteroužto, když
naplněna byla, vytáhše na břeh; a sedíce
vybírali, což dobrého bylo, do nádob, a což
49 bylo zlého, pryč zamítali. * Takť bude při
skonání světa. Vyjdou andělé a oddělí zlé
50 z prostředku spravedlivých * a uvrhou je do
peci ohnivé: tamť bude pláč a skřípení
zubů. * Potom dí jim Ježíš: Srozuměli-li 51
jste tomuto všemu? Řekli jemu: I ovšem,
Pane! * On pak řekl jim: Protož každý 52
učitel umělý v království nebeském podo-
ben jest člověku hospodáři, kterýž vynáší
z pokladu svého nové i staré věci.
I stalo se, když dokonal Ježíš podo- 53
benství ta, bral se odtud. * A přišed do 54
vlasti své učil je v škole jejich, tak že se
velmi divili a říkali: Odkud má tento mou-
drost tuto a moc tuto? * Zdaliž tento není 55
syn tesařův? zdaliž matka jeho neslove
Maria, a bratří jeho Jakub a Josef a Ši-
mon a Juda? * a sestry jeho zdaliž všecky 56
u nás nejsou? odkudž tedy má tyto všecky
věci? * I zhoršili se na něm. Ježíš pak 57
řekl jim: Neníť prorok beze cti než v své
vlasti a v domě svém. * I neučinil tu mnoho 58
divů pro nevěru jejich.

Hlava 14.

Opatřil Pán lid svůj II. i na poušti (kamž ušel po smrti Jana Křtitele; Herodes zajisté 1. v den památný narození svého tanec sobě oblíbiv nevěstce a) přísahou štědrotu svou zamluvil, b) k vůli jí Jana zabiti povolil a c) hlavu jeho jí dal; 2. slyšev pověst o Kristu pravil jej býti Janem Křtitelem.) Na poušti tedy 1. nemocné uzdravoval, 2. lačné zázračně nasytil, 3. nasycené propustil; III. i v zemi genesaretské; neb tam a) předeslal učenníky své, b) sám pak po moři zázračně šel a c) s učenníky přišel.

V tom čase uslyšel Herodes Čtvrták
2 pověst o Ježíšovi, * i řekl služebníkům
svým: To jest Jan Křtitel; onť jest vstal
z mrtvých, a protož se divové dějí skrze
3 něho. * Nebo jav Herodes Jana svázal
jej a dal do žaláře pro Herodiadu man-
4 želku Filipa bratra svého; * nebo byl řekl
5 jemu Jan: Nesluší tobě míti ji. * A chtěv
zabiti jej bál se lidu; nebo za proroka jej
měli. * Když pak slaven byl den narození 6
Herodesova, tancovala dcera Herodiady u
prostřed hodovníků; i zalíbila se Herode-
sovi. * Pročež s přísahou zaslíbil jí dáti, 7
začby ho jen požádala. * A ona jsouc prvé 8
navedena od mateře své řekla: Dej mi zde
na mise hlavu Jana Křtitele. * I zarmoutil 9

---

se zvěstující podoben jest pokladu znamenitému. — *skrývá*: kryje, tají se s ním, a pro radost, kterouž má z něho, odchází.

45. *dobrých*, Ř. pěkných.

46. *jednu*: nějakou. — *odšed,* t. tajně.

47. *vrši*: síti. — *shromažďující*, t. církev svatá po světě jako po moři bouřlivém rozprostřená v tomto životě nebude tak čistá, aby v sobě pokrytců neměla.

48. *zlého*: neužitečného. Ř. shnilého.

49. *světa*: věku. — *andělé*: t. posláni jsouce od Pána. — *oddělí*: vyloučí.

51. *všemu*, t. všechněm těm podobenstvím.

52. *Protož* etc., t. poněvadž jest vám to z milosti boží dáno, abyste i tajemstvím jeho rozuměli, i také služebníci svaté církve byli, hleďtež se věrně s tím, což jste prvé i nyní božího světla nabyli, s mými vyvolenými zdělovati, a v tom hospodářů, kteříž ze starého i nového obilí čeládce své chléb dají péči, pilně následovati. — *nebeském,* t. ve věcech ku království božímu příležitých. — *vynáší,* t. štědře a ochotně.

54. *vlasti své,* t. do Nazareta. — *divili*: užasli. — *moc*: k činění divů a zázraků, Ř. moci.

55. *bratří,* t. příbuzní a krevní přátelé jeho, výš 12, 47.

57. *na něm,* t. příčinu sobě z něho ku pohoršení vzavše, ani ho slyšeti nechtěli (výš 11, 6.) myslíce, že na takového člověka před světem nepatrného nikoli taková moc a moudrost nesluší. — *vlasti*, t. i proto, že takoví mnohým zobecnějí a zvláště těm, kteříž více na ně, než na místo a povolání jejich, neb dary boží v nich složené se ohlédají. — *v domě*: t. mezi domácími svými.

1. *Čtvrták*: Tetrarcha, t. čtvrtého dílu země israelské, to jest krajiny galilejské vladař. (Luk. 3, 1.) — *pověst*, Ř. slyšení Ježíšovovo.

2. *služebníkům*: pacholatům, mládencům. — *divové*: moci, v něm svou moc provodí. Příklad tu jest ukázán mocného díla božího, jemuž žádní tyrané překaziti nemohou.

3. *dal*, Ř. položil.

5. *lidu*, Ř. zástupu, t. toho, kterýž se Janem Křtitelem spravoval. — *nebo*: protože jako proroka jej měli.

6. *tancovala*: laškovala. — *u prostřed*, t. mezi nimi neb před jejich očima.

7. *zaslíbil*, Ř. vyznal, t. zamluvil se jí neb zavázal.

se král; ale pro přísahu a pro ty, kteříž
10 spolu s ním stolili, rozkázal ji dáti. * A
11 poslav kata, sťal Jana v žaláři. * I přine-
sena jest hlava jeho na mise a dána té
12 děvečce, a ona nesla ji mateři své. * A
přišedše učenníci jeho vzali tělo jeho a
pochovali je, a šedše pověděli to Ježíšovi.
13 A uslyšev to Ježíš plavil se odtud na
lodičce na místo pusté soukromí. A usly-
ševše o tom zástupové, šli za ním pěšky
14 z měst. * A vyšed Ježíš uzřel zástup
mnohý; i slitovalo mu se jich a uzdravo-
15 val nemocné jejich. * A když bylo k ve-
čeru, přistoupili k němu učenníci jeho
řkouce: Pusté jest místo toto, a čas již
pominul; rozpusť zástupy, ať jdouce do
16 městeček nakoupí sobě pokrmů. * Ježíš
pak řekl jim: Není jim potřebí odcházeti;
17 dejte vy jim jísti. * A oni řkou jemu: Ne-
máme zde než pět chlebů a dvě rybě.
18 * On pak dí jim: Přinestež mi je sem.
19 * A rozkázav zástupu posaditi se na trávě
a vzav těch pět chlebů a dvě rybě, vzhléd
v nebe požehnal; a lámaje dával učenní-
20 kům ty chleby, a učenníci zástupům. * I
jedli všickni a nasyceni jsou: i sebrali, což
21 zbylo drobtů, dvanácte košů plných. * Těch
pak, kteříž jedli, bylo okolo pěti tisíců
mužů kromě žen a dětí.
22 A ihned přinutil Ježíš učenníky své,
aby vstoupili na lodí a předešli jej na dru-
hou stranu moře, dokudž by nerozpustil
zástupů. * A rozpustiv zástupy vstoupil na 23
horu soukromí, aby se modlil: a když byl
večer, sám byl tam. * Lodí pak již byla 24
u prostřed moře zmítající se vlnami, nebo
byl vítr odporný. * Při čtvrtém pak bdění 25
nočním bral se k nim Ježíš jda po moři.
* A vidouce jej učenníci po moři jdoucího 26
zlekali se řkouce: Obluda jest! a strachem
křičeli. * Ale ihned Ježíš promluvil k nim 27
řka: Doufejtež, jáť jsem, nebojte se! * I 28
odpověděv jemu Petr řekl: Pane, jestliže
jsi ty, rozkažiž mi k sobě přijíti po vodě.
* On pak řekl: Pojď! A vstoupiv Petr 29
z lodí šel po vodě, aby přišel k Ježíšovi.
* Ale vida vítr tuhý bál se, a počav to- 30
nouti zkřikl řka: Pane, pomoz mi! * A 31
ihned Ježíš vztáh ruku ujal jej a řekl jemu:
O malé víry, pročežs pochyboval? * A jakž 32
oni vstoupili na lodí, utišil se vítr. * Ti 33
pak, kteříž na lodí byli, přistoupivše kla-
něli se jemu řkouce: Jistě Syn boží jsi.
A přeplavivše se přišli do země ge- 34
nesaretské. * A poznavše jej muži místa 35
toho rozeslali po vší té krajině vůkol a
shromáždili k němu všecky neduživé * a 36
prosili ho, aby se aspoň podolka roucha
jeho dotkli. A kteřížkoli dotkli se, uzdra-
veni jsou.

Hlava 15.

Od toho času tvrději mluvil Pán i proti zákonníkům i k učenníkům. A) Proti zákonníkům I. v zemi genesaretké. Tam na ustanovení jejich žehral s napomínáním lidu; odkudž pošlo, že 1. učenníci horlivosti

---

8. *navedena*: nastrojena. — *zde*: hned tuto.

13. *uslyšev to*, t. buď že Herodesa pověst o něm došla (výš v. 1.) a žeby ho Herodes rád dostal (Luk. 9, 9.), buď o smrti Jana Křtitele. Protož znaje to, že tyrané zakusíce krve nevinné, den po dni více ji žízní, i stoupil před tímto Herodesem, jako někdy do Egypta před jeho otcem (výš 2, 14.) a tak před časem v nebezpečenství se nevydal, a své učenníky, aby odpočinuli, na místo bezpečnější přivedl. (Mar. 6, 31.) — *plavil*: odebral se, t. z své vlasti (výš 13, 44.) i jiných měst galilejských, a plavil se za moře Tiberiadské. (Jan 6, 1.) — *soukromí*, t. v stranu města řečeného Betsaida. (Luk. 9, 10.)

14. *uzřel*, t. buď z lodičky, na níž se plavil, buď z místa nějakého, do něhož se byl na té poušti ukryl. Tak tedy o svůj život pečoval, aby mezi tím k našemu potěšení i po učení své povinnosti a svých vyvolených neopouštěl. — *slitovalo*, t. právě srdečně tak jakž mohou rodičové nad dítkami v nebezpečenství postavenými největší lítosti dokazovati; viz Luk. 1, 78.

15. *když bylo* etc. Večer pak, t. po kázaní, kteréž Kristus Pán těm zástupům o království božím činil. (Mar. 6, 34. Luk. 9, 11.) — *pominul*: přešel; t. den již k svému dokonání přišel.

16. *odcházeti*, t. poněvadž mne sytitele ducha i těla sobě přítomného mají. — *jísti*, t. když se vám zdá, že jste vy pečlivější o ten zástup nežli já, a na své zkušení při mně, jak jsem vás po cestách pracující opatroval, abyste v ničem nedostatku neměli (Luk. 22, 35.), ani nezpomínáte; dokažtež tedy v opatření toho zástupu té své péče.

17. *jemu*, t. skrze svatého Ondřeje. (Jan 6, 8.) — *rybě:* Jakoby řekl: Co jest to mezi tak mnohé? Jan 6, 9.

19. *v nebe*, t. jakž obyčej jest Bohu se modlících. — *požehnal*: dobrořečil, t. pomodlil se Otci svému nebeskému a díky jemu učinil (níž 15, 36.) a tak chleba toho posvětil, a že pokrm modlitbami svatými posvěcován bývá, příklad nám ukázal. I. Tim. 4, 5.

20. *plných*, t. jakž někteří smyslí, dvanácte nějakých dosti velikých měr, jimiž věci suté i mokré měřeny bývaly.

22. *stranu*, t. k Betsaidě přes zátoku mořskou, kteráž byla mezi Betsaidou a Kafarnaum. Mar. 6, 45.

25. *čtvrtém* etc.: čtvrté stráži, t. při čtvrté částce noci a již málo přede dnem. Nebo na čtvero noci rozdělovali, v nichž stráž drživali.

27. *Doufejtež*: dobré mysli buďte, nelekejte se.

30. *tonouti*: se pohřižovati. — *pomoz mi*: zachovej mne.

31. *ujal*: uchytil. — *pochyboval*: se rozpakoval.

33. *Jistě*: v pravdě.

35. *po vší* etc. po všem tom vůkolí. — *neduživé*, Ř. zle se mající.

36. *aspoň*: toliko jen.

té se divivše posily a naučení potřebovali, 2. Pán před nimi ušel, avšak v tom ucházení a) ženy kananejské dceru od ďábelství uzdravil a b) čtyři tisíce mužů sedmi chleby nakrmil.

A v tom přistoupí k Ježíšovi jerusa-
2 lemští zákonníci a fariseové řkouce: * Proč
učenníci tvoji přestupují ustanovení star-
ších? nebo neumývají rukou svých, když
3 mají jísti chléb. * A on odpovídaje řekl
jim: Pročež i vy přestupujete přikázaní
boží pro ustanovení svá? Nebo přikázal
4 Bůh řka: * Cti otce svého i matku, a kdožby
zlořečil otci neb mateři, smrtí ať umře.
5 * Ale vy pravíte: Kdožby koli řekl otci
neb mateři: V dar jest obětováno to, čímby
6 tobě ode mne pomoženo býti mohlo; * a
tak, by i neuctil otce svého neb mateře
své, bez viny bude: i zlehčili jste přikázaní
7 boží pro své ustanovení. * Pokrytci! dobře
8 prorokoval o vás Isaiáš řka: * Přibližuje
se ke mně lid tento, ústy svými a rty mne
ctí; ale srdce jejich daleko jest ode mne.
9 * Ale nadarmoť mne ctí učíce učení,
10 jenž jsou přikázaní lidská. * A svolav
zástup řekl jim: Slyšte a rozumějte,
11 * Ne to, což vchází v ústa, poskvrňuje
člověk; ale což z úst pochází, toť poskvr-
ňuje člověka.
12 Tehdy přistoupivše učenníci jeho řekli
mu: Víš-li, že fariseové slyševše tu řeč
13 zhoršili se? * A on odpovídaje řekl: Vše-
liké štípení, jehož neštípil Otec můj ten
14 nebeský, vykořeněno bude. * Nechte jich:
vůdcovéť jsou slepí slepých. Povede-liť pak
15 slepý slepého, oba v jámu upadnou. * I
odpověděv Petr řekl jemu: Vylož nám to
16 podobenství. * Ježíš pak řekl. Ještě i vy
17 bez rozumu jste? * Nerozumíte-liž, že všecko,
což v ústa vchází, do břicha jde a vy-
pouští se ven? * Ale které věci z úst po- 18
cházejí, ze srdce jdou; a tyť poskvrňují
člověka. * Že srdceť zajisté vycházejí 19
zlá myšlení, vraždy, cizoložstva, smilstva,
krádeže, křivá svědectví, rouhání. * Tyť
jsou věci poskvrňující člověka; ale neu- 20
mytýma rukama jísti, toť neposkvrňuje
člověka.
A vyšed odtud Ježíš bral se do krajin 21
tyrských a sidonských. * A aj žena ka- 22
nanejská z končin těch vyšedši volala
řkouc jemu: Smiluj se nade mnou Pane,
synu Davidův, dceru mou hrozně trápí
ďábelství. * On pak neodpověděl jí slova. 23
I přistoupivše učenníci jeho prosili ho
řkouce: Odbuď ji, neboť volá za námi.
* On pak odpověděv řekl: Nejsem poslán 24
než k ovcím zahynulým z domu israel-
ského. * Ale ona přistoupivši klaněla se 25
jemu řkouc: Pane, pomoz mi! * On pak 26
odpověděv řekl: Není slušné vzíti chléb
dětem a vrci štěňatům. * A ona řekla: 27
Takť jest Pane; avšak štěňátka jedí drobty,
kteříž padají se stolů panů jejich. * Tedy 28
odpovídaje Ježíš řekl jí: O ženo, veliká
jest víra tvá: staniž se tobě, jakž chceš.
I uzdravena jest dcera její v tu hodinu.
A odšed otud Ježíš šel k moři Gali- 29
lejskému, a vstoupiv na horu posadil se
tam. * I přišli k němu zástupové mnozí 30
majíce sebou kulhavé, slepé, němé, polá-
mané a jiné mnohé; i kladli je k nohoum
Ježíšovým, a on je uzdravoval: * tak že se 31

2. *chléb*, t. pokrmů všelijakých užívali.

3. *svá,* t. abyste svá ustanovení zúplna zachovali. Mar. 7, 9.

4. *i matku*, t. všelijakou povinnost sobě náležitou k rodičům vykonávej, jich poslouchej (Efes. 6, 1.) a jim jako pánům svým služ. (Ekles. 3, 7.)

5. *V dar* etc., t. ta věc, kterouž jsem tobě otče na vychování obrátiti měl, jest v dar Bohu obětována.

6. *zlehčili*: uvedli jste v nevážnost, zrušili jste.

7. *o vás*, t. velmi se pěkně to na vás boží naříkání na onen lid skrze Isaiáše vynešené vztahuje, nebo jim vlastně podobni jste. Protož což těm pokrytcům, modlářům, cizoložníkům a vražedníkům povědíno, to sobě vlastně slyšeti máte.

11. *poskvrňuje*, Ř. obecného činí, t. jakýžkoli pokrm, jehožby člověk se střídmostí a s díkůčiněním užíval (I. Tim. 4, 4.), nečistého a ohyzdného před Bohem nečiní žádného.

13. *štípení*, t. jakož smyšlenky lidské a učení nečisté, tak také v rodu starém zůstávající lidé. — *neštípil*, t. lidé, kterýchž Bůh nevyvolil, a učení, jehož svým Duchem svatým nevynesl. Neboť Bůh jakož své před věky vyvolil (Efes. 1, 4.), tak je v Kristu časem svým jako ratolesti v kmen dobrý (Jan 15, 1.), aby byli stromové ti dobří, kteréž písma vychvalují (Žlm. 1, 3. též 91, 13.), Duchem svým štěpuje a mezi nimi poctu svou vyzdvihuje.

14. *Nechte jich*, t. do konce od nich odstupte, jejich obyčejů nenásledujte a zkrátka s jejich učením nečistým nic činiti nemějte a jejich mrzkostmi se nekálejte. — *slepí*, t. jsou učitelé zlí a bludní. — *upadnou*, t. obojí, i učitelé zlí i ti, kteříž jejich života a učení zlého následují, na zatracení přijdou. Esech. 14, 10.

15. *podobenství*, t. povědění to své o tom, co poskvrňuje svědomí lidské neb neposkvrňuje.

16. *i vy*, t. kteříž nejen toliko někdy jako jiní, ale vždycky při Bohu mém jste a osvěcováni býváte.

17. *ven*, Ř. na záchod vymítáno bývá.

19. *rouhání*: utrhání, pomlouvání, t. bližnímu.

22. *nade mnou*, t. ze své milosti pouhé vyprost z manství ďáblova dcerku mou, a tak potěš mne truchlou. — *hrozně*: bídně, Ř. zle. — *trápí*: lomcuje.

23. *slova*, t. proto aby ji u víře zkusil, k modlitbám horlivějším roznítil, a k drahému vážení posloužil toho, což jí učiniti umínil. — *volá*: křičí.

24. *zahynulým:* ztraceným. — *z domu* etc., t. z národu israelského.

26. *slušné*: dobré, chvalitebné, pěkné. — *chléb*, t. dobrodiní boží duchovní i tělesná, bez nichž žádný člověk býti jako bez chleba nemůže. — *dětem*, t. Židům. — *štěňatům*, t. pohanům, od společnosti israele odloučeným. Efes. 2. 12.

27. *avšak*: nebo.

zástupové divili vidouce, ani němí mluví,
polámaní zdrávi jsou, kulhaví chodí, slepí
32 vidí: i velebili Boha israelského. * Ježíš
pak svolav učenníky své řekl: Líto mi zá-
stupu, nebo již tři dni trvají se mnou a
nemají, coby jedli; a rozpustiti jich lač-
33 ných nechci, aby nezhynuli na cestě. * I
řkou mu učenníci jeho: I kdebychom vzali
tolik chleba na této poušti, abychom ta-
34 kový zástup nasytili? * I řekl jim Ježíš:
Kolik chlebů máte? A oni řkou: Sedm a
málo rybiček. * I rozkázal zástupům, aby 35
se posadili na zemi. * A vzav těch sedm 36
chlebů a ty ryby, učiniv díky lámal a dal
učenníkům svým, učenníci pak zástupu. * I 37
jedli všickni a nasyceni jsou: a sebrali,
což zbylo drobtů, sedm košů plných. * Bylo 38
pak těch, kteříž jedli, čtyři tisíce mužů
kromě žen a dětí.* A rozpustiv zástupy vstou- 39
pil na lodí, i přišel do krajiny Magedan

Hlava 16.

II. U Magedana také pokušení zákonníků domluvou zahanbiv 1. vypověděl svým s nimi obcování; 2. vydal se v cvičení jich, a to učinil a) doptáváním se na víry vyznání, b) potvrzením Petra za viditelnou hlavu církve a c) oznamováním jim, že umříti a z mrtvých třetího dne vstáti má. *B*) K učenníkům také ukázal se Pán přikřejší a to v trojí příčině: *nejprv* pro nevolnost k slyšení o utrpení jeho svatém; nebo když Petr Pánu smrt svou předpovídajícímu odpíral, Pán 1. jeho předsevzetí potupil, 2. jiných k snášení kříže napomenul a 3. o svém budoucím oslavení zámluvu učinil.

I přistoupili k němu fariseové a saduce-
ové, a pokoušejíce prosili ho, aby jim zna-
2 mení s nebe ukázal. * On pak odpovídaje řekl
jim: Když bývá večer, říkáte: Jasno bude, ne-
3 bo se červená nebe. * A ráno: Dnes bude ne-
4 čas, nebo se červená zasmušile nebe.*Pokryt-
ci, spůsob zajisté nebe rozsouditi umíte, zna-
mení pak časů těchto nemůžete souditi? Národ
zlý a cizoložný znamení hledá; ale znamení
jemu nebude dáno, než toliko znamení to
Jonáše proroka. A opustiv je odšel.
5 A plavivše se učenníci jeho přes moře
6 zapomenuli vzíti chleba. * Ježíš pak řekl
jim: Hleďte a varujte se kvasu farisej-
7 ského a saducejského. * Oni pak rozjímali
mezi sebou řkouce: Nevzali jsme chleba!
8 * A znaje to Ježíš řekl jim: Co to rozjí-
máte mezi sebou, ó malé víry, že jste
9 chlebů nevzali? * Ještě-liž nerozumíte, ani
nepamatujete na těch pět chlebů, jimiž na-
syceno bylo pět tisíců lidu, a kolik jste košů
drobtů nasbírali? * Ani na těch sedm chlebů, 10
jimiž nasyceno bylo Čtyři tisíce lidí, a kolik
jste košů drobtů nasbírali? * I kterakž ne- 11
rozumíte, že ne o chlebu mluvil jsem vám
pravě, abyste se varovali kvasu farisejského!
* Tedy srozuměli, že neřekl, aby se varo- 12
vali od kvasu chleba, ale od učení fariseů
a saduceů.
Přišed pak Ježíš do krajin Cesarey Fili- 13
povy otázal se učenníků svých řka: Kým pra-
ví lidé býti mne Syna člověka? * A oni ře- 14
kli: Někteří Janem Křtitelem, jiní pak Eliá-
šem, jiní pak Jeremiášem aneb jedním z pro-
roků. * I dí jim: Vy pak kým mne býti 15
pravíte? * I odpověděv Šimon Petr řekl: Ty 16
jsi Kristus, ten Syn Boha živého. * A odpo- 17
vídaje Ježíš řekl mu: Blahoslavený jsi
Šimone, synu Jonášův; nebo tělo a krev
nezjevilo tobě toho, ale Otec můj, kterýž
jest v nebesích. * I já pravím tobě, že 18
jsi ty Petr, a na téť skále vzdělám cír-

---

30. *polámané*: na údech ztrápené, mdlé.

31. *mluví*: kteříž někdy němí byli.

32. *Líto* etc. Srdečnou lítost mám nad zástupy; tak mi líto zástupu tohoto, až se ve mně vnitřnosti neb střeva pohybují. — *nezhynuli*: Ř. rozvázani nebyli, t. v síle své nezemdleli a na nic nepřišli.

39. *Magedan*, Ř. Magdala.

1. *znamení*: zázrak, t. po němžby znali, že jest od Boha poslaný.

4. *spůsob*, Ř. obličej. — *časů těchto*, t. časů milosti skrze proroky předpověděných a zvláště těch, v nichž Mesiáš měl na svět přijíti. — *nemůžete* etc. t. když můžete vystihnouti jedno, též byste měli znáti i druhé. Neboť tak světle a zřetelně Bůh časy milosti a příchodu mého předukázal, jako nyní proměny počasí předukazuje. — *cizoložný*: viz výš 12, 39. — *hledá*: nad to ještě vyhledává; totiž hojně dosti až přes právo den po dni sobě činěných zázraků maje, na nich nepřestává, a tak právě svou zlost nad míru vylévá. — *proroka*, t. zázračné to Jonáše v rybě při životu zachování a ve zdraví na břeh vyvrácení.

6. *řekl jim*, t. věda výborně o tom nedostatku chleba.

7. *mezi sebou*: sami v sobě; tak níž v. 8. t. buď že se jedni na druhé o to domlouvali a příčinu sčítali, že chleba nevzali, aneb o tom, k čemu se napomenutí to Páně vztahuje, rozjímali.

9. *Ani* etc. Aneb ani nepamatujete na pět chlebů oněch pěti tisic (lidu), t. buď jimiž těch pět tisíc lidu jest nasyceno, buď kteříž se toliko v tom ve všem množství nalezti mohli, výš 14, 17.

10. *ani* etc. aneb ani na sedm chlebů oněch čtyř tisíců (lidu).

17. *Blahoslavený*. Velikou chválu má víra proto: 1. že jest dar boží (Efes. 2, 8.); 2. že se skrze ni (t. živou) ospravedlnění a pravého blahoslavenství dochází. (Řím. 5, 1.) — *a krev*, t. žádný člověk, ani tvé tělo zkažené a porušené. Podobně Gal. 1, 16. — *kterýž* etc. nebeský.

kev svou: a brány pekelné nepřemohou
19 jí. * A tobě dám klíče království nebe-
ského. A cožby koli svázal na zemi, budeť
svázáno i na nebi, a cožby koli rozvázal
na zemi, budeť rozvázáno i na nebi.
20 Tedy přikázal učenníkům svým, aby
nikomu nepravili, žeby on byl ten Ježíš
21 Kristus. * A od té chvíle počal Ježíš ozna-
movati učenníkům svým, že musí jíti do
Jerusalema a mnoho trpěti od starších a
biskupův a od zákonníkův, a zabit býti a
22 třetího dne zmrtvých vstáti. * I odved ho
Petr na stranu počal mu přimlouvati řka:
Odstup to od tebe, Pane, nikoli nestane
23 se tobě toho. * Kterýžto obrátiv se řekl
Petrovi: Jdiž za mnou satane, ku pohor-
šení jsi mi: nebo nechápáš těch věcí, kte-
réž jsou boží, ale kteréž jsou lidské. * Tedy 24
řekl Ježíš učenníkům svým: Chce-li kdo
za mnou přijíti, zapřiž sebe sám a vezmi
kříž svůj a následujž mne. * Nebo kdožby 25
chtěl duši svou zachovati, ztratíť ji: kdož
by pak ztratil duši svou pro mne, nale-
zneť ji. * Nebo co jest platno člověku, by 26
všecken svět získal, své pak duši ško-
dil? Aneb kterou dá člověk odměnu za
duši svou? * Syn zajisté člověka přijde 27
v slávě Otce svého s anděly svými a teh-
dážť odplatí jednomu každému podlé skutků
jeho. * Amen pravím vám, jsou někteří ze 28
stojících tuto, kteříž neokusí smrti, až i
uzří Syna člověka přicházejícího v králov-
ství svém.

Hlava 17.

(Zámluvu o svém budoucím oslavení Pán učiniv) ji příkladem, když se proměniti ráčil, dotvrdil, při čemž i o Janu Křtiteli mluvil. *Potom* prudký byl proti učenníkům pro nestálost jejich v pracech povolání svatého; nebo 1. nemohli vyvrci ďábelství, 2. o smrti Krista Pána se zármutkem slýchali. *Naposledy* v Kafarnaum k učenníkům ostřeji se měl. — (Pán zajisté upomínán byv ze cla, rád a) netoliko se k němu přiznal, ač svoboden sebou byl, b) ale je i učiněním zázraku odvedl.)

A po šesti dnech pojal Ježíš Petra a
Jakuba a Jana bratra jeho, i uvedl je na
2 horu vysokou soukromí * a proměnil se před
nimi: i zastkvěla se tvář jeho jako slunce;
roucho pak jeho učiněno bílé jako sníh.
3 * A aj ukázali se jim Mojžíš a Eliáš roz-
4 mlouvající s ním. * A odpověděv Petr řekl
Ježíšovi: Pane, dobré jest nám tuto býti!
chceš-li uděláme tuto tři stánky, tobě jeden
a Mojžíšovi jeden a Eliášovi jeden. * Když 5
pak on ještě mluvil, aj oblak světlý zastí-
nil je. A aj, stal se hlas z toho oblaku
řkoucí: Tentoť jest ten můj milý Syn,
v němž mi se dobře zalíbilo, toho poslou-
chejte! * To uslyševše učenníci padli na 6
tváři své a báli se velmi. * A přistoupiv 7

---

18. *pravím* etc., t. jakož Otec můj zjevil mne tobě; tak také já nad to ještě více to v známost uvodím tobě, že jakž jsi vyznání slavné o mně učinil, tak i já tebe v tom smyslu utvrzuji, a pevný základ té víry tobě, totiž sebe samého ukazuji. — *Petr*: skalník, kámen, t. jsi ten, kterémuž jsem řekl, (Jan 1, 43.) že budeš slouti Kéfas, jenž se vykládá Petr neb kámen: již nyní potvrzuji toho jmena, protože jsi obdařen takovou věrou, kteráž jako nějaká skála nepohnutá bude. — *církev svou*, t. tu její částku, kteráž ještě vzdělávána býti má. (Efes. 2, 20.) — *pekelné*, t. žádná moc, moudrost, chytrost lidská i ďábelská. Příkladné mluvení; jakož v městech a zámcích na branách a věžích obranných největší pevnost a střelba bývá; tak podobně Kristus Pán největší sílu branami nazývá. Podobné mluvení viz Gen. 22, 17. — *nepřemohou*: nezmocní se jí, nepřesílí jí.

19. *klíče*, t. moc, kajícím hříchů odpuštění na místě božím a vší církve neb celého sboru svědčiti, nekající pak vylučovati. — *rozvázal*: odpustil aneb zvěstováním milosti boží jako z vězení těžkého propustil.

21. *musí*: má.

22. *odved*: poodšed s ním, pojav ho, t. ujma jej za ruku, jakž jest obyčej mezi milými přátely, kteříž něco spolu mluviti chtějí. — *Odstup*: R. lituj sebe.

23. *Jdiž*: jdi ode mne, t. někam s očí.

24. *přijíti*, t. mým účastníkem a učenníkem býti.

25. *duši*: život. — *ztratiť*: k zahynutí přivede, t. na věčné zatracení (viz výš 10, 39.). — *pro mne*, t. pro mou službu a pro mé k slávě mé přiznávání se ke mně.

26. *získal*, t. všeho světa pánem byl.

28. *neokusí* etc., t. nezemrou. — *přicházejícího*, t. beroucího se do království svého, t. vysoko nade všecka nebesa slavně vstupujícího (Efes. 4, 10.) a moci na nebi i na zemi užívajícího. Níž 28, 18. — *v království*: do království svého.

1. *dnech*, t. kteříž do jeho proměnění po těch službách přeběhli, kteréž učenníkům svým činil; (výš. hl. 16.).

2. *proměnil*: proměněn jest, t. tehdáž když se modlil. Luk. 9, 29. — *sníh*: světlo.

3. *jim*: těm učenníkům třem. — *s ním*, t. o jeho smrti. (Luk. 9, 31.)

4. *řekl*, t. radosti a slávy nebeské částku zjevenou sobě zachutnav, a co mluví nic nevěděv. (Luk. 9, 33.)

5. *hlas*, t. po odchodu Mojžíše a Eliáše. (Mar. 9, 8. Luk. 9, 33.) — *zalíbilo*, t. v němž a pro něhož libě jsem ukojen a s vámi spokojen.

6. *padli*, t. buď poklonu Bohu činivše, buďto náramně předěšeni byvše.

8. *neviděli*, t. když ten hlas boží vzněl, již byl Mojžíš i Eliáš odšel, aby tím ukázáno bylo, že se

Ježíš dotekl se jich řka: Vstaňte a ne-
8 bojte se. * Pozdvihše pak očí svých žád-
9 ného neviděli než samého Ježíše. * Když
pak sstupovali s té hory, přikázal jim Je-
žíš řka: Žádnému nepravte tohoto vidění,
dokudžby Syn člověka nevstal zmrtvých.
10 I otázali se ho učenníci jeho řkouce:
Což to pak zákonníci praví, že má Eliáš
11 prvé přijíti? * Ježíš pak odpovídaje řekl
jim: Eliáš zajisté přijde prvé a napraví
12 všecky věci: * ale pravím vám, že Eliáš již
přišel: avšak nepoznali ho, ale učinili mu,
což chtěli. Takť i Syn člověka trpěti bude
13 od nich. * Tedy srozuměli učenníci, že jim
to pravil o Janu Křtiteli.
14 A když přišli k zástupu, přistoupil k
němu člověk jeden a poklekl před ním na
kolena a řekl: Pane, smiluj se nad synem
mým, nebo náměsíčník jest a zle se trápí:
často zajisté padá do ohně a častokrát do
15 vody. * I přivedl jsem ho učenníkům tvým,
16 ale nemohli ho uzdraviti. * Odpovídaje pak
Ježíš řekl: O národe nevěrný a převrá-
cený! Dokud budu s vámi? dokudž vás
17 snášeti budu? Přiveďte mi jej sem. * I při-
mluvil tomu ďábelství Ježíš; i vyšlo od
něho; a uzdraven jest ten mládenec v tu
hodinu. * Tedy přistoupivše učenníci k Je- 18
žíšovi soukromí řekli: Proč jsme my ho
nemohli vyvrci? * Ježíš pak řekl jim: 19
Pro nevěru svou. Amen zajisté pravím vám,
budete-li míti víru jako jest zrno horčičné,
díte hoře této: Přejdi odsud tam, i přejde; a
nebude vám nic nemožného. * Toto pak poko- 20
lení nevychází jedině skrze modlitbu a půst.
A když byli v Galilei, řekl jim Ježíš: 21
Syn člověka bude vydán v ruce lidské,
* a zamordujíť jej; ale třetího dne zmrt- 22
vých vstane. I zarmoutili se náramně.
A když přišli do Kafarnaum, přistou- 23
pili ku Petrovi ti, kteříž plat vybírali, a
řekli: Což mistr váš nedává platu? * A on 24
řekl: Dává. A když přišel domů, předešel
jej Ježíš řečí řka: Co se tobě zdá Šimone,
králové zemští od kterých berou daň aneb
plat? Od synů-li svých čili od cizích?
* Dí jemu Petr: Od cizích. I řekl mu Je- 25
žíš: Tedy synové jsou svobodní? * Ale aby- 26
chom jich nepohoršili, jdi k moři vrz udici,
a tu rybu, kteráž nejprvé uvázne, vezmi a
otevra ústa její nalezneš groš: ten vezma
dej jim za mne i za sebe.

Hlava 18.

V Kafarnaum zajisté nesnáz mezi učenníky Páně byla o I. *přednost*; Pán rozepři v ní 1. vyslyšel, 2. pokojil napomínáním ku pokoře příkladem dítek malých, jichž a) následovati poroučí, b) pohoršovati zapovídá; II. *kázeň církevní*, napomíná je k opatrnému kárání poklesků bližního, t. 1. pokojně napravitelného, 2. přísně nenapravitelného; III. *promíjení poklesků* bližním našim, t. ustavičným odpouštěním jich.

V ten čas přistoupili učenníci k Leži-
šovi řkouce: Kdo pak jest největší v krá-
lovství nebeském? * A zavolav Ježíš pa- 2
cholátka postavil je u prostřed nich * a 3

---

to svědectví ne k nim, ale k samému Kristu vztahovalo, a že již zákon i všeliké proroctví k svému konci a splnění přišlo, a jako pryč odešlo. Výš 11, 13.

9. *vidění*, t. kteréž jste nyní svýma očima tělesnýma viděli. — *zmrtvých*, t. proto, aby sám skutek pravdy, t. slávy té potvrdil a jako za ně mluvil.

10. *má*: musí, t. k zlehčení Krista tak říkají, před příštím Mesiášovým přijíti má Eliáš Tesbitský; ještě pak nepřišel ten Eliáš, tedy ani Mesiáše není na světě, a tak Kristus tím Mesiášem není.

12. *mu*: s ním.

14. *náměsíčník* etc. viz napřed 4, 24. o té nemoci, jaká byla, k níž se také ďábel připojoval. — *zle*, bídně.

16. *nevěrný*, t. všickni tu tehdáž tomu skutku přítomní, tak dobře učenníci, jejichž nevěru Pán jim před oči staví (níž v. 19.), jako otec toho nemocného, jehož mdlou víru svatý Marek vypisuje (Mar. 9, 24.), a ovšem zákonníci plémě to jako i otcové jejich zavilé a nepotočité. — *snášeti*, t. tak nepovolné a zaryté.

17. *v tu hodinu*: té chvíle.

18. *vyvrci*. Jakoby řekli: zdali jest ta moc od Boha nám zase odjata, kterouž jsme sobě danou měli, že jsme toho ďábelství vyvrci nemohli?

19. *Přejdi*: přestěhuj se, přenes se.

20. *pokolení*, t. ďábel, když se kde i se svým královstvím vkoření. — *nevychází:* nemůž vymítáno býti. — *půst*, t. s modlitbou i postem činěnou, to jest vroucí, horlivou a božím slibům dověrnou.

21. *lidské*, t. pohanům (Luk. 18, 32.).

23. *přistoupili*, t. úmyslem tím, aby na něm vytáhli, zdaliby se Kristus z platu vytahoval, tak jakž potom na něj k tomu cíli o tuž věc té otázky fariseové s Herodyány podali. (Níž 22, 15.) — *platu*: daně, t. kterýž uložili na Židy Římané, aneb plat, kterýž sobě osobili do chrámu náležející. Exod. 30, 10.

24. *A on* etc. Ř. Řekl: i ovšem. — *předešel*, t. znaje že Petr s ním chce o to mluviti. — *synů-li*, t. od své rodiny a své krve.

26. *nepohoršili*, t. aby nemyslili, že učíme lidi nepoddanosti.

1. *V ten čas*: v tu hodinu, t. v kterouž o smrti a vzkříšení Kristovu byli slyšeli, a na cestě do Kafarnaum jdouce o prvotnost se nesnadnili. (Mar. 9, 33. — *přistoupili*, t. ode Pána jsouce povoláni, a v tom že se o přednost vadí, zjeveni. (Mar. 9, 33. 34.) — *největší*, t. nejpřednější. Jakoby řekli: Poněvadž o své smrti vypravuješ, kdož pak po tobě na tvou stolici královskou má dosednouti?

3. *neobrátíte-li se*, t. od pýchy ku pokoře, od vysokomyslnosti k nízkému o sobě smyšlení, tak ne-

řekl: Amen pravím vám, neobrátíte-li se
a nebudete-li jako pacholátka, nikoli ne-
4 vejdete do království nebeského. * Protož
kdožby se koli ponížil jako pacholátko
toto, tenť jest největší v království nebe-
5 ském. * A kdožby koli přijal pacholátko
6 takové v jmeně mém, mneť přijímá. * Kdoby
pak pohoršil jednoho z maličkých těchto
věřících ve mne, lépeby jemu bylo, aby
zavěšen byl žernov osličí na hrdlo jeho a
7 pohřížen byl do hlubokosti mořské. * Běda
světu pro pohoršení! Ačkoli musí to býti,
aby přicházela pohoršení; ale však běda
člověku, skrze něhož přichází pohoršení.
8 * Protož jestliže ruka tvá aneb noha tvá
pohoršuje tě, utniž ji a vrz od sebe:
lépe jest tobě do života vjíti kulhavému
aneb bezrukému, nežli dvě ruce aneb
dvě noze majícímu uvrženu býti do
9 ohně věčného. * A pakli oko tvé pohor-
šuje tebe, vylup je a vrz od sebe: lépe
jest tobě jednookému do života vjíti, nežli
obě oči majícímu uvrženu býti do pekel-
10 ného ohně. * Viztež, abyste nepotupovali ani
jednoho z maličkých těchto; neboť pravím
vám, že andělé jejich v nebesích vždycky
hledí na tvář Otce mého, kterýž v nebe-
11 sích jest. * Přišel zajisté Syn člověka, aby
12 spasil to, což bylo zahynulo. * Co se vám
zdá? kdyby některý člověk měl sto ovec,
a zbloudilaby jedna z nich: zdaliž ne-
nechá těch devadesáti devíti, ajda na hory
13 nehledá té pobloudilé? * A nahodí-li mu

se nalezti ji, amen pravím vám, že se ra-
duje nad ní více než nad těmi devadesáti
devíti nepobloudilými. * Takť není vůle 14
Otce vašeho, kterýž jest v nebesích, aby
zhynul jeden z maličkých těchto.
Zhřešil-liby pak proti tobě bratr tvůj, 15
jdi a potresci ho mezi sebou a jím samým.
Uposlechl-liby tebe, získal jsi bratra svého:
* jestližeby pak neuposlechl, přijmi k sobě 16
ještě jednoho aneb dva; aby v ústech dvou
neb tří svědků stálo každé slovo. * Pakliťby 17
jich neuposlechl, pověz církvi: jestliže pak
i církve neuposlechne, budiž tobě jako
pohan a celník. * Amen pravím vám: Což- 18
koli svížete na zemi, budeť svázáno i na
nebi, a cožkoli rozvížete na zemi, budeť
rozvázáno i na nebi. * Opět pravím vám: 19
Jestližeby dva z vás svolili se na zemi o
všelikou věc, za kteroužby koli prosili,
stane se jim od Otce mého nebeského.
* Nebo kdežkoli shromáždí se dva neb 20
tří v jmeně mém, tuť jsem já u prostřed
nich. * Tedy přistoupiv k němu Petr řekl: 21
Pane, kolikrát zhřeší proti mně bratr můj
a odpustím jemu? Do sedmi-likrát? * I dí 22
mu Ježíš: Nepravím tobě až do sedmikrát,
ale až do sedmdesátikrát sedmkrát.
A protož podobno jest království ne- 23
beské člověku králi, kterýž chtěl počet
klásti se služebníky svými. * A když počal 24
počtu klásti, podán mu jeden, kterýž byl
dlužen deset tisíců hřiven. * A když neměl 25
čím zaplatiti, kázal jej Pán jeho prodati i

---

proměníte-li se a neusmyslite-li sobě. — *nebeského*, t. netoliko k místu nejpřednějšímu v něm nepřijdete, ale ani nejnižšího tam místa míti nebudete.

4. *nebeském*, t. největší vážnosti u Boha i u pobožných lidí. Nejpřímější jest tedy cesta ku povyšení svatá pokora a důstojněji o jiných nežli o sobě smýšleti Fil. 2, 3. Luk. 14, 11.

5. *takové*, t. takového, kdožby v dobrých obyčejích podobný byl dítěti. — *mém*, t. proto že takový jest Kristův, Mar. 9, 41.

6. *pohoršil*, t. slovem neb skutkem, a jakýmkoli bezprávím k odstoupení od víry příčinu dal (I. Kor. 8, 11.), a jako nohy v cestě podrazil. — *těchto*, t. nízce o sobě smýšlejících a u světa za málo položených.

8. *utniž ji*, t. cožkoli tobě příčinou jest k odstoupení od pravdy čisté a tvého svědomí zprznění, všeho se zhosť, byť pak tak potřebné bylo jako ruka neb noha, a tak tobě milé, jako oko tvé (viz výš 5, 29.). — *lépe*: poctivé, užitečné.

10. *nepotupovali*: nepohrdali jedním. — *jejich*, t. jim k službě a k ochraně daní. Žid. 1, 14. — *vždycky*: po vše časy.

12. *zdaliž*: zdaliž nenechá těch devadesáti devíti na horách, a jda nehledá té pobloudilé?

14. *těchto*, t. kteříž ve mne věří. Výš v. 6.

15. *proti tobě*, t. buď tebe samého by urazil, buď tobě samému vědomě proti Bohu neb bližním by hřešil. — *bratr*, t. bližní tvůj. — *samým*, t. kdyžby ještě hřích vůbec znám nebyl.

16. *v ústech*, t. podlé řeči a svědectví dvou svědků. — *stálo*, t. ujištěno a utvrzeno bylo. Tak aby ten hříšník povolán jsa před sbor Páně, svého hříchu ani v něm zarytosti zapříti nemohl.

17. *neuposlechl*, t. jim se napraviti a upamatovati nedal. — *církvi*: sboru. — *pohan*: mějž ho za bezbožníka takového, jacíž byli a jsou pohané, od společnosti lidu božího odloučení. Efes. 2, 12.

19. *prosili*, t. podlé vůle boží. I. Jan 5, 14.

20. *v jmeně*, t. mně k slávě a z mého poručení, t. j. aby podlé mého nařízení stádce sobě svěřené spravovali. — *nich*, t. milostí Ducha svatého a mocí božství svého abych neb zaryté a zpurné trestal, aneb na práci služebníků při lidech kajících vedenou požehnání své vyléval.

21. *do sedmi-likrát*, t. sedmi-li toliko hříchů.

22. *sedmikrát*, t. odpusť vždycky, kdykoli prosí.

23. *podobno jest*, t. ve věcech duchovních, v svaté církvi, podobně se mezi Bohem a lidským pokolením jako v světě mezi pánem a služebníkem ve věcech tělesných děje.

24. *hřiven*: centnéřů. Někteří počítají šedesáte tun zlata. Tak veliký počet klade se pro ukázaní dluhu našeho velikého, jehož my Bohu nikoli zaplatiti nemůžeme.

25. *zaplatiti*, t. podlé obyčeje a práva tehdejšího,

ženu jeho i děti i všecko, což měl, a za-
26 platiti. * Tedy padna služebník ten, klaněl
se jemu a prosil ho řka: Pane, poshov
27 mi, a všecko zaplatím tobě. * A slitovav
se pán nad služebníkem tím, propustil ho
28 a dluh jemu odpustil. * Vyšed pak služeb-
ník ten nalezl jednoho ze spoluslužeb-
níků svých, kterýž mu byl dlužen sto pe-
něz: a chopiv se ho hrdloval se s ním
29 řka: Zaplať mi, což dlužen. * Tedy padna
spoluslužebník ten k nohoum jeho prosil ho
řka: Poshov mi, a všecko zaplatím tobě.
30 * On pak nechtěl: ale odšed dal jej do
31 žaláře, dokudžby nezaplatil dluhu. * Vi-
douce pak spoluslužebníci jeho, co se dálo,
zarmoutili se velmi a šedše pověděli pánu
svému všecko, co se bylo stalo. * Tedy 32
povolav ho pán jeho dí mu: Služebníče
zlý, všecken ten dluh odpustil jsem tobě,
nebs mne prosil: * zdaližs i ty neměl se 33
smilovati nad spoluslužebníkem svým, jako
i já smiloval jsem se nad tebou? * I roz- 34
hněvav se pán jeho dal jej katům, do-
kudžby nezaplatil všeho, což mu byl dlu-
žen. * Tak i Otec můj nebeský učiní vám, 35
jestliže neodpustíte jeden každý bratru
svému ze srdcí svých provinění jejich.

Hlava 19.

Do Judstva se obraceje přišel Pán Ježíš za Jordan a odtad do Jerusalema. A) V krajině zajordanské měl činiti s učenníky po třikrát. *Nejprv* pro Židy lístku zapuzení zastávající, jimž Pán o panicích mluví; *potom* pro dítky od matek Pánu přinesené, jichž oni nechtěli trpěti; *naposledy* pro boháče, nad jejichžto nezdarností pod příkladem i vůbec naříkal. Tu tedy Pán I. slibuje následovníkům svým všecko dobré.

I stalo se, když dokonal Ježíš řeči
tyto, bral se z Galilee a přišel do končin
2 judských za Jordan. * I šli za ním zástu-
3 pové mnozí; a uzdravil je tam. * I při-
stoupili k němu fariseové pokoušejíce ho
a řkouce jemu: Sluší-li člověku propustiti
4 manželku svou z kterékoli příčiny? * On
pak odpovídaje řekl jim: Což jste nečtli,
že ten, jenž stvořil člověka s počátku, muže
5 a ženu učinil je a řekl: * Protož opustí
člověk otce i matku a připojí se k man-
6 želce své; i budou dva jedno tělo. * A tak
již nejsou dva, ale jedno tělo. A protož,
7 což Bůh spojil, člověk nerozlučuj. * Řekli
jemu: Pročež tedy Mojžíš rozkázal dáti
lístek rozloučení a propustiti ji? * Dí jim: 8
Mojžíš pro tvrdost srdce vašeho dopustil
vám propouštěti manželky vaše; ale s po-
čátku nebylo tak. * Protož pravím vám: 9
Že kdožkoli propustilby manželku svou,
leč pro smilství, a jinou pojme, cizoloží: a
kdož propuštěnou pojme, také cizoloží.
Řekli jemu učenníci jeho: Poněvadž 10
jest taková pře s manželkou, není dobré
ženiti se. * On pak řekl jim: Ne všickniť 11
chápají slova toho; ale ti toliko, jimž jest
dáno. * Jsouť zajisté panicové, kteříž se 12
tak ze života matky zrodili; a jsouť pani-

---

mezi lidem božím i pohany zvyklého. Viz IV. Král. 4, 1. Gellium lib. 20, c. 1.

26. *prosil ho*: mají toliko některé vydání řecká, nejvíce však: klaněl se jemu etc.

28. *peněz.* Někteří praví, že učiní deset dukátů. — *hrdloval*: zaškrcoval ho.

30. *dal*: uvrhl.

31. *pověděli*: oznámili.

33. *smilovati*: slitovati.

35. *provinění*: poklesek.

1. *řeči tyto*, t. jimiž své milé učenníky proti všelijakým pohoršením u víře utvrzoval. — *z Galilee*, t. nejposléze již před svou smrtí (Luk. 9, 51.) jako vlast svou opustil, v níž vychován byl, a k smrti dobrovolně jíti ráčil. — *za Jordan*: při Jordánu (ležících).

3. *přistoupili*: přišli. — *pokoušejíce ho*, t. řekne-li, že sluší propustiti manželku pro jakoukoli příčinu, aby křičeli, že sám proti sobě učí (výš. 5, 31.) a k životu prostopašnému vede. Pakli dí, že nesluší, aby proti němu bouřili, jakoby Mojžíšovi odporný byl, jakžto hned učinili, v. 7. — *příčiny*, t. jakouby sobě koli příčinu, by pak na prosto žádná nebyla, proti ní vzal.

4. *s počátku*, t. světa.

5. *Protož*: z té příčiny. — *otce*: byt s otcem a matkou. — *jedno*: v tělo jedno.

6. *spojil*: spřáhl, sjednotil.

7. *rozloučení*, t. jímžby to opatřeno a osvědčeno bylo, že manžel její ne pro zrušení víry manželské ji propustil a s ní se rozvedl; ale proto, že ji sobě za jinou příčinou zošklivil. Tak tito svatáčkové toho Mojžíšova dopuštění, na čež on ani nemyslil, sobě natahovali, a Krista Pána, jakoby on proti Mojžíšovi učil, v nenávist uvesti chtěli.

8. *pro tvrdost*, Ř. k vaší tvrdošijnosti, t. na to se ohledaje a toho obávaje, abyste ze své zarytosti a tvrdošijnosti ukrutně s manželkami svými nenakládali, kdyžbyste zošklivíce je sobě s nimi bezděk býti musili.

9. *propuštěnou*, t. bez příčiny cizoložstva. — *cizoloží*, viz výš 5, 32.

10. *pře*: spůsob, nesnáz.

11. *sloka*: té věci, to jest aby bez manželek byli. — *dáno*, t. ti toliko k tomu jsou spůsobni, aby sobě dobrovolně stav svobodný zvolovali, kteřížby sobě dar zdrželivosti od Boha daný měli, aby jeho milosti božské v čistotě ducha i těla sloužili, a se nepálili.

12. *panicové*, Ř. kleštěnci, tak níž. — *nebeské*, t. aby volněji bez těch i jiných překážek mohli sobě svěřené povinnosti v obecném i v obzvláštním po-

cové, kteříž učiněni jsou od lidí; a jsou
panicové, kteříž se sami v panictví oddali
pro království nebeské. Kdo může pocho-
piti, pochop.
13 Tehdy přineseny jsou k němu dítky,
aby na ně ruce vzkládal a modlil se za ně.
14 Učenníci pak přimlouvali jim. * Ale Ježíš
řekl: Nechte dítek a nebraňte jim jíti ke
mně; nebo takovýchť jest království ne-
15 beské. * A po vzkládání na ně rukou ode-
bral se odtud.
16 A aj, jeden přistoupiv řekl jemu:
Mistře dobrý, co dobrého budu činiti, abych
17 měl život věčný? * Ale on řekl jemu: Co
mne nazýváš dobrým? Žádný není dobrý,
než jediný totiž Bůh. Chceš-li pak vjíti do
18 života, ostříhej přikázaní. * Dí jemu: Kte-
rých? Ježíš pak řekl mu: Nezabiješ, ne-
zcizoložíš, nepokradeš, nepromluvíš křivého
19 svědectví; * cti otce svého i matku; a mi-
lovati budeš bližního svého jako sebe sa-
20 mého. * Dí jemu mládenec: Všeho toho
ostříhal jsem od své mladosti; čehož mi
21 se ještě nedostává? * Řekl mu Ježíš:
Chceš-li dokonalým býti, jdiž a prodej
statek svůj a rozdej chudým, a budeš míti
22 poklad v nebi; a pojď, následuj mne. * U-
slyšev pak mládenec tu řeč, odšel smuten
jsa; nebo měl statku mnoho. * Ježíš pak 23
řekl učenníkům svým: Amen pravím vám,
že bohatý nesnadně vejde do království
nebeského. * A opět pravím vám: Snázeť 24
jest velbloudu skrze ucho jehly projíti, nežli
bohatému vjíti do království božího. * U- 25
slyševše pak to učenníci jeho užasli se velmi
řkouce: I kdož tedy může spasen býti?
* Pohleděv pak na ně Ježíš řekl jim: U 26
lidíť jest to nemožné; ale u Boha všecko
jest možné.
Tehdy odpověděv Petr řekl mu: Aj 27
my opustili jsme všecky věci a šli jsme
za tebou; což pak nám bude dáno za to?
* Ježíš pak řekl jim: Amen pravím vám, 28
že vy, kteříž jste následovali mne, v dru-
hém narození, když se posadí Syn člověka
na trůnu velebnosti své, sednete i vy na
dvanácti trůnech soudíce dvanáctero poko-
lení israelské. * A každý, kdož opustilby 29
domy, neb bratry neb sestry, neb otce neb
matku, neb manželku neb dítky, neb pole
pro jmeno mé, stokrát více vezme a život
věčný dědičně obdrží. * Mnozí pak první 30
budou poslední, a poslední první.

Hlava 20.

II. Předpovídá (Pán), že ne z hodnosti jejich, ale z milosti své dává život věčný. *B)* Ze Zajordání obrátiv se Pán k Jerusalemu šel i došel. I. Jda na cestě před Jerichem, a) co se na něm naplní, předpovídal a b) žádost zlou v jedné i druhé věci spokojil. 2. *Za* Jerichem dva slepé uzdravil.

Nebo podobno jest království nebe-
ské člověku hospodáři, kterýž vyšel na
úsvitě, aby najal dělníky na vinici svou.
2 * Smluviv pak s dělníky z peníze den-
3 ního, odeslal je na vinici svou. * A vy-
šed okolo hodiny třetí uzřel jiné, ani
4 stojí na trhu zahálejíce; * i těm řekl:
Jdětež i vy na vinici mou, a co bude spra-
vedlivého, dám vám! * A oni šli. Opět 5
vyšed při šesté a deváté hodině, učinil
též. * Při jedenácté pak hodině vyšed 6
nalezl jiné, ani stojí zahálejíce; i řekl
jim: Pročež tu stojíte celý den zahále-
jíce? * Řkou jemu: Nebo nižádný nás 7
nenajal. Dí jim: Jdětež i vy na vinici
mou a, cožby bylo spravedlivého, vezmete.

---

volání konati, a tak při svém vlavtním spasení i při jiných pracovati a církev boží rozšiřovati, — *pochop*, t. kdo můžeš ten dar zdrželivosti míti, rád jej měj i draze ho sobě važ.

13. *přineseny*: podány jsou jemu.

14. *takovýchť*, t. dítek a jim podobných, to jest ve mne věřících a o sobě nízce smýšlejících, výš 18, 2.

17. *přikázaní*, t. dosti jim zúplna učiň, aneb vida svou k tomu nemožnost, darmo skrze víru ospravedlnění hledej.

21. *dokonalým*, t. chceš-li toho dokázati, že jsi v pravdě takový, jakýmž se býti chlubíš.

22. *smuten*: s žalostí, žalostě. — *statku*: vládařství, zboží.

25. *užasli*: divili se, strnuli.

26. *možné*, t. velblouda skrze jehelní dírku provesti i bohatého Duchem svým znovu zploditi a spasiti.

28. *vy* etc., vy následovníci moji znovu narození. — *velebnosti*: slávy, t. slavném neb velebném. — *trůnech*, t. k největši slávě v budoucím životě přijdete.

1. *podobno*, t. ze strany vyobcování neb vymítání těch z něho, kteříž se předni v něm býti zdají, a zase přijímání do něho a draze sobě vážení těch, kteříž se zdají býti poslední. (Výš. 19, 30. Níž v. 16.) — *na úsvitě*: v jitře, ráno, Ř. s jitrem.

2. *denního*: na ten den. Život náš ke dni tuto se připodobňuje, a jako pět stupňů života našeho těmi pěti hodinami se ukazuje.

3. *třetí*, t. od východu slunce. — *trhu*: trhovišti.

6. *jedenácté*, t. hodinu před večerem. (Jan 11, 9.) Čímž se to ukazuje, že Bůh netoliko v mladosti jako na úsvitě, ale i v starosti, anobrž před smrtí (Luk. 23, 43.) lidí k sobě povolávati ráčí.

8. *správci*: vinaři.

9. *po penízi*: z nich peníz.

8 * Večer pak řekl pán vinice správci svému:
Zavolej dělníků a zaplať jim počna od po-
9 sledních až do prvních. * A přišedše ti
při jedenácté hodině najatí vzali jeden
10 každý po jednom penízi. * Přišedše pak
první domnívali se, že více vezmou; ale
11 vzali i oni jeden každý po penízi. * A
12 vzavše reptali proti hospodáři * řkouce:
Tito poslední jednu hodinu toliko dělali, a
rovné jsi je nám učinil, kteříž jsme nesli
13 břímě dne i horko. * On pak odpovídaje
řekl jednomu z nich: Příteli! nečiním tobě
křivdy; zdaliž jsi z peníze nesmluvil se
14 mnou? * Vezmiž, což tvého jest, a jdi
předse: já pak chci tomuto poslednímu
15 dáti jako i tobě. * Zdaliž mi nesluší v mém
učiniti, což chci? Čili oko tvé nešle-
16 chetné jest, že já dobrý jsem? * Takť
budou poslední první a první poslední:
nebo mnoho jest povolaných, ale málo vy-
volených.
17 A vstupuje Ježíš do Jerusalema pojal
dvanácte učenníků svých soukromí na cestě
18 i řekl jim: * Aj vstupujeme do Jerusalema
a Syn člověka vydán bude biskupům a zá-
19 konníkům, a odsoudí ho na smrt * a vy-
dajíť jej pohanům ku posmívání a k zbi-
čování a ukřižování; ale třetího dne zmrt-
vých vstane.
20 Tehdy přistoupila k němu matka synů
Zebedeových se syny svými, klanějíc se a
21 prosíc něco od něho. * Kterýžto řekl jí:
Co chceš? Řekla jemu: Rci, ať tito dva
synové moji sedají jeden po pravici tvé a
druhý po levici v království tvém. * Od- 22
povídaje pak Ježíš řekl: Nevíte, zač pro-
síte. Můžete-li píti číši, kterou já píti budu?
a křtem, jímž já se křtím, křtěni býti?
Řekli jemu: Můžeme. * Dí jim: Číši za- 23
jisté mou píti budete; a křtem, jímž já se
křtím, pokřtěni budete; ale seděti po pra-
vici mé a po levici mé neníť mé dáti vám;
ale dáno bude těm, kterýmž připraveno jest
od Otce mého. * A uslyševše to deset ji- 24
ných učenníků rozhněvali se na ty dva
bratry. * Ale Ježíš svolav je řekl: Víte, 25
že knížata národů panují nad nimi, a kte-
říž velicí jsou, moci užívají nad nimi: * ale 26
ne tak bude mezi vámi; nýbrž kdožkoli
chtělby mezi vámi býti velikým, budiž slu-
žebník váš: * a kdožby koli mezi vámi chtěl 27
býti přední, budiž váš služebník: * jako i 28
Syn člověka nepřišel, aby jemu slouženo
bylo, ale aby on sloužil a aby dal život
svůj na vykoupení za mnohé.
A když vycházeli z Jericha, šel za ním 29
zástup veliký: * a aj dva slepí sedíce u 30
cesty uslyševše, žeby Ježíš tudy šel, zvo-
lali řkouce: Smiluj se nad námi Pane, synu
Davidův! * Zástup pak přimlouval jim, 31
aby mlčeli, oni pak více volali řkouce:
Smiluj se nad námi Pane, synu Davidův!
* I zastaviv se Ježíš zavolal jich a řekl: 32
Co chcete, abych vám učinil? * Řkou jemu: 33
Pane, ať se otevrou oči naše! * I slitovav 34
se nad nimi Ježíš dotekl se očí jejich, a
oni šli za ním.

Hlava 21.

U hory Olivetské sobě Pán oslici s oslátkem opatřil. II. Došel tedy do Jerusalema Pán a práce měl jiné v městě, jiné na hoře Olivetské. *A*) V městě po několik dní; nebo 1. když vjel se zástupem, město

---

12. *dne*, t. práci jsme podnikali celého dne. — *horko*, t. zvláště o poledni, ježto když tito na vinici přišli, již větřík byl chladnější.

13. *Příteli*: tovaryši, druhu.

14. *což tvého*: své.

15. *nešlechetné*: zlé, t. zavistivé. (Viz výš. 6, 22.) Jakby řekl: Proč závidíš jim, še užívají štědroty a dobroty mé, zdaliž tobě co na tom schází?

16. *první poslední*: nejposlednější. — *povolaných*, t. zevnitř slovem. — *vyvolených*, t. k věčnému životu. Viz té věci vysvětlení níž 22, 14.

17. *vstupuje*, t. k své smrti, k níž dobrovolně šel. — *pojal*: povolal sobě jiných. — *soukromí*: obzvláštně, t. těch dvanácte toliko na stranu poodvedl a jim o své smrti kázal.

18. *biskupům*: předním kněžím.

22. *synů*, t. Jakuba svatého a Jana. (Mar. 10, 35.)

22. *píti budu*, t. bídy a utrpení jako já podnikati. Nebo číší často se míní bídy a těžkosti, jichž Bůh jako odporného nápoje nějakého každému k vypití ráčil odměřiti. Níž 26, 42. Isai. 51, 22. Jer. 25, 15., též 49, 11. — *a křtem* etc.; též 23 *a křtem* etc. nemá Vulgata. Míní pak tím: pokušení a trápení podstupovati. Tak pak utrpení a bídy ke křtu Pán připodobňuje, jakož proto, že písma svatá bídy a pokušení k vodám připodobňují, do nichž lidé pohříženi bývají; (Žal. 66, 12., též 69, 1. 2. 15.) tak i proto, ze na křtu slibujeme, při něm zlé i dobré pod jeho korouhví snášeti a proti ďáblu bojovati.

23. *neníť mé*: má věc, t. proti vůli a usouzení Otce mého.

25. *nad nimi*, t. nad těmi národy. — *velicí*: znamenití.

28. *život*, R. duši. — *vykoupení*, t. aby nás lidi svým životem vyplatil. — *za mnohé*, t. za všecky vyvolené sobě od Otce dané.

33. *oči naše*, t. ať viděti mohou, aneb k zraku přijdou. Nebo kteříž slepotou poraženi jsou, jednostejné jest, jakoby oči zavřené měli.

se zbouřilo; on však do chrámu všed a) domu božího hájil, b) nemocné uzdravil, c) dítek zpěv oblíbil. 2. Druhého rána po vydání zlořečení na fík a) zákonníků dotaz dotazem porazil, b) neposlušnost k Bohu obvinil podobenstvím jedním i druhým.

A když se přiblížili k Jerusalemu a
přišli do Betfage k hoře Olivetské; tedy
2 Ježíš poslal dva učenníky své * řka jim:
Jdětež do městečka, kteréž proti vám jest,
a hned naleznete oslici přivázanou a oslátko
s ní: odvěžtež je a přiveďte je ke mně;
3 * a řekl-liťby kdo co vám, rcete, že Pán
4 jich potřebuje, a hned propustí je. * Toto
se pak všecko stalo, aby se naplnilo po-
5 vědění skrze proroka řkoucího: * Povězte
dceři sionské: Aj král tvůj béře se k tobě
tichý a sedě na oslici, a na oslátku té
6 oslice jhu podrobené. * I jdouce učenníci
a učinivše tak, jakož jim byl přikázal Je-
7 žíš; * přivedli oslici i oslátko a vložili na
ně roucha svá, a jej na vrchu na ně po-
8 sadili. * Mnohý pak zástup stlali roucha
svá na cestě, jiní pak ratolesti ze stromů
9 sekali a metali na cestu. * A zástupové,
kteříž s předu i s zadu šli, volali řkouce:
Hosanna synu Davidovu; požehnaný, jenž
se béře v jmeně Páně; Hosanna na vý-
sostech!
10 A když vjel do Jerusalema, zbouřilo
se všecko město řkouce: I kdo jest tento?
* Zástupové pak pravili: Toto jest ten Ježíš 11
prorok z Nazareta města galilejského. * I 12
všel Ježíš do chrámu božího a vymítal
všecky prodávající a kupující v chrámě,
a stoly penězoměnců a stolice prodávají-
cích holubice převracel, * a řekl jim: Psá- 13
noť jest: Dům můj dům modlitby slouti
bude: ale vy učinili jste jej peleší lotrov-
skou. * I přistoupili k němu slepí a kul- 14
haví v chrámě, i uzdravil je. * Vidouce 15
pak biskupové a zákonníci divy, kteréž
činil, a dítky, any volají v chrámě a praví:
Hosanna synu Davidovu, rozhněvali se * a 16
řekli jemu: Slyšíš-liž, co tito praví? Ježíš
pak řekl jim: I ovšem! Nikdá-liž jste nečtli,
že z úst nemluvňátek a těch, jenž prsí po-
žívají, dokonal si chválu? * A opustiv je 17
šel ven z města do Betanie a tu zůstal.
Ráno pak navracuje se do města zlač- 18
něl. * A vida jeden fíkový strom podlé 19
cesty, šel k němu a nic na něm nenalezl
než listí toliko. I dí jemu: Nikdy více
neroď se z tebe ovoce na věky! I uschl
fík ten pojednou. * A vidouce to učenníci 20
divili se řkouce: Kterak hned uschl fík

2. *městečka*: vsi.
3. *propustí*: pošle, odešle.
5. *sionské*, t. jakož podlé litery městu Jerusalemu, jehož díl neb částka byl Sion; tak ovšem církvi svaté. (Viz Jan 12, 15.) Nebo obyčejně písma svatá město ano i církev dcerou nazývají. — *béře*: viz Zach. 9, 9.
7. *na ně*, t. na to oslátko. Nebo svatý Jan světle píše, že na oslátku a ne na oslici Pán jeti ráčil. Podlé čehož svatý Marek i svatý Lukáš o samém oslátku v svém evangelium zmínku učinili. Mar. 11, 2. Luk. 19, 30. — *roucha*, t. sukně neb pláště. — *posadili*, t. na ta rouchá svá.
8. *Mnohý*: největší. — *metali*: stlali.
9. *volali*, t. lidé obecní nic se na kladby a rozkazy fariseů neohlédali (Jan 9, 22., též 11, 17.), ale směle a svobodně Krista vyznávali. — *Hosanna*, aneb Hošihana, totiž přispěj na pomoc medle, žehnej Synu Davidovu, spas nás. Ale na tom místě to slovo státi má nevyložené jako příslovka žádoucí. — *požehnaný*, t. vší cti, chvály a poctivosti hodný. — *Páně*, t. kterýž jest zvláštní posel neb vyslanec Páně a z jeho poručení k nám se béře.
10. *zbouřilo*: pohnulo, t. jeho se zděsilo.
12. *božího*, t. upřímo, a ne někam na radnici neb na hrad jerusalemský. Čímž ukázal, že on jest Mesiáš, kterýž měl do chrámu svého přijíti (Mal. 3, 1.) a potvrdil toho, že jeho království z tohoto světa není. (Jan 18, 36.) — *vymítal*, t. z vůle Otce nebeského, bez vůle a rady na stolici Mojžíšově sedících. (Níž 23, 1.)
13. *slouti bude*, t. bude domem k modlitbám oddaným. — *lotrovskou*, t. pod zástěrou náboženství svatokupectví provozujete.
14. *uzdravil*: uzdravoval.
16. *praví*, t. jestliže slyšíš, proč jim toho nezastavíš, a té cti, kteráž na tebe nesluší, Bohu nezanecháš? — *z úst*, t. svědectvím nemluvňátek. Podobně (výš 18, 16.) ústy míní se svědectví ústy vynesené. Že tuto ne nějaká nemluvňátka, ale již dítky vyspělejší neb pacholátka Pána vyznávali, toho i sám text (výš v. 15.) i učitelé nejedni církve potvrzují.
17. *opustiv*: nechav jich, t. jako nenapravitelných.
18. *zlačněl*, t. pro ukázaní toho, že on hned ráno, t. právě v čas pilné potřeby lidu judského na svět přišed toho žádostiv byl, a jako lačněl, aby oni ovoce pokání nesli a spaseni byli. Podobně Skut. 10, 10.
19. *strom*, t. jímž jest vyznamenáno město Jerusalem i s lidem od Boha ušlechtile, jako fíkový strom, vštípeným. — *toliko*, t. přišed k tomu lidu judskému nenalezl při něm než samo jmeno bez pravdy, tvárností a pošmourností jako nějaký strom listím přioděné. Nebo poněvadž svatý Marek (Mar. 11, 13.) zjevně svědčí, že ještě tehdáž čas fíků nebyl, když Pán k tomu stromu přišel, z toho se nenesnadně rozumí, žeť ne tak dalece na tom stromu ovoce, jako při svém lidu víry a pokání (čemuž již dávno čas byl přišel) hledati ráčil. — *na věky*, t. ty lide nevděčný od milosti mé na věky buď zavržen a Ducha mého darů zbaven! Podobně výš 3, 10. — *pojednou* t. k vyznamenání toho, že město Jerusalem i s tím židovským lidem v krátkém čase vyvráceno a všeho dobrého zbaveno bude. Totéž Pán světlejšími slovy i s pláčem předpověděl. Luk. 19, 41.

21 ten! * I odpověděv Ježíš řekl jim: Amen
pravím vám: Budete-li míti víru a nebu-
dete-li pochybovati, netoliko to, co se stalo
fíkovému stromu, učiníte, a kdybyste i této
hoře řekli: Zdvihni se a vrz sebou do moře,
22 staneť se. * A všecko, začbyste koli pro-
sili na modlitbě věříce, vezmete.
23 A když přišel do chrámu, přistoupili
k němu biskupové a starší lidu, když učil,
řkouce: Jakou mocí tyto věci činíš? A kdo
24 tobě tu moc dal? * Odpovídaje pak Ježíš
řekl jim: Otížiť se i já vás na jednu věc,
kterouž povíte-li mi, i já vám povím, ja-
25 kou mocí tyto věci činím: * Křest Janův
odkud byl? s nebe-li čili z lidí? A oni
26 rozvažovali mezi sebou řkouce: * Díme-li
s nebe, díť nám: Proč pak nevěřili jemu?
Pakli díme: Z lidí, bojíme se zástupu;
27 nebo všickni mají Jana za proroka. * I od-
povídajíce Ježíšovi řekli: Nevíme. Řekl
jim i on: Aniž já vám povím, jakou mocí
tyto věci činím.
28 Ale co se vám zdá? Člověk jeden měl
dva syny, a přistoupiv k prvnímu řekl:
Synu, jdi na vinici mou dnes a dělej;
29 * ale on odpověděv řekl: Nechci. A potom
usmysliv sobě šel. * I přistoupiv k druhé- 30
mu řekl jemu též. A on odpověděv řekl:
Jdu pane: ale nešel. * Který z těch dvou 31
učinil vůli otcovu? Řekli jemu: Ten první.
Dí jim Ježíš: Amen pravím vám, že cel-
níci a nevěstky předcházejí vás do krá-
lovství božího. * Nebo přišel k vám Jan 32
cestou spravedlnosti, a nevěřili jste mu:
ale celníci a nevěstky uvěřili jemu. Vy
pak viděvše to, aniž jste potom usmyslili
sobě, abyste věřili jemu.
Jiné podobenství slyšte: Byl jeden ho- 33
spodář, kterýž vzdělal vinici a opletl ji
plotem a vkopal v ní lis, a ustavěl věži,
i pronajal ji vinařům a odšel pryč přes
pole. * A když se přiblížil čas ovoce, po- 34
slal služebníky své k vinařům, aby vzali
užitky její. * Vinaři pak zjímavše služeb- 35
níky jeho, jiného zmrskali, jiného zabili
a jiného ukamenovali. * Opět poslal ji- 36
ných služebníků více nežli prvé, i učinili
jim též. * Naposledy pak poslal k nim 37
syna svého řka: Ustydnouť se syna mého!
* Vinaři pak uzřevše toho syna řekli mezi 38
sebou: Tentoť jest dědic, pojďte, zabíme
jej a uvažme se v dědictví jeho. * I chy- 39

---

21. *staneť se*: viz výš 17, 20. Podobné mluvení též viz Zach. 4, 7.

22. *prosili*, t. podlé vůle boží. I. Jan 5, 14.

23. *učil*: kázal. — *Jakou*: v které aneb čí. Poněvadž jsi jí od nás posloupnost v kněžství majících nepřijal, ani z pokolení Levi nepošel. — *dal*, t. kdy a kde jsi od kněží posloupnost majících k tomu úřadu svěcen?

24. *věc*, t. na Janův křest. Proto se pak na Janův křest tázal: 1. Že Jan Křtitel, o němž mnozí slavně smyslili (výš 14, 5. Níž v. 25.), o něm prvé slavné svědectví i před kněžími a levity vydal (Jan 1, 25., též 3, 29., výš 3, 11.), odkudž to, že jest Kristus od Boha poslaný, souditi mohli a té otázky na něho činiti nepotřebovali. 2. Aby přítomným zástupům zastaralou zlost biskupů a starších, Janem Křtitelem, anobrž radou boží pohrdajících (Luk. 7, 30.), patrně ukázal.

25. *Janův,* t. učení Janovo a všecko jeho přisluhování. Mar. 1, 4. — *odkud byl,* t. svůj původ měl. — *s nebe-li*, t. od Boha-li čili z ustanovení lidského. — *mezi sebou*: sami u sebe.

26. *zástupu*, t. aby nás neukamenovali a tak zlehčení Janova nepomstili. (Luk. 20, 6. Podob. Skut. 4, 21.), — *mají*: ctí a váží sobě jako proroka, řádně od Boha poslaného. Ř. měli jako proroka.

27. *tyto věci*: toto.

28. *dva syny*, t. Bůh měl a má v církvi neb na světě dvoje lidi, i zjevně zlé, jakáž byla ona hříšnice, (Luk. 7, 37.) i také povrchu nábožné, jacíž byli fariseové. — *k prvnímu*: k celníkům a nevěstkám. Níž v. 32.

29. *Nechci*, t. celní a jiní zjevní hříšníci vším svým životem a obcováním svého neposlušenství potvrzovali a jako říkali Bohu, nechceme tebe poslouchati.

30. *k druhému*, t. k fariseům a zákonníkům, i jiným k nim podobným, kteříž se za povolné boží syny stavěli, srdcem pak daleko od něho byli, výš 15, 6. Isai. 19, 13. — *Jdu*: dobře půjdu. Ř. já Pane.

31. *celní*, J. publikáni, tak pořád. — *vás*, t. vy fariseové v zarytosti své zůstáváte, ale celní a nevěstky pokání činíce ochotně do království božího jdou a vás svým příkladem ponoukají za sebou.

32. *spravedlnosti*, t. Jan Křtitel, šlechetný a bez úhony život vedl a cestu k pravému ospravedlnění ukazoval, ano i ku konání povinné spravedlnosti napomínal.

33. *vzdělal*: štípil. — *vinici*: viz Isai. 5, 1. — *pole*: na dalekou cestu, do jiné krajiny, t. ne tak žeby Pán Bůh od své církve odcházel a ji opouštěl, nebo v ní do skonání světa býti (níž 28, 20.) a se procházeti zaslíbil (Lev. 26, 12.); ale to příkladným tím mluvením se ukazuje, že on ze své pouhé milosti církev svou služebníkům svěřiv a je dostatečně tím což mu vlastně náleželo, to jest desátky a prvotinami opatřiv a s nemalé částky i díl obětí svých pustiv a jako práva svého jim ustoupiv (Num. 18, 9.), v ničemž jim k obtížení (ať se tak dí) jakoby ho tu nebylo, nikdá nebyl, a jakž nejedni pronajmouce své statky z jistých pěněz na tom nepřestávají, ale vždy ho ještě užiti hledí, on toho nečinil.

34. *čas*, t. vinobraní t. přišel čas, aby nesli z víry užitek ctného a šlechetného obcování. — *služebníky*, t. proroky a jiné věrné služebníky. Viz v předmluvě na proroky I.

35. *Vinaři*, t. kněží nevděční a jiní jim podobní II. Par. 36, 15. Níž 23, 34.

37. *syna*, t. Krista. — *ustydnouť*: ostýchati se budou.

38. *dědictví*, t. v církev svatou, a ten lid, kterýž sobě Bůh za dědictví vzal. (Joel 2, 17.)

tivše ho vyvrhli jej ven z vinice a zabili.
40 * Protož když přijde pán vinice, co učiní
41 vinařům těm? * Řekli jemu: Zlé ty zle
zatratí a vinici svou pronajme jiným vi-
nařům, kteříž budou vydávati jemu užitek
42 časy svými. * Řekl jim Ježíš: Nikdy-li
jste nečtli v písmích: Kámen, kterýž za-
vrhli stavitelové, ten učiněn jest v hlavu
úhlovou. Ode Pána stalo se toto, a jest
divné před očima našima. * Protož pravím 43
vám, že bude odjato od vás království
boží a bude dáno lidu přinášejícímu užit-
ky jeho. * A kdožby padl na ten kámen, 44
rozrazíť se; a na kohož upadne, setřeť jej.
* A slyševše biskupové a fariseové ta po- 45
dobenství jeho porozuměli, žeby o nich
mluvil. * I hledajíce ho jíti báli se zástupů, 46
neb ho měli za proroka.

Hlava 22.

Před tím podobenstvím neposlušnost k Bohu obvinil. 3) Při jiném čase a) zákonníky v hádání se o cle, b) saducey v hádání se o zmrtvých vstání, c) obojí o přikázaní zákona a o osobě Mesiášově zahanbil.

I odpovídaje Ježíš mluvil jim opět v po-
2 dobenstvích řka: * Podobno jest králov-
ství nebeské člověku králi, kterýž učinil
3 svadbu synu svému. * I poslal služebníky
své, aby povolali pozvaných na svadbu;
4 ale oni nechtěli přijíti. * Opět poslal jiné
služebníky řka: Povězte pozvaným: Aj
oběd svůj připravil jsem, volové moji a
krmný dobytek zbit jest a všecko hotovo:
5 pojďtež na svadbu. * Ale oni nedbavše na
to odešli, jiný do vsi své a jiný po kupec-
6 tví svém. * Jiní pak zjímavše služebníky
jeho a posměch jim učinivše zmordovali.
7 * A uslyšev to král rozhněval se, a poslav
vojska svá zhubil vražedníky ty a město
jejich zapálil. * Tedy řekl služebníkům 8
svým: Svadba zajisté hotova jest; ale ti,
kteříž pozváni byli, nebyli hodni. * Protož 9
jděte na rozcestí a kteréžkoli naleznete,
zovtež na svadbu. * I vyšedše služebníci ti 10
na cesty, shromáždili všecky, kteréžkoli
nalezli, zlé i dobré: a naplněna jest svadba
hodovníky. * Tedy všed král, aby pohle- 11
děl na hodovníky, uzřel tam člověka ne-
oděného rouchem svadebním. * I řekl 12
jemu: Příteli! kteraks ty sem všel nemaje
roucha svadebního? A on oněměl. * Tedy 13
řekl král služebníkům: Svížíce nohy jeho

---

41. *zle*: hrozně, t. ty zlé dělníky i s jejich následovníky, anobrž i s městem Jerusalemem zahladí; svou pak církev mezi pohany přenese a ji věrnějšími služebníky opatří.

42. *Kámen*: viz Žlm. 117, 22. — *stavitelové*: dělníci. — *úhlovou*, t. Kristus dán jest za hlavu církvi, a všecku ji zdržuje i spojuje, jako podobně kámen v úhlu položený všecko stavení na sobě drží. Viz Žlm. 117, 22. — *toto*, t. jakož aby Kristus byl úhelným kamenem, tak také podlé jeho nestihlých soudů, aby od některých byl zavržen.

43. *lidu*: národu. — *přinášejícímu*, Ř. činícímu t. vydávajícímu t. ovoce ducha, jímž dokazují toho, že jsou obyvatelé království božího. Gal. 5, 22.

44. *padl* etc. t. kdožby Kristem pohrdal, na něm se urážel, v něho nevěřil (Řím. 9, 33. I. Petr 2, 7.) a jeho čistou pravdu vyhladiti chtěl, ten ne tak jemu, jako sám sobě škodí. Pod. Zach. 12, 3. — *setřeť*: potříská v kusy. Ř. rozvěje, t. kdož jej k hněvu proti sobě vzbudí a jako nějaký kámen na sebe svalí, na tohoť se on s pomstami oboří a jej zkazí, aby větrem rozdmýchán byl. Podb. Zach. 12, 3.

1. *odpovídaje*, t. začav svou řeč dále vésti. Způsob tu mluvení jest hebrejského.

2. *nebeské*, t. církev svatá, národ ten vyvolený, (I. Petr 2, 9.) jejíž původ jest s nebe (Gal. 4, 26.) a pravé měšťanství v nebi (Fil. 3, 20.), podobná jest království s strany svého z tohoto světa shromažďování a vzdělávání. — *králi*, t. Otci nebeskému, Králi všech králů a Pánu všech pánů. (I. Tim. 6, 15.) Ten pak člověkem slove, ne proto, žeby on člověčenství přijal, ale že se k lidem jako člověk k člověku a přítel k příteli přívětivě míti ráčí. — *svadbu*, t. spůsobil to, aby se jeho Syn se svou svatou církví spojil (Žlm. 44, 10. Pís. Šal. 3, 11. Jer. 2, 2.) a s ní jako jedno tělo učiněn byl. (Efes. 5, 32.) Protož i on své církve nazývá se manželem (Jer. 3 14.) a ona též jeho manželkou (Zjev. 19, 7.). Odkudž vidíme, že Otec nebeský toho příčinou byl, aby každý jeho vyvolený té svadby, jenž jest věčný život, s Kristem věčně užívati mohl. — *synu svému*, t. Kristu Pánu, jehož svým Synem býti vysvědčil (výš 17, 5.) a kterýž svou církev sobě zasnoubil, i s ní smlouvu věčnou učinil. Ose 2, 19. Esech. 16, 8.

4. *pozvaným*: povolaným. Povoláním pak neb pozváním míní se k víře v Krista a ku pokání služby činění. A tak služebníci tuto míní se proroci; nejprvé pak pozvaní míní se Židé.

5. *nedbavše*, t. pohrdše tím. — *do vsi*: k své rolí, k svému popluží, na pole, do dvoru svého.

7. *vojska*, t. Římany na Jerusalem a na všecku zemi judskou (viz 7. knihu o válce židovské k. 17.)

9. *na rozcestí*, Ř. východy cest, t. moji apoštolé a jiní jejich náměstkové, jděte mezi pohany po okršlku světa rozsazené.

10. *hodovníky*: stolícími.

12. *svadebního*, t. víry pravé a z ní účastnosti Krista a života jeho, v nějž se všickni obláčeti mají. (Řím. 13, 14. Gal. 3, 27.) — *oněměl*: mlčel, jakoby mu ústa zacpal neb zavázal, t. žádné výmluvy neměl, jakoby ústa zavázaná měl.

13. *uvrztež*: vyhoďte.

i ruce, vezměte ho a uvrztež jej do tem-
ností těch zevnitřních: tamť bude pláč a
14 skřípění zubů. * Nebo mnoho jest povo-
laných, ale málo vyvolených.
15 Tehdy odšedše fariseové radili se, jak-
16 by polapili jej v řeči. * I poslali k němu
učenníky své s herodiany řkouce: Mistře!
víme, že pravdomluvný jsi a cestě boží
v pravdě učíš a nedbáš na žádného; nebo
17 nepatříš na osobu lidskou: * protož pověz
nám, co se tobě zdá: Sluší-li daň dáti císaři
18 čili nic? * Znaje pak Ježíš zlost jejich
19 řekl: Co mne pokoušíte, pokrytci? * Ukaž-
te mi peníz daně. A oni podali mu peníz.
20 * I řekl jim: Čí jest tento obraz i nápis?
21 * Řekli mu: Císařův. Tedy dí jim: Dávej-
tež tedy, co jest císařovo, císaři; a co jest
22 božího, Bohu. * To uslyševše divili se, a
opustivše jej odešli.
23 V ten den přišli k němu saduceové, kte-
řížž praví, že není zmrtvých vstání: i otá-
24 zali se ho * řkouce: Mistře! Mojžíš pově-
děl: Umřel-liby kdo nemaje dětí, aby bratr
jeho právem svakrovství pojal ženu jeho
25 a vzbudil símě bratru svému. * I bylo u
nás sedm bratrů. První pojav ženu umřel:
a nemaje semene zůstavil ženu svou bra-
tru svému. * Takž podobně i druhý i třetí, 26
až do sedmého. * Nejposléze pak po všech 27
umřela i žena. * Protož při vzkříšení kte- 28
rého z těch sedmi bude žena, nebo všickni
ji měli? * I odpověděv Ježíš řekl jim: 29
Bloudíte, neznajíce písem ani moci boží:
* však při vzkříšení ani se nebudou že- 30
niti ani vdávati: ale budou jako andělé
boží v nebi. * O vzkříšení pak zmrtvých 31
zdaliž jste nečtli, co jest vám povědíno od
Boha, kterýž takto dí: * Játjsem Bůh 32
Abrahamův a Bůh Isakův a Bůh Jakobův!
Bůhť pak není Bůh mrtvých, ale živých.
* A slyševše to zástupové divili se učení 33
jeho.
Fariseové pak uslyševše, žeby k mlčení 34
přivedl saducejské, sešli se v jedno. * I otá- 35
zal se ho jeden z nich zákonník pokoušeje
ho a řka: * Mistře, které jest přikázaní 36
veliké v zákoně? * I řekl mu Ježíš: Mi- 37
lovati budeš Pána Boha svého z celého srdce
svého a ze vší duše své a ze vší mysli
své. * To jest přední a veliké přikázaní. 38
* Druhé pak jest podobné tomu: Milovati 39
budeš bližního svého jako sebe samého.

---

14. *vyvolených*, t. k věčnému životu. Jejichž znamení tato jsou: 1. Žádostivé vnitřníma ušima božího slova poslouchání. (Jan 8, 47. též 10, 27). 2. Víra pravá, kteráž se samých vyvolených božích nazývá. (Tit. 1, 1. Skut. 13, 48.) 3. Spasitelné, a ne samo toliko zevnitřní do církve povolání. (Řím. 8, 30.) 4. Hříchů podlé nejvyšší možnosti utíkání (I. Jan 3, 9.) a z nahodilých povstávání, a tak vším životem ovoce dobrých skutků vydávání. (II. Petr. 1, 5. etc.)

15. *polapili*: ulovili, t. příčinu jemu nějakou k neopatrnému promluvení dali, jímžby jej u císaře neb u lidu zošklivili a tak o hrdlo připravili.

16. *s herodiany*: Kdo ti herodiani byli, nic se místně věděti, ani pověditi nemůže. Avšak nejpodobnější jest, že byli služebníci neb dvořané Herodesa Antipa, kteříž k tomu nastrojeni byli, aby Krista, řekl-liby, že císaři daně dávati nesluší, hned Herodesovi dodali; a pakliby řekl, že sluší, zase aby ho u téhož Herodesa i u lidu židovského, spolu s farisei zošklivili. — *v pravdě* etc. t. coby měl každý podlé vůle boží činiti a čeho se varovati, a jako nějakou cestou jíti, aby velebnosti božské neurazil (podob. Skut. 18, 26.), to právě a upřímě předkládáš. — *na žádného*, t. nic se na žádného chudobu neb bohatství neohlédáš. — *na osobu*: na tvář, t. nejsi přijímač osob.

17. *daň*: poplatek, berni etc.

20. *nápis*: svrchu napsání.

22. *opustivše*: nechavše.

23. *praví*, t. nevěří o vzkříšení. Píší pak někteří o nich, že měli jmeno od nějakého Sadoka, své sekty původa.

24. *dětí*, J. syna neb dědice. Nebo sic jinak kteříž toliko dcer po sobě pozůstavují, těm strany rodu, poněvadž není obyčej po přeslici děditi, jednostejné jest jakoby bez dětí zemřeli. A nadto i sám Bůh v tom místě písma svatého, kteréž tito nepřátelé přivozovali, zjevně zmínku o synu a ne vesměs o dětech činiti ráčí. — *bratr*, t. nejbližší jeho přítel, kterýžby manželky neměl. Deut. 25, 5. Rut. 3, 12., též 4, 1. etc. — *símě*, t. dědice. Nebo prvorozený syn, kteréhožby takový zplodil, bratra jeho syn slouti měl. Deut. 25, 6.

29. *boží*. Jakoby řekl: Původ a studnice vašeho bludu jest to: 1. že se písmy svatými nespravujete, 2. na velikou moc božskou nehledíte. Podob. Skut. 26, 8. Filp. 3, 31.

30. *ženiti*: nežení ani nevdávají; ale jsou jako andělé boží v nebi. — *boží*, t. stavu manželského i jiných zdejších případností a strastí budou prázdni. I. Kor. 15, 42.

32. *Jakobův*, t. i duše i těla Abrahamova, Isakova a Jakobova ochránce a milovník. A protož, poněvadž je zvláštně miluji, takéť moci své uživu, abych je vzkřísil a k věčnému blahoslavenství přivedl. — *živých*, t. i ti, kteříž nám lidem jsou mrtví, všickni Bohu předce jsou živí. Luk. 20, 39.

33. *divili*: trnuli, děsili se nad učením jeho.

34. *k mlčení* etc., ústa zacpal. — *v jedno*, t. spolu do jednoho místa.

36. *veliké*, t. největší, v němžby se všecka přikázaní jiná zavírala. Sic jinak nic není malého, což Bůh přikazovati ráčí.

37. *z celého srdce*, Ř. v celém srdci svém. Toho pak milování jsou znamení tato: 1. Žádostivé slova božího poslouchání a v srdci ho skládání. (Jan 14, 23.) 2. Hříchů v nenávist brání i jich se vystříhání. (Žlm. 96, 10.) 3. Stálé Boha se přidržení, v štěstí i v neštěstí, v bohatství i v chudobě, v zdraví i nemoci. (Řím. 8, 35.) 4. Zřízené milování pro Boha i bližního svého. 1 Jan. 4, 20. — *ze vší mysli*, Ř. ze všech myšlení svých.

39. *podobné*, t. v tom, že se v něm všecka naše povinnost k bližním (Řím. 13, 9.) jako i v prvním přikázaní povinnost k Bohu zavírá, anobrž, jakož

40 * Na těch dvou přikázaních všecken zákon
41 záleží i proroci. * A když se sešli fariseové,
42 otázal se jich Ježíš * řka: Co se vám zdá
o Kristu? Čí jest syn? Řkou jemu: Davi-
43 dův. * Dí jim: Kterakž pak David v Du-
44 chu nazývá ho Pánem? řka: * Řekl Pán
Pánu mému: Seď na pravici mé, dokavadž
nepodložím nepřátel tvých za podnože no-
hou tvých. * Poněvadž tedy David Pánem 45
ho nazývá, i kterakž syn jeho jest? * A 46
nižádný nemohl jemu odpověditi slova:
aniž směl kdo více od toho dne jeho se
nač tázati.

Hlava 23.

4) Potom k zástupu mluvě a) lid od obcování zákonníků pilně odvodil, i před lidem horle hrozí jim jako α) vrahům duší, β) převrácencům písem božích, γ) povrchně nábožným; b) zavilému městu zkázou hrozil.

Tehdy Ježíš mluvil zástupům a učen-
2 níkům svým * řka: Na stolici Mojžíšově
3 posadili se zákonníci a fariseové. * Protož
všecko, cožby koli rozkázali vám zacho-
vávati, zachovávejte a čiňte; ale podlé
skutků jejich nečiňte: neboť praví, ale ne-
4 činí. * Svazujíť zajisté břemena těžká a
nesnesitelná a vzkládají na ramena lidská:
ale prstem svým nechtí jimi ani pohnouti.
* Všecky pak své skutky činí, aby byli 5
vidíni od lidí: rozšiřují zajisté nápisy své
a veliké dělají podolky plášťů svých. * A 6
milují přední místa na večeřích a přední
stolice v shromážděních, * a pozdravo- 7
vání na trhu, a aby byli nazýváni od lidí mi-
stři, mistři. * Ale vy nebývejte nazýváni 8
mistři; nebo jeden jest mistr váš, totiž
Kristus; vy pak všickni bratří jste. * A 9

Bůh upřímě, tak i bližní, ne slovem, ale skutkem milován býti má (I. Jan 3, 18.), a milování Boha po pravém milování bližních, jako po ovoci strom poznáno bývá. I. Jan 4, 12. 20. — *bližního*, t. každého člověka, buďto že jest přítel tvůj neb nepřítel. Luk. 10, 29. — *samého*, t. jakož sám sebe, ne nějak jalově, ale upřímě miluješ, a pakli se tebe co odporného dotkne, sebe lituješ, a vidíš-li co při sobě škodlivého, po jiných toho neroznášíš, alebrž neb to ochotně napravíš, neb vždy nějak přikryješ a omluvíš: tak také máš upřímě své blížni milovati.

40. *záleží*: závisí, t. k tomu dvému zákon i proroci směřují aneb to jest obsah zákona i proroků.

41. *sešli*, t. sami od sebe, nejsouce od Krista povoláni. Jakoby evangelista řekl: Kristus jsa sebou a svým učením jist, ne na jednoho neb na dva z nepřátel svých připadl, aby se nad ním vychladil, ale očekával, až se všickni sešli, aby jim všechněm neb k známosti sebe samého posloužil, aneb jako nenapravitelné více zahanbil. — *otázal*, t. když oni zahanbeni nejednou byvše, tázati se ho nesměli (Mar. 12, 34.), tedy on jim k učení sám příčinu dal, aby, poněvadž sobě od něho povolně otázky nejedny spravené měli, a ti byli z jejichž úst se na zákon Paně tázati slušelo (Mal. 2, 7.), jemu se rovným za rovné odplatili a aspoň jednu otázku spravili.

42. *o Kristu:* o Mesiášovi. — *syn*, t. z kterého rodu a národu měl pojíti.

43. *v Duchu*, t. puzením Ducha svatého.

44. *mému*, t. Otec nebeský Synu svému. David pak svatý podlé toho Krista svým Pánem nazývá, že jest od něho stvořen a draze vykoupen. — *na pravici*: po pravici.

2. *Na stolici*: kazatelnici; t. zákonníci a fariseové zákon Mojžišův, kterýž na kazatelnici čítán býval (II. Esd. 8, 4.), mají a čítají i vysvětlují, a tak na tom místě, jehož sám Bůh jest původem (Num. 11, 17.) sedí a posloupnost svou od Mojžíše mají. — *posadili*: usadili se, sedí.

3. *rozkázali*, t. z božího zákona, ve vlastním mínění jeho. — *zachovávati*: ostříhati. — *praví*, t. dobře v mnohých věcech zákon vysvětlují a káží, ale sami toho neplní.

4. *nesnesitelná*, t. vyplnění zákona božího s jeho obřady, ne s strany Boha, ale s strany naší mdloby lidské velmi těžkého, od svých posluchačů zevrub vyhledávají, a v něm jim ospravedlnění ukazují, anobrž nad nimi tvrdé a přísně panují (Esech. 34, 4.); sami pak sobě v hříších uzdu pouštějí a toho, což jim káží, činiti ani nemyslí. — *pohnouti*, t. káží, ale sami nečiní. Jakoby řekl: Netoliko se dotknouti, ale ovšem na ramena jich vzíti nechtějí. Způsob tu pokrytců vymalován, že oni přísně jiné k tomu přidržují, čehož sami v nejmenší částce neostříhají.

5. *aby byli* etc.: k oku lidskému. — *nápisy*, t. lístky neb obruby své, kteréžby jim měli býti příčinou ku pamatování na božská přikázaní (Exod. 13, 16. Num. 15, 38. Deut. 6, 8. též 22, 12.), ku pýše a svých věcí hledání obraceli, nýbrž obsah vší pobožnosti na nich zakládali.

6. *stolice*, t. prvotnost, přednost.

8. *mistři*, t. nad jiné se nevynášejte a v mistrování něčeho po Kristu a proti Kristu nedávejte. — *mistr*: učitel, vývoda, vůdce, tak níž v. 10. — *Kristus*, t. jediný Kristus vám světla udílí (Isai. 54, 13. Jer. 31, 34.) a za hlavu jest vám vystaven; vy pak všickni rovni jste sobě.

9. *nenazývejte* etc. t. v lidech svého doufání neskládejte, ani na ně cti božské nepřenášejte. Neboť tuto tituto otcovského těm, kteříž nás podlé vnitřního neb zevnitřního života zplodili, a jež písma svatá otci nazývají (I. Kor. 4, 15.) i je ctíti poroučejí (Exod. 20, 12.), nikoli Pán neodjímá, ale toliko pýše a doufání v lidech, anobrž cti božské jim činění vstříc vycházeti ráčí.

otce nenazývejte sobě na zemi; nebo jeden
10 jest Otec váš, kterýž jest v nebesích. * Ani
se nazývejte vůdcové, nebo jeden jest
11 vůdce váš, totiž Kristus. * Ale kdo z vás
12 největší jest, buď služebníkem vaším. * Kdožby
pak sám se povyšoval, bude ponížen;
a kdožby se ponížil, bude povýšen.
13 Ale běda vám zákonníci a fariseové
pokrytci! že zavíráte království nebeské
před lidmi; nebo sami tam nevcházíte, ani
těm, jenžby vjíti chtěli, vcházeti dopouštíte.
14 Běda vám zákonníci a fariseové pokrytci!
že zžíráte domy vdovské, a to pod
zámyslem dlouhého modlení; protož těžší
soud ponesete.
15 Běda vám zákonníci a fariseové pokrytci!
že obcházíte moře a zemi, abyste
učinili jednoho novověrce; a když bude
učiněn, učiníte jej syna zatracení, dvakrát
více nežli jste sami.
16 Běda vám vůdcové slepí! kteříž říkáte:
Přisáhl-liby kdo skrze chrám, to nic
není; ale kdoby přisáhl skrze zlato chrámo-
17 vé, povinenť jest přísaze dosti činiti. * Blázni

10. *vůdcové*, t. pyšně sobě toho nepřivlastňujte, že jste vůdcové duchovně slepých, jako tak fariseové činí. Řím. 2, 19.

11. *buď*: budeť, t. jakož v domě každém jeden jest nejpřednější služebník, t. pán neb hospodář, na němž břemeno, péče a starosti o všecky domácí léží, a podlé toho všechněm on nejvíce slouží: tak podobně v církvi, jenž jest dům Boha živého, kdož nejpřednejší dary a úřady sobě svěřené mají, povinni jsou činiti a podlé svého povolání všechněm v službu se vydávati, jakž i Kristus Pán nejpřednější byv, umýváním noh učenníkům příklad na sobě ráčil ukázati. Jan 13, 14. viz výš 20, 26.

12. *povyšoval*: t. po Bohu Otci a po Kristu mistrem, otcem, vůdcem se dělal, a tak jejich čest sobě osoboval. — *ponížen*, t. za nic před Bohem bude položen. Podobně výš 5, 19. — *povýšen*, t. bude u Boha za velikého jmín a držán. Podob. výš 18, 4.

13. *nebeské*, t. od víry pravé, kteráž vede do království božího a od pravého ospravedlnění a tak od života věčného, jenž jest království nebeské (Řím. 14, 17.), lidí odvozujete. To pak zákonníci a fariseové tak činili, když klatby na ty vydávali, kteříž se ke Kristu obraceli, (Jan 9, 22.) ani s ním nic míti a činiti nechtěli. — *chtěli*, t. v Krista věřiti, a v něm ospravedlněni svého požívati.

14. *domy*: statky, — *pod zámyslem*: za příčinou, pod přikrytím. Podobnou povahu pokrytců, viz výš 6, 7. Řím. 16, 17, 18. Fil. 2, 21. — *soud*, t. větší trestání.

15. *zemi*, Ř. suchost. — *novověrce*, t. tím úmyslem, abyste z toho svou chválu měli, a odtuď zisk sobě nějaký tělesný přivedli. Netupíť tu Pán toho, když by někdo pobloudilého napravil a získal (Jak. 5, 19.), poněvadž se nad takovými i andělé v nebi radují (Luk. 15, 10.), ale toliko fariseův úmysl neupřímý haní, že totiž oni proto cizozemce a pohany získati se snažovali, aby z toho pochvalu a vzátek měli, anobrž z pověr pohanských do židov-

a slepci! nebo co jest většího? zlato-li
čili chrám, kterýž posvěcuje zlata? * A 18
přisáhl-liby kdo skrze oltář, nic není;
ale kdoby přisáhl skrze ten dar, kterýž
jest na něm, povinen jest přísaze dosti či-
niti. * Blázni a slepci! i co jest většího, dar- 19
li čili oltář, kterýž posvěcuje daru? * A 20
protož, kdožkoli přisahá skrze oltář, při-
sahá skrze něj, i skrze to všecko, což
na něm jest. * A kdož přisahá skrze chrám, 21
přisahá skrze něj i skrze toho, kterýž pře-
bývá v něm. * A kdož přisahá skrze nebe, 22
přisahá skrze trůn boží, i skrze toho, kte-
rýž na něm sedí.
Běda vám zákonníci a fariseové po- 23
krytci! že dáváte desátky z máty a z kopru
a z kmínu, ale opouštíte to, což těžšího
jest v zákoně, totiž soud a milosrdenství
a věrnost. Tyto věci měli jste činiti a o-
něch neopouštěti. * Vůdcové slepí, kteříž 24
cedíte komára, velblouda pak požíráte.
Běda vám zákonníci a fariseové po- 25
krytci! že čistíte povrchu konvice a mísy,
ale uvnitř plné jsou loupeže a nestřídmosti.

ských, jako z louže do bláta je obraceli. — *zatracení*, t. hodného zatracení. — *dvakrát*: dvojnásobního, t. kdyžby pod zástěrou milosti boží sobě učiněné prostopášněji hřešil a jmeno boží v potupu uvozoval.

17. *zlata*, t. příčinou jest toho, aby to zlato za svaté a Bohu obětované jmíno bylo; tak níže v 19.

22. *trůn*: stolici.

23. *z kmínu*, t. za tak svaté a nábožné se vystavujete, jakobyste povinnosti své k Bohu ani v těch nejmenších věcech nezadržovali; mezi tím pak to, na čemž základ pravé pobožnosti záleží, za hřbet zakládáte. — *těžšího* etc.: nesnadnějšího, t. i vykonávati, i což ve větší vážnosti a platnosti jest před Bohem. — *soud*, t. spravedlnost, kteráž tomu chce, aby každému, což jeho jest, navracováno bylo; a zastávání těch, jimžby se jaké skrácení stalo. — *milosrdenství*, t. bíd lidských čitelnost, odkudž jde podlé možnosti jim spomáhání a svého vlastního udílení. — *věrnost*, t. upřímnosti a sprostnosti k bližnímu dokazování i věrnosti v slibech chování.

24. *požíráte*, t. malé hříchy ztěžujete, i pro ně trescete; veliké pak nepravosti a nešlechetnosti zlehčujete; a tak podobně činíte, jako kdyby někdo nápoj, do něhožby komár upadl, procediti dal, aneb drobtík chleba rozžvýkal; velblouda pak neb pecen chleba obloby požíral.

25. *povrchu*: zevnitřní stranu, t. vy zákonníci a fariseové zevnitřní způsob tvárný bez pravdy vnitřní na sobě ukazujete. — *vnitř*, t. v konci a na míse, čímž se míní srdce, svědomí a duše každého člověka, i všecky moci jeho vnitřní. — *loupeže*, t. vaši pokrmové a nápojové, kteříž jsou na vašich misách a konvicích, všickni páchnou cizími mozoly. Smysl pak toho všeho tento jest, t. že jakož jest věc směšná a rozumu zdravému odporná, kdyby někdo po vrchu nádobu oplakna a vnitř nešváry a nečistoty nechaje chtěl z ní nějakou chutnou krmi

26 * Farisei slepče! vyčisť prvé to, což vnitř
jest v konvi a v míse, aby i to, což jest
zevnitř, bylo čisto.
27 Běda vám zákonníci a fariseové po-
krytci! že jste se připodobnili hrobům zbí-
leným, kteříž ač se zdají zevnitř krásní,
ale vnitř jsou plni kostí umrlčích i vší
28 nečistoty. * Tak i vy zevnitř zajisté zdáte
se lidem spravedliví; ale vnitř plní jste
pokrytství a nepravosti.
29 Běda vám zákonníci a fariseové po-
krytci! nebo vzděláváte hroby proroků a
30 ozdobujete hroby spravedlivých * a ří-
káte: kdybychom byli za dnů otců našich,
nebylibychom účastníci jejich ve krvi pro-
31 roků. * Protož osvědčujete sami proti sobě,
že jste synové těch, kteříž proroky zmor-
32 dovali; * i vy také naplňte míru otců
33 svých! * Hadové, plémě ještěrčí! i jakž
byste ušli odsudku do pekelného ohně?

Protož, aj já posýlám k vám proroky 34
a moudré a učitele; a vy z těch některé
zmordujete a ukřižujete, a některé z nich
bičovati budete v školách svých, a budete
je honiti z města do města: * aby přišla 35
na vás všeliká krev spravedlivá, vylitá na
zemi od krve Abele spravedlivého až do
krve Zachariáše syna Barachiášova, kte-
réhož jste zabili mezi chrámem a oltářem.
* Amen pravím vám: Přijdou tyto všecky 36
věci na pokolení toto.
Jerusaleme, Jerusaleme, morděři pro- 37
roků a kterýž kamenuješ ty, jenž byli
k tobě posýláni; kolikrát jsem chtěl shromaž-
diti dítky tvé, tak jako slepice shromaž-
ďuje kuřátka svá pod křídla, a nechtěli
jste! * Aj zanechávát se vám dům váš 38
pustý! * Neboť pravím vám, že mne již 39
více nikoli neuzříte od této chvíle, až i dí-
te: Požehnaný, jenž se béře ve jmenu Páně!

Hlava 24.

B. Na hoře Olivetské mluví Pán se samými učenníky dávaje jim zprávu o zkáze země zaslíbené, potom i všeho světa, vypravuje I. jaké tu zádavy budou a jak den nejistý příchodu Páně, podlé příkladů již sběhlých a podobenství ukázaného na 1) čeládce.

A vyšed Ježíš bral se z chrámu. I
přistoupili učenníci jeho, aby ukázali jemu
stavení chrámové. * Ježíš pak řekl jim: 2
Vidíte-liž tyto všecky věci? Amen pravím

jísti aneb nápoj příjemný píti; tak jest to Bohu a slovu jeho odporné, jestližeby se kdo na samé tvárnosti a pošmournosti založe, lakomství a ne střídmost, a jakéžkoli nepravosti jiné provozoval; neboť Bůh ne na to, což jest před očima, ale k srdci patřiti ráčí. I. Král. 16, 7. — *nestřídmosti*, t. nečistoty.

26. *vnitř*, t. své očištování od srdce začni a pokrmu sobě spravedlivě dobývej, i jich mírně s díků činěním užívej. — *čisto,* t. aby ze srdce věrou očištěného (Skut. 15, 9.) myšlení, řeči i skutkové dobří pocházeli, a důvodem srdce očištěného býti mohli.

27. *připodobnili*, t. svou tvárností a svých nápisů na podolcích rozšiřováním, výš v. 5.

29. *vzděláváte*: stavíte ozdobně. — *hroby*: památky.

30. *proroků*, t. v mordování proroků.

31. *osvědčujete*, t. tím, když se živým svatým, jako i otcové vaši protivíte. — *zmordovali,* t. chlubíte se tím, že jste synové Abrahamovi, a vy pak jste synové vražedníků. Podobně Skut. 7, 51. 52.

32. *naplňte* etc., t. když se vám tak zarytým a neustupným býti líbí, dovržtež ale všecku nešlechetnost, kteréžby kde ještě vaši otcové nezpáchali. Podobně Esech. 20, 39. Jan 13, 27.

34. *k vám*, t. předešlým i přítomným. — *proroky*, t. buď takové, kteřížby věci budoucí předpovídali, jakýž byl Isaiáš, Jeremiáš a jiní, buď ta prorocká psaní vlastně vykládali. I. Kor. 14, 5. — *moudré*, t. kteřížby ne tohoto světa, ale boží moudrost vynášeli. I. Kor. 2, 6. 7. — *učitele*, t. apoštoly ty věrné učitele, kteřížby z pokladů svých věci staré i nové předkládali, výš 13, 52. — *honiti*: vyháněti.

35. *krev* etc. t. pomsta za krev nevinnou od vás vylitou. Jakoby řekl: Abyste přiúčastňujíce se k svým krvavým předkům jakožto největší vrahové vinni byli všelikými vraždami lidí spravedlivých. — *Barachiášova*: viz Zach. 1, 1. — *oltářem,* t. v sínci chrámové.

36. *pokolení*: rodinu tuto, věk tento, t. za tohoto ještě věku přijde zkáza Jerusalema, to jest po smrti Kristově okolo léta 38, neb jakž někteří píší 40.

37. *morděři*: ježto morduješ. — *shromážditi*, t. ne teprv nyní tobě o Jerusaleme začal jsem dobře činiti, ale dávno jsem tebe z jiných národů vybral a k své poctě obrátil, aby s jinými národy nebloudil. Exod. 19, 5. 6. — *dítky*: obyvatele tvé.

38. *zanechávát:* opouštíť, t. předně chrám a potom i všecko město.

39. *neuzříte,* t. od toho času jakž mne ukřižujete, až v den poslední, když se poberu na oblacích k soudu, tuť mne uhlídáte, a kteříž jste z počtu mých vyvolených, z příchodu mého se radovati budete. — *díte*, t. smysliti o mně lépe a po mých skutcích poznati mne musíte.

1. *vyšed*: A vyšed Ježíš z chrámu bral se pryč, t. tak aby se do něho již více nenavracoval, ale s ním se na věky rozloučil a rozžehnal. — *chrámové*, t. proto, že se jim zdálo k víře nepodobné, aby mělo takové stavení nákladné a z velikého kamení vzdělané (Mar. 13, 1.) kdy ze základu zbořeno býti; a na to místo Kristus duchovní chrám vzdělati.

2. *Vidíte-liž*: zdaliž nevidíte. — *věci*, t. jakéžť jsou koli tyto věci, jimž vy se divíte; však na nic přijdou pro hříchy lidu toho.

vám: Nebude zůstaven tuto kámen na ka-
3 meni, kterýžby nebyl zbořen. * A když
se posadil na hoře Olivetské, přistoupili
k němu učenníci soukromě řkouce: Pověz
nám, kdy to bude? a které znamení bude
příchodu tvého a skonání světa?
4 I odpověděv Ježíš řekl jim: Vizte,
5 aby vás někdo nesvedl; * nebo mnozí při-
jdou pod jmenem mým řkouce: Jáť jsem
6 Kristus, a svedouť mnohé. * Budete slý-
chati zajisté boje a pověsti bojů: hleďtež,
abyste se nekormoutili; nebo musí to všecko
7 býti, ale ne ihned bude konec; * nebo
povstane národ proti národu a království
proti království: a budou hladové a mo-
8 rové a zemětřesení po místech. * Ale tyto
9 všecky věci jsou počátkové bolestí. * A
tehdy vydají vás v soužení a budou vás
mordovati: a budete v nenávisti u všech
10 národů pro jmeno mé. * A tehdyť se zhor-
ší mnozí a vespolek se budou zrazovati
a jedni druhých nenáviděti. * A mnozí fa- 11
lešní proroci povstanou a svedou mnohé.
* A že rozmnožena bude nepravost, usty- 12
dneť láska mnohých. * Ale kdožby setr- 13
val až do konce, tenť spasen bude. * A 14
budeť kázano toto evangelium království
po všem světě na svědectví všem národům:
a tehdážť přijde skonání.
Protož když uzříte ohavnost zpuštění 15
předpověděnou od Daniele proroka, ana
stojí na místě svatém: — kdo čte, rozuměj!
* Tehdáž ti, kteříž byli v Judstvě, nechť 16
utekou na hory: * a kdo na střeše, nesstu- 17
puj dolů, aby něco vzal z domu svého: * a 18
kdo na poli, nevracuj se zase, aby vzal
roucha svá. * Běda pak těhotným a těm, 19
kteréž kojí v těch takových dnech! * Protož 20
modlte se, aby utíkání vaše nebylo v zimě
anebo ve svátek. * Nebo bude tehdáž sou- 21
žení veliké, jakéhož nebylo od počátku
světa až dosavad, aniž kdy potom bude.

---

3. *Olivetské,* t. proti chrámu. Mar. 13, 3. — *učenníci,* t. Petr a Jakub a Jan a Ondřej (Mar. 13, 3.) v té naději k němu přistoupili, poněvadž je k jiným tajemstvím svým pouštěl, že jim i to zjeviti ráčí. — *soukromě*: obvzláštně, t. když tu lidu obecného nebylo, na to se jeho tázali, protože o zkažení toho města mluviti nebezpečné bylo. Skut. 6, 14. — *světa:* zkázu města Jerusalema se skonáním světa proto spojili, že se domnívali, jakož že ten chrám i se svými obřady do skonání světa bude trvati, a nikoli nemůže býti vyvrácen, lečby všecken svět byl zkažen; tak také že hned skonání světa přijde, v němž oni bez bojů přijdou s Kristem k věčnému kralování. Podob. Skut. 1, 6.

4. *odpověděv,* t. ne k tomu, na čež se učenníci všetečně dobývali, ale čehož potřebovali, buď k vyhnutí se nebezpečenstvím, buď ku posilnění k snášení jich. — *Vizte*: Hleďtež, t. pilně se vystříhejte. (Podobně Kolos. 2, 8.) Jakoby řekl Pán: Vám se zdá, že jste již všecka nebezpečenství přeskočili a již jen k odplatě sáhnouti máte, ale vězte, žeť vám teprv nebezpečenství nastává; protož se k němu strojte. — *nesvedl*: v bludy neuvedl.

5. *pod jmenem* etc. t. mou čest sobě připisujíce.

6. *nekormoutili*: neděsili, t. abyste o boží ochraně a jeho díle, kteréž skrze vás konati bude, měli pochybiti a sobě zoufajíce povinnosti své opustiti. — *býti,* t. proto, aby tak božím řízením byli zlí na zlé posyláni a vyvolení zkusováni. —

8. *bolestí,* t. ačkoli ty bolesti a těžkosti jako rodičky budou přehrozné; avšak ještě malé budou u přirovnání těch, kteréž buď při dobývání Jerusalema, buď v den soudný nastanou.

9. *v soužení,* t. tyranům ukrutným, kteřížby vás sužovali. — *jmeno,* t. že moji jste (Mar. 9, 41.) a ve mně spasení požíváte, i jiným k němu sloužíte, a tak o mé osobě i o mém úřadu učení čisté vedete.

10. *mnozí,* t. vidouce mnoho trápení mých vyvolených ode mne a mého učení odstoupí. Viz toho příklad I. Tim. 1, 20., též 6, 10. II. Tim, 4, 14.

13. *setrval,* t. kdožby taková protivenství od světa bezbožného snášeje jimi se od učení mého a pravdy poznalé nikoli odraziti nedal.

14. *království,* t. skrze něž Bůh své království vzdělává a v srdcích lidských kraluje, i do věčného království přivozuje. Podob. Řím. 1, 16. — *po všem* etc. t. kdežkoli lidé bydlí, t. mezi všemi národy (Mar. 23, 10.), tak že dílu božímu žádná soužení nepřekazí; viz toho splnění Řím. 15, 19. Kol. 1, 6. — *na svědectví,* t. aby vyvolení sobě skrze ně milost boží osvědčenou měli, a bezbožní ničímž se vymluviti nemohli. Pod. Jan 12, 48., též 15, 22. — *skonání:* všemu konec, t. chrámu i městu.

15. *ohavnost:* ohavnou pustinu, ohavnost na zpuštění přivodící, t. vojsko římské modlářstvím i jinými bezbožnostmi sprzněné, od Vespasiana a Tita na zemi judskou přivedené (Luk. 21, 20.), kteréž tu zemi plenilo a v pustinu obracelo. Viz Dan. 9, 27., též 12, 11. — *svatém,* t. v Judstvě u Jerusalema a v Jerusalemě svatém městě. — *rozuměj,* t. porozvaž neb posuď.

16. *na hory,* t. proto, že v městech judských nebude žádného bezpečného bydlení.

17. *na střeše:* na domě; viz Josue 2, 6. Tím pak mluvením Pán k tomu ponouká, aby v čas obležení Jerusalema, kam kdo ví a co nejrychleji může, jako z ohně utíkal, a vyběhl-liby již kam, domů se pro něco nenavracel.

18. *zase,* t. aby chtěje něco sobě vzíti neb opatřiti, hrdla svého tam nenechal.

19. *kojí:* krmí.

20. *ve svátek:* v sobotu, t. proto, že ve svátek přes dva tisíce kročejí dále choditi bylo zapovědíno. (Skut. 1, 12.) Jakoby tedy Pán řekl: Modlete se za to, abyste měli volný čas k utíkání, a sobě v něm nemusili ani zimou, ani svátkem překážeti.

21. *soužení:* utištění, úzkost. — *veliké,* t. v tom obzvláštně, že jakž Josef svědčí, kromě devadesáti a sedmi tisíců zajatých jedennáctekrát sto tisíců jich v Jerusalemě zhynulo, ježto aby kdy taková porážka byla, o tom se nevypisuje. — *dosavad:* do toho času. *potom* etc. t. jemu rovné. Nebo jakož Židé v zavržení Krista největší a neslýchané k Bohu nevděčnosti dokázali; tak také spravedlivé bylo, aby neslýchanými a neobyčejnými metlami strestáni byli.

22 * A byť nebyli ukráceni dnové ti, nebyl-
by spasen nižádný člověk: ale pro vyvo-
lené ukráceni budou ti takoví dnové.
23 * Tehdy řekl-liby vám kdo: Aj tutoť jest
24 Kristus aneb tamto! nevěřte. * Nebo po-
vstanou falešní Kristové a falešní proroci,
a činiti budou divy veliké a zázraky; tak
žeby svedli (by možné bylo) také i vyvo-
25/26 lené. * Aj, předpověděl jsem vám! * Pro-
tož řeknou-liť vám: Aj na poušti jest, ne-
27 vycházejte: aj v skrýších, nevěřte. * Nebo
jakož blesk vychází od východu slunce a
ukazuje se až na západ: takť bude i pří-
28 chod Syna člověka. * Nebo kdežkoli bude
tělo, tuť se shromáždí i orlice.
29 A hned po ssoužení, kteréž bude těch
dnů, slunce se zatmí a měsíc nedá světla
svého a hvězdy budou padati s nebe a
30 moci nebeské budou se pohybovati. * A
tehdyť se ukáže znamení Syna člověka na
nebi, a tehdyť budou kvíliti všecka po-
kolení země a uzříť Syna člověka přichá-
zejícího na oblacích nebeských s mocí a
slávou velikou: * kterýž pošle anděly své 31
s hlasem velikým trouby, i shromáždíť vy-
volené jeho ode čtyř větrů, od končin ne-
bes až do končin jejich. * Od stromu pak 32
fíkového naučte se podobenství tomuto:
Když již ratolest jeho odmladne a listí
se pučí, porozumíváte, že blízko jest léto:
* takéž i vy, kdyžbyste uzřeli toto všecko, 33
vězte, žeť on blízko jest a ve dveřích.
* Amen pravím vám, že nepomine věk tento, 34
až se tyto všecky věci stanou. * Nebe a země 35
pominou; ale slova má nikoli nepominou.
O tom pak dni a hodině té nižádný 36
neví, ani andělé nebeští, jediné sám Otec
můj. * Ale jakož bylo za dnů Noe, takť 37
bude i příchod Syna člověka. * Nebo ja- 38
kož za dnů těch před potopou žrali a pili,
ženili se a vdávaly se, až do toho dne,
když Noe všel do korábu; * a nezvěděli, 39
až přišla potopa a zachvátila všecky: takť
bude i příští Syna člověka.

---

22. *dnové,* t. kdyby těm bídám, kteréž v těch časích na lid židovský přijdou, přítrže Bůh jako nějakým rozvodnilým vodám neučinil. Mar. 13, 20. Dan. 7, při v. 25. — *spasen:* při životu zachován. — *člověk,* Ř. tělo, t. žádnýby v tom lidu judském a israelském nemohl při hrdle zůstati, ale musiliby všickni do konce zahynouti. Pod. Isai. 1, 9. — *vyvolené,* t. kteréž ještě v tom národu Bůh tehdáž míti ráčil, a kteříž z nich potom pojíti měli. (Řím. 11, 5.) — *dnové,* t. těch bíd, kteréž v těch dnech na Židy přijdou, uskrovněno bude.

23. *tamto:* tuto.

24. *Kristové,* t. kteříž buď sami na sebe čest Kristovu potáhnou (výš v. 5.), buď jinde spasení nežli v Kristu ukazovati budou. — *činiti* etc. Ř. dají znamení veliká. — *svedli:* v blud uvedli, t. kdyby jich Bůh neopravoval.

25. *vám.* Jakoby řekl: A protož se pilně svůdců vystříhejte (Mar. 13, 23.) a tím, že ta pokušení podlé mého předpovídání na vás se valí, se potěšujte. Podob. Jan 16, 1.

27. *Syna člověka,* t. tak bude jasné a mocné evangelium vznějící o Synu člověka. Aneb tak bude patrný příchod můj k soudu a dokonalému vyzdvižení království slavného.

28. *tělo:* pastva, t. Kristus se svým zasloužením. — *orlice* t. vyvolení boží. Užívát pak tuto Pán obecného přísloví tehdejším lidem známého, jehož užívali, kdyžto ukázati chtěli, že se rovný k rovnému, neb podobná věc k sobě podobné táhne. Mínění jest tedy Kristovo takové, že jakož orlice majíc bystrý čich (Job. 39, 29.), jakž jen kde ucítí pastvu, hned tam letí; tak že vyvolení k němu do církve, jako údové k hlavě své, proti vší vůli satanově se shromaždovati, a potom i do nebe za ním pobráni budou. Luk. 17, 24. Podob. Isai. 2, 2.

29. *moci nebeské,* t. divnou proměnu vezme (II. Petr 3, 10.), buď slunce, měsíc, hvězdy, planety, kteréž se mocí nazývají proto, že jsou stálé a pevné. Buď samo nebe mocně, stále, pevně a bytelně od Boha stvořené. — *pohybovati:* chvíti a jako klátiti neb vyklati.

30. *znamení,* t. sám osobně Kristus Pán, jakž dále dí, uzří prý Syna člověka, což jistým znamením bude, že již jde k soudu, a tak již tu moc, čest, důstojnost a sláva jeho se zastkví a jako vyskytne; ježto nyní v těch divných na světě vychřicích jest velmi nepatrná. To pak všecko Pán znamením nazývá proto, že jeho panování i příchod znamená. — *pokolení země,* t. lidé zemští a hovadní, kteříž Krista milostivého Pána za Spasitele přijíti nechtěli, tu vidouce hrozného a spravedlivého soudce, teprv budou nad sebou pozdě naříkati. Podob. Zach. 12, 10. Moud. 5, 6. — *uzřít,* t. se strachem toho, kterýmž nyní pohrdají. Podobně níž 26, 64. Jan. 19, 37. — *na oblacích* etc. t. tak jakž odsud odšel (Skut. 1, 9.), jako v nějakém královském majestatě, kdež i věrní vstříc jemu vytrženi budou. I. Tess. 4, 17. — *velikou,* t. se vším množstvím andělů svých svatých. Níž 25, 31.

31. *větrů,* t. ze všech čtyř stran světa, odkudž vějí čtyři přední neb hlavní a veřejní větrové. — *od končin:* od jedné strany světa až do druhé.

32. *podobenství,* t. vezměte sobě příklad, jakož toho, že já jistotně a v brzkém čase k soudu přijdu, tak i toho, že sobě církev oslavím a vaše těla obnovím. Nebo jakož po zimě léto nastává, tak také po zdejších bídách nastane radost věčná. I. Kor. 4, 16.

33. *všecko,* t. což za znamení zkažení Jerusalema a mého příchodu na svět jest napřed povědíno. — *ve dveřích,* t. Syn člověka, ten sudí nejspravedlivější.

34. *věk tento,* J. pokolení toto, národ, rodina, t. za tohoto věku ještě zkáza Jerusalema přijde. Jakoby Pán řekl: Po malých časích příklad toho při Jerusalemě uhlédáte, co se vším světem díti se bude. — *stanou,* t. což jest o tom národu židovském a Jerusalemě předpovědíno.

35. *pominou,* t. ne tak aby v nic obrácena byla, ale divnou proměnu přijala. II. Petr. 3, 10. — *slova:* řeči.

36. *dni,* t. posledním neb soudným.

37. *Noe,* t. jacíž byli těch časů lidé nešlechetní, rozpustilí a na boží metly pozoru nemající. — *člověka,* t. takovíž budou lidé v příchodu Syna člověka; anobrž i příchod bude nenadálý Syna člověka.

39. *nezvěděli,* t. věřiti tomu nechtěli, že potopa bude. — *zachvátila:* pobrala, ztopila. — *všecky,* t. zpurné, nevěřící, ani kázáním Noelovým se nena-

40 Tehdyť dva budou na poli: jeden
41 bude vzat a druhý zanechán; * dvě budou
mleti ve mlýně: jedna bude vzata a druhá
42 zanechána. * Bdětež tedy, poněvadž nevíte, v kterou hodinu Pán váš přijíti má.
43 * Toto pak vězte, že byť věděl hospodář,
v kterékby bdění zloděj měl přijíti, bdělby
zajisté a nedalťby podkopati domu svého.
44 * Protož i vy buďte hotovi: nebo v tu hodinu, v kterouž se nenadějete, Syn člověka
45 přijde. * Kdož tedy jest ten služebník věrný
a opatrný, kteréhož ustanovil pán jeho
nad čeledí svou, aby jim dával pokrm
v čas.* Blahoslavený služebník ten, kteréhož 46
přijda pán jeho nalezlby, an tak činí.
* Amen pravím vám, že nade vším statkem 47
svým ustanoví jej. * Jestližeby pak řekl 48
zlý služebník ten v srdci svém: Prodlévá
pán můj přijíti: * i počalby bíti spolu- 49
služebníky, jísti pak i píti s opilci. * Při- 50
jdeť pán služebníka toho v den, kterýž se
nenaděje, a v hodinu, v kterouž neví; * i 51
oddělíť jej a díl jeho položí s pokrytci:
tamť bude pláč a skřípění zubů.

Hlava 25.

(Den nejistý příchodu Páně podlé ukázaného podobenství na) 2. pannách na svatbu pozvaných a 3. obchodnících. II. Řád soudu a rozsouzení budoucího.

Tehdy podobno bude království nebeské desíti pannám, kteréžto vzavše lampy
2 své vyšly proti ženichovi. * Pět pak z nich
3 bylo opatrných a pět bláznivých. * Ty bláznivé vzavše lampy své nevzaly s sebou
oleje. * Opatrné pak vzaly olej v nádob- 4
kách svých s lampami svými. * A když 5
prodléval ženich, zdřímaly všecky a ze-

---

pravující a božího shovívání zle užívající. I. Pet. 3, 20.

40. *vzat,* t. do nebe, tak jako někdy před potopou vzati jsou nemnozí do korábu. Sloužíť pak tím mluvením Pán k tomu, abychom o řídkosti božích vyvolených věděli a před milostí jeho božskou pečlivě chodili. (Mich. 6, 8.) Nebo i z těch, kteříž se zdají, že s věrnými jednu a tuž práci věrně vedou, i jedné a též odplaty očekávají, jedni budou do nebe uvedeni a druzí na zatracení odesláni. — *zanechán:* opuštěn, t. k zahynutí a zatracení.

41. *dvě,* Ř. dvě (budou) melící ve mlýně neb při žernově.

43. *bdění,* t. kterou hodinu v noci. Nebo noc byla na jisté částky u starých rozdělena.

45. *věrný,* t. kterýžby ne pro mrzký zisk (I. Petr 5, 2.), ale pro slávu boží lidem v službu se vydával, ne jejich věcí časných, alebrž jejich spasení hledal. II. Kor. 12, 14. — *opatrný,* t. kterýžby podlé pravidla božího slova tak každému sloužil, jakžby kteří potřebovali. I. Kor. 9, 22. — *v čas,* t. kdyžby koli a jakby koli mnoho potřebí bylo jako na míru pokrm dával. Luk. 12, 42. Míníť se pak tím pokrmem celé v církvi svaté přisluhování, a jako nějakým chlebem duší lidských sycení.

47. *ustanoví* etc., t. k věčné slávě jej přivede. Dan. 12, 3. Luk. 22, 29. 30. Nemíníť pak toho Kristus, žeby on měl moc na nebi i na zemi sobě danou (níž 28, 18.) komu odvesti, ale to ukazuje, že jakož věrné služebníky věrní páni velice ctí, a téměř rovné jim moci propůjčují, jakéž sami užívají, čehož příklad při Josefovi (Gen. 41, 42.), tak také že on věrné služebníky své s sebou oslaví (Fil. 3, 21.), když je do radosti té, o níž ucho neslýchalo, uvede (I. Kor. 2, 9.) a neuvadlou korunu jim na hlavu vstaví. II. Tim. 4, 7. 8. I. Petr. 5, 4.

50. *v den:* v ten den, v kterýž ho nečekal. — *v kterouž:* o níž on.

51. *oddělít:* vyloučí, odloučí, t. nebude ho mezi svými služebníky trpěti, ale bude jej podlé jeho zasloužení trestati. Aneb dá jej roztíti; nebo za starodávna obyčej byl nevěrné služebníky rozsekávati, o čemž čti I. Král. 15, 33. a Gellius Noct. Att. lib. 20. c. I. — *jej,* t. aby s ním neměl částky. — *s pokrytci,* t. trestání naň uvede, jakéž sluší na pokrytce.

1. *království* etc., t. církev svatá, v níž do skonání světa zlí s dobrými, jako pšenice s koukolem, smíšeni budou (výš 13, 38. 47.). A tak věčný život v té částce ku království podobný bude, že jedni do něho budou uvedeni, a jiní od něho odloučeni. — *pannám,* t. všickni křesťané pannami se nazývaj (II. Kor. 11, 2.) proto, že se modlářství, jenž jest duchovní smilství (Jer. 3, 9.), a poskvrn světa odřekli. — *lampy,* t. Bohu se posvětivše a svící učení čistého (II. Pet. 1, 19.) spravovati se slíbivše. — *proti:* vstříc. — *ženichovi,* t. Kristu Pánu, kterýž se manželem své svaté církve nazývá. Jer. 3, 14. Řím. 7, 4. Efes. 5, 23.

2. *opatrných,* t. pravou duchovní opatrností, jakáž sluši na lidi ospravedlněné, obdařené (Luk. 1, 17.). Ta pak v tom záleží, aby člověk z víry pravé přikázaní božích ostříhal (Deut. 5, 6.) a času milosti dobře užíval (Efes. 5. 15), vnukání pak ďábelských nepřijímal, ale jemu hned se zepřel. (Jak. 4, 7.) — *bláznivých,* t. někteří v církvi svaté i z těch, kteříž se podlé světa za moudré mají, jsou marní, jaloví křesťané, a to ti, kteříž víry pravé nemají a vůli božskou přestupujíce bez pokání v tom zůstavají.

3. *oleje,* t. ačkoli mnozí křesťané svíci slova božího mají, Bohu se posvěcují, pocty jeho zevnitřně konají, obcování tvárné a dobré podlé světa vedou i svátostí užívají: avšak oleje veselí (Žlm. 45, 8.), to jest, darů Ducha svatého prázdni bývají, jich v sobě prací věrnou nerozněcují a nevzbuzují (II. Tim. 1, 6.) a protož Kristovi nebývají. Řím. 8, 9.

4. *s lampami* etc., t. v tom opatrnosti dokázaly, že o to, což jim bylo potřebného k spasení, v čas se staraly.

5. *prodléval,* t. ne hned pojednou přišel; neboť na skonání světa Kristus teprv přijíti má. — *zesnuly.* I vyvolenýmť tedy dostane se v dobré práci pozdřímati, avšak trubou evangelia probuzeni jsouce zase povstávají. Všecky pak ty panny zesnouti, to jest časnou smrtí umříti musejí.

6 snuly. * O půlnoci pak stal se křik: Aj,
7 ženich jde; vyjděte proti němu. * Tedy
vstaly všecky panny ty a ozdobily lampy
8 své. * Bláznivé pak opatrným řekly: U-
dělte nám oleje svého, nebo lampy naše
9 hasnou. * I odpověděly ty opatrné řkouce:
Ano aby se ani nám ani vám nedostalo;
protož jděte raději k prodavačům a kupte
10 sobě. * A když odešly kupovat, přišel
ženich, a které hotovy byly, vešly s ním
11 na svadbu; i zavříny jsou dvéře. * Potom
pak přišly i ty druhé panny řkouce: Pane,
12 pane, otevři nám! * A on odpověděv řekl:
13 Amen, pravím vám, neznámť vás. * Bdě-
tež tedy, neb nevíte dne ani hodiny, v kte-
rou Syn člověka přijde.
14 Neb tak se díti bude, jako když člo-
věk jeden jda na cestu, povolal služebníků
15 svých a poručil jim statek svůj. * I dal
jednomu pět hřiven, jinému pak dvě a ji-
nému jednu, každému podlé možnosti jeho;
i odšel hned na cestu. * Odšed pak ten, 16
kterýž vzal pět hřiven, těžil jimi; i vy-
dělal jiných pět hřiven. * Též i ten, kte- 17
rýž vzal dvě, získal i on jiné dvě. * Ale 18
ten, kterýž vzal jednu, odšed zakopal ji
v zemi a skryl peníze pána svého. * Po 19
mnohém pak čase přišel pán těch služeb-
níků i činil s nimi počet. * A přistoupiv 20
ten, kterýž byl pět hřiven vzal, podal ji-
ných pěti hříven řka: Pane, pět hřiven
dal jsi mi; aj jiných pět hřiven získal jsem
jimi. * I řekl mu pán jeho: Měhoděk, slu- 21
žebníče dobrý a věrný, nad málem byl
jsi věrný, nad mnohem tebe ustanovím:
vejdiž v radost pána svého. * Přistoupiv 22
pak ten, kterýž byl dvě hřivně vzal, dí:
Pane, dvě hřivně jsi mi dal; aj jiné dvě
hřivně získal jsem jimi. * Řekl mu pán 23
jeho: Měhoděk, služebníče dobrý a věrný,
nad málem byl jsi věrný, nad mnohem
tebe ustanovím: vejdiž v radost pána svého.

---

6. *křik*, t. nenadále, a když se nejvíce ubezpečí lidé (I. Tes. 5, 3.), Kristus přijde, a hlas archanděla zvučeti bude. I. Tes. 4, 16.

8. *Udělte.* Jakoby řekl Kristus Pán: Mnozí věčného dobrého zanedbávajíce Boha, pokudž může nalezen býti, nehledají (Isai. 55, 6.) a protož čas milosti meškají a pozdě teprv častokrát učeni býti chtějí a tak za blázny počítáni bývají, že se v čas o své spasení nestarají. — *hasnou*, t. všecko to, čímž jsme my se při spasení těšívaly, a svých nedostatků znáti nechtěly, již nám klesá a pokrytství naše se zjevuje, i povrchní svatost, kterouž jsme se blyštěly, nám mizí. Pod. Moud. 5, 15.

9. *nedostalo.* Jakoby řekly: Již ten čas pominul, v němž živy byvše živým, jakž Bůh kterým udělil darů svých, povinny jsme byly přisluhovati (I. Petr 4, 10.); již pak ten čas nastal, aby každý své břeménko před Kristovu stolici nesl a za to, co dobrého neb zlého v svém těle činil, odplatu bral (II. Kor. 5, 10. Gal. 6, 4.), spravedlivý pak sám toliko ze své víry živ byl (Habak. 2, 4. Řím. 1, 17. Gal. 3, 11.). A protož nemůžemeť my vám víry a z ní svatosti a ospravedlnění uděliti. — *k prodavačům.* Jakoby řekly: Měly jste hojně času k dobrému, pročež jste pak k Bohu, když vás k sobě volal, nešly, a dokudž čas byl, bez ustávání v dobrém nepracovaly (Gal. 6, 10.), již vás ta noc a tma zachvátila, v níž nelze žádného díla dělati, t. pokání činiti a s Bohem se smířiti (Jan. 9, 4., též 12, 35.). A protož svým svatokupcům, od nichž jste hříchů odpuštění kupovaly, nyní děkujte, a co jste sobě spravily, toho užívejte. Neníť tedy tuto napomenutí, ale opačné a důtklivé mluvení. Neboť olej milosti boží ne za peníze se kupuje, ale věrou živou darmo z lásky jeho se béře. Isai. 55, 1.

10. *dvéře*, t. kdož se koli připravili k smrti a k soudu věrou a z ní dojitím ospravedlnění, ti všickni do nebe se dostanou; jiní pak toho zbaveni budou a jako za dveřmi zůstanou.

12. *neznámť vás*, t. za své vyvolené vás nemám; výš 7. 23.

14. *na cestu*, t. Kristus do nebeské slávy, odkudž dary, kteréž tu připomíná, dal lidem. (Efes. 4, 8.) — *služebníků* etc., t. netotiko služebníků církve v jejich stupních rozdílných (Efes. 4, 11.), ale i jiných církve údů. — *statek*, t. dary své jim rozdělil (Řím. 12, 6. I. Kor. 12, 7. Efes. 4, 8.), z nichž počtu v den poslední požádá.

15. *hřiven:* hřivna platí 600 korun, aneb jakž někteří počítají, šedesáte tun zlata; viz výš 18, 24. — *možnosti* etc., t. rozdílně své dary a místa rozdělil, někomu větších a jinému menších podlé potřeby jeho udělil. Řím. 12, 6. I. Kor. 12, 4. Efes. 4, 11.

16. *jimi*, t. podle místa svého věrně pracoval a v dařích sobě propůjčených více se rozhojňoval (I. Tes. 4, 1.), k čemuž i svatý Pavel Timotea napomínal. II. Tim. 1, 6. — *jiných pět* etc., t. tak mnoho pracoval pro slávu boží a své spasení i bližních svých vzdělání, jakž mnoho sobě darů propůjčených měl.

17. *jiné dvě*, t. i ten darů svých, ne tak velikých, jako první služebník, ale prostředních dobře užíval.

18. *pána svého*, t. po žádostech těla odšel, povinností svých věrně nekonal a s dary sobě propůjčenými se skrýval. Takový byl Demas, jenž svět zamiloval (II. Tim. 4. 10.), a podnes jsou ti, kteříž všelijak pracem dobrým a protivenstvím s potupou jmena božího se vyhýbají, a za dostatečnou to výmluvu před Bohem míti chtějí, že v pracech svatých jiným nepřekážejí.

20. *podal:* přinesl.

21. *Měhoděk:* bohpomozi, to dobře, tak níž. — *nad málem*, t. nad malými dary u přirovnání těch, kteříž se v nebi chovají. Nebo ačkoli darové a milosti boží v lidech jako v nádobkách hliněných složení (II. Korint. 4, 7.) jsou nestihlá bohatství (Efes. 3, 8.); avšak proti oněm budoucím jsou velmi malí: pročež se i apoštolové k tomu přiznávali, že zde nedokonale prorokovali, a budoucím hojnějším světlem se těšili. I. Kor. 13, 9. — *ustanovím*, t. hojnouť odplatu dám, k níž zdejší práce a utrpení ani přirovnána býti nemohou. Řím. 8, 18. — *pána svého*, t. budiž jakožto spoludědic můj (Řím. 8, 17.) mé milosti, radosti a slávy nebeské účasten a toho, že jsou mi tvé práce milé, skutečně okoušej.

24 * Přistoupiv pak i ten, kterýž vzal jednu
hřivnu, řekl: Pane, věděl jsem, že jsi ty
člověk přísný žna, kde jsi nerozsíval a
25 sbíraje, kde jsi nerozsypal: * i boje se od-
šel jsem a skryl hřivnu tvou v zemi: aj
26 tuť máš, což tvého jest. * A odpovídaje
pán jeho řekl mu: Služebníče zlý a leni-
vý, věděl jsi, že žnu, kdež jsem nerozsí-
27 val, a sbírám, kdež jsem nerozypal: * pro-
tož měl jsi ty peníze mé dáti penězoměn-
cům; a já přijda byl bych vzal, což jest
28 mého s požitkem. * Nu vezmětež od něho
tu hřivnu a dejte tomu, kterýž má deset
29 hřiven. * Nebo každému majícímu bude
dáno, a budeť více míti: od nemajícího
30 pak i to, což má, budeť odjato. * A toho
neužitečného služebníka uvrztež do těch
temností zevnitřních: tamť bude pláč a
31 skřípění zubů. * Když pak přijde Syn
člověka v slávě své a všickni svatí andělé
s ním, tedy posadí se na trůnu velebnosti
32 své: * a shromážděni budou před něj vši-
ckni národové; i rozdělí je na různo jedny
od druhých, tak jako pastýř odděluje ovce
33 od kozlů: * a postavíť ovce zajisté na pra-
34 vici své, kozly pak na levici. * Tedy dí
Král těm, kteříž na pravici jeho budou:
Pojďte požehnaní Otce mého, dědičně vlá-
dněte královstvím vám připraveným od
ustanovení světa. * Nebo jsem lačněl, a 35
dali jste mi jísti; žíznil jsem, a dali jste
mi píti; hostem jsem byl, a přijímali jste
mne; * nah jsem byl, a přioděli jste mne; 36
nemocen jsem byl, a navštívili jste mne;
v žaláři jsem seděl, a přicházeli jste ke
mně. * Tedy odpovědí jemu spravedliví 37
řkouce: Pane, kdy jsme tě vídali lačného
a krmili jsme tebe? neb žíznivého a dáva-
liť jsme píti? * Aneb kdy jsme tě viděli 38
hostě a přijali jsme tebe? neb nahého a
přioděli jsme tebe? * Aneb kdy jsme tě 39
viděli nemocného neb v žaláři, a přichá-
zeli jsme k tobě? * A odpovídaje Král 40
dí jim: Amen pravím vám, cožkoli jste
činili jednomu z bratří těchto mých nej-
menších, mně jste učinili. * Potom dí i 41
těm, kteříž na levici budou: Jděte ode mne
zlořečení do ohně toho věčného, kterýž
jest připraven ďáblu i andělům jeho. * Ne- 42
boť jsem lačněl, a nedali jste mně jísti;
žíznil jsem, a nedali jste mi píti; * hostem 43
jsem byl, a nepřijali jste mne; nah, a ne-
odívali jste mne; nemocen a v žaláři, a ne-
navštívili jste mne. * Tedy odpovědí jemu 44
i oni řkouce: Pane, kdy jsme tebe vídali
lačného, neb žiznivého, neb hostě, neb

---

24. *nerozsíval,* t. více chceš od jednoho míti, nežli on může s to býti. — *sbíraje:* shromažďuje.

25. *tuť* etc.: tuť máš své.

26. *lenivý:* odkládavý, t. ne tak z bázně jako z lenosti mou hřivnu si zakopal. — *žnu,* t. věrnou, upřímou a užitečnou práci sobě oblibuji. Neboť se tu Pán k tomu nepřiznává, jakoby něčeho nespravedlivě od svých služebníků žádal; ale to ukazuje, že jakož tělesnému pánu milý jest ten služebník, kterýž mu odněkud užitek přivede; tak také že on svých služebníků věrnou práci libuje a schvaluje, jakžto hned dále vysvětluje. A zkrátka to míní, že výmluvy nemají žádné ti, kteříž život svůj v zahálce tráví. — *sbírám,* shromažďuji odtud.

27. *s požitkem:* byl bych vzal své s úrokem.

28. *hřivnu.* Ne tak v budoucím jako ve zdejším životě od nevděčných a zahalečů Bůh dary své odjímá a vyvoleným svým je dává, čehož příklad při Židech, od nichž království své odjíti a pohanům dáti ráčil (výš 21, 43.), pročež apoštol svědčí, že skrze Židů zavržení stalo se pohanům spasení. Řím. 11, 15.

29. *dáno,* t. Bůh věrně pracujícím a darů jeho dobře užívajícím žehná, a jim den po dni většího světla a darů svých udělovati bude. Žlm. 18, 3. — *budeť:* rozhojníť se, z bohatneť. — *nemajícího,* t. u něhož darové boží bez užitku jako zakopaní zůstávajíce, aneb jemuž pobráni jsouce, tak jsou mu prospěšni, jakoby jich nikdy neměl. Viz podobné mluvení Páně, však v jiném smyslu, výš 13, 12. — *což má,* t. což se míti domnívá (Luk. 8, 18.), aneb čehož dobře neužívá, ale bez užitku ležeti nechává.

30. *uvrztež:* vyvrzte ven do tmy.

31. *v slávě,* t. kteréž částku nějakou při svém proměnění ukázati ráčil; výš 17, 2. II. Petr 1, 17. O té pak slávě Pán tuto zmínku činí, aby své učenníky ze smyslu scestného o zdejším království vyvedl, a tím jich potěšil, že v zdejší potupě věčně nezůstane, ale v své a ne cizí slávě k soudu přijde.

32. *od druhých,* t. vyvolené své od zatracenců. Tím pak mluvením Pán jakož bezbožníky děsí, tak také vyvolené své od nich vystříhá, ty pak, kteříž se nad takovou směsicí v církvi kormoutí, také potěšovati ráčí tím, že tudíž ty plevy z pšenice vyvity budou; vyš 3, 12.

33. *na pravici,* t. k místu plnému radosti, slávy a potěšení vyvolené své přivede a do oblaků je vstříc k sobě vtrhne. I. Tes. 4, 17. — *na levici,* t. zatracence na místě plném bíd a zlořečenství postaví.

34. *požehnaní,* t. vy právě blahoslavení a šťastní, kterýmž Otec můj nebeský ve věcech nebeských hojného požehnání udělil (Efes. 1, 3.) a zlořečenství s nich sňal. — *vládněte:* dědičně ujměte. — *od ustanovení:* od založení.

35. *přijímali:* přivinuli jste mne k sobě.

36. *seděl:* byl.

37. *odpovědí,* t. svou nehodnost znajíce a všecko své dobré milosti boží připisujíce. — *spravedliví,* t. kteříž z božího požehnání došli ospravedlnění. Nebo kteréž napřed (v. 34.) požehnanými nazval, ty též tuto spravedlivými nazývá, abychom znali, že ospravedlnění má svůj původ z božího požehnání.

40. *z bratří,* t. z lidí ve mne věřících a vás potřebujících. Nebo takovým jest ta čest dána, aby syny božími a tak bratřími Kristovými byli (Jan 1, 12.) a v takových domácích víry Kristus bývá sycen, napájen, odíván i navštěvován.

41. *ďáblu,* t. kterýž jest hlava a kníže všech jiných ďáblů, a jenž se v písmích svatých zde i onde satanem a belzebubem nazývá; výš 12, 24.

44. *jemu,* t. nechtějíce znáti své nepravosti a svého nelítostivého srdce.

nahého, aneb nemocného aneb v žaláři a
45 neposloužili jsme tobě? * Tedy odpoví jim
řka: Amen pravím vám, čehož jste koli
nečinili jednomu z nejmenších těchto, ani
mně jste nečinili. * I půjdou tito do trá- 46
pení věčného; ale spravedliví do života
věčného.

Hlava 26.

Potom k oběti aneb k útrpnosti I. se hotovil, *A.* jednaje s učenníky předpověděl o smrti své, spořádal o svátostech a konec učiniti chtěje starozákonní obrazné oběti novou pravou večeři ustanovil; *B.* jednaje s Bohem u veliké pokoře Otci svému se modlil, jednou, po druhé i po třetí; II. šel, nebo a) dal se jíti a b) na soudu *A.* duchovním bezpráví nesl *α.* od nepřátel, *β.* od Petra svého.

I stalo se, když dokonal Ježíš řeči
2 tyto všecky, řekl učenníkům svým: * Víte
že po dvou dnech velikánoc bude a Syn
člověka zrazen bude, aby byl ukřižován.
3 * Tehdy sešli se biskupové a zákonníci i
starší lidu na síň biskupa, kterýž sloul
4 Kaifáš. * A spolu radili se, jakby Ježíše
5 lstivě jali a zavraždili. * Ale pravili:
Ne v den sváteční, aby nebyl rozbroj
v lidu.
6 Když pak byl Ježíš v Betanii v domě
7 Šimona malomocného, * přistoupila k ně-
mu žena mající nádobu alabastrovou ma-
sti velmi drahé, i vylila ji na hlavu jeho,
když seděl za stolem. * A vidouce to učen- 8
níci jeho rozhněvali se řkouce: I k čemu jest
ztráta tato? * Neb mohla tato mast pro- 9
dána býti za mnoho a dáno býti chudým.
* A znaje to Ježíš dí jim: Proč za zlé 10
máte této ženě? Dobrý zajisté skutek uči-
nila nade mnou: * nebo chudé vždycky 11
máte s sebou; ale mne ne vždycky míti
budete. * Vylivši zajisté tato mast tuto na 12
mé tělo ku pohřbu mému to učinila.
* Amen pravím vám, kdežkoli kázáno 13
bude evangelium toto po všem světě, takéť
i to bude praveno, co učinila tato, na pa-
mátku její. * Tedy odšed k biskupům 14

---

46. *půjdou:* odejdou, t. hnáni jsouce od andělů do ohně věčného; výš 13, 42. — *trápení:* trestání, muky. Poněvadž Kristus Pán ty ráčí trestati, kteříž lidem chudým pobožným žádného dobrodiní činiti nechtěli; ovšem tedy těm nepravostí nepřehlídne, kteříž je trápili. II. Tes. 1, 6.

2. *velikánoc bude,* t. při jejímž čase já podlé Otcova uložení (Skut. 4, 28.) a mne k tomu před věky předzřízení (I. Pet. 1, 20.) smrt mám podniknouti, aby se tak připodobněné obětování beránka velikonočního naplnilo, a má smrt mnohým tu k svátku shromážděným v známost uvedena byla. — Ukazujeť se pak tu první příčina smrti Kristovy, t. Otcovo uložení, anobrž pastýře Krista Ježíše ubití (níž v. 31.) a Kristovo poslušenství (Fil. 2, 8.) a dobrovolné k smrti do Jerusalema jití. — *zrazen:* vydán bude.

3. *Tehdy,* t. toho času, v němž Kristus Pán oznámil o dni utrpení svého, to jest dva dni před velikonocí. Mar. 14, 1. — *na síň:* ke dvoru, na palác biskupův.

4. *lstivě,* t. beze vší hodné příčiny. — Druhá tedy příčina smrti Kristovy jsou fariseové a zákonníci.

5. *v den svat:* v svátek, t. v hod velikonoční nejímejme ho, ani nezabíjejme, aby, poněvadž se v ten čas veliké množství lidu židovského se všech stran shlukne, na nás se neobořili a nás nepomordovali. Nepřátelé se smrtí Kristovou po velikonoci odložiti chtěli; ale Bůh to spůsobil, aby ne podlé jejich vůle, ale podlé jeho uložení pravý Beránek velikonoční na velikonoc za nás obětován byl. I. Kor. 5, 7.

6. *v Betanii,* t. šest dní před velikonocí, prvé nežli Pán do Jerusalema přijeti ráčil. Jan 12, 2. 3. — *malomocného,* t. kterýž někdy malomocný býval a od Krista Pána uzdravení došel, ano i po uzdravení malomocný sloul a to příjmí obdržel. Příklad tuto vidí se vděčnosti dobrodiní božích na tom Šimonovi ukázaný a ku Kristu přijetím ho do domu od něho prokázaný.

7. *žena,* t. Maria, sestra Lazarova. Jan 12, 3. — *nádobu* etc. Ř. alabastr. Jest pak alabastr kámen bílý, pěkný, z něhož dělávány bývaly nádobky příhodné k chování mastí vonných, podlé čehož i ty nádobky slouly alabastr. — *jeho,* t. tak až se po všem těle jeho i na nohy rozlila; viz Jan 12, 3. — *stolem,* t. s Lazarem a jinými spolu stolícími. Jan. 12, 2.

8. *rozhněvali se,* t. vida to Jidáš, rozhněval se. Nebo to samému Jidášovi svatý Jan přičítá (Jan 12, 5.) a to buď proto, že on nejvíce o to reptal a jiné k tomu též podpaloval; buď že evangelista tento, jako i svatý Marek, pod jmenem mnohých nemíní než jednu osobu, jako i sv. Matouš zmínku čině o rouhání lotrů. Níž 27, 44. — *ztráta* etc., t. proč jest to marně a bez potřeby vylito. Neboť rozumu těla zdá se, že to v ztrátu přichází a jako do bláta uvrženo bývá, což se na Krista v maličkých jeho vynakládá.

10. *znaje:* znav, řekl jim. — *za zlé* etc. zarmucujete, Ř. těžkost činíte, práci činíte.

11. *máte* etc., t. nejsouce nikde a nikdy chudých prázdni, budete jim moci dobře činiti. — *míti* etc. t. tak tělesně. Nebo sic jinak kdyby Kristus zde tělesně zůstával, knězemby věčným býti nemohl (Žid. 8, 4.), anižby Ducha svatého seslal (Jan 16, 7.). Protož jinde o tom, že svět opouští a jde k Otci, světle pověděl. Jan 16, 28. Strany pak svého božství a darů Ducha svatého a milostné ochrany a správy se svými do skonání světa a na věky zůstal (níž 28, 20. Jan 14, 16.) a zůstává.

12. *Vylivši,* Ř. uvrhši. — *učinila.* Bůh divným svým řízením to spravoval a k tomu cíli to obrátil, aby tím Pána pomazáním smrt jeho blízká vyznamenána byla.

13. *toto,* t. nejen toliko tento kousek utrpení, ale i všecko Páně učení.

jeden ze dvanácti, kterýž sloul Jidáš Iška-
15 riotský, * řekl: Co mi chcete dáti, a já
vám ho zradím? A oni uložili jemu dáti
16 třidceti stříbrných. * A od té chvíle hle-
dal příhodného času, aby ho zradil.
17 Prvního pak dne přesnic přistoupili
k Ježíšovi učenníci řkouce jemu: Kde chceš,
ať připravíme tobě, aby jedl beránka?
18 * On pak řekl: Jděte do města k jednomu
a rcete jemu: Vzkázalť Mistr: Čas můj
blízko jest, u tebeť jísti budu beránka
19 s učenníky svými. * I učinili učenníci tak,
jakož jim poručil Ježíš, a připravili beránka.
20 A když byl večer, posadil se za stůl
21 se dvanácti. * A když jedli řekl: Amen
pravím vám, že jeden z vás mne zradí.
* I zarmoutivše se velmi počali každý z nich 22
říci jemu: Zdali já jsem, Pane? * On pak 23
odpovídaje řekl: Kdo omáčívá se mnou
rukou v mise, tenť mne zradí. * Syn za- 24
jisté člověka jde, jakož psáno o něm; ale
běda člověku tomu, skrze něhož Syn člo-
věka zrazen bude: dobréby bylo jemu, aby
se byl nenarodil člověk ten. * Odpovídaje 25
pak Jidáš, kterýž ho zrazoval, dí: Zdali já
jsem, Mistře? Řekl jemu: Ty jsi řekl.
A když oni odvečeřeli, vzav Ježíš chléb 26
a dobrořečiv lámal a dal učenníkům a
řekl: Vezměte, jezte: to jest tělo mé.
* A vzav číši a díky činiv dal jim řka: 27

---

14. *odšed*, t. po tak otcovském a laskavém Kristově napomenutí nic se nenapravil; ale jako jiní bezbožní (II. Tim. 3, 13.) ze zlého vždy v horší prospíval. — A tak příčinou třetí z těch, kteréž se tu pokládají, smrti Páně byl.

15. *uložili:* odvážili, totiž jak tam obyčej býval peníze vážiti a ne čísti.

17. *přesnic*, t. dne čtrnactého měsíce u Židů prvního (Exod. 12, 14.), kterýž se s naším měsícem březnem s nemalé částky srovnává. Nebo ten den čtrnáctý obyčej byl zabíjeti beránka (Mar. 14, 12. Luk. 22, 7.), podlé čehož sloul den připravování. Že pak ten den čtrnáctý, kterýž tuto byl Kristu a ne Židům den připravování, evangelista dnem přesnic nazývá, ježto teprv dne patnáctého dnové přesniční neb velikonoční bývali, to proto činí, že u Židů nastávající den s večera se počítal. A tak Kristus Pán, maje sobě dne čtrnáctého ve dne beránka připraveného, u večer, když se den patnáctý začínal, podlé božího zákona a ne podlé židovských nálezků beránka s učenníky jedl. — *učenníci*, t. Petr a Jan od něho k tomu ponuknuti byvše. Luk. 22, 8.

18. *do města.* Kristus Pán posýlaje Petra a Jana do města Jerusalema, ze jmena jim ani osoby, ani domu, do něhož jíti měli, nejmenoval, ale toliko, že je člověk nějaký nesa džbán vody potká, jim oznámil (Mar. 14, 14.), a aby vejdouce za ním do domu u hospodáře toho jemu hospodu zjednali, jim poručil; a to proto jim neoznámil o tom domu, aby oni o jeho vševědoucnosti jsouce ujištění věděli, že on ne nějakou náhodou, ale věda o smrti své dobrovolně jde do Jerusalema, a protož aby se na jeho smrti potupné nehoršili. — *Vzkázalť:* praví. — *blízko*, t. buď ten, v němž mám beránka jísti, buď raději ten, v němž mám podlé uložení Otcova umříti. — *jísti*, Ř. učiním velikunoc, Pascha, t. slaviti neb konati budu velikunoc. Podob. Žid. 11, 28.

19. *poručil:* uložil, rozkázal.

20. *posadil se*, t. k jedení beránka. Že pak při jídle toho beránka nestál a jiných obřadů židovských nezachovával, nic tím proti zákonu božímu nečinil. Viz toho vysvětlení Exod. 12, 11. — *dvanácti.* Jiní dokládají: učenníky.

21. *jedli*, t. beránka. — *Amen*, J. Amen, amen.

23. *se mnou*, t. kterýž se mnou za stolem mým sedá a jídá (Pod. Žlm. 40, 10.). Protož podlé výkladu svatého Jana (Jan 13, 18.) má to slyšáno býti na Kristovo nad tím svým neupřímým náchlebníkem naříkání, a ne tak dalece na znamení a jako prstem na něho ukázaní.

24. *jde*, t. v život lepší neb k Otci svému nebeskému (Jan 16, 28.) a to skrze smrt ohavnou, od svého zrádce na sebe přivedenou. — *běda.* Jakoby řekl: Játť strany své osoby na to nic nedbám, že mám umříti, nebo nic jiného mi se nestane, než což můj Otec uložil a v písmích svatých oznámil; ale na toho, skrze něhož se to děje, hrozné pomsty boží dolehnou.

25. *Ty* etc., t. ty jsi ten. Jakoby řekl: Játť tebe ze jmena nejmenuji, ani tvého neupřímého úmyslu tebe jmenováním nezjevuji; ale ty sám že jsi takový k tomu se znáš, ježto kdyby jen mou dobrotu chtěl znáti a tak nestydatého čela nebýti, mohlby sobě usmysliti. Podob. níž v. 64.

26. *odvečeřeli*, Ř. jedli. — *dobrořečiv:* díky učiniv, t. buď Otci svému chválu vzdav z vykoupení lidského pokolení, kteréž se hned státi mělo, jehož na památku svátost těla a krve své ustanovoval, buď chleba toho obecného k zvláštní věci, to jest aby byl svátostí těla jeho, posvětiv a od jiného chleba jej odděliv. — *lámal*, t. netoliko pro snadnější jeho mezi učenníky rozdělování, ale ovšem k vyznamenání a na svědectví, jakož svého za hříchy naše polámání (Isai. 53, 5,), to jest ukřižování; tak také sebe a svého zasloužení v účastnost všechněm věřícím podávání. I. Kor. 10, 16., též 11, 23. — *dal*, t. na znamení a jistotu pevnou toho, že sebe se vším svým zbožím jim v účastnost a za pokrm jako chléb pravý životní dává. .Jan 6, 51. I. Kor. 10, 16. — *tělo mé*, t. kteréž se za vás dává. Semť sluší ona slova u svatého Jana, kterýmiž praví: A chléb, kterýž já dám, tělo mé jest, kteréž dám za život světa. Což za večeří praví „tělo své“ tuto jmenuje carnem suam, tolikéž jako tělo své. Což za večeří praví, že tělo své dá za nás, tuto u svatého Jana, totižto, že dáno bude za život světa. Protož se též to tělo za večeří nám dává, kteréž na kříži viselo; též ta krev za večeří, kteráž na kříži za nás vylita byla. Toto jest tělo mé, kteréž se za vás dává, ne nové, ne jiné, ale dokonale to, kteréž potom na kříži viselo. Co jest na kříži viselo? Ježíš Kristus boží Syn, Bůh a člověk. Protož se nám na večeři Páně k jedení předkládá, ne chléb a víno, ale Ježíš Kristus, boží Syn, Bůh a člověk. Toto jest vyznání pravých křesťanů o večeři Páně, že Pán Ježíš, jakož na poslední večeři, tak také i podnes učenníkům svým a věřícím, když večeři připomínají v té svátosti, své opravdové tělo a krev opravdu k přijímání dává k posilnění duší k životu věčnému a abychom my v Kristu a Kristus v nás zůstal. Ustanovil pak Kristus Pán večeři Páně: 1.) aby jiná vyobrazení naplnil a proroctvím otců starých aby také v jiných věcech dosti učinil. (Gen. 14, 18. Žlm. 109, 4. Žid. 7, 1—12.) 2.) Že nového zákona měl

28 Píte z toho všickni; * neb to jest krev má,
krev ta nové smlouvy, kteráž za mnohé
29 vylévá se na odpuštění hříchů. * Ale pra-
vímť vám: žeť nebudu píti od této chvíle
z tohoto plodu vinného kořene až do ono-
ho dne, když jej píti budu s vámi nový
v království Otce svého.
30 A sezpívavše písničku vyšli na horu
31 Olivetskou. * Tedy dí jim Ježíš: * Všickni
vy zhoršíte se nade mnou této noci; nebo psá-
no jest: Bíti budu pastýře a rozprchnouť se
32 ovce stáda. * Ale když zmrtvých vstanu,
33 předejdu vás do Galilee. * Odpovídaje pak
Petr řekl jemu: Byť se pak všickni hor-
šili nad tebou, játť se nikdy nezhorším.
34 * Řekl mu Ježíš: Amen pravím tobě, že
této noci, prvé než kohout zazpívá, tři-
35 krát mne zapřeš. * Dí jemu Petr: Bychť
pak měl s tebou i umříti, nikoli nezapři
tebe. Takť podobně i všickni učenníci pra-
vili.
Tedy přišel s nimi Ježíš na místo, 36
kteréž sloulo Getsemany, i dí učenníkům:
Poseďtež tuto, ažť odejda pomodlím se tamto.
* A pojav s sebou Petra a dva syny Ze- 37
bedeovy, počal se rmoutiti a teskliv býti:
* tedy dí jim: Smutnáť jest duše má až 38
k smrti; pozůstaňtež tuto a bdětež se mnou.
* A poodšed maličko padl na tvář svou 39
modle se a řka: Otče můj, jestli možné,
nechť odejde ode mne číše tato: avšak
ne jakž já chci, ale jakž ty chceš. * I při- 40
šel k učenníkům a nalezl je, ani spí. I řekl
Petrovi: Takliž jste nemohli jediné hodiny
bdíti se mnou? * Bdětež a modlte se, abyste 41
nevešli v pokušení. Duch zajisté hotov jest,

---

novou obět jedinou a čistou ustanoviti, a to 3.) k ustavičné oběti církve své.

28. *to:* ta, t. číše. Luk. 22, 20. — *nové* etc: nového zákona, t. tou číší aneb tou krví mou utvrzuje se nová smlouva s vámi učiněná. — *vylévá se,* t. po malém čase vylita bude za mnohé, to jest za všecky vyvolené, za kteréž Otci svému se modlil, když se k obětování těla a krve své na oltáři kříže strojil. Jan hl. 17. Mluví pak tuto Pán o věci budoucí jako o přítomné pro jistotu toho, že se tak a nejinak stane, jakoby se již přítomně dálo. Podob. Jan 10, 17.

29. *od této* etc., Ř. od nyní, t. nebudu dlouho s vámi zde na světě tak tělesně přebývati. — *Otce svého,* t. jakož ve věčném životě budu s vámi radosti a potěšení užívati; tak také v oslaveném těle, jakéž má býti v království Otce mého, budu s vámi pro utvrzení vás u víře jísti a píti. Skut. 1, 3., též 10, 41.

30. *písničku.* Píší někteří, že u Židů byl obyčej, po jídle beránka osm žalmů sezpívati počna od 112 jiné dále položené; a ti žalmové že slouli veliké Alleluja, i smyslí, že těch také osm žalmů Kristus Pán s učenníky sezpíval. — *Olivetskou:* olivovou.

31. *Bíti* etc.: já ubiji; viz toho vysvětlení Zach. 13, 7. — *stáda,* t. učenníci Kristovi.

32. *když etc.*: po svém zmrtvých vstání.

34. *zazpívá,* t. ve velmi krátkém čase, viz Jan. 13, 38.

36. *Getsemany,* t. jenž se vykládá údolí, kdež, jakž svatý Jan píše, byla zahrada. Jan 18, 1. Šel pak proto na to místo Pán, aby se modlil (Luk. 22, 40.) a v ruce nepřátelům dobrovolně se vydal, anobrž Otci svému již se u vůni sladkosti (Efes. 5, 2.) obětovati začal. — *Poseďtež* etc., t. proto, abyste jakožto mdlí na můj zármutek a tuhý boj (Luk. 22, 44.) se dívajíce více nezemdleli. Neboť tuto náš lítostivý biskup tak činí, jako otec tělesný, kterýž, kdyžby měl do boje táhnouti, nechalby někde dítek ze zadu, v místě pevném a bezpečném.

37. *teskliv* etc.: přetěžce se svírati, hrozně sobě stýskati, t. proto, že viděl hněv boží proti sobě roznícený a jako přehořkého nápoje plnou číši k vypití sobě nalitou. Níž v. 39. Nemáť pak tak smýšleno býti, žeby mučenníci, z nichž mnozí na smrt šli s potěšenou myslí, udatnější nežli Kristus Pán byli; nebo veliký jest v tom rozdíl mezi nimi a Kristem: 1.) Že oni na závist ďábelskou, z níž smrt pošla (Moud. 2, 24.), tak jasně jako Kristus hleděti neumějí. 2.) Oni smrti přemožené, anobrž umořené (Ose 13, 14.) na sebe očekávají; ale on se smrtí (ať se tak dí) ještě silnou a ne podmaněnou bojoval a ďábla zahlazoval. (Žid. 2, 14.). 3.) Vyvolení ze světa jdouce vědí, že sobě hříchy na věčné časy odpuštěné mají (Jer. 31, 34., též 50, 20.) a buďto že jsou živi, buďto že umírají, v milosti boží zůstávají (Řím. 14, 8.); ale Pán na to hleděl, že tu při jeho smrti nejvíce na něho, Beránka čistého (Jan 1, 29.), hříchové světa a zlořečenství zákona jako hora těžké se valí (Gal. 3, 13.) a Otec hněv svůj vylévá a tak pro hříchy naše bije. (Isai. 53, 10). 4.) Vyvolení i při smrti Boha pomocníka mají, jemuž duše své poroučejí (I. Petr 4, 19.); ale Kristus Pán i od svého Otce byl jako poopuštěn (níž 27, 46.) a žádného neměl, kdoby potěšil; alebrž sám spasení připravoval, a jako lisici neb čeřen nějaký tlačil (Isai. 63, 3.); jakž se tedy neměl lekati a rmoutiti? Avšak v tom, čehož se strašil, není shlcen. Žid. 5, 7.

38. *k smrti,* t. až zámutkem téměř mru aneb až mi se ten zámutek se smrtí rovná. — *pozůstaňtež:* počekejte, postrpte.

39. *odejde*: mne pomine. — *číše,* t. hněv tvůj hrozný a trápení pekelné pro hříchy lidu na mne se valící (výš 20, 22.). Že pak Kristus Pán vysvobozen býti z Otcova hněvu žádal, nemá tak myšleno býti, žeby vůli jeho odporen byl a z práce pravému prostředníku náležité se vytahoval, neb by již tak bez hříchu nebyl; ale tak po lidsku pro lidi mluviti ráči, aby známé bylo, že on, když nám spasení připravoval, hrozných trápení pocítil a bez čitelnosti nebyl. K tomu také jako pravý člověk to činil, což lidem v zármutcích činiti náleží, t. aby oni modlitbami tvář boží hněvivou předcházeli, jemu pak, aby on to, což mu se dobře líbí, činiti ráčil, zúplna zanechávali, i na tom což on učiní přestávali. — *já chci,* t. jelikož jsem člověk. Jakoby řekl: S tou výminkou za vyproštění ze zlého se modlím, jestliže ty chceš mne z něho vysvoboditi; sic jinak jakáž jest vůle tvá, takováž jest i má.

41. *pokušení,* t. satanovo takové, žebyste v něm jako v moři utonuli. — *Duch,* t. váš od Boha opravený. — *hotov,* t. i na smrt se mnou jíti. — *nemocno*: mdlé jest, t. k snášení pokušení pro zkázu přirozenou a v těle vašem přebývající (Řím. 7, 18.), protož jest vám potřebí se modliti a se svým tělem zkaženým bojovati.

42 ale tělo nemocno. * Opět podruhé odšed
modlil se řka: Otče můj! nemůže-liť tato
číše minouti mne, než abych ji pil; staniž
43 se vůle tvá! * I přišed k nim nalezl je
a oni zase spí; nebo byly oči jejich obtí-
44 ženy. * A nechav jich opět odšel, a modlil se
45 po třetí tuž řeč říkaje. * Tedy přišel k u-
čenníkům svým a řekl jim: Spětež již a
odpočívejte! Aj, přiblížila se hodina, a Syna
46 člověka zrazují v ruce hříšných. * Vstaňtež,
pojďme! Aj, přiblížil se ten, jenž mne zra-
zuje.
47 A když on ještě mluvil, aj Jidáš jeden
ze dvanácti přišel a s ním zástup mnohý
s meči a s kyjmi, poslaných od biskupův
48 a starších lidu. * Ten pak, jenž jej zrazo-
val, dal jim znamení řka: Kteréhožťkoli
49 políbím, ten jest; držtež jej. * A hned při-
stoupiv k Ježíšovi řekl: Zdráv buď Mistře!
50 a políbil jej. * A Ježíš řekl jemu: Příteli,
nač jsi přišel? Tedy přistoupili a ruce
51 vztáhli na Ježíše a jali ho. * A aj jeden
z těch, kteříž byli s Ježíšem, vztáh ruku
vytrhl meč svůj, a udeřiv služebníka bi-
52 skupova uťal ucho jeho. * Tedy dí mu
Ježíš: Obrať meč svůj v místo jeho; nebo
všickni, kteříž meč berou, od meče zahy-
nou. * Zdaliž mníš, žebych nyní nemohl 53
prositi Otce svého, a vydalby mi více než-
li dvanácte pluků andělů. * Kterakžby 54
se pak naplnila písma, kteráž svědčí, že
tak musí býti? * V tu hodinu řekl Ježíš 55
zástupům: Jako na lotra vyšli jste s meči
a s kyji jímat mne. Na každý den se-
dával jsem u vás uče v chrámě, a nejali
jste mne. * Ale toto se všecko stalo, aby 56
se naplnila písma prorocká. Tedy učen-
níci všickni opustivše ho utekli.
A oni javše Ježíše vedli ho ke Kaifášovi 57
biskupu, kdežto zákonníci a starší byli se
sešli. * Ale Petr šel za ním zdaleka až 58
do síně biskupovy; a všed vnitř seděl se slu-
žebníky, aby viděl všeho toho konec. * Bi- 59
skupové pak a starší i všecka ta rada
hledali křivého svědectví proti Ježíšovi,
aby jej na smrt vydali: * ale nenalezli; a 60
ačkoli mnozí křiví svědkové přistupovali,
však nenalézali. Naposledy pak přišedše
dva křiví svědkové * řekli: Tento pově- 61
děl: Mohu zbořiti chrám boží a ve třech
dnech zase jej ustavěti. * A povstav biskup 62
vece jemu: Nic neodpovídáš? Což pak tito
proti tobě svědčí? * Ale Ježíš mlčel. I od- 63
povídaje biskup vece jemu: Zaklínám tě

---

42. *Opět*: zase — *minouti*: odjíti ode mne. — *staniž:* budiž.

44. *po třetí,* t. pro velikou hrůzu hněvu božího a pro příklad dobrý, abychom i my nejsouce pojednou vyslyšáni sobě v dobré práci nesteskli, ale po třikrát i více, bylaliby toho potřeba, za jednu a tuž věc Pánu Bohu se modlili. Podob. II. Kor. 12, 8. — *říkaje:* mluvě.

45. *odpočívejte,* t. ano pospěte vy sobě. — *hodina,* t. v níž mám býti jat a na smrt vydán. Podob. Jan 13, 1. — *hříšných,* t. pohanům lidem modlářským a Boha neznajícím, kteréž jinde Duch Páně nazývá lidmi bezbožnými a nešlechetnými. Isai. 53, 9. Skut. 2, 23.

47. *dvanácti,* t. apoštolů. Nebo což Pán svým předpovídal, že od svých vlastních budou zrazováni (výš. 10, 21.), toho tuto sám zkusil a svým příkladem potvrdil. — *zástup.* Lid obecný svým jímáním byl čtvrtou příčinou smrti Páně.

48. *Ten* etc.: zrádce, zrazující, zrazovatel. — *držtež jej,* t. ať vám neujde.

49. *Zdráv* etc., Ř. raduj se, dobré mysli buď.

50. *Příteli:* tovaryši. — *nač* etc. Co ty zde chceš? t. proto-li jsi přišel sem, aby mne pozdravil, čili něco jiného myslíš? Jakoby řekl: Ó Jidáši, ačkoli se za přítele staviš; avšak já to vím a na tvé svědomí se odvolávám, že ty pod tím přátelstvím mého zlého hledáš. — *vztáhli:* uvrhli.

51. *jeden,* t. Petr, kterýž horlivostí bez umění jsa k tomu puzen, Pána brániti počal. Jan 18, 10. — *služebníka,* t. jehož jmeno Malchus. Jan 18, 10.

52. *berou,* t. sobě neřádně jej osobují, a sami sobě křivdy napravují, neb nad jinými vymstívají a v moc světa se vtírají. — *zahynou,* t. poněvadž jiné mordují, tou příčinou podlé božího úsudku krev také jejich vylita bývá. Gen. 9, 6.

53. *vydalby:* postavilby mi, t. k obraňování mne. — *pluků,* zástupů, tlumů, t. jakž se osobně říká, dvanácte práporců andělů.

55. *jímati mne,* t. jakáž toho jest potřeba, abyste na mne jako na nějakého lotra, kterýž se jímati nedá, s takovou zbrojí táhli, však já dobrovolně vám jímati se dám a žádných vojsk k ochraně své neužívám. — *nejali.* Jakoby řekl: Není pochybné, že vám v paměti zůstává, jak jste posláni byvše do chrámu mne jímat, místo mne jímání slavné svědectví mně a mému učení vydali. (Jan 7, 45.) A protož, jakož toho posuďte, s jakým vy svědomím mne prvé chválivše nyní jímati můžete; tak i to vězte, že jakož jsem vás tehdáž, dokudž hodina má nepřišla, držel, abyste na mne sáhnouti nemohli; tak i nyní, kdybych jen chtěl, mohlbych vám to učiniti a na vaši zbroj nic nedbati; ale což činím, všecko dobrovolně činím a v tom písma svatá plním; vy pak mně za mé učení pilné zlým se odplácíte.

56. *Tedy*: Tožť.

58. *do síně:* do dvoru. — *vnitř:* tam. — *konec,* t. co se s Kristem díti bude.

59. *na smrt* etc.: o hrdlo připravili.

60. *nenalezli,* t. coby proti němu spravedlivě svědčiti mohli. A tuť se vidí, že křiví svědkové pátou příčinou smrti Páně byli.

61. *řekli,* t. Kristovy řeči převracujíce a sprosta klamajíce. Nebo Kristus Pán nikdy neřekl, mohu zbořiti chrám tento, ale řekl: Zrušte, t. zrušíte chrám tento, a ve třech dnech zase vzdělám jej. (Jan 2, 19.) K tomu, ne o tom jerusalemském chrámě, ale o svém těle to mluviti ráčil. Jan 2, 21. — *zbořiti:* rozmetati.

63. *Boha,* t. na místě božím tě zavazuji a mocí jeho poroučímť, aby ne jináče, než jakoby před

skrze Boha živého, aby nám pověděl, jsi-li
64 ty Kristus ten Syn boží? * Dí mu Ježíš:
Ty jsi řekl. Ale však pravím vám, od
toho času uzříte Syna člověka sedícího
na pravici moci boží a přicházejícího na obla-
65 cích nebeských. * Tedy biskup roztrhl
roucho své řka: Rouhal se; což ještě po-
třebujeme svědků? Aj, nyní jste slyšeli rou-
66 hání jeho. * Co se vám zdá? A oni od-
67 povídajíce řekli: Hodenť jest smrti. * Tedy
plili na tvář jeho a pohlavkovali jej; jiní
68 pak hůlkami jej bili * říkajíce: Hádej nám
Kriste, kdo jest ten, kterýž tebe udeřil?
69 Ale Petr seděl vně v síni; i přistou-
pila k němu jedna děvečka řkouc: I ty
jsi byl s Ježíšem tím Galilejským. * On pak 70
zapřel přede všemi řka: Nevím, co pravíš.
* A když vycházel ze dveří, uzřela jej 71
jiná děvka; i řekla těm, kteříž tu byli: I
tento byl s Ježíšem tím Nazaretským. * A 72
on opět zapřel s přísahou řka: Neznám
toho člověka. * A po malé chvíli přistou- 73
pivše ti, kteříž tu stáli, řekli Petrovi: Jistě
i ty z nich jsi, neb i řeč tvá známa tebe
činí. * Tedy počal se proklínati a přisa- 74
hati řka: Neznám toho člověka. A hned
kohout zazpíval. * I rozpomenul se Petr 75
na slovo Ježíšovo, kterýž jemu byl řekl:
Prvé, než kohout zazpívá, třikrát mne za-
přeš. A vyšed ven plakal hořce.

Hlava 27.

Na soudu B) světském 1. ospravedlněn v své nevinnosti od Jidáše, zrádce svého, 2. neuctěn od a) žalobníků, b) soudce a c) zběři, 3. na smrt vyveden, 4. ukřižován. Tu snášel pohanění a) před smrtí od α) bojovníků, β) soudce, γ) Židů a δ) zločince; b) při smrti, neb α) modlitbu jeho převrhli, β) octem jej napájeli. V tom pohanění politován jest od stvoření 1. nerozumného a) veřejně slunce zatměním, b) obzvláštně roztržením opony; 2. rozumného a) mrtvého, ale oživeného, b) živého α) z nevěřících, β) z věřících; c) po smrti dopustil se 1. s kříže do hrobu složiti, 2. v hrobě zapečetiti.

A když bylo ráno, vešli v radu vši-
ckni biskupové a starší lidu proti Ježíšovi,
2 aby jej na smrt vydali. * I svázavše jej
vedli a vydali ho pontskému Pilátovi vlá-
daři. * Tedy vida Jidáš zrádce jeho, žeby 3
odsouzen byl, želeje toho, navrátil zase

---

samým Bohem stál a od něho samého tázán byl, tak pravdu pověděl. To pak biskup ne proto činil, jakoby pravdy vyhledával, ale jen Pána za slova lapiti chtěl. Podobně učinil Achab Micheášovi proroku. III. Král. 12, 16. — *Syn boží*: některá vydání dokládají ta slova: Boha živého.

64. *Ty jsi řekl,* t. tak jest, jak ty pravíš, že já jsem. Mar. 14, 61. Jakoby řekl: Již to po vrchu leží a mnohými důvody jest prokázáno, tak že ani ty odepříti tomu nemůžeš, žeť jsem i Syn boží, jehož Daniel na oblacích přicházejícího viděl (Dan. 7, 13.), i Mesiáš, o jehož se na pravici posazení David předpověděl (Žlm. 109, 1.), anobrž i soudce všeho světa (Žlm. 95, 13.). A protož ačť nyní před vámi tak stojím, jakobych s nic býti nemohl; a však od tohoto času moci mé pocítíte a, jaké dílo proti vůli vaší dělati budu, uzříte, anobrž i když se k soudu poberu, k svému zármutku mne uhlédáte. — *moci*, t. moci boží v nebi i na zemi užívajícího, a všecko všudy a zvláště skrze přisluhování slova svého církev řídícího a ji ochraňujícího. Toho pak nemálo tito nepřátelé při seslání i po seslání Ducha svatého spatřili. — *na oblacích*, t. k soudu poslednímu, výš. 24, 30.

65. *roucho,* t. na znamení toho, jakoby zármutek veliký nad tím, jak on dí, rouháním Kristovým měl, tak že tím zármutkem srdce jeho se roztrhlo neb rozpuklo. To pak učinil proti boží zápovědi. Nebo ačkoli to činívali ti, kteříž v zármutku nějakém byli (IV. Král. 5, 7., Skut. 14, 14) aneb rouhání se Bohu slyšeli; avšak nejvyššímu knězi bylo zapovědíno toho činiti (Lev. 21, 10.), protože se on nemá žádnými náklonnostmi a vášněmi dáti přemoci. Tento pak bezbožník, slyše vyznání od Krista pravé, jakoby se nějakého rouhání zhrozil, i na tu boží zápověd nic nedbal, anobrž pod zástěrou obhajování slávy boží, nevinné Kristovy krve žíznil a sobě podobných vrahů spůsob vymaloval. — *svědků*, t. jimižby na něho toho, že jest rouhač a na hrdle trestání hoden, dokázáno bylo.

66. *zdá,* t. zdá-li se vám toto rouhání jeho dostatečnou příčinou k odsouzení, a jaké smrti zasloužil? — *smrti:* na hrdle trestán býti.

67. *pohlavkovali*, J. poličkovali.

68. *Hádej:* prorokuj, t. když se prorokem děláš.

73. *řekli:* řkou. — *řeč tvá*, t. spůsob mluvení galilejských od jiných Židů rozdílný a ke Kristovu mluvení neb řeči podobný. Mar. 14, 70.

75. *na slovo,* t. když po druhé již kohout zazpíval (Mar. 14, 72.) a Pán na něho totiž na Petra laskavým okem popatřil (Luk. 22, 61.). Nebo první kohoutovo zpívání Petr mimo uši pustil a i při druhém bezpochyby totéž bylby učinil, kdyby Pán na něho nebyl pohleděl a Duchem svým jeho srdce se nedotekl.

1. *vešli*: učinili radu, uradili se. — *na smrt* etc.: usmrtili.

2. *vládaři.* Veliká nemoudrost žalobníků Kristových byla, že se o nejpřednější pravidla pravého náboženství, to jest o Mesiáše a vykonávání k vrchnostem povinností (Luk. 23, 2.) k slepci a neznabohu utekli.

3. *želeje:* litovav. Rozdílná tato lítost Jidášova od Petrovy byla tím, že Jidáš víry neměl, i sobě zoufal a k apoštolům a tak k církvi se netáhl, aby se s Bohem i s ní smířil, ale k nepřátelům Kristovým se obrátil.

Dle Caracci-ho ryl Unzelmann.

A spletše korunu z trní vstavili na hlavu jeho a dali třtinu v pravou ruku jeho.

(Mat. 27, 29.)

třidceti stříbrných biskupům a starším
4 * řka: Zhřešil jsem zradiv krev nevinnou.
Oni pak řekli: Co nám do toho? ty viz.
5 * A on povrh ty stříbrné v chrámě odšel
6 pryč, a odšed osidlem oběsil se. * Bisku-
pové pak vzavše ty stříbrné řekli: Neslu-
šíť jich vložiti do pokladnice; nebo mzda
7 krve jest. * A poradivše se koupili za ně
pole to hrnčířovo ku pohřbu poutníků.
8 * Protož nazváno jest pole to *Hakeldama*,
to jest pole krve, až do dnešního dne.
9 * A tehdy naplnilo se pověděni Jeremiáše
proroka řkoucího: A vzali třidceti stříb-
ných mzdu ceněného, kterýž ceněn byl od
10 synů israelských; * a dali je za pole hrnčí-
řovo, jakož mi ustanovil Pán.
11 Ježíš pak stál před vládařem, a otá-
zal se ho vládař řka: Ty-li jsi ten král
židovský? Ježíš pak řekl jemu: Ty pravíš!
12 * A když na něj biskupové a starší žalo-
13 lovali, nic neodpověděl. * Tedy dí mu Pilat:
Neslyšíš-li, kteraké věci proti tobě svědčí?
14 * Ale on neodpověděl jemu ani k jednomu
slovu, tak že se vládař velmi divil.
15 Měl pak obyčej vládař v svátek pro-
pustiti lidu vězně jednoho, kteréhožby chtěli.
* I měli v ten čas vězně znamenitého, 16
kterýž sloul Barabbáš. * Protož když se 17
lidé sešli, řekl jim Pilat: Kterého chcete,
ať vám propustím? Barabbáše-li čili Ježíše,
jenž slove Kristus? * Nebo věděl, že jej 18
ze závisti vydali. * A když seděl na soudné 19
stolici, poslala k němu žena jeho řkouc:
Nic neměj činiti se spravedlivým tímto,
nebo jsem mnoho trpěla dnes ve snách
pro něho. * Ale biskupové a starší navedli 20
lid, aby prosili za Barabbáše; Ježíše pak
aby zahubili. * I odpověděv vládař řekl 21
jim: Kterého chcete z těch dvou, ať vám
propustím. A oni řekli: Barabbáše. * Dí 22
jim Pilat: Co pak učiním s Ježíšem, jenž
slove Kristus? * Řekli mu všickni: Ukři- 23
žován buď! Vládař pak řekl: I což jest
zlého učinil? Oni pak více křičeli řkouce:
Ukřižován buď. * A vida Pilat, žeby nic 24
neprospěl, ale žeby větší rozbroj byl, vzav
vodu umyl ruce před lidem řka: Čist jsem
já od krve spravedlivého tohoto; vy vizte!
* A odpověděv všecken lid řekl: Krev 25
jeho na nás i na naše dítky. * Tedy pro- 26
pustil jim Barabbáše; ale Ježíše zbičovav
vydal, aby byl ukřižován.

---

4. *krev* etc., t. člověka nevinného. — *ty viz,* t. cos učinil.

5. *stříbrné.* Jak hrozný jest hřích krve nevinné vylévání, že i ten Jidáš ty peníze sobě zošklivil, na něž se ulakoměv krev nevinnou zradil, ano i biskupové také za nehodné je soudili, aby je mezi poklady církevní dáti měli; nýbrž ačkoliv lakomí byli, však ani k svému užitku jich neobrátili, ale domnívajíce se, že za ten hřích dosti učiní a jej tím shladí, pole za ně koupili, z něhožby pohřeb pro příchozí učinili. — *pryč,* t. někam z očí lidem.

6. *vložiti:* uvrci. — *mzda* etc., t. k tomu cíli daná, aby zrazena byla krev nevinná.

7. *to hrnčířovo,* t. to kteréž jest dobře všechněm známé (Skut., 1, 19.) a od Zachariáše proroka předpověděné. Zach. 11, 13. — *poutníků:* hostinských lidí, cizozemců, t. kteříž z židovského národu nebyli, a Židé s nimi ani po smrti se klásti nechtěli.

8. *krve,* t. koupené za mzdu krve.

9. *Jeremiáše.* Čím jest to, že se proroctví toto Jeremiášovi přivlastňuje, kteréž se v samém proroctví Zachariáše proroka nalézá, viz o tom Zachar. 11, 13.

11. *vládařem,* t. před stolicí Pilatovou, aby tak nám přístup k trůnu milosti zjednal (Řím. 5, 2.) a v té naději, že před jeho stolicí v den soudný s radostí státi budeme, nás postavil. Řím. 8, 33. etc. Při čemž vidí se příčina šestá smrti Kristovy, t. soudce nepravý. — *Ty pravíš,* t. tak jest, jakž ty pravíš; avšak království mé není tělesné, ale duchovní. Jan 18, 37.

12. *neodpověděl.* Oč na Krista Pána žalovali, viz Luk. 23, 2. 5. Kristus pak přijav na sebe hříchy naše, k tuhým žalobám proti sobě vedeným mlčel a jako na našem místě vinen se dával, aby tak rodičů našich a naše výmluvy vykoupil (Isai. 53, 7.), na vyvolené své v den soudný žaloby vésti nedopustil (Řím. 8, 15.) a nám v tom, co tu činiti máme, kdež pravda místa nemá, za příklad se vystavil.

15. *v svátek,* t. velikonoční. Ačkoli vrchnost světa má poddané k sobě milostí nakloňovati, avšak jí nesluší pod tou zástěrou zločinců a vražedníků propouštěti, viz Luk. 23, 17. Židé také měli jiných hojně od Boha nařízených věcí, jimiž sobě mohli své z Egypta vysvobození připomínati a jiných pamětných znamení ze své hlavy neustavovati. — *lidu,* Ř. zástupu.

16. *znamenitého,* t. lotra (Jan 18, 40), kterýž se byl pro vraždu do vězení dostal. Mar. 15, 7., Luk. 23, 19.

17. *lidé,* Ř. oni. — *Pilat,* t. byv v tom od lidu, aby jim vězně propustil, hledán. Mar. 15, 8.

19. *žena,* t. zvláštním božím řízením k tomu byvši nastrojena, a to ne proto, aby Kristus od smrti vysvobozen byl, ale aby více svědků své nevinnosti měl.

24. *neprospěl,* t. žeby při tom lidu rozličném nic nespravil, by pak jakýchkoli cest vyhledával, aby z rukou jejich Krista vysvobodil. — *umyl* etc., t. chtěje tou zevnitřní obřadou osvědčiti to, že on není Kristovou smrtí nic vinen (viz Deut. 21, 6.). Aneb znal-li sebe hříchem tím zmazaného býti, domníval se podlé obyčeje pohanů, že tou vodou hřích ten smyje. — *spravedlivého,* t. tímto umýváním rukou svých to osvědčuji, že já nechci vinen býti smrtí tohoto spravedlivého.

25 *Krev jeho,* t. pomsta za krev nespravedlivě vylitou. Jakoby řekli: Jestliže jest hřích jaký zabíti ho, nechť to na nás a našich dětech zůstane, my za to odbývati a trestání podnikati chceme.

26. *zbičovav,* t. buď tím úmyslem, což podobněji jest, aby tak Židy poukrotil a Krista vysvobodil (Luk. 23, 22., Jan 19, 1.), buď to učinil podlé obyčeje římského, kteříž žádného utratiti nedali, dokudžby zmrskán nebyl.

27 Tedy bojovníci vládařovi vzavše Je-
žíše do radnice, shromáždili k němu vše-
28 cku svou rotu, * a svlékše jej přiodili ho
29 pláštěm brunátným; * a spletše korunu
z trní vstavili na hlavu jeho a dali třtinu
v pravou ruku jeho, a klekajíce před ním
posmívali se jemu řkouce: Zdráv buď ó
30 králi židovský! * A plijíce na něho brali
31 tu třtinu a bili jej v hlavu. * A když se
mu naposmívali, svlekli s něho plášť a ob-
lékli jej v roucho jeho; i vedli ho, aby
32 byl ukřižován. * A vyšedše nalezli člo-
věka Cyrenenského jmenem Šimona: toho
33 přinutili, aby nesl kříž jeho. * I přišedše
na místo, kteréž slove Golgata, to jest po-
34 pravné místo, * dali mu píti octa smíše-
ného se žlučí; a okusiv ho nechtěl píti.
35 * Ukřižovavše pak jej rozdělili roucha jeho
mecíce o ně los, aby se naplnilo povědění
proroka řkoucího: Rozdělili sobě roucho mé
36 a o můj oděv metali los. * A sedíce ostří-
37 hali ho tu. * I vstavili nad hlavu jeho
vinu jeho napsanou: Totoť jest Ježíš ten
38 král židovský. * I ukřižováni jsou s ním
dva lotři, jeden na pravici a druhý na le-
vici. * Ti pak, kteříž chodili tudy, rouhali 39
se jemu ukřivujíce hlav svých * a říkajíce: 40
Hej, ty jako rušíš chrám a ve třech dnech
zase vzděláváš, pomoziž sám sobě: jsi-li
Syn boží, sstupiž s kříže. * Tak podobně 41
i biskupové posmívajíce se se zákonníky
a staršími pravili: * Jiným pomáhal, sám 42
sobě nemůž pomoci. Jestliže jest král
israelský, nechať nyní sstoupí s kříže, a
uvěříme jemu. * Doufalť v Boha, nechať 43
ho nyní vysvobodí, chce-liť mu; nebo pra-
vil: Syn boží jsem. * Takž také i lotři, 44
kteříž byli s ním ukřižováni, utrhali jemu.
Od šesté pak hodiny tma se stala po 45
vší zemi až do hodiny deváté. * A při 46
hodině deváté zvolal Ježíš hlasem velikým
řka: Eli, Eli, lamma sabaktani? To jest: Bože
můj, Bože můj, proč jsi mne opustil? * A 47
někteří z těch, jenž tu stáli, slyšíce pra-
vili: Eliáše volá tento. * A hned jeden 48
z nich běžev a vzav houbu naplnil ji octem,
a vloživ na tresť napájel ho. * Ale jiní 49
pravili: Nech tak pohledíme, přijde-li Eliáš,
aby ho vysvobodil. * Ježíš pak opět zavo- 50
lav hlasem velikým vypustil duši.

---

27. *rotu*: své tovaryše, t. jiné vojáky. A tak bojovníci sedmou příčinou smrti Kristovy byli.

28. *svlékše*, t. z roucha jeho, jakoby na krále neslušelo tak prostého nositi roucha. Avšak Pán dal se svléci, aby nás spravedlností svou přioděl a abychom i my se pro něho časných věcí ztracovati neliknovali, za příklad se vystavil. — *brunátným*: šarlatovým, t. rouchem královským na posměch Krista Pána oblékli, jakoby se on neřádně králem činil. Tímž to vymalovali, v jakém posměchu Kristus i se svým královstvím na světě bude.

29. *na hlavu*, t. k jeho velikému posměchu, jakoby jej za krále korunovali. — *klekajíce*: poklonu činíce, klanějíce se jemu.

30. *bili*, Ř. bili hlavu jeho.

31. *aby byl* etc.: k ukřižování. To pak Kristus Pán podstoupil proto, aby podobenství o tom předukázané naplnil (Num. 21, 9., Jan 3, 14.) a zlořečenství z nás na sebe přijma požehnání věčného nám dobyl (Gal. 2, 13.).

32. *přinutili*: mocí dohnali, nedali mu pokoje, až musil nésti kříž. Odkudž netoliko to vidíme, že Kristus Pán pod břemenem hříchů našich náramně mdlel a pro ně zármutkem se v zahradě utrápiv, u biskupa byv ubit, na radnici zbičován a trním korunován, téměř klesal; ale také i to, že jest naše povinnost kříž jeho nésti, to jest pro jmeno jeho protivenství všelijaká podnikati, k čemuž, poněvadž jsme sami ze sebe nespůsobní a nestateční, potřebí jest nám pomoci u Boha hledati. — *aby nesl*: na sebe vzal.

33. *přišedše*: přicházejíce. — *kteréž slove*: řečené. — *to jest* etc., Ř. to jest, kteréž sloulo.

34. *octa*, aneb jakž některá vydání se svatým Markem se srovnávajíce (Mar. 15, 23.) mají: Dali mu píti vína s myrhou. — *žluči*, t. s nějakou věcí hořkou neb nahořklou, to jest, vína strojeného, myrhového. Nebo jakž svědčí Galatinus bera to z knihy Sanhedrin, cap. Niginat Haddin, obyčej měli Židé po trápení zločinci víno s myrhou neb s kadidlem strojené dávati, aby se více opojil, z mysli vyražen byl a aby mu ten nápoj spíše srdce srazil; ale Pán vida, že ještě hodina smrti jeho nepřišla, toho nápoje píti nechtěl. Při čemž znáti sluší, že toto Krista napájení bylo od onoho na kříži napájení rozdílné, kdežto jemu z posměchu a potupy píti podávali. Níž v. 48. 49. Jan 19, 29.

36. *sedíce*: usadivše se.

37. *vinu*: při jeho, t. příčinu ukřižování jeho.

43. *chce-liť mu*, t. jestliže jest milý jemu. Žalm 21, 9.

44. *lotři*, t. jeden z těch lotrů (Luk. 23, 39.) Jakoby řekl: Všelijací lidé, až i ten lotr jeho milosti božské se posmíval a rouhal.

45. *hodiny*, t. o pravém poledni. — *zemi*, t. buď po všem světě zatmění slunce bylo, buď toliko v zemi neb krajině té judské tma byla, jinde pak slunce jasně svítilo. Nebo jakož svatý Lukáš, když vypisuje o onom popisu, praví, že byl popsán všechen svět (Luk. 2, 1.), nemíní než tu částku světa, kteráž k císařství Augusta císaře příslušela: tak podobně tuto píší, že vší zemí rozuměti se může toliko země israelská. Jestiť pak tento skutek divný, že slunce jinde na světě svítíc na tu zemi judskou, v níž trpěl Syn boží, paprslků svých nepouštělo a Židům jejich ve tmě hříchů a bludů zahynutí předukazovalo.

46. *při hodině*: okolo hodiny. — *zvolal*, t. bolestmi ducha i těla sevřín jsa, a tvář Otcovu hněvivou proti sobě postavenou vida.

47. *volá tento*: mluvili tak, ne žeby jazyku syrskému nerozuměli, ale slova Kristova převraceli, jakoby on s Bohem nic činiti neměl, ale v Eliášovi své doufání složil.

48. *hned*, t. když Pán řekl, že žízní. Jan 19, 28. — *napájel*: dával jemu píti.

49. *pohledíme*: podívámeť se.

50. *hlasem* etc., t. že všecko dokonáno jest (Jan 19, 30.). Zvolal pak srozumitelně proti obyčeji umí-

51 A aj opona chrámová roztrhla se na
dvé od vrchu až dolů, a země se třásla
52 a skalí se pukalo, * a hrobové se otví-
rali a mnohá těla zesnulých svatých vstala.
53 * A vyšedše z hrobů po vzkříšení jeho,
přišli do svatého města a ukázali se mno-
54 hým. * Tedy setník a ti, kteříž s ním ostří-
hali Ježíše, vidouce země třesení a to, co
se dálo, báli se velmi řkouce: Jistě Syn
55 boží byl tento. * Byly také tu ženy mno-
hé zdaleka se dívajíce, kteréž byly přišly
za Ježíšem od Galilee, posluhujíce jemu.
56 * Mezi nimiž byla Maria Magdalena a Ma-
ria matka Jakubova a Josefova a matka
57 synů Zebedeových. * A když bylo večer,
přišel jeden člověk bohatý rodem z Ari-
matie, jmenem Josef, kterýž také byl učen-
58 ník Ježíšův. * Ten předstoupil před Pilata
a prosil za tělo Ježíšovo. Tedy Pilat roz-
kázal dáti to tělo. * A vzav to tělo Josef 59
obvinul je v plátno čisté * a vložil do 60
svého nového hrobu, kterýž byl vytesal
v skále; a přivaliv kámen veliký ke dve-
řím hrobovým odšel. * A byla tu Maria 61
Magdalena a druhá Maria sedíce naproti
hrobu.
Druhého pak dne, kterýž byl po ve- 62
likém pátku, sešli se biskupové a fariseové
ku Pilatovi * řkouce: Pane, rozpomenuli 63
jsme se, že ten svůdce řekl ještě živ jsa:
Po třech dnech vstanu! * Rozkažiž tedy 64
ostříhati hrobu až do třetího dne; aťby
snad učenníci jeho přijdouce v noci neu-
kradli ho a řekli by lidu: Vstalť jest zmrt-
vých! i budeť poslední blud horší nežli
první. * Řekl jim Pilat: Máte stráž; jděte, 65
ostříhejte, jakž víte. * A oni šedše osa- 66
dili hrob strážnými zapečetivše kámen.

Hlava 28.

Vstav pak zmrtvých slavně dokázal svého vzkříšení skrze I. anděla 1) strážným a 2) ženám, II. strážné Židům, III. sebe 1) ženám, 2) jedenácti.

Na skonání pak soboty, když již svi-
talo na první den toho téhodne, přišla Ma-
ria Magdalena a druhá Maria, aby pohle-
děly na hrob. * A aj země třesení stalo se 2

rajících pro potvrzení toho, že on sám od sebe duši pokládati ráčí (Jan 10, 18.) a ne jen smrt ho tak jako jiné moří. — *vypustil,* t. s těmi slovy: Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého. Luk. 23, 46. — *duši:* ducha.

51. *chrámová,* t. kteráž svatyni svatých od jiných míst tu v chrámě obecných oddělovala. Ta se pak roztrhla pro ukázaní toho, že skrze Krista jest učiněn konec věcem připodobňujícím, i přístup do věčné svatyně, to jest do nebe, všechněm kněžím duchovním, t. věrným a vyvoleným božím. I. Petr 2, 5. — *pukalo,* t. na osvědčení moci i nevinnosti Kristovy a srdce židovského nad zemi i kamení tvrdšího, ano i pro ukázaní budoucího skrze evangelium všeho světa pohnutí a obnovení, i srdcí lidských jako kamení tvrdých obměkčení, o čemž prorok Aggeus prorokoval (Agg. 2, 7.) a čehož příklad při oněch posluchačích svatého Petra jest ukázán. Skut. 2, 37.

52. *svatých,* t. v Kristu posvěcených. — *vstala,* t. teprv po Kristovu vzkříšení, jakž se hned z dalších slov rozumí. Protož Krista apoštol dobře nazývá prvorozeným z mrtvých (Kol. 1, 18.), a prvotinami těch, jenž zesnuli (I. Kor. 15, 20.).

53. *města,* t. do Jerusalema, viz Isai 48, 2., výš 4, 5. — *ukázali:* zjevili. — *mnohým,* t. na nějaký toliko čas. To pak jejich se na čas toliko zjevení, jakž svatý Jeronym i jiní někteří učitelé píší, namítá toho, že ne proto zmrtvých vstali, aby s lidmi na světě bydlili a potom zase, jako Lazar a jiní časem svým zemřeli, ale aby již živí zůstali. A tak užitkem jedním zvláštním z Kristova vzkříšení pošlým, to jest jistým vyvolených božích budoucím vzkříšením a těl jejich oslavením, jiných pobožných potěšili a že jest Kristus Pán vzkříšení i život (Jan 11, 25.), toho mocným důvodem byli.

54. *setník.* Jakoby řekl: I ten pohan a neznaboh, nemaje božího zákona, po těch divích Krista poznal, lid pak židovský ani po těch zázracích hrozných jeho znáti a sobě usmysliti nechtěl. — *řkouce,* t. Boha velebíce. Luk. 23, 47. — *Jistě:* v pravdě.

55. *dívajíce:* šetříce co se děje. — *posluhujíce,* t. ze statků svých. Luk. 8, 2.

56. *Jakubova,* t. kterýž sloul menší pro rozdíl od většího. Mar. 15, 40.

57. z *Arimatie,* t. města judského (Luk. 23, 51.).

58. *Pilat,* t. vyptav se, že již umřel. Mar. 15, 44. etc.

59. *v plátno:* kment, t. kterýž naschvál k té potřebě koupil. Mar. 15, 46.

60. *hrobu,* t. v němž ještě nikdy žádný nebyl pochován (Luk. 23, 53.) V takovém hrobě jest Pán pochován, netoliko proto, aby tím byl poctěn, ale jakž dí Teofilactus, aby žádného podezření potom býti nemohlo, žeby někdo jiný nežli on zmrtvých vstal, aneb žeby on ne svou mocí, ale dotčením se něčího těla ze svatých své tělo vzkřísil, čehož tam někdy příklad vidín byl. IV. Král. 13, 21. — *hrobovým,* t. aby někdo nad tělem tím mrtvým tyranství neprovodil, aneb ho neukradl a ovšem pro potvrzení toho, že Pán duše v sobě nezatajil, alebrž právě i umřel, i potom mocně zmrtvých vstal.

61. *druhá Maria,* t. matka Josefova. Mar. 15, 40. 47. — *hrobu,* t. dívajíce se, kde a jak jest tělo Kristovo pochováno, aby potom věděly, kam jíti a mastmi ho pomazati. Luk. 23, 55. 56.

62. *Druhého* etc, t. na zejtří. Veliká nevážnost těch svatáčků byla, že sobě ani svátkem nepřekazili, aby Kristova hrobu opatřiti neměli. Vidímeť pak při nich příklad hnětlivého a nepokojného svědomí a zlosti i nenávisti neukojitelné. Nebo oni Kristu Pánu ani mrtvému neodpouštěli, ale jej svůdcem nazývali a toho se velmi báli, aby jeho zmrtvých vstáním zahanbeni nebyli; protož na učenníky jeho tu kuklu vstrčiti chtěli, jakoby oni jej ukradli. Ale zvláštním božím řízením sami k svému zlému svědky Kristova vzkříšení tu postavili. Níž. 28, 11.

63. *svůdce:* bludař.

64. *ostříhati:* osaditi. — *blud,* t. lest, oklamání a podvod.

65. *stráž,* t. strážné, kteříž, jakž nejedni smyslí, u chrámu postaveni byli, pročež v skutcích apo-

veliké; nebo anděl Páně sstoupiv s nebe
a přistoupiv odvalil kámen ode dveří hro-
3 bových a posadil se na něm. * A byl obli-
čej jeho jako blesk a roucho jeho bílé
4 jako sníh. * A pro strach jeho zděsili se
5 strážní a učiněni jsou jako mrtví. * I pro-
mluviv anděl řekl ženám: Nebojte se vy!
neboť vím, že Ježíše ukřižovaného hledáte.
6 * Neníť ho tuto; nebo vstalť jest, jakož
předpověděl. Pojďte, vizte místo, kdež le-
7 žel Pán. * A rychle jdouce povězte učen-
níkům jeho, že vstal zmrtvých: a aj před-
chází vás do Galilee; tamť jej uzříte. Aj
8 pověděl jsem vám. * I vyšedše rychle
z hrobu s bázní a s radostí velikou běžely,
9 aby učenníkům jeho zvěstovaly. * Když
pak šly zvěstovati učenníkům jeho, aj
Ježíš potkal se s nimi řka: Zdrávy buďte!
A ony přistoupivše chopily se nohou jeho
a klaněly se jemu. * Tedy dí jim Ježíš: 10
Nebojtež se! jděte, zvěstujte bratřím mým,
ať jdou do Galilee: a tamť mne uzří. * Když 11
pak ony odešly, aj někteří ze stráže
přišedše do města oznámili biskupům vše-
cko, co se stalo. * Kteřížto shromáždivše 12
se se staršími a uradivše se, mnoho peněz
dali bojovníkům * řkouce: Pravte, že učen- 13
níci jeho nočně přišedše ukradli jej, když
jsme my spali. * A uslyší-liť o tom vládař, 14
myť ho spokojíme a vás bezpečny uči-
níme. * A oni vzavše peníze učinili, jakž 15
naučeni byli. I rozhlášeno jest slovo to u
Židů až do dnešního dne.

Jedenácte pak učenníků šli do Gali- 16
lee na horu, kdežto jim byl uložil Ježíš.
* A uzřevše ho klaněli se jemu: ale ně- 17
kteří pochybovali. * A přistoupiv Ježíš 18
mluvil jim řka: Dána jest mi všeliká moc

štolských ne jednou o setnících neb úřednících chrámu i vojácích zmínka se činí. — *ostříhejte*: osaďte. — *víte*: umíte.

1. *soboty*, t. když pominul svátek aneb ten týden. — *na první*, Ř. jeden. — *těhodne*, t. ráno v neděli ty ženy se k hrobu vypravily, kteréž z Galilee přišedše Pánu živému ze statků svých přisluhovaly (výš 27, 55.) a pro smrt jeho se rmoutily, již pak tuto té své pobožnosti užitek měly, že Pána vzkříšeného nejprv viděly. — *druhá Maria*, t. matka Jakubova. Mar. 16, 1.

2. *třesení* etc., t. pro ukázaní toho, že mocný Pán mocně zmrtvých vstává a země v den poslední mrtvé své vydá, anobrž že jakož se ze smrti Páně rmoutila (výš 27, 51.), tak zase z jeho vzkříšení pléše. — *dveří*, t. nic se na pečeti a tu přítomné vojáky neohlédaje. — *na něm*, t. jako očekávaje na to, směl-liby ho kdo z těch nepřátel Kristových jakkoli mocných z toho viniti a trestati, že císařské pečeti odtrhl, a ovšem na to očekávaje, aby vyvolené boží u víře utvrzoval.

3. *obličej*: spůsob vzezření, t. tak hrozný byl, žeby se jeho pohledění každý lekal a protož není div, že ty strážné zděsil. — *sníh*, t. jakož pro ukázaní vítězství Kristova, tak také i toho anděla upřímosti a pravdomluvnosti, ano i pro ujištění těm ženám, zvláštním obličejem i rouchem toho, že to není člověk smrtelný, ale anděl čistý. A ačkoli tu dva andělé byli (Lukáš 24, 4.); avšak poněvadž, jakž se může rozuměti, jeden toliko mluvil a jedno oba byli, o jediném také tuto evangelista zmínku činí.

4. *zděsili*: třásli.

5. *promluviv*, Ř. odpověděv, t. počav mluviti a ty ženy u víře utvrzovati. — *Nebojte* etc. Jakoby řekl: Ne vás, ale nepřátel přišel jsem děsiti, vás pák těšiti, a protož není se vám potřebí lekati.

7. *vám*. Jakoby řekl: Jen jděte, jistě že ne jinak nežli já pravím, naleznete.

9. *nohou jeho*, t. aby tak o vzkříšení jeho utvrzeny byly a k němu lásky dokázaly. Dal se jim pak toliko do času Pán dotýkati, dokudž víry o vzkříšení jeho nenabyly, potom pak, zvláště Marii Magdaleně, mnoho na jeho přítomnosti tělesné zakládající, toho činiti nedopustil, viz Jan 20, 17.

11. *ze stráže*, t. buď že někteří chytřejší z těch strážných od jiných se odtrhli a vidouce, že jim záplata chybila, když toho spraviti neb ostráhnouti nemohli, aby Pán zmrtvých nevstal; tedy jinou cestu k přivedení sobě zisku vymyslili, t. k biskupům běželi rozumějíce, že jim oni dobře uplatí a dobrý koláč dají, aby jen o vzkříšení Kristově mlčeli; buďže některé k těm biskupům ze svého prostředku vyslali, kteřížby na místě jejich o vzkříšení Páně jim oznámili; protož také všickni záplatu vzali, aby proti svému svědomí klamali a tak svým příkladem ty, kteříž pro vzátek Krista zapírají, pěkně vymalovali.

12. *mnoho:* dostatek, hojnost.

14. *spokojíme*: namluvíme, uchlácholíme, oblomíme.

16. *Galilee*, t. aby se tam s Pánem shledali; kdežto však přišedše v lovení ryb se dali, a tam po třetí již Pána po vzkříšení jeho viděli. Jan 21, 14. — *na horu*, t. jakž se rozumí tam šli, kdežto ten veliký obor učenníků Páně se byl shromáždil, o němž apoštol píše (I. Kor. 15, 6.), a tu před tím množstvím úřad ode Pána přijali.

17. *klaněli*, t. jakožto Bohu pravému, kterýž svým slavným zmrtvých vstáním božství svého dokázal. Řím. 1, 4. — *pochybovali*, t. dokudž k nim Kristus Pán blíže nepřistoupil a všeho pochybování ze srdcí jejich nevyňal.

18. *i na zemi*. Nemluví tu Pán Kristus o své všemohoucnosti božské, kteráž jest vlastnost božská podstatná a bytná, anobrž sám Bůh; nebo kdyby ta podlé člověčenství jemu byla dána, jižby musilo jeho tělo zbožněno býti, více člověčenstvím nezůstávati a v božství se obrátiti; ale mluví o té své cti, slávě a důstojnosti královské a kněžské, kterouž apoštol jmenem nad každé jmeno nazývá (Efes. 1, 21. Filip. 2, 9.), a tak o moci té, kterouž jako pravý z strany obojího přirození prostředník, jsa učiněn všeho Pánem (Skut. 2, 36.), volně a svobodně ve všem tom, cožkoli jest potřebí k napravení našemu, a k spravování církve svítězilé i rytěřující, v našem přirození konati ráčí. Vlastní tedy a pravý smysl tohoto Páně povědění jest tento. Jakoby takto řekl: Mně jest všecko řízení, všecken soud (Jan 5, 27.) a všecka správa církve v ruce mé od Otce mého uvedena (Jan 13, 3.), já jsem Pánem nebe i země (I. Petr 3, 22.), já v obojím přirození svém královský úřad i kněžský k správě vší církve na sobě mám (Žlm. 109, I. Žid. 2, 7.), té pak cti a moci loupežně jsem sobě neosobil, ale jakožto pravý pro-

19 na nebi i na zemi. * Protož jdouce učte
všecky národy křtíce je ve jmenu Otce,
20 i Syna i Ducha svatého: * učíce je za-
chovávati všecko, což jsem koli přikázal
vám. A aj já s vámi jsem po všecky dny
až do skonání světa.

Evangelium podlé sepsání sv. Marka.

Běh života Kristova v těle smrtelnosti podobný jest běhu dennímu neb slunečnému na tré rozdělenému, kteréž I. *vychází.* Čímž vyznamenati se může Krista slunce spravedlnosti s výsosti vycházejícího A) *dennice,* jenž jest Jan Křtitel, předchůdce jeho; B) *svitání,* čímž se míniti může Kristovo v řece Jordaně pokřtění, k úřadu posvěcení i od Otce vyhlášení; C) *paprslkové* nejprvnější, jenž jsou začátkové Kristových a) utrpení neb pokušení, kteréž na poušti snášeti ráčil; b) *prací,* kteréž konal, 1. *uče:* a semť přináležejí nejprvnější Kristova kázaní a čtyř apoštolů povolání (hl. 1.); 2. *divy čině.* Ti pak divové jsou učiněni při: α) člověku ďáblem posedlém, β) svekruši Petrově zimnici mající, γ) malomocném. 3. *Odpory maje* o α) hříchů odpuštění, kteréž mrtvicí poraženému bylo od něho zvěstováno, β) povolání Matouše, γ) posty (hl. 2.). II. *O polednách* ze sebe vypouští náramný A) *blesk,* k němuž přirovnána býti může sláva a pověst Kristova, o jeho kázaních a zázracích daleko se i proti vůli nepřátel rozcházející; kterážto sláva k svému se rozšiřování pomoc poněkud měla od *A. lidí,* a to dvojích, totiž Kristových 1. přátel, kteříž zvláštní libost měli v jeho a) *učení;* z těch pak někteří byli α) učitelé; a tuť přináleží dvanácti apoštolů zřízení; při němž se dotýká toho, že aa) je předešlo 1. uzdravení ruky uschlé; 2. odjití Kristovo k moři; bb) po něm jest pronešena 1) všetečnost lidská v činění soudů o Kristu nepravých a rouhavých, 2) péče matky o Krista (hl. 3.). β) Posluchači, k nimž přísluší i ten lid, kterýž se ku Pánu shlukl a pod podobenstvím mnohým věcem od něho učen byl (hl. 4.). b) *Divích a zázracích,* jakýž byl: α. vyvržení ďábelství, β. uzdravení ženy svou nemoc trpící, γ. vzkříšení dcerky Jairovy (hl. 5.). 2. Nepřátel a to lidí a) obecních, k nimž přináležejí Nazaretští, z nichž někteří Kristu svému krajanu se divili, jiní pak jím pohrdali. Při kterémžto soudu jejich dotýká sv. Marek α) Kristových učenníků na čas před Kristem předeslání k jejich úřadu konání, β) Jana Křtitele stětí, γ) lidu zázračného nasycení a zatím i Kristova po moři chození (hl. 6.). b) Duchovních, jacíž byli fariseové a zákonníci, kteříž 1. s Kristem Pánem na chloubu o ustanovení lidská se hádali. Při čemž se zmínka činí o α) ženě kananejské ku Pánu Kristu se utíkající, β) člověku hluchém a zajikavém od Krista uzdraveném (hl. 7.). 2. Neupřímě od Krista znamení s nebe hledali. Přitom pak dotýká se α) sedmi pecny zázračné lidu nasycení; β) výstrahy Páně od kvasu farisejského; γ) uzdravení slepého; δ) Petrova o Kristu slavného vyznání; ε) potěšení pod křížem (hl. 8.). *B. Boha Otce;* kamž přináleží Kristovo na hoře svaté proměnění a což se při tom dálo, jako jest proroctví o jeho smrti; nesnáz učenníků o prvotnost, výstraha daná od pohoršení (hl. 9.). B) *Horko,* k němuž připodobněna býti může Krista slunce spravedlnosti veliká horlivost a vroucnost k skutkům vykoupení až i k smrti podniknutí, k níž všecken hořel. Ti pak skutkové jeho dáli se někteří 1. *před jeho příjezdem* do Jerusalema; a obzvláštně tu své místo má proroctví o smrti jeho brzké od něho předpověděné. Při čemž evangelista ukazuje, že věci některé a) to proroctví předešly, jako jest: α) otázka o rozvozování se manželů, β) přinášení dítek ku Pánu, γ) správa o nesnadném bohatých lidí do království božího vcházení, δ) zaslíbení odplaty Kristovým následovníkům učiněné (hl. 10.). b) Po tom proroctví se zběhly, jako jest: α) žádost synů Zebedeových

---

středník od Otce svého řádně ji sobě danou mám (výš 11, 27.). A protož vás s tou mocí, s jakouž jsem sám poslán byl, mocně jako král do svého dědictví posýlám (Jan 20, 21.). Vy tedy služebníci úřad ten doufanlivě konejte; vy pak posluchači důvěrně je přijímejte a to jistotně vězte, že já všeho, což oni podlé mé vůle činí, na nebi potvrzuji; výš 18, 18.

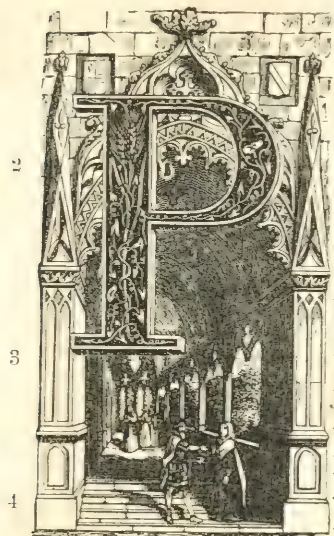
19. *národy,* t. ty kteříž jsou věku dospělého, aneb ježtoby nebyli z lidu křesťanského. Neboť tu Pán o dítkách nemluví, kteréž ještě učeny býti nemohou, a jimž, když z rodičů křesťanských pošly, má bez ohlédání se na to, že nejsou vyučeny, křtem svatým býti slouženo, podlé toho, že se k nim boží smlouva vztahuje (Gen. 17, 7.), a Kristus Pán jim království nebeské přivlastňuje (výš 19, 14.), ano i apoštol je svatými nazývá (I. Kor. 7, 14.); protož toho posvěcení křest při nich jistotou a pečetí bývá. — *Ducha sv.,* t. jmeno Otce, Syna i Ducha svatého nad nimi vzývajíce, a k službě tomu nejdůstojnějšímu jmenu je oddávajíce a posvěcujíce, anobrž tím jmenem smlouvy s nimi učiněné potvrzujíce (Gen. 17, 7.).

20. *zachovávati:* ostříhati, t. tomu je učíce: 1) aby právě v Boha věřili; 2) z té víry dobré skutky činili a jako dobrý strom dobré ovoce nesli. Nebo v tom dvém všecko boží učení se zavírá. I. Jan 3, 23. — *s vámi jsem,* t. Duchem svým (Jan 14, 16.) a mocí zasloužení svého vám se duchovně skrze víru užívati dávaje. Nebo sic jinak kdyby tělesně s námi zde Kristus Pán zůstával, knězem by věčným a přímluvčím naším, ani pravdomluvným býti nemohl (Žid. 8, 4.); poněvadž jinde o chudých, že je vždycky míti budeme, o sobě pak, že ho ne vždycky s sebou míti budeme, zřetelně pověděl (Mat. 26, 11.). To pak nic ku překážce tomu smyslu není, že ta osoba, kteráž jest Bůh i člověk pravý, o sobě praví: Já s vámi jsem. Nebo v písmích svatých, kteráž podlé pravidla víry vykládána býti mají (Řím. 12, 6.), sluší toho pilně šetřiti, když se o Kristově osobě zmínka činí, na které přirození jeho to slyšáno býti má, což se o té osobě praví, jako i tam kdež Pán o sobě, že on prvé byl nežli Abraham, zřetelně svědčí (Jan 8, 18.), čehož žádný osvícený na jeho člověčenství neobrací, ale na samo božství to slyší.

na Pána vzložená; β) uzdravení slepého u Jericha. 2. *V příjezdu;* tu pak vypravuje se o tom, což v neděli květnou a potom po dva dni pořád Kristus Pán mluvil i konal, jakož v Betanii, tak i po svém se z Betanie do Jerusalema navrácení (hl. 11.). 3. *Po příjezdu;* tu pak evangelista před oči staví Kristovy a) nesnáze s nepřátely o α) zavržení Židů; což Pán předložil pod podobenstvím vinice dělníkům neupřímým pronajaté; β) dávání daně, γ) budoucí vzkříšení, δ) největší boží přikázaní a Mesiáše (hl. 12.). b) Pohrůžky o zkažení Jerusalema a skonání světa (hl. 13.). III. *K večeru* se schyluje a zapadá. Což v duchovním smyslu slyšáno býti může na dokonání života Kristova, a tak soumrak kříže a tmu smrti jeho. Tu pak vypisuje evangelista, že věci některé 1. *předešly smrt Páně*, jako jest: a) rada od tehdejšího sněmu duchovního o jeho smrti držaná, b) hodování v Betanii, c) ustavení večeře, d) cesta Páně do zahrady (hl. 14.). 2. *Při jeho usmrcení se zběhly* v α) zahradě, β) sněmu duchovním, γ) soudnici, δ) místě popravištném (hl. 15.). 3. *Po jeho smrti se dály*, jako jest: a) pohřeb Páně, b) vzkříšení, c) na nebe vstoupení (hl. 16.).

Hlava 1.

Svatý Marek vypsal o 1. Janu Křtiteli, 2. Krista Pána ponížení a oslavení. V ponížení svém pracoval učením a útrpností. V učení opět v Galilei a v Judstvě. V Galilei za živobytí i po smrti Jana Křtitele. Za živobytí a to před vězením i v čas vězení jeho. Dokud byl Jan na svobodě, Pán od něho pokřtěn jest. Když pak byl vsazen do žaláře, Pán do Galilee k hlásání pokání svatého šel a tak A) učenníky sobě obral, B) s nimi se vodiv práce vedl pokojněji i příkřeji. I. Pokojněji při *prvním* do Kafarnaum vejití; nebo 1. ďábly zahnal, 2. v domě Petrově mnoho lidu uzdravil a 3. hotově se k dalším pracem malomocného očistil.

Počátek evangelia Ježíše Krista Syna božího:
2 * jakož psáno jest
v Isaiáši proroku: Aj já posýlám anděla svého před tváří tvou, kterýž připraví cestu tvou před tebou.
3 * Hlas volajícího na poušti: Připravujte cestu Páně, přímé čiňte stezky jeho!
4 * Křtil pak Jan na poušti a kázal
5 křest pokání na odpuštění hříchů. * I vycházela k němu všecka krajina judská i Jerusalemští, a křtěni byli od něho všickni v Jordaně řece, vyznávajíce hříchy
své. * Byl pak Jan odín srstmi velbloudími a pás kožený na bedrách jeho, a jídal kobylky a med lesní a kázal řka: 6
* Jde za mnou silnější nežli já, kteréhožto nejsem hoden sehna se rozvázati řeménka u obuvi jeho. 7
* Já zajisté křtil jsem vás vodou; ale onť vás křtíti bude Duchem svatým. 8
I stalo se v těch dnech, přišel Ježíš z Nazaretu galilejského a pokřtěn jest od Jana v Jordaně. 9
* A hned vystoupě z vody uzřel nebesa otevřená a Ducha svatého jakožto holubici sstupujícího a zůstávajícího na něm. 10
* A hlas stal se s nebe: Ty jsi ten můj milý Syn, v němž mi se dobře zalíbilo. 11
* A ihned ho Duch vypudil na poušť. 12
* I byl tam na poušti čtyřidceti dnů a čtyřidceti nocí, a pokoušín byl od satana: a byl se zvěří, a andělé přisluhovali jemu. 13

1. *Syna b.*: Což svatý Matouš a sv. Lukáš o rodu Kristově široce vypsali, to tento evangelista v jednom slově zavřel, a na tu studnici (Jan 3, 16.), z níž spasení naše vyplývá, jako prstem ukázal.

2. *v Isaiáši* etc., Ř. v prorocích. — *já*, t. Bůh Otec. — *anděla*: posla, t. Jana Křtitele. Mocný tuto důvod vidíme, že Kristus Pán jest Spasitelem světa. Neboť podlé božích slibů o tom činěných svatý Jan Křtitel před ním předšel a službou k víře v něho i k svatému pokání cestu jemu připravoval. — *připraví*, viz Mat. 3, 3.

3. *volajícího*, viz Isai. 40, 3. — *Připravujte.* Obsah a cíl celého učení božího: 1.) Pánu cestu připravovati skrze svaté pokání. 2.) Z milosti hříchů odpuštění a života věčného dojíti. Čehož obého svědectvím a jistotou býti má křest svatý. Protož křtem pokání slove, že se jím ku pokání slouží i že kajícím hříchů odpuštění svědčí. — *přímé* etc.: vyrovnejte.

4. *na poušti*, t. judské. Mat. 3, 1. — *pokání*, t. učil tomu, že mají lidé v Krista Pána věřiti, z té pak víry jako stromové dobří ovoce kajícího života nésti a křest svatý na svědectví činění svatého pokání, i v něm čím dále tím více se obnovování a na potvrzení sobě hříchů od Boha odpuštění, důvěrně přijímati. Viz Mat. 3, 11.

5. *krajina*, t. veliké množství lidu z té krajiny judské. Nebo žeť ne všickni v Krista Pána věřili a křtu Jana Křtitele oblibovali, z písem svatých jest zjevné. Mat. 21, 32. — *všickni*, t. kteříž k němu přicházeli. — *hříchy*, viz Mat. 3, 6.

6. *med*, viz Mat. 3, 4.

7. *silnější.* Způsob věrného služebníka na sobě ukázal, když zřetel svůj i jiných k samému prostředníku božímu a lidskému (I. Tim. 2, 5.) obracel. Podobně viz Skut. 4, 12. — *sehna se*: schýle se.

14 Když pak byl vsazen Jan do žaláře,
přišel Ježíš do Galilee káže evangelium
15 království božího * a pravě, že se naplnil
čas a přiblížilo se království boží: čiňte
16 pokání a věřte evangelium. * A chodě
podlé moře Galilejského, uzřel Šimona a
Ondřeje bratra jeho, ani pouštějí síti do
17 moře (nebo rybáři byli). * I řekl jim Je-
žíš: Pojďte za mnou! a učiním vás rybáře
18 lidí. * A oni hned opustivše síti své šli
19 za ním. * A poodšed odtud maličko uzřel
Jakuba syna Zebedeova a Jana bratra
20 jeho, ani na lodí tvrdí síti své: * a hned
povolal jich. A oni opustivše otce svého
Zebedea na lodí s pacholky, šli za ním.
21 I vešli do Kafarnaum, a hned v so-
22 botu šed Ježíš do školy učil. * I divili se
náramně učení jeho; nebo učil je jako
23 moc maje a ne jako zákonníci. * I byl
v škole jejich člověk posedlý duchem ne-
24 čistým, kterýžto zvolal * řka: Ach, což
jest tobě do nás Ježíši Nazaretský? přišel
jsi zatratiti nás? Znám tě, kdo jsi: Ten
25 Svatý boží. * I přimluvil mu Ježíš řka:
26 Umlkniž a vyjdi z něho. * I polomcovav
jím duch nečistý a křiče hlasem velikým
27 vyšel z něho. * I lekli se všickni, tak že
se tázali mezi sebou řkouce: I co jest
toto? jakéž jest toto nové učení, že tento
mocně i těm duchům nečistým rozkazuje,
28 a poslouchají ho? * I roznesla se pověst
o něm hned po vší krajině galilejské.

A hned vyšedše ze školy přišli do 29
domu Šimonova a Ondřejova s Jaku-
bem a s Janem. * Šimonova pak svekruše 30
ležela majíc zimnici: a hned jemu pově-
děli o ní. * A přistoupiv pozdvihl ji ujav 31
ji za ruku její: a hned přestala jí zimnice,
i posluhovala jim. * Večer pak při západu 32
slunce nosili k němu všecky nemocné i
ďábelníky: * a bylo se všecko město sběhlo 33
ke dveřím. * I uzdravoval mnohé ztrápené 34
rozličnými neduhy, a ďábelství mnohá vy-
mítal a nedopouštěl mluviti ďáblům, nebo
znali ho.
A předc dnem velmi ráno vstav Ježíš 35
vyšel, a odšel na pusté místo a tam se
modlil. * I šli za ním Šimon i ti, kteříž 36
s ním byli, * a nalezše jej řekli jemu: 37
Všickni tě hledají! * I dí jim: Pojďmež 38
do okolních městeček a měst, abych i tam
kázal: nebo na to jsem přišel. * I kázal 39
v školách jejich ve vší Galilei a ďábelství
vymítal.
Tedy přišel k němu malomocný, prose 40
ho a klekna před ním řekl jemu: Pane,
chceš-li, můžeš mne očistiti. * Ježíš pak 41
slitovav se vztáhl ruku, dotekl se ho a
řekl jemu: Chci, buď čist! * A když to 42
řekl, hned odstoupilo od něho malomocen-
ství a očištěn jest. * I pohroziv mu přísně 43
a hned vyvrhl jej * a řekl mu: Vizíž, 44
aby nižádnému nic nepravil; ale jdi, ukaž
se knězi a obětuj za očištění své to, což

---

8. *křtil jsem*, křtím. — *Duchem* etc., viz Mat 3. 11.
9. *galilejského*: od Galilee. — *v Jordaně.* Proč se to stalo, viz Mat. 3, 15.
10. *otevřená*: roztržená, viz Mat. 3, 16.
11. *s nebe,* t. na osvědčení toho, že Kristus hlava církve ne od lidí, ale od Boha bez prostředků jest povolán ku konání úřadu poselství svého. — *v němž* etc., jest líbost má, v němž se kochám.
12. *Duch.* Jiní dokládají: svatý.
13. *přisluhovali*, t. po jeho nad ďáblem vítězství. Viz Mat. 4, 11.
14. *království*, t. předkládaje přepotěšené učení, cestu přímou do božího království ukazující, viz Mat. 4, 23.
19. *ani*: a oni.
20. *s pacholky*, Ř. s najatými, s pomocniky.
21. *učil*: kázal.
22. *divili*: děsili.
23. *zvolal*, t. duch nečistý.
24. *což jest* etc., Ř. co nám a tobě. — *přišel*: jdeš. — *Svatý boží*, t. Spasitel světa od Boha k tomu zřízený a posvěcený. Ačkoli pak ďáblové znali Krista, i dobře o něm vyznávali, že jest ten Svatý boží; však nic jim to prospěšné nebylo. Nebo zevnitřní sama známost a vyznání Krista neprospívá k spasení (Jak 2, 19.) bez pravé a živé víry, kteráž nikdy bez ovoce nebývá.
25. *Umlkniž*: utajiž se, pojmi v uzdu ústa, zacpej tlamu.
26. *křiče*: zkřikna.
27. *lekli*, užasli. — *tázali*: ptali se jedni druhých, rozmlouvali mezi sebou. — *co jest* etc.: což se toto děje.
28. *roznesla*: rozešla. — *galilejské*: ležící vůkol Galiee.
30. *ležela*: stonala na zimnici.
32. *při západu*: v západ vedli etc. — *nemocné*: zle se mající. — *ďábelníky*: ďáblem posedlé.
34. *neduhy*, t. aby ukázal, že jest on tím pravým lékařem, jehož sinalostmi lékařství jest nám spůsobeno. Isai. 53, 5.
35. *velmi ráno*, Ř. v noci velmi.
36. *šli*: pustili se za ním, běželi za ním.
38. *na to* etc.: proto, k tomu jsem vyšel.
40. *chceš-li*: kdyby chtěl.
41. *čist*: očištěn.
42. *když*: jakž. — *očištěn jest.* Potvrdil tím Kristus Pán, jakož božství svého, nebo samého Boha jest to skutek, malomocného očistiti (IV. Král. 5, 7.), kterýž což rozkáže, státi se musí (Žlm. 32, 9.), tak i toho, že jest sám studnice k obmytí našeho malomocenství dostatečná. Zach. 13, 1.
43. *I pohroziv* etc. Jiní vykládají: I zapověděv mu přísně, hned ho odbyl. — *jej*, t. od sebe jej zahnal a s sebou jemu choditi nedopustil.
44. *nepravil*, t. prvé nežli knězi oznámíš o tom, že jsi očištěn a uzdraven. Bránil pak skutku toho Kristus Pán rozhlašovati proto: 1.) aby osvědčil, že nic na chloubu nečiní; ale svých vyvolených užitku hledá. 2.) Vystavil se za příklad v pokoře náměstkům svým i jiným. 3.) Ukázal, že chce řád v církvi

přikázal Mojžíš, na svědectví proti nim.
45 * On pak vyšed počal vypravovati mnoho
a ohlašovati tu věc, tak že již nemohl Je-
žíš do města zjevně vjíti, ale vně na mí-
stech pustých byl. I scházeli se k němu
odevšad.

Hlava 2.

II. Příkřeji pracoval v Kafarnaum a v Nazaretě. a) V Kafarnaum při *druhém* příští pracoval Pán v ohradí a vně. 1. V ohradí a to v domě a) svém dnou zlámaného i ospravedlnil i uzdravil. b) Matouše celného *α*) hříšníků kajících zastával, *β*) o postu učil. 2. Vně také pracoval; nebo *a)* na poli pro klasů učenníků vymínání za rušitele soboty položen byl.

A opět všel do Kafarnaum po několika
2 dnech; * i uslyšáno jest, žeby doma byl;
a hned sešlo se jich množství, tak že již
nemohli se směstknati ani přede dveřmi;
3 i mluvil jim slovo. * Tedy přijdou k němu
někteří nesouce mrtvicí poraženého, kte-
4 rýžto ode čtyř nesen byl. * A když k ně-
mu nemohli přistoupiti pro zástupy, lou-
pali střechu, kdež byl, a probořivše ji spu-
stili po provazích dolů ložce, na němž le-
5 žel mrtvicí poražený. * A vida Ježíš víru
jejich, dí mrtvicí poraženému: Synu, od-
6 pouštějí se tobě hříchové tvoji. * A byli
tu někteří ze zákonníků sedíce a myslíce
7 v srdcích svých: * Co tento tak mluví
rouhavě? Kdo můž odpustiti hříchy je-
8 dině sám Bůh? * I poznav Ježíš hned du-
chem svým, žeby tak přemyšlovali sami
v sobě, řekl jim: Proč o tom přemyšlu-
9 jete v srdcích svých? * Co jest snáze říci
mrtvicí poraženému: To-li, odpouštějí se tobě
hříchové — čili říci: Vstaň a vezmi lože
10 své a choď? * Ale abyste věděli, že Syn
člověka má moc na zemi odpouštěti hříchy,
11 dí mrtvicí poraženému: Tobě pravím:
Vstaň a vezmi lože své a jdi do domu
12 svého. * I vstal hned, a vzav lože své
přede všemi odšel, tak že se děsili všickni
a chválili Boha řkouce: Nikdy jsme toho
neviděli.
I vyšel opět k moři; a všecken zá- 13
stup přicházel k němu i učil je. * A pomí- 14
jeje uzřel Levi, syna Alfeova sedícího na
cle; i dí jemu: Pojď za mnou! A on
vstav šel za ním. * I stalo se, když seděl Je- 15
žíš za stolem v domě jeho, že i celníci
mnozí a hříšníci seděli spolu s Ježíšem
a s učenníky jeho, neb mnoho jich bylo,
a šli za ním. * Zákonníci pak a fariseové 16
viděvše, že jedl s publikány a s hříšníky,
řekli učenníkům jeho: Což jest toto, že
s celníky a hříšníky jí a pije Mistr váš?
* To uslyšev Ježíš dí jim: Nepotřebují 17
zdraví lékaře, ale nemocní. Nepřišelť jsem
volati spravedlivých ale hříšných ku po-
kání.
Učenníci pak Janovi a farisejští postí- 18
vali se; i přišli a řekli jemu: Proč učen-
níci Janovi a farisejští postí se a tvoji
učenníci se nepostí? * I řekl jim Ježíš: 19
Kterakž mohou synové ženichovi postiti
se, když jest s nimi ženich? Dokavadž
mají sebou ženicha, nemohouť se postiti.
* Ale přijdouť dnové, když od nich odjat 20
bude ženich, a tehdáž se budou postiti
v těch dnech. * Ano nižádný záplaty su- 21

---

své míti, jedni aby kazatelé byli a druzí posluchači; viz Mat. 8. 4.

45. *vypravovati*: kázati. — *Ježíš*, Ř. on. — *města*, t. buď do Kafarnaum, buď do jiného galilejského města.

2. *slovo,* t. kázal jim evangelium svaté.

3. *nesen byl.* Patrné ovoce pravé a živé víry viděti se při nich může. Nebo: 1.) toho u Krista hledali, čehož pouhý člověk dáti nemůže. 2.) Lásky pravé k bližnímu s opovážením se práce i nebezpečenství dokázali. Při komžť jest takové ovoce, tenť víru pravou má. Gal. 5, 6. Jak. 2, 14.

4. *střechu*: Jaké tam střechy bývaly, viz o tom Jos. 2, 6.

5. *hříchové*, viz Mat. 9, 2.

7. *rouhavě*, Ř. rouhání. Právě spůsob pokrytců na sobě ukázali, když pod zástěrou obhajování slávy boží zlobili se o to, že lidé z milosti boží hříchů odpuštění docházeli.

8. *duchem svým,* t. svým svatým božstvím.

12. *přede všemi*: ani na to všickni hledí. — *děsili*: náramně divili, trnuli. — *toho* etc., Ř. tak, t. takové věci.

13. *k moři*, t. k jezeru Genesaretskému.

14. *Levi*, t. svatého Matouše příjmím Levi. — *šel* etc. Veliká jest moc božího slova, kdež Duch svatý dílo své dělá.

15. *Ježíš*, Ř. on.

16. *Což* etc.: proč jest to.

17. *nemocní*: zle se mající, viz Mat. 9, 12. — *ku pokání*. Těmi slovy slouží Kristus Pán: 1. ku potěšení kajícím, 2. k snášení mdlých padajících i k napravování jich (Gal. 6, 1.), 3. ku povstání z hříchů, poněvadž zásluha Kristova a evangelium svaté nepouští svobody k hřešení, ale vede a volá ku pokání.

19. *Kterakž* etc.: Mohou-liž. — *ženichovi*: pokojíka ženichova.

21. *nového*: nevypraveného, nezvalchovaného, viz Mat. 9, 16. — *jinak*: sic jinak. — *odtrhne*: odtrhuje. — *větší*, Ř. horší.

kna nového nepřišívá k rouchu starému:
jinak odtrhne ta záplata nová od starého
22 ještě něco, i bývá větší díra. * A žádný
nevlévá vína nového do nádob starých;
jinak rozpučí víno nové nádoby a víno se
vyleje a nádoby se pokazí; ale víno nové
má lito býti do nádob nových.
23 I stalo se, že šel Ježíš v sobotu skrze
obilí; i počali učenníci jeho cestou jdouce
24 vymínati klasy. * Tedy fariseové řekli
jemu: Pohleď, coť činí učenníci tvoji, čehož
nesluší činiti v sobotu? * I řekl jim: Ni- 25
kdy-liž jste nečtli, co učinil David, když
nouze byla a lačněl, on i ti, kteříž s ním
byli? * Kterak všel do domu božího za 26
Abiatara biskupa a jedl chleby posvátné
(jichžto neslušelo jísti než samým kněžím),
a dal i těm, kteříž s ním byli? * I pravil 27
jim: Sobota pro člověka učiněna jest a
ne člověk pro sobotu. * Protož Syn člo- 28
věka jest Pánem také i soboty.

Hlava 3.

Též o sobě co rušiteli soboty pro uzdravení suché ruky doslýchati musil. b) U moře, kamž šel před zákonníky, nicméně lidu nepouštěje pracoval. Tam zajisté α) nemoci jejich uzdravil, β) pro ně na hoře apoštoly zřídil. Při *třetím* příští Pán I. doma z domnění o sobě i k příbuzným (jakoby se smyslem pominul) pošlého, sebe vyměřil.

I všel opět do školy, a byl tu člověk
2 maje ruku uschlou: * i šetřili ho, uzdra-
3 ví-li jej v sobotu, aby ho obžalovali. * I
řekl tomu člověku, kterýž měl uschlou
ruku: Vstaň a pojď sem do prostředku!
4 * I dí jim: Sluší-li v sobotu dobře činiti
čili zle? život zachovati čili zavražditi?
5 Ale oni mlčeli. * A když pohleděl na ně
vůkol s hněvem zarmoutiv se nad tvrdostí
srdce jejich řekl člověku: Vztáhni tu ruku
svou! I vztáhl, a učiněna jest ta ruka jeho
zdravá jako druhá.
6 A vyšedše fariseové hned s herodiany
drželi radu proti němu, kterakby ho za-
7 hubili. * Ježíš pak odšel s učenníky svými
k moři: a veliké množství od Galilee šlo
za ním, i z Judstva, * i od Jerusalema, 8
i od Idumee i ze Zajordaní, i ti, kteříž
byli okolo Tyru a Sidonu, množství veliké,
slyšíce kteraké věci činí, přišli k němu.
* I rozkázal učenníkům svým, aby lodi- 9
čku ustavičně na hotově měli pro zástup,
aby ho netiskli: * nebo mnohé uzdravoval, 10
tak že naň padali, aby se ho dotýkali,
kteřížkoli měli jaké neduhy. * A ducho- 11
vé nečistí, jakž ho uzřeli, padali před
ním a křičeli řkouce: * Ty jsi ten Syn 12
boží! Ale on velmi jim přimlouval, aby
ho nezjevovali.
I vstoupil na horu a povolal k sobě 13
těch, kterýchž se jemu vidělo; i přišli k
němu. * I ustanovil jich dvanácte, aby 14

---

22. *vína*: mstu.
23. *Ježíš*, Ř. on. — *obilí*: setí. — *vymínati*: trhati.
26. *Abiatara*: kterýž jinak sloul Achimelech. II. Král. 21, 1. — *posvátné*, Ř. předložení.
27. *pro člověka*, t. ku potřebě a službě člověku; aby on v ten den s Bohem a věcmi jeho obzvláštně se obíral, a po pracech ve dny všední vedených odpočíval a tak síly nabýval.
28. *Syn* etc. Slyší se to netoliko na Krista Pána, jemuž jest dána všeliká moc na nebi i na zemi (Mat. 28, 18.), ale i na vyvolené jeho, jichž jsou všecky věci, buďto smrt, buďto přítomné věci, buďto budoucí (I. Kor. 3, 22.), buďto obřady a den sváteční. To pak nemá na tu stranu bráno býti, jakoby mohl a měl člověk jakby chtěl ty věci rušiti; ale že jsou ony pro dobré naše duše i těla nařízeny a v nevyhnutelné potřebě ustoupiti mají. Níž. 3, 4., viz I. Král. 21, 15. — *soboty*: dne svátečního.
3. *do prostředku*: mezi nás.
4. *život* etc. Ř. duši spasiti. — *zavražditi*. Jakoby řekl: Kdo, moha bližnímu svému se propůjčiti, jej opouští, ten zle činí; kdo pak moha zachovati jeho nezachová, ten ho morduje. Suďtež tedy, jakýbych já byl, kdybych bídnému tomu člověku nepomohl.
5. *ruku*. Kristus Pán nic nezhřešil, když v sobotu člověka bídného uzdravil. Nebo den sváteční netoliko se neruší v hod se bližním v jejich nouzi činěním; alebrž více tím posvěcován bývá. Protož písma svatá poroučejí, ve dny sváteční na sirotky, vdovy a příchozí pamatovati (Deut. 16, 11.), pokrmů a nápojů nemajícím udíleti (II. Esd. 8, 10.) a sbírky na svaté činiti. I. Kor. 16, 2.
6. *s herodiany*, viz Mat. 22. 16. — *zahubili*: zahladili.
7. *odšel*, t. před zlostí nepřátel. Čímž ukázal, že kdyby s neúctou jmena božího a s pohoršením pobožných nebylo, sluší před zlostí bezbožných ustoupiti a z města do města uteci. Mat. 10, 23.
8. *k němu*. Čím více pravda čistá bývá utlačována, tím více roste; anobrž za příčinou pokušeni a věrných rozehnáni dále se rozšiřuje (Skut. 8, 4.); i služebníci jímáni jsouce, k nejedněm, aby jim kázali, přístup mají; ježtoby jináče takové příčiny dostati nemohli (Skut. 26, 1. Fil. 1, 13.).
9. *rozkázal*, Ř. řekl.
10. *měli*, Ř. měli (na sebe vzložené) metly, biče, t. kteříž nemocmi jako metlami a biči šviháni a trápeni byli.
12. *Syn boží*. Jiní dokládají: svatý. — *přimlouval:* přikazoval.
14. *ustanovil*: vybral, kterýchž chtěl.

15 s ním byli a aby je poslal kázati, * a aby
měli moc uzdravovati nemoci a vymítati
16 ďábelství. * A nejprvé Šimona, jemuž dal
17 jmeno Petr; * a Jakuba syna Zebedeova
a Jana bratra Jakubova (a dal jim jmeno
18 Boanerges, to jest synové hromovi), * a
Ondřeje a Filipa a Bartoloměje a Matouše
a Tomáše a Jakuba syna Alfeova a Taddeáše
19 a Šimona Kananitského, * a Jidáše Iska-
riotského, kterýž i zradil jej. I šli s ním
domů.
20 A v tom opět sešel se zástup, tak že
21 nemohli ani chleba pojísti. * A uslyševše
o tom příbuzní jeho přišli, aby jej vzali;
nebo pravili: žeby se smyslem pominul.
22 * Zákonníci pak, kteříž byli přišli z Je-
rusalema, pravili, že Belsebuba má a že
23 v knížeti ďábelském vymítá ďábly. * A po-
volav jich mluvil k nim v podobenstvích:
24 Kterak může satan satana vymítati? * A
jestliže království v sobě se rozdvojí, ne-
25 může státi království to; * rozdvojí-li se
dům proti sobě, nebude moci dům ten
státi: * tak jestliže povstal satan sám proti 26
sobě a rozdvojen jest, nemůže státi, ale
konec běře. * Nižádný nemůže nádobí 27
silného reka vejda do domu jeho rozebrati,
lečby prvé silného toho svázal: a tehdyť
dům jeho zloupí. * Amen pravím vám, 28
že všickni hříchové odpuštěni budou sy-
nům lidským i rouhání, jímžby se rouhali:
* ale kdoby se rouhal proti Duchu sva- 29
tému, nemá odpuštění na věky, ale hoden
jest věčného odsouzení. * Nebo pravili: 30
Ducha nečistého má.
Tehdy přišli bratří a matka jeho; a 31
stojíce vně poslali k němu, aby ho vy-
volali. * A seděl okolo něho zástup; i 32
řekli jemu: Aj matka tvá a bratří tvoji
vně hledají tebe. * Ale on odpověděl jim 33
řka: Kdo jest matka má a bratří moji?
* A obezřev učenníky vůkol sebe sedící 34
řekl: Aj matka má a bratří moji! * Nebo 35
kdožby koli činil vůli boží, tenť jest bratr
můj i sestra má i matka.

Hlava 4.

II. K moři odšed Pán 1. tu k lidu v podobenstvích mluvil a ukázal, *a)* proč a při kterých dědí neb nedědí slovo boží; *b)* jak vůle boží světle se mluviti a ode všech ochotně přijímati má; *c)* jak slovo boží lidskému soudu nestíhle (jako zrno vsaté) roste; *d)* jak silně se rozmáhá. 2. Odtud plaviv se moře spokojil.

A opět počal Ježíš učiti u moře; i
shromáždil se k němu zástup mnohý, tak
že vstoupiv na lodí seděl na moři, a vše-
2 cken zástup byl na zemi podlé moře; * i učil
je mnohým věcem v podobenstvích a pra-
3 vil jim v učení svém: * Slyšte! Aj, vyšel roz-
sevač, aby rozsíval. * I stalo se v tom 4
rozsívání, že jedno padlo podlé cesty, a
přiletělo ptactvo nebeské i zzobalo je. * A 5
jiné padlo na místo skalnaté, kdežto
nemělo mnoho země a hned vzešlo; proto-
že nemělo hlubokosti země: * a když 6

---

16. *Petr*, t. dal mu jmeno slavné Kristus Pán po tom vyznání slavném, kteréž o něm učinil, viz Mat. 4, 8., též 16, 18. Jakož tam někdy k zvláštním věcem Pán Abrahama povolav jmeno jemu i Saře manželce jeho změnil (Gen. 17, 5. 15.); podobně i učenníkům těmto, kteréž k zvláštním skutkům brával (Mat. 17, 1., níž. 5, 37.), to učinil, aby i těmi jmeny svými ku povinnosti své se ponoukali. Nebo Šimona Petrem neb Skalníkem a Kamenem nazval, protože měl statečně se při něm míti a po svém pádu (Mat. 26, 72.) zase k té skále, kterouž prvé vyznal (Mat. 16, 18.) se navrátiti a jiné na ní v chrám Pánu z kamení živého vzdělávati, i sám toho božího stavení jedním a sice nejhlavnějším kamenem také býti (I. Petr. 2, 5.). Jakub pak a Jan synové Hromovi jsou nazváni; nebo měli učení čisté mocně vésti a na světě jako hřímati; tak jakž do dnes z úst sv. Jana nebeské učení vzní, čehož jeho evangelium i epištoly pojišťují. Tak podobně jmenem slavným všecko křesťanstvo od Krista Duchem svatým na království a kněžství pomazaného se jmenuje (Skut. 11, 26.). Protož mají i oni králové a kněží duchovní býti (Zjev. 1, 6.), t. zlé věci přemáhati a těla svá v obět Bohu posvěcovati (Řím. 12, 1.), i jiné od něho přikázané oběti duchovní jemu obětovati (Žid. 13, 16. I. Petr. 2, 5. 9.).

18. *Taddeáše*. Jiní: Lebbea.

19. *domů*: do domu.

21. *příbuzní*: známí, Ř. kteříž při něm (byli). Jiní: Slyševše o tom jeho vyšli, aby toho (zástupu) pozdrželi; nebo pravili, že již (Kristus) odšel. — *smyslem* etc.: nebyl sám při sobě.

24. *v sobě* etc.: proti sobě roztrhne.

26. *konec*: jest ho potud.

32. *bratří tvoji*. Některá vydání ještě mají: a sestry tvé.

34. *vůkol*: kteříž vůkol něho seděli.

35. *i matka*. Ne tělesný tedy rod a příbuznost, ale nový a ostříhání božího slova k spasení prospívá (Jan. 1, 12. Luk. 11. 27.).

2. *mnohým* etc.: mnoho.

3. *aby* etc.: rozsívati.

4. *jedno*, t. semeno neb obilné zrno. — *nebeské:* povětrné.

6. *vyhořelo*: uvadlo.

vzešlo slunce, vyhořelo a proto, že nemělo
7 kořene, uschlo. * A jiné padlo mezi trní:
i zrostlo trní a udusilo je; i nevydalo
8 užitku. * Jiné pak padlo v zemi dobrou
a dalo užitek vzhůru vstupující a rostoucí;
přineslo zajisté jedno třidcátý a jiné še-
9 desatý a jiné pak stý. * I pravil jim:
10 Kdo má uši k slyšení, slyš! * Když pak
byl sám, tázali se ho ti, kteříž při něm
11 byli, se dvanácti na to podobenství. * I
řekl jim: Vámť jest dáno znáti tajemství
království božího; ale těm, kteříž jsou vně,
12 v podobenství to všecko se děje; * aby
hledíce hleděli, ale neuzřeli; a slyšíce sly-
šeli, ale nesrozuměli; aby se snad neobrátili,
13 a byliby jim odpuštěni hříchové. * I dí
jim: Neznáte podobenství tohoto? a kte-
14 rakž pak jiná všecka podobenství poznáte?
15 * Rozsevač ten slovo rozsívá. * Titoť pak
jsou, ježto podlé cesty símě přijímají, jimž
se rozsívá slovo; ale když oni slyší, ihned
přichází satan a vynímá slovo, kteréž vsá-
16 to jest v srdcích jejich. * A tak podobně
ti, kteříž jako skalnatá země posáti jsou,
kteřížto, jakž uslyší slovo, hned s radostí
17 přijímají je; * než nemají kořene v sobě,
ale jsou časní: potom když vznikne sou-
žení a protivenství pro slovo boží, hned
se horší. * Tito pak jsou, jenž mezi trní 18
posáti jsou, ti jsou pravím, kteříž ač slovo
slyší; * však pečování tohoto světa a okla- 19
mání zboží a jiné žádosti zlé k tomu při-
stupují udušující slovo, tak že bez užitku
bývá. * Titoť pak jsou, jenž v zemi dobrou 20
símě přijali, kteříž slyší slovo boží a při-
jímají a užitek přinášejí, jiní třidcátý a
jiní šedesátý a jiní stý.
Dále pravil jim: Zdali rozsvícena bývá 21
svíce, aby postavena byla pod nádobu
neb pod postel? však aby na svícen vsta-
vena byla? * Nebo nic není skrytého, co- 22
by nebylo zjeveno; aniž jest co tak ukry-
tého, aby na jevo nevyšlo. * Jestliže kdo 23
má uši k slyšení, slyš! * I mluvil k nim: 24
Vizte, co slyšíte: Kterou měrou budete
měřiti, touť vám bude odměřeno, a přidáno
bude vám poslouchajícím; * nebo kdožť 25
má, tomu bude dáno; a kdo nemá, i to,
což má, bude od něho odjato.
I pravil jim: Tak jest království boží, 26
jako kdyby člověk uvrhl símě do země,
* a spalby a vstávalby ve dne i v noci; a 27

---

7. *nevydalo*: nepřineslo.

10. *sám*: soukromí.

11. *těm kteříž* etc., t. cizím. Nebo jakož to slovíčko církev neb dům boží někdy v sobě obsahuje všecky lidi, kteříž se koli k pravému náboženství přiznávají, byť pak i pokrytci byli; někdy pak toliko samy vyvolené a věřící: tak také těmi, kteříž jsou vně, někdy se míní ti, jenž k církvi a do počtu jejího nepřislušejí, čehož viz příklad (I. Kor. 5, 21.), a někdy ti, kteříž, ač v církvi jsou, avšak údové její praví nejsou. Řím. 9, 8.

12. *neuzřeli*, viz Mat. 13, 13. 14. — *aby se* etc. t. aby někdy nepřišlo k tomu, žeby se obrátili a bylitby jim etc.

13. *poznáte*: vyrozumíváte.

14. *Rozsevač*, t. kazatel tím rozsevačem vyznamenaný. — *rozsívá*, t. káže evangelium.

15. *jimž*: kdežto.

17. *soužení*: pokušení.

19. *oklamání*: oklamávající; nebo mnohé lidi zboží oklamalo.

21. *rozsvícena*: přinesena, Ř. přichází. — *svíce*, t. boží slovo (Žlm. 118, 105.). To pak světlo stavíno bývá pod nádobu, když služebníci v své povinnosti oblevují, pravdu v nepravosti zadržují (Řím. 1, 18.), v čas nebo ne v čas netrescí (II. Tim. 4, 2.). A tyrané, jako i prorokům to činili, jeho kázati zapovídají (Isai. 30, 10. Amos. 6, 12., též 7, 13.), jiní pak jím se spravovati ani rozumu svého jemu poddávati nechtí (II. Kor. 10, 5.); ale coby jim mělo kázáno býti, vyměřují (II. Tim. 3, 3.) a služebníci pro zalíbení se lidem, což oni chtějí, to mluví (Mich. 2, 11.). Pod lůže pak stavíno bývá, když lidé rozkošemi světa a jinými žádostmi je udušují (výš v. 19.), a služebníci lidem pochlebují a jako nějaké podušky, na nichžby odpočívali, jim šijí (Ezech. 13, 18.). — *nádobu*: kbelec, škopek. — *svícen*. Svícnem míní se církev svatá, oním svícnem, na němž dnem i nocí světlo hořeti mělo (Exod. 25, 31.), i se vším přisluhováním vyznamenaná, jakž se tak v proroctví Zachariáše a Zjevení sv. Jana nazývá (Zach. 4, 2. Zjev. 1, 12.) proto, že v ní jako na nějakém svícně svíce slova božího svítiti má.

22. *zjeveno*: nemělo k zjevení přijíti, t. evangelium svaté, od věku skryté (Řím. 16, 25. Tit. 1, 3.) a v prorocích zavřené, již proti vší vůli nepřátel musí svobodně kázáno býti (Mat. 10. 26.). a zdá-li se komu co v podobenstvích nesvětlého, takéť jemu to časem svým Bůh zjeviti ráčí (Filip. 3, 15.). A protož kdož se čemu dobrému z něho naučí, ten také jest povinen tím jiným sloužiti a ctné obcování vésti.

24. *Vizte*: Suďte bedlivě. — *odměřeno*: V jiném smyslu těchto slov Pán Kristus užívá nežli Mat. 7, 2. Jakoby řekl: Budete-li slova mého i jiných darů sobě vážiti, ještě vám jich více přidám; pakli je sobě za málo položíte a slovo mé mimo uši s větrem pustíte, tedy je vám odejmu (viz Mat. 25, 28. Skut. 13, 46.). — *poslouchajícím*: slyšícím.

25. *nemá*, t. kdož maje slovo boží, jeho dobře neužívá, tak jest, jakoby ho neměl.

26. *uvrhl*: vsál.

27. *noci*. Jakoby řekl: Jakož pilný hospodář roli svou osívá a tím, že ne hned vzejde obilíčko a pojednou neuzrá, sobě v práci nepřekáží; ale v noci odpočívá a ve dne práci svou koná v naději žně očekávaje; Bůh bez jeho usilování a vědomí své požehnání na práci jeho vylévá i k zrostu obilí přivodí: tak i vy moji učenníci věrně pracujte a tím sobě nic nepřekážejte, že nepojednou užitku přisluhování svého spatřujete, ale na toho, jenž dává zrůst (I. Kor. 3, 6.) očekávejte; takéť on časem svým práci vaší požehná a k dokonalosti své, jako k nějaké žni přivede, i do obilnice, t. do svého království je jako pšenice shromáždí.

semenoby vzešlo a vzrostlo, jakž on neví.
28 * Nebo sama od sebe země užitek plodí,
nejprv bylinu, potom klas, potom plné obilí
29 v klasu. * A když sezrá úroda, ihned
přičiní srp; neb nastala žeň.
30 I řekl opět: K čemu připodobníme
království boží? aneb kterému podobenství
31 je přirovnáme? * Jest jako zrno horčičné,
kteréžto když sáto bývá do země, nejmenší
jest ze všech semen, kteráž jsou na zemi:
32 * ale když vsáto bývá, roste a bývá větší
než všecky byliny, a činít ratolesti veliké,
tak že pod stínem jeho mohou sobě ptáci ne-
33 beští hnízda dělati. * A takovými mno-
hými podobenstvími mluvil jim slovo, jakž
34 mohli slyšeti. * Bez podobenství pak ne-
mluvil jim: ale učenníkům svým soukromí
vykládal všecko.

I řekl jim v ten den, když již bylo 35
večer: Plavme se na druhou stranu. * A 36
nechavše zástupu pojali jej tak, jakž byl
na lodičce: ale i jiné lodičky byly s ním.
* Tedy stala se bouře veliká od větrů, 37
až se vlny na lodí valily, tak že se již
naplňovala lodí. * A on ze zadu na lodí 38
spal na podušce. I vzbudili jej a řekli
jemu: Mistře, což pak nic nedbáš, že hy-
neme? * I probudiv se přimluvil větru a 39
řekl moři: Umlkni a upokoj se! I přestal
vítr a stalo se utišení veliké. * I řekl 40
jim: Proč se tak bojíte? jakžto že nemáte
víry? I báli se bázní velikou a pravili
jeden k druhému: I kdo jest medle tento,
že i vítr i moře poslouchají jeho?

Hlava 5.

3. A v krajině gardarenské dobře činil, tam zajisté nesnáz s *a)* ďábly, jichž vypudil, *b)* obyvateli místa, ač ho nevděčni byli. Při *čtvrtém* příští Pán 1. ženu od těžké nemoci uzdravil, 2. dceru Jairovu vzkřísil.

Tehdy přeplavili se přes moře do kra-
2 jiny Gardarenských. * A jakž vyšel z lodí,
hned se s ním potkal člověk z hrobů ma-
3 je ducha nečistého. * Kterýž bydlil v hro-
bích; a aniž ho kdo mohl řetězy svázati:
4 * protože často byv pouty a řetězy oko-
ván, polámal řetězy a pouta roztrhal; a
5 nikdo nemohl ho skrotiti. * A vždycky
ve dne i v noci na horách a v hrobích
6 byl, křiče a tepa se kamením. * Uzřev

pak Ježíše zdaleka běžel a poklonil se
jemu, * a křiče hlasem velikým řekl: Co 7
jest tobě do mne Ježíši Synu Boha nej-
vyššího? Zaklínám tě skrze Boha, aby
mne netrápil. * (Nebo pravil jemu: Vy- 8
jdiž duchu nečistý z člověka tohoto.) * I 9
otázal se ho: Jakť říkají? A on odpoví-
daje řekl: Množství jmeno mé jest; neb
jest nás mnoho. * I prosil ho velmi, aby 10
jich nevyháněl z té krajiny. * Bylo pak 11

---

28. *od sebe*, t. samým božím požehnáním, bez pomoci hospodáře svého, kterýž, když ji spraví a oseje, nic jí více pomoci nemůže.

29. *žeň*, t. jakož obilíčko po rozličných vichřicích a nepočasích dozralé domů klizeno bývá; tak podobně po rozličných pokušeních vyvolení budou do nebe shromážděni. Pod. výš 3, 12., též 13, 30.

30. *kterému* etc.: jakým je příkladem ukážeme.

31. *horčičné*: viz Mat. 13, 31. etc.

32. *byliny*: zeliny. — *činiť*: míváť. — *hnízda* etc.: hnízditi.

33. *mluvil* etc., t. kázal jim svaté evangelium. — *slyšeti*, t. rozuměti. Podobně Skut. 22, 9. I. Kor. 14, 3. Nemíní se pak to, žeby oni tajemstvím těm podobenstvími vyznamenaným rozuměli, o čemž viz výš v. 11. 12., ale co slova vyznamenávají věděli.

35. *na druhou* etc.: na druhý břeh.

36. *aechavše*: rozpustivše zástup. — *na lodičce*, t. počali ho vésti, tak jakž se byl na lodičce pod hlavu sobě podloživ podušku po práci byl položil. Níž v. 38.

37. *bouře*: vicher. — *lodí*, Ř. ona.

38. *nedbáš*: nestaráš se o to.

40. *Proč* etc.: co jste tak bázliví. — *víry*, t. z níž byste se Bohu a slibům jeho dověřovali, kterýž své vyvolené z nebezpečenství vysvobozovati zaslíbil.

1. *Gardarenských*, J. Gergesenenských. J. Gerasenských.

2. *maje* etc., Ř. (kterýž byl) v duchu nečistém, t. jehož ten nečistý duch ďábel opanoval a se všech stran obklíčil. Duchem pak nečistým ďábel se nazývá 1) proto, že hned sám jest nečistý; 2) že lidi mrzuté a ohyzdné před Bohem činí, když lidská srdce rozličnými hanebnostmi zanečišťuje: smilstvem, cizoložstvem, lakomstvím etc.; 3) že sobě libuje obecně místa nečistá: pouště, hory, hroby etc. Viz Mat. 8, 28.

3. *bydlil*: přebýval, byt měl. — *v hrobích*: viz Mat. 8, 28.

6. *poklonil* etc.: ne z lásky ani dobrovolně, ale boží mocí puzen jsa to činil; sic jináče raději by byl dále běžel, nežli se Kristu podal. A tu se vidí 1. ďáblová mdloba, kterýž se jinde nad Krista vynášel (Luk. 4, 6.); 2. že lidé z přirození v manství ďáblova zajatí ku Kristu jináče nepřijdou, jediné leč k němu od Otce přitrženi budou. Jan 6, 44.

7. *Co jest* etc., Ř. co mně a tobě. — *Zaklínám*, t. prosím tě (Luk. 8, 30.) pro jmeno boží, aby mi slíbil a jmenem božím přísahou se zavázal, že mne trápiti a svědomí mého kormoutiti a vyháněti mne odsud nebudeš. Tak podobně onen biskup jmena božího svatého zle užil. Mat. 26, 63.

9. *Množství*: zástup, tma.

10. *nevyháněl*: pryč neposílal.

tu při horách stádo vepřů veliké pasou-
12 cích se: * i prosili ho všickni ti ďáblové
řkouce: Pusť nás do vepřů, ať do nich
13 vejdeme. * I povolil jim hned Ježíš. A
vyšedše duchové nečistí vešli do těch ve-
přů; i běželo to stádo s vrchu dolů do
moře; a bylo jich ke dvěma tisícům i zto-
14 nuli v moři. * Ti pak, kteříž ty vepře
pásli, utekli a oznámili to v městě i ve
všech vsech. I vyšli lidé, aby viděli, co-
15 by to bylo, což se stalo. * I přišli k Je-
žíšovi a uzřeli toho, kterýž býval trápen
od ďábelství, an sedí odín jsa a maje
zdravý rozum; toho totiž, kterýž míval
16 množství ďáblů; i báli se velmi. * A kte-
říž to viděli, vypravovali jim, kterak se
stalo tomu, kterýž měl ďábelství, i o ve-
17 přích. * Tedy počali ho prositi, aby odšel
18 z krajin jejich. * A když vstoupil na lodí,
prosil ho ten, kterýž trápen býval od ďá-
19 belství, aby s ním byl. * Ježíš pak nedo-
pustil mu, ale řekl jemu: Jdi k svým do
domu svého a zvěstuj jim, kterak veliké
věci učinil tobě Hospodin a že slitoval se
20 nad tebou. * I odšel a počal ohlašovati
v krajině desíti měst, kterak veliké věci
mu učinil Ježíš: i divili se všickni.
21 A když se přeplavil Ježíš na lodí zase
na druhou stranu, sešel se k němu zástup
22 mnohý; a on byl u moře. * A aj, přišel
jeden z knížat školy židovské jmenem Jai-
23 rus, a uzřev jej padl k nohoum jeho * a
velmi ho prosil řka: Dcerka má skonává:
prosím pojď, vlož na ni ruce, aby uzdravena
24 byla; a budeť živa. * I šel s ním; a zá-
25 stup mnohý šel za ním, i tiskli jej. * Tedy
žena jedna, kteráž tok krve měla dva-

---

12. *Pust*: pošli.

13. *běželo*: hnalo se. — *ke dvěma* etc.: okolo dvou tisíců. — *v moři.* Žádná se křivda Gardarenským nestala, že dobytek jejich ztonul. Nebo Kristu Pánu nade vším tvorem jest moc dána (Mat. 28, 18.) a jeho jest všecka země i což na ní přebývá (Žlm. 23, 1.); protož může s svými věcmi činiti, což chce, a my musíme říkati: Hospodin dal, Hospodin odjal (I. Job. 1, 21.), a k tomu tito Gardarenští svou nevděčností a jinými hříchy takového trestání spravedlivě sobě zasloužili. Povolil pak těm ďáblům do vepřů vjíti proto, 1. aby tomu člověku ďábla zproštěnému příkladem těch vepřů ukázal, jak s ním ukrutně ďábel zacházel a jaká se jemu veliká milost stala. 2. Aby vyjevil srdce těch Gardarenských hovadné, kteříž sobě více vepřů nežli spasení vážili.

14. *ve vsech*: po polích. — *viděli*: zvěděli.

15. *kterýž býval* etc.: ďábelníka. — *rozum*: jsa při rozumu.

18. *býval*, t. ale již zproštěn ďábelství byl.

19. *Hospodin*: Pán.

20. *ohlašovati*: kázati. — *měst*: viz o těch městech Mat. 4, 25.

nácte let; * a mnoho byla trápena od mno- 26
hých lékařů a vynaložila všecken statek
svůj a nic jí bylo neprospělo, ale vždy se
hůře měla, * uslyševši o Ježíšovi přišla 27
v zástupu po zadu a dotkla se roucha je-
ho: * nebo řekla byla: Dotknu-li se jen 28
roucha jeho, uzdravena budu: * a hned 29
přestal jest krvotok její a pocítila na těle,
žeby uzdravena byla od neduhu svého.
* A hned Ježíš poznav sám v sobě, že 30
z něho moc vyšla k uzdravení, obrátiv se
v zástupu řekl: Kdo se dotekl roucha mé-
ho? * I řekli mu učenníci jeho: Vidíš, že 31
tě zástup tiskne a pravíš: Kdo se mne
dotekl? * I hleděl vůkol, aby ji uzřel, 32
která to učinila. * Ta pak žena s bázní 33
a s třesením vědouc, co se stalo při ní,
přistoupila a padla před ním a pověděla
mu všecku pravdu. * On pak řekl jí: 34
Dcero, víra tvá tě uzdravila, jdiž v po-
koji a buď zproštěna od trápení svého. * A 35
když on ještě mluvil, přišli někteří z domu
knížete školy řkouce: Dcera tvá umřela,
proč již zaměstknáváš Mistra? * Ježíš pak 36
hned, jak uslyšel to, což oni mluvili, řekl
knížeti školy: Neboj se; toliko věř! * I 37
nedal žádnému za sebou jíti, jediné Pe-
trovi, Jakubovi a Janovi bratru Jakubovu.
* I přišel do domu knížete školy a viděl 38
tam hluk, ani pláčí a kvílí velmi: * i všed 39
tam řekl jim: Co se bouříte a pláčete?
Neumřelať děvečka, ale spí. * I posmívali 40
se jemu. On pak vyhnav všecky pojal
otce a matku děvečky a ty, kteříž s ním
byli, i všel tam, kdež děvečka ležela: * a 41
vzav ruku děvečky řekl jí: Tabitha kumi;
jenž se vykládá: Děvečko (toběť pravím)

---

23. *skonává*, Ř. posledně se má.

26. *byla trápena*: potrpěla. — *všecken* etc.: všecko své.

29. *přestal* etc., Ř. vyschla studnice krve. Ne samým dotčením se Pána žena tato uzdravení došla, ale věrou pravou (niž v 34.). Nebo věrou dotýkajíce se Pána k uzdravení přicházíme. Sic jináče dotýkaní se roucha jeho neb svatých jeho nic neprospívá; nebo i jiní tuto na Pána se tiskli, jeho se dotýkali a však uzdraveni nebyli. — *neduhu*: pokuty, Ř. biče, t. nemoci, kterouž jako bičem tu ženu švihati ráčil.

30. *roucha mého.* Ne, žeby nevěděl, doptával se; ale aby víra té ženy známá učiněna byla, i skutek Kristův aby v známost byl uveden.

34. *zproštěna*: zdráva.

35. *proč již* etc.: předse, ještě, t. již daremné jest věc toho mistra k dceři voditi a u něho zdraví hledati; protož toho zanech a raději se ku pohřbu stroj.

39. *ale spí*: viz Mat. 9, 24.

40. *vyhnav* etc., t. proto, že byvše posměvači, nebyli hodni na skutky jeho hleděti a o nich svědčiti. — *s ním byli*, t. ty apoštoly tři, o nichž výš v 37.

42 vstaň! * A hned vstala děvečka a cho-
dila; nebo byla ve dvanácti letech: i zdě-
43. sili se divením převelikým. * A přikázal
jim pilně, aby nikdo o tom nezvěděl; i
rozkázal jí dáti jísti.

Hlava 6.

Po těchto pracích v Kafarnaum a v tom okolí konaných Pán do *b)* Nazareta se uhnul, ale není tam uctěn; nicméně ihned apoštoly své v poselství vypravil, daje jim moc poslal je bezpečné před a) hladem, b) nevděčnými. V těch časích brzo Jan Křtitel od Herodesa zabit byl, Pán však po smrti jeho pracoval, a to opět I. pokojněji a) na poušti, učenníkům oddechnutí, zástupu pak stůl spůsobil; b) na moři, jda k nim u vlnobití pokoj dal; c) v genesaretské zemi vděčně přijat jest.

I vyšel odtud a přišel do vlasti své, a
2 šli za ním učenníci jeho. * A když bylo
v sobotu, počal učiti ve škole, a mnozí
slyšíce děsili se řkouce: Odkud tento má
tyto věci? a jaká jest to moudrost, kteráž
jest jemu dána, že i takové moci dějí se
3 skrze ruce jeho? * Zdaliž tento není ten
tesař, syn Marie, bratr pak Jakubův a
Josefův a Judův a Šimonův? a zdaliž ne-
jsou i sestry jeho zde u nás? I horšili se
4 na něm. * I řekl jim Ježíš: Není prorok
beze cti jedině ve vlasti své a v rodině
5 své a v domě svém. * I nemohl tu divu
žádného učiniti, jedině málo nemocných
6 vzkládaje na ně ruce uzdravil. * I podivil
se jejich nevěře, a obcházel vůkol po mě-
stečkách uče.
7 A svolav k sobě těch dvanácte počal
je posílati po dvou a dvou, a dal jim moc
8 nad duchy nečistými. * A přikázal jim, aby
ničehož nebrali na cestu, jedině toliko hůl;
ani mošny ani chleba ani do opasku peněz.
9 * Ale aby obuté měli nohy v střevíce a
10 neobláčeli dvou sukní. * A pravil jim:
Kdežkoli vešli byste do domu, tu ostaňte,
11 dokudž nevyšli byste odtud. * A kdožby
koli vás nepřijali, ani vás neposlouchali,
vyjdouce odtud vyrazte prach z nohou svých
na svědectví jim. Amen pravím vám: Leh-
čeji bude Sodomským a Gomorským v den
soudný nežli městu tomu. * Tedy oni vy- 12
šedše kázali, aby pokání činili. * A ďá- 13
belství mnohá vymítali a mazali olejem
mnohé nemocné a uzdravoval i je.
A uslyšev o tom Herodes král (neb 14
zjevné učiněno bylo jmeno jeho) i pravil,
že Jan Křtitel vstal zmrtvých, a protož
se dějí divové skrze něho. * Jiní pak pra- 15
vili, že jest Eliáš; a jiní pravili, že jest
prorok aneb jako jeden z těch proroků.
* To uslyšev Herodes řekl: Totoť jest ten 16
Jan, kteréhož jsem já sťal; ontě z mrtvých
vstal.
Ten zajisté Herodes poslav jal Jana 17
a vsadil jej do žaláře pro Herodiadu man-
želku Filipa bratra svého, že ji byl za
manželku pojal. * Nebo pravil Jan Hero- 18
desovi: Neslušíť tobě míti manželky bratra
svého. * Herodia pak lest skládala proti 19
němu a chtěla jej o hrdlo připraviti, ale
nemohla: * nebo Herodes ostýchal se 20
Jana, věda jej býti muže spravedlivého a
svatého, i šetřil ho; a slýchaje jej mnoho
i činil a rád ho poslouchal. * Když pak 21
přišel den příhodný, v němž Herodes pa-
matuje den svého narození, učinil večeři
knížatům svým a tisícníkům a předním
mužům z Galilee: * a když dcera té He- 22
rodiady tam vešla a tancovala, a zalíbila
se Herodesovi i spoluhodovníkům, řekl král

42. *divením*, Ř. děšením.

43. *jísti*, t. na důvod toho, že právě jest vzkříšena, jakož i Lazarova vzkříšení (Jan 12, 2.), ano i potom svého zmrtvých vstání tím dovodil (Jan 21, 5.), nýbrž i apoštolé to za důvod mocný jeho zmrtvých vstání přivodili. Skut. 10, 40.

1. *do vlasti*, t. do Nazareta, kdež byl vychován.

2. *Odkud* etc., kde, odkud jest tento tak velikých věcí dosáhl? — *moci*, t. takoví divové.

3. *Zdaliž* etc. Však toto jest ten tesař. — *Jakubův*, t. přibuzný Jakubův etc., viz Mat. 13, 55. — *horšili se*: viz Mat. 13, 57.

4. *v rodině*: mezi příbuznými, viz Mat. 13, 57.

5. *divu*: zázraku učiniti, Ř. moci dokázati. Ne nějaké nemožnosti boží, ale nevěře lidské to se přičítá. Podobné mluvení viz Mat. 17, 20. Nevěra tedy lidi o všecko dobré připravuje.

8. *hůl*: hůlku, viz Mat. 10, 10.

11. *prach*, viz Mat. 10, 14. — *z nohou*: jenž se přichytil obuvi vaší.

13. *olejem*. Mazání olejem bylo znamením 1. apoštolů od Krista olejem veseli t. Duchem svatým pomazaného poslání; 2. nemocných zázračného uzdravování v svátosti posledního pomazání (Jak. 5, 14.). Nebo pro mdlobu lidskou i v tělesných věcech zevnitřních pomocí bylo užíváno, čehož příklady viz IV. Král. 5, 10. Jan 9, 6.

14. *uslyšev*, t. o Ježíšovi. — *zjevné*: rozhlášeno.

18. *pravil*: říkával. Viz i rozložení kázaní o tom skutku i textu povysvětlení Mat. 14, 1. etc.

19. *lest* etc.: lstivě číhala na něj, t. protože se obávala, aby Herodes upamatovati se Janovi Křtiteli dada a sobě usmysle ji neodbyl a nevyhnal.

20. *šetřil*: vážil ho sobě. — *poslouchal*: slýchával.

děvečce: Pros mne zač chceš, a dámť.
23 * I přisáhl jí, že začkoli prositi budeš,
dám tobě, by pak bylo až do polovice
24 království mého. * Ona pak vyšedši řekla
mateři své: Zač budu prositi? A ona ře-
25 kla: Za hlavu Jana Křtitele. * A všedši hned
s chvátáním ku králi prosila řkouc: Chci,
abys mi dal hned na mise hlavu Jana Ktřitele.
26 * Král pak zarmoutiv se velmi pro přísa-
hu a pro spoluhodovníky nechtěl jí osly-
27 šeti. * Protož král ten poslav hned kata
28 rozkázal přinesti hlavu Janovu. * A on
odšed sťal jej v žaláři a přinesl hlavu
jeho na mise a dal ji děvečce, a děvečka
29 dala ji mateři své. * Tedy uslyševše to
učenníci jeho přišli a vzali tělo jeho a po-
chovali je v hrobě.
30 Tehdy ššedše se apoštolé k Ježíšovi
zvěstovali jemu všecko, i to co činili i co
31 učili. * I řekl jim: Pojďte vy sami obzvláštně
na pusté místo a odpočiňte maličko: nebo
bylo množství těch, kteříž přicházeli a od-
cházeli, tak že ani k jídlu chvíle neměli.
32 * I plavili se na lodí na pusté místo sou-
33 kromí: * a vidouce je zástupové, že jdou
pryč, poznali jej mnozí; i sběhli se tam
ze všech měst pěšky a předešli je a shro-
34 máždili se k němu. * Tedy vyšed Ježíš
uzřel zástup mnohý, a slitovalo mu se
jich, že byli jako ovce nemajíce pastýře:
35 i počal je učiti mnohým věcem. * A když
se již prodlilo, přistoupivše k němu učen-
níci jeho řekli: Pustéť jest toto místo a
36 již se prodlilo, * rozpusť je, ať jdouce do
okolních vesnic a městeček, nakoupí sobě
37 chleba; nebo nemají coby jedli. * On pak
odpověděv řekl jim: Dejte vy jim jísti! I
řkou jemu: Co tedy jdouce koupíme za
dvě stě grošů chleba a dáme jim jísti?
38 * I dí jim: Kolik chlebů máte? Jděte a
zvězte! A když zvěděli řekli: Pět a dvě

rybě. * I rozkázal jim, aby kázali se po- 39
saditi všechněm po sousedstvích na zelené
trávě. * I usadili se rozdílně místy po stu 40
a místy po padesáti. * A vzav těch pět 41
chlebů a ty dvě rybě, popatřiv do nebe
dobrořečil i lámal chleby a dal učenníkům
svým, aby kladli před ně: a dvě rybě roz-
dělil též mezi všecky. * I jedli všickni a 42
nasyceni jsou. * Potom sebrali drobtů dva- 43
nácte košů plných i z ryb. * A bylo těch, 44
kteříž jedli ty chleby, okolo pět tisíců
mužů.
A hned přinutil učenníky své, aby 45
vstoupili na lodí a předešli jej přes moře
k Betsaidě, ažby on rozpustil zástup. * A 46
propustiv je šel na horu, aby se modlil.
* A když bylo večer, byla lodí u prostřed 47
moře, a on sám na zemi. * A viděl je a 48
oni se s těžkostí plavili (nebo byl vítr od-
porný jim). A při čtvrtém bdění nočním
přišel k nim, chodě po moři, a chtěl jich
pominouti. * Oni pak uzřevše jej, an cho- 49
dí po moři, domnívali se, žeby obluda
byla i zkřikli. * (Nebo jej všickni viděli 50
a strašili se). Ale hned promluvil k nim
a řekl jim: Doufejtež, jáť jsem, nebojte
se. * I vstoupil k nim na lodí; a utíšil se 51
vítr: a oni mnohem více sami v sobě se
děsili a divili: * nebo nerozuměli, co se 52
bylo stalo při chlebích; bylo zajisté srdce
jejich zhrublo.
A přeplavivše se přišli do země gene- 53
saretské a tu lodí přistavili. * A když vy- 54
šli z lodí hned jej poznali. * A běhajíce 55
po vší krajině té počali na ložcích k němu
nositi nemocné, kdežkoli uslyšeli o něm,
žeby byl. * A kamžkoli vcházel do mě- 56
steček neb do měst neb do vsí, na ulicích
kladli nedužívé a prosili ho, aby se aspoň
podolka roucha jeho dotkli: a kolikož
jich koli se jeho dotklo, uzdraveni byli.

---

25. *s chvátáním*: chtivě.

26. *zarmoutiv*. Král pak (ačkoli) zarmoutil se velmi pro přísahu a pro spoluhodovníky, (však) nechtěl ji oslyšeti. Smýšlení jest, že toto rmoucení se Herodesovo krokodylovému pláči podobné na očistu a na bílo toliko bylo, čehož potvrzuje (Mat. 14, 5.): nýbrž že se Herodes s Herodyanou spiknul a srozumění s dcerou její měl, tanec její schválil přísahou se jí zavázal, aby se zdálo, že toho rušiti nemůže. Viz Bedu na hl. 6. sv. Marka. — *přísahu*, t. aby za toho jmín nebyl, že své přísaze dosti nečiní.

27. *Janovu*, Ř. jeho.

30. *ššedše*: shromáždivše.

31. *na pusté* etc.: na poušť.

35. *prodlilo*: dlouho bylo na den, Ř. hodina mnohá byla.

37. *jdouce* etc., t. chceš-li tedy ať jdeme a nakoupíme chlebů. — *grošů:* peněz. Učiní více než 23 dolarů.

39. *sousedstvích*, Ř. hodech.

40. *usadili:* ssázeli.

41. *kladli* etc., předkládali jim.

46. *propustiv*: předeslav je, t. učenníky své i lid rozpustiv.

48. *a oni* etc., unavené při tom plavení. — *pominouti*, t. tak se ukázal, jakoby jich pominouti chtěl.

50. *strašili*: zděsili se. — *Doufejtež*: dobré mysli buďte. Nebo já jsem a ne nějaká obluda.

52. *zhrublo*: mozoly obrostlo, stvrdlo, oslepeno.

54. *poznali*, t. jakž některá vydání dokladají: obyvatelé toho města.

Hlava 7.

II. Příkřeji mluvil *A*) proti zákonníkům 1. v genesaretské zemi, na jejich nálezky boží pravdu vyvracející horlil a když o tom výstrahu a) i zástupu b) i učenníkům dal, odšel pryč a to *nejprvé* do končin tyrských, kdež ženu syrofenitskou vyslyšel; *potom* za moře Galilejské, kdež a) uzdravil hluchého a zajikavého.

I sešli se k němu fariseové a někteří
ze zákonníků, kteříž byli přišli z Jerusale-
2 ma: * a uzřevše některé z učenníků jeho
obecnýma rukama (to jest neumytýma) jí-
3 sti chleby, reptali o to: * nebo fariseové
i všickni Židé nejedí, lečby ruce umyli
4 držíce ustanovení starších. * A z trhu
přijdouce nejedí, leč se umyjí. A jiné mno-
hé věci jsou, kteréž přijali, aby je zacho-
vávali: jako umývání číší, džbánů a me-
5 denic i stolů. * Potom otázali se ho fari-
seové a zákonníci: Proč učenníci tvoji ne-
zachovávají ustanovení starších, ale neumy-
6 týma rukama jedí chléb? * On pak od-
pověděv řekl jim: Dobře prorokoval Isa-
iáš o vás pokrytcích, jakož psáno jest:
Lid tento rty mne ctí, srdce pak jejich
7 daleko jest ode mne. * Ale nadarmoť mne
ctí učíce učení, kteráž jsou ustanovení lid-
8 ská. * Nebo opustivše přikázaní boží dr-
žíte ustanovení lidská, totiž umývání džbá-
nů a číší a jiné mnohé věci těm podobné
9 činíte. * I pravil jim: Čistě vy rušíte při-
kázaní boží, abyste ustanovení své zacho-
10 vali. * Nebo Mojžíš pověděl: Cti otce své-
ho i matku svou; — a kdožby zlořečil
11 otci neb mateři, ať smrtí umře. * Ale vy
pravíte: Řekl-liby člověk otci neb mateři:
Korban! (totiž dar jest to) čímžby tobě
ode mne pomoženo býti mohlo: takový
bude bez viny; * a nedopustíte mu nic ví- 12
ce učiniti otci svému neb mateři své * ru- 13
šíce slovo boží ustanovením svým, kteréž
jste ustanovili: a mnohé těm podobné vě-
ci činíte. * I svolav všecken zástup pra- 14
vil jim: Slyšte mne všickni a rozumějte!
* Nic není ze zevnitřku vcházejícího do 15
člověka, cožby jej poskvrniti mohlo; ale
to, což pochází z něho, toť jest, což po-
skvrňuje člověka. * Má-li kdo uši k slyše- 16
ní, slyš!
A když všel do domu od zástupu, tá- 17
zali se ho učenníci jeho o tom podo-
benství. * I řekl jim: Tak jste i vy ne- 18
rozumní? Což nerozumíte, že všecko, což
ze zevnitřku do člověka vchází, nemůže
ho poskvrniti; * nebo nevchází v srdce 19
jeho, ale v břicho; a potom ven vychází,
čistíc všeliké pokrmy. * Ale pravil, že to, 20
což pochází z člověka, to poskvrňuje člo-
věka. * Nebo ze vnitřku z srdce lidského 21
zlá myšlení pocházejí, cizoložstva, smilstva,
vraždy, * krádeže, lakomství, nešlechetno- 22
sti, lest, nestydatost, oko zlé, rouhání, pý-
cha, bláznovství: * všecky tyto zlé věci 23
pocházejí z vnitřku a poskvrňují člověka.
A vstav odtud odšel do končin Tyru 24
a Sidonu, a všed do domu nechtěl, aby

---

1. *z Jerusalema.* Ne nadarmo evangelista znamenal, odkud ti fariseové byli, aby totiž ukázal: 1. že ne s prosťáky neučenými, ale s znamenitými a předními v lidu tom učiteli Kristus Pán činiti měl. 2. Že i potom z Jerusalema církve svaté nejúhlavnější nepřátelé pocházeti (Skut. 20, 30. I. Jan. 2, 19.) a v lidských smyšlénkách a ustanoveních se kochajíce, božímu učení se protiviti měli.

2. *reptali:* obviňovali je.

3. *ruce,* Ř. dlaní, hrstí umyli. — *držíce:* zachovávajíce.

4. *aby je:* zachovávati. — *stolů:* židlí, lavic, t. v tom domnění a smyslu, že když těch zevnitřních věcí ostříhati budou, hříchů odpuštění a života věčného dojdou.

5. *nezachovávají,* Ř. nechodí podlé, t. podlé nich se nechovají. Vidíme tuto, že starodávní jest to šíp synů ďáblových, jímž i na apoštoly stříleli, naříkajíce je, žeby otci a staršími v církvi pohrdali, a jejich nařízení nezachovávali. Mezi tím pak tito bezbožníci nic na to, nejsou-li ti starší jejich takoví, od jakýchž Bůh vystříhá (Ezech. 20, 18.), nehleděli, ani ze zákona božího, kdo mají za otce v náboženství čistém držáni býti, neukázali.

6. *pokrytcích,* t. výborně se vám to hodí, což oněm vám podobným pokrytcům prorok pověděl; viz Mat. 15, 7. Pokrytci pak Pán Kristus nazval je proto, že tvárného a pověrného náboženství ustavičně se přidrží pokrytství. — *ode mne,* t. nic o té poctě srdce jejich neví. Nebo čím více lidé po svých hlavách, rozumích, smyšlénkách a pověrách jdou, tím více od božího slova odcházejí, a u větší nemoudrost se vydávají; viz Isai. 29, 13.

7. *ustanovení* etc.: přikázaní, t. podlé toho, že lidskými smyšlénkami netoliko se zákon neplní, ale ještě více ruší a vyvrací.

8. *džbánů,* Ř. žejdlíků.

9. *Čistě:* pěkně.

10. *umře,* t. ať jest na hrdle trestán.

11. *čímžby* etc. Aneb darem tím, kterýž jest ode mne (obětován), bude napomoženo tobě. Viz Mat. 15, 5.

13. *ustanovením:* pro ustanovení sobě.

19. *ven,* Ř. na záchod.

21. *z vnitřku:* z vnitřnosti.

22. *nestydatost:* prostopášnost. — *bláznovství:* nemoudrost.

kdo o něm věděl: ale nemohl se tajiti.
25 * Nebo uslyševši o něm žena, jejížto dcer-
ka měla ducha nečistého, přišla a padla
26 k nohoum jeho. * (Byla pak ta žena po-
hanka syrofenitská rodem.) I prosila ho,
27 aby ďábelství vyvrhl z její dcery. * Ale
Ježíš řekl jí: Nechať se prvé nasytí dí-
tky; neboť není slušné vzíti chléb dětem
28 a vrci štěňatům. * A ona odpověděla
a řekla mu: Ovšem Pane! nebo štěňátka
29 jedí pod stolem drobty synů. * I řekl jí:
Pro tu řeč jdi, vyšloť jest ďábelství z tvé
30 dcery. * I odšedši do domu svého nalezla
děvečku, ana leží na loži, a ďábelství z ní
vyšlo.
31 Tedy vyšed zase z končin tyrských
bral se přes Sidon a přišel k moři Gali-
lejskému prostředkem krajin desíti měst.
* I přivedli jemu hluchého a zajikavého 32
a prosili ho, aby na něj ruku vložil. * A 33
pojav jej soukromí ven ze zástupu vložil
prsty své v uši jeho, a plinuv dotekl se
jazyka jeho. * A vzezřev k nebi vzdechl 34
a řekl jemu: Effeta, to jest, otevři se.
* A hned otevříny jsou uši jeho a rozvá- 35
zán jest svazek jazyka jeho, i mluvil prá-
vě. * I přikázal jim, aby nikomu nepra- 36
vili. A jakžkoli on jim přikazoval, předse
oni mnohem více ohlašovali, * a převelmi 37
se divili řkouce: Dobře všecky věci uči-
nil, i hluchým rozkázal slyšeti i němým
mluviti.

Hlava 8.

b) Zástup Pán nasytil. 2. V krajinách dalmanutských, když zákonníci žádali od Pána znamení, on se od nich oddělil a *a)* jejich učení svým učenníkům vypověděl, *b)* zapověděl nad to i skrze *α)* uzdraveného slepého u Betsaidy o tom oznamovati, *β)* učenníky své na čas o sobě mluviti. B. Potom i k učenníkům tvrdě se měl, nebo když I. o smrti své mluvícímu Petr se opřel, Pán 1. těžce mu domluvil, 2. jiných k snášení kříže napomenul.

V těch dnech když velmi veliký zá-
stup byl s ním a neměli, coby jedli, svo-
2 lav Ježíš učenníky své řekl jim: * Lítost
mám nad zástupy: nebo již tři dni trvají
3 se mnou a nemají, coby jedli. * A rozpu-
stím-li je lačné do domů jejich, zhynou na
4 cestě; někteří z nich zdaleka přišli. * Od-
pověděli mu učenníci jeho: I odkud bude
moci kdo tyto nakrmiti chleby zde na
5 poušti? * I otázal se jich: Kolik máte
6 chlebů? A oni řekli: Sedm. * I kázal zá-
stupu posaditi se na zemi. A vzav těch
sedm chlebů, díky učiniv lámal a dával
učenníkům svým, aby předkládali: i kladli
7 před zástup. * A měli také rybiček ma-
ličko, jichž požehnav kázal i ty před ně
8 klásti. * I jedli a nasyceni jsou; a sebrali
9 což pozůstalo drobtů sedm košů. * Těch
pak, kteříž jedli, bylo okolo čtyř tisíců;
i rozpustil je.
Potom hned vstoupiv na lodí s učen- 10
níky svými přeplavil se do krajin dalma-
nutských. * I vyšli fariseové a počali se 11
s ním hádati, hledajíce od něho znamení
s nebe pokoušejíce ho. * A on vzdech 12
duchem svým dí: Co pokolení toto zna-
mení hledá? Amen pravím vám, nebude
dáno znamení pokolení tomuto. * A opu- 13
stiv je vstoupil zase na lodí, i plavil se
přes moře.
I zapomenuli s sebou vzíti chlebů, a 14
neměli než jeden chléb s sebou na lodí.
* Tedy přikazoval jim řka: Vizte a pilně 15
se šetřte kvasu farisejského a kvasu He-
rodesova. * I přemyšlovali řkouce jeden 16
k druhému: Chleba nemáme! * A znaje 17
to Ježíš řekl jim: Co přemyšlujete o tom,
že chleba nemáte? Ještě neznáte, ani
nerozumíte? Ještě máte oslepené své srdce?
* Oči majíce nevidíte? A uši majíce nesly- 18

26. *pohanka*, Ř. řecká, viz Jan 12, 20.
27. *slušné:* dobré.
28. *Ovšem*: Tak jest Pane, nebo i etc. — *synů*, t. štěňata na tom mají míti dosti, když drobty sbírají pod stolem, a já za ty drobty prosím.
31. *měst:* viz o těch městech neb krajince té Mat. 4, 25.
32. *zajikavého*, t. šeplavého, breptavého, nesnadně a těžce mluvícího. J. němého.
34. *vzezřev:* vzhlédl v nebe. — *vzdechl*: zastonal.
37. *Dobře:* slušně, náležitě. — *učinil:* zřídil. — *rozkázal:* velí neb rozkazuje slyšeti, t. činí to, aby mohli slyšeti etc. Aneb hluchým dává slyšení.
3. *zhynou:* zemdlí, přijde jim za těžké.
6. *učiniv:* čině.
7. *maličko:* málo.
11. *hádati:* svářiti.
12. *vzdech:* zastonav. — *nebude dáno*, Ř. jestliže bude dáno. Způsob přísahy v písmích svatých známý.
13. *přes moře:* na další břeh, na druhou stranu moře.
14. *zapomenuli*, J. dokládají: učenníci jeho.
15. *kvasu* etc., t. náboženství, obyčejů, obcování farisejského etc. A tím ukázal Pán, že náleží od těch se odděliti, kteříž čisté učení zprzňují a je cizoloží (II. Kor. 2, 17.), byť v jakémkoli důstojenství postavení byli.
17. *oslepené*: zhrublé a tvrdé.
18. *neslyšíte:* tělesným lidem toliko tělesné věci voní; a protož jakkoli se jim jadrně předkládají,

19 šíte? A nepomníte, * že jsem pět chlebů
lámal mezi pět tisíců, a kolik jste plných
košů drobtů sebrali? Řekli jemu: Dva-
20 nácte. * A když také sedm chlebů lámal
jsem mezi čtyři tisíce, kolik jste plných
košů drobtů vzali? I řkou jemu: Sedm.
21 * I řekl jim: Kterakž tedy ještě neroz-
umíte?
22 I přišel do Betsaidy, a přivedli k němu
slepého prosíce ho, aby se ho dotekl.
23 * I ujav toho slepého za ruku vyvedl
jej ven z městečka; a plinuv na oči jeho
a vloživ na něj ruce otázal se ho, viděl-
24 liby co. * A on pohleděv vzhůru řekl:
Znamenám lidi; nebo vidím, že chodí jako
25 stromové. * Potom opět vloživ ruce na
oči jeho kázal mu zase hleděti vzhůru; i
uzdraven jest, tak že i zdaleka jasně uvi-
26 děl všecky. * I odeslal jej do domu jeho
řka: Aniž do toho městečka choď, aniž
komu z městečka co o tom prav.
27 Tedy vyšel Ježíš a učenníci jeho do
městeček Cesarey Filipovy. A na cestě
tázal se učenníků svých řka jim: Kým
28 mne praví býti lidé? * Kteřížto odpově-
děli: Janem Křtitelem a jiní Eliášem,
29 jiní pak jedním z proroků. * Tedy on
řekl jim: Vy pak kým mne býti pravíte?
Odpověděv Petr řekl jemu: Ty jsi Kri-
stus! * I přikázal jim s pohrůžkou, aby 30
toho o něm žádnému nepravili.
I počal učiti je, že Syn člověka musí 31
mnoho trpěti a potupen býti od starších
a biskupů a zákonníků, a zabit býti, a ve
třech dnech zmrtvých vstáti. * A zjevně 32
to slovo mluvil. Protož chytiv jej Petr
počal mu domlouvati. * Kterýžto obrátiv se 33
a pohleděv na učenníky své přimluvil
Petrovi řka: Jdiž za mnou, satane; nebo
nechápáš, co jest božího, ale co lidského.
A svolav zástup s učenníky svými 34
řekl jim: Chce-li kdo za mnou přijíti, za-
při sebe sám a vezmi kříž svůj a násle-
dujž mne. * Nebo chtěl-liby kdo duši svou 35
zachovati, ztratíť ji: pakliby kdo ztratil
duši svou pro mne a pro evangelium, tenť
ji zachová. * Nebo co prospěje člověku, 36
by všecken svět získal a své duši škodu
učinil? * Aneb jakou dá člověk odměnu 37
za duši svou? * Nebo kdožby se koli za 38
mne styděl a za má slova v tomto poko-
lení cizoložném a hříšném, i Syn člověka
styděti se bude za něj, když přijde v slávě
Otce svého s anděly svatými. * I pravil 39
jim: Amen pravím vám, žeť jsou někteří
ze stojících tuto, kteříž neokusí smrti, až
i uzří království boží přicházející v moci.

Hlava 9.

3. Zamluvil se Pán, že některým ukáže slávu svou, jakož i tak učinil. II. Ďábelství vyvrci nemohli, domluvil jim a jacíby proti ďáblu býti měli, naučil je. III. Opět předpovídání o smrti jeho se nechápali, alebrž o přednost se nesnadnili, napravil je. IV. Komusi ve jménu Páně kážícímu kázati zbraňovali, o tom jich ponaučil.

A po šesti dnech pojal Ježíš Petra a
Jakuba a Jana, i uvedl je na horu vyso-
kou soukromí samy: a proměnil se před
nimi. * A učiněno jest roucho jeho stkvoucí 2
a bílé velmi jako sníh, ježto tak bílého
žádný bělič na zemi učiniti nemůže. * I 3

---

jakoby jim neznámou řečí a cizím jazykem mluvil Isai. 28, 11), nic toho nechápají. I. Kor. 2, 14.

19. *lámal:* rozdělil.

20. *lámal jsem:* podělil jsem.

21. *Kterakž:* i jakž?

23. *z městečka:* ze vsi.

24. *Znamenám:* hledím na lidi. — *nebo vidím.* Některá vydání řecká těch slov „nebo vidím“ nemají. — *stromové.* Podobně lidé znovu zrození zrůst u víře pomalu berou (Jan 4, 50.), ne pojednou v muže dokonalého zrostou (Efes. 4, 13.); protož náleží 1. hřivnami Páně těžiti (Mat. 25, 15.) a vždycky dětmi mléka potřebujícími nezůstávati. (Efes. 4, 14.). 2. Mdlými a nedospělými nepohrdati (Řím. 14, 1.). 3. Znáti jak nesnadně lidi ze slepoty duchovní a zastaralých navyklostí vycházejí.

27. *městeček:* vsí neb dvorů.

28. *proroků.* Znáti se může odtud, že svět u víře a náboženství nikdy se nesrovná; nýbrž mnozí slavně o Kristu mluviti chtíce, když se v tom pravidlem božího slova nespravují, spíše jej ze cti loupí.

30. *nepravili,* t. proto, že ještě k tomu spůsobní nebyli; pročež jim ani potom z Jerusalema nedal odcházeti, dokudžby nebyli oblečeni mocí s výsosti (Luk. 24, 49.). Kristus také chtěl býti nanejvýše prvé snížen, nežliby byl ve své slávě všudy zjeven. A nad to opatrnosti té, kteráž umí času, místa i osob šetřiti, tu správce své učil. Mat. 24, 45.

31. *potupen:* zavržen, odsouzen.

32. *zjevně:* směle, svobodně. — *chytiv:* ujav, chopiv. Mat. 16, 22.

33. *Jdiž:* jdi pryč, tahni pryč. — *nechápáš:* nesmyslíš, nestíháš, nezpytuješ; viz Mat. 16, 23.

35. *duši,* t. život svůj.

36. *prospěje:* pomůž. — *své duši:* o svou duši přišel, na své duši trestán byl.

38. *pokolení,* t. před tímto pokolením.

1. *pojal,* viz Mat. 17, 1. — *proměnil:* proměněn jest.

2. *stkvoucí:* třpytící se.

3. *uzřeli:* ukázal se jim; viz Mat. 17, 2.

uzřeli Eliáše s Mojžíšem, ani s Ježíšem
4 mluví. * A odpověděv Petr řekl Ježíšovi:
Mistře, dobréť jest nám tuto býti; protož
udělejme tři stánky, tobě jeden, Mojžíšovi
5 jeden a Eliášovi jeden. * Nebo nevěděl,
co mluví; byli zajisté bázní přestrašeni.
6 * I stal se oblak zastěňující je, a přišel
hlas z oblaku řkoucí: Tentoť jest ten Syn
7 můj milý; jeho poslouchejte. * A hned
obezřevše se žádného víc neviděli než
8 samého Ježíše s sebou. * A když sstupo-
vali s hory, přikázal jim, aby toho niko-
mu nevypravovali, co viděli, než až Syn
9 člověka zmrtvých vstane. * I zachovali
tu věc u sebe, tížice mezi sebou: Coby to
10 bylo „zmrtvých vstáti“? * I otázali se
ho řkouce: Což to pak zákonníci praví,
11 že Eliáš musí přijíti prvé. * On pak od-
pověděv řekl jim: Eliáš přijda nejprvé
napraví všecky věci, a jakož psáno jest
o Synu člověka, musí to býti, aby mnoho
12 trpěl a položen byl. * Ale já pravím vám,
že i Eliáš již přišel a i oni učinili mu,
což chtěli; jakož psáno jest o něm.
13 Tedy přišed k učenníkům uzřel zá-
stup veliký okolo nich a zákonníky, ani
14 se hádají s nimi. * A hned všecken zá-
stup uzřev jej ulekli se, a sběhše se pří-
15 vítali ho. * I otázal se zákonníků: Co se
16 hádáte spolu? * A odpovídaje jeden ze
zástupu řekl: Mistře, přivedl jsem syna
svého k tobě, kterýž má ducha němého;
17 * ten, kdyžkoli jej pochopí, lomcuje jím
o zemi, a on se sliní a skřípí zuby svými
a svadne. I řekl jsem učenníkům tvým,
18 aby jej vyvrhli, ale nemohli. * A on od-
povídaje jemu řekl: O národe nevěrný!
Ale dokudž s vámi budu? a dokudž vás
trpěti budu? Přiveďte jej ke mně! * I při- 19
vedli ho k němu. A jakž jej uzřel, hned
jím duch lomcoval, a padna na zemi vá-
lel se a slinil. * I otázal se otce jeho: 20
Dávno-li se jemu to stalo? A on řekl:
Hned od dětinství. * A často jím metal i 21
na oheň i do vody, aby jej zahubil. Ale
můžeš-li co, spomoz nám slituje se nad
námi. * A Ježíš řekl jemu: Můžeš-li to- 22
mu věřiti! Všeckoť jest možné věřícímu.
* A ihned zvolav otec mládence toho se 23
slzami řekl: Věřím, Pane, avšak spomoz
nedůvěře mé! * Uzřev pak Ježíš, že se 24
sbíhá zástup, přimluvil duchu tomu neči-
stému řka jemu: Duchu němý a hluchý,
já tobě přikazuji, vyjdi z něho a nevchá-
zej více do něho. * Tedy ten duch křiče 25
a velmi jím lomcuje vyšel z něho: i uči-
něn jest člověk ten jako mrtvý, tak že
mnozí pravili, že umřel. * Ale Ježíš ujav 26
jej za ruku pozdvihl ho, a on vstal. * A 27
když všel do domu, učenníci jeho otázali
se ho soukromí: Pročež jsme my nemohli
vyvrci? * I řekl jim: Toto pokolení ni- 28
jakž nemůž vyjíti jedině skrze modlitbu
a půst.
A jdouce odtud šli spolu skrze Gali- 29
lei: ale nechtěl, aby kdo o tom věděl.
* Nebo učil učenníky své a pravil jim, že 30
Syn člověka dán bude v ruce lidské a za-
mordujíť jej: ale zamordován jsa třetí den
zmrtvých vstane. * Oni pak nesrozuměli 31
tomu povědění, avšak ostýchali se ho
otázati. * I přišel do Kafarnaum, a v domě 32
byv otázal se jich: Co jste na cestě mezi
sebou rozjímali? * Ale oni mlčeli; nebo 33

---

5. *přestrašeni:* bázní naplněni.
7. *hned:* rychle ohlédše.
8. *přikázal:* viz výš 8, 30.
9. *zachovali:* měli to při sobě, mlčeli s tím.
11. *všechy věci:* všecko. — *položen:* pohrdán.
12. *učinili:* nakládali s ním, jakž se jim líbilo.
13. *k učenníkům*, t. k jiným devíti, mimo ty tři, s nimiž na horu proměniti se maje byl odšel.
14. *přivítali:* pozdravili.
15. *Co se* etc. Oč. Ptal se Pán proto, aby příčina k dalšímu skutku dána byla, a aby otec nemocného svou potřebu sprostně předložil; a každý při modlitbách své bídy čitelen býti se učil.
16. *kterýž má* etc. majícího ducha němého, t. takové ďábelství, kteréž ho oněmilo.
18. *trpěti:* snášeti.
19. *uzřel*, t. Pán Kristus. Nepochybné pak jest, že Pán Kristus uzdraviti maje toho bídného člověka, dopustil ho ďáblu lomcovati, aby známé bylo, že se tehdáž nejvíce ďábel zlobí, když Kristu a čistému jeho učení ustoupiti má.
20. *Dávno-li:* Kterak dlouhý čas jest, jakž se jemu to přihodilo? — *od dětinství.* Tím ukázána jest i moc veliká Pána Jesu Krista, že toho ďábla, kterýž se tak byl vkořenil, mocně vyhnal, i také bídný lidský spůsob, že hned z přirození manové ďáblovi jsme.
21. *můžeš-li:* mohl-liby. — *slituje:* lítost maje.
22. *Všeckot*, t. Jáť bych vše mohl učiniti ale tomu, jenž věří.
25. *lomcuje:* lomcovav.
28. *pokolení:* plémě; viz Mat. 17, 21. — *půst.* Schvaluje Kristus Pán těmi slovy skutky dobré z víry živé pocházející. Nebo víra pravá na Kristu Pánu a slově jeho založená svět i všecko zlé přemáhá (I. Jan 5, 4.).
29. *spolu*, t. Pán Kristus a učenníci jeho.
32. *v domě:* doma byv.
33. *větší:* největší, t. potom v království Kristově. Nejedny chvalitebné věci a zvláště víru apoštolů svatých (výš 8, 29.) evangelista svatý vypsav, již tuto i škodlivé vady jejich zaznamenal: 1. Pro ukázaní veliké zlosti ďáblovy, že on i svatým pokušeními svými v povolání překážku činí a mysl jejich k slávě světa obrací (I. Par. 21, 1.). 2. Pro navržení toho, že i svatí milosti boží potřebují, za ni se jemu modlívati musejí (Žlm. 31, 6.) a toho litostivého biskupa, kterýž třtiny nalomené dolamovati

hádali se byli na cestě mezi sebou, kdo-
34 by z nich byl větší. * A posadiv se zavo-
lal dvanácti a dí jim: Chce-li kdo první
býti, budeť ze všech nejposlednější a všech
35 služebník. * A vzav pacholátko postavil
je u prostřed nich, a vzav je na lokty
36 řekl jim: * Kdožby koli jedno z takových
pacholátek přijal ve jmenu mém, mneť
přijímá; a kdožby mne koli přijal, ne mneť
přijímá ale toho, kterýž mne poslal.
37 I odpověděl mu Jan řka: Mistře, vi-
děli jsme tam jednoho, an ve jmenu tvém
ďábly vymítá, kterýž nechodí s námi; i
bránili jsme mu, protože s námi nechodí.
38 * Ježíš pak řekl: Nebraňtež mu! nebť
není žádného, kterýžby divy činil ve jme-
nu mém, aťby mohl snadně zle mluviti
39 o mně. * Nebo kdož není proti nám,
40 s námiť jest. * Kdožby koli zajisté dal
vám píti číši vody ve jmenu mém, totiž
proto, že jste Kristovi, amen pravím vám,
41 neztratíť nikoli odplaty své. * A kdožťby
koli pohoršil jednoho z těchto maličkých
věřících ve mne, mnohemby lépe mu bylo,
aby byl zavěšen na hrdlo jeho žernov
mlýnský a vržen byl do moře. * A hor- 42
šila-liby tě ruka tvá, utni ji: lépeť jest
tobě bezrukému vjíti do života, nežli obě
ruce majícímu jíti do pekla, v ten oheň
neuhasitelný, * kdež červ jejich neumírá 43
a oheň nehasne. * A pakli noha tvá hor- 44
šila by tě, utniž ji: lépeť jest tobě kulha-
vému vjíti do života, nežli obě nohy mají-
címu uvrženu býti do pekla v ten oheň
neuhasitelný, * kdežto červ jejich neumírá 45
a oheň nehasne. * Pakliby tě oko tvé hor- 46
šilo, vylup je: lépeť jest tobě jednookému
vjíti do království božího, nežli obě oči ma-
jícímu uvrženu býti do ohně pekelného,
* kdežto červ jejich neumírá a oheň ne- 47
hasne. * Nebo každý člověk ohněm bude 48
solen a všeliká obět solí bude solena. * Do- 49
bráť jest sůl: pakli sůl bude neslaná, čím
ji osolíte? Mějte sůl v sobě sami a pokoj
mějte mezi sebou.

Hlava 10.

Pán do Judstva šel, byl za Jordanem a potom k Jerusalemu se obrátil. A) Za Jordanem pobyl a potom odtud vyšel. I. Za času svého v Zajordaní 1. učil lid, 2. zákonníky s lístkem zapuzení zahanbil, 3. učenníky pro odhánění od něho dítek trestal. II. Když se odtud odbíral, 1. jeden bohatý od něho naučení žádal, ale zavrhl je; pročež Pán na boháče takové naříkal; 2. slyševše učenníci řeči Páně ptali se, čeho mají očekávati za práci svou, o čemž i Páně odpověd slyší. B) K Jerusalemu pak se obrátiv dáleji i blížeji města pracoval. I. Dáleji 1. před Jerichem a) opět o smrti své předpověděl, b) zlou žádost jednu i druhou svých přetrhl; 2. za Jerichem slepého uzdravil.

A vstav odtud přišel do končin jud-
ských skrze krajinu za Jordanem ležící;
i sešli se k němu zase zástupové, a jakž
2 obyčej měl, opět je učil. * Tedy přistou-
pivše fariseové otázali se ho: Sluší-li muži
3 propustiti ženu? pokoušejíce ho. * On pak
odpovídaje řekl jim: Co vám přikázal
4 Mojžíš? * Kteřížto řekli: Mojžíš dopustil
lístek rozloučení napsati a propustiti ženu.
* I odpověděv Ježíš řekl jim: Pro tvrdost 5
srdce vašeho napsal vám to přikázaní.
* Ale od počátku stvoření muže a ženu 6
učinil je Bůh. * Protoť opustí člověk otce 7
svého i matku a přidrží se ženy své:
* i budou ti dva jedno tělo. A tak již 8
nejsou dva ale jedno tělo. * Protož což 9

---

neráčí, zástupce hledati mají. (Isai. 42, 3.) 3. Pro napomenutí všechněm, kteříž stojí, aby se na péči měli, kterakby nepadli. I. Kor. 10, 12.

34. *budeť* etc.: buď ze všech nejzadnější, t. proto, že ku povýšení z milosti boží skrze věrnou práci a ponížení se přichází; viz Mat. 20, 26., též 18, 4.

35. *vzav* etc.: objav.

37. *bránili:* zastavovali.

38. *divy* etc., Ř. moci dokazoval. — *snadně*, tak pojednou, brzy.

41. *zavěšen*: vložen.

42. *ruka tvá*: viz Mat. 5, 29. — *lépeť*: poctivěji. — *bezrukému*: osekanému.

44. *kulhavému*: chromému.

48. *bude solen.* Aby Pán Bůh ukázal, že ti, kdož se jemu v obět živou obětují (Řím. 12, 2.), musejí se nakvašeného učení varovati (Mat. 16, 12.) a rozkoší, jako med tělu libých, utíkati. Tou příčinou zapověděl kvas a med při obětech mívati (Lev. 2, 12.). Solí pak na znamení stálé mezi nimi a lidmi učiněné smlouvy oběti soliti. A podlé toho příkladu tuto Pán mluviti ráčí. Ohněm pak míní, jakož Ducha svatého (Mat. 3, 11.) a slovo své svaté (Jer. 5, 14., též 23, 29.), tak také i rozličná pokušení (Mal. 3, 2. Luk. 12, 49.), jimiž věrní přepalováni bývají. Solí též míní se boží slovo, služebníci věrní a kázeň svatá. A protož božím slovem a činěním pokání musíme Bohu v obět připravováni býti.

49. *ji osolíte*: bude napravena.

1. *vstav*: odebrav se. — *za Jordanem*, Ř. za Jordaní neb přes Jordan.

4. *rozloučení*: odstoupení, zapuzení; viz Deut. 24, 1. Mal. 2, 14. Mat. 19, 7.

5. *odpověděv*: viz Mat. 19, 8.

6. *muže* etc. samce a samici. — *je*, t. Adama a Evu.

7. *přidrží*: připojí se.

8. *dva*, t. manžel a jeho manželka.

9. *spojil*: spřáhl.

10 Bůh spojil, člověk nerozlučuj. * A v domě
opět učenníci jeho otázali se ho o též věci.
11 * I dí jim: Kdožby koli propustil man-
želku svou a jinou pojal, cizoloží a hřeší
12 proti ní. * A jestližeby žena propustila
muže svého a za jiného se vdala, cizoloží.
13 Tedy přinášeli k němu dítky, aby se
jich dotýkal: ale učenníci přimlouvali těm,
14 kteříž je nesli. * To viděv Ježíš nelibě
to nesl a řekl jim: Nechtež dítek jíti ke
mně a nebraňtež jim, nebo takovýchť jest
15 království boží. * Amen pravím vám,
kdožby koli nepřijal království božího
16 jako dítě, nikoliť do něho nevejde. * A
bera je na lokty své a vzkládaje na ně
ruce požehnání jim dával.
17 Potom když vyšel na cestu, přiběhl
jeden a poklekna před ním otázal se ho
řka: Mistře dobrý, co učiním, abych ži-
18 vota věčného dědičně došel? * I řekl mu
Ježíš: Co mne nazýváš dobrým? Žádný
19 není dobrý, než jediný totiž Bůh. * Při-
kázaní umíš: Nezcizoložíš, nezabiješ, ne-
ukradneš, nevydáš křivého svědectví, ne-
20 oklamáš, cti otce svého i matku. * A on
odpověděv řekl jemu: Mistře toho všeho
21 jsem ostříhal od své mladosti. * Tedy Je-
žíš pohleděv na něj zamiloval ho a řekl
jemu: Jednohoť se nedostává; jdi a což-
koli máš, prodej a dej chudým, a budeš
míti poklad v nebi: a pojď, následuj mne
22 vezma kříž svůj. * On pak zarmoutiv se
pro to slovo odšel truchliv jsa, nebo měl
23 mnohá zboží. * A pohleděv vůkol Ježíš dí
učenníkům svým: Jak nesnadně ti, jenž
statky mají, vejdou do království božího.

* Tedy učenníci užasli se nad těmi řečmi 24
jeho. Ježíš pak zase odpověděv dí jim:
Synáčkové, kterak nesnadné jest doufají-
cím v statek do království božího vjíti.
* Snáze jest velbloudu skrze jehelní ucho 25
projíti, nežli bohatému vjíti do království
božího. * Oni pak více se děsili řkouce 26
mezi sebou: I kdož může spasen býti? * A 27
pohleděv na ně Ježíš dí: U lidíť jest ne-
možné, ale ne u Boha: nebo u Boha vše-
cko možné jest.
I počal Petr mluviti k němu: Aj my 28
opustili jsme všecko a šli jsme za tebou.
* Odpověděv pak Ježíš řekl: Amen pra- 29
vím vám, žádného není, ježtoby opustil
dům, neb bratří, neb sestry, neb otce, neb
matku, neb manželku, neb dítky neb rolí
pro mne a pro evangelium, * aby nevzal 30
stokrát tolik nyní v čase tomto domů a
bratrů a sester a matek a dítek a rolí
s protivenstvím, a v budoucím věku život
věčný. * Mnozíť pak byvše první budou 31
poslední a poslední první.
Byli pak na cestě jdouce do Jerusa- 32
lema a Ježíš šel napřed, i byli předěšeni
a jdouce za ním báli se. Tedy pojav opět
dvanácte počal jim praviti, co se jemu
má státi, * řka: Aj, vstupujeme do Jeru- 33
salema a Syn člověka vydán bude bisku-
pům a zákonníkům a starším: i odsoudí
jej na smrt a vydají jej pohanům, * kte- 34
řížto posmívati se budou jemu a ubičují
ho a uplijí i zabijí jej: ale třetího dne
zmrtvých vstane.
Tedy přistoupili k němu Jakub a Jan 35
synové Žebedeovi řkouce: Mistře, chceme,

---

14. *nelibě* etc.: hněviv byl, těžek byl nad tím.

15. *nevejde*, t. proto, že kdož chtějí k spasení přijíti, musejí jako dítky znovu se naroditi (Jan 3, 3. I. Petr 2, 3.), a ne v smyslu, ale zlostí dítky býti; viz I. Kor. 14, 20.

16. *dával*, t. všeho dobrého jim žádal. Neboť Bůh netoliko rodičů, ale i dítek jejich Bohem býti zaslíbil (Gen. 17, 7.). A protož jim požehnání dává, ano i podnes se jim podlé toho křtem slouží, i království nebeské přisvědčuje.

17. *jeden*: nějaký člověk. — *učiním*: mám činiti.

19. *umíš*: viz Mat. 19, 17. — *neoklamáš*: nebudeš podvodným, nepřipravíš ke škodě bližního.

21. *zamiloval ho*, t. netoliko jeho snažnost sobě oblíbil, ale nad to litoval ho, že se tak doufáním v své skutky náramně šálí a podlé toho již sebe neb za dokonalého, aneb k dokonalosti se nesoucího býti soudí.

22. *zarmoutiv*: ztěžkav se nad tím.

23. *statky*: důchody, užitky, zboží. — *božího*. Lidé buď duchovně sami u sebe (Zjev. 3, 17.) a ne v Bohu bohatí (Luk. 12, 21.), buď v tělesný statek doufající (I. Tim. 6, 17.) nesnadně k spasení přicházejí. Nebo toho, jenž jest sám v sobě dostatečný, a plná studnice všech darů a milostí, t. Pána Boha ze cti loupí, protož od něho prázdni puštěni bývají. Luk. 1, 53.

24. *užasli*: zděsili. — *v statek*: v penězích.

25. *ucho*: dírku.

28. *šli*: následovali jsme tebe. — *za tebou*. Ačkoli nemalé, ale veliké ovoce jest víry, časné věci pro jmeno Kristovo opouštěti, což i on hojně a štědře nahražuje; avšak lidé jako na běhu často v tom zemdlévají a sobě překážku činí, aneb na svých zásluhách velmi mnoho zakládají: protož Pán tomu obému vstříc vycházeti ráčí i zaslíbením (v. 30.) i pohrůžkou (v. 31.).

29. *rolí*: dědiny.

30. *tolik*: víc. — *matek*. Nebo všickni věřící v Krista štípeni a jednoho těla církve svaté údové, anobrž jednoho Otce nebeského synové a dědicové učiněni (Řím. 6, 5., též 8, 17. Efes. 4, 15. Mal. 2, 10.). A protož tak jsou láskou spojeni, že jako těla svého (Isai. 58, 7.) jedni druhých chrání a což nejvlastnější přátelé jedni druhým učiniti mohou, to i oni činí.

32. *báli se*: t. proto, že jim často o utrpeních a smrti i jiných věcech tělu nepříjemných kázal.

33. *vydán*: zrazen. — *odsoudí*: potupí jej smrtí.

začbychomkoli prosili tebe, aby učinil nám.
36 * On pak řekl jim: Co chcete, abych vám
37 učinil? * I řekli jemu: Dej nám, abychom
jeden na pravici tvé a druhý na levici tvé
38 seděli v slávě tvé. * Ježíš pak řekl jim:
Nevíte, zač prosíte. Můžete-li píti číši, kte-
rouž já piji, a křtíti se křtem, kterýmž
39 já se křtím? * A oni řekli jemu: Můžeme.
Ježíš pak řekl jim: Číši zajisté, kterouž já
piji, píti budete, a křtem, kterýmž já se
40 křtím, křtěni budete; * ale seděti na pra-
vici mé neb na levici mé, neníť má věc
dáti: ale dánoť bude; kterýmž připraveno
41 jest. * A uslyševše to jiných deset počali
42 se hněvati na Jakuba a na Jana. * Ale
Ježíš povolav jich řekl jim: Víte, že ti,
kteříž sobě zalibují vládnouti nad národy,
panujíť nad nimi; a kteříž velicí u nich jsou,
43 moc provozují nad nimi: * ne takť bude mezi
vámi; ale kdožkoli chtělby mezi vámi býti
44 veliký, budiž váš služebník; * a kdožkoli
z vás chtělby býti přední, budiž služebník
všech. * Nebo i Syn člověka nepřišel, aby 45
mu sloužili, ale aby on sloužil a aby dal
duši svou na vykoupení za mnohé.
Tedy přišli do Jericha, a když vychá- 46
zel on z Jericha i učenníci jeho a zástup
mnohý, Timeův syn, Bartimeus slepý se-
děl podlé cesty žebře. * A když uslyšel, 47
žeby to byl Ježíš Nazaretský, počal vo-
lati a říci: Ježíši synu Davidův, smiluj se
nade mnou! * I přimlouvali mu mnozí, 48
aby mlčel; ale on mnohem více volal:
Synu Davidův smiluj se nade mnou! * Te- 49
dy zastaviv se Ježíš kázal ho zavolati. I
zavolali toho slepého řkouce jemu: Dobré
mysli buď, vstaň, volá tě! * On pak po- 50
vrh plášť svůj a zchopiv se šel k Ježíši.
* I odpověděv Ježíš dí jemu: Co chceš, ať 51
učiním? A slepý řekl jemu: Mistře, ať vi-
dím. * Tedy Ježíš řekl jemu: Jdi, víra 52
tvá tě uzdravila. A on hned prohlédl a
šel cestou za Ježíšem.

Hlava 11.

II. Blíž města oslicí a oslátkem se opatřil a tak do města přijel. Při tom příští pracoval vůbec i obzvláštně. A) Vůbec dne a) druhého 1. na cestě fíku zlořečil, 2. v chrámě kupectví trestal; b) třetího *α*) na cestě o víře mluvil a *β*) zákonníky 1. dotazem proti dotazu jejich zahanbil.

A když se přiblížili k Jerusalemu a
Betfagi i Betanii při hoře Olivetské, po-
2 slal dva z učenníků svých * a řekl jim:
Jděte do městečka, kteréž proti vám jest:
a hned vejdouce tam naleznete oslátko
přivázané, na kterémž ještě nižádný z lidí
3 neseděl: odvížíce přiveďte ke mně. * A
řekliťby vám kdo: Co to činíte? Rcete,
že ho Pán potřebuje! A hned je pošle
4 sem. * I odešli a nalezli oslátko přivázané
vně u dveří na rozcestí: i odvázali je.
5 * Tedy někteří z těch, kteříž tu stáli, ře-
kli jim: Co činíte odvazujíce oslátko?
6 * Oni pak řekli jim, jakož byl přikázal
7 Ježíš; i nechali jich. * Protož přivedli
oslátko k Ježíšovi a vložili na ně roucha
svá, i vsedl na ně. * Mnozí pak stlali 8
roucha svá na cestě, a jiní ratolesti sekali
ze stromu a metali na cestu. * A kteříž 9
napřed šli i ti, kteříž za ním šli, volali
řkouce: Hosanna! * Požehnaný, jenž se 10
béře ve jmenu Páně: požehnané králov-
ství Otce našeho Davida, kteréž přišlo ve
jmenu Páně; Hosanna na výsostech. * I 11
všel do Jerusalema Ježíš i do chrámu. A
spatřiv tu všecko, když již byla večerní
hodina, vyšel do Betanie se dvanácti.
A druhého dne, když vycházel z Be- 12
tanie, zlačněl. * A uzřev zdaleka fík, 13
an má listí, šel, zdaby co nalezl na něm:
a když přišel k němu, nic nenalezl kromě
listí, nebo nebyl čas fíků. * Tedy odpo- 14

---

37. *seděli*: sedli.
38. *kterouž já*: kterýž já podstupuji, t. po malé chvíli podstoupím. Mat. 20, 21.
39. *kterýmž já* etc. v kterýž jsem já se vydal.
42. *kteříž sobě*: za ty se mají, že vládnou, t. ne tak dalece kralují, jako za panovníky jmíni bývají. Nebo samého Boha vlastnost nade vším stvořením dokonale kralovati a všemu rozkazovati. — *vládnouti*: knížata býti.
43. *veliký*, t. znamenitý. — *budiž*: budeť; viz Mat. 20, 26., též 23, 11.
44. *přední*: první.
45. *na vykoupení*: k výplatě v obět.
47. *říci*: praviti.
49. *Dobré* etc. doufej.
50. *zchopiv se*: vstav.
51. *ať vidím*: abych prohledl.
52. *za Ježíšem*: Tať do dnešního dne povinnost jest na vnitřním životu osvícených, aby za Kristem šli a cestami božími kráčeli.
2. *městečka*: hrádku.
5. *z těch*: z přístojících.
7. *Protož*: I protož. — *vložili*: uvrhli.
8. *stlali*: prostírali.
9. *Hosanna*, viz Mat. 21, 10.
10. *béře*: přicházející. — *Hosanna*: J. Hosanna (ó ty kterýž jsi) na výsostech.
11. *Ježíš*. Některá vydání řecká mají místo Ježíš to slovíčko: Pán. — *spatřiv*: ohlédl, obezřev.
14. *nižádný*: viz Mat. 21, 19.

věděv Ježíš řekl jemu: Již více na věky
nižádný z tebe ovoce nejez! A slyšeli to
učenníci jeho.
15 I přišli do Jerusalema: a všed Ježíš
do chrámu počal vymítati ty, jenž prodá-
vali a kupovali v chrámě, a stoly penězo-
měnců a stolice prodávajících holuby pře-
16 vracel. * A nedopustil, aby kdo jakou ná-
17 dobu nesl skrze chrám. * I učil je řka
jim: Zdaliž není psáno, že dům můj dům
modlitby slouti bude u všech národů? vy
18 pak učinili jste jej peleší lotrův. * Slyšeli
pak to zákonníci i biskupové a hledali,
kterakby jej zahubili: nebo se ho báli,
protože všecken zástup divil se učení jeho.
19 * A když byl večer vyšel Ježíš z města.
20 A učenníci ráno jdouce uzřeli ten fík,
21 an uschl hned z kořene. * Tedy zpome-
nuv Petr řekl jemu: Mistře, aj ten fík, které-
22 muž jsi zlořečil, uschl. * I odpověděv Je-
23 žíš řekl jim: Mějte víru boží! * Nebo
amen pravím vám, že kdožby koli řekl
hoře této: Zdvihni se a vrz sebou do moře;
a nepochybovalby v srdci svém ale věřiloy,
že se stane, cožkoli dí, staneť se jemu tak,
cožby koli řekl. * Protož pravím vám, za- 24
čež byste koli modlíce se prosili věřte, že
vezmete, a staneť se vám. * A když se po- 25
stavíte k modlení odpouštějte, máte-li co
proti komu, aby i Otec váš nebeský odpu-
stil vám hříchy vaše. * Nebo jestliže vy 26
neodpustíte, ani Otec váš, kterýž v nebe-
sích jest, odpustí vám hříchů vašich.
I přišli zase do Jerusulema. A když 27
on procházel se v chrámě, přistoupili k ně-
mu biskupové a zakonníci a starší * i řekli 28
jemu: Jakou mocí to činiš? A kdo tobě
dal tu takovou moc, aby tyto věci činil?
* Tedy odpovídaje Ježíš řekl jim: Otížiť 29
se i já vás na jednu věc; odpovězte mi,
a povím vám jakou mocí to činím. * Křest 30
Janův s nebe-li byl čili z lidí? odpovězte
mi. * I rozvažovali to sami mezi sebou 31
řkouce: Díme-li: S nebe; díť: Pročež jste
tedy neuvěřili jemu? * Pakli díme: Z lidí; 32
bojíme se lidu. Nebo všickni o Janovi
smyslili, že právě byl prorok. * I odpově- 33
děvše řekli Ježíšovi: Nevíme. A Ježíš od-
povídaje řekl jim: Aniž já vám povím,
jakou mocí to činím.

Hlava 12.

Pán zákonníky 2. z neposlušenství obvinil, c) čtvrtého 1. zahanbil α) zákonníky a herodiany, β) saducey, 2. vysvědčil o α) zákoně a β) osobě své; 3. posluchačů α) napomínal, aby se vystříhali zákonníků, β) rozsoudil almužny.

Tedy počal jim mluviti v podobenstvích:
Vinici štípil jeden člověk, a opletl ji plo-
tem a vkopal lis, a ustavěl věži a prona-
2 jal ji vinařům; i odšel na cestu. * A v čas
užitku poslal k vinařům služebníka, aby
3 od vinařů vzal ovoce z vinice. * Oni pak
javše jej zmrskali ho a odeslali prázdného.
4 * I poslal k nim zase jiného služebníka:
i toho též kamenovavše ranili v hlavu a
5 odeslali zohaveného. * I poslal opět jiného:
i toho zabili, a mnoho jiných, z nichž ně-
6 které zmrskali a jiné zmordovali. * Ještě
pak maje jediného Syna milého, i toho
poslal k nim naposledy řka: Ustydnouť se
Syna mého. * Ale vinaři řekli jedni k dru- 7
hým: Tentoť jest dědic; pojďte zabíme jej
a budeť naše dědictví. * Tedy javše jej 8
zabili ho a vyvrhli ven z vinice. * Což 9
tedy učiní Pán vinice? Přijde a zatratí
vinaře a dá vinici jiným. * Zdaliž jste 10
písma toho nečtli? Kámen, kterýž zavrhli
stavitelé, ten učiněn jest hlavou úhlovou.
* Ode Pána stalo se toto a jest divné před 11
očima našima. * I hledali ho jíti, ale báli 12

17. *slouti*: nazýván bude ode všech.
18. *zahubili*: vyhladili. — *divil*: děsil.
22. *Mějte* etc., t. věřte Bohu.
23. *hoře této*, viz Mat. 17, 20. — *nepochybovalby*: nevrtkalby se.
25. *hříchy*: pády, poklesky.
28. *činiš*, t. což jsi včera učinil a před sebe vzal, výš v. 15., viz Mat. 21, 24.
29. *na jednu* etc. viz Mat. 21, 24.
32. *bojíme se*, Ř. obávali se.
1. *štípil*: viz Isai. 5, 1. — *lis*: káď. — *na cestu*: přes pole.
2. *v čas užitku*: při vinobraní. — *k vinařům*: viz předmluvu na proroky číslo I. a Mat. 21, 34. — *vzal*: něco z užitku té vinice.

6. *naposledy*: posledního.
7. *Ale*: Ti pak. — *dědictví*: To dědictví Páně jest svatá katolická církev. To pak dědictví sobě služebníci osobují, když církví neb lidem pansky panují, i jejich časných věcí užívati a ne k spasení jim sloužiti se snažují (Ezech. 34, 3. 4. I. Petr 5, 3.), a aby o tělesné věci nepřišli, Kristu a jeho službám průchodu a místa nedávají; a tak jej jako mordují a z vinice vyhazují. Jan 11, 48.
9. *zatratí*: zahladí.
10. *zavrhli*: pohrdli. — *stavitelé*: dělníci; viz Žlm. 117, 22.
12. *proti nim*: o nich.

se zástupu; nebo poznali, že podobenství
to proti nim pověděl. A nechavše ho
odešli pryč.
13 Potom poslali k němu některé z fa-
riseů a herodianů, aby jej polapili v řeči.
14 * Kteřížto přišedše řekli jemu: Mistře,
víme, že jsi pravdomluvný a nedbáš na
žádného; nebo nepatříš na osobu lidskou,
ale v pravdě cestě boží učíš. Sluší-li daň
dávati císaři čili nic? dáme-liž čili ne-
15 dáme? * On pak znaje pokrytství jejich
řekl jim: Co mne pokoušíte? Přineste mi
16 peníz, ať pohledím. * A oni podali mu.
Tedy řekl jim: Čí jest tento obraz a ná-
17 pis? A oni řekli mu: Císařův. * I odpo-
věděv Ježíš řekl jim: Dávejtež tedy, což
jest císařovo, císaři, a což jest božího, Bo-
hu. I podivili se tomu.
18 Potom přišli k němu saduceové, kte-
říž praví, že není zmrtvých vstání. I otá-
19 záli se ho řkouce: * Mistře, Mojžíš nám
napsal: Kdyby čí bratr umřel a ostavil
po sobě manželku a synů by neměl, aby
bratr jeho pojal manželku jeho a vzbudil
20 símě bratru svému. * I bylo sedm bratrů.
A první pojav manželku a umřev nepo-
21 zůstavil semene. * A druhý pojav ji,
také umřel a aniž ten ostavil semene. A
22 třetí tolikéž. * A tak ji pojalo všech sedm
a nezůstavili po sobě semene. Nejposléze
23 pak po všech umřela i ta žena. * Protož
při vzkříšení když zmrtvých vstanou, čí
z těch bude manželka? Neb jich sedm
24 mělo ji za manželku. * A odpovídaje Je-
žíš řekl jim: Zdaliž ne proto bloudíte, že
25 neznáte písem, ani moci boží? * Nebo
když vstanou zmrtvých, nebudou se že-
niti ani vdávati; ale budou jako andělé
26 nebeští. * O mrtvých pak, že mají vstáti,
zdaliž jste nečtli v knihách Mojžíšových,
kterak ve kři promluvil k němu Bůh řka:
Já jsem Bůh Abrahamův a Bůh Isakův a
Bůh Jakobův? * Neníť Bůh mrtvých, ale 27
Bůh živých. Protož vy velmi bloudíte.
Tedy přistoupil k němu jeden ze zá- 28
konníků slyšev je spolu se hádající a vi-
da, že jim dobře odpověděl, otázal se ho:
Které jest přikázaní první ze všech? * A 29
Ježíš odpověděl jemu, že první ze všech
přikázaní jest: Slyš Israeli, Pán Bůh náš,
Pán jeden jest. * Protož milovati budeš 30
Pána Boha svého ze všeho srdce svého a
ze vší duše své a ze vší mysli své, i ze
všech mocí svých. Toť jest první přiká-
zaní. * Druhé pak tomu podobné toto jest: 31
Milovati budeš bližního jako sebe samého.
Většího přikázaní jiného nad toto není.
* I řekl jemu ten zákonník: Mistře, do- 32
bře jsi v pravdě pověděl; nebo jeden jest
Bůh a není jiného kromě něho: * a milo- 33
vati ho ze všeho srdce a ze vší mysli a
ze vší duše i ze všech mocí; a milovati
bližního jako sebe samého, toť jest větší
nade všecky zápalné i jiné oběti. * A vi- 34
děv Ježíš, žeby moudře opověděl, dí jemu:
Nejsi daleko od království božího. A žá-
dný více nesměl se ho o nic tázati.
I odpovídaje Ježíš řekl uče v chrámě: 35
Kterak praví zákonníci, že Kristus jest
syn Davidův? * Nebo David praví v Du- 36
chu svatém: Řekl Pán Pánu mému: Seď
na pravici mé, ažť i položím nepřátely tvé
za podnože nohou tvých. * Poněvadž sám 37
David nazývá jej Pánem, kterakž tedy
syn jeho jest? A mnohý zástup rád ho
poslouchal. * I mluvil jim v učení svém: 38
Varujte se zákonníků, kteříž rádi v krá-
sném rouše chodí a chtějí pozdravováni
býti na trhu * a na předních stolicích se- 39
děti v školách a přední místa míti na ve-
čeřích: * kteřížto zžírají domy vdovské 40
a to pod zámyslem dlouhých modliteb: tiť
vezmou soud těžší.
A posadiv se Ježíš proti pokladnici, 41

---

13. *polapili:* lovili, jako zvěř nějaký myslivec.
14. *v pravdě*: právě. — *čili* etc. viz Mat. 17, 24.
16. *podali*: přinesli.
17. *Dávejtež*: navraťtež, navracujtež. — *císaři.* Povinnost k vrchnostem poddaných tato býti má: 1. Za ně se Pánu Bohu modlívati (Bar. 1, 11. I. Tim. 2, 2.) 2. Náležitou poctivostí je ctíti a jim neutrhati (Exod. 22, 28.). 3. Jim, buďte oni zlí neb dobří, ve všem, cožby proti Bohu nebylo, poddánu býti (I. Petr 2, 13. 18. Skut. 4, 19., též 5, 29.). 4. Poplatky a daně jim dávati. Řím. 13, 7.
18. *zmrtvých* etc.: vzkříšení.
19. *neměl*: neostavil.
25. *nebudou* etc.: nežení se.
26. *vstáti*: vzkříšeni býti.
28. *první*: nejpřednější.
29. *Pán*: Hospodin.
30. *Boha*: viz Mat. 22, 37. — *moci*: ze vší síly své.
31. *podobné*: viz Mat. 22, 39.
33. *mysli*, Ř. rozumnosti.
34. *moudře*: čacky, smyslně. — *od království.* Jakoby řekl: Veliké světlo máš, když mezi pravou pobožností a zevnitřní samou tvárností rozdíl činíš.
35. *odpovídaje*, t. začav novou řeč. — *zákonníci*, t. není to k víře podobné, což zákonníci praví. Mluví pak tu Kristus Pán jako ten, kterýž příčinu k rozmlouvání novému dávati ráčil.
38. *zákonníků*, t. vystříhejte se jejich učení i života. Neb od zlých služebníků a modlářů oddělovati se a jako z Babylona vycházeti Pán Bůh s pilností poroučí. Zjev. 18, 4. Tak podobně III. Král. 18, 30. Skut. 2, 40. — *v krásném*: řasných a dlouhých sukních.
39. *v školách*: shromážděních.
40. *a to* etc.: a to dlouho se na oko modlíce. — *soud*: potupení.

díval se, kterak zástup metal peníze do
pokladnice a mnozí bohatí metali mnoho.
42 * A přišedši jedna chudá vdova, i vrhla
dva šarty, jenž jest čtvrtá částka peníze
43 tehdejšího. * I svolav učenníky své dí jim:
Amen pravím vám, že tato chudá vdova
více uvrhla, než tito všickni, kteříž me-
tali do pokladnice. * Nebo všickni z toho 44
což jim zbývalo, metali, ale tato ze své
chudoby všecko což měla uvrhla, všecku
živnost svou.

Hlava 13.

B. Obzvláštně pracoval s učenníky a to vně před Jerusalemem. Tu 1. vypravovav o zkáze města i světa 2. napomínal jich k hotovení se k soudu.

A když vycházel z chrámu, dí jemu
jeden z učenníků jeho: Mistře pohleď, kte-
2 raké kamení a jaké jest toto stavení! * Tedy
Ježíš odpovídaje řekl jemu: Vidíš tato tak
veliká stavení? Nebudeť ostaven kámen na
3 kameni, kterýžby nebyl zbořen. * A když
se posadil na hoře Olivetské proti chrámu,
otázali se jeho soukromí Petr, Jakub a Jan
4 a Ondřej řkouce: * Pověz nám, kdy to
bude? a které znamení, když se toto vše-
5 cko bude plniti? * Ježíš pak odpovídaje
jim počal praviti: Vizte, aby vás někdo
6 nesvedl. * Neboť mnozí přijdou ve jmenu
mém řkouce: Já jsem Kristus; a mnohéť
7 svedou. * Když pak uslyšíte o boji a po-
věst o válkách, nestrachujte se; nebo musí
8 to býti, ale ne ihned bude konec. * Po-
stanetť zajisté národ proti národu a krá-
lovství proti království; a budou zemětřesení
po místech, a hladové i bouřky. A toť budou
9 počátkové bolestí. * Vy pak šetřte se! Nebo
vydávati vás budou na sněmy a do shro-
máždění; budete biti, a před vládaři a králi
10 stanete pro mne na svědectví jim. * Ale
ve všech národech nejprv musí býti ká-
11 záno evangelium. * Když pak vás pove-
dou vyzrazujíce, nestarejte se před tím,
co byste mluvili, aniž o tom pečlivě pře-
myšlujte: ale což vám bude dáno v tu ho-
dinu, to mluvte; nebo nejste vy, jenž mlu-
víte, ale Duch svatý. * Vydáť pak bratr 12
bratra na smrt a otec syna: a povstanou
děti proti rodičům a budou je mordovati.
* A budete v nenávisti všechněm pro jmeno 13
mé: ale kdož setrvá až do konce, tenť
spasen bude.
Když pak uzříte ohavnost zpuštění, ana 14
stojí, kdežby státi neměla (kdo čte rozuměj),
tehdáž ti, kdožby v Židovstvu byli, ať ute-
kou na hory: * a kdožby na střeše byl, 15
nesstupuj do domu, ani vcházej, aby co
vzal z domu svého. * A kdo na poli, ne- 16
vracuj se zase, aby vzal roucho své. * Běda 17
pak těhotným a těm, kteréž krmí v těch
dnech. * Protož modlte se, aby utíkání 18
vaše nebylo v zimě. * Nebo budou ti dno- 19
vé plní takového soužení, jakéhož nebylo
od počátku stvoření, kteréž Bůh stvořil,
až dosavad, aniž potom bude. * A byť 20
nebyl ukrátil Pán těch dnů, nebylby
spasen žádný člověk: ale pro vyvolené,
kteréž vyvolil, ukrátil těch dnů. * A 21
tehdáž řekl-liby vám kdo: Aj, tuť jest
Kristus aneb aj, tamto! nevěřte. * Neboť 22

---

41. *dival se*, t. očima tělesnýma; avšak vševědoucností svou patřil do srdce a znal, kdo jakým úmyslem almužnu dával; neb jest takový Pán, kterýž i do srdcí nahlédá a všecko všudy zná (Žlm. 138. Jer. 23, 24.), aniž může oklamán býti. (Gal. 6, 7.)
42. *šarty*: haléře.
2. *stavení*, t. což se zdá, že to tak veliké stavení nebude moci podlé mého předpovědění zbořeno býti; viz Mat. 24, 2. Jestliže tak smýšlíš, tedy se v tom velmi hrubě mýlíš. — *zbořen*: rozválen, rozkopán. Když Bůh své tresce a jako od domu svého soud konati začíná (I. Petr 4, 17.), tím 1. své spravedlnosti dokazuje, že ani svým vyvoleným neodpouští; ale jejich nepravost metlou navštěvuje (Žlm. 18, 33., viz Mat. 24, 2.); 2. bezbožníkům se osvědčuje, žeť ovšem jim neodpustí. I. Petr 4, 17. Jer. 25, 29., též 49, 12.
3. *otázali*: obzvláštně, viz Mat. 24, 3.
4. *kdy to* etc., t. kdy zkažení chrámu i Jerusalema nastane; viz Mat. 24, 3. — *plniti*: díti, konati.
7. *válkách*: bojích. — *nestrachujte se*: nekormuťte se. — *to býti*, t. proto aby se božímu uložení dosti stalo, kterýž chce své vyvolené tak zkušovati a svět pro hříchy jeho trestati. Mat. 24, 6. — *konec*, t. chrámu a ovšem světa i těch bíd ode mne předpověděných; viz Mat. 24, 6.
8. *bouřky*: hrůzy. — *bolestí*: viz Mat. 24, 8.
9. *stanete*: stavíni budete.
10. *ve všech* etc.: všechněm národům.
11. *povedou*, t. před vrchnost, aby vás vydali (v soužení) Mat. 24, 9. — *hodinu*: chvílku. — *jenž mluvíte*: mluvíce; viz Mat. 10, 20.
12. *Vydáť*: zradíť.
13. *až do konce*: viz Mat. 24, 13.
14. *zpuštění*: tuto dokládá řecký text: o kteréž povědíno jest skrze Daniele proroka, ana etc. — *rozuměj*: pozoruj.
15. *na střeše*: na domě.
16. *roucho*: plášť svůj.
17. *krmí*: kojí.
19. *soužení*: zarmoucení. — *dosavad*: po tu chvíli.
20. *žádný* etc., Ř. žádné tělo; viz Mat. 24, 22.

povstanou nepraví Kristové a nepraví pro-
roci, a budou činiti divy a zázraky k sve-
dení, by možné bylo také i vyvolených.
23 * Vy pak šetřte se! Aj předpověděl jsem
24 vám všecko. * V těch pak dnech po sou-
žení tom slunce se zatmí a měsíc nedá
25 světla svého. * A hvězdy nebeské budou
padati a moci, které jsou na nebi, pohnou
26 se. * A tehdážť uzří Syna člověka, an se
béře v oblacích s mocí velikou a se slávou.
27 * I tehdyť pošle anděly své a shromáždí
vyvolené své ode čtyř větrů, od končin
28 země až do končin nebe. * Od fíku pak
učte se podobenství tomuto: když již ra-
tolest jeho odmladne a vypučí se listí,
29 znáte, že blízko jest léto: * takž i vy, když
uzříte, any se tyto věci dějí, vězte, že blí-
30 zko jest a ve dveřích království boží. * Amen
pravím vám, žeť nepomine pokolení toto,
až se tyto všecky věci stanou. * Nebe a 31
země pominou, ale slova má nikoli nepo-
minou. * Ale o tom dni a hodině žádný 32
neví, ani andělé, jenž jsou v nebesích, ani
Syn, jedině sám Otec. * Vizte, bděte a 33
modlte se; nebo nevíte, kdy bude ten čas.
* Syn člověka zajisté jest člověk, kterýž 34
daleko odšel opustiv dům svůj a poručiv
služebníkům svým vládařství a jednomu
každému práci jeho, vrátnému přikázal,
aby bděl. * Protož bděte; neb nevíte, kdy 35
Pán domů přijde, u večer-li čili o půlnoci,
čili když kohouti zpívají čili ráno: * aby 36
snad přijda vnenadále nenalezl vás a vy
spíte. * A což vám pravím, všechněmť 37
pravím: Bděte!

Hlava 14.

K útrpnosti se Pán *A)* hotovil I. u svých, 1. o smrti své předpověděl, 2. starozákonní svátosti konec učinil, 3. novozákonní ustanovil; II. i u Otce v modlitbě. *B)* Dal se zajisté 1. jíti, 2. odsouditi na soudu I. duchovním, kdež jej i Petr opustil.

Po dvou pak dnech byl hod beránka
a přesnic: i hledali biskupové a zákonníci,
kterakby jej lstivě jmouce zamordovali.
2 * Ale pravili: Ne v svátek, aby snad ne-
3 byl rozbroj v lidu. * A když byl Ježíš
v Betanii v domě Šimona malomocného
a seděl za stolem, přišla žena mající ná-
dobu alabastrovou masti velmi drahé,
z nardového koření; a rozbivši alabastro-
4 vou nádobu vylila ji na hlavu jeho. * I
hněvali se někteří mezi sebou řkouce: I
5 proč ztráta této masti stala se? * Nebo
mohlo toto prodáno býti dráže než za tři
sta peněz a dáno býti chudým. I zpou-
6 zeli se na ni. * Ale Ježíš řekl jim: Nech-
tež jí, proč ji rmoutíte? Dobrýť skutek
učinila nade mnou. * Však chudé máte 7
vždycky s sebou, a když budete chtíti, mů-
žete jim dobře činiti: ale mne ne vždycky
míti budete. * Ona, což mohla, to učinila; 8
předešlať, aby těla mého pomazala ku po-
hřbu. * Amen pravím vám, kdežkoli bude 9
kázáno toto evangelium po všem světě,
také i to, což učinila tato, bude vypravo-
váno na památku její.
Tedy Jidáš Iškariotský jeden ze dva- 10
nácti odšel k biskupům, aby ho jim zra-
dil. * Oni pak uslyševše to zradovali se 11
a slíbili mu peníze dáti: i hledal, kterakby
ho příhodně zradil.
Prvního pak dne přesnic, když veli- 12
konoční beránek zabíjín býval, řkou jemu

---

22. *budou činiti*: vydají. — *vyvolených.* Vyvolení spasením jsou jisti. Nebo Bůh toho, což jim učinil, nebude litovati a měniti (Řím. 11, 29.), aniž jich nad možnost jejich dopustí pokoušeti (I. Kor. 10, 13.) aneb jich z rukou svých sobě vzíti (Jan 10, 28.) a jim zlovolně v hříchy upadati (I. Jan 3, 9.), aniž dá komu na ně žalovati. Řím. 8, 33.

24. *světla*: blesku.

25. *pohnou*: chvíti aneb třásti se budou.

27. *větrů*: se všech stran.

30. *pokolení*: koleno; viz Mat. 24, 34.

32. *ani Syn.* Jakož ne strany božství, ale strany člověčenství rostl, lačněl, žíznil, hlavy skloniti kde neměl, ustával, až k smrti smuten byl, plakal, slzy vyléval (Luk. 2, 52. Mat. 21, 18., též 8, 20., též 26, 38. Luk. 9, 41. Žid. 5, 7.): tak také ne podlé božství, ale podlé svého člověčenství o tom dni nevěděl; a aby jistou hodinu dne posledního ze jmena oznámil, proto na svět nepřišel.

33. *Vizte*: hleďte se, šetřte se.

34. *poručiv*: vzdav, odevzdav. — *práci*: dílo, skutek.

35. *kohouti* etc.: kury pějí.

36. *a vy* etc.: spících.

37. *pravím*, t. čtyřem učenníkům svým, výš v. 3.

1. *dnech*, t. po tom Kristově proroctví o zkáze města Jerusalema i chrámu, o němž výš hl. 13. — *hod*: velikonoc.

2. *rozbroj*: bouřka.

3. *malomocného*, viz Mat. 26, 6. — *žena*, t. Maria, sestra Lazarova. Jan 12, 3. — *nardového*: pravého nardu, ze židkého nardu. — *vylila*, t. tu mast.

4. *někteří*, viz Mat. 26, 8. — *mezi* etc.: sami v sobě.

6. *rmoutíte*, Ř. těžkost činíte.

8. *což mohla*, Ř. což měla. — *předešlať*: utekla se. — *pohřbu*: viz Mat. 26, 12.

12. *přesnic*, viz Mat. 26, 17.

učenníci jeho: Kde chceš, ať jdouce při-
13 pravíme, aby jedl beránka? * I poslal dva
z učenníků svých a řekl jim: Jděte do
města, a potkáť vás člověk džbán vody
14 nesa: jdětež za ním; * a kamžkoli vejdete,
rcete hospodáři: Mistr praví: Kde jest ve-
čeřadlo, v němžbych jedl beránka s učen-
15 níky svými? * A on vám ukáže večeřa-
dlo veliké podlážené a připravené; tu nám
16 připravte! * I odešli učenníci jeho a přišli
do města a nalezli tak, jakož jim byl po-
17 věděl; i připravili beránka. * Když pak
18 byl večer, přišel se dvanácti. * A když se-
děli za stolem a jedli, řekl Ježíš: Amen
pravím vám, že jeden z vás mne zradí,
19 kterýž jí se mnou. * A oni počali se rmou-
titi a praviti jemu jeden každý obzvláštně:
20 Zdali já jsem? a jiný: Zdali já? * On pak
odpověděv řekl jim: Jeden ze dvanácti
mne zradí, kterýž rukou omáčívá se mnou
21 v mise. * Syn zajisté člověka jde, jakož
psáno o něm: ale běda člověku tomu,
skrze něhož Syn člověka bude zrazen:
dobréby bylo jemu, aby se byl nenaro-
22 dil člověk ten. * A když oni jedli, vzav
Ježíš chléb a dobrořečiv lámal a dával
23 jim řka: Vezměte, jezte: to jest tělo mé. * A
vzav číši a díky učiniv dal jim: a pili
24 z něho všickni * I řekl jim: To jest krev
má, krev ta smlouvy té nové, kteráž se
25 za mnohé vylévá. * Amen pravím vám,
žeť již více nikoli nebudu píti z plodu
vinného kořene až do onoho dne, když
jej píti budu nový v království božím.
26 * A sezpívavše písničku vyšli na horu
27 Olivetskou. * Potom řekl jim Ježíš: Vši-
ckni vy zhoršíte se nade mnou této noci;
nebo psáno jest: Bíti budu pastýře a roz-
28 prchnou se ovce. * Ale když zmrtvých
29 vstanu, předejduť vás do Galilee. * Tedy
Petr řekl jemu: Byť se pak všickni zhor-
30 šili, ale já nic. * I řekl jemu Ježíš: Amen
pravím tobě, že dnes této noci, prvé než
kokout po dvakrát zazpívá, třikrát mne za-
přeš. * On pak mnohem více mluvil: Bychť 31
pak měl s tebou i umříti, nikoli nezapřímť
tebe. A takž také i všickni mluvili.
I přišli na místo, kterémuž jmeno 32
Getsemany; tedy řekl učenníkům svým:
Seďtež tuto, ažť se pomodlím. * A pojav 33
s sebou Petra a Jakuba a Jana, počal se
lekati a velmi teskliv býti. * I dí jim: 34
Smutnáť jest duše má až k smrti. Počekej-
tež tuto a bděte. * A poodšed maličko 35
padl na zemi a modlil se, aby, bylo-liby
možné, odešla od něho hodina ta. * I řekl: 36
Abba, Otče, všecko jest možné tobě, pře-
nes číši tuto ode mne; ale však ne což
já chci, ale co ty! * I přišel k učenníkům 37
a nalezl je, ani spí. I řekl Petrovi: Ši-
mone, spíš? Nemohl-lis jediné hodiny bdíti?
* Bděte a modlte se, abyste nevešli v po- 38
kušení. Duchť zajisté hotov jest, ale tělo ne-
mocno. * A opět odšed modlil se, táž slo- 39
va mluvě. * A navrátiv se nalezl je, ani 40
opět spí, nebo oči jejich byly obtíženy;
aniž věděli, coby jemu odpověděli. * I při- 41
šel po třetí a řekl jim: Spětež již a od-
počívejte; dostiť jest, přišlať ta hodina:
aj Syna člověka zrazují v ruce hříšných.
* Vstaňte, pojďme! Aj, kterýž mne zrazuje, 42
blízkoť jest! * A hned, když on ještě mlu- 43
vil, přišel Jidáš Iskariotský, jenž byl je-
den ze dvanácti, a s ním zástup veliký
s meči a s kyji poslaných od biskupů a od zá-
konníků a starších. * Zrádce pak jeho byl jim 44
dal znamení řka: Kteréhožkoli políbím, tenť
jest: jmětež ho a veďte opatrně. * A při- 45
šed, hned přistoupiv k němu řekl: Zdráv
buď mistře! a políbil ho. * Tedy oni vztáhli 46
naň ruce své a jali jej. * Jeden pak 47
z těch, kteříž tu okolo stáli, vytrh meč
udeřil služebníka biskupova a uťal jemu
ucho. * I odpověděv Ježíš řekl jim: Jako 48
na lotra vyšli jste s meči a s kyji, aby-
ste mne jali? * Na každý den býval jsem 49

---

13. *do města*, t. do Jerusalema.

14. *kamžkoli*, t. do kteréhožkoli domu. — *k hospodáři*, t. pánu toho domu. — *večeřadlo*, t. síň horní, pokoj, příbytek, schrána, hospoda.

15. *podlážené*: obestřené. — *tu*: tam.

19. *jeden každý*, Ř. jeden po jednom.

20. *v mise*: viz Mat. 26, 23.

22. *dával*: dal, viz Mat. 26, 26.

25. *z plodu* etc.: z ovoce vinného révu.

26. *Olivetskou*: Olivovou.

27. *zhoršíte*: zurážíte.

28. *když* etc.: po svém zmrtvých vstání.

31. *mluvil*: potvrzoval svého. — *všickni* t. jiní učenníci.

32. *ažť* etc. Některá vydání řecká mají: ažť odejda pomodlím se.

33. *lekati*: kormoutiti, viz Mat. 26, 37.

34. *Smutnáť*: sevřína jest se všech stran, přesmutná jest duše má.

35. *odešla*: pominula ho.

37. *ani spí*: spící.

38. *Duchť* etc.: ačť jest duch hotový.

41. *Syna čl.*: Syn člověka zrazuje se, vydává se. — *hříšných*: viz Mat. 26, 45.

44. *tenť jest*, t. Ježíš Nazaretský. — *opatrně*: držte ho pevně, mocně, s pilností a bedlivostí, t. aby vám neušel.

47. *z těch* etc.: ze stojících vůkol. — *vytrh*: dobyv t. Petr svatý.

u vás uče v chrámě a nejali jste mne.
50 Ale toť se děje, aby se naplnila písma. * Te-
dy učenníci opustivše jej všickni utekli.
51 * Jeden pak mládeneček šel za ním, odín
jsa rouchem lněným po nahém těle; i po-
52 padli jej mládenci. * On pak opustiv roucho
53 nahý utekl od nich. * I přivedli Ježíše
k biskupu a sešli se k němu všickni bi-
54 skupové i starší i zákonníci. * Petr pak
šel za ním zdaleka až na dvůr biskupův:
i seděl se služebníky zhřívaje se u ohně.
55 * Ale biskupové i všecka ta rada hledali
proti Ježíšovi svědectví, aby jej na smrt
56 vydali; avšak nenalezli. * Nebo ač mnozí
křivé svědectví vydávali proti němu; však
57 svědectví jejich nebyla jednostejná. * Te-
dy někteří povstavše křivé svědectví dá-
58 vali proti němu řkouce: * My jsme sly-
šeli tohoto, že řekl: Já zbořím chrám tento
rukou udělaný a ve třech dnech jiný ne
59 rukou udělaný postavím. * Ale ani to je-
60 jich svědectví nebylo jednostejné. * Tedy
povstav biskup u prostřed otázal se Je-
žíše řka: Neodpovídáš ničehož, což tito na
61 tebe svědčí? * Ale on mlčel a nic neod-
pověděl. Opět biskup otázal se ho a řekl
jemu: Jsi-liž ty Kristus ten syn toho Po-
62 žehnaného? * A Ježíš řekl: Játť jsem: a
uzříte Syna člověka, an sedí na pravici
moci boží a přichází s oblaky nebeskými.
* Tedy biskup roztrh roucha svá řekl: I 63
což ještě potřebujeme svědků? * Slyšeli 64
jste rouhání: co se vám zdá? Oni pak
všickni potupili jej, že jest hoden smrti.
* I počali někteří naň plvati a tvář jeho 65
zakrývati a jej poličkovati a říkati jemu:
Prorokuj nám. A služebníci kyji jej bili.
A když byl Petr v síni dole, přišla 66
jedna z děveček biskupových * a uzřevši 67
Petra, an se ohřívá, a popatřivši naň dí:
I ty s Ježíšem Nazaretským byl jsi. * Ale 68
on zapřel řka: Aniž vím, ani rozumím,
co ty pravíš. I vyšel ven před síň a ko-
hout zazpíval. * Tedy děvka uzřevši jej 69
opět počala praviti těm, kteříž tu okolo
stáli, že tento z nich jest. * A on opět 70
zapřel. A po malé chvíli opět ti, kteříž
tu stáli, řekli Petrovi: Jistě z nich jsi;
neb i Galilejský jsi, i řeč tvá podobná
jest. * On pak počal se proklínati a při- 71
sahati pravě: Neznám člověka toho, o němž
pravíte. * A hned po druhé kohout zazpí- 72
val. I rozpomenul se Petr na slovo, kte-
réž byl řekl jemu Ježíš: Že prvé, než ko-
hout dvakrát zazpívá, třikrát mne zapřeš.
A vyšed plakal.

Hlava 15.

Dal se Pán odsouditi na soudu II. světském od a) žalobníků lživých, b) soudce bázlivého, c) zběři zuřivé. 3. Usmrtiti. Tuť Pánu pohanění se stalo a) před smrtí od α) žoldnéřů, β) soudce, γ) Židů, δ) zločinců; b) při smrti zlým jeho volání vyložením. Tuť jej a) všecko stvoření litovalo, b) Josef pohřbil.

A hned ráno uradivše se biskupové
se staršími a zákonníky, i se vším shro-
mážděním, svázavše Ježíše vedli jej a dali
Pilatovi. * I otázal se ho Pilat: Ty-liž jsi 2

51. *mládeneček.* Kdo byl ten mládeneček, nic se místně pověděti nemůže. Činí pak evangelium zmínku o tom proto: 1) aby ukázána byla neukojitelná zlost nepřátel Kristových, kteříž rozlítíce se, všecky napořád i nevinné, kde jen v kom jakou milost cítí ku Pánu Kristu, hubiti usilují. 2) Aby vidína byla Kristova ochrana, kterouž on při svých koná. Nebo ačkoli se tuto nepřátelé proti němu byli rozpálili a Petr svatý uťav Malchovi ucho, ještě je více zdráždil; avšak Pán své milé tak ochránil, že žádnému ani vlas z hlavy nezahynul. Jan 18, 9. — *rouchem* etc.: prostěradlem, kmentem. — *mládenci*, t. kteříž se byli k těm připojili, jenž Krista Pána jímali.

52. *opustiv*: nechav (jim v rukou) roucha.

54. *dvůr*, J. síň.

56. *jednostejná*: dostatečná pro nesvornost, t. k tomu, aby Kristus Pán podlé nich měl býti odsouzen a na hrdle trestán.

61. *Požehnaného*, t. Boha věčného, vší cti a chválení od lidí i andělů hodného. Pod. Luk. 1, 68.

62. *uzříte*, t. moci mé pocítíte a jako skutkem uhlídáte. Jakoby řekl: Abyste jistotně o tom věděli a pochybovati nemohli, že jsem já Syn jednorozený Boha Otce požehnaného, chvály a vší poctivosti hodného, toto za důvod a znamení patrné míti budete, kdyžto skutkem a zkušením poznáte, že já moci na nebi i na zemi užívám, všecko všudy spravuji, všudy i u prostřed nepřátel svých, z jejichž počtu i vy jste, panuji a kraluji (Žlm. 109, 2.) a tak moci právě božské dokazuji, to pak netoliko v tomto životě činiti budu, ale i v budoucím věku, když na oblacích k soudu živých i mrtvých přijdu. Viz Mat. 26, 64. Podob. Jan 1, 52. — *an sedí*: sedícího. — *přichází*: přicházejícího.

63. *roztrh*: roztrhna; viz Mat. 26, 65. — *ještě*: více; viz Mat. 26, 65.

65. *Prorokuj*: viz Mat. 26, 68. — *kyji*: holemi neb hůlkami.

66. *v síni*: na dvoře, t. kdež Kristus Pán byl postaven. — *dole*, t. v též síni, ale doleji než Kristus Pán stál a ti velební otcové seděli, kteříž ho na smrt odsuzovali.

67. *byl jsi*, t. v tovaryšství a obcování.

70. *Jistě*: v pravdě. — *podobná*, t. srovnává se; viz Mat. 26, 73.

72. *vyšed*: chytiv se, vyskočiv, t. z domu biskupova.

ten král židovský? A on odpověděv řekl
3 jemu: Ty pravíš. * I žalovali na něj bi-
skupové mnoho. On pak nic neodpovídal.
4 * Tedy Pilat otázal se ho opět řka: Nic
neodpovídáš? Hle jak mnoho proti tobě
5 svědčí! * Ale Ježíš předse nic neodpově-
6 děl; tak že se podivil Pilat. * Ve svátek
pak slavný propouštíval jim jednoho z vězňů,
7 za kteréhožby koli prosili. * I byl jeden,
bterýž sloul Barabbáš, jenž se svarlivými
byl ve vězení, kteříž ve svadě vraždu byli
8 spáchali. * A zvolav zástup počal prositi,
aby učinil, jakož jim vždycky činíval.
9 * Pilat pak odpověděl jim řka: Chcete-li,
10 propustím vám krále židovského? * Nebo
věděl, že jej ze závisti vydali biskupové.
11 * Ale biskupové ponukli zástupu, aby jim
12 raději propustil Barabbáše. * A Pilat od-
pověděv řekl jim zase: Což pak chcete,
ať učiním tomu, kteréhož králem židovským
13 nazýváte? * A oni opět zvolali: Ukřižuj
14 ho! * A Pilat pravil jim: I co zlého uči-
nil? Oni pak více volali: Ukřižuj ho!
15 * Tedy Pilat chtě lidu dosti učiniti, pustil
jim Barabbáše a dal jim Ježíže ubičova-
ného, aby byl ukřižován.
16 Žoldnéři pak uvedli jej vnitř do síně
17 do soudnice a svolali všecku zběř; * i
oblékli jej v šarlat a korunu zpletše z trní
18 vložili naň; * i počali ho pozdravovati
19 řkouce: Zdráv buď králi židovský! * A bili
hlavu jeho třtinou a plvali na něj a sklá-
20 nějíce kolena klaněli se jemu. * A když
se jemu naposmívali, svlékli s něho šarlat
a oblékli jej v roucho jeho vlastní; i vedli
jej, aby ho ukřižovali. * I přinutili ně- 21
jakého Šimona Cyrenenského, pomíje-
jícího je (kterýž šel z pole otce Alexan-
drova a Rufova), aby nesl kříž jeho. * I 22
vedli jej až na místo Golgata, to jest (vy-
ložil-liby) popravné místo. * I dávali mu 23
píti víno s myrrhou: ale on nepřijal ho.
* A ukřižovavše jej rozdělili roucha jeho 24
mecíce o ně los, kdoby co vzíti měl. * A 25
byla hodina třetí, když ho ukřižovali. * A 26
byl nápis viny jeho napsán těmi slovy:
Král židovský. * Ukřižovali také s ním 27
dva lotry, jednoho na pravici a druhého
na levici jeho. * I naplněno jest písmo 28
řkoucí: A s nepravými počten jest. * A 29
kteříž tudy chodili mimo něj, rouhali se
jemu potřásajíce hlavami svými a říka-
jíce: Haha, kterýž rušíš chrám a ve třech
dnech jej zase vzděláváš, * spomoz sobě 30
samému a sstup s kříže. * Též i bisku- 31
pové posmívajíce se jeden k druhému se zá-
konníky pravili: Jinýmť pomáhal, sám
sobě pomoci nemůže. * Kristus ten král 32
israelský nechažť nyní sstoupí s kříže, ať
uzříme a uvěříme. A i ti, kteříž s ním
ukřižováni byli, útržku mu činili.
A když byla hodina šestá, stala se tma 33
po vší zemi až do hodiny deváté. * A 34
v hodinu devátou zvolal Ježíš hlasem
velikým řka: Eloi, Eloi, lamma sabak-
tani? jenž se vykládá: Bože můj, Bože
můj, pročs mne opustil? * A někteří 35
z okolostojících slyševše to pravili: Hle

---

1. *ráno*: na usvítě. — *uradivše*: v radu všedše. — *shromážděním*: se vší radou, konsistoří. — *Pilatovi*: viz Mat. 27, 11.

2. *Ty pravíš*: viz Mat. 27, 11.

4. *Hle*: pohleď.

7. *svarlivými*: bouřlivými, buřiči.

11. *ponukli*: návěští dali, navedli, t. aby raději za Barabbáše nežli za Krista prosili.

16. *zběř*: tovaryše své, všecku svou rotu.

17. *z trní*: viz Mat. 27, 29.

19. *klaněli*: poctivost mu činili.

20. *vedli jej*: viz Mat. 27, 31.

21. *z pole*: J. ze vsi.

23. *s myrrhou*: viz Mat. 27, 34. — *nepřijal*: nepil.

24. *roucha*: šaty.

25. *třetí*, t. od východu slunce. Že pak svatý Jan (Jan 19, 14.) o Kristu Pánu svědčí, že teprv okolo šesté hodiny k vůli tomu lidu zlostnému byl odsouzen i na kříži pověšen, ježto teď z evangelia svatého Marka rozumí se, že od třetí hodiny do šesté již tři hodiny na kříži visel, to dvojím spůsobem spraveno býti může. Nejprvé tak, že svatý Jan evangelista Páně podlé obyčeje římského, kteříž od půlnoci den začínali, hodinou šestou míní tu hodinu aneb ten všecken čas, kterýž přeběhl od půlnoci až do Kristova ukřižování. Poněvadž tedy tak se srozumívá, že toho času v té zemi okolo čtvrté hodiny od půlnoci slunce vycházívalo, tedy se z toho rozuměti může snadně, že Kristus Pán okolo třetí hodiny na den od východu slunce, odkudž den Židé začínali, a okolo šesté hodiny od půlnoci ráčil býti odsouzen i ukřižován. — Aneb což k jednomu a témuž cíli přijde, takto to může býti spraveno, totiž, poněvadž v Judstvu na čtvero den každý rozdělovali, tedy že svatý Marek hodinou třetí míní druhý díl dne, kterýž se od hodiny třetí na den neb od východu slunce začínal a podlé toho třetí hodinou nazýván býval, čehož širší vysvětlení viz Jan 19, 14. Jan pak svatý rozumí, jakž napřed povědíno, ten čas, kterýž od půlnoci přeběhl a u Římanů den začínal. Odkudž se vidí, že tito dva evangelistové jako i jiní netoliko sobě nejsou odporni, ale jednomyslně na jeden a týž čas, to jest na hodinu třetí od východu slunce, aneb mezi třetí a čtvrtou hodinou na den Kristova utrpení i ukřižování pokládají; avšak rozdílný spůsob v začínání dne zachovávají. Nebo svatý Marek podlé obyčeje židovského od východu slunce, Jan pak svatý podlé obyčeje římského od půlnoci začátek dne počítá a jeden s druhým výborně se v mínění srovnává.

28. *s nepravými*: s bezbožníky, s zločinci.

33. *byla*: přišla.

35. *Hle*: Aj.

36 Eliáše volá. * A běžev jeden naplnil houbu
octem, a vloživ na trest dával jemu píti
řka: Ponechte; uzříme, přijde-li Eliáš, aby
37 jej složil. * Ježíš pak zvolav hlasem veli-
kým pustil duši.
38 A opona v chrámě roztrhla se na dvé
39 od vrchu až dolů. * Vida pak to setník,
kterýž tu naproti stál, že tak volaje vy-
pustil duši, řekl: Jistě člověk tento Syn
40 boží byl. * Byly pak tu ženy zdaleka se
dívajíce, mezi nimiž byla Maria Magdalena
a Maria Jakuba menšího a Josefova máti
41 a Salome, * kteréž, když ještě byl v Gali-
lei, chodily za ním a posluhovaly jemu:
i jiné mnohé, kteréž byly s ním vstoupily
do Jerusalema.

A když již byl večer (že byl den při- 42
pravování, to jest, před sobotou), * přišed 43
Josef rodem z Arimatie, počestná osoba
úřadná, kterýž také očekával království
božího, směle všel ku Pilatovi a prosil
za tělo Ježíšovo. * Pilat pak podivil se, 44
již-liby umřel. A povolav setníka otázal
se ho, dávno-li jest umřel? * A zvěděv od 45
setníka dal tělo Josefovi. * A Josef kou- 46
piv plátna a sňav ho obvinul v plátno
i položil do hrobu, kterýž byl vytesán ze
skály, a přivalil kámen ke dveřům hro-
bovým. * Ale Maria Magdalena a Maria 47
matka Josefova dívaly se, kdeby byl po-
ložen.

Hlava 16.

O oslavení Páně. Slávy Krista Pána důvod jest jeho I. vzkříšení. To osvědčil skrze a) anděly ženám, b) samého sebe, α) jak porůznu, β) tak spolně. II. Na nebesa vstoupení; III. přítomné služeb svatých a církve své milé na světě opatrování.

A když pominula sobota, Maria Mag-
dalena a Maria matka Jakubova a Salome
nakoupily vonných věcí, aby přijdouce
2 pomazaly Ježíše. * Protož velmi ráno vy-
šedše první den po sobotě přišly k hrobu,
3 ano již slunce vzešlo. * I pravili vespolek:
Kdo nám odvalí kámen ode dveří hrobo-
4 vých? * (A vzhlédše uzřely odvalený ká-
5 men) byl zajisté veliký velmi. * A všedše
do hrobu uzřely mládence, an sedí na pra-
vici, oděného rouchem bílým; i ulekly se.
6 * On pak řekl jim: Nebojte se! Ježíše
hledáte Nazaretského toho ukřižovaného;
vstalť jest, neníť ho tuto; aj místo, kdež
7 jej byli položili. * Ale jděte, povězte učen-
níkům jeho i Petrovi, žeť vás předejde
do Galilee: tamť jej uzříte, jakž pověděl
vám.
A ony vyšedše rychle utekly od hrobu; 8
nebo přišel na ně strach a hrůza; a aniž
komu co řekly; nebo se báły. * Vstav 9
pak Ježíš zmrtvých ráno v neděli ukázal
se nejprv Marii Magdaleně, z nížto byl
vyvrhl sedm ďáblů. * Ona pak šedši zvě- 10
stovala těm, kteříž s ním bývali, lkajícím
a plačícím. * A oni slyševše, žeby živ byl 11
a vidín od ní, nevěřili. * Potom pak dvě- 12
ma z nich jdoucím ukázal se v jiné spů-
sobě, když šli přes pole. * A ti šedše po- 13
věděli jiným; ani těm nevěřili.
Potom sedícím spolu za stolem jede- 14
nácti ukázal se, a trestal nedůvěru jejich

36. *aby jej složil*: složiti ho.
39. *naproti*: proti němu.
41. *vstoupily*: přišly.
45. *dal*: daroval.

46. *plátna*: kmentu, tak hned.

47. *Josefova*: Ř. Josesova. — *dívaly*: spatřovaly, pilně šetřily. — *byl položen*: jej kladli.

1. *sobota*: svátek. — *věcí*: masti, t. ne teprv v neděli, ale dva dni před tím ve veliký pátek. Luk. 23, 56. — *Ježíše*, Ř. jeho.

2. *po sobotě*: toho téhodne. — *ano již* etc.: při východu slunce.

4. *odvalený* etc., t. od anděla. Mat. 28, 2.

5. *mládence*, t. anděla kterýž spůsob mládence na sebe vzal, aby to, což mu od Boha poručeno bylo, posluživatelněji vykonal. Mat. 28, 2.

6. *vstalť*: vzkříšen.

7. *i Petrovi*, t. i Petrovi obzvláštně, kterýž mimo jiné větší zármutek měl, protože Pána zapřel. — *předejde*: jde napřed.

8. *hrůza*: zděšení. — *řekly*, t. tu na cestě, ale k učenníkům s tou novinou běžely. Mat. 28, 8.

9. *v neděli*: první den toho téhodne. — *sedm* etc.: sedmero ďábelství.

12. *spůsobě*: postavě t. v jinačejším odévě. Nebo že přirozeného obličeje svého avšak oslaveného nezměnil, patrné jest z Luk. 24, 16., kterýž praví, že oči učenníků těch dvou byly držány, aby i Pána nepoznaly. Sic jinak kdyby přirozený obličej byl změnil a na sebe rozdílný od prvního vzal, k čemuby oči jejich bylo potřebí držeti, aby ho nemohli znáti? — *přes pole*: do vsi.

14. *Potom*: nejposléze. Nemíniť se pak, žeby toto Páně se ukázání v oslaveném těle učenníkům poslední bylo, ale že svatý Marek kratičce chtěje své evangelium vypsati, na tré Kristovo se v těle oslaveném zjevování rozdělil. První částka ukázaní se jeho praví býti ženám, kteréž ačkoli se mnohokrát podlé svědectví jiných evangelistů dálo, avšak pro krátkost od evangelisty tohoto v jedno jest uvedeno a jako za jedno položeno. Druhou částku jeho se zjevení pokládá, kteréž se stalo dvěma učenní-

a tvrdost srdce, že těm, kteříž jej viděli
15 vzkříšeného, nevěřili. * A řekl jim: Jdouce
po všem světě kažte evangelium všemu
16 stvoření. * Kdož uvěří a pokřtí se, spa-
sen bude; kdož pak neuvěří, budeť zatra-
17 cen. * Znamení pak ti, kteříž uvěří, tato
míti budou: Ve jmenu mém ďábly budou
18 vymítati; jazyky novými mluviti; * hady
bráti; a jestližeby co jedovatého pili, ni-
koliť jim neuškodí; na nemocné ruce vzklá-
dati budou, a dobře se míti budou. * Když 19
pak jim odmluvil Pán Ježíš, vzhůru vzat
jest do nebe a sedí na pravici boží.
* A oni vyšedše kázali všudy, a Pán jim 20
pomáhal a slov jejich potvrzoval činěním
divů.

---

kům jdoucím do Emaus. Třetí částku zjevení se jeho předkládá, kteréž se kdykoli dálo, od prvního dne jeho vzkříšení až do jeho na nebesa vstoupení, což vše evangelista jakoby jediné bylo spolu spojuje a v jedno zahrnuje. Podobně Jan 21, 14. — *vzkříšeného*: zmrtvých vstalého.

15. *po všem* etc.: na všecken svět.

16. *pokřtí se*, t. kdyžby mohl křtu dojíti, sic jinak nemohl-liby ho dojíti bezelstně, žádný vyvolený proto zatracen nebude. — *zatracen*: odsouzen, potupen.

17. *míti* etc., t. divy a zázraky na znamení, jistotu a důvod díla božího a učení čistého, předně učitelé a potom někteří i z posluchačů tyto činiti budou. Ta pak znamení do času toliko trvala, dokudž víra utvrzena nebyla; nyní pak v duchovním smyslu ještě se plní. — *Ve jmenu* etc., t. vzývajíce mne a jmeno mé ku pomoci své, jakž to i Petr svatý učinil, když onomu chromému ve jmenu Ježíšově vstáti a choditi rozkázal (Skut. 3, 6.); anobrž skrze jmeno mé, to jest mocí mou sobě ode mne propůjčenou, jakž to obé, jmeno i moc Kristovu, biskupové a kněží za jedno pokládají. Skut. 4, 7. — *vymítati*: viz toho příklad při svatém Pavlovi, kterýž z nějaké děvečky ducha věštího vyvrhl. Skut. 16, 18. — *mluviti*, t. cizí řečí, ne svou jen přirozenou, čehož příklad jest patrný netoliko při apoštolích, kteříž přijavše Ducha svatého pojednou cizí jazyky uměli a jimi mluvili; (Skut. 2, 4.), ale také i při čeládce Korneliově (Skut. 10, 46.).

18. *hady bráti*, t. nic se uštknutí jejich nebojíce, čehož zřetelný příklad viz při svatém Pavlovi, kterýž když se mu ještěrka připala k ruce, do ohně ji střásl a při zdraví dobrém zachován byl. Skut. 28, 3. etc. — *nikoliť* etc.: nebude jim škoditi. — *dobře* etc.: budeť jim lépe, t. ti nemocní hned po vzložení rukou ozdravějí, jakž toho příkladem svým Pavel svatý potvrdil, když Publia na zimnici a červenou takovým spůsobem uzdravil. Skut. 28, 8.

19. *do nebe*, t. s strany člověčenství našeho vzat jest do místa nejrozkošnějšího, nejvyššího, a od apoštola třetím nebem nazvaného. II. Kor. 12, 2. Nebo v písmích svatých o trojím nebi zmínka se činí; o jednom nižším, kdež jest povětří, v němž ptactvo létá, odkudž i ptactvo nebeské se nazývá. Mat. 6, 26. Druhém, vyšším neb prostředním, na němž slunce, měsíc i jiná všecka okrasa nebeská jest postavena. (Gen. 1, 1.). Třetím pak nejvyšším, domem Otce nebeského od Krista Pána světle nazvaném (Jan. 14, 2.). Odkudž se lépe rozuměti může, co apoštol tím míní, když o Kristu praví, že pronikl nebesa (Žid 4, 14.), totiž ta všecka nižší, a vstoupil vysoko nade všecka nebesa (Efes. 4, 10.). — *sedí* etc., t. v našem lidském přirození cti a slávy nejvyšší užívá, a všecku správu na nebi i na zemi a zvláště v církvi sobě v ruce řádně uvedenou má (Mat. 28, 18. Jan 13, 3., viz Řím. 8, 34.).

20. *pomáhal*, t. lidských srdcí vnitř Duchem svým osvěcováním a ku přijetí svatého evangelia nastrojováním, aby tak ne služebníkům, ale jeho milosti božské, kterýž sám zrůst dává (I. Kor. 3, 6.), čest všecka byla přivlastňována.

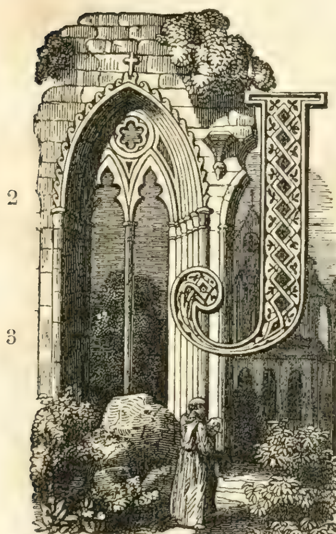
Evangelium podlé sepsání sv. Lukáše.

Svatý Lukáš v svém evangelium vypsal Pána Ježíše Spasitele našeho I. *život, kterýž vedl*, A) *prvé nežli úřad poselství svého konal*, a tu se zavírá přijetí od něho lidského přirození, kteréžto jeho vtělení věci některé 1. *předešly*, jako jest jeho předchůdce Jana Křtitele narození a slavného poselství od Boha skrze anděla vykonání o Kristově početí i narození (hl. 1.). 2. *Po přijetí jeho se zběhly*, totiž že se Kristus Pán narodil, obřízku přijal, do chrámu přinesen, pobožně vychován a v letech dvanácti v svém božství zjeven byl (hl. 2.). B) *V konání úřadu poselství svého, kterýžto úřad* 1. *řádně sobě svěřený měl.* A tu se předkládá jeho k tomu úřadu povolání a v něm od Jana Křtitele a všem od Boha otce vyhlášení, i pořádné rodu jeho vypsání (hl. 3.). 2. *Věrně a upřímě konal a) sám osobně* bez pomoci jiných *čině*: α) *kázaní*, jehož začátek v Galilei učinil. Nebo zvítěziv mocně nad ďáblem učil zjevně jakož v Nazaretě tak i v Kafarnaum, kdež pro utvrzení svého učení ďáblem posedlého a svekruši Petrovu uzdravil (hl. 4.). β) *Zázraky*, totiž že před vyvolením neb řízením apoštolů ryb množství velikému do sítě vběhnouti rozkázal, malomocného očistil, dnou zlámaného uzdravil a sv. Matouše k úřadu povolal (hl. 5.). *b) S pomocníky svými dvojími*: *přednějšími*, totiž s apoštoly svatými, jejichž vypsáno jest α) *povolání a řízení.* Vyvolené pak a povolané vyučoval Pán 1. *vůbec* všemu k spasení potřebnému. Nebo opustiv farisey, kteříž se horšili na něm nenáležitě o svěcení dne sobotního, dvanácte apoštolů z obecného lidu vyvolil a ty učil pravému blahoslavenství: milování bližních a utíkání vůdců slepých (hl. 6.). 2. *Obzvláštně*, slouživ jim ku poznání a) *osoby své:* nebo že on byl Mesiášem a tím zaslíbeným prorokem, na oko se to viděti mohlo ze zázračného služebníka setníkova od něho uzdravení, vzkříšení mládence u města Naima, poselství k němu Jana Křtitele, odpuštění od něho hříchů v domě Šimonově hříšné ženě (hlava. 7.). b) *Učení svého*: při čemž jakož k vážení jeho sobě jim sloužil i příkladem svým i podobenstvím semene do rozdílné země vsatým; tak také všechněm slova svého překážkám vstříc vyšel, soud svůj o příbuznosti nejvlastnější v to vloživ, bouři mořskou spokojiv, ďáblem posedlého člověka v krajině gardarenské uzdraviv a dceři Jairově život navrátiv (hl. 8.). β) *Poslání k úřadu apoštolského konání.* Z kteréžto cesty s potěšením se navrátivše, ačkoli s Pánem o nasycení zástupu rozmlouvali, víru svou slavně vyznali; radosti a slávy nebeské s nemalé částky okusili; avšak ďábelství vyvrci nemohli; hloupost svou, vysokomyslnost a nepřízeň pronesli (hl. 9.). *Zadnějšími:* totiž se sedmdesáti učenníky svými od něho do Judstva před sebou poslanými. Kteřížto když se s radostí s cesty navrátili, Pán také velice se v Duchu rozveseliv Bohu Otci děkoval, že hodné a užitečné i kazatele i posluchače slova svého vyvoliti ráčil, ne tohoto světa mudráky, jichž obraz od evangelisty hned jest na tom zákonníku pokušiteli, neupřímě na cestu k životu věčnému se doptávajícím, pěkně vymalován, ale maličkým a jako nemluvňátkům, jichž příklad při Marii žádostivě a bedlivě slova božího poslouchající, jest ukázán (hl. 10.). II. *Smrt bolestnou:* při čemž před oči nám staví troje věci, z nichž některé A) *smrt jeho předešly*: tu pak své místo má to všecko, což Kristus Pán neb mluvil neb činil, i což ho na té cestě do Jerusalema jdoucího potkávalo. Ta pak jeho cesta dělí se na tré, totiž na 1. *vyjití jeho z Galilee do Samaří*, což se vše začíná od 9, 51., kdež se obzvláštní zmínka činí o veliké nevlídnosti Samařských proti Pánu prokázané a o lidech některých neupřímě ku Pánu se vinoucích a jiných od něho řádně povolaných, ale přílišně se vymlouvajících (hl. 9.). 2. *Cestou začatou pracování* a k Jerusalemu pomalu se podávání. Tu pak poskytá se myslem našim to, což se ode Pána neb Pánem na té cestě a na stavuňcích dálo. A poněvadž Kristova kázaní mimo jiná jsou na té cestě užitečně činěna, tou příčinou je evangelista obzvláštně vypsal. Kázal pak Kristus Pán o pravé poctě boží a) *vnitřní*, záležející α) *v modlitbě horlivé*, jejíž způsob neb slova Pán Kristus k žádosti svých učenníků předložil a že k vymítání ďábelství napomáhá, příkladem i proti vůli nepřátel ukázal. Při čemž se dotýká, že pozván byv k stolu od nějakého farisea, na mnohé nespůsoby fariseů a zákonníků přísně dotíral (hl. 11.). β) *V stálosti u víře*, k čemuž Pán mnohými věcmi slouží a věci od ní odvozující neb jí překážku činící před oči staví, jako jest netoliko lakomství a nezřízené o tělo pečování, ale také při pobožnosti oblevení, v líbostech těla se ubezpečení a nedbanlivost v nabývání svého spasení (hl. 12.). γ) *V kajícím životě,* jehož v známost Pán uvodí aa) *příčiny*, z nichž některé αα) *neb ku pokání vedou* a ty jsou, *buď služebné,* jako jest *nejprv* příklad Galilejských při obětech zbitých a Jerusalemských věží přikvačených; *potom* podobenství fíku neužitečného z vinice Páně vytatého; *naposledy* proroctví o zavržení Židů a povolání pohanů; *buď podstatné*, jako jest Kristus Pán studnice a původ pokání; z něhož, jakož ta žena sklíčená došla uzdravení, tak i my síly a moci docházíme k života svého polepšení. Zarytost pak, z níž pošli úkladové od Herodesa Kristu Pánu činění a nevděčnost Jerusalemských, naprosto kajícímu životu odpírá a podlé toho k překážkám jeho přináleží (hl. 13.). ββ) *Neb překážku činí životu kajícímu;* jako jest nesmírné a hříšné zamilování věcí časných: *předně* slávy světa, kteréž hledali někteří hosté byvše do domu fariseova pozváni; *potom* zboží a statek, o něž ne jedni přílišně pečovavše k večeři veliké přijíti nechtěli; *nad to* zamilování osob, jakož jiných a zvláště přátel krevních, tak také i své, pročež mnozí kříže a zámutku utíkají: ale pobožní k tomu ke všemu jako věrní stavitelé a bojovníci mají se připravovati, nýbrž hotovi býti

(hl. 14.). bb) *Užitky,* totiž, že kající lidé bývají od Boha netoliko na milost přijímáni, ale hojnými dary obdařeni a k věčné slávě přiůčastněni, což vše vysvětluje Pán ušlechtilým podobenstvím o ovci i hřivně nalezené a o synu marnotratném předloženým (hl. 15.). b) *Zevnitřní,* záležející α) *v utíkání* zlého; jako jest aa) *nenáležité statku užívání,* což se předkládá pod příkladem šafáře nepravého, boháče hodovného a Lazara chudého (hl. 16.). bb) *Pohoršení a nevděčnosti* (jakáž se vidí při malomocných od Krista očištěných), opilství hovadného, jakéž bylo za dnů Noelových a Lotových (hl. 17.). β) *V ostříhání dobrého,* jako jest pilné k svatým službám chození a k modlitbám se uprazdňování. Nebo k tomu cíli směřuje podobenství o soudci nepravém, fariseovi a publikánovi do chrámu vstupujícím, vedení ku Pánu dítek, rozmlouvání s Pánem mládence bohatého, proroctví o nastávající smrti Kristově i uzdravení slepého u Jericha (hl. 18.). 3. *K městu i do města se přibrání.* Při tom pak jeho tam se dostání viděti můžeme jeho a) *od lidu přijímání.* Nebo Kristus Pán v tom svém příchodu *nejprvé* laskavě jest od Zachea přijat, *potom* přijev do města od lidu slavně jest přijímán a jako vítán (hl. 19.). b) *Řeči, kteréž mluvil o α) rozličných věcech* s nepřátely svými rozmlouvaje a je vyučuje, přemáhaje i zahanbuje (hl. 20.). β) *Zkažení města* Jerusalema a všeho světa skonání (hl. 21.). B) *Jiné pak v čas utrpení jeho se dály.* Kteréhožto utrpení viděti můžeme a) *počátek* v zahradě i před mocí duchovní (hl. 22.); b) *konání* v soudnici a c) *dokonání* s velikou hanbou na popravě (hl. 23.). C. *Některé po jeho* smrti se zběhly, jako jest jeho slavné a) *vzkříšení* a b) *na nebesa vstoupení* (hl. 24.).

Hlava 1.

Svatý Lukáš 1. představiv předmluvu 2. vypsal osob k svaté práci obrání a uvedení. A) Při obrání osob vypisuje jejich početí a narození s odrostem. I. Početí a) Jana Křtitele; pošelť zajisté α) ze Zachariáše a Alžběty, β) zvláštním jednáním božím, b) a Krista Pána, kdežto Bůh svědčí o člověčenství jeho skrze α) anděla Gabriele, β) Ducha svatého. II. Narození také 1. Jana Křtitele.

elikož mnozí
usilovali se-
psati pořádně vy-
pravování těch
věcí, kteréž jsou u
2 nás jisté, * jakž
nám vydali ti, kte-
řížto od počátku
sami viděli a slu-
žebníci toho Slova
3 byli: * vidělo se
i mně, kterýž jsem
toho všeho pra-
vé povědomosti z
pramene bedlivě
došel, tobě o tom
pořádně vypsati,
výborný Theofile,
4 * aby zvěděl jistotu těch věcí, jimž jsi vy-
učován. * Byl za dnů Herodesa krále 5
judského kněz nějaký jmenem Zachariáš
z třídy Abiášovy a manželka jeho ze dcer
Aronových a jmeno její Alžběta. * Byli 6
pak oba spravedliví před obličejem božím
chodíce ve všech přikázaních a spravedl-
nostech Páně bez úhony. * A neměli plodu, 7
protože Alžběta byla neplodná a oba se
byli sestarali ve dnech svých. * I stalo se, 8
když on úřad kněžský konal v pořádku
třídy své před Bohem, * že vedlé obyčeje 9
úřadu kněžského los naň přišel, aby po-
ložil zápal vejda do chrámu Páně. * A 10
všecko množství lidu bylo vně, modlíce
se v hodinu zápalu. * Tedy ukázal se je- 11
mu anděl Páně stoje na pravé straně ol-
táře zápalu: * a uzřev jej Zachariáš zstrašil 12
se a bázeň připadla na něj. * I řekl jemu 13
anděl: Neboj se Zachariáši, neboť jest u-
slyšána modlitba tvá a Alžběta manželka
tvá porodí tobě syna a nazůveš jmeno jeho
Jan. * Z čehož budeš míti radost a veselí, 14

---

1. *usilovali*: před sebe to vzali, aby sepsali jakés evangelium Bartolomějovo, Nikodémovo, Nazarejských a jiných mnohých. Jiní to slyší na evangelisty Páně, zvláště pak na svatého Matouše a Marka. Nebo i oni nejedny věci, jakž je však Duch svatý nastrojil, mlčením pominuli, jako Jana Křtitele početí a narození, Kristovo obřezání, do chrámu přinešení, ve dvanácti letech též do něho přijití, anobrž i zrůst i vychování. — *vypravování,* t. knihy o tom, co Kristus Pán činil i čemu učil. Skut. 1, 1. — *jisté*: nepochybné, ujištěné, t. u mne i také u apoštolů Páně a následovníků jejich.

2. *viděli,* t. svatí apoštolé, kteříž hned při začátku Kristových prací přítomni byli, a což viděli, čehož se svýma rukama dotýkali, to také jiným svědčili (1. Jan 1, 3.). Odkudž se vidí, že svatý Lukáš evangelista nebyl z počtu sedmdesáti učenníků, ani jeden z oněch dvou do Emaus jdoucích. Níž 24, 13. — *služebníci,* t. Kristovi, jimž on kázati slovo své poručil, a oni také jemu, Slovu tomu podstatnému (Jan 1, 1.) v služby se vydali.

3. *z pramene*: od prvního původu, Ř. od vrchu. — *bedlivě*: podlé vlastnosti, vlastně. — *pořádně,* t. abych tu knihu pěkně rozdělil na čas Jana Křtitele a na čas Kristových prací, a to jedno po druhém náležitě spořádal. — *výborný*: nejmocnější, nejznamenitější. Rozuměti, že tento Theofilus byl nějaký znamenitý člověk, jemuž svatý Lukáš tuto knihu svou i druhou, t. Skutky Apoštolů, připsal. Nebo takoví titulové znamenitým lidem dáváni bývali. Skut. 23, 26., též 26, 25.

4. *zvěděl*: hojněji ujištěn byl o těch věcech, jimž jsi ústně neb počátečně vyučen.

5. *Herodesa,* t. toho, kterýž sloul Herodes Veliký

a mnozí z jeho narození budou se rado-
15 vati: * bude zajisté veliký před obličejem
Páně a vína i nápoje opojného nebudeť
píti a Duchem svatým bude naplněn hned
16 od života matky své, * a mnohé ze synů
israelských obrátí ku Pánu Bohu jejich.
17 * Neboť on předejde před obličejem jeho
v duchu a v moci Eliášově, aby obrátil srdce
otců k synům a nevěřící k opatrnosti spra-
vedlivých, aby tak připravil Pánu lid do-
18 konalý. * I řekl Zachariáš andělu: Po čemž
to poznám? nebo já starý jsem a man-
19 želka má sestarala se ve dnech svých. * I
odpověděv anděl řekl jemu: Jáť jsem Ga-
briel, kterýž stojím před obličejem božím
a poslán jsem, abych mluvil s tebou a tyto
věci veselé tobě zvěstoval, * a aj, budeš 20
němý a nebudeš moci mluviti až do toho
dne, v kterémž se tyto věci stanou; proto-
že jsi neuvěřil řečem mým, kteréž se na-
plní časem svým.
Lid pak očekával Zachariáše a divili 21
se, že on tak prodléval v chrámě. * Vyšed 22
pak nemohl mluviti k nim; i srozuměli, že
vidění viděl v chrámě: nebo on návěští
jim dával a zůstal němý. * I stalo se, 23
když se vyplnili dnové konání úřadu jeho,
odšel do domu svého. * A po těch dnech 24
počala Alžběta manželka jeho a tajila se
za pět měsíců řkouc: * Že tak mi učinil 25

---

neb Askalonita, a byl syn Antipatra idumejského. Protoť pak o něm zmínku činí, aby ukázáno bylo, že podlé proroctví Jakobova (Gen. 49, 10.) již blízko byl čas příchodu Kristova; nebo Jan Křtitel narodil se léta třidcátého druhého kralování Herodesova. — *z třídy*: z rozdělení, z pořádky. Nebo David král byl kněží pro dobrý řád na čtyrmecitma tříd rozdělil (I. Par. 24, 3. etc.), aby kněžský úřad pořádkou konali, a ne jen toliko jedni sebou dotahovali, aneb někteří toliko úřad konajíce nad jiné se zpínali. Ta pak místa neb ty třídy, jakž čas kdy sloužil, proměny své braly; jako Abiášova třída neb pořádka ponejprv v počtu byla osmá (I. Par. 24, 10.), potom po navrácení se z Babylona dvanáctá (II. Esdr. 12, 4.), za Joakima pak jedenáctá. (II. Esdr. 12, 12.).

6. *spravedliví*: z Krista ospravedlnění došedše pobožně živi byli. — *božím*, t. ne jen před lidmi, ale i před Bohem svatostí se stkvěli, a všecko to ne jen tvárně, ale upřímně a sprostně činili. — *přikázaních*: vnitřní i zevnitřní život svůj podlé božích přikázaní řídíce a v mezech jejich zůstávajíce. — *spravedlnostech*: ustanovených obřadech. — *úhony*, t. ne tak dalece před Bohem a jeho soudem, před nímž žádný nebyl bez mnohých úhon; ale úhony spravedlivé před lidmi při sobě neměli.

9. *položil zápal*: kadil.

10. *vně*, t. v síni před svatyní. — *zápalu*: pálení vonných věcí, kadění. Že pak ten lid tehdáž se modlil, když kněz v chrámě před obličejem božím kadil, tím jest to vyznamenáno, že jakož vůně z kadidla jest libá a vzhůru se vznáší, tak podobně modlitba z víry obětovaná Bohu jest příjemná, k nebi se vznáší a nebesa proráží.

11. *straně*, t. k ukázaní toho, že jest i posel pravdomluvný i věci zvěstuje pravé. — *oltáře*, na němž hořelo kadidlo.

12. *zstrašil*: zděsil, t. z nejedněch hríchů v svém svědomí byv obviněn. Čímž ukázáno, že ještě i svatí v tomto životě nejednou od zlého svědomí trápení mívají, sic jinak andělů soudy boží konajících by je nelekali.

14. *radovati*, t. nejen proto, že se narodil na svět, jakáž radost bývá z dítek (viz toho příklad Gen. 4, 1.), ale ovšem proto, že měl služebník Kristův býti a na něj ukazovati. Jan 1, 29.

15. *veliký*, t. protože ne tak jako proroci budoucího Krista předpovídal, ale na přítomného ukazozoval; viz Mat. 11, 13. Jan 1, 29. — *Páně*, t. u Boha, a podlé jeho milosti božské zvláštního soudu. — *opojného*, jímž se lidé opíjejí.

16. *mnohé*: nedí všecky; nebo ostatkové toliko spaseni býti mají. Isai. 10, 21. — *Bohu* etc., t. k tomu jim kázaním svým poslouží, aby se ku Pánu Bohu obrátili. Podob. Skut. 26, 18.

17. *před obličejem*, t. aby jeho příchod byl jistým znamením, že hned za ním Pán přijíti ráčí. Nebo ač i jiní proroci Krista předešli, avšak tak jako Jan Křtitel znamením jeho blízkého příchodu nebyli. — *v moci* etc.: takové dary Ducha svatého jako Eliáš maje, i mocně dílo Páně jako Eliáš dělaje. — *k synům*, t. otce i syny k pravému náboženství a lásce svaté přivedl. — *nevěřící*: odporné, zpurné. — *spravedlivých*, t. k víře živé, z níž se dochází ospravedlnění, a z té víry ke konání povinnosti, kteráž sluší na lidi ospravedlněné. — *dokonalý*, t. hotový, spůsobný.

18. *Po čemž* etc.: podlé čeho. Vidíme tuto příklad jako i při Saře (Gen. 18, 12.) lidské mdloby a božským slibům nedůvěry.

19. *kterýž stojím*, t. přístojící pohotově s jinými svatými anděly k vykonávání všeliké vůle boží. Mluvíť pak tu anděl po lidsku lidem podlé spůsobu světského, kdež služebníci před svými pány stojí a na to, co se jim rozkáže, očekávají.

20. *němý*, Ř. mlčící. Jakoby řekl: Žádáš za znamení, budeš je, ale se škodou svého zdraví, míti; odkudž však souditi budeš moci, že jakož není Bohu nemožné tvůj jazyk svázati i rozvázati, tak nebude jemu nesnadné tobě syna dáti. — *časem*: v čase svém, t. od Boha uloženém.

21. *Zachariáše*, t. aby vyjda ze svatyně požehnání jim podlé božského poručení dal (Num. 6, 23. etc.) a tak je rozpustil.

22. *k nim*, t. požehnání jim dáti aneb i jinak podlé svého obyčeje k nim promluviti. Vidíme tuto, že pohrůžky boží nejsou daremné, protož sluší bázeň svatou míti. — *dával*, t. rukou na ně kýval, aby šli pryč.

23. *úřadu*: přisluhování.

24. *měsíců*. Proč to učinila, místná příčina se oznámiti nemůže, studem-li se, jakýž má býti i při manželkách, vázala, čili o té věci jakožto o nové a sobě neobyčejné sama ještě, byla-liby tak v pravdě, pochybovala, čili skutku toho božího a divného podlé obyčeje světa roztrubovati před časem nechtěla a to obmýšlela, aby potom, kdyžby se nenadále zjevilo, co jí Pán Bůh učinil, lid k většímu chválení milost jeho božskou vzbudila.

25. *Že tak*: jakť jest — *vzezřel*, t. okem milosrdenství svého božského a otcovského. — *pohanění*: potupu, t. kterouž jsem snášela proto, že jsem neplodná byla.

Pán ve dnech, v nichžto vzezřel na mne,
aby odjal mé pohanění mezi lidmi.
26 V měsíci pak šestém poslán jest an-
děl Gabriel od Boha do města galilejského,
27 kterémuž jmeno Nazaret, * ku panně za-
snoubené muži, kterémuž jmeno bylo Jo-
sef, z domu Davidova, a jmeno panny
28 Maria. * I všed k ní anděl dí: Zdráva
buď milostí obdařená, Pán Bůhť jest s te-
29 bou, požehnaná ty mezi ženami! * Ona
pak uzřevši ho zarmoutila se nad řečí jeho
30 a myslila, jakéby to bylo pozdravení. * I
řekl jí anděl: Neboj se Maria; nebo jsi
31 nalezla milost u Boha. * A počneš v ži-
votě a porodíš syna a nazůveš jmeno
32 jeho Ježíš. * Tenť bude veliký a Syn Nej-
vyššího slouti bude: a dáť jemu Pán Bůh
stolici Davida otce jeho, a kralovati bude
33 v domě Jakobově na věky, * a království
34 jeho nebude konce. * I řekla Maria an-
dělu: Kterak se to stane, poněvadž já mu-
35 že nepoznávám? * A odpověděv anděl řekl
jí: Duch svatý sstoupí v tě a moc Nej-
vyššího zastíní tobě: a protož i to, což se
z tebe svatého narodí, slouti bude Syn
boží. * A aj, Alžběta příbuzná tvá, i ona 36
počala syna v starosti své; a tento jest jí
šestý měsíc, kteráž sloula neplodná: * ne- 37
boť nebude nemožné u Boha žádné slovo.
* I řekla Maria: Aj dívka Páně, staniž 38
mi se podlé slova tvého. I odšel od ní
anděl.
Tedy povstavši Maria v těch dnech 39
odešla na hory s chvátáním do města Ju-
dova. * I vešla do domu Zachariášova 40
a pozdravila Alžběty. * I stalo se, jakž usly- 41
šela Alžběta pozdravení Marie, zplésalo
nemluvňátko v životě jejím; a naplněna
jest Duchem svatým Alžběta: * i zvolala 42
hlasem velikým a řekla: Požehnaná ty
mezi ženami a požehnaný plod života tvého.
* A odkud mi to, aby přišla matka Pána 43
mého ke mně? * Nebo aj, jakž se stal 44
hlas pozdravení tvého v uších mých, zplé-
salo radostně nemluvňátko v životě mém.
* A blahoslavená, kterážs uvěřila; neboť 45

---

26. *šestém*, t. po početí Jana Křtitele; níž v. 36. — *města*: krajiny galilejské.
27. *zasnoubené*, t. proto, aby v zlou pověst nebyla oblečena a podlé zákona božího trestána, i v čas do Egypta utíkání, tam zůstávání a odtud se navrácení aby ochrance měla. — *z domu* etc., t. z rodu Davidova. Níž 2, 5.
28. *Zdráva*: těš se. — *obdařená*: milosti účastná, darmo z milosti zamilovaná, t. na milost od Boha přijatá. Níž v. 30. — *ženami*, t. blaženější a šťastnější nad jiné ženy.
29. *zarmoutila*: skormoutila se nad slovy. — *myslila:* přemyšlovala, rozvažovala, t. od koho to pozdravení bylo a k čemu se schylovalo.
30. *u Boha*, t. Bůh tě jako i jiné své věrné (Efes. 1, 56.) z pouhého milosrdenství svého na milost přijal a v milém Synu tvém vzácnou sobě učinil. Samým pak milosrdenstvím božím ji potěšuje, protože ono jest vrch všeho dobrého.
31. *Ježíš*: v. toho příčinu od anděla oznámenou. M. 1, 21.
32. *veliký*, t. protože jest přirozený Syn Boha, a zjeviv se na světě veliké věci mluvil i činil, a tak prorokem mocným v slově i v skutku byl. Níž 24, 19. — *Syn Nejvyš.*: etc., t. jsa pravým a jednorozeným božím Synem od věčnosti zplozeným, také tím, čímž v pravdě jest, v lidském přirození se zjeví, i nazýván bude. — *stolici*, t. království. — *otce jeho*, t. podlé těla. Řím. 1, 3. — *kralovati* etc.: nad domem Jakobovým, t. předně nad vyvolenými z Jakobova rodu pošlými, a potom i nad jinými svými věrnými.
33. *konce*, t. na jeho místo, jako na Davidovo a jiných králů, nikda jiný král nesedne, ale on žezlem slova svého bude své vyvolené spravovati, bezbožné pak časně i věčně stírati.
35. *Nejvyššího*, t. tentýž Duch svatý od Nejvyššího, to jest Boha Otce i Syna jeho pocházející; aneb moc Nejvyššího, to jest dílo a působení Ducha svatého, svou mocí božskou Spasiteli našemu tělo v životě panny připravujícího, a dvojí přirození božské i lidské v jednu osobu spojujícího. — *z tebe*: v tobě svatého zplodí.
36. *příbuzná*: podlé čeho příbuzná byla, viz Num. hl. 36 při v. 8.
37. *žádné*: žádná věc, t. cožkoli Bůh předpověděl.
38. *dívka Páně*, t. vím o tom, že jsem služebnice toho nebeského Pána, pročež vůli jeho konati jsem povinna; a protož staniž se, jakž ty pravíš.
39. *s chvátáním* t. proto, aby svou přítelkyni Alžbětu u víře utvrdila, i sama také v též víře větší zmocnění přijala. (Podobně Řím. 1, 12.) — *Judova*, t. (jakž tomu chtí) do města Hebronu, kteréž na místech hornatých leželo (Jos. 11, 21.) a Judovo sloulo, protože na hoře Judově vzděláno bylo (Jos. 21, 11.).
41. *zplésalo*: poskočilo, tak níž. — *Duchem sv.*, t. dary Ducha svatého k prorokování potřebnými.
42. *ženami*, t. protože jest tvůj plod požehnaný. Nebo jakož strom pro ovoce dobré, tak Maria panna pro svůj plod chválu má. — *života* etc., t. Kristus, jehož v životě nosíš a kterýž se plodem života proto nazývá, že pravé přirození lidské v životě tvém přijal. V jinémť pak smyslu to slovo požehnaný jemu nežli panně Marii se přivlastňuje; nebo ona jest požehnaná neb šťastná proto, že se jí nad jiné panny a ženy větší milost boží v tom stala, že jest k tomu zvolena, aby matkou Pána svého byla: ale Kristus jest požehnaný, 1. protože jest vší cti a chvály a dobrořečení hodný. (Podobně I. Petr 1, 3.) 2. Že v něm všecko boží požehnání, darové a pokladové jsou složeni (Kol. 2, 3.); tak že pro něho samého požehnaného (Gen. 22, 18.) požehnal nám Bůh v nebeských věcech všelikým požehnáním (Efes. 1, 3.).
43. *odkud* etc., t. nejsemť já hodna toho, aniž jsem se nadála. Tak pobožní lidé obyčej mají dobrodiní boží zvelebovati, sebe pak snižovati; čehož příklad při Abrahamovi, Davidovi, Petrovi, setníkovi (Gen. 18, 27. II. Král. 7, 18. Luk. 5, 8. Mat. 8, 8.). Na odpor bezbožní činí (Dan. 4, 27. Habak. 1, 16.).
44. *radostně*: vesele, veselím.
45. *uvěřila*. Podobně Kristus pravé blahoslavenství přivlastňuje víře a z ní ostříhání božího slova. Níž 11, 28. Mat. 16, 17. Jan 20, 20. — *tobě* Ř. jí.

dokonány budou ty věci, kteréž jsou po-
46 vědíny tobě ode Pána. * Tedy řekla Maria:
47 Velebí duše má Hospodina, * a veselí se
48 duch můj v Bohu Spasiteli svém: * že
vzezřel na ponížení dívky své; nebo aj,
od této chvíle blahoslaviti mne budou vši-
49 ckni národové: * neboť mi učinil veliké
věci ten, jenž mocný jest, a svaté jméno
50 jeho: * a jehož milosrdenství od pokolení
51 až do pokolení bojícím se jeho. * Doká-
zal moci ramenem svým; rozptýlil pyšné
52 myšlením srdce jejich. * Sházel mocné
53 se stolic a povýšil ponížených. * Lačné na-
krmil dobrými věcmi a bohaté pustil prá-
54 zdné. * Přijal Israele služebníka svého
55 byv pamětliv na milosrdenství své: * ja-
kož mluvil otcům našim, Abrahamovi a
56 semeni jeho na věky. * I zůstala Maria
s ní asi za tři měsíce a potom navrátila
se do domu svého.
57 Alžbětě pak naplnil se čas, aby poro-
dila, i porodila syna. * A uslyšeli sousedé
a přátelé její, že Hospodin veliké učinil
s ní milosrdenství své i radovali se spolu
s ní. * Stalo se pak v den osmý, přišli 59
obřezovati dítěte; i nazývali je jmenem
otce jeho Zachariášem. * Ale odpověděvši 60
matka jeho řekla: Nikoli, ale slouti bude
Jan! * I řekli jí: Však nižádného není 61
v rodu tvém, kterýžby sloul jmenem tím.
* I dávali návěští otci jeho, jakby ho chtěl 62
nazývati. * A on požádav deštičky napsal 63
řka: Jan jest jmeno jeho. I divili se vši-
ckni. * A hned otevřela se ústa jeho a 64
jazyk jeho; i mluvil velebě Boha. * Tedy 65
přišla bázeň na všecky sousedy jejich, a
po všech horách judských rozhlášána jsou
všecka tato slova. * A všickni, kteříž o 66
tom slyšeli, skládali to v srdci svém řkou-
ce: I teraké dítě toto bude? neb zajisté
ruka Páně byla s ním.
Zachariáš pak otec jeho naplněn jest 67

---

46. *Velebí*: zveličuje, t. důstojně a slavně o Hospodinu a jeho moci i dobrotě mluví.

48. *vzezřel*, t. milosti ke mně zvláštní dokázal. — *ponížení*: opovržení služebnice své. Panna (jakž Theofilaktus dí) Boha chválí, jemu ten skutek a ne sobě přivlastňuje. Jakoby řekla: On na mne opovrženou vzezřel, a ne já jsem k němu zřetel obrácený měla; on se nade mnou smiloval, a ne já jsem ho hledala, aniž jsem čeho na něm sobě zasloužila. A protož od tohoto času mne blahoslaviti budou všickni národové; netoliko sama Alžběta, ale všickni pravím věřící národové. Proč mne pak blahoslaviti budou? zdali pro mé ctnosti? Nikoli; ale že mi Bůh učinil veliké věci. — *národové*, Ř. věkové, rodiny, t. všech věků kdykoli budou na světě boží vyvolení.

49. *mocný*, t. Bůh. — *svaté jmeno*, t. kteréž není žádnými hříchy zprzněno, alebrž vyvolené své posvěcuje.

50. *od pokolení* etc.: od jednoho věku až do druhého, t. všechněm potomkům po všecky věky věků. Exod. 20, 6. Žlm. 102, 17. — *bojícím* etc., t. pravým božím ctitelům.

51. *Dokázal*: učinil moc, t. mocného a slavného skutku, když mne chudou a opovrženou za matku svého Syna zvolil, jinými pak bohatými a slavnými pohrdl. — *ramenem*, t. mocí svou. — *rozptýlil*, t. jako vichřice, kteráž plevy a prach rozptyluje. — *srdce* etc., t. což oni myslili jiným zlého učiniti, to všecko na jejich hlavu obrátil, aneb i s jejich radami a obmysly na nic je přivedl. II. Král. 12, 34. Job. 5, 12. Žlm. 32, 10.

52. *Sházel* etc.: strhl, srazil, t. mnohé důstojné, bohaté a vzácné s trůnu.

53. *Lačné*: hladovite, t. žádostivé milosti a spravedlnosti boží dojíti, a v pobožnosti růsti (Mat. 5, 6.), jacíž byli nejedni celníci a nevěstky. Mat. 21, 31. — *věcmi*, t. sliby své jim v Kristu naplnil a k němu je přiúčastnil. — *bohaté*, t. samy u sebe spravedlivé a své ničemnosti před Bohem neznající, jakýž byl onen Efraim (Osee. 12, 8.) a ten služebník v Zjevení 3, 17. — *pustil*: odeslal, t. milosti své je zbavil.

54. *Přijal*: přivinul k sobě, t. podle duše i těla bídnému a již jako nad jámou zatracení stojícímu na pomoc přispěl, jej uchopil, ruky mu podal a v svou péči jako otec své dítě vlastní na klín vzal a pěstoval. Podob. Isai. 41, 10. — *Israele*, t. vyvolené své z lidu israelského i od jinud poślé. — *milosrdenství*, t. naplniv sliby své ze svého milosrdenství pouhého učiněné.

55. *mluvil*, t. sliboval, se zamlouval, tak níž v. 70. — *semeni* etc., t. potomkům jeho, to jest všechněm svým vyvoleným, buďto z Židů neb z pohanů, (Řím. 4, 16. též 9, 8.) a zvláště Isakovi, Jakobovi a Davidovi, jimž o Synu svém sliby mnohé činil. — *na věky*. Můžeť pak slovíčko „na věky“ slyšáno býti buď na to, že Bůh chce na milosrdenství své pamatovati na věky, buď že chce potomkům Abrahamovým vždycky a nejen na nějaký čas, dobře činiti.

56. *do domu* etc., t. kterýž měla v Nazaretě, výš v. 26.

58. *učinil*, t. že jí veliké milosrdenství Bůh učinil. Podobně Gen. 19, 19.

59. *osmý*, t. podlé božího nařízení. Gen. 17. 12. — *Zachariášem*, t. podlé obyčeje tehdejšího, kdež rodičů jmena dítkám dávána bývala, aby památka rodičů zůstávala, a dítky aspoň tím jmenem k následování rodičů svých zvlášť pobožných vzbuzeny byly. Podnesť při křtu sv., jako tam při obřízce, jmena dávána bývají, abychom kdyžkoli slyšíme jmenovati svá jmena, rozpomenuli se na milost sobě od Boha učiněnou (Gen. 17, 7.) a na povinnost svou, pro niž jsme křest svatý přijali. Řím. 6, 3. Tit. 2, 12.

60. *Jan*, t. podlé božího poručení (výš v. 13.), kteréž jí manžel její bezpochyby buď napsáním neb vždy nějakým spůsobem v známost uvedl.

61. *v rodu*. Jakoby řekli: Nových a neobyčejných jmen nenáleží uvozovati do rodu.

63. *divili*, t. tomu, že jest nové jmeno do toho rodu uvedeno, a jako ze společného se snešení od Zachariáše i od Alžběty dáno.

64. *ústa jeho*, t. pro potvrzení řeči boží skrze anděla vynesené (výš v. 20.) a ukázaní užitku pravého poslušenství. Nebo jakož prvé pro nevěru jest němotou raněn, tak tuto poslušně jmeno synu svému dav, jakéž bylo poručeno, výmluvností jest obdařen.

68 Duchem svatým a prorokoval řka: * Po-
žehnaný Pán Bůh israelský, že navštívil
69 a učinil vykoupení lidu svému. * A vy-
zdvihl nám roh spasení v domě Davida
70 služebníka svého; * jakož mluvil skrze
ústa proroků svých svatých, kteříž byli
71 od věků, * o vysvobození od nepřátel našich
a z ruky všech, kteříž nás nenáviděli:
72 * aby učinil milosrdenství s otci našimi
a rozpomenul se na smlouvu svou svatou;
73 * na přísahu, kterouž přisáhl Abrahamovi
74 otci našemu, že jistě nám to dá, * abychom
bez strachu z ruky nepřátel svých jsouce
75 vysvobozeni sloužili jemu * v svatosti a
spravedlnosti před obličejem jeho po všecky
dny života svého. * Ty pak dítě prorokem 76
Nejvyššího slouti budeš: nebo předejdeš
před tváří Páně připravovati cesty jeho,
* aby dáno bylo umění spasitelné lidu 77
jeho na odpuštění hříchů jejich * skrze 78
střeva milosrdenství Boha našeho, v nichžto
navštívil nás vyšed z výsosti; * aby se 79
ukázal sedícím v temnostech a v stínu smrti,
k spravení nohou našich na cestu pokoje.
* Dítě pak rostlo a posilovalo se v duchu 80
a bylo na poušti až do dne zjevení svého
lidu israelskému.

Hlava 2.

Krista Pána narození se vypisuje a) za císaře Octavia, b) v Betlemě. To narození zjevil Pán α) v Betlemě skrze *a)* anděly a *b)* obřízku; β) v Jerusalemě skrze služebnost zákonní; 3. Krista Pána odrost vypisuje se a) v svědectví dvojím a b) příkladu schválené α) pobožnosti, β) umělosti, γ) poslušnosti.

I stalo se v těch dnech, vyšlo jest
vyrčení od císaře Augusta, aby byl popsán
2 všecken svět. * To popsání nejprvé stalo
se, když vladařem syrským byl Cyrinus.
* I šli všickni, aby zapsáni byli, jeden každý 3
do svého města. * Vstoupil pak i Josef 4

---

65. *bázeň*, t. protože viděli tu skutky boží předivné. — *horách*: po vší té hornaté krajině judské. — *tato slova*, t. což se koli tam dálo i mluveno bylo.

66. *neb zajisté*, Ř. a. — *s ním*, t. zvláštní boží milost a dílo Ducha jeho při tom dítěti bylo.

67. *Duchem sv.*, t. duchem prorockým.

68. *Požehnaný*: vší cti a chvály hodný. Podobně I. Pet. 1, 3., viz výš při v. 42. — *navštívil*, t. všecko což o Mesiášovi sliboval, již naplnil, neb Syn jeho v našem přirození na svět přišel, i svou drahou krví nás vykoupil (I. Pet. 1, 18.) a tomu, což v podobenství ukázáno bylo, dosti učinil. Exod. 3, 7. etc. — *učinil:* vykoupil lid svůj.

69. *roh spasení,* t. dal nám Spasitele, kterýž mocí svou božskou a vyvoleným spasitelnou, jako nějakými silnými rohy, nepřátely ďábly i peklo potřel a své království vzdělal a spasení připravil. Jakoby tedy řekl: Kristus jest za krále pomazán, a své království potlačené mocně vyzdvihl. — *v domě* etc. t. v rodu Davidově, jemuž to zaslíbení učiněno bylo. Žlm. 131. 17.

70. *mluvil,* t. sliboval, tak výš v. 55. — *od věků*: kdykoli od počátku světa. Podob. Skut. 3, 21.

71. *vysvobození*: spasení. — *nepřátel*, t. ďábla, hříchu, smrti a věčného zatracení. — *kteříž* etc.: nás nenávidících, t. netoliko nás vysvobodil a vysvobozuje z moci nepřátel duchovních, ale i tělesných, to jest z moci lidí bezbožných a pravdě čisté odporných.

72. *aby učinil*, Ř. učinění. — *na smlouvu* etc., t. skutkem toho dokázal, že jest pamětliv na smlouvu svou s lidem svým učiněnou.

74. *bez strachu*, t. s dobrým a pokojným svědomím. — *z ruky*, t. moci.

75. *před obličejem*, t. ne nějak pošmourně a tvárně, ale tak jakžby se Bohu zpytateli srdcí líbilo.

76. *dítě*: děťátko, t. jakéž jsi koli nyní maličké a nepatrné; však kazatelem nejvyššího Pána budeš. Podobně I. Kor. 14, 5. Rozumějtě tento muž svatý, že se jeho synu lépe nežli jiným prorokům nepovede; avšak z toho se těšil, že má býti služebníkem božím. — *slouti,* t. nejen slovem, ale i skutkem ano i od lidí v pravdě jsa prorokem nazýván budeš. — *před tváří*: tvář. — *připravovati.* V čem ta příprava záleží, viz o tom Mat. 3, 3.

77. *aby dáno*: k dání, t. aby Krista Pána kázaním a na něho i zásluhu jeho ukazováním v známost uvodil, a tak jemu cestu strojil. — *na odpuštění*: skrze odpuštění, t. umění spasitelné a všecko naše dobré záleží v dojití odpuštění hříchů.

78. *skrze střeva* etc.: pro střeva milosrdenství, t. odpuštění hříchů se dochází pro Krista Otci milého a v lůnu jeho přebývajícího (Jan 1, 18.), a tak z pouhého milosrdenství Boha našeho. Nebo střeva milosrdenství míní se (jakž někteří chtí) vtělení Kristovo, a láska taková boží, jakouž největší mohou rodiče k dítkám pronesti; jíž příklady viz III. Král. 3, 26. Eklus. 3, 7. — *navštívil*: pravý slunce nebeského východ, t. Kristus Pán pravá dennice z Jakoba pošlá (Num. 24, 17.), anobrž slunce spravedlnosti. Mat. 4, 2. Anebo pravý s nebe pošlý kmen Davidův (Jer. 23, 5. Zach. 3, 8., též 6, 12.), kterýžto kmen neb výstřelek Kristus Ježíš, ne ze země jako jiní kmenové a výstřelkové, ale z nebe pošel. Viz Jan 3, 31.

79. *v stínu smrti,* t. ten jest užitek příchodu Kristova na svět, že on jako slunce a pravé světlo nebeské lidi oslepené osvěcuje a ty, kteříž v hrdle smrti byli, vysvobozuje. Isai. 9, 2. — *nohou našich,* t. aby naše moci duše, hnutí mysli a náklonnosti duchem svým jako nějaké nohy spravoval. — *na cestu* etc., t. kteráž vede k věčnému pokoji a pravému blahoslavenství.

80. *v duchu*, t. darů Ducha svatého jemu přibývalo a velmi spůsobné k dobrému bylo. — *na poušti*, t. proto 1. aby hned v dětinství něco zvláštního se býti ukázal. 2. Pro uvarování se příčin zlých, poněvadž ani vína píti neměl; výš v. 15. 3. Aby lidu nezobecněl, a k přijímání jeho svědectví každý nastrojen byl. — *zjevení:* ukázaní.

1. *vyšlo,* t. léta čtyřidcátého druhého kralování císaře Augusta. — *vyrčení*: rozkaz, ustanovení. —

od Galilee z města Nazareta do Judstva,
do města Davidova, kteréž slove Betlem
(protože byl z domu a z čeledi Davidovy),
5 * aby zapsán byl s Marií zasnoubenou
6 sobě manželkou těhotnou. * I stalo se, když
tam byli, naplnili se dnové, aby porodila.
7 * I porodila Syna svého prvorozeného a
plénkami ho obvinula a položila jej v je-
slích; protože neměli jinde místa v ho-
8 spodě. * A pastýři byli v krajině té po-
nocujíce a stráž noční držíce nad svým
9 stádem. * A aj, anděl Páně postavil se
podlé nich a sláva Páně osvítila je; i báli
10 se bázní velikou. * Tedy řekl jim anděl:
Nebojtež se; nebo aj, zvěstuji vám radost
11 velikou, kteráž bude všemu lidu: * nebo
narodil se vám dnes Spasitel, jenž jest
12 Kristus Pán, v městě Davidově. * A toto
vám bude za znamení: Naleznete nemluv-
ňátko plénkami obvinuté, ležící v jeslích.
13 * A hned s andělem zjevilo se množství
rytířstva nebeského, chválících Boha a řkou-
14 cích: * Sláva na výsostech Bohu a na
zemi pokoj, lidem dobrá vůle.
15 I stalo se, jakž odešli od nich andělé
do nebe, že ti lidé, totiž pastýři řekli ve-
spolek: Pojďme až do Betléma a vizme
tu věc, jenž se stala, o níž Pán oznámil
nám. * I přišli chvátajíce a nalezli Marii 16
a Josefa, i to nemluvňátko ležící v jeslích.
* A viděvše rozhlašovali to, což jim pově- 17
díno bylo o tom děťátku. * I divili se vši- 18
ckni, kteříž slyšeli o tom, což jim bylo
mluveno od pastýřů. * Ale Maria zacho- 19
vávala všecky věci skládající je v srdci
svém. * I navrátili se pastýři velebíce a 20
chválíce Boha ze všeho, což slyšeli a vi-
děli, tak jakž bylo jim povědíno.
A když se naplnilo dní osm, aby 21
obřezáno bylo to děťátko, i nazváno jest
jmeno jeho Ježíš, kterýmž bylo nazváno
od anděla prvé, než se v životě počalo.
A když se naplnili dnové očišťování 22
Marie podlé zákona Mojžíšova, přinesli jej
do Jerusalema, aby ho postavili Pánu;
* (jakož psáno jest v zákoně Páně, že 23
každý pacholík otvíraje život, svatý Pánu
slouti bude.) * A aby dali obět, jakož 24
povědíno jest v zákoně Páně, dvě hrdličky
aneb dvé holoubátek. * A aj, člověk jeden 25
byl v Jerusalemě, jemuž jmeno Simeon;
a člověk ten byl spravedlivý a nábožný,

Augusta, t. druhého císaře římského, kterýž vlastním jmenem sloul Octavianus a měl příjmí Augustus proto, že v spravování toho císařství šťastný byl. Podlé čehož potom i jiným císařům to jmeno přivlastňováno bylo. Skut. 25, 21. — *popsán,* t. oceněn statek každého ve vší zemi judské a syrské. — *svět,* t. všecky země k císařství římskému přináležející. Čímž ačkoli císař svých věcí hledal, avšak mimo svůj úmysl tomu posloužil, aby se Pán v Betlemě narodil.

2. *syrským*: v syrské krajině. — *Cyrinus,* t. kterýž od historiků latinských nazývá se Quirinus.

3. *města,* t. z něhož byl rodem, aneb kteréž v tom kraji bylo, z něhož on pošel.

4. *z čeledi*: z rodu Davidova, z rodiny Davidovy.

8. *krajině té,* t. betlemské. Nebo blízko Efraty, jenž jest Betlem, pastýři svůj byt a věži měli, na níž v čas nepohodlný bývali. Gen. 35, 21. — *ponocujíce*: kteříž na poli bydlili, v salaších přebývali. — *stráž* etc., Ř. ostříhajíce stráže, bdíce bdění noční.

9. *postavil se,* t. pojednou, nenadále. — *osvítila*: obklíčila, t. spůsob a obličej toho anděla slavný patrným a jistým znamením byl, že on jest ne nějaký lidský ale boží posel.

10. *lidu,* t. od Boha vyvolenému. Nebo zatracenci netoliko se z narození Páně netěšili, ale rmoutili. Mat. 2, 3.

11. *Spasitel.* Slavní tohoto děťátka tři titulové se pokládají: 1) že jest Spasitel, totiž ten, kterýž nás z moci nepřátel našich vyprostil (výš. 1, 71.). 2) Kristus, totiž Duchem svatým za krále dcery sionské (Zach. 9, 9.) a kněze věčného (Žlm. 109, 4.) pomazaný. 3) Pán, totiž ten, kterýž nás sobě za drahou mzdu koupil (I. Kor. 6, 20) a jest otec sirotků a ochrance vdov. Žlm. 67, 6.

13. *zjevilo*: ukázalo, postavilo, k andělu připojilo se, Ř. bylo. — *rytířstva:* vojska.

14. *Bohu,* t. z toho, že dokázal své moudrosti ve vynalezení cesty k spasení, pravdomluvnosti v splnění všech slibů o Synu svém činěných, spravedlnosti v trestání na něm hříchů lidských a dobrotivosti v přijetí na milost kajících. — *dobrá vůle,* t. již zvláštní líbost Bůh má v lidech pro Krista, jíž jest o všecko pokoj a dobrá vůle. J. dobré vůle.

15. *vespolek*: jedni druhým. — *tu věc*: ten skutek. — *Pán*: Hospodin.

19. *skládajíc*: rozjímajíc, t. srovnávajíc jedno s druhým i sliby skrze anděla od Boha činěné o narození Kristově (výš 1, 31.), i svědectví toto pastýřů o děťátku již narozeném.

20. *velebíce:* oslavujíce.

21. *naplnilo*: nastal, přišel osmý den, t. od narození Páně. — *obřezáno*, t. aby zákonu dosti učinil a ty, kteříž pod zákonem byli, vykoupil (Gal. 4, 4.), i předešlým svatým obřízky, jako i nám potom křtu posvětil. — *kterýmž* etc.: kterýmž ho nazval anděl.

22. *Marie*, Ř. jejího. Jiní čtou: jejich, t. Marie a Pána Krista.

23. *život*, t. prvorozený. — *slouti* etc., t. Bohu oddán a posvěcen bude.

24. *obět*, t. na očištění Panny Marie, kteráž ačkoli s strany své toho nepotřebovala, poněvadž před porodem i po porodu pannou zůstala; avšak předse zákonu i v té částce poddána byla. — *povědíno*: přikázáno. — *holoubátek*, t. jakž matkám chudým a s beránka býti nemohoucím poručeno bylo, aby jedno holoubátko v zápal a druhé v obět za hřích obětovaly. Lev. 12, 8.

25. *spravedlivý*, t. života šlechetného a před lidmi bez úhony. — *očekávající*, t. byl z počtu vyvolených božích a ze jmena z těch, kteříž tomu rozuměli, že v krátkém čase potěšení israelské, t.

očekávající potěšení israelského; a Duch
26 svatý byl v něm. * A bylo jemu zjeveno
od Ducha svatého, že neuzří smrti, ažby
27 prvé uzřel Krista Páně. * Ten přišel po-
nuknut byv od Ducha Páně do chrámu.
A když uvodili rodiče Ježíše děťátko,
aby učinili podlé obyčeje zákona při něm;
28 * tedy on vzal jej na lokty své, i chválil
29 Boha a řekl: * Nyní propouštíš služebníka
30 svého Pane podlé slova svého v pokoji; * ne-
31 bo viděly oči mé spasení tvé, * kteréž
jsi připravil před obličejem všech lidí;
32 * světlo k zjevení národům a slávu lidu
tvého israelského.
33 Otec pak a matka jeho divili se těm
věcem, kteréž praveny byly o něm.
34 * I požehnal jim Simeon a řekl Marii
matce jeho: Aj, položen jest tento ku pádu
a ku povstání mnohým v Israeli a na zna-
35 mení, kterémužto bude odpíráno * (a tvou
vlastní duši pronikne meč): aby zjevena
36 byla z mnohých srdcí myšlení. * Byla také
Anna prorokyně, dcera Fanuelova z poko-
lení Asserova; ta se byla sestarala ve dnech
mnohých a živa byla s mužem sedm let
od panenství svého; * a ta vdova byla ma- 37
jící let okolo osmdesáti čtyř: kterážto ne-
vycházela z chrámu, posty a modlitbami
sloužíc Bohu dnem i nocí. * A ta v tuž 38
hodinu přišedši chválila Pána a mluvila
o něm všechněm, kteříž čekali vykoupení
israelské. * Oni pak jakž vykonali všecko 39
podlé zákona Páně, vrátili se do Galilee,
do města svého Nazareta. * Děťátko pak 40
rostlo a posilovalo se v duchu, plné mou-
drosti, a milost boží byla v něm.
I chodívali rodiče jeho každého roku 41
do Jerusalema na den slavný velikonoční.
* A když byl ve dvanácti letech, a oni 42
vstupovali do Jerusalema podlé obyčeje
toho dne svátečního, * a když vykonali 43
ty dni a již se navracovali, zůstalo dítě
Ježíš v Jerusalemě; a nevěděli o tom Jo-
sef a matka jeho. * Domnívajíce se pak 44
o něm, žeby byl v zástupu, ušli den cesty;
i hledali ho mezi příbuznými a mezi zná-

Kristus přijíti má na svět. — *Duch sv.*: měl Ducha svatého, t. po jistých znameních to vidíno bylo, že dílo a darové Ducha svatého i k vlastnímu spasení i k prorokování při něm byli. — *v něm*: nad ním.

26. *zjeveno*: zázračně tím ujištěn byl. — *smrti*, t. že neumře. — *Krista*: toho pomazaného Páně, t. pomazaného od Boha a posvěceného tím olejem veselí, to jest: Duchem svatým. Žid. 1, 9.

27. *ponuknut*, Ř. v Duchu.

28. *chválil* etc., t. z toho, že mu Syna svého v těle na svět přišlého zjeviti ráčil.

29. *propouštíš*, t. ze zdejšího údolí pláče jako z nějakého vězení a k sobě mne béřeš. — *podlé slova*, t. podlé slibu svého, výš v. 26. — *v pokoji*, t. šťastně s radostí a s potěšením.

30. *spasení tvé*, t. Krista, kterýž jest původ spasení. Podobně Pán nazývá sebe vzkříšením i životem protože on vzkříšení i života jest původem. Jan. 14, 6.

31. *obličejem*, t. na oko všechněm jako světlo na nějakém svícnu svého Syna jsi postavil, aby k němu všickni zřetel obrácený měli.

32. *světlo*, t. aby, jsa pravým učitelem a vykupitelem, Duchem svým i slovem svatým lidi osvěcoval. Isai. 49, 6. — *k zjevení*: kteréž zjeveno býti má. J. k osvícení národů pohanských. — *slávu*, t. největší čest, že z něho (lidu israelského) podlé těla pošel (Jan 4, 22.) a pro něj nejvíce na svět přišel. Mat. 15, 24.

33. *Otec*. Některá vydání řecká mají: Josef. — *o něm*, t. že se tak pěkně všecka svědectví od andělů, od pastýřů a od mudrců synu jejich daná s tímto svědectvím Simeonovým srovnávají a je u víře utvrzují; anobrž že to děťátko za Spasitele přijímají.

34. *požehnal*: dal jim požehnání, t. všeho dobrého jim na Pánu Bohu žádal. — *ku pádu*, t. nevěřícím a nekajícím (I. Petr 2, 8.), jacíž byli mnozí židé na Kristu se urážející a pohané za bláznovství jeho učení sobě pokládající (I. Kor. 1, 18.), i nyní jsou mnozí marní křesťané. — *mnohým*: mnohých — *v Israeli*, t. věřícím a kajícím. I. Petr 2, 7. — *na znamení*, t. jako k nějakému cíli a terči bezbožní svými šípy budou střìleti. Podobně avšak o jiné věci v pláči Jeremiášově 3, 12. — *kterémužto*: jemužto odpíráno bylo.

35. *meč*, t. tvé srdce hrozných zámutků pro tvého Syna okusí. Což ačkoli po všechen čas bytu Kristova na světě se plnilo, avšak nejvíce při jeho smrti k svému splnění přišlo. Jan 19, 25. — *myšlení*, t. převrácená těch lidí, kteříž myslili se Krista přidržeti, kdyby při něm zboží a slávu mohli míti.

37. *nevycházela*, t. velmi pilna byla svatých služeb.

38. *přišedši*, t. od Boha k tomu jsouc ponuknuta. — *chválila*: oslavovala, vyznávala, t. to, což Simeon o Kristu mluvil, to ona opakovala. — *o něm*, t. o tom dítěti. — *čekali*: očekávali. — *vykoupení*, t. všechněm věřícím, kteříž vykupitele Krista Ježíše z víry čekali. Podob. výš v 25. nazván jest Kristus potěšením israelským. Tuto dokládají některá vydání to slovo: v Jerusalemě.

39. *Nazareta*. Poněvadž svatý Matouš svědčí, že mudrci pána Krista v Betlemě nalezli a po jejich odjezdu Josef s ním i s matkou jeho do Egypta utekl (Mat. 2, 13.), z toho se rozumí, že toto rodičů Páně do Nazareta se navrácení a tam bydlení ne hned se po úvodu panny stalo, ale teprv když se z Egypta vraceli a od Boha napomenuti byli, aby se do Nazareta obrátili (Mat. 2, 22.), což všecko od svatého Matouše obšírně a pilně vypsané, tento evangelista mlčením pominul a k vypisování dalších věcí přistoupil; viz Mat. 2, 13.

40. *v duchu*: duchem, t. Kristus pán ve všem nám se strany člověčenství, kromě samých hříchů, byv podoben (Žid. 4, 15.), také jako pravý člověk den po dni darů božích více nabýval a v moudrosti prospíval (níž viz 52.). aby tak z jeho plnosti každý bral, čehožby potřeboval (Jan 1, 16.). — *plné*: naplňovalo se.

41. *každého roku*: z rok do roka. — *na den* etc.: na slavnost.

45 mými. * A nenalezše jeho navrátili se do
46 Jerusalema hledajíce ho. * I stalo se po
třech dnech, že nalezli jej v chrámě, an
sedí mezi učiteli poslouchaje jich a ota-
47 zuje se jich. * A děsili se všickni, kteříž
jej slyšeli, nad rozumností a odpověďmi
48 jeho. * A uzřevše ho ulekli se; i řekla
matka jeho k němu: Synu, proč jsi nám tak
učinil? Aj, otec tvůj a já s bolestí hledali
jsme tebe! * I řekl jim: Co jest, že jste 49
mne hledali? zdaliž jste nevěděli, že v těch
věcech, kteréž jsou Otce mého, musím já
býti? * Ale oni nesrozuměli těm slovům, 50
kteráž jim mluvil. * I šel s nimi a přišel 51
do Nazareta a byl poddán jim. Matka
pak jeho zachovávala všecka slova ta v
srdci svém. * A Ježíš prospíval moudro- 52
stí a věkem a milostí u Boha i u lidí.

Hlava 3.

B. Ku práci svaté uveden jest nejprv Jan, jsa povolán posloužil i I. lidu, a) vůbec 1. domlouváním se na hříchy, 2. vyučováním α) zástupu, β) celných, γ) bojovníků; 3. nahražováním se v práci své. b) Obzvláštně sloužil Herodesovi, ale se zlou odměnou; II. posloužil i Pánu křtem svatým. Tu Duch svatý o a) slávě zjevení božího svědčí, b) o věku Páně a předcích vypravuje.

Léta pak patnáctého císařství Tiberia
císaře, když Pontský Pilat spravoval Jud-
stvo a Herodes byl čtvrtákem v Galilei,
Filip pak bratr jeho byl čtvrtákem itu-
rejské a trachonitské krajiny a Lysani-
2 áš čtvrtákem abilenským, * za biskupa
Annáše a Kaifáše stalo se slovo Páně
k Janovi synu Zachariášovu na poušti.
3 * I chodil po vší okolní krajině jordanské
káže křest pokání na odpuštění hříchu,
4 * jakož psáno jest v knihách proroctví
Isaiáše proroka řkoucího: Hlas volajícího
na poušti: Připravujte cestu Páně, přímé
čiňte stezky jeho! * Každé údolí bude vy- 5
plněno a každá hora a pahrbek bude po-
nížen: i budou křivé věci spraveny a ostré
cesty budou hladké. * A uzřít všeliké tělo 6
spasení boží. * Pravil pak zástupům vy- 7
cházejícím, aby se křtili od něho: Plemeno
ještěrčí, kdo vám ukázal, kterak byste
utekli budoucího hněvu? * Protož neste 8
ovoce hodné pokání a neříkejtež u sebe:
Otce máme Abrahama. Neboť pravím vám,
žeť jest mocen Bůh z kamení tohoto vzbu-
diti syny Abrahamovi! * A již jest i se- 9
kera ku kořenu stromu přiložena. Protož

---

46. *an sedí*: sedícího u prostřed učitelů. — *poslouchaje*, t. vysvětlování od nich zákona a proroků. — *otazuje se jich*, t. na pravé mínění písem svatých a slibů o Mesiášovi činěných.

48. *otec tvůj*, t. Josef, kterýž ačkoli tebe nezplodil, avšak tě posavad jako vlastní otec opatroval a opatruje.

49. *Co jest* etc.: Co jest toho, t. žádné příčiny slušné neukážete, proč mne trescete. — *nevěděli*, t. zdaliž jste věděti nemohli. — *já býti*, t. což mi Otec můj nebeský poručil vykonávati. Že pak Kristus Pán rodičům svým tvrdě odpověděl, v tom se za příklad dětem k následování nepředstavil. Nebo on netoliko synem, ale i pánem matky své i Josefa pěstouna svého býti ráčil. Ale tím nás poučil, abychom věci boží před lidské stavěli a povinnosti své i s opouštěním rodičů svých k slávě boží konali. Podob. Mat. 12, 46. Jan 2, 4.

50. *nesrozuměli*, nepochopili toho, t. proto, neb se domnívali, že Kristus pán ne prorokem, ale králem světským býti má.

51. *šel*, Ř. sstoupil.

52. *moudrostí*, t. strany našeho člověčenství (výš v. 40.). Podobně o Janovi Křtiteli výš 1, 80. — *věkem*: postavou.

1. *Herodes*, t. Antipas, viz Mat. 2, 1. — *čtvrtákem*: správcem čtvrtého dílu, Tetrarcha, viz Mat. 14, 1.

2. *Páně*, t. Jan od Boha jest k úřadu povolán. Podob. Ose. 1, 1. Zach. 1, 1. — *na poušti*, t. na níž bydlil do léta věku svého třidcátého, až se lidu israelskému zjevil, výš 1, 80. To pak připomíná se pro ukázaní toho, že Jan Křtitel ne od lidí, ale od Boha bez prostředků učení své přijal a k úřadu povolán byl; poněvadž ne v nějakém hluku lidu, ale kdež jich pořídku bylo, a daleko od škol bydlil.

3. *chodil*, t. hned jakž ho Bůh k úřadu povolal. — *káže*, ohlašuje. — *pokání*, t. kterýžto křest při vyvolených božích jest mocným důvodem kajícího života a shlazení hříchů, anobrž kterýž k tomu zavazuje všecky, aby pokání činili (viz Mat. 3, 11. Mar. 1, 4.

4. *proroctví*, Ř. řečí.

5. *bude*, budiž. — *vyplněno*. V duchovním smyslu údolím míní se lidé pro hříchy zarmoucení (II. Kor. 7, 10.), kteříž mají býti potěšováním vyvyšováni a jako na nohy postavováni; horou pak a pahrbkem lidé pyšní, na svých spravedlnostech spolehající, jimž se Bůh protiví (I. Petr 5, 5.) a je z stolic jejich hází, výš 1, 52. — *ponížen*: bude skopán. — *spraveny*, přímé učiněny.

6. *uzřít*, t. věrou. — *spasení b.*, totiž Krista Pána, kterýž jest od Boha lidem všelijakého stavu za Spasitele z milosti dán. Pod. výš. 2, 30.

7. *vycházejícím*, t. z domů a příbytků svých k němu. — *ještěrčí*, viz Mat. 3, 7. — *vám*, viz Mat. 3, 7.

8. *neste*, Ř. čiňte, t. tak sobě počínejte, jakž sluší na lidi kající. — *a neříkejtež*, Ř. aniž počínejte říkati, viz Mat. 3, 9. — *z kamení*, t. odkudž se milosti jeho dobře líbí, buď z pohanů, srdce tvrdé jako kamení majících (Gal. 4, 27), buď z těch, kteříž jsou mezi Židy nejzavrženější, buď z toho kamení živelného, hmotného a tělesného. Podob. níž 19, 40. Žid. 11, 17., viz Mat. 3, 9.

9. *sekera*, t. všelijaké metly a prostředkové boží, jimiž a skrze něž on kdy trestati ráčí, jakýž někdy byl král babylonský, Vespasian a Titus, a nyní jsou

každý strom, jenž nenese ovoce dobrého,
vyťat a na oheň uvržen bývá.
10 I tázali se ho zástupové řkouce: Což
11 tedy činiti budeme? * A on odpovídaje
pravil jim: Kdo má dvě sukně, dej jednu
nemajícímu, a kdo má pokrmy, tolikéž
učiň.
12 Přišli pak i celníci křtíti se i řekli
13 jemu: Mistře, co budeme činiti? * A on
řekl jim: Nic více nevybírejte mimo to,
14 což jest ustanoveno. * I tázali se ho také
i bojovníci řkouce: A my což činiti bu-
deme? I řekl jim: Nad žádným se nepo-
třásejte, aniž co podvodně čiňte a dosti
mějte na své službě.
15 A když pak lid očekával a myslili
všickni v srdcích svých o Janovi, nebyl-
16 liby snad on Kristus. * Odpověděl Jan všech-
něm řka: Jáť zajisté křtím vás vodou;
ale jdeť silnější nežli já, kteréhožto nejsem
hoden rozvázati řeménka u obuvi jeho:
tenť vás křtíti bude Duchem svatým a
17 ohněm. * Jehožto věječka v ruce jeho, a
vyčistíť humno své a shromáždí pšenici
do obilnice své, ale plevy páliti bude
18 ohněm neuhasitelným. * A tak mnohé i
jiné věci napomínaje zvěstoval lidu.
19 Herodes pak čtvrták, když od něho
byl trestán pro Herodiadu manželku Fi-
lipa bratra svého, i ze všech nešlechetno-
20 stí, kteréž činil Herodes: * přidal i toto
nade všecko, že vsadil Jana do žaláře.
21 I stalo se, když se křtil všecken lid,
a když se pokřtil i Ježíš a modlil se, že
otevřelo se nebe; * a sstoupil Duch svatý 22
v tělesné spůsobě jako holubice na něj
a stal se hlas s nebe řkoucí: Ty jsi ten
Syn můj milý, v toběť mi se zalíbilo.
* Ježíš pak počínal býti jako ve třidceti 23
letech, jakž domnín byl syn Josefův, kte-
rýž byl syn Heliův, kterýž byl Matatův, * kte- 24
rýž byl Leviův, kterýž byl Melchiův, kterýž
byl Janneův, kterýž byl Josefův, * kterýž byl 25
Matatiášův, kterýž byl Amosův, kterýž byl Na-
humův, kterýž byl Hesliův, kterýž byl Nagge-
ův, * kterýž byl Mahatův, kterýž byl Matatiá- 26
šův, kterýž byl Semejův, kterýž byl Josefův,
kterýž byl Judův, * kterýž byl Joannův, kte- 27
rýž byl Resův, kterýž byl Zorobabelův, kte-
rýž byl Salatielův, kterýž byl Neriův, * kte- 28
rýž byl Melchiův, kterýž byl Addiův, kte-
rýž byl Kosanův, kterýž byl Elmadanův,
kterýž byl Herův, * kterýž byl Jesusův, kterýž 29
byl Eliezerův, kterýž byl Jorimův, kterýž
byl Matatův, kterýž byl Leviův, * kterýž byl 30
Simeonův, kterýž byl Judův, kterýž byl Jo-
sefův, kterýž byl Jonův, kterýž byl Eliaki-
mův, * kterýž byl Meleův, kterýž byl Mennův, 31
kterýž byl Matatův, kterýž byl Natanův, kte-
rýž byl Davidův, * kterýž byl Jesseův, kterýž 32
byl Obedův, kterýž byl Bozův, kterýž byl
Salmonův, kterýž byl Nahassonův, * kterýž byl 33
Aminadabův, kterýž byl Aramův, kterýž byl
Esronův, kterýž byl Faresův, kterýž byl Ju-
dův, * kterýž byl Jakobův, kterýž byl Isa- 34
kův, kterýž byl Abrahamův, kterýž byl Ta-
reův, kterýž byl Nachorův, * kterýž byl Sa- 35
rugův, kterýž byl Ragauův, kterýž byl Fa-

---

hladové, morové a války, viz Mat. 3, 10. — *ku kořenu*, t. ke všechněm věcem zevnitřním, na nichž se Židé jako stromové neužiteční zakládali, jako jsou chrám, posloupnost kněžská, oběti a obřady. Jakoby tedy řekl: Všecky ty věci, jimiž vy Židé marně se těšíte, i s vámi na nic přijdou. — *vyťat*: vytíná se, vytínají.

10. *tedy:* pak.

11. *dej*: uděl, t. komuž z vás Pán Bůh statečku propůjčiti ráčil, také rádi svým bližním chudým a nuzným, byť pak bylo i do té sukně a ostatního kousku pokrmu, podlé možnosti udělujte a tím kajícího života dokazujte.

12. *křtíti se:* aby křtěni byli.

14. *bojovníci*, drábi. — *žádným*, žádným nezmítejte, nevichrujte. — *službě*, J. na svých žoldech.

15. *očekával*, t. co se s Janem Křtitelem a od Jana Křtitele dále díti bude, a přiznali se k tomu, že jest Mesiáš zdávna zaslíbený. — *myslili*, t. na jeho život šlechetný a útrpný (Jan 5, 35.) i na učení jeho a přísné mnohých trestání hledíce a na to, co se při jeho narození divného dálo, pamatujíce, výš 1, 19. 64.

16. *Odpověděl*, t. měv na sebe tu otázku učiněnou, byl-liby on Kristus, přede všemi zjevně se toho odčetl (Jan 1, 20.) a hrozné pokušení ďábelské přemohl, když slávou sobě naskytnutou pohrdl. — *vodou*, viz Mat. 3, 12. — *jdeť:* přichází, béře se. — *hoden*: dostatečný, spůsobný, viz Mat. 3, 11. — *ohněm*, t. on vás bude znovu zplozovati, osvěcovati, dary potřebnými naplňovati a oheň lásky k Bohu i k bližním v srdcích vašich rozněcovati, viz Mat. 3, 12.

17. *humno své*, t. církev svou, viz Mat. 3, 11.

18. *jiné věci:* z nichž toliko některé tuto jsou vypsány.

20. *vsadil:* dal, zavřel.

22. *zalíbilo:* líbost svou mám, na tobě přestávám, viz Mat. 3, 17.

23. *Heliův*, viz Mat. 1, 16.

27. *Neriův*, t. svíce mé neb Hospodinovy. Nazvána pak jest ta osoba Neria, t. svíce má neb Hospodinova proto, že když na Jekoniášovi rod Šalamounův přestal (Jer. 22, 30., I. Par. 3, 17.), tehdy na strýce Šalamounovy, t. na potomky Natanovy, z nichž také byl Neri, sláva a důstojnost královská jest přenesena a jako svíce nějaká, kteráž se zdála býti uhašena, tu jest podlé zaslíbení Davidovi učiněného o dědicích jeho zase rozsvícena. III. Král. 11, 36., též 15, 4.

36. *Kainanův.* Někteří to jmeno vypouštějí, protože v Gen. 11. hl. v rodině Semově se nepokládá.

38. *boží*, t. syn. Tím spůsobem evangelista, jakož rod Kristův zvelebuje, tak také myšlenkám nevážným těch lidí vstříc vychází, kteřížby po rozumu

legův, kterýž byl Heberův, kterýž byl Saleův,
36 * kterýž byl Kainanův, kterýž byl Arfa-
xadův, kterýž byl Semův, kterýž byl Noelův,
37 kterýž byl Lamechův, * kterýž byl Matu-
salemův, kterýž byl Henochův, kterýž byl
Jaredův, kterýž byl Malaleelův, kterýž byl 38
Kainanův, * kterýž byl Enosův, kterýž byl
Setův, kterýž byl Adamův, kterýž byl boží.

Hlava 4.

Potom Kristus Pán pracoval v poníženosti a v oslavení. — V poníženosti 1. ven z lidí, boj zvláštní vedl s ďáblem, 2. mezi lidmi, v učení a útrpnosti. Učil v Galilei a potom se do Jerusalema obrátil. V Galilei učil za živobytí i po smrti Jana Křtitele. A) Za živobytí jeho po všech školách učil v Galilei, jmenovitě pak 1. v Nazaretě nebyl uctěn a 2. v Kafarnaum nejednou byl přicházeje a vycházeje. Nejprv učil a) v ohradě, t. α) ve škole vyhnal ďábelství, β) v domě Petrově mnoho uzdravil; b) v okolí učil Pán 1. na poušti, 2. po školách galilejských.

Ježíš pak pln byv Ducha svatého
vrátil se od Jordanu a puzen jest v Duchu
2 na poušť: * kdežto byl čtyřidceti dní a po-
koušín byl od ďábla. A nic nejedl v těch
dnech, ale když se skonali dnové ti, potom
3 zlačněl. * I řekl jemu ďábel: Jestliže jsi
Syn boží, rci kamenu tomuto, ať jest chléb.
4 * I odpověděl jemu Ježíš řka: Psánoť jest,
že ne samým chlebem živ bude člověk,
5 ale každým slovem božím. * I vedl jej
ďábel na horu vysokou a ukázal mu vše-
cka království okršlku země pojednou,
6 * a řekl jemu ďábel: Toběť dám tuto vše-
cku moc i slávu těchto království; nebo
mně dána jest a komuž bych koli chtěl,
7 dám ji. * Protož ty pokloníš-li se přede
8 mnou, budeť všecko tvé. * Odpověděv Je-
žíš řekl jemu: Jdi pryč ode mne satanáši!
neboť psánoť jest: Pánu Bohu svému bu-
deš se klaněti a jemu samému sloužiti.
9 * Tedy vedl jej do Jerusalema a postavil
ho na vrchu chrámu a řekl mu: Jsi li
Syn boží, pusť se odtud dolů! * Nebo 10
psáno jest: Že andělům svým přikáže o
tobě, aby tě ostříhali; * a že tě na ruce 11
uchopí, aby neurazil o kámen nohy své.
* A odpovídaje dí mu Ježíš: Povědínoť 12
jest: Nebudeš pokoušeti Pána Boha svého!
* A dokonav všecka pokušení ďábel odšel 13
od něho až do času.
I navrátil se Ježíš v moci Ducha do 14
Galilee a vyšla pověst o něm po vší té
okolní krajině. * A on učil v školách je- 15
jich a slaven byl ode všech. * I přišel do 16
Nazareta, kdež byl vychován: a všel podlé
obyčeje svého v den sobotní do školy,
i vstal, aby četl. * I dána jemu kniha Isai- 17
áše proroka. A otevřev knihu nalezl mí-
sto, kdež bylo napsáno: * Duch Páně na- 18
de mnou, protože pomazal mne; kázati
evangelium chudým poslal mne a uzdra-
vovati skroušené srdcem, * zvěstovati ja- 19

---

těla postupujíce za nepodobné k víře to soudili, aby se Kristus Pán z panny bez zrušení jejího panenství a bez otce tělesného naroditi měl. Protož evangelista oči všechněch na Boha obrací, jemuž nic nemožného není; výš 1, 37. Že pak svatý Mat. rod Kristův od Abrahama toliko počítá, tento pak evangelista až do Adama jej vede, to se proto děje, že svatý Matouš psal Židům, na Abrahama zvláštní zření obrácené majícím; ale svatý Lukáš přidržev se sv. Pavla kazatele pohanů (I. Tim. 2, 7.) i Adama v rodu Kristově zavřel pro ukázaní toho, že Kristus jest jakož Abrahamovi tak i Adamovi zaslíbený Mesiáš (II. Král. 7, 12., Jer. 33, 15., Gen. 22, 18., též 3, 15.) a že spasení v něm složené ke všechněm vyvoleným netoliko z Abrahama, ale i z Adama pošlým se vztahuje.

1. *v Duchu*, t. svém neb od Ducha svatého ponuknut.

3. *ať jest* etc.: ať se v chléb obrátí.

4. *slovem b.*, t. každou věcí můž člověk při životu zachován býti, kteréby koli Bůh rozkázal jej živiti (viz Mat. 4, 4.). Aneb jakoby řekl: Poněvadž pouhý člověk dlouho může bez chleba živ býti, čehož důvod při Mojžíšovi a Eliášovi, tedyť ovšem já Bůh pravý.

5. *vedl*: uveda. — *pojednou*: v okamžení.

8. *Jdi*: táhni.

9. *na vrchu*: makovici. — *pusť se*: skoč, vrz sebou.

12. *Povědínoť*: řečeno.

13. *až do času*, t. jakž obyčej jest těch, kteříž přemoženi jsouce pospokojí se, mezi tím pak vojska sbírají, aby silněji zase přitáhnouti mohli: tak podobně ďábel přemožen byv do času nějakého válčení s Kristem zanechal; potom však po všecken běh života jeho proti němu pokušení vzbuzoval.

14. *do Galilee*, t. naplněn a obdařen byv při svém křtu mocí a dary Ducha svatého; kteroužto moc prvé se v něm jako tající mocnými skutky svými pronášel, kdyžto přemoha ďábla na poušti, již dále skutky jeho v Galilei i jinde kaziti ráčil.

15. *v školách*: v sbořích, v shromážděních. — *slaven*: chválen.

16. *četl*, t. díl nějaký písma svatého. Vstal pak netoliko proto, aby ho všickni slyšeti mohli, ale i pro uctivost a vážnost k božímu slovu.

17. *otevřev*, Ř. rozvinuv. Jaký tam spůsob býval knih, viz Žlm. 39, 8.

18. *nade mnou*, t. dar k užitečnému kázaní; viz výš. — *protože*: pročež, totiž k čemuž mne olejem veselí, to jest Duchem svatým pomazal neb posvětil. — *chudým*, t. těm, kteříž jsou chudí duchem. Mat. 5, 3. — *skroušené*: potřebné, v srdci skormoucené.

19. *jatým*, t. v moc ďáblovu, hříchu, smrti a věčného zatracení, viz Isai. 61, 1. — *soužené*, Ř. po-

tým propuštění a slepým vidění a propu-
stiti ssoužené v svobodu a zvěstovati léto
20 Páně vzácné a den odplacení. * A zavřev
knihu a vrátiv služebníku posadil se: a
21 všech v škole oči byly obráceny naň. * I
počal mluviti k nim: Že dnes naplnilo se
22 písmo toto v uších vašich. * A všickni
jemu posvědčovali a divili se libým slo-
vům pocházejícím z úst jeho a pravili:
23 Zdaliž tento není syn Josefův? * I dí k nim:
Zajisté díte mi toto podobenství: Lékaři,
uzdrav se sám! Které věci slyšeli jsme, žes
činil v Kafarnaum, učiň také i zde v své
24 vlasti! * I řekl jim: Amen pravím vám,
žeť žádný prorok není vzácen ve vlasti
25 své. * Ale v pravdě pravím vám, že mnoho
vdov bylo za dnů Eliáše v lidu israelském,
když to zavříno bylo nebe za tři léta a za
šest měsíců, a když byl hlad veliký po
26 vší zemi: * však Eliáš k nižádné z nich není
poslán, než toliko do Sarepty sidonské k
27 ženě vdově. * A mnoho malomocných bylo
v lidu israelském za Elisea proroka; avšak
žádný z nich není očištěn, než Naaman
28 Syrský. * I naplněni byli všickni v škole
29 hněvem slyšíce to. * A povstavše vyvedli
jej ven z města a vedli ho až na vrch
hory, na nížto město jejich bylo vzděláno,
30 aby jej dolů strčili. * Ale on bera se pro-
středkem jich ušel.

I sstoupil do Kafarnaum města gali- 31
lejského a tu učil je ve dny sobotní. * I 32
divili se velmi učení jeho, nebo mocná
byla řeč jeho. * Byl pak tu v škole člo- 33
věk jeden mající ducha ďábelství nečistého,
i zvolal hlasem velikým * řka: Ach což 34
jest tobě do nás Ježíši Nazaretský? Přišel
jsi zatratit nás? Znám tě, kdo jsi, že jsi
ten Svatý boží. * I přimluvil jemu Ježíš 35
řka: Umlkniž a vyjdi od něho! A povrha
jej ďábel mezi ně vyšel od něho a nic mu
neuškodil. * I přišel strach na všecky 36
a rozmlouvali vespolek řkouce: Jaké jest
toto slovo, že v moci a síle přikazuje ne-
čistým duchům a vycházejí? * I rozcházela 37
se o něm pověst po všelikém místě té okol-
ní krajiny.

Vstav pak Ježíš ze školy všel do domu 38
Šimonova. Svekruše pak Šimonova trápena
byla těžkou zimnicí, i prosili ho za ni.
* Tedy on stoje nad ní přimluvil zimnici, 39
i přestala jí. A ona hned vstavši posluho-
vala jim. * Při západu pak slunce vši- 40
ckni, kteříž měli nemocné rozličnými ne-
duhy, vodili je k němu: a on na jednoho
každého z nich ruce vzkládáv uzdravoval
je. * Od mnohých také ďábelství vychá- 41
zela křičící a říkající: Ty jsi Kristus Syn
boží! Ale on přimlouvaje nedopouštěl jim
mluviti, nebo věděli, že jest on Kristus.

---

lámané, potřebné, zraněné. — *svobodu*, v. Isai. 42, 7 — *vzácné*, viz o něm Lev. 25, 10.

20. *zavřev*, Ř. svinuv.

21. *mluviti*, t. nejen ta slova tu ze jmena položená, ale všecku tu řeč prorockou po částkách rozbíral a k přítomné potřebě obracel, i toho mocně dovozoval, že již ten právě čas vzácný nastal.

22. *libým* etc.: milostným, (plným) milosti. Ř. slovům milosti, t. taková jeho byla slova, že každý, kdo jen nebyl zarytý, nemohl jich než libovati a jeho milovati. Jan 7, 47. Podobně Žlm. 44, 3. — *Josefův*, t. poněvadž tento jest syn Josefa tesaře, ano i sám tesař a podlé toho ne nějaký člověk učený ale prosták, i odkudž on má takovou moudrost a libou výmluvnost?

23. *k nim.* Prvé nežli oni to pronesli, co v mysli složeného měli, již on na to odpověd dal a jejich myšlení zjevil. — *díte:* přivedete mi toto přísloví. — *uzdrav se* etc., t. poněvadž se za znamenitého muže stavíš a honosíš, že jsi tam přišel uzdravovat skroušených srdcem a zvěstovat jatým propuštění; pročež tedy sebe neopatříš, aby tak chudý a nuzný nebyl? proč svých vlastních krajanů nemocných nehojíš, malomocných neočišťuješ etc. a tak svému tělu dobře nečiníš: než tam o cizí se staráš a tak podobně děláš jako lékaři, kteříž jiné hojívají, sami pak nemocni jsouce k jiným lékařům se utíkají. Nebo ty jiným a to cizím, jako u příkladu Kafarnaitským dobře činíš; sám pak bídu a nouzi máš a divů mezi domácími žádných neukazuješ.

24. *vzácen:* příjemný.

25. *zemi*, t. israelské.

29. *vyvedli:* vytrhli, vystrčili.

31. *sobotní*: sváteční, t. svým kázaním, kteréž činil ve dny sváteční, k tomu směřoval, aby pokání činili. Mat. 4, 17.

32. *divili:* děsili. — *mocná:* s velikou vážností a důstojností byla spojena. — *řeč* etc., t. srdce lidská pronikala a zázraky činila.

34. *což jest* etc.: což jest nám do tebe, t. před námi pokoje užiti můžeš; protož nám také pokoj dej.

35. *povrha,* t. zlostí a chtěje mu ještě uškoditi. — — *mezi ně*: tu do prostředka. — *vyšel* etc., t. ku potvrzení toho, že Kristus přišel zvěstovat propuštění jatým mocí ďábelskou, výš v. 18.

36. *slovo*: věc, t. moc a platnost slova neb rozkazu.

37. *rozcházela*, Ř. rozcházel se o něm zvuk.

38. *trápena*, Ř. měla velikou zimnici. — *za ni*, t. za tu svekruši, aby ji uzdravil.

39. *posluhovala*, t. večeři jim strojila.

40. *slunce.* Pilnost Kristova se tu vidí, že ráno ve škole kázal a k večeru maje odpočinouti, v práci se vydal. — *uzdravoval*, t. pro ujištění ho tím zevnitřním znamením, že přišel uzdravovat skroušených srdcem (výš v. 18.) a že svými sinalostmi lékařství způsobil. Isai. 53, 5.

41. *Ty jsi* etc., Ř. Ty jsi Kristus Syn boží. — *mluviti*, t. pro ukázaní moci své a toho, že s ďáblem žádných spolků nemá, jakž ho tím Židé mazali (Mat. 12, 24.) a že ďábel otec lži (Jan 8, 44.) i se sobě podobnými není hoden vydávati pravdě svědectví. Žlm. 50, 16.

42 A jakž byl den, vyšed bral se na pu-
sté místo. I hledali ho zástupové a přišli
až k němu a zdržovali ho, aby neodchá-
43 zel od nich. * On pak řekl jim: I jinýmť
městům musím zvěstovati království boží,
nebo na to poslán jsem. * I kázal v ško- 44
lách galilejských.

Hlava 5.

Učil Pán potom 3. i u moře Genesaretského, kdež ryb zázračné lovení bylo. Po druhé opět pracoval Pán: při svém do Kafarnaum I. jití na cestě malomocného očistil, II. vjití a) v domě svém dnou zlámaného uzdravil, b) u Matouše celníků a učenníků svých zastal.

Stalo se pak, když se zástup na něj
valil, aby slyšeli slovo boží, že on stál
2 podlé jezera Genesaretského. * I uzřel dvě
lodí, any stojí u jezera: rybáři pak sstou-
3 pivše z nich vypírali síti. * I vstoupiv na
jednu z těch lodí, kteráž byla Šimonova,
prosil ho, aby od země odvezl maličko.
4 A posadiv se učil z lodí zástupy. * A když
přestal mluviti, dí k Šimonovi: Vez na hlu-
5 binu a rozestřete síti své k lovení. * I
odpověděv Šimon řekl jemu: Mistře, přes
celou noc pracovavše nic jsme nepopadli,
6 ale k slovu tvému rozestru síť. * A když
to učinili, zahrnuli množství veliké ryb,
7 tak že se trhala síť jejich. * I ponukli to-
varyšů, kteříž byli na druhé lodí, aby
přišli a pomáhali jim. I přišli a naplnili
8 obě lodí, tak že se pohřížovaly. * To u-
zřev Šimon Petr padl k nohoum Ježíšovým
řka: Odejdi ode mne Pane; neboť jsem
9 člověk hříšný! * Hrůza zajisté byla jej
obklíčila i všecky, kteříž s ním byli, nad
10 tím lovením ryb, kteréž byli popadli: * a
též Jakuba a Jana syny Zebedeovy, kte-
říž byli tovaryši Šimonovi. I dí Šimonovi
Ježíš: Nebojž se; již od tohoto času lidi
budeš loviti. * A přivezše k břehu lodí 11
a všecko opustivše šli za ním.
I stalo se, když byl v jednom městě, 12
a aj, byl tam muž plný malomocenství.
A uzřev Ježíše padl na tvář a prosil ho
řka: Pane, kdyby chtěl, můžeš mne oči-
stiti. * I vztáh Ježíš ruku dotekl se ho 13
řka: Chci, buď čist! A hned odešlo od
něho malomocenství. * I přikázal jemu, aby 14
žádnému nepravil; ale řekl mu: Odejda
ukaž se knězi a obětuj za očištění své,
jakož přikázal Mojžíš na svědectví jim.
* Tedy rozhlašovala se více řeč o něm a 15
scházeli se zástupové mnozí, aby jej slyšeli,
a uzdravováni byli od něho v svých ne-
mocech. * On pak odcházel na poušti a 16
modlil se.
I stalo se v jeden den, že on učil. 17
A seděli také tu i fariseové a zákona uči-
telé, kteříž se byli sešli ze všech měste-
ček galilejských a judských i z Jerusa-
lema: a moc Páně přítomna byla k uzdra-
vování jich. * A aj, muži nesli na loži 18
člověka, kterýž byl mrtvicí poražený, i

---

42. *den*, t. velmi ráno, hned se v práci zase vydal. Mar. 1, 35.

1. *aby slyšeli*: pro slyšení, chtěje slyšeti.

2. *any stojí*: stojící. — *síti*, t. aby daremně upracovavše se tak již lovení nechali.

3. *lodí*, t. nemoha pro veliké množství lidu ani na břehu státi, ani volně kázati. — *prosil.* Příklad tuto pokory a řádu šetření se vidí, že Pán Petra prosil a cizí lodí jako někdy onen Achab vinice Nabotovy (III. Král. hl. 21.) sobě neosobil, ani bez odpovědi nebral. — *učil*, t. před tím zázračným skutkem. Čímž příklad dal, aby se každý prvé o duši a potom teprv o tělo staral. Mat. 6, 33.

5. *Mistře*: předložený. — *k slovu*: na rozkaz tvůj.

6. *když to* etc.: učinivše to. — *ryb*, t. kteréž z rozkazu Kristova do té síti vběhly. Vidí se tuto Páně bohatství (Žlm. 8, 9.), vševědoucnost i všech věcí řízení. Nebo jakož vrabec bez jeho vůle lapen nebude (Mat. 10, 29.), tak ani ryba, leč jí on rozkáže, do síti nevleze. A protož pouhé jest bláznovství, svému nevodu a své síti kaditi a obětovati (Habak. 1, 36.), to jest práci, moudrosti a opatrnosti mnoho připisovati a toho, že bez božího požehnání nic býti nemůžeme, nechtíti znáti. Žlm. 126, 1. I. Kor. 3, 7.

7. *ponukli*: náněští dali. — *pomáhali*, t. síti táhnouti.

10. *loviti*: živé lidi, viz Mat. 4, 19.

11. *k břehu*, Ř. k zemi.

12. *můžeš*: máš moc, mohlby, viz Mat. 8, 2.

14. *nepravil*: Mat. 8, 4.

15. *řeč*, t. pověst skrze toho malomocného od Krista Pána uzdraveného, jemuž více-li Pán toho skutku rozhlašovati zapovídal, ještě více on jej lidem v známost uvozoval. Mar. 1, 45.

17. *že on*, Ř. a on. — *zákona učitelé*: zákonníci, kazatelé. — *přítomná*: hotová s ním. — *k uzdravování*, t. mimo jiný čas více a patrněji se v uzdravování pronášela. Nemáť pak to rozumíno býti, žeby Pánu prvé ta moc nebyla přítomna; neboť vždycky ji měl, ale ne vždycky ji zjevoval. Protož tato moc přítomna jemu byla, ne s strany toho, žeby k němu přítomně přišla, ale že tu pro utvrzení jeho kázaní a přítomných nepřátel přemožení, zvláště pronášína byla. — *jich*, t. i fariseů. Jakoby řekl: I fariseové k zdraví duchovnímu přijíti mohli, kdyby jen napravitelní byli.

18. *mrtvicí* etc.: J. dnou zlámaný. — *hledali*: usilovali. — *před něj*: před obličej jeho.

19 hledali vnésti ho a položiti před něj: * a
nenalezše, kterouby jej stranou vnesli pro
zástup, vstoupili na dům a skrze podlahu
spustili jej s ložem u prostřed před Ježíše,
20 * kterýžto viděv víru jejich řekl mu: Člo-
věče, odpuštěniť jsou tobě hříchové tvoji.
21 * Tedy počali přemyšlovati zákonníci a
fariseové řkouce: Kdo jest tento, jenž mlu-
ví rouhání? Kdo může odpustiti hříchy,
22 jedině sám Bůh? * Poznav pak Ježíš my-
šlení jejich, odpovídaje řekl jim: Co tak
23 utrhavě přemyšlujete v srdcích svých? * Co
jest snáze říci: Odpouštějí se tobě hří-
24 chové tvoji; čili říci: Vstaň a choď? * Ale
abyste věděli, že Syn člověka má moc
na zemi odpouštěti hříchy, řekl mrt-
vicí poraženému: Toběť pravím, vstaň a
25 vezma lože své jdi do domu svého. * A
on hned vstav před nimi vzal lože, na
němž ležel, i odšel do domu svého velebě
26 Boha. * I užasli se všickni a velebili Bo-
ha a naplněni jsou bázní řkouce: Viděli
jsme dnes divné věci.
27 A potom vyšel Ješíš a uzřel celníka
jmenem Levi sedícího na cle, i řekl jemu:
28 Pojď za mnou! * A on opustiv všecko, vstav
29 šel za ním. * I učinil jemu hody veliké
Levi v domě svém a byl tu zástup veliký
celníků i jiných, kteříž s ním stolili. * Te- 30
dy reptali zákonníci a fariseové řkouce u-
čenníkům jeho: Proč s celníky a hříšníky
jíte a pijete? * I odpověděv Ježíš řekl 31
jim: Nepotřebujíť zdraví lékaře, ale nemoc-
ní: * nepřišelť jsem volat spravedlivých, 32
ale hříšných ku pokání. * A oni řekli je- 33
mu: Proč učenníci Janovi postí se často
a modlí se, též podobně i farisejští, tvoji
pak jedí a pijí? * On pak řekl jim: Zda- 34
li můžete synům ženicha, dokudž s nimi
jest ženich, kázati se postiti? * Ale přijdouť 35
dnové a když odjat bude od nich ženich,
tehdážť se budou postiti v těch dnech.
* Pravil pak jim i podobenství: Že žádný 36
záplaty roucha nového nepříšívá k rouchu
vetchému, sic jinak to nové roztrhuje to
staré, a vetchému nepřisluší záplata z no-
vého. * A žádný nevlévá vína nového do 37
nádob starých, sic jinak víno nové rozpu-
stí nádoby a samo vyteče a nádoby se po-
kazí: * ale víno nové v nádoby nové má 38
lito býti a obé bude zachováno. * A aniž 39
kdo, když pije staré, hned chce nového, ale
dí: Staré lepší jest!

Hlava 6.

Pán při svém z Kafarnaum III. vyjití pracoval 1. na poli, zastal a) učenníků klasy vymínajících i b) sebe samého v jinou sobotu ve škole, nářek pro uzdravení ruky uschlé trpícího; 2. na hoře Pán jednal a) s Bohem v modlitbě, b) s lidem a to α) s učenníky, vyvolil zajisté dvanácte k apoštolství svatému, β) se zástupem, jemuž obšírné kázaní učinil.

I stalo se v druhou sobotu, že šel Je-
žíš skrze obilí: i trhali učenníci jeho kla-
sy a rukama vymínajíce jedli. * Tedy ně- 2
kteří z fariseů řekli jim: Proč to činíte,

19. *na dům:* podlahu. — *u prostřed:* do prostředka.
20. *hříchové*, viz Mat. 9, 2.
22. *Co:* proč tak utrhavě. — *přemyšlujete:* sami s sebou v srdcích svých se hádáte posuzujíce slova má.
24. *mrtvicí*, viz výš v. 18.
26. *užasli:* byli jako u vytržení ducha. — *divné* etc.: k víře nepodobné, nenadálé.
28. *opustiv:* nechav tu všeho.
30. *učenníkům*, t. aby jim Krista zošklivili aneb je ne velmi ještě prošlé zahanbili a z toho pochvalu měli. — *pijete:* píte.
31. *nemocní:* zle se mající, viz Mat. 9, 12.
32. *pokání*, viz Mar. 2, 17.
33. *modlí se:* modlitby činí.
34. *dokudž* etc.: dokudž s ženichem jsou.
36. *z nového:* viz Mat. 9, 16.
37. *samo* etc.: a ono vyleje se. — *pokazí:* přijdou v nic.
39. *lepší jest:* užitečnější, příhodnější, lahodnější. Starým vínem míní se staré učení boží, skrze Mojžíše a proroky vynešené, ano i obcování starých svatých otců a jejich se při postech i jiných věcech vůlí boží spravování. Novým pak vínem rozumí se noví starších židovských nálezkové a farisejští postové. Jakož tedy opatrněji ten dělá, kdož se vína starého, zdraví užitečnějšího raději nežli mladého drží; tak také rozumněji ten činí, kdož se učením Kristovým starým, s prorockým se srovnávajícím, i při postech, i při jiných věcech spravuje, nežli ten, kdož po učení farisejském novém postupuje.
1. *v druhou:* v druhoprvní sobotu, t. sedmý den svátku přesnic, kterýž v takové vážnosti býti měl jako první (Lev. 23, 8.). Aneb dne posledního svátku letničního neb téhodní, jakž i jiní tak smyslí, až i Gerard vykládaje toto místo v svém srovnání čtyř evangelistů na památku letnic to obrací k tomu podlé toho, že pšeničná žeň k tomu výročnímu svátku se hodila. (Exod. 34, 22.). Nic pak apoštolé tím nehřešili, že v své nouzi na cizím poli klásek některý utrhli; neboť Pán Bůh v takové potřebě na cizí rolí klasů sobě natrháti a na vinici do sytosti se hroznů najísti dopustil, nažíti pak obilí cizího aneb domů nabrati sobě hroznů zapověděl. Deut. 23, 24. — *Ježíš*, Ř. on, tak níž v. 6.
2. *v sobotu:* v soboty, tak níž, t. pro zápověd a ustanovení starších. Nebo sic nikdež Bůh ve svém zákoně nezapověděl ve svátek klasů vymínati, jako

3 čehož nesluší činiti v sobotu? * I odpo-
věděv Ježíš řekl jim: Což jste ani toho
nečtli, co učinil David, když lačněl, on i
4 ti, kteříž s ním byli? * Kterak všel do do-
mu božího a chleby posvátné vzal a jedl
a dal i těm, kteříž s ním byli; jichžto ne-
5 naleží jísti než toliko samým kněžím. * I
řekl jim, že jest Syn člověka Pánem ta-
ké i dne sobotního.
6 Stalo se pak i v jinou sobotu, že všel
do školy Ježíš a učil. A byl tu člověk,
7 jehož pravá ruka byla uschlá. * I šetřili
ho zákonníci a fariseové, bude-li v sobotu
uzdravovati; aby nalezli, čím by jej obža-
8 lovali. * Ale on znal přemýšlování jejich; i dí
člověku, kterýž měl ruku uschlou: Vstaň
a stůj v prostředku. A on vstav stál.
9 * Tedy řekl jim Ježíš: Otíži se vás na je-
dnu věc: Sluší-li v sobotu dobře činiti či-
10 li zle? duši zachovati čili zatratiti? * A
pohleděv na ně na všecky vůkol dí člo-
věku tomu: Vztáhni tu ruku svou! A on
učinil tak; i přivedena jest k zdraví ruka
11 jeho a byla jako druhá. * Oni pak napl-
něni jsou hněvivou nemoudrostí a rozmlou-
vali mezi sebou, coby učiniti měli Ježíšovi.
12 I stalo se v těch dnech, vyšel Ježíš
na horu k modlení: i byl tam přes noc
13 na modlitbě boží. * A když byl den, po-
volal učenníků svých a vyvolil z nich dva-
14 nácte, kteréž i apoštoly nazval: * totiž
Šimona, kterémuž také dal jméno Petr a
Ondřeje bratra jeho, Jakuba a Jana, Fi-
lipa a Bartoloměje, * Matouše a Tomáše, 15
Jakuba syna Alfeova a Šimona, kterýž
slove Zelotes, * Judu bratra Jakobova a 16
Jidáše Iskariotského, kterýž pak byl zrádce.
I sstoupiv s nimi s té hory stál na 17
místě polním, a zástup učenníků jeho a
množství veliké lidu ze všeho Judstva i
z Jerusalema, i z Tyru i ze Sidonu, jenž
při moři jsou, * kteříž byli přišli, aby 18
jej slyšeli a uzdraveni byli od neduhů
svých, i kteříž trápeni byli od duchů ne-
čistých a byli uzdravováni. * A všecken 19
zástup hledal se ho dotknouti; nebo moc
z něho vycházela a uzdravovala všecky.
* A on pozdvih očí svých na učenníky 20
pravil: Blahoslavení chudí, nebo vaše
jest království boží. * Blahoslavení, kteříž 21
nyní lačníte, nebo nasyceni budete. Bla-
hoslavení, kteříž nyní pláčete, nebo smáti
se budete. * Blahoslavení budete, když 22
vás nenáviděti budou lidé a když vás vy-
obcují a haněti budou a vyvrhou jméno
vaše jakožto zlé pro Syna člověka: * ra- 23
dujte se v ten den a veselte se, nebo aj,
odplata vaše mnohá jest v nebesích, takť
zajisté činívali prorokům otcové jejich.
Ale běda vám bohatým, nebo vy již 24
máte potěšení své. * Běda vám, kteří jste 25
nasyceni, nebo lačněti budete. Běda vám,
kteříž se nyní smějete, nebo kvíliti a pla-
kati budete. * Běda vám, kdyžby dobře 26

---

i hovádka z jámy vytáhnouti, pročež ten důvod Pán ráčil nejednou proti svým nepřátelům vésti. Níž 14, 5.

5. *sobotního,* viz Mar. 2, 28.

7. *čímby* etc.: žalobu proti němu, úhonu na něm.

9. *na jednu* etc.: načsi, na něco. — *dobře*: dobrodiní učiniti (někomu) čili zlé učiniti. — *duši*: život. — *zatratiti*: zahladiti. Tedy kdož moha bližnímu dobrodiní nečiní, ten jej morduje.

11. *hněvivou* etc., Ř. nesmyslností, vzteklostí.

12. *k modlení*, t. maje apoštoly vyvolovati. Čímž ukázal, jak velmi jest pracný a nebezpečný úřad kněžský, i s jakou vážností a modliteb svatých pilností k takovému úřadu mají služebníci povoláváni býti. Podobně Skut. 1, 24., též 13, 3. — *boží,* t. kterouž před obličejem božím rozprostíral.

13. *dvanácte,* viz Mat. 10, 12.

14. *bratra* etc.: po dvou apoštolé jsou spojeni pro ukázaní toho, že má býti mezi nimi láska a v učení jednomyslnyst, i v pracech hotová pomoc, aby sobě obcování ctného na všelikém místě svědkové byli.

16. *pak*: potom.

17. *stál*: zastavil se, totiž proto, aby kázaní tu učinil. Dvoje pak měl Pán posluchače, jedny již získané, kteříž jsou tu učenníci nazváni; a druhé, kteříž ještě získáni nebyli, o nichž v. 19.

18. *od neduhů*: nemocí.

20. *na učenníky,* t. pro ukázaní k nim zvláštní milosti a péče. — *pravil.* Činil Pán kázaní po vyvolení apoštolů proto, aby ukázal, že oni mají pro jméno jeho všecko snášeti a kdyžby pro něho lačněli, plakali, pohanění a nenávisti snášeli, nemají toho sobě za neštěstí, ale za štěstí a blahoslavenství pokládati. — *Blahoslavení*, viz vysvětlení všeho toho blahoslavenství, Mat. 5, 3. etc.

22. *vyobcují*: pohrdnou vámi, odloučí, t. z hromáždění a obcí svých. Jan 16, 2. — *haněti*: zlořečiti, láti. — *jméno* etc., t. na nejvýše vás potupí a památku jména vašeho vyhladí.

23. *veselte se*: plesejte, t. radostí. — *takť*, Ř. podlé toho.

24. *bohatým*, t. proti učení božímu k zboží srdce přikládajícím (Žlm. 61, 11.), v něm doufajícím (I. Tim. 6, 17.) a jako v hustém blátě vězícím. Habak. 2, 6.

25. *kteříž jste*: vysyceným, vyplněným, t. kteříž zdejšího pohodlí užívajíce o věčné království se nestaráte. — *lačněti* etc.: zlačníte. — *smějete*, t. kteříž v hovadství a rozkoše těla se vydavše nic těžkého pro obhajování a rozšiřování cti boží podnikati nechcete.

26. *dobře* etc., dobrořečili vám. — *lidé,* t. když byste lidem s oněmi křivými proroky (Mich. 2. 11., Jan 5, 43., I. Jan 4, 5.) pochlebovali a tím pochlebenstvím jako polštářů pod lokty šitím (Ezech. 13, 18.) neb svrablavých uší jejich podrbáním (II. Tim. 4, 3.) milost sobě u nich spravili, pro jméno pak boží protivenství snášeti nechtěli. — *otcové,* t. předkové jejich křivé proroky sobě libovali a jim protimyslnosti nečinili; božími pak proroky pohrdali

o vás mluvili všickni lidé, nebo tak činí-
vali nepravým prorokům otcové jejich.
27 Ale vámť pravím, kteříž slyšíte: Mi-
lujte nepřátely své, dobře čiňte těm, kte-
28 říž vás nenávidí; * dobrořečte těm, kteříž
vás proklínají a modlte se za ty, kteříž
29 vám bezpráví činí. * A udeřil-liby tebe
kdo v líce, nasaď mu i druhého; a tomu,
kterýž tobě odjímá plášť, tak i sukně ne-
30 braň. * Každému pak prosícímu tebe dej
a od toho, jenž béře tvé věci, zase ne-
31 žádej. * A jakž chcete, aby vám lidé či-
32 nili, i vy jim též podobně čiňte. * Nebo
jestliže milujete ty, kteříž vás milují, ja-
kou budete míti milost? nebo i hříšníci
33 milují ty, od nichž milováni bývají. * A
budete-li dobře činiti těm, kteříž vám do-
bře činí, jakou máte milost? však i hříš-
34 níci totéž činí. * A budete-li půjčovati
těm, od kterýchž se nadějete zase vzíti,
jakou máte milost? však i hříšníci hříšní-
35 kům půjčují, aby tolikéž zase vzali. * Ný-
brž milujte nepřátely své a dobře čiňte
a půjčujte, nic se odtud nenadějíce; a bu-
deť odplata vaše mnohá a budete synové
Nejvyššího, nebo on dobrotivý jest i k ne-
vděčným a zlým.

Protož buďte milosrdní, jako i Otec 36
váš milosrdný jest. * Nesuďte a nebudete 37
souzeni, nepotupujte a nebudete potupeni,
odpouštějte a budeť vám odpuštěno, * dá- 38
vejte a budeť vám dáno; míru dobrou,
natlačenou a natřesenou a osutou dajíť
v lůno vaše; touž zajisté měrou, kterouž
měříte, bude vám zase odměřeno. * Po- 39
věděl jim také i podobenství: Zdaliž mů-
že slepý slepého vésti? Zdaž oba do já-
my neupadnou? * Neníť učenník nad mi- 40
stra svého, ale dokonalý bude každý, bu-
de-li jako mistr jeho. * Což pak vidíš mrvu 41
v oku bratra svého a břevna, kteréž jest
v tvém vlastním oku, neznamenáš? * Aneb 42
kterak můžeš říci bratru svému: Bratře,
nechať vyjmu mrvu, kteráž jest v oku
tvém, sám v oku svém břevna nevida?
Pokrytče, vyvrz prvé břevno z oka svého
a tehdy prohledneš, aby vyňal mrvu, kte-
ráž jest v oku bratra tvého. * Neboť není 43
ten strom dobrý, kterýž nese ovoce zlé,
aniž jest strom zlý, kterýž nese ovoce do-
bré. * Každý zajisté strom po svém vlast- 44
ním ovoci bývá poznán: nebo nesbírají
s trní fíků, ani s hloží sbírají hroznů. * Do- 45
brý člověk z dobrého pokladu srdce svého

---

a jim se protivili (III. Král. 18, 13., též 22, 23., též 36. 16.)

28. *těm kteříž* etc.: nenávidícím vás. — *za ty* etc.: protivníky své.

29. *druhého,* viz Mat. 5, 38. — *nebraň*, t. buď trpělivý, dobrotivý, pokoje i se svou škodou milovný; stane-liť se pak jaké bezpráví, tak žeby se spravedlnosti dovolati nemohl, proto od pravdy neodstupuj, alebrž jednu škodu vezma a jako plášť sobě vydříti dada, stroj se k jiným křivd podnikání a jako sukně dávání.

30. *Každému*: všelikému, t. jednou dobrodiní učině nemysli, že jsi již povinnosti své odbyl, ale v činění dobrodiní neustávej. Gal. 6, 9. — *nežádej*: neupomínej, t. čině dobře zisku v tom a odplaty nehledej. Podob. níž 14, 13. Při tom pak každý na pravidlo lásky má pamatovati, aby nebyl nějaký berný, ale na to myslil, že jest blahoslaveněji dáti nežli bráti. Skut. 20, 35.

32. *kteříž vás* etc.: milující vás. — *milost,* t. co v tom vašem skutku bude milého? aneb jakou budete míti z milosti boží odplatu? Mat 5, 45. — *hříšníci*, t. takoví, kteříž jsou manové hřícha. Nebo sic jinak všickni ve mnohém klesáme (Jak. 3, 2.), tak že díme-li, že hříchu nemáme, sami sebe svodíme. (I. Jan 1, 8.). Odkudž rozuměti, že Pán tuto hříšníky takové míní, o jakýchž onen někdy slepý pověděl, že jich Bůh neslyší. (Jan 9, 31.) — *milováni:* milost mají.

33. *těm kteříž* etc.: dobrodincům.

34. *vzíti,* t. tím úmyslem, že vás budou zase moci v potřebě vaší založiti.

35. *nenadějíce*, t. byste pak rozuměli, že vám chudý a nuzný nebude moci ani jistiny zase navrátiti, ani se půjčkou zase odměniti; nebo což pro jmeno boží bližnímu učiníte, na Bohu toho neztratíte. — *synové* etc., t. bude to znamením jistým při vás synovství božího. — *dobrotivý:* účinný, přívětivý.

37. *Nesuďte*, viz Mat. 7, 1. 2. — *odpouštějte:* promíjejte, t. napravujícím (Luk. 17, 4.), měli-libyste proti nim nějakou stížnost (Efes. 4, 32.). Nemluvíť tuto Pán o soudech světských, ale k tomu vede, aby každý v své při k bližnímu lásky, jenž přikrývá množství hříchů (Přísl. 10, 12.), dokazoval a křivdy sobě učiněné promíjel, čehož příklad viz při Josefovi. Gen. 45, 5. — *odpuštěno,* t. od Boha (Mar. 6, 14.) i od lidí.

38. *osutou*: oplývající. — *v lůno:* vám do klína. — *odměřeno*, t. milosrdným milosrdenstvím (Deut. 24, 19.), nemilosrdným pak nemilosrdenstvím. Soud. 1, 6.

39. *slepý*, t. zlý božího zákona vykladač a pýchou, pokrytstvím, lakomstvím zaslepený; neboť služebník církve má býti i příkladný i osvícený.

40. *nad mistra,* t. jakýž bude služebník slepý, lakomý, pyšný, pokrytec, zlostný, takovýž bude i lid a aniž se od něho lepšímu smyslu a životu vyučí.

41. *bratra*. Co pak hledíš na mrvu, t. na malé hříchy při svých bližních; svých pak velikých neznáš. Pokrytci rádi na jiné dotírají (Řím. 2, 1.), komáry cedí a velbloudy požírají. (Mat. 23, 24.).

42. *říci*, t. s dobrým svědomím. Nebo kdož jiné chtí trestati, mají, pokudž nejvýše možné, sami bez úhony býti, nechtí-li jako i oni Židé hanby dojíti. Jan 8, 7.

43. *kterýž nese*: nesoucí. — *zlé,* Ř. shnilé. — *aniž* etc., t. ne ten jest člověk a učitel dobrý, kterýž umí na jiné vyjížděti a je kárati, ale kterýž dobrý smysl písem svatých má a na sobě dobrý příklad dává. — *zlý,* Ř. shnilý, zpráchnivělý.

44. *poznán,* t. jakož strom po ovoci, tak také člověk a zvláště učitel dobrý po učení dobrém a životu šlechetném poznán bývá.

vynáší dobré a zlý člověk ze zlého po-
kladu srdce svého vynáší zlé; nebo z hoj-
46 nosti srdce mluví ústa jeho. * Co pak mi
říkáte: Pane, Pane, a nečiníte, což pra-
47 vím? * Každý kdož přichází ke mně a
slyší slovo mé a zachovává je, ukáži vám,
48 komuby podoben byl. * Podoben jest člo-
věku stavějícímu dům, kterýž kopal a vy-
tesal hluboko a založil základy v skále.
A když se povodeň strhla, obořila se řeka
na dům ten, ale nemohla jím pohnouti;
nebo byl založen na skále. * Ale kdož 49
slyší a nečiní, podoben jest člověku, kterýž
staví dům svůj na zemi bez základu: na
kterýžto obořila se řeka, a on hned padl:
i byl pád domu toho veliký.

Hlava 7.

Po třetí opět Pán pracoval I. v ohradě, služebníka setníkova uzdravil, II. vně, pracoval a) zvláštně 1. u města Naima syna vdovy vzkřísil, 2. na cestě poselství přijav od Jana proň s domluvou proti nepovolným horlil, 3. v domě jednoho zákonníka ženu hříšnou ospravedlnil.

A když vykonal všecka slova svá
při přítomnosti lidu, všel do Kafarnaum.
2 * Setníka pak nějakého služebník, ne-
mocen jsa k smrti se přibližoval, kteréhož
3 on sobě mnoho vážil. * I uslyšev o Teží-
šovi, poslal k němu starší židovské prose
ho, aby přišel a uzdravil služebníka jeho.
4 * A oni přišedše k Ježíšovi prosili ho snaž-
ně řkouce: Hoden jest, aby mu to učinil;
5 * nebo miluje národ náš a školu nám
6 vystavěl. * Tedy Ježíš šel s nimi. A když
již nedaleko byl od domu, poslal k němu
ten setník přátely, řka jemu: Pane, nepři-
dávej sobě práce; nejsem zajisté hoden,
7 aby všel pod střechu mou: * a protožť
jsem i sebe samého za nehodného položil,
abych přišel k tobě; ale rci slovem, a
8 budeť uzdraven služebník můj. * Nebo i
já jsem člověk pod mocí postavený maje
pod sebou bojovníky a dím tomuto: Jdi,
a jde; a jinému: Přijď, a přijde; a služeb-
9 níku svému: Učiň toto, a učiní. * Tedy
uslyšev to Ježíš, podivil se jemu; a obrátiv
se řekl zástupu, kterýž za ním šel: Amen,
pravím vám, že ani v Israeli nenalezl
10 jsem tak veliké víry. * Vrátivše se pak
domů ti, kteříž posláni byli, nalezli slu-
žebníka, kterýž nemocen byl, zdravého.
I stalo se potom, šel Ježíš do města, 11
kteréž slove Naim: a šli s ním učenníci
jeho mnozí a zástup veliký. * A když se 12
přiblížil k bráně města, aj, mrtvý byl ne-
sen ven syn jediný matky své a ta vdo-
va byla: a zástup města mnohý s ní.
* Kteroužto uzřev Pán milosrdenstvím hnut 13
jest k ní a řekl jí: Neplačiž! * A přistou- 14
piv dotekl se már (ti pak, kteříž nesli,
zastavili se) i řekl: Mládenče, toběť pra-
vím, vstaň! * I posadil se ten mrtvý a 15
počal mluviti. I dal jej mateři jeho. * Te- 16
dy podjala všecky bázeň, i velebili Boha
řkouce: Prorok veliký povstal mezi námi
a Bůh navštívil lid svůj. * I vyšla řeč ta 17
o něm po všem Judstvě i po vší okolní
krajině.
I zvěstovali Janovi učenníci jeho o 18
všech těchto věcech. * A zavolav kterýchs 19
dvou z učenníků svých Jan poslal k Je-
žíšovi řka: Ty-li jsi ten, kterýž přijíti má,
čili jiného čekati máme? * Přišedše pak 20
k němu muži ti řekli: Jan Křtitel poslal
nás k tobě řka: Ty-li jsi ten, kterýž při-
jíti má, čili jiného čekati máme? * A 21
v tuž hodinu mnohé uzdravil od neduhů,
od nemocí a duchů zlých a slepým mno-
hým zrak dal. * Odpověděv pak Ježíš 22

46. *pravím:* velím.
47. *zachovává:* plní.
48. *pohnouti.* V čas pokušení pravá pobožnost od tvárnosti rozeznána bývá. Níž 8, 13., viz Mat. 17, 24.
49. *slyší:* by slyšel. — *staví:* stavícímu. — *pád:* zboření, viz Mat. 7, 27.
1. *vykonal:* dokonal, domluvil. — *při přítomnosti,* Ř. v uši.
2. *k smrti* etc.: dokonával. — *kteréhož* etc., Ř. kterýž u něho byl drahý.
3. *uzdravil:* uzdraviti.
5. *školu,* t. to místo, v němžby zákon i proroci vysvětlováni byli.
6. *od domu,* t. setníkova.
7. *rci,* t. rozkaž, ať ozdraví služebník můj; viz Mat. 8, 8.
8. *postavený,* viz Mat. 8, 9. — *bojovníky:* dráby, žoldnéře.
9. *kterýž za* etc.: jdoucímu za sebou. — *nenalezl,* viz Mat. 8, 10,
11. *potom:* na zítří. — *kteréž slove:* řečeného.
12. *když:* jakž. — *jediný:* jednorozený.
16. *navštívil:* vzezřel na lid.
17. *okolní:* vůkol.
18. *zvěstovali,* viz Mat. 11, 4,
19. *ten,* viz Mat. 11, 2. — *kterýž:* kterýžs měl přijíti. — *čekati:* čekáme.
21. *hodinu:* chvíli. — *nemoci:* trápení, pokut, Ř. bičů. Neboť nemoci jsou metly a bičové boží, jimiž on jakož vyvolené své švihati, tak i zatracené pokutovati ráčí; viz Mar. 3, 10. — *dal:* z milosti daroval.

řekl jim: Jdouce povězte Janovi, co jste
viděli a slyšeli: že slepí vidí, kulhaví
chodí, malomocní očištění přijímají, hluší
slyší, mrtví zmrtvých vstávají, chudým se
23 zvěstuje evangelium * a blahoslavený jest,
24 kdožby se na mně nezhoršil. * A když
odešli poslové Janovi, počal praviti zástu-
pům o Janovi: Co jste vyšli na poušť spa-
třovati? třtinu-li, kteráž se větrem klátí?
25 * Aneb, nač jste hleděti vyšli? na člově-
ka-li měkkým rouchem oděného? Aj, kte-
říž v rouše slavném a v rozkoši jsou, v do-
26 mích královských jsou. * Aneb co jste
vyšli viděti? proroka-li? Jistě pravím vám,
27 i více nežli proroka. * Tentoť jest, o kte-
rémž jest psáno: Aj, já posýlám anděla
svého před tváří tvou, jenž připraví cestu
28 tvou před tebou. * Nebo pravím vám:
Většího proroka mezi syny ženskými nad
Jana Křtitele není žádného: ale kdož jest
menší v království božím, většíť jest nežli
29 on. * Tedy všecken lid slyše to i celníci
velebili Boha, byvše pokřtěni křtem Jano-
30 vým. * Ale fariseové a zákonníci pohrdli
radou boží sami proti sobě, nebyvše po-
31 křtěni od něho. * I řekl Pán: Komu tedy
přirovnám lidi pokolení tohoto a čemu po-
32 dobni jsou? * Podobni jsou dětem, jenž
na trhovišti sedí a jedni na druhé volají
říkajíce: Pískali jsme vám, a neskákali
jste; žalostně jsme naříkali vám, a nepla-
33 kali jste. * Nebo přišel Jan Křtitel, ani
chleba nejeda, ani nepije vína; a pravíte:
34 Ďábelství má. * Přišel Syn člověka, jeda
a pije; a pravíte: Aj, člověk žráč a piján
35 vína, přítel celníků a hříšníků. * Ale ospra-
vedlněna jest moudrost ode všech synů svých.
36 Prosil ho pak jeden z fariseů, aby
jedl s ním: pročež všed do domu toho fa-
risea posadil se za stůl. * A aj, žena jedna 37
v městě, kteráž byla hříšnice, zvěděvši,
žeby seděl za stolem v domě farisea, při-
nesla nádobu alabastrovou masti, * a sto- 38
jíc ze zadu u nohou jeho s pláčem počala
slzami smáčeti nohy jeho a vlasy hlavy
své vytírala a líbala nohy jeho a mastí
mazala. * Uzřev pak to fariseus, kterýž 39
ho byl pozval, řekl sám v sobě tak: Byť
tento byl prorok, věděltby, která a jaká
jest to žena, kteráž se ho dotýká; nebo
hříšnice jest. * I odpověděv Ježíš dí jemu: 40
Šimone, mámť něco pověditi. A on řekl:
Mistře, pověz! * I řekl Ježíš: Dva dluž- 41
níky měl jeden věřitel. Jeden dlužen byl
pět set peněz a druhý padesát. * A když 42
neměli, odkudby zaplatili, odpustil oběma.
Pověziž tedy, který z nich více jej bude
milovati? * I odpověděv Šimon řekl: Mám 43
za to, že ten, kterémuž více odpustil. A
on řekl jemu: Právě jsi rozsoudil. * A obrá- 44
tiv se k ženě řekl Šimonovi: Vidíš tuto
ženu? Všel jsem do domu tvého, vody
nohoum mým nedal jsi; ale tato slzami
smáčela nohy mé a vlasy hlavy své vy-
třela. * Nepolíbil jsi mne; ale tato, jakž 45
jsem všel, nepřestala líbati nohou mých.
* Olejem hlavy mé nepomazal jsi; ale tato 46
mastí mazala nohy mé. * Protož pravím 47
tobě: Odpuštěniť jsou jí hříchové mnozí;
neboť milovala mnoho; komuť se pak málo
odpouští, málo miluje. * I řekl jí: Odpu- 48
štěniť jsou tobě hříchové. * Tedy počali, 49
kteříž tu spolu seděli za stolem, říci sami
mezi sebou: Kdo jest tento, kterýž i hříchy
odpouští? * I řekl ženě: Víra tvá tebe 50
k spasení přivedla! Jdiž v pokoji!

---

22. *viděli*, viz Mat. 11, 4.

23. *nezhoršil*, viz Mat. 11, 6.

24. *když odešli*: po odjití poslů Janových. — *vyšli*: vycházeli, t. když jste vyšli, abyste Jana Křtitele viděli. — *třtinu-li*, viz Mat. 11, 7.

26. *Jistě*: zajisté, t. více jest Jan Křtitel nežli prorok.

28. *mezi syny*: těmi, kteříž se z žen rodí. — *nežli on*, viz Mat. 11, 11.

29. *velebili*, Ř. ospravedlňovali Boha, t. za svatého, spravedlivého, pravdomluvného a dobrotivého vyznávali, i jej chválili a oslavovali.

30. *radou*: vůlí, t. v evangelium od Jana Křtitele předloženou. Ta pak rada a vůle boží byla taková, aby se od levitského kněžstva ke Kristu obrátili a pokání činíce, na důvod odpuštění hříchů křest přijali. — *proti sobě*, t. se svou škodou.

31. *pokolení*: věku tohoto, národu tohoto, rodiny, viz 11, 16.

33. *ani chleba* etc., t. netoliko tělu a líbostem jeho nepovoloval, alebrž ani pokrmu lidem od Boha všechněm všudy vůbec propůjčeného neužíval, ale na kobylkách a medu, jakýž se mohl najíti na poušti, přestával, Mat. 3, 4. Vy pak netoliko jste k oblíbení jeho sobě příčiny nevzali, ale ještě jste ho k ďáblu přičtli, viz Mat. 11, 18.

35. *synů*: dítek, t. každý rozumný musí říci, že jest Bůh tento národ všelijak, aby k spasení mohli přijíti, byl opatřil; ale vším tím větší díl jich pohrdlo; sami synové moudrosti, to jest synové boží a moudrostí Ducha jeho obdaření o něm smyslili a hlásali, že jest spravedlivý, pravdomluvný a dobrotivý, výš v. 29., Mat. 11, 19.

37. *hříšnice*, t. známá a vědomá vůbec, žena nepoctivá, to jest nevěstka; ne ona sestra Lazarova, o níž Jan. hl. 12., ani ta, o kteréž níže v 8. hl. píše sv. Lukáš.

39. *řekl* etc., Ř. řekl sám v sobě řka.

40. *odpověděv*, t. na jeho smýšlení. Nebo Kristus jsa zpytatel srdcí dobře věděl o něm, co myslí.

45. *Nepolíbil*: nedal jsi mi políbení. — *jakž* etc.: i jakž sem vešla.

47. *neboť* etc.: protož. Jakoby řekl: Ta láska její ke mně prokázaná jest jistotou toho, že jsou jí hříchové odpuštěni, tak jako dobré ovoce mocným důvodem jest dobrého stromu.

Hlava 8.

b) Vůbec pak pracuje Pán 1. vyšel do měst a městeček; 2. u moře v podobenství mluvil. Po čtvrté 1. v městě vyznání učinil o následovnících vůle boží; 2. odtad se plaviv a) bouři na moři spokojil, b) v gadarenské zemi ďábelství vyhnal. Po páté 1. na cestě ženu nemocnou uzdravil, 2. v domě Jairově dceru vzkřísil.

I stalo se potom, že on chodil po mě-
stech a po městečkách káže a zvěstuje
2 království boží, a dvanácte s ním: * i ženy
některé, kteréž byl uzdravil od duchů zlých
a od nemocí: Maria, jenž slove Magdalena,
3 z nížto bylo sedm ďáblů vyšlo, * a Jo-
anna manželka Chusova, úředníka Hero-
desova, a Susanna a jiné mnohé, kteréž
posluhovaly jemu ze statků svých.
4 Když se pak scházel zástup mnohý
a z okolních měst hrnuli se k němu, mlu-
5 vil jim v podobenství: * Vyšel rozsevač, aby
rozsíval símě své: a když on rozsíval, jedno
padlo podlé cesty, i pošlapáno jest a ptáci
6 nebeští zzobali je: * a jiné padlo na skálu
a vzešlé uvadlo, protože nemělo vláhy:
7 * jiné pak padlo mezi trní, a spolu vzrostlé
8 trní udusilo je: * a jiné padlo v zemi do-
brou; a když vzešlo, učinilo užitek stý.
To pověděv volal: Kdo má uši k slyšení,
9 slyš! * I otázali se ho učenníci jeho říkou-
10 ce: Jaké jest to podobenství? * A on řekl:
Vám dáno jest znáti tajemství království
božího; ale jiným v podobenství mluvím,
aby hledíce neviděli a slyšíce nerozuměli.
11 * Jestiť pak podobenství toto: Símě jest
12 slovo boží. * A kteréž padlo podlé cesty,
jsou ti, kteříž slyší, a potom přichází ďá-
bel a vyjímá slovo ze srdce jejich, aby
13 nevěříce spaseni nebyli. * Ale kteříž na
skálu, ti když slyší, s radostí přijímají
slovo, ale ti kořenů nemají; ti na čas věří
a v čas pokušení odstupují. * Kteréž pak 14
mezi trní padlo, tiť jsou, kteříž slyší; ale
po pečování a zboží a rozkošech života
jdouce, bývají udušeni a nepřinášejí užit-
ku. * Ale kteréž padlo v zemi dobrou, ti 15
jsou, kteřížto slyšíce slovo v srdci ctném
a dobrém zachovávají a užitek přinášejí
v trpělivosti.
Nižádný pak rozsvítě svíci nepřikrývá 16
ji nádobou, ani staví pod postel; ale na
svícen staví, aby ti, kteříž vcházejí, světlo
viděli. * Nebo nic není tajného, cožby 17
nemělo býti zjeveno; ani co ukrytého, což-
by nemělo poznáno býti a na světlo vy-
jíti. * Protož vizte jak slyšíte: nebo kdož 18
má, tomu bude dáno; a kdo nemá, i to,
což domnívá se míti, bude odjato od něho.
Tedy přišli k němu matka a bratří 19
jeho; ale nemohli ho dojíti pro zástup.
* I pověděli mu říkouce: Matka tvá i bra- 20
tří tvoji stojí vně chtíce tebe viděti. * A 21
on odpověděv řekl jim: Matka má i bra-
tří moji jsou ti, kteříž slovo boží slyší a
plní je.
Stalo se pak v jeden den, že on vstou- 22
pil na lodí i učenníci jeho, i řekl jim:
Přeplavme se přes jezero! I odstrčili lodí
od břehu. * A když se plavili, usnul. Tedy 23
přišel vítr bouřlivý na jezero, a vlny lodí
naplňovaly, tak že v nebezpečenství byli.

---

49. *kteříž tu* etc.: spolu sedící. — *sami* etc.: sami v sobě. — *odpouští*, t. jaký jest toto všetýčka a rouhač, že sobě to připisovati smí, což samému Bohu náleží. Podob. výš 5, 21.

50. *k spasení* etc.: spasila.

1. *káže*: kázaní čině.

3. *ze statků*, t. aby tak vděčnosti k němu za dobrodiní sobě učiněná dokázaly a k slyšení božího slova příčinu měly. Nebo sic jinak mohly Pána potřebami na cestu opatřiti, ale kdyby jemu nebyly přítomné, bylyby se slova jeho svatého zbavily.

5. *símě*, viz Mat. 13, 3.

9. *podobenství*, t. jaké v sobě tajemství obsahuje a zavírá.

12. *kteréž* etc., Ř. ti pak podlé cesty. — *spaseni nebyli*. Nebo kdyby uvěřili, byliby spaseni; protož aby nedošli pravé víry a tak spasení, i vyráží ďábel slovo z jejich srdcí. Činí pak to mezi jinými věcmi 1. v pochybnost uvozováním řečí božích, čehož příklad při rodičích našich v ráji (Gen. 3, 4.) a těch, kteříž o dni soudném pochybují (II. Pet. 3, 4). 2. Zlehčováním služebníků věrných a služeb svatých od nich v sprostnosti konaných (I. Kor. 1, 18.), jako učinil to Nazaretským, kteříž Kristem pro jeho nízkost pohrdli (výš 4, 22.). 3. Odrháním toho, že se ne mnoho mocných a slavných ke Kristu vine, čehož očitý příklad (Jan 7, 48.) 4. Naskytáním toho, že se pobožným ne mnoho kdy na světě dobře daří, bezbožným pak šťastně se vede (Žlm 72, 11. etc. Mal. 3, 16. Mat. 13, 9.

14. *nepřinášejí*, t. užitku dospělého neb dozralého.

15. *ctném*: šlechetném a upřímém. — *přinášejí*, t. s velikou prací a podnikáním pokušení, i s nemalým bojem, kterýž vedou proti ďáblu a tělu svému zkaženému.

16. *svíci*, viz Mar. 4, 21.

18. *slyšíte*: abyste t. užitečně slyšeli. — *kdož má*: kdožby měl. — *dáno*, viz Mar. 4, 24.

20. *tebe* etc.: s tebou se shledati.

21. *plní je*, Ř. činí.

22. *I odstrčili*: poodjeli.

23. *vítr*: vichřice, vichr bouřlivý. Mat. 9, 24. — *naplňovaly*, Ř. naplňovány.

24 * I přistoupivše zbudili ho řkouce: Mistře,
mistře! Hyneme! A on procítiv přimluvil
větru a zdutí vod; i spokojily se, a stalo
25 se utišení. * I řekl jim: Kde jest víra va-
še? Kteřížto bojíce se podivili se vespolek
řkouce: I kdo jest tento, že i větrům při-
kazuje i vodám, a poslouchají ho?
26 I přeplavili se do krajiny gadarenské,
27 kteráž jest proti Galilei. * A když z lodí
vystoupil na zemi, potkal jej muž nějaký
z města, kterýž měl ďábelství od mnoha
času a rouchem se neodíval, ani v domě
28 nebýval, ale v hrobích. * Ten uzřev Je-
žíše a zkřikna padl před ním a hlasem
velikým řekl: Co jest tobě do mne Ježíši,
Synu Boha nejvyššího, prosím tebe netrap
29 mne! * Nebo přikazoval tomu duchu ne-
čistému, aby vyšel z toho člověka: po mno-
hé zajisté časy jím lomcoval, tak že on
byv ukován řetězy a pouty býval ostří-
hán; ale on polámaje okovy býval od ďá-
30 belství puzen na poušť. * I otázal se ho
Ježíš řka: Jakť říkají? A on řekl: Množ-
ství; nebo bylo mnoho ďáblů vešlo do ně-
31 ho. * Tedy prosili ho, aby jim nepřikazo-
32 val odtud odjíti do propasti. * Bylo pak
tu veliké stádo vepřů, kteříž se pásli na
hoře: i prosili ho ďáblové, aby jim dopu-
33 stil do nich vjíti. I dopustil jim. * I vy-
šedše ďáblové z toho člověka, vešli do ve-
přů: i hnalo se to stádo prudce s vrchu
34 do jezera a ztonulo. * A viděvše pastýři,
co se stalo, utekli, a šedše vypravovali to
35 v městě i po vsech. * I vyšli lidé, aby vi-
děli, co se stalo. I přišli k Ježíšovi a na-
lezli člověka toho, z kteréhož ďáblové vy-
šli, oděného a majícího rozum, an sedí u
36 nohou Ježíšových; i báli se. * A vypravo-
vali jim také ti, kteříž byli viděli, kterak
37 jest ten vyproštěn, jenž ďábelství měl. * I
prosilo ho všecko množství té okolní kra-
jiny gadarenských, aby odšel od nich,
nebo bázní velikou naplněni byli. A on
vstoupiv na lodí navrátil se. * Prosil ho 38
pak muž ten, z kteréhož ďáblové vyšli, aby
s ním byl; ale Ježíš propustil ho řka:
* Navrať se do domu svého a vypravuj, 39
kterak veliké věci učinil tobě Bůh. I od-
šel po všem městě vypravuje, jak veliké
věci učinil jemu Ježíš.
Stalo se pak, když se navrátil Ježíš, 40
že přijal jej zástup; nebo všickni očeká-
vali ho. * A aj, přišel muž, kterémuž jme- 41
no bylo Jairus, a ten byl kníže školy ži-
dovské; i padna k nohoum Ježíšovým pro-
sil ho, aby všel do domu jeho; * nebo měl 42
dceru jedinou, kteréž bylo okolo dvanácti
let, a ta umírala. A když šel, tiskli jej zá-
stupové. * Tedy žena jedna, jenž nemoc 43
svou trpěla od let dvanácti, kterážto byla
na lékaře vynaložila všecken statek, a od
žádného nemohla uzdravena býti, * přistou- 44
pivši po zadu, dotkla se podolka roucha
jeho: a hned přestala nemoc její. * I řekl 45
Ježíš: Kdo jest, jenž se mne dotekl? A když
všickni zapírali, řekl Petr a kteříž s ním
byli: Mistře, zástupové tebe tisknou a tlačí,
a ty pravíš: Kdo se mne dotekl? * I řekl 46
Ježíš: Dotekl se mne někdo; nebo poznal
jsem já, že moc ode mne vyšla. * A vi- 47
douc ta žena, žeby tajno nebylo, třesouc
se přistoupila a padla před ním; a pro
kterou příčinu dotkla se ho, pověděla jemu
přede vším lidem; a kterak jest hned
uzdravena. * A on řekl jí: Dobré mysli 48
buď, dcero, víra tvá tebe uzdravila! Jdiž
v pokoji!
A když on ještě mluvil, přišel jeden 49
od knížete školy řka jemu: Již umřela
dcera tvá, nezaměstknávej mistra. * Ale 50
Ježíš uslyšev to odpověděl jemu: Nebojž
se; věř toliko, a zdráváť bude. * A všed 51

---

24. *přimluvil*: požehnal.
25. *přikazuje:* rozkazuje.
26. *gadarenské*, J. gerasenské.
27. *od mnoha* etc.: dávno. — *neodíval*, t. jsa vzteklý a pošetilý, nebo ďábel sám jsa mrzký také jeho tělo mrzkostí obnažené míti chtěl. — *v hrobích*, t. ďábel duch jsa nečisty a původ smrti (Moud. 2. 24.) v nečistotách a v smrti se kochá, viz Mat. 8, 28.
28. *padl*, viz Mar. 5, 6. — *Co jest* etc.: Co já tobě překážím. — *netrap mne*, t. mocným a zuřivým mne z toho člověka vyháněním.
29. *po mnohé* etc.: od drahně časů. — *ostříhán*: hlídávali ho. — *polámaje*: potřískajc a odvrha okovy.
30. *Množství:* tma, t. veliký zástup a téměř nesčíslný počet duchů nečistých. To pak připomíná se pro ukázaní bídy toho člověka a moci Kristovy, že totiž i tak veliké množství ďáblů vyvrci mohl.
31. *do propasti*, t. do toho místa, kteréž jinde evangelista peklem nazývá (níž 16, 23.), v němž ďáblové řetězy mrákoty jsou svázáni. II. Petr. 2, 4.
32. *kteříž se* etc.: pasoucích se. — *dopustil*, viz Mar. 5, 13.
33. *prudce*: úprkem se valilo.
34. *vypravovali:* rozhlásili t. ten skutek. — *po vsech*: po polích.
37. *gadarenských*, J. gerasenských. — *navrátil se*, t. plavil se zase odtud.
43. *nemoc:* tok krve Ř., byla v krvotoku, tak níž. — *všecken* etc: všecku živnost.
44. *roucha*: viz Mar. 5, 28.
45. *zapírali*: odpírali.
46. *poznal:* ucítil jsem; viz Mar. 5, 30.
47. *tajno* etc.: se nezatajila.
48. *Dobré* etc.: Doufej, viz Mat. 9, 22. — *v pokoji*: s pokojem.
50. *jemu*: t. otci té děvečky. — *věř*, t. že to učiniti mohu.

do domu nedopustil s sebou vjíti žádnému než Petrovi a Jakubovi a Janovi a
52 otci a mateři té děvečky. * Plakali jí pak všickni a kvílili. A on řekl: Neplač-
53 tež! Neumřelať, ale spíť. * I posmívali se
54 jemu vědouce, že umřela. * On pak vyhnav ven všecky a ujav ruku její, zavolal řka: Děvečko, vstaň! * I navrátil se 55
duch její a vstala hned. I kázal jí dáti jísti.
* I divili se náramně rodičové její; a on 56
jim kázal, aby žádnému nepravili o tom, co se bylo stalo.

Hlava 9.

3. Pán apoštoly k hlásání evangelia svatého vypravil a šťastně se vracející přijal. *B*) Po smrti pak Janově 1. pět tisíc lidí pěti chleby nakrmil, 2. vyznání o sobě od učenníků přijav a) předpověděl smrt svou, b) napomínal k snášení protivenství, c) zamluvil se ukázaním slávy své, což i vyplnil; 3. náměsíčníka uzdravil, 4. pýchu učenníkův vypověděl, 5. učícího ve jmenu jeho zastal. Již obrátiv se k Jerusalemu šel i došel. Na cestě pak práci veda překážky zmítal. V pracech svých pokojně a tvrdě mluvil. I. Pokojně, když 1. Samaritánských před horlivostí učenníků zastával, 2. chtějících ho následovati vyučoval.

I svolav Ježíš dvanácte apoštolů svých dal jim sílu a moc nad všelikým ďábel-
2 stvím a aby neduhy uzdravovali. * I poslal je, aby kázali království boží a uzdra-
3 vovali nemocné. * A řekl jim: Nic neberte na tu cestu, ani hůlky, ani mošny, ani chleba, ani peněz, ani po dvou suk-
4 ních mívejte. * A do kteréhožkoli domu vešli byste, tu zůstaňte a odtud vyjděte.
5 * A kteřížby vás koli nepřijali, vyjdouce z města toho, také i ten prach z nohou svých
6 vyrazte na svědectví proti nim. * I vyšedše chodili po městečkách vůkol zvěstujíce evangelium a uzdravujíce všudy.
7 Uslyšel pak Herodes čtvrták o všech věcech, kteréž se dály od něho, i rozjímal to v mysli své, protože bylo pra-
8 veno od některých, * že by Jan vstal zmrtvých; a od jiných, žeby se Eliáš zjevil; od některých pak, žeby jeden z proroků
9 starých vstal. * I řekl Herodes: Jana jsem já sťal; kdož pak jest tento, o kterémž já slyším takové věci? I žádostiv byl ho viděti.
10 Vrátivše se pak apoštolé vypravovali jemu, cožkoli činili. A on pojav je odšel soukromí na místo pusté u města řečeného
11 Betsaida. * Zvěděvše pak zástupové šli za ním: i přijal je a mluvil jim o království božím a ty, kteříž uzdravení potřebovali, uzdravoval. * Den pak počal se 12
nachylovati. I přistoupivše dvanácte apoštolů řekli jemu: Rozpusť zástupy, ať rozejdouce se do městeček okolních a do vesnic jdou a hledají pokrmů; nebo jsme tuto na místě pustém. * I řekl jim: Dejte 13
vy jim jísti! A oni řekli: Nemámeť víc než pět chlebů a dvě rybě, lečbychom my snad šli a nakoupili na tento všecken lid pokrmů? * Nebo bylo mužů okolo pěti 14
tisíců. I řekl učenníkům svým: Rozkažte se jim posaditi v každém řadu po padesáti. * I učinili tak, a posadili se 15
všickni. * A vzav těch pět chlebů a ty 16
dvě rybě, vzhledl v nebe a dobrořečil jim; i lámal a rozdával učenníkům, aby kladly před zástup. * I jedli a nasyceni 17
jsou všickni: a sebráno jest, což jim bylo ostalo drobtů, dvanácte košů.
I stalo se, když se on modlil ob- 18
zvláštně, že byli s ním učenníci; i otázal se jich řka: Kým mne praví býti zástupové? * A oni odpověděvše řekli: Janem 19
Křtitelem a jiní Eliášem, jiní pak, že prorok jeden ze starých vstal. * I řekl jim: 20
Vy pak kým mne býti pravíte? Odpově-

52. *spíť*, viz Mat. 9, 24.
54. *vyhnav* etc., t. proto, že se mu posmívali a na skutky jeho patřiti hodni nebyli.
55. *jísti*, viz Mar. 5, 43.
56. *nepravili*, t. proto, 1. že své chvály Pán nehledal a na chloubu nic nečinil. 2. Aby ti rodiče v nebezpečenství neupadli, poněvadž fariseové Kristovi nepřátelé byli.
1. *svolav*, viz Mat. 10, 1. — *ďábelstvím*, t. aby i mohli i náleželo jim na místě Kristově vymítati ďábly etc., viz Mat. 10, 1. — *neduhy*: nemocné.
2. *kázali*: zvěstovali. — *nemocné*, viz Mat. 10, 7.
3. *hůlky*: hůlek. — *mošny*: toboly. — *peněz*, viz Mat. 10, 9.
4. *vyjděte*, t. hospody neproměňujte, ale kamž nejprvé vejdete, odtud také vyjděte a hledáním hospod času nemařte. J. až i vyjdete.
5. *vyjdouce*: vycházejíce. — *vyrazte*: v. Mat. 10, 14.
7. *v mysli*, viz Mat. 14, 2.
8. *od jiných*: od některých. — *zjevil*: ukázal.
11. *přijal*: přivítal. — *království* etc.: učil je, kterakby do božího království přijíti mohli.
12. *pokrmů*: špíže.
14. *Rozkažte*: sázejte je tam a zřeďte.
16. *dobrořečil*, t. za ty chleby díky Otci svému vzdal i za posvěcení jich žádal. Jan 6, 11. Podobně II. Král. 9, 13. Skut. 27, 35. I. Tim. 4, 4.
19. *Eliášem*, viz Mat. 16, 13. — *vstal*: zmrtvých vstal.
20. *božího*, t. pomazaného Páně.

21 děv Petr řekl: Krista toho božího. * A
on s pohrůžkou jim přikázal, aby toho
22 žádnému nepravili, * pravě, že Syn člo-
věka musí mnoho trpěti a potupen býti
od starších a od biskupů i od zákonníků,
a zamordován býti a třetího dne zmrtvých
vstáti.
23 I pravil všechněm: Chce-li kdo při-
jíti za mnou, zapři sám sebe a beř svůj
24 kříž na každý den a následuj mne. * Ne-
bo kdož bude chtíti duši svou zachovati,
ztratíť ji: a kdož ztratí duši svou pro
25 mne, tenť ji zachová. * Nebo co jest pla-
tno člověku, by všecken svět získal, kdy-
by sám sebe zatratil aneb sám sebe zmr-
26 hal? * Neb kdožby se za mne styděl a
za mé řeči, za tohoť se Syn člověka sty-
děti bude, když přijde v slávě své a
Otce svého i svatých andělů.
27 Ale pravím vám jistě: Jsouť někteří
z těch, jenž tuto stojí, kteříž neokusí smrti,
28 až uzří království boží. * I stalo se po
těch řečech, jako po osmi dnech, že Ježíš
vzav s sebou Petra a Jakuba a Jana
29 vstoupil na horu, aby se modlil. * A když
se modlil, učiněna jest tvář jeho promě-
30 něná a oděv jeho bílý a skvoucí. * A aj,
dva muži mluvili s ním; a ti byli Mojžíš
31 a Eliáš, * kteříž okázavše se v slávě vy-
pravovali o smrti jeho, kterouž měl pod-
32 stoupiti v Jerusalemě. * Petr pak a ti,
kteříž s ním byli, obtíženi byli snem: a
procítivše viděli slávu jeho a ty dva mu-
33 že, ani stojí s ním. * I stalo se, když oni
odešli od něho, řekl Petr Ježíšovi: Mistře,
dobréť jest nám zde býti; protož udělejme
tři stánky: Tobě jeden a Mojžíšovi jeden
34 a Eliášovi jeden: nevěda co mluví. * A
když on to mluvil, stal se oblak i zastí-
nil je. Báli se pak apoštolé, když oni
vcházeli do oblaku. * I stal se hlas z obla- 35
ku řkoucí: Tento jest ten Syn můj milý,
toho poslouchejte! * A když se ten hlas 36
stal, nalezen jest Ježíš sám; a oni mlčeli
a nepravili žádnému v těch dnech niče-
hož z těch věcí, kteréž viděli.
Stalo se pak druhého dne, když sstu- 37
povali s hory, potkal jej zástup mnohý.
* A aj, muž ze zástupu zvolal řka: Mistře, 38
prosím tebe, vzhlédni na syna mého; nebť
jediného toho mám. * A aj, duch jej na- 39
padá a on i hned křičí, a ďábel lomcuje
jím slinícím se a nesnadně odchází od
něho sápaje jím. * I prosil jsem učenníků 40
tvých, aby jej vyvrhli; ale nemohli. * I 41
odpověděv Ježíš řekl: O pokolení nevěrné
a převrácené! Dokudž budu u vás a dokud
vás snášeti budu? Přiveď sem syna své-
ho! * A v tom, když on přicházel, pora- 42
zil jej ďábel a lomcoval jím; * i přimlu- 43
vil duchu nečistému Ježíš a uzdravil toho
mládence a navrátil jej otci jeho. * I dě- 44
sili se všickni nad velikomocností bož-
skou. A když se všickni divili všem vě-
cem, kteréž činil Ježíš, řekl učenníkům
svým: Složte vy v uších svých řeči tyto;
neboť Syn člověka bude vydán v ruce
lidské. * Ale oni nesrozuměli slovu tomu 45
a bylo před nimi skryto, aby nevyrozu-
měli jemu, a báli se ho otázati o tom slově.
I vznikla mezi nimi hádka o to, kdo- 46
by z nich byl největší. * Ježíš pak vi- 47
děv přemyšlování srdce jejich, vzav dítě
postavil je podlé sebe * a řekl jim: Kdož- 48
koli přijalby dítě toto ve jmenu mém,
mneť přijímá; a kdožby koli mne přijal,

---

22. *potupen*: pohrdnut. — *zmrtvých* etc.: vzkříšen býti.
24. *duši*: život. — *ztratíť*, viz Jan 12, 25.
25. *zatratil*: k zahynutí přivedl.
27. *jistě*: v pravdě. — *někteří*: ze stojících tuto. — *království*, t. částku té slávy, kteráž v království božím má dána býti všechněm vyvoleným.
28. *jako*: asi. — *dnech*, viz Mat. 17, 1.
29. *proměněná*: jinačí, jiného spůsobu. — *stkvoucí*: třpytící.
31. *okázavše*: vidíni byvše. — *o smrti*: o odchodu jeho (skrze smrt), o vyjití jeho, t. z tohoto světa. — *podstoupiti*: vyplniti.
32. *ani* etc.: stojící.
33. *Mistře*: veliteli, předložený. Podob. níž v. 49. — *udělejme*: uděláme. — *co mluví*: coby mluvil.
34. *je*, t. Mojšíše a Eliáše před očima učenníků do sebe přijal. — *oni*, t. Mojžíš a Eliáš.
38. *vzhlédni*, t. smiluj se nad synem mým a vysvoboď jej z bídy jeho. Podobně se o Bohu praví, že vzhledl na syny israelské, t. jim na pomoc přispěl. Exod. 2, 25.

39. *slinícím se*, Ř. se slinou — *sápaje*: trhaje, Ř. potíraje jej.
42. *lomcoval*, Mar. 9, 19.
43. *mládence*: pacholika.
44. *divili se*, t. všemu tomu, což etc. — *v uších*, t. pilně těchto věcí, kteréž vám o smrti své mluviti budu, poslouchejte, i je v paměti své skládejte. O uších pak tuto Pán a ne o srdci proto zmínku činí, že řeči jeho uši učenníků toliko obrazily a s větrem mimo ně šly; srdcem pak jim oni nerozuměli, jakž se hned dále to vysvětluje.
45. *nesrozuměli*: nechopili, t. protože tělesného zde na světě království Kristova očekávali a aby on tak ohavnou smrtí měl umříti, tomu povoliti nemohli. — *báli*, J. nesměli. — *slově*, t. o té věci.
46. *hádka*: nesnáz, nevole, samých s sebou se hádání, přemyšlování. — *největší*: nejpřednější, nejznamenitější.
48. *kterýž*: jenž. — *nejmenší*, t. kdož o sobě nejméně smýšlí a jako nejmenší a nejšpatnější v nej-

přijímá toho, kterýž mne poslal. Nebo
kdožť jest nejmenší mezi všemi vámi, tenť
49 bude veliký. * I odpověděv Jan řekl: Mi-
stře, viděli jsme jednoho, an ve jmenu
tvém ďábly vymítá; i bránili jsme mu,
50 protože nechodí s námi. * I dí jemu
Ježíš: Nebraňtež! nebo kdoť není proti
nám, s námiť jest.
51 I stalo se, když se doplnili dnové
vzetí jeho vzhůru; že on se na tom usta-
52 novil, aby šel do Jerusalema. * I poslal
posly před sebou. A oni jdouce vešli do
městečka samaritánského, aby jemu zje-
53 dnali hospodu. * Ale oni nepřijali ho, proto-
že obličej jeho byl obrácen k jíti do Je-
54 rusalema. * A viděvše to učenníci jeho
Jakub a Jan řekli: Pane, chceš-li, ať
díme, aby oheň sstoupil s nebe a spálil
55 je, jako i Eliáš učinil? * Ale obrátiv se
Ježíš potrestal jich řka: Nevíte, čího jste
vy ducha. * Syn zajisté člověka nepřišel 56
zatracovat duší lidských, ale aby je spa-
sil. I odešli do jiného městečka.
Stalo se pak, když šli, že řekl jemu 57
na cestě jeden: Pane, půjdu za tebou kam
se koli obrátíš. * I řekl jemu Ježíš: Lišky 58
doupata mají a ptáci nebeští hnízda; ale
Syn člověka nemá, kdeby hlavu sklonil. * I řekl 59
jinému: Pojď za mnou! Ale on řekl: Pane,
dopusť mi prvé jíti a pochovati otce mého.
* I dí jemu Ježíš: Nech ať mrtví pocho- 60
vávají mrtvé své; ale ty jda zvěstuj krá-
lovství boží. * I řekl opět jiný: Půjdu za 61
tebou Pane; ale prvé dopusť mi, ať se
rozžehnám s těmi, kteříž jsou v domě mém.
* Řekl jemu Ježíš: Žádný, kdož vztáhna 62
ruku svou k pluhu ohlídalby se nazpět,
není spůsobný ku království božímu.

Hlava 10.

3. Sedmdesáte učenníků Pán před sebou vyslal a tiť vrátili se s radostí, o čemž i Pán promlouvá; 4 zákonníka o milování bližního vyučoval, 5. Martu napravoval.

Potom pak vyvolil Pán i jiných sedm-
desát dva a poslal je po dvou před tváří
svou, do každého města i místa, kamž
měl sám přijíti. * A pravil jim: Žeň za- 2
jisté jest mnohá, ale dělníků málo: protož
proste Pána žně, ať vypudí dělníky na

---

větší práce a služby se vydává, ten jest před Bohem a církví jeho největší; viz Mat. 20, 26.

49. *bránili*: jakoby řekl: Poněvadž schvaluješ maličkých ve jmenu tvém přijímání, dobře-liž jsme my pak učinili, že jsme tomu, kterýž s námi nechodí, ve jmenu tvém ďáblů vymítati nedopustili? — *nechodí*, t. není z počtu tvých apoštolů a protož jakoby řekl: Proč má zároveň s námi moci a slávy od tebe nám propůjčené u vymítání ďáblů užívati? Vidíť se pak tuto při apoštolích věc škodlivá v tom: 1. že bez rady a vůle Kristovy v to se vydali, aby tomu člověku ďáblů vymítati nedali. 2. Že moc Kristovu nerozumně k samým sobě přivazovali a myslili, že jakož tělesné království jeho má býti, tak také že telesně musí každý s ním choditi, kdo chce mocí jeho divy činiti.

50. *nám* etc. J. proti vám, s vámiť jest.

51. *doplnili*: doplňovali. — *vzhůru*, t. čas vstoupení jeho v nebe. — *že on* etc., Ř. a on tvář svou obrátil neb opřel k Jerusalemu, t. hanby i strachu smrti (Žid 12, 2.) a všeho se opováživ, uložil v srdci svém do Jerusalema jíti a smrt jakkoli ukrutnou udatně podniknouti. — *do Jerusalema*, t. jakž smyslí, asi okolo sedmi neb osmi měsíců před svou smrtí. Tuto pak začíná evangelista vypisovati to, co se od Krista a s Kristem dálo posledního léta bytu jeho na světě.

52. *posly*, t. jakž se rozumí, Jakuba a Jana. Protož se dokládá, že oni to pohrdnutí Pánem velmi těžce nesli. (Níž v. 54.). Posláni pak byli, aby Pánu hospodu připravili a srdce lidská nastrojiii. Podobně předeslal Pán Kristus před sebou Jana Křtitele a dvanácte apoštolů a teď hned dále sedmdesáte učenníků. Níž 10, 1.

53. *byl obrácen*, Ř. šel, t. vším svým zevnitřním spůsobem Kristus na sobě dával znáti, že jde do Jerusalema k svátku a že jest žid; Samaritáni pak nebyli laskaví na chrám jerusalemský; příčinu toho viz IV. Král. 17, 29.

55. *potrestal*: přimluvil jim. — *ducha*, t. na to nehledíte, že ta vaše žádost ze zlé náklonnosti jde, tak že kdyby Bůh podlé ní dělal, netoliko těm Samaritánům, ale i jiným hříšným, až i vám zle by se státi musilo. Aneb tomu nerozumíte, že darové Ducha svatého nejsou vám k tomu cíli dáni, abyste vy jich podlé svých vášní a náklonností zlých užívati měli. A ačkoli příkladem Eliášovým zastíráte, kterýž měl téhož Ducha jako i vy; avšak mezi vámi a jím jest rozdíl veliký v tom, že on podlé božích úsudků na nepřátely oheň uvedl, ale vy takového poručení božího nemáte. Aneb Duchem míní se učení z Ducha božího poslé. Jakoby řekl: Což toho nevíte, že to učení, k němuž jste přistoupili, netoliko neučí nad nepřátely se mstíti, alebrž velí jim dobře činiti; výš 6, 27. Mat. 5, 44.

57. *jeden:* kdosi, jakýsi člověk, totiž nějaký zákonník, Mat. 8, 19.

58. *doupata:* jeskyně.

59. *dopusť*: odpusť.

60. *mrtví*, t. duchovně. — *mrtvé*: tělesně mrtvé.

62. *nazpět:* zpátkem. — *božímu*, t. jakož ten, kdož v oračku se daje sem i tam se ohlédá a rozmařile sobě počíná, nemnoho aneb nic nenaoře: tak podobně, kdož po svém posvěcení se Bohu a jako v práci zavedení zase by se s věcmi tělesnými pojil a jako zpátkem s Lotovou ženou na svět se ohlédal (níž 17, 32.), není spůsobný k tomu, aby do božího království všel aneb jeho kazatelem byl. Tuž věc apoštol pod příkladem běhounů (I. Kor. 9, 24.) a bojovníků ukazuje. (II. Tim. 2, 3. 4.)

1. *sedmdesát* etc., t. mimo dvanácte apoštolů (výš 9, 1. etc.), aby tak skrze větší počet služebníků

3 žeň svou. * Jdětež; aj, já posílám vás
4 jako berany mezi vlky. * Nenostež s sebou
pytlíka, ani mošny, ani obuvi; a ža-
5 dného na cestě nepozdravujte. * A do
kteréhožkoli domu vejdete, nejprvé rcete:
6 Pokoj tomuto domu! * A bude-li tu který
syn pokoje, odpočineť na něm pokoj váš:
7 pakli nic, k vámť se navrátí. * A v témž
domě ostaňte jedouce a pijíce, což u nich
jest; nebo hoden jest dělník mzdy své.
8 Nechoďtež z domu do domu! * Ale do
kteréhožkoli města vešli byste a přijalíby
9 vás, jezte, což před vás předloží. * A
uzdravujte nemocné, kteřížby v něm byli,
a rcete jim: Přiblížiloť se k vám králov-
10 ství boží. * A do kteréhožkoli města ve-
šli byste a nepřijaliby vás, vyjdouce na
11 ulice jeho rcetež: * Také i ten prach, kte-
rýž se přichytil nás z města vašeho, vy-
rážíme na vás: ale však to vězte, žeť se
jest přiblížilo k vám království boží.
12 * Pravím zajisté vám, že Sodomským
v onen den lehčeji bude nežli tomu mě-
13 stu. * Běda tobě Korozaim, běda tobě
Betsaido; nebo kdyby v Tyru a v Sidoně
činěni byli divové ti, kteříž u vás činěni
jsou, dávnoby v žíni a v popeli sedíce
pokání činili. * A protož Tyru a Sidonu 14
lehčeji bude na soudu nežli vám. * A ty 15
Kafarnaum, kteréž jsi až do nebe zvýšeno,
až do pekla sníženo budeš. * Kdož vás 16
slyší, mne slyší; a kdo vámi pohrdá, mnou
pohrdá: kdož pak mnou pohrdá, pohrdáť
tím, kdož mne poslal.
Potom navrátilo se s radostí těch 17
sedmdesáti a dvou řkouce: Pane, také i
ďáblové se nám poddávají ve jmenu tvém.
* I řekl jim: Viděl jsem satana jako blesk 18
padajícího s nebe. * Aj, dávámť vám moc 19
šlapati na hady a na štíry, i na všelikou
moc nepřítele; a nic vám neuškodí: * a- 20
však z toho se neradujte, žeť se vám pod-
dávají duchové: ale raději se radujte, že
jmena vaše napsána jsou v nebesích.
V tu hodinu rozveselil se v Duchu 21
svatém Ježíš a řekl: Chválím tě Otče,
Pane nebe i země, že jsi tyto věci skryl
před moudrými a opatrnými a zjevils je

---

rychleji a dále v známost uveden byl a podobenství se splnila. Nebo jakož tělesně skrze sedmdesáte osob množství israelských jest zplozeno (Gen. 46, 27.), též sedmdesáte starších ku pomoci Mojžíšovi přidáno (Num. 11, 24. 25.), potom pak po navrácení z Babylona sedmdesáte mužů a dva do rady jest posazeno a Sanhedrin nazváno: tak podobně tito množství jich k přijetí Krista nastrojili a jemu ku práci přidáni byli. — *po dvou:* viz výš 6, při v. 14. — *před tváři,* t. aby netoliko hospody jemu jednali, ale také lidem o jeho příchodu oznámili a je k přijetí jeho vzbudili.

2. *A pravil*: I mluvil k nim. — *Žeň,* viz Mat. 9, 37. — *vypudí*: vyšle.

3. *mezi vlky*, t. ačkoli budete mezi lidmi zlými v nebezpečenství jako ovce mezi vlky, však předse ku povinnosti své stůjte a mé ochraně se dověřte. Podobně Jer. 1, 17. 19. Skut. 18, 10.

4. *pytlíka*, viz Mat. 10, 9. — *nepozdravujte*, t. s žádným se v dlouhé rozmlouvání na cestě nedávejte, ale bez meškání to spravte, proč posláni jste. Nebo svatá písma takového mluvení užívají, když něco spěšně vykonati poroučejí (IV. Král. 4, 29.), ježto sic jinak vlídnosti a mravů lidských nezapovídají.

5. *domu*, viz Mat. 10, 13.

6. *pokoje*, t. ten člověk hodný toho, což jemu svým pozdravením na Bohu žádáte, anobrž kterýž sobě libuje evangelium, jenž zvěstuje pokoj. — *pokoj váš*, t. to jemu od Boha dáno bude, čehož mu dobrého žádáte.

7. *ostaňte*, viz Mat. 10, 11. — *u nich jest*: oni mají od nich (předloženo.) — *do domu*, t. holdovati aneb břicha pásti.

11. *prach*, viz Mat. 10, 14.

12. *lehčeji*, viz Mat. 10, 15.

13. *Korozaim*: Korozain. Čím štědřejší ruku svou Bůh ku komu otvírá, tím také jej přísněji pro jeho nevděčnost tresce. — *divové*, Ř. moci. — *pokání* etc.: usmyslili sobě.

15. *zvýšeno*, t. podlé toho, že já syn boží v tobě jsem osobně bydlil, evangelium kázal a divy mnohé činil. — *sníženo:* strčeno, sraženo.

16. *vámi pohrdá*: vás zamítá.

18. *satana*, t. tehdáž, když jste vy ďábly mocí mou božskou vymítali. Jakoby řekl: Ačkoli jsem vám při vaší práci tělem přítomen nebyl; avšak jakož jindy vždycky, tak i tehdáž svou vševědoucností božskou, kteráž mysli mé i nepřítomné věci před oči stavěla, spatřoval jsem moc slova svého skrze vás kázaného. A protož nepochybuji, anobrž vím, že vypravujete věci jisté a pravé. — *s nebe*, t. z místa důstojného a ze srdcí lidských, jejichž obcování býti má v nebesích (Fil. 3, 20.). Nebo zvláštní místo satanovo i s anděly jeho jest v povětří (Efes. 6, 12.) a v lidských srdcích, jejichžby měšťanství mělo býti v nebesích. Odtud pak jako s hřmotem ďábel sražen bývá, kdyžto moc a království jeho kázaním svatého evangelia se vyvrací a jakž blýskání pojednou mizí, tak i on svou mocí rychle na nic přichází.

19. *nepřítele*, t. moci vám uděluji k vyvracování všeho díla a království satanova, kterýž slove hadem pro svou chytrost, štírem pro svou jedovatost a zlost, nepřítelem pro nepřátelství to, kteréž jest mezi ním a semenem ženy; Gen. 3, 15.

20. *z toho se neradujte*, t. protože tím ďáblů vymítáním ne tak dalece sobě jako jiným prospíváte, což i bezbožní činiti mohou, když jim Bůh dopustí, Mat. 7, 22. — *raději*, Ř. více. — *v nebesích*, t. že jste před věky k životu věčnému vyvoleni (Efes. 1, 4.) a jako do kněh městských toho nebeského města zapsáni.

21. *v Duchu*, t. ve svém srdci. Podobně srdce nazývá se duchem. Jan 13, 21. — *Chválím:* vypravuji to ke cti tobě, vyznávám tobě. — *moudrými*, t. že jsi světlo své od lidí pyšných a u sebe moudrých odjal a jim srdce povolného nedal. Podobně o Faraonovi se praví, že ho Bůh zatvrdil, Exod. 4, 14. — *opatrnými*: rozumnými. — *nemluvňátkům*,

nemluvňátkům. Ovšem Otče, neb se tak
22 líbilo před tebou. * Všecky věci dány
jsou mi od Otce mého: a žádný neví, kdo-
by byl Syn, jedině Otec: a kdoby byl
Otec, jedině Syn, a komužby chtěl Syn
zjeviti.
23 A obrátiv se k učenníkům obzvláštně
řekl: Blahoslavené oči, kteréž vidí, co vy
24 vidíte! * Nebo pravím vám, že mnozí
proroci i králové chtěli viděti, což vy vi-
díte, ale neviděli; a slyšeti, což vy slyšíte,
ale neslyšeli.
25 A aj, jeden zákonník vstal pokoušeje
ho a řka: Mistře, co čině život věčný dě-
26 dičně obdržím? * A on řekl jemu: V zá-
27 koně co jest psáno, kterak čteš? * A on
odpověděv řekl: Milovati budeš Pána Boha
svého ze všeho srdce svého a ze vší duše
své a ze vší síly své i ze vší mysli své
28 a bližního svého jako sebe samého. * I
řekl mu Ježíš: Právě jsi odpověděl; to
29 čiň a živ budeš. * On pak chtěje se sám
ospravedlniti, dí Ježíšovi: A kdo jest můj
30 bližní? * I odpověděv Ježíš řekl: Člověk
jeden šel z Jerusalema do Jericha, i upadl
mezi lotry, kteříž obloupivše jej a zra-
31 nivše, odešli odpolu živého nechavše. * I
přihodilo se, že kněz jeden šel touž cestou
32 a uzřev jej pominul. * Též i jahen přišed
až k tomu místu a uzřev jej pominul.
* Samaritán pak jeden cestou se bera při- 33
šel až k němu a uzřev jej milosrden-
stvím hnut jest. * A přistoupě uvázal 34
rány jeho, naliv oleje a vína a vloživ jej
na hovado své vedl do hospody a péči o
něj měl. * Druhého pak dne odjíti maje, 35
vyňav dva peníze dal hospodáři a řekl
jemu: Měj o něj péči a cožkoli nad to vy-
naložíš, já, když se vrátím, zaplatím tobě.
* Kdo tedy z těch tří zdá se tobě bližním 36
býti tomu, kterýž upadl mezi lotry? * A 37
on řekl: Ten, kterýž prokázal milosrden-
ství nad ním. I řekl jemu Ježíš: Jdi,
i ty učiň též.
I stalo se, když šli, že on všel do 38
jednoho městečka. Žena pak jedna jme-
nem Marta přijala jej do domu svého. * A 39
ta měla sestru jmenem Marii, kterážto se-
díc u nohou Ježíšových poslouchala slova
jeho. * Ale Marta pečliva byla při mnohé služ- 40
bě Pánu, kterážto přistoupivši řekla: Pane,
nemáš-liž o to péče, že sestra má nechala mne
samé sloužiti? Protož rci jí, ať mi pomůž!
* A odpověděv řekl jí Ježíš: Marto, Mar- 41
to, pečliva jsi a rmoutíš se při mnohých
věcech: * ale jednohoť jest potřebí. Mariať 42
dobrou stránku vyvolila, kterážto nebude
odjata od ní.

Hlava 11.

6. Pán o platnosti a potřebnosti modliteb vypravoval. II. Příkře mluvil Pán 1. před obědem proti převrhačům skutků jeho; 2. po obědě proti pokrytství fariseů.

I stalo se, když se na jednom místě
modlil, že když přestal, řekl jemu jeden
z učenníků jeho: Pane, nauč nás modliti
se, jako i Jan učil učenníky své. * I řekl 2

---

t. světlo jsi v srdcích těch lidí, jenž od světa za špatné a nemluvňata souzeni bývají, rozsvítil a povolné k věření dáti ráčil. Mat. 21, 25. — *Ovšem*: jisté tak.

22. *Všecky* etc.: všecko.

23. *vidíte*, t. nejen tělesně, jako viděl Jidáš, Pilat, Herodes, Kaifáš a jiní, ale spolu i duchovně, jako viděla panna Maria, mudrci, Simeon, Zacheus a apoštolé.

26. *řekl jemu*, t. do zákona jemu ukázal. To pak učinil netoliko pro potvrzení toho, že ho nepřišel rušit (Mat. 5, 17.) a že evangelium proti zákonu nic nečelí (Gal. 3, 17.), nýbrž víra skrze lásku ovoce své pronáší (Gal. 5, 6), ale také aby ten zákonník svou nemožnost k vyplnění zákona poznaje, jemu jako nějakému pěstounu ku Kristu se vésti dal (Gal. 3, 24.).

27. *všeho srdce*: celého. — *vší mysli*: všemi myšleními svými.

29. *ospravedlniti*, t. sebe za spravedlivého vystaviti. Nebo to slovo ospravedlnění často se v písmích béře za dokázaní toho, že jest někdo spravedliv.

30. *odpověděv*: k tomu aneb na to odpověděl, t. na ta jeho slova podobenství neb příběh vypravoval. — *šel*, Ř. sstupoval. — *zranivše*, t. tělesně.

32. *jahen*: levita. — *prominul*: zdaleka vyhnul.

35. *Druhého*: nazejtří pak jda pryč. — *Měj* etc. pečuj o něj, neopouštěj ho.

36. *bližním*: že jest byl bližní.

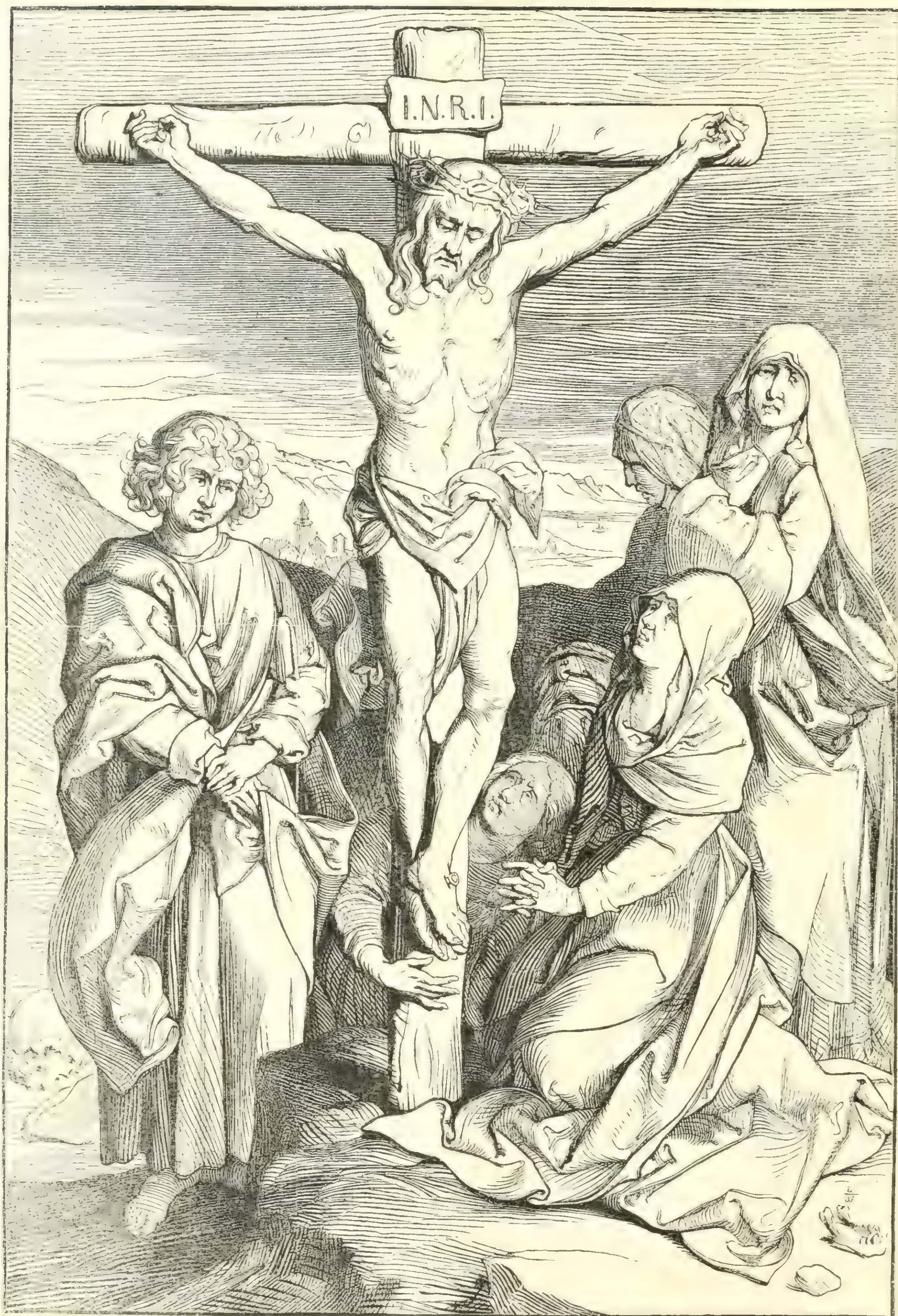
38. *městečka*, t. do Betanie. Nebo tu Marta s Lazarem bratrem svým a s Marií bydlila; Jan 11, 1. — *do domu*: Martě samé to přivlastňuje, že Pána přijala, protože, jakž rozuměti, starší byla a v tom domě hospodynila.

39. *sedíc*: přisednouc, sedši. — *u nohou*, t. jakž obyčej býval posluchačů na znamení pokory a hotového poslušenství u nohou učitelů sedati, čehož příklad při onom ďábelství sproštěném (výš 8, 35.) a při svatém Pavlovi u nohou Gamalielových vyučeném. Skut. 22, 3.

40. *pečlivá*: roztržita, zaneprázdněna. — *nemáš-liž*: zdali nedbáš na to.

41. *pečliva*: pečuješ. — *rmoutíš*: staráš se.

42. *potřebí*, t. toho, aby roztržité mysli nebyla, ale všecky moci duše i těla k službám božím obětovala. — *vyvolila*, t. aby se vší snažností slova božího poslouchala, protož jí překážka v tom činěna býti neměla. Neboť poslouchání božího slova a jeho ostříhání všecky jakézkoli zevnitřní snažnosti převyšuje. — *od ní*, t. nemá jí v tom dobrém předsevzetí překážíno býti. Aneb jakoby řekl: Užitek, kteréhož z kázaní mého nabude, na věky jí nezhyne.

Dle M. Schoen-a (Schongawer-a) ryl Unzelmann.

Zvolav Ježíš hlasem velikým řekl: Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého! A to pověděv umřel.

(Luk. 23, 46.)

jim: Když se modlíte, říkejte: Otče náš,
jenž jsi v nebesích, posvěť se jmeno tvé!
Přijď království tvé! Buď vůle tvá jako
3 v nebi tak i na zemi. * Chléb náš ve-
4 zdejší dávej nám každého dne. * I odpusť
nám hříchy naše, nebo i my odpouštíme
všelikému vinníku svému! A neuvoď nás
5 v pokušení, ale zbav nás od zlého. * I
řekl jim: Kdo z vás bude míti přítele, a
půjde k němu o půl noci a dí jemu: Pří-
6 teli, půjč mi tří chlebů; * nebo přítel můj
přišel s cesty ke mně a nemám, co bych
7 předložil před něj; * a on vnitř jsa od-
pověďelby: Nečiň mi nevole; neb jsou již
dvéře zavřiny a dítky mé se mnou jsou
8 v pokoji; nemohuť vstáti a dáti tobě; * a
on bude-li trvati tluka: pravím vám, ačť
nedá jemu vstana, protože jest přítel jeho;
ale však pro nezbednost jeho vstana, dá
9 jemu, kolikožkoli potřebuje. * I jáť pra-
vím vám: Proste a budeť vám dáno, hle-
dejte a naleznete, tlucte a budeť vám ote-
10 vříno. * Nebo každý, kdož prosí, béře,
a kdož hledá, nalézá, a tomu, kdož tluče
11 bude otevříno. * Kterého pak z vás otce
prosilby syn za chléb; zdali kamene podá
jemu? aneb za rybu; zdali místo ryby
12 dá jemu hada? * aneb prosil-liby za vejce,
13 zdali podá jemu štíra? * Poněvadž tedy vy
zlí jsouce umíte dobré dary dávati dětem
svým; čím více Otec váš nebeský dá Du-
cha svatého těm, kteříž ho prosí!
14 I vymítal Ježíš ďábelství, a to bylo němé.
Stalo se pak, když vyšlo ďábelství, že mlu-
15 vil ten němý; i divili se zástupové. * Ale ně-
kteří z nich pravili: Skrze Belzebuba kníže
16 ďábelské vymítá ďábly. * A jiní pokouše-
jíce ho znamení od něho hledali s nebe.
* Ale on znaje myšlení jejich řekl jim: 17
Každé království samo v sobě rozdělené
pustne, i dům proti sobě rozdvojený padá.
* Jestližeť jest pak i satan proti sobě roz- 18
dělen, kterakž stane království jeho? Nebo
pravíte, že já skrze Belzebuba vymítám
ďábly. * Jestliže já skrze Belzebuba vymí- 19
tám ďábly, synové vaši skrze koho vymí-
tají? Protož oni soudcové vaši budou.
* Paklit prstem božím vymítám ďábly, ji- 20
stěť přišlo k vám království boží. * Když 21
silný oděnec ostříhá síně své, v pokoji
jsou všecky věci, kteréž má: * pakliby sil- 22
nější než on přijda přemohl jej, všecka
odění jeho odejme, v něž doufal, a loupeže
jeho rozdělí. * Kdožť není se mnou, proti 23
mně jest; a kdož neshromažďuje se mnou,
rozptylujeť. * Když nečistý duch vyjde od 24
člověka, chodí po místech suchých hledaje
odpočinutí; a nenalezna dí: Vrátím se do
domu svého, odkudž jsem vyšel. * A přijda 25
nalezne jej chvoštišti vymetený a ozdobený.
* Tehdy jde a přijme k sobě jiných sedm 26
duchů horších, nežli jest sám; a vejdouce
přebývají tam; i jsou poslední věci člo-
věka toho horší nežli první.
I stalo se, když on to mluvil, že po- 27
zdvihši hlasu jedna žena ze zástupu řekla
jemu: Blahoslavený život, kterýž tebe
nosil, a prsy, kterýchž jsi požíval. * A on 28
řekl: Ovšem pak blahoslavení, kteříž slyší
slovo boží a ostříhají jeho.
A když se zástupové scházeli k němu, 29
počal praviti: Pokolení toto nešlechetné
jest; znamení vyhledává, ale znamení jemu
nebude dáno, než znamení to Jonáše pro-
roka. * Nebo jakož Jonáš učiněn byl zna- 30
menín Ninivitským, takť bude i Syn člo-

---

1. *místě*, t. jakž rozuměti výš z hl. 10, 23. a evangelia svatého Jana (Jan 11, 54.), dálo se to na místě pustém, kamž Pán pro nebezpečenství života svého od Marty a Marie poodšel.

2. *říkejte*: říkávejte. — *posvěť se*: svaté buď. — *Buď vůle*: děj se.

3. *každého*: na den, na každý den.

4. *vinníku*: dlužníku. — *zlého*: zlostníka.

5. *bude míti*: mělby. — *půjde*: šelby.

6. *před něj*: jemu.

7. *Nečiň* etc.: nebuď mi těžek. — *v pokoji*: na loži.

13. *svatého*, J. dobrého.

14. *němé*, t. a to člověka toho oněmilo, v něhož se bylo uvázalo; neboť tu ďábelstvím němým nazývá se ďábel od skutku, kterýž při lidech činí.

15. *Belzebuba*: o Belzebubovi viz IV. Král. 1, 2.

17. *znaje*: věděv. — *rozdělené*: rozdvojené; viz Mat. 12, 25. — *proti sobě*, Ř. proti domu.

18. *vymítám*, t. mocí Belzebuba.

19. *vaši*, viz Mat. 12, 27. — *skrze koho*, t. čí mocí.

20. *prstem b.*, t. mocí boží. Podobně Exod. 8, 19.

21. *síně*: dvoru svého. — *v pokoji* etc.: užívá jich s pokojem.

22. *silnější*, viz Mat. 12, 29. — *přijda*: připadna.

23. *neshromažďuje*: nesbírá.

24. *suchých*, viz Mat. 12, 43. — *odpočinutí*: kdeby odpočinul, t. kdeby své sídlo a příbytek míti mohl. Jest pak ďáblovo odpočinutí tu, kdež on svou vůli může provozovati.

25. *vymetený*: vyčištěný.

26. *první*, viz Mat. 12, 45.

28. *Ovšem*: Nýbrž.

30. *znamením*: zázrakem. Jakoby řekl: Jakož Jonáše pro neposlušenství od Boha potrestání bylo znamením Ninivitských pro jejich hříchy vyvrácení; tak také mne od téhož Boha pro hříchy lidu ubití bude jistým znamením vašeho pro nešlechetnosti setření. Nad to, jakož Jonáš v moři nezůstal, ale z něho jsa vysvobozen šel Ninivitským kázat (Jon. 2, 11, též 3, 1.), tak i mne smrt nezdrží, ale zmrtvých vstana království své proti vší vůli vaší vzdělám a učení své po všem světě rozprostru. K tomu, jakož Ninivitští zpurní a zarytí zázrakem při Jonášovi sta-

31 věka pokolení tomuto. * Královna od po-
ledne stane na soudu s muži pokolení to-
hoto a odsoudí je; nebo přijela od kon-
čin země, aby slyšela moudrost Šalomou-
novu: a aj, více jest než Šalomoun tuto!
32 * Muži Ninivitští povstanou na soudu s
pokolením tímto a odsoudí je; nebo činili
pokání ku kázaní Jonášovu: a aj, více jest
33 nežli Jonáš tuto! * Žádný rozsvítě svíci
nepostaví ji do skrýše, ani pod kbelec,
ale na svícen; aby ti, kteříž vcházejí, svě-
34 tlo viděli. * Svíce těla jest oko. Kdyžby
tedy oko tvé sprostné bylo, i tělo tvé vše-
cko bude světlé, a paklit bude nešlechetné,
35 takéť i tělo tvé tmavé bude. * Viziž tedy,
aby světlo, kteréž jest v tobě, nebylo tmou.
36 * Pakli celé tělo tvé světlé bude, nemajíc
žádné částky tmavé, budeť všechno tak
světlé, že tě jako svíce bleskem osvítí.
37 A když on mluvil, prosil ho jeden fa-
riseus, aby obědval u něho. A všed posa-
38 dil se za stůl. * Fariseus pak vida to po-
39 divil se, že se neumyl před obědem. * I
řekl Pán jemu: Nyní vy fariseové povrchu
konvice a mísy čistíte; ale to, což vnitř jest
u vás, plno jest loupeže a nešlechetnosti.
40 * Blázni, zdaliž ten, kterýž učinil, což ze-
vnitř jest, neučinil také i to, což jest vnitř?
41 * Ale však i z toho, což máte, dávejte al-
mužnu; a aj, všecky věci vaše čisté budou.
42 * Ale běda vám fariseům! že desátky dá-
váte z máty a z routy a ze všeliké byliny;
ale opouštíte soud a lásku boží: ježto tyto
věci měli jste činiti a oněch neopouštěti.
* Běda vám fariseům! nebo milujete první 43
místa v školách a pozdravování na trzích.
* Běda vám, zákonníci a fariseové pokrytci; 44
nebo jste jako hrobové nepatrní, o nichž
lidé chodíce po nich nevědí. * I odpově- 45
děv jeden ze zákonníků řekl jemu: Mistře,
tyto věci mluvě i nám také lehkost činíš.
* A on řekl: I vám zákonníkům běda! 46
nebo obtěžujete lidi břemeny nesnesitel-
nými a sami se těch břemen jedním
prstem nedotýkáte. * Běda vám, jenž vzdě- 47
láváte hroby prorocké, kteréž otcové vaši
zmordovali: * a tak osvědčujete a potvr- 48
zujete skutků otců svých; nebo oni zajisté
zmordovali je, vy pak vzděláváte hroby
jejich. * Protož i moudrost boží řekla: 49
Pošliť k nim proroky a apoštoly, a z těch
některé mordovati budou a jiné vyháněti:
* aby požádáno bylo od tohoto pokolení 50
krve všech proroků, kteráž vylita jest od
ustanovení světa, * od krve Abelovy až 51
do krve Zachariáše, kterýž zahynul mezi
oltářem a chrámem. Jistě pravím vám, po-
žádáno jí bude od pokolení tohoto. * Běda 52
vám zákonníkům! nebo jste vzali klíč
umění; sami jste nevešli a těm, kteříž vchá-
zeli, zbranili jste. * A když jim to mluvil, 53
počali zákonníci a fariseové přísně na něj
dotírati a k mnohým řečem příčiny jemu
dávati: * úklady činíce jemu a hledíce 54
popadnouti něco z úst jeho, aby jej obža-
lovali.

---

lým a jeho kázaním k víře a ku pokání jsou při-
vedeni; tak mnozí ze svého přirození nepovolní,
uslyšíce o mém předivném zmrtvých vstání, budou
k víře pravé získáni. Viz širší toho vysvětlení Mat.
16, 4.

31. *aby slyšela*: slyšet.

32. *na soudu*: k soudu. — *ku kázaní*, t. kázaním Jonášovým jsou ku pokání přivedeni.

33. *svícen*, viz Mar. 4, 21.

34. *oko*, t. jakož v těle sám ten jediný úd oko z přirození svého jest zrakem od Boha obdařený, tak také v samém srdci jiskra božího světla zůstává; viz Mat. 6, 22. — *sprostné*, t. zdravé a ne nějaké krhavé, šilhavé a slepé. — *světlé*, t. jakož podlé těla, kdež jest oko zdravé a jasný zrak mající, tedy tu všickni údové světla dosti mají; tak podobně kdež jest srdce Duchem Páně a slovem božím osvícené, tedy všickni skutkové člověka vnitřního i zevnitřního budou Bohu líbezní. — *nešlechetné*, t. bude-li oko tvé slepé, tedyť ovšem jiní údové tvoji budou slepí, nebo z přirození světla nemají. Podobně bylo-liby srdce tvé zaslepené, tedy ovšem tělo tvé, to jest zkáza při tobě, všeho božího světla prázdna býti musí.

35. *světlo*, t. oko tvé; v duchovním pak v smyslu srdce tvé ať není zaslepené. — *tmou*: temností.

39. *povrchu*: zevnitřní stranu, viz Mat. 23, 25. — *u vás:* vašeho, t. pokrm, kterýž jest na vaší míse a nápoj v konvici, smrdí loupeží a mozoly lidskými.

40. *Blázni*: Nemudrochové, nesmyslní.

41. *což máte*, Ř. což vnitř, t. což jest na míse a v konvici, neb v domě vašem. — *almužnu.* Jakoby řekl: Poněvadž vydřiduchové byvše lakomstvím jste hřešili, tak že vaše krmě a nápojové na těch mísách a v těch konvicích zevnitř umytých lidskými mozoly páchnou, již tedy lakomství zanechte a z víry dobrými skutky to napravujte. Podob. Dan. 4, 24. — *čisté* etc.: míti budete, t. všech věcí svých i pokrmů a nápojů s dobrým a čistým svědomím užívati moci budete.

42. *ze všeliké*: z lecjakés. — *lásku*, viz Mat. 23, 25.

45. *lehkost*: křivdu.

46. *břemeny*, viz Mat. 23, 4.

49. *moudrost b.*, t. já (Mat. 23, 34.), kteréhož písmo svaté moudrostí boží nazývá. Přís. 1, 20.

50. *požádáno*: vyhledáváno, t. aby z krve nespravedlivě vylité musili Bohu počet vydati a za to i pomstu od jeho milosti božské podniknouti. — *pokolení*: národu.

51. *Zachariáše*, viz Zach. 1, 1. — *chrámem*, Ř. domem.

52. *klíč*, t. svými výklady a ustanoveními smysl písem svatých zatemnili, a jako klíč od nich vzali a skryli, aby jiní jim rozuměti nemohli a tak ke Kristu se neobrátili. — *umění*: známosti, povědomosti. — *vcházeli*, t. o své spasení věrně se starali.

53. *dotírati*: tříti, siliti, stíhajíce jej. — *dávati*, t. zdaby jej mohli v čem polapiti.

54. *úklady* etc. lákajíce ho. — *popadnouti*: vyštvati.

Hlava 12.

3. Po obědech pak mluvil Pán a) zavazuje lid svůj, aby střehouce se učení farisejského při vyznání pravdy stálí byli; b) příčinou jednoho žádajícího sobě za dopomožení podílu na bratru svém α) vystříhá od lakomství podobenstvím příkladným a obšírným o opatrování božím přimlouváním, β) vede k hotovosti svaté pro dočkání slavného Páně příští; c) vida neochotnost ku pravdě žehře na jejich tupost a napomíná hledati milosti boží.

A v tom když se na tisíce lidu sešlo,
tak že jedni druhé velmi tlačili; počal
mluviti k učenníkům svým: Nejpředněji
se varujte od kvasu fariseů, jenž jest po-
2 krytství. * Neboť nic není skrytého, cožby
nemělo býti zjeveno; ani jest co tajného,
3 ježtoby nemělo býti zvědíno. * Protož to,
co jste pravili ve tmách, bude na světle
slyšáno: a co jste v uši šeptali v pokojích,
4 hlásánoť bude na střechách. * Pravím pak
vám přátelům svým: Nestrachujte se těch,
jenž tělo zabíjejí a potom nemají, coby
5 více učinili. * Ale ukážiť vám, koho se
máte báti. Bojte se toho, kterýžto když
zabije, má moc uvrci do pekelného ohně.
6 Jistě pravím vám, toho se bojte. * Zdaliž
nebývá pět vrabečků prodáváno za dva
penízky? avšak ani jeden z nich není
7 v zapomenutí před Bohem. * Nýbrž i vla-
sové hlavy vaší všickni v počtu jsou. Pro-
tož nebojte se, mnohoť vy vrabečků pře-
8 vyšujete. * Pravímť pak vám: Každý kdož-
by koli vyznal mne před lidmi, i Syn člo-
9 věka vyzná jej před anděly božími. * Kdož-
by mne pak zapřel před lidmi, zapříněť bu-
10 de před anděly božími. * A každý, kdož
dí slovo proti Synu člověka, bude mu od-
puštěno: ale tomu, kdožby se Duchu sva-
11 tému rouhal, nebudeť odpuštěno. * Když
pak vás voditi budou do škol a k vláda-
řům a k mocným, nepečujte kterak aneb
co byste odpovídali aneb co byste mluvili:
12 * Duch svatý zajisté naučí vás v tu ho-
dinu, co byste měli mluviti.

I řekl jemu jeden ze zástupu: Mistře, 13
rci bratru mému, ať rozdělí se mnou dě-
dictví. * A on řekl jemu: Člověče, kdo 14
mne ustanovil soudcem aneb děličem nad
vámi? * I řekl jim: Viztež a vystříhejte 15
se od lakomství; neboť ne v rozhojnění
statku něčího život jeho záleží. * Pověděl 16
pak jim podobenství řka: Člověka jednoho
bohatého hojné úrody pole přineslo. * I 17
přemyšloval sám v sobě řka: Co učiním?
nebo nemám, kdebych shromáždil úrody
své. * I řekl: Toto učiním: zbořím sto- 18
doly své a větších nastavím. A tu shro-
máždím všecky své úrody i zboží svá:
* a dím duši své: Duše, máš mnoho sta- 19
tku složeného za mnohá léta, odpočívej,
jez, pí, měj dobrou vůli! * I řekl jemu 20
Bůh: O blázne, této noci požádají duše
tvé od tebe, a to, cožs připravil, čí bude?
* Takť jest každý, kdož sobě poklady shro- 21
mažďuje, a není v Bohu bohatý. * Řekl 22
pak učenníkům svým: Protož pravím vám:
Nebuďtež pečliví o život svůj, cobyste
jedli, ani o tělo, čímbyste se odívali. * Ži- 23
vot více jest nežli pokrm, i tělo nežli o-
děv. * Patřte na havrany, žeť nesejí, ani 24
nežnou, a nemají pivnice, ani stodoly, a-
však Bůh živí je. I čím ve větší vážnosti
jste vy než ptactvo? * A kdož pak z vás 25
pečlivé mysle můž přidati ku postavě své
loket jeden? * Poněvadž tedy nemůžete 26
s to býti, což nejmenšího jest, proč se o ji-
né věci staráte? * Patřte na kvítí, kterak 27
rostou, nedělají ani předou; pravímť pak

---

1. *když se* etc.: když mnozí zástupové scházeli se, tak že jedni po druhých šlapali, jedni druhé poráželi. Ř. deset tisíců zástupů. — *Nejpředněji:* přede vším, předně. J. nejprvé varujte se.

2. *skrytého*: tak ukrytého.

3. *v pokojích*, J. na postelech. — *na střechách*: na domích.

5. *když zabije:* by zabil. — *uvrci*: poslati.

6. *penízky*: haléřky.

7. *v počtu*, t. u Boha, kterýž jakž lidé o své klénoty a pastýř o své ovce, aby některá nezhynula, i o ty vaše vlasy věrně pečuje, ovšemť tedy o váš život celý péči povede.

8. *vyzná*: přizná se k němu.

11. *k vládařům*: k vrchnostem. — *co byste* etc., čímbyste se vymlouvali, hájili, co byste za obranu míti měli.

14. *děličem*. Nechtěl Pán rozděliti statku mezi nimi pro příčiny tři: 1) aby nepotvrdil scestného smyslu, jímž opojeni byli Židé o království tělesném Mesiášově. 2.) Pro ukázaní rozdílu mezi mocí duchovní a světskou. 3) Pro zahanbení těch, kteříž pod zástěrou čistého učení a k věrným služebníkům se přivinutí, časných věcí hledají.

15. *vystříhejte*: střezte se. — *záleži*, t. ne proto a tím jest živ, že má mnoho statku.

16. *hojné* etc.: rozhojnila se krajina.

17. *úrody*: užitky.

18. *zboží*: statek svůj.

19. *statku:* zboží. — *měj* etc.: buď dobré mysli, buď vesela.

21. *poklady*, t. pro sebe, sám svůj sobek jsa. — *bohatý* etc., t. v něm naděje nemá, ani u něho sobě pokladu neskládá. I. Tim. 6, 17. 18.

22. *život*, Ř. duši.

vám, že ani Šalomoun ve vší slávě své
28 nebyl tak odín jako jedno z těchto. * A
poněvadž trávu, kteráž dnes na poli jest
a zítra do peci uvržena bývá, Bůh tak o-
29 dívá; čím více vás, ó malé víry? * I vy
nehledejtež toho, co byste jedli aneb co by-
ste pili; aniž o to roztržité mysli buďte.
30 * Nebo těch všech věcí národové světa to-
hoto hledají. Otec pak váš ví, že těch věcí
31 potřebujete. * Ale raději hledejte králov-
ství božího a spravedlnosti jeho, a tyto vše-
32 cky věci budou vám přidány. * Neboj se
ó maličké stádce! neboť se zalíbilo otci va-
33 šemu dáti vám království. * Prodávejte
statky své a dávejte almužnu. Dělejte so-
bě měšce, kteříž nevetšejí, poklad, kterýž
nehyne v nebesích, kdež zloděj dojíti ne-
34 můž, aniž mol kazí. * Nebo kdež jest po-
klad váš, tuť bude i srdce vaše.
35 Buďtež bedra vaše přepásaná a svíce
36 hořící v rukou vašich. * A vy podobni buďte
lidem očekávajícím Pána svého, ažby se
vrátil ze svatby; aby hned, jakžby přišel a
37 potloukl, otevřeli jemu. * Blaze služební-
kům těm, kteréž přijda Pán nalezlby a
oni bdí: amen pravím vám, že přepáše se
a vsadí je za stůl, a chodě bude jim slou-
38 žiti. * A přišel-liťby v druhé bdění, a pak-
liťby v třetí bdění přišel, a tak je nalezl:
39 blahoslaveni jsou ti služebníci. * Toto pak
vězte, že byť věděl hospodář, v kterouby
hodinu měl zloděj přijíti, bdělby zajisté
a nedalby podkopati domu svého. * Protož 40
i vy buďte hotovi; nebo v kterou hodinu
nenadějete se, Syn člověka přijde.
I řekl jemu Petr: Pane, nám-li pravíš to- 41
to podobenství čili všechněm? * I dí Pán: 42
Kdo jest věrný vládař a opatrný, jehožby
ustanovil Pán nad čeledí svou, aby jim
v čas dával vyměřený pokrm? * Blahosla- 43
vený služebník ten, kteréhož, kdyžby při-
šel Pán jeho, nalezne, an tak činí. * V prav- 44
dě pravím vám, že nade vším statkem
svým ustanoví jej. * Pakliby řekl služeb- 45
ník ten v srdci svém: Prodlévá přijíti Pán
můj! I počalby bíti služebníky a děvky,
a jísti a píti, i opíjeti se: * přijdeť Pán 46
služebníka toho v den, v kterýž se nena-
děje, a v hodinu, kteréž neví; i oddělíť
jej a díl jeho položí s nevěrnými. * Slu- 47
žebník pak ten, kterýžby znal vůli Pána
svého a nepřipravoval se a nečinil podlé
vůle jeho, bit bude ranami velmi; * ale 48
kterýž neznal a činil hodné věci trestání,
bit bude méně. Každému pak, komuž jest
mnoho dáno, mnoho bude od něho požá-
dáno; a komuť mnoho poručili, víceť po-
žádají od něho. * Oheň přišel jsem pustit 49
na zemi, a co chci, jestliže již hoří? * Ale 50
křtem mám křtěn býti, a kterak jsem sou-
žen, dokudž se nevykoná? * A což se do- 51
mnívate, žebych přišel pokoj uvest na ze-

---

24. *Patřte* etc.: porozvažte, pohleďte, rozsuďte. — *pivnice*: špižírny. — *čím* etc., jak jste vy mnohem rozdílní od ptactva.

27. *nedělají*: nepracují, neustávají. — *předou*: šijí.

28. *do peci*: alembíku, t. aby z ní bylo vody napáleno.

29. *nehledejtež toho*, t. lakomě a nezřízeně. — *aniž o to* etc., toho v mysli přebírejte, v mysli své se vrťte, sem i tam se myslí nakloňujte.

30. *národové*: pohanstvo, neznabohové, t. lidé s světem tímto spojení.

34. *tuť*: tamť.

35. *přepásaná.* Totiž všecky moci vnitřního i zevnitřního člověka Bohu posvěťte a hotovi k smrti i k soudu buďte. Nebo tu Pán mluví podlé spůsobu těch krajin, v nichž oboje pohlaví v dlouhém oděvu chodíce, musili při práci a v cestě se podpásati neb podkasati, aby jim oděv nepřekážel a nohou nepodrážel. Pročež písma toho mluvení užívají v tom, když se má něco rychle spraviti, a cožby ku překážce sloužilo, na stranu odložiti (III. Král. 18, 46. IV. Král. 4, 29. Jer. 1, 17.). Jakoby tedy Pán řekl: Vy, kdož se cestou k nebeské slávě běřete, srdce své a mysl svou porušenou, žádosti zprzněné a náklonosti zlé, tanutí srdečná, i všecky vnitřní i zevnitřní smysly, oči, ústa, uši, ruce, nohy k vůli boží spravujte, a jako bedra podpasujte: cožby pak vám překáželo k věčnému životu jíti, jako jest pýcha, lakomství, to s cesty skládejte. — *hořící*: zažžené.

36. *jakžby* etc.: přicházejícímu a tlukoucímu.

37. *chodě:* přistoupě. — *sloužiti*, t. potřebnými věcmi je opatrovati. Nemíníť pak toho Kristus, žeby on v budoucí slávě měl komu sloužiti; ale to ukazuje, že jakož na světě ochotný pán, vida své služebníky věrné, ani jsou ustalí, neliknovalby se jim na stůl připraviti a jídlo přinesti, i místa k odpočinutí připraviti: tak podobně že on své věrné slavně poctí, jim po pracech odpočinouti rozkáže (Zjev. 14, 13.) a je s sebou do své radosti poběře (Mat. 25, 23.) a jako za svůj stůl vsází. Níž. 22, 29.

40. *hotovi*: připraveni.

42. *Kdo jest*: kdožťby koli byl, jestliže jest kdo etc. — *vyměřený* etc.: míru pšenice, viz Mat. 24, 45.

44. *ustanoví*: viz Mat. 24, 47.

46. *oddělíť*: zažene.

47. *nepřipravoval se*: nestrojil.

48. *poručili*: svěřili, složili.

49. *Oheň*, t. učení čisté (Žlm. 11, 7.) všeliké nečistoty ducha spalující (Mal. 3, 3.), pro něž svět bezbožný v ohni zlosti se rozpaluje; ano i pokušení a boj, kterýž jest mezi duchem opraveným a tělem zkaženým (Gal. 5, 17.), též mezi věrnými služebníky a svůdci, mezi vyvolenými a bezbožnými, i ďáblem, odtud pochází. — *pustiti*: uvrci. — *hoří*, t. čehož sobě mám více přáti a žádati nad to, co vidím, že totiž učení čisté jako oheň se rozněcuje, a moji vyvolení jím se spravují, i podlé pravdy s nebezpečenstvím života se zasazují, aniž na ty co dbají, kteříž proti nim zlostí hoří.

50 *křtěn býti*: viz Mat. 22, 22. — *kterak* etc., mi úzko, těžko.

mi? Nikoli, pravím vám, ale rozdělení.
52 * Nebo již od této chvíle bude jich pět
v jednom domě rozděleno, tři proti dvěma
53 a dva proti třem: * bude rozdělen otec
proti synu a syn proti otci, máti proti
dceři a dcera proti mateři, svekruše proti
nevěstě své a nevěsta proti svekruši své.
54 Pravil také i zástupům: Když vídáte
oblak, an vzchodí od západu, hned pravíte:
55 Příval jde! a tak bývá: * a když od po-
ledne vítr věje, říkáte: Bude horko! a bý-
vá. * Pokrytci! spůsob země i nebe umí- 56
te souditi, a kterakž pak tohoto času ne-
soudíte? * Ano proč i sami od sebe ne- 57
soudíte, což spravedlivého jest? * Když pak 58
jdeš s protivníkem svým k vrchnosti, na
cestě přičiň se o to, aby byl zproštěn od
něho, aby snad netáhl tebe k soudci, a
soudce dalby tebe biřici a biřic vsadilby
tě do žaláře. * Pravím tobě, nevyjdeš do- 59
tud, dokudžby i toho posledního haléře ne-
navrátil.

Hlava 13.

V pracech těchto překážku měl dvojí. První od oznamujících o tyranství Pilatově, ale Pán 1. napomenuv všech ku pokání pravému 2. nepřestal jíti a tak na té cestě a) ženu osmnácte let nemocnou uzdravil, b) o království božím pod podobenstvím mluvil, c) tázícímu se na počet spasenců odpovídaje všech k hledání cesty k spasení nabízel.

Byli pak tu přítomni času toho ně-
kteří, vypravujíce jemu o Galilejských,
kterýchžto krev Pilat smísil s obětmi je-
2 jich. * I odpověděv Ježíš řekl jim: Co
mníte, že ti Galilejští byli větší hříšníci
nežli všickni jiní Galilejští, že takové věci
3 trpěli? * Nikoli, pravímť vám; nýbrž nebu-
dete-li pokání činiti, všickni též zahynete.
4 * Aneb oněch osmnácte, na kteréžto upa-
dla věže v Siloe a zbila je, zdali se do-
mníváte, žeby oni vinni byli nad všecky
5 lidi přebývající v Jerusalemě? * Nikoli,
pravím vám; nýbrž nebudete-li pokání či-
niti, všickni též zahynete.
6 Pověděl pak toto podobenství: Člověk
jeden měl strom fíkový štípený na vinici
své. I přišel hledaje ovoce na něm, ale ne-
7 nalezl. * I řekl vinaři: Aj, po tři léta při-
cházím hledaje ovoce na tom fíku, ale ne-
nalézám; vytniž jej! proč i tu zemi darmo
kazí? * On pak odpověděv řekl jemu: 8
Pane, ponechejž ho i tohoto léta, ažť jej
okopám a ohnojím, * zdaliby nesl ovoce: 9
paklit neponese, potom vytneš jej.
Učil pak v jedné škole v sobotu. 10
* A aj, byla tu žena, kteráž měla ducha nemoci 11
osmnácte let: a byla sklíčena a nijakž se
nemohla zpřímiti. * A uzřev ji Ježíš za- 12
volal ji k sobě a řekl jí: Ženo zproštěna
jsi od nemoci své. * I vložil na ni ruce: 13
a i hned zdvihla se a velebila Boha.
* Tedy kníže školní odpověděv hněvaje 14
se, protože v den sobotní uzdravoval Je-
žíš, řekl zástupu: Šest dní jest, v nichž
náleží dělati; protož v těch dnech přichá-
zejíce buďte uzdravováni, a ne v den so-

---

51. *rozdělení*: roztržku, viz Mat. 10, 34.
52. *rozděleno:* nesvorných.
53. *rozdělen*: odporen.
54. *západu*, t. od moře; nebo na západ zemi judské leželo moře, odkudž, jakž se rozumí z příkladu Eliášova (III. Král. 18, 44.), obecně dešťový oblak přicházel.
55. *poledne*, t. z krajin písečných a teplých na polední zemi judské ležících.
56. *souditi:* zpytovati, rozvažovati. — *nesoudíte*: nerozvažujete, viz Mat. 16, 5.
58. *vrchnosti*, Ř. knížeti. — *přičiň*: pilně se snažuj. — *zproštěn*: svoboden, propuštěn.
1. *s obětmi*, t. buď proto, že se z poddanosti své vrchnosti vytahovali; buď proto, aby oběti židovské zošklivil. (Josef. antiq. lib. 18. c. 5.; podobně II. Par. 34, 5.)
2. *řekl jim*, t. aby je z cestného smyslu o původu pokut božích vyvedl a cílem těch metel ku pokání přivedl.
3. *pravímť*: osvědčujiť. — *též*: tak podobně, rovně též.
4. *v Siloe*, t. u té studnice neb rybníka, o němž Isai. 8, 6. Jan 9, 7.
6. *Člověk jeden*, t. Otec nebeský. — *strom*, t. lid israelský. — *vinici*, t. v církvi své, v zemi zaslíbené, anobrž po všem světě. — *ovoce*, t. víry a pokání.
7. *přicházím*, t. dlouho jemu shovívám. — *kazí*, t. vláhu její vytahuje.
8. *On pak*, t. Kristus Pán hněv Otcův ukojil, v čemž ho i věrní služebníci jako i Mojžíš následovati mají. Exod. 32, 31. 32. — *léta*: roku. — *ohnojím*, t. potřebné služby při lidech vykonám.
9. *zdaliby* etc.: a ponese-liť ovoce (necháš ho.)
10. *Učil*: Kázal.
11. *nemoci*: mdloby, t. nemoc, kterouž ji duch nečistý svázal. (Níž v. 16.). Podobně se nazývá duch smilství, kterýž k takovým nečistotám ponouká (Osc. 4, 12.), a duch bludů, kterýž v bludy uvodí (I. Tim. 4, 1.). — *zpřímiti*: zdvihnouti, zprostiti.
12. *zproštěna*: propuštěna.
13. *zdvihla*: zpřímila, zprostila. — *velebila*: chválila.
14. *školní*: školy. — *hněvaje*: s hněvem. — *buďte uzdravováni*: uzdravujte se, dejte se uzdravovati.
15. *napájeti*: na vodu, k vodě.

15 botní. * I odpověděv jemu Pán řekl: Po-
krytče, zdali jeden každý z vás v sobotu
neodvazuje vola svého neb osla od jeslí a
16 nevodí napájet? * Tato pak dcera Abra-
hamova, kterouž byl svázal satan, aj již
osmnácte let, což neměla býti rozvázána
17 ze svazku tohoto v den sobotní? * A když
on to pověděl, zastyděli se všickni proti-
vníci jeho: ale všecken lid radoval se ze
všech těch slavných skutků, kteříž se dáli
od něho.
18 I řekl Ježíš: Čemu podobno jest krá-
lovství boží a k čemu je přirovnám?
19 * Podobno jest zrnu horčičnému, kteréžto
vzav člověk uvrhl do zahrady své. I ro-
stlo a učiněno jest v strom veliký a pta-
ctvo nebeské hnízda sobě dělalo na ratole-
20 stech jeho. * A opět řekl: K čemu připo-
21 dobním království boží? * Podobno jest
kvasu, kterýžto vzavši žena zadělala ve
třech měřicích mouky, až zkysalo všecko.
22 I chodil po městech a městečkách uče,
23 bera se do Jerusalema. * I řekl jemu je-
den: Pane, tuším, že jest málo těch, kteříž
24 spaseni býti mají? On pak řekl jim: * Sna-
žujte se vcházeti těsnou branou; neboť
(pravím vám) mnozí usilovati budou vjíti,
25 ale nebudou moci; * totiž když vejde ho-
spodář a zavře dvéře, a počnete vně státi
a tlouci na dvéře řkouce: Pane, pane, ote-
vři nám! A on odpovídaje díť vám: Ne-
znám vás, odkud jste. * Tehdy počnete říci: 26
Jídali jsme a píjeli před tebou, a na uli-
cích našich jsi učíval. * I dí: Pravím vám, 27
žeť vás neznám, odkud jste; odejdětež ode
mne všickni činitelé nepravosti. * Tamť 28
bude pláč a skřípění zubů, když uzříte
Abrahama a Isaka a Jakoba a všecky pro-
roky v království božím, sami pak sebe
vyhnané ven. * I přijdouť mnozí od vý- 29
chodu a od západu, a od půlnoci i od po-
ledne, a budou stoliti v království božím.
* A aj, jsouť poslední, kteříž budou první, 30
a jsou první, kteříž budou poslední.
A v ten den přistoupili někteří z fa- 31
riseů řkouce jemu: Vyjdi a odejdi odsud,
nebo Herodes chce tě zamordovati. * I 32
řekl jim: Jdouce povězte lišce té: Aj vy-
mítám ďábly a uzdravuji dnes a zítra, a
třetího dne dokonám. * Ale však musím 33
dnes a zítra a pozejtří choditi; neboť nelze
proroku zahynouti jinde kromě Jerusalema.
* Jerusaleme, Jerusaleme, ježto morduješ 34
proroky a kamenuješ ty, kteříž k tobě bý-
vají posláni; kolikrát jsem chtěl shromáž-
diti dítky tvé jako slepice kuřátka svá pod
křídla; ale nechtěli jste. * Aj, zanechán 35
bude vám dům váš pustý. Ale jistě pravím
vám, že nikoli mne neuzříte, ažť přijde
čas, když díte: Požehnaný, jenž se béře ve
jmenu Páně!

Hlava 14.

Druhou překážku měl od fariseů Herodesem strašících, ale Pán 1. poraziv obmysl jejich 2. pracoval i tu i dále. *A*) Tu I. v zástolí měl se zákonníky činiti o 1. svěcení dne sobotního, 2. pokoře, 3. dobročinnosti k chudým, 4. nevděčnosti jejich k milosrdenství božímu. II. Mezi zástupem 1. napomíná k setrvání u víře.

I stalo se, když všel Ježíš do domu
nějakého knížete farisejského v sobotu, aby
jedl chléb, že oni šetřili ho. * A aj, člo- 2
věk nějaký vodnatelný byl před ním.

---

16. *satan.* Ačkoli z rukou božích věci libé i útrpné béřeme (Gen. 50, 20. Job. 1, 21. Isai. 45, 7.); avšak satanu tuto Pán přivlastňuje to, že on svázal tuto ženu, a to proto: 1.) že on jsa vrah (Jan 8, 44.) nemoci i smrt na svět uvedl (Maud. 2, 24.). 2.) Že jemu Bůh někdy uzdy popouštěti ráčí, aby nemocmi lidi trápil, čehož příklad při Jobovi (Job. 2, 7.). — *aj*, Ř. hle, — *sobotní*: viz Mar. 3, 5.

17. *lid*, Ř. zástup.

19. *horčičnému*: Mat. 13, 31.

21. *zadělala*, Ř. skryla. To se pak schováním nazývá proto, že když se do mouky vody naleje, tedy ona se pohříží a do mouky vpije a jako skryje. — *zkysalo*: zkynulo.

24. *Snažujte se*: pracujte, usilujte.

25. *vejde*, J. vstane. — *Pane*, Por. Mat. 25, 10.

26. *píjeli.* Jídlem a pitím míní se vlastnost a domácnost mezi Bohem a lidmi. Jakoby řekli: Milý Pane, však my jsme lid tvůj, my jsme tvou mannu jídali a vodu ze skály píjeli (Num. 11, 6.), my jsme při slavnostech a obětech tvých z tvého poručení před tebou se veselili (Lev. 22, 40. Deut. 16, 13.), my jsme hlas tvůj na Orebě, anobrž každý den v shromážděních svých zákon tvůj, ano i samého tebe kázati slýchali, i kterakž tedy nás neznáš? — *učíval*: kázával.

28. *zubů*: pláč znamením bude žalosti; skřípění pak zubů hrozných strachů, bolestí a hrůz.

31. *jemu*, t. chtějíce ho pod přátelským spůsobem od sebe odbyti a v práci jemu překážku učiniti. Podobně to Amasiáš Amosovi proroku činil. Amos 7, 12. — *nebo* etc.: Mat. 2, 1.

32. *povězte* t. vzkažte ode mne Herodesovi tomu lstivému a chytrému člověku. Podobně sv. Pavel Nerona pro jeho ukrutnost lvem nazývá (II. Tim. 4, 1.). — *třetího dne*, t. v krátkém času. Tuž věc jinými slovy pověděl. Jan 7, 33. — *dokonám*: budu dokonán.

33. *choditi*, t. na kratičký čas svůj úřad konati. — *Jerusalema*, t. ne Herodes, ale vy moji vrahové budete a toho dokážete, jakým mne úmyslem vystříháte.

3 * I odpověděv Ježíš dí zákonníkům a fa-
riseům řka: Sluší-li v sobotu uzdravovati?
4 * Oni pak mlčeli. Tedy on dosáh jeho
5 uzdravil a propustil. * A odpověděv jim
řekl: Čí z vás osel aneb vůl upadlby do
studnice, a ne i hnedby ho vytáhl v den
6 sobotní? * I nemohli jemu na to odpově-
7 díti. * Pověděl také i pozvaným podoben-
ství, spatřiv to, kterak sobě přední místa
8 vyvolovali, řka jim: * Kdyby byl od ně
koho pozván na svatbu, nesedej na pře-
dním místě, aťby snad vzácnějši nežli ty
9 nebyl pozván od něho; * a přijda ten,
kterýž tebe i onoho pozval, řeklby tobě:
Dej tomuto místo! a tehdy počalby s han-
10 bou na posledním místě seděti; * ale když-
by byl pozván, jda posaď se na posledním
místě; a kdyby přišel ten, kterýž tebe po-
zval, řeklby tobě: Příteli posedni výše!
tedy budeš míti chválu před spolu stolící-
11 mi. * Nebo každý, kdož se povyšuje, bude
ponížen; a kdož se ponižuje, bude pový-
šen.
12 Pravil také i tomu, kterýž ho byl po-
zval: Když činíš oběd neb večeři, nezov
přátel svých, ani bratří svých, ani příbuz-
ných svých, ani sousedů bohatých; aťby
snad i oni zase nezvali tebe, a mělby od-
13 platu: * ale když činíš hody, povolej chu-
14 dých, mdlých, kulhavých, slepých: * a
blahoslavený budeš; neboť nemají, odkud-
by odplatili tobě; ale budeť odplaceno při
15 vzkříšení spravedlivých. * I uslyšev to je-
den ze spolu přísedících řekl jemu: Blaho-
slavený, kdož jí chléb v království božím.
* On pak řekl jemu: Člověk nějaký uči- 16
nil večeři velikou a pozval mnohých. * I 17
poslal služebníka svého v hodinu večeře,
aby řekl pozvaným: Pojďte, nebo již při-
praveno jest všecko. * I počali se všickni 18
jednomyslně vymlouvati. První řekl jemu:
Ves jsem koupil, i musím vyjíti a shlé-
dnouti ji; prosím tebe, měj mne výmluvna.
* A druhý řekl: Patero spřežení volů kou- 19
pil jsem a jdu, abych jich zkusil; prosím
tebe, měj mne výmluvna. * A jiný dí: 20
Ženu jsem pojal a protož nemohu přijíti.
* I navrátiv se ten služebník zvěstoval ty 21
věci Pánu svému. Tedy rozhněvav se ho-
spodář řekl služebníku svému: Vyjdi ry-
chle na trhoviště a na ulice města, a chu-
dé i mdlé i kulhavé a slepé uveď sem.
* I řekl služebník: Pane stalo se, jakož 22
jsi rozkázal; a ještěť místo jest. * Tedy 23
řekl Pán služebníku: Vyjdiž na cesty a
mezi ploty a přinuť vjíti, ať se naplní dům
můj. * Nebo pravímť vám, že žádný z mužů 24
těch, kteříž pozváni byli, neokusí večeře
mé.
Šli pak mnozí zástupové s ním; a on 25
obrátiv se řekl jim: * Jde-li kdo ke mně 26
a nemá-li v nenávisti otce svého i mateře
své, i ženy i dětí, i bratří i sester, ano i
té duše své, nemůž býti mým učenníkem.
* A kdožkoli nenese kříže svého a nejde 27
za mnou, nemůž býti mým učenníkem.

---

34. *kuřátka*: viz Mat. 23, 37.

35. *zanechán*: opouštíť se, t. město i chrám. — *přijde čas*, t. v květnou neděli, když do Jerusalema přijedu. Viz toho splnění níž 19, 38. Nebo jakž se může rozuměti z pořádku psání evangelistů, dvakrát ta slova Pán mluvil, jednou tuto před svým příjezdem do Jerusalema, po druhé po svém příjezdu, o čemž svatý Matouš píše. Protož tam v jiném smyslu nežli tuto brána býti mají, viz Mat. 23, 39. — *když*: v němž. — *jenž se* etc. přicházejí.

1. *Ježíš*, Ř. on. — *aby* etc.: jísti chleba. — *šetřili*: střáhli.

3. *uzdravovati*: viz Mat. 3, 5.

10. *chválu*: slávu, čest.

13. *mdlých*, J. chromých, jednorukých, osekaných.

16. *pozval*: povolal, t. k té večeři. Tou pak večeří míní se život věčný, kterýž po pracech věrných u večer, to jest na skonání světa dán býti má všechněm vyvoleným. Člověkem pak tím, kterýž tu večeři připravil, rozumí se Bůh. Služebníkem tím pro ty pozvané vyslaným míní se věrní služebníci svaté církve. Těmi pak, kteříž se vymlouvali, ukazují se lidé s světem spojení, lakomí, rozkoší milovní a slovem božím pohrdající. Ti pak na místo nevděčných uvedení jsou všickni boží vyvolení, jimžto z milosti boží jest to dáno, aby k životu věčnému jsouce zavoláni ten hlas evangelia svatého věrou vděčně přijali a milosti jeho božské se poddali. Tím pak odloučením a zavržením těch nevděčných (níž v. 24.) maluje se odloučení a zahnání od života věčného všechněch bezbožných a k zatracení oddaných. Jestiť pak cíl toho podobenství ten, aby ukázáno bylo, co překáží lidem k životu věčnému přicházeti, že jmenovitě lakomství a hovadství. Na odpor tomu co lidi přivodí k spasení, že totiž mocné dílo Ducha sv., kterýž skrze slovo své z milosti lidi, aby poznávali svou duchovní chudobu, chromotu a slepotu, osvěcuje, milost v nich k spasení zažžehá, anobrž je do církve uvozuje a, aby k spasení šli, přinucuje.

18. *jednomyslně*: napořád, jednostejně, t. jakoby se zřekli a sjednali. — *Ves*: popluží, rolí, pole. — *měj* etc. Ř. vymluv mne, tak i níž v. 19.

20. *ženu*: oženil jsem se.

21. *mdlé*, J. chromé, ochromené. — *slepé*, t. nejzavrženější mezi Židy, jacíž byli celní a nevěstky (Mat. 21, 31.), kteříž vždy v té pospolnosti zevnitřní, jako v městě v lidu božím zůstávali.

22. *rozkázal*: poručil.

23. *ploty*, t. mezi pohany od společnosti lidu božího odloučené (Efes. 2, 12.) a mnohými zlými věcmi zapletené. — *přinuť*: připuď.

24. *kteříž poz.*: pozvaných.

26. *v nenávisti*: jestliže více je nežli mne miluje. Mat. 10, 37. — *ano*: ještě — *duše*, t. života svého. Mat. 16, 21.

27. *kříže*, viz Mat. 10, 38. Mluvíť pak tu Kristus Pán podlé spůsobu tehdejšího, že ti, kteříž měli na

28 * Nebo kdo z vás jest chtěje stavěti věži,
aby prvé sedna nepočetl nákladu, má-li to,
29 čehož k dokonání jí potřebí? * Aby snad,
kdyžby základ položil a dokonati nemohl,
všickni, kteřížby to viděli, nepočali se
30 posmívati jemu * řkouce: Tento člověk
31 počal stavěti a nemohl dokonati. * Aneb
který král bera se k boji proti jinému
králi, zdaliž prvé nesedne, aby se poradil,
mohl-liby s desíti tisíci potkati se s tím,
kterýž s dvadcíti tisíci táhne proti němu.
* Sic jinak kdyžby onen ještě podál od 32
něho byl, pošle posly k němu, žádaje za
to, cožby sloužilo ku pokoji. * Tak zajisté 33
každý z vás, kdož se neodřekne všech
věcí, kterýmiž vládne, nemůž býti mým
učenníkem. * Dobráť jest sůl; pakli sůl 34
bude zmařena, čím bude napravena? * Ani 35
do země, ani do hnoje se nehodí, ale ven
ji vymítají. Kdo má uši k slyšení, slyš!

Hlava 15.

2. Zastává Pán celných kajících proti závisti zákonníků dovodě toho, žeby i oni radovati se měli z jejich napravení jako a) sousedé nad nalezenou ovcí, b) sousedé nad nalezeným grošem, c) čeleď s hospodářem nad nalezeným synem.

Přibližovali se pak k němu všickni cel-
níci a hříšníci, aby ho slyšeli. * I reptali
fariseové a zákonníci řkouce: Tento hříš-
3 níky přijímá a jí s nimi. * I pověděl jim
4 podobenství toto řka: * Kdyby někdo z vás
měl sto ovec a ztratilby jednu z nich,
zdaližby nenechal devadesáti devíti na
poušti a nešel k té, kteráž zahynula, ažby
5 i nalezl ji? * A nalezna jistěby ji vložil
6 na ramena svá s radostí * a přijda domů
svolalby přátely a sousedy řka jim: Spolu
radujte se se mnou, neb jsem nalezl ovci
7 svou, kteráž byla zahynula. * Pravímť vám:
Že tak bude radost v nebi nad jedním
hříšníkem pokání činícím větší nežli nad
devadesáti devíti spravedlivými, kteříž ne-
8 potřebují pokání. * Aneb žena některá
mající grošů deset, ztratila-liby jeden groš,
zdaliž nezažže svíce a nemete domu a
9 nehledá pilně, dokudž nenalezne? * A když
nalezne, svolá přítelkyně a sousedky řkouc:
Spolu radujte se se mnou; neb jsem nale-
zla groš, kterýž jsem byla ztratila. * Takť 10
pravím vám, že jest radost před anděly
božími nad jedním hříšníkem pokání či-
nícím.
I řekl také Ježíš: Člověk jeden měl 11
dva syny, * z nichž mladší řekl otci: 12
Otče dej mi díl statku, kterýž mně náleží.
I rozdělil jim statek. * A po nemnohých 13
dnech shromáždiv sobě všecko mladší ten
syn, odšel do daleké krajiny a tam roz-
mrhal statek svůj byv prostopášně živ.
* A když všecko utratil, stal se hlad ve- 14
liký v krajině té; a on počal nouzi trpěti.
* I šed přidržel se jednoho měštěnína 15
krajiny té, a on jej poslal na pole své,
aby pásl vepře. * I žádal nasytiti břicho 16
své mlátem, kteréž vepřové jedli; ale žá-
dný nedával jemu. * Přišed pak sám k sobě 17
řekl: Aj, jak mnozí nájemníci u otce mé-
ho hojnost mají chleba a já hladem mru!

---

hrdle trestáni býti, musili sami kříž na sebe nésti; a přitom toho namítá, že on měl na dřevě kříže umříti, a ti, kdož ho chtí následovati, mají své vášně v sobě mrtviti (Gal. 5, 24.) i protivenství podnikati, což vše bude se často jim smrti rovnati. — *nejde*, Ř. jde: za mnou jíti chtěje, t. mne a mého učení následovati.

28. *chtěje*: ježtoby chtěl. — *k dokonání*: až k dokonání.

29. *kteřížby* etc.: patřící na to.

31. *bera*: táhna. — *poradil*, t. s svými radami.

32. *podál*: daleko.

33. *neodřekne*: nezhostí všeho svého jmění.

34. *Dobráť* etc., t. dobrát jest a svatá věc i křesťanem i služebníkem církve býti; avšak jestližeby kdo své povinnosti, jako zmařená a neslaná sůl nekonal, hrozně od Boha na věky zavržen bude. Protož Pán Bůh onomu služebníku takto praví: že jsi vlažný, a ani studený, ani horký, vyvrhu tě z úst svých. Zjev, 3, 16., viz Mat. 5, 13. Mar. 9, 50. — *zmařena*: zkažená, porušená, vypáchne-li. — *čím* etc.: co jest tak mocného, ježtoby ji zase slanou učinilo?

1. *Přibližovali*: přistupovali pak k němu všickni, t. kteříž nedaleko odtud byli, kdež Pán přebývati ráčil.

4. *Kdyby* etc., který z vás jest člověk. — *nenechal*: nenechává.

5. *s radostí*: raduje se.

6. *radujte se*: buďte veseli.

7. *spravedlivými*, t. buď nad těmi, kteříž jsou sami u sebe spravedliví (výš 5, 31., níž 18, 9., Mat. 9, 13.), buď raději nad těmi, kteříž se v došlé ospravedlnění mocí boží ostříhají, a takového napravování nepotřebují, jako ti, kteříž se znovu rodí a počátečně povstávají.

9. *neb*: že.

12. *statek*: živnost, tak níž v. 30.

13. *odšel*: odebral se. — *rozmrhal*: utratil. — *prostopášně*: útratně, neřádně.

14. *veliký*, Ř. silný.

15. *přidržel*: byl při jednom.

16. *žádal*: žáden byl. — *mlátem*: plevami, otrubami, kteréž vepřové jedli. J. svině jedly.

17. *mru*, Ř. hynu.

18 * Vstana půjdu k otci svému a dím je-
mu: Otče, zhřešil jsem proti nebi a před
19 tebou: * aniž jsem hoden více slouti sy-
nem tvým, ale učiň mne jako jednoho
20 z nájemníků svých. * I vstav šel k otci
svému. A když ještě opodál byl, uzřel jej
otec jeho a milosrdenstvím byv hnut při-
21 běh, padl na šíji jeho a políbil ho. * I
řekl jemu syn: Otče, zhřešil jsem proti
nebi a před tebou; aniž jsem hoden více
22 slouti synem tvým. * I řekl otec služeb-
níkům svým: Rychle přineste roucho to
první a oblecte jej a dejte prsten na ruku
23 jeho a obuv na nohy: * a přivedouce to
tele tučné zabíte, a hodujíce buďme ve-
24 seli: * nebo tento syn můj byl umřel a
zase ožil; byl zahynul a nalezen jest. I
25 počali veseli býti. * Byl pak syn jeho starší
na poli. A jda, když se přibližoval k domu,
uslyšel zpívání a hluk veselících se. * I 26
povolav jednoho ze služebníků otázal se, coby
to bylo. * A on řekl jemu: Bratr tvůj 27
přišel, i zabil otec tvůj tučné tele, že ho
zdravého přijal. * I rozhněval se on a 28
nechtěl tam vjíti. Otec pak jeho vyšed
prosil ho. * A on odpověděv řekl otci: 29
Aj, tolik let sloužím tobě a nikdy jsem
přikázaní tvého nepřestoupil, avšak nikdy
jsi mi nedal ani kozelce, abych s přátely
svými vesel pobyl. * Ale když syn tvůj 30
tento, kterýž prožral statek tvůj s nevěst-
kami, přišel, zabils jemu to tele tučné.
* A on řekl jemu: Synu, ty vždycky se 31
mnou jsi a všecky věci mé jsou tvé; * ale 32
veseliti a radovati se náleželo; nebo bratr
tvůj tento byl umřel a zase ožil, zahynul
byl a nalezen jest.

Hlava 16.

3. Napomíná Pán opět a) vůbec všech k dobročinnosti, b) obzvláštně pak 1. zákonníků, aby upustili od lakomství.

Pravil pak i učenníkům svým: Člo-
věk jeden byl bohatý, kterýž měl vlá-
daře a ten obžalován jest před ním, ja-
2 kožto ten, kterýž mrhal statek jeho. * I
povolav ho řekl jemu: Což to slyším o
tobě? Vydej počet z vládařství svého;
3 neb již nebudeš moci déle vládnouti. * I
dí vládař sám v sobě: Co učiním, teď
pán můj odjímá ode mne vládařství? Ko-
4 pati nemohu, žebrati se stydím. * Vím co
učiním, aby, když budu ssazen z vládař-
5 ství, přijali mne do svých domů. * I za-
volav jednoho každého dlužníka pána
svého řekl prvnímu: Jaks mnoho dlužen
pánu mému? * A on řekl: Sto tůn oleje. 6
I řekl mu: Vezmi listinu svou a sedna
rychle napiš padesát. * Potom druhému 7
řekl: Ty pak jaks mnoho dlužen? Kterýž
řekl: Sto korců pšenice. I dí mu: Vezmi
listinu svou a napiš osmdesát. * I po- 8
chválil ten Pán vládaře toho nepravého,
že sobě opatrně učinil; nebo synové to-
hoto světa opatrnější jsou, nežli synové
světla ve svých věcech. * I jáť pravím 9
vám: Čiňte sobě přátely z mamony ne-
pravosti, aby, když byste zhynuli, přijali
vás do oněch věčných stanů. * Kdožť 10
jest věrný v mále, i ve mnozeť věrný

---

18. *proti nebi*, t. proti Bohu, kterýž jest na nebi; aneb netoliko ty otče jsi svědkem mých nepravostí, ale i to nebe.

20. *šel*: přišel. — *opodál*: daleko. — *milosrdenstvím*: slitovalo se mu jeho. — *padl:* objal jej. — *šíji*: hrdlo.

22. *první*: nejpřednější, nejdražší. — *na nohy.* Více tento otec svému synu učinil, nežli on na to myslil a ovšem žádati směl. Také otec nebeský činí, že to, čehož věrní jeho potřebují, dává; a nad to více, nežli oni žádati umějí, jim přidává. Viz toho příklad při Šalomounovi III. Král. 3, 13.

24. *zahynul*: ztracen byl, tak níž v. 32.

27. *přijal*: dočekal.

28. *prosil ho*: napomínal, pobízel ho, t. aby domů šel a s nimi vesel byl.

29. *tolik let* etc. Podobné reptáky viz Mat. 20, 11.

31. *jsou tvé*, t. poněvadž bratr tvůj již svůj díl vzal, tedyť po mé smrti tobě náležeti budou. Aneb, tak mé věci tvé jsou, že jich tak volně jako já užíváš a v tom žádné překážky ode mne činěné sobě nemáš.

1. *vládaře*: správce, šafáře. — *mrhal*: rozptyloval, utrácel.

3. *teď*: aj, že, poněvadž.

4. *domů*, t. ti, jimž to pohodlí učiním, když jim nemalý díl dluhu odpustím.

8. *nepravého*: nepravostí, zlého, t. pochválil jeho opatrnost, a ne to jeho zlodějství, kteréhož se tu ještě dopustil. — *světa*, t. lidé tělesní a s světem spojení. — *světla*, t. lidé Duchem svatým osvícení.

9. *z mamony:* nepravé, oklamatelné, nestálé. Protož tu Pán ne k nějaké nepravosti, ale k činění z víry dobrých skutků a k udílení ze svého statku nestálého napomíná. Isai. 58, 7. — *zhynuli*, t. zemřeli. — *stanů*, t. do nebe, do něhož pobožní přijati jsouce vždycky s Pánem zůstávati budou. (I. Tes. 4, 17.)

10. *nepravý jest*, t. kdož v statku tělesném věrně vládne, ten také věrně o nebeské zboží pečuje.

jest: a kdož v mále jest nepravý, i ve
11 mnozeť nepravý jest. * Poněvadž tedy
v mamoně nepravé verní jste nebyli, spra-
12 vedlivého zboží kdo vám svěří? * A když
jste v cizím věrní nebyli, což vašeho jest,
13 kdo vám dá? * Nižádný čeledín nemůž
dvěma pánům sloužiti: nebť zajisté je-
dnoho nenáviděti bude a druhého milo-
vati aneb jednoho přidrží se a dru-
hým pohrdne. Nemůžete Bohu sloužiti a
mamoně.
14 Slyšeli pak toto všecko i fariseové,
kteříž byli lakomí, a posmívali se jemu.
15 * I dí jim: Vy jste, ježto se sami sprave-
dliví činíte před lidmi, ale Bůhť zná
srdce vaše; nebo což jest u lidí vysokého,
16 ohavnost jest před Bohem. * Zákon a
proroci až do Jana a od té chvíle krá-
lovství boží zvěstuje se a každý se do
17 něho násilně tiskne. * Snázeť jest zajisté
nebi i zemi pominouti, nežli v zákoně
18 jednomu slovci zahynouti. * Každý, kdož
propustí manželku svou a jinou pojímá,
cizoloží; a kdož propuštěnou od muže po-
jímá, cizoloží.
19 Byl pak člověk jeden bohatý a oblá-
čel se v šarlat a v kment a hodoval na
20 každý den stkvostně. * A byl také jeden
žebrák, jmenem Lazar, kterýžto ležel u
21 vrat jeho vředovitý, * žádaje nasycen býti
těmi drobty, kteříž padali se stolu bohatce
a žádný jemu nedával, ale i psi přicháze-
jíce lízali vředy jeho. * I stalo se, že ten 22
žebrák umřel a nesen jest od andělů do
lůna Abrahamova. Umřel pak i bohatec a
pohřben jest v pekle. * Potom v pekle po- 23
zdvih očí svých v mukách jsa, uzřel Abra-
hama zdaleka a Lazara v lůně jeho. * I 24
zvolav bohatec řekl: Otče Abrahame, smi-
luj se nade mnou a pošli Lazara, ať omočí
konec prstu svého ve vodě a svlaží jazyk
můj, nebo se mučím v tomto plameni. * I 25
řekl Abraham: Synu, rozpomeň se, žes ty
vzal dobré věci své v životě svém a La-
zar též zlé; nyní pak tento se těší, ale ty
se mučíš. * A nad to nade všecko mezi 26
námi a vámi propast veliká utvrzena jest,
aby ti, kteříž chtí odsud k vám jíti, ne-
mohli, ani od onud k nám přejíti. * I řekl: 27
Ale prosím tebe otče, aby ho poslal do
domu otce mého; * neboť mám pět bratrů, 28
ať jim svědčí, aby i oni nepřišli do tohoto
místa muk. * I řekl jemu Abraham: Ma- 29
jíť Mojžíše a proroky, nechť jich poslou-
chají. * A on řekl: Nic, otče Abrahame! 30
ale kdyby kdo zmrtvých šel k nim, bu-
dou pokání činiti. * I řekl mu: Poněvadž 31
Mojžíše a proroků neposlouchají, aniž, byť
kdo zmrtvých vstal, uvěří jemu.

Hlava 17.

Napomíná Pán 2. učenníků, aby a) ucházeli pohoršením, b) kořili se Bohu v službách svých; *B)* Dále pracoval také Pán I. v Samaří; tu 1. deset malomocných očistil; 2. mluvil a) o příští království svého.

Tedy řekl učenníkům: Není možné,
aby nepřišla pohoršení; ale běda tomu,
skrze kohož přicházejí. * Lépeby mu bylo, 2
aby žernov osličí vložen byl na hrdlo je-

---

11. *nebyli*, t. v statku tělesném častým ho neudílením věrně jste nevládli. — *spravedlivého*, Ř. pravého, t. stálého a věčného. — *svěří*, t. zdaliž se vám v tom Bůh moci bude dověřiti, žebyste věrně zboží jeho věčné, v evangelium zavřené, rozdělovali a tak věrní jeho vládařové byli.

12. *věrní*, t. v zboží časném, kteréž nebylo vaše, ale vám do času toliko od Boha svěřené. — *což* etc.: cožby dědičně vaše býti mělo, t. život věčný, kterýž věrných a vyvolených božích vlastní se nazývá, protože kdož ho dojde, ten jeho tak jako zboží časného na věky zbaven nebude.

13. *sloužiti*: viz Mat. 6, 24.

14. *kteříž* etc.: lakomci.

15. *spravedliví* etc.: ospravedlňujete. — *vysokého*: vzácného, t. podlé zdání a soudu lidského.

16. *Jana*, t. prorokovali (Mat. hl. 11.). Odkudž můžeme rozuměti tomu, že obřadové zákona starého konec svůj vzali při začátku služeb od Jana Křtitele konaných, jakožto toho, kterýž i křest z poručení božského na místo obřízky uvedl, i na Krista Pána pravdu obrazů ukazoval. Jan. 1, 36. — *tiskne*, t. kdož sobě to od Ducha Páně má dané.

17. *i zemi*, t. ne tak, aby to obé věčné býti nemělo, ale aby slavnou proměnu přijalo. Žlm. 101, 27. Isai. 65, 17. II. Pet. 3, 10. Poněvadž tedy jest slovo boží tak stálé a pevné, majíť pobožní v něm zaslíbeného života bezpečně očekávati; bezbožní pak hrozných pomst osvědčených se lekati.

19. *bohatý*. Kdoby byl ten člověk bohatý, nic Kristus Pán, jakž smyslí učitelé, proto neoznámil, aby ukázal, že památka a jmeno bezbožných v zapomenutí jsou před Bohem. Jestiť pak dvůj cíl toho kázaní Páně: 1) aby s jedné stránky učenníků svých údů církve svaté věrných jakkoli chudých a od fariseů boháčů nespravedlivě potupených zaslíbením věčného života potěšil; a s druhé stránky farisey bohaté, pyšné, lakomé, rozkošné a nemilosrdné osvědčením věčného zatracení předěsil. 2) Aby učení svého o stálosti zákona (výš ve verši 17.) předloženého i svědectvím Abrahamovým potvrdil. Níž v. 29.

22. *Abrahamova*, t. do nebe místa toho rozkoší a rozvlažení plného, kdež duše Abrahamova odpočívá. Jest pak to mluvení vzato od rodičů, kteříž dítky své buďto běháním ustalé aneb za nějakou příčinou kvílící na svůj klín berou a je pokojí.

ho a uvržen byl do moře, nežliby pohor-
3 šil jednoho z těchto maličkých. * Setřte
se! Zhřešil-liby pak proti tobě bratr tvůj,
potresci ho: a bude-liť toho želeti, odpusť
4 mu. * A byť pak sedmkrát za den zhře-
šil proti tobě a sedmkrát za den obrátil
se k tobě řka: Žel mi toho! odpusť mu.
5 I řekli apoštolé Pánu: Přispoř nám
6 víry! * I dí Pán: Kdybyste měli víru ja-
ko zrno horčičné, řekli byste této moruši:
Vykořeň se a přesaď se do moře, a upo-
7 slechlaby vás. * Kdo pak jest z vás maje
služebníka, ježto oře aneb pase dobytek,
aby jemu, kdyžby se s pole navrátil, hned
8 řekl: Pojď a seď za stůl? * Anobrž zdali
nedí jemu: Připrav, ať povečeřím, a opáše
se služ mi, až se najím a napím a potom
9 i ty jez a pí? * Zdali děkuje služebníku
tomu, že učinil to, což mu bylo rozkázáno?
10 * Nezdá mi se. Tak i vy, když učiníte
všecko, což vám přikázáno, rcete: Služeb-
níci neužiteční jsme, což jsme povinni
byli učiniti, učinili jsme.
11 I stalo se, když se bral do Jerusale-
12 ma, že šel skrze Samaří a Galilei. * A když
vcházel do nějakého městečka, potkalo se
s ním deset mužů malomocných, kteřížto
13 stáli zdaleka. * I pozdvihše hlasu řekli:
Ježíši přikazateli, smiluj se nad námi.
14 * Kteréžto on uzřev řekl jim: Jdouce u-
kažte se kněžím. I stalo se, když šli, že
očištěni jsou. * Jeden pak z nich uzřev, že 15
jest uzdraven, navrátil se s velikým hla-
sem velebě Boha * a padl na tvář k no- 16
houm jeho díky čině jemu: a ten byl Sa-
maritán. * I odpověděv Ježíš řekl: Zdaliž 17
jich deset není očištěno a kdež jich de-
vět? * Nenalezli se k tomu, aby vrátíce 18
se chválu Bohu vzdali, jediné cizozemec
tento! * I řekl jemu: Vstana jdi, víra tvá 19
tě uzdravila.
Byv pak otázán od fariseů: Kdy 20
přijde království boží? odpověděl jim a
řekl: Nepřijdeť království boží patrně,
* aniž řeknou: Aj tuto aneb aj tamto, 21
nebo aj království boží jestiť mezi vámi.
* I řekl učenníkům: Přijdou dnové, že 22
budete žádati viděti jeden den Syna člo-
věka, ale neuzříte. * A dějíť vám: Aj zde 23
aneb hle tamto! Ale nechoďte, aniž násle-
dujte! * Nebo jakožto blesk blýskající se 24
z jedné krajiny, kteráž pod nebem jest, až
do druhé, kteráž též pod nebem jest, svítí;
tak bude i Syn člověka ve dni svém. * Ale 25
nejprvé musí mnoho trpěti a zavržen býti
od národu tohoto. * A jakož se dálo za 26
dnů Noe, tak bude i za dnů Syna člověka.
* Jedli, pili, ženili se, vdávaly se až do 27
toho dne, v kterémžto Noe všel do korábu:
i přišla potopa a zahladila všecky. * A 28

Slove tedy to místo od Abrahama, otce věřících, lůnem Abrahamovým, protože Bůh svým vyvoleným po pracech ustalým a mnohými těžkostmi zbědovaným jako tu otec dítěti oddechnutí dává, a duším i tělům jejich odpočívati poroučí. Zjev. 14, 13.

24. *bohatec*, Ř. on. — *svlaží*: ochladí.

26. *mezi námi* etc., t. kteříž jsme v nebi, a mezi vámi, kteříž jste v pekle. — *propast*: rokle. — *utvrzena*: udělána. — *jíti*: dojíti.

28. *ať jim* etc. aby jim svědčil.

29. *proroky*, t. psání Mojžíšova a prorocká.

31. *uvěří*: co sobě říci dají, namluviti se dají.

1. *pohoršení*: viz Mat. 18, 7.

2. *vložen*: vstrčen, zavěšen.

3. *Šetřte se*: Varujte se, t. dávání pohoršení aneb jeho sobě sbírání. — *potresci*: přimluv jemu; viz Mat. 18, 15. — *bude-liť* etc.: usmyslí-liť sobě, obrátí-li se.

5. *víry*, t. poněvadž jsme toho ďábelství vyvrci nemohli (Mat. 17, 20.), přidej nám větších darů a rozmnož víru naši.

6. *horčičné*, viz Mat. 17, 20.

7. *maje*: jenž má, mělby. — *kdyžby*: jakž. — *seď*: posaď se.

10. *učinili jsme*, t. nic jsme na tobě nezasloužili sobě, ale toliko to jsme vykonali, což jsme dlužni a povinni byli.

11. *skrze*: prostředkem.

13. *přikazateli*: představený, předložený.

14. *kněžím*: ku kněžím je odeslal Pán pro ukázaní toho: 1) že on zákona božího a řádu dobrého rušit nepřišel (Lev. 13, 17. Mat. 5, 17.). 2) Aby oni podlé božího nařízení vděčnost prokázali (Lev. 14, 1. etc.) a ten skutek Kristův jim v známost uvedli. — *očištěni*, t. prvé nežli ku kněžím došli. To pak proto se stalo, aby vidíno bylo, že ne nějakými snažnostmi a pomocmi kněžskými, ale mocí Kristovou jsou očištěni, a ovšem pro ukázaní toho, že Pán i bez přítomnosti tělesné uzdravovati a cožkoli chce, dělati může. Podobně Mat. 8, 13.

15. *uzřev*: poznav.

16. *díky* etc.: děkuje.

20. *království b.*, t. Mesiáš, jehož království Bůh zaslíbil rozšířiti a na věky utvrditi (Dan. 2, 44. též 7, 27.) i tak pokojně říditi, aby vlk s beranem mohl v něm společně bydliti (Isai. 11, 6.). Na to pak království zákonníci doptávali se z posměchu, když to od Krista slýchali, an praví, že se království boží přiblížilo, v lepším pak se strany věcí tělesných spůsobu lidu israelského neviděli. — *patrně*, Ř. s šetřením, t. království Mesiášovo nebude oku slibné a slávou světa neb bohatstvím ozdobené.

21. *mezi vámi*, t. Kristus, kterýž své království zjevně a mocně v srdcích lidských vzdělává, kdybyste vy jen mezi vámi přebývajícího přijíti chtěli. Podobně Jan 1, 26.

22. *člověka*, t. v hrozných pokušeních a zámutcích jsouce postaveni. To pak začalo se plniti hned té noci, v níž Pán ráčil jat a svázán býti.

24. *svítí*: blyští, zableskuje se. — *ve dni* etc.: i v čas světla evangelia se zablesknutí, i ovšem v čas posledního příchodu na svět.

25. *nejprvé*: prvé před tím.

27. *zahladila*: na zahynutí přivedla.

též podobně jakž se dálo ve dnech Loto-
vých: jedli, pili, kupovali, prodávali, ště-
29 povali, stavěli: * ale dne toho, když vyšel
Lot ze Sodomy, dštil Bůh ohněm a sirou
30 s nebe a zahladil všecky. * Takť nápo-
dobně bude v ten den, když se Syn člo-
31 věka zjeví. * V ten den kdoby byl na
střeše a nádobí jeho v domě, nesstupuj,
aby je pobral: a kdo na poli, též nevra-
32 cuj se zase. * Pomněte na Lotovu
33 ženu. * Nebo kdožby koli hledal duši
svou zachovati, ztratíť ji; a kdožby ji koli
ztratil, obživíť ji. * Pravímť vám: V tu 34
noc budou dva na loži jednom, jeden bu-
de vzat a druhý opuštěn. * Dvě budou 35
mleti spolu, jedna bude vzata a druhá o-
puštěna; dva budou na poli, jeden bude
vzat a druhý opuštěn. * I odpověděvše 36
řekli jemu: Kde Pane? * On pak řekl 37
jim: Kdežť bude tělo, tamť se shromáždí
i orlice.

Hlava 18.

V Samaří mluvil též b) o modlitbách, c) o modlitebnicích; 3. dítkám požehnání dal; 4. o dobročinnosti a zlém užívání statků proti boháčům mluvil. II. Blíž Jericha, nebo 1. před Jerichem o své smrti předpovídal a slepého uzdravil.

Pověděl jim také i podobenství, kte-
rakby potřebí bylo vždycky se modliti a
2 neoblevovati, * řka: Byl jeden soudce v mě-
stě jednom, kterýž se Boha nebál a člo-
3 věka nestyděl. * Byla pak vdova jedna
v témž městě; i přišla k němu řkouc:
4 Pomsti mne nad protivníkem mým. * On
pak nechtěl za dlouhý čas. Ale potom řekl
sám v sobě: Ač se Boha nebojím, ani člo-
5 věka nestydím; * však že mi pokoje nedá
tato vdova, pomstím jí, aby naposledy při-
6 jdouc neuhaněla mne. * I dí Pán: Slyšte,
7 co praví ten soudce nepravý. * A cožby pak
Bůh nepomstil volených svých, volajících
k němu dnem i nocí, ačkoli i prodlévá
8 jim? * Pravímť vám, žeť jich brzo pomstí.
Ale když přijde Syn člověka, zdaliž na-
lezne víru na zemi?
9 I řekl také proti některým, kteříž
v sebe doufali, žeby spravedliví byli, ji-
ných sobě za nic nevážíce, podobenství
toto: * Dva muži vstupovali do chrámu, aby 10
se modlili, jeden fariseus a druhý celník.
* Fariseus stoje takto se sám v sobě mo- 11
dlil: Bože, děkuji tobě, že nejsem jako
jiní lidé, dráči, nespravedliví, cizoložníci a-
neb jako i tento celník. * Postím se dva- 12
krát do téhodne, desátky dávám ze všech
věcí, kterýmiž vládnu. * Celník pak zda- 13
leka stoje, nechtěl ani očí k nebi pozdvi-
hnouti, ale bil se v prsy své řka: Bože,
buď milostiv mně hříšnému. * Pravímť 14
vám: Odšel tento ospravedlněn jsa do do-
mu svého a ne onen; nebo každý, kdož
se povyšuje, bude ponížen; a kdož se poni-
žuje, bude povýšen.
Přinášeli také k němu i nemluvňátka, 15
aby se jich dotýkal. To viděvše učenníci
přimlouvali jim. * Ale Ježíš svolav je řekl: 16
Nechte dítek, ať jdou ke mně, a nebraňte

---

31. *nesstupuj*, t. k tomu čehož odběhl, viz Mat. 24, 17.
32. *ženu*, t. proto abyste aspoň ten příklad pomst božích na ni uvedených spatřujíce na líbosti těla i světa se neohlédali a k odřeknutým věcem nenavraceli; ale přímým se během k věčné slávě brali. Podobně výš 9, 62.
33. *ztratíť ji*: Mar. 10, 39. — *obživíť ji*: k životu přivede.
34. *opuštěn*, viz Mat. 24, 40.
35. *dva budou* etc. Někteří toto vypustili.
37. *tělo*: pastva. — *tamť* etc. viz Mat. 24, 28.
2. *kterýž* etc.: Boha se nebojící.
5. *pokoje* etc.: nevoli dělá. — *naposledy*: déle přicházejíc, do konce přicházejíc, to jest ustavičně, často na mne nabíhajíc. — *neuháněla*: nedotírala na mne, nepomlouvala mne.
7. *prodlévá*, t. dlouho trpí nepravosti ukrutníků.
8. *pomstí*, t. když se milosti jeho božské líbiti bude. Tu pak pomstu Pán nazývá rychlou, buď s strany bezbožných, jejichž ačkoli nepravosti Bůh dlouho snáší (výš v. 7.); avšak když k nim s pomstami přikračuje, zdá se jim, jako i onomu ďáblu (Mat. 8, 29.), že to příliš brzo činí: buď s strany Boha, u něhož i tisíc let jest kratičká chvíle jako jeden den (II. Pet. 3, 8.), a jakž jen čas od něho uložený přijde, hned bezbožníky s cesty skládá. Žlm. 36, 10., též 72, 19. Jer. 25, 12.
9. *v sebe* etc.: za ty se drželi, tak o sobě smyslili. — *podobenství*. To podobenství předložil i pro ukázaní toho, čím lidé své modlitby a jiné skutky dobré zhyzďují, i pro napomenutí k dověrnému se zvlášť při modlitbách na milosrdenství boží spouštění.
10. *Dva* etc.: dvě osoby.
11. *stoje*, t. odvrátě se od toho celného, jehož soudil býti za nečistého a za nehodného milosrdenství božího. — *dráči*: vydřiduchové.
13. *řka*: pravě. — *hříšnému*: hříšníku.
14. *a ne onen*: nad onoho.
15. *dotýkal*, t. na znamení toho, že jim darů duchovních i tělesných udělovati ráčí. — *jim*, t. těm, kteříž ty dítky přinášeli. Mar. 10, 13.
16. *je*, t. dítky. — *království b.*, t. podlé toho, že se k nim smlouva boží milostivá také vztahuje (Gen. 17, 7.); což jest mocným důvodem, že dítkám

jim; nebo takovýchť jest království boží.
17 * Amen pravím vám: Kdožby koli nepřijal
království božího jako dítě, nevejdeť nikoli
do něho.
18 I otázalo se ho jedno kníže řkouc: Mi-
stře dobrý, co čině život věčný obdržím?
19 * I řekl jemu Ježíš: Co mne nazýváš do-
brým? Žádný není dobrý než jediný to-
20 tiž Bůh. * Umíš přikázaní: Nezcizoložíš,
nezabiješ, nepokradeš, nepromluvíš křivého
svědectví, cti otce svého i matku svou.
21 * On pak řekl: Toho všeho ostříhal jsem
22 od své mladosti. * Ale slyšev to Ježíš ře-
kl mu: Ještěť se jednoho nedostává: vše-
cko, což máš, prodej a rozdej chudým a
budeš míti poklad v nebi: a pojď, následuj
23 mne. * On pak uslyšev to zarmoutil se;
24 byl zajisté bohatý velmi. * A viděv jej
Ježíš zarmouceného řekl: Aj, jak nesna-
dně ti, kdož statky mají, do království bo-
25 žího vejdou! * Snáze jest zajisté velbloudu
skrze jehelnou dírku projíti, nežli bohaté-
26 mu vjíti do království božího. * Tedy ře-
kli ti, kteříž to slyšeli: I kdož může spa-
27 sen býti? * A on dí: Co jest nemožného
28 u lidí, možné jest u Boha. * I řekl Petr:
Aj, my opustili jsme všecko a šli jsme za
29 tebou. * On pak řekl jim: Amen pravím
vám, že není žádného, kterýžby opustil
dům, neb rodiče, neb bratří, neb manželku,
neb dítky pro království boží, * aby ne- 30
vzal v tomto čase mnohem více, v budou-
cím pak věku života věčného.
Tedy pojav Ježíš dvanácte řekl jim: 31
Aj, vstupujeme do Jerusalema a naplníť se
všecko Synu člověka to, což psáno jest
skrze proroky. * Nebo vydán bude poha- 32
nům a bude posmíván a zlehčen, i uplván,
* a ubičujíce zamordují jej, ale on třetího 33
dne zmrtvých vstane. * Oni pak tomu 34
nic nerozuměli a bylo slovo to skryto
před nimi, aniž věděli, co se pravilo.
I stalo se, když se přibližoval k Jeri- 35
chu, slepý jeden seděl podlé cesty žebře.
* A slyšev zástup pomíjející otázal se, co- 36
by to bylo. * I oznámili jemu, že Ježíš 37
Nazaretský tudy jde. * I zvolal řka: Je- 38
žíši, Synu Davidův, smiluj se nade mnou!
* A ti, kteříž napřed šli, přimlouvali mu, 39
aby mlčel; ale on mnohem více volal: Sy-
nu Davidův, smiluj se nade mnou! * Tedy 40
zastaviv se Ježíš rozkázal ho k sobě při-
vesti. A když se přibližoval, otázal se ho
* řka: Co chceš, ať učiním? On pak dí: 41
Pane, ať vidím. * A Ježíš řekl jemu: Pro- 42
hlédni! Víra tvá tě uzdravila! * A ihned 43
prohlédl a šel za ním velebě Boha. A vše-
cken lid viděv to vzdal chválu Bohu.

Hlava 19.

2. V Jerichu a) Zachea vyzískal, b) posluchačů k věrnému se Pánu poddání napomínal. Docházeje Pán k Jerusalemu I. před městem 1. na hoře Olivetské na oslici a oslátko se posadil, 2. spatřiv město plakal nad ním; II. v městě pak 1. dne jednoho svatokupectví z chrámu vypudil.

A všed Ježíš bral se přes Jericho.
2 * A aj muž jmenem Zacheus a ten byl
3 vrchní nad celníky a byl bohatý. * I žá-
dostiv byl viděti Ježíše, kdoby byl, a ne-
mohl pro zástup, nebo postavy malé byl.
4 * A předběh napřed vstoupil na strom
planého fíku, aby jej viděl, neb tudy měl
5 jíti. * A když přišel k tomu místu, pohle-
děv zhůru Ježíš uzřel jej i řekl jemu:
Zachee, spěšně sstup dolů, nebo dnes
v domě tvém musím zůstati. * I sstoupil 6
rychle a přijal jej radostně. * A viděvše 7
to všickni reptali řkouce: K člověku hříš-
nému se obrátil. * Stoje pak Zacheus 8
řekl ku Pánu: Aj, polovici statku svého,
Pane, dávám chudým a oklamal-li jsem

---

křtem svatým slouženo býti má. Aneb takových jest království boží, t. dítkám v sprostnosti, pokoře, trpělivosti a nízkém o sobě smýšlení podobných. (Viz Mat. 19, 14.)

17. *dítě*, viz Mar. 10, 15.

18. *kníže*, t. člověk nějaký slavný, buď v moci duchovní neb světské postavený. — *obdržím*: viz Mar. 10, 17.

19. *Co* etc.: proč. — *dobrým*: viz Mat. 19, 17. — *než* etc.: než sám toliko Bůh.

20. *nepromluvíš*: nevydáš.

22. *jednoho*: jedno zůstává.

24. *nesnadně*: viz Mar. 10, 23.

28. *šli* etc.: následovali jsme tebe.

29. *kterýžby*: ježtoby.

30. *nevzal*: viz Mar. 10, 30.

31. *naplnít*: dokoná. — *proroky*, t. ne něco náhodou, ale což od Boha uloženo, to na něj dojde.

32. *zlehčen*, t. ze cti oloupen.

42. *uzdravila*: spasila.

2. *vrchní*: předložený, představený celníkův.

3. *žádostiv*, Ř. hledal. — *kdoby*: jaký.

5. *místu*, t. k tomu stromu, na nějž byl Zacheus vstoupil.

6. *radostně*: raduje se, s radostí.

7. *se obrátil*: na hospodu šel.

8. *Stoje*: zastaviv se, t. v mysli své toho, co mluviti má a jak se v svatém pokání před Bohem i lidmi ohlásí, pilně pováživ. — *oklamal-li*: vyšantročil-li jsem co na kom, utiskl-li jsem koho.

9 v čem koho, navracuji to čtvernásob. * I
dí jemu Ježíš: Dnes spasení stalo se do-
mu tomuto, protože i on jest syn Abra-
10 hamův: * nebo přišel Syn člověka, aby hle-
dal a spasil, což bylo zahynulo.
11 Toho když oni poslouchali, promluvil
k nim dále podobenství, protože byl blí-
zko od Jerusalema a že se oni domnívali,
žeby se hned mělo zjeviti království boží.
12 * I řekl: Člověk jeden rodu znameni-
tého odšel do daleké krajiny, aby přijal
13 království a zase se navrátil. * I povolav
desíti služebníků svých, dal jim deset hři-
ven a řekl jim: Kupčtež, dokudž nepřijdu.
14 * Měšťané pak jeho nenáviděli ho a po-
slali poselství za ním řkouce: Nechcemeť,
15 aby tento kraloval nad námi. * I stalo se,
když se navrátil přijav království, že roz-
kázal zavolati těch svých služebníků, kte-
rýmž byl dal peníze, aby zvěděl, jak kdo
16 mnoho získal. * I přišel první řka: Pane,
17 hřivna tvá deset hřiven získala. * I řekl
jemu: Měhoděk služebníče dobrý, že jsi
nad málem byl věrný, mějž moc nad de-
18 síti městy. * A druhý přišel řka: Pane,
19 hřivna tvá získala pět hřiven. * I tomu
20 řekl: I ty budiž nad pěti městy. * A jiný
přišel řka: Pane, aj tuť hřivna tvá, kte-
21 rouž jsem měl složenou v šátku: * nebo
jsem se bál tebe, ježto jsi člověk přísný;
béřeš, čeho jsi nepoložil a žneš, čeho jsi
22 nerozsíval. * I řekl jemu: Z úst tvých
soudím tebe, služebníče zlý. Věděl jsi, že
jsem já člověk přísný bera, což jsem ne-
položil, a žna, čehož jsem nerozsíval: * i
23 pročs tedy nedal peněz mých na stůl a
já přijda byl bych je vzal i s požitky. * I 24
řekl těm, kteříž tu stáli: Vezměte od něho
tu hřivnu a dejte tomu, kterýž má deset
hřiven. * I řekli jemu: Pane, máť deset 25
hřiven. * I dí jim: Jistě pravím vám, že 26
každému, kdož má, bude dáno; ale od to-
ho, kterýž nemá, i to což má, bude odjato.
* Ty pak nepřátely mé, kteříž nechtěli, 27
abych nad nimi kraloval, přiveďte sem a
zmordujte přede mnou. * To pověděv šel 28
napřed vstupuje k Jerusalemu.
I stalo se, když se přiblížil k Betfagi 29
a k Betanii, k hoře, kteráž slove Olivetská,
poslal dva učenníky své * řka: Jděte do 30
městečka, kteréž proti vám jest, do kteréž-
hožto vejdouce naleznete oslátko přiváza-
né, na němžto nikdy žádný z lidí neseděl:
odvěžtež je a přiveďte ke mně. * A optal- 31
liťby se vás kdo: Proč je odvazujete? tak
jemu díte: Protože Pán ho potřebuje.
* Tedy odšedše ti, kteříž byli posláni, na- 32
lezli tak, jakž jim byl pověděl. * A když 33
odvazovali to oslátko, řekli páni jeho k nim:
Proč odvazujete oslátko? * A oni řekli: 34
Pán ho potřebuje. * I přivedli je k Ježí- 35
šovi a vloživše roucha svá na to oslátko,
vsadili na ně Ježíše. * A když on jel, 36
stlali roucha svá na cestě. * Když se pak 37
již přibližoval k místu tomu, kudyž schá-
zejí s hory Olivetské, počalo všecko množ-
ství učenníků radostně chváliti Boha hla-
sem velikým ze všech divů, kteréž byli
viděli, * řkouce: Požehnaný Král, jenž se 38
béře ve jmenu Páně: pokoj na nebi a
sláva na výsostech. * Ale někteří z fari- 39
seů, kteříž tu byli v zástupu, řekli jemu:

---

9. *protože:* poněvadž i ten (Zacheus). J. ten dům. — *Abrahamův*, t. jest z počtu božích vyvolených a šlepějemi víry pobožnosti Abrahamovými kráčí (Řím. 4, 12.). Nebo sic jinak tělesným synem Abrahamovým býti, skutků pak jeho nečiniti, není dosti k spasení. Jan 8, 40.

10. *což* etc.: zahynulé věci.

11. *domnívali*, t. domnívali se tu přítomní, že proto Pán do Jerusalema jde, aby tělesné království tam ujal a takovým králem byl jako David a Šalomoun.

12. *znamenitého*, t. Kristus, kterýž s strany rození věčného i časného z rodu znamenitého pošel. — *krajiny*, t. do nebe. To pak nebe proto dalekou krajinou nazývá, aby myšlénky těch, kteříž smyslili, že on hned království nějaké tělesné ujme, porazil a ukázal, že v prodleném čase teprv k soudu živých i mrtvých přijde; ano že velmi daleký a rozdílný jest spůsob království jeho od království časného a tělesného. — *přijal*: se uvázal v království.

13. *Kupčtež*: kupectví neb obchod veďte.

14. *nenáviděli* t. Židé, kteříž Pána nepřijali (Jan 1, 11.); alebrž že jejich králem není, jeho se odčítali (Jan 19, 15.), a potom i apoštolům, aby ve jmenu jeho nekázali a jim ho za krále nevystavovali, s pohrůžkou přikazovali (Skut. 4, 5. 18.) a tak jako za ním, aby nad nimi nekraloval, posýlali.

15. *kterýmž*: jimž. — *získal*: kdo co vydělal.

16. *získala*: viz Mat. 25, 20.

17. *Měhoděk*: Bohpomozi. — *málem*, viz Mat. 25, 21. — *městy*: viz Mat. 24, 47.

22. *nerozsíval:* viz Mat. 25, 26.

23. *na stůl*, t. penězoměncům. — *s požitky*: ziskem.

24. *od něho*: mu.

26. *bude dáno.* Jiní dokládají: a budeť míti velikou hojnost. — *nemá*, t. když toho neužívá, jest mu to tak platno, jakoby nic neměl, aneb bude jemu odjato i to, což se domnívá míti, výš 8, 18.

27. *Ty*: Ony.

28. *napřed*: před nimi, t. k smrti, nic se jí nelekaje.

29. *když*: jakž.

30. *odvěžtež*: odvížíce.

32. *ti kteříž* etc.: poslaní.

33. *Proč*: Co.

35. *vloživše*: vrhše, vmetavše.

37. *divů*: mocí, zázraků.

38. *jenž se* etc.: beroucí se.

40 Mistře, potresci učenníků svých! * I odpo-
věděv řekl jim: Pravímť vám, budou-li tito
mlčeti, kamení hned bude volati.
41 A když se přiblížil, uzřev město pla-
42 kal nad ním, * řka: O kdyby poznalo i
ty a to aspoň v takový tento den tvůj,
kteréby věci ku pokoji tobě byly, ale skry-
43 toť jest to nyní před očima tvýma! * Ne-
bo přijdou na tě dnové, v nichž obklíčí tě
nepřátelé tvoji náspem a oblehnou tebe a
44 souží tě se všech stran * a se zemí
srovnají tě i syny tvé v tobě, a neostavíť
v tobě kamene na kameni, protože jsi
nepoznalo času navštívení svého. * A všed 45
do chrámu počal vymítati prodavače a ku-
pce z něho, * řka jim: Psáno jest: Dům 46
můj dům modlitby jest, vy jste jej pak
učinili peleší lotrovskou. * I učil na ka- 47
ždý den v chrámě. Biskupové pak a zá-
konníci i přední v lidu hledali ho zahla-
diti: * ale nenalezli, coby jemu učinili; 48
nebo všecken lid jej sobě liboval poslou-
chaje ho.

Hlava 20.

2. Jiného dne a) s nepřátely činiti maje Pán α) nechtěl jim pověditi, čí mocí to činí, β) nevděčnost jejich obvinil, γ) dotazy i Herodianů i Saduceů zahanbil, δ) své osoby a slávy zastával. b) Na jiné pozor dávaje α) učenníkům svým zákonníků učení ošklivil.

I stalo se těch dnů v jeden den, když
on učil lid v chrámě a kázal evangelium,
že přišli k tomu biskupové a zákonníci se
2 staršími, * i řekli jemu: Pověz nám, ja-
kou mocí tyto věci činíš, aneb kdo jest
3 ten, kterýž tobě tuto moc dal? * I odpo-
věděv řekl jim: Otážiť se i já vás na je-
4 dnu věc, protož pověztež mi, * křest Janův
5 s nebe-li byl čili z lidí? * Oni pak uva-
žovali to mezi sebou řkouce: Jestližeby-
chom řekli: S nebe, díť: Pročež jste tedy
6 neuvěřili jemu? * Pakli díme: Z lidí, lid
všecken ukamenuje nás, neb cele tak drží,
7 že Jan jest prorok. * I odpověděli: Že ne-
8 vědí, odkud byl. * I řekl jim Ježíš: Aniž
já vám povím, jakou mocí toto činím.
9 I počal lidu praviti podobenství toto:
Člověk jeden štípil vinici a pronajal jí
vinařům a sám odšel přes pole na dlouhé
10 časy. * A v čas slušný poslal k těm vina-
řům služebníka, aby užitek z vinice dali
jemu. Ti pak vinaři zmrskavše jej pustili
prázdna. * I poslal druhého služebníka: 11
oni pak i toho zmrzkavše a uhaněvše pustili
prázdna. * I poslal zase třetího: ale oni i 12
toho zranivše vystrčili ven. * Tedy řekl Pán 13
té vinice: Co učiním? Pošli svého milého
Syna, snad když toho uzří, ustydnou se.
* Ale vinaři uzřevše jej rozmlouvali mezi 14
sebou řkouce: Tentoť jest dědic, pojďte, za-
bíme jej, aby naše bylo to dědictví. * A 15
vystrčivše jej ven z vinice zamordovali.
Což tedy učiní jim Pán té vinice? * Přijde 16
a vyhladí vinaře ty a dá vinici jiným. To
uslyševše řekli: Odstup to. * Ale on po- 17
hleděv na ně řekl: Co jest pak to, což
napsáno jest: Kámen, kterýmž pohrdli sta-
vitelé, ten učiněn jest v hlavu úhelní.
* Každý, kdož padne na ten kámen, roz- 18
razí se: a na kohožby on upadl, potřeť
jej. * I hledali biskupové a zákonníci, 19
jakby naň vztáhli ruce v tu hodinu, ale
báli se lidu; nebo porozuměli, žeby na ně
mluvil podobenství to.

---

40. *budou-li* etc.: jestližeby tito mlčeli.

42. *i ty*, t. aspoň ty, ježto tobě mimo jiné obzvláštně spasitel zaslibován i dán. Aneb kdyby poznalo i ty, t. své budoucí bídy, jako jiná města poznala, i sobě v čas usmyslila, čehož příklad viz při Ninive. Jon. 3, 5. — *den tvůj*, t. v tomto téměř posledním tebe navštívení, a příčin tobě ku pokání dávání. — *kteréby* etc., t. to cožby ku pokoji tvému náleželo, t. aby věrou poznalo i přijalo toho, to jest Spasitele, v němž tvé všecko dobré jest složeno.

43. *náspem*, J. valem.

44. *se zemí*: s prstí tě smísí. — *neostavíť*, J. nenechajíť. — *navštívení*, t. od Boha, a to buď skrze proroky, buď skrze mne Syna jeho.

45. *prodavače*: ty kteříž tu prodávali a kupovali.

46. *řka*: pravě. — *lotrovskou*: lotrů.

47. *každý den*: ve dne. Neboť k večeru ven z města jinám odcházel. Mat. 21, 17. Mar. 11. 19.

48. *jej sobě* etc.: držel se jeho, hrnul se k němu.

2. *mocí*: viz Mat. 21, 23.

3. *i já*: viz Mat. 21, 24. — *protož* etc.: dejtež mi odpověď.

4. *Janův*, t. poslání Jana Křtitele a jeho celé přisluhování má-li svůj původ z Boha čili z lidí.

9. *vinici*: viz Isai. 5, 1. — *odšel*: nebyl doma za mnohé časy, šel na dalekou cestu, viz Mat. 21, 33.

10. *vinaři*: viz Mat. 21, 35. — *pustili*: odeslali.

11. *uhaněvše*, J. zohavivše.

12. *vystrčili*: vyhodili, vyhnali.

14. *Tentoť*: Tototě. — *dědictví*: viz Mat. 21, 38.

17. *úhelní*: úhlu, viz Mat. 21, 42.

19. *hodinu*: chvíli.

20. *ukládajíce*, Ř. střehouce (ho), šetříce, t. polapiti ho chtějíce a příhodného času k tomu hledajíce. — *zvědače*: neupřímé (lidi), pokladače. — *čili*, t. za ty se vystavovali, jakoby povinné spra-

20 Tedy ukládajíce o něm poslali zvě-
dače, kteřížby se spravedlivými činili,
aby ho polapili v řeči a potom jej vydali
21 vrchnosti a v moc vládařovu. * I otá-
zali se ho řkouce: Mistře, víme, že právě
mluvíš a učíš a nepřijímáš osoby, ale
22 v pravdě cestě boží učíš. * Sluší-li nám
23 daň dávati císaři čili nic? * Ale Ježíš
rozuměje chytrosti jejich dí jim: Co mne
24 pokoušíte? * Ukažte mi peníz. Čí má
obraz a nápis? I odpověděvše řekli: Cí-
25 sařův. * On pak řekl jim: Dejtež tedy, co
jest císařovo, císaři, a což jest božího,
26 Bohu! * I nemohli ho za slovo popadnouti
před lidem a divíce se odpovědi jeho
umlkli.

27 Přistoupivše pak někteří ze saduceů,
kteříž odpírají býti vzkříšení, otázali se
28 ho * řkouce: Mistře, Mojžíš napsal nám:
Kdyby bratr něčí umřel, maje manželku
a umřelby bez dětí, aby ji pojal bratr
jeho za manželku a vzbudil símě bratru
29 svému. * I bylo sedm bratří a první po-
30 jav ženu, umřel bez dětí, * i pojal druhý
31 tu ženu a umřel i ten bez dětí. * Potom
třetí pojal ji, též i všech těch sedm; a ne-
32 zůstavivše dětí zemřeli. * Nejposléze po
33 všech umřela i ta žena. * Protož při vzkří-
šení kterého z nich bude ta žena? poně-
34 vadž sedm jich mělo ji za manželku. * A
odpovídaje řekl jim Ježíš: Synové tohoto
věku žení se a vdávají: * ale ti, kteříž 35
hodni jmíni budou dosáhnouti onoho věku
a vzkříšení zmrtvých, ani se ženiti nebu-
dou, ani vdávati: * nebo ani umírati více 36
nebudou moci; andělům zajisté rovni bu-
dou a jsou synové boží, poněvadž jsou
synové vzkříšení. * A že mrtví vstanou 37
zmrtvých, i Mojžíš ukázal při onom kři,
když nazývá Pána Bohem Abrahamovým
a Bohem Isakovým a Bohem Jakobovým.
* Bůhť pak není mrtvých, ale živých; ne- 38
bo všickni jsou jemu živi. * Tedy odpo- 39
věděvše někteří ze zákonníků řekli: Mi-
stře, dobře jsi pověděl. * I nesměli se je- 40
ho na nic více tázati.

On pak řekl jim: Kterak někteří pra- 41
ví Krista býti synem Davidovým * a sám 42
David praví v knihách žalmových: Řekl
Pán Pánu mému: Seď na pravici mé,
* ažť i položím nepřátely tvé v podnož 43
nohou tvých. * Poněvadž David jej Pánem 44
nazývá, i kterak syn jeho jest?

I řekl učenníkům svým přede vším 45
lidem: * Varujte se zákonníků, kteříž rádi 46
chodí v krásném rouše a milují pozdra-
vování na trzích a přední stolice v ško-
lách a první místo na večeřích, * kteříž 47
zžírají domy vdovské pod zámyslem dlouhé
modlitby. Tiť vezmou těžší odsouzení.

Hlava 21.

β) U pokladnice vdovy chudé dobročinnost schválil Pán. III. Za městem 1. předpovídaje o zkáze města i světa s ukázaním znamení 2. napomenul jich, aby a) dobré mysli k Bohu jsouce b) v bdění svatém čekali příští jeho. Tak zajisté učil Pán přicházeje do Jerusalema.

A pohleděv uzřel lidi bohaté, kteříž
2 metali dary své do pokladnice. * Uzřel
pak i jednu vdovu chudičkou, ana uvrhla
3 tam dva malé penízky, * i řekl: V pravdě
pravím vám, že vdova tato chudá více
4 uvrhla, nežli všickni jiní. * Nebo všickni
tito z toho, což jim zbývalo, dali dary Bohu;
tato pak ze své chudoby všecku živnost
svou, kterouž měla, uvrhla.

A když někteří pravili o chrámu, kte- 5
rakby kamením pěkným i jinými okrasa-
mi ozdoben byl, řekl: * Načež se to dí- 6

---

vedlnosti v zákoně zavřené obhájcové byli a na nepravosti se dívati nemohli.

28. *Kdyby*: Umřel-liby.

34. *věku*, t. lidé na tomto světě ještě přebývající.

35. *dosáhnouti*: dojíti. — *ženiti* etc.: žení.

36. *budou*, Ř. jsou. — *vzkříšení*, t. jsou účastníci blaženého vzkříšení a dědicové života věčného, k němuž i zmrtvých vstanou. Nebo ačkoli bezbožní také vzkříšeni budou; avšak to vzkříšení vlastněji smrtí nežli životem slouti může.

37. *vstanou*: vzkříšeni budou. — *při onom* etc.: u onoho kře. — *Pána*: Hospodina, viz Mat. 22, 32.

41. *Kterak*: Jak jest to. — *někteří*: zákonníci.

42. *v knihách*: v knize Žalmů.

43. *položím*: učiním z nich podnož.

46. *Varujte*: Šetřte se. — *rouše*, t. v zvláštním kroji, jakýž muži pobožní a zvláště proroci někteří nosívali (Zach. 13, 4.), fariseové pak jejich opice k zastření svých nepravostí a sobě se zalibování jich v tom následovali a tak se v anděla světlosti proměňovali.

47. *vdovské*: vdov. — *pod zám.*: a obmyslně, tvárně dlouho se modlí. — *Tiť* etc.: těmť bude tíže na soudu.

1. *pohleděv*, viz Mar. 12, 41. — *do pokladnice*, t. do truhly k té potřebě tam postavené; což kdy a za jakou příčinou bylo nařízeno, viz o tom IV. Král. 12, 9. 10.

4. *dali*: vrhli v dar Bohu.

5. *okrasami*: dary, nadanými věcmi, t. kteréž v chrámě někteří zavěšovali na památku.

váte? Přijdouť dnové, v nichžto nebude
zůstaven kámen na kameni, kterýžby nebyl
7 zbořen. * I otázali se ho řkouce: Mistře,
kdy to bude, a které znamení bude, když
8 se to bude míti státi? * On pak řekl:
Vizte, abyste nebyli svedeni; nebo mnozí
přijdou ve jmenu mém řkouce: Já jsem
Kristus a čas se blíží, protož nepostupujte
9 po nich! * Když pak uslyšíte o válkách
a různicích, nestrachujte se: neboť musí
to prvé býti, ale ne ihned bude konec.
10 * Tehdy pravil jim: Povstaneť národ
proti národu a království proti království:
11 * a zemětřesení veliká budou po místech
a hladové a morové, hrůzy i zázrakové
12 s nebe velicí. * Ale před tím přede vším
vztáhnou ruce své na vás a protivovati se
vám budou, vydávajíce vás do sborův a
žalářův, vodíce ku králům a k vládařům
13 pro jmeno mé. * A toť se vám díti bude
14 na svědectví. * Protož složtež to v srdcích
svých, abyste se nestarali, kterak byste od-
15 povídati měli. * Ját zajisté dám vám
ústa a moudrost, kteréžto nebudou moci
odolati, ani proti ní ostáti všickni pro-
16 tivníci vaši. * Budete pak zrazováni i
od rodičů a od bratří, od příbuzných i
17 od přátel, a zmordují některé z vás: * a
budete v nenávisti u všechněch pro jmeno
18 mé; * ale ani vlas s hlavy vaší nikoli ne-
19 zahyne. * V trpělivosti zvé vládněte du-
20 šemi svými. * Když pak uzříte obležený
od vojska Jerusalem, tehdy vězte, žeť se při-
21 blížilo zkažení jeho. * A tedy ti, kdož jsou v
Judstvě, utíkejte k horám, a kdo uprostřed ně-
ho, vyjděte, a kteří v končinách, nevcházejte
do něho. * Neboť ti budou dnové pomsty, aby 22
se naplnilo všecko, což psáno jest. * Ale běda 23
těhotným a těm, kteréž kojí v těch dnech:
neboť bude dav veliký v této zemi a hněv boží
v lidu tomto. * I padati budou ostrostí meče 24
a zjímaní vedeni budou mezi všecky ná-
rody, a Jerusalem tlačen bude od pohanů,
dokudž se nenaplní časové pohanů.
I budouť znamení na slunci a na 25
měsíci i na hvězdách a na zemi ssoužení
národů nevědoucích se kam díti, když
zvuk vydá moře a vlnobití: * tak že 26
zmrtvějí lidé pro strach a pro očekávání
těch věcí, kteréž přijdou na vešken svět;
nebo moci nebeské pohybovati se budou.
* A tehdyť uzří syna člověka, an se béře 27
v oblaku s mocí a slávou velikou. * A 28
když se toto počne díti, pohleďtež a po-
zdvihnětež hlav svých; protože se při-
bližuje vykoupení vaše. * I pověděl jim 29
podobenství: Patřte na fíkový strom i na
všecka stromoví. * Když se již pučí, vi- 30
douce to sami to znáte, že blízko jest již
léto: * takž i vy, když uzříte, any se tyto 31
věci dějí, věztež, že blízko jest království
boží. * Amen pravím vám, že nepomine 32
věk tento, ažť se toto všecko stane. * Nebe 33
a země pominou, ale slova má nepominou.
Pilně se varujte, aby snad nebyla ob- 34
tížena srdce vaše obžerstvím a opilstvím
a pečováním o tento život, a vnáhle
přikvačilby vás ten den: * nebo jako o- 35
sidlo přijde na všecky, jenž přebývají na
tváři vší země. * Protož bděte všelikého 36

---

9. *různicích*: bouřkách, rozbrojích.
11. *zázrakové:* divové, Ř. znamení, t. hněvu božího.
12. *vztáhnou*: uvrhou, t. zjímají vás.
13. *svědectví*, t. tím osvědčeno bude před Bohem i lidmi, jakož vašich nepřátel ukrutenství a za ním valící se na ně metly boží, tak i vaše při pravdě čisté stálost, kterouž Bohu chováte i věrnost.
14. *odpovídati*: počet vydávati.
15. *ústa*, t. výmluvnost, čehož nemalý díl splněn při svatém Petrovi a Janovi i Štěpánovi. Skut. hl. 4. též 7.
19. *dušemi*, t. ve všem tom, cožkoli na vás přijde, trpělivě se mějte, a to s dobrou myslí neste, a tak svými náklonnostmi vládnouti umějte. Podobně I. Tes. 4, 4.
20. *obležený:* ana Jerusalem vojska oblehla. — *zkažení*: zpuštění.
21. *vyjděte*: vyběhněte. — *v končinách*: na pomezích, v zemích, t. po všech městečkách. — *do něho*, t. do Jerusalema, jakž obyčejně v čas války do měst hlavních z jiných měst, městeček a ze vsí pro bezpečnost utíkávají.
22. *budou*: jsou.
23. *hněv* b., t. pomsty a pokuty, kteréž z hněvu božího svůj původ mají.
24. *ostrostí*. Ř. ústy. — *tlačen*: šlapán. — *pohanů*, t. dokudž čas nepřijde, aby také ti pohané trestáni a někteří z nich k víře přivedeni byli. Řím. 11, 25. Aneb dokudž ten čas nepřijde, aby pohané Jerusalema dobyli a jej opanovali.
25. *znamení*: *zázrakové*, t. na osvědčení blízkého dne soudného. Divnáť pak jest to boží dobrota, že on prvé nežli s svými metlami k světu přikračuje, znamení svá pro napomenutí jeho ku pokání ukazuje a jako své posly před sebou posýlá. — *se kam díti*: co činiti.
26. *zmrtvějí*: schnouti budou. — *přijdou*: přikvačí, zachvátí. — *moci* etc., t. nebe velmi pevné a mocné, viz Mat. 24, 29.; aneb vojska nebeská, t. slunce, měsíc, hvězdy, planety; což všecko jako nějaké vojsko jest na nebi pěkně sšikováno. Gen. 2, 1. — *pohybovati*: chvíti.
27. *an se* etc.: beroucího se.
28. *pohleďtež*: vzhlédnětež, t. dobré mysli buďte a to i hlavy pozdvižením pronášejte.
32. *věk* t. národ, koleno, rodina. — *stane*, t. což jest o zkažení Jerusalema předpověděno.
33. *pominou*, t. snáze nežli slova má.
34. *Pilně* etc.: pilni sebe buďte, mějte se na péči, buďte nad sebou bedliví. — *obžerstvím*: přecpáváním se aneb ožralstvím, z něhož bolest hlavy pochází. — *o tento* etc.: o živnosti.

času modlíce se, abyste hodni byli ujíti
všech těch věcí, kteréž se budou díti, a
postaviti se před Synem člověka.
37 I býval ve dne v chrámě uče; ale
v noci vycházeje přebýval na hoře, kteráž
slove Olivetská. * A všecken lid na úsvitě 38
přicházel k němu do chrámu, aby ho po-
slouchal.

Hlava 22.

Potom hned k smrti se hotovil a oddal Pán. *A*) Hotovil se, jednaje I. s učenníky 1. předpovídá o smrti své, 2. starozákonní svátosti konec učiniti chtěje 3. ustanovil novozákonní svátost večeře Páně; 4. stýště sobě do zrádce, 5. učenníkům výstrahu dává. II. S otcem v modlitbě za potokem Cedron. *B*) Oddal se k smrti, nebo dopustil se I. jíti zradou Jidášovou, II. odsouditi na soudu 1) duchovním, kdežto a) zběř Petra trápila, b) biskupové Pánu α) v dotazích křivi, β) v odpovědech jeho netrpélivi jsou.

Přibližoval se pak svátek přesnic, jenž
2 slove velikonoc. * I hledali biskupové a
zákonníci, kterakby jej vyhladili; nebo o-
3 bávali se lidu. * Tedy vstoupil satan do
Jidáše příjmím Iskariotského, kterýž byl
4 z počtu dvanácti. * A on odšed mluvil
s biskupy a úřadníky nad chrámem, kterakby
5 ho jim zradil. * I zradovali se a smluvili
6 se s ním, že mu chtí peníze dáti, * a on také
jim přiřekl; i hledal příhodného času, aby
ho jim zradil bez zástupu.
7 Tedy přišel den přesnic, v kterémžto
8 zabit měl býti beránek. * I poslal Ježíš
Petra a Jana řka: Jdouce připravte nám
9 beránka, abychom jedli. * A oni řekli
10 mu: Kde chceš, ať připravíme? * On pak
řekl jim: Ai, když vcházeti budete do
města, potkáť vás člověk džbán vody nesa;
jdětež za ním do domu, do kteréhož vejde,
11 * a díte hospodáři toho domu: Vzkazuje
tobě mistr: Kde jest síň, kdežto bude jísti
12 beránka s učenníky svými? * A onť vám
ukáže večeřadlo veliké podlažené: tam
13 připravte! * I odšedše nalezli, jakž jim po-
14 věděl; a připravili beránka. * A když
přišel čas večeře, posadil se za stůl a dva-
15 nácte apoštolů s ním. * I řekl jim: Žá-
dostí žádal jsem tohoto beránka jísti s vámi
prvé, nežbych já trpěl. * Nebo pravím 16
vám, žeť ho již více nebudu jísti, ažť se
naplní v království božím. * A vzav číši 17
a díky činiv řekl: Vezměte ji a dělte
mezi sebou. * Neboť pravím vám, že ne- 18
budu píti z plodu vinného kořene, ažť
království boží přijde. * A vzav chléb a 19
díky činiv lámal a dal jim řka: To jest
tělo mé, kteréž se za vás dává. To čiňte
na mou památku. * Takž také dal jim i 20
číši, když bylo po večeři, řka: Tato číše
jest ta nová smlouva v mé krvi, kteráž se
za vás vylévá. * Ale ai, ruka zrádce mého 21
se mnou jest za stolem. * A Syn zajisté 22
člověka jde, takž jakž jest uloženo o něm;
ale běda člověku tomu, kterýž ho zrazuje.
* Tedy oni počali vyhledávati mezi sebou, 23
kdoby z nich byl, kterýžby to měl učiniti.
Stal se pak i svár mezi nimi, kdoby 24
z nich zdál se býti největší. * On pak 25
řekl jim: Králové národů panují nad nimi
a kteříž moc mají nad nimi, dobrodincové
slovou. * Ale vy ne tak; nýbrž kdož nej- 26
větší jest mezi vámi, budiž jako nejmenší;
a kdož vůdce jest, budiž jako sloužící.
* Nebo kdo větší jest, ten-li, kterýž sedí, 27

---

36. *ujíti*, t. samou pouhou milostí boží. — *postaviti se*, t. státi s doufáním, anobrž ostáti na soudu s dobrým svědomím.
37. *Olivetská*: Olivová.
1. *velikonoc*, viz Mat. 26, 5.
2. *vyhladili*: zamordovali.
6. *zástupu*, t. bez nějakého rozbroje aneb bez přítomnosti zástupů, kteříž se Krista přidrželi. Protož příhodného času šetřil, aby na něj připadl, když sám s učenníky v zahradě býti ráčil.
7. *beránek*: Pascha (viz Exod. 12, 12.) t. podlé božího v zákoně poručení (Exod. 12, 6.), kteréž však Židé svými ustanoveními zrušili. (Mat. 26, 17.)
11. *síň*: pokoj, schrana, místo příhodné.
12. *večeřadlo*: horní síň, palác.
15. *Žádostí* etc., t. velice jsem žádostiv byl. Vidíť se tuto, že Kristus Pán žádostiv jest našeho spasení. Nebo ačkoli věděl, že při té památce má ohavně z světa sveden býti, avšak neustoupil, ale s potěšením toho času čekal.
16. *jísti*, t. již jest to poslední velikonoc mého bytu na světě a hodu beránka slavení; viz Mat. 26, 29. — *naplní*, t. ten obraz již k svému splnění přijde a pravda jeho, to jest, zabití beránka našeho velikonočního Krista Ježíše a připravení dokonalého hodování v království božím, jenž jest církev svatá, se zjeví. I. Kor. 5, 7. 8.
17. *dělte*: podělte se jím.
18. *vinného kořene*: révu.
20. *číše*, t. víno v tomto kalichu k této zvláštní službě oddané a posvěcené. — *smlouva*, t. jest té nové smlouvy skrze proroky předpovídané (Jer. 31, 31. etc.) pevná jistota, pečeť a svědectví. — *v mé krvi*, t. mou krví spůsobena a utvrzena.
21. *ruka* etc., t. úkladové, usilování a lest zrádce mého.
22. *běda* etc., viz Mat. 26, 24.
24. *svár*: nesnáz ze závidění prvotnosti.
25. *nad nimi*, t. nad těmi národy. — *dobrodincové*: ochráncové.
26. *nejmenší*: nejmladší. — *vůdce*: přední. — *sloužící*: Mat. 20, 26.

čili ten, kterýž slouží? Zdali ne ten, kterýž
sedí? Ale já mezi vámi jsem jako ten,
28 kterýž slouží. * Vy pak jste ti, kteříž jste
29 v mých pokušeních se mnou zůstali: * a
já vám spůsobuji, jakož mi spůsobil Otec
30 můj království, *abyste jedli a pili za stolem
mým v království mém a seděli na sto-
licích soudíce dvanáctero pokolení israelské.
31 I řekl Pán: Šimone, Šimone, ai satan
vyprosil vás, aby vás tříbil jako pšenici:
32 * ale jáť jsem prosil za tebe, aby nezhy-
nula víra tvá; a ty někdy obrátě se po-
33 tvrzuj bratří svých. * A on řekl jemu:
Pane, s tebou hotov jsem i do žaláře i
34 na smrt jíti. * On pak dí: Pravím tobě Petře,
nezazpíváť dnes kohout, až prvé třikrát
35 zapříš, že neznáš mne. I řekl jim: * Když
jsem vás posýlal bez pytlíka a bez mošny
a bez obuvi, zdali jste v čem nedostatek
36 měli? * A oni řekli: V ničemž. Tedy dí
jim: Ale nyní kdo má pytlík, vezmi jej
a též i mošnu: a kdož meče nemá, prodej
37 sukni svou a kup sobě. * Nebo pravím
vám, že se ještě to písmo naplniti musí
na mně: A s nešlechetnými počten jest.
Nebo ty věci, kteréž psány jsou o mně,
38 konec berou. * Oni pak řekli: Pane, aj
dva meče tuť. A on řekl jim: Dostiť jest.
39 A vyšed šel podlé obyčeje svého na
horu Olivovou a šli za ním i učenníci je-
40 ho. * A když přišel na místo, řekl jim:
41 Modlte se, abyste nevešli v pokušení. * A
sám vzdáliv se od nich, jakoby mohl ka-
menem dohoditi, a poklek na kolena mo-
dlil se, * řka: Otče, chceš-li přenes číši 42
tuto ode mne: ale však ne má vůle, ale
tvá staň se. * I ukázal se jemu an- 43
děl s nebe posiluje ho. A jsa v boji těla
s duchem horlivěji se modlil. * I učiněn 44
jest pot jeho jako krůpě krve tekoucí na
zemi. * A vstav od modlitby a přišed k 45
učenníkům nalezl je, ani spí zármutkem.
* I řekl jim: Co spíte? Vstaňte a mo- 46
dlte se, abyste nevešli v pokušení.
A když on ještě mluvil, aj zástup a 47
ten, kterýž sloul Jidáš, jeden ze dvanácti,
šel napřed a přiblížil se k Ježíšovi, aby
jej políbil. * Ježíš pak řekl jemu: Jidáši, 48
políbením Syna člověka zrazuješ? * A vi- 49
douce ti, kteříž při něm byli, k čemu se chýlí,
řekli jemu: Pane, budeme-liž bíti mečem?
* I udeřil jeden z nich služebníka bisku- 50
pova a uťal ucho jeho pravé. * A Jíežš 51
odpověděv řekl: Nechtež, až potud! A do-
tkna se ucha jeho uzdravil jej. * I dí Je- 52
žíš těm, kteříž přišli na něho, biskupům a
úředníkům chrámu a starším: Jako na lo-
tra vyšli jste s meči a s kyji? * Ježto 53
na každý den býval jsem s vámi v chrá-
mě a nevztáhli jste rukou na mne: ale to-
toť jest ta vaše hodina a moc temnosti.
A oni javše jej vedli ho a uvedli do 54
domu biskupova; Petr pak šel za ním zda-
leka. * A když zanítili oheň u prostřed sí- 55
ně a posadili se vůkol, sedl Petr mezi ně.
* A uzřevši ho jedna děvečka, an sedí u 56
ohně, a pilně naň pohleděvši řekla: I tento
byl s ním. * On pak zapřel ho řka: Ženo, 57

---

29. *spůsobuji*: odkazuji, kšaftuji. — *království*, t. abyste spolu se mnou radosti, cti a slávy nebeské užívali. Aneb jakoby řekl: Jakož mne Otec můj ne za nějakého tělesného krále korunoval, ale kázati a církve vzdělávati mne poslal: tak i já touž moc vám svěřuji, poroučím a s ní vás království mého, jenž jest církev svatá, vzdělávat posýlám (Jan 20, 21), a potom království svého nebeského vás účastníky učiním; avšak ne jinou cestou k tomu přijdete, než kterouž mne Otec můj vyměřil a spůsobil, abych, chtěl-li jsem kralovati, musil také trpěti. Isai 53, 10. Níž 24, 26.

30. *v království*, t. abyste povinnost svou věrně vykonajíce radosti nebeské se mnou užívali, anobrž při posledním soudu jako se mnou spolu rádní a soudcové byli; viz Mat. 19, 28.

31. *Šimone.* K svatému Petrovi Pán proto obzvláštně řeč obrátil, že toho mimo jiné apoštoly potřeboval, poněvadž mimo jiné tíže měl padnouti, avšak zase povstana jiným v stálosti za příklad býti. — *pšenici*, t. na to se ďábel všecken vydá, aby vás z víry vyvrátil a rozptýlil, tak abyste, coby na něm bylo, nikdy nepovstali a zase shromážděni nebyli.

36. *kup sobě.* Tím mluvením ukazuje hrozná na apoštoly a jiné věrné valící se nebezpečenství. Jakoby tedy Pán takto řekl: Poněvadž se vám chce panovati a bojovati, budete míti duchovních bojů dosti, až se vám s nimi nejednou steskne a bíd v hrdlo naleje. A protož zanechte myšlení na království a bojování tělesné, ale raději hledíce na mé opatrování předešlé mně se dověřte, v mečích pak, v střelbě a jiných nástrojích válečných naděje neskládejte.

37. *konec berou*: dokonávají.

38. *Dostiť jest*, t. na tom, že jsem vám o těch nebezpečenstvích napověděl, nyní dosti mějte a řečí mých v duchovním smyslu míněných tělesně sobě nevykládejte a tudížť to, jakbyste mnoho svým hrdinstvím spravili, uhlédáte, když kam kdo ví i s těmi meči utečete a hlavy své nikam vyskytnouti smíti nebudete.

41. *vzdáliv*: odtrh, t. s velikou žalostí srdce svého, tak jako milí přátelé jedni od druhých, zvláště pak v čas zarmoucený nerádi od sebe daleko bývají.

42. *staň se*: buď.

43. *jsa* etc.: snášeje přetěžký boj a jsa v úzkosti. — *v boji*: zkormoucení náramném.

45. *k učenníkům.* Někteří dokládají: svým. — *zármutkem*: hořem, pro truchlost, truchlostí.

49. *k čemu*: co se děje, k čemu se podobá.

51. *dotkna*: dotek, jakž se doteki.

55. *síně*: dvoru.

56. *ohně*, Ř. světla.

58 neznám ho! * A po malé chvíli jiný vida
jej řekl: I ty z nich jsi! Petr pak řekl:
59 O člověče, nejsem! * A potom asi po je-
dné hodině jiný potvrzoval řka: V pravdě
i tento s ním byl; nebo také galilejský
60 jest. * I řekl Petr: Člověče, nevím co pra-
víš. A hned, když on ještě mluvil, kohout
61 zazpíval. * I obrátiv se Pán pohleděl na
Petra. I rozpomenul se Petr na slovo Páně,
kterak jemu byl řekl, že prvé než kohout
zazpívá, třikrát mne zapříš. * I vyšed ven
62 Petr plakal hořce.
63 Muži pak ti, kteříž drželi Ježíše, po-
64 smívali se jemu tepouce ho, * a zakrýva-
jíce ho bili jej v tvář a tázali se ho řkouce:
Prorokuj, kdo jest, kterýž tebe udeřil? * A 65
jiného mnoho rouhájíce se mluvili proti
němu.
A když byl den, sešli se starší lidu a 66
biskupové a zákonníci, a uvedli ho do ra-
dy své řkouce: Jsi-li ty Kristus, pověz
nám. * I dí jim: Povím-li vám, nikoli ne- 67
uvěříte: * a pakli se vás co otíži, neodpovíte 68
mi, ani nepropustíte. * Ale od této chvíle 69
Syn člověka sedne na pravici moci boží.
* I řekli všickni: Tedy jsi ty Syn boží? 70
On pak řekl jim: Vy pravíte; nebo já
jsem. * A oni řekli: Což ještě potřebuje- 71
me svědectví? však jsme sami slyšeli z úst
jeho.

Hlava 23.

Pán odsouzen na soudu 2) světském, kdežto slyšel Pán a) žalobu křivou, b) úsudek nespravedlivý. Potom dopustil se Pán III. i ukřižovati. Tehdáž na kříži *A*) za živobytí svého 1. vymlouval nepřátely své, 2. slyšel bezpráví nejedna, 3. přijal lotra pozdě kajícího, 4. oplakán jest od stvoření; *B*) po smrti své a) setníka obrátil, b) dal se Josefovi pohřbíti.

Tehdy povstavši všecko to množství
2 jich uvedli jej ku Pilatovi. * A počali
naň žalovati řkouce: Tohoto jsme nalezli,
an převrací lid a brání daně dávati císaři,
3 pravě se býti Kristem králem. * Pilat pak
otázal se ho řka: Jsi-liž ty král ten ži-
dovský? A on odpověděv řekl jemu: Ty
4 pravíš! * I dí Pilat biskupům a zástupům:
Žádné viny nenalézám na tomto člověku.
5 * Oni pak více se rozmáhali v křiku řkou-
ce: Bouří lid, uče po všem Judstvě, po-
6 čav od Galilee až sem. * Tedy Pilat usly-
šev o Galilei otázal se, byl-liby člověk
7 galilejský? * A když zvěděl, žeby byl
z panství Herodesova, poslal jej k Hero-
desovi, kterýž také v Jerusalemě byl v ty
dni.
8 Herodes pak uzřev Ježíše zradoval se
velmi; nebo dávno žádal viděti jej, proto-
že mnoho o něm slýchal a nadál se, že
nějaký div uzří od něho učiněný. * I tá- 9
zal se ho mnohými řečmi; ale on jemu nic
neodpovídal. * Stáli pak tu biskupové a 10
zákonníci tuze na něj žalujíce. * A po- 11
hrdna jím Herodes se svým rytířstvem, a
naposmívav se jemu oblékl jej v roucho
bílé, i odeslal zase ku Pilatovi. * I uči- 12
něni jsou přátelé Pilat s Herodesem v ten
den; nebo před tím nepřátelé byli vespo-
lek.
Pilat pak svolav biskupy a úřadné 13
osoby i lid, * řekl jim: Dali jste mi tohoto 14
člověka, jakoby lid odvracel po sobě, a aj,
já před vámi vyptávaje se ho žádné viny
jsem nenalezl na tom člověku ve všem tom,
což na něj žalujete. * Ano ani Herodes; 15

---

70. *Vy pravíte*, t. dobře pravíte, čemuž já neodpírám. Mar. 14, 62., viz Mat. 26, 64. — *nebo* etc.: že bych já byl.

2. *lid*: národ. — *císaři.* Zjevně tuto otce svého, t. ďábla Židé v klamu následují. (Jan 8, 44.) Nebo v dobré paměti to býti ještě mohlo, že Pán Kristus rozkázal dávati, což jest božího Bohu a co císařovo císaři (Mat. 22, 21.). Odkudž se vidí: 1. že Pán bez viny trpěl. 2. Veliká nevděčnost toho lidu, že v takovém množství ani jeden se nenašel, kterýžby Pána zastal a těm křivdařům klam v ústa vecpal. 3. Že jest to dávní nepřátel pravdy boží povaha, aby na věrné služebníky výborně o moci světa smýšlející, to že se proti ní brojí, nestydatě sčítali. Takť o Eliášovi pravili, že on lid bouří, (III. Král. 18, 17.), o Nabatovi, že zlořečil Bohu a králi. III. Král. 21, 10. — *králem*, t. pomazaným na království.

3. *Jsi-liš*: Ty-li jsi král ten židovský, t. kteréhož oni očekávají a Mesiášem neb Kristem nazývají. — *pravíš*, t. dobře pravíš, čemuž ani já neodpírám.

7. *z panství*, Ř. z moci Herodesovy, t. z panství Herodesova, aneb nad nímž Herodes měl moc. — *k Herodesovi*, t. chtěje tak poctivě odsuzování Krista Pána zniknouti. — *v ty dni*: na ten čas.

9. *tázal:* mnoho příčin k mluvení dával. — *neodpovídal*, t. proto, žeby při něm nic nespravil: protož před svini perel metati nechtěl. Mat. 7, 6.

10. *tuze*: ustavičně, snažně.

11. *oblékl:* obléká. — *bílé*, t. k jeho lehkosti. Nebo u Římanů obyčej býval ty, kteříž k úřadům povoláni bývali, v roucho bílé oblácěti, odkudž slouli kandidáti, aby tou bílou a čistou barvou pomoc se jim k upřímnosti a věrnosti dála. Tuto pak Herodes Pána, jakoby se on neřádně na království třel, z potupy v takové roucho obléci dal a z něho sobě hříčku učinil.

14. *odvracel*: převracel. — *vyptávaje*: dobývaje toho na něm. — *což* etc.: z čehož vy jej viníte.

nebo odeslal jsem vás k němu; a aj, nic
16 hodného smrti nestalo se jemu. * Protož
17 potrestaje propustím ho. * Musíval pak
propouštěti jim v svátek jednoho vězně:
18 * protož zkřiklo spolu všecko množství
řkouce: Zahlaď tohoto a propusť nám Ba-
19 rabbáše, * kterýž byl pro bouřku nějakou
v městě učiněnou a pro vraždu vsazen do
20 žaláře. * Tedy Pilat opět mluvil k nim
21 chtěje propustiti Ježíše, * a oni vždy volali
22 řkouce: Ukřižuj ho, ukřižuj. * A on po
třetí řekl jim: Což pak zlého učinil tento?
Jáť žádné příčiny smrti nenalézám na něm:
23 protož potrestaje propustím ho. * Oni pak
předse dotírali na něj křikem velikým žá-
dajíce, aby byl ukřižován, a rozmáhali se
24 hlasové jejich i biskupů. * Pilat přisoudil,
25 aby se naplnila žádost jejich. * I propustil
jim toho, kterýž pro bouřku a vraždu vsa-
zen byl do žaláře, za něhož prosili; ale
26 Ježíše vydal k vůli jejich. * A když jej
vedli, chytivše Šimona nějakého Cyrenen-
ského jdoucího s pole, vložili na něj kříž,
27 aby jej nesl za Ježíšem. * I šlo za ním
veliké množství lidu i žen, kteréžto pla-
28 kaly a kvílily ho. * A obrátiv se k nim
Ježíš vece: Dcery jerusalemské, neplačtež
nade mnou; ale raději samy nad sebou
29 plačte a nad svými dětmi! * Neb aj, dno-
vé jdou, v nichžto řeknou: Blahoslavené
neplodné, a břicha, kteráž nerodila, a prsy,
30 kteréž nekrmily. * Tehdyť počnou říci k ho-
rám: Padněte na nás! a pahrbkům: Při-
31 kryjte nás! * Nebo poněvadž na zeleném
dřevě toto se děje, i co pak bude na su-
chém?
32 Vedeni pak byli i jiní dva zločinci,
33 aby spolu s ním byli ukřižováni. * A když
přišli na místo, kteréž slove popravištné,
tu jej ukřižovali i ty zločince, jednoho na
pravici, druhého pak na levici. * Tedy Je- 34
žíš řekl: Otče, odpusť jim; neboť nevědí,
co činí. A rozdělivše roucho jeho metali
o ně los. * I stál lid dívaje se a posmí- 35
vali se jemu biskupové s nimi, řkouce:
Jinýmť spomáhal; nechať pomůže sám sobě,
jestliže on jest Kristus ten boží zvole-
ný. * Posmívali se pak jemu i žoldnéři, 36
přistupujíce a octa podávajíce jemu * a ří- 37
kajíce: Jsi-li ty král ten židovský, spomo-
žiž sám sobě. * A byl také i nápis napsa- 38
ný nad ním literami řeckými, latinskými
a židovskými: Tento jest král židovský.
* Jeden pak z těch zločinců, kteříž s ním 39
viseli, rouhal se jemu řka: Jsi-li ty Kri-
stus, spomožiž sobě i nám. * A odpověděv 40
druhý trestal ho řka: Ani ty se Boha ne-
bojíš, ježto jsi v témž potupení? * Myť 41
zajisté spravedlivě trpíme; nebo hodnou
pomstu za skutky své béřeme; ale tento
nic zlého neučinil. * I dí Ježíšovi: Pane, 42
rozpomeň se na mne, když přijdeš do krá-
lovství svého. * I řekl mu Ježíš: Amen 43
pravím tobě: Dnes budeš se mnou v ráji.
A bylo okolo hodiny šesté: i stala se 44
tma po vší zemi až do hodiny deváté. * I 45
zatmělo se slunce, a opona chrámova roz-
trhla se na poly. * A zvolav Ježíš hlasem 46
velikým řekl: Otče, v ruce tvé poroučím
ducha svého. A to pověděv umřel.
A viděv setník, co se stalo, velebil 47
Boha řka: Jistě člověk tento spravedlivý
byl. * A všickni zástupové přítomní tomu 48
divadlu, hledíce na to co se dálo, tepouce
prsy své navracovali se. * Stáli pak vši- 49
ckni známí jeho zdaleka hledíce na to, i
ženy, kteréž byly přišly za ním z Galilee.
A aj, muž jmenem Josef, jeden z úřa- 50

---

16. *potrestaje*: pokáraje, t. ubičuje neb zmrskaje. Jan 19, 1.

17. *jednoho* etc., t. na památku lidu israelského z Egypta vysvobození, a jakoby chtěli následovati Boha v milosrdenství. Ale jak to náležitě bylo činěno, z toho se může souditi, když se ví, že Bůh hodných smrti nekázal propouštěti, anobrž kdož je propouštěli neb čím pomáhali, na takové hrozné pomsty uvodil. (I. Král. 15, 20 etc., III. Král. 20, 42.)

18. *Zahlaď:* vezmi.

19. *bouřku*: svádu.

21. *volali*: vykřikovali.

23. *dotírali*: naléhali. — *rozmáhali:* zsilovali, zmocňovali.

26. *s pole*, J. ze vsi. — *kříž*: viz Mat. 27, 32.

27. *kvílily*: naříkaly.

28. *nade mnou*, t. příčinou mou.

31. *na suchém*, Ř. vlhkém, mízku v sobě majícím, t. poněvadž já ten výsledek z kořene Jesse pošlý a hojné ovoce nesoucí (Isai. 11, 1.) pro hříchy lidu svého smrt podstupuji; ovšemť vy bezbožníci žádného ovoce pobožnosti nepřinášející pomst božích pro své hříchy neujdete.

34. *činí*, t. mnozí mezi nimi. Skut. 3, 17. II. Kor. 2, 8.

35. *s nimi*, t. s tím lidem. — *zvolený*, t. k tomu, aby byl Mesiášem.

38. *židovskými*: hebrejskými. — *židovský*: judský.

40. *nebojíš*, t. netoliko ti křižovníci jsou boží bázně prázdni, když tomuto bídnému bídy a trápení svým posměchem přidávati smějí; ale což jest divnějšího a hroznějšího, i ty, kterýž podobné podnikáš trestání.

41. *hodnou*: hodné věci za to, což jsme činili. — *zlého:* neslušného.

43. *v ráji*, t. s strany duše v nebi v místě rozkošném, jakáž tam někdy na počátku světa byla zahrada v Eden. Gen. 2, 8. Nebo ráj tuto béře se za nebe. Podobně II. Kor. 22, 4.

44. *stala* etc.: zatmělo se, viz Mat. 27, 45.

45. *na poly*: v půly.

46. *poroučím:* pokládám, skládám. — *umřel*: skonal, pustil duši.

51 du, muž dobrý a spravedlivý, * kterýž byl
nepovolil radě a skutku jejich, rodem z Ari-
matie města judského, kterýžto také oče-
52 kával království božího; * ten přistoupiv
53 ku Pilatovi vyprosil tělo Ježíšovo. * A slo-
živ je s kříže obvinul v plátno čisté a po-
choval je v hrobě vytesaném v skále,
v kterémž ještě nikdy nebyl žádný pocho-
ván. * A byl den připravování a sobota 54
se začínala. * Šedše pak také za ním že- 55
ny, kteréž byly s Ježíšem přišly z Galilee,
pohleděly na hrob a kterak pochováno bylo
tělo jeho. * Vrátivše se pak připravily 56
vonné věci a masti: ale v sobotu odpoči-
nuly podlé přikázaní.

Hlava 24.

Oslavení svého důvod postavil Pán A) vzkříšení své, jehož dotvrdil skrze 1. anděly ženám, 2. sebe a ven ze shromáždění α) na cestě dvěma do Emaus jdoucím a β) Petrovi, b) v shromáždění pak α) v Jerusalemě a β) v Betanii; B) vstoupení své na nebesa, jehož poctil 1. udělením požehnání učenníkům, 2 viditelným se v slávu odbíráním, 3. svědomí učenníků k dobrému nastrojením.

První pak den po sobotě velmi ráno
šly k hrobu nesouce vonné věci, kteréž
byly připravily, a některé jiné byly spolu
2 s nimi. * I nalezly kámen od hrobu:
3 * a všedše tam nenalezly těla Pána Ježíše.
4 * I stalo se, když ony se toho užasly, aj,
muži dva postavili se podlé nich v rouše
5 stkvoucím. * Když se pak ony bály a
sklonily tváři své k zemi, řekli jim: Co
6 hledáte živého s mrtvými? * Neníť ho tuto;
ale vstalť jest. Rozpomeňte se, kterak mlu-
7 vil vám, když ještě v Galilei byl, * řka:
Že Syn člověka musí vydán býti v ruce
hříšných lidí a ukřižován býti a v třetí
8 den zmrtvých vstáti. * I rozpomenuly se
9 na slova jeho. * A navrátivše se od hrobu
zvěstovaly to všecko těm jedenácti učenní-
10 kům i jiným všechněm. * Byly pak ženy
ty: Maria Magdalena a Johanna a Maria
matka Jakubova a jiné některé s nimi,
11 kteréž vypravovaly to apoštolům. * Ale
oni měli za bláznovství slova jejich a
12 nevěřili jim. * Tedy Petr vstav běžel
k hrobu; a pohleděv do něho uzřel pro-
stěradla, ana sama leží; i odšel divě se
sám v sobě, co se to stalo.

A aj, dva z nich šli toho dne do mě- 13
stečka, kteréž bylo vzdálí od Jerusalema
honů šedesáte, jemuž jmeno Emaus. * A 14
rozmlouvali vespolek o těch všech věcech,
kteréž se byly staly. * I stalo se, když 15
rozmlouvali a sebe se otazovali, že i Ježíš
přiblíživ se k nim šel s nimi. * Ale oči 16
jejich držány byly, aby ho nepoznali. * I 17
řekl jim: Které jsou to věci, o nichž rozjí-
máte vespolek jdouce a proč jste smutní?
* A odpověděv jeden, kterémuž jmeno 18
Kleofáš, řekl jemu: Ty sám jeden jsi z pří-
chozích do Jerusalema, ježtos nezvěděl, co
se stalo v něm těchto dnů? * Kterýmžto 19
on řekl: I co? Oni pak řekli jemu: Co
se stalo s Ježíšem Nazaretským, kterýž byl
muž prorok, mocný v slově i v skutku
před Bohem i přede vším lidem: * totiž 20
kterak jej vydali biskupové a knížata na-
še na odsouzení k smrti, i ukřižovali jej.
* My pak jsme se nadáli, žeby on měl 21
vykoupiti Israele; ale nyní tomu všemu
třetí den jest, jakž se to stalo. * Ale i že- 22
ny některé z našich zděsily nás, kteréž
ráno byly u hrobu, * a nenalezše těla jeho 23
přišly pravíce, že také vidění andělské

---

50. *úřadu*: rádná osoba, senator.

54. *den* etc.: pátek. — *sobota*: svátek se začínal, Ř. zabřeskoval, t. brzo nastati měl.

55. *za ním*, t. za Josefem. — *byly*, Ř. s ním, t. s Ježíšem. Mar. 15, 41.

1. *po sobotě*: toho téhodne. — *velmi ráno*: když zasvítávalo, zabřeskovalo se, Ř. v hluboké zasvítávání, t. ještě po tmě. Jan 20, 1. — *věci*: masti.

4. *užasly*: zděsily, zstrašily; když zstrašeny jsouce to rozjímaly. — *v rouše*: v oděvu blyštícím se, odění rouchem stkvoucím.

5. *sklonily*: sklopily. — *s mrtvými*: mezi mrtvými.

11. *nevěřili jim*, t. aby Pán zmrtvých vstal. To pak připomíná se, 1. pro větší vážnost svědectví apoštolského, když se to vidí, že oni toho sobě, což kázali, nesmyslili, anobrž po prvé tomu sami nevěřili, až mocnými důvody na hlavu přemoženi byli. (Níž. v. 39.) 2. Pro vymalování lidské tvrdosti, z níž Pán své učenníky trestal. Mar. 16, 16.

14. *o těch*: o tom, co se bylo zběhlo.

16. *držány*, t. od Krista Pána tak spravovány a zatemněny, aby ho ti učenníci poznati nemohli. — *nepoznali*, t. proto, aby jich zkusil, řeči jejich vyslechl a pro nevěru potrestal.

17. *věci*: řeči — *smutní*: zasmušilí.

18. *Ty sám* etc.: žádného není v Jerusalemě, ježtoby o tom nevěděl, leč ty sám.

19. *v slově*, t. v svém učení. — *lidem*, t. podlé soudu a svědectví božího i lidského.

20. *knížata*: vrchnosti, úřad. — *na odsouzení*: aby odsoudili jej na smrt.

21. *ale nyní*: ale nad to nade všecko, k tomu ke všemu.

22. *zděsily*: zstrašily. — *ráno*: na úsvitě.

23. *andělské*: andělů. — *žeby* etc.: jej živa býti.

24 viděly, kteřížto praví, žeby živ byl. * I
chodili někteří z našich k hrobu, a nalezli
tak, jakž pravily ženy; ale jeho neviděli.
25 * Tedy on řekl jim: O blázni a zpozdilí
srdcem k věření všemu tomu, což mluvili
26 proroci! * Zdaliž nemusil těch věcí trpěti
27 Kristus a tak vjíti v slávu svou? * A po-
čav od Mojžíše a všech proroků vykládal
jim všecka ta písma, kteráž o něm byla.
28 * A v tom přiblížili se k městečku, do
kteréhož šli; a on potrh se, jakoby chtěl
29 dále jíti. * Ale oni přinutili ho řkouce:
Zůstaň s námi; nebo se již připozdívá a
den se nachýlil. I všel, aby s nimi zůstal.
30 * I stalo se, když seděl s nimi za stolem,
vzav chléb dodrořečil, a lámaje podával
31 jim. * I otevříny jsou oči jejich, a poznali
32 ho; on pak zmizel od nich. * I řekli ve-
spolek: Zdaliž srdce naše v nás nehořelo,
když mluvil nám na cestě a když otvíral
33 nám písma? * A vstavše v tu hodinu,
vrátili se do Jerusalema a nalezli shro-
mážděných těch jedenácte a ty, kteříž s ni-
34 mi byli, * ani praví: Že vstal Pán právě
35 a ukázal se Šimonovi! * I vypravovali oni
také to, co se stalo na cestě a kterak ho
poznali v lámání chleba.
36 A když oni o tom rozmlouvali, posta-
vil se Ježíš u prostřed nich a řekl jim:
37 Pokoj vám!jáť jsem, nebojte se. * Oni pak
zhrozivše se a přestrašeni byvše domní-
38 vali se, že ducha viděli. * I dí jim: Co se
strašíte a proč myšlení vstupují na srdce
vaše? * Vizte ruce mé i nohy mé; já za- 39
jisté jsem ten: dotýkejte se mne a vizte;
neboť duch těla a kostí nemá, jako mne
vidíte míti. * A pověděv to ukázal jim 40
ruce i nohy. * Když pak oni ještě nevě- 41
řili pro radost, ale divili se, řekl jim:
Máte-li tu něco, ježtoby se pojedlo? * A 42
oni podali jemu kusu ryby pečené a plá-
stu strdi. * A vzav to pojedl před nimi, 43
ostatky dal jim * a řekl jim: Tatoť jsou 44
slova, kteráž jsem mluvil vám, ještě byv
s vámi: Že se musí naplniti všecko, což
psáno jest v zákoně Mojžíšově a v pro-
rocích i v žalmích o mně. * Tedy otevřel 45
jim mysl, aby rozuměli písmům. * A 46
řekl jim: Takť jest psáno a tak musil
Kristus trpěti a třetího dne zmrtvých
vstáti; * a aby bylo kázáno ve jmenu 47
jeho pokání a odpuštění hříchů mezi
všemi národy, počna od Jerusalema.
Vy jste pak svědkové toho. * A aj, 48 49
já pošli zaslíbení Otce svého na vás: vy
pak čekejte v městě Jerusalemě, dokudž
nebudete oblečeni mocí s výsosti. * I vy- 50
vedl je ven až do Betanie a pozdvih rukou
svých dal jim požehnání. * I stalo se, 51
když jim žehnal, bral se od nich a nesen
jest do nebe. * A oni poklonivše se jemu 52
navrátili se do Jerusalema s radostí veli-
kou. * A byli vždycky v chrámě chválíce 53
a dobrořečíce Boha. Amen.

---

25. *blázni*, t. protože řečem prorockým místa nedáváte.

31. *otevříny*, t. osvíceny a zdravým soudem obdařeny. — *zmizel*: pojednou v okamžení odšel, odjat jest od nich, nebylo ho viděti, t. (když odšel, od nich aneb jak se říká, ztratil se od nich, t. těch učenníků na jeho přítomnosti tělesné příliš mnoho zakládajících, opět Pán oči zdržel i zrak jejich ztupil, aby od nich dříve, nežliby oni shlédli. odšel, jako i tam někdy v smrtelném jsa ještě těle, Nazaretským učinil; výš 4, 29, 30. Odšel pak tuto pojednou od svých učenníků proto, aby jich o jeho tělesném bytu na světě smýšlejících v tom scestném smyslu více neutvrdil a svůj rychlý odchod v nebe ukázal, anobrž jejich zřetel tam za sebou obrátil.

32. *otvíral*: vykládal. Jakoby řekli: Že jsme pak tak hloupí byli, abychom po tom jeho kázaní mocném, netoliko uši, ale i srdce naše pronikajícím, kdo jest, nesoudili, ježto hned srdce naše nám pravilo, že Pán jest.

33. *v tu hodinu*: hned.

35. *v lámání*, t. když chléb lámal.

39. *dotýkejte*: makejte.

41. *něco*: nějakou krmičku.

45. *mysl*: rozum, t. Ducha svatého jim udělením. Jan 20, 22.

47. *a aby* etc.: a kázáno býti. — *mezi* etc.: všechněm národům. Por. Skut. 5, 31.

48. *toho*: těch věcí.

49. *zaslíbení* etc., t. Ducha svatého (Skut. 1, 4. 5.), kteréhož Otec nebeský dávati zaslíbil. Ezech. 36, 31. Joel 2, 28. — *čekejte*: buďte, Ř. seďte, t. po mém na nebesa vstoupení a vašem se z Galilee navrácení. — *s výsosti*, t. pokudž na vás Duch svatý s nebe nesstoupí, vás dary potřebnými neobdáří a vás v zbroj k přemáhání všeho toho, což jest Bohu odporného (II. Kor. 10, 4.), nezobláčí. Podobně Soud. 6, 34.

50. *Betanie*, t. na horu Olivovou (Skut. 1, 12.), od níž se Kristus Pán na oslátku k smrti bráti ráčil (Mat. 21, 1.) a potom z ní na nebe vstoupil. — *a pozdvih*: pozdvihna. — *dal* etc., t. žehnal jim, dobrořečil, rozžehnal se s nimi.

51. *bral*: vzdálen jest od nich. — *nesen*: nesl se.

52. *do Jerusalema*, t. jakž jim Kristus poručil, výš v. 49.

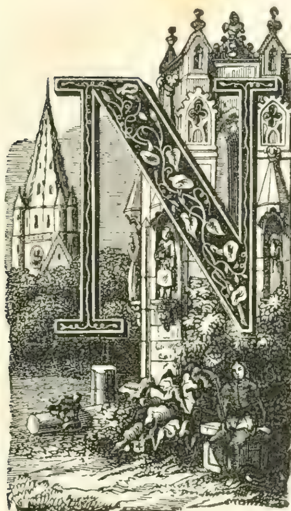
53. *vždycky*: obyčejně.

Evangelium podlé sepsání sv. Jana.

Jakož jiní evangelistové Páně, tak i svatý Jan slouží všechněm nám ku poznání i požívaní Pána Ježíše Krista se strany jeho I. *osoby*, kteráž jest přirození dvojího, božského i lidského. Nebo že Kristus Pán netoliko jest člověk, ale také i pravý Bůh, potvrzuje toho, jakož jeho věčnost a skutkové jeho božští, kteříž jsou od něho v stvoření všech věcí i všeho tvoru v bytu chování a ve vykoupení lidského pokolení zřetelné prokázaní: tak i Jan Křtitel svým čtverým svědectvím (hl. 1.). II. *Úřadu*, nebo úřadové a práce ukazují to, kdo jsou jaké osoby. Vlastní pak práce neb úřad Krista jest, rušiti a kaziti skutky ďáblovy. Rušilť pak ty skutky Kristus Pán svým učením, svými zázraky, svým usmrcením i zmrtvých vstáním. Kteréžto částky té jeho svaté práce ačkoli jiní evangelistové jiným pořádkem vypsali; avšak líbilo se Duchu Páně skrze svatého Jana na čtveru cestu neb chůzi Kristovu je rozděliti a rozebrati. Ta pak jeho chůze byla: *A*) první, *k svátku velikonočnímu* a rozdělena býti může na jeho: 1. *vypravení se z Kaně* města galilejského (v němž vodu proměnil ve víno) *do* města *Jerusalema* a do chrámu, kterýž vyhnav z něho kupce očistil a obnovil (hl. 2.). 2. *Zůstání při té slavnosti.* Tu pak vypsáno jest Kristovo o novém rodu s Nikodemem rozmlouvání a otázka o křest neb očišťování (hl. 3.). 3. *Navracování se skrze Samaří*; kdežto Kristus Pán rozmlouvání se Samaritánkou o náboženství pravém i nepravém měl, a potom dostav se do Galilee syna nějakému královskému dvořeninu uzdravil (hl. 4.). *B*) Druhá, *opět k velikonoci druhé*, aneb raději k slavnosti letnic. Ku kteréžto cestě neb chůzi jeho přináleží zázračné od něho: *a*) *uzdravení člověka dnou zlámaného* neb mrtvicí poraženého. Kterýžto skutek v sobotu ode Pána učiněný dal příčinu Židům k tuhým odporům, v nichž Pán proti jejich nářkům a utrháním skutky svými božskými a nejedněmi svědky hodnověrnými toho, že jest Synem božím věčným, Bohem pravým, Mesiášem a Spasitelem světa, mocně dokázati ráčil (hl. 5.). *b*) *Nasycení zástupu na poušti*, za jehož příčinou učinil Kristus Pán přeužitečné kázaní o duchovním a nebeském, duší a svědomí našich sycení (hl. 6.). *C*) Třetí, *k slavnosti stánků.* Při čemž před oči evangelista Páně staví: 1. *příchod Kristův k té slavnosti*, a co on při jejím začátku, prostředku i dokonání mluvil aneb činil (hl. 7.). 2. *Pozůstání tam jeho.* Tu pak ukazuje se, *co on* v Jerusalemě ten čas *a*) *mluvil* *α.* nesnáz maje (kdežto pak příběh o ženě v cizoložstvě popadené jest napřed položen) o pravé světlo, o vlastní svědectví v své vlastní při, o duchovní proti marné židovské chloubě, na něž světle toho dokázal, že byli ďáblovi a ne Abrahamovi aneb boží synové (h. 8.). *β.* Potvrzuje toho svým odpůrcům, že on jest s strany úřadu svého dobrý pastýř a s strany osoby své Syn boží (hl. 10.). *b*) *Činil.* Tu pak přináleží uzdravení člověka od narození slepého, a co se při tom zběhlo mezi Kristem, slepým i nepřátely (hl. 9). 3. *Odchod jeho z města za Jordan*, kdežto Lazara zmrtvých vzkřísil (hl. 11.). *D*) Čtvrtá, *k smrti.* Tu pak evangelista vypsal to, že věci některé 1. *smrt Kristovu předešly*, totiž jeho a) *skutkové* někteří; jako jest *α*) *příjezd* jeho do Jerusalema (hl. 12.), *β*) *umývání nohou* učenníkům (hl. 13.). b) *Řeči*, kteréž mluvil *při α. večeři*; kdežto se pokládá kázaní Páně ku potěšení učenníkům činěné (hl. 14.); *β. vycházení do zahrady.* Tu pak řečí svou s částky *a*) k stálosti u víře a ke konání povinností ponoukal (hl. 15.); *b*) proti nastávajícím pokušením potěšoval (hl. 16.); *c*) za sebe a přítomné sobě učenníky i za všecku církev se modlil (hl. 17.). 2. *Při jeho usmrcení se zběhly* v *a*) *zahradě* a u biskupa, k čemuž i částka toho přináleží, co se dálo v soudnici u Pilata (hl. 18.); *b*) *soudnici* a na místě popravištném, ano i na pohřbu (hl. 19.). 3. *Po jeho smrti se staly*, jako jest zmrtvých vstání a učenníkům toho zjevení, *a*) dokudž v Judstvě neb v *Jerusalemě* zůstávali (hl. 20.), *b*) když se do *Galilee* navrátili a ryby lovili (hl. 21.).

Hlava 1.

Svatý Jan vypsal Krista Pána I. osobu, že jest pravý Bůh a pravý člověk, Syn boží jednorozený, pro nás na svět poslaný, plný milosti a pravdy, jehožto božství a) před vtělením začátku nemělo, b) vtělením porušenosti nevzalo. II. Práce, v nichž se vyjevil v čase ponížení a oslavení svého. — V čase ponížení svého vyjevil se skrze *A. služebníka*, t. nepřítomně i přítomně. I. Nepřítomně, vůbec i před vyslanci. 1) Vůbec lidu, 2) před vyslanci, kteříž se ho a) na osobu jeho doptávali, b) práci jemu svatou zapovídali. II Přítomně, 1. jednou, kdež jej Jan Křtitel a) vyznal býti spasitelem světa, b) po zázračném i předznámeném i ukázaném znamení za takového vyhlásil; 2) po druhé a) opakoval své vyznání, b) propustil mu dva učenníky své. *B. Skrze sebe samého* vyjevil se Pán v učení a v smrti. — V učení opět I. obzvláštně při 1) svolání učenníků svých.

a počátku bylo
Slovo a to Slovo
bylo u Boha a Bůh
2 byl Slovo to. * To
bylo na počátku
3 u Boha. * Všecky
věci skrze ně učiněny
jsou a bez
něho nic není učiněno,
což učiněno
4 jest. * V něm život
byl, a život byl
5 světlo lidí: * a to
světlo v temnostech
svítí; ale tmy ho
neobsáhly.
6 Byl člověk poslaný od Boha, jemuž
7 jmeno bylo Jan. * Ten přišel na svědectví,
aby svědčil o tom Světle, aby všickni uvě-
řili skrze něho. * Nebyl on to Světlo, ale 8
poslán byl, aby svědectví vydával o tom
Světle. * Tenť byl to pravé světlo, jenž 9
osvěcuje každého člověka přicházejícího na
svět. * Na světě byl a svět skrze něho uči- 10
něn jest; ale svět ho nepoznal. * Do 11
svého vlastního přišel, ale vlastní jeho ne-
přijali ho. * Kteříž pak koli přijali jej, dal 12
jim moc syny božími býti, totiž těm, kte-
říž věří ve jmeno jeho; * kteřížto ne ze 13
krvi, ani z vůle těla, ani z vůle muže, ale
z vůle Boha zplozeni jsou. * A Slovo to 14
tělo učiněno jest a přebývalo mezi námi;
(a viděli jsme slávu jeho, slávu jakožto
jednorozeného od Otce), plné milosti a
pravdy.
Jan svědectví vydával o něm a volal 15
řka: Tentoť jest, o němž jsem pravil, že
po mně přišed předšel mne; nebo před-
nější jest nežli já. * A z plnosti jeho my 16
všickni vzali jsme a to milost za milost.

---

1. *Na počátku*, t. světa. Gen. 1, 1. — *bylo*, t. svou bytnost mělo. — *Slovo*, t. Kristus, jehož tak nazývá proto, že jest moudrost Otcova (Přís. 8, 22. etc.), skrze nějž on světu býti rozkázal a o němž mnohé sliby činíval, skrze něhož mluvíval (Žid. 1, 1.) i sebe v známost uvozoval (Níž v. 18., též 19, 9.). — *Slovo bylo u B.* Toto dokládá, aby osobu Syna od osoby Otce rozdělil, chtě ukázati, že Syn boží, to Slovo, není sám Otec, ale jest osoba od osoby Otce rozdílná.

4. *život byl*, t. Kristus jest původ a studnice života. V těch slovích stojí taková závírka, že životem býti a obživiti nepřináleží žádnému stvoření, ale samému Bohu. — *světlo* etc., t. to Slovo, kteréž jest dárce života, to též jest dárce i přirozeného světla. Nebo o tom světle mluví, jehož každý jest účasten, viz v. 9.

5. *svítí*, t. buď světlo přirozené, kteréž v mysli zatemněné svítí, buď Kristus, kterýžto lidem dává z přirození slepým, aby viděli, že jest Bůh dobrý, spravedlivý, všemohoucí, moudrý a vší poctivosti hodný. Temnostmi tedy rozumí se tu slepota po pádu všechněm dědičná (I. Kor. 2, 14.). Světlem pak míní se jakož jiskřička známosti boží po pádu zůstávající, již temnosti přirozené do konce nemohou zastíniti; tak ovšem rozumí se věrných skrze Krista vnitř Duchem svatým a zevnitř učením čistým osvěcování (II. Petr 1, 19.) a obnovování; bludů pak a hříchů od nich zapuzování. — *neobsáhly*, t. lidé tmou neznámosti boží obklíčení, ačkoli světlo přirozené měli; však ani po skutcích divných Boha nepoznali a nechápali (I. Kor. 1, 21.), ani pocty na něho příslušné, vedeni k tomu jsouce přirozeným světlem, jemu nekonali (Řím. 1, 21.), ani ovšem Krista toho světla a slunce spravedlnosti (Mal. 4, 2.) nepoznali. Níž v. 10.

7. *o tom Světle*, t. o Kristu, jenž jest světlo světa. Níž 8, 12. — *skrze něho*, t. skrze Jana Křtitele. Podobně I. Kor. 3, 5.

8. *Světle*, t. o Kristu, kterýž sám může temnosti bludů a hříchů zapuditi.

9. *byl*, t. Kristus prvé nežli Jana Křtitele před svou tváří předeslal, anobrž i prvé nežli sám na svět v našem těle přišel a tu moudrost zjevil, již tma, t. tělo a krev chápati nemůže (I. Kor. 2, 14.). — *pravé* etc., t. nejdůstojnější a právě nebeské, kterýž sám v pravdě světlo může slouti a není mu potřebí jinde osvěcování docházeti. Podobně sám Kristus Pán sebe připodobňuje k světlu (níž 12, 46.), k chlebu (níž 6, 32.) a k vinnému kmenu (níž 15, 1.). — *každého* etc., t. žádný člověk se na svět nenarodí, ježtoby jiskry vždy nějaké božího světla od Krista dané sobě neměl. — *přicházejícího*: přicházející. — *na svět*, t. na svět se rodícího (níž 18, 37.).

10. *Na světě byl*, t. světu se hned od jeho počátku v moci, moudrosti, dobrotě i spravedlnosti po skutku stvoření a jeho řízení zjevoval. Žalm 19, 1. Skut. 14, 17. Řím. 1, 19 etc. — *ale svět*, t. lidé hovadní. — *nepoznal*, t. známostí spasitelnou (níž 17, 3.), tak aby jej poctou na něho příslušnou ctil (Řím. 1, 21.).

17 * Nebo zákon skrze Mojžíše dán jest; ale
milost a pravda skrze Ježíše Krista stala
18 se jest. * Boha žádný nikdy neviděl; ale
jednorozený ten Syn, kterýž jest v lůně
Otce, onť nám vypravil.
19 A totoť jest svědectví Janovo, když
poslali Židé z Jerusalema kněží a jahny,
20 aby se ho otázali: Ty kdo jsi? * I vy-
znal a nezapřel a vyznal, že já nejsem
21 Kristus! * I otázali se ho: Což pak? Eliáš
jsi ty? I řekl: Nejsem. Tedy jsi ten pro-
22 rok? Odpověděl: Nejsem. * I řekli jemu:
Kdožs pak? ať odpověď dáme těm, kteříž
23 nás poslali. Co pravíš sám o sobě? * Řekl:
Já jsem hlas volajícího na poušti: Spravte
cestu Páně, jakož pověděl Isaiáš prorok.
24 * Ti pak, kteříž byli posláni, z fariseů byli.

* I otázali se ho a řekli jemu: Pročež tedy 25
křtíš, jestliže ty nejsi Kristus, ani Eliáš,
ani ten prorok? * Odpověděl jim Jan řka: 26
Já křtím vodou: ale u prostřed vás stojí,
jehož vy neznáte. * Totoť jest ten, kterýž 27
po mně přišed předšel mne; u jehožto
obuvi já nejsem hoden rozvázati řeménka.
* Toto v Betanii stalo se za Jordanem, 28
kdežto Jan křtil.
Druhého pak dne uzřel Jan Ježíše, an 29
jde k němu; i dí: Aj, Beránek boží, kte-
rýž snímá hříchy světa. * Tentoť jest, o 30
kterémž jsem já pravil, že za mnou jde
muž, kterýž mne předšel; nebo přednější
jest nežli já. * A já jsem ho neznal: ale 31
aby zjeven byl lidu israelskému, proto
jsem já přišel křtě vodou. * A svědectví 32

---

11. *Do vlastního*, t. buď k israelskému lidu, jejž národem a klénotem svým nazval (Mal. 3, 17.), buď do země zaslíbené, k níž i podlé těla, byv z rodu královského, právo měl, avšak tam ani při svém narození místa v hospodě míti nemohl (Luk. 2, 7.). — *vlastní*, t. Židé, jimž vlastněji mimo jiné byl dán (níž 4, 22. Skut. 13, 46.). — *nepřijali ho*, t. věrou, jakožto dar sobě obzvláštně daný. Níž 4, 10.

12. *jmeno jeho*, t. v Krista Ježíše, kterýž se v svatém evangelium jmenuje a hlásá. Podobně Skut. 2, 21., též 4, 12.

13. *muže*, t. jelikož pošli z rodičů tělesných, i z přirození hříšných a nečistých. Job. 15, 14. Níž 3, 6. — *zplozeni*: z Boha narozenu býti jest skrze víru v Ježíše Krista přijíti odpuštění hříchův a s Bohem smířenu a tak před ním spravedlivu býti a nad to výše přijíti Ducha svatého (níž 3, 5.), kterýž člověka obnovuje, že se podlé vůle boží řídí a chová.

14. *učiněno*, t. pravé lidské přirození přijalo a s božstvím spojilo. Žid. 2, 16. — *přebývalo*: vlastně slovo řecké zní: stánek mělo. — *slávu*, t. skutky a znamení jeho božské velebnosti, po nichž jsme mohli znáti, že tu jest božství s tělem spojeno. Kol. 2, 9. — *jednorozeného*, t. jakáž sluší na Syna božího jednorozeného. — *od Otce*, t. přišlého (níž 16, 27. 28.). — *milosti*, t. takové, kteréž nám hojnou a dostatečnou milost u Otce zjednalo a od zlořečenství zákona nás vysvobodilo. Gal. 3, 13. Viz níž v. 17.

15. *volal*, t. zjevně a světle o něm kázal i na něj ukazoval. Níž v. 29. — *předšel*: předč mne, Ř. přede mnou jest, tak níž. — *přednější*, Ř. prvnější, prvotnější, tak níž.

16. *z plnosti*, t. z hojných a nesčíslných darů Ducha jeho svatého, jimiž on bez míry naplněn byl (níž 3, 34.), a kteříž na nás z něho jako ze studnice nepřevážené vyplývají. — *všickni*, t. v Krista věřící. — *vzali jsme*, t. dary Ducha svatého jeden každý podlé míry obdarování Kristova. Efes. 4, 7. — *za milost*, t. milost nad milost, tak že se jí nemůže vrovnati žádná milost; pro kteroužto milost, kterouž má Otec k Synu a Syn k Otci, i my také, Syna jeho účastníci, máme u Otce milost. Aneb jakoby řekl: Darové boží z milosti jeho jedni za druhými hojněji nežli za Mojžíše a zákona starého k nám vyplývají a jako jedni druhé postíhají a těm, kteříž prvé hojně jich majíce dobře jich užívají, ještě u větší hojnosti dáváni bývají. Mat. 13, 22. Týž 25, 29.

17. *zákon*, t. kterýž toliko hříchy ztěžoval (Řím. 3, 20.), jich pak neshlazoval. — *milost*, t. chříchů odpuštění a s Bohem smíření. — *pravda*, t. všech obrazů uskutečnění. Staví tu Duch Páně milost proti klatbám zákona, pravdu proti obrazům a obřadům. Žid. 10. 1.

18. *v lůně*, t. kterýž jest Otci svému velice milý (Mat. 17, 5.) a s ním jednobytný i všech tajných věcí jeho výborně povědomý. Nebo tak písma svatá o věcech těch, kteréž jsou lidem milé, často mluvívají (Num. 11, 12. Deut. 13, 6.); a podlé toho i Bohu pro naši zpozdilost to přivlastňují. — *vypravil*, t. kázaním svým k známosti Otce svého i jeho věcí nejtajnějších a k spasení potřebných nám posloužil.

19. *poslali*, t. příčinou toho poselství byla jejich pýcha, aby se takovým mužem pochlubili a nějak ho k sobě přivábili (Níž 5, 35.).

20. *vyznal*, t. zjevně a světle před nimi pověděl.

23. *Spravte*: srovnejte.

26. *u prostřed*, t. mezi vámi zjevně přebývá. — *jehož* etc: o němž vy nevíte.

27. *po mně*, J. za mnou, obracejíce to na křest Kristův, k němuž za Janem přišel, aby jej přijal. — *předšel mne*, t. přednější jest nežli já aneb prvé byl nežli já, tak níž.

28. *v Betanii*, J. v Betabaře. — *za Jordanem*, t. na břehu jordanském.

29. *Druhého* etc.: na zejtří, t. jakž svatý Jan Kristu Pánu svědectví před mnohými vydal. Nebo Kristus Pán křest svatý přijav u Jana asi dva neb tři dni pobyl; a protož to slovo druhého dne nejednou se tu opakuje, i co se který den dálo, evangelista vypisuje. — *Beránek*, t. oněmi beránky za starého zákona obětovanými vyznamenaný a skrze proroky předpovídaný. Isai. 53, 7. — *boží*, t. od Boha k tomu předřízený, aby byl za naše hříchy obětovaný. I. Petr. 1, 19. 20. — *snímá*, t. ustavičně věřící a kající krví svou očišťuje v svátosti pokání. I. Jan 1, 7. — *světa*, t. hřích ten, jímž po pádu rajském všecken svět jest vinen (Řím. 5, 12.), to jest hřích přirozený a všechněm dědičný i s ovocem jeho.

31. *neznal*, t. před tím nežli ke mně přišel, aby křest ode mne přijal. To pak se vše božím řízením dálo, aby o nich to, žeby mezi sebou nějaké srozumění měli, smýšleno býti nemohlo. — *přišel*, t. od Boha jsa poslán, výš v. 6.

32. *Ducha*, t. svatého. — *zůstal*, t. do času v spů-

vydal Jan řka: Viděl jsem Ducha sstupu-
jícího jako holubici s nebe a zůstal na
33 něm. * A já jsem ho neznal; ale kterýž
mne poslal křtít vodou, ten mi řekl: Nad
kýmž uzříš Ducha sstupujícího a zůstáva-
jícího na něm, tenť jest, kterýž křtí Duchem
34 svatým. * A já jsem viděl a svědectví jsem
vydal, že on jest ten Syn boží.
35 Druhého pak dne opět stál Jan a
36 z učenníků jeho dva. * A uzřev Ježíše, an
37 se prochází, řekl: Aj, Beránek boží. * I
slyšeli ho ti dva učenníci mluvícího a šli
38 za Ježíšem. * I obrátiv se Ježíš a uzřev
je, ani jdou za ním, dí jim: Co hledáte?
A oni řekli jemu: Rabbi (jenž se vykládá:
39 Mistře), kde bydlíš? * Dí jim: Pojdte a
vizte! I šli a viděli, kde bydlil, a zůstali
u něho ten den, neb bylo již okolo desáté
40 hodiny. * Byl pak Ondřej bratr Šimona
Petra jeden z těch dvou, kteříž byli to
41 slyšeli od Jana a šli za ním. * I nalezl
ten první bratra svého vlastního Šimona
a řekl mu: Nalezli jsme Mesiáše, jenž se
42 vykládá Kristus. * I přivedl jej k Ježíšovi.
A pohleděv naň Ježíš dí: Ty jsi Šimon
syn Jonášův: ty slouti budeš Kefas, jenž
se vykládá Petr.
Na druhý pak den chtěl Ježíš vyjíti 43
do Galilee, i nalezl Filipa a řekl jemu:
Pojď za mnou! * A byl Filip z Betsaidy, 44
města Ondřejova a Petrova. * Nalezl také 45
Filip Natanaele, i dí jemu: Nalezli jsme
toho, o kterémž psal Mojžíš v zákoně a
proroci, totiž Ježíše syna Josefova z Naza-
reta. * I řekl jemu Natanael: A může 46
z Nazareta co dobrého býti? Řekl jemu
Filip: Pojď a viz. * Vida Ježíš Natanaele, 47
an jde k němu, i dí o něm: Aj, právě
Israelitský, v němžto lsti není. * Řekl mu 48
Natanael: Jakž, ty mne znáš? Odpověděl
Ješiš a řekl jemu: Prvé nežli tě Filip za-
volal, když's byl pod fíkem, viděl jsem
tebe. * Odpověděl Natanael a řekl jemu: 49
Mistře, ty jsi Syn boží; ty jsi ten král
israelský. * Odpověděl Ježíš a řekl jemu: 50
Žeť jsem řekl: Viděl jsem tebe pod fíkem,
včříš; větší věci nad tyto uzříš. * I dí mu: 51
Amen, amen, pravím vám, od tohoto času
uzříte nebe otevřené a anděly boží vstu-
pující a sstupující na Syna člověka.

Hlava 2.

Vyjevil se Pán při 2) opatření příbuzných svých a) v Kaně galilejské, b) v Kafarnaum. II. Vůbec vyjevuje se pracoval pokojněji a příkřeji. *A.* Pokojně pracoval v napravování neduhů při lidech se nacházejících a v zastání skutků svých. *A*) Napravoval I. v Jerusalemě, a to 1. v chrámě o poctě boží učil.

Třetího pak dne stala se svatba v Kaně
2 galilejské a byla matka Ježíšova tam. * A
pozván jest také Ježíš i učenníci jeho na
3 tu svatbu. * Když se pak nedostalo vína,
řekla matka Ježíšova jemu: Vína nemají.
* Dí jí Ježíš: Co mně a tobě, ženo? Ještě 4
nepřišla hodina má. * Dí matka jeho slu- 5
žebníkům: Cožby koli vám řekl, učiňte. * I 6

sobu tom viditelném a ne hned zmizel. — *na něm*, t. na Kristu.

33. *uzříš*: uzřelby. — *sstupujícího*, t. v znamení zevnitřním neb v spůsobu holubice. — *Duchem*, t. Ducha svatého dává a jehož křest službou a jistým znamením neb svědectvím při vyvolených božích bývá, viz Mat. 3, 11.

34. *svědectví* etc: svědčím. — *boží*, t. jednorozený a ode všech synů božích zvolených rozdílný.

35. *Druhého*: nazejtří.

36. *se prochází*: jde.

37. *slyšeli ho*, t. Jana Křtitele. — *mluvícího*, t. o Kristu, že jest Beránek boží. — *Ježíšem*, t. z víry té, kteréž z kázaní Jana Křtitele nabyli.

38. *obrátiv*: ohledna se, t. ochotně se k nim ukázal a prvé k nim, nežli oni k němu, promluvil. — *vykládá*: vzní.

39. *ten den*, t. nemohše se zase k Janovi Křtiteli navrátiti; což se vše božím řízením dálo, aby oni déle pro utvrzení své u víře u Pána zůstali. — *hodiny*, t. dvě hodiny před večerem. Níž 11, 9.

41. *Kristus*, t. Duchem svatým pomazaný.

42. *Petr*: kámen, skála. Viz Mat. 4, 18. též 16, 18.

44. *z Betsaidy*, t. rodem.

45. *o kterémž*: o němž.

49. *Mistře*: Rabbi.

50. *řekl jemu*, t. jako s podivením, že tak pojednou k víře přiveden byl.

51. *otevřené*, t. moci právě božské v mých službách i v skutcích zázračných pocítíte, ano i anděly mně přisluhující spatříte. Luk. 22, 43.

1. *Třetího* etc., t. jakž rozuměti po Kristově od Jana Křtitele odchodu, nebo výš 1, 29. 44. o dvou dnech se zmínka činí. Aneb třetího dne po jeho do Galilee příchodu a povolání některých učenníků. — *galilejské*: v Kaně (městě) galilejském. Proto pak dokládá toho; nebo jiná Kana byla nedaleko od Sidonu a Sarepty ležící (Jos. 19, 29.) a sloula Kana větší. — *tam*: tu.

3. *nemají*. Jakoby řekla: Protož mocí svou božskou vínem hostě opatř, ať ženich k lehkosti a hanbě nepřijde.

4. *Co mně* etc.: Co jest tobě i mně do toho, co mně do tebe, t. v této věci nejsemť povinen jako matce v poslušenství státi. — *hodina má*, t. čas mně od Otce vyměřený, abych v něm svou moc skutkem zázračným zjevil.

6. *stoudví*: vodných nádob. — *postaveno*, t. ne k vínu, ale k vodě neb umývání připravených. — *míry*: měřice.

bylo tu kamenných stoudví šest postaveno
podlé obyčeje očišťování židovského, be-
roucí v sebe jedna každá dvě neb tři mí-
7 ry. * Řekl jim Ježíš: Naplňte ty stoudve
8 vodou. I naplnili je až do vrchu. * I dí
jim: Nalévejtež již a neste vrchnímu správci
9 svatby. I nesli. * A jakž okusil vrchní
správce svatby té vody vínem učiněné (ne-
věděl pak, odkudby bylo; ale služebníci
věděli, kteříž vážili vodu), povolal ženicha
10 ten vrchní správce * a řekl mu: Každý
člověk nejprvé dobré víno dává, a kdyžby
se hojně napili, tehdy to, kteréž horší; ale
11 ty zachoval jsi víno dobré až dosavád. * To
učinil Ježíš počátek divů v Kaně galilej-
ské a zjevil slávu svou; i uvěřili v něho
učenníci jeho.
12 Potom sstoupil do Kafarnaum, on i
matka jeho, i bratří jeho, i učenníci jeho
13 a pobyli tam nemnoho dní: * nebo blízko
byla velikonoc židovská; i vstoupil Ježíš
14 do Jerusalema. * A nalezl v chrámě, ani
prodávají voly a ovce i holubice, a peněžo-
15 měnce sedící: * a udělav bič z provázků
všecky vyhnal z chrámu, i ovce, i voly, a
penězoměncům rozsypal peníze a stoly zpře-
vracel, * a těm, kteříž holuby prodávali, 16
řekl: Odnestež tyto věci odsud a nečiňte
domu Otce mého domem kupeckým. * I 17
rozpomenuli se učenníci jeho, že psáno
jest: Horlivost domu tvého snědla mne.
* Tedy odpověděli Židé a řekli jemu: Jaké 18
znamení toho nám ukážeš, že tyto věci ná-
ležitě činíš? * Odpověděl Ježíš a řekl jim: 19
Zrušte chrám tento, a ve třech dnech zase
vzdělám jej. * I řekli Židé: Čtyřidceti a 20
šest let dělán jest chrám tento a ty ve
třech dnech vzděláš jej? * Ale on pravil 21
o chrámu těla svého. * A protož, když 22
zmrtvých vstal, rozpomenuli se učenníci
jeho, že jim to byl pověděl; i uvěřili písmu
a slovu, kteréž pověděl Ježíš.
A když byl v Jerusalemě na veliko- 23
noc v den sváteční, mnozí uvěřili ve jmeno
jeho vidouce divy jeho, kteréž činil.* Ale 24
Ježíš nesvěřil sebe samého jim, protože
on znal všecky; * aniž potřeboval, aby 25
jemu kdo svědectví vydával o člověku; neb
on věděl, coby bylo v člověku.

Hlava 3.

Napravoval Pán 2. v domě s Nikodemem promlouvaje. II. V Judstvě učením a křtem svatým, kdež i jej Jan Křtitel před učenníky schválil.

Byl pak člověk z fariseů jmenem Ni-
2 kodem, kníže židovské. * Ten přišel k Je-
žíšovi v noci a řekl jemu: Mistře, víme,
že jsi od Boha přišel mistr; nebo žádný
nemůže těch divů činiti, kteréž ty činíš,
lečby Bůh byl s ním. * Odpověděl Ježíš 3

---

8. *svatby*, t. kuchmistru aneb hospodáři, jakž se nyní říká zvláště na svatbách panských.

9. *vínem* etc.: ve víno obrácené.

10. *dobré*: lepší. — *hojně* etc., Ř. podnapili. To pak slovo v písmích svatých ne vždycky na zlou stranu, jako v našem jazyku se béře, ale hojně dosti se ku potřebě napíti a žízeň uhasiti vyznamenává; viz Gen. 43, 34. Agg. 1, 6. — *horší*: lehčejší. — *dosavád*, t. nenáležitě jsi to proti obyčeji zvyklému učinil.

11. *počátek* etc., t. první div, Ř. znamení. Nazývá pak divy a zázraky znamením proto, že při služebnících věrných do jistého času, dokudžby evangelium svaté utvrzeno nebylo, měli býti jistým znamením jich od Boha povolání a poslání. Níž 10, 37. 38. — *slávu*, t. své slavné a důstojné božství. — *uvěřili*, t. u víře utvrzeni byli.

12. *bratří*, t. příbuzní jeho, viz Mat. 12, 47.

13. *velikonoc*: první velikonoc po křtu Kristově.

16. *tyto*: to. — *domem* etc.: tržištěm.

17. *rozpomenuli se*, t. po Kristově zmrtvých vstání, jakž evangelista hned dále ve verši 22. vykládá a svatý Lukáš svědčí, že jim Pán otevřel smysl, aby rozuměli písmům. — *Horlivost*, t. kterouž jsem rozníceн byl za příčinou domu tvého. Dvojí pak smysl toho může býti: jedno, že se tak rozhorlil a na to vydal, aby pře boží zastával a o jeho dům se zasazoval, až svému přirození a zdraví ublížil. Druhý smysl tento jest, že odtud příčinu vzali nepřátelé, aby jako vlci draví rozlítíce se Pána sežrali, viz Žlm. 68, 10.

18. *odpověděli*, t. počali mluviti a jemu odporovati. — *činíš*, t. jakým zázrakem toho dokážeš, že sobě tu moc, aby to činil, od Boha svěřenou máš.

20. *tento*, t. druhý. Ta pak léta, jakž se rozumí a někteří učitelé píší, mají počítána býti od prvního léta krále Artaxerxa.

21. *o chrámu* etc., t. o svém těle, kteréž chrámem nazval, a to spravedlivě, poněvadž v něm plnost božství přebývala tělesně. (Kol. 2, 9.).

23. *uvěřili* etc., t. k tomu se přihlásili, že v něho aneb jemu věří. — *vidouce*: dívajíce se na zázraky. — *divy*, Ř. znamení, viz výš v. 11.

24. *nesvěřil*, t. protože víra takových jest podezřelá, kteříž zjevné boží slovo za hřbet zamítajíce na samých divích a zázracích se zakládají a jich hledají.

1. *kníže*: přední mezi Židy.

2. *v noci*: nočně, t. obávaje se jiných spolutovaryšů svých a dosti podobné, že se také za to styděl, aby jsa mistr v Israeli před mnohými od jiného učiti se měl. — *mistr*, t. že jsi od Boha poslán, aby nás učil. — *s ním*, t. lečby mu Bůh pomáhal a moci své uděloval, anobrž lečby sám Bůh pravý byl.

a řekl jemu: Amen, amen pravím tobě: Ne-
narodí-li se kdo znovu, nemůž viděti krá-
4 lovství božího. * Řekl jemu Nikodem: Kte-
rak můž člověk naroditi se starý jsa?
zdali může po druhé v život matky své
5 vjíti a naroditi se? * Odpověděl Ježíš:
Amen, amen pravím tobě: Nenarodí-li se
kdo znovu z vody a z Ducha svatého, ne-
6 můž vjíti do království božího. * Což se
narodilo z těla, tělo jest, a což se narodilo
7 z Ducha, duch jest. * Nediviž se, že jsem
8 řekl tobě: Musíte se znovu zroditi. * Vítr
kam chce věje a hlas jeho slyšíš; ale ne-
víš, odkud přichází a kam jde: takť jest
9 každý, kdož se z Ducha narodil. * Odpo-
věděl Nikodem a řekl jemu: Kterak mohou
10 tyto věci býti? * Odpověděv Ježíš řekl
jemu: Ty jsi mistr v Israeli a toho ne-
11 znáš? * Amen, amen pravím tobě, že což
víme, mluvíme, a což jsme viděli, svěd-
12 číme; ale svědectví naše nepřijímáte. * Po-
něvadž zemské věci mluvil jsem vám, a
nevěříte: kterak, budu-li vám praviti ne-
beské, uvěříte? * Nebo žádný nevstoupil 13
v nebe, než ten, jenž sstoupil s nebe, Syn
člověka, kterýž jest v nebi. * A jakož 14
Mojžíš povýšil hada na poušti, takť musí
povýšen býti Syn člověka, * aby každý, 15
kdož věří v něho, nezahynul, ale měl ži-
vot věčný. * Nebo tak Bůh miloval svět, 16
že Syna svého jednorozeného dal, aby
každý, kdož věří v něho, nezahynul, ale
měl život věčný. * Neboť neposlal Bůh 17
Syna svého na svět, aby odsoudil svět, ale
aby spasen byl svět skrze něho. * Kdož 18
věří v něho, nebude odsouzen; ale kdož
nevěří, jižť jest odsouzen; nebo neuvěřil ve
jmeno jednorozeného Syna božího. * Toto 19
pak jest ten soud, že světlo přišlo na svět,
ale milovali lidé více tmu nežli světlo;
nebo skutkové jejich byli zlí. * Každý za- 20
jisté, kdož zle činí, nenávidí světla a ne-
jde k světlu, aby nebyli trestáni skutkové
jeho: * ale kdož činí pravdu, jde k světlu, 21

---

3. *znovu*: shůry, t. nebude-li vnitř v duchu i zevnitř v obcování obnoven, a tak v obraz ztracený v ráji od Ducha Páně zase proměněn (II. Kor. 3, 18.). — *viděti*, t. vjíti do království božího (níž v. 5.) to jest, buď pravým údem svaté církve býti, buď věčné slávy budoucí užívati.

4. *naroditi se*: zplozen býti.

5. *Ducha*: Duchem a vodou jedna a táž věc se míní, totiž dílo Ducha svatého. Onť vás křtíti bude Duchem svatým a ohněm, t. Duchem svatým, kterýž na křtu svatém ohněm víry lidi osvěcuje a k milování Boha rozněcuje. Aneb Duchem míní se dílo Ducha svatého podstatné a neviditelné (Ezech. 36, 27.), vodou pak dílo jeho služebné a viditelné. Porov. výš 1, 12. 13. I. Kor. 6, 11. Efes. 5. 26.

6. *tělo*. Na prvním místě tělem míní se rodičové; na druhém pak porušení člověka a zkáza dědičná. A protož tedy musí se člověk z Boha naroditi (výš 1, 13.), byť ty pak tomu jako vání větru nemohl rozuměti. — *duch jest*, t. kohož Duch svatý v mocech duše jeho i zevnitř v obcování opravil, ten jest duchovní a svatý.

7. *Musíte*, Ř. vy se. — *zroditi*, t. jestliže chcete do království božího vjíti.

8. *Vítr*: Duch. — *věje*: kamž se mu a na kterou stranu světa líbí. Přivlastňuje se pak větru chtění, tak jako i jinde věcem mrtvým. (Řím. 8, 20. etc.) Jakoby tedy Pán řekl: 1.) Jakož vítr volně věje, kamž mu se dobře líbí; tak také Duch svatý znovu zplozuje, kohož ráčí. (Skut. 16, 14.) 2.) Jakož zvuk větru a jeho vání lidé cítí; tak také díla Ducha svatého a jejich duchu svědectví vydávajícího (Řím. 8, 16. 26.) čitelnost mají. 3.) Jakož lidé nevědí, odkud vítr přichází a kam jde; tak také tomu nerozumějí a toho stihnouti nemohou, jak Duch svatý je zplozovati ráčí. — *takť* etc.: tak jest dílo Ducha svatého, anobrž mnohem nestižitelnější.

9. *Kterak* etc.: jakžto může býti.

10. *neznáš*, t. tyby tomu jiné z písem svatých, kteráž často o tom vypravují (Deut. 30, 6. Ezech. 36, 26.), vyučovati měl a ty sám pak tomu nerozumíš.

11. *mluvíme*. Jakoby řekl Pán: Vy, čemuž učíte, sami nerozumíte, avšak vám lidé věří; my pak totiž, já a Jan Křtitel, ano i proroci věci jisté a nám známé předkládáme; avšak učení našeho nepřijímáte. (Níž 4, 32.) — *viděli*: na čež jsme hleděli. — *nepřijímáte*, t. vás větší díl Židů.

12. *zemské věci*, t. učení své pod příklady a podobenstvími hmotnými jsem vám předkládal a jim k novému rodu sloužil. — *nebeské*, t. budu-li vám spůsobem neobyčejným a neslýchaným o svém božství a podstatě božské kázati.

13. *v nebe*, t. žadný plné a dokonalé známosti a povědomosti tajemství nebeských nemá, jedině Syn a komuž on zjeviti ráčí. Mat. 11, 27. A tak vstoupením na nebe tuto míní se dokonalé nebeských věcí stihnutí a rozumu osvícení. — *s nebe*, t. přirození lidské přijal a spojil je s přirozením božským. — *člověka*, t. já sám, kterýž komuž chci, Otce zjeviti mohu. Mat. 11, 27. — *kterýž jest*: byl v nebi. Níž 6, 62. — *v nebi*, t. s strany svého věčného božství, jímž nebe i země naplňuje. Isai 66, 1. Jer. 23, 24.

14. *Syn člověka*, t. onen had představoval Krista.

15. *kdož věří*: věřící, t. buď žid neb pohan.

16. *svět*, t. lidi na světě přebývající. — *dal*, t. na svět. Řím. 8, 32. — *každý*, t. z židů neb pohanů pošlý.

17. *odsoudil*: potupil, t. aby příčinou byl světa odsouzení a jej zatratil, ale svět svými hříchy se odsuzuje a zatracuje.

18. *nebude* etc.: není v potupení. — *Syna b.*, t. v něhož pro jeho důstojnost a svůj nevypravitelný užitek věřiti měl.

19. *soud*, t. tato jest hodná a spravedlivá příčina k odsouzení. Nebo nevěřící Boha za lháře mají (I. Jan. 5, 10.) a Krista zlehčují, jakoby jeho krev k vyplacení jich dostatečná nebyla. Žid. 10, 29. Podob. Ose. 13, 9. — *světlo*, t. evangelium jako světlo svítící aneb Kristus v evangelium se zvěstující. — *tmu*, t. přirozenou slepotu a z ní všelijaké hříchy pocházející; před světlem pak pravdy čisté oči zamhuřovali; a protož jim smradem k smrti jest. II. Kor. 2, 16.

20. *zle*: převráceně. — *trestáni*: obviňováni.

21. *činí* etc., t. kdož jest upřímý, kdož se chová upřímě a sprostně. — *jde* etc., t. i jiným se

aby zjeveni byli skutkové jeho, že v Bohu
učiněni jsou.
22 Potom přišel Ježíš i učenníci jeho do
země judské, a tu přebýval s nimi a křtil.
23 * A Jan také křtil v Ennoně blízko Salima:
nebo byly tam vody mnohé; i přicházeli
24 mnozí a křtili se; * nebo ještě Jan nebyl
25 vsazen do žaláře. * Tedy vznikla otázka
mezi Židy a některými z učenníků Jano-
26 vých o očišťování. * I přišli k Janovi a
řekli jemu: Mistře, ten kterýž byl s tebou
za Jordanem, jemužs ty svědectví vydal,
27 aj, on křtí a všickni jdou k němu. * Od-
pověděl Jan a řekl: Nemůžť člověk vzíti
ničehož, lečby jemu dáno bylo s nebe.
28 * Vy sami svědkové jste mi, že jsem po-
věděl: Nejsem já Kristus, ale že jsem po-
29 slán před ním. * Kdož má nevěstu, ženich
jest: přítel pak ženicha, jenž stojí a slyší
ho, radostí raduje se pro hlas ženicha. Pro-
tož ta radost má naplněna jest. * Onť musí 30
růsti; já pak menšiti se. * Kdožť shůry 31
přišel, nade všeckyť jest; kdožť jest ze země,
zemskýť jest a zemské věci mluví: ale ten,
jenž s nebe přišel, nade všecky jest. * A 32
což viděl a slyšel, toť svědčí; ale svěde-
ctví jeho žádný nepřijímá. * Kdož pak při- 33
jímá svědectví jeho, spečetil jest to, že Bůh
pravdomluvný jest. * Nebo ten, kteréhož 34
Bůh poslal, slovo boží mluví; nebo jemu
ne v míru dává Bůh ducha. * Otec miluje 35
Syna a všecko dal v ruku jeho. * Kdož 36
věří v Syna, má život věčný: ale kdožť
jest nevěřící Synu, neuzříť života; ale hněv
boží zůstává na něm.

Hlava 4.

Napravoval Pán III. v Samaří. Tam a) před městem ženu vyzískal, b) v městě pak mnohem víceji. IV. V Galilei, jmenovitě v a) Nazaretu, b) Káně galilejské, kdež královského služebníka syna v Kafarnaum ležícího uzdravil.

A jakž poznal Pán, že slyšeli fari-
seové, žeby Ježíš více učenníků činil a
2 křtil nežli Jan * (ačkoli Ježíš sám ne-
3 křtil, ale učenníci jeho); * opustil Judstvo
4 a odešel opět do Galilee. * Musil pak jíti
skrze Samaří. * I přišel k městu samař- 5
skému, kteréž slove Sichar, vedlé popluží,
kteréž byl dal Jakob Josefovi synu svému.
* Byla pak tu studnice Jakobova. Protož 6
ustav na cestě Ježíš posadil se tak na

---

k soudu podává a s ničímž se neskrývá a jako had do díry neleze. — *v Bohu* etc.: podlé Boha, t. podlé vůle boží, jakožto od toho, kterýž vždycky s Bohem chodí. Gen. 6, 9.

22. *křtil*, t. skrze své učenníky. Níž 4, 2,

23. *vody*, t. mnozí potokové. To pak proto se připomíná, že tehdáž obyčej byl těch, kteříž se křtili, aby všecko tělo své pohřižovali; jakž se tomu i z Kristova křtu poněkud rozuměti může, o němž se praví, že z vody vystoupil. (Mat. 3, 16.) — *přicházeli*, t. Židé. — *křtili se*, t. dali se křtíti.

25. *mezi Židy*: s Židy.

26. *přišli*, t. učenníci Janovi. — *aj*: hle již. — *k němu*. Jakoby řekl: K tobě již žádný více nepřichází, ale již v své slávě hyneš a jako za stěnu zastupuješ.

27. *vzíti*, t. žádný sobě cti a darů božích přivlastniti nemůže, lečby mu od Boha dány byly. Žlm. 74. 7. 8. Mat. 20, 23. I. Kor. 12, 11. Žid. 5, 4. Pročež tedy mne chcete výše sázeti, nežli mne Bůh ráčil posaditi. — *s nebe*, t. od Boha, kterýž jest na nebi. Podobně Mat. 11, 25.

29. *slyší ho*, t. hotov jsem já Kristův hlas slyšeti, jím se spravovati, anobrž z toho se těším, že se hlas jeho t. učení jeho čisté rozmáhá a průchod svůj má. — *radostí*, t. velmi velikou radost z toho má, že slyší hlas ženicha.

30. *růsti*, t. v své slávě.

31. *Kdožť*: Ten jenž. — *přišel*. Takovým způsobem Pán Kristus s nebe přišel, že jest Duchem svatým v svatosti a nevinnosti v životě Panny počat i narozen a dary jeho bez míry naplněn. (Níž 17, 14.). — *zemskýť*, t. porušený, hloupý, slepý a nemáť nic dobrého v svém těle přebývajícího (Řím. 7, 18.). Podobně výš v. 6. Pán pověděl: Což se z těla narodilo, tělo jest, t. tělesné jest a porušené. Podobně níž 8, 23. — *mluví*, t. jakžkoli se zdá, že sobě veliké dary od Boha propůjčené má; však nedokonale poznává, nedokonale prorokuje (II. Kor. 13, 9.) a mdlý jsa všecko dobré mdle a nestatečně činí. — *nade všecky*, t. Kristus jsa nad spoluúčastníky své dary Ducha svatého naplněn (Žlm. 45, 8.) všecky lidi jakkoli důstojné a jakýmikoli dary obdařené jako moře veliké krůpěji vody převyšuje.

32. *slyšel*, t. čehož plnou a dokonalou povědomost má, výš v. 11. — *svědectví*, t. učení jeho, kteréž o něm svědčí (I. Kor. 1, 6.). — *žádný*, t. velmi řídcí a téměř žádný.

33. *spečetil*: potvrdil. — *pravdomluvný*: pravdivý.

34. *ne v míru*: ne na míru, t. jako lidé, kteříž se s svými dary skoupí; ale dává jich jemu hojné (Isai 11, 2.), tak že z něho i k nám vyplývají (výš 1, 16.) a na míru nám dávány bývají, Efes. 4, 7.

35. *dal*: v ruce, t. v moc jeho (Mat. 28. 18.).

36. *nevěřící*: nepovolný. — *života*, t. života věčného nebude účasten. — *hněv*, t. metly z hněvu božího jdoucí. Podobně Řím. 1, 18.

1. *poznal*: zvěděl.

2. *učenníci*, t. jakž rozuměti proto, aby patrnější byl rozdíl mezi křtem podstatným (Mar. 1, 8.) a služebným, a že přednější jest služebnost slovo boží nežli svátosti; protož učenníkům křest poručil, sám pak v kázaní práci vedl. A svatý Petr při Korneliovi (Skut. 10, 48.) ano i svatý Pavel při Korintských totéž učinil. I. Kor. 1, 17.

6. *studnice*, t. kterouž Jakob udělal a jí užíval.

studnici. A bylo již okolo šesté hodiny.
7 * I přišla žena ze Samaří vážit vody, kte-
8 réžto řekl Ježíš: Dej mi píti. * Nebo učen-
níci jeho byli odešli do města, aby nakou-
9 pili pokrmů. * I řekla jemu žena ta Sa-
maritánka: Kterakž ty, jsa Žid, žádáš ode
mne nápoje, od ženy Samaritánky? (nebot
10 neobcují Židé se Samaritány.) * Odpověděl
Ježíš a řekl jí: Kdyby znala ten dar boží,
a kdo jest ten, kterýž praví tobě: Dej mi
píti; tyby prosila jeho a dalby tobě vody
11 živé. * I dí jemu žena: Pane, aniž máš,
čímby navážil, a studnice jest hluboká: od-
12 kudž tedy máš tu vodu živou? * Zdaliž
jsi ty větší nežli otec náš Jakob, kterýž
nám dal tuto studnici a sám z ní pil, i
13 synové jeho, i dobytek jeho? * Odpověděl
Ježíš a řekl jí: Každý, kdož pije vodu
tuto, žízniti bude opět: ale kdožby se na-
pil vody té, kterouž já dám jemu, nežíznil
14 by na věky: * ale voda ta, kterouž já dám
jemu, bude v něm studnicí vody prýštící
15 se k životu věčnému. * Řekla jemu žena:
Pane, dej mi té vody, atbych nežíznila,
16 ani chodila sem vážiti. * Řekl jí Ježíš:
17 Jdi, zavolej muže svého a přijď sem. * Od-
pověděla žena a řekla: Nemám muže! Dí
jí Ježíš: Dobřes řekla: Nemám muže!
18 * Nebos pět mužů měla a nyní kteréhož
máš, není tvůj muž; to jsi pravdu pově-
19 děla. * Řekla jemu žena: Pane, vidím, že
20 jsi ty prorok. * Otcové naši na této hoře

Níž v. 12. — *na studnici*: u studnice. — *hodiny*, t. o polednách v největší horko. Níž 11, 9.

7. *ze Samaří*, t. Samaritánka rodem z krajiny.

9. *nebot*: poněvadž. — *neobcují*, Ř. Židé neužívají Samaritánů.

10. *dar b.*, t. mne, vám z milosti daný, jakž se hned to dalšími slovy vykládá. — *živé*, t. kteráž nikdy nepřesýchá. Gen. 26, 19. Míníť se pak tou vodou Duch svatý, kterýž život i jiné všecko dobré dává. Níž 7, 39.

11. *hluboká*: podobnou hloupost u věcech božích viz výš 3, 4.

12. *Jakob*: nikdá otcem jejich nebyl Jakob, ale oni sobě to nepráve připisovali. — *pil*: píjel. Odkudž se vidí, že staří i dosti bohatí v jídle a pití na skrovnu přestávali; ale nyní pohříchu nazpět se děje. Odkudž lsti, tyranství i jiné zlé věci, aby na hrdlo a na pýchu postačilo, pocházejí.

13. *opět*: zase.

15. *vážiti*. Tělesný a hovadný člověk místo duchovných věcí tělesných hledá. Podobně níž 6, 26.

18. *pravdu*: právě.

20. *hoře*, t. na hoře Garizim. Jakož někdy tam v lidu judském z rozkazu božího jedno místo k službám čistým vzděláno bylo (Deut. 12, 5., též 14, 23.); tak také tito jako opice na hoře Garizim blízko města Sichar ležící nějakou kaplici byli vzdělali (viz Josef Antiq. lib. 11. c. 8.) a tu své modlářství provozujíce příkladem Jakobovým, kterýž byl na té hoře Bohu oltář vzdělal (Gen. 33, 20.), se zastírali. — *modlívali*, Ř. klaněli, tak hned. — *vy*, t. Židé.

modlívali se; a vy pravíte, že v Jerusalemě
jest místo, kdežto náleží se modliti. * Dí 21
jí Ježíš: Ženo, věř mi, žet jde hodina,
kdyžto ani na této hoře, ani v Jerusalemě
nebudete se modliti Otci. * Vy se modlíte 22
a nevíte čemu; my se pak modlíme, čemuž
víme: nebo spasení z Židů jest. * Ale jdet 23
hodina a nyníť jest, kdyžto praví modli-
tebníci modliti se budou Otci v duchu a
v pravdě: nebot takových Otec hledá, aby
se modlili jemu. * Bůh duch jest; a ti, kte- 24
říž se jemu modlí, v duchu a v pravdě
musejí se modliti. * Dí jemu žena: Vím, 25
že Mesiáš přijde, jenž slove Kristus: ten
když přijde, oznámí nám všecko. * Dí jí 26
Ježíš: Játť jsem, kterýž mluvím s tebou.
* A v tom přišli učenníci jeho i divili se, 27
žeby s ženou mluvil; avšak žádný jemu
neřekl: Nač se jí ptáš aneb proč mluvíš
s ní? * I nechala tu žena vědra svého 28
a šla do města a řekla těm lidem: * Pojďte, 29
vizte člověka, kterýž pověděl mi všecko,
což jsem koli činila; není-li on ale Kri-
stus? * Tedy vyšli z města a přišli k němu. 30
Mezi tím pak prosili ho učenníci řkou- 31
ce: Mistře, pojez. * A on řekl jim: Játť 32
mám pokrm jísti, kteréhož vy nevíte. * Učen- 33
níci pak mluvili vespolek: Zdali jemu kdo
přinesl jísti? * Dí jim Ježíš: Můjť pokrm 34
jest, abych činil vůli toho, jenž mne po-
slal, a dokonal dílo jeho. * Však vy pra- 35
víte, že ještě čtyři měsícové jsou a žeň

21. *jde*: přichází.

22. *čemu*, t. když to bez pravidla božího slova a bez víry pravé činíte. — *my*, t. Židé. Nebo Kristus jako pravý člověk k lidem a z Židů pošlý k Židům se připojuje. — *z Židů*, t. jakož podlé toho, že jim obzvláštně Mesiáš byl zaslibován i dán (Řím. 9, 5.); tak také podlé toho, že evangelium z Jerusalema a z té krajiny judské po všem světě jest rozneseno. Isai. 2, 3.

23. *modlitebníci*: ctitelé. — *v duchu*, t. horlivým duchem a duchovní pocty budou konati. — *v pravdě*, t. opravdově, pravdu obrazů již stálou majíce. — *aby*: kteřížby.

24. *modlí*, Ř. klanějí.

25. *přijde*. A protož jakoby řekla: Té otázky: kdo ctí Boha právě, my-li či Židé, do jeho příchodu odložím a na ten čas na tom přestanu, čemu jsem od svých předků vyučena. — *všecko*, t. což k spasení a pravé poctě boží přináleží.

27. *proč*: co.

28. *vědra*: nádoby, džbánu. — *šla*: odešla.

29. *on ale*: aspoň ten.

32. *jísti*: k jedení, viz níž v. 34. — *kteréhož*: o němž.

34. *poslal*, t. v konání vůle boží, jako v nějakém pokrmu nejchutnějším zvláštní líbost mám. — *dílo*, t. kteréž mi přikázal, to jest, abych Samaritánům kázal.

35. *Však* etc.: zdaliž vy nepravíte. — *krajiny*: rolí, pole, t. na obilí na polích, jímž se míní Samaritáni po poli k němu se hrnoucí. — *ke žni*, t.

přijde. Aj, pravím vám: Pozdvihněte očí
svých a patřte na krajiny, žeť se již bě-
36 lejí ke žni. * Kdož pak žne, odplatu béře
a shromažďuje užitek k životu věčnému:
aby i ten, kdož rozsívá, spolu se radoval,
37 i kdo žne. * Nebo i v tom pravé jest slovo,
žeť jiný jest, jenž rozsívá, a jiný, kterýž
38 žne. * Jáť jsem vás poslal žít, o čemž jste
vy nepracovali: jiníť pracovali, a vy jste
v jejich práce vešli.
39 Z města pak toho mnozí ze Samari-
tánů uvěřili v něho pro řeč té ženy svěd-
čící: že mi pověděl všecko, což jsem či-
40 nila. * A když k němu přišli Samaritáni,
prosili ho, aby s nimi zůstal. I pobyl tu
41 za dva dni. * A mnohem jich více uvě-
42 řilo pro řeč jeho. * A ženě té řekli: Již
ne pro tvé vypravování věříme; nebo sami
jsme slyšeli a víme, že tento jest právě
Spasitel světa Kristus.
43 Po dvou pak dnech vyšel odtud a šel
44 do Galilee; * nebo sám Ježíš byl svěde-
ctví vydal, že prorok ve vlasti své v po-
45 ctivosti není. * A když přišel do Galilee,
přijali jej Galilejští všecko viděvše, co či-
nil v Jerusalemě v svátek; nebo i oni byli
přišli k svátku. * Tedy opět přišel Ježíš 46
do Kany galilejské, kdežto učinil byl
z vody víno. I byl jeden královský slu-
žebník v Kafarnaum, jehožto syn nemocen
byl. * Ten uslyšev, žeby Ježíš přišel z Jud- 47
stva do Galilee, šel k němu a prosil ho,
aby sstoupil a uzdravil syna jeho; nebo
počínal umírati. * I řekl jemu Ježíš: Ne- 48
uzříte-li divů a zázraků, neuvěříte. * Dí 49
jemu ten královský služebník: Pane, pojdž
prvé, nežli umře synáček můj. * Dí jemu 50
Ježíš: Jdi, syn tvůj živ jest. I uvěřil člo-
věk řeči, kterouž mluvil jemu Ježíš, a šel.
* Když pak on již šel, potkali se s ním 51
služebníci jeho a zvěstovali mu řkouce:
Syn tvůj živ jest. * Tedy otázal se jich na 52
hodinu, v kterouby se lépe měl. I řekli
jemu: Včera v hodinu sedmou přestala
mu zimnice. * Tedy poznal otec, že právě 53
v tu hodinu to se stalo, v kterouž řekl byl
jemu Ježíš: Syn tvůj živ jest. I uvěřil on
i dům jeho všecken. * To opět druhý div 54
učinil Ježíš přišed z Judstva do Galilee.

Hlava 5.

B) Zastával také skutků svých jako I. uzdravení nemocného v sobotu, maje nesnáz pro ten dobrý skutek s Židy.

Potom byl svátek židovský; i šel Ježíš
2 do Jerusalema. * Byl pak v Jerusalemě
u brány bravné rybník, kterýž slove ži-
dovsky Bethesda, patero přístřeší maje.
3 * Kdežto leželo množství veliké nedouži-
vých, slepých, kulhavých, schnoucích, oče-
kávajících hnutí vody. * Nebo anděl jistým 4
časem sstupoval do rybníka a kormoutil
vodu. Protož kdož tam nejprvé sstoupil,
po tom zkormoucení vody uzdraven býval,
od kterékoli nemoci trápen byl. * I byl 5
tu člověk jeden, kterýž osm a třidceti let

že již jest čas Samaritány kázaním evangelia do církve shromažďovati a jako obilíčko žíti.

36. *ten kdož* etc.: rozsívající. — *kdo žne*, t. i proroci a jiní pobožní, kteříž sliby o Kristu zvěstovali a jako rozsívali, i ti, kteříž již skrze proroky nastrojenému lidu splnění slibů kázali a některé získali. Žid. 11, 39. 40.

37. *slovo*: povědění, t. přísloví neb přípovídka. — *žne*. Rozsíváním míní se zákon starý se vším svým přisluhováním. Žní pak rozumí se nový zákon se svými službami a všecken čas milosti, v němž mnozí k Bohu přivozováni bývají. Nebo zákon starý Krista předpovídal; ale nový zákon již daného a v něm spasení připraveného v známost uvodí.

38. *jiníť*, t. proroci. — *práce*: úsilí.

40. *zůstal*: pobyl, podobně Skut. 16, 15.

41. *pro řeč*, t. slýchavše jeho kázaní.

42. *vypravování*: mluvení.

43. *Galilee*, t. do Kany galilejské (níž v. 46.) a ne do Nazareta, kdež ho nebyli vděčni.

44. *svědectví*: osvědčil to. — *v poctivosti*: ve vážnosti, ve cti.

46. *z vody* etc.: vodu vínem. — *královský*: dvořenín. — *služebník*, t. Herodesův. Nebo ačkoli Herodes nebyl v pravdě králem, ale čtvrtákem (Mat. 14, 1.), a však jako nějaký král sobě počínal a lid obecný jej králem nazýval. Mar. 6, 22. etc.

47. *sstoupil*, t. aby přišel.

50. *živ*, t. zdráv jest aneb ozdravěl.

53. *dům*, t. rodina jeho a čeleď. Vidíť se tuto, že Bůh více dává, nežli my prositi umíme. Nebo tento žádal za zdraví tělesné, ale dáno jemu i všemu domu jeho také zdraví duchovní.

1. *svátek*: který to byl svátek, místně se pověditi nemůže. Někteří to slyší na druhou velikonoc po křtu Páně, jiní pak na svátek letnic. — *šel*, t. aby i v té částce božímu zákonu poddán byl. Gal. 4, 4.

2. *Byl*: Jest. — *rybník*, t. kdež napájeli, brodili neb umývali dobytky k obětem i je prodávali. II. Esd. 3, 1. — *Bethesda*, t. dům milosrdenství, dům chudých. Jiní čtou Betašda, t. dům neb místo, kdež se vody slévaly neb sbíhaly. — *patero*: pět stájí. —

3. *schnoucích*, Ř. suchých.

4. *časem*, t. někdy, když se milosti božské líbilo; protož kdož toho dobrodiní chtěli užiti, musili na to pozor míti.

6 nemocen byl. * Toho uzřev Ježíš ležícího
a poznav, že jest již dávno nemocen, dí
7 jemu: Chceš-li zdráv býti? * Odpověděl
mu ten nemocný: Pane, nemám člověka,
kterýžby, když se zkormoutí voda, uvrhl
mne do rybníka: ale když já jdu, jiný
8 přede mnou vstupuje. * Dí jemu Ježíš:
9 Vstaň, vezmi lože své a choď. * A hned
zdráv jest učiněn člověk ten a vzav lože
své i chodil. Byla pak sobota v ten den.
10 * Tedy řekli Židé tomu uzdravenému: So-
11 bota jest, neslušíť tobě lože nositi. * Od-
pověděl jim: Ten kterýž mne uzdravil, onť
12 mi řekl: Vezmi lože své a choď. * I otá-
zali se ho: Kdo jest ten člověk, kterýž
13 tobě řekl: Vezmi lože své a choď? * Ten
pak uzdravený nevěděl, kdoby byl: nebo
Ježíš byl poodšel od zástupu shromážděného na tom místě.

14 Potom pak nalezl jej Ježíš v chrámě
a řekl jemu: Aj, zdráv jsi učiněn: nikoli
víc nehřeš, aťby se něco horšího nepřiho-
15 dilo. * Odšel ten člověk a pověděl Židům,
žeby Ježíš byl ten, kterýž ho zdravého uči-
16 nil. * A protož protivili se Židé Ježíšovi,
17 že to učinil v sobotu. * Ježíš pak odpo-
věděl jim: Otec můj až dosavád dělá, i
jáť dělám. * Tedy Židé ještě víc proto 18
hledali ho zamordovati, žeby netoliko rušil
sobotu, ale že otce svého pravil býti Boha,
rovna se čině Bohu.

I odpověděv Ježíš řekl jim: Amen, amen 19
pravím vám: Nemůžeť Syn sám od sebe
nic činiti, jediné což vidí, an Otec činí:
nebo cožkoli on činí, toť i Syn podobně
činí. * Otec zajisté miluje Syna a ukazuje 20
mu všecko, což sám činí; a větší nad to
ukáže jemu skutky, tak abyste vy se di-
vili: * nebo jakož Otec křísí mrtvé a ob- 21
živuje; tak i Syn, kteréž chce, obživuje.
* Aniž zajisté Otec soudí koho; ale vše- 22
cken soud dal Synu: * aby všickni ctili 23
Syna, jakž Otce ctí. Kdo nectí Syna, ne-
ctí ani Otce, kterýž ho poslal. * Amen, 24
amen pravím vám, že kdož slovo mé slyší
a věří tomu, jenž mne poslal, máť život
věčný a na soud nepřijde; ale přišelť jest
ze smrti do života. * Amen, amen pravím 25
vám, že přijde hodina a nyníť jest, kdyžto
mrtví uslyší hlas Syna božího; a kteříž
uslyší, živi budou. * Nebo jakož Otec má 26
život sám v sobě, tak dal i Synu, aby měl

---

6. *zdráv.* Divná boží k lidem příchylnost, že on sám od sebe i bez prosby darů svých podávati a poskýtati ráčí.

10. *Sobota* etc. Povaha pokrytců tu pěkně vymalována, že oni obyčej mají na zevnitřních věcech ustrnouti; větší pak věci opouštějí (Mat. 33, 23.), anobrž pod zástěrou o boží pravdu se zasazování, čisté náboženství vyvraceti se snažují. Níž 16, 2.

13. *poodšel*: nepatrně ušel a jako vymkl.

14. *nepřihodilo*: nestalo.

15. *zdravého* etc.: uzdravil.

16. *Ježíšovi*, v Řeckém: *a hledali ho zabiti, že to* etc.

17. *až dosavád*, t. od počátku světa všecky věci v svátek i ne v svátek podlé své vůle řídí, v bytu chová i rozmnožuje, jakožto ten, kterýž žádnými právy a zákony svázán není, anobrž vůle jeho pravidlem všeho býti má; tak že i věci proti zákonu jeho psanému čelící, když se podlé jeho zjevného rozkazu dějí, svaté a dobré jsou. — *dělám,* t. s Otcem svým jednobytný a jemu rovný jsa s ním spolu dělám. A protož jestliže tento můj skutek ne lidský, ale božský, kterýž jsem jako Pán i soboty (Mat. 12, 8.) učinil, haníte, tedy i Otce mého nebeského z rušení dne svátečního viniti musíte.

19. *Nemůžeť.* Ne nějakou zlou mdlobu, ale rovnost a jednobytnost s Otcem svým tu Pán ukazuje. Nebo něco jiného Otci odporného činiti moci, ne na božího Syna, ale na jeho nepřítele připadá, kterýž když klamá a proti Bohu čelí, právě z svého vlastního a sám od sebe to činí. Níž 8, 44. — *sám od sebe*, t. sám o své ujmě bez svého Otce. — *vidí*, t. rozumí, že se to Otci výborně líbí. Aneb touž mocí, moudrostí, prozřetedlností a dobrotou jako Otec. — *podobně*: rovně též.

20. *ukazuje*, t. s strany našeho člověčenství. Po lidsku tu Pán lidem mluviti ráčí, že jakož tělesné dítky od rodičů učeny bývají a k nim rády se připodobňují, tak že i on přirozený boží Syn touž moc, totéž umění jako Otec má a to též rovně činí a též moci jako i Otec jeho užívá i s ním všeho povědomost má; jakž sám dalšími slovy to vysvětluje. — *větší* etc., t. větší skutky bude skrze něho lidem ukazovati a činiti, kdyžto bude netoliko nemocné uzdravovati, ale také tělesně i duchovně mrtvé křísiti, nespravedlivé ospravedlňovati a zatracení hodné odsuzovati etc., což jest více nežli nemocného i od třidceti osmi let v nemoci ležícího uzdraviti. Níž v. 21. — *abyste* etc.: až se podivíte.

22. *soudí*, t. řídí, spravuje, tresce, ochraňuje i dary své rozděluje. — *soud*, t. moc na nebi i na zemi, aby on jako pravý prostředník všecko spravoval, rozdíl mezi bezbožnými a pobožnými činil (Ezech 34, 17.), své vyvolené divně opatroval (níž 10, 28.) nepřátelům pak šiky matl a je prutem železným potíral (Žlm. 2, 9.) a potom viditelně k soudu přijda (Skut. 1, 11.) živé i mrtvé křísil (Skut. 17, 31.).

24. *na soud*, t. k odsouzení. — *do života,* t. tak jest jist životem věčným, jehož v naději očekává, jakoby již přítomný jej sobě měl. Efes. 2, 6. Kol. 3, 3.

25. *hodina*: čas. — *a nyníť*: anobrž nyní jest. — *mrtví*, t. duchovně. — *Syna*, t. skrze evangelium mluvícího. — *uslyší*, t. vnitřníma ušima, to jest, kteříž uvěří. — *živi*, t. zde životem milosti a potom věčné slávy.

26. *v sobě,* t. jakož slunce z svého přirození má světlo v sobě a od jiných věcí stvořených ho nebéře, ale jiná světla nebeská osvěcuje; tak i Otec nebeský má život v sobě, že ho od jinud nenabyl; ale jeho ještě jiným udíleti ráčí. — *dal*, t. (jakž svatý Augustin vykládá in Joh. tract. 99 de Trinit. lib. 1. c. 11.) takového zplodil, kterýžby nepřevážená studnice života, anobrž sám život byl (výš. 1, 4.) a jej stvoření svému dávati i odjímati mohl (Žl. 103, 29.). Aneb to života dání může slyšáno býti

27 život v samém sobě; * a dal jemu moc
28 i soud činiti; nebo Syn člověka jest. * Ne-
divtež se tomu; neboť přijde hodina, v kte-
roužto všickni, kteříž v hrobích jsou, uslyší
29 hlas jeho. * A půjdou ti, kteříž dobré
věci činili, na vzkříšení života: ale ti, kte-
30 říž zlé věci činili, na vzkříšení soudu. * Ne-
mohuť já sám od sebe nic činiti; ale jakžť
slyším, takť soudím a soud můj sprave-
dlivý jest: nebo nehledám vůle své; ale
31 vůle toho, jenž mne poslal, otcovy. * Vy-
dám-liť já svědectví sám o sobě, svědectví
32 mé není pravé. * Jinýť jest, kterýž svě-
dectví vydává o mně, a vím, že pravé jest
33 svědectví, kteréž vydává o mně. * Vy jste
byli poslali k Janovi, a on svědectví vydal
34 pravdě: * ale jáť nepřijímám svědectví od
člověka; než totoť pravím, abyste vy spa-
35 seni byli. * Onť byl svíce hořící a svítící;
vy pak chtěli jste na čas poradovati se
36 v světle jeho. * Ale já mám větší svěde-
ctví nežli Janovo. Nebo skutkové, kteréž
mi dal Otec, aby je vykonal, tiť skutkové,
kteréž já činím, svědčí o mně, že mne
Otec poslal. * A kterýž mne poslal, Otec, 37
onť svědectví vydal o mně; jehož jste vy
hlasu nikdy neslyšeli, ani tváři jeho ne-
viděli, * a slova jeho nemáte v sobě zů- 38
stávajícího; nebo kteréhož on poslal, tomu
vy nevěříte. * Ptejte se na písma; nebo 39
vy domníváte se v nich věčný život míti:
a tať svědectví vydávají o mně; * ale ne- 40
chcete přijíti ke mně, abyste život měli.
* Chvály od lidí nepřijímám: * ale po- 41 42
znal jsem vás, že milování božího nemáte
v sobě. * Já jsem přišel ve jmenu Otce 43
svého a nepřijímáte mne: kdyby jiný při-
šel ve jmenu svém, toho přijmete. * Kterak 44
vy můžete věřiti, chvály jedni od druhých
hledajíce, poněvadž chvály, kteráž jest od
samého Boha, nehledáte? * Nedomnívejte 45
se, bychť já na vás žalovati měl před Ot-
cem; jestiť kdoby žaloval na vás, Mojžíš,
v němž vy naději máte. * Nebo kdybyste 46
věřili Mojžíšovi, věřili byste i mně; nebť
on o mně psal. * Ale poněvadž jeho písmům 47
nevěříte, i kterak slovům mým uvěříte?

---

na to, že s strany svatého člověčenství dal mu život, jakž hned sám o sobě dokládá, že Syn člověka jest.

27. *činiti,* t. všecko říditi a spravovati.

28. *Nedivtež se,* t. jako k víře nepodobnému, že totiž mně, jakožto prostředníku pravému, taková moc jest dána. Neboť skutek pravdy potvrdí při obecném vzkříšení.

29. *půjdou*: vyjdou, t. z hrobů. — *života,* t. k tomu vzkříšení, po němž věčný život býti má. — *soudu,* t. k odsouzení.

30. *slyším,* t. jakž mi Otec vnuká, poroučí, moci uděluje a spolu se mnou dělá. — *soudím,* t. moci a práva svého užívám, v oživování vyvolených a zatracování bezbožných. Žlm. 97, 9. — *vůle,* t. ten soud z vůle a podlé vůle Otce svého konám.

31. *Vydám-liť.* Jestližeť já svědčím, t. jakžbyste vy mně chtěli tím oči vytýkati. — *pravé,* t. hodnověrné. Tak Pán řeč nepřátel opakuje a toho jim půjčuje, kdyby jiných svědků neměl, aby mu nevěřili, a protož nic proti sobě nečelí, níž 8, 14.

32. *Jinýť,* t. Otec můj. — *kterýž:* svědčící.

34. *nepřijímám.* Nestojím o svědectví, t. strany své osoby a svého učení lidských svědectví nepotřebuji a k lidem, aby mne chválili, se nepřipochlebuji; alebrž sebou jist jsa a svědka Otce svého maje na tom přestávám. Že pak svědectví lidská připomínám, to ne sám pro sebe, ale pro vás činím. — *spasení:* zachování, t. věříce svědectví Janovu o mně svědčícímu.

35. *svítící,* t. jakož svíce hořící netoliko sama jest jasná, ale i jiné osvěcuje; tak i Jan Křtitel netoliko sám boží světlo měl a životem šlechetným svítil, ale i jiným Krista v známost uvodil. Výš 1, 29. — *poradovati se*: kochati se, líbost míti, veseliti se, t. jím se honositi.

39. *Ptejte se*: aneb ptáti se na písma, čtete, rozvažujete, vyhledáváte, zpytujete; avšak jakoby řekl, tou cestou, kterouž ona vám k spasení ukazují, nikoli jíti, a tu, kdež jest složeno spasení, bráti ho nechcete. Aneb bedlivěji nežli až posavád písma čtěte.

42. *v sobě,* t. lásky k Bohu, ani jiskry v vás není; nebo, ačkoli se za ty stavíte, že slávy boží obhajujete; avšak poněvadž ten skutek toho člověka uzdravení, jímž Bůh velice jest oslaven, hyzdíte, tím toho dokazujete, že toho z milosti a lásky k Bohu plápolající nečiníte.

43. *ve jmenu* etc., t. poslán jsa od něho. — *ve jmenu svém,* t. sám o své ujmě. — *přijmete,* t. spravedlivá boží pomsta na vás dokročí, když nechcete chleba učení čistého užívati, abyste se jedem trávili. Podob. II. Tes. 2, 10.

44. *hledajíce,* t. za svaté a spravedlivé bez účastnosti mé před lidmi se stavějíce (Luk. 16, 15.) a pro tu pošmournou nábožnost chváleni býti chtějíce (Mat. 6, 2.), pro Boha pak hanby, posměchu snášeti se liknujíce, ani mne, přemoženi jsouce mými zázraky, pro zalíbení se světu vyznávati nechtějíce (níž 12, 42.); ježto víra a zásluha lidská nikoli státi nemůže (Řím. 11, 6.) a kdož chce velikým před Bohem býti, musí se na světě poníižiti (I. Kor. 3, 18), sic jinak přízně boží nemohlby užiti (Jak. 4, 4. I. Jan 2, 15. — *chvály,* t. víry pravé neb živé a z ní ospravedlnění, pročež lidé vzácní u Boha učiněni bývají (Řím. 2, 29).

45. *Mojžíš,* t. Mojžíšovo učení, k němuž vy se přiznáváte, avšak ve mne, na nějž ono ukazuje, věřiti nechcete, to proti sobě míti budete. Podobně Pán mluviti ráčí, jakoby soudce zločinci řekl: Ne já tebe hrdla odsuzuji, ale zřízená práva; mezitím všakby se toho neodčítal, žeby ho na hrdle trestal. (Podobně níž 12, 48. Řím. 2, 16.) Avšak sprosta může býti řečeno, že Pán Kristus Otci nežaluje. Nebo jelikož jest prostředníkem, tu vyvolených zastává (Řím. 8, 34.); jelikož pak jest soudce (Skut. 10, 42.), tu také nežaluje, ale soudí a na zatracení odsýlá. — *naději,* t. v jehož učení sic života věčného hledáte, ale kdež ono vám jej složený ukazuje, tam jíti nechcete.

46. *psal*: Jakoby řekl: Kdož věří svědku, takéť i tomu věří, o komž ten svědek svědčí; když pak vy mně nevěříte, jemuž Mojžíš slavné svědectví vydával; tedyť ani Mojžíšovi věřiti nemusíte.

47. *písmům*: psáním. — *nevěříte,* ježto jakoby řekl, o něm důstojněji nežli o mně smyslíte.

Hlava 6.

Zastával též P. nasycení lidu chlebem vezdejším, aby věčný libovali; toť se stalo na poušti, kamž před Herodesem ušel po smrti Janově. Z pouště se Pán navracoval a učenníci poslechše jej šli k moři a plavali se ku Kafarnaum, v tom moře se zbouřilo, ale Pán ukázav se jim a) potěšil jich a b) k břehu doprovodil. Přišel odtad do Kafarnaum, lid jej 1) hledal α) na poušti, β) po městě, 2) až nalezl a novou nesnáz učinil.

Potom odšel Ježíš za moře Galilejské,
2 jenž jest Tiberiadské. * A šel za ním zá-
stup veliký; nebo viděli divy jeho, kteréž
3 činil nad nemocnými. * I všel na horu
4 Ježíš a tam seděl s učenníky svými. * Byla
pak blízko velikonoc, svátek židovský.
5 * Tedy pozdvih oči Ježíš a vida, že zá-
stup veliký jde k němu, dí Filipovi: Kde
6 nakoupíme chlebů, aby pojedli tito? * (Ale
to řekl pokoušeje ho; nebo on sám věděl,
7 coby měl učiniti.) * Odpověděl jemu Filip:
Za dvě stě peněz chlebů nepostačí jim,
aby jeden každý z nich něco maličko vzal.
8 * Dí jemu jeden z učenníků jeho, Ondřej
9 bratr Šimona Petra: * Jestiť mládeneček
jeden zde, kterýž má pět chlebů ječných
a dvě rybičky; ale coť jest to mezi tak
10 mnohé? * I řekl Ježíš: Rozkažtež lidu, ať
se usadí! A bylo trávy mnoho na tom
místě. I posadilo se mužů v počtu okolo
11 pěti tisíců. * Tedy Ježíš vzal ty chleby a
díky učiniv rozdával učenníkům, učenníci
pak sedícím: též podobně z těch rybiček
12 jakž mnoho chtěli. * A když byli nasy-
ceni, řekl učenníkům svým: Sberte ty
13 drobty, kteříž zůstali, ať nezhynou. * I se-
brali a naplnili dvanácte košů drobtů z těch
pěti chlebů ječných, kteříž pozůstali po
těch, jenž jedli. * Ti pak lidé uzřevše ten 14
div, kterýž učinil Ježíš, pravili: Tento jest
jistě prorok, kterýž měl přijíti na svět.
Tedy Ježíš věda, žeby měli přijíti a 15
chytiti jej, aby ho učinili králem, ušel na
horu opět sám jediný. * Když pak byl 16
večer, sstoupili učenníci jeho k moři. * A 17
vstoupivše na lodí plavili se přes moře
do Kafarnaum. A bylo již tma, a nepřišel
byl Ježíš k nim. * Moře pak dutím veli- 18
kého větru zdvihalo se. * A odplavivše se 19
honů jako pětmecítma neb třidceti, uzřeli
Ježíše, an chodí po moři a přibližuje se
k lodí: i báli se. * On pak řekl jim: Játť 20
jsem, nebojte se! * I vzali ho na lodí 21
ochotně; a hned lodí přiběhla k zemi, do
kteréž se plavili.
Na zejtří pak zástup, kterýž byl za 22
mořem, vida že jiné lodičky nebylo než
ta jedna, na kterouž byli vstoupili učenníci
jeho, a že Ježíš nebyl všel s učenníky svými
na lodí, ale sami učenníci jeho byli se pla-
vili: * (jiné pak lodí byly připlouly od 23
Tiberiady k tomu místu blízko, kdežto byli
jedli chléb, když díky učinil Pán). * Když 24
tedy pravím uzřel zástup, že Ježíše tu není,

---

1. *za moře*: přes moře, t. přes zátoku toho jezera, kteréž jest mezi Tiberiadou a Betsajdou (Luk. 9, 9.) a slove jinak jezero Genezaretské (Luk. 5, 1.); ale že pak v tu stranu k němu leží město Tiberiada, vzdělané ku poctivosti císaři Tiberiovi; protož odtud slove moře Tiberiadské. Níž 21, 1.

2. *zástup*, t. ze všech měst galilejských. Mar. 6, 33. — *nemocnými*: nedužívými.

3. *na horu*, kteráž byla pustá blízko Betsajdy. Luk. 9. 10. — *seděl*, t. aby sobě i s učenníky poodpočinul. Mar. 6, 31.

4. *velikonoc*: Třetí velikonoc, jakž tomu někteří chtí, po křtu Páně.

5. *Kde*: odkud.

6. *pokoušeje ho*, t. jeho víry zkoušeje aneb jeho mdlobu u víře zjeviti chtěje. — *coby*: co bude. — *učiniti*, t. již on sám u sebe uložil, že chce ten lid zázračně nasytiti, tak nebylo potřebí chleba kupovati.

10. *ať* etc.: sednouti. — *posadilo*, t. rozsadilo se někde po stu, někde po padesáti. Mar. 6, 40. — *tisíců*, t. kromě žen a dětí. Mat. 14, 21.

12. *nezhynou:* nic nezhyne.

14. *prorok*, t. o němž Mojžíš prorokoval. Deut. 28, 15.

15. *věda*, t. i svou vševědoucností, i podlé té jejich řeči, v níž jej prorokem nazývali. — *králem*, t. za to měvše, že tělesným králem bude; čehož však on se před Pilatem odčetl. Níž 18, 36.

16. *sstoupili*, t. šli z rozkazu Kristova. Mat. 14, 22. Mar. 6, 45.

17. *tma*, t. byla již noc. — *k nim*, t. když měli na lodí sednouti.

18. *zdvihalo*: povstávalo.

19. *jako:* asi. — *an*: avšak, t ho nepoznali; ale žeby nějaká obluda byl, myslili. Mat. 14, 26. — *chodí*: chodícího, an se béře, prochází. — *k lodí.* Předešlým skutkem ukázal Pán to, že svým věrným nedopustí škodlivého nedostatku trpěti (Přís. 10, 3.); tímto pak též ukazuje, že jim chce v bouřech světa na pomoc přispívati a v temnostech zámutků jich vysvobozovati i k břehu věčného života přivesti a tak ze všeho zlého vytrhnouti. Žlm. 33, 20.

20. *Játť jsem*, t. a ne obluda, jakž vy se domníváte. Podob. Luk. 24, 38.

21. *I vzali*, Ř. i chtěli ho vzíti na lodí. — *k zemi;* ku krajině, t. v níž bylo město Kafarnaum, výš v. 17.

22. *Na zejtří*, t. po tom skutku nasycení. — *za mořem*, t. blízko města Betsajdy, kdež učenníci byli na lodí vsedli.

23. *připlouly*, t. na zejtří po tom zázračném nasycení zástupu.

24. *není*, t. v těch místech okolo Betsajdy, kdež ho hledali. — *i oni*, t. jako i učenníci před večerem. — *na lodí*, t. kteréž z Tiberiady připlouly, výš v. 23. — *přijeli*: připlavili se.

ani učenníků jeho, vstoupili i oni na lodí
a přijeli do Kafarnaum hledajíce Ježíše.
25 * A nalezše ho za mořem řekli jemu: Mi-
26 stře, kdy jsi sem přišel? * Odpověděl jim
Ježíš a řekl: Jistě, jistě pravím vám: Hle-
dáte mne, ne proto že jste divy viděli, ale
27 že jste jedli chleby a nasyceni jste. * Pra-
cujte ne o pokrm, kterýž hyne, ale o ten
pokrm, kterýž zůstává k životu věčnému,
kterýž Syn člověka dá vám. Nebo tohoť
28 potvrdil Bůh Otec. * Tedy řekli jemu: Co
budeme činiti, abychom dělali dílo boží?
29 * Odpověděl Ježíš a řekl jim: Totoť jest
to dílo boží, abyste věřili v toho, které-
30 hož on poslal. * I řekli jemu: Jakéž pak
ty znamení činíš, abychom viděli a věřili
31 tobě? co děláš? * Otcové naši jedli mannu
na poušti, jakož psáno jest: Chléb s nebe
32 dal jim jísti. * Tedy řekl jim Ježíš: Amen,
amen pravím vám, ne Mojžíš dal vám chléb
s nebe, ale Otec můj vám dává ten chléb
33 s nebe pravý. * Nebo chléb boží ten jest,
kterýž sstupuje s nebe a dává život světu.
* I řekli jemu: Pane, dávejž nám chléb 34
ten vždycky. * Ježíš pak řekl jim: Jáť 35
jsem ten chléb života; kdož přichází ke
mně, nebude nikoli lačněti; a kdož věří
ve mne, nebude žízniti nikdy. * Ale po- 36
věděl jsem vám, anobrž viděli jste mne a
nevěříte. * Všecko, což mi dává Otec, ke 37
mně přijde: a toho, kdož ke mně přijde,
nevyvrhu ven: * nebo jsem sstoupil s nebe, 38
ne abych činil vůli svou ale vůli toho, jenž
mne poslal. * Totoť jest pak vůle toho, kte- 39
rýž mne poslal, Otcova, abych ničeho, což
mi dal, neztratil toho, ale vzkřísil to v nej-
poslednější den. * A totoť jest vůle toho, 40
kterýž mne poslal, aby každý, kdož vidí
Syna a věří v něho, měl život věčný; a
jáť jej vzkřísím v den nejposlednější. * I 41
reptali Židé na něho, že řekl: Já jsem
chléb ten živý, kterýž jsem s nebe sstou-
pil; * a pravili: Zdaliž tento není Ježíš 42
syn Josefův, jehož my otce i matku zná-

---

25. *za mořem*, t. v Kafarnaum, níž v. 39. — *kdy*: kdes se zde vzal?

26. *viděli*, t. ne proto, žebyste učení mému divy stvrzenému věřili, ale že jste mého opatření užili.

27. *věčnému*, t. starejte se o to, abyste mne, jenž jsem pravý pokrm duší vašich, věrou přijali a ze mne života věčného nabyli. — *dá vám*, t. tělo své nejprvé na smrt za život světa (níž v. 51.) a potom v účastnost vyvoleným svým skrze víru pravou a živou. Níž v. 63. — *potvrdil*: vyznamenal Ř. zapečetil, t. vám jej za spasitele utvrdil, zřídil, na to poslal, svým hlasem za Syna svého vysvědčil (Mat. 3, 17.), Duchem svým na něho jako prstem ukázal (výš 1, 33.), aby žádný z vás jinde spasení svého kromě něho nehledal. Jest tu podobenství vzaté od lidí slavných, kteříž, když své vyslance kam posýlají, listy jim pod svou pečetí dávají a tím k víře a vzácnému přijímání jich slouží. Touž věc Pán míně jinde pověděl, že ho Otec posvětil a na svět poslal. Níž 10, 36.

28. *činiti:* Jakoby řekli, což ty nám nad zákon boží dokonalejšího ukážeš, jemuž jsme my dosti učinili, čehož se nám pak ještě nedostává? Podob. Luk. 18, 17. — *dílo*. Ř. díla. — *boží*, t. Bohu vzácné a líbezné.

29. *dílo b.*, t. tatoť jest věc Bohu příjemná a milá a kteráž od něho samého dána bývá.

30. *tobě*, t. že jsi ty Mesiáš neb prorok ten Mojžíšovi podobný. Deut. 18, 15. Tu pak podobnost tito převrácenci v tom zakládali, aby ustavičně časnými věcmi od něho, jako za Mojžíše předkové jejich, opatrováni byli. — *Co děláš?* Jakoby řekli: Co působíš tak znamenitého? Myť nic takového při tobě nevidíme; nebo žes nasytil nás chlebem zemským, mnohemť větší jest skutek Mojžíšův, kterýž chlebem nebeským krmil otce naše. Něco častějšího musilby nám ukázati, abychom tobě uvěřili.

32. *s nebe*: nebeský, t. manna ne z pravého nebe, ale jako rosa nějaká z oblaků pršela (Exod. 16, 14.), a ne k životu věčnému přivozovala; ale život časný a to mnohých těch, kteříž mizerně potom zhynuli, do času toliko zachovávala, a tak pokrmem tělesným a ne duchovním byla. Nic pak to ku překážce není tomu, že mannu apoštol pokrmem duchovním nazývá (I. Kor. 10, 3). Nebo on za jinými příčinami jí to přivlastňuje, jelikož obrazem Krista a svatostí byla, ježto sic věrou nejsouc užívána, duši nic neprospívala. Ale Kristus maje činiti s lidmi hovadnými a na té manně víc, než náleželo, zakládajícími, na to se nic, byla-liby ona obrazem jeho čili nebyla, neohlédá, toliko od tělesných a zemských věcí k sobě a k věcem nebeským obrací. — *pravý*, t. mannou vyznamenaný a kterýž sám vlastně chlebem nebeským má slouti. Podobně pravda s obrazem se srovnává. Výš 1, 17. Žid. 8, 2.

33. *sstupuje*, Ř. sstupující. — *dává*, Ř. dávající.

34. *chléb ten*, t. obživující a kterýž život věčný dává, jej zachovává i v den poslední těla vzkřísí (níž v. 39.). V témž smyslu Ducha svého jinde vodou živou nazval, výš. 4, 10.

35. *ke mně*, t. kdož věří ve mne, jakž hned to vykládá. — *nikdy*, t. mé milosti užívaje nebude míti čeho více žádati a nějakého nedostatku trpěti, aneb svědomím zlým se trápiti.

36. *mne*, t. poznali jste to skutečně, že já jsem Mesiáš (výš v. 14.); avšak ve mne věřiti nechcete.

37. *dává*, t. kohožkoli ve mně a pro mne vyvoluje. Jakoby řekl: Ačkoli vy nechcete věřiti ve mne; však vaše nevěra nezbrání, aby moji vyvolení neměli ve mne věřiti. — *přijde*, t. ve mne uvěří, výš v. 35. — *a toho:* ke mně přicházejících. — *ven*, t. od sebe pryč nezaženu, ale laskavě přijmu a k životu věčnému přivedu.

38. *s nebe*, t. přirození lidské jsem přijal. — *vůli svou*, t. od Otcovy rozdílnou, jakž vy se domníváte, žebych něco o své ujmě bez poručení jeho činil.

39. *neztratil*, t. k zatracení přijíti nedopustil, ale takového každého k životu věčnému přivedl. — *vzkřísil*, t. k věčné slávě.

40. *kdož vidí:* patřící. — *Syna*, t. kdož jej právě tou známostí, na níž věčný život záleží (níž 17, 3.), po učení čistém a zázracích poznává. — *věčný*, t. hned s částky zde jak uvěří a potom při vzkříšení dokonale. I. Jan 3, 2.

41. *kterýž* etc.: s nebe přišlý.

42. *sstoupil*. Jakoby řekl: Nemluví pravdy tento.

me? Kterak pak dí tento: S nebe jsem
43 sstoupil? * Tedy odpověděl Ježíš a řekl jim:
44 Nerepcete vespolek! * Však žádný nemůž
přijíti ke mně, jedině leč Otec můj, kte-
rýž mne poslal, přitrhl by jej a játť jej
45 vzkřísím v den nejposlednější. * Psáno jest
v prorocích: A budou všickni učeni od
Boha. Protož každý, kdož slyšel od Otce
46 a naučil se, jdeť ke mně: * ne žeby kdo
viděl Otce, jedině ten, kterýž jest od Boha:
47 tenť viděl Otce. * Amen, amen pravím vám,
48 kdož věří ve mne, máť život věčný. * Játť
49 jsem ten chléb života. * Otcové vaši jedli
50 mannu na poušti a zemřeli. * Totoť jest
chléb ten s nebe sstupující; kdožťby koli
51 jej jedl, neumřeť. * Játť jsem chléb ten
52 živý, jenž jsem s nebe sstoupil: * bude-li
kdo jísti ten chléb, živ bude na věky: a
chléb, kterýž já dám, tělo mé jest, kte-
53 réž já dám za život světa. * Tedy hádali
se Židé vespolek řkouce: Kterak tento
může dáti nám tělo své jísti? * I řekl 54
jim Ježíš: Amen, amen pravím vám, ne-
budete-li jísti těla syna člověka a píti krve
jeho, nebudete míti života v sobě. * Kdož 55
jí mé tělo a pije mou krev, máť život
věčný: a játť jej vzkřísím v nejposlednější
den. * Nebo tělo mé právě jest pokrm a 56
krev má právě jest nápoj. * Kdo jí mé 57
tělo a pije mou krev, ve mně přebývá a
já v něm. * Jakož mne poslal ten živý 58
Otec a já živ jsem skrze Otce: tak kdož
jí mne, i on živ bude skrze mne. * Totoť 59
jest ten chléb, kterýž s nebe sstoupil; ne
jako otcové vaši jedli mannu a zemřeli.
Kdož jí chléb tento, živť bude na věky.
Toto mluvil Ježíš v škole uče v Ka- 60
farnaum. * Tedy mnozí z učenníků jeho 61
uslyševše to řekli: Tvrdáť jest tato řeč; kdo
ji může slyšeti? * Ale věda Ježíš sám 62
v sobě, žeby proto reptali učenníci jeho,
řekl jim: To vás uráží? * Co pak kdyby- 63

---

43. *vespolek*: mezi sebou.

44. *přijíti*, t. ve mne věřiti a spasen býti, výš v. 35. — *přitrhlby jej:* lečby srdce jeho obměkčil (Ezech. 36, 26.), v milosti ke mně roznítil a jej osvítil, jakž se to hned v dalším verši vysvětluje těmi slovy: Kdož slyšel od Otce a naučil se.

45. *všickni*, t. boží synové k životu věčnému předzřízení. Isai 54, 13. Skut. 13, 48. — *učeni*, t. Duchem Páně a kázaním svatého evangelia osvíceni, viz Isai 54, 13. — *jdeť*: přijdeť, t. kdož sobě to dané od Otce nebeského má, aby mému učení povolil a ve mne právě uvěřil (I. Tes. 4, 9.) a tak vnitřníma ušima slyšel. Mat. 13, 9.

46. *Otce.* Jakoby řekl: Nedomnívejte se, že Otec můj nebeský k vám osobně přijde a vás zázračně učiti, aneb s vámi ústně mluviti bude; neboť se toho nikdá žádnému jinému nedostalo, aby jej okem v oko viděti a s ním mluviti mohl, než toliko mně Synu jeho milému, s ním jednobytnému a od něho zplozenému i na svět poslanému; protož nečekajíce na zázračné učení mne přijměte, jako toho skrze něho on vás učí, anobrž on vás ku poslušenství jeho zavazuje. Mat. 12, 5. Touž věc svatý Jan jinými slovy pověděl, výš 1, 18. — *Otce,* t. dokonale zná Otce i všecka tajemství jeho, výš 1, 18.

48. *života:* životný, t. kterýž život dává světu, výš v. 33.

49. *mannu*, t. ačkoli jedli mannu; avšak věčnou smrtí na větším díle zemřeli. I. Kor. 10, 5. Jakoby Pán řekl: Chléb nebeský dává život věčný; manna pak věčného života dáti nemohla: tedy tím pravým chlebem nebeským a obživujícím nebyla.

52. *ten chléb*, t. bude-li mne kdo věrou pravou účasten a mého těla požívati. — *dám*, t. jelikož je dám na smrt a živé zase ku požívání. — *za život*, t. aby život věčný byl zasloužen i dán vyvoleným mým po světě rozprostřeným, výš 11, 52.

54. *jísti*, t. nebudete-li věřiti ve mne, pravé účastnosti míti mne a těla mého (jak dí církev sv. nejméně jednou do roka) požívati, kterýžto své tělo na oltáři kříže za život světa obětovati a hříchy jeho shladiti mám, nikoli nejste obživeni. — *a píti*, t. aneb píti. (Podobně klade se *a* místo *aneb* Exod. 21, 31., též 22, 10. Ezech. 44, 22., neboť živého těla požívajíce požíváme i krve spolu. — *nebudete* etc., Ř. nemáte. — *života,* t. mne, kterýž jsem dárce života a tak nemajíce mne v smrti zůstáváte.

55. *krev*, t. kdož těla mého přijímaje tomu cele věří, že mé tělo jest za něho ukřižováno a krev má na odpuštění jeho hříchů vylita.

57. *přebývá*, t. jako ratolest v kmen pravý vštípený, níž 15, 1. Jakoby řekl: Kdož tento pokrm nebeský, totiž mé tělo a mou krev věrně jí a pije, ten se vlastně se mnou pojí a ve mně přebývá, ten jest životem věčným bezpečen, ten ze mne jako z pokrmu sílu a moc béře, ten působením Ducha mého ke mně se podobuje a jako ve mne obláčí a ctnostmi svatými se stkví a krátce ten jest mým pravým údem. Touž věc apoštol jinými slovy ukazuje Gal. 4, 27., též 2, 20. Efes. 3, 17. — *v něm*, t. skrze svého svatého Ducha a dílo jeho (níž 14, 23.). Jakoby řekl: Nebo já v něm skrze svého Ducha co pokrm užitečný moc svou provodím.

58. *skrze Otce,* to mní, že tělo jeho má moc obživující, proto že v pravém člověčenství jeho Duch Otce jeho neb plnost božství přebývá a moc svou obživující provodí. — *skrze mne.* Skrze Krista jsou tak věřící živi, že i on je hříchy umrtvené obživil (Efes. 2, 5.), krví svou umyl (Zjev. 1, 5.), svou spravedlností přiodil (I. Kor. 1, 30.), z hrdla smrti je vytrhl, je opatruje, z rukou svých vytrhnouti jich nedá (níž 10, 28.) a potom život, kterýž v něm jako poklad skrytý mají, skrze těla svého hodné přijímání darovati chce. Kol. 3, 3.

61. *Tvrdáť* etc., t. nesvětlá, scestná a rozumu, pravdě i přírodě odporná. — *slyšeti,* t. jí rozuměti a věřiti, anobrž kdoby neměl před ní uší svých zacpati?

62. *uráží:* pohoršuje. Jakoby s podivením řekl: Předivná jest to věc, že se vy na řeči mé urážíte, jistě žeť se není proč na ni zastavovati.

63. *Co pak* etc., t. cobyste řekli, kdyžbyste viděli, že jest tělo mé ze země do nebe přeneseno, a však od těch, kdož mají spaseni býti, musí býti věrou jedeno, zdaližby se to vašemu rozumu věcí odpornější býti nezdálo, kterakby ono nejsouc hmotné a tělesně přítomno, ale jsouc od země vzdáleno,

ste uzřeli Syna člověka, an vstupuje, kdež
64 prvé byl? * Duch jest, jenž obživuje, tě-
lot nic neprospívá. Slova, kteráž já mlu-
65 vím vám, duch jsou a život jsou: * ale
jsout někteří z vás, ježto nevěří. Nebo vě-
děl Ježíš od počátku, kdoby byli nevěřící
66 a kdoby ho měl zraditi. * I pravil: Pro-
tož jsem vám řekl, že žádný nemůže při-
jíti ke mně, lečby jemu dáno bylo od Otce
67 mého. * A z toho mnozí z učenníků jeho
odešli zpět, a nechodili s ním více.

Tedy řekl Ježíš ke dvanácti: Zdali i 68
vy chcete odejíti? * I odpověděl jemu Ši- 69
mon Petr: Pane, ke komu půjdeme? a ty
slova věčného života máš. * A my jsme 70
uvěřili a poznali, že jsi ty Kristus, Syn
Boha živého. * Odpověděl jim Ježíš: Však 71
jsem já vás dvanácte vyvolil a jeden z vás
ďábel jest. * A to řekl o Jidášovi synu 72
Šimona Iskariotského: nebo ten jej měl
zraditi, jsa jeden ze dvanácti.

Hlava 7.

B. Prudčejší jest proti I. příbuzným a) nutícím jej do Jerusalema jíti, jimž se opřel, b) po odjití pak jejich také šel; II. a jiným a to při slavnosti *jedné* měl činiti s zákonníky 1) nepřítomnými před a) zástupem, nebo zastávaje učení svého α) Otci je připisuje, β) nevděčnost lidu tresce, γ) poslušným se zamlouvá věčnou milostí, b) bojovníky od biskupů najatými.

Potom pak chodil Ježíš po Galilei;
nebo nechtěl býti v Judstvě, protože ho
2 hledali Židé zabiti. * A byl blízko svátek
3 židovský, památka stánků. * Tedy řekli
jemu bratří jeho: Vyjdi odsud a jdi do
Judstva, ať i učenníci tvoji vidí skutky
tvé, kteréž činíš. * Nižádný zajisté skrytě 4
nic nedělá, kdož chce vidín býti. Protož
ty, činíš-li takové věci, zjeviž se světu.
* Nebo ani bratří jeho nevěřili v něho. 5
* I dí jim Ježíš: Čas můj ještě nepřišel; 6
ale čas váš vždycky jest hotov. * Nemů- 7

---

mohlo býti požíváno. — *člověka*, t. mne vám podobného s strany přirození lidského. Jakoby řekl: Nemáte se proč na mém snížení a rodu potupném, ani na tom, že jsem se chlebem nebeským býti pravil, i nad mannu vystavil, spravedlivě horšiti a tak nerozumně mysliti, že bych vám tělo své toto tělesně velel kousati a jísti. Neboť já s strany svého těla dlouho zde nezůstanu, ale do nebe vstoupím a tam je oslavím, anobrž odtud moci své božské dokazovati budu i tím, že vám zde mé pravé tělo a mou pravou krev v spůsobě chleba a vína zůstavím k požívání; a tuť vy to viděti a znáti musíte, že jsem já nejen člověk, ale i pravý Bůh. — *an vstupuje* vstupujícího. — *prvé,* t. od věků, výš 1, 1., též 17, 5.

64. *neprospívá*, t. tělesně a zevnitřním spůsobem toliko jedené a požívané je od jiných pokrmů nerozeznávaje. Jakoby řekl: Duch svatý jest ten, kterýž život duchovní požíváním těla mého působí, když to v srdcích vyvolených svých víru zplozuje a utvrzuje, aby oni tou věrou zasloužení těla mého užívali a na tělesném jeho jídle spasením se nebezpečili. — *Slova*, t. mé učení a obzvláštně pak toto kázaní o požívání těla a krve mé. — *duch* etc., t. těm slovům duchovně rozuměno býti má, že ona ne na tělesné přítomného mého těla jedení, ale věrně téhož samého těla pod spůsobou chleba a vína požívání, ne na časného, ale věčného života dávání se vztahují, anobrž nástrojem Ducha Páně, skrze něž on víru v lidu působí a je obživuje, mocným bývají.

65. *nevěřící*, t. z těch, kteříž se k víře v něho přiznávali, výš 2, 24.

66. *Otce mého.* Podobně Mat. 13, 11.

67. *z toho*: z těch příčin.

68. *řekl J.*, t. ne proto, žeby o jejich dobrém úmyslu nevěděl, ale aby k vyznání víry své příčinu sobě danou měli.

69. *Petr*, t. na místě neb ve jmenu jiných. Mat. 16, 16. — *ke komu*: kamžbychom šli? t. kohožbychom sobě jiného kromě tebe za mistra a pána zvolili?

70. *poznali*, t. z kázaní tvých.

71. *vyvolil*, t. k úřadu apoštolskému. — *ďábel,* t. podobný ďáblu aneb syn ďáblův. Podobně níž 8, 44

72. *to řekl* t. 1) Pro ukázaní toho, že on jako Bůh pravý věda o svém zrádci předce při nich práce se vésti neliknoval, jako i potom nohy jejich umýval. (Níž 13, 2. etc.) 2) Pro napomenutí jich ku pečlivosti, t. aby se na péči měli a na tom zpolehnouce, že o Pánu dobré vyznání učinili, v lhostejnost se nevydávali. (Podobně to činil Mat. 19, 29. 30.) 3) Pro jejich posilnění, aby se potom na pádu Jidášově škodlivě neurážeti; za jakou příčinou i o svých utrpeních předpovídal. Níž 16, 1.

1. *býti*, Ř. choditi. — *Židé*: lid Judský.

3. *bratří*, t. příbuzní (Mat. 12, 47.) neb krajané. — *Judstva.* Tak mluvili podlé rozumu tělesného, kterýž obyčejně Ducha božího chce učiti a mistrovati. — *tvoji*, t. ti lidé, kteréž jsi v Judstvě sobě získal.

4. *vidín*: slovútným, znamenitým. — *věci*, t. což na Mesiáše přísluší a to mocí božskou a ne nějakým mámením neb pomocí ďábelskou. — *světu,* t. vůbec všechněm a ne jen zde mezi námi prostými zůstávej.

5. *v něho.* Jakoby řekl: Není div, že jiní v něho nevěřili, poněvadž ani příbuzní jeho a krajané toho neučinili. Vidí se tuto, že rod těla a příbuzenství, víry a rodu nového nedává, anobrž netoliko krevním přítelem podlé těla Kristovým býti, ale třebas matkou jeho býti, nic nepostačuje k dosažení blahoslavenství (Luk. 11, 27. 28.); jako i tělesní Israelité, ne všickni jsou před Bohem praví Israelité. Řím. 9, 6.

6. *hotov.* Jakoby řekl: Tělesní s tělesnými snadně srovnají; ale mne na vůli Otcovu se ohlédati sluší.

7. *svět*, t. lidé světští. Níž 14, 17., též 15, 18., též 17, 9. — *nenáviděti*, t. proto že jeho jste. Níž 15, 19.

žeť vás svět nenáviděti: ale mneť nenávidí,
nebo já svědectví vydávám o něm, že skut-
8 kové jeho zlí jsou. * Jděte vy k svátku
tomuto; jáť ještě nepůjdu k svátku tomuto,
9 nebo čas můj ještě se nenaplnil. * To pak
10 pověděv jim zůstal v Galilei. * A když
odešli bratří jeho, tehdy i on šel k svátku,
11 ne zjevně, ale jako ukrytě. * Židé pak
hledali ho v svátek a pravili: Kde jest
12 onen? * A mnoho řečí bylo o něm v zá-
stupu: nebo někteří pravili, že dobrý jest;
a jiní pravili: Není; ale svodí zástup.
13 * Žádný však o něm nemluvil zjevně pro
bázeň Židů.
14 Když pak již polovic svátku se vy-
konalo, vstoupil Ježíš do chrámu a učil.
15 * I divili se Židé řkouce: Kterak tento
16 písmo umí neučiv se? * Odpověděl jim
Ježíš a řekl: Mé učení neníť mé, ale toho,
17 jenž mne poslal. * Bude-li kdo chtíti vůli
jeho činiti, tenť bude uměti rozeznati, jestli
to učení z Boha, čili mluvím já sám od
sebe. * Kdoť sám od sebe mluví, chvály 18
své vlastní hledá: ale kdož hledá chvály
toho, kterýž ho poslal, tenť pravdomluvný
jest a nepravosti v něm není. * Však Moj- 19
žíš dal vám zákon, a žádný z vás neplní
zákona. * Proč mne hledáte zamordovati? 20
Odpověděl zástup a řekl: Ďábelství máš!
Kdo tě hledá zamordovati? * Odpověděl 21
Ježíš a řekl jim: Jeden skutek učinil jsem
a všickni se tomu divíte: * však Mojžíš 22
vydal vám obřízku (ne žeby z Mojžíše
byla, ale z otců) a v sobotu obřezujete
člověka. * Poněvadž člověk obřízku při- 23
jímá v sobotu, aby nebyl rušen zákon
Mojžíšův, proč pak se na mne hněváte, že
jsem celého člověka uzdravil v sobotu?
* Nesuďte podlé osoby, ale spravedlivý 24
soud suďte.
Tedy někteří z Jerusalemských pra- 25
vili: Zdaliž toto není ten, kteréhož hle-
dají zabiti? * A aj, svobodně mluví, a nic 26
mu neříkají. Zdali již právě poznali kní-

---

10. *ukrytě*: tajně, t. ani s zástupy velikými se nevedl, ani divů a zázraků na cestě nečinil, jimižby jako slunce vyšlé světu se zjevil.

11. *onen*, t. buď z potupy někteří o Kristu tak mluvili (jako tam někdy Saul o Davidovi, I. Král. 20, 37.), nechtěvše ho ani jmenem vlastním jmenovati. Jakoby řekli: Kde jest svůdce a rušitel soboty? výš. 5., níž 9, 16. Kde jest ten, kterýž se divy a zázraky vynáší a prorokem tím velikým nazývati dopouští, výš 6, 14., buď podlé toho tak někteří mluvili, že divy jeho vídali, zjevně pak po něm se ptáti nesměli.

12. *řečí*: hluku, rozprávky, šeptů. — *Není*: nikoli.

13. *zjevně*: svobodně. — *Židů.* Jakoby řekl: byla svoboda Krista zraditi, v zlou pověst obléci i zamordovati; ale něco chvalitebného o něm promluviti pro farisey a zákonníky nebylo lze. Níž 9, 22.

14. *polovic*: dnů svátečních, t. čtvrtého dne. Nebo ten svátek sedm dní trval. Lev. 23, 34. — *učil*, t. podlé svého obyčeje text nějaký písem svatých vysvětloval (Luk. 4, 19.), jakž se hned z verše dalšího rozumí.

16. *neníť mé*, t. sám od sebe jelikož jsem člověk, jeho nemám, od někoho z lidí jemu jsem se nenaučil; ale spolu s svým Otcem jeho jsem původem. Podobně výš 6, 38.

17. *činiti.* Jakoby řekl: Kdož sobě svými vášněmi a rozumem těla očí nezaslepuje, ale dílo Ducha svatého v svém srdci má a pravdy boží upřímně vyhledává, ten učení mé s vůlí boží v zákoně oznámenou srovnávaje snadně tomu porozumí, že ono z jednoho a téhož Ducha svůj původ má. Pěkný toho příklad viz Skut. 17, 11.

18. *od sebe,* t. své výmyslky. — *hledá*, t. z toho, že nové učení vynalezl, na něž jiný svým vtipem přijíti nikdy nemohl. — *pravdomluvný*, t. upřímý a své chvály nehledající. — *nepravosti*, t. lsti a ošemetnosti, aby pod zástěrou konání božích služeb svých věcí hledal.

19. *neplní*: nečiní toho, což velí zákon. Jakoby řekl: Vaše svědomí vlastní toho pojišťuje, že ne z horlivosti, ale z pouhé zlosti ten skutek tupíte a o zákon boží se zasazujete. Nebo sic jinak vy sobě jej často zlehčujete. (Mat. 15, 3.) Pročež se na mne o učiněný jediný skutek v den sobotní zlobíte? nýbrž raději toho, zle-li jsem čili dobře činil, dokažte a na cíl zákona, kterýž velí tak dobře v sobotu jako i v jiný den bližního milovati, jasněji pohleďte.

20. *hledáte.* Jakoby řekl: Ukažte to, čím jsem smrti zasloužil? — *máš,* t. ďáblem jsi posedlý, poněvadž po domnění chodíš, žebychom my tobě úklady strojili.

21. *učinil*, t. člověka od osmi a třidcíti let nemocného jsem uzdravil, výš 5, 5. — *divíte*, t. tak až sobě příčinu k urážení se na mně odtud běřete; co pak, budu-li více divů činiti, vy učiníte? Podobně výš v. 15.

22. *z otců*, t. ne za času Mojžíšova teprv, ale dávno tam za otců jest vydána a ustanovena (Gen. hl. 17.), kteřížto však otcové prvé se Bohu líbili, nežli obřízku přijali. Řím. 4, 10. Připomínáť pak tu Pán Otce proto: 1) aby, jakož otcové mnohými obřady se nezanášeli, ale cíle zákona, jenž jest milování Boha a bližního (I. Tim. 1, 5.), více nežli obřadů šetřili, tak i oni činili a lásky k tomu člověku prokázané nezáviděli. 2) Pro ukázaní toho, že již ten čas nastal, v němž ty obřady a řádové, jichž otcové bez škody svého spasení neostříhali, ani o nich nevěděli, konec svůj vzíti měli; a protož aby se oni pro opouštění jich nic na něm neurážeti, ale raději příkladem jeho k bližním lásky dokazovali. — *v sobotu*, t. jestliže se nahodí den osmý v sobotu od narození člověka.

23. *zákon*, t. přikázaní o obřízce vydané. Jakoby řekl: Poněvadž sobě toho přikázaní vážíte, kteréž zdraví duchovního samo ze sebe nedává, tak že (aby rušeno nebylo) i v sobotu člověka obřezujete; ovšem tedy nemáte se proč hněvati na mne, že jsem duši i tělo uzdravil. Nebo sluší-liť v sobotu menší dobrodiní činiti, tedy ovšem větší můž činěno býti.

24. *podlé osoby*: ze samého pohledění, podlé tvárnosti, Ř. podlé vidění, t. ne na to, jaký jsem u světa ponížený, ale na to, že jsem pravý Bůh věčný, hleďte, a po mých skutcích jako strom po ovoci mne znejte.

27 žata, že tento jest právě Kristus? * Ale o
tomto víme, odkud jest: Kristus pak když
přijde, žádný nebude věděti, odkudby byl.
28 I volal Ježíš v chrámě uče a řka: I
mne znáte i, odkud jsem, víte: a nepřišelť
jsem sám od sebe, ale jestiť pravdomluvný
ten, kterýž mne poslal, jehož vy neznáte.
29 * Ale já znám jej, nebo od něho jsem a
on mne poslal.
30 I hledali ho jíti: ale žádný nevztáhl
ruky na něho; nebo ještě byla nepřišla
31 hodina jeho. * Ze zástupu pak mnozí uvě-
řili v něho a pravili: Kristus když přijde,
zdali více divů činiti bude nad ty, kteréž
32 tento činí? * Slyšeli pak fariseové zástup,
an o něm takové věci rozmlouvá, i po-
slali fariseové a biskupové služebníky,
aby jej jali.
33 Tedy řekl jim: Ještě maličký čas
jsem s vámi, potom odejdu k tomu, jenž
34 mne poslal. * Hledati mne budete, ale ne-
naleznete; a kdež já budu, vy tam nemů-
žete přijíti.
35 I řekli Židé k sobě vespolek: Kam
tento půjde, že my ho nenalezneme? zdali
v rozptýlení pohanů půjde a bude učiti po-
hany? * jaká jest to řeč, kterouž promlu- 36
vil: Hledati mne budete, ale nenaleznete;
a kdež já budu, vy nemůžete přijíti.
V poslední pak den ten veliký svátku 37
toho stál Ježíš a volal řka: Žízní-li kdo,
pojď ke mně a napí se. * Kdož věří ve 38
mne, jakož dí písmo: Řeky z břicha jeho
poplynou vody živé. * (A to řekl o Du- 39
chu svatém, kteréhož měli přijíti věřící v
něho: nebo ještě nebyl dán Duch svatý,
protože ještě Ježíš nebyl oslaven.)
Tedy mnozí ze zástupu uslyševše tu 40
řeč pravili: Tentoť jest právě prorok ten.
* Jiní pravili: Tentoť jest Kristus. Ale 41
někteří pravili: Zdaliž z Galilee přijde
Kristus? * Zdaž nedí písmo, že z semene 42
Davidova a z Betlema městečka, kdež bý-
val David, přijíti má Kristus? * A tak 43
různice v zástupu stala se pro něj. * Ně- 44
kteří pak z nich chtěli ho jíti; ale žádný
nevztáhl ruky na něj.
Tedy přišli služebníci k biskupům a 45
k fariseům, kteřížto řekli jim: Proč jste
ho nepřivedli? * Odpověděli ti služebníci: 46
Nikdy tak člověk nemluvil, jako tento
člověk. * I odpověděli jim fariseové: Zdali 47

---

26. *mluví*, t. své pře zastává i své nepřátely obviňuje a jim domlouvá.
27. *odkud.* Jakoby řekli: Tento není nám zaslíbený Mesiáš, nebo víme odkud jest. — *nebude* etc.: nezví. Rozuměti pak, že ten smysl z nevyrozumění písmům v jejich mozku vyléhl. Nebo což Isaiáš o Kristu pověděl: Rod jeho kdo vypraví (Isai 53, 8.) a Micheáš: Jehož východové (jsou) od starodávna (hned) ode dnů věčných (Mich. 5, 2.), to oni měvše slyšeti na jeho divné z Boha rození a od počátku světa předivné slovy i skutky zjevování, ano i na budoucí po vítězství neslýchaném oslavení, na rodiče i na vlast jeho, o nížby žádný nevěděl, obraceli; písma pak zjevná, kteráž oznamovala, kdy a kde se měl naroditi, mlčením pomíjeli a za hřbet zakládali, anobrž sami se v řeči potýkali. Níž v. 42.
28. *volal*, t. hlasem svobodně mluvil, aby ho všickni přítomní slyšeti mohli. — *znáte*, t. měliby-ste mne po mém učení a zázračných skutcích v pravdě znáti, ale nechcete, anobrž kteříž znáte, ve zlosti mi se protivíte. — *od sebe*, t. o své ujmě. — *poslal.* A protož jakoby řekl: povinni jste jeho svědectvím o mně vydaným věřiti. Výš 5, 32.
29. *od něho* etc., t. i zplozen i na svět poslán. Výš 6, 46.
30. *hodina*, t. čas od Otce uložený, v němž měl býti jat i ukřižován. Níž 13, 1.
32. *rozmlouvá*: tiše jedni druhým vypravují, t. nesměvše svobodně o něm mluviti, výš v. 13.
33. *jsem.* jakoby řekl: Jsem vám hrubý v očích, a protož mne zabiti usilujete; ale nebudu̇ť vám dlouho zavázeti, nebo asi po půl létě mne vyhladíte. — *s vámi*, t. tělesně. — *odejdu*, t. do nebe vstoupím.
34. *budete*, t. v svých bídách ku pomoci. — *nenaleznete*, t. žádné milosti mé a pomoci neužvete. *budu*: jsem t. v nebi.
35. *pohanů*: Řeků, t. mezi Židy do národu pohanského rozptýlené. Jak. 1, 1. I. Petr. 1, 1. Jiní slyší to prostě na lid pohanský. — *pohany*, Ř. Řeky.
36. *řeč*, t. co se tím mluvením míní. Podob. níž 16, 17.
37. *den*, t. osmý. Lev. 23, 36. — *veliký*, t. mimo jiné slavnější, jakž první a poslední den býval. *Žízní-li*, t. jestli kdo boží milosti a spravedlnosti žádostiv a hledá-li toho opravdově. Isai. 55. 1. Mat. 5, 6. — *napí se*, t. mé milosti a spasení mnou připraveného věrou požívej.
38. *písmo*, t. jakž se o tom hojně v písmích po různu vypravuje. — *poplynou*, t. hojně darů Ducha svatého míti bude. — *živé*, t. kteráž nikdy nepřesychá, ale vždycky trvá a život dává. Jakoby řekl: Kdožkoli ve mne právě uvěří, ten takový hojnými a štědrými dary Ducha svatého, netoliko k svému spasení, ale i ku pomoci jiným obdařen bude, tak aby šlechetným obcováním, učením a napomínáním i jiným k dobrému sloužil, neumělé vyučoval, zarmoucených potěšoval, neosvícené osvěcoval, nedbalé a neživé rozhorloval, padlých pozdvihoval a tak z vnitřnosti srdce svého užitky hojné i jiné zalévající jako řeky nějaké vydával.
39. *o Duchu*, t. o darech Ducha svatého, jichž on jest dárce. 1 Kor. 12, 1. etc. Podob. Skut. 19, 2. — *Duch*, t. takovým zázračným spůsobem, jako potom dne padesátého po jeho zmrtvých vstání. Skut. 2, 1. etc.
40. *tu řeč*: to slovo. — *ten*, t. skrze Mojžíše zaslíbený (Deut. 18, 15.), jehož však tito neslyšeli na Krista, jakž se z dalších slov rozumí, ale na nějakého jiného znamenitého proroka, jako výš 1, 21.
41. *jest Kristus*: Mesiáš.
42. *býval*: bydlil.
44. *na něj*, t. proto, že ještě nebyla přišla hodina jeho. Výš v. 30., též níž 8, 28.
46. *nemluvil*, t. tak mocně, pronikavě, užitečně a libě. Podob. Mat. 7, 29. Luk. 4, 22.

48 i vy jste svedeni? * Zdaliž kdo z knížat
49 uvěřil v něho a nebo z fariseů? * Než zá-
stup ten, kterýž nezná zákona; zlořečeníť
50 jsou! * I dí jim Nikodem, ten jenž byl
přišel k němu v noci, jsa jeden z nich:
* Zdali zákon náš soudí člověka, leč prvé 51
uslyší od něho a zví, coby činil?
Odpověděli a řekli jemu: Nejsi-li i ty 52
Galilejský? Ptej se a viz, žeť žádný pro-
rok z Galilee nepovstal. * I šel jeden ka- 53
ždý do domu svého.

Hlava 8.

Měl činiti Pán s zákonníky 2) přítomnými a to I. v chrámě a) podvodným s ním jednáním o cizoložstva strestání; ale Pán α) je zahanbil, β) ženu obviněnou propustil; b) zjevným se učení jeho svatému opřením. A tu hájil Otce i učení svého a to α) slovy důtklivými, β) prudkým se na ně obořením.

Ježíš pak odšel na horu Olivetskou:
2 * potom na úsvitě zase přišel do chrámu
a všecken lid sešel se k němu; a on po-
3 sadiv se učil je. * I přivedli k němu zá-
konníci a fariseové ženu v cizoložstvě po-
padenou; a postavivše ji v prostředku
4 * řekli jemu: Mistře, tato žena jest posti-
5 žena při skutku, když cizoložila. * A v zá-
koně Mojžíš přikázal nám takové kame-
6 novati. Ty pak co pravíš? * A to řekli
pokoušejíce ho, aby jej mohli obžalovati.
Ježíš pak skloniv se dolů prstem psal na
7 zemi. * A když se nepřestávali otazovati
jeho, zdvihl se a řekl jim: Kdo jest z vás
bez hříchu, nejprv hoď na ni kamenem.
8 9 * A opět schýliv se psal na zemi. * A oni
uslyševše to a v svědomích svých obvi-
něni byvše, jeden po druhém odcházeli,
počavše od starších až do posledních: i
zůstal tu Ježíš sám a ta žena u prostřed
stojící. * A pozdvih se Ježíš a žádného 10
nevida, než tu ženu, řekl jí: Ženo, kde
jsou ti, kteříž na tebe žalovali? Žádný-li
tě neodsoudil? * Kterážto řekla: Žádný, 11
Pane! I řekl jí Ježíš: Aniž já tebe od-
suzuji. Jdiž a nehřeš více!
Tedy Ježíš opět jim mluvil řka: Já 12
jsem světlo světa: kdož mne následuje,
nebudeť choditi v temnostech, ale budeť
míti světlo života. * I řekli jemu farise- 13
ové: Ty sám o sobě svědectví vydáváš;
svědectví tvé není pravé. * Odpověděl Je- 14
žíš a řekl jim: Ačkoli já svědectví vydá-
vám sám o sobě, však pravé jest svědectví
mé; nebo vím, odkud jsem přišel a kam
jdu: ale vy nevíte, odkud jsem přišel a
kam jdu. * Vy podlé těla soudíte; já ne- 15
soudím žádného. * A bychť pak i já sou- 16

---

47. *svedeni*: jakoby řekli: Na lidu prostém a hloupém jakž takž bychom to snesli, ale do vás jest nám to divné a těžké, že vy mezi námi lidmi znamenitými a učenými bývajíce mohli jste se dáti svésti.

48. *z knížat*: z povyšených.

49. *zástup*: chasa, zběř.

51. *soudí*, t. velí odsouditi a potupiti. — *od něho*, t. soudce rozsoudí při.

52. *Galilejský*, t. že se o Krista zasazuješ. — *Ptej se*: zpytuj, t. písma svatá.

1. *Olivetskou*, t. k modlitbám svatým, jakž měl obyčej proto chodívati tam. Luk. 22, 39. 40.

2. *lid*, t. kterýž jeho kázaní dnů předešlých při památce stánků poslouchal. Výš 7, 14. 37.

3. *k němu*, t. pokoušejíce ho. Nebo myslili, řeknou-li, že takovým odpouštěti sluší, tedy že budou moci říci, že jest odporen učení Mojžíšovu; pakli dí, že nesluší takovým promíjeti, tedy ukáží na něj, že jest svému učení odporný jakožto ten, kterýž celné a nevěstky na milost přijímá, touto pak pohrdá. Mat. 21, 31.

4. *při skutku*: tehdáž.

5. *pravíš*: jakoby řekli: Poněvadž mnohé věci, jichž Mojžíš nepřikázal, začínáš, rádi bychom věděli, jaký ty smysl o trestání cizoložníků máš.

6. *skloniv*: sehnuv se.

7. *hoď*, t. podlé božího poručení svědkům učiněného, aby oni na odsouzené kamením nejprvé házeli (Deut 17, 7.) a tím svého svědectví potvrzovali, což i oni svědkové při svatém Štěpánu učinili. Skut. 7, 58.

9. *sám*, t. kromě lidu, jemuž hned za tím kázaní činil (níž v. 12.); ale fariseové a zákonníci pryč byli odešli. — *u prostřed*: kteráž byla u prostřed postavena.

10. *žádného*, t. z jejich žalobníků.

11. *odsuzuji*: jakoby řekl: Nepřišel jsem proto na svět, abych moci světské užíval, ale hříšných ku pokání volal (Mat. 9, 13.), a protož toho, což ke mně nepřináleží, nechci činiti. Nemáť pak to na tu stranu bráno býti, žeby neslušelo cizoložstva trestati, nebo jednostejná by nemoudrost to byla, jako kdyby kdo řekl: že nenáleží nápadů rozdělovati, protože Pán toho nechtěl činiti. Luk. 12, 14.

12. *mluvil*, t. kázaní činil, jakž byl počal (výš v. 2.), kdež mu fariseové v řeč skočili. — *světlo*, t. já kázaním svým a mocí Ducha svého lidská srdce osvěcuji. Jakož jinde za příčinou vody hmotné mluviti ráčil Pán o milosti hojné v sobě složené (výš 4, 10.) a za příčinou chleba tělesného o sobě chlebu nebeském (výš 6, 27. etc.); tak tuto za příčinou slunce tehdáž vycházejícího (výš v. 2.) světlem sebe nazval. — *následuje*, t. kdož mému učení věří a jím se spravuje. — *v temnostech*, t. blouditi z přirozené slepoty své. — *života*, t. pravou známost boží, na níž život věčný záleží. Níž 17, 3. Podobně výš 6, 68.

14. *vím*, t. vím že jsem boží Syn dvoje přirození mající; a tak nejsem sám, ale dva svědkové jsme. — *přišel*, t. od Otce. — *jdu*, t. k Otci.

15. *soudíte*, t. po svých vášněch a náklonostech, podlé samého spůsobu zevnitřního, bez pravidla

dil, soud můj jestiť pravý; nebo nejsem
sám, ale jsem já a ten, kterýž mne poslal,
17 Otec. * A v zákoně vašem psáno jest: že
18 dvou člověků svědectví pravé jest. * Játť
svědectví vydávám sám o sobě a svědectví vydává o mně ten, který mne poslal,
19 Otec. * Tedy řekli jemu: Kdež jest ten
tvůj Otec? Odpověděl Ježíš: Aniž mne
znáte, ani Otce mého; kdybyste mne znali,
20 i Otce mého znali byste. * Tato slova mluvil Ježíš u pokladnice uče v chrámě,
a žádný ho nejal, nebo ještě byla nepřišla hodina jeho. * I řekl jim opět Ježíš:
21 Já jdu a hledati budete mne a v hříchu
svém zemřete. Kam já jdu, vy nemůžete
22 přijíti. * I pravili Židé: Zdali se sám zabije, že praví: Kam já jdu, vy nemůžete
23 přijíti? * I řekl jim: Vy z důlu jste, já
s hůry jsem. Vy jste z tohoto světa, já nejsem ze světa tohoto. * Protož jsem řekl
24 vám, že zemřete v hříších svých; nebo
jestliže nebudete věřiti, že já jsem, zemřete
25 v hříších svých. * I řekli jemu: Kdo jsi
ty? I řekl jim Ježíš: To, což hned z počátku pravím vám. * Mnohoť mám o vás
26 mluviti a souditi; ale ten, kterýž mne poslal, pravdomluvný jest; a já, což jsem
27 slyšel od něho, to mluvím na světě. * Ale
oni neporozuměli, žeby o Bohu Otci pravil jim. * Protož řekl jim Ježíš: Když po-
28 výšíte Syna člověka, tehdy poznáte, že já
jsem a sám od sebe nic nečiním; ale jakž
mne naučil Otec můj, takť mluvím. * A 29
ten, kterýž mne poslal, se mnouť jest; neopustilť mne samého Otec, nebo což jest
jemu libého, to já činím vždycky. * Ty 30
věci když mluvil, mnozí uvěřili v něho.
* Tedy řekl Ježíš těm Židům, kteříž uvě- 31
řili jemu: Jestliže vy zůstanete v řeči mé,
právě učenníci moji budete: * a poznáte 32
pravdu a pravda vás vysvobodí. * I od- 33
pověděli jemu: Símě Abrahamovo jsme a
žádnému jsme nesloužili nikdy; i kterakž
ty díš, že svobodni budeme? * Odpově- 34
věl jim Ježíš: Amen, amen pravím vám,
že každý, kdož činí hřích, služebník jest
hřícha. * A služebník nezůstává v domě 35
na věky; ale Syn zůstává na věky. * Pro- 36
tož jestližeť vás Syn vysvobodí, právě svobodni budete. * Vím, že jste símě Abra- 37
hamovo; ale hledáte mne zabiti, nebo řeč
má nemá místa u vás. * Já což jsem vi- 38
děl u Otce svého, to mluvím, i vy tedy
co jste viděli u Otce svého, to činíte.
* Odpověděli a řekli jemu: Otec náš jest 39
Abraham. Dí jim Ježíš: Kdybyste synové
Abrahamovi byli, činili byste skutky Abrahamovy. * Ale nyní hledáte mne zabiti, 40
člověka toho, kterýž jsem pravdu mluvil
vám, kterouž jsem slyšel od Boha: tohoť
Abraham nečinil. * Vy činíte skutky otce 41
svého. I řekli jemu: Myť ze smilstva ne-

---

slova božího, a protož vám věřeno býti nemá; já pak, ačkoli mohlbych vás podlé svého práva odsouditi i na zatracení odeslati; však toho nečiním, ale k spasení všechněm prospěti hledím. — *žádného:* ale totiž vás učím.

19. *znáte*, t. známostí spasitelnou (níž 17, 3.) ale toliko tou zevnitřní (výš 7, 28.), již i ďáblové mají. Mar. 1, 24., též 5, 7.

20. *nejal*, t. ačkoli tak svobodně před farisey mluvil. — *nebo* etc. viz výš 7, 44.

21. *v hříchu*, t. v nevěře a zarytosti, z níž jiní hříchové původ mají. — *zemřete*, t. věčnou smrtí. — *přijíti:* jíti.

23. *z důlu*, t. jakž hned vykládá: jste z světa. Podobně výš 3, 31. — *s hůry*. Nemíní toho, žeby tělo s nebe přinesl; nebo v životě panny jest počat (Luk. 1, 31. Gal. 4, 4.): ale to ukazuje, že při něm není, jako při jiných zkázy přirozené, zákona hřícha, vášní a náklonností zlých; nýbrž, jakž jest nebe od země rozdílné, tak jest on od hříšníků rozdílný. Žid. 7, 26. Podobně výš 3, 31.

24. *já jsem*, t. spasitel světa.

26. *mluviti*, t. kdyby nyní čas soudu byl, mohl bych o vaší zlosti a nevděčnosti mnoho mluviti a vás souditi i na zatracení odeslati. — *pravdomluvný*: pravý, pravdivý, t. v svých řečech stálý, a protož bude mé pře hájiti i vás, nenapravíte-li se, pro nevděčnost vaši trestati. — *na světě*: světu.

28. *povýšíte*, t. když mne ukřižujete, a já proti vší vůli vaší zmrtvých vstanu a své království vzdělávati budu. Výš 3, 14. — *poznáte*, t. mé moci v řízení a spravování všeho, i v trestání vás pocítíte a vyznávati ji musíte. To pak hned při jeho smrti se plnilo, když Pilat jemu proti svému úmyslu titul slavný dal (Jan. 19, 19.) a setník ho synem božím býti svědčil. Mat. 27, 54. — *takť*: toť.

29. *neopustilť*: nenechal.

31. *v řeči mé*, t. jestliže až do konce u víře pravé setrváte a mými řečmi se spravovati budete.

33. *Símě* etc., t. potomci Abrahamovi.

34. *hřích*, t. bez činění svatého pokání. Řím. 6, 16. II. Petr. 2, 19. I. Jan. 3, 4.

35. *na věky*, t. z vás žádný jako služebník nevěrný do počtu vyvolených božích nepřináleží a do těch příbytků, kteříž jsou v domě Otce mého, nikoli se nedostane. Níž 14, 2. — *Syn*, t. já pravý Syn boží, jímž vy pohrdáte, ježto byste měli jemu věrně sloužiti a od něho vysvobození z manství ďábla i z hříchů s pilností hledati.

37. *símě* etc., podlé těla.

38. *viděl*, t. což mi Otec vnukl a poručil. Výš 5, 30. — *viděli* etc., t. což vám ďábel (níž v. 44.) vnuká, to s chutí mluvíte i činíte a toho, že jste ze zlostníka, jako onen Kain, dokazujete. I. Jan 3, 12.

39. *Otec náš*. Veliká tu chytrost nepřátel se vidí; nebo nic k lehkosti Abrahamovi tu nemluvil; avšak oni řeči jeho převrátivše tudy lid proti němu zbouřiti chtěli. — *Abrahamovy*, t. podobné skutkům Abrahamovým, dobrým a chvalitebným.

41. *otce svého*, t. ďáblovy, níž v. 44. — *ze smilstva*, t. duchovního, jenž jest modloslužba a Bohu se zpronevěření. (Jer. 3, 1. Ezech. hl. 16. Ose. 1, 2.). Toho pak nepravě se odčítali; nebo mnozí před-

jsme zplozeni, jednohoť Otce máme, totiž
42 Boha. * Tedy řekl jim Ježíš: Byť Bůh
otec váš byl, milovali byste mne: nebo já
jsem z Boha pošel a přišel jsem; aniž jsem
sám od sebe přišel, ale on mne poslal.
43 * Proč mluvení mého nechápáte? Protože
44 hned slyšeti nemůžete řeči mé. * Vy z otce
ďábla jste a žádosti otce svého chcete či-
niti. On byl vražedník od počátku a v
pravdě nestál; nebo pravdy v něm není.
Když mluví lež, ze svého vlastního mluví;
45 nebo lhář jest a otec lži. * Já pak že
46 pravdu pravím, nevěříte mi. * Kdo z vás
bude mne obviňovati z hříchu? A poně-
vadž pravdu pravím, proč mi nevěříte?
47 * Kdo z Boha jest, slova boží slyší; pro-
48 tož vy neslyšíte, že z Boha nejste. * Tedy
odpověděli Židé a řekli jemu: Zdaliž mi
dobře nepravíme, že jsi ty Samaritán a
49 ďábelství máš? * Odpověděl Ježíš: Jáť ďá-
belství nemám, ale ctím Otce svého, než
50 vy jste mne neuctili. * Jáť pak nehledám
chvály své: jestiť kdo hledá a soudí.
* Amen, amen pravím vám: Bude-li kdo 51
zachovávati slovo mé, smrti neuzří na věky.
* Tedy řekli mu Židé: Nyní jsme poznali, 52
že ďábelství máš. Abraham umřel i pro-
roci, a ty pravíš: Bude-li kdo zachovávati
řeč mou, smrti neokusí na věky. * Zdali 53
jsi ty větší otce našeho Abrahama, kterýž
umřel? I proroci zemřeli. Kým ty se či-
níš? * Odpověděl Ježíš: Chválím-liť já se 54
vám, chvála má nic není: jestiť Otec můj,
kterýž mne chválí, o němž vy pravíte, že
Bůh váš jest. * Ale nepoznali jste ho; já 55
pak jej znám. A kdybych řekl, že ho ne-
znám, byl bych podobný vám lhář. Ale
znám jej a řeč jeho zachovávám. * Abra- 56
ham otec váš veselil se, aby viděl den
můj: i viděl a radoval se. * Tedy řekli je- 57
mu Židé: Padesáti let ještě nemáš a Abra-
hama si viděl? * Řekl jim Ježíš: Amen, 58
amen pravím vám: Prvé nežli Abraham
byl, já jsem. * I zchápali kamení, aby 59
házeli na něj. Ježíš pak skryl se a prošed
skrze ně vyšel z chrámu a tak odšel.

Hlava 9.

II. Ven z chrámu nesnáz maje se zákonníky pro uzdravení A. slepého, jejž 1) zrakem tělesným předivně obdařil, kteréhož skutku posuzovali a) sousedé a b) fariseové v radě; 2) k sobě přivinul a) vyučiv ho o osobě své, b) zastávav jej před reptáky.

A pomíjeje Ježíš uzřel člověka sle-
2 pého od narození. * I otázali se ho učen-
níci jeho řkouce: Mistře, kdo zhřešil, ten-
to-li čili rodičové jeho, že se slepý naro-
dil? * Odpověděl Ježíš: Ani tento nezhře- 3
šil, ani rodičové jeho: ale aby zjeveni byli
skutkové boží na něm. * Jáť musím dělati 4
dílo toho, kterýž mne poslal, dokudž den

---

kové jejich modláři byli. Exod. 32, 8. Num. 25, 3, Soud. 2, 13.

43. *nechápáte*: nepřijímáte, t. proč mému jazyku a mé přirozené řeči nerozumíte.

44. *činiti,* t. ale k cíli naměřenému přivesti nemůžete. — *od počátku*: nejprv, t. od počátku světa. — *nestál*, t. víry Bohu nezachoval a v dobrotě i upřímnosti sobě přistvořené nikoli nezůstal, ale od pravdy odstoupil a lež vymyslil. — *není,* t. to jest mocný důvod, že on z místa svého vypadl, poněvadž v něm pravdy není. — *lži,* Ř. její, t. původ lži.

46. *bude*: může mne obviňovati, trestati, t. spravedlivě. — *z hříchu,* t. z učení křivého, jakž hned z dalších slov se rozumí.

47. *z Boha* etc., t. božím vyvoleným a mou ovcí. Níž 10, 27.

48. *Samaritán:* Kdo byli Samaritáni a proč na ně Židé nevražili, viz IV. Král. 17, 29.

49. *ctím*, t. poslušenstvím, životem ctným a šlechetným, učení čistého předkládáním, divů a zázraků činěním; ano i těm, kteříž se křivě synovstvím jeho chlubí, titule a jmena toho odjímáním. — *neuctili*: zhaněli, potupili a věci lživé na mne nevinného sečtli.

50. *soudí*, t. vás pro nevděčnost trestati a mou slávu rozšiřovati bude.

52. *neokusí*, t. neumře smrtí věčnou; nebo vyvolení i v smrti časné jsouce života požívají. Žlm. 88, 49. Luk. 2, 26.

53. *otce*: nežli otec náš Abraham.

54. *nic není,* t. jestliže to neřádně, jakž vy smyslíte, a z vysokomyslnosti proti vůli Otce svého činím.

55. *ho.* Jakoby řekl: Ačkoli Otce mého svým Bohem nazýváte; avšak ho neznáte.

56. *veselil se*: plésal chtivostí, t. velice žádostiv byl. — *i viděl,* t. ten čas, v němž jsem měl na svět přijíti a spasení připraviti. Viděl jej pak Abraham jako zdaleka, v duchu a očima víry. Žid. 11, 13.

58. *já jsem,* t. i svým božstvím i svým jako beránek od ustanovení světa zabitý (Zjev. 5, 12.) prostřednictvím. Neméněť tedy svatým otcům věrou ho požívajícím jako i nám užitečný jest a byl Kristus. I. Kor. 10, 3.

1. *pomíjeje*: jda odtud.

2. *zhřešil,* t. hříchem nějakým zvláštním, pro nějž by se slepý narodil, viz Luk. 13, 2. — *že se* etc.: že jest toho zaslouženo, aby se on etc.

3. *boží,* t. 1) Spravedlnost jeho, že s trestáním přikračuje. 2) Dobrota, že ho slepého do zrostu jeho i dále potom živil. 3) Milost, že mimo něj jda, i bez jeho prosby na něj vzezřel, výš v. 1. 4) Moc, že ho uzdravil. 5) Moudrost, že skrze sprostáka a žebráka lidi znamenité přemohl a zahanbil, v. 27. etc.

4. *den*: dnem se míní čas bytu Kristova na světě i každého člověka i čas milosti. Jakoby tedy řekl:

jest. Přicházíť noc, kdyžto žádný nebude
5 moci dělati. * Dokudž jsem na světě, svě-
6 tlo jsem světa. * To pověděv plinul na
zemi a učinil bláto ze sliny, i pomazal tím
7 blátem oči slepého * a řekl jemu: Jdi,
umyj se v rybníku Siloe, (jenž se vykládá:
poslaný.) A on šel a umyl se i přišel
8 vida. * Sousedé pak a ti, kteříž jej prvé
vídali slepého, řekli: Však tento jest, kte-
rýž sedával a žebrával? Jiní pravili: že
9 ten jest, * a jiní: že jest podoben k němu.
10 Ale on pravil: Já jsem! * Tedy řekli je-
11 mu: Kterak jsou otevříny oči tvé? * On
odpověděl a řekl: Člověk ten, kterýž slove
Ježíš, bláto učinil, pomazal oči mých a
řekl mi: Jdi k rybníku Siloe a umyj
12 se. I odšed a umyv se prohlédl jsem. * I
řekli jemu: Kde jest ten člověk? Řekl:
13 Nevím. * Tedy přivedli toho, kterýž ně-
14 kdy byl slepý, k fariseům. * Byla pak so-
bota, když Ježíš učinil bláto a otevřel oči
15 jeho. * I tázali se opět i fariseové, kterak-
by prozřel. On pak řekl jim: Bláto polo-
žil na oči mé a umyl jsem se, i vidím.
16 * Tedy někteří z fariseů řekli: Ten člo-
věk není z Boha; nebo neostříhá soboty.
Jiní pravili: Kterak může člověk hříšný
takové divy činiti? I byla různice mezi
17 nimi. * Tedy řekli opět slepému: Co ty o
něm pravíš, poněvadž otevřel oči tvé? A
18 on řekl: Že prorok jest. * I nevěřili Židé
o něm, by slepý býval a prozřel, až po-
19 volali rodičů toho, kterýž byl prozřel: * a
otázali se jich řkouce: Jestli tento syn váš,
o kterémž vy pravíte, žeby se slepý na-
rodil? kterakž pak nyní vidí? * Odpově- 20
děli jim rodičové jeho a řekli: Vímeť,
že tento jest syn náš a že se slepý na-
rodil: * ale kterak nyní vidí, nevíme; 21
aneb kdo otevřel oči jeho, myť nevíme.
Máť léta, ptejte se ho, on sám za sebe mlu-
viti bude. * Tak mluvili rodičové jeho, 22
že se báli Židů; nebo již tak byli ulo-
žili Židé, aby, kdožby ho koli vyznal
Kristem, vyobcován byl ze školy. * Protož 23
řekli rodičové jeho: Máť léta, ptejte se
jeho. * Tedy zavolali po druhé člověka 24
toho, kterýž býval slepý, a řekli jemu:
Vzdej chválu Bohu! My víme, že člověk
ten hříšník jest. * I odpověděl on a řekl: 25
Jestli hříšník, nevím, než to vím, že byv
slepý nyní vidím. * I řekli jemu opět: 26
Coť učinil? kterak otevřel oči tvé? * Od- 27
pověděl jim: Již jsem vám pověděl a ne-
slyšeli jste? což opět chcete slyšeti? zda-
liž i vy chcete učenníci jeho býti? * I 28
zlořečili jemu a řekli: Ty jsi učenník jeho;
ale myť jsme Mojžíšovi učenníci. * My 29
víme, že Mojžíšovi mluvil Bůh; tento pak
nevíme odkud jest. * Odpověděl ten člo- 30
věk a řekl jim: Toť jest jistě divná věc,
že vy nevíte, odkud jest, a otevřel oči mé!
* Víme pak, že Bůh hříšníků neslyší; ale 31
kdoby ctitel boží byl a vůli jeho činil, to-
hoť slyší. * Od věků není slýcháno, aby 32
kdo otevřel oči slepého tak narozeného.
* Byť tento nebyl od Boha, nemohlťby nic 33
učiniti. * Odpověděli a řekli jemu: Ty jsi 34

Dělati budu, dokudž jsem živ. — *Přicházíť:* blížíť se. — *noc.* Nocí rozumí se čas Kristovy smrti, i každého člověka čas pokušení (Luk. 22, 51.) a čas hrozné slepoty.

6. *slepého,* t. 1) Pro zkušení ho v důvěrnosti a poslušenství (Podob. IV. Král. 5, 10.), jak on to přijme, že Pán maje mu oči otevříti ještě podlé rozumu těla více je zaplískal. 2) Pro ukázaní jakož toho, že on člověka z truplé hliny stvořil; tak také že moudrost světa a cožkoli zaslepuje vnitřní oči lidem, tupiti ráčí. 3) Pro vymalování své moci, že totiž tak snadno jest jemu zrak navrátiti, jako bláto a lupinu s oči setříti a naproti tomu že má moc lidské oči zdržeti a jako zamazati, aby nemohli viděti, jakžto nejednou ráčil učiniti. Gen. 19, 11. IV. Král. 6, 18. Luk. 24, 16.

7. *umyj:* promyj (oči). Ne na darmoť to evangelista vyložil, coby Siloe vyznamenávalo a Pán také ne bez příčiny toho slepého tam poslal, ale pro ukázaní toho, že on jest ten právě Siloe, totiž poslaný Mesiáš (Gen. 49, 10.), na něhož jdouce do chrámu mimo ten rybník vždycky se rozpomínati mohli, viz Isai. 6, 8. — *vida:* hledě.

9. *k němu,* t. tím úmyslem tak pravili, aby ten skutek, jakoby se nestal, utlačili a udusili. Nebo sic jinak, poněvadž při něm jiné proměny, jediné s strany přijetí zraku nebylo, snadně ho poznati mohli.

11. *prohlédl jsem:* vidím.

16. *člověk,* t. Kristus, kterýž v sobotu oči pomazal a zrak navrátil. — *neostříhá:* nešetří. — *Jiní,* t. do jejichž počtu, jakž se rozumí, i Nikodem náleží, kterýž podobně (výš 7, 51) Krista zastával. — *hříšný,* t. bezbožný a zoufalý. — *byla* etc.: bylo rozdvojení, roztržitost.

22. *ze školy,* t. ze společnosti lidu božího, což komuž se stalo, v malé vážnosti byl. Mat. 18, 17.

24. *Bohu,* t. vyznej pravdu ke cti Boha, viz Jos. 7, 19. I. Král. 6, 6.

25. *než,* Ř. jedno.

27. *neslyšeli jste:* neposlouchali jste? Jakoby řekl: Divno mi, jestližeby jste neslyšeli, ježto jsem vám dosti hlasem a srozumitelně pověděl.

28. *zlořečili:* nalali mu.

29. *odkud,* t. odkud on tu moc a úřad má. Nebo sic jinak, odkudby byl, věděli, výš 7, 27.

30. *otevřel:* mohl otevříti.

31. *hříšníků,* t. nekajících a zarputile v hříších zůstávajících. Nebo takových Bůh neslyší, ani za takové modliteb činěných nepřijímá. Jer. 7. 16., též 11, 11., též 14, 11., též 15, 1., I. Jan 5, 16. — *neslyší,* t. nevyslýchá a žádosti jejich nenaplňuje.

32. *Od věků,* t. od počátku světa.

34. *narodil,* t. cožtěkoli, nejsi než převrácený a hříchy hned od dětinství svázaný a protos i slepý narozený. — *vyhnali:* vyobcovali, vyloučili. — *ven,* t. z chrámu.

všecken se v hříších narodil a ty nás učíš?
I vyhnali jej ven.
35 Uslyšel pak Ježíš, že jej vyhnali ven;
a když jej nalezl, řekl jemu: Věříš-li ty
36 v Syna božího? * Odpověděl on a řekl: I
37 kdož jest, Pane, aby věřil v něho? * I
řekl jemu Ješíš: I viděl jsi ho, a kterýž
38 mluví s tebou, onť jest. * A on řekl: Vě-
39 řím Pane, a padna klaněl se jemu. * I
řekl jemu Ježíš: Na soud přišel jsem já
na tento svět, aby ti, kteříž nevidí, viděli,
a ti, jenž vidí, aby slepí byli. * I slyšeli 40
to někteří z fariseů, kteříž s ním byli, a
řekli jemu: Zdali i my slepí jsme? * Řekl 41
jim Ježíš: Byste slepí byli, hříchu byste
neměli; ale nyní pravíte: Vidíme! Protož
hřích váš zůstává.

Hlava 10.

B. Úřadu svého zastával. I. Pán zajisté vydal se u vypravování úřadu svého a) pod podobenstvím b) i světleji, že on sám α) dveřmi jest k životu, β) pastýřem jest ovcí svých dobrým. II. Židé tu hned v různici vešli o učení Páně, jiní a) naříkavše, jiní b) zastávavše. — Při posvícení procházejícího se Pána v síňci Židé obstoupili, 1) doptávali se, zdaliž by on Kristus byl, 2) chtěli jej kamenovati. Před slavností jiná opět nastala nesnáz, nebo 1) před Židy za Jordan zašel.

Amen, amen pravím vám: Kdož ne-
vchází dveřmi do ovčince ovcí, ale vchází
2 jinudy, ten zloděj jest a lotr: * ale kdož
3 vchází dveřmi, pastýř jest ovcí. * Tomuť
vrátný otvírá a ovce hlas jeho slyší: a on
svých vlastních ovec ze jmena povolává a
4 vyvodí je. * A jakž ovce své vlastní vy-
pustí, před nimi jde: a ovce jdou za ním,
5 nebo znají hlas jeho. * Ale cizího nikoli
následovati nebudou, ale utekou od něho;
6 nebo neznají hlasů cizích. * To přísloví
pověděl jim Ježíš; ale oni nevěděli, coby
to bylo, což jim mluvil. * Tedy opět řekl 7
jim Ježíš: Amen, amen pravím vám, že já
jsem dvéře ovcí: * všickni kolikož jich 8
koli přišlo, zloději jsou a lotři; ale nesly-
šely jich ovce. * Já jsem dvéře. Skrze mne 9
všel-liby kdo, spasen bude; a vejde i vyjde
a pastvu nalezne. * Zloděj nepřichází, jedině 10
aby kradl a mordoval a hubil: já jsem
přišel, aby život měli a hojně aby měli.
* Já jsem ten pastýř dobrý. Dobrý pastýř 11

---

35. *když* etc.: nalezna jej, našed.
37. *onť:* tenť.
39. *svět*, t. s plnou mocí, abych činil pravý rozdíl mezi zlým a dobrým, mezi vyvolenými a zatracenci (výš 5, 30.), a protož na takové převrácené, jako jsou oni, nic nedbám, ale spravedlivé soudy konati budu. — *viděli*, t. kteréž ti slepci fariseové za slepé mají a kteříž také slepotu svou znají i z ní vyjíti rádi chtějí, ty já osvítím a jako za ruku vezma ze tmy hříchů a bludů vyvedu a k světu přivedu. — *vidí*, t. kteříž se za ty mají, že sami věcem božím rozumějí, sami jsou moudří, sami svatí a spravedliví, sami vůdcové slepých, sami světlem těch, kteříž jsou ve tmě, sami ředitelé nemoudrých a sami učitelé neumělých (Řím. 2, 19.), těch pravím, nechám jako krtů v slepotě (Isai 29, 10. etc.), aby po svých hlavách jdouce zahynuli a na zatracení přišli. Podob. Mat. 13, 12. Luk. 8, 18. — *slepí byli*, t. aby ještě více bleskem svatého evangelia zaraženi byli. Podob. II. Kor. 2, 15. 16.
40. *s ním*, t. s Kristem a jeho se tak zevnitřně přidržejíce, mimo jiné za lepší držáni býti chtěli; avšak tu na odpor Pánu se postavením to ukázali, jací byli.
41. *slepí,* t. svou slepotu znali, z neznámosti hřešili a v ní v sobě zmrzíce, osvícení ode mne došli; tedy jakouž takouž výmluvu byste v své slepotě měli a menšími ranami byste biti byli (Luk. 12, 48.), anobrž hříchu byste neměli; nebo skrze mne odpuštění byste jich došli: ale žeť pak svým osvícením se honosíte a mnou světlem světa pohrdáte, nýbrž, když vám oči otvírám, více je zamhuřujete; protož v své zlosti a slepotě dobrovolně zahynete. Podob. níž 15, 22. Mat. 12, 32. — *zůstává*, t. neodpuštěný a pokuty na vás za něj doléhající.

3. *otvírá*, t. k úřadu ho uvozuje i smysl písem jemu vlastní dává. I. Kor. 2, 16.
5. *cizích*, t. jiných, mně a mým náměstkům odporných pastýřů.
6. *přísloví*: podobenství.
7. *dvéře*, t. skrze mne jest přístup do církve i do božího království a tak já jsem prostředník a ochránce svých vyvolených.
8. *koli*, Ř. dokládá: přede mnou. — *přišlo,* t. nebyvše ode mne posláni, jacíž byli oni proroci Balovi (III. Král. 18, 22.), též Teodáš a Jidáš Galilejský (Skut. 5, 36.), ano i jiní, kteříž sobě to přivlastňovali, žeby dvéře do království božího byli, aneb kteříž jiným dvéře jiné do církve a spasení, nežli jsem já, ukazovali. — *ovce*, t. divnou milostí a mocí boží jsou ochráněni, aby jako oněch sedm tisíců, kteříž kolen před Balem neskláněli (III. Král. 19, 18. Řím. 11, 4.), ani se na posloupnost svůdců a na jejich množství i slávu nic neohlédali.
9. *všel-liby*, t. jestližeby ve mne uvěřil a skrze mne s Otcem nebeským smířen byl. — *vyjde.* Vcházením a vycházením rozumí se všeliké práce z vůle boží před se brání i pravá bezpečnost. — *nalezne,* t. hříchů odpuštění a život věčný jdoucí ze zasloužení Kristova.
10. *hubil*: zahlazoval, k zahynutí přivozoval. — *hojně*: hojnost, dosti, t. na mně a na mé zásluze dosti přestati mohli. Nebo jakoby řekl: Protož oni z plnosti mé hojnost darů berouce (výš 1, 16.) s strany vnitřního člověka nedostatku žádného netrpí, jsou právě bohatí a blažení.
11. *dobrý,* t. od Boha zaslibovaný. Isai 40, 11. Ezech. 34. 23. — *duši*: život.
12. *nájemník,* t. ten služebník, kterýž svých věcí, a ne těch, kteréž jsou Krista Ježíše, hledá. Fil. 2,

12 duši svou pokládá za ovce: * ale nájem-
ník a ten, kterýž není pastýř, jehož nejsou
ovce vlastní, vida vlka, an jde, i opouští
ovce i utíká: a vlk lapá a rozhání ovce.
13 * Nájemník pak utíká; nebo nájemník jest
14 a nemá péče o ovce. * Já jsem dobrý pa-
stýř a známť ovce své a znajíť mne mé.
15 * Jakož mne zná Otec, tak i já znám Otce:
16 a duši svou pokládám za ovce své. * A
mámť i jiné ovce, kteréž nejsou z tohoto
ovčince: i tyť musím přivesti; nebo hlas
můj slyšeti budou a budeť jeden ovčinec
17 a jeden pastýř. * Protož mne Otec miluje,
že já pokládám duši svou, abych ji zase
18 vzal. * Nižádnýť jí nebéře ode mne, ale
já pokládám ji sám od sebe; mám moc
položiti ji a moc mám zase vzíti ji. To
přikázaní vzal jsem od Otce svého.
19 Tedy stala se opět různice mezi Židy
20 pro ty řeči. * A pravili mnozí z nich:
Ďábelství má a blázní; co ho posloucháte?
21 * Jiní pravili: Tato slova nejsou ďábelství
majícího. Zdaliž ďábelství může slepých
očí otvírati?
Bylo pak posvícení v Jerusalemě a 22
zima byla. * I procházel se Ježíš v chrámě 23
po sínci Šalomounově. * Tedy obstoupili 24
jej Židé a řekli jemu: Dokudž duši naši
držíš? jestliže jsi ty Kristus, pověz nám
zjevně. * Odpověděl jim Ježíš: Pověděl 25
jsem vám a nevěříte. Skutkové, kteréž já
činím ve jmenu Otce svého, tiť svědectví
vydávají o mně: * ale vy nevěříte; nebo 26
nejste z ovcí mých, jakož jsem vám po-
věděl. * Ovceť mé hlas můj slyší a já je 27
znám, a následujíť mne: * a játživot věč- 28
ný dávám jim a nezahynouť na věky, aniž
jich kdo vytrhne z ruky mé. * Otec můj, 29
kterýž mi je dal, většíť jest nade všecky;
a žádnýť jich nemůže vytrhnouti z ruky
Otce mého. * Já a Otec jedno jsme. * Tedy 30
schápali opět kamení Židé, aby jej kame- 31
novali. * Odpověděl jim Ježíš: Mnohé do- 32
bré skutky ukázal jsem vám od Otce svého,

---

21. Pročež na něj Bůh často naříká. Ezech. 13, 19., též 34, 2. — *vlastní*, t. k ovcím sobě svěřeným vlastnosti pastýřské neprokazuje. Takoví byli oni, na něž apoštol naříká, že mnoho mezi nimi bylo pěstounů, ale málo otců. I. Kor. 4, 15. — *vlka*, t. pokušení a jakékoli věci jiné, Bohu a slovu jeho odporné. — *utíká*: tím utíkáním se rozumí povinnosti služebníka opuštění, t. proti učení scestnému se nepostavování, hříchů přehlídání, ztracených ovec nehledávání, mdlých neposilování (Ezech. 34. 4.); ano i tělesně s ujmou cti boží a se škodou svého i bližních spasení v čas pokušení ustupování. — *rozhání*, t. od pravdy k bludům, od ctností k hříchům, od spasení k zatracení je přivozuje, roztržky mezi nimi činí, služby jim zapovídá, anobrž je i morduje.

14. *známť*, t. netoliko vím, kteříž jsou moji vyvolení (níž 13, 18., II. Tim. 2, 19.), ale také je miluji a péče pastýřské k nim dokazuji. Podob. Žlm. 1, 6., též 37, 18. Mat. 7, 23. — *znajíť*, t. ve mně spasení věrou požívají a mne milují, i všelikou povinnost svou ke mně vykonávají.

15. *znám*, t. jakož mne Otec za svého vlastního Syna má, mne miluje a sobě libuje, anobrž se mnou cele a vlastně jest spojen; tak také já k Otci svému se znám, jej miluji a s ním jedno jsem. A netoliko mezi mnou a Otcem jest taková vlastnost, alebrž i se svými ovcemi (ne zároveň, však ale podobně) milostí a láskou jsem spojen; a protož za ně i život pokládám. — *pokládám*. O budoucí věci tak jakoby přítomná byla Pán mluviti ráčí, protože všechen běh života jeho zdejšího nebyl než jako ustavičné smrti podnikání a umírání, ano i pro jistotu toho, že konečně umříti měl.

16. *ovce*, t. vyvolené své v lidu pohanském. — *ovčince*, t. z lidu israelského. — *hlas*, t. učení mé čisté z písem svatých v pravém jejich smyslu vzaté, jež kdož slyší, mne slyší. Luk. 10, 16. — *jeden* etc.: jedno stádo, t. jediná církev z Židů i pohanů shromážděná. Efes. 2, 14. — *pastýř*, t. Kristus bude jediná hlava neviditelná, základ (Efes. 5, 23. I. Kor. 3, 11.) i ochránce svaté církve.

17. *miluje*. Tak mluví Pán, jelikož jest pravý prostředník boží a lidský, že ho Otec pro poslušenství, kteréhož vynaložením života za ovce prokázal, velice miluje a v jeho povolnosti srdečně se kochá i jí sobě libuje; ježto, jelikož jest všemohoucí Bůh, před věky (prvé nežli smrt podniknouti ráčil) od Otce vždycky milován byl.

19. *různice*: rozdvojení. I tu se plní to, což Pán pověděl, že přišel na zemi pustiti meč a oheň. A obecněť to bývá, že kdež se čistá pravda zvěstuje, hned mezi pravě pobožnými a bezbožnými nevole znikají a to proto, že boží slovo hříchy tresce, ctnosti pak vzdělává; protož to bezbožníky čpí v oči a o to se bouří. Luk. 12, 49.

22. *posvícení*, t. památka obnovení chrámu za času Machabeů, po smrti Antiocha, I. Mach. 4, 59. — *zima*, t. dálo se to měsíce kislev, kterýž u nás srovnává se s nemalé částky s měsícem prosincem.

24. *držíš*, t. proč nám sprostně a světle co a kdo jsi nepovíš. Všelikáť tu převrácenost lidská se vidí, jakož v tom, že oni na čisté učení jako svíce v temném místě svítící (II. Petr 1, 19.), to žeby nesvětlé bylo scítají; tak i v tom, že se za ty stavějí, jakoby upřímně čisté pravdy hledali, avšak uptajíce se jí, k ní nepřistupují, alebrž od ní k bludům, jako oni Židé do Egypta za česnekem a porem se obracejí. Podob. Isai. 58, 2., Jer. 42, 3 etc. — *zjevně*: směle, svobodně, světle.

26. *z ovcí*, t. ta příčina jest vaší nevěry, že nejste z počtu mých vyvolených. Podob. výš 8, 44. 47. — *pověděl*, t. výš 6, 44., též 8, 47. i jinde.

29. *nade všecky*, t. mocnější nade všecky anděly i lidi i ďábly. Jakoby řekl: Že mých vyvolených žádný mi z rukou nevezme, toho jest ta příčina, že Otec můj se mnou jednobytný jest nade všecky nejmocnější: a protož darmo se mně satan protiví.

30. *jedno*, t. jednoho a téhož jsme přirození i jedné a též vůle. Níž v. 33. 36.

32. *od Otce*: z Otce svého, t. tou mocí, kterouž má Otec můj, jsem je činil, nejináče, než jakoby se on tu sám osobně neb viditelně ukázal a je konal.

pro který z těch skutků kamenujete mne?
33 * Odpověděli jemu Židé řkouce: Pro do-
brý skutek tebe nekamenujeme, ale pro
rouhání; totiž že ty člověk jsa děláš se
34 Bohem. * Odpověděl jim Ježíš: Však psáno
jest v zákoně vašem: Já jsem řekl: Bo-
35 hové jste! * Poněvadž ty nazval bohy, k
nimžto řeč boží stala se, a nemůžeť býti
36 zrušeno písmo: * kterakž tedy o mně, kte-
réhož posvětil Otec a poslal na svět, vy
pravíte: Rouháš se! že jsem řekl: Syn
37 boží jsem. * Nečiním-liť skutků Otce svého,
nevěřte mi: * pakliť činím, tedy byste pak 38
mně nevěřili, aspoň skutkům věřte; aby-
ste poznali a věřili, že Otec ve mně jest
a já v něm.
Tedy opět hledali ho jíti; ale on vy- 39
šel z rukou jejich. * I odšel opět za Jor- 40
dan na to místo, kdež nejprvé Jan křtil:
a pozůstal tam. * I přišli k němu mnozí 41
a pravili: Jan zajisté žádného divu neuči-
nil; * ale všecko, cožkoli mluvil Jan o 42
tomto, pravé bylo. A mnozí tam uvěřili
v něho.

Hlava 11.

2) Vrátil se do Judstva příčinou Lazara umrlého. Čtvrtého dne po smrti Lazarově přijda do Betanie I. jednal *A.* o Lazara a) se sestrou jeho Martou i druhou Marií, b) s Bohem; *B.* s Lazarem jednaje v moci slova svého ho vzkřísil. Tu II. zběhlo se, že *A.* biskupové 1) povolili radě Kaifášově, aby jeden za všecky umřel, 2) nařídili, aby vyzrazen byl.

Byl pak nemocen nějaký Lazar z Be-
tanie, totiž z městečka Marie a Marty sestry
2 její. * A to byla ta Maria, kteráž pomazala
Pána mastí a vytřela nohy jeho vlasy
svými; jejížto bratr Lazar byl nemocen.
3 * Tedy poslaly k němu ty sestry řkouce:
Pane, aj ten, kteréhož miluješ, nemocen
4 jest. * A uslyšev to Ježíš řekl: Nemoc ta
neníť k smrti, ale pro slávu boží, aby osla-
5 ven byl Syn boží skrze ni. * Miloval pak
6 Ježíš Martu i sestru její i Lazara. * A
jakž uslyšel, žeby nemocen byl, tedy po-
zůstal za dva dni na tom místě, kdež byl.
* Potom pak dí učenníkům: Pojďme zase 7
do Judstva. * Řekli jemu učenníci: Mistře, 8
nyní hledali tě Židé ukamenovati, a ty
zase tam chceš jíti? * Odpověděl Ježíš: 9
Zdaliž není dvanácte hodin za den? Cho-
dí-li kdo ve dne, neurazí se; nebo světlo
tohoto světa vidí: * pakliťby kdo chodil 10
v noci, urazíť se; nebo světla není v něm.
* To pověděl a potom dí jim: Lazar pří- 11

---

34. *Však*: I zdaliž není psáno. — *vašem,* t. jímž vy se chlubíte. Řím. 2, 17. etc.

35. *bohy*: viz Žlm. 81, 1. — *k nimžto*: kterýmž.

36. *posvětil*, t. zvláštně k úřadu nejvyššímu oddělil a bez míry dary svého svatého Ducha naplnil, anobrž nade všecka stvoření povýšil a práci nejtěžší u vykoupení lidského pokolení a království svého vzdělání poručil.

37. *Otce,* t. jichž žádný činiti nemůže, než Bůh Otec můj. Skutkové pak od Krista činění slovou skutkové Otcovi, jakož proto, že je z vůle jeho a jeho skutkům rovné činil; tak i proto, že v konání jich jeho sobě přítomného měl (výš 8, 16.), anobrž spolu s ním i Duchem svatým je konati ráčil. Výš 5, 19.

38. *ve mně,* t. jednoho a téhož přirození jest jako já, i jednu a touž moc má.

41. *pravili.* Teprv teď služby od Jana Křtitele konané, po jeho smrti užitek při některých zplodily; ježto prvé zdálo se, že zmařeny byly. Takť jsou i učenníci po Kristově usmrcení teprv se na řeči jeho rozpomínali a jim srozumívali (výš 2, 17. 22., též níž 12, 16.). A protož svatá věc jest učení čisté, by mu pak člověk někdy nerozuměl, aneb ho sobě málo vážil v srdci skládati. Nebo přijde čas, že se oči otevrou, a ty služby se hoditi budou.

1. *z Betanie,* t. rodem. Podob. výš 1, 45. 46. — *Marty,* t. z něhož ony rodem byly a v němž bydlely. Podobně v témž smyslu Betlem slove město Davidovo. Luk. 2, 4.

2. *Maria.* Nebyla t. Maria ona hříšnice, kteráž také pomazala hlavy Páně (Luk. 7, 38.), nebo ona hříšnice v Galilei svůj byt měla; tato pak Maria v Judstvě, totiž v Betanii nedaleko od Jerusalema bydlela. Níž v. 18. — *Pána,* t. před jeho smrtí, v málo dnech po tomto skutku vzkříšení Lazara. Níž 12. 3.

3. *k němu*: ke Kristu. — *sestry,* t. Lazarovy. — *nemocen,* t. Lazar. Jakoby řekly: Miluješ Lazara; a protož jisté jest, že slyše o jeho nemoci litovati ho budeš a jej navštíviš i uzdravíš.

4. *k smrti*, t. ne proto, aby mrtvý zůstal a s jinými obecného vzkříšení očekával; ale aby za příčinou nemoci jeho sláva boží zjevena byla.

9. *Chodí-li*, t. jakž byl obyčej u Židů, každý den na dvanácte hodin děliti. Míníť pak tím mluvením Pán, jakož předně všecken běh svého života jako den vyměřený, v němž na světě měl zůstávati a úřad svého poselství konati; tak i cíl od Boha vyměřený každému člověku, v němž kdož své povinnosti konaje za Bohem, osvěcujícím temnosti světa, upřímě jde, ničeho zlého proti vůli a uložení jeho neokusí a ovšem života neztratí. — *ve dne*, t. konali upřímě své povinnosti. — *vidí*, t. Boha osvěcujícího i ochránce sobě přítomného má.

10. *v noci*, t. jestliže kdo po své hlavě a po svém rozumu těla odchází, úst pak božích se nedotazuje a vůlí jeho se nespravuje, ten takový jako ve tmách šamaje své duši a často i tělu uškodí. — *není*: nemá, t. nebo světlo to (o němž v. 9.) očí jeho neosvěcuje.

11. *spí*, t. umřel, jehož však Bohu vzkřísiti tak snadno a snáze jest, nežli nám někoho ze sna vzbuditi. — *probudil*, t. vzkřísil.

tel náš spí; ale jduť, abych jej ze sna pro-
12 budil. * I řekli učenníci jeho: Pane, spí-liť,
13 zdráv bude. * Ale Ježíš řekl o smrti jeho,
oni pak domnívali se, žeby o spaní sna
14 mluvil. * Tedy řekl jim Ježíš zjevně: La-
15 zar umřel; * a raduji se pro vás, že jsem
tam nebyl, abyste věřili. Ale pojďme k
16 němu! * I řekl Tomáš, kterýž slove Di-
dymus, spoluučenníkům: Pojďme i my, aby-
17 chom zemřeli s ním! * Tedy přišel Ježíš
i nalezl ho již čtyři dni v hrobě pochova-
18 ného. * Byla pak Betanie blízko od Jeru-
19 salema okolo honů patnácte. * Mnozí pak
z Židů byli přišli k Martě a Marii, aby
20 je těšili pro smrt bratra jejich. * Tedy
Marta, jakž uslyšela, že Ježíš jde, vyšla
21 proti němu: ale Maria doma seděla. * I
řekla Marta k Ježíšovi: Pane, kdyby ty
22 byl zde, bratr můj bylby neumřel. * Ale
i nyníť vím, že cožkoli požádalby od Boha,
23 dá tobě Bůh. * Dí jí Ježíš: Vstaneť bratr
24 tvůj. * Řekla jemu Marta: Vím, že vstane
25 při vzkříšení v den nejposlednější. * Řekl
jí Ježíš: Já jsem vzkříšení i život: kdo
věří ve mne, byť pak i umřel, živ bude:
26 * a každý, kdož jest živ a věří ve mne,
27 neumřeť na věky. Věříš-li tomu? * Řekla
jemu: Ovšem. Pane, já jsem uvěřila, že
jsi ty Kristns Syn boží, kterýž měl při-
28 jíti na svět. * A když to pověděla, odešla
a zavolala tajně sestry své řkouc: Mistr
29 zde jest a volá tebe. * Ona, jakž to usly-
30 šela, vstala rychle a šla k němu. * Ještě
pak byl Ježíš nepřišel do městečka; ale
byl na tom místě, kdež vyšla byla proti
31 němu Marta. * Tedy Židé, kteříž s ní byli
v domě a těšili ji, vidouce Marii, že ry-
chle vstala a vyšla, šli za ní řkouce: Jde
k hrobu, aby tam plakala. * Ale Maria 32
když tam přišla, kdež byl Ježíš, uzřevši
jej padla k nohoum jeho řkouc jemu:
Pane, by ty byl zde, bratr můj bylby ne-
umřel. * Ježíš pak, jakž uzřel, ana pláče, 33
i Židy, kteříž byli s ní přišli, ani pláčí,
zastonal duchem a zkormoutil se * a řekl: 34
Kdež jste jej položili? Řkou jemu: Pane,
pojď a pohleď! * I zaplakal Ježíš. * Tedy 35 36
řekli Židé: Aj, kterak ho miloval! * Ně- 37
kteří pak z nich řekli: Nemohl-liž tento,
kterýž otevřel oči slepého, učiniti i toho,
aby tento neumřel? * Ježíš pak opět za- 38
stonav sám v sobě přišel k hrobu. Byla
pak jeskyně a kámen byl svrchu položen
na ni. * I dí Ježíš: Zdvihněte kámen! 39
Řekla jemu Marta, sestra toho mrtvého:
Pane, jižť smrdí; nebo čtyři dni v hrobě
jest. * Dí jí Ježíš: Zdaliž jsem řekl, že 40
budeš-li věřiti, uzříš slávu boží. * Tedy 41
zdvihli kámen, kdež byl ten mrtvý pocho-
ván. Ježíš pak pozdvihl vzhůru očí a řekl:
Otče, děkuji tobě, že jsi mne slyšel. * Já 42
zajisté vím, že ty mne vždycky slyšíš: ale
pro zástup, kterýž okolo stojí, řekl jsem,
aby věřili, že jsi ty mne poslal. * A to 43
pověděv zavolal hlasem velikým: Lazare,
pojď ven. * I vyšel ten, kterýž byl umřel, 44
maje svázané ruce i nohy rouchami a tvář
jeho šatem byla obvinuta. Řekl jim Ježíš:
Rozvěžtež jej a nechte, ať odejde. * Tedy 45
mnozí ze Židů, kteříž byli přišli k Marii
a k Martě, vidouce, co učinil Ježíš, uvěřili
v něho. * Někteří pak z nich odešli k fa- 46
riseum a pověděli jim, co učinil Ježíš.

I sešli se biskupové a fariseové v 47
radu a pravili: Co činíme? nebo tento
člověk divy mnohé činí: * necháme-li ho 48

12. *zdráv.* A protož jakoby řekli: Není potřebí tam choditi a v nebezpečenství života se vydávati. Rozum těla pěkně tu vymalován.

15. *nebyl,* t. tělem přítomen.

16. *zemřeli.* Smyslí někteří, že to z hněvu v opáčném smyslu promluvil. Jakoby tak řekl: Poněvadž nás život mrzí, pojďmež, ale zemřeme také. Jiní pak praví, že to z udatnosti ducha řekl a tím jiné učenníky jako na nohy postavil. Jakoby řekl: Držme se Pána, bychom pak při něm i zemříti měli. A ten smysl vidí se býti případnější.

17. *pochovaného,* Ř. majícího.

19. *k Martě* etc., Ř. k těm, kteříž byli okolo Marie a Marty.

25. *vzkříšení,* t. původ vzkříšení. A protož bratra tvého hned vzkřísím. — *život,* t. dárce i ochránce duchovního i tělesného života. — *umřel,* t. podlé těla.

26. *živ*: tělesně. — *neumřeť,* t. smrtí věčnou.

30. *městečka,* t. do Betanie.— *vyšla*: s ním se potkala.

31. *k hrobu,* t. Lazorovu.

33. *duchem,* t. v srdci svém aneb srdečně. — *zkormoutil se,* t. hledě na velikou bídu lidského pokolení.

34. *zaplakal*: slzel.

37. *neumřel.* Jakoby řekli: Není to k pravdě podobné, aby on zrak slepému navrátil, poněvadž přítele svého milého při životu zachovati nemohl. Podobný příklad posměvačů viz Skut. 2, 13.

39. *čtyři,* Ř. čtyřdenní jest.

40. *řekl,* t. výš v. 25. — *slávu* etc., t. slavný a divný skutek božský, jímž já pravý Bůh oslaven budu. Podob. výš. 1, 14., též 2, 11.

43. *velikým,* t. jakož proto, aby od přítomných tu myšleno nebylo, že on nějakých slov čarodějnickým spůsobem říkáním a breptáním jej křísil; tak i pro ukázaní své a slova svého moci, že když on k mrtvému mluviti ráčí, hned ten mrtvý, nejináče než jakoby živ byl, musí ho slyšeti a uposlechnouti, ano i smrt z hrdla svého jej vydati.

44. *ať odejde*: odjíti.

48. *odejmou*: zahladí. — *lid,* t. judský. Jakoby řekli: Jestliže po něm lidu větší díl postoupí a jej za Mesiáše přijme, tedy řeknou Římané, že jsme sobě krále korunovali. Protož na nás s mocí přitáhnou a nás zmordují.

tak, všickni uvěří v něho; i přijdou Ří-
49 mané a odejmou místo naše i lid. * Jeden
pak z nich jmenem Kaifaš, biskupem jsa
50 toho léta řekl jim: Vy nic nevíte; * aniž
co o tom přemyšlujete, že jest užitečné
nám, aby jeden člověk umřel za lid a ne
51 aby všecken tento národ zahynul. * Toho
pak neřekl sám od sebe; ale biskupem
jsa léta toho prorokoval, že měl Ježíš
52 umříti za tento národ: * a netoliko za
tento národ, ale také aby syny boží roz-
53 ptýlené shromáždil v jedno. * Protož od
toho dne spolu se radili, aby jej zabili.
* Ježíš pak již nechodil zjevně mezi Židy; 54
ale odšel odtud do krajiny, kteráž byla
blízko pouště, do města, jenž slove Efraim,
a tu bydlil s učenníky svými. * Byla pak 55
blízko velikonoc židovská. I šli mnozí do
Jerusalema z krajiny té před velikonocí,
aby se očistili. * I hledali Ježíše a roz- 56
mlouvali vespolek v chrámě stojíce: Co
se vám zdá, že nepřišel k svátku? Vydali
pak biskupové a fariseové rozkaz, jestli-
žeby kdo zvěděl, kdeby byl, aby pově-
děl, aby jej jali.

Hlava 12.

Kristus Pán 1) u Lazara večeřel, 2) od Židů hledán byl. Do Jerusalema na oslátku se odebral a mnohý zástup Pánu v cestu vyšel, a on napomenutí dal, aby jej samého lidé oblíbili, nebo když I. Řekové žádostivi byli před Pána předstoupiti a on jim a) předpovídá o užitcích smrti své a b) modlitbou Otcova se ozvání vyžádal, c) zamlouvá se v smrti své všech k sobě přitržením. II. Zástup zastavovav se nad řečí Páně nesoudil toho, aby měl Spasitel umříti; on napomíná k rychlému oblíbení světla dříve, nežliby zašlo. Pak toužebně horlil, když z lidu a) někteří podlé proroctví věřiti pro hrubost srdce nemohli, b) někteří pak pro přízeň lidskou zjevně k němu se přiznati nesměli.

Tedy Ježíš šestý den před velikonocí
přišel do Betanie, kdežto byl Lazar ten,
kterýž byl umřel, jehož vzkřísil zmrtvých.
2 * I připravili jemu tu večeři a Marta po-
sluhovala. Lazar pak byl jeden ze stolících
3 s nimi. * Maria pak vzavši libru masti
drahé z nardu výborného pomazala nohou
Ježíšových a vytřela vlasy svými nohy
jeho: i naplněn jest dům vůní té masti.
4 * Tedy řekl jeden z učenníků jeho, Jidáš
syn Šimona Iskariotského, kterýž jej měl
5 zraditi: * Proč tato mast není prodána za
6 tři sta peněz a není dáno chudým? * To
pak řekl, ne žeby měl péči o chudé, ale
že zloděj byl a měšec měl a to, což do
něho kladeno bylo, nosil. * Tedy řekl Ježíš: 7
Nech jí, ke dni pohřbu mého zachovala
to. * Chudé zajisté vždycky máte s sebou; 8
ale mne ne vždycky míti budete.
Zvěděl pak zástup veliký ze Židů o 9
něm, žeby tu byl; i přišli tam, ne pro Je-
žíše toliko, ale také aby Lazara viděli,
kteréhož byl vzkřísil zmrtvých. * Radili 10
se pak biskupové, aby i Lazara zamordo-
vali; * nebo mnozí ze Židů odcházeli pro 11
něho a uvěřili v Ježíše. * Potom na zej- 12

---

49. *léta.* Rozumí se, že toho roku úřadu biskupského se dokoupil. Nebo již pohané sobě tu věc byli osobili, aby biskupstvím buď darovali, kohožby chtěli, buď je prodávali těm, kdožby za to veliké peníze dali; podlé čehož i častí biskupové bývali.

50. *za lid,* t. (jak Kaifáš rozuměl) místo lidu judského, jejžby Římané za příčinou nového Krista krále vyhladili. Ale vlastněji to Duch Páně vyložil, že měl Kristus umříti za lid, t. aby lid věrný byl od hříchů očistěn a s Bohem smířen.

51. *jsa.* Jakoby řekl: Božím řízením se to stalo, že ten biskup to promluvil, cožby se s uložením jeho božským srovnávalo, aby to jeho promluvení více nežli jiného člověka přítomnými pohnulo a jim to, že jest Kristus Spasitelem, mocněji osvědčilo. Podobně Balama užil Bůh, Num. hl. 23., též hl. 24. — *národ,* t. judský.

52. *rozptýlené,* t. po všem světě mezi všecky národy.

54. *zjevně:* svobodně.

55. *velikonoc:* čtvrtá velikonoc po křtu Páně. — *velikonocí:* hody.

1. *šestý:* šest dnů. — *přišel.* Ačkoli Pán, pokudž hodina smrti jeho nebyla přišla, byl před nepřátely ustoupil (výš 11, 54.); však tuto, když hodina od Otce uložená již nastávala, v čas se k tomu najíti dal.

2. *posluhovala:* přisluhovala, t. v domě Šimona malomocného. Mat. 26, 6. — *s nimi,* t. pro utvrzení toho, že právě jest vzkříšen. Tak podobně Pán na důvod pravého vzkříšení oné děvečky jísti jí dáti rozkázal (Mar. 5, 43.), nýbrž i sám po svém vzkříšení před učenníky jedl (Luk. 24, 43.), což svatý Petr za důvod jeho vzkříšení přivozoval. Sk. 10, 41.

3. *výborného:* z pravého nardu. Jiní z židkého nardu, totiž masti ne nějaké tvrdé, ale kteráž se rozliti neb rozteci snadně mohla. — *nohou,* t. ta mast až na nohy Pánu tekla. Nečelí tedy svatý Jan proti jiným evangelistům, kteříž svědčí, že ta žena vlila tu mast na hlavu Pána (Mat. 26, 7. Mar. 14, 3.); ale to ukazuje, že se ta mast po všem jeho svatém těle rozlila, až se i na nohy jeho dostala.

5. *tři sta,* viz o tom Mar. 14, 5. — *peněz:* grošů.

7. *zachovala:* Bůh podlé divného svého všech věcí řízení toho Syna svého pomazání k tomu cíli mimo úmysl té svaté ženy užil, aby jím smrt jeho nastávající byla vyznamenána, jakož ta mast naschvál k tomu byla schována. Viz Mat. 26, 12.

tří mnohý zástup, kterýž byl přišel k svátku
velikonočnímu, když uslyšeli, že Ježíš jde
13 do Jerusalema, * nabrali ratolestí palmo-
vých a vyšli proti němu a volali: Hosan-
na! Požehnaný, jenž se béře ve jmenu
14 Páně, král israelský. * I dostav Ježíš
oslátka vsedl na ně, jakož psáno jest:
15 * Neboj se dcero Sionská! aj, král tvůj
16 béře se na oslátku sedě. * Tomu pak ne-
srozuměli učenníci jeho sprvu; ale když
oslaven byl Ježíš, tedy se rozpomenuli,
že to psáno bylo o něm a že jemu to uči-
17 nili. * Vydával pak o něm svědectví zá-
stup, kterýž byl s ním, že Lazara povo-
18 lal z hrobu a vzkřísil jej zmrtvých. * Pro-
tož i v cestu vyšel jemu zástup, když sly-
19 šeli, žeby ten div učinil. * Tedy farise-
ové pravili mezi sebou: Vidíte-li, že nic
neprospíváte? aj, svět postoupil po něm.
20 Byli pak někteří Řekové z těch, kte-
říž přicházívali, aby se modlili v svátek.
21 * Ti tedy přistoupili k Filipovi, kterýž
byl od Betsaidy galilejské, a prosili ho
řkouce: Pane, chtělibychom Ježíše viděti.
22 * Přišel Filip a pověděl Ondřejovi; On-
dřej pak zase a Filip pověděli Ježíšovi.
23 * A Ježíš odpověděl jim řka: Přišlať ho-
dina, aby oslaven byl Syn člověka. * A 24
men, amen pravím vám: Zrno pšeničné
padnouc k zemi, neumře-li, * onoť samo zů- 25
stane: a pakliť umře, mnohý užitek při-
nese. Kdož miluje duši svou, ztratíť ji; a
kdož nenávidí duše své na tomto světě,
k životu věčnému ostříhá jí. * Slouží-li 26
mi kdo, následujž mne; a kdež jsem
já, tuť i můj služebník bude. A bude-li
mi kdo sloužiti, poctíť ho Otec můj. * Nyní 27
duše má zkormoucena jest; a což dím:
Otče, vysvoboď mne z této hodiny. Ale
proto jsem přišel k hodině této. * Otče, 28
oslaviž jmeno své. Tedy přišel hlas s ne-
be řkoucí: I oslavil jsem i ještě osla-
vím! * Ten pak zástup, kterýž tu stál 29
a to slyšel, pravil: Zahřmělo. Jiní pra-
vili: Anděl k němu mluvil. * Odpově- 30
děl Ježíš a řekl: Ne pro mneť hlas tento
se stal, ale pro vás. * Nyníť jest soud 31
světa tohoto; nyní kníže světa tohoto vy-
vrženo bude ven. * A já, když budu po- 32
výšen od země, všecky potáhnu k sobě.
* (To pak pověděl znamenaje, kterouby 33
smrtí měl umříti.) * Odpověděl jemu zá- 34
stup: My jsme slýchali ze zákona, že Kristus
zůstává na věky, a kterakž ty pravíš, že

---

11. *odcházeli*, t. odstupovali od biskupů.
13. *Hosanna*: viz Mat. 21, 9.
14. *dostav*, Ř. nalezl.
15. *Sionská*, t. předně lid israelský do chrámu božího na hoře Sion vzdělaného se shromažďující a potom všecka církev svatá; i každá duše věrná nelekej se, neb máš milostivého Pána. — *na oslátku*, Ř. na oslátku oslice.
16. *nesrozuměli*, t. k jakému cíli to se dálo. Zmínku pak činí evangelista o tom, jakož proto, aby nebylo snad smysleno o učennících toho, žeby oni s Kristem srozumění majíce jemu oslátko zjednali, aby to písmo tak k splnění přivedli; tak i pro schválení jejich poslušenství, že vůli Páně rozum poddávali i v tom, čehož nic chápati nemohli. — *oslaven*, t. skrze své vzkříšení a na nebesa vstoupení. — *rozpomenuli*, t. buď učenníci, kteříž tomu prvé nerozuměli, buď jiní lidé, kteříž Pána slavně přijali.
20. *Řekové*, t. pohané k víře obrácení. — *modlili*, Ř. klaněli, t. pocty vykonávali.
21. *viděti*, t. s ním se shledati a něco promluviti i seznámiti se.
23. *hodina*: čas.
24. *neumře-li*, t. jestliže já smrti nepodniknu, spasení nebude připraveno; anobrž i vy moji vyvolení nebudete-li hříchům umírati a pro mne, bylaliby toho potřeba, hrdel a života vynasazovati, nebudete moci oslaveni býti. Řím. 8, 17. II. Tim. 2, 11.
25. *zůstane*, t. bez užitku. — *duši*: život. — *ztratíť ji*, t. kdož s životem svým a věcmi zdejšími se spojí a pro mne i mé království nic činiti a odporných věcí podniknouti nechce, ten takový duši svou zavozuje. — *ostříhá ji*, t. kdož sám sebe zapírá, vůli svou lomí, ano i života a všech věcí svých pro mne vynaložiti neliknuje, ten bude hojnou odměnu bráti a bez přestání žíti. Gal. 6, 7. Mat. 10, 39.
27. *zkormoucena*: zarmoucena, t. spatřuje hněv boží pro hříchy jdoucí, kteréž jsem na sebe přejal. — *vysvoboď*: spas. — *hodiny*, t. z nastávající smrti. — *této*, t. proto jsem lidské přirození přijal a teď jsem i k smrti do Jerusalema přišel, abych hříchy lidu svého shladil; a protož cožť se mám z toho milý Otče vytahovati; ty se mnou, cožť se dobře líbí, učiň a slávu jmena svého z toho vyveď.
28. *jmeno*, t. k slávě své mou smrt obrať, při níž na oko se spatří tvá spravedlnost (Isai 53, 4.), též veliká milost (Řím. 5, 8.) a náramná moudrost (Efes. 3, 10) i ve všech slibích pravdomluvnost. II. Kor. 1, 20. — *ještě*: opět.
29. *Zahřmělo*: hrom udeřil.
30. *pro vás*, t. pro vaše o mně poučení a posvícení.
31. *světa*, t. nyní ten čas nastal, v němž já své věrné právem z moci ďáblovy hrozné vysvobodím a království své vzdělám, ďáblovo pak království se všemi hříchy, bludy a nepravostmi od něho na svět uvedenými zruším a zkazím a všecken svět obnovím. — *kníže*, t. ďábel, kterýž proto knížetem světa slove, že on v lidech svět milujících své dílo dělá. Efes. 2, 2. — *ven*, t. smrtí mou zahlazeno (Žid. 2, 14.) a z vyvolených božích vyvrženo, aby oni manové ďáblovi ze svého přirození byvše, již zase k obrazu božímu obnoveni byli (II. Kor. 3, 18.) a jej duchem i tělem svým oslavovali. II. Kor. 6, 20.
32. *povýšen*: pozdvižen, t. na kříž a potom v nebi na pravici. Podob. výš 8, 28. — *všecky*, t. všelijakého stavu, řádu a povolání lidi, netoliko z Židů, ale i z pohanů pošlé. Potahujeť pak svých vyvolených ne nějak násilí jim činěním, ale vnitř Duchem svatým a zevnitř slovem svým.
33. *kterouby*: jakou.

musí býti povýšen Syn člověka? kdo jest
35 to Syn člověka? * Tedy řekl jim Ježíš:
Ještě na malý čas světlo s vámi jest. Choďte,
dokud světlo máte, ať vás tma nezachvátí:
nebo kdo chodí ve tmách, neví kam jde.
36 * Dokud světlo máte, věřte v světlo, abyste
synové světla byli. Toto pověděl Ježíš a
37 odšed skryl se před nimi. * A ačkoli tak
mnohá znamení činil před nimi; však ne-
38 uvěřili v něho, * aby se naplnila řeč Isa-
iáše proroka, kterouž pověděl: Pane, kdo
uvěřil kázaní našemu? a rámě Páně komu
39 jest zjeveno? * Ale protoť nemohli věřiti,
40 neb opět Isaiáš řekl: * Oslepil oči jejich
a zatvrdil srdce jejich, aby očima nevi-
děli a srdcem nerozuměli a neobrátili se,
41 abych jich neuzdravil. * To pověděl Isa-
iáš, když viděl slávu jeho a mluvil o něm.
42 * A ačkoli mnozí i z knížat uvěřili v něho;
však pro farisey nevyznávali ho, aby ze
školy nebyli vyobcováni. * Nebo milovali 43
slávu lidskou více než slávu boží.
Ježíš pak zvolal a řekl: Kdo věří ve 44
mne, ne ve mneť věří, ale v toho, jenž
mne poslal. * A kdož vidí mne, vidí toho, 45
kterýž mne poslal. * Já světlo na svět jsem 46
přišel, aby žádný, kdož věří ve mne, ve
tmě nezůstal: * a slyšel-liťby kdo slova má 47
a nevěřilby, jáť ho nesoudím; nebo nepři-
šel jsem, abych soudil svět, ale abych
spasil svět. * Kdož mnou pohrdá a nepři- 48
jímá slov mých, máť, kdoby jej soudil.
Slova, kteráž jsem mluvil, tať jej souditi
budou v nejposlednější den. * Nebo já 49
sám od sebe jsem nemluvil, ale ten, jenž
mne poslal, Otec, on mi přikázaní dal, co-
bych měl praviti a mluviti. * A vím, že 50
přikázaní jeho jest život věčný. A protož,
což já mluvím, jakž mi pověděl Otec, takť
mluvím.

Hlava 13.

Pán se k smrti *A*) hotovil před učenníky, neboť jim sám nohy umyl, aby 1) čisti byli a 2) příklad svatého milování na něm měli. Pak s kormoucením ducha zrádce a) podáním skyvy chleba, b) zjevným k němu promluvením oznámil. — V zástolí řeč svou obracuje *α*) k sobě, těší se oslavením božím, *β*) k učenníkům, jichž napomíná k *a*) oblíbení lásky svaté a *b*) obvyknutí poslušnému odchodu Páně.

Před svátkem pak velikonočním věda
Ježíš, že přišla hodina jeho, aby šel z to-
hoto světa k Otci; milovav své, kteříž
byli na světě, až do konce je miloval.
* A když večeřeli (a ďábel již byl vnukl 2
v srdce Jidáše Šimona Iskariotského, aby

34. *to*: ten.
35. *světlo*, t. já, jenž jsem světlo světa (výš 8, 12.) a evangelium mé. — *nezachvátí*, t. abyste v slepotě nezůstali a do temností zevnitřních, kdež bude pláč a skřípení zubů, se nedostali. (Mat. 8, 12.). Touž věc jinde Pán jinými slovy pověděl (Mat. 21, 43.), a apoštol toho, že k svému splnění přišlo, potvrdil. Skut. 13, 46.
36. *synové* etc., t. abyste účastníci božího světla byli a jeho vždycky užívali (Luk. 16, 8.) i dědicové toho světla, to jest božího království býti mohli.
37. *znamení*: zázraky.
38. *řeč*, t. aby soudové boží v písmích oznámení na ně skutečně došli. — *kázaní*, Ř. slyšení. Viz Isai. 53, 1. — *rámě*, t. buď moc Kristova v zahlazení ďábla i smrti prokázaná (Žid. 2, 14.), buď evangelium, kteréž jest mocí boží každému člověku k spasení. Řím. 1, 16. To pak rámě Páně není těm zjeveno, kterýmž Pán srdce neotevřel, aby věřiti mohli. Skut. 16, 14. II. Kor. 4, 3.
39. *nemohli*, t. pro svou velikou zlost a zarytost a aby se písmo naplnilo a tak uložení boží došlo.
40. *Oslepil*: mozoly zdělal na oči, t. podlé svých spravedlivých soudů od bezbožných světlo své pro jejich hříchy odjal a jich v přirozené jejich slepotě po svých hlavách choditi nechal, v ně však slepoty a zlosti nevlil, a tu, kteráž v nich prvé byla, na světlo vyjevil, viz Isai. 29, 10., též 44, 18. Mat. 13, 14. — *aby* etc.: aby nepřišlo k tomu, žeby očima viděli a srdcem rozuměli a obrátili by se a uzdravil bych je.
41. *jeho*, t. Kristovu. Jakoby evangelista řekl: Nemyslete, že ta zatvrdilost a slepota na onen čas toliko, kterýž předšel Kristovo oslavení, se vztahuje, však i po jeho oslavení tvrdočelní a slepci býti měli.
42. *z knížat*, t. některé osoby vzácné a přední v tom lidu. — *vyobcováni*: vykleti.
43. *slávu* etc., t. kteráž od lidí svůj původ má, a mezi lidmi zde v tomto životě toliko trvá. — *boží*, t. kteráž od Boha dána bývá a na věky trvá, výš 5, 44.
44. *věří*, t. jako v člověka nějakého pouhého, ale jako v Boha pravého a s Otcem jednobytného. Podobně výš 7, 16.
45. *vidí*: patří. — *vidí toho*, t. ne tělesnýma, ale věrou, těma vnitřníma očima. Neboť Bůh Duch jsa (výš 4, 24.) a v světle nepřistupitelném přebývaje (I. Tim. 6, 16.), v zdejší smrtelnosti od žádného viděn býti nemůže (výš 1, 18.).
46. *žádný*, Ř. každý.
47. *nevěřilby*, t. věrou živou nepřijal, J. neostříhalby. — *nesoudím*, t. nejsem příčinou jeho odsouzení, aniž v tomto prvním svém příchodu na svět hněvu na něj nevylévám a na zatracení ho neodesílám, alebrž k víře a ku pokání volám. A protož ne já, ale každý sám nevěřící a nekající svou nevěrou a nešlechetností se odsuzuje. Podobně výš 3, 17.
48. *mnou* etc.: mne zamítá. — *souditi* etc., t. ta svědectvím budou jeho spravedlivého odsouzení a zatracení. Viz podobně výš 5, 45. Řím 2, 16.
49. *nemluvil*, t. svých myšlenek nějakých jsem nevynášel. Podobně výš 5, 19., též 7, 16.
50. *věčný*, t. všecky věřící k životu věčnému přivodí. Podobně Řím. 1, 16.

3 jej zradil), * věda Ježíš, že jemu Otec
všecko v ruce dal a že od Boha vyšel a
4 k Bohu jde, * vstal od večeře a složil
roucho své, a vzav rouchu přepásal se.
5 * Potom nalil vody do měděnice i počal
umývati nohy učenníků a vytírati rouchou,
6 kterouž byl přepásán. * Tedy přišel k Šimonovi
Petrovi, a on řekl jemu: Pane,
7 ty mi chceš nohy mýti? * Odpověděl Ježíš
a řekl jemu: Co já činím, ty nevíš
8 nyní; ale potom zvíš. * Dí jemu Petr:
Nebudeš ty mýti nohou mých na věky. Odpověděl
jemu Ježíš: Neumyji-liť tebe, ne-
9 budeš míti dílu se mnou. * Dí jemu Petr:
Pane, netoliko nohy mé, ale i ruce i hlavu.
10 * Řekl jemu Ježíš: Kdo jest umyt, nepotřebuje,
než aby nohy umyl; nebo čist
jest všecken. I vy čistí jste, ale ne vši-
11 ckni. * Nebo věděl o zrádci svém; protož
12 řekl: Ne všickni čistí jste. * Když pak
umyl nohy jejich a vzal na sebe roucho
své, posadiv se za stůl zase řekl jim: Víte-
13 liž, co jsem učinil vám? * Vy nazýváte
mne mistrem a Pánem a dobře pravíte;
14 jsemť zajisté. * Poněvadž tedy já umyl
jsem nohy vaše, Pán a mistr; i vy máte
15 jeden druhého nohy umývati. * Příklad
zajisté dal jsem vám, abyste, jakož jsem
já učinil vám, i vy též činili.

Amen, amen pravím vám: Není slu- 16
žebník větší nad pána svého, ani posel
větší nežli ten, kdož jej poslal. * Znáte-li 17
tyto věci, blahoslaveni jste, budete-li je činiti.
* Ne o všechť vás pravím. Já vím, 18
které jsem vyvolil; ale musí to býti, aby se
naplnilo písmo: Ten, jenž jí chléb se mnou,
pozdvihl proti mně paty své. * Nyní pra- 19
vím vám, prvé nežby se to stalo, abyste,
když se stane, uvěřili, že já jsem. * Amen, 20
amen pravím vám: Kdo přijímá toho, kohožbych
já poslal, mneť přijímá; a kdož
mne přijímá, přijímá toho, kterýž mne poslal.
* A to pověděv Ježíš zkormoutil se 21
v duchu a osvědčil řka: Amen, amen pravím
vám, že jeden z vás mne zradí. * Tedy 22
učenníci vzhlédali na sebe vespolek pochybujíce,
o komby to pravil. * Byl pak 23
jeden z učenníků Ježíšových, kterýž zpolehl
na klíně jeho, totiž ten, jehož miloval
Ježíš. * Protož tomu návěští dal Ši- 24
mon Petr, aby se zeptal, kdoby to byl, o
němž praví? * A on odpočívaje na prsou 25
Ježíšových řekl jemu: Pane, kdo jest?
* Odpověděl Ježíš: Ten jest, komuž já 26
omočené skyvy chleba podám. A omočiv
skyvu chleba podal Jidášovi, synu Šimona
Iskariotského. * A hned po vzetí té skyvy 27
chleba vstoupil do něho satan. I řekl je-

---

1. *velikonočním*: jití Páně, viz Exod. 12, 11. — *své*, t. vyvolené od Otce k sobě přitržené a obzvláštně apoštoly sobě dané, jimž z té milosti a lásky, kterouž k nim vždycky měl, i nohy umývati ráčil.

4. *roucho*: sukni, plášť. — *rouchu*: šat, plachtu, prostěradlo, ručník.

7. *zvíš*, t. když sobě to oznámené míti budeš. Níž v. 12. etc.

8. *tebe*, t. ne tak dalece zevnitř tou vodou, ale vnitř krví svou. — *se mnou*, t. nebudeš mým účastníkem a života věčného spoludědicem a krátce nebudu chtíti s tebou nic míti činiti. Podobně III. Král. 12, 16.

10. *nohy*, t. hříchy všední z křehkosti a mdloby těla jdoucí, aneb vášně, žádosti, náklonnosti a obyčeje zlé, jimiž člověk jako nohama nošen bývá. — *nebo*, Ř. ale.

13. *nazýváte*: mně říkáte: Mistře a Pane.

14. *i vy*, t. ovšem vy povinni jste. — *umývati*, t. jakož ve všelikou i nejnižší službu svým bližním se vydávati; tak také jejich obyčeje a vášně, pokudž možné, s dobrým svědomím snášeti a z lásky jejich poklesky a pády přikrývati (Přís. 10, 12.) i z nich je vyvozovati. (Lev. 19, 17.)

18. *vyvolil*, t. k životu věčnému. — *býti*, t. mezi vámi pokrytec, kterýž mne zradí. — *jí*: jídá. — *paty své*, t. po mně nohama šlapati chtěl a lstivě úklady mně činil. Podobně jako ti, kteříž v zápas chodí, jeden druhému nohy nepatrně podraziti hledí; a krátce zlým mi za dobré odplatil, jakž to i hovada činí, že od někoho vykrmena jsouce nohou třebas ho za to uhodí. Žlm. 40, 10.

19. *já jsem*, t. Kristus Spasitel světa, o němž písma svatá vypravují a svědčí.

22. *pochybujíce*: přemyšlujíce, nemohouce rozuměti.

23. *kterýž*, t. Jan evangelista, miláček Páně. Níž 21, 20. 24. — *na klíně*: v lůně. Jiní: na prsou.

25. *odpočívaje*: spolehna na prsy, t. nachýliv se, aby mu Pán v uši pošeptal a o zrádci oznámil.

26. *Odpověděl*, t. tiše. Nebo kdyby hlasem byl to Pán řekl, nebyliby měli podlé čeho učenníci pochybovati, co tím Kristus mínil, když pověděl: Co činíš, čiň spěšně, v. 28. — *podal*, t. podlé obyčeje lidem dobře známého, kteříž jedni druhým výslužky a pocty posýlají, aneb ukrojíce krmě nějakého kus na talíř kladou. Protož se apoštolům nezdálo, by co tu Pán nového a neobyčejného činiti ráčil; avšak se to i proto dálo, aby se písmo plnilo. Výš v. 18.

27. *satan*. Nebyl ten chléb, jehož podáním Pán k Jidášovi přívětivosti dokázal, příčinou toho, aby do Jidáše satan vstoupil; nebo již prvé v něm byl (výš v. 2.); ale tím se ukazuje to, že ďábel vida, an Jidáš ani slovy Páně zjevnými ani pomocmi zevnitřními a hmotnými ku pokání se hnouti nechce a upamatovati se nedá, tedy dílo své mocněji a patrněji v něm provodil, anobrž v něj se více vkořenil. Protož svatý Augustin o něm dí, že dobrou věc přijal, ale k svému zlému. — *činíš*, t. což úmysl činiti máš. Neporoučí tu Pán toho, aby jej Jidáš zradil; ale to, že jest jemu srdce jeho i spiknutí se s Židy dobře známé, patrně ukazuje a v opačním smyslu těch slov užívá a jakž někteří smyslí, ze všeho jej tu vylučuje. Jakoby tak řekl: Když se tak líbí, táhniž a zatracení sobě dobývej; se mnou pak a s mými věrnými spolku žádného neměj.

28 mu Ježíš: Co činíš, čiň spěšně. * Tomu
pak žádný z přísedících nerozuměl, k če-
29 muby jemu to řekl. * Nebo někteří se do-
mnívali, poněvadž Jidáš měšec měl, žeby
jemu řekl Ježíš: Nakup těch věcí, kterýchž
jest nám potřebí k svátku, aneb aby něco
30 chudým dal. * A on vzav skyvu chleba
hned vyšel. A byla již noc.
31 Když pak on vyšel, dí Ježíš: Nyníť
oslaven jest Syn člověka a Bůh oslaven
32 jest v něm. * A poněvadž Bůh oslaven jest
v něm, i Bůh oslaví jej sám v sobě a to
33 hned oslaví jej. * Synáčkové! ještě maličko
s vámi jsem. Hledati mne budete; ale jakož
jsem řekl k Židům: Kam já jdu, vy nemů-
žete přijíti; tak i vám pravím nyní. * Přiká- 34
zaní nové dávám vám, abyste se milovali
vespolek; jakož já miloval jsem vás, tak
abyste vy milovali jeden druhého. * Po 35
tomť poznají všickni, že jste moji učen-
níci, budete-li míti lásku jedni k druhým.
Dí jemu Šimon Petr: Pane, kam jdeš? 36
Odpověděl mu Ježíš: Kam já jdu, nemů-
žeš ty nyní jíti za mnou, ale půjdeš po-
tom. * Dí jemu Petr: Pane, proč bych ne- 37
mohl nyní jíti za tebou? a já duši svou
za tebe položím. * Odpověděl jemu Ježíš: 38
Duši svou za mne položíš? Amen, amen
pravím tobě, nezazpíváť kohout, až mne
třikrát zapříš.

Hlava 14.

Že pak z takového promlouvání truchlá srdce jejich býti spatřil, Pán těší jich, že I. oni ani 1) škody toho nenesou, 2) bez pomocníka nebudou, jenž jest a) Slovo a b) Duch svatý; II. on se jich nezhostí, ale i a) dobrým opatří, b) před zlým zachová.

Nermutiž se srdce vaše! Věříte v Boha,
2 i ve mne věřte! * V domě Otce mého pří-
bytkové mnozí jsou. Byť nebylo tak, po-
věděl bych vám; jduť, abych vám připravil
3 místo. * A když odejdu a připravím vám
místo, zase přijdu a poberu vás k sobě
samému, abyste kde jsem já i vy byli.
4
5 * A kam já jdu, víte, i cestu víte. * Dí
jemu Tomáš: Pane, nevíme kam jdeš: a
kterak můžeme cestu věděti? * Dí jemu 6
Ježíš: Já jsem ta cesta i pravda i život.
Žádný nepřichází k Otci než skrze mne.
* Byste znali mne, také i Otce mého znali 7
byste: a již nyní jej znáte a viděli jste
ho. * Řekl jemu Filip: Pane, ukaž nám 8
Otce, a dostiť jest nám. * Dí jemu Ježíš: 9
Tak dlouhý čas s vámi jsem a nepoznal
jsi mne? Filipe, kdož vidí mne, vidí Otce.

---

28. *žádný,* t. kromě Jana evangelisty, jemuž světle o té věci Pán oznámiti ráčil. Výš v. 26.

31. *oslaven jest,* t. oslaven bude, jakož při smrti tak i po smrti. — *v něm,* t. když v něm dobrotivosti a lásky k lidem dokázal (Řím. 5, 8.) a na něm spravedlivě hříchy naše trestal.

33. *Hledati,* t. v svých těžkostech budete žádostivi a mne sobě přítomného tělesně míti, aneb ze zdejšího bídného života vyjíti a ke mně přijíti. V jinémť pak smyslu tato slova, nežli oněm Židům Páň mluviti ráčí (výš 7, 34., též 8, 21). Nebo těmi slovy Židům zavržením hrozil a, že ho pozdě hledati budou, svědčil; ale učenníkům tu vstříc vychází, aby se na jeho usmrcení nehoršili, v bídách sobě nemírně nestýskali; v netrpělivost a reptání proti Bohu se nevydávali a dříve času, nežli jich on povolal, odsud nepospíchali; ale všecko, cožby na ně od Boha vloženo bylo, trpělivě snášeli. — *přijíti,* totiž ještě nyní. Níž v. 36.

34. *nové,* t. nedávno obnovené a novým příkladem milosti a lásky mé potvrzené, ano i toho, aby jako nové ostříháno bylo všelijak hodné.

37. *duši:* život.

38. *zapříš,* t. velmi brzo mne zapříš. Na zpívání pak kohoutí tuto Pán ukázal, jakož pro vymalování toho, že jej Petr v krátkém čase zapříti měl; tak také aby tím zevnitřním znamením jej vysokomyslného zahanbil a jako k učení ke kohoutu odeslal, jehožby zpívání uslyše ku pokání se probudil. Luk. 22, 60. etc. Takť Isai. 1, 3., Jer. 8, 7. Num. 22, 28., Přís. 6, 6.

1. *věřte.* Jakoby řekl: Jakýžkoli ponížený jest můj nynější spůsob a běh života mého na světě; však jsem jednorozený Syn boží a s ním jednobytný, tak že žádný v Otce mého věřiti nemůže, lečby i ve mne věřil.

2. *V domě,* t. v nebi, kdež Bůh zvláštně přebývá (Isai 66, 1.) i svým dítkám zvoleným dokonale se požívati dává. — *příbytkové,* t. dědictví, jehož jste vy moji spolu dědicové. Řím. 8, 17. — *mnozí,* t. netoliko pro mne, ale i pro jiné. — *vám,* t. netěšil bych vás darmo. — *místo.* Šel Kristus připravovat míst svou smrti a svým nás do nebe předjitím a tak nás v naději, že se údové za svou hlavou dostaneme, zplozením. Nebo ačkoli jest království boží od ustanovení světa připraveno (Mat. 25, 34.); však překážel nám vjíti tam hřích, smrt, ďábel, peklo a zlořečenství zákona, pro něž i nebe zavříno bylo před námi.

3. *když odejdu:* odejdu-liť. — *samému,* t. i při smrti i v den poslední. I. Tes. 4, 17.

4. *cestu víte,* t. z písem svatých a mých kázaní to věděti můžete a za mnou jíti úzkou cestou povinni jste. Mat. 16, 24.

6. *cesta,* t. já jsem ten prostředník, skrze něhož lidé do nebe přijíti mohou. Podobně výš 10, 7. — *pravda,* t. pravý kněz a král, v němž všickni slibové i všecka vypodobnění k svému splnění přišla. II. Kor. 1, 20. Podob. výš 1, 17. — *život,* t. dárce věčného života, výš 11, 25.

7. *nyní:* od této nynější chvíle. — *ho,* t. měli byste jej očima víry ve mně, pravém obraze jeho spatřovati.

A kterakž ty pravíš: Ukaž nám Otce?
10 * A což nevěříš, že já v Otci a Otec ve
mně jest? Slova, kteráž já mluvím vám,
sám od sebe nemluvím: ale Otec ve mně
11 přebývaje, onť činí skutky. * Věřtež mi,
12 že jsem já v Otci a Otec ve mně! * Aneb
aspoň pro ty samy skutky věřte mi. Amen,
amen pravím vám, kdož věří ve mne,
skutky, kteréž já činím, i on činiti bude,
a větší nad ty činiti bude; nebo já jdu
13 k Otci svému. * A jestliže byste co prosili
Otce ve jmenu mém, toť učiním, aby osla-
14 ven byl Otec v Synu. * Budete-li zač pro-
15 siti ve jmenu mém, jáť učiním. * Miluje-
16 te-li mne, přikázaní mých ostříhejte. * A
jáť prositi budu Otce, a jiného utěšitele dá
17 vám, aby s vámi zůstal na věky; * totiž
toho Ducha pravdy, jehož svět nemůže při-
jíti; nebo nevidí ho, aniž ho zná; ale vy
znáte jej, nebť u vás přebývá a ve vás
bude. * Neopustímť vás sirotků: přijduť 18
k vám. * Ještě maličko, a svět mne více 19
neuzří: ale vy uzříte mne; nebo já živ
jsem, a i vy živi budete. * V ten den vy 20
poznáte, že já jsem v Otci svém a vy ve
mně a já ve vás. * Kdožby měl přikázaní 21
má a ostříhal jich, onť jest ten, kterýž
mne miluje. A kdož mne miluje, milován
bude od Otce mého: a jáť jej budu milo-
vati a zjevím jemu samého sebe. * Řekl 22
jemu Judas, ne onen Iskariotský: Pane,
jakž jest to, že sebe nám zjeviti chceš a
ne světu? * Odpověděl Ježíš a řekl jemu: 23
Miluje-li mne kdo, slova mého ostříhati
bude; a Otec můj bude jej milovati a
k němu přijdeme a příbytek u něho uči-

---

9. *s vámi*, t. tak dlouho vás vyučuji a toho i skutky svými potvrzuji, že já a Otec jedno jsme. Podobně apoštol domlouvá oněm, kteříž již v božích věcech mistři býti měli, oni pak počátečním věcem ještě učeni býti museli. Žid. 5, 12.

10. *což*: zdaliž. — *nemluvím*, t. bez Otce. Jsouť pak Kristova kázaní podlé toho mocným důvodem jeho s Otcem jednobytnosti a rovnosti, že on na to jako jiní čekati nepotřeboval, ažby Otec jeho na služby svaté jeho i požehnání vylil a jim zrůst dal (I. Kor. 3, 6); ale on pronikavě jako moc božskou maje učil a co chtěl, to při každém učením svým spravil (Mat. 7, 29.), tak že jemu slavné svědectví vydávati (Luk. 11, 27) a jeho moc božskou i ti nepřátelé v jeho kázaních poznávati musili. Výš 7, 46. — *přebývaje*, t. téhož jsa přirození jako já a se mnou spolu dělaje.

11. *v Otci*, t. že jsem já téhož božského přirození jako Otec a též moci, moudrosti, dobroty i spravedlnosti jako on.

12. *Aneb*: pakli nic. — *větší* etc., t. více jich po mém odchodu nežli já na světě přítomen jsa tělem k spasení získá. Čehož příklad jest při svatém Petrovi, že on jich jediným kázaním svým okolo tří tisíců k víře přivedl. Skut. 2, 41. — *nebo*: poněvadž. — *k Otci* etc.: nebo já po svém na nebe vstoupení vám Ducha svatého sešli, jehož dary jsouce obohaceni mocně i užitečně dílo mé konati budete.

13. *ve jmenu*, t. skrze mne a pro mé orodování.

16. *Otce*, t. v té částce, jelikož jsem prostředník boží a lidský. Nebo jinde nepraví, že za něj prositi bude, ale sám jej jako pravý Bůh pošle. Níž 15, 26. — *na věky*, t. vždycky a nejen do nějakého času, jako jsem já s vámi tělesně do času byl a již od vás odjíti mám.

17. *pravdy*, t. toho, kterýž netoliko jest sám pravdomluvný, ale také kterýž vyvolené své uvodí ve všelikou pravdu. Níž 16, 13. — *svět*, t. lidé světští a s žádostí těla spojení, jakýchž jest plný svět. — *zná*, t. o něj nestojí a milosti ani chuti k němu nemá. — *znáte jej*, t. dílo jeho v sobě cítíte a pocítíte. — *přebývá*: zůstává.

18. *k vám*, t. skrze svého svatého Ducha.

19. *neuzří*, t. ani tělesně po svém vzkříšení bezbožným se neukáži (Skut. 10, 41.), ani tváři mé milostivé a ochrany mé přepotřebné neužívou. — *uzříte*, t. netoliko po mém zmrtvých vstání a vám se za čtyřidceti dnů ukazování (Skut. 1, 3.), ale více po seslání Ducha svatého, jehož světlem obdařeni jsouce lépe mým tajemstvím rozuměti budete a již více na tělesné království nepomyslíte a tak jako oči ze mhy sobě protřete. — *budete*, t. jakož já vaše hlava a kmen pravý (níž 15, 1.) jsem věčně živ, tak i vy moji údové a mé ratolesti ode mne zde vnitř v duchu i zevnitř v obcování obživeni budete a potom do věčného života za mnou se dostanete; a tak ten život váš ve mně skrytý přijmete. Kol. 3, 3.

20. *V ten den*, t. po seslání Ducha svatého a vás skrze něho osvícení. — *v Otci*, t. že jsem pravý Bůh s Otcem jednobytný a takovéž přirození božské jako můj Otec mající. — *ve mně*, t. skrze víru (Efes. 3, 17.) ke mně přiúčastněni a jako ratolesti v pravý kmen vštípeni. Níž 15, 5. Řím. 6, 5. — *ve vás*, t. milostí svou a svým Duchem svatým. I. Jan 3, 24., též 4, 13.

21. *přikázaní má*, t. měl jich pravou povědomost a skutečné ostříhání. Ta pak přikázaní jeho jsou ta, abychom v něho věřili a jej i své bližní milovali. I. Jan 3, 23. — *kterýž* etc.: milující. — *mého*, t. kdož se mnou milostí pravou jest spokojen, ten jistý důvod má toho, že jej můj Otec miluje a jej k té milosti rozněcuje. — *sebe*, t. jistý a mocný důvod toho míti bude, že já jej miluji, poněvadž více a více známosti sebe spasitelné (níž 17, 3.) jemu uděluji.

22. *ne onen:* ale bratr svatého Jakuba, kterýž měl příjmí Tadeus a jehož epištola také mezi jinými se pokládá.

23. *Miluje-li.* Pán pominuv mlčením veliký díl otázky svatého Judy, jistým znamením své vyvolené od světa odmísil, že totiž oni ostříháním jeho slova a hříchu utíkáním pronášejí pravé Boha milování. Podob. Žalm. 96, 10. I. Jan 3, 23. — *přijdeme*, t. jistá znamení, Otec své milosti, Kristus své účastnosti a Duch svatý darův svých při něm ukáže. Nebo jakož svatá písma o Bohu svědčí, že od lidí odchází, když svou milost od nich odjímá (Ezech. 10, 4); tak zase praví o něm, že přichází, když k nim znamení své milosti ukazuje a s nimi se míříti ráčí. Ezech. 43, 2. — *učiníme*, t. dary svými spasitelnými v něm jako v svém chrámě přebývati budeme. II. Kor. 6, 16.

24. *neníť mé*, t. ode mne, jakobych pouhý člověk byl, vymyšlené. Viz výš 7, 16.

24 níme. * Kdož nemiluje mne, slov mých
neostříhá: a slovo, kteréž slyšíte, neníť mé,
25 ale toho, kterýž mne poslal, Otcovo. * Toto
26 mluvil jsem vám u vás přebývaje. * Utěšitel pak ten Duch svatý, kteréhož pošle
Otec ve jmenu mém, onť vás naučí všemu
a připomeneť vám všecko, což jsem koli
27 mluvil vám. * Pokoj zůstavuji vám, pokoj
svůj dávám vám; ne jako svět dává, já
dávám vám. Nermutiž se srdce vaše ani
28 strachuj! * Slyšeli jste, že já řekl jsem
vám: Jdu a zase přijdu k vám, kdybyste
mne milovali, radovali byste se jistě, že
jsem řekl: Jdu k Otci; nebo Otec větší
jest nežli já. * A nyní pověděl jsem vám, 29
prvé nežliby se stalo, abyste, když se stane,
uvěřili. * Již nemnoho mluviti budu s vámi; 30
neboť jde kníže tohoto světa, ale nemáť
nic na mně; * ale aby poznal svět, že 31
miluji Otce a, jakož mi přikázal Otec, tak
činím. Vstaňte, pojďme odtud.

Hlava 15.

Na cestě jda Pán napomínal učenníků k drahému sobě vážení lásky jeho vedoucí, aby I. v církvi jeho obcování oblíbíce zpět nepostupovali; II. v soužení trpělivé stálosti byli, poněvadž 1) ono zajisté znamení jest věřících, 2) v tom Duch svatý dobře je sílí.

Já jsem ten vinný kmen pravý a Otec
2 můj vinař jest. * Každou ratolest, kteráž
ve mně nenese ovoce, odřezuje: každou,
kteráž nese ovoce, čistí, aby hojnější ovoce
nesla. * Již vy čisti jste pro řeč, kterouž 3
jsem mluvil vám. * Zůstaňtež ve mně a 4
já ve vás. Jakož ratolest nemůže nésti
ovoce sama od sebe, nezůstala-liby při kmeně,

---

26. *ve jmenu* etc., t. pro mé zasloužení a orodování, výš v. 6. — *všemu*, t. k spasení potřebnému.

27. *pokoj svůj*, t. ten pokoj, jenž jest Boha s lidmi smíření (Řím. 5, 1) a z něhož jde jedněch s druhými v jednotu lásky uvedení. Efes. 2, 14. — *svět*, t. jakž lidé jedni druhým z lásky a na znamení vlídnosti pokoje a všeho dobrého přejí, ale dáti toho nemohou. Aneb jakoby řekl: Já vám ten pokoj pozůstavuji, v němž se všecko dobré zavírá, t. boží požehnání, ospravedlnění, pokojné svědomí a krátce spasení, nad kteréžto věci i nejjemnější mysl lidská nic lepšího nemůž vymysliti. Fil. 4, 7.

28. *k vám*, t. po vzkříšení tělesně a skrze Ducha svatého duchovně, ano i při smrti (Fil. 1, 10.) skrze své svaté anděly (Luk. 16, 22.) a potom k soudu viditelně a osobně. Skut. 2, 13. — *milovali*, t. ne tak tělesně, jakž mne milujete, odkudž na mé tělesné přítomnosti všecko své dobré zakládáte; ale kdybyste se mnou milostí ducha rozumnou spojeni byli a tomu, coby mně k slávě sloužilo a vám k spasení užitečnějšího bylo, zdrávě rozuměli, tedy byste vy to za své potěšení měli, že já ze zdejší bídy jdu k Otci, ne do trápení, ale pro své věčné oslavení. — *větší*, t. slavnější a radostnější jest spůsob Otce mého v nebi nežli mne služebníka jeho na zemi. Podob. níž 15, 20. Jakoby tedy Pán takto mluviti ráčil: Otec můj jest slavný, já pak na světě jsem potupený (Žlm. 109, 7. Fil. 2, 8.); Otec můj radosti užívá, já pak zde na světě často kvíliti musím. A protož nermuťtež se, ale radujte, že již ten čas nastal, abych já šel ze zármutku do radosti a z potupy k slávě, za niž jsem Otce svého prosil (výš 12, 28.) a kdežbych vám přeužitečný byl.

29. *uvěřili*, t. u víře zrůst a utvrzení přijali. Podob. výš. 2, 11.

30. *na mně*, t. žádné moci a práva ke mně ďábel nemá, jakožto k tomu, kterýž jsem nevinný a všech hříchů prázdný. Jakoby řekl: Bouříť se proti mně satan, anobrž již teď s Jidášem a jinými svými holomky mne jímati jde, avšak nic na mně nevezme, alebrž sám potřín bude.

31. *pojďme*: pryč. — *odtud*, t. do zahrady, kdež mám býti jat. Ne hned však po těch slovích ještě Pán do zahrady šel; ale začatou řeč v dalších hlavách dvou položenou vedl i Otci svému se pomodlil a potom teprv přes potok Cedron se svými učenníky vstříc svým nepřátelům dobrovolně jíti ráčil. Níž 18, 1.

1. *kmen*, t. já jsem ten, z něhož vyvolení berou všecko dobré. Nebo jakož tělesný kmen, ačkoli jest nepatrný, avšak ratolesti z sebe plodí a jim vláhu i sílu dává; tak také Kristus k oku bezbožným lidem nebyl slibný (Isai. 53, 3.); však údy své Duchem svým (výš 3, 5.) i slovem svatým sobě zplozuje (Jak. 1, 18.) i jich posiluje (Fil. 4, 13.) a k nesení ovoce dobrých skutků spůsobuje. Efes 2, 10. — *pravý*, t. ne nějaký podvržený ale znamenitý, jemuž se žádný kmen na světě vrovnati nemůže. — *vinař jest.* Jakoby řekl: Otec můj jakož mne kmen vsadil, tak když mne za Spasitele vám před věky zřídil (I. Petr 1, 20.) a v čas jistý od sebe uložený na svět poslal (Gal. 4, 4.); tak také vás před ustanovením světa vyvolených (Efes. 1, 4.) povoval (Řím. 8, 30.), ale ke mně přiúčastnil a jako olivy plané věrou ve mne vštípil (Řím. 11, 17.) i Duchem svým k nesení ovoce dobrých skutků spůsobil a spůsobuje. Efes. 2, 10.

2. *ratolest*: rév. — *ovoce*, t. z víry jeho svatých přikázaní ostříhání a tak ctného a šlechetného obcování. — *odřezuje*, t. vylučuje. Podob. Luk. 3, 9. — *čistí*, t. což se při vyvolených zlého ze zákona hřícha nalézá, to s nich snímá, Duchem svatým a slovem svým (níž v. 3.) ano i pokušeními a metličkami svými hříchům zniku nedávajícími (Isai. 4, 4.). Podob. (výš 13, 10.) pověděl, že i ti, kteříž jsou již v něm očištěni, ještě potřebují často noh povolání svého poskvrnami hříchů zmazaných očišťování.

3. *vy*, t. vy jiní moji učenníci kromě Jidáše zatracence, výš 13, 10. 11. — *čisti*, t. ne tak, žeby již při vás nic škodlivého nebylo, ale že již dobrý začátek rodu nového při sobě máte. — *řeč*, t. že jste mému evangelium uvěřili a tak poslušenstvím pravdy své duše očistili. I. Petr. 1, 22.

4. *ve mně*, t. ve mně spasení z živé víry požívejte a ode mne žádnými pokušeními se odraziti nedejte, ano i přikázaní mých skutečně ostříhejte. Níž v. 7. 10. — *ve vás:* viz výš 14, 21.

5 takž ani vy, leč zůstanete ve mně. * Já
jsem vinný kmen a vy ratolesti: kdo zů-
stává ve mně a já v něm, ten nese ovoce
mnohé; nebo beze mne nic nemůžete uči-
6 niti. * Nezůstal-liby kdo ve mně, vyvržen
bude ven jako ratolest a uschneť: a
sberouť ty ratolesti a na oheň uvrhou, a
7 shořít. * Zůstanete-li ve mně a slova má
zůstanou-liť ve vás, cožbyste koli chtěli, pro-
8 ste a staneť se vám. * V tomť bývá oslaven
Otec můj, když ovoce nesete hojné; a takť
9 budete moji učenníci. * Jakož miloval mne
Otec, tak i já miloval jsem vás. Zůstaňtež
10 v milování mém. * Budete-li zachovávati
přikázaní má, zůstanete v mém milování:
jakož i já přikázaní Otce svého zachoval
11 jsem, i zůstávám v jeho milování. * Toto
mluvil jsem vám, aby radost má zůstala
12 ve vás a radost vaše byla plná. * Totoť
jest přikázaní mé, abyste se milovali ve-
13 spolek, jako i já miloval jsem vás. * Vět-
šího milování nad to žádný nemá, než aby
14 duši svou položil za přátely své. * Vy
přátelé moji jste, učiníte-li to, což já při-
15 kazuji vám. * Již vás nebudu více nazý-
vati služebníky, nebo služebník neví, coby
činil pán jeho: ale vás jsem nazval přá-
tely, nebo všecko, což jsem koli slyšel od
Otce svého, oznámil jsem vám. * Ne vy 16
jste mne vyvolili, ale já jsem vás vyvolil
a postavil, abyste šli a ovoce přinesli, a
ovoce vaše aby zůstalo: aby, začbyste koli
prosili Otce ve jmenu mém, dal vám.
* Toto přikazuji vám, abyste se milovali 17
vespolek. * Jestližeť vás svět nenávidí, 18
víte, žeť mne prvé než vás v nenávisti
měl. * Byste byli ze světa, svět, což jest 19
jeho, milovalby: že pak nejste ze světa,
ale já ze světa vyvolil jsem vás, protož vás
svět nenávidí. * Pamatujte na tu řeč, kte- 20
rouž jsem já mluvil vám: Neníť služebník
větší nežli pán jeho. Poněvadž se mně
protivili, i vámť se protivovati budou: poně-
vadž řeči mé šetřili, i vaší šetřiti budou.
* Ale toto všecko učiní vám pro jmeno mé; 21
nebo neznají toho, jenž mne poslal. * Kdy- 22
bych byl nepřišel a nemluvil jim, hříchuby
neměli: ale nyní výmluvy nemají z hříchu
svého. * Kdož mne nenávidí, i Otceť mého 23
nenávidí. * Bych byl skutků nečinil mezi 24

---

5. *kmen*: viz výš v. 1. — *ratolesti*, t. vy jste moji údové. — *ve mně*: viz výš v. 4. — *v něm*, t. svou milostí a svým svatým Duchem. Viz výš 14, 21. — *ovoce*, t. dobrých skutků. — *mnohé*: hojné. — *beze mne*, t. odloučeni jsouce ode mne. — *učiniti*, t. dobrého. Nedí pak tuto: Já nemohu bez vás s nic býti, ale vy beze mne nic nemůžete učiniti.

6. *ve mně*, t. jestližeby kdo buď zjevně Krista za svého Spasitele míti nechtěl, jako činí to Židé a Turci, buď Krista Spasitelem nazývaje, jinýchby prostředníků hledal, aneb od víry pravé dokonce se převrátil (Žid. 6, 4.) aneb pod věrou bezbožně živ byl (II. Tim. 3, 5.), na takového tato boží pokuta dojde: 1) že bude ven z církve jako nějaká neužitečná ratolesť z vinice vyvržen; 2) vší milosti darů jeho zbaven a jako usušen; 3) do pekla uvržen.

7. *proste*, t. budete moci prositi za všecko podlé mé vůle svaté. I. Jan 5, 14.

8. *oslaven*, t. v tom se jeho sláva stkví, když vy z víry šlechetný život vedete. Mat. 5, 16. — *učenníci*, t. jako strom po ovoci poznáni budete.

9. *mém*, t. kteréhož já k vám dokazuji. Pobob. Řím. 8, 35. Jakoby řekl: Pečujte o to, abyste lásku mou ostříháním mých přikázání k sobě zachovali a jí bídně jako onen Esau práva prvorozenství nezmrhali. Gen. 25, 32. etc. Žid. 12, 16.

11. *má*, t. kterouž já své věrné daruji a kteréž také vida jejich spasení v svém duchu okouším. Isai 65, 19. Luk. 15, 7. — *vaše*, t. vám ode mne k užívání dána. — *plná*, t. dokonalá, tak jakž může býti při vyvolených dokonalost v tomto životě.

12. *milovali*: jeden druhého.

13. *milování*: lásky. — *duši*: život.

15. *coby činil*, t. coby úmysl měl činiti svému služebníku, v tom se nespravuje. — *vám*, t. což vám k spasení věděti bylo potřebného. Podob. apoštol sboru efeskému praví. Skut. 20, 27.

16. *vyvolil*, t. i k spasení věčnému i k úřadu apoštolskému. A protož jakoby řekl: Tím se nic nenadýmejte, ale raději vyvolení své jistým znamením pronášejte. II. Petr. 1, 5. — *ovoce*: užitek. — *přinesli*, t. abyste mnohé k věčnému spasení získali. — *zůstalo*, t. ti, kteréž byste z božích vyvolených získali, aby u víře do konce setrvali a spaseni byli.

17. *vespolek*: jedni druhé.

18. *svět*, t. lidé světští a hovadní. Podob. výš 14, 19. — *mne*, t. Pána vašeho (níž v. 20.) a protož jakoby řekl: Nemáte vy služebníci moji nedotklivější býti nežli já.

19. *ze světa*, t. z počtu lidí bezbožných. — *vás*, t. k věčnému životu.

20. *větší*, t. přednější, vzácnější a šťastnější, aniž jest jeho život zvolnější, pohodlnější a rozkošnější. Podob. výš 14, 28. — *šetřili*: stříhli, t. poněvadž mých kázaní sobě nevážili, jimi pohrdali a mne za slova lapali; tedyť také to ovšem vašim kázaním a vám činiti budou. A protož, kdyžby se vám to dálo, nic sobě tím v své povinnosti nepřekážejte.

21. *poslal*, t. Otce mého nebeského, a toho jest ten důvod, že mne, v němž se Otec můj zjevuje, nepřijímají a protož v slepotě a v bludech zůstávají.

22. *neměli*, t. jakž takžby se jim toho propůjčiti mohlo, že z neznámosti a z nevědomí v nevěru uběhše, tak velikéhoby hříchu, jako nyní ze zlosti hřešíce před Bohem neměli (Podob. Luk. 12, 48.). Aneb jakoby Pán řekl: Kdybych jich pravdou na hlavu nepřemohl, předseby se oni nestydatě netoliko před lidmi, ale i před Bohem za svaté a spravedlivé stavěli i sami u sebe za takové se měli. Podob. výš 9, 39. — *z hříchu*, t. z nevěry a dobrovolné zlosti.

23. *nenávidí*, t. podlé toho, že Otec nebeský a Syn jeho jednorozený jedno jsou; protož není možné jednoho nenávidět a druhého milovati.

24. *i Otce* etc., t. ačkoli mne viděli a však předse nenáviděli; a protož ne z nějaké neznámosti, ale ze zlosti hřešili.

Dle P. P. Rubens-e ryl Unzelmann.

A vzav to tělo Josef obvinul je v plátno čisté u vložil do svého nového hrobu, kterýž byl vytesal v skále.

(Mat. 27, 59. 60.)

nimi, jichžto žádný jiný nečinil, hříchuby
neměli: ale nyní i viděli i nenáviděli i
25 mne i Otce mého. * Ale musilo tak býti,
aby se naplnila řeč, kteráž v zákoně jejich
napsána jest: Že v nenávisti měli mne
26 darmo. * Když pak přijde ten utěšitel,
kteréhož já pošli vám od Otce, Duch pravdy,
kterýž od Otce pochází, tenť svědectví vy-
dávati bude o mně? * Ano i vy svěde- 27
ctví vydávati budete, nebo od počátku se
mnou jste.

Hlava 16.

(Duch svatý je sílí, aby jeho svědkové byli) i a) útrpnostmi v protivenstvích, b) povolováním jemu, že 3) brzce se to v radost obrátí, 4) Otec ani tak od svých lásky své neodejme. — O výstraze před zlým mluvě Pán oznamuje, co přijde na ně α) po malé chvíli, když jímati budou jej, β) po některých časích při učení evangelia svatého, v čemž však dobré mysli býti mají.

Toto mluvil jsem vám, abyste se ne-
2 zhoršili. * Vypovědíť vás ze škol: ano při-
jdeť čas, že všeliký, kdož vás mordovati
bude, domnívati se bude, že tím Bohu
3 slouží. * A toť učiní vám, protože nepo-
4 znali Otce ani mne. * Ale toto mluvil jsem
vám, abyste, když přijde ten čas, rozpome-
nuli se na to, že jsem já to předpověděl
5 vám. * Tohoť pak jsem vám s počátku ne-
mluvil, neb jsem byl s vámi. Nyní pak
jdu k tomu, kterýž mne poslal, a žádný z
6 vás neptá se mne: Kam jdeš? * Ale že
jsem vám tyto věci mluvil, zámutek naplnil
srdce vaše. * Já pak pravdu pravím vám, 7
že jest vám užitečné, abych já odšel: nebo
neodejdu-liť, utěšitel nepřijde k vám: a
pakliť odejdu, pošli ho k vám. * A onť 8
přijda obviňovati bude svět z hříchu a ze
spravedlnosti a ze soudu. * Z hříchu za- 9
jisté, že nevěří ve mne; * a ze spravedl- 10
nosti, protože jdu k Otci, a již více
neuzříte mne; * ze soudu pak, protože 11
kníže tohoto světa již jest odsouzeno. * Je- 12
štěť bych měl mnoho mluviti vám, ale

---

25. *v zákoně*, t. v žalmích, kteříž se mezi jinými knihami zákona božího pokládají. (Žlm. 34, 19., též 68, 5.). Nebo se zákon na knihy Mojžíšovy, prorocké a žalmy rozděluje. Luk. 24, 44. — *jejich*, t. kterýž jim jest vydán a kteříž jím se nemálo honosí, a však toho, že proti němu čelí, viděti nechtí. — *darmo;* bez příčiny. Podob. I. Král. 19, 5.

27. *od počátku*, t. mého kázaní. A protož jakoby řekl: Jsouce mne i mých skutků povědomi, hodnověrní svědkové budete. Luk. 1, 2. Skut. 1, 21. I. Jan 1, 1.

2. *škol*, t. z shromáždění svých vyloučí, viz výš 9, 22. — *přijdeť*: nastává hodina, tak níž v. 4. — *slouží*, t. že jemu libou poctu koná. Takť bezbožní myslí, že svých věcí nemohou lépe opatřiti a Boha milostí k sobě snáze nakloniti, než aby se pravdě protivili (viz Jer. 44, 17.) a věrné z světa sklízeli. Gen. 4, 5. etc. Skut. 6, 13., též 7, 59.

3. *ani mne*, viz výš 15, 21.

4. *já*, t. Pán a mistr váš, kterýž klamati nemohu a o všech věcech vím.

5. *nemluvil*, t. tak zejmena a světle toho, co na vás přijde, nevyčítal. Nebo sic Pán hned s počátku kázati jich posílaje o těžkostech budoucích úhrnkem jim oznámil. Mat. 10, 16. — *s vámi*, t. nebylo vám toho potřebí věděti a vás tím děsiti, poněvadž jste mne tělesně přítomného měli, kterýž jsem vás ochraňoval (níž 17, 12.) a moudrostí, abyste mohli judskou a galilejskou krajinu v ní kážíce projíti, zvláštní vás daroval, anobrž i podlé těla, abyste neměli škodlivého nedostatku, opatroval. (Luk. 22, 35.) Příklad tu pěkný toho, že služebníci mají mdlých šetřiti a věděti, co komu předkládati. Mat. 24, 45. I. Kor. 2, 1. též 3, 2. — *neptá se*, t. toho nerozvažuje a tomu nerozumí, k jaké já jdu slávě a odplatě hojné. Nebo sic na jeho cestu svatý Tomáš se tázal (výš 14, 5.), ale poněvadž tajemstvím v tom odchodu složeným nerozuměl, tak to bylo platné, jakoby se neptal. — *Kam* etc.: Kam chceš odjíti?

8. *obviňovati*, t. mocnými důvody na Židy a jiné lidi světské hříchu dokazovati, aby se ničím nemohli vymlouvati. Podob. výš 16, 22. Řím. 3, 9.

9. *ve mne*, t. Duch svatý mocným dílem svým vnitřním, i skrze kázaní dílem zevnitřním mrtvá svědomí lidská vzkřísí, aby na to hledíce, že Kristus slavný dar Ducha svatého seslal, v svém svědomí obviněni byli, jak přezle učinili, že jej z nevěry ukřižovali, viz toho splnění: Skut. 2, 36.

10. *ze spravedlnosti*, t. dokáže a potvrdí spravedlnosti a nevinnosti Kristovy. Jakoby řekl Pán: Když svět očitě uzří Ducha svatého a mocné dílo jeho, tím na hlavu přemožen bude, že mne spravedlivého a nevinného nespravedlivě a nepráve za bezbožníka a rouhače odsoudil. Nebo tu porozumí, že Otec můj mne za takového nesoudil, alebrž sobě oblíbil a pravicí svou mne poctil (viz Skut. 2, 33.). A nadto porozumí i tomu, že já svatý a nevinný trpěv věčnou spravedlnost jsem přivedl (Dan. 9, 24.), jíž kdoby nedošel, svou mylnou spravedlností sámby se šálil a svozoval. — *jdu:* odcházím.

11. *ze soudu*, t. Duch svatý svým sstoupením a ode mne posláním dokáže a potvrdí, že já jsem Pánem nebe i země a soudce všechněch lidí. (Skut. 2, 36.). Nebo to jeho ode mne poslání mocným důvodem bude toho, že jsem já ďábla, jenž jest knížetem světa (výš. 12, 31.), na hlavu potřel a tak svázal, aby bez vůle mé nic činiti nemohl. Protož soudové nepraví těch, kteříž mne přesuzovali, musejí klesnouti a zahanbeni býti. Soudem tedy míní se tuto moc Kristova, kterouž sobě danou má, jako pravý prostředník na nebi i na zemi (Mat. 28, 18.), tak aby sobě své vyvolené obnovoval, zlé pak lidi mocně podmaňoval a tak soudy své na obojí stranu konaje království své vzdělával a ďáblovo rušil.

13 nemůžete snésti nyní: * když pak při-
jde ten Duch pravdy, uvedeť vás ve všeli-
kou pravdu; nebo nebude mluviti sám od
sebe, ale cožkoli uslyší, toť mluviti bude,
ano i budoucí věci zvěstovati bude vám.
14 * Onť mne oslaví; nebo z mého vezme a
15 zvěstuje vám. * Všecko, cožkoli má Otec,
mé jest; protož jsem řekl, že z mého ve-
16 zme a zvěstuje vám. * Maličko a neuzříte
mne: a opět maličko a uzříte mne; nebo já
17 jdu k Otci. * I řekli někteří z učenníků
jeho mezi sebou: Co jest to, že praví nám:
Maličko a neuzříte mne: a opět maličko
18 a uzříte mne, a že já jdu k Otci? * Pro-
tož pravili: Co jest to, že praví: Maličko?
19 Nevíme, co praví. * I poznal Ježíš, že se
ho chtěli otázati, i řekl jim: O tom tážete
se mezi sebou, že jsem řekl: Maličko a ne-
uzříte mne: a opět maličko a uzříte mne?
20 * Amen, amen pravím vám, že plakati a
kvíliti budete vy; ale svět se bude rado-
vati: vy pak se budete rmoutiti; ale zá-
21 mutek váš obrátí se v radost. * Žena
když rodí, zámutek má, nebo přišla ho-
dina její: ale když porodí děťátko, již
nepamatuje na soužení pro radost, pro-
tože se narodil člověk na svět. * Protož 22
i vy zámutek máte nyní; ale opět uzřím
vás a radovati se bude srdce vaše a ra-
dosti vaší žádný neodejme od vás: * a v 23
ten den nebudete se mne tázati o ni-
čemž. Amen, amen pravím vám, že zač
bystekoli prosili Otce ve jmenu mém, dáť
vám. * Až dosavad za nic jste nepro- 24
sili ve jmenu mém. Prostež a vezmete,
aby radost vaše dokonalá byla. * Toto 25
v příslovích mluvil jsem vám: ale přijdeť
hodina, když více nebudu v příslovích mlu-
viti vám, nýbrž zjevně o Otci zvěstovati
budu vám. * V ten den ve jmenu mém 26
prositi budete: a nepravímť vám, že já
budu prositi Otce za vás: * nebo sám Otec 27
miluje vás, protože jste vy mne milovali
a uvěřili, že jsem já od Boha vyšel. * Vy- 28
šelť jsem od Otce a přišel jsem na svět:
a opět opouštím svět a jdu k Otci. * Řkou 29
jemu učenníci jeho: Aj, nyní zjevně mlu-
víš a přísloví žádného nepravíš. * Nyní 30

---

12. *bych měl:* mám.

13. *od sebe*, t. něco o své ujmě Otci mému a mně odporného, viz výš 14, 26. — *uslyší*, t. což sobě poručeného míti bude. Podobně výš 8, 28., též 15, 15. — *vám*: viz toho příklad I. Tes. 5, 3. II. Tes. 2, 1. etc. Tim. 4, 1. II. Petr 2, 1. etc. a Zjevení celou knihu.

15. *vám*, t. jsa jedné se mnou podstaty, moci i vůle, jedno a též učení a ne něco nového, mně odporného, předkládati bude.

16. *neuzříte*, t. po maličkém čase od vás skrze smrt odejdu. — *uzříte*, t. třetího dne po mém zmrtvých vstání mne tělesnýma očima spatříte a potom i vnitřníma, to jest věrou pravou cítiti budete, že jsem vám přítomen až do skonání světa. Mat. 28, 20. — *k Otci*, t. umra nezahynu, nýbrž zmrtvých vstana po některém dni do slávy nebeské půjdu a nejsa vám již více přítomen tělem Duchem svým vás spravovati a mocí svou chrániti i posilovati budu.

17. *že praví*: což etc.

20. *kvíliti*: naříkati. — *budete*, t. pro zamordování mne. — *svět*, t. Židé bezbožní budou se z mého usmrcení radovati. — *v radost*, t. po mém vzkříšení (Luk. 24,41.) a potom v nebi na věky.

21. *zámutek*: úzkost, bolest, bídu.

23. *v ten den*. Jakoby Pán řekl: Všecka téměř mluvení má zdají se vám nyní nesvětlá a to proto, že tomu, jaký jest spůsob mého království, nerozumíte a tělesně o něm smyšlíte; ale v ten den světlá nabudete, když já zmrtvých vstanu, a ovšem když pravicí boží jsa poctěn Ducha svatého vám pošli. Neboť ten Duch svatý mysli vaše osvítí, a což nevíte potřebného, to vám oznámí, a o čemž pochybujete, v tom vás spraví, aneb čehož neumíte, tomu vás vyučí, výš 2, 22. Podob. Jer. 31, 34. — *o ničemž*: na nic.

24. *ve jmenu*, t. nemodlili jste se v té důvěrnosti, že pro mne a mé orodování budete vyslyšáni, ale na modlitbách svých skrze budoucího Mesiáše k Otci mému jste se utíkali; tomu pak, že jsem já již ten Mesiáš přišlý, až dosavád jste, jakžby slušelo, nerozuměli. A protož nyní v tom jsouce spraveni a osvíceni mé přímluvy a mého orodování užívejte. — *dokonalá*, t. aby radost vaše byla pravá, stálá a doplněná.

25. *vám*, t. zdály se vám mé řeči velmi nesvětlé a nesrozumitelné, jakobych vám cizím jazykem mluvil a na vás pohádky vydával. — *hodina*: čas. — *mluviti*, t. když již řeči mé nebudou se vám zdáti pohádky a přísloví, ale v jejich vlastním mínění budete jim rozuměti. — *zjevně*: světle, svobodně.

26. *za vás*, t. nevedu vás k tomu, abyste smyslili, že já vám teprv ponejprvé mír, pokoj a lásku u svého Otce jednati budu, jakoby se on na vás ustavně hněval a vám sobě na oči jíti nedal; ale k tomu vás napomínám, abyste vy jistotně vědouce, že pro mé dávno za vás orodování u Otce mého lásku máte, dověrně se k němu utíkali.

27. *milovali*, t. to jest mocným důvodem toho, že vás Bůh velice miluje (Řím. 5, 5.), když vám to dal, abyste vy mne milovati mohli. Podobně se strom po ovoci soudí a poznává. Luk. 7, 47. — *vyšel*, t. i svým se z něho věčným položením (Mich. 5, 2.), i svým od něho na svět k přijetí lidského přirození a spasení připravení v jistý čas posláním a úřadu mi svěřením. Podobně výš 3, 31.

28. *opouštím*, t. s strany těla již na ten čas více na světě nebudu. — *k Otci*, t. proto jsem na svět přišel, abych smrtí svou smrt umořil, a vstoupením svým do slávy nebeské nebe otevřel; a protož již to konati budu.

29. *zjevně* etc., t. již tomu výborně a dokonale rozumíme.

30. *tázal*, t. otázek na tebe činěním něčemu tě poučil. Nebo Pán myšlení lidská znaje prvé mohl dáti odpověd, nežli nač byl tázán.

31. *věříte*. Jakoby řekl: Zdá se vám, že jste velmi osvícení a u víře utvrzení; ale po malé chvíli to se ukáže, jak jste čistí hrdinové, když v pokušení jako sníh před sluncem stálí budete, a kam kdo ví utečete.

víme, že víš všecko a nepotřebuješ, aby
se kdo tebe tázal: skrze to věříme, že jsi
od Boha přišel.
31 Odpověděl jim Ježíš: Nyní věříte?
32 * Aj, přijdeť hodina, anobrž již přišla, že
se rozprchnete jeden každý k svému a
mne samého necháte: ale nejsemť sám,
nebo Otec se mnou jest. * Tyto věci mlu- 33
vil jsem vám, abyste ve mně pokoj měli.
Na světě soužení míti budete; ale doufej-
tež, jáť jsem přemohl svět.

Hlava 17.

K smrti se Pán *B*) dostavil aa) *před Bohem* v modlitbě k Otci. Tu Pán žádá za I. *sebe*, aby oslaven byl, poněvadž a) byv k svaté práci povolán, b) v ní věrně tak stál; II. *své* i *A*. přítomné, aby jsouce božím řízením k slávě jeho obráni a) mezi sebou v učení jednomyslni jsouce b) zachováni byli; *B*. budoucí, aby v jednomyslnosti svaté obcujíce 1) od světa se odloučili, 2) s Bohem ve jmenu jeho jedno byli.

To pověděv Ježíš pozdvihl očí svých
k nebi a řekl: Otče, přišlať hodina, osla-
viž Syna svého, aby i Syn tvůj oslavil
2 tebe: * jakož jsi dal jemu moc nad kaž-
dým člověkem, aby těm všechněm, kte-
3 réž jsi dal jemu, on život věčný dal. * To-
toť jest pak věčný život, aby poznali tebe
samého pravého Boha a kterého jsi poslal
4 Ježíše Krista. * Játť jsem oslavil tebe na
zemi: dílo jsem vykonal, které jsi mi dal,
5 abych činil: * a nyní oslaviž ty mne Otče
u sebe samého tou slávou, kterouž jsem
měl u tebe, prvé nežli svět byl. * Ozná- 6
mil jsem jmeno tvé lidem, kteréž jsi mi
dal ze světa. Tvojiť byli a mně jsi je dal,
a řeč tvou zachovali. * A nyní poznali, že 7
všecky věci, kteréž jsi mi dal, od tebe jsou.
* Nebo slova, kteráž jsi mi dal, dal jsem 8
jim: a oni je přijali a poznali právě, že
jsem od tebe vyšel, a uvěřili, že jsi mne
poslal. * Já za ně prosím. Ne za svět pro 9
sím, ale za ty, kteréž jsi mi dal; nebo
tvoji jsou. * A všecky věci mé tvé jsou, 10
a tvé mé jsou: a já oslaven jsem v nich.

---

32. *přijdeť*: nastává. — *se mnou*, t. nic mně na tom nesejde, že vy mne opustíte. Nebo já po své straně při sobě Otce svého míti budu. Podobně výš. 8, 29.

33. *pokoj*: potěšení. — *svět*, t. to všecko, což proti spasení vyvolených božích čelelo, jako jest ďábel, hřích, smrt i peklo.

1. *pověděv*: mluviv, odmluviv. — *k nebi*, t. aby tím zevnitřním spůsobem vnitřní vroucnost mysli své ukázal a k vzývání toho, kterýž nebe stvořil, na sobě příklad dal, jakž to i jinde činíval (výš 11, 41. Mat. 14, 19.). — *řekl*, t. na hlas se modlil, aby věrným tu přítomným ku potěšení i k naučení známé bylo, čeho žádal (níž v. 13.); ano i nám, abychom se za boží poctu nestyděli, příklad na sobě ukázal. Podobně Dan. 6, 10. — *Syna*, t. toho, že jsem já tvůj Syn a Spasitel světa, mocně dokaž a království mé rozšiř. Nebo za to tu Pán žádá, aby v známost uvedeno bylo to skrze jeho vzkříšení, že on jest netoliko člověk svatý a nevinný, ale i Bůh věčný, a tak Spasitel dávno zaslíbený. Řím. 1, 4. — *oslavil*, t. svým až do smrti kříže tebe poslušenstvím (výš 12, 28. Fil. 2, 8.) a tvé pravdomluvnosti v slibích o jeho oslavení činěných (Žlm. 109, 1.) skutečným při něm potvrzením, ano i moci tvé při vzkříšení těla jeho zohaveného dokázáním.

2. *moc*. Jakoby řekl: Nebo jsi ty milý Otče mně všecky národy v dědictví uvedl (Žlm. 2, 8.) a protož oslaviž mne, aby ti také, kteříž jsou mezi nimi z tvých vyvolených, skrze mne života věčného dojíti mohli a na mém potupení se nehoršili. Nebo kdyby Kristus nebyl oslaven, tedy ani oni nebyliby spaseni, a to proto, jestližeby on zmrtvých byl nevstal, tedy by ještě oni v hříších zůstávali a jich odpuštění neměli (I. Kor. 15, 17.).

3. *život*, t. ta známost skrze víru Otce, Syna i Ducha svatého jest cestou k dojití ospravedlnění a věčného spasení. Isai. 53, 11. Moud. 15, 3. — *Boha*, t. ne nějakého smyšleného neb modlám podobného Podobně I. Kor. 8, 6.

4. *na zemi*, t. svých kázaní a divů činění tobě samému přivlastňováním (výš 14, 10.), anobrž vším přisluhováním i životem svým. — *vykonal*, t. úřad prorocký v kázaní evangelia; kněžský v modlení se za lid; královský v spravování všeho světa, a obzvláště v řízení vyvolených svých skrze Ducha svatého a slovo své; a hned ještě biskupský konati budu v obětování těla svého na kříži a v orodování. — *dal*, t. kteréž jsi mi poručil a při tom i slib o mém oslavení učinil. Isai. 53, 10. 11.

5. *samého*, t. v nebi mne prostředníka největší slávou pocti. Viz té modlitby splnění Efes. 1, 20. 21. Filip. 2, 9. — *slávou*, t. mé slavné a důstojné božství, kteréž jsem s tebou zároveň před věky měl, v známost lidem uveď a tak mne oslav, ať to všickni viděti musejí, že já prostředník tvůj a lidský nejsem pouhý člověk, ale i pravý Bůh a věčný život. I. Jan 5, 20.

6. *jmeno tvé*, t. tebe a všecko, což o tobě z písem svatých vědíno, věřeno a jmenováno býti má. — *z světa*, t. z lidského pokolení. — *Tvojiť*, t. ty jsi je sobě v své přetajné radě vyvolil. Efes. 1, 4. 5. — *dal*, t. ke mně jsi je přiúčastnil. Řím. 8, 30. — *zachovali*: zachovávali.

8. *jim*, t. ne nějaké myšlénky lidské, ale tvou vůli v známost jsem jim uvedl, a oni ji jako poslušní učenníci od mistra svého přijali i činili a s nemalé částky jinde rozhlásili. — *vyšel*: viz výš 16, 27.

9. *za svět*, t. ne za ty, kteříž jsou od tebe zavrženi a v rodu starém zůstávají. — *dal*, t. za tvé vyvolené a ke mně přiúčastněné.

10. *tvé jsou*, t. ne nadarmo jsem řekl, že moji učenníci jsou také tvoji. Nebo jakož s strany božství tak ani v tom, což k nám přísluší, nic se nedělíme. — *v nich*, t. tím, že ve mne uvěřili, v mých

11 * Již pak více nejsem na světě, ale oni
jsou na světě a já k tobě jdu. Otče
svatý, ostříhejž jich ve jmenu svém, kte-
réž jsi mi dal, aťby byli jedno, jako i
12 my. * Dokudž jsem s nimi byl na světě,
já jsem jich ostříhal ve jmenu tvém. Kte-
réž jsi mi dal, zachoval jsem, a žádný z
nich nezahynul, než syn zatracení, aby se
13 písmo naplnilo. * Ale nyní k tobě jdu a toto
mluvím na světě, aby měli radost mou
14 plnou v sobě. * Já jsem jim dal slovo tvé
a svět jich nenáviděl; nebo nejsou ze světa,
15 jako i já nejsem ze světa. * Neprosímť, aby
je vzal ze světa, ale aby jich zachoval od
16 toho zlého. * Ze světať nejsou, jako i já
17 nejsem ze světa. * Posvětiž jich v pravdě
18 své. Slovo tvé pravda jest. * Jakož jsi
mne poslal na svět, i já jsem je poslal na
19 svět: * a já posvěcuji sebe samého za ně,
20 aby i oni posvěceni byli v pravdě. * Ne
za tytoť pak toliko prosím, ale i za ty, kte-
říž skrze slovo jejich mají uvěřiti ve mne:
* aby všickni jedno byli, jako ty Otče ve 21
mně a já v tobě; aby i oni v nás jedno
byli: aby uvěřil svět, že jsi ty mne po-
slal. * A já slávu, kterouž jsi mi dal, dal 22
jsem jim; aby byli jedno, jako i my je-
dno jsme. * Já v nich jsem a ty ve mně, 23
aby dokonáni byli v jedno a aby poznal
svět, že jsi ty mne poslal a že jsi je mi-
loval, jakožs i mne miloval. * Otče, kteréž 24
jsi mi dal, chciť, kdež jsem já, aby i oni
byli se mnou: aby hleděli na slávu mou,
kteroužs mi dal: nebo jsi mne miloval před
ustanovením světa. * Otče spravedlivý, te- 25
beť svět nepoznal: ale já jsem tebe po-
znal a i tito poznali, že jsi ty mne po-
slal. * A známéť jsem jim učinil jmeno 26
tvé a ještě známo učiním; aby to milování,
kterýmž jsi mne miloval bylo v nich, a i
já v nich.

---

těžkých pokušeních věrni mně zůstali (Luk. 22, 28.), znamení jistá ctným obcováním v nich mého přebývání pronášeli, jmeno mé v známost mnohým uvedli a ještě k mé slávě vítězství mé nad hříchy, ďáblem, smrtí i peklem prokázané rozhlašovati budou.

11. *na světě*, t. po malém čase tak již tělesně nebudu na světě, ale v nebi. — *svém*, t. jakožto jmenu tvému posvěcených. Aneb jakoby řekl: Ostříhej jich mocí, milostí, dobrotou svou, aby tudy jmena tvého jako věže pevného (Přísl. 18, 10.) byla sláva patrně vidína. — *i my*, t. jakož já jsem s tebou vlastně spojen, tak ať oni jsou u víře a v lásce pravé jako jedna duše, jedno srdce a jedna vůle i žádost.

12. *ve jmenu*, t. z rozkazu a poručení tvého místo tebe. Těmi slovy vstříc těm vychází, kteřížby na jeho přítomnosti tělesné ustrnuvše a jeho tak viditelně přítomného sobě neměvše o jeho pomoci a ochraně pochybovali. A protož jejich zřetel na Boha Otce a jeho milostnou pomoc i ochranu přítomnou obraceti ráčí. — *zachoval*: bděl jsem nad nimi. — *zatracení*, t. Jidáš, který byl k zatracení oddaný a odložený. Skut. 1, 16., též 4, 28. Podobně i apoštol nádoby hněvu a syny hněvu (Řím. 9, 22. Efes. 2, 3.) nazývá lidi k hněvu božímu a k zahynutí připravené aneb oddané. Nemáť pak tuto Jidáš v své zlosti žádné výmluvy, aniž na Boha příčina jeho zatracení sčítána býti má. Neboť božské předzvědění a předpovědění Jidášova zatracení v něho zlosti a nevěry nevlilo, ale on ji v svém při rození zkaženém měl, a po své hlavě jda i proti svému úmyslu a chtění písma naplnil; Bůh pak jeho zlosti k dobrému cíli užíti ráčil. Viz podob. výš. 12, 38.

13. *mluvím* etc., t. zjevně a na hlas tuto modlitbu před tebou prostírám, aby moji vyvolení věděli, co dobrého ve mně složeného mají. — *mou:* viz výš. 15, 11, — *plnou*: viz výš 15, 11. též 16, 24. — *v sobě*, t. v svém srdci.

14. *ze světa*, t. z počtu zatracenců. — *nejsem* etc., t. z počtu lidí zkažených, porušených a hříšných (výš 3, 31.), ale jsem svatý, čistý a ode všech hříšníků odloučený. Žid. 7, 26.

15. *zlého*, t. od ďábla, kterýž se tak obecně v písmech svatých nazývá. Mat. 5, 37., též 6, 13., též 13, 19., I. Jan 2, 13. etc.

17. *v pravdě*, t. jakž hned vykládá skrze slovo neb evangelium své, mocí Ducha svého zvláštně je sobě odděl a dary potřebnými daruj.

18. *na svět*, t. k tomu cíli, ne aby spasení jako já připravovali, ale aby na místě mém kázali (II. Kor. 5, 19. 20.) a k spasení skrze mne připravenému lidem sloužili (Efes. 4, 11.); při čemž mnohých pokušení okoušeti budou a již je s částky podnikali.

19. *samého*, t. na oltáři kříže u vůni sladkosti tobě se obětuji a modlitbu tuto za ně před tebou rozprostírám. — *za ně*, t. abych jim hříchů odpuštění a věčného života zasloužil. Podobně výš 6, 51. Mat. 26, 27. — *posvěceni*, t. svatostí skrze mne zaslouženou byli obdařeni a tak z hříšných svatí učiněni. Žid. 10, 10. 14. — *v pravdě*, t. jako slovo tvé pravé (výš v. 17.), tak také v pravdě, a nejen toliko zevnitřně, jak se to za starého zákona popelem jalovice dálo. Žid. 9, 13.

21. *jedno byli*: viz výš v. 11. — *jedno byli*, t. ty Otče jsi ve mně tak, že jedno a též božské přirození jako i já máš, a se mnou i já s tebou v lásce zůstáváš; moji pak vyvolení ať jsou v nás věrou vštípeni a působením naším v lásce pravé vkořeněni a vzděláni; viz výš v. 11., též 14, 20., též 15, 5. — *svět*, t. aby lidé hovadní musili tomu, že jsem já Bůh pravý a Spasitel od tebe poslaný, věřiti a nad tím dílem tvým velice se děsiti; viz toho příklad při oněch, kteříž se k církvi prvotní připojiti nesměli, ale ji velebiti musili. Skut. 5, 13.

22. *jim*, t. jakož moc k divů činění (Mar. 16, 17.) a evangelia svatého kázaní, kteréž jest slavnější nad ono smrti přisluhování, (II. Kor. 3, 7. etc.), tak ovšem boží synovství (výš. 1, 12.) neb obraz ten, v něž jsou proměněni (II. Kor. 3, 18.), a krátce blahoslavenství a dědictví to věčné v nebesích složené (Řím. 8, 17. Filip. 3, 21., I. Jan. 3, 2.)

23. *v nich*: viz výš 14, 20. — *ve mně*: viz výš v. 21. — *dokonáni:* dokonali.

24. *se mnou*, t. po smrti s strany duše a po vzkříšení i s strany těla. — *hleděli*: spatřovali, t. aby se do nebeské slávy dostali. Totéž Pán jinými

Hlava 18.

Pán se k smrti dostavil bb) *před učenníky* I. *vyšed* v cestu nepřátelům, neb 1) Jidáš do zahrady jde, 2) Pán a) vyšel v cestu, b) dal se v ruce bezbožných; II. *jda* na *A*) odsouzení 1) k soudu *duchovnímu* a tu a) u dveří Petr *α*) Pána zapřel *β*) s zběří se tovaryšil; b) Pán před soudnou stolicí od *α*) biskupa tázán odvolal se na posluchače, *β*) služebníka poličkován; c) Petr opět Pána zapíral; 2) i *světskému* a tu Kristus Pán měl a) žalobníky tvárné nábožnosti, b) soudce Pilata, ten nevinu jeho uznal.

To když pověděl Ježíš, vyšel s učen-
níky svými přes potok Cedron, kdež byla
zahrada, do kteréžto všel on i učenníci
2 jeho. * Věděl pak i Jidáš, zrádce jeho, to
místo: nebo často shromažďoval se tam
3 Ježíš s učenníky svými. * Protož Jidáš
pojav s sebou zástup a od biskupů a fari-
seů služebníky přišel tam s lucernami a
4 s pochodněmi a s zbrojí. * Ježíš pak věda
všecko, což přijíti mělo na něj, vyšed
5 proti nim řekl jim: Koho hledáte? * Od-
pověděli jemu: Ježíše Nazaretského. Řekl
jim Ježíš: Jáť jsem. Stál pak s nimi i Ji-
6 dáš zrádce. * A jak řekl jim: Jáť jsem,
7 postoupili na zpět a padli na zemi. * I
otázal se jich opět: Koho hledáte? A oni
8 řekli: Ježíše Nazaretského. * Odpověděl
Ježíš: Pověděl jsem vám, že já jsem: po-
něvadž tedy mne hledáte, nechtež těchto,
9 ať odejdou. * Aby se naplnila řeč, kte-
rouž byl pověděl: Z těch, kteréž jsi mi
dal, neztratil jsem žádného. * Tedy Šimon 10
Petr maje meč vytrhl jej a udeřil služeb-
níka biskupova a uťal mu ucho jeho pravé.
Bylo pak jmeno služebníka toho Malchus.
* I řekl Ježíš Petrovi: Schovej meč svůj 11
do pošvy! Což nemám píti číše, kterouž
mi dal Otec?
Tedy zástup a setník a služebníci ži- 12
dovští jali Ježíše a svázali jej. * A vedli 13
ho k Annášovi nejprvé; nebo byl test Kai-
fášův, kterýž byl biskupem toho léta. * Kai- 14
fáš pak byl ten, kterýž byl radu dal Židům:
žeby užitečné bylo, aby člověk jeden umřel
za lid. * Šel pak za Ježíšem Šimon Petr 15
a jiný učenník. A ten učenník byl znám
biskupovi, i všel s Ježíšem do síně bisku-
povy. * Ale Petr stál u dveří vně. I vy- 16
šel ten druhý učenník, kterýž byl znám
biskupovi, a promluvil s vrátnou, i uvedl

---

slovy pověděl. Výš 14, 3. Luk. 22, 30. — *dal*, t. kterouž jsi mi dáti uložil. Podobně II. Tim. 1, 9. — *před* etc.: prvé nežli jsou světa základové položeni.

26. *jmeno*: viz výš v. 6. — *bylo v nich*, t. aby té největší lásky, kterouž jsi ty se mnou spojen, v svém srdci čitelnost měli, i jí docházejíce po přijaté milosti od tebe hříchu odpuštění požívali. Podobně Řím. 5, 5. — *já v nich*, t. skrze Ducha svatého (I. Jan 4, 13.) a víru jejich. Efes. 3, 17.

1. *pověděl*, t. po kázaní, kteréž svým milým učenníkům činil, a po té modlitbě, kterouž za posvěcení jich obětoval. — *potok*, t. jako někdy tam v podobenství David ucházeje před svým synem Absolonem. II. Král. 15, 23. — *Cedron*, t. tma neb tmavý. Tak pak sloulo to údolí a ten brod i potok, kterýž v tom údolí tekl, proto, jakž píší, že mnoho tu dříví bylo, kteréž jej zastěňovalo. — *všel*, t. proto, aby se Otci svému modlil i spasení v zahradě rajské ztracené zase připravovati počal.

2. *zrádce*: jenž ho zrazoval — *shromažďoval*: scházíval, t. k modlitbám a (jakž někteří smyslí) proto, aby hledě na to místo pomalu k smrti a pokušením hrozným, kteráž ho tu potkati měla, se připravoval.

3. *pojav*, t. nočně. Odkudž se vidí, jak jest tělo k zlému schopné; nebo Jidáš ani nespal, ale jiné zbouřil a shledával, aby jen svou nešlechetnost provedl. — *zástup*, t. o němž sv. Matouš píše (Mat. 27, 65.) a kterýž nad sebou setníka chrámu ustanoveného měl. — *pochodněmi*, t. aby jim Pán někudy po tmě neušel a jejich takového příchodu se zhrozil.

4. *vyšed*, t. z toho místa, kdež byl v zahradě, když oni přicházeli. A tak Pán moha jim ujíti dobrovolně k smrti šel (Fil. 2, 8.) a tím naše neposlušenství vykoupil. Řím. 5, 19.

6. *na zpět*. Kristus nejsa braní ani lidem válečným opatřen mocně slovem jedním je porazil pro ukázaní toho, kdyby chtěl, žeby se jim jíti nedal.

7. *Nazaretského*: tak zarytí byli, že skutek divný vidouce nic sobě neusmyslili, ale předce Pána jímati chtěli.

8. *já jsem*, t. i ze slov mých i ze skutku mého rozuměti můžete, že já jsem ten, kterýž jsem rozličné zázraky činíval. — *odejdou*: odjíti.

9. *žádného*, t. v nebezpečenství ducha ani těla a tak k zahynutí nepřivedl.

11. *Petrovi*, t. pro ukázaní toho, že on dobrovolně ráčí k smrti jíti a žádný v své při nemá sobě napravovati (podobně Luk. 9, 54. 55. Řím. 12, 19.), ani meče, to jest, úřadu vrchnosti svěřeného sobě osobovati; ale povinen jest každý v svém povolání zůstávati. Viz Mat. 26, 52. — *číše*, t. bídám a smrti poddán k vůli Otci svému býti. Viz Mat. 20, 22., též 26, 39.

13. *test*: tchán. — léta. Tuto někteří (aby se pořádek historie držel, příkladem Cyrilovým) ještě ta slova ne zle přidávají, kteráž níž v verši 24. téměř všecka jsou položena: „On pak jej poslal svázaného ku Kaifášovi biskupovi."

15. *do síně*: na dvůr.

16. *druhý*: jiný totiž člověk; nějaký pobožný, kterýž proto učenník Kristův, jako i Josef, sloul (níž 19, 38.), že učení jeho sobě oblíbil a přijal. Smyslí pak obecně, že ten učenník byl tento sám evangelista, a že jmena nepoložil, jakožto ten, kterýžto o sobě nízce smyslil. A vidí se, že tomu smyslu nemálo napomáhá, jakož to, že svatý Petr s sv. Janem v zvláštním tovaryšství býval (níž 20, 3., též 21, 21.), tak i to, že téměř všudy evangelista tento, kdež něco od něho učiněného od jiných evangelistů jest mlčením pominuto a od něho připome-

17 tam Petra. * Tedy řekla Petrovi děvka
vrátná: Nejsi-liž i ty z učenníků člověka
18 toho? Řekl on: Nejsem. * Stáli pak tu
služebníci a pacholci, kteříž oheň udělali,
nebo zima bylo, i zhřívali se: a byl s ni-
19 mi také i Petr stoje a zhřívaje se. * Tedy
biskup tázal se Ježíše o učennících jeho
20 a o učení jeho. * Odpověděl jemu Ježíš:
Já zjevně mluvil jsem světu; já vždycky
učíval jsem v škole a v chrámě, kdežto se
odevšad Židé scházejí; a tajně jsem nic ne-
21 mluvil: * co se mne ptáš? Ptej se těch,
kteříž mne slýchali, co jsem jim mluvil:
22 aj, tiť vědí, co jsem já mluvil. * A když
on to pověděl, jeden ze služebníků stoje
tu dal hůlkou Ježíšovi řka: Takliž odpo-
23 vídáš biskupovi? * Odpověděl mu Ježíš:
Mluvil-li jsem zle, svědectví vydej o zlém;
24 pakli dobře, proč mne tepeš? * I poslal
jej Annáš svázaného ke Kaifášovi bisku-
25 povi. * Stál pak Šimon Petr a zhříval se.
Tedy řekli jemu: Nejsi liž i ty z učenníků
jeho? Zapřel on a řekl: Nejsem. * Dí 26
jemu jeden ze služebníků biskupových, pří-
buzný toho, kterémuž Petr uťal ucho: Zdaž
jsem já tebe neviděl s ním v zahradě?
* Tedy Petr opět zapřel: a kohout zazpíval. 27
I vedli Ježíše od Kaifáše do radného 28
domu. A bylo ráno. Oni pak nevešli do
radného domu, aby se neposkvrnili; ale
jedli beránka velikonočního. * Tedy vyšel 29
k nim Pilat a řekl: Jakou žalobu vedete
proti člověku tomuto? * Odpověděli a ře- 30
kli jemu: Byť tento nebyl zločinec, nevy-
dalibychom ho tobě. * I řekl jim Pilat: 31
Vezměte vy jej a podlé zákona svého
suďte ho. I řekli mu Židé: Námť nesluší
zabíti žádného. * Aby se řeč Ježíšova na 32
plnila, kterouž řekl, znamenaje, kterouby
smrtí měl umříti. * Tedy Pilat všel opět 33
do radného domu i povolal Ježíše a řekl
jemu: Ty-li jsi král židovský? * Odpově- 34
děl Ježíš: Sám-li od sebe to pravíš, čili
jiní tobě pověděli o mně? * Odpověděl 35

---

nuto, svého jmena světle nepoložil; ale toliko některými slovy toho, že sebe samého míní, ponavrhl. Jako, že za poslední večeři na prsy Pánu spolehl (výš 13, 23., též 21, 20.); též že viděl, an z boku Páně probodeného krev a voda vyplynula (níž 19, 34.); nad to, že jemu Pán svou matku poručil na kříži jsa pověšen (níž 19, 24.). — *s vrátnou*, t. aby tam pustila Petra.

20. *světu*, t. všechněm vůbec, kdo jen mne slyšeti chtěli. — *odevšad*: všickni.

22. *hůlkou:* holí, kyjem aneb dal políček.

23. *o zlém*, t. prvé dokaž toho, že jsem zle mluvil; ale nemůžeš toho prokázati; protož tedy dobře jsem já mluvil, a ty jsi mne nespravedlivě bil. Nicť pak tuto nečiní Pán proti svému napomenutí o nasazování druhého líce učiněném (Mat. 5, 39.). Nebo tomu učí, aby sobě žádný sám v své při nenapravoval; ale tuto ne jeho tak zvláštní nějaké pře, jako všeho učení božího se dotýkalo.

24. *poslal.* Jakoby řekl: Poslal jej pravím Annáš svázaného ku Kaifášovi, viz výš v. 13. Nebo evangelista začav psáti o svatém Petrovi a pádu jeho (výš v. 18.) zápolí učinil a od věci se poodnesl; již pak tuto k věci se navrací, a tak s jinými evangelisty s strany svatého Petra a jeho pádu výborně se srovnává.

26. *příbuzný.* Patrná jest tuto při svatém Petrovi Kristova ochrana, že ho žádný mezi nepřátely stojícího, ani ten příbuzný Malchův nejal a o hrdlo nepřipravil. Podobně Abrahama opatroval, tak že se ho nepřátelé ostýchati musili. Gen. 21, 22.

27. *zapřel*, t. po třetí. Při čemž příklad se vidí, jakož veliké mdloby lidského přirození i při znamenitých mužích, tak také i toho, že lidé, nemají-li pomoci boží, vždycky ze zlého v horší jdou. — *zazpíval*: viz Mat. 26, 75.

28. *neposkvrnili*, t. svědomí svého tím, kdyžby do toho domu vešli, kdež pohan byl; což však nikdež v zákoně božím nebylo zapověděno; ale pokrytci obyčejně komáry cedí a velbloudy požírají. — *beránka*, t. aby čisti jsouce měli právo jísti beránka. Jiní: chleby přesné.

29. *vyšel*, t. z radného domu.

30. *Odpověděli*, t. pyšně a duchem vražedným dýchajíce. — *nevydalibychom*, t. jakožto lidé svatí a spravedliví. Jakoby řekli: My dobří lidé jsme, my na stolici Mojžíšově sedíme, my blouditi nemůžeme; a protož kdyžť my ho odsuzujeme, není potřebí pře jeho slyšeti, jen ty dej nám jej k vůli ukřižovati.

31. *jim*, t. jim jejich pyšnou řeč v opáčném smyslu vraceje. Jakoby řekl: Když se vám nevidí mně jeho pře oznámiti a k soudu podati, ale již jste ho beze mne a vůle mé i soudili i odsoudili, již také dále beze mne dělejte a mne tím nezaměstknávejte. — *zákona svého.* Jakoby řekl: Naše práva římská toho neukazují, aby kdo bez vyslyšení měl na hrdle trestán býti, jestližeť pak váš ten zákon, jímž se tak hrubě nadýmáte, tomu učí, aby přes vaši výpověd žádný dále, buď on vyslyšán neb nebuď, odvolati se nemohl, chovejtež jej sobě, jáť se jím spravovati nebudu. Dobře tuto Pilat, jakž na spravedlivého soudce sluší, byl začal, ale zle dokonal. — *nesluší*: nenáleží, t. práva nemáme zabiti. Nebo na hrdle trestati jim nebylo dopuštěno. To pak, jakž někteří píší, dvě léta před smrtí Kristovou jim bylo od císaře odjato.

32. *naplnila*, t. že bude pohanům v ruce vydán i od nich ukřižován. Mat. 20, 19.

33. *povolal*, t. aby ho pokojně bez těch soků vyslyšel.

34. *pravíš.* Jakoby řekl: Jaká jest potřeba té otázky, poněvadž jsem já toho nikdá řečí ani skutkem nepronesl, žebych tělesným králem býti strojil? Jestliže pak ty sám něco na mne vymýslíš, i zdaliž na spravedlivého soudce sluší podhlídavým býti a bez příčiny někomu na těžkost státi? Paklit jiní mne u tebe osočili, nechť toho na mne dovodí; ty pak viz, aby jim nic k vůli proti spravedlnosti nečinil.

35. *Odpověděl*, t. s hněvem, jakoby Kristus cíli otázky jeho nevyrozuměl, ale myslil, že se Pilat proto na jeho království ptá, aby jej poznaje v něho také uvěřil. — *Žid.* Jakoby řekl: Pročbych já medle to vymýšlel, že ty Mesiášem a tak králem židovským býti chceš? Však já jsem Říman a o těch

Pilat: Zdaliž jsem já Žid? Národ tvůj a
biskupové dali mi tebe: co jsi učinil?
36 * Odpověděl Ježíš: Království mé není z
tohoto světa. Byť z tohoto světa bylo krá-
lovství mé, služebníci moji bránilibý mne,
abych nebyl vydán Židům. Ale nyní mé
37 království není odsud. * I řekl jemu Pi-
lat: Tedy král jsi ty? Odpověděl Ježíš:
Ty pravíš, že já král jsem. Jáť jsem se
k tomu narodil a proto jsem na svět při-
šel, abych svědectví vydal pravdě. Každý,
kdož jest z pravdy, slyší hlas můj. * Dí 38
jemu Pilat: Co jest pravda? A to pově
děv opět vyšel k Židům a dí jim: Já na
něm žádné viny nenalezám. * Ale jest 39
obyčej váš, abych vám propustil jednoho
vězně na velikonoc. Chcete-liž tedy, ať vám
propustím toho krále židovského? * I 40
zkřikli opět všickni řkouce: Ne toho, ale
Barabbáše. Byl pak ten Barabbáš lotr.

Hlava 19.

Pilat ač zmrskaného a zohaveného Pána pokojně pustiti chtěl, však ale *c*) přestrašen byv pohrůžkou vydal jej na *B*) smrt. Pod křížem tedy z města Pán jda došel na místo Golgata. Pohanění Pánu ukřižovanému stalo se I. před smrtí od 1) Pilata, neb Pána *a)* k zločincům přisoudil, *b)* nápisem viny zlehčil, 2) bojovníků nevážících sobě ani jeho *a*) roucha, *b)* řeči; II. po smrti, nebo otevřeli bok jeho. Potom pohřbem tělo Páně opatřeno jest od Josefa a Nikodema.

2 Tedy vzal Pilat Ježíše a zbičoval. * A
bojovníci zpletše korunu z trní, vstavili
na hlavu jeho a pláštěm šarlatovým při-
3 oděli jej, * a přistoupivše k němu říkali:
Zdráv buď králi židovský! A bili jej hůl-
4 kami. * I vyšel opět ven Pilat a řekl jim:
Aj, vyvedu jej vám ven, abyste poznali,
5 žeť na něm žádné viny nenalezám. * Tedy
vyšel Ježíš ven nesa tu korunu trnovou
a ten plášť šarlatový. I řekl jim Pilat: Aj
6 člověk! * A jakž jej uzřeli biskupové a
služebníci jejich, zkřikli řkouce: Ukřižuj,
ukřižuj ho. Dí jim Pilat: Vezmětež vy jej
a ukřižujte: nebo já na něm viny nenale-
zám. * Odpověděli mu Židé: My zákon 7
máme, a podlé zákona našeho máť umříti;
nebo Synem božím se činil. * A když Pi- 8
lat uslyšel tuto řeč, více se obával. * I všel 9
do radného domu zase a řekl Ježíšovi:
Odkud jsi ty? Ale Ježíš nedal jemu od-
povědi. * Tedy řekl jemu Pilat: Nemluvíš 10
se mnou? Nevíš-liž, že mám moc ukřižo-

---

vašich o Mesiášovi proroctvích, ani o vašem náboženství nic nesmýšlím. Výbornýby tedy pokoj přede mnou míti mohl, kdyby jen tvoji vlastní krajané na mne nenaléhali a mne tím nezaměstknávali. A protož poněvadž se na tebe všickni jako včely ssuli, anobrž o tvé bezživotí stojí, povězíž mi, co jsi tak hanebného spáchal a učil?

36. *světa*, t. mé království, o němž já mluvím, není tělesné, ale duchovní. Nebo ačkoli jest Kristus Pán jakož s strany svého božství, tak i s strany svého prostřednictví na nebi i na zemi králem a všeho světa Pánem (Žlm. 23, 1. Mat. 28, 18.); avšak ne o tom království, ale o své církvi tuto mluviti ráčí. — *bránilibý*, t. jakož noci předešlé, v níž jsem jat byl, tak i nyní. — *nyní*, t. ale nyní, poněvadž se moji služebníci nepotýkali s Židy, z toho se na oko vidí, že mé království není světské. — *odsud*, t. z tohoto světa.

37. *ty pravíš*, t. výbornou závírku činíš, anižť já jí odpírám; viz Mat. 26, 64. — *pravdě*: ten jest cíl mého kralování, ne abych zboží tělesná sháněl; ale abych pravdu velebil a bludy tupil a tak jako nějakým králem pravdy, klamy pak a temnosti satanovy kazil a krátce božích slibů i podobenství pravdou se býti ukázal. Výš 1, 17. — *z pravdy*, t. kdož boží slovo jakožto jistou pravdu milují (výš 17, 17.). Tuž věc Pán jinými slovy pověděl, výš 9, 47. též 10, 27.

38. *Dí*, t. s posměchem, že pro pravdu hrdla vynasazuje; anobrž s hněvem, že sobě pravdu osobuje. Nebo pravda čistá i s svými následovníky, počítá se u světa za bláznovství, I. Kor. 1, 23. též 2, 14. — *vyšel*, t. z radného domu.

39. *váš*, viz Mat. 27, 15. Luk. 23, 17. — *židovského*, t. vašeho a od vás dávno očekávaného.

1. *Tedy*: Takž tedy. — *zbičoval*, t. někomu zbičovati poručil úmyslem tím, aby šílenou zlosť židovskou ukrotil (Luk. 23, 16.) a jej z rukou jejich vyprostil a tak Bohu i světu chtěl se líbiti; ježto Pán takovou opatrnost za nepřítelkyni ráčí míti. Řím. 8, 7., viz Mat. 27, 26.

2. *na hlavu*: viz Mat. 27, 29.

5. *nesa*: maje na sobě. — *člověk*, t. vizte, žeť jest již až příliš ztrápen; a protož jste-li aspoň lidé, litujte člověka zbědovaného, jste-li spravedlnosti milovníci, propusťte nevinného.

6. *ukřižujte*. Jakoby řekl: Jestliže se vám tak malá věc zdá člověka o hrdlo bez viny připraviti, dělejtež jak chcete; jáť toho s dobrým svědomím nemohu učiniti.

7. *umříti*, t. jakožto rouhač. Lev. 24, 15. Byliby pak Židé podlé zákona božího, jehož na svůj rozum natahovali, Krista Pána ukamenovali; ale již nemajíce moci na hrdle trestati (výš 18, 31.) tuto, aby podlé obyčeje římského byl ukřižován, za to žádali a na to nemyslíce proroctví Páně naplnili. Výš 12, 32. 33. — *činil*, t. v svých kázaních a řečech sebe Synem božím býti svědčil.

8. *řeč*, t. slyše an ten lid z hrozného rouhání Pána viní a na zákon se odvolává, bál se, aby nebylo zjevného jedněch proti druhým pozdvižení. — *obával*, t. soudě to, že jest větší hřích Bohu nežli člověku nevinnému ubližovati

9. *ty*, t. jakž se z svatého Lukáše rozumí (Luk. 23, 6. 7.), chtěl zvěda o Pánu, z kterého jest panství, tam jej odeslati a tak jeho odsuzování poctivě zniknouti.

11 vati tě, a moc mám propustiti tebe? * Od-
pověděl Ježíš: Nemělby nade mnou moci
nižadné, byť nebylo dáno s hůry: protož
kdoť mne tobě vydal, většíť hřích má.
12 * Od té chvíle hledal Pilat propustiti ho.
Ale Židé volali řkouce: Propustíš-li tohoto,
nejsi přítel císařův; nebo každý, kdož se
králem činí, protiví se císaři.
13 Tedy Pilat uslyšev tu řeč vyvedl ven
Ježíše a sedl na soudní stolici, na místě,
kteréž slove Litostroton a židovsky Gab-
14 bata. * A bylo v pátek před velikonocí
okolo šesté hodiny, i řekl Židům: Aj král
15 váš. * Oni pak zkřikli: Vezmi, vezmi a
ukřižuj jej. Řekl jim Pilat: Krále vašeho
ukřižuji? Odpověděli biskupové: Nemámeť
16 krále než císaře. * Tehdy vydal jim ho,
aby byl ukřižován. I pojali Ježíše a vedli.
17 * A on nesa kříž svůj šel až na místo, kte-
réž slove popravné a židovsky Golgata.
18 * Kdežto ukřižovali ho a s ním jiná dva
19 s obou stran a v prostředku Ježíše. * Na-
psal pak i nápis Pilat a vstavil na kříž.
A bylo napsáno: Ježíš Nazaretský král
20 židovský. * Ten pak nápis mnozí z Židů
čtli; nebo blízko města bylo to místo, kdež
ukřižován byl Ježíš. A bylo napsáno ži-
dovsky, řecky a latině. * Tedy biskupové 21
židovští řekli Pilatovi: Nepiš: král židov-
ský, ale že on řekl: Král židovský jsem.
* Odpověděl Pilat: Co jsem psal, psal 22
jsem.
Bojovníci pak, když Ježíše ukřižovali, 23
vzali roucha jeho (a učinili čtyři díly,
každému rytíři díl jeden); vzali také i su-
kni, kterážto sukně byla nesešívaná, ale od
vrchu všecka naskrze setkaná. * I řekli mezi 24
sebou: Neroztrhujme ji, ale losujme o ni,
čí bude. Aby se naplnilo písmo řkoucí:
Rozdělili sobě roucho mé a o můj oděv
metali los. Tedy bojovníci tak učinili.
Stály pak u kříže Ježíšova matka 25
jeho a sestra matky jeho, Maria manželka
Kleofášova, a Marie Majdaléna. * Tedy Je- 26
žíš uzřev matku a učenníka tu stojícího,
kteréhož miloval, řekl matce své: Ženo,
aj syn tvůj! * Potom řekl učenníkovi: 27
Aj, matka tvá! A od té hodiny přijal ji
učenník ten k sobě. * Potom věda Ježíš, 28
že již všecko jiné dokonáno jest, aby se
naplnilo písmo, řekl: Žízním! * Byla pak 29
tu postavena nádoba plná octa. Tedy oni
naplnivše houbu octem a obloživše isopem
podali ústům jeho.* A když okusil Ježíš octa, 30

---

10. *se mnou*: ke mně.
12. *Od té* etc.: z toho, pro tu (příčinu) usiloval.
13. *ven*, t. obávaje se toho, aby u císaře od Židů osočen nebyl a milosti císařské neztratil, raději se milosti boží opovážil. — *Litostroton*, t. jehož podlaha byla řemeslně podlážená aneb litá. — *Gabbata*, t. výsost neb místo vysoké, na němž soudce ode všech spatřín býti mohl.
14. *v pátek*: v den připravování se k velikonoci. — *hodiny*, t. jakž se rozumí a někteří učitelé smyslí, od půl noci počítaje, viz Mar. 15, 25. Nic tedy svatý Marek proti tomuto evangelistovi nečelí, když píše, že se to v hodinu třetí, totiž od východu slunce dálo, aneb když druhá částka dne, kteráž sloula hodina, třetí byla neb nastávala. Nebo v těch krajinách, jakož noc každou na čtvero rozdělovali a ty díly její bděním nazývali (Mat. 14, 25. Luk. 12, 38.); tak podobně, ačkoli tam každý den dvanáct hodin míval (Jan 11, 9.), čas ten dvanácti hodin (Mat. 20, 1.) na čtvero rozdělován a každý ten díl hodinou nazýván býval; každý pak ten díl jmeno své měl od hodiny té, od níž se začínal. Nebo první díl dne od první hodiny sloul první hodina. Druhý díl dne od třetí hodiny na den počátek svůj bera nazýván byl třetí hodinou; třetí pak díl dne původ svůj od šesté hodiny maje, sloul hodina šestá; a čtvrtý díl dne začátek svůj od deváté hodiny bera, devátou hodinou byl jmenován. Odkudž se vidí, že svatý Marek hodinou ne to míní, což svatý Jan, t. čas kterýžby v sobě šedesáte minut obsahoval; ale rozumí těmi hodinami ty díly, na něž každý den byl rozdělován.
15. *Vezmi* etc.: zahlaď, zahlaď.
16. *pojali*, t. žoldnéři.
17. *nesa*, t. jakž obyčej byl u Římanů, aby ti, kteří utráceni býti měli, sami na sobě kříž nesli. — *šel*, t. za město, aby tak lidu svého posvětil (Žid. 13, 12.) a obraz oněch obětí, kteréž ven za stany vynášíny bývaly, naplnil. Exod. 29, 14. Lev. 4, 11. Žid. 13, 11. — *popravné*: popravištné.
18. *ukřižovali*, t. aby tak naše hříchy na dřevo kříže vnesl (I. Petr. 2, 24.) a zlořečenství na sebe přejal. Gal. 3, 13. — *s obou* etc. po stranách.
20. *latině*, t. proto, aby od shromážděných k tomu svátku čten i skutek ten proti Kristu spáchaný snáze rozhlášen býti mohl. Bůh pak těmi nejpřednějšími a nejobecnějšími jazyky ukázal, že vyvolení, jakéhožkoli jsou jazyka a povolání, Krista za krále svého přijmou a k němu přístup míti budou.
22. *psal jsem*: to jsem psal. Jakoby řekl: Již jsem vám dosti k vůli i proti svědomí svému učinil; a protož toho, co jsem psal, tak nechte a mne v to, žebych vrtké mysli byl, neobláčejte.
23. *roucha*: šaty. — *naskrze*: až dolů.
24. *o můj*: na můj. — *tak*: to.
26. *syn tvůj*, t. poroučímť ho jako syna, aneb raději tebe jemu, aby tě jako syn matku živil a opatroval. Že pak Kristus Pán matku ženou nazývá, tím se jí neodčítá; ale tak mluví proto, že ho již dlouho míti neměla, a nemajíc syna matkou slouti nemohla.
27. *k sobě*: do svého vlastního, totiž do domu svého.
28. *všecko*, t. napřed oznámené.
29. *obloživše*: vloživše na isop neb rozmarýn, t. jakž svatý Matouš píše, vloživše na trest (Mat. 27, 48.); což nejedni vykládají dřevce aneb oštěpisko z rozmarýnu udělané. Nebo píší, že v těch krajinách, jakož hořčičný strom (Mat. 13, 32.), tak i rozmarýnový velmi jest zrostlý, tak že z něho oštěpiska dělati mohou. Protož smyslí, že ten žoldnéř tu houbu na oštíp neb na dřevce vezma Kristu Pánu podal.
30. *okusil*, Ř. přijal (v ústa). — *Dokonánoť*, t. což tu k spasení našemu mělo býti konáno a od pro-

řekl: Dokonánoť jest. A nakloniv hlavy
ducha Otci poručil.
31 Židé pak, aby nezůstala na kříži těla
na sobotu, poněvadž byl den připravování
(byl zajisté veliký ten den sobotní), pro-
sili Pilata, aby zlámáni byli hnátové je-
32 jich a aby byli složeni. * I přišli bojo-
vníci a prvnímu zajisté zlámali hnáty i
druhému, kterýž ukřižován byl s ním.
33 * Ale k Ježíšovi přišedše, jakž uzřeli jej
34 již mrtvého, nelámali hnátů jeho: * ale
jeden z bojovníků bok jeho kopím ote-
35 vřel, a hned vyšla krev a voda. * A ten,
jenž viděl, svědectví vydal, a pravé jest
svědectví jeho. Onť ví, že pravé věci praví,
36 abyste i vy věřili. * Stalo se pak to, aby
se naplnilo to písmo: kost jeho žádná ne-
bude zlámána. * A opět jiné písmo dí: 37
Uzříť, v koho jsou bodli.
Potom pak prosil Pilata Josef z Ari- 38
matie (kterýž byl učenník Ježíšův, ale
tajný pro strach židovský), aby sňal tělo
Ježíšovo. I dopustil Pilat. A on přišed
sňal tělo Ježíšovo. * Přišel pak i Nikodém 39
(kterýž byl prvé přišel k Ježíšovi v noci)
nesa smíšení myrrhy a aloe okolo sta li-
ber. * Tedy vzali tělo Ježíšovo a obvinuli 40
je prostěradly s těmi vonnými věcmi, jak
obyčej jest Židům se pochovávati. * A 41
byla na tom místě, kdež ukřižován byl,
zahrada a v zahradě hrob nový, v němžto
ještě žádný nebyl pochován. * Protož tu 42
pro den připravování židovský, že blízko
byl ten hrob, položili Ježíše.

Hlava 20.

Oslavení Páně dotvrzeno jest vzkříšením slavným, důvod toho jest jeho vyjevení I. ženám 1) vůbec, které k hrobu vyšly, 2) obzvláštně Magdaleně, II. učenníkům 1) v Jerusalemě *a)* toho obzvláštně večera, a tuť *α)* se jim vyjevil a. v slově, b. v skutku; *β)* jim úřad svěřil a Ducha svatého dal, *b)* po osmi dnech, kdež i Tomáše přesvědčil.

První pak den po sobotě Maria Mag-
dalena šla ráno k hrobu, když ještě tma
bylo; i uzřela kámen odvalený od hrobu.
2 * I běžela a přišla k Šimonovi Petrovi a
k druhému učenníkovi, tomu, jehož milo-
val Ježíš, a řekla jim: Vzali Pána z hrobu
3 a nevíme, kde jej položili. * Tedy vyšel
Petr i ten druhý učenník a šli k hrobu.
* Běželi pak oba spolu; ale ten druhý 4
učenník předběhl Petra a přišel prvé k
hrobu. * A nachýliv se uzřel prostěradla 5
položená; ale však nevšel. * Tedy přišel 6
Šimon Petr za ním jda a všel do hrodu i
uzřel prostěradla složená, * a rouchu, kte- 7

---

roků bylo předpovídáno. — *poručil:* dal, totiž Otci. Luk. 23, 36.

31. *sobotu,* t. proto, žeby jich v sobotu nemohli snímati, poněvadž v ten den tělesného díla žádného neměli dělati. — *připravování:* veliký pátek. — *sobotní,* t. netoliko proto, že v ten den sobotní měli svátek obecní; ale také i proto, že se památka jejich velikonoční podlé jejich nálezků na ten den trefila. — *prosili,* t. protože se, jakž jest obyčej pokrytců, obávali, aby v té zevnitřní věci proti božímu přikázaní nic neučinili (Deut. 21, 23.), kdyžby na dřevě těl těch mrtvých nechali; mezi tím pak na to nic nehleděli, že vylivše krev Kristovu nevinnou netoliko své svědomí, ale i své náboženství zprznili. Podob. výš 18, 28. — *složeni,* t. s kříže ti ukřižovaní.

33. *přišedše,* t. jakž se rozumí jednomu lotru hnáty zlámavše Krista v prostředku visícího pominuli a naposledy ho nechali, aby se déle než jiní trápiti musil. — *nelámali,* t. od Boha zdržáni jsouce, aby se tak písmo naplnilo. (Níž v. 36.)

34. *otevřel:* probodl, t. aby zvěděl, jestli umřel. — *vyšla:* se vylila. — *voda,* t. jakož pro ujištění toho, že Kristus právě umřel a duše v sobě nezatajil; tak ovšem k ukázaní toho, že jest dostatečnou obětí a obmytím svých věrných.

36. *kost,* t. u vyobrazení onoho beránka (Exod. 12, 46.), v pravdě pak Kristova. J. Kostí v něm nezlámete. — *zlámána,* t. pro ukázaní toho, že Kristus s svou zásluhou cele a zúplna, jakž se v slově svém nám předkládá, věrou má býti přijímán a požíván.

37. *Uzříť,* t. buď očima víry, kdyžby jim Bůh dal Syna svého za Spasitele přijíti, což se i po jeho na nebe vstoupení počalo plniti (Skut. 2, 37.); buď očima tělesnýma, hdyž přijde s svatými svými bezbožných trestati. — *bodli,* t. duchovně hříchy (Zach. 12, 10.) a tělesně kopím.

38. *Arimatie,* t. města nějakého judského, kteréž sloulo Arimatia a vlast Samuelova byla. I. Král 2, 21. Ten pak Josef svědectví to má, 1. že byl člověk bohatý (Mat. 27, 57.); 2. slavný jakožto osoba úřadní (Mar. 15, 43.); 3. spravedlnosti milovník; čehož i tím dokázal, že k usmrcení Kristovu nepovolil (Luk. 23, 50.); 4. což největšího jest, byl boží vyvolený a Kristův učenník. — *pro strach:* pro bázeň Židů, t. obávaje se knížat židovských, kteříž uložili ty ze školy vypovídati, kdožby Krista vyznávali. Výš. 9, 22. — *sňal,* t. aby mohl vzíti a pochovati.

40. *pochovávati,* t. protože naději o budoucím vzkříšení měli, protož těla mrtvá k trvanlivosti těmi mastmi strojili. Viz Gen. 50, 2.

41. *nový,* t. podlé toho, jakž někteří za zdravého života sobě hroby připravovali; viz Gen. 50, 5. — *pochován.* Zvláštním božím řízením jest Pán v hrobě novém pochován, aby jakž dí Theofilaktus, nemohlo býti žádného podezření, žeby někdo jiný a ne Pán z toho hrobu vstal. Viz Mat. 27, 60.

1. *První,* Ř. Jeden. Podobně Gen. 1, 5. Mat. 28, 1. I. Kor. 16, 2. — *po sobotě:* toho dne.

2. *učenníkovi,* t. Janovi miláčkovi Páně.

4. *druhý:* jiný. — *prvé,* Ř. první.

5. *nachýliv se,* t. jakož proto, aby tam pohleděl,

ráž byla na hlavě jeho, ne s prostěradly
položenou, ale obzvláštně svinutou na je-
8 dnom místě. * Potom všel i ten druhý
učenník, kterýž byl prvé přišel k hrobu,
9 i uzřel a uvěřil: * nebo ještě neznali pís-
10 ma, že měl Kristus zmrtvých vstáti. * I
odešli zase ti učenníci tam, kdež prvé byli.
11 * Ale Maria stála u hrobu vně plačíc. A
když plakala, naklonila se a nahlédla do
12 hrobu * a uzřela dva anděly v bílé rouše
sedící, jednoho v hlavách a druhého v no-
hách tu, kdež bylo položeno tělo Ježíšovo.
13 * Kteřížto řekli jí: Ženo, co pláčeš? I dí
jim: Protože vzali Pána mého a nevím,
14 kde ho položili. * To když řekla, obrátila
se zpátkem a uzřela Ježíše, an stojí; ale
15 nevěděla, by Ježíš byl. * Dí jí Ježíš: Ženo,
co pláčeš? Koho hledáš? Ona domnívajíc
se, žeby zahradník byl, řekla jemu: Pane,
vzal-lis ty jej, pověz mi, kdes jej položil,
16 ať já jej vezmu. * Řekl jí Ježís: Maria!
Obrátivši se ona řekla jemu: Rabboni
(jenž se vykládá: Mistře)! * Dí jí Ježíš: 17
Nedotýkejž se mne; neb jsem ještě ne-
vstoupil k Otci svému; ale jdiž k bratřím
mým a pověz jim: Vstupuji k Otci svému
a k Otci vašemu, k Bohu svému a k Bohu
vašemu. * I přišla Maria Magdalena zvě- 18
stujíc učenníkům, žeby viděla Pána a že
jí to pověděl. * Když pak byl večer toho dne, 19
kterýž jest první po sobotě, a dvéře byly
zavříny tu, kdež byli učenníci shromáž-
děni pro strach židovský, přišel Ježíš, a
stál u prostřed a řekl jim: Pokoj vám!
* A to pověděv ukázal jim ruce i bok 20
svůj, i zradovali se učenníci vidouce Pána.
* Tedy řekl jim Ježíš opět: Pokoj vám! 21
Jakož mne poslal Otec, tak i já posýlám
vás. * A to pověděv dechl a řekl jim: 22
Přijměte Ducha svatého. * Kterýmžkoli 23
odpustili byste hříchy, odpouštějíť se jim:
a kterýmžkoli zadrželi byste je, zadržányť

tak i proto, že tak hrob Páně byl udělaný, aby do něho stoje pohleděti nemohl.

6. *složená:* skladená.

8. *uvěřil,* t. buď že jest Pán ukraden, jakž Maria pravila, pročež se dokládá, že ještě písma neznali; buď že se počal v tom utvrzovati, že Pán zmrtvých vstal.

10. *učenníci,* t. Petr a Jan. — *tam* etc.: k svým. Ř. k sobě, t. domů, kdež prvé byli.

11. *vně,* t. před tou jeskyní, v níž byl udělán hrob.

12. *v hlavách,* t. kdež Pán hlavou ležel. Podobně Gen. 47, 31. — *v nohách,* t. kdež byl Pán nohama položen. Byli pak dva andělé v hrobě Kristově, a hrobu toho jako hlídali, aby tím potupnou smrt Kristovu oslavili. Nicť pak tento evangelista proti svatému Matoušovi nepíše, kterýž o jednom toliko andělu zmínku činí. Nebo on toliko toho připomíná, kterýž mluvil a sobě poselství poručené spravoval, druhého pak jemu přidaného mlčením pominul. Viz Mat. 28, 2. — *bylo:* leželo.

13. *co:* proč. — *Pána,* t. tělo Pána mého.

15. *vzal-lis:* odnesl-lis.

17. *mne.* Jakoby řekl: Aj již jsi u víře o mém vzkříšení utvrzena; avšak poněvadž ještě tím smyslem jsi opojena, že já již tělesně v slávě na světě budu, i vás hned sebou do té slávy přijmu: věziž tedy, že, ačkoli jsem umřel i zmrtvých vstal, však nebudu s vámi vyvolenými svými tělesně zde zůstávati, nohou dotýkání neb umývání a jiných pohodlí potřebovati, ani zde tělesné vítězství slaviti a kralovati; ale na nebesa vstoupím a tam do skonání světa zůstanu, pro vás pak časem svým přijdu. — *k bratřím,* t. k učenníkům, kteréž tu Pán svými bratřími nazývá, jakož proto, že jim věřícím také tu moc dal, aby synové boží byli (výš 1, 12.); tak i proto, že on prvorozený byl zmrtvých mezi mnohými bratřími. Řím 8, 29. Kol. 1, 18. Naplnilo se tu povědění z Žal. 21, 23. — *Vstupuji,* t. v kratičkém čase k němu vstoupím. A protož poněvadž to ještě pozůstává, abych z potřeby vašeho spasení do nebe vstoupil a tam do skonání světa byl, tedy se mou tělesnou přítomností na světě netěšte; ale raději z toho se těšte, že v krátkém čase do nebe k Otci svému půjdu a tam vám užitečnější nežli na světě budu. Nebo ačkoli Pán nehned, ale teprv čtyřicátého dne po svém vzkříšení vstoupil na nebe (Skut. 1, 3.); avšak o věci budoucí jako přítomné pro jistotu její mluviti ráčí; viz pravidlo 9. na proroky. Podob. výš 10, 15. — *vašemu,* t. k tomu, kterýž vaším jako mým jest Bohem, jelikož jsem já vaší hlavou a vy údové moji.

19. *po sobotě:* v těhodnu, t. v neděli. — *židovský,* t. obávajíce se Židů, viz výš 19, 38. — *stál,* t. svou mocí božskou sobě to spůsobil, aby tělo jeho svaté a pravé skrze dvéře zázračně mezi učenníky přijíti mohlo.

21. *vás,* t. s touž mocí a k témuž cíli, k jakémuž jsem já s strany služebného kněžství byl poslán, (Luk. 4, 18. 19.), t. abyste evangelium mé kázali (Mat. 28, 19.) a lidem duchovně slepým oči vnitřní jejich otvírali, svátostmi jim přisluhovali a tak od temnosti k světlu je obraceli a od ďábla k Bohu přivozovali. (Skut. 26, 18., viz výš 17, 18.)

22. *dechl,* t. jakž svatý Augustin smyslí (de Trin. lib. 4, c. 20.), ne žeby to dchnutí Duch svatý aneb dar jeho býti měl, ale že tím zevnitřním znamením smyslům těla chopitelným a čitelným Ducha svatého jako jinde holubicí (Mat. 3, 16.), větrem (výš 3, 8. Skut. 2, 2.) vyznamenal, a to, že netoliko od Otce ale i od něho dáván Duch svatý bývá, patrně ukázal.

23. *Kterýmžkoli:* kterýchžkoli, t. komuž byste koli z věřících a kajících ode mne hříchů odpuštění zvěstovali. Čehož příklad viz II. Král. 12. 13. Skut. 13, 38. Nebo sic sám Bůh hříchy odpouští (Isai 43, 25., Mar. 2, 7.), služebníci pak to lidem na místě božím zvěstují. — *jim,* t. tak jest to jisté, jakoby sám Bůh tělesně přijda v uši jejich to mluvil. — *zadrželi,* t. komuž byste koli z nekajících to osvědčili, že jemu Bůh hříchy zadržuje a k budoucímu trestání jako v pytlíku zapečetěné odkládá. Job. 14, 17. Nebo samého Boha věc jest hříchy zadržovati i pro ně trestati; avšak poněvadž skrze služebníky v tom se osvědčuje tou příčinou, aby nařízení své ctil, také to služebníkům přivlastňuje, že oni hříchy zadržují a pro ně lidi od jeho milosti božské zahánějí (Jer. 15, 1.) i z rozkoší vytrhujíce v bídy vydávají. Ezech. 42, 6.

24 jsou. * Tomáš pak jeden ze dvanácti, jenž
sloul Didymus, nebyl s nimi, když byl při-
25 šel Ježíš. * I řekli jemu jiní učenníci:
Viděli jsme Pána. Ale on řekl jim: Leč
uzřím v rukou jeho bodení hřebů a vpu-
stím prst svůj v místo hřebů a ruku svou
26 vložím v bok jeho, nikoli neuvěřím. * A
po osmi dnech opět učenníci jeho byli
vnitř a Tomáš s nimi. Přišel Ježíš a dvéře
byly zavříny, i stál uprostřed a řekl: Po-
27 koj vám! * Potom řekl Tomášovi: Vložiž
prst svůj sem a viz ruce mé, a vztáhni
ruku svou a vpusť v bok můj a nebudiž
nevěřící, ale věřící. * I odpověděl Tomáš 28
a řekl jemu: Pane můj a Bože můj! * Dí 29
jemu Ježíš: Žes mne viděl, Tomáši, uvě-
řil jsi: blahoslavení, kteříž neviděli a uvě-
řili. * Mnohé zajisté i jiné divy činil Je- 30
žíš před obličejem učenníků svých, kteříž
nejsou zapsáni v knize této; * ale tito za- 31
psáni jsou, abyste věřili, že Ježíš jest Kri-
stus Syn boží, a abyste věříce život věčný
měli ve jmenu jeho.

Hlava 21.

2) U moře vyjevil se Pán *a)* zázrakem jedním i druhým, *b)* promlouváním o Petrovi i o Janovi. Ten vyznal, že *α*) tyto věci pravé jsou, *β*) mnohem víceji Pán činil než poznamenáno.

Potom zjevil se opět Ježíš učenníkům
u moře Tiberiadského. Zjevil se pak takto:
2 * Byli spolu Šimon Petr a Tomáš, jenž
sloul Didymus, a Natanael, jenž byl z Kany
Galilejské, a synové Zebedeovi a jiní z učen-
3 níků jeho dva. * Dí jim Šimon Petr: Pů-
jdu ryb lovit. Řekli jemu: Půjdeme i my
s tebou. I šli a vstoupili na lodí hned: a
4 té noci nic nepopadli. * A když bylo již
ráno, stál Ježíš na břehu: nevěděli však
5 učenníci, by Ježíš byl. * Tedy dí jim Je-
žíš: Dítky, máte-li jakou krmičku? Od-
6 pověděli jemu: Nemáme. * On pak řekl
jim: Zavrztež síť na pravou stranu lodí a
naleznete. I zavrhli a hned nemohli tá-
7 hnouti pro množství ryb. * I řekl učen-
ník ten, kteréhož miloval Ježíš, Petrovi:
Pán jest! A Šimon Petr, jakž uslyšel, že Pán
jest, opásal se po košili (nebo byl nah) a
pustil se do moře. * Jiní také učenníci na 8
lodí připlavili se (nebo nedaleko byli od
břehu, asi okolo dvou set loket) táhnouce
tu síť plnou ryb. * A jakž vystoupili na 9
břeh, uzřeli řeřavé uhlí a rybu svrchu po-
loženou a chléb. * Řekl jim Ježíš: Přine- 10
ste ryb, kterýchž jste nalapali nyní. * Vstou- 11
pil pak Šimon Petr a vytáhl síť na zemi
plnou ryb velikých, jichž bylo sto pade-
sáte a tři: a ačkoli jich tak mnoho bylo,
však neztrhala se síť. * Řekl jim Ježíš: 12
Pojďte, obědujte! Žádný pak z učenníků
nesměl se ho otázati: Ty kdo jsi? vě-

---

24. *Didymus*, t. blíženec.
26. *vnitř*, t. v tom domě, kdež prvé byli zavříni. Výš v. 19. — *zavříny*, t. tehdáž přišel, když dvéře byly zavříny. Viz výš v. 19.
27. *věřící*: věrný.
28. *Pane*, t. netoliko podlé toho, že jsi mne stvořil, ale také jako i jiné věrné své sobě draze koupil a mocně dobyl. Skut. 20, 28. I. Kor. 6, 20. — *Bože*, t. jakož podlé toho, žes mne stvořil, tak také, že jsi mým jako i jiných vyvolených svých Bohem milostivým býti zaslíbil. Jer. 31, 33.
29. *viděl*, t. z mrtvých vzkříšeného. — *uvěřil jsi*, t. tomu, že jsem já zmrtvých vstal.
30. *učenníků*, t. po svém vzkříšení k utvrzení jich u víře. — *zapsáni*, t. proto, že ti připomenutí dostateční jsou k ujištění Páně vzkříšení a světby jiných hoden nebyl. Níž 21, 25. — *v knize:* v knihách těchto.
31. *ve jmenu*, t. pro Krista, skrze Krista a k slávě Kristově, a krátce proto, že jsme Kristu od Otce nebeského dáni i věrou v něho obdařeni (výš 6, 40.), tak jakž písma svatá v něm samém hříchů odpuštění i život věčný býti ukazují. Skut. 4, 12. I. Jan. 2, 12.
1. *Tiberiadského*, t. v Galilei, jakž jim tam byl se sjíti poručil a o tom, že se tam s nimi shledá, předpověděl. (Mar. 16, 7.)
3. *lovit*: jdu na ryby. — *na lodí*, t. na Petrovu, kterýž pravil, že jde na ryby. — *nepopadli*, t. božím řízením, aby tak k dalšímu skutku nastrojeni byli; a my všickni, abychom práci daremnou bez božího požehnání býti viděli. Žlm. 126, 1. Agg. 1, 6. Viz podobně Luk. 5, 5.
5. *krmičku*: rybičku.
6. *Zavrztež*: pusťte. — *ryb*: viz Luk. 5, 7.
7. *ten*, t. Jan evangelista. — *Pán jest*, t. po tom skutku Pána poznal a Petrovi jej v známost uvedl. — *opásal*, J. obestřel se sukní. — *košili*, t. jakož pro stud, tak také aby volněji plovati mohl.
8. *od břehu*: od země jen asi etc.
9. *položenou*, t. zázračně ode Pána, prvé nežli se oni navrátili z práce, připravenou pro ukázaní toho, že poslušní hlasu jeho a věrně pracující nebudou míti nedostatku škodlivého. Viz toho příklad Exod. 34, 28. III. Král. 19, 8. Luk. 22, 35. etc.
10. *kterýchž*, t. jakož proto, abyste patrně viděti mohli, žeť vás nemámím, ale v pravdě jsem to spůsobil, abyste ryb pravých nalapali; tak i proto, abyste ty ryby snáze sčísti mohli a jak se tu divný zázrak stal, očitě viděli a potom, když vás rybáře lidí učiním (Luk. 4, 10.), ke mně je obraceli.
11. *vytáhl*, t. s jinými tovaryši svými. — *síť*, t. zázračně mocí Kristovou jsouci utvrzena.
13. *vzal* etc. t. podlé svého obyčeje vezma jej nad ním dobrořečil; výš 6, 11. Protož i oni učenníci dva po takovém lámání chleba jej poznali.

13 douce, že Pán jest. * I přišel Ježíš a vzal
14 ten chléb a dával jim, i rybu též. * To
již po třetí ukázal se Ježíš učenníkům
svým vstav zmrtvých.
15 A když poobědvali, řekl Ježíš Šimonovi Petrovi: Šimone, synu Jonášův, miluješ-li mne více nežli tito? Řekl jemu: Ovšem Pane, ty víš, že tě miluji. Dí jemu:
16 Pasiž beránky mé! * Řekl jemu opět po
druhé: Šimone Jonášův, miluješ-li mne?
Řekl jemu: Ovšem Pane, ty víš, že tě mi-
17 luji. Dí jemu: Pasiž ovce mé. * Řekl je-
mu po třetí: Šimone Jonášův, miluješ-li mne? I zarmoutil se Petr, protože jemu řekl po třetí: Miluješ-li mne? A odpověděl jemu: Pane, ty znáš všecko, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu Ježíš: Pasiž ovce mé!
18 * Amen, amen pravím tobě: Když jsi byl mladší, opasovals se a chodíval jsi, kams chtěl: ale když se sstaráš, ztáhneš ruce své a jiný tě opáše a povede, kamžby ty
19 nechtěl. * To pak pověděl znamenaje, kte-
rouby smrtí měl oslaviti Boha. A to po-
věděv řekl jemu: Pojď za mnou. * I obrá- 20
tiv se Petr uzřel toho učenníka, kteréhož miloval Ježíš, an jde za ním, kterýž i odpočíval za večeří na prsou jeho a byl řekl: Pane, kdo jest ten, kterýž tě zradí?
* Toho viděv Petr dí Ježíšovi: Pane, co 21
pak tento? * Řekl jemu Ježíš: Chci-li ho 22
nechati, dokudž nepřijdu, co tobě potom?
Ty pojď za mnou. * I vyšla řeč ta mezi 23
bratří, žeby učenník ten neměl umříti. Ale neřekl byl jemu Ježíš: žeby neměl umříti; ale řekl: Chci-li ho nechati, dokudž nepři-
jdu, co tobě potom? * Toť jest učenník 24
ten, kterýž svědectví vydává o těchto věcech a napsal toto, a víme, že pravé jest
svědectví jeho. * Jestiť pak i jiných mnoho 25
věcí, kteréž činil Ježíš, kteréž, kdyby měly všecky každá obzvláštně psány býti, mám za to, žeby ten svět nemohl přijíti těch knih, kteréžby napsány byly. Amen.

Luk. 24, 35. Tím pak ukázal, že my z štědrých jeho rukou všecky dary i tělesné béřeme a jich s díků činěním užívati máme. I. Tim 4, 4.

14. *po třetí,* t. třetí den v rozdílném čase; nebo jisté jest, že hned prvního dne více než třikrát Pán se zjeviti ráčil. Protož tak svatému Janovi rozumíno býti má, že o trojím rozdílném dni neb čase píše a kolikrátkoli se Pán kterého dne zjevil, to za jedno ukázaní počítá. Jako prvního dne zjevil se Marii Magdaleně (výš 20, 15. 16.), dvěma jdoucím do Emaus (Luk. 24, 34.) a desíti učenníkům spolu shromážděným (výš 20, 19. Luk. 24, 36.). Druhé zjevení praví Jan býti po osmi dnech, kdežto Pán Tomáše napraviti ráčil; výš 20, 24. Třetí pak zjevení bylo to, o němž teď evangelista zmínku činí.

15. *tito,* t. jakž se tím velice honosil právě, že svou duši za mne položíš, ježto toho žádný z jiných učenníků neučinil; viz výš 13, 38. Tu Pán, ač Petra nad jiné vystavuje, někdejší jeho vysokomyslnost mu ku paměti přivozuje. — *Pasiž,* t. učení jim čisté předkládej; od nečistého a od hříchu je vystříhej. Skut. 20, 28. I. Petr 5, 2. — *beránky,* t. lidi jako beránky ještě mdlé.

16. *ovce,* t. lidi již v dobrém prospívající a jako k dokonalosti se nesoucí.

17. *po třetí,* t. jakž spravedlivé bylo za troje zapření učiniti troje vyznání, aby tak o svém hříchu odpuštění a zase k úřadu apoštolskému uvedení nepochyboval a pracemi jeho svatými žádný nepohrdal, k nim jej Pán po třikrát potvrzoval. — *znáš:* všecko víš.

18. *opasovals se,* t. jakž obyčej byl v těch krajinách, aby ti, kteříž na cestu šli, svůj oděv dlouhý přepasovali a tak volněji cestou jíti mohli. Na ten způsob Pán hledě dalšími slovy naráží na to, že ne nějakým pasem ale řetězem bude svatý Petr přepásán a svázán. — *ruce,* t. katu jich podávaje, aby je svázal. — *jiný,* t. kat. — *opáše,* t. tě sváže. Jakoby Pán řekl: Milý Petře, bývals sobě někdy volen a chodils kamž chtěl; ale přijde ten čas, že po tvých úsilných pracech nic tvých šedin nešetříce ne pasem, ale provazy a řetězi tě sváží neb pouty ukují. — *povede:* ponese, poveze t. k smrti ohavné. — *nechtěl,* t. ačkoliv jsi hotov pro jmeno mé všecko učiniti, však když budeš míti pro mne umříti, s velikým to křížem tělu zkaženému půjde. Nemíníť pak toho Pán, žeby svatý Petr pro něj bezděk měl hrdla nasaditi, ale to ukazuje, což jinde pověděl, že duch jest hotov, ale tělo nemocno. Mat. 26, 41.

19. *smrtí,* t. že smrtí neobecnou, ale mučennickou se světa sejde. — *Boha.* Ne nějaká tedy lehkost a potupa Bohu z smrti jeho, ale sláva, jako i z jiných věrných (Žlm 115, 15.) veliká pošla; a to v tom: 1. že sobě života pro něho vynaložiti nevážil; 2. že učení boží smrtí jeho utvrzeno bylo.

20. *učenníka,* t. Jana evangelistu. — *odpočíval,* t. nachýlil se ku Kristu Pánu tiše se na toho zrádce dotazuje. — *za večeří,* t. za poslední Kristovou večeří. Výš 13, 2. 23. — *zradí:* zrazuje.

21. *tento,* t. co se pak s tímto díti, neb co on pro jmeno tvé trpěti bude?

22. *nechati,* t. živého, aby nikdy neumíral. — *nepřijdu,* t. k soudu poslednímu. — *potom:* do toho. — *za mnou,* t. k čemu tě povolávám, to věrně konej, a co na tě útrpného vzkládám, trpělivě podnikej; o jiného pak mimo své povolání nic se nestarej a tak v soudy boží nestižitelné všetečně nesahej.

23. *řeč:* pověst ta. — *dokudž:* až přijdu.

24. *jeho.* Jakoby řekl: Nic se toho nebojím, aby mne někdo spravedlivě mohl nařknouti, že jsem psal věci nepravé; neboť vím, anobrž všickni víme, kteříž jsme Pána znali, slýchali a na jeho skutky hledívali, že to kázal i činil, což jsem já tuto věrně a upřímně napsal. Podobně I. Jan 1, 1., II. Petr 1, 16.

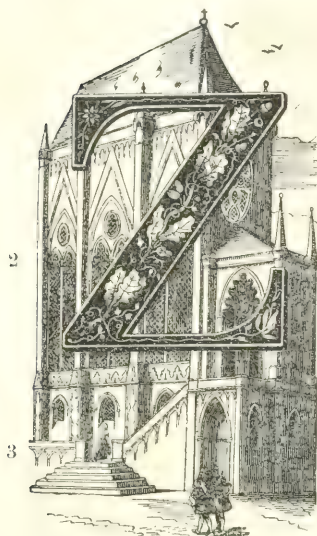
25. *žeby* etc.: žeby se na světě nemohly změstknati ty knihy. Nadsazené mluvení a však pravé. Nebo kdož jest tak důmyslný a písař hbitý, aby důstojnost Kristovu mohl stihnouti a užitky v jeho pracech složené, počna od své mladosti do svých šedin, dostatečně vypsati.

Skutkové sv. Apoštolů.

Kniha tato (jakž sám nápis její ukazuje) vypravuje nám o skutcích svatých apoštolů *A. všechněch vůbec*, kteříž sbory Páně zde i onde zvlášť jerusalemský vzdělali. Při čemž hodné jest pozastaviti se při vzdělání sboru jerusalemského a povážiti obzvláštně I. *osob*, 1. *z nichž byl ten sbor shromážděn* a vzdělán, jak jich bylo mnoho a jak pobožní. Při čemž se dotýká i času, v němž jest vzdělán, a některých toho sboru příběhů (hl. 1.). 2. *Skrze něž byl ten sbor vzdělán.* Z těch pak osob některé přisluhovaly věcmi *a) duchovními*, to jest slovem a svátostmi, a ti byli apoštolové, jejichž před oči naše staví *α. dary Ducha svatého* na den letnic jim od Boha dané (hl. 2.); *β. práci věrnou*, jako jest: zázračné uzdravení chromého skrze svatého Petra a za tou příčinou učiněné od něho kázaní, v kterémž všecku čest toho uzdravení připisuje Kristu Pánu (hl. 3.); *γ. protivenství* a) Petrovo a Janovo (hl. 4.), b) všechněch apoštolů (hl. 5.). *b) Tělesnými* aneb časnými, a ti byli jahnové. Tu pak vypsáno jest o *α) všechněch společně*, totiž: proč, jak, kteří a od koho jsou vyvoleni. Při čemž se zmínka slavná činí o dařích svatého Štěpána a od něho jich užívání (hl. 6.). *β) Dvou obzvláštně*, totiž o a) *Štěpánovi* a jeho smrti (hl. 7.), b) *Filipovi*, kterýž sbor samařský vzdělal a komorníka královny Kandace získal (hl. 8.). II. *Protivenství* na ten sbor neb církev prvotní přišlého, kteréž vypsáno jest s počátku hl. 9. *B. Některých ze jmena*, totiž svatého I. *Petra*, jehož se vypisuje: 1. *zázrak dvůj*, totiž uzdravení Eneáše a vzkříšení Tabity (hl. 9.). 2. *Učení*, kteréhož *a) předkládal* díl nemalý pohanům, totiž Korneliovi setníkovi, jejž i se vším domem jeho získal (hl. 10.); *b) zastával* před soudy všetečnými některých židů. Při čemž vypsáno jest k témuž cíli o vzdělání sboru antiochenského, aby známé bylo, že čisté učení tak dobře ku pohanům jako k židům přináleží (hl. 11.). 3. *Běh života* s částky žalostný, když se do vězení dostal, před jehož vězením svatý Jakub bratr Janův jest sťat; s částky potěšený, když z toho vězení skrze anděla jest vysvobozen. Za čímž šla smrt Herodesova hrozná (hl. 12.). II. *Pavla*, o jehož se vypravuje: 1. *povolání k apoštolství* neb poslání i vůbec ke všechněm (hl. 9.) i obzvláštně ku pohanům (hl. 13.); 2. *cestách čtyřech: první s Barnabášem;* a ta jeho cesta dělí se na *a) vypravení se jeho* zase do Antiochie. Při čemž se dotýká stavuňku jeho v Selevcii, Cypru, Panfilii a v Antiochii Pisidické etc. (hl. 13.). *b) Navrácení se jeho* zase do Antiochie Syrské; kteréžto však jeho se navrácení předešli stavuňkové v Ikonii a Lystře etc. (hl. 14.). *Druhá se Silou.* Ta pak cesta jeho také rozdělena býti může na jeho *a) odchod* do Jerusalema na apoštolský sněm (hl. 15.); *b) dostání se* do *α. Asie*, a v té zemi ze jmena do města Lystry a Troady; k čemuž také přináležejí jeho pobytí v městě Filipis (hl. 16.); *β. Řecké země*, a zejmena do Tessaloniky, Beroy i do Athen (hl. 17.); *c) navrácení se jeho* z té cesty, kteréžto však jeho se navrácení předešlo jeho pobytí v Korintu a Efesu (hl. 18.). *Třetí cesta* jeho byla, na kterouž se vypravil nejvíce *za příčinou Efesských*; při kteréžto cestě vypsáno jest to, *a. odkud šel* a pracovati začal (hl. 18, od 23. verše.); *b. kudy* aneb skrze která místa šel a kde na čas se pozastavil *α. odcházeje*, a tu se pokládá byt jeho v Efesu za dvě léta (hl. 19.); *β. navraceje se*, tu pak nejpřednější jeho stavuňk byl v Miletu (hl. 20.); *c. kam šel*, do *α. Jerusalema*, kdežto v ten čas práci největší o to měl, aby Židy spokojil a. *skutkem*, totiž pod zámyslem slibu (hl. 21.), b. *řečí* učiněnou k aa. *obecnému lidu* (hl. 22.), bb. *duchovním lidem* a soudcům (hl. 23.); *β. Cesarey*, kdežto rozepři měl před a. *setníkem* aa. *Felixem* (hl. 24.), bb. *Festem* (hl. 25.), b. *králem Agrippau* (hl. 26.). *Čtvrtá jeho cesta* byla *do Říma*, kdežto se pokládá svatého Pavla *a. cestou pracování* (hl. 27.), *b. na místo se dostání* (hl. 28.)

Hlava 1.

Svatý Lukáš 1) po předmluvě, kteráž jest důvodem jemu uctivosti k čtenáři a pilnosti v práci svaté, 2) vypisuje práce apoštolů konané. A. Před vstoupením Páně nad nebesa vzal apoštoly k cvičení jich *a)* za čtyřidceti dnů *b)* o království svém *c)* pro nemalé jejich nedostatky, z nichž je vyvodí a v smyslu pravém dílem Ducha svatého postavuje. *B. Při* svém pak na nebesa *vstupování* zázračném a viditelném k napomenutí jich poslal jim anděly, aby je o Pánu dobře smýšleti naučili. *C.* Tak *po vstoupení* Pána svého apoštolé v práce vešli a tyť pošly: I. *před sesláním Ducha* svatého. 1) S Olivetu domů se sšedše na modlitbách společně trvali 2) a o vyplnění počtu k úřadu apoštolskému povolaných *a)* písmem svatým se napomenuli, *b)* dvě osobě obravše před Pánem s modlitbou je postavili, *c)* Matěje losem od Pána za apoštola ukázaného vděčně přijali.

ajisté první
knihu sepsalť jsem,
ó Teofile! o všech
věcech, kteréž za-
čal Ježíš i činiti
2 i učiti, * až do
toho dne, v kte-
rémžto, dav přiká-
zaní apoštolům,
kteréž byl skrze
Ducha svatého vy-
volil, vzhůru vzat
3 jest: * kterýmžto
i zjevoval sebe sa-
mého živého po
svém umučení ve
mnohých jistých důvodech, za čtyřidceti
dnů ukazuje se jim a mluvě o království
4 božím. * A shromáždiv je přikázal jim,
aby z Jerusalema neodcházeli; ale aby oče-
kávali zaslíbení Otcova, o kterémž jste prý
5 slyšeli ode mne. * Nebo Jan zajisté křtil
vodou; ale vy pokřtěni budete Duchem
6 svatým po nemnohých těchto dnech. * Oni
pak sesedše se otázali se ho řkouce: Pane,
v tomto-li čase napravíš království israel-
ské? * I řekl jim: Neníť vaše věc znáti 7
časy aneb příhodnosti časů, kteréžto Otec
v moci své položil; * ale přijměte moc 8
Ducha svatého přicházejícího na vás a bu-
dete mi svědkové i v Jerusalemě, i ve všem
Judstvě, i v Samaří, a až do posledních kon-
čin země. * A to pověděv, ani na to hledí, 9
vzhůru vyzdvižen jest, a oblak vzal jej od
očí jejich. * A když za ním v nebe jdou- 10
cím pilně hleděli, aj, dva muži postavili
se podlé nich v rouše bílém * a řekli: 11
Muži Galilejští, co stojíte hledíce do nebe?
Tento Ježíš, kterýž vzhůru vzat jest od
vás do nebe, takť přijde, jakž jste spatřili
způsob jeho jdoucího do nebe.
Tehdy návrátili se do Jerusalema od 12
hory, jenž slove Olivetská, kteráž jest
blízko Jerusalema, vzdálí cesty jednoho
dne sobotního. * A když přišli domů, vstou- 13
pili do vrchního příbytku domu, kdež pře-
bývali, i Petr i Jakub, i Jan a Ondřej,
Filip a Tomáš, Bartoloměj a Matouš, Ja-
kub Alfeův a Šimon Zelotes a Juda bratr
Jakubův. * Ti všickni trvali jednomyslně 14
na modlitbě a pokorné prosbě s ženami a
s Marií matkou Ježíšovou i s bratřími jeho.
* V těch pak dnech povstav Petr u pro- 15
střed učenníků řekl (a byl zástup lidí
spolu shromážděných okolo sta a dvadcíti):
* Muži bratří! Musilo se naplniti písmo 16
to, kteréž předpověděl Duch svatý skrze

1. *sepsalť*: udělal. Jakoby řekl: V první své knize, t. v svém evangelium vypsal jsem to s pilností, co Kristus Pán osobně a tělesně na světě přebývaje činil i trpěl; již pak v knize této psáti budu o tom, co po svém oslavení a na nebe vstoupení skrze apoštoly konati a jak své království rozšiřovati ráčil. — *Teofile*: viz v předmluvě na svatého Lukáše v. 3.

3. *zjevoval*: postavil. — *důvodech*, t. 1) kázaní jim čině i v smrtelném těle činěná jim připomínaje. Luk. 24, 44. 2) Těla svého jim se dotýkati a je makati rozkazuje. Luk. 24, 39. 3) Před nimi i s nimi pokrmu a nápoje užívaje. Níž 10, 41. Luk. 24, 41. — *za*: po.

4. *Otcova*, t. Ducha svatého, jehož Otec nebeský skrze proroky i skrze svého Syna zaslibovati ráčil. Joel. 2, 28. Jan 7, 38. i jinde.

6. *v tomtoli*: již-li. — *napravíš*: vyzdvihneš, spravíš.

7. *příhodnosti*: vyměření časů, cíle.

9. *ani na to* etc: tu hned před očima jejich. — *vyzdvižen*: vyzdvihl se.

11. *do nebe*, t. proč se odchodu Kristovu často vám předpovídanému divíte? A proč raději Ducha svatého, kterýž s vámi vždycky zůstane (Jan 14, 16.), s radostí neočekáváte a toho, že Pán zde s vámi tělesně nebude, až i k soudu přijde, nechápáte?

13. *přebývali*: měli obydlí, zůstávali, bývali. Připomínajíť se pak tu jmena apoštolů pro ukázaní toho, že po svém pádu zase od Boha na milost jsou přijati a žádný z nich, kromě Jidáše, nepřišel na zahynutí (Jan 17, 12.). Ano i pro ukázaní toho, kteří jsou svědkové ti, jimž pod zbavením milosti boží věřiti sluší.

14. *prosbě* neb žádosti. — *s ženami*: s manželkami. — *bratřími*, t. s příbuznými jeho. Mat. 13, 55.

15. *zástup* etc., Ř. zástup jmen. — *spolu*: pospolu na témž místě.

16. *písmo.* Ačkoli Jidáš jakož i Herodes a Pont-

ústa Davidova o Jidášovi, kterýž byl
17 vůdce těch, jenž jímali Ježíše, * nebo byl
přičtěn k nám a byl došel losu přisluho-
18 vání tohoto. * Ten zajisté obdržel pole ze
mzdy nepravosti; a oběsiv se rozpukl se
na dvé, i vykydla se všecka střeva jeho.
19 * A to známé jest učiněno všechněm pře-
bývajícím v Jerusalemě; tak že jest na-
zváno pole to vlastním jazykem jejich
20 Hakeldama, to jest pole krve. * Psáno jest
zajisté v knihách Žalmů: Budiž příbytek
jeho pustý a nebuď, kdoby přebýval v
něm. A opět: Biskupství jeho vezmi jiný.
21 * Protož musíť to býti, aby jeden z těch
mužů, kteříž s námi bývali po všecken
čas, v němž přebýval mezi námi Pán Je-
žíš, * počav od křtu Janova až do dne 22
toho, v kterémžto vzhůru vzat jest od nás,
byl svědkem spolu s námi vzkříšení jeho.
* Tedy postavili dva, Josefa, jenž sloul 23
Barsabáš, kterýž měl příjmí Spravedlivý,
a Matěje. * A modlíce se řekli: Ty Pane, 24
všech srdcí zpytateli! ukažiž, kteréhož
jsi vyvolil z těchto dvou, * aby přijal los 25
přisluhování tohoto a apoštolství, z něhož
vypadl Jidáš, aby odšel na místo své.
* I dali jim losy: spadl pak los na Ma- 26
těje; i připojen jest ze společného snešení
k jedenácti apoštolům.

Hlava 2.

II. *Při seslání* Ducha svatého byli apoštolé 1) vděčni darů seslaných, 2) pilni u vypravování díla božího, kteréž se nachází i *a)* při nich, že Pán je *α.* tím darem podlé proroctví dávního obdařil, *β.* podlé jiných zázraků očitých za svědky příští svého vystavil a. na osvědčení bezbožným, b. ku potěšení věřícím, *b)* k jiným skrze služebnost apoštolů svatých dílo Ducha svatého patří, pro *α.* obvinění všech z hříchů, *β.* zachování kajících v Kristu. III. *Po seslání* Ducha svatého obcování apoštolů jaké bylo, v dvojím dílu vypsal evangelista. V *prvním* pokládá v obecenství společnou práci; v *druhém* pak zvlášt ních osob k tomu Duchem svatým obzvláštně obraných. — V obecenství vidíme pěkný vzrůst církve - vzbuzená proti církvi pohoršení. *A.* Církve svaté vzrůst se seznává z 1) jejího od bezbožných se oddělení, 2) věřících *a)* k nuzným dobročinnosti *b)* a k službám svatým ochotnosti, 3) Páně štědré pomoci.

A když přišel den padesátý, byli
všickni spolu jednomyslně na jednom mí-
2 stě. * I stal se rychle zvuk s nebe jako
valícího se větru prudkého a naplnil vše-
3 cken dům, kdež seděli. * I ukázali se jim
rozdělení jazykové, jako oheň, kterýžto
posadil se na každém z nich. * I napl- 4
něni jsou všickni Duchem svatým a po-
čali mluviti jinými jazyky, jakž ten Duch
svatý dával jim vymlouvati. * Byli pak v 5
Jerusalemě přebývající Židé, muži nábožní,
ze všelikého národu, kterýž pod nebem

ský Pilat (níž 4, 28.), ano i lid israelský (níž 2, 23.) naplnil to, což Bůh předuložil; avšak nikoli vymluven býti nemůže. Nebo toho jemu Bůh učiniti nerozkázal a on také ne pro posloužení vůli boží to činil, ale aby svou zlost vykonal a bezedné své lakomství nasytil. Podobně Jan 12, 38.

17. *přisluhování*: služebnictví, t. k úřadu apoštolskému řádně byl řízením božím jako nějakým losem přiveden.

18. *nepravosti*: ten dal příčinu Židům, aby dostali pole za ty peníze, kteréž byli dali za tu jeho zrádu nešlechetnou a nepravosti plnou. — *oběsiv se*, Ř. spadna po hlavě neb svěsiv hlavu, totiž jakýž způsob bývá viselců. Smyslit pak, že po svém oběšení Jidáš neb utrhl neb od někoho byv shozen dolů po hlavě na dvé se rozrazil.

21. *přebýval*, Ř. vcházel i vycházel, t. úřad svého poselství konal. Viz Deut. 31, 2., I. Par. 27, 1. II. Par. 1, 10.

25. *přisluhování*, t. aby v díle Páně byl spolu pomocníkem a tovaryšem. — *vypadl*: vykročil, vystoupil. — *místo*, t. do pekla na místo sobě od Boha připravené; podlé čehož jest synem zatracení nazván. Jan 17, 12.

26. *losy*: dvojí jsou losové: Jedni neřádní a od Boha zapověděni, jichž lidé z všetečnosti a proti vůli boží užívají. Deut. 18, 11. Druzí pak jsou náležití, jichž apoštolé tuto i jinde pobožní užívali; a tak proti vůli boží tuto nic nečinili. Viz Jos. 14, 2. Num. 33, 54.

1. *přišel*: se naplnilo dní padesáte, byli všickni, jednosvorně, t. padesátého dne od velikonoci, když nastala památka letnic, kteráž slove jinak památka téhodnů; protože po přeběhnutí od velikonoci sedmi téhodnů slavena byla. Exod. 34, 22. Deut. 16, 9

2. *rychle*: pojednou hřmot, t. k vyznamenání toho, že hřmot a zvuk čistého učení má se po světě rozjíti a jím církev vzdělávána býti. Řím. 10, 18. — *prudkého*: silného, t. k vyznamenání mocného díla Ducha svatého. — *seděli*. Avšak jakoby řekl, domu nezbořil, ani v něm přebývajících nezbil pro ukázaní toho, že jest rozdílné dílo Ducha svatého od díla ducha nečistého. Job. 1, 19.

3. *rozdělení*: zrozdělování. Tímž ukázáno, že rozličným jazykům budou apoštolé vyučeni a že rozličným národům evangelium svaté kázati budou. — *oheň*, t. k vymalování tím zevnitřním znamením toho, že Duch svatý bude při vyvolených zlé věci spalovati, srdce pak jejich rozněcovati. Totéž ukázáno i oním uhlem přiloženým k ústům Isaiášovým. Isai. 6, 7. — *kterýžto* t. ten oheň, neb raději Duch svatý. Níž v. 4.

4. *vymlouvati:* takovéž svědectví mají i proroci. II. Petr 1, 21.

5. *přebývající*, t. na ten čas.

6. *hlas*, t. když se o tom pověst roznesla aneb

6 jest. * A když se stal ten hlas, sešlo se
množství a užasli se toho, že je slyšel je-
den každý, ani mluví přirozeným jazykem
7 jeho. * I děsili se všickni a divili řkouce
jedni k druhým: Aj, zdaliž nejsou tito
8 všickni, kteříž mluví, galilejští? * A kte-
rak my je slyšíme jeden každý z nás mlu-
viti jazykem naším, v kterémž jsme se
9 zrodili? * Partští a Medští a Elamitští, a
kteříž přebýváme v Mesopotamii, v Ži-
dovstvě a v Kappadocii, v Pontu a v Asii,
10 * v Frygii a v Pamfilii, v Egyptě a v kra-
jinách Lybie, kteráž jest vedlé Cyrenu, a
11 příchozí Římané, * Židé, i v nově na víru
obrácení, Kretští a Arabští, slyšíme je, ani
12 mluví jazyky našimi veliké věci boží! * I
děsili se všickni a divili, jeden druhému
13 řkouce: I což toto bude! * Jiní pak po-
smívajíce se pravili: Mstem se zpili tito.
14 * A stoje Petr s jedenácti pozdvihl hlasu
svého a promluvil k nim: Muži Židé a
všickni, kteříž bydlíte v Jerusalemě, toto vám
známo buď a ušima pozorujte slov mých.
15 * Jistě nejsouť tito, jakož vy se domníváte,
zpilí, poněvadž jest teprv třetí hodina na
16 den: * ale totoť jest, což jest předpově-
17 díno skrze proroka Joele: * A budeť v po-
sledních dnech (dí Bůh), vyleji z Ducha
svého na všeliké tělo: a prorokovati bu-
dou synové vaši i dcery vaše, a mládenci
vaši vidění vídati budou, a starci vaši sny
míti budou. * A zajisté na služebníky 18
své a na služebnice své v těch dnech vy-
leji z Ducha svého a budou prorokovati:
* a ukáži zázraky na nebi svrchu a zna- 19
mení na zemi dole, krev a oheň a páru
dýmovou. * Slunce obrátí se v temnost a 20
měsíc v krev, prvé než přijde ten den
Páně veliký a zjevný. * A staneť se, 21
že každý, kdožkoli vzývalby jmeno Páně,
spasen bude. * Muži israelští, slyšte slo- 22
va tato: Ježíše toho Nazaretského, muže
od Boha zveličeného mezi vámi mocmi a
zázraky a znameními, kteréž činil skrze
něho Bůh u prostřed vás, jakož i vy sa-
mi víte; * toho pravím vydaného z ulo- 23
žené rady a předzvědění božího vzavše a
skrze ruce nešlechetných ukřižovavše za-
mordovali jste. * Jehožto Bůh vzkřísil, zpro- 24
stiv ho bolestí smrti, jakož nebylo možné
jemu držánu býti od ní. * Nebo David 25
praví o něm: Spatřoval jsem Pána před
sebou vždycky; nebo jest mi po pravici,
abych se nepohnul: * protož rozveselilo 26
se srdce mé a zplésal jazyk můj: nýbrž
i tělo mé odpočine v naději: * nebo ne- 27
necháš duše mé v pekle; aniž dáš viděti
Svatému svému porušení. * Známé jsi mi 28
učinil cesty života a naplníš mne utěše-
ním před obličejem svým. * Muži, bratří! 29
sluší směle mluviti k vám o patriarchovi
Davidovi; že i umřel i pochován jest, i

---

když se stal ten zvuk s nebe. — *ani* etc.: mluvící. — *přirozeným*, t. vlastním.

11. *vnově*: proselyti, t. z pohanů k židovskému náboženství obrácení.

12. *divili*: nemohli porozuměti, co se děje. — *což* etc., Ř. což to chce býti.

13. *posmívajíce*: utrhajíce jim s posměchem.

15. *na den*. Zlatý tuto ještě věk byl, když aspoň studem se někteří vázali, aby se jinak, leč tajně a nočně neopíjeli (I. Tes. 5, 7.). Ale nyní pohříchu s oněmi, na něž Bůh naříká, ráno ku pití vstávají (Isai. 5, 11.) a čím lépe kteří pijáni neb mocihubové srkati a vyvažovati umějí, tím také od mnohých za lidi udatnější a zdvořilejší držáni bývají.

17. *dnech*: časích. — *vyleji*: viz toho všeho proroctví vysvětlení Joel. 2, 28. etc.

19. *ukáži*: vydám, t. takové divy, kteříž budou osvědčovati hněv boží a pomsty hrozné jeho všechněm nevděčně užívajícím evangelia svatého. Takoví pak divové vídáni byli a ukazovali zkázu Jerusalema. — *dýmovou*: dýmu, t. krve prolití a ohně.

20. *v temnost*, t. takové těžkosti, kteréž se tmou v písmích svatých nazývají (Isai. 9, 2.), na lidi dolehnou, že v nich jako zmámeni budou a oslepnou, a že ani slunce ani měsíc nesvítí, za to míti budou. — *zjevný*, t. soudný.

21. *staneť se*: budeť, že kdožkoli vzývati bude, t. na modlitbách vroucích milosti a pomoci boží hledati. — *Páně*, t. Krista, kterýž k trůnu milosti boží volný přístup nám učinil. Žid. 4, 16.

24. *smrti*, t. vysvobodiv ho z smrti, k níž skrze ukrutné bolesti přiveden byl.

25. *Spatřoval jsem*: viděl jsem. — *jest* etc.: přítomen jest mi po pravé straně, t. pomáhá mi a všecko vidí, co činím. — *nepohnul*: neviklal.

27. *necháš*, aneb jakž jiní vykládají: neopustíš, necháš duše mé v hrobě, t. mne svého Syna nedopustíš žábám a červům sníti a tak tělu mému v prach se navrátiti, tak jakž hned dalšími slovy to svatý Petr vysvětluje. — *v pekle*. Peklem v písmích svatých míní se někdy to místo žalostné, kteréž jest ďáblům připravené (Mat. 25, 41.), a z něhož nikdá není žádného vyproštění. Luk. 16, 26. Někdy pak rozumí se peklem hrob a do něho mezi mrtvé pochování. Gen. 44, 29. Žlm. 29, 4. Někdy také peklem nazývají se hrozná trápení a zámutkové (I. Král. 2, 6.), jichž i Pán Kristus na kříži od svého Otce jsa jako opuštěn a ode všech téměř potupen, anobrž za největšího pekelníka odsouzen, ráčil okoušeti (Mat. 27, 46.). Nenechal tedy Otec nebeský Syna svého v pekle, když (jakž se tu hned vykládá) jeho svatému tělu nedal se porušiti a shníti; ale ráčil jej třetího dne zmrtvých vzkřísiti. — *viděti*, t. okusiti. Níž v. 31. — *Svatému*, t. Kristu, čistému a ode všech hříšníků oddělenému. Žlm. 7, 26.

28. *života*, t. jako nějaký průvodčí provedl jsi mne skrze vzkříšení k nesmrtelnému životu. — *utěšením*: rozkošnou libostí. — *před obličejem*: s tváří tvou, t. v nebi.

29. *sluší*: může se. — *směle*: svobodně.

30. *Prorok*: než že byl prorok. — *posadí*: ku posazení.

hrob jeho jest u nás až do dnešního dne.
30 * Prorok tedy byv a věděv, že přísahou
zavázal se jemu Bůh, že z plodu ledví
jeho podlé těla vzbudí Krista a posadí na
31 stolici jeho: * to předzvěděv mluvil o vzkří-
šení Kristově, že není opuštěna duše jeho v
32 pekle, ani tělo jeho vidělo porušení. * Toho
Ježíše vzkřísil Bůh, jehožto my všickni svěd-
33 kové jsme. * Protož pravicí boží jsa zvý-
šen a vzav zaslíbení Ducha svatého od
Otce vylil to, což vy nyní vidíte a sly-
34 šíte. * Neboť David nevstoupil v nebe; ale
on praví: Řekl Pán Pánu mému: Seď
35 na pravici mé, * dokavadž nepodložím
nepřátel tvých za podnože nohou tvých.
36 * Věziž tedy jistotně všecken dům israel-
ský, žeť Bůh i Pánem ho učinil i Kri-
stem, toho Ježíše, kteréhož jste vy ukři-
37 žovali. * To slyševše zkormouceni jsou v
srdci a řekli Petrovi a jiným apoštolům:
38 Což máme činiti muži bratří? * Tedy Petr
řekl jim: Pokání čiňte a pokřti se jeden
každý z vás ve jmenu Ježíše Krista na
odpuštění hříchů svých a přijmete dar Du-
cha svatého. * Vámť zajisté zaslíbení to stalo 39
se a synům vašim i všechněm, kteříž da-
leko jsou, kterýchžkoli povolalby Pán Bůh
náš. * A jinými slovy mnohými osvědčo- 40
val a napomínal jich řka: Oddělte se od
pokolení toho zlého.
Tedy ti, kteříž ochotně přijali slova 41
jeho, pokřtěni jsou. A připojilo se k nim
ten den duší okolo tří tisíců. * I zůstávali 42
v učení apoštolském a v společnosti a v lá-
mání chleba a na modlitbách. * I přišla 43
na všelikou duši bázeň, a mnozí divové
a zázrakové dáli se skrze apoštoly v Je-
rusalemě a strach veliký byl mezi všemi.
* Všickni pak věřící byli pospolu a měli 44
všecky věci obecné. * A prodávali vládař- 45
ství a statky a dělili mezi všecky, jakž
komu potřebí bylo. * A na každý den 46
trvajíce jednomyslně v chrámě a lámajíce
po domích chléb, přijímali pokrm s potě-
šením a sprostností srdce: * chválíce Boha 47
a milost majíce u všeho lidu. Pán pak
přidával církvi na každý den těch, kte-
říž by spaseni byli.

Hlava 3.

B. Proti církvi svaté protivenství vzbuzená jsou I. lehčejší služeb svatých slovy zhajování. Protivenství tohoto jest 1) příčina s strany *a*) věřících v *α*. pobožnosti snažnost, *β*. povolání věrnost; nebo Petr a Jan k oslavení jmena Kristova a k dobrému lidí a. chromého od narození žebráka ve jmenu Páně uzdravili a k sobě připojili, b. lidu shromážděnému oznamují, aa. čeho se dopustili proti Kristu, bb. kterak výstupků jejich Bůh užiti k uložení svému ráčil, cc. že obrátí-li se v pokání svatém, dojdou hříchů odpuštění skrze Jesu Krista.

Potom pak Petr a Jan vstupovali do
chrámu v hodinu modlitebnou devátou.
2 * A muž nějaký jsa chromý od života
matky své, nesen byl, kteréhož sázeli na
každý den u dveří chrámových, kteréž
slouly krásné, aby prosil za almužnu těch,

31. *opuštěna:* nechána.
32. *jehožto:* čehož.
35. *nepodložím:* neučiním.
36. *jistotně:* nepochybně. — *učinil:* ustavil.
37. *zkormouceni,* Ř. ubodnuti, t. někteří z nich přetěžký zámutek v svědomí svém měli a jako meči na obě straně ostrými bodeni byli nad tím, že Krista ukřižovali. — *činiti,* t. abychom od Boha hříchu tak hrozného odpuštění došli.
38. *hříchů,* t. abyste hojně křtem svatým to sobě osvědčené a ujištěné měli, že jste pro Krista, v něhož věříte, všech svých hříchů odpuštění od Boha došli. Podobně Mat. 3, 11.
39. *daleko,* t. vašim potomkům, kteříž se po vás zroditi aneb od jinud přijíti mají.
40. *Oddělte:* sprosťte, zbavte. — *zlého:* převráceného, zavilého.
41. *duší:* osob.
42. *v učení.* Znamení jistá svaté obecné církve tuto se pokládají, t. učení čisté apoštolské, jednota víry, ovoce lásky pravé, t. svatost, přisluhování svátostmi obecné i jich zřízené užívání podlé Kristova ustanovení a Boha v duchu a v pravdě vzývání spasitelné. Jan 4, 23.
43. *na všelikou* etc.: na všecky. — *mnozí* etc.: mnohá znamení.
44. *pospolu,* t. společně se k svatým službám do něčího domu (Skut. 12, 12.) shromážďovali a v učení čistém jednomyslnost zachovávali i v lásce společné se snášeli. Nebo sic jinak hned níž v. 46. svědčí, že své vlastní domy měli a porůznu bydleli. — *obecné,* t. tak svých věcí bližním udíleli a svobodně užívati dali, jakoby na obec dány byly. Neníť tedy mínění Ducha Páně, žeby za apoštolů všickni křesťané své všecko jmění do spolku dávali; nebť jest jisté, že své domy jako u příkladu Tabita, Lidia, Šimon koželuh, Kornelius setník a jiní mnozí měli; ale tím se okazaje to, že ačkoli porůznu bydleli, avšak srdečnou láskou spojeni byvše jedni druhých bíd čitelni byli a podlé toho všickni a zvláště bohatší z svého statku, seč býti mohli, dobrovolně, co chtěli, do obecního měšce na vychovávání chudších skládali. Protož ze statků svých, což se jim vidělo, uprodávali a svatým apoštolům k rozdělování toho chudým svěřovali a tak s strany užívání právo chudým k svému statku dávali. Svatí pak apoštolé přijavše to od nich jiné sbory chudší tím podělovali (I. Kor. 16, 34.), i sebe k opatrování chudých ponoukali. Gal. 2, 10.
45. *vládařství:* movité i nemovité zboží, t. cožkoli z toho prodati chtěli, níž 5, 3.
46. *po domích:* doma, t. ačkoli nemalý díl bo-

3 kteříž vcházeli do chrámu. * Ten uzřev
Petra a Jana, ani vcházeti měli do chrá-
4 mu, prosil jich, aby mu almužnu dali. * I
pohleděv naň Petr s Janem řekl: Hleď
5 na nás! * A on pilně pohleděl na ně na-
6 děje se, že něco vezme od nich. * Tedy
řekl Petr: Stříbra a zlata nemám; ale
což mám, to tobě dám. Ve jmenu Ježíše
7 Krista Nazaretského vstaň a choď. * I
ujav jej za ruku jeho pravou pozdvihl
ho: a hned utvrzeny jsou nohy jeho i klou-
8 bové. * A zchytiv se stál a chodil a všel
s nimi do chrámu, chodě a poskakuje a
9 chvále Boha. * A viděl jej všecken lid, an
10 chodí a chválí Boha. * I poznali ho, že
jest ten, kterýž na almužně sedával u dveří
krásných chrámových; i naplněni jsou stra-
chem a děšením nad tím, což se stalo je-
11 mu. * A když se ten uzdravený přidržel
Petra a Jana, sběhl se k nim všecken lid
do síňce, kteráž sloula Šalomounova, pře-
děšen jsa.
12 To vidě Petr promluvil k lidu: Muži
israelští! Co se divíte tomuto? aneb co na
nás tak pilně hledíte, jakobychom my svou
vlastní mocí aneb nábožností učinili to, aby
13 tento chodil? * Bůh Abrahamův a Isakův
a Jakobův, Bůh otcův našich oslavil Syna
svého Ježíše, kteréhož jste vy zajisté vy-
dali a odepřeli se před tváří Pilatovou, kte-
rýž ho soudil býti hodného propuštění:
14 * vy pak toho svatého a spravedlivého
odepřeli jste se a prosili jste za muže vra-
15 žedníka, aby vám byl dán: * ale dárce
života zamordovali jste, kteréhož Bůh vzkří-
sil zmrtvých; čehož my svědkové jsme.
* A skrze víru ve jmeno jeho tohoto, kte- 16
réhož vy vidíte a znáte, utvrdilo jmeno
jeho: víra pravím, kteráž jest skrze něho,
dala jemu celé zdraví toto před obliče-
jem všech vás. * Ale nyní, bratří, vím, že 17
jste to z nevědomí učinili, jako i knížata
vaše; * Bůh pak to, což předzvěstoval skrze 18
ústa všech proroků svých, že měl Kristus
trpěti, tak naplnil. * Protož čiňte pokání 19
a obraťte se, aby byli shlazeni hříchové
vaši; * kdyžby přišli časové rozvlažení od 20
tváři Páně a poslalby toho, kterýž vám ká-
zán jest, Ježíše Krista, * kteréhož zajisté 21
musí přijíti nebesa až do času napravení
všech věcí, což byl předpověděl Bůh skrze
ústa všech svých svatých proroků od věků.
* Mojžíš zajisté otcům řekl: Proroka vám 22
vzbudí Pán Bůh váš z bratří vašich, jako
mne: jehož poslouchati budete ve všem,
cožkoli bude mluviti vám. * Staneť se 23
pak, že každá duše, kterážby neposlou-
chala toho proroka, vyhlazena bude z lidu.
* Ano i všickni proroci od Samuele a po- 24
tomních, kteřížkoli mluvili, také o těchto
dnech předzvěstovali. * Vy jste synové 25
proroků a úmluvy, kterouž učinil Bůh s
otci našimi řka Abrahamovi: V semeni
tvém požehnány budou všecky čeledi ze-
mě. * Vám nejprvé Bůh vzbudiv Syna svého 26
Ježíše poslal ho dobrořečícího vám, aby se
jeden každý z vás odvrátil od nepravo-
stí svých.

---

hatší lidé ze statku svého již na chudé byli obrátili; avšak ještě z toho jim udíleli, což sobě k vyživení svému byli zanechali a tak chléb svůj k rozdávání jiným lámali. Takovýž smysl také jest onoho povědění: lámej lačnému chléb svůj. Isai. 58, 7. — *s potěšením*: s veselím, t. nic se tím nekormoutili a zasmušilí pro to nebyli, že chudým statku svého udíleli, ale že všecko to upřímně činí, i tou veselou tváří to na sobě pronášeli.

1. *v hodinu*: okolo hodiny deváté, t. o nešpořích.
2. *u dveří*: u brány. — *prosil*: žebral.
3. *aby* etc., Ř. aby almužnu vzal.
6. *Ve jmenu* etc., t. mocí Kristovou.
7. *kloubové*: hnátové.
9. *an chodí*: chodícího.
10. *u dveří*: u brány krásné.
12. *promluvil*, Ř. odpověděl.
13. *vydali*: zradili a odečtli se, že králem vaším není. Jan 19, 15.
14. *dán*: darován.
15. *dárce*: působce, vývodu.
16. *víru*, t. kterouž Krista přijal, o jehož jmenu od nás slyšel. — *jmeno jeho*, t. moc a zásluha Kristova. Jakoby řekl: Tento chromý věrou Krista přijav mocí jeho jest uzdraven. — *jemu*: tomuto. — *zdraví*: utvrzení.
17. *knížata*: vrchnost.
19. *hříchové*, t. abyste hříchů odpuštění dojdouce spaseni byli.
20. *kdyžby*. Jakoby apoštol řekl: Čiňte pokání, abyste zde v milosti odpuštění hříchů a potom ve věčné slávě odpočinutí došli, kdyžby ti časové potěšení přišli. — *poslalby*, t. po druhé k soudu živých i mrtvých.
21. *přijíti*: zdržovati. — *věcí*, t. do skonání světa, v němž všecky věci k takovému napravení přijdou, že nikdy více proměny a porušení nepřijmou. — *což*: o kterémž, totiž času.
23. *Staneť se*: budeť. — *neposlouchala*: neuposlechla.
25. *proroků*, t. jste toho národu, z něhož proroci původ mají. Aneb jste synové Abrahamovi, Isakovi, Jakobovi a jiných patriarchů, kteréž písma proroky nazývají. Gen. 20, 7. Žlm. 104, 15. — *úmluvy*, t. vy jste ti, k nimž se zámluvy a slibové boží vztahují; a protož o odpuštění hříchů nic nepochybujte a jen v Krista Pána cele věřte a pokání z hříchů svých čiňte.
26. *dobrořečícího*: dobré věci zvěstujícího odvraceje vás etc.
1. *přišli*: připadli na ně.
6. *Annáš* biskup byl z roty sadducejské. Viz níž 5, 17.
7. *jmenu*, t. čím rozkazem.
11. *stavitelů*: dělníků. Viz Žlm. 117, 22.

Hlava 4.

b) Od strany pak nevěřících příčina se podala ku protivenství zlostí jejich, nebo dům boží opanovali. 2) Spůsob zastavení služeb božích; nebo Židé *a)* vyvedli učitele z chrámu, *b)* vsadili je do žaláře, *c)* postavili na sněmě. 3) Skončení. Apoštolé opřeli se výpovědem nepřátel *a)* zjevným se ohlášením, *b)* společnosti oznamením, *c)* všech k Bohu se vroucně odvoláváním a *d)* onť prosby jejich vyslyšel a stvrdil.

A když oni mluvili k lidu přišli na
ně kněží a úředník chrámu a saduceové,
2 * těžce to nesouce, že lid učili a zvěstovali
3 ve jmenu Ježíše vzkříšení zmrtvých. * I
vztáhli na ně ruce a vsadili je do žaláře
4 až do jitra; neb již byl večer. * Mnozí
pak z těch, kteříž slyšeli slovo boží, uvěřili:
i učiněn jest počet mužů okolo pěti
tisíců.

5 Stalo se pak na zejtří, že se knížata
sešla jejich a starší a zákonníci, kteřížkoli
6 byli v Jerusalemě, * a Annáš biskup, a
Kaifáš a Jan a Alexander a kteřížkoli
7 byli z pokolení biskupského. * I postavivše
je mezi sebou otázali se jich: Jakou
mocí aneb v kterém jmenu učinili jste to
8 vy? * Tehdy Petr jsa pln Ducha svatého
řekl jim: Knížata lidu a starší israelští
9 slyšte! * Poněvadž my dnes k soudu jsme
přivedeni pro dobrodiní člověku nemocnému
učiněné, kterakby on zdráv učiněn
10 byl: * známo buď všechněm vám i všemu
lidu israelskému, že ve jmenu Ježíše Krista
Nazaretského, kteréhož jste vy ukřižovali,
jehož Bůh vzkřísil zmrtvých, skrze
toho jmeno tento stojí před vámi zdravý.
11 * Toť jest ten kámen za nic položený od
vás stavitelů, kterýž jest v hlavu úhelní.
12 * A neníť v žádném jiném spasení; neboť
není jiného jmena pod nebem daného lidem,
skrze kteréž bychom mohli spaseni
13 býti. * I vidouce takovou udatnost a smělost
v mluvení Petrově a Janově a shledavše,
že jsou lidé neučení a prostí, divili
14 se a poznali je, že s Ježíšem bývali. * Člověka
také toho vidouce, an stojí s nimi,
kterýž byl uzdraven, neměli co mluviti
15 proti nim. * I rozkázavše jim vystoupiti
16 z rady rozmlouvali vespolek * řkouce:
Co učiníme lidem těmto? Nebo že zjevný
zázrak se stal skrze ně, všem přebývajícím
v Jerusalemě známé jest, aniž můžeme toho
zapříti. * Ale aby se to více nerozhlašovalo 17
v lidu, s pohrůžkou přikažme jim, aby
více v tom jmenu žádnému z lidí nemluvili.
* I povolavše jich přikázali jim, aby nikoli 18
nemluvili, ani neučili ve jmenu Ježíšovu.
* Tedy Petr a Jan odpovídajíce jim 19
řekli: Jestli to spravedlivé před obličejem
božím, abychom vás více poslouchali než
Boha, suďte. * Nebť my nemůžeme nemluviti 20
toho, co jsme viděli a slyšeli. * A oni 21
pohrozivše jim propustili je nenalezše na
nich příčiny trestání, pro lid; nebo všickni
velebili Boha z toho, co se bylo stalo.
* Byl zajisté v letech více než ve čtyřidcíti 22
člověk ten, při kterémž se byl stal
zázrak ten uzdravení.

A jsouce propuštěni přišli k svým a 23
pověděli, co k nim biskupové a starší mluvili.
* Kteříž uslyševše to jednomyslně pozdvihli 24
hlasu k Bohu a řekli: Hospodine,
ty jsi Bůh, kterýž jsi učinil nebe a zemi
i moře, i všecko, což v nich jest; * kterýž 25
jsi Duchem svatým skrze ústa Davida služebníka
svého řekl: Proč se bouřili národové
a lidé myslili marné věci? * Postavili 26
se králové zemští a knížata sešla se
vespolek proti Pánu a proti Pomazanému
jeho. * Právěť se jistě sešli proti svatému 27
Synu tvému Ježíšovi, kteréhož jsi pomazal,
Herodes a Pontský Pilat s pohany a s lidem
israelským, * aby učinili to, což ruka 28
tvá a rada tvá předuložila, aby se stalo.
* A nyní, Pane, pohlediž na pohrůžky jejich 29
a dejž služebníkům svým mluviti slovo
své svobodně a směle, * vztahuje ruku 30
svou k uzdravování a k činění divů a zázraků
skrze jmeno svatého Syna tvého Ježíše.
* A když se oni modlili, zatřáslo se 31

12. *jmena*, t. nikdež není žádného jiného prostředku a cesty k dojití spasení.

15. *rozmlouvali*: radili se, rozjímali.

17. *více*: všelikterak.

18. *přikázali*: výpověd učinili.

21. *pro lid.* Divná tuto boží ochrana se vidí, že jakož moře bouřlivé nemůže svým hrozným vlnobitím břehů svých měkkých písečných protrhnouti a proraziti, lečby mu Bůh ráčil povoliti (Job. 38, 11. Jer. 5, 22.); tak také divným jeho řízením lid obecný nepatrný a mdlý nejednou lidem znamenitým ku překážce bývá, aby svého tyranství nomohli tak jakžby chtěli nad vyvolenými provozovati a jich jako někdy oni lvové Daniele v jámě roztrhati. Dan. 6, 22.

25. *kterýž.* Některá vydání mají: kterýž jsi Duchem svatým etc. — *bouřili*: zpouzeli.

26. *Pomazanému*: Kristu.

27. *sešli*: shlukli. Jiní dokládají: v tomto městě. — *Herodes*, viz Mat. 2, 1.

28. *ruka,* t. uložení, moc a umínění tvé. — *předuložila*: viz výš 1, 16.

30. *ruku,* t. moc.

33. *milost*, t. darové Ducha Páně velicí vyliti byli na ně všecky.

to místo, na kterémž byli shromážděni; a
naplněni jsou všickni Duchem svatým a
mluvili slovo boží směle a svobodně.
32 Toho pak množství věřících bylo je-
dno srdce a jedna duše: aniž kdo co z
těch věcí, kteréž měl, svým vlastním býti
33 pravil, ale měli všecky věci obecné. * A
mocí velikou vydávali apoštolé svědectví
o vzkříšení Pána našeho Ježíše Krista, a
milost veliká přítomna byla všechněm jim.
34 * Žádný zajisté mezi nimi nebyl nuzný;
nebo kteřížkoli měli pole neb domy, pro-
dávajíce přinášeli peníze, za kteréž prodá-
vali, * a kladli před nohy apoštolské: i 35
bylo rozdělováno to jednomu každému,
jakž komu potřebí bylo. * Jesef pak, kte- 36
rýž příjmí měl od apoštolů Barnabáš (což
se vykládá syn utěšení), z pokolení jahen-
ského z Cypru rodem, * maje pole prodal 37
je a přinesl peníze a položil k nohám apo-
štolským.

Hlava 5.

II. Těžší protivenství na církev vzešlé jest dvojí, *A.* vnitřní jmenují, že ďábel v společnosti k vzbuzení nepokoje nalezl, kdoby mu posloužil, a jest 1. lakomství. Lakomý byl Ananiáš se Safirou manželkou svou, ale Petr sv. i onoho i tuto obviniv mocí slova božího zabil a mládenci je pohřbili, čímž i ďáblovo předsevzetí konec vzalo; 2. závist. Závistiví byli Řekové proti Židům, nesnadivše se s nimi o opatření svých chudých. Ale Bůh to spokojil *a)* ponuknutím apoštolů k ohlášení smělému, coby oni měli činiti a jakby se takový nedostatek napravil bez překážky služeb svatých, *b)* obměkčením mysli společnosti, aby povolila radě, *c)* obráním osob k takové práci spůsobných, *d)* vynahražením toho mnohým požehnáním. *B.* Zevnitřní protivenství jmenují, kteréž od zjevných pravdy nepřátel původem ďáblovým vzešlo, a jest obecní dvojí poznamenáno. V *prvním* vypravuje Duch boží (nebo ďáblu těžko bylo hleděti na vzrůst svatých) apoštolů 1. vězení, z něhož je anděl vyvedl, 2. na sněm uvedení, 3. na sněmě obžalování, ale dobře odpovídali, 4. k smrti odsouzení, ale zvrhl jim to Bůh skrze Gamaliele, 5. zmrskání, což oni ne k hanbě své, nýbrž k slávě obracovavše *a)* Pánu Bohu děkovali a *b)* v povinných pracech věrně stáli.

Muž pak nějaký jmenem Ananiáš se
2 Safirou manželkou svou prodal statek * a
lstivě něco těch peněz ujal s vědomím
manželky své: a přinesa díl nějaký polo-
3 žil k nohám apoštolským. * I řekl Petr:
Ananiáši, proč naplnil satan srdce tvé lstí,
tak aby lhal Duchu svatému a lstivě ujal
4 částku peněz za to pole? * zdaliž nebylo
tvé, kdyby ho byl sobě nechal? a když
bylo prodáno, v moci tvé bylo: i proč jsi
tuto věc složil v srdci svém? Neselhal jsi
5 lidem, ale Bohu. * Tedy uslyšev Ananiáš
ta slova, padna zdechl. I spadla bázeň
6 veliká na všecky, kteříž to slyšeli. * A
vstavše mládenci vzali jej a vynesše ven
7 pochovali. * I stalo se po chvíli, jako po
třech hodinách, že i jeho žena nevědouc,
8 co se bylo stalo, přišla. * I řekl jí Petr:
Pověz mi, za tolikoli jste pole své proda-
9 li? A ona řekla: Ano za tolik! * Tedy dí
jí Petr: I pročež jste se smluvili, aby jste
pokoušeli Ducha Páně? Aj nohy těch, kteří
pochovali muže tvého, přede dveřma jsou,
10 a vynesouť také i tebe. * I padla hned
před nohy jeho a zdechla. A všedše mlá-
denci nalezli ji mrtvou, i vynesše pocho-
vali podlé muže jejího. * I byla bázeň ve- 11
liká po vší církvi i mezi všemi, kteříž to
slyšeli.
Skrze ruce pak apoštolů dáli se di- 12
vové a zázrakové mnozí v lidu. (A bývali
všickni jednomyslně v síňci Šalomounově.
* Jiný pak žádný nesměl se připojiti k 13
nim: ale velebil je lid. * Anobrž vždy 14
více se rozmáhalo množství věřících Pánu,
mužů i také žen;) * tak že i na ulice vy- 15
nášeli nemocné a kladli na ložcích a na
nosidlách, aby, kdyžby šel Petr, aspoň
stín jeho stínil na některé z nich, a aby
byli vysvobozeni od nemocí svých. * Schá- 16
zelo se pak množství z okolních měst do
Jerusalema nesouce nemocné a trápené
od duchů nečistých; a uzdravováni byli
všickni.
Tedy povstav biskup a všickni, kteříž 17
byli s ním (jenž byli saducejské sekty),
naplněni jsou závistí. * I vztáhli ruce na 18
apoštoly a vsázeli je do žaláře obecného.

---

36. *Josef* neb Joses. — *utěšení*, t. sloul od zvláštní příchylnosti a svědomí podlé Boha zarmoucených potěšování i lidem nuzným v časných věcech se propůjčování a jim jich udělování (níž v. 37.), až i pro jeho ode všech pobožných milování.
2. *lstivě*: chytře sobě zachoval, poujal, usmekl.
4. *zdaliž* etc., Ř. zdaliž zůstávaje tobě nezůstávalo. — *prodáno*: prodané.

5. *spadla*, Ř. stala.
6 *vzali*: odvarovali.
8. *řekl*, Ř. odpověděl.
9. *smluvili*: spikli.
11. *církvi*: sboru.
13. *velebil*: zveličoval.
15. *kdyžby*: jdoucího Petra.
18. *vztáhli*: sáhli na apoštoly.

19 * Ale anděl Páně v noci otevřev dvéře u
20 žaláře vyvedl je ven a řekl: * Jděte a
postavíce se mluvte lidu v chrámě všecka
21 slova života tohoto. * Tedy oni uslyševše
vešli na úsvitě do chrámu a učili. Přišed
pak biskup a ti, kteříž s ním byli, svolali
radu a všecky starší synů israelských: i
poslali do žaláře, aby oni byli přivedeni.
22 * A služebníci přišedše a otevřevše nenalezli jich v žaláři a navrátivše se vypra-
23 vovali, * řkouce: Žalář zajisté nalezli jsme
zavřený se vší pilností a strážné vně stojící u dveří: ale otevřevše žádného jsme
24 tam nenalezli. * A když uslyšeli řeči tyto
i biskup i úředník chrámu i přední kněží,
25 nerozuměli, coby se to stalo. * A přišed
kdosi pověděl jim řka: Aj muži, kteréž
jste vsázeli do žaláře, v chrámě stojí a učí
26 lid. * Tehdy odšed úředník se služebníky
přivedl je bez násilí (nebo se báli lidu,
aby nebyli ukamenováni).
27 A přivedše je postavili je v radě. I
28 otázal se jich biskup * řka: Zdaliž jsme
vám přísně nepřikázali, abyste neučili v
tom jmenu? A aj, naplnili jste Jerusalem
učením svým a chcete na nás uvesti krev
29 člověka toho. * Odpověděv pak Petr a
apoštolé řekli: Více sluší poslouchati Boha
30 než lidí. * Bůh otců našich vzkřísil Ježíše,
kteréhož jste vy zamordovali pověsivše na
31 dřevě. * Toho Bůh jakožto knížete a Spasitele povýšil pravicí svou, aby bylo dáno
lidu israelskému pokání a odpuštění hří-
chů. * A my jsme svědkové toho, což mlu- 32
víme, ano i Duch svatý, kteréhož dal Bůh
těm, jenž jsou poslušni jeho. * Oni pak 33
slyševše to rozzlobili se a radili se o to,
kterakby je vyhladili. * Tedy povstav v 34
radě jeden fariseus jmenem Gamaliel, zákona učitel, vzácný u všeho lidu, rozkázal, aby na malou chvíli ven vyvedli apo-
štoly. * I řekl jim: Muži israelští, pilně 35
se rozmyslte při těchto lidech, co máte
činiti. * Nebo před těmito časy byl povstal 36
Teodas, pravě se býti něčím velikým, jehož se přidrželo v počtu mužů okolo čtyř
set; kterýžto zahynul, i všickni, kteříž přistoupili k němu, rozptýleni jsou a v nic
obráceni. * Po něm pak povstal Judas Ga- 37
lilejský za dnů popisu a mnoho lidu po
sobě obrátil: ale i ten zahynul, a všickni,
kteřížkoli přistoupili k němu, rozptýleni
jsou. * A protož nyní pravím vám: Dejte 38
pokoj těmto lidem a nechte jich; nebo
jestližeť jest z lidí rada tato aneb dílo
toto, rozprchneť se: * paklit jest z Boha, 39
nebudete moci toho zkaziti; abyste snad i
Bohu odporní nalezeni nebyli. I povolili
jemu; * a povolavše apoštolů a zmrskavše 40
je přikázali, aby nemluvili ve jmenu Ježíšovu; i propustili je. * Oni pak šli z toho 41
shromáždění radujíce se, že jsou hodni
učiněni trpěti protivenství pro jmeno Pána
Ježíše. * Na každý pak den nepřestávali 42
v chrámě i po domích učiti a zvěstovati
Ježíše Krista.

Hlava 6.

V *druhém* protivenství Duch boži vypravuje mnohých se Štěpánem svatým soužení a usmrcení. Vypravuje pak o tom *A.* obzvláštně, o stálosti sv. Štěpána při obhájování učení Krista Pána a podnikání smrti. I. Obhajoval ji vůbec před lidmi, zvláště také i v školách i na sněmě jsa lstivě nařčen a násilně tažen. Na sněmě tom *a)* slyšel 1) nářek s veselou myslí.

A v těch dnech, když se rozmnožovali učenníci, stalo se reptání Řeků proti
Židům, protožeby zanedbávány byly v při-
2 sluhování vezdejším vdovy jejich. * Tedy
dvanácte apoštolů svolavše množství učenníků řekli: Není slušné, abychom my opu-
stice slovo boží přisluhovali stolům. * Pro- 3
tož bratří, vyberte ze sebe mužů sedm
dobropověstných, plných Ducha svatého a
moudrosti, jimž bychom poručili tu práci.
* My pak modlitby a služby slova Páně 4
pilni budeme. * I líbila se ta řeč všemu 5

21. *učili*: kázali.
24. *biskup,* t. nejvyšší kněz etc. — *nerozuměli*: rozjímali o nich.
25. *kdosi*: jakýs člověk. — *učí*: káží.
28. *přísně* etc., Ř. přikazujíce nepřikázali.
31. *knížete*: vývody. — *pravicí*: rukou.
32. *toho*: slov těchto, věcí těchto.
33. *rozzlobili se*: zuby skřípěli.
36. *časy*: dny. — *přistoupili*: věřili jemu, povolili jemu, poslouchali ho, tak níž.
37. *popisu*: přiznávání.
38. *Dejte*, Ř. zdržte se, odstupte.
39. *zkaziti*: roztrhati. — *Bohu* etc.: s Bohem bojující.
40. *přikázali*: výpověd učinili.
41. *z toho* etc., z té rady. — *učiněni*: jmíni podnikati hanbu, neúctu, lehkost. — *Pána* etc., Ř. jeho.
42. *učiti* etc., učíce a zvěstujíce.

1. *rozmnožovali*: rozmáhali. — *Řeků*, t. pohanů, kteříž byli k víře přivedeni a získáni. — *zanedbávány*: opouštíny.
2. *slušné*: dobré, náležité.
3. *dobropověstných*: majících dobré svědectví. — *jimž bychom*: kteréž bychom zřídili k té potřebě.

množství: i vyvolili Štěpána, muže plného
víry a Ducha svatého, a Filipa a Prochora
a Nikanora a Timona a Parmena a Mikuláše
antiochenského k víře vnově obrá-
6 ceného. * Ty postavili před obličejem apo-
štolů, kteřížto pomodlivše se vzkládali na
7 ně ruce. * I rostlo slovo boží, a rozmáhal
se počet učenníků v Jerusalemě velmi:
mnohý také zástup kněží poslouchal víry.
8 * Štěpán pak jsa pln víry a moci činil
9 divy a zázraky veliké v lidu. * I povstali
někteří ze školy, kteráž sloula Libertin-
ských a Cyrenenských a Alexandrinských,
a těch, kteříž byli z Cilicie a Asie, háda-
10 jíce se s Štěpánem. * Ale nemohli odolati
moudrosti a Duchu, kterýž mluvil. * Tedy 11
lstivě nastrojili muže, kteříž řekli: My
jsme jej slyšeli mluviti slova rouhavá proti
Mojžíšovi a proti Bohu. * A tak zbouřili 12
lid a starší i zákonníky: a obořivše se na
něj chytili jej a vedli do rady. * I vysta- 13
vili křivé svědky, kteříž řekli: Člověk
tento nepřestává mluviti slov rouhavých
proti místu tomuto svatému i zákonu;
* nebo jsme slyšeli jej, an praví: Že ten 14
Ježíš Nazaretský zkazí místo toto a pro-
mění ustanovení, kteráž nám vydal Mojžíš.
* A pilně patříce na něj všickni, kteříž 15
seděli v radě, viděli tvář jeho jako tvář
anděla.

Hlava 7.

Svatý Štěpán slyšel na sněmě i 2) biskupů dotaz. *b)* Odpovídaje 1) dovodil toho dostatečně, že vůle a učení božího věrným vyznávačem jest, 2) domluvil lidu, s obviněním jich z mordu provedeného nad Kristem Pánem a z proneveření se jemu, a tohoť nerádi slyšeli. II. Při podstupování smrti viděl Krista Pána, jímž se potěšiv *a)* o něm lidu oznámil, ale oni slyšeti nechtěli, nýbrž na svědka se obořili; *b)* jemu se modlitbou poručil modle se za nepřátely své.

Tedy řekl biskup: Jest-liž to tak?
2 * A on řekl: Muži bratří a otcové slyšte!
Bůh slávy ukázal se otci našemu Abraha-
movi, když byl v Mesopotamii, prvé než
3 bydlil v Haraně. * A řekl jemu: Vyjdi
ze země své a z příbuznosti své a pojď do
4 země, kterouž ukáži tobě. * Tedy vyšed
ze země chaldejské bydlil v Haraně. A
odtud, když umřel otec jeho, přestěhoval
jej do země této, v kteréžto vy nyní by-
5 dlíte. * A nedal jemu dědictví v ní, ani
šlepěje nožné; ač byl jemu ji slíbil dáti
k vládařství i semeni jeho po něm, když
6 ještě neměl syna. * Mluvil pak jemu Bůh
takto: Budeť símě tvé pohostinu v zemi
cizí a bude v službu podrobeno, a zle s
7 ním budou nakládati za čtyři sta let. * Ale
národ ten, jemuž sloužiti budou, já sou-
diti budu, praviť Bůh; a potom zase vy-
jdou a sloužiti mi budou na tomto místě.
8 * I vydal jemu smlouvu obřízky; a tak
on zplodil Isaka a obřezal jej osmého dne;
a Isak zplodil Jakoba a Jakob dvanácte
patriarchů. * A patriarchové v nenávisti 9
měvše Josefa prodali jej do Egypta; ale
Bůh byl s ním. * A vysvobodil ho ze 10
všech úzkostí jeho a dal jemu milost a
moudrost před tváří Faraona krále egypt-
ského, kterýž ho ustanovil úředníkem nad
Egyptem a nade vším domem svým. * Po- 11
tom přišel hlad na všecku zemi egyptskou
i kananejskou, a soužení veliké: aniž měli
pokrmů otcové naši. * A uslyšev Jakob, 12
žeby obilí bylo v Egyptě, poslal tam otce
naše nejprvé. * A když je poslal po dru- 13
hé, poznán jest Josef od bratří svých a
zjevena jest Faraonovi rodina Josefova.
* Tedy poslav Josef posly přistěhoval otce 14
svého Jakoba i všecku rodinu svou v oso-
bách sedmdesáti a pěti. * I vstoupil Jakob 15
do Egypta a tam umřel on i otcové naši.
* I přeneseni jsou do Sichema a pocho- 16

---

7. *víry*, t. učení toho, jenž víře v Krista vyučovalo.

9. *Libertinských*. Libertini ti slouli, kteříž někdy služebníci a otroci byvše osvobozeni byli; odkudž se rozumí, že nižšího stavu byvše od urozených se dělili a zvláštní školu svou měli.

10. *kterýž*: v kterémž.

14. *zkazí*: zboří, rozmece. Rozumí se pak tuto, že svatý Štěpán chtěje lid zoufalý židovský předěsiti a ku pokání jemu posloužiti, kázaní Kristova o zkáze města Jerusalema i chrámu činěná (Mat. 24, 1. etc. Luk. 19, 44.) připomínal; oni pak jemu to na opak vyložili a, jakoby on tomu městu i chrámu vypálením hrozil, takovou na něho žalobu vedli.

2. *slávy*, t. důstojnosti a velebnosti plný, viz podob. I. Kor. 2, 8. Touto pak svou omluvou neb obranou svatý Štěpán nejvíce směřuje k tomu, aby toho dokázal, že se nikoli ani zákonu, ani chrámu nerouhá, když ospravedlnění v samé pouhé milosti boží ukazuje.

4. *otec*, t. Thare.

6. *Budeť* etc. aneb, že bude símě jeho v podružství.

7. *souditi:* trestati.

8. *smlouvu*, t. zákon obřízky, t. smlouvu své milosti plnou, kterouž tou obřízkou utvrdil.

14. *posly*: vozy. — *přistěhoval*, Ř. povolal — *v osobách*: v duších. — *pěti*: viz Gen. 46, 27.

15. *umřel*: dokonal.

váni v hrobě, kterýž byl koupil Abraham
za stříbro od synů Hemera otce Siche-
17 mova. * Když se pak přibližoval čas za-
slíbení, o kterémž byl přisáhl Bůh Abra-
hamovi, rostl lid a množil se v Egyptě,
18 * až v tom povstal jiný král, kterýž ne-
19 znal Josefa. * Ten lstivě nakládaje s po-
kolením naším trápil otce naše, tak že
musili vyhazovati nemluvňátka svá, aby se
20 nerozplozovali. * V tom čase narodil se
Mojžíš a byl velmi krásný, kterýžto cho-
ván jest za tři měsíce v domě otce svého.
21 * A když vyložen byl na řeku, vzala jej
dcera Faraonova a vychovala jej sobě za
22 syna. * I vyučen jest Mojžíš vší moudrosti
egyptské a byl mocný v řečech i v skut-
23 cích. * A když jemu bylo čtyřidceti let,
vstoupilo na srdce jeho, aby navštívil bra-
24 tří své, syny israelské. * A uzřev jednoho,
an bezpráví trpí, zastal ho a pomstil toho,
kterýž bezpraví trpěl, zabiv egyptského.
25 * Domníval se zajisté, že bratří jeho roz-
umějí tomu, že skrze ruku jeho chce jim
dáti Bůh vysvobození: ale oni nerozuměli.
26 * Druhého pak dne ukázal se jim, když
se vadili, i vedl je ku pokoji řka: Muži,
bratří jste, i proč křivdu činíte sobě ve-
27 spolek? * Ten pak, kterýž činil křivdu
bližnímu, odehnal ho řka: Kdo tě usta-
28 novil knížetem a soudcem nad námi? * Což
ty mne chceš zamordovati, jako jsi včera
29 zabil egyptského? * I utekl Mojžíš pro to
slovo a bydlil pohostinu v zemi madián-
ské, kdežto zplodil dva syny. * A když 30
se vyplnilo let čtyřidceti, ukázal se jemu
na poušti hory Sinai anděl Páně v pla-
meni ohně ve kři. * A Mojžíš uzřev to 31
divil se tomu vidění, a když blíže přistou-
pil, aby to pilněji spatřil, stal se k němu
hlas Páně: * Jáť jsem Bůh otců tvých, 32
Bůh Abrahamův a Bůh Isakův a Bůh Ja-
kobův. I zhroziv se Mojžíš nesměl pa-
třiti. * I řekl jemu Pán: Zzuj obuv z nohou 33
svých; nebo místo, na kterémž stojíš, země
svatá jest. * Viděl jsem, viděl trápení lidu 34
svého, kterýž jest v Egyptě, a vzdýchání
jejich uslyšel jsem a sstoupil jsem, abych
je vysvobodil; protož nyní pojď, pošli tě do
Egypta. * Toho Mojžíše, kteréhož se ode- 35
přeli řkouce: Kdo tě ustanovil knížetem
a soudcem? tohoť Bůh kníže a vysvobodi-
tele poslal skrze ruku anděla, kterýž se
jemu ukázal ve kři. * A ten je vyvedl 36
čině divy a zázraky v zemi egyptské a na
moři Červeném i na poušti za čtyřidceti
let. * Toť jest ten Mojžíš, kterýž řekl sy- 37
nům israelským: Proroka vám vzbudí Pán
Bůh váš z bratří vašich jako mne; toho
poslouchejte. * Onť jest, kterýž byl mezi 38
lidem na poušti s andělem, kterýž mluvil
k němu na hoře Sinai, i s otci našimi,
kterýž přijal slova živá, aby je nám vy-
dal, * jehož nechtěli poslušni býti otcové 39
naši; ale zavrhli jej a odvrátili se srdci

---

16. *přeneseni*, t. kosti dvanácti patriarchů přeneseny jsou do Sichema s kostmi Josefa bratra jejich. Gen. 50, 25. 26. Jos. 24, 32. Nebo sic jinak kosti Jakoba otce jejich přenesl Josef do Hebronu, a tam je pochoval v jeskyni na poli Machpelah. Gen. 50, 13. — *Abraham*: poněvadž z písem svatých jest známo, že to místo ku pohřbu Jakob a ne Abraham koupil (Gen. 33, 19, Jos. 24, 32.); tou příčinou někteří učitelé praví, že tuto v textu nebývalo žádného jmeno vlastní ze jmena položeno, ale z předešlého verše, že to na Jakoba slyšáno býti má a rozuměti se mohlo.

17. *zaslíbení*, t. aby k svému splnění přišlo. — *přisáhl*, t. kteréž s přísahou učinil.

18. *neznal*, t. v krátkém čase, jen toliko (jakž někteří počítají) v padesáti letech to dobrodiní od Josefa Egyptu a jeho králi učiněné v zapomenutí přišlo a v neváznosti bylo. Aneb, jakž jiní smyslí, království to na jiný dům aneb jiný rod jest přeneseno; pročež ten král, co se dobrého předešlým králům stalo, na to dbáti nechtěl. Snadněť tedy i znamenití lidé na dobrodiní sobě učiněná se zapomínají, a protož marné jest v lidech doufání. Žlm. 145, 3.

20. *velmi* etc., Ř. krásný Bohu, t. ku podivení téměř i samému Bohu. (Viz. podobně avšak o jiné věci Jonáš 3, 3.) Aneb aby vyloženo bylo, krásou (obdařený) od Boha (viz Exod. 2, 2.), t. kteroužby dcera Faraonova pohnuta byla k vzetí ho sobě za syna.

24. *bezpráví*: křivdu. — *pomstil*: učinil za spravedlivé tomu.

30. *Páně*, t. ten anděl hned tu níže ve verši 32 nazývá se Bohem, odkudž snadně se vidí, že se jím míní Kristus Pán, ten pravý anděl, působce smlouvy boží (Mal. 3, 1.), o němž apoštol svědčí, že za lidem israelským jako skála nějaká šel a jejich žízeň uhašoval, I. Kor. 10, 4. — *ve kři*, t. k vyznamenání tím zevnitřním znamením běhu tehdejšího v Egyptě, soužené církve, kteráž jako nějaký keř plamenem divných pokušení hořela; avšak majíc u prostřed sebe Syna božího neshořela, totiž na nic přivedena a zkažena nebyla. Exod. 3, 2.

32. *Jakobův*: viz Exod. 3, 6. — *zhroziv*: třásl se.

33. *obuv*: viz Exod. 3, 5.

34. *Viděl* etc., Ř. Vida viděl jsem; viz Exod. 3, 7

35. *ruku*, t. moc.

38. *mezi lidem*, Ř. v shromáždění, t. když se lid shromáždil k hoře Sinai. Exod. hl. 19. a jinde. — *slova*: výmluvnosti živé. Tak boží zákon nazývá, jakož proto, aby se očistil nepřátelům, že ho nezlehčuje; tak ovšem proto, že hlasem živým a ne u vidění neb skrze sen předložen byl (Num. 12, 6. 7. 8.), ano i pro ukázaní toho, že zákon boží toho, kdožby jej cele naplnil, k životu věčnému přivesti by mohl. Lev. 18. 5. Deut. 30, 15. A nad to i proto, že lidi ke Kristu dárci života vede; pročež jej i apoštol pěstounem ke Kristu nazývá (Gal. 3, 24.) a krátce proto, že zákon jako nějaký živý na věky zůstává. Isai. 40, 8.

40 svými do Egypta * řkouce Aronovi: Učiň
nám bohy, kteřížby šli před námi; nebo
Mojžíšovi tomu, kterýž nás vyvedl ze ze-
mě egyptské, nevíme, co se přihodilo.
41 * I udělali v těch dnech tele a obětovali
oběti té modle a veselili se v díle rukou
42 svých. * I odvrátil se od nich Bůh a vy-
dal je, aby sloužili vojsku nebeskému, ja-
kož napsáno jest v knihách prorockých:
Zdaliž jste mi oběti aneb dary obětovali
za čtyřidceti let na poušti, dome israelský?
43 * Nýbrž nosili jste stánek modly Moloch
a hvězdu boha svého Remfam, ta podo-
benství, kteráž jste zdělali sobě, abyste se
jim klaněli: protož přestěhuji vás za Ba-
44 bylon. * Stánek svědectví měli otcové naši
na poušti, jakož byl nařídil ten, jenž řekl
Mojžíšovi, aby jej udělal podlé spůsobu
45 toho, kterýž byl viděl. * Kterýžto při-
javše otcové naši vnesli s Josuem tam, kdež
bylo prvé vládařství pohanů, kteréž vyhnal
Bůh od tváři otců našich, až do dnů Da-
46 vida, * jenž nalezl milost před obličejem
božím a prosil, aby nalezl stánek Bohu
47 Jakobovu. * Šalomoun pak udělal jemu dům.
48 * Ale Nejvyšší nebydlí v chrámích rukou
49 udělaných, jakož dí prorok: * Nebe jest
mi stolice a země podnož nohou mých. I ja-
kýž mi tedy dům uděláte? praví Pán,
aneb jaké jest místo odpočívání mého?
* zdaliž ruka má všeho toho neučinila? 50
* Tvrdošijní a neobřezaného srdce i uší! 51
Vy jste se vždycky Duchu svatému proti-
vili, jakož otcové vaši, takž i vy! * Kte- 52
rému z proroků otcové vaši se neprotivili?
Zmordovali zajisté ty, jenž předzvěstovali
příchod Spravedlivého tohoto, jehožto vy
nyní zrádci a vražedníci jste! * Kteříž 53
jste vzali zákon působením andělským a
neostříhali jste ho.

Tedy slyšíce to rozzlobili se v srdcích 54
svých a skřípěli zuby na něho. * On pak 55
pln jsa Ducha svatého, pohleděv do nebe
uzřel slávu boží a Ježíše stojícího na pra-
vici boží; i řekl: Aj, vidím nebesa ote-
vřená a Syna člověka stojícího na pravici
boží. * A oni zkřikše hlasem velikým za- 56
cpali uši své a obořili se jednomyslně na
něj. * A vyvedše jej z města kamenovali 57
ho; a svědkové složili roucha svá u nohou
mládence, kterýž sloul Saul. * I kameno- 58
vali Štěpána vzývajícího Boha a řkoucího:
Pane Ježíši, přijmi ducha mého. * A po- 59
klek na kolena zvolal hlasem velikým
řka: Pane, nepokládej jim toho za hřích!
A to pověděv usnul v Pánu. Saul pak
také přivolil k usmrcení jeho.

Hlava 8.

B. Úhrnkem také dotýká Duch boží protivenství vzniklého s oznámením o I. vůdci Saule ukrutného, II. prudkosti, tak že všickni se rozprchli krom apoštolů, však Pán Bůh i 1) Štěpánovi pohřeb obstaral, 2) srdce k rozhlašování jinde evangelia svatého nastrojil. O Filipovi. Filip obzvláštně v Samaří a na poušti pracoval. *A.* V Samaří kázav Krista Pána I. zástupy učením a zázraků činěním k radostnému spasení s udílením jim křtu svatého vyzískal. II. Svůdce lidu k víře přivedl a ke křtu připustil. *B.* Na poušti mouřenína vracejícího se z Jerusalema o Kristu vyučil a pokřtil. — Po kteréžto práci zase nesen jsa od Ducha svatého před mouřenínem se ztratil a do Azotu, potom do Cesaree se dostal.

I přišlo v ten čas veliké protivenství na
církev, kteráž byla v Jerusalemě; a všickni
se rozprchli po krajinách judských a samař-
ských, kromě apoštolů. * I pochovali Ště- 2

41. *veselili*: těšili, t. jedouce, pijíce a hrajíce. Exod. 32, 6. I. Kor. 10, 7. — *rukou*, t. v tom teleti.

42. *Bůh*, t. své otcovství v přísnou zuřivost a spravedlnost proměnil. — *vydal*, t. pustil je v smysl převrácený. — *nebeskému*, t. měsíci, slunci a hvězdám. Deut. 17, 3. — *mi*, t. ne mně ale ďáblu jste obětovali. Deut. 34, 17. — *let*: viz Amos 5, 25.

43. *Remfam*: smyslí někteří, žeby se psáti mělo Refa, to jest velikánové a to proto, že Herkules, jemuž božskou čest činili Egyptští, na spůsob velikánů malován byl. Jiní pak praví, žeby psáno býti mělo Remmon, tak jakž tím jmenem sloula modla Syrských (IV. Král. 5, 18.). Jiní pak píší, že tím slovem míní se planeta Saturnus, jiní že Venus a jiní že Mars; viz Amos 5, 26.

44. *svědectví*. Tak sloul proto, že Bůh nejedna svědectví a znamení své přítomnosti tu ukazoval i odtud ve věcech nesnadných odpovědi dával. Exod. 25, 8.

45. *od*: před.

46. *nalezl*: t. vzdělal neb vystavěl.

48. *nebydlí*: nepřebývá.

51. *protivili*: na odpor postavovali.

52. *tohoto*, t. Kristův, jehož jste vy jako zločince zamordovali.

53. *andělským*, t. skrze službu andělů. Gal. 3, 19.

56. *zkřikše*: křičíce. — *jednomyslně*: všickni spolu.

57. *vyvedše*: vyvrhše. — *roucha*, t. aby volněji na něho házeti mohli.

58. *vzývajícího*: modlícího se.

59. *nepokládej*: nepočítej. — *usnul*, t. umřel. — *Saul*: Šavel. — *přivolil*: spolu s jinými líbost v tom měl, schválil usmrcení jeho.

1. *čas*, Ř. den. — *protivenství*: pokušení.

2. *pochovali*, Ř. vynesli, t. z toho místa, na němž byl ukamenován.

3. *jímaje*: natahaje se s muži a ženami, vláčeje muže i ženy.

pána muži pobožní a plakali velmi nad
3 ním. * Saul pak hubil církev do domů
vcházeje, a jímaje muže i ženy dával je
4 do žaláře. * Ti pak, kteříž se byli roz-
prchli, chodili kážíce slovo boží.
5 A Filip všed do města Samaří kázal
6 jim Krista. * I pozorovali zástupové jed-
nomyslně toho, což se pravilo od Filipa,
7 slyšíce a vidouce divy, kteréž činil. * Nebo
duchové nečistí z mnohých, kteříž je měli,
8 křičíce hlasem velikým vycházeli. * A
mnozí dnou zlámaní a kulhaví uzdraveni jsou.
9 * A stala se radost veliká v tom městě. Muž
pak nějaký, jmenem Šimon, před tím v tom
městě čáry provodil a lid samařský má-
10 mil pravě se býti nějakým velikým. * Na
něhož pozor měli všickni od nejmenšího
do největšího říkajíce: Tentoť jest boží
11 moc veliká. * Pozor pak měli na něho
proto, že je za mnohý čas mámil čáry
12 svými. * A když uvěřivše Filipovi zvěstu-
jícímu o království božím a o jmeně Je-
13 žíše Krista, křtili se muži i ženy. * Tedy
i ten Šimon uvěřil a pokřtěn byv přidržel
se Filipa, a vida zázraky a moci veliké
14 činěné děsil se. * Uslyševše pak v Jeru-
salemě apoštolé, žeby Samaří přijala slovo
15 boží, poslali k nim Petra a Jana. * Kteříž
přišedše k nim modlili se za ně, aby při-
16 jali Ducha svatého: * (nebo ještě byl na
žádného z nich nesstoupil; ale pokřtěni to-
17 liko byli ve jmenu Pána Ježíše.) * Tehdy
vzkládali na ně ruce, a oni přijali Ducha
svatého.
18 I uzřev Šimon, že skrze vzkládání
rukou apoštolských dává se Duch svatý,
19 přinesl jim peníze * řka: Dejte i mně tu
moc, ať na kohož bych koli vzložil ruce,
přijme Ducha svatého. * I řekl jemu Petr: 20
Peníze tvé buďtež s tebou na zatracení,
protože jsi se domníval, žeby dar boží
mohl býti zjednán za peníze. * Nemáš 21
dílu ani losu v této věci; nebo srdce tvé
není upřímé před Bohem. * Protož čiň po- 22
kání z této své nešlechetnosti a pros Boha,
zdaby odpuštěno bylo tobě to myšlení srdce
tvého. * Nebo v žluči hořkosti a v svazku 23
nepravosti tebe býti vidím. * I odpověděv 24
Šimon řekl: Modltež vy se za mne Pánu,
aby na mne nepřišlo něco z těch věcí,
kteréž jste mluvili. * Oni pak osvědčovavše 25
a mluvivše slovo Páně navrátili se do Je-
rusalema a ve mnohých městečkách sama-
rytánských kázali evangelium.
Anděl pak Páně mluvil k Filipovi 26
řka: Vstaň a jdi ku polední straně na
cestu, kteráž vede od Jerusalema, do mě-
sta Gazy, kteréž jest pusté. * I vstav šel. A 27
aj, muž mouřenín kleštěnec, komorník krá-
lovny mouřenínské Kandace, kterýž vládl
všemi poklady jejími a byl přijel do Je-
rusalema, aby se modlil, * navracoval se 28
na voze svém sedě, a četl Isaiáše proroka.
* I řekl Duch Filipovi: Přistup a přiviň 29
se k vozu tomu. * A přiběh Filip slyšel 30
jej, an čte Isaiáše proroka. I řekl: Roz-
umíš-liž medle co čteš? * A on řekl: 31
Kterakžbych mohl rozuměti, lečby mi kdo
vyložil? I prosil Filipa, aby vstoupil na
vůz a seděl s ním. * Místo pak toho pís- 32
ma, kteréž četl, toto bylo: „Jako ovce k
zabití veden jest, a jako beránek němý
před tím, kdož jej stříže, tak neotevřel úst
svých. * V ponížení jeho odsouzení jeho 33
vyhlazeno jest: rod pak jeho kdo vypra-
ví? ačkoli zahlazen byl ze země život

9. *nějakým*: čímsi.
11. *Pozor*: Přidrželi se pak ho.
12. *křtili se*: křtěni byli, dali se křtíti.
13. *děsil se*: s strachem se divil.
15. *přišedše*, Ř. sstoupivše.
16. *nesstoupil*, Ř. nespadl, t. viditelně a zázračně, jako na apoštoly (výš 2, 3.), a na ony od svatého Petra získané. Níž 10, 44.
18. *přinesl*: dával.
20. *peníze*: stříbro.
21. *dílu*: částky. — *losu*: dědictví. — *věci*: aneb v tomto slově, t. v tom učení, kteréž mi vedeme.
22. *čiň* etc: usmysliž sobě. — *zdaby*. V jakém smyslu písma svatá užívají takového mluvení, kteréž se zdá, že z pochybování pochází, viz Jos. 14, 12.
23. *hořkosti*, t. proti boží zápovědi (Deut. 29, 18.), všecken jsi zlostí jako nějakým jedem prošlý, a v hříchy pohřížený; anobrž Boha jsi k hořkosti a hněvu popudil, tak aby všecky věci tvé v mrzkosti jako hořké a odporné míti ráčil. — *v svazku*, t. jakož dlužníci do vězení a řetězů sázíni bývají, tak podobně ty jsi hříchy svázán, přemožen a v osidla satanova zapleten. Podobně II. Tim. 2, 26.

26. *Gazy*: Gaza bylo někdy město znamenité a pevné při pomezí kananejském v stranu Egypta ležící, kteréž losem přišlo pokolení Judovu (Jos. 15, 47.), za času pak apoštolů pusté bylo podle předpovědění prorockého. Amos, 1, 6. Sof. 2, 4. Zach. 9, 9. — *kteréž*: aneb kterážto cesta jest pustá, t. kterouž pro mnohá nebezpečenství a vpády nemnoho se chodívalo. O tom pak proto se tu zmínka činí, aby vidíno bylo, že božím řízením tam Filip šel, ježto sic jinak, věda žeby tam nemnoho získal, kdež málo lidí bylo, nebylby tou cestou šel, kdyby sobě daného návěští od Boha neměl; ale radějiby se byl cesty hlučnější držel, kdežby někoho k víře obrátil.
27. *komorník*: úředník, správce. — *Kandace*: tím jmenem Kandace obecně nazývány byly královny mouřenínské, jako u Římanů císařové caesares. — *aby* etc. modlit se.
30. *Rozumíš-liž*: víš-li, také-li rozumíš, co čteš?
31. *vyložil*: na cestu mne navedl, cestu ukázal, provedl mne.
33. *vyhlazeno*, t. podstoupením pokut úsudek smrti zrušil. Viz Isai. 53, 8. — *rod*: rodinu, věk

34 jeho.“ * A odpovídaje komorník Filipovi
dí: Prosím tebe, o kom toto mluví prorok?
35 sám-li o sobě čili o někom jiném? * Tedy
otevřev Filip ústa svá a počav od toho
36 písma zvěstoval jemu Ježíše. * A když
jeli cestou, přijeli k jedné vodě. I řekl
komorník: Aj voda! Proč nemám býti po-
37 křtěn? * I řekl Filip: Věříš-li celým srd-
cem, slušít. A on odpověděv řekl: Věřím,
že Ježíš Kristus jest Syn boží. * I rozká- 38
zal státi vozu; a sstoupili oba do té
vody, i Filip i komorník: i pokřtil ho.
* A když vystoupili z vody, Duch Páně 39
pochopil Filipa a neviděl ho více komor-
ník; nebo jel cestou svou raduje se. * Fi- 40
lip pak nalezen jest v Azotu. A chodě
kázal evangelium všem městům, až přišel
do Cesaree.

Hlava 9.

O Ananiášovi. Ananiáš Saule (kteréhož Bůh na cestě obrátil a do Damašku poslal) podlé Páně poručení navštíviv vzložením naň rukou svých uzdravil a potom i pokřtil, kterýž i tu hned i potom v Jerusalemě směle učil o Kristu i v Cesarei i v Tarsu. A tak církve pokoj měly. O Petrovi. Petr svatý v I. Lyddě Eneáše nemocného ve jmenu Krista Pána uzdravil. II. Joppe *a)* pobožnou ženu od mrtvých vzkřísil, *b)* u Šimona pohostinství sobě oblíbil.

Saul pak ještě dychtě po pohrůžkách
a po mordu proti učenníkům Páně, šel k
2 biskupovi * a vyžádal od něho listy do
Damašku do škol, nalezl-liby tam té cesty
které muže aneb ženy, aby svázané přivedl
3 do Jerusalema. * A když byl na cestě,
stalo se, že již přibližoval se k Damašku;
tedy pojednou rychle obklíčilo jej světlo
4 s nebe. * A padna na zemi uslyšel hlas
k sobě řkoucí: Saule, Saule, proč mi se
5 protivíš? * A on řekl: I kdo jsi Pane?
A Pán řekl: Já jsem Ježíš, jemuž ty se
protivíš! Tvrdoť jest tobě proti ostnům se
6 zpěčovati. * A on třesa se a boje se řekl:
7 Pane, co chceš, abych činil? * A Pán k
němu: Vstaň a jdi do města, a bude tobě
povědíno, coby ty měl činiti. Ti pak muži,
kteří šli s ním, stáli ohromeni jsouce, hlas
8 zajisté slyšíce, ale žádného nevidouce. * I
vstal Saul ze země; a otevřev oči své nic
neviděl. Tedy pojavše jej za ruce uvedli
9 jej do Damašku. * I byl tu za tři dni
10 nevida: a nejedl nic, ani nepil. * Byl pak
jeden učenník apoštolský v Damašku, jme-
nem Ananiáš. I řekl jemu Pán u vidění:
Ananiáši! A on řekl: Aj já Pane! * A 11
Pán k němu: Vstaň a jdi do ulice, kteráž
slove Přímá, a hledej v domě Judově Saule
jmenem, Tarsenského; nebo aj modlí se.
* A viděl Saul u vidění muže Ananiáše 12
jmenem, an jde k němu a vzkládá naň
ruku, aby prohlédl. * I odpověděl Ananiáš: 13
Pane, slyšel jsem od mnohých o tom muži,
kterak mnoho zlého činil svatým tvým v
Jerusalemě? * A i zdeť má moc od bi- 14
skupů, aby jímal všecky, kteříž vzývají
jmeno tvé. * I řekl jemu Pán: Jdi, neboť 15
on jest má nádoba vyvolená, aby nosil
jmeno mé před pohany i krále i před syny
israelské: * jáť zajisté ukáži jemu, kterak 16
on mnoho trpěti musí pro jmeno mé. * I 17
šel Ananiáš a všel do toho domu a vloživ
ruce naň řekl: Saule bratře, Pán Ježíš
poslal mne, kterýž se ukázal tobě na cestě,
po níž jsi šel, aby prohlédl a naplněn byl
Duchem svatým. * A hned spadly s očí 18
jeho jako lupiny i prohlédl pojednou; a
vstav pokřtěn jest. * A přijav pokrm po- 19

---

jeho. — *vypraví*, t. nikdy žádného skonání míti nebude. Řím. 6, 9. — *zahlazen*: vytať.
34. *komorník*, Ř. kleštěnec, tak hned nejednou.
35. *zvěstoval*: kázal.
36. *k jedné*: k jakés. — *Proč* etc. Co jest ku překážce, pročežbych neměl býti pokřtěn?
37. *slušít*, t. svátosti té i jiným služebnostem obcovati.
40. *nalezen*: dostal se do Azotu. — Azot bylo město v zemi židovské, jedno z těch měst, z nichž nemohli synové israelští pohanů vyhladiti (Jos. 11, 22.). Pokolení pak Judovu losem se dostalo. Jos. 15, 47. — *Cesarea*: město pomořské od Jerusalema 10 mil k straně západní. Viz Mat. 16, 13. V tom pak městě svatý Filip, jeden z počtu jahnů (výš 6, 5.), své obydlí měl, jakž potom i svatý Pavel u něho pohostinu byl. Níž 21, 8.
1. *dychtě*: dýchaje pohrůžkou a mordem.
2. *Damašek* bylo město staré a bohaté v zemi syrské, od Jerusalema okolo 40 mil k straně půlnoční.
3. *byl*: šel, bral se. — *obklíčilo*: zablesklo.
6. *abych* etc.: co mám činiti.
7. *ohromeni*, t. proto 1) že je blesk veliký obklíčil, 2) že Pavla s někým jiným mluvícího slyšeli, žádného pak viděti nemohli. — *slyšíce*: níž 22, 9. Praví se, že oni toho hlasu neslyšeli; což takto spraveno býti může, že na tomto místě o samém hluku a hlaholu slyšení se praví, na onom pak, kdež dí, že toho hlasu neslyšeli, tolikéž, jakoby řekl, že tomu, co se pravilo, jako někdy i oni (Jan 12, 20.) nic nerozuměli.
8. *nic*: žádného.
11. *Vstaň*: vstana.
14. *jímal*: svazoval.
15. *on*: tento. — *vyvolená*, t. zvláštní můj nástroj, skrze nějž vůli svou konati budu. — *nosil*: nesl. — *pohany*: národy.

silnil se. I zůstal Saul s učenníky, kteříž
20 byli v Damašku, za několiko dní. * A hned
v školách kázal Krista pravě, že on jest
21 Syn boží. * I divili se náramně všickni,
kteříž jej slyšeli a pravili: Zdaliž toto není
ten, jenž hubil v Jerusalemě ty, kteříž
vzývali jmeno toto, a sem na to přišel,
22 aby je svázané vedl k biskupům? * Saul
pak mnohem více se zmocňoval a zahanboval Židy, kteříž bydlili v Damašku,
23 potvrzuje toho, že ten jest Kristus. * A
když přeběhlo drahně dnů, radu mezi sebou na tom zavřeli Židé, aby jej zabili.
24 * Ale zvěděl Saul o těch úkladech jejich.
Ostříhali také i bran ve dne i v noci, aby
25 jej zahubili. * Ale učenníci v noci vzavše ho spustili jej po provaze přes zeď
26 v koši. * Přišed pak Saul do Jerusalema
pokoušel se přitovaryšiti k učenníkům;
ale báli se ho všickni nevěříce, by byl
27 učenníkem. * Barnabáš pak přijav jej
vedl ho k apoštolům a vypravoval jim,
kterak na cestě viděl Pána, a že mluvil s ním, a kterak v Damašku svobodně
28 mluvil ve jmenu Ježíše. * I bydlil s nimi
vcházeje a vycházeje v Jerusalemě, a směle
29 mluvil ve jmenu Pána Ježíše; * a hádal se
30 s Řeky, oni pak usilovali ho zabiti. * To
zvěděvše bratří dovedli ho do Cesaree a
poslali ho do Tarsu.
31 A tak sborové po všem Judstvě a Galilei i Samaří měli pokoj vzdělávajíce se
a chodíce v bázni Páně, a rozhojňovali se
potěšením Ducha svatého.

Stalo se pak, že Petr, když procházel 32
všecky sbory, přišel také k svatým, kteříž
bydlili v Lyddě. * I nalezl tu člověka jed- 33
noho jmenem Eneáše, již od osmi let na
loži ležícího, kterýž byl mrtvicí poražený.
* I řekl mu Petr: Eneáši, uzdravujeť tebe 34
Ježíš Kristus: vstaň a ustel sobě. A hned
vstal. * I viděli jej všickni, kteříž bydlili 35
v Lyddě a v Saroně, kteříž se obrátili ku
Pánu.
Byla pak jedna učennice v Joppen 36
jmenem Tabita, což se vykládá Dorkas.
Ta byla plná skutků dobrých a almužen,
kteréž činila. * I stalo se v těch dnech, 37
že roznemohši se umřela; kteroužto umyvše
položili na síň vrchní. * A že byla blízko 38
Lydda od Joppe, uslyševše učenníci, žeby
tam byl Petr, poslali k němu dva muže
prosíce ho, aby sobě neobtěžoval přijíti až
k nim. * Tedy vstav Petr šel s nimi. A 39
když přišel, vedli jej na síň vrchní. I obstoupily ho všecky vdovy plačíce a ukazujíce sukně a pláště, kteréž jim dělala,
dokudž s nimi byla Dorkas. * I rozkázav 40
všechněm vyjíti ven Petr, poklek na kolena modlil se a obrátiv se k tomu tělu
řekl: Tabito vstaň. A ona otevřela oči
své a uzřevši Petra posadila se: * a podav 41
jí ruky Petr pozdvihl jí. A povolav svatých a vdov ukázal jim ji živou. * I roz- 42
hlášeno jest to po všem městě Joppe; a
uvěřili mnozí v Pána. * I stalo se, že za 43
mnohé dni pozůstal Petr v Joppe u nějakého Šimona koželuha.

---

17. *po níž*: kterouž.
20. *hned*, t. nic se s tělem a krví neporadiv. Gal. 1, 15.
21. *divili*: užasli. — *hubil*: vybojoval, plenil.
22. *se zmocňoval*, t. v dařích hojnějších i v práci větší a v užitcích jejich. — *zahanboval*: přemáhal. — *potvrzuje*: aneb, a srovnávaje písma jedna s druhými i s skutkem stalým, potvrzoval toho etc.
23. *dnů*, t. jak někteří smyslí, přeběhla tři léta, o nichž ku Galatům píše (Gal. 1, 17. 18.), po jejichž přeběhnutí z Arabie do Damašku se zase navrátil a to pokušení měl, z něhož vysvobozen jsa do Jerusalema se vypravil.
24. *Ostříhali:* hlídali.
26. *pokoušel*: chtěl.
27. *k apoštolům*, t. k svatému Petru a Jakubu; nebo s těmi toliko apoštoly tu se shledal. Gal. 1, 18. 19.
28. *s nimi*, Ř. i byl s nimi vcházeje i vycházeje. Co se takovým mluvením v písmích svatých míní, viz výš 1, 21. Deut. 31, 2. I. Par. 27, 1. II. Par. 1, 10. Jan 10, 9.
29. *zabiti*: zahladiti.
30. *Tarsus* město cilické, od Jerusalema téměř 80 mil. Níž 22, 3.
31. *sborové*: církve.
32. *Lydda*, pomořské město v palestinské zemi, blízko od Joppe, jinak Diospolis, od Jerusalema okolo 6 mil.
33. *mrtvicí* etc.: dnou zlámaný.
34. *uzdravujeť*: zdraviť dává.
35. *Saron* neb Assaron, město blízko od Lyddy (viz I. Par. 27, 29. Isai. 33, 9.) Jiní Saronas praví býti krajinu mezi Cesareí a Joppe.
36. *Joppe* město v díl přišlo pokolení Danovu, od Cesaree 10, od Jerusalema pak 5 mil. — *Dorkas* t. srna.
38. *neobtěžoval*: nemeškal, neliknoval se.
39. *dělala*: dávala.
40. *rozkázav*: vypudiv všecky.
41. *ukázal*: postavil ji, dal.
42. rozhlášeno: známo učiněno.
43. *Petr*, Ř. on.

Hlava 10.

(Petr svatý v) III. Cesarii Kornelia pobožného na poručení boží zatmělejší i světlejší, ano i na žádost Kornelia navštívil. Po uvítání a rozmluvení o příčině povolání ho od Kornelia o Kristu Ježíši učil. Čehož potvrdil Duch svatý milostí svou zázračnou. Týž Petr *a)* poručil je pokřtíti *b)* a mezi nimi chvíli dobrou setrval.

Muž pak nějaký byl v Cesarii jme-
nem Kornelius, setník ze zástupu, kterýž
2 sloul Vlaský; * nábožný a bohabojný se
vším domem svým, čině almužny mnohé
3 lidu a modlívaje se Bohu vždycky. * Ten
viděl u vidění zřetelně, jako v hodinu de-
vátou na den, anděla božího, an všel
4 k němu a řekl jemu: Kornelie! * A on
pilně popatřiv naň a sstrašiv se řekl: Co
chceš, Pane? I řekl jemu: Modlitby tvé a
almužny tvé vstoupily na pamět před tváří
5 boží. * Protož nyní pošli muže některé do
Joppe a povolej Šimona, kterýž má příjmí
6 Petr. * Tenť hospodu má u nějakého Ši-
mona koželuha, kterýž má dům u moře;
7 onť poví tobě, coby ty měl činiti. * A když
odšel anděl, kterýž mluvil Korneliovi, za-
volal dvou služebníků svých a rytíře po-
božného z těch, kteříž vždycky při něm
8 byli; * a oznámiv jim všecko to poslal je
9 do Joppe. * Nazejtří pak, když oni šli a
přibližovali se k městu, všel Petr na horu,
10 aby se modlil okolo hodiny šesté. * A po-
tom velice zlačněv chtěl pojísti. Když pak
oni strojili, připadlo na něj mysli vytržení.
11 * I uzřel nebe otevřené a sstupující k sobě
nádobu jakous, jako prostěradlo veliké za
čtyři rohy uvázanou, ana se spouští na
12 zemi, * na níž byla všeliká zemská hova-
da čtvernohá a zvířata a zeměplazové i
13 ptactvo nebeské. * I stal se hlas k němu:
Vstaň Petře, pij a jez! * I řekl Petr: Ni- 14
koli Pane; nebť jsem nikdy nejedl nic
obecného aneb nečistého. * Tedy opět po 15
druhé stal se hlas k němu: Cožť Bůh oči-
stil, neměj ty toho za nečisté. * A to se stalo 16
po třikrát. I vzata jest zase ta nádoba
do nebe. * A když Petr sám u sebe roz- 17
jímal, coby znamenalo vidění to, kteréž
viděl: aj, muži ti, kteříž posláni byli od
Kornelia ptajíce se na dům Šimonův stáli
přede dveřmi. * A zavolavše kohosi tázali 18
se: Má-li zde hospodu Šimon, kterýž má
příjmí Petr? * A když Petr přemyšloval 19
o tom vidění, řekl jemu Duch: Ai, muži
tři hledají tebe. * Protož vstana sejdi dolů 20
a jdi s nimi nic se nerozpakuje; neboť
jsem já je poslal. * Tedy ssed Petr k těm 21
mužům, jenž posláni byli k němu od Kor-
nelia, řekl: Aj, jáť jsem ten, kteréhož hle-
dáte. Jaká jest příčina, pro niž jste při-
šli? * Oni pak řekli: Kornelius setník, 22
muž spravedlivý a Boha se bojící, i svědectví
dobré mající ode všeho národu židovského,
u vidění napomenut jest od anděla svaté-
ho, aby povolal tebe do domu svého a
slyšel řeč od tebe. * Tedy zavolav jich do 23
domu přijal je do hospody. Druhého pak
dne Petr šel s nimi, a někteří bratří z
Joppe šli s ním. * A nazejtří přišli do 24
Cesaree. Kornelius pak očekával jich svo-
lav příbuzné své a přátely blízké. * I stalo 25

3. an všel: vcházejícího.

4. *chceš*, Ř. jest.

7. *pobožného*: slavným a vzácným člověkem byl u světa Kornelius tento; avšak i sám pobožný byl i při jiných pobožnost miloval a za ni se nestyděl, čehož chováním při sobě pobožných služebníků dokazoval.

9. *na horu*: vrchní podlahu, Ř. na dům. Jaké tam bývaly střechy, viz Jos. 2, 6. II. Král. 11, 2. — *šesté*, t. okolo poledne, viz Jan 11, 9.

10. *zlačněv*, t. zvláštním božím řízením, k ukázání toho, že Petr svatý lační rozšíření Kristovy slávy a vyvolených spasení. Viz podobně o Kristu Pánu Mat. 21, 19. Mar. 11, 12. — *vytržení*, t. při rozmlouvání s Bohem na modlitbách svatých a zpytování tajemství božích.

11. *nádobu*, t. kterouž vyznamenána jest církev svatá, původ svůj s nebe i měšťanství své v nebi mající (Fil. 3, 20.); pročež i svrchním Jerusalemem slove. Gal. 4, 26. — *uvázanou*, t. k ukázání toho, že na všech čtyřech stranách světa měla církev býti rozšiřována a vzdělávána. Mat. 8, 11.

12. *nebeské*, t. pro vymalování toho, že všickni lidé z přirození svého jsou tělesní a hovadní (I. Kor. 2, 14.) a že všelijakých národů, stavů a povolání všelijací lidé s těmi i jinými vášněmi, bez rozdílu a přijímání osob do církve přijíti měli. Isai 11, 6. Kolos. 3, 11.

13. *jez*, t. mečem duchovním, jenž jest kázaní čistého slova, lidi v obět Pánu připravuj a jim k mrtvení starého člověka příčinou buď a tak do církve za měšťany a obyvatele je přijímej. Efes 2, 19.

14. *obecného*, t. zprzněného neb poskvrněného.

15. *neměj:* nečiň toho nečistým, t. kohož sobě Bůh i z pohanů očišťuje, toho ty za nečistého nepokládej. Ř. nezobecňuj, nečiň obecného.

16. *po třikrát*, t. proto, aby vidíno bylo, že to vidění není nějaké mysli omámení, ale jest pravé. — *do nebe*, t. pro ukázaní toho, že se to vidění s nebe od Boha stalo, a že z lidu pohanského věřící, kteříž někdy za nečisté, anobrž za štěňata držáni byli (Mat. 15, 26.), místo sobě také v nebi připravené mají.

17. *coby* etc., Ř. jakéby bylo.

20. *nerozpakuje*: beze vší nedověry.

22. *řeč*: kázaní tvé.

25. *vyšel*: vyběhl.

se, když vcházel Petr, vyšel proti němu
Kornelius a padna k nohoum jeho klaněl
26 se mu. * Ale Petr pozdvihl ho řka: Vstaň
27 i jáť také sám člověk jsem. * A rozmlou-
vaje s ním všel do domu a nalezl mnoho
28 těch, kteříž se byli sešli: * i řekl jim:
Vy víte, že neslušné jest muži Židu při-
pojiti se aneb přistoupiti k cizozemci; ale
mně ukázal Bůh, abych žádného člověka
nepravil obecným neb nečistým býti.
29 * Protož bez odporu přišel jsem povolán
jsa. I ptám se vás, pro kterou příčinu
30 jste poslali pro mne? * A Kornelius řekl:
Přede čtyřmi dny postil jsem se až do této
hodiny, a v hodinu devátou modlil jsem
se v domě svém; a aj, postavil se přede
mnou muž v rouše běloskvoucím a řekl:
31 * Kornelie, uslyšánať jest modlitba tvá, a
almužny tvé jsouť v paměti před tváří
32 boží. * Protož pošli do Joppe a povolej
Šimona, kterýž slove Petr. Tenť má ho-
spodu v domě Šimona koželuha u moře;
33 on přijda bude mluviti tobě. * Já pak
hned té chvíle jsem poslal k tobě, a ty jsi
dobře učinil, žes přišel. Nyní tedy my
všickni před obličejem božím hotovi jsme
slyšeti všecko, což jest koli přikázáno tobě
34 od Boha. * Tedy Petr otevřev ústa řekl:
V pravdě jsem shledal, že Bůh není při-
35 jimač osob: * ale v každém národu, kdož
se ho bojí a činí spravedlnost, příjemný
36 jest jemu. * Jakž to oznámil synům israel-
ským, zvěstuje pokoj skrze Ježíše Krista,
jenž jest Pánem všeho. * O čemž i vy 37
sami víte, co se dálo po všem židovstvě,
počna od Galilee, po křtu, kterýž kázal
Jan: * kterak Ježíše od Nazareta pomazal 38
Bůh Duchem svatým a mocí: kterýžto cho-
dil dobře čině a uzdravuje všecky posedlé
od ďábla; nebo Bůh s ním byl. * A my 39
jsme svědkové všeho toho, což činil v kra-
jině judské a v Jerusalemě, kteréhožto za-
mordovali pověsivše na dřevě. * Toho Bůh 40
vzkřísil třetího dne a způsobil to, aby
zjeven byl, * ne všemu lidu, ale svědkům 41
prvé k tomu zřízeným od Boha, nám, kte-
říž jsme s ním jedli a pili, po jeho zmrt-
vých vstání. * A přikázal nám kázati lidu 42
a svědčiti, že on jest ten ustanovený od
Boha soudce živých i mrtvých. * Jemuť 43
všickni proroci svědectví vydávají, že od-
puštění hříchů vezme skrze jmeno jeho
všeliký, kdožkoli uvěřilby v něho. * A když 44
ještě Petr mluvil slova tato, sstoupil Duch
svatý na všecky, kteříž poslouchali slova
božího. * I užasli se ti, jenž z obřezaných 45
věřící byli, kteříž byli přišli s Petrem, že
i na pohany dar Ducha svatého jest vylit.
* Nebo slyšeli je, ani mluví jazyky rozlič- 46
nými a velebí Boha. * Tehdy odpověděl 47
Petr: Zdali může kdo zabrániti vody, aby
tito nebyli pokřtěni, kteříž Ducha svatého
přijali, jako i my? * A rozkázal je po- 48
křtiti ve jmenu Pána Jesu Krista. I prosili
ho, aby u nich pobyl za některý den.

Hlava 11.

(Petr svatý v) IV. Jerusalemě horšícím se nad ním, že pohanům kázal, ponaučil, že 1. nešel o své ujmě, poněvadž jej *a)* Bůh zázračně přidržel, *b)* pobožná vyslaných žádost nutila; 2. nepracoval ve věci svaté *a)* u potupníků, ale žádostivých spasení, *b)* ovšem pak bez užitku, poněvadž na ně Duch svatý připadl podlé božího připovědění. Čemuž *α.* jako té doby nemohl odporen býti Petr sv., *β.* tak i tito nemají býti odporni, jimž se Petr sv. z domnění vyměřuje. O Barnabášovi. Barnabáš sv. v práci byl při církvi boží někdy sám, někdy s tovaryši. *A.* Sám byl při prvním církve boží od učenníků Páně v Antiochii syrské založení. *B.* Tovaryše jmenovitě měl dvojí v prácech svých, nejprv Pavla a potom Marka. a) S Pavlem v Antiochii rok sloužil s velikou pilností. b) Poselství s Pavlem troje vykonal. První poselství. Církev v Jerusalemě potřebovala potěšení proti hladu. Tedy Bůh I. nastrojiv v Antiochii proroky, aby předpovídali o hladu budoucím, nastrojil Antiochenské, aby 1) pomoc poslali do Jerusalema, 2) k tomu poselství obrali tyto dva.

Uslyšeli pak apoštolé a bratří, kteříž
byli v Judstvě, žeby i pohané přijali slovo
boží. * A když přišel Petr do Jerusalema, 2
domlouvali se naň ti, kteříž byli z obře-

28. *k cizozemci*, t. pro boží zápověď, v níž Židům zapovídá s pohany v smlouvu vcházeti, v manželství vstupovati a s nimi se jakkoli přízniti. Deut. 7, 2. etc. Jos. 23, 7. Což do času toliko trvati mělo.
29. *odporu*: nesnáze, rozpakování.
34. *jsem shledal*: nalézám, vidím, spatřuji.
35. *bojí*, t. kdož jemu z víry pravé poctu i jinou všelikou povinnost vykonává. — *spravedlnost*: dobře, t. svým bližním, což jest spravedlivě povinen, navracuje.
36. *Jakž* etc., Ř. Slovo kteréž poslal. — *Krista*, t. jakž té své přívětivosti a ochotnosti ke všelikým lidem dokázal, Syna svého na svět pro všecky posláním a skrze něho míru a pokoje buď Židům, buď pohanům zvěstováním. — *všeho*, t. poněvadž jest Kristus Pánem milostivým nejen národu jednoho, ale všechněch; tedyť ke všechněm věřícím z jakéhožkoli národu pošlým jeho zasloužení se vztahuje. Podob. Řím. 1, 16. též 3, 29.
37. *co se dálo*: jaká vyšla pověst, jaké jsou se věci zběhly.
38. *pomazal*, t. s strany našeho člověčenství dary hojné v něm složil a jej v obojím přirození za krále a kněze ustanovil.

3 zaných, * řkouce: Proč jsi k mužům ne-
obřezaným všel a jedl jsi s nimi?
4 Tedy začav Petr vypravoval jim po-
5 řád řka: * Byl jsem v městě Joppe
modle se: i viděl jsem u vytržení mysli
vidění, nádobu nějakou sstupující jako pro-
stěradlo veliké za čtyři rohy přivázanou,
ana se spouští s nebe a přišla až ke mně.
6 * Do kteréž pohleděv pilně spatřil jsem
hovada zemská čtvernohá i zvířata a ze-
7 měplazy i ptactvo nebeské. * Slyšel jsem
k sobě také hlas řkoucí: Vstaň Petře, pij
8 a jez! * I řekl jsem: Nikoli, Pane; nebo
nic obecného aneb nečistého nikdy ne-
9 vcházelo v ústa má. * I odpověděl mi hlas
podruhé s nebe řka: Co Bůh očistil, neměj
10 ty toho za nečisté. * A to se stalo po tři-
krát: i vytrženo jest zase to všecko do nebe.
11 * A aj hned té chvíle tří muži stáli u
domu, v kterémž jsem byl, posláni jsouce
12 ke mně z Cesaree. * I řekl mi Duch,
abych šel s nimi nic se nerozpakuje. A
šlo se mnou i těchto šest bratří a vešli
13 jsme do domu muže toho: * kterýžto vy-
pravoval nám, kterak viděl anděla v domě
svém, an se před ním postavil a řekl jemu:
Pošli do Joppe muže některé a povolej
14 Šimona, kterýž slove Petr: * onť tobě bude
mluviti slova, skrze něž spasen budeš, ty
15 i všecken tvůj dům. * Když jsem pak já
mluviti začal, sstoupil Duch svatý na ně,
16 jako i na nás na počátku. * I rozpomenul
jsem se na slovo Páně, kteréž byl pověděl:
Jan zajisté křtil vodou, ale vy pokřtěni
17 budete Duchem svatým. * Poněvadž tedy
jednostejný dar dal jim Bůh, jako i nám
věřícím v Pána Ježíše Krista; i kdož jsem
já byl, abych mohl zabrániti Bohu? * To 18
uslyševše spokojili se a slavili Boha řkouce:
Tedy i pohanům Bůh pokání dal k životu.
Ti pak, kteříž se byli rozprchli pří- 19
činou soužení, kteréž se bylo stalo pro
Štěpána, přišli až do Fenicie a Cypru i
do Antiochie, žádnému nemluvíce slova
božího než samým toliko Židům. * A byli 20
někteří z nich muži z Cypru a z Cyrene,
kteřížto přišedše do Antiochie mluvili Ře-
kům zvěstujíce Pána Ježíše. * I byla ruka 21
Páně s nimi, a veliký počet věřících obrá-
til se ku Pánu. * I přišla pověst o tom 22
k církvi, kteráž byla v Jerusalemě: i po-
slali Barnabáše, aby šel až do Antiochie.
* Kterýžto přišed tam a uzřev milost boží 23
zradoval se a napomínal všech, aby v
úmyslu srdce svého trvali v Pánu; * nebo 24
byl muž dobrý a plný Ducha svatého a
víry. I přibyl jich tu veliký zástup Pánu.
* Tedy odšel Barnabáš do Tarsu hledat 25
Saule: a nalezna jej přivedl ho do Antio-
chie. * I byli přes celý rok při tom sboru 26
a učili zástup veliký; tak že nejprv tu v
Antiochii učenníci nazváni jsou křesťané.
V těch pak dnech přišli z Jerusalema 27
proroci do Antiochie. * I povstav jeden z 28
nich jmenem Agab, oznamoval ponuknut
jsa skrze Ducha, že bude hlad veliký po
všem okršlku zemském, kterýžto i stal se
za císaře Klaudia. * Tedy učenníci jeden 29
každý podle možnosti své umínili poslati
něco ku pomoci bratřím přebývajícím v
Judstvě. * Což i učinili poslavše k starším 30
skrze ruce Barnabáše a Saule.

---

42. *přikázal*: poručil. — *ustanovený*: předřízený.
43. *Jemuť*: tomuť. — *skrze* etc.: ve jmenu.
44. *sstoupil*: připadl.
45. *věřící*, t. z Židů, o nichž výš v. 23.
2. *domlouvali se*: svářili se, hádali se s ním.
9. *neměj*: neprav toho býti obecním.
10. *po třikrát*, viz výš 10, 16.
11. *stáli*: přišli k domu.
12. *nerozpakuje*: dověrně. — *muže*, t. do domu Korneliova, o něhož jste se mnou se nesnadnili.
14. *bude* etc.: oznámí ty věci.
18. *spokojili se*: umlkli. — *k životu*, t. srdce jejich Duchem svým a slovem čistým obměkčil, i času jim k napravování života propůjčil.
19. *soužení*: pokušení, protivenství. — *Fenicia* jest krajina v zemi syrské připojená židovské zemi od strany půlnoční. — *Cypr* jest ostrov mezi cilickým a syrským břehem ležící, Barnabáše svatého vlast. Výš 4, 36. — *Antiochia* ta jest v syrské zemi přední město, od Jerusalema 70 mil. — *Židům*, t. v tom smyslu ještě byvše, že evangelium nemá žádnému jinému kázáno býti než Židům, a o tom, co bylo svatému Petrovi zjeveno, nevěděvše. Výš 10, 11 etc.
20. *muži*, t. osvícenější, kteříž to znali, že i ku pohanům boží království přísluší. — *z Cyrene*, t. z Cyrene města, kteréž jest v Africe. — *Řekům*, t. pohanům.
21. *ruka*, t. moc, ochrana a požehnání.
22. *přišla* etc., Ř. slyšána jest řeč v uších.
23. *boží*, t. dary boží a v učení prospěch i ovoce víry. — *v úmyslu*: v předsevzetí. — *trvali*: stálí byli.
28. *Klaudia*, t. šestého léta kralování jeho. Počal pak kralovati léta Kristova 43.
29. *ku pomoci*, Ř. k přisluhování, t. aby měli almužníci neb správcové almužen z čeho chudým udělovati. Výš 6, 3.
30. *Saule*: Šavla.

Hlava 12.

Bůh II. dobročinnost vynahradil mnohonásobně; nebo poslům těmto dal slyšeti, aby oznamovali, kterak 1. věrné ctitele své, jiné z světa pod korunou mučennictví svatého, jako Jakuba, jiné pak jako Petra z nebezpečenství ku potěšení církve svaté vychvacuje, 2. protivníky pak v čas největší slávy jejich po ráží. S tou zajisté novinou do Antiochie se vrátili.

A při tom čase dal se v to Herodes
2 král, aby ssužoval některé z církve. * I
zamordoval Jakuba bratra Janova mečem.
3 * A vida, že se to líbilo Židům, umínil
4 jíti i Petra. (A byli dnové přesnic). * Kte-
réhož jav do žaláře vsadil, poručiv jej šest-
náсti žoldnéřům k ostříhání, chtěje po ve-
5 likonoci vyvesti jej lidu. * I byl Petr ostří-
hán v žaláři; modlitba pak ustavičná k
6 Bohu dála se za něj od církve. * A když
jej již vyvesti měl Herodes, té noci spal
Petr mezi dvěma bojovníky svázán jsa
dvěma řetězy: a strážní přede dveřmi ostří-
7 hali žaláře. * A aj, anděl Páně postavil
se a světlo se zastkvělo v žaláři: a udeřiv
Petra v bok zbudil ho řka: Vstaň rychle!
8 I spadli jemu ti řetězové s rukou. * Tedy
řekl jemu anděl: Opaš se a podvaž obuv
svou. Tedy učinil tak. I řekl jemu: Oděj
9 se pláštěm svým a pojď za mnou. * Tedy
vyšed bral se za ním a nevěděl, by to
pravé bylo, co se dálo skrze anděla; ale
10 domníval se, žeby vidění viděl. * A pro-
šedše skrze první i druhou stráž, přišli k
bráně železné, kteráž vede do města, a ta
se jim sama od sebe otevřela: a vyšedše
přešli ulici jednu; a hned odšel anděl od
11 něho. * Tedy Petr přišed sám k sobě řekl:
Nyní právě vím, že poslal Pán anděla
svého a vytrhl mne z ruky Herodesovy a
12 ze všeho očkávání lidu židovského. * A
pováživ toho šel k domu Marie matky Ja-
novy, kterýž příjmí měl Marek, kdež se
jich bylo mnoho sešlo, a modlili se. * A 13
když Petr potloukl na dvéře, vyšla děve-
čka, aby poslechla, jmenem Rhode. * A po 14
znavši hlas Petrův, pro radost neotevřela
dveří; ale vběhši zvěstovala, že Petr stojí
u dveří. * A oni řekli jí: I co blázníš? 15
Ona pak potvrzovala, že tak jest. Tedy
oni řekli: Anděl jeho jest. * Ale Petr 16
předse tloukl. A otevřevše uzřeli jej, i
ulekli se. * A pokynuv na ně rukou, aby 17
mlčeli, vypravoval jim, kterak jej Pán vy-
vedl ze žaláře, a řekl: Pověztež to Jaku-
bovi a bratřím. A vyšed bral se na jiné
místo. * A když byl den, stal se rozbroj 18
nemalý mezi bojovníky o to, co se stalo
při Petrovi. * Herodes pak ptaje se na něj 19
a nenalezna, vytazovav se na strážných
kázal je pryč vésti. A odebrav se z Jud-
stva do Cesaree přebýval tam.
A v ten čas Herodes rozlobil se proti 20
Tyrským a Sidonským, kteřížto jednomy-
slně přišli k němu a, namluvivše sobě Blasta
předního komorníka královského žádali za
pokoj, protože jejich krajiny potravu měly
ze zemí královských. * V uložený pak den 21
Herodes oblekna se v královské roucho a
posadiv se na soudní stolici učinil k nim
řeč. * I zvolal lid řka: Boží jest toto hlas 22
a ne lidský. * A ihned ranil jej anděl 23

1. *dal se*, Ř. uvrhl neb vztáhl ruce. — *Herodes*, t. Agrippa, syn Aristobulův a vnuk Herodesa Velikého, bratr pak oné Herodiady (Mar. 6, 17.) a otec toho Agrippy, o němž se zmínka činí níž hl. 25., též hl. 26; viz Mat. 2, 1.

3. *jíti*: do vězení vzíti.

4. *jav*: když jal. — *šestnácti*, Ř. čtyřikrát čtyřem, t. kteříž se čtyřikrát za den měnili, vždycky čtyři přítomni byli.

5. *ostříhán*: hlídán. — *ustavičná*: vroucí.

6. *spal*, t. ne proto žeby nějaký byl rozmařilý a ospanlivý; ale svědomí dobré a doufání v Bohu pravé to při něm spůsobilo, aby bezpečně mohl usnouti, ježto bezbožní šustění listu děsiti se musejí. Lev. 26, 36.

7. *zastkvělo*, t. proto aby svatého Petra osvítilo a božské přítomnosti i nebeské slávy znamením bylo (podob. Luk. 2, 9.).

8. *Oděj*: vrz na sebe.

10. *do města*, t. od žaláře. — *vyšedše*: všedše.

11. *přišed*, Ř. učiněn v sobě.

12. *pováživ*: pomysliv na to. — *příjmí*: sloul, t. jakž smyslí, byl evangelista Kristův, viz obsah na evangelium svatého Marka.

13. *na dvéře*, t. u brány neb u síně, u vrat. — *vyšla*, t. z toho pokoje, do něhož se byli shromáždili.

15. *Anděl*, t. kterýž ho ochraňuje, jakž i Kristus Pán anděly svých vyvolených nazývá. Mat. 18, 10.

16. *ulekli se*: zděsili se, užasli se.

17. *Jakubovi*, t. synu Alfeovu. — *bratřím*, t. jiným spoluapoštolům a starším. Zvěstovati pak jim kázal o svém vysvobození proto, aby se o něho nestarali a jeho příkladem, že i jim Bůh na pomoc přispívati bude, se utvrdili. — *místo*, t. na místo bezpečnější.

18. *co se* etc.: kam se poděl Petr.

19. *vytazovav*: dav je trápiti, mučiti. — *vésti*, t na popravu.

20. *Tyrským* etc.: městům znamenitým a slavným v krajině, jenž sloula Fenicia, o jejichž moci a slávě i bohatých kupectvích (Ezech hl. 27. též hl. 28.) obšírně vypisuje. — *ze zemí*: z polí, z rolí.

21. *V uložený* etc. viz Josef Antiq. lib. 19, hl. 7.

22. *toto*: tento.

23. *Bohu*, t. (jakž se rozumí z Josefa, kterýž o tom píše) těch pochlebníků, Bohem ho nazývajících, že neokřikl, jako to v příčině podobné svatý Pavel a Barnabáš učinil. Níž 14, 14. — *umřel*: zdechl.

Páně, protože nevzdal slávy Bohu, a roz-
24 lez se červy umřel. * A slovo Páně rostlo
25 a rozmáhalo se. * Barnabáš pak a Saul
navrátili se z Jerusalema vykonavše službu, pojavše s sebou i Jana, kterýž příjmí měl Marek.

Hlava 13.

Druhé poselství. Chtěl také Bůh církve své rozšíření. Protož v Antiochii při službách svatých obrav sobě opět tyto dva, oddělil je ku poselství svatému. Tak oni vyšedše procházeli krajiny, až i zase se vrátili. V procházení tomto dostali se 1) do Syrie, města Selevcie, 2) na ostrov Cypr města a) Salaminy, b) Pafu, tu nalezše Barjesu před Sergiem pravdě odboj činícího jej Pavel domluvou zahanbil a kladbou oslepil a tak Sergia vyziskal; 3) do Pamfilie, do Perge, kdež od nich odšel Marek; 4) do Pisidie, do Antiochie. Tu v sobotu a) první jsouce žádáni Pavel k mluvení povstal a α. připomenuv, kterak Bůh s otci nakládal, β. dovodil toho, že podlé slibu svého Bůh o Kristu daného poslal již jej, b) druhou na žádost pohanů pracovavše trpěli protivenství α. v škole, zajisté rouhavě Židé odpírali; β. v městě pak utištěni jsouce od bouřlivých vyšli pryč.

Byli pak v církvi, kteráž byla v An-
tiochii, někteří proroci a učitelé: jako Bar-
nabáš a Šimon, který měl příjmí Černý, a
Lucius Cyrenenský a Manahen, kterýž byl
spolu vychován s Herodesem tetrarchou, a
2 Saul. * A když oni služby Páně konali a
postili se, dí jim Duch svatý: Oddělte mi
Barnabáše a Saule k dílu, ku kterémuž jsem
3 jich povolal. * Tedy postíce se a modlíce
se a vzkládajíce na ně ruce propustili je.
4 * A oni posláni byvše od Ducha svatého,
přišli do Selevcie a odtud plavili se do
5 Cypru. * A přišedše do Salaminy zvěsto-
vali slovo boží ve školách židovských: a
6 měli s sebou i Jana k službě. * A když
zchodili ten ostrov až do Pafu, nalezli ja-
kéhos čarodějníka, křivého proroka Žida,
7 jemuž jmeno bylo Barjesu, * kterýž byl
u znamenitého vladaře Sergia Pavla, muže
opatrného. Ten povolav Barnabáše a Saule
8 žádal od nich slyšeti slovo boží: * ale pro-
tivil se jim Elymas, totiž čarodějník ten,
(nebo se tak vykládá jmeno jeho) usiluje
9 odvrátiti vládaře od víry. * Tedy Saul,
kterýž slove i Pavel, naplněn jsa Duchem
svatým a pilně pohleděv na něj * řekl: 10
O plný vší lsti a vší nešlechetnosti, synu
ďáblův, nepříteli vší spravedlnosti, což ne-
přestaneš převraceti cest Páně přímých?
* A aj nyní ruka Páně nad tebou: a budeš 11
slepý nevida slunce až do času! A pojed-
nou připadla na něj mrákota a tma a jda
vůkol hledal, kdoby ho za ruku vedl.
* Tehdy vládař uzřev, co se stalo, uvěřil, 12
divě se učení Páně. * A pustivše se od 13
Pafu Pavel a ti, kteříž s ním byli, přišli
do města Perge v Pamfilii. Jan pak odšed
od nich vrátil se do Jerusalema. * Oni 14
pak šedše z Perge přišli do Antiochie pi-
sidické, a všedše do školy v den sobotní
posadili se. * A když bylo po přečtění 15
zákona a proroků, poslali k nim knížata
školy té řkouce: Muži, bratří, máte-li
úmysl jaké napomenutí učiniti k lidu,
mluvte. * Tedy Pavel povstav a rukou, 16
aby mlčeli, pokynuv řekl: Muži israelští,
a kteříž se bojíte Boha, slyšte! * Bůh lidu 17
tohoto israelského vyvolil otce naše a lidu

---

24. *rozmáhalo se*, t. hojný prospěch v lidu činilo, od mnohých přijímáno bylo, ano i těch přibývalo, kteříž jemu věřili a z něho nového rodu docházeli. Nebo sic jinak boží slovo ani větší, ani menší býti nemůže.

25. *službu*: to poselství, t. tu sbírku a almužnu od sebe odvedše, s níž do Jerusalema posláni byli (výš 11, 30).

1. *kteráž* etc.: antiochenské. — *proroci*, t. jakož ti, kteříž z vnuknutí ducha Páně budoucí věci předpovídali, jakýž byl onen Agab (výš 11, 28.), tak i ti, kteříž písma prorocká vlastně vykládali. I. Kor. 14, 3. 4. — *jako*: totiž.

2. *k dílu*: ku práci.

4. *Selevcia*, nejpřednější město v zemi syrské, od Selevcia Nikanora prvního krále syrského jmeno mající. — *Cypru*: viz výš 11, 20.

5. *Salamina* aneb Salamis jest město na ostrově Cypru, od Seleucie 24 míle. — *k službě*: služebníka, t. kterýž měl příjmí Marek; výš 12, 25.

6. *Pafus*, přední město na ostrově Cypru, od Salaminy 25 mil.

7. *u znamenitého*: při znamenitém vládaři římském.

8. *Elymas* a Barjesus jedna osoba byla.

10. *přímých*, t. učení čistého, kteréž jako nějaká cesta přímá k Bohu vede.

11. *Páně*, t. moc boží k strestání tebe. — *nad tebou*: na tebe, proti tobě. — *budeš* etc.: oslepneš. — *kdoby* etc. Ř. rukovodů.

13. *Perge* jest od Pafu 38 mil. — *Jerusalema*, t. v pracech úsilných a v nebezpečenstvích mnohých sobě posteskna a jakž někteří smyslí, matkou ovdovělou (výš. 12, 12.) se vymlouvaje a ji opatřiti chtěje. Pro kteroužto příčinu svatý Pavel při navštěvování sborů Páně jeho s sebou vzíti nechtěl (níž 15, 38.), odkudž mezi ním a Barnabášem tuhý odpor vznikl.

14. *Antiochie*: od Perge 34 míle. Jiná byla Antiochia syrská od této 96 mil, o níž výš 11, 19. níž 13, 1.

15. *knížata*: správcové. — *máte-li* etc., Ř. jestli ve vás jaké napomenutí k lidu.

17. *povýšil*: zvelebil, t. když Josefa a podlé něho i Jakoba s jinými syny jeho k veliké důstojnosti

povýšil, když byl pohostinu v zemi egypt-
ské, a v rameni vztaženém vyvedl je z ní.
18 * A za čas čtyřidceti let snášel jejich oby-
19 čeje na poušti. * A zahladiv sedm náro-
dův v zemi Kanan rozdělil losem mezi
20 ně zemi jejich, * a potom téměř za čtyři
sta a padesáte let dával jim soudce až do
21 Samuele proroka. * A v tom žádali za
krále; i dal jim Bůh Saule, syna Cisova,
muže z pokolení Beniaminova, za čtyřidceti
22 let. * A když toho zavrhl, vzbudil jim
Davida krále, kterémužto svědectví dávaje
řekl: Nalezl jsem Davida syna Jesse, muže
podlé srdce svého, kterýž bude činiti všecku
23 vůli mou. * Z jehožto semene Bůh podlé
zaslíbení vzbudil Israelovi Spasitele Ježíše,
24 * před jehožto příštím kázal Jan křest po-
25 kání všemu lidu israelskému. * A když
Jan dokonával běh svůj, pravil: Kteréhož
se mne domníváte býti, nejsem já ten: ale
aj, jdeť po mně, jehož nohou obuvi rozvázati
26 nejsem hoden. * Muži, bratří, synové rodu
Abrahamova, a kteříž mezi vámi bojí se
Boha, vám slovo spasení tohoto posláno
27 jest. * Nebo ti, kteříž přebývají v Jerusa-
lemě a knížata jejich, toho Ježíše nezna-
jíce odsoudili a tak hlasy prorocké, kteříž
28 se na každou sobotu čtou, naplnili: * a
nižádné příčiny smrti na něm nenalezše
29 prosili Pilata, aby zamordován byl. * A
když dokonali všecko, což o něm psáno
bylo, složivše s dřeva do hrobu jej po-
30 ložili. * Bůh pak vzkřísil jej zmrtvých
třetí den, kterýžto vidín jest po mnohé dni
31 od těch, * jenž spolu s ním byli přišli z
Galilee do Jerusalema, kteřížto jsou svěd-
32 kové jeho k lidu. * A my vám zvěstujeme
33 to zaslíbení, kteréž se stalo otcům; * že
Bůh naplnil je nám synům jejich vzkřísiv
Ježíše, jakož i v druhém žalmu napsáno
jest: Syn můj jsi ty, já dnes zplodil jsem
34 tebe. * A že jej zmrtvých vzkřísil, aby
se již více nenavracoval v porušení, takto
o tom řekl: Dám vám svaté věci Davidovy
věrné. * Protož i v jiném žalmu dí: Nedáš 35
Svatému svému viděti porušení. * David 36
zajisté za svého věku poslouživ vůli boží
usnul, a přiložen jest k otcům svým a
viděl porušení: * ale ten, kteréhož Bůh 37
vzkřísil, neviděl porušení. * Protož známo 38
vám buď muži, bratří, že skrze toho zvě-
stuje se vám odpuštění hříchů; a to ode
všech, od kterýchž jste nemohli skrze zá-
kon Mojžíšův ospravedlněni býti, * skrze 39
tohoto každý, kdož věří, bývá ospravedlněn.
* Protož vizte, ať na vás nepřijde to, což 40
jest v prorocích pověděno: * Vizte, potup- 41
níci, a podivte se a na nic přijďte: nebo
já dílo dělám za dnů vašich, dílo to, jemuž
neuvěříte, byť vám kdo o něm vypravoval.
A když vycházeli ze školy židovské, 42
prosili jich pohané, aby jim v druhou so-
botu mluvili táž slova. * A když bylo roz- 43
puštěno shromáždění, šlo mnoho Židů a
nábožných lidí znovu na víru obráce-
ných za Pavlem a Barnabášem, kteřížto
promlouvajíce k nim radili jim, aby trvali
v milosti boží. * V druhou pak sobotu té- 44
měř všecko město sešlo se k slyšení slova
božího. * A Židé, vidouce zástupy, napl- 45
něni jsou závistí a odporovali tomu, co
bylo praveno od Pavla, protivíce a rou-
hajíce se. * Tedy svobodně Pavel a Bar- 46
nabáš řekli: Vámť mělo nejprv mluveno
býti slovo boží: ale poněvadž je zamítáte
a za nehodné sebe soudíte věčného života,
aj, obracíme se ku pohanům: * neboť nám 47
tak přikázal Pán řka: Položil jsem tebe
světlo pohanům, aby ty byl spasení až do
končin země. * A slyševše to pohané ra- 48
dovali se a velebili slovo Páně: a uvěřili
všickni, což jich koli bylo předzřízeno k ži-
votu věčnému. * I rozhlašovalo se slovo 49
Páně po vší té krajině. * Tedy Židé zbou- 50

---

přivedl. — *vztaženém*: vyvýšeném, t. mocí svou velikou.

19. *zemi*, t. tu kananejskou neb Kanan.

20. *téměř*. Někteří praví, že má státi: téměř 350, jakž ukazují příběhové.

24. *příštím*: příchodem, Ř. před tváří příchodu jeho.

25. *dokonával*: doplňoval. — *rozvázati*: zouti.

34. *v porušení*, t. do hrobu. Nebo sic jinak nikdá tělo Kristovo není porušeno. Níž v. 37. Protož se v porušení navracovati nemohlo. — *Dám* etc., t. naplním vám to, což jsem slíbil Davidovi, což jest pevné a jisté. — *svaté věci*: dobrodiní, milosrdenství, viz Isai. 55, 3. — *věrné*: stálé, pevné.

35. *Svatému*: viz výš 2, 27.

36. *za svého* etc., J. věku svému poslouživ z uložení božího umřel. — *přiložen*: připojen.

38. *ospravedlněni*: očištěni.

39. *kdož věří*: věřící.

40. *pověděno*, t. skrze proroka Habakuka, jehož se proroctví mezi jinými proroky pokládá.

41. *potupníci*: pohrdaví. — *na nic* etc.: zahyňte, zmizte.

42. *vycházeli*, t. apoštolé, aneb vlastněji zlostní Židé. — *ze školy*: ze sboru. — *židovské*: Židé.

43. *radili*: napomínali jich. — *boží*, t. v tom jich z milosti boží očištění a ospravedlnění.

45. *odporovali*: odpovídali Pavlovi v kázaní.

47. *spasení*, t. spasitelem aneb spasení působitelem a dárcem; viz Luk. 2, 30.

48. *velebili*: oslavovali.

49. *rozhlašovalo*: roznášelo.

50. *měšťany*, Ř. (z) města.

51. *Ikonia* město v Lykaonii při pomezí Kapadocie a Cilicie, od Antiochie pisidické okolo 26 mil.

řili ženy nábožné a poctivé a přední mě-
šťany, a vzbudili protivenství proti Pavlovi
a Barnabášovi, i vyhnali je z končin svých.

* A oni vyrazivše prach z nohou svých na 51
ně přišli do Ikonie. * Učenníci pak napl- 52
něni byli radostí a Duchem svatým.

Hlava 14.

Dostali se 5) do Lykaonie, a to do města *a*) Ikonie s radostí; nebo tu *α*. hlásavše evangelium a) mnoho jich vyzískali, b) nepovolných svědomí přemáhali, *β*. až se město na dvé rozdělilo, ušli; *b*) Lystry. Tu při *α*. kázaní prvním chromého ve jménu Krista Pána uzdravil; pročež a. když zástup apoštoly za Boha sobě položiv jim obětovati chtěl, b. Pavel sv. zbránil jim to činiti; *β*. příchodu bouřlivých Židů Pavel ukamenován jest, ale ožil zase; *c*) Derbe, kdež mnoho vyzískali učenníků. V prohlídnutí zastavili se jmenovitě 1. v Lystře, Ikonii a Antiochii pisidické s napomínáním k stálosti; 2. v Pamfilii. — Dopravivše se pak šťastně do Antiochie *a*) v shromáždění plném oznamovali o prospěchu poselství svého a *b*) zůstali tam chvíli velikou.

I stalo se tolikéž v Ikonii, že vešli do
školy židovské a mluvili; tak že uvěřilo
2 i Židů i Řeků veliké množství. * Ale kte-
říž ze Židů nepovolní byli, ti zbouřili a
3 zdráždili mysli pohanů proti bratřím. * I
byli tu za dlouhý čas svobodně mluvíce v
Pánu, kterýž svědectví vydával slovu mi-
losti své a působil to, aby se dáli divové
4 a zázrakové skrze ruce jejich. * I rozdě-
lilo se množství města: a jedni byli s Židy
5 a jiní s apoštoly. * A když se obořili na
apoštoly i pohané i Židé s knížaty svými,
6 aby je utiskli a kamenovali, * oni srozu-
měvše tomu, utekli do měst lykaonytských,
do Lystry a Derbe a do toho okolí, a tu
7 kázali evangelium. * Muž pak nějaký v
Lystře nemocný na nohy sedával, byv chro-
mý ze života matky své, kterýž nikdy ne-
8 chodil. * Ten poslouchal Pavla mluvícího:
kterýžto pohleděv naň a vida, an věří, že
9 uzdraven bude, * řekl velikým hlasem:
Postav se přímě na nohou svých, i zcho-
10 pil se a chodil. * Zástupové pak viděvše,
co učinil Pavel, pozdvihli hlasu svého ly-
kaonytsky řkouce: Bohové připodobnivše se
11 lidem sstoupili k nám. * I nazvali Bar-
nabáše Jupiterem a Pavla Merkurem; nebo
12 on mluvil slovo boží. * Tedy kněz Jupi-
terův, kterýž byl před městem jejich, při-
vedl býky a přinesl věnce před bránu, a
13 chtěl s lidem oběti obětovati. * To když
uslyšeli apoštolé, Barnabáš a Pavel, roz-
trhše sukně své vyběhli k zástupům kři-
číce * a řkouce: Muži, což to činíte? 14
Však i my lidé jsme, týmž bídám jakož
i vy poddáni, kteříž vám zvěstujeme, aby-
ste se obrátili od těchto marností k Bohu
živému, kterýž učinil nebe i zemi i moře
i všecko, což v nich jest: * kterýžto za 15
předešlých věků všech pohanů nechával,
aby chodili po cestách svých: * ačkoli proto 16
nenechal sebe bez osvědčení, dobře čině,
dávaje nám s nebe déšť a časy úrodné,
naplňuje pokrmem a potěšením srdce naše.
* A to mluvíce sotva spokojili zástupy, 17
aby jim neobětovali. * A v tom přišli do 18
Antiochie a Ikonie Židé, kteřížto navedše
zástupy a ukamenovavše Pavla vytáhli jej
před město, domnívajíce se, že umřel. * A 19
když jej obstoupili učenníci, vstal a všel
do města. A nazejtří odšel s Barnabášem
do Derbe. * A kázavše evangelium městu 20
tomu a učenníků mnoho získavše navrá-
tili se do Lystry a do Ikonie a do Antio-
chie, * potvrzujíce duší učenníků a napo- 21
mínajíce, aby trvali u víře, a pravíce, že
musíme skrze mnohá soužení vjíti do krá-
lovství božího. * A zřídivše jim podlé da- 22
ných hlasů starší po církvech a modlivše
se s postem, poručili je Pánu, v kteréhož
uvěřili. * A prošedše Pisidii přišli do Pam- 23
filie, * a mluvivše slovo boží v Perge 24

1. *v Ikonii*, t. jakož před tím v Antiochii pisidické; výš 13, 14.
2. *nepovolní*, t. odporní, nevěřící pak Židé.
3. *milosti*, t. evangelium, v němž se milost jeho věřícím a kajícím zvěstuje.
4. *rozdělilo*: rozdvojilo.
5. *utiskli*: zohavili, posměch jemu učinili.
6. *Lystra*: vlast Timoteova; níž 16, 1. — *Derbe* jest město isauritské. — *okolí*: do té okolní krajiny.
7. *nemocný*: mdlý, nemožný, nečacký na nohy.
9. *Postav.* Některá vydání tak mají: Tobě pravím ve jménu Pána Ježíše Krista postav se etc. — *přímě*: rovně.
11. *mluvil*, Ř. byl vůdce řeči, t. kázal.
13. *vyběhli*: prchli, vyskočili.

14. *což*: proč. — *zvěstujeme*: ohlašujeme. — *marnosti*: marných bohů, t. model; viz Deut. 32, 21. Jer. 2, 5.
15. *pohanů*: národů, všelijaké rodiny. — *svých*, t. po své vůli.
16. *časy*: počasí příhodná.
18. *v tom*: k tomu.
20. *do Antiochie*, t. pisidické, z níž byli vyhnáni; výš. 13, 50. Do té pak Antiochie se navrátili proto, aby k víře získané v tom dobrém utvrdili.
21. *soužení*: zámutky, pokušení.
22. *zřídivše*: a skrze vzkládání rukou zřídivše starší.
24. *Attalia* jest město pomořské v Pamfilii.
25. *Antiochie*, t. syrské, z níž byli kázati posláni,

25 šli do Attalie, * a odtud plavili se do An-
tiochie, odkudž poručeni byli milosti boží
26 k dílu, kteréž vykonali. * A když tam
přišli a shromáždili církev, vypravovali,
kteraké věci Bůh skrze ně učinil, a že
otevřel pohanům dvéře víry. * I byli tu 27
za nemalý čas s učenníky.

Hlava 15.

Třetí poselství. Neopominul pak Bůh také církve své přichrániti před zlým učením; nastrojil zajisté tyto osoby, aby 1) v Antiochii svůdcům odpírali, 2) na sněmě duchovním před apoštoly činiti měli. — Barnabáš tedy a Pavel vzavše to před sebe, I. na cestě nepomíjeli učiti evangelium, II. v Jerusalemě v shromáždění 1) apoštolů, o prospěchu učení a příčině příchodu svého vypravovali, 2) celého sněmu obdrželi to, že *a*) přítomně k jejich vyznání přiznali se Petr i Jakub, *b*) pro církev Antiochenskou dostali *α*. svědků živých a *β*. psaní od plného sněmu učiněného. III. Vrátivše se do Antiochie 1) svolali církev, 2) odvedli jí i psaní i svědky živé; 3) pilně tu doněkud pracovali. Barnabáš byl na tom s Pavlem projíti země, ale že Marka liboval připojiti, Pavel pak pro jeho někdy odstoupení nechtěl ho vzíti; plavil on se sám s Markem do Cypru. O Pavlovi svatém. Pavel sv. zvláštní učitel jest; pracoval i když ještě svoboden byl, i když do nebezpečenství se dostal. — Dokud v svobodě byl dvakrát vyšel. V prvním vyjití vrátil se do Antiochie, ale v druhém ne. O prvním vyjití. Vyšed tedy nejprv se Silou A. prošel Syrii a Cilicii.

Přišedše pak někteří ze židovstva učili
bratří, že, nebudete-li se obřezovati podlé
obyčeje Mojžíšova, nebudete moci spaseni
2 býti. * A když různici a nemalou hádku
Pavel a Barnabáš s nimi měl, i zůstali na
tom, aby Pavel a Barnabáš a někteří jiní z
nich šli k apoštolům a starším do Jerusalema
3 o tu otázku. * Tedy oni jsouce vyprovozeni od
církve šli skrze Fenicii a Samaří, vy-
pravujíce o obrácení pohanů; i spůsobili
4 radost velikou všem bratřím. * A když se
dostali do Jerusalema, přijati jsou od cír-
kve a od apoštolů a starších: i zvěstovali
5 jim, kteraké věci činil skrze ně Bůh. * Ale
pravili, že povstali někteří ze sekty farisej-
ské, kteříž byli uvěřili, pravíce: Že musejí
obřezováni býti, a aby jim bylo přikázáno
6 zachovávati zákon Mojžíšův. * Tedy sešli
se apoštolé a starší, aby toho považili.
7 * A když mnohé vyhledávání toho bylo,
povstav Petr řekl jim: Muži, bratří! vy
víte, že od dávných dnů mezi námi Bůh
vyvolil mne, aby skrze ústa má slyšeli po-
hané slovo evangelia a uvěřili. * A Bůh 8
zpytatel srdce svědectví jim vydal, dav jim
Ducha svatého jako i nám: * a neučinil roz- 9
dílu mezi nimi a námi, věrou očistiv srdce je-
jich. * Protož nyní proč pokoušíte Boha 10
vzkládajíce na hrdlo učenníků jho, které-
hož ani otcové naši, ani my nésti jsme
nemohli? * Ale skrze milost Pána Ježíše 11
Krista věříme, že spaseni budeme, rovně
jako i oni. * I mlčelo všecko to množství, 12
a poslouchali Barnabáše a Pavla vypra-
vujících, kteraké divy a zázraky činil Bůh
skrze ně mezi pohany. * A když oni uml- 13
kli, odpověděl Jakub řka: Muži, bratří,
slyšte mne. * Šimon teď vypravoval, kte- 14
rak Bůh nejprvé popatřil na pohany, aby
z nich přijal lid jmenu svému. * A s tím 15
se srovnávají i řeči prorocké, jakož psáno
jest: * Potom se navrátím a vzdělám zase 16
stánek Davidův, kterýž byl klesl, a zbíře-
niny jeho zase vzdělám a vyzdvihnu jej,
* tak aby ti ostatkové toho lidu hledali 17
Pána, i všickni pohané, nad kterýmiž jest

výš 13, 1., o níž výš 11, 19., — *milosti b.*, t. zřízeni byli, aby vesměs Židům i pohanům z nesmírné lásky boží kázali, o čemž hl. 13. i tato 14. světle vypravuje.

26. *víry*, t. Duchem svým srdce jejich nastrojil, aby učení čistému uvěřili. Totéž Kristus k Otci přitržením miniti ráčí. Jan. 6, 44.

27. *čas*, t. po cestě odpočívajíce a mezi tím předce povinnosti úřadu svého konajíce. Podobně Kristus učenníkům po cestě odpočinouti v soukromném místě rozkázal. Mar. 6, 31.

1. *někteří*, t. (podlé smyslu Epifaniova) Cerinthus kacíř s pomocníky svými z fariseů pošlými; níž v. 5.

2. *hádku*: rozepři, vyhledávání. — *otázku*: rozepři, nesnáz.

3. *církve*, t. měvše k sobě připojené některé od toho sboru, kteřížby jim toho svědkové byli, že své pře nelíčili a od toho sboru se neloučili. — *spůsobili*: obveselili tím všecky bratří.

4. *skrze ně*: s nimi.

7. *vyhledávání*: hádání. — *od dávných* etc.: před lety, Ř. ode dnů starých. — *námi*, t. z této naší jednoty a z počtu dvanácti apoštolů, J. mezi vámi.

11. *i oni*, t. jako i otcové naši.

14. *jmenu*: ve jmenu svém, t. samému sobě, aneb aby věřící od jmena Kristova slouli křesťané.

16. *Davidův*, viz Amos 9, 11. — *klesl*: padlý, zbořený. — *zbořeniny*: zříceniny.

17. *ostatkové*: lidé pozůstalí.

18. *díla*, t. Bůh hodné a spravedlivé příčiny má, proč co a jak dělá; a protož sluší na jeho soudech

vzýváno jmeno mé, dí Pán, jenž činí tyto
18 všecky věci. * Známáť jsou Bohu od věků
19 všecka díla jeho. * Protož já tak soudím,
aby nebyli kormouceni ti, kteříž se z po-
20 hanů obracejí k Bohu; * ale aby jim na-
psáno bylo, ať se zdržují od poskvrn modl
a smilstva a toho, což jest udáveného, a od
21 krve. * Nebo Mojžíš od dávných věků má
po městech, kdoby jej kázal, poněvadž v ško-
22 lách na každou sobotu čítán bývá. * Tehdy
vidělo se apoštolům a starším se vší cír-
kví, aby vybrané ze sebe muže poslali do
Antiochie s Pavlem a Barnabášem, totiž
Judu, kterýž sloul Barsabáš, a Silu, muže
23 znamenité mezi bratřími, * napsavše po
nich toto: Apoštolé a starší, i všickni bra-
tří těm, kteříž jsou v Antiochii a v Syrii
a v Cilicii bratřím, kteříž jsou z pohanů,
24 pozdravení vzkazují. * Poněvadž jsme sly-
šeli, že někteří vyšedše od nás zkormou-
tili vás řečmi svými zemdlevajíce duše vaše,
pravíce, že se máte obřezovati a zákon za-
25 chovávati, jimž jsme toho neporučili; * i
vidělo se nám shromážděným jednomyslně
vybrané muže poslati k vám s těmito nej-
milejšími svými bratřími, Barnabášem a
26 Pavlem, * lidmi těmi, kteříž vydali duše
své pro jmeno Pána našeho Ježíše Krista.
27 * Protož poslali jsme Judu a Silu, a tiť i
28 ústně povědí vám totéž. * Vidělo se zajisté
Duchu svatému i nám, žádného více na
vás břemene nevzkládati, kromě těchto věcí
potřebných: * totiž abyste se zdržovali od 29
obětovaného modlám a od krve a od udá-
veného a od smilstva. Od těch věcí bu-
dete-li se ostříhati, dobře budete činiti.
Mějte se dobře.
Tedy oni propuštěni byvše přišli do 30
Antiochie; a shromáždivše množství dodali
toho listu. * Kterýžto čtouce radovali se z 31
toho potěšení. * Judas pak a Silas, byvše 32
i oni proroci, širokou řečí napomínali bra-
tří a potvrzovali. * A pobyvše tu za některý 33
čas, propuštěni jsou od bratří v pokoji k
apoštolům. * Ale Silovi se vidělo, aby tu 34
zůstal, Judas pak sám šel do Jerusalema.
* Tolikéž Pavel i Barnabáš pobyli v An- 35
tiochii učíce a zvěstujíce i s mnohými ji-
nými slovo Páně. * Po několika pak dnech 36
řekl Pavel Barnabášovi: Vracujíce se na-
vštěvme bratří své po všech městech, v kte-
rýchž jsme kázali slovo Páně, a přezvíme,
kterak se mají. * Tedy Barnabáš radil, 37
aby pojali s sebou i Jana, kterýž příjmí
měl Marek: * ale Pavlovi se nezdálo po- 38
jíti toho s sebou, kterýž byl odšel od nich
z Pamfilie, aniž šel s nimi ku práci. * I 39
vznikl mezi nimi tuhý odpor, tak že se
rozešli různo: Barnabáš pak pojav s sebou
Marka plavil se do Cypru, * a Pavel při- 40
pojiv k sobě Sílu odšel poručen byv mi-
losti boží od bratří. * I procházel Syrii a 41
Cilicii potvrzuje církví a přikazuje jim, aby
ostříhali přikázaní apoštolův a starších.

Hlava 16.

Svatý Pavel B. dostal se I. do Ikonie, jmenovitě do Derbe a Lystry, kdež Timotea k sobě připojil a tak po městech nařízení apoštolů oznamoval. II. Frygie a Galacie, kdež jim zbráněno bylo kázati od Ducha svatého, jako i v Bitynii a v Mysii; nebo v Troadě u vidění napomenuti byli, aby do Macedonie se pustili. Vypravivše se tedy dostali se III. do Macedonie, do města A. Filippi, tam pobyvše v sobotu 1) pokojně v shromáždění učili, 2) v městě věštího ducha zahnavše od lakomců po obžalování nepravém zmrskáni i do vězení dáni byli, ale a) v žaláři α. neopustil je Bůh, β. vyzískali strážce žaláře, b) z žaláře poctivě jsou propuštěni.

Přišel pak do Derbe a do Lystry.
A aj, učenník jeden tu byl jmenem Timo-
teus, syn nějaké ženy židovky věřící, ale
otce měl Řeka. * Tomu svědectví dobré vy- 2

---

přestávati a ty, kteréž on očistil, za čisté míti; výš 10, 15.

19. *soudím:* usuzuji.

20. *modl,* t. od pokrmů (níž v. 29.) obětovaných modlám a tak modlářstvím zprzněných, jichž někteří křesťané byvše někdy pozváni k obětem a posvícením pohanským užívali, a vědouce, že modla nic na světě není (I. Kor. 8, 4.), užívání pokrmů takových za žádný hřích (jakž pak sám v sobě žádný hřích nebyl) míti nechtěli.

21. *Mojžíš,* t. zákon Mojžíšův.

23. *po nich,* Ř. skrze ruce jejich.

24. *zkormoutili:* znepokojili. — *zemdlevajíce:* v pochybování uvesti usilujíce. — *duše vaše,* Ř. dokládá: pravíce, (že se máte) obřezovati a zákon zachovávati, jimž etc.

26. *duše:* životy.

27. *ústně,* Ř. slovy. — *povědí:* zvěstovati budou.

28. *nám,* t. nástrojům a prostředkům jeho. Mat. 10, 20.

29. *od krve.* Bylo to od Boha zapovědíno pro ukázaní 1) toho, jak v ošklivosti má krve prolití. Gen. 9, 4. 2) Budoucího krve Kristovy Bohu obětování a skrze ni věrných očištění. Protož ta zápověd, jako i jiná vypodobnění do času trvati měla. Lev. 17, 10.

31. *potěšení:* napomenutí.

32. *proroci,* t. kazatelé zvláštními dary Ducha Páně k vysvětlování řečí prorockých od Boha obdaření. — *napomínali:* těšili.

38. *odšel:* víz výš 13, 13.

dávali bratří ti, jenž byli v Lystře a v
3 Ikonii. * Toho sobě oblíbil Pavel, aby s
ním šel. I pojav ho obřezal jej pro Židy,
kteřížto byli v těch místech; nebo věděli
4 všickni, že otec jeho byl Řek. * A když
chodili po městech, vydávali jim k ostří-
hání ustanovení zřízená od apoštolů a od
5 starších, kteříž byli v Jerusalemě. * A tak
církve utvrzovaly se u víře a rozmáhaly
6 se v počtu na každý den. * A prošedše
Frygii i galatskou krajinu, když jim za-
bráněno od Ducha svatého, aby nemluvili
7 slova božího v Asii, * přišedše do Mysie,
pokoušeli se jíti do Bitynie; ale nedal jim
8 Duch Ježíšův. * Tedy pominuvše Mysii šli
9 do Troady. * I ukázalo se Pavlovi v noci
vidění: jakoby muž nějaký macedonský
stál prose ho a řka: Přijda do Macedonie
10 pomoz nám. * A jakž to vidění viděl, i
hned jsme usilovali o to, abychom šli do
Macedonie tím ujištěni jsouce, že nás po-
volal Pán, abychom jim kázali evangelium.
11 * Protož pustivše se od Troady, přímým
během připlavili jsme se do Samotracie a
12 nazejtří do Neapolis, * a odtud do Filip-
pi, kteréžto jest první město krajiny ma-
cedonské, obyvateli cizími osazené. I zů-
stali jsme v tom městě za několik dní.
13 * V den pak sobotní vyšli jsme ven za
město k řece, kdež býval obyčej modliti
se: a usadivše se mluvili jsme ženám, kteréž
14 se tu byly sešly. * Jedna pak žena jme-
nem Lydia, kteráž šarlaty prodávala v mě-
stě Tyatyrských, bohabojící, poslouchala
nás, jejížto srdce otevřel Pán, aby to pilně
15 rozsuzovala, co se od Pavla pravilo. * A
když pokřtěna byla i dům její, prosila
řkouc: Poněvadž jste mne soudili věrnou
Pánu býti, vejdouce do domu mého po-
buďte u mne. I přinutila nás.

I stalo se, když jsme šli k modlitbě, 16
že děvečka nějaká mající ducha věštího
potkala se s námi, kteráž veliký užitek
přinášela pánům svým budoucích věcí před-
povídáním. * Ta šedši za Pavlem a za ná- 17
mi volala řkouc: Tito lidé jsou služebníci
Boha nejvyššího, kteřížto zvěstují vám ce-
stu spasení. * A to činívala za mnoho dní. 18
Pavel pak těžce to nesa a obrátiv se řekl
duchu tomu: Přikazuji tobě ve jmenu Je-
žíše Krista, aby vyšel z ní. I vyšel hned
té chvíle. * A viděvše páni její, že odešla 19
naděje zisku jejich, chytivše Pavla a Silu
vedli je na tržiště před úřad, * a posta- 20
vivše je před úředníky řekli: Tito lidé bouří
město naše, jsouce Židé, * a zvěstují oby- 21
čeje, kterýchž nám nesluší přijíti, ani
zachovávati, poněvadž jsme Římané. * I 22
povstala obec proti nim: a úředníci roz-
trhše sukně jejich kázali je metlami mrs-
kati. * A množství ran jim davše vsadili 23
je do žaláře, přikázavše strážnému žaláře,
aby jich pilně ostříhal. * Tedy on takové 24
maje přikázaní vsadil je do nejhlubšího
žaláře a nohy jejich sevřel kladou. * O půl 25
noci pak Pavel a Silas modlíce se zpívali
písničky o Bohu, tak že je slyšeli i jiní
vězňové. * A v tom pojednou zemětřesení 26
stalo se veliké, až se pohnuli základové ža-
láře: a hned se jim všecky dvéře otevřely,
a všech okovové spadli. * I procítiv strá- 27
žný žaláře a vida dvéře žaláře otevřené
vytrhl meč, aby se zabil, domnívaje se, že
vezňové utekli. * I zkřikl Pavel hlasem ve- 28
likým řka: Nečiň sobě nic zlého; však
jsme tu všickni. * A požádav světla vběhl 29
k nim, a třesa se padl k nohoum Pavlovým
a Silovým. * I vyved je ven, řekl: Páni, 30
co já mám činiti, abych spasen byl? * A 31
oni řekli: Věř v Pána Ježíše Krista, a

---

39. *vznikl*: stalo se tedy zjitření.

40. *připojiv*: zvoliv sobě.

1. *Řeka*, t. pohana, tak níž v. 3.

3. *oblíbil*, Ř. chtěl. — *pojav*: přijav ho k sobě.

4. *ustanovení*, t. ta, o nichž výš 15, 19.

7. *Mysia*, Bitynia, Troas jsou krajiny v menší Asii; tuto pak ve verši 8. Troas míní se město té krajiny troadské, viz níž 20, 6. — *nedal*: nedopustil, t. buď proto, že tu svých vyvolených neměl, buď proto, že čas k osvícení jich od něho uložený ještě byl nepřišel.

10. *ujištěni*: po jistých znameních to soudíce, za to cele majíce.

11. *Samotracia* jest ostrov proti Tracii. — *Neapolis*, město, o němž tuto zmínka, jest na pomezí Tracie a Macedonie nedaleko od Filippi.

12. *obyvateli*: vnově osazené. — *dní*, t. čekajíce nějaké příhodnosti ku konání služeb svatých.

13. *modliti se*: modlení mívati, t. k náboženství v čas pokušení s očí pohanům soukromí chodívati.

16. *budoucích*: hádáním, obírajíc se s hádačstvím.

17. *vám*, Ř. nám.

18. *nesa*, t. znaje úmysl ďáblův (II. Kor. 2, 11.), že on čím se více za toho staví, jakoby Krista a pravdu jeho velebil, tím více ho zlehčiti usiluje. Nebo tuto ďábel proměniv se v anděla světlosti (II. Kor. 11, 14.) tím svým svědectvím k tomu směřoval: 1) aby lidem rozumným učení apoštolské v podezření uvedl, jakoby oni s ním nějaké srozumění měli; 2) aby každý, kdožby apoštolům věřil, jeho lžem také snáze v svém srdci místo dával; 3) apoštoly ku pýše podpáliti chtěl, aby oni tím jeho svědectvím slavným se pozdvihli a své cti hledajíce, boží slávu opouštěli.

19. *zisku*: důchodu, výdělku. — *tržiště*: táhli je do radnice.

20. *bouří*: kormoutí.

22. *metlami*: kyjmi bíti, holemi bíti.

23. *množství*: zmrskavše je velmi.

32 budeš spasen ty i dům tvůj. * I mluvili
jemu slovo Páně i všechněm, kteříž byli
33 v domě jeho. * A on pojav je v tu hodinu
v noci, umyl rány jejich: i pokřtěn jest
34 hned, on i všecka čeleď jeho. * A když
je uvedl do domu svého, připravil jim stůl;
a veselil se, že se vším domem uvěřil Bohu.
35 * A když bylo ve dne, poslali úředníci
36 služebníky řkouce: Vypusť ty lidi. * I
oznámil strážný žaláře slova ta Pavlovi
pravě, že poslali úředníci, abyste byli pro-
puštěni. Protož nyní vyjdouce jdětež v po-
koji. * Ale Pavel řekl jim: Zmrskavše nás 37
zjevně a bez vyslyšení, lidi Římany, vsá-
zeli do žaláře; a nyní nás chtějí tajně vy-
hnati? Nikoli! ale nechať sami přijdou
* a sami vyvedou nás. Tedy pověděli 38
úředníkům služebníci slova ta: i báli se
uslyševše, žeby Římané byli. * A přišedše 39
prosili jich, a vyvedše je žádali jich, aby
šli z města. * I vyšedše ze žaláře vešli 40
k Lydii. A uzřevše bratří potěšili jich, i
šli odtud.

Hlava 17.

Dostal se sv. Pavel B. do Amfipolis a Apollonie, pak do Tessaloniky. Tam 1) po tři soboty učivše o Kristu vyzískali jich mnoho, 2) povstavše proti nim Židé vstoupili C. do Beree. Tu 1) šťastně pracovali, 2) ač z Tessaloniky buřičové přišli, však Pavel pošed nechal tu Silu a Timotea. IV. Do Aten jest doprovozen a tam rozhorliv se učil mezi Židy i pohany, a to na tržišti, potom i v areopagu. Tu pak *a)* byv postaven *b)* v promlouvání, 1) obvinil slepotu jejich modlářstvím pronešenou, 2) a ozval se, že on pravého Boha jim zvěstuje, kterýž *α.* stvořil a opatruje všecko; *β.* vydal to, aby nebyl ctěn modlářsky, ale v pravdě vedoucí ku pokání a hotovící k budoucímu soudu. Tak nalezl a. nevěřících rozdílnou povahu, b. sebe přichránění a c. některých vyzískání.

A prošedše Amfipolim a Apollonii
přišli do Tessaloniky, kdež byla škola ži-
2 dovská. * Tedy Pavel podlé obyčeje svého
všel k nim a po tři soboty kázal jim z
3 písem, * otvíraje a předkládaje to, že měl
Kristus trpěti a zmrtvých vstáti, a že ten
jest Kristus Ježíš, kteréhož já zvěstuji
4 vám. * I uvěřili někteří z nich a připojili
se Pavlovi a Silovi, i Řeků nábožných ve-
liké množství, i žen znamenitých nemálo.
5 * Ale zažženi byvše závistí Židé, pravdě
nepovolní, a přivzavše k sobě některé leh-
komyslné a nešlechetné lidi, a shlukše se
zbouřili město: a útok učinivše na dům
Jasonův hledali jich, aby je vyvedli před
6 lid. * A nenalezše jich táhli Jasona a ně-
které bratří k starším města křičíce: Tito,
kteříž všecken svět bouří, ti sem také
7 přišli, * kteréž přijal Jason; a ti všickni
proti ustanovení císařskému činí, pra-
více býti králem jiného, jmenem Ježíše.
* A tak zbouřili obec i starší města, kte- 8
ríž to slyšeli. * Ale však přijavše dosti- 9
učinění od Jasona a jiných propustili je.
* Bratří pak hned v noci vyslali i Pavla 10
i Silu do Beree; kteřížto přišedše tam ve-
šli do školy židovské. * A ti byli udat- 11
nější nežli Tessalonitští, kteřížto přijali slo-
vo boží se vší chtivostí, na každý den
rozvažujíce písma, takliby ty věci byly.
* A tak mnozí z nich uvěřili, i řecké ženy 12
poctivé i mužů nemálo. * A když zvěděli 13
Židé v Tessalonice, žeby i v Berei kázáno
bylo slovo boží od Pavla, přišli také tam
bouříce zástupy. * Ale hned bratří vyslali 14
Pavla, aby šel jako k moři: Silas pak a
Timoteus pozůstali tu. * Ti pak, kteříž pro- 15
vodili Pavla, dovedli ho až do Aten: a vzavše
poručení k Silovi a k Timoteovi, aby při-
šli k němu což nejspíše mohou, šli zase.
A když Pavel čekal jich v Atenách, 16
rozněcoval se v něm duch jeho, vida to

29. *vběhl*: vskočil.

37. *jim*, t. těm vyslaným služebníkům, jejichž jmenem strážný apoštolům zvěstoval, že mají propuštěni býti. — *Nikoli*: Nestaneť se tak.

39. *prosili*: odprosili.

1. *Amfipolis*, město macedonské okolo 10 mil od Filippi. — *Apollonia* od Tessaloniky okolo 5 mil, od Amfipolis 12. — *Tessalonika* město v Macedonii od Filippi 28 mil, od Aten téměř 60.

2. *kázal*: vypravoval.

3. *otvíraje*, světle vykládaje.

4. *znamenitých*: předních.

6. *bouří*: svodí, převracejí.

7. *kteréž*: jimž hospodu dal.

9. *přijavše*: vzavše jej za rukojmě, aneb přijavše jej a některé jiné za rukojmě přestali na nich.

10. *Berea*, město macedonské od Tessaloniky 13, od Aten 56 mil.

11. *udatnější*: čačtější, zmužilejší nežli Židé v Tessalonice přebývající. — *chtivostí*: opravdovostí. — *byly*, t. jakž kázal svatý Pavel.

13. *kázáno*: zvěstováno. — *zástupy*: obec.

14. *jako* etc.: jakoby se měl přes moře plaviti. — *tu*, t. proto, že nebyli tak známí a na slovo vzatí, jako svatý Pavel; protož s menším nebezpečenstvím svého života nežli on tu býti mohli.

15. *Ateny*, nejznamenitější město v zemi řecké, pro veliké množství učených a rozličnými uměními světskými ozdobených lidí i v cizích národech velmi slavné. — *poručení*: rozkázání.

16. *rozněcoval*: zapaloval. — *oddané*: pohřížené.

17 město oddané býti modloslužbě. * I roz-
mlouval se Židy a nábožnými lidmi ve
škole, ano i na trhovišti po všecky dni s
18 těmi, kteříž se koli nahodili. * Tedy ně-
kteří z epikureů a stoických mudrců há-
dali se s ním, a někteří řekli: I co
tento žváč chce pověditi? Jiní pak pravili:
Zdá se býti cizích bohů zvěstovatel: neb
jim o Ježíšovi a o zmrtvých vstání vy-
19 pravoval. * I popadše jej vedli ho do
areopagu řkouce: Můžeme-li věděti, jaké
20 jest to učení nové, kteréž vypravuješ?* Nebo
nové jakési věci vkládáš v uši naše; protož
21 chceme věděti, coby to bylo. * (Atenští za-
jisté všickni i ti, kteříž tu byli hosté, k niče-
muž jinému tak hotovi nebyli, než praviti
22 neb slyšeti něco nového). * Tedy Pavel
stoje uprostřed areopagu řekl: Muži atenští,
vidím vás býti všelijak příliš nábožné lidi.
23 * Nebo procházeje a spatřuje náboženství
vaše, nalezl jsem také oltář, na kterémž
napsáno jest: Neznámému Bohu. Protož
kteréhož ctíte neznajíce, tohoť já zvěstuji
24 vám. * Bůh ten, kterýž stvořil svět i všecko,
což jest na něm, ten jsa Pánem nebe i
země, nebydlí v chrámích rukou udělaných;
25 * aniž bývá ctěn lidskýma rukama, jakoby
něčeho potřeboval; poněvadž on dává
všechněm život, i dýchání, i všecko. * A 26
učinil z jedné krve všecko lidské pokole-
ní, aby přebývalo na tváři vší země, vy-
měřiv jim uložené časy a cíle přebývání
jejich, * aby hledali Pána, zdaby snad ma- 27
kajíce mohli nalezti jej; ačkoli není da-
leko od jednoho každého z nás; * nebo v 28
něm živi jsme a hýbeme se, i trváme: ja-
kož i někteří z vašich básníků pověděli:
že i rodina jeho jsme. * Rodina tedy boží 29
jsouce nemámeť se domnívati, žeby Bůh
zlatu neb stříbru, neb kamenu řemeslem
aneb důvtipem lidským vyrytému byl po-
doben. * Nebo časy této neznámosti pře- 30
hlídaje Bůh již nyní zvěstuje lidem všech-
něm všudy, aby pokání činili: * protože 31
uložil den, v kterémžto souditi bude vše-
cken svět v spravedlnosti skrze toho muže,
kteréhož k tomu vystavil, slouže k víře o
tom všechněm vzkříšením jeho zmrtvých.
* Uslyševše pak o vzkříšení zmrtvých ně- 32
kteří se posmívali a někteří řekli: Bude-
me tě slyšeti o tom po druhé. * A tak 33
Pavel vyšel z prostředku jejich. * Někteří 34
pak muži přidržíce se ho uvěřili: mezi
kterýmiž byl i Dionysius areopagitský, i
žena jmenem Damaris a jiní s nimi.

Hlava 18.

Dostal se sv. Pavel V. do Korintu, tam 1. bydlil s Akvilou pro jednotu rodu, náboženství a řemesla; 2. pracoval při povinnosti svaté A. ve škole *a)* mezi Židy i před příštím i po příští Sily a Timotea; *b)* mezi pohany pak, když se odtrhl řečí i skutkem od Židů, k čemuž byl posilněn *α)* ochotností posluchačů, *β)* Krista se ve snách jemu ukázaním. B. Na soudě také pracoval Pavel; nebo byv naň přiveden tam obžalován měl se k odpovídání, ale soudce odvrhl se rozeznání takových věcí. Odtud plaviv se do Syrie dostal se VI. do Jonie, do města Efesu. Tu 1. ve škole mluvil, 2. jednání Ducha božího o cestě své oznámil se zámluvou, že chce, bude-li vůle boží, k nim se vrátiti. Tak přišel VII. do Galilee, do města Cesaree, a odtud VIII. do Judstva, do Jerusalema, a tak navrátil se IX. do Syrie,

---

18. *žváč*: klevetník.

19. *popadše*: vzavše. — *Areopagu*, t. buď proto, aby v místě obecném, to jest v soudnici neb radnici od většího množství obecná s ním hádka držána byla; buď proto, aby z toho viněn byl, že jim jiného boha v známost uvodí.

20. *vkládáš*: přinášíš.

21. *hosté*: pohostinní. — *k ničemuž*: o nic jiného nestáli.

22. *příliš* etc: pověrné.

24. *v chrámích*, t. tak aby v nich zavřín býti mohl.

25. *ctěn*, t. ukojen.

26. *krve*, t. všickni lidé z jednoho kmene, t. j. z Adama pošli a sobě strany přirození jsou rovni; a protož nemají býti za bohy jmíni ani poctou božskou ctěni. Podob. výš 14, 14. — *všecko*: všecken pronárod lidský. — *přebývání*, t. kdoby jakého povolání měl býti, kde bydleti, jak dlouho živ býti (Job. 14, 5.) i dokud které království neb knížetství etc. mělo státi. Dan. 2, 21.

27. *makajíce*: šlakujíce jej, t. spatřujíce ve věcech stvořených moc, moudrost a dobrotu boží předivnou, jej neviditelného, jako vymalovaného před svýma očima viděti a znáti mohli. Podobně Řím 1, 20.

28. *v něm*, J. jím, t. skrze něho, to jest mocí a pouhou milostí jeho. Podobně Řím. 11, 36. — *básníků*, t. Aratus řecký básník a Astrologus. — *jsme*, t. obzvláštně s strany duše, v níž obraz boží neseme.

29. *jsouce*, t. poněvadž jsouce k obrazu božímu stvořeni duše lidské (při níž u přirovnání k Bohu velmi se malá jiskra jeho důstojnosti a velebnosti božské stkví), žádný z lidí vyrýsovati a vymalovati nemůže, tedyť ovšem boží podobnosti a tvárnosti žádným spůsobem ukázati nelze.

30. *Bůh*, t. líbilo se milosti božské, aby podlé svých soudů spravedlivých za předešlých věků mnohých lidí v neznámosti po cestách jejich nechal choditi (výš 14, 16.), tak jakoby o ně neráčil žádné péče míti, ani na ně hleděti.

31. *v spravedlnosti*: spravedlivě. — *muže*, t. skrze Krista, výš 10, 42. — *vystavil*: zřídil. — *slouže*: dokazuje toho zjevně. — *vzkříšením*: vzkřísiv.

do města Antiochie. O druhém vyjití Pavla sv. V druhém svém vyjití nevrátil se zase do Antiochie, nebo byl jat v Jerusalemě. Vyšed tedy z Antiochie pracoval I. v Galacii a Frygii. V tom čase Apollo *a)* dostal se do Efesu a jsa dokonaleji o Kristu vynaučen, *b)* šel do Achaie, jmenovitě do Korintu, kdež prospěšně pracoval.

Potom pak Pavel vyšed z Aten přišel
2 do Korintu. * A nalezna jednoho Žida jme-
nem Akvilu, jenž byl rodem z Pontu, kte-
rýž nedávno byl přišel z Vlach, i Pris-
cillu manželku jeho (protože byl rozkázal
Klaudius, aby všickni Židé z Říma vyšli),
3 i přivinul se k nim. * A že byl téhož ře-
mesla jako oni, bydlil u nich a dělal; nebo
4 řemeslo jejich bylo stany dělati. * I hádal
se ve škole na každou sobotu vkládaje
mezi to jmeno Pána Ježíše a k získání při-
5 vodil i Židy i Řeky. * A když přišli z Ma-
cedonie Silas a Timoteus, rozněcoval se v
duchu Pavel osvědčuje Židům, že Ježíš
6 jest Kristus. * A když oni odporovali a
rouhali se, vyraziv prach z roucha řekl
jim: Krev vaše budiž na hlavu vaši: já
7 čist jsa hned půjdu ku pohanům. * A jda
odtud všel do domu člověka jednoho jme-
nem Tita Justa, ctitele božího, kteréhož
8 dům byl u samé školy. * Krispus pak
kníže školy uvěřil Pánu se vším domem
svým; a mnozí z Korintských slyševše uvě-
9 řili a křtěni byli. * I řekl Pán v noci u
vidění Pavlovi: Neboj se, ale mluv a ne-
10 mlč! * Nebť já s tebou jsem, a žádnýť
nesáhne na tebe, aťby zle učinil; nebo mno-
11 ho mám lidu v tomto městě. * I byl tu
půl druhého léta káže jim slovo boží.
12 Když pak Gallio vládařem byl v Achaii,
povstali jednomyslně Židé proti Pavlovi
13 a přivedli jej před soudnou stolici * pra-
více: Tento navodí lidi, aby proti zákonu
ctili Boha. * A když Pavel měl již ote- 14
vříti ústa, řekl Gallio Židům: O Židé muži!
jestližeby co nepravého stalo se neb ne-
šlechetnost nějaká, slušně bych vás vy-
slyšel: * pakliť jsou jaké hádky o slovích 15
a o jmenech a zákonu vašem, vy sami k
tomu přihlédněte; já zajisté toho soudce
býti nechci. * I odehnal je od soudné sto- 16
lice. * Tedy Řekové všickni uchopivše So- 17
stena kníže školy židovské, bili jej před
soudnou stolicí. A Gallio na to nic nedbal.
* Pavel pak pobyv tam ještě za mnoho dní, 18
i rozžehnav se s bratřími plavil se do
Syrie a s ním spolu Priscilla a Akvila, oho-
liv hlavu v Cenchrei, nebo byl učinil slib.
I přišed do Efesu nechal jich tu. Sám 19
pak všed do školy hádal se s Židy. * A 20
když ho prosili, aby déle pobyl u nich, ne-
povolil; * ale požehnav jich řekl: Musím 21
já jistotně svátek ten, kterýž nastává, v
Jerusalemě slaviti; ale navrátím se k vám
zase, bude-li vůle boží. I bral se z Efesu.
A přišed do Cesaree vstoupil do Jeru- 22
salema, a pozdraviv církve, odtud šel do
Antiochie. * A pobyv tu za některý čas, 23
odšel a procházel pořád galatskou krajinu
a Frygii, potvrzuje všech učenníků.
Žid pak nějaký jmenem Apollo, ro- 24
dem z Alexandrie, muž výmluvný, přišel
do Efesu, učený v písmě. * Ten byl po- 25
čátečně naučen cestě Páně; a byv vrou-
cího ducha mluvil a učil pilně těm věcem,
kteréž jsou Páně, znaje toliko křest Janův.

---

2. *vyšli*: vystěhovali se.
3. *řemesla*, t. jakž ne jedni vykládají, některého z těch, to jest, tkalcovského, krejčířského, ševcovského, kožešnického. Nebo za toho času byl obyčej z kůží, neb jakž někteří praví, z kožišin stany dělati. Ale jakéhokoli řemesla byl, vždyť se to vidí, žeť raději svýma rukama se živil, nežliby posluchačům k obtížení byl. Níž 20, 34.
4. *k získání* etc.: přemáhal.
5. *rozněcoval*: troudil, svíral, rozhorloval, t. i zprávu od svých pomocníků majíc, kterak dílo Páně v Macedonii velice roste; i Korint, město znamenité, mnohými nešlechetnostmi zmazané spatřuje a jeho zahynutí lituje. — *osvědčuje*: mocně dovodě.
6. *vaši*, t. vy sami svým zahynutím vinni budete (Ezech. 3, 19., též 33, 7.), já pak jinám svých povinností konati se obrátím a toho, že od vás odjato bude království a jinému národu dáno, tím potvrdím. Mat. 21, 43. — *hned*: od této chvíle.
7. *ctitele*: bohabojného, kterýž se bál Pána Boha.
8. *kníže*: správce. — *Pánu*: v Krista.
11. *káže*, Ř. uče.
12. *vládařem*: nad řeckými krajinami. — *soudnou* etc., před úřad.
13. *proti*: zákonu na odpor.
14. *nešlechetnost*: zlý skutek. — *slušně*: pokudžby náleželo. — *vyslyšel*: snesl.
15. *sami*: rozeznejte, suďte, v to nahledněte.
17. *kníže*, t. toho, o němž se zmínka činí I. Kor. 1, 1.
18. *hlavu*, t. na znamení toho, že již ze slibu nazarejství má býti propuštěn. Num. 6, 5. — *Cenchrei*, městečko, kdež byl přístav neb čerpadlo, t. připravený k tomu břeh, u něhož bárky přistavovány bývaly, od Korintu dvě míle.
19. *Efesus* město bohaté a slavné v krajině řečené Jonia (kteráž jest v menší Asii) od Korintu 72 míle. — *hádal*: rozmlouval. — *nepovolil*: odepřel.
21. *Musím*, t. od Ducha Páně k tomu jsa puzen, abych při té slavnosti mnohému počtu lidí evangelium kázal. — *svátek ten*, t. letnic; níž 20, 16. — *bude-li* etc.: bohdá.
24. *učený*: zmocněný, Ř. mocný.
25. *počátečně*: počínající. — *Páně*, t. náboženství křesťanskému, kteréž lidi jako přímá cesta k Bohu vede. — *znaje*: povědom byv toliko křtu Janova, t. jeho učení a všeho přisluhování, kteréž o Kristu Pánu předkládal a v němž křtem svatým učenníky své utvrzoval. Mat. 21, 25.

26 * A ten počal svobodně mluviti ve škole.
Kteréhož slyševše Priscilla a Akvila, přijali
ho k sobě a dokonaleji vypravovali jemu
27 o cestě boží. * A když chtěl jíti do Achaie,
bratří napomenuvše ho psali učenníkům,
aby jej přijali. Kterýžto když tam přišel,
mnoho prospěl těm, kteříž uvěřili skrze
milost boží. * Nebo náramně přemáhal Židy 28
zjevně přede všemi, toho dokazuje z písem,
že Ježíš jest Kristus.

Hlava 19.

Svatý Pavel pracoval II. v Efesu. Tu v pokoji i v nebezpečenství ostál. A. V čas pokoje pracoval α) mimo školy, Židů dvanácte mužů o Duchu svatém řečí i zázrakem vynaučil; β) ve škole pak a) židovské za tři měsíce pracoval, b) pohanů, tamť 1. pracoval za dvě létě, 2. zkusil, α) jak ďábel svých pomiloval, a β) obrácení k víře pravé. V tom čistém pokoji hotoviv se Pavel na cestu a) předeslal Timotea a Erasta, b) sám pak vystál protivenství. To 1. vzbudil Demetrius lakomec, 2. spokojil písař města.

I stalo se, když Apollo byl v Korintu,
že Pavel prošed vrchní krajiny přišel do
Efesu. A nalezna tu některé učenníky
2 * řekl jim: Přijali-li jste Ducha svatého
uvěřivše? A oni řekli jemu: Ba aniž jsme
3 slýchali, jestli Duch svatý. * On pak řekl
jim: Načež tedy pokřtěni jste? A oni řekli:
4 Křtěni jsme křtem Janovým. * I řekl Pa-
vel: Jan zajisté křtil křtem pokání pravě
lidu, aby v toho, kterýž měl po něm při-
5 jíti, věřili, to jest v Krista Ježíše. * Kte-
říž pak toho uposlechli, pokřtěni jsou ve
6 jmeno Pána Ježíše. * A když vzkládal na
tyto ruce Pavel, sstoupil Duch svatý na
ně; i mluvili jazyky rozličnými a proro-
7 kovali. * A bylo všech spolu okolo dva-
8 nácti mužů. * Tedy Pavel všed do školy
svobodně mluvil za tři měsíce, hádaje se
9 a uče o království božím. * A když se
někteří zatvrdili a nepovolovali, zle mlu-
více o cestě boží přede vším množstvím,
odstoupiv od nich oddělil učenníky, na
každý den kázaní čině ve škole nějakého
Tyranna. * A to se dálo za dvě létě, tak 10
že všickni, kteříž přebývali v Asii, poslou-
chali slova Pána Ježíše, i Židé i Řekové.
* A divy veliké činil Bůh skrze ruce Pa- 11
vlovy: * tak že i na nemocné nosívali od 12
jeho těla šátky a pasmice, a odstupovaly
od nich nemoci a duchové nečistí vychá-
zeli z nich.
Tedy pokusili se někteří z Židů tulá- 13
ků, kteříž se s zaklínáním obírali, vzývati
jmeno Pána Ježíše nad těmi, jenž měli
duchy nečisté, říkajíce: Zaklínáme vás
skrze Ježíše, kteréhož káže Pavel. * A bylo 14
jich sedm synů jednoho Žida, jmenem
Scevy, biskupa, kteříž to činili. * Tedy od- 15
pověděv duch zlý řekl: Ježíše znám a o Pav-
lovi vím; ale vy kdo jste? * A obořiv se 16
na ně člověk ten, v kterémž byl duch zlý,
a opanovav je zmocnil se jich tak, že nazí
a zranění vyběhli z domu toho. * A to 17
známo učiněno jest všechněm Židům i Ře

26. *o cestě b.*, viz výš v. 25.
27. *napomenuvše ho*: ponukše ho, aby tak učinil.
28. *náramně*: mocně a uměle.
2. *Ducha*, t. zázračně dary jeho, jako jest umění rozličných jazyků a prorokování. Níž v. 6. Nebo poněvadž v Krista již byli uvěřili a nového rodu došli, nemáť tedy to slyšáno býti na dary vzácna činící, bez nichž žádný nemůže býti Kristův (Řím. 8, 9.), ale slyší se to na dary Ducha svatého zvláštní, jichž ve viditelném a zázračném spůsobu mnozí docházeli a zvláště ti, kteříž k úřadům církevním povoláváni a řízeni bývali, jacíž i tito muži podlé některých smyslu také byli. — *slýchali*, t. aby zázračně dáván býval. Nebo jakož se apoštol na dary vzácna činící, t. na víru, ospravedlnění, znovu narození a celého člověka obnovení, ani na osobu Ducha svatého netázal; tak také oni jemu o tom neodpovídali.
3. *pokřtěni*, t. jakéž jste pak učení přijali? — *Křtěni*, Ř. na Janův křest. — *Janovým*, t. k tomu učení a náboženství jsme přistoupili, jehož Jan Křtitel učitelem a kazatelem byl, i jeho křtem potvrzoval. Nebo to slovo křest v písmích svatých dvojím spůsobem se béře: Jedno, prostě za tu služebnost a svátost, kteráž se vzýváním jmena božího a vodou poléváním konána bývá a již apoštol koupelem křtu druhého narození nazývá. Tit. 3, 5 Druhé, béře se spůsobem zvláštním někdy za Ducha svatého dary (výš 1, 5.), někdy za utrpení, jichž věřící a pokřtění prázdni býti nemohou (Luk. 12, 50), někdy pak za učení a náboženství; viz výš 18, 25.
4. *pokání*, t. Jan Křtitel svým učením s pilností ku pokání sloužil a hříchů odpuštění věřícím a kajícím v Kristu ukazoval (Luk. 3, 3. Jan 1, 29.), darů pak Ducha svatého nerozděloval; ale té cti samému Kristu nechával (Mat. 3, 11.), anobrž za času jeho ani Duch svatý na věřící, prvé nežli Kristus oslaven, zázračně nesstupoval (Jan 7, 39): protož tedy na těch samých počátcích, jimž jste se naučili, nepřestávejte; ale hojnějšího osvícení docházeti se snažujte.
8. *hádaje*: vypravuje. — *uče*: slouže k víře.
9. *nepovolovali*: odpírali tomu. — *cestě b.*, náboženství křesťanském. — *Tyranna*: tak sloul ten muž.
10. *poslouchali*: slýchali.
11. *veliké*: nemalé, dosti znamenité.
15. *kdo jste?* t. jaká jest moc Pána Ježíše a služebníka jeho Pavla, o tom dobře vím i se svým zlým toho okouším; ale při vás manech svých toho nevidím; protož vy mi na prosto nic nerozkazujte.
16. *zranění*: utlučení.

kům bydlícím v Efesu; a spadla bázeň
na ně všecky, i oslaveno jest jmeno Pána
18 Ježíše. * Mnozí pak z věřících přicházeli
vyznávajíce se a zjevujíce skutky své.
19 * Mnozí také z těch, kteříž se s marnými
uměními obírali, snesše knihy o těch věcech
spálili je přede všemi. A početše cenu
jejich shledali toho padesáte tisíců peněz.
20 * Tak mocně rostlo slovo Páně a zmoc-
21 ňovalo se. * A když se to dokonalo, ulo-
žil Pavel v duchu, aby projda Macedonii
a Achaii, šel do Jerusalema, řka: Když
pobudu tam, musímť také i na Řím pohle-
22 děti. * I poslav do Macedonie dva z těch,
jenž mu přisluhovali, Timotea a Erasta,
sám pozůstal v Asii do času.
23 Tedy stala se v ten čas nemalá bou-
24 řka pro cestu Páně. * Nebo zlatník jeden
jmenem Demetrius, kterýž dělával chrámy
stříbrné modly Diany, nemalý zisk přivo-
25 dil řemeslníkům. * Kteréž svolav i ty,
kteříž byli k těm podobných věcí dělníci,
řekl: Muži, víte, že z tohoto řemesla jest
26 živnost naše: * a vidíte i slyšíte, že neto-
liko v Efesu, ale téměř po vší Asii tento
Pavel svedl a odvrátil veliké množství li-
du pravě, že to nejsou bohové, kteříž jsou
27 rukama udělaní. * A protož strach jest
netoliko, aby se nám v živnosti naší přítrž
nestala, ale také i veliké bohyně Diany
chrám aby za nic nebyl jmín; a aby ne-
přišlo ke zkáze důstojenství její, kterouž-
28 to ctí celá Asie i světa okršlek. * To usly-
ševše a naplněni byvše hněvem, zkřikli
29 řkouce: Veliká jest Diana Efesských. * I
naplněno jest všecko město rozbrojem; a
valili se všickni spolu na plac, pochopivše
Gaja a Aristarcha Macedonské, tovaryše
cesty Pavlovy. * Pavlovi pak, když chtěl 30
jíti k lidu, nedopustili učenníci. * Ano i 31
někteří z předních mužů Asianských, kte-
říž jemu přáli, poslavše k němu prosili,
aby se nedával do toho hluku. * A jedni 32
tak, jiní jinak křičeli; nebo byla ta obec
zbouřena a mnozí nevěděli, proč se sběhli.
* Ze zástupu pak někteří Alexandra něja- 33
kého táhli k mluvení, kteréhož i Židé k
tomu nutili: Alexander pak pokynuv ru-
kou chtěl správu dáti lidu. * Ale jak po- 34
znali, že jest Žid, i hned se stal jednostej-
ný všech hlas, jako za dvě hodině volají-
cích: Veliká jest Diana Efesských. * A 35
když písař pokojil zástup řekl: Muži Efesští
i kdož z lidí jest, ježtoby nevěděl, že mě-
sto Efesské slouží veliké bohyni Dianě a
od Jupitera spadlému obrazu? * A poně- 36
vadž tomu odpíráno býti nemůže, slušné
jest, abyste se upokojili a nic kvapně
nečinili. * Přivedli jste zajisté lidi tyto, 37
kteříž nejsou ani svatokrádcové, ani ruha-
či bohyně vaší. * Jestliže pak Demetrius 38
a ti, kteříž jsou s ním řemeslníci, mají s
kým jakou při, však bývá obecný soud, a
jsou k tomu konšelé, nechať jedni druhé
viní! * Pakli čeho jiného hledáte, i toť 39
můž v pořádném svolání obce skoncováno
býti. * Nebo strach jest, abychom nedošli 40
nesnáze pro tu bouřku dnešní, poněvadž
žádné příčiny není, kterouž bychom mohli
předložiti, proč jsme se tuto sběhli. A to
pověděv rozpustil lid.

Hlava 20.

Po tom Pavel pracoval III. v Macedonii, neb tam rozžehnav se v Efesu s učenníky vyšel a krajiny prošel, až se dostal IV. do země řecké, tam pobyv za tři měsíce, umínil se vrátiti pro nebezpečenství do Macedonie; vzav pak s sebou tovaryše cesty, dostal se V. do Troady. Tuť 1. dočkal Lukáše s tovaryši z Filippi; 2. v sobotu při lámání chleba *a)* rozšířil řeč do půl noci, *b)* Eutycha vzkřísil; 3. vypravil před

---

18. *vyznávajíce*: zpovídajíce.
19. *obírali*: t. s kouzly, hádáním z lin na rukou, z tváři neb obličeje člověka etc., s planetářstvím, snů vykládáním a jinými pověrnými těm podobnými věcmi, což vše Pán Bůh přísně zapovídá. Deut. hl. 18.
21. *pobudu*: se dostanu. — *na Řím*: Řím viděti.
23. *cestu P.*, viz výš 18, 25.
24. *zlatník*: zlatotepec. — *chrámy*, t. obraz chrámu Diany na stříbře neb penízi stříbrném.
25. *z tohoto*: v tom řemesle záleží živnost naše.
27. *strach*, Ř. nebezpečenství jest. — *v živnosti*: nám částka naše v potupu neb trestání a přimlouvání nepřišla, t. kdyžby toho na nás, že jsme bludní a marní, dokázáno bylo.
28. *naplněni*: rozpáleni.
29 *rozbrojem*: bouřkou.
31. *jemu přáli*: byli jeho přátelé.
32. *zbouřena*: zmíchána.
33. *nějakého*, t. jakž se rozumí toho Alexandra, o němž svatý Pavel v listu k Titovi psaném zmínku činí a na něho, že mu mnoho zlého učinil, naříká. I. Tim. 1. 20. II. Tim. 4, 14. Tím pak mluvením chtěl sebe i Židy omluviti a proti Pavlovi ještě více obec podpáliti. — *táhli*: mezi sebe. — *nutili*: strkali, hnali.
34. *jako*: okolo dvou hodin.
35. *slouží*: jest vrátným neb kostelníkem veliké bohyně Diany a od Jupitera spadlého obrazu.
36. *slušné*: náležité. — *kvapně*: přívažčivě, opovážlivě.
38. *nechať*: nechať na se žalují.
39. *hledáte*: potřebujete.
40. *strach*, Ř. nebezpečenství. — *není*: nemáme.

sebou Lukáše do Asson a sám také za ním přišel tam. Odtud šel VI. do Chios, VII. Samu, VIII. Trogille, až i IX. do Miletu pro pilnost cesty. Tam svolav z Efesu starších církve s nimi promlouval v kázaní a modlitbě se rozžehnal.

Když pak přestala ta bouřka, povo-
lav Pavel učenníků a požehnav jich vy-
2 šel odtud, aby se bral do Macedonie. * A
když prošel krajiny ty, a napomenutí jim
učiniv mnohými řečmi, přišel do země
3 řecké. * V kteréžto pobyv za tři měsíce
(kdežto Židé učinili jemu zálohy), když se
měl plaviti do Syrie, umínil navrátiti se
4 skrze Macedonii. * I šel s ním Sopater
syn Pyrrha Berenského až do Asie; a z
Tessalonicenských Aristarchus a Sekundus
a Gajus z Derbe a Timoteus; z Asian-
5 ských pak Tychikus a Trofinus. * Ti šed-
6 še napřed dočkali nás v Troadě. * My pak
plavili jsme se po velikonoci z Filippi a
přišli jsme k nim do Troady v pěti dnech
a tu jsme pobyli za sedm dní.
7 Tedy první den po sobotě, když se učen-
níci sešli k lámání chleba, Pavel mluvil k
nim, maje na zejtří jíti pryč; i prodlil řečí
8 až do půl noci. * A bylo mnoho světel na
9 té síni, kdež byli shromážděni. * Jeden
pak mládenec jmenem Eutychus sedě na
okně, jsa obtížen hlubokým snem, když
tak dlouho Pavel kázal, spě spadl s třetí-
10 ho ponebí dolů, a vzat jest mrtvý. * I
sstoupiv dolů Pavel zpolehl na něj, a ob-
jav jej řekl: Nermuťtež se; však duše je-
11 ho v něm jest. * A vstoupiv zase na síň
lámal chléb a jedl, a kázaní jim učiniv
12 dlouho až do svítání, tak odšel pryč. * I
přivedli toho mládence živého a byli nad
tím velice potěšeni. * My pak vstoupivše 13
na lodí plavili jsme se do Asson, odtud
majíce k sobě vzíti Pavla: neb byl tak
poručil, maje sám jíti po zemi. * A když 14
se k nám připojil v Asson, vzavše jej
přijeli jsme do Mitylene.
A odtud plavíce se, druhý den byli 15
jsme proti Chios. A třetího dne připlavili
jsme se k Samu; a pobyvše v Trogille a
nazejtří přišli jsme do Miletu. * Nebo Pa- 16
vel byl umínil pominouti Efes, aby se ne-
meškal v Asii: nebo pospíchal, by možné
jemu bylo, aby byl o letnicích v Jerusa-
lemě. * Tedy z Miletu poslav do Efesu 17
povolal k sobě starších církve: * kteřížto 18
když přišli k němu, řekl jim: Vy víte od
prvního dne, v kterýžto přišel jsem do
Asie, kterak jsem po všecken ten čas s
vámi byl, * slouže Pánu se vší pokorou, 19
i s mnohými slzami a pokušeními, kteráž
na mne přicházela z úkladů židovských:
* kterak jsem ničehož nepominul, cožby 20
vám užitečného bylo, abych vám toho ne-
oznámil a neučil vás vůbec zjevně i po
domích: * svědectví vydávaje i Židům i 21
Řekům o pokání k Bohu a o víře v Pána
našeho Ježíše Krista. * A aj já nyní sevřín 22
jsa Duchem, beru se do Jerusalema, nevě-
da, co mi se v něm má státi: * než že 23
Duch svatý po městech, kudyž jsem šel,
osvědčuje mi pravě: že vězení a soužení
mne očekávají v Jerusalemě. * Však já 24

---

1. *požehnav*: rozžehnav se s nimi, objav je.

6. *velikonoci*, Ř. po dnech přesnic. — *Filippi*, bohaté město na pomezí Macedonie a Tracie, od Filippa krále macedonského zbohacené, od něhož i jmeno má, nebo prvé Dathos sloulo, od Troady 52 míle. — *přišli*: přijeli po moři.

7. *první den*: v neděli; vidí se tu, že den nedělní hned za apoštolů jest zasvěcen. I. Kor. 16, 2. — *mluvil*: kázal jim, promlouval.

9. *spě*: tak jsa utrápen snem.

10. *Nermuťtež*: nebuřte se. — *v něm*, t. jest živ. Tak mluví svatý Pavel, buď že duše do toho mládence se zase navrátila tehdáž, když on objav toho mládence se modlil; aneb že jistou naději měl, že se duše jeho zase navrátí. Jako podobně Kristus Pán při oné děvečce učinil, kterouž vzkřísiti měv, že neumřela, ale spí, tak o ní pověděti ráčil. Mat. 9, 24.

11. *jedl*, Ř. okusil, t. pokrmu na těch hodech, kteréž při večeři Páně strojeny bývaly a agape slouly.

12. *nad tím*: nad ním.

13. *vstoupivše*, Ř. šedše k lodí. — *Asson*, město v menší Asii, jinak Apollonia.

14. *Mitylene*, město na ostrově, kterýž sloul Lesbos, proti Asii.

15. *Chios*, ostrov mezi Lesbem a Samem u prostřed ležící. — *třetího* etc., Ř. jediného pak (dne). — *Samus*, ostrov v moři blízko Efesu. — *Trogille*, t. městečku na břehu Asie. — *přišli*: dostali jsme se. — *Miletus*, přední město v krajině řečené Karia, od Efesu okolo 12 mil.

16. *aby* etc.: aby času nemařil, netrávil. — *o letnicích:* v svátek letničný, ke dni slavnému letnic. Ne proto pak tam šel, aby obrazný ten svátek světil, nebo věděl, že již ty obrazy v Kristu konec svůj vzaly, ale tou příčinou tam pospíchal, aby při takové slavnosti mnohým kázal a někoho získal.

20. *nepominul*: neukryl.

21. *Řekům*, t. tak pořád. — *k Bohu*, t. jímž se k Bohu lidé obracejí.

22. *sevřín*: připuzen, ponuknut, zažhnut. — *Duchem*, t. Duch svatý mocí a dílem i zjevným rozkazem svým mne ku podniknutí toho nebezpečenství ponouká, a jako řetězy svázaného vede. Ukazuje to, že všetečně v to nebezpečenství se nevydává a jeho posluchači také v tom jeho předsevzetí jemu překážeti a od něho jemu odrazovati nemají; aby se snad nezdálo, že Duchu svatému jest odporen a předpovídáním prorockým pohrdá. — *v něm*: tam.

23. *soužení*: úzkosti, zámutkové.

nic na to nedbám, aniž jest mi tak drahá
duše má, jen abych běh svůj s radostí vy-
konal, a přisluhování, kteréž jsem přijal
od Pána Ježíše, k osvědčování evangelia
25 milosti boží. * A aj já nyní vím, že již
více neuzříte tváři mé vy všickni, mezi
kterýmiž jsem chodil káže o království
26 božím. * Protož osvědčujiť vám dnešní den,
27 žeť jsem čist od krve všech. * Nebť jsem
neobmeškal zvěstovati vám všeliké rady
28 boží. * Buďtež tedy sebe pilni i všeho stá-
da, v němžto Duch svatý ustanovil vás bi-
skupy, abyste pásli církev boží, kteréž
29 sobě dobyl svou vlastní krví. * Nebo já
to vím, že po mém odjití vejdou mezi vás
vlci hltaví, kteříž nebudou odpouštěti stá-
30 du: * a z vás samých povstanou muži,
jenž budou mluviti převrácené věci, aby
31 obrátili učenníky po sobě. * Protož bděte
v paměti majíce, že jsem po tři léta ne-
přestával dnem i nocí s pláčem napomí-
nati jednoho každého. * A již nyní bratří 32
poroučím vás Bohu a slovu milosti jeho,
kterýžto mocen jest vzdělati vás a dáti vám
dědictví mezi všemi posvěcenými. * Stříbra 33
neb zlata neb roucha nežádal jsem od žád-
ného; * nýbrž sami víte, že toho, čehož 34
mi kdy potřebí bylo i těm, kteříž jsou se
mnou, dobývaly ruce tyto. * Vše ukázal 35
jsem vám, že tak pracujíce musíme sná-
šeti mdlé a pamatovati na slova Pána Je-
žíše; nebť on řekl: Blahoslaveněji jest dáti
nežli bráti. * A to pověděv, klekna na ko- 36
lena svá modlil se s nimi se všemi. * I 37
stal se pláč veliký ode všech; a padajíce
na hrdlo Pavlovo líbali jej, * rmoutíce se 38
nejvíce nad tím slovem, kteréž řekl: že-
by již více neměli tváři jeho viděti. I pro-
vodili jej až k lodí.

Hlava 21.

Po vykonání tohoto jednání plaviv se skrze několik ostrovů Pavel dostal se X. do Tyru, tam za sedm dní pobyv, napomínán byl od učenníků, aby do Jerusalema nechodil, ale on předce v úmyslu svém trvaje plavil se XI. do Ptolomaidy, odtad šel XII. do Cesaree. Tu jest 1. přijat od pobožného Filipa, 2. napomenut od *a*) proroka Agaba, *b*) jiných, aby nechodil do Jerusalema, 3. vyprovázen do Jerusalema. Došel tedy XIII. do Jerusalema. Tu v sjití *a*) domácím jest vděčně přijat, *b*) církevním při 1. svolání starších církve *a*) od své osoby o prospěchu práce své vypravoval, *b*) od shromážděných jest *α*) vynaučen, co o něm i pobožní smýšlejí, *β*) napomenut, jakby se mohl z domnění takového vyměřiti; 2. konání obětí *a*) prvních dnů pokojně pracoval *b*) posledních pak buřičové povstali, a tak se apoštol výborný do B. nebezpečenství dostal a bylo tvrdší, dokud v rukou Židů byl, nebo 1. byv od buřičů obžalován nepravě 2. jest vytažen z chrámu a tu bit. Ale vůdce přichránil jej.

Když jsme se pak plavili, rozloučivše
se s nimi, přímým během přijeli jsme
do Kosu a druhý den do Rhodu a odtud
2 do Patary. * I nalezše tu lodí, kteráž měla
plouti do Fenicie, a vstoupivše na ni pla-
3 vili jsme se. * A když se nám počal uka-
zovati Cyprus, nechavše ho na levé straně
plavili jsme se do Syrie, a připlavili jsme
se do Tyru; nebo tu měli složiti náklad
z lodí. * A nalezše tu učenníky pobyli 4
jsme tam za sedm dní: kteřížto pravili Pa-
vlovi skrze Ducha, aby nechodil do Jeru-
salema. * A když jsme my vyplnili ty dni, 5
vyšedše brali jsme se pryč, a sprovodili

24. *duše:* život. — *přisluhování*: službu. — *k osvědčování*: abych svědectví vydával. — *milosti b.* Tak od skutků evangelium slove, protože se v něm milost boží nám podává a ono o smíření Boha s námi lidmi zvěstuje a proto se i slovem neb přisluhováním smíření nazývá. II. Kor. 5, 18.

25. *káže*: kázaní číně, zvěstuje.

26. *od krve*, t. zahynete-li, ne na mně, ale na vás ta vina zůstane i pomsta za to dojde.

27. *neobmeškal*: neopustil, nepominul, neukryl. — *rady*: vůle.

28. *biskupy*: strážné, správce.

29. *vejdou*: přijdou. — *hltaví*: hrozní, Ř. těžcí.

32. *slovu* etc., t. skrze něž se milost jeho božská zvěstuje. — *vzdělati*, t. na Kristu, svaté církve základu. Efes. 2, 20. 21. 22. — *dědictví*, t. věčný život.

34. *dobývaly*: vydělávaly.

35. *Vše:* ve všem. — *Blahoslaveněji*, t. podlé toho, že kdož to činí, ti toho, že jsou dobří statku sobě svěřeného vládaři, dokazují a odměn časných i věčných z milosti boží sobě zasluhují (Žlm. 111, 9. Přísl. 19, 17. Isai. 58,. 7 8. Mat. 25, 35.); anobrž tou štědrotou k Bohu, jenž dává všechněm ochotně a nic neomlouvá (Jak. 1, 5.), se připodobňují. Luk. 6, 36.

38. *rmoutíce*, Ř. bolestíce.

1. *plavili*: pustili. — *rozloučivše*: požehnavše. — *Kos*, Kous, Koa, těmi třemi jmeny nazýván byl ostrov v krajině, jenž sloula Karia, okolo 15 mil od Miletu. — *Rhodus*: ostrov v moři okolo 9 mil od ostrovu Kos. — *Patara*, město pomořské, krajiny Lycie.

2. *plouti*, t. na níž se měli plaviti.

4. *Ducha*, t. ponuknuti jsouce od Ducha svatého. Nemá pak tak smysleno býti, jakoby Duch svatý tuto sobě odporen byl, kterýž apoštola ku podniknutí těch soužení do Jerusalema pudil (výš 20, 22.), ale tuto se dálo proto, aby apoštol v poslušenství více zkušen byl a větší příčinu k strojení se ku pokušení sobě danou měl; ano i jiným aby to v známost uvedeno bylo, co apoštola Páně očekávalo.

nás všickni s ženami i s dětmi až za mě-
sto; a poklekše na kolena na břehu po-
6 modlili jsme se. * A když jsme se vespo-
lek rozžehnali, vstoupili jsme na lodí a
7 oni se vrátili domů. * My pak přeplavivše
se od Tyru, dostali jsme se až do Ptolo-
maidy; a pozdravivše tu bratry pobyli jsme
8 u nich jeden den. * A nazejtří vyšedše
Pavel a my, jenž jsme s ním byli, přišli
jsme do Cesaree. A všedše do domu Fi-
lipa evangelisty (kterýž byl jeden z oněch
9 sedmi), pobyli jsme u něho. * A ten měl čtyři
10 dcery panny prorokyně. * A když jsme
tu pobyli za drahně dní, přišel prorok ně-
11 jaký z Judstva, jmenem Agabus. * Ten
když k nám přišel, vzal pás Pavlův a svá-
zav sobě ruce i nohy řekl: Totoť praví
Duch svatý: Muže toho, jehož jest pás
tento, tak Židé sváží v Jerusalemě a vy-
12 dají v ruce pohanům. * A jakž jsme to
uslyšeli, prosili jsme ho i my i ti, kteříž
byli v tom místě, aby nechodil do Jerusa-
13 lema. * Tedy odpověděl Pavel: I co činíte
plačíce a trápíce srdce mé? Však já neto-
liko svázán býti, ale i umříti hotov jsem
14 v Jerusalemě pro jmeno Pána Ježíše. * A
když nechtěl povoliti, dali jsme tomu po-
15 koj řkouce: Staň se vůle Páně. * Po těch
pak dnech připravivše se brali jsme se do
16 Jerusalema. * A šli s námi i učenníci ně-
kteří z Cesaree vedouce s sebou nějakého
Mnasona z Cypru starého učenníka, u ně-
hož bychom hospodu měli.
17 A když jsme přišli do Jerusalema,
18 vděčně nás přijali bratří. * Druhého pak
dne všel Pavel s námi k Jakubovi; a tu
se byli všickni starší sešli. * Jichžto po- 19
zdraviv vypravoval jim všecko, což Bůh
skrze službu jeho činil mezi pohany. * A 20
oni slyševše to velebili Pána a řekli jemu:
Vidíš bratře, kterak jest mnoho tisíců Židů
věřících; a ti všickni jsou horliví milovníci
zákona: * ale o toběť mají správu, žeby 21
ty vedl od zákona Mojžíšova všecky ty
Židy, kteříž jsou mezi pohany, pravě: Že
nemají obřezovati synů ani zachovávati oby-
čejů zákona. * Což tedy činiti? Musíť za- 22
jisté shromážděno býti všecko množství:
neboť uslyší o tobě, že jsi přišel. * Učiniž 23
tedy toto, cožť povíme: Mámeť tu čtyři
muže, kteříž mají slib na sobě. * Ty přijma 24
k sobě, posvěť se s nimi a náklad učiň
s nimi, aby oholili hlavy své: i zvědí
všickni, že to, což slyšeli o tobě, nic není;
ale že i sám ty chodíš ostříhaje zákona.
* Z strany pak těch, kteříž z pohanů uvě- 25
řili, my jsme psali usoudivše, aby tohoto
ničeho nešetřili, toliko aby se varovali mo-
dlám obětovaného a krve a udáveného a
smilstva. * Tedy Pavel přijav k sobě ty 26
muže na druhý den posvětiv se s nimi,
všel do chrámu a vypravoval o vyplnění
dní toho posvěcení, až i obětována jest
obět za jednoho každého z nich. * A když 27
se vyplniti mělo dní sedm, Židé někteří
z Asie uzřevše jej v chrámě zbouřili všec-
ken lid, a vztáhli naň ruce křičíce: * Muži 28
izraelští pomozte! Totoť jest ten člověk,
kterýž proti lidu i zákonu i místu tomuto
všecky všudy učí a k tomu i pohany uvedl

K tomu pak (jakž nejedni smyslí) tito učenníci to nebezpečenství a soužení toliko apoštolovo sobě oznámené měli; toho pak, co jemu Duch svatý poručil, jak se on v tom chovati má, nevěděli. Protož lásky k bližnímu dokázati chtějíce, aby tam nechodil, jemu radili.

6. *rozžehnali*: objali.

7. *Ptolomais*, město ležící na břehu palestinské země, od Tyru 5 mil.

8. *nazejtří*. Větší díl vydání řeckých takto text mají: Nazejtří pak vyšedše ti, kteříž s Pavlem byli, přišli do Cesaree etc. — *sedmi*: o nichž viz výš 6, 3.

9. *prorokyně*, t. kteréž věci budoucí předpovídaly a ne nějaké služby v shromáždění svatém konaly. Nebo apoštol pohlaví ženskému velí v takovém místě mlčeti a na znamení poddanosti hlavu zavitou míti. I. Kor. 11, 5., též 14, 34. I. Tim. 2, 12.

12. *prosili*, t. z lásky, zlého jemu nepřejíce. Tou však radou jako i svatý Petr (Mat. 16, 22.) Bohu odporni bylí.

13. *trápíce*, Ř. potírajíce neb zdrobujíce.

15. *připravivše*: schránivše, sklidivše své věci.

19. *pozdraviv*: objav, přivítav. — *všecko*, Ř. podlé jednoho každého.

20. *milovníci*: následovníci.

21. *vedl*, Ř. učil odstoupení. — *zachovávati*, Ř. choditi. — *obyčejů*: ustanovení.

23. *na sobě*, t. nazarejství. Num. hl. 6.

25. *psali*: k nim poslali. — *nešetřili*: neostříhali, nezachovávali.

26. *vyplnění dní*, t. podlé toho, že ti, kdož se do času nějakého dobrovolně Pánu Bohu k sloužení zvláštnímu posvěcovali, musili po přeběhnutí toho času knězi o tom oznámiti a oběti Bohu obětovati. Num. 6, 13. etc. — Toto pak předsevzetí apoštolovo někteří učitelé církve schvalujíce praví, že těm, jenž zůstávali pod zákonem, učiněn jest, jakoby také pod zákonem byl. I. Kor. 9, 20.

27. *Židé*, t. jakž někteří smyslí, když ti dnové neb téhodnové k svému dokonání přicházeli, kteříž od obětování u snopích obilí do svátku letnic, k němuž apoštol pospíchal (výš 20, 16.), počítáni byli. Aneb, jakž i jiní tak vykládají, slyšáni mohou býti dnové ti na dny poslední letniční neb oktav letnic.

28. *pomozte*: držte. — *pohany*, Ř. Řeky.

31. *vojska*: lidu služebného, vojáků.

32. *přiběhl*: vyběhl mezi ně.

34. *vojska*: stanů, ležení, táboru.

35. *násilí*: dav.

37. *Mohu-li*: sluší-li, smím-li, jestli mi svobodné?

38. *egyptský*, viz Josefovu Antiquit. knihu 20. hl. 12. — *bouřku*: kterýž před těmito dny zbouřil lid a vyvedl.

do chrámu a poskvrnil svatého tohoto místa.
29 * (Nebo byli viděli prvé Trofima Efesského
s ním v městě, kteréhož, domnívali se, že-
30 by Pavel do chrámu uvedl). * Takž se
zbouřilo všecko město a sběhli se lidé:
a uchopivše Pavla táhli jej ven z chrámu;
31 a hned zavříny jsou dvéře. * A když jej
chtěli zamordovati, povědíno tisícníku voj-
32 ska, že se bouří všecken Jerusalem: * kte-
rýžto hned pojav s sebou bojovníky a set-
níky přiběhl na ně: a oni uzřevše tisíc-
33 níka a bojovníky přestali bíti Pavla. * Tedy
přistoupiv tisícník dosáhl ho a rozkázal
svázati dvěma řetězy a ptal se: Kdo jest
34 a co učinil? * V zástupu pak jedni tak,
jiní jinak křičeli. A nemoha nic jistého
zvěděti pro hluk rozkázal jej vésti do voj-
ska. * A když přišel k stupňům, nahodilo 35
se, že nesen byl od bojovníků pro násilí
lidu. * Nebo šlo za ním množství lidu kři- 36
číce: Zahlaď jej. * A když měl již uve- 37
den býti do vojska Pavel, řekl tisícníkovi:
Mohu-li co promluviti k tobě? Kterýž řekl:
Umíš řecky? * Nejsi-liž ty ten egyptský, 38
kterýž jsi před těmito dny byl bouřku uči-
nil a vyvedls na poušť ty čtyři tisíce mužů
těch lotrů? * I řekl Pavel: Jáť jsem člo- 39
věk Žid tarsenský, neposledního města
v Cilicii obyvatel; protož prosím tebe, do-
pusť mi promluviti k lidu. * A když mu 40
on dopustil, Pavel stoje na stupních po-
kynul rukou na lid. A když se veliké ml-
čení stalo, mluvil k nim židovsky řka:

Hlava 22.

Pavel svatý známé činil, 1. jaký byl před svým obrácením, 2. jak jest obrácen, 3. kam jest obzvláštně v apoštolství svatém obrán od Boha. Tuť mu zase *a*) řeč přetrhli, *b*) smrti s křikem žádali. Potom také vůdce ku přichránění posloužil Pavlovi A. na svém právě, chtěl jej sice zmrskati, ale když se ozval Pavel, upustil od toho; B. na soudu židovském, tu postavil na něm Pavla bez řetězů.

Muži, bratří a otcové, poslechněte této
2 mé před vámi omluvy. * (Uslyševše pak,
žeby k nim mluvil židovským jazykem,
3 tím raději mlčeli). I řekl: * Já zajisté jsem
muž Žid, narozený v Tarsu, městě cili-
ckém, ale vychován jsem v tomto městě u
nohou Gamalielových, vyučený s pilností zá-
konu otcovskému, horlivý jsa milovník Boha,
4 jakož i vy všickni podnes jste. * Kterýž
jsem se této cestě protivil až k smrti, sva-
zuje a dávaje do žaláře i muže i ženy:
5 * jakož i biskup svědek mi toho jest, i
všickni starší, od nichž i listy k bratřím
vzav šel jsem do Damašku, abych i ty,
kteříž tam byli, svázané přivedl do Jeru-
6 salema, aby byli trápeni. * I stalo se, když
jsem se bral cestou a přibližoval k Da-
mašku, okolo poledne, že pojednou s nebe
7 obklíčilo mne světlo veliké. * I padl jsem
na zemi a slyšel jsem hlas, an mi dí: Saule,
8 Saule, proč mi se protivíš? * A já odpo-
věděl jsem: Kdo jsi Pane? I řekl ke mně:
Jáť jsem Ježíš Nazaretský, kterémuž ty se
9 protivíš. * Ti pak, kteříž se mnou byli,
světlo zajisté viděli a přestrašeni jsou; ale
hlasu toho, kterýž se mnou mluvil, nesly-
šeli. * I řekl jsem: Pane, což mám či- 10
niti? A Pán řekl ke mně: Vstana jdiž do
Damašku; a tuť tobě bude povědíno všecko,
což jest uloženo, aby ty činil. * A že jsem 11
byl oslnul od blesku světla toho, za ruce
jsa veden od těch, kteříž se mnou byli,
přišel jsem do Damašku. * Ananiáš pak 12
nějaký, muž pobožný podlé zákona, svě-
dectví maje ode všech přebývajících v Da-
mašku Židů, * přišel ke mně a stoje řekl 13
mi: Saule, bratře, prohledni! A já hned
té chvíle pohleděl jsem na něj. * On pak 14
řekl: Bůh otců našich vyvolil tě, aby po-
znal vůli jeho a uzřel Spravedlivého to-
hoto a slyšel hlas z úst jeho: * nebo svěd- 15
kem jemu budeš u všech lidí toho, což jsi
viděl a slyšel. * A protož nyní, co pro- 16
dléváš? Vstana pokřti se a obmyj hříchy
své, vzývaje jmeno Páně. * Stalo se pak, 17
když jsem se navrátil do Jerusalema a
modlil jsem se v chrámě, že jsem byl u
vytržení mysli, * i viděl jsem jej, an dí ke 18

---

1. *před vámi*: k vám. — *omluvy*: počtu vydání.
3. *Gamalielových*: viz Luk. 10, 39. — *otcovskému*: vlasti své.
4. *cestě*: sektě, jednotě, t. tomuto náboženství.
5. *všickni*: všecken úřad, všecka rada. — *k bratřím*, t. k jejich tovaryšům tyranům neb do jejich škol.
9. *toho*: jeho, t. Ježíšova. — *neslyšeli*: viz výš 9, 7.
10. *uloženo*: nařízeno, t. od Boha.
11. *oslnul*: viděti nemohl. — *blesku*, Ř. slávu.
13. *chvíle*: hodiny.
14. *vyvolil*: nastrojil, oddělil, k tomu spůsobil. — *tohoto*, t. Krista.
16. *co prodléváš*: proč meškáš?
17. *Jerusalema*, t. po čtrnácti letech po svém obrácení. Gal. 2, 1.
18. *jej*, t. Krista Pána, kterýž se mnou na cestě mluvil. — *an dí*: řkoucího, pravícího.

mně: Pospěš a vyjdi rychle z Jerusalema,
neboť nepřijmou svědectví tvého o mně.
19 * A já řekl jsem: Pane, oniť vědí, že jsem
já do žaláře dával a bil jsem v školách
20 ty, kteříž věřili v tebe. * A když vylévali
krev Štěpána svědka tvého, já také jsem
tu stál a přivolil jsem k usmrcení jeho
a ostříhal jsem roucha těch, kteříž jej mor-
21 dovali. * A Pán řekl mi: Jdi; neboť já ku
pohanům daleko pošli tebe.
22 I poslouchali ho až do toho slova a
tu hned pozdvihli hlasu svého řkouce: Za-
hlaď ze země takového; neboť nesluší jemu
23 živu býti! * A když oni křičeli a metali
s sebe roucha a prachem házeli v povětří;
24 * rozkázal jej tisícník uvesti do vojska a
kázal jej biči mrskati a trápiti; aby zvěděl,
25 pro kterou příčinu na něj tak křičí. * A
když jej svázali řemením, řekl Pavel set-
níkovi, jenž tu stál: Sluší-liž vám člověka
Římana a neodsouzeného mrskati? * To 26
uslyšev setník přistoupě k tisícníku pově-
děl jemu řka: Viz, co chceš činiti; nebo
člověk tento jest Říman. * A přistoupiv ti- 27
sícník řekl mu: Pověz mi, jsi-li ty Říman?
A on řekl: A já jsem! * I odpověděl ti- 28
sícník: Já jsem za veliké peníze toho mě-
šťanství dosáhl. Pavel pak řekl: Ale já jsem
se i narodil Říman. * Tedy i hned odstou- 29
pili od něho ti, kteříž jej měli trápiti. Ano
i tisícník bál se zvěděv, že jest Říman a
protože jej byl kázal svázati. * Na zejtří 30
pak chtěje zvěděti jistotu, z čehoby jej vi-
nili Židé, propustil jej z pout a rozkázal,
aby se sešli biskupové i všecka rada je-
jich; i vyvedl Pavla a postavil před nimi.

Hlava 23.

Tu na soudu židovském I. Pavel byl pro 1. hájení svědomí svého bit od služebníků na poručení biskupovo; 2. domluvu biskupu učiněnou obviněn, ale zvrhl to, 3. vyznání své o zmrtvých vstání svářil v hromadu saducey s farisey; II. vůdce z toho rozbroje vytrhl Pavla. Druhého soudu žádali lidé, ale Kristus Pán překazil, nebo *a)* jako v noci Pavla potěšil, *b)* tak ve dne spiknutí Židů skrze 1. ujce Pavlova na jevo vynesl, 2) vůdce přetrhl; nebo on *α)* zhotovil vojsko i psaní do Cesaree a *β)* vypravil Pavla tam. Bezpečnější tedy bylo Pavlovi místo Cesaree a Řím. V Cesarei byl za dvou vládařů totiž Felixa a Festa. Za vládařství Felixova Pavel vyznání učinil I. o rodu před samým vládařem, od něhož byl i opatřen.

Tedy Pavel pohleděv pilně na to shro-
máždění řekl: Muži, bratří! Já všelijak
s dobrým svědomím obcoval jsem před
2 Bohem až do dnešního dne. * Tedy biskup
Ananiáš kázal těm, kteříž u něho stáli,
3 aby jej bili v ústa. * Pavel pak řekl jemu:
Budeť tebe bíti Bůh stěno zbílená! A ty
sedíš soudě mě vedlé zákona, a proti zá-
konu velíš mne bíti? * Ti pak, kteříž tu 4
stáli, řekli: Biskupu božímu zlořečíš? * I 5
řekl Pavel: Nevědělť jsem bratří, byť bi-
skupem byl. Psánoť jest zajisté: Knížeti
lidu svého nebudeš zlořečiti. * A věda 6
Pavel, že tu byla jedna strana saduceů a

19. *že jsem* etc.: a protož jakoby řekl: neníť možné podlé mého soudu, než žeť oni aspoň mým příkladem sobě to náboženství, jemuž jsem se já někdy z neznámosti protivil (Tim. 1, 13.), oblíbí a k němu přestoupí. — *bil jsem*: těžkost jsem činil. — *v školách*: po sbořích.

20. *svědka*: mučenníka. — *tu stál*: přítomen byl a schvaloval usmrcení jeho.

24. *vojska*: stanů.

25. *když* etc. a když natáhli neb roztáhli (aby ho mrskali) řemením. — *Římana*, t. svobod římských užívajícího. Nebo poněvadž z Tarsu pošel (výš v. 3.) nemíní toho, jakoby z Říma rodem byl; ale že těch práv a svobod jako Římané užívati mohl.

28. *veliké* etc., Ř. v mnohou hlavu neb veliký počet. — *měšťanství*: svobod toho města.

29. *trápiti*: mučiti.

30. *z pout*: z vězení. — *biskupové*: knížata kněžská. — *rada*: úřad.

1. *pohleděv*: vzezřev tuze, obrátiv oči své. — *shromáždění*: radu. — *svědomím*, t. před lidmi. Neboť nemíní toho, jakoby nikdá proti Bohu nic neprovinil a se svou spravedlností před Bohem obstáti mohl; poněvadž jinde to vyznal, že ačkoli do sebe nic zlého nevěděl, však že skrze to spravedliv před Bohem nebyl (I. Kor. 4, 4.); ale to ukazuje, že se před lidmi bez úhony choval. II. Kor. 1, 12. — *obcoval*: aneb sloužil jsem Bohu.

2. *v ústa*, t. proto, že o svém šlechetném obcování a Bohu sloužení svobodně vypravovav soudy jejich nepravé býti ukazoval a k tomu titulů slavných, jimž biskup spolu se sobě podobnými navykl a jichž žádostiv byl (Mat. 23, 7.), jim nedával.

3. *stěno*, t. pokrytče. Podobně Mat. 23, 27. Nic pak tento skutek apoštolův proti učení Kristovu nečelí (Mat. 5, 39.). Nebo Kristus Pán tím učením neporoučel, aby jeho věrní nešlechetnosti přehlídali a křivdy sobě učiněné majíce nic o to neříkali; ale aby z jednoho pokušení do druhého se strojili, hněvu se přemoci nedali, sami se nemstili; anobrž dobrodiní činěním zlé přemáhali. Řím. 12, 21.

5. *Nevědělt jsem* etc. Někteří smyslí, že to mluvení apoštolské jest důtklivé a opační smysl mající. Jakoby takto řekl: Kdoby na to mysliti uměl, aby tento měl býti biskupem, poněvadž toho, což k tomu místu náleží, nic nečiní? Nebo jestliže jest biskupem, proč pokojně pře neslyší? Proč tomu, kdož svou při vede, v řeč vskakuje? Proč bez uvážení pře obžalovaného nemilostivě tepe?

6. *strana*: díl, částka. — *v radě*: v tom shromáždění. — *k soudu* etc.: obžalován jsem, soud trpím

druhá fariseů, zvolal v radě: Muži, bratří,
já jsem fariseus, syn fariseův; pro naději
zmrtvých vstání já tuto k soudu stojím.
7 * A když on to promluvil, stal se rozbroj
mezi farisey a saducey, a rozdvojilo se
8 množství. * Nebo saduceové praví, že není
vzkříšení, ani anděla ani ducha; ale fa-
9 riseové obé to vyznávají. * I stal se křik
veliký: a povstavše učitelé strany farisej-
ské zastávali ho řkouce: Nic jsme zlého
nenalezli na tomto člověku: protož buď
že mluvil jemu duch neb anděl, nebo-
10 jujme s Bohem. * A když veliký rozbroj
vznikl, obávaje se tisícník, aby Pavel ne-
byl od nich roztrhán, rozkázal bojovníkům
sjíti dolů a vychvátiti ho z prostředku
11 jejich a vésti do vojska. * V druhou pak
noc postaviv se při něm Pán řekl: Budiž
stálý Pavle! Nebo jakož jsi svědčil o mně
v Jerusalemě, tak musíš svědčiti v Římě.
12 * A když byl den, ssědše se někteří
z Židů zapřisáhli se s klatbou řkouce, že
13 nebudou jísti ani píti, až zabijí Pavla. * A
bylo jich více než čtyřidceti, kteříž se byli
14 tak spikli. * Kteřížto přistoupivše k bi-
skupům a k starším řekli: Prokletím pro-
kleli jsme se, že neokusíme ničehož, dokudž
15 nezabijeme Pavla. * Protož vy nyní dejte
věděti tisícníku se svolením vší rady, aby
jej zítra k vám přivedl, jakobyste něco
jistšího chtěli zvěděti o jeho věcech; my
pak prvé, nežliť se k vám přiblíží, hotovi
16 jsme jej zabiti. * Slyšev pak syn sestry
Pavlovy o těch úkladech odšel a všed do
17 vojska, pověděl Pavlovi. * Tedy zavolav
Pavel k sobě jednoho ze setníků řekl: Do-
veď mládence tohoto k tisícníku, neboť má
18 jemu něco pověděti. * A on pojav jej vedl
k tisícníku a řekl: Vězeň Pavel zavolav
mne prosil, abych tohoto mládence přivedl
k tobě, žeby měl něco mluviti s tebou.
19 * I vzav jej tisícník za ruku a odstoupiv
s ním soukromí, otázal se ho: Co jest to,
20 ježto mi máš oznámiti? * Tedy on řekl,
že uložili Židé prositi tebe, aby zítra do
rady uvedl Pavla, jakoby něco jistšího chtěli
vyzvěděti o něm: * ale ty nepovoluj jim; 21
neboť úklady činí jemu více než čtyřid-
ceti mužů z nich, kteříž se zapřisáhli s klat-
bou, že nebudou ani jísti ani píti, až jej
zabijí: a jižť jsou hotovi čekajíce na od-
pověd od tebe. * Tedy tisícník propustil 22
toho mládence přikázav, aby žádnému ne-
pravil, žes mi to oznámil. * A zavolav dvou 23
setníků řekl jim: Připravte bojovníků dvě
stě, aby šli až do Cesaree, a jezdců sedm-
desáte a kopinníků dvě stě k třetí hodině
na noc. * I hovada přiveďte, aby vsadíce 24
na ně Pavla, ve zdraví jej dovedli k Fe-
lixovi vládaři; * (nebo se bál, aby ho snad 25
nevydřeli Židé a nezabili, a sám potom po-
hanění netrpěl, jakoby měl peníze vzíti). * Na- 26
psav jemu i list v tento rozum: Klaudius
Lysiáš výbornému vládaři Felixovi vzka-
zuje pozdravení. * Muže tohoto javše Židé 27
hned zamordovati měli, kteréhož já přispěv
se zástupem bojovníků vydřel jsem zvěděv,
že jest Říman. * A chtěje zvěděti, z čehoby 28
jej vinili, uvedl jsem ho do rady jejich.
* I shledal jsem, že na něj žalují o ně- 29
jaké otázky zákona jejich, a že nemá žádné
viny, pro kteroužby byl hoden smrti neb
vězení. * A když mi povědíno o úkladech, 30
kteréž o něm skládali Židé, ihned jsem
jej poslal k tobě; přikázav také i těm ža
lobníkům, aby, což mají proti němu, ozná-
mili před tebou. Měj se dobře!

Tedy bojovníci, jakž jim poručeno 31
bylo, pojavše Pavla přivedli jej v noci
do Antipatridy: * a nazejtří nechavše jíz- 32
dných, aby s ním jeli, vrátili se do vojska.
* Oni pak přijevše do Cesaree a dodavše 33
listu vládaři, Pavla také postavili před ním.
* A přečta list vládař otázal se ho, z kte- 34
réby krajiny byl? a zvěděv, že jest z Ci-
licie, * řekl: Budu tě slyšeti, když tvoji 35
žalobníci také přijdou. I rozkázal ho ostří-
hati v soudním domě Herodesově.

---

9. *učitelé*: zákonníci. — *zastávali*, Ř. bojovali (o něj.) — *Bohem* t. zda s Bohem válčiti chceme?
11. *postaviv*: ukázav se jemu. — *Budiž* etc.: doufej, buď udatný, zmužilý, dobré mysli, doufanlivý. — *o mně*: o věcech mne se dotýkajících.
12. *zapřisáhli*: učinivše hromadu přísahou zavázali se pod nejvyšší klatbou.
14. *prokleli*: zakleli, zavázali.
15. *se svolením* etc., Ř. s radou. — *jistšího*: místnějšího. — *o jeho* etc. o tom, což se jeho dotýče.
20. *uložili*: na tom zůstali.
21. *nepovoluj*: nedejž se jim namluviti. — *zabijí*: zahladí. — *na odpověd*: na to, jakou jim dáš odpověd na poselství, na slib.
22. *nepravil*: nepronášel. — *žes*: že mu.
23. *Připravte*: přistrojte.
24. *přiveďte*: přihotujte.
26. *Felixovi*, t. jakž někteří píší, kterýž služebníkem císaře Klaudia býval, a potom od něho byl osvobozen i k této důstojnosti přiveden; anobrž pln neřádů a krve vylévání, i darů přijímání (níž 24, 26.) žádostivý byl. Avšak i toho Bůh naklonil, aby se teď k jeho apoštolu ochotně ukázal. Viz o tom Felixovi Josef Antiquit. lib. 20. c. 9. též 11.
28. *do rady*: před starší.
29. *otázky*, J. pohádky.
31. Antipatris, město v palestinské zemi, od Jerusalema 4 neb 5 mil, od Cesaree 6.
32. *do vojska*: do táboru, do ležení.
34. *z Cilicie*, t. z Tarsu, města hlavního cilického. Výš 22, 3.

Dle H. Goldzius-a ryl Unzelmann.

Z m r t v ý c h   v s t á n í.

(Mat. hl. 28.)

Hlava 24.

Vyznání učinil Pavel II. o náboženství A. vůbec, na soudu před Filipem. Tu mluvili strany a Filip soudil. Strana jest žalující a obviněná. 1. Žalovali Židé s biskupem skrze Tertulla. Tertullus mluví a Židé se přiznávají. Mluvě a) vychvaluje správu Filipovu, b) obviňuje Pavla sv. z bouřlivého učení, c) podává k rozsouzení Pavla Felixovi. Přiznali se Židé s přímluvy učiněním. 2. Obviněná strana jest Pavel; odpovídaje pak on a) dobře se těší povědomostí Felixovou, b) vypravuje, že přišed do Jerusalema α) nedopustil se toho, což naň žalují, β) přiznal se k učení svatému; c) diví se, že α) různice té původcové se nedostavili, β) přítomní nepamatují, co jim na soudu vyznal. 3. Soudce jest Felix; on a) přítomně odložil rozeznání, b) potom oblehčil vězení Pavlovi. B. Obzvláštně též činil, když jej Felix navštěvoval. Při prvním navštívení mluvil Pavel o a) Kristu, b) životu pobožném a c) soudu budoucím. Jiná navštěvování byla z lakomství, ale že na Pavlovi nic neulovil, nechal ho u vězení při odvozování vládařství.

Po pěti pak dnech sstoupil biskup Ana-
niáš se staršími a s nějakým Tertullem řeč-
níkem, kteřížto oznámili před vládařem, co
2 měli proti Pavlovi. * A když povolán byl,
počal naň žalovati Tertullus řka: Kterak
mnohý pokoj spůsoben jest nám skrze tebe,
a mnohé věci v tomto národu výborně se
3 dějí skrze tvou opatrnost: * to my i vše-
lijak i všudy se vším děkováním vyzná-
4 váme, výborný Felixe. * Ale abych tě déle
nezaměstknával, prosím, vyslyš nás maličko
5 podlé obyčeje přívětivosti své. * Nalezli
jsme zajisté muže tohoto nešlechetného a
vzbuzujícího různice mezi všemi Židy po
všem světě a vůdci té sekty nazaretské:
6 * jenž také i o to se pokoušel, aby chrámu
poskvrnil; a kteréhožto javše vedlé zá-
7 kona svého chtěli jsme souditi. * Ale při-
šed tisícník Lysiáš s mocí velikou vzal ho
8 z rukou našich, * rozkázav, aby žalobníci
jeho šli k tobě, od něhožto ty sám budeš
moci vyptaje se zvěděti, o všem o tom,
9 z čeho my jej viníme. * A k tomu se
přimluvili i Židé pravíce, že to tak jest.
10 Tedy Pavel odpověděl, když mu ná-
věští dal vládař, aby mluvil: Od mnohých
let věda tebe býti soudcem národu tomuto
představeným, s lepší myslí k tomu, což
11 se mne dotýče, odpovídati budu. * Poně-
vadž ty můžeš to věděti, že není tomu dní
více než dvanácte, jakž jsem přišel do Je-
12 rusalema, abych se modlil. * A aniž mne
nalezli v chrámě s někým se hádajícího a
neb činícího roty v zástupu, ani v školách,
* ani v městě: aniž toho prokázati mohou, 13
což na mne nyní žalují. * Ale totoť před 14
tebou vyznávám, že podlé té cesty, kterouž
nazývají kacířstvím, tak sloužím Bohu
otců, věře všemu, cožkoli psáno jest v zá-
koně a v prorocích: * maje naději v Bohu, 15
že bude, jehož i oni čekají, vzkříšení zmrt-
vých, i spravedlivých i nespravedlivých.
* Sám pak o to pracuji, abych měl svě- 16
domí bez úrazu před Bohem i před lidmi
vždycky. * Po mnohých pak letech přišel 17
jsem almužny nesa národu svému, a chtě
činiti oběti i sliby vyplniti. * Při čemž mne 18
nalezli v chrámě očištěného, ne se zástupem,
ani s bouřkou, * někteří Židé z Asie, kte- 19
řížby měli tuto také před tebou státi a ža-
lovati, měli-liby co proti mně; * aneb ne- 20
chať tito sami povědí, nalezli-li na mně
jakou nepravost, když jsem stál v radě;
* leč to jedno promluvení, že jsem zavo- 21
lal stoje mezi nimi: Pro vzkříšení zmrt-
vých já k soudu potažen jsem dnes od vás.
A vyslyšev to Felix odložil jim řka: 22
Ažbych o té cestě něco místnějšího zvě-
děl, když tisícník Lysiáš sem přijede,
posoudím té pře vaší. * I poručil setní- 23
kovi, aby Pavla ostříhal a polehčil mu
vězení a nebránil žádnému z přátel jeho
posluhovati jemu aneb navštěvovati ho.
* Po několika pak dnech přišed Felix s Dru- 24
sillou manželkou svou, kteráž byla Židovka,
zavolal Pavla a slyšel od něho o víře
v Krista. * A když on vypravoval o spra- 25
vedlnosti a o zdrželivosti a o budoucím

1. *oznámili*: postavili se před vládařem proti Pavlovi.
2. *dějí*: řídí.
3. *se vším* etc.: s mnohou vděčností přijímáme, oblibujeme.
5. *nešlechetného*, R. jedovatého, nakažujícího.
6. *javše*: popadše, dostavše.
7. *vzal*: vydřel.
8. *vyptaje*: posoudě.
9. *přimluvili*: přihlásili, přiznali.
10. *odpovídati*: správu dávám.
11. *modlil*, R. klaněl.
14. *vyznávám*: k tomu se přiznávám. — *té cesty*: toho učení aneb té sekty. — *otců*, t. vlasti své.

16. *pracuji*: a tak se chovati hledím. — *vždycky*: po všecken čas.
17. *nesa*, R. čině. — *národu*: krajanům svým.
19. *tuto*: také přítomní býti.
22. *Ažbych*, J. maje povědomost jistou cesty té. — *cestě*: sektě. — *posoudím*, R. přezvím.
23. *z přátel*: ze známých, R. z jeho.
24. *Drusillou*, t. dcerou onoho Herodesa krále (výš. 12, 1.) a sestrou toho Agrippy posledního krále židovského, o němž se zmínka činí (níž 25, 13.), ženou přešlechetnou.
25. *ulekl*: ulekna. — *v čas*: když budu míti chvíli příhodnou.

soudu, ulekl se Felix a odpověděl: Nyní
26 odejdi a v čas příhodný povolám tě. * Při
tom pak nadál se, že jemu Pavel dá nějaké
peníze, aby jej propustil: pročež i tím ča-
stěji povolávaje ho mluvíval s ním. * Po 27
dvou pak letech měl po sobě náměstka
Felix, Portia Festa. A chtěje se zalíbiti
Židům Felix nechal Pavla ve vězení.

Hlava 25.

Za vládařství Festova Pavel bezpráví trpěl od Židů a vyznání učinil před Agrippou. I. Bezpráví bylo *jedno* v nepřítomnosti jeho a sice v Jerusalemě před Festem; nebo žádali, aby byl do Jerusalema veden Pavel, ježto na cestě jej zabíti chtěli, ale Festus odepřev žádosti povolil jim, aby do Cesaree k obvinění ho vyšli, což se i stalo; *druhé* v přítomnosti své Pavel před Festem 1. slyší žalobníky, 2. mírně odpovídá, a 3. slyší soudcův *a*) dotaz, odpírá, *b*) nález podlé odvolání svého, na něm přestává. II. K učinění vyznání Pavlovi sv. poskytla se příčina od Festa a Agrippy. Festus byv vděčen krále za hostě, po mnohých dnech o Pavlovi zmínku učinil. Agrippa také i oblíbil sobě slyšeti Pavla. Slyšeti jej maje přišel s královnou svou a s Festem do soudu, a tu slyšel A. Festa o Pavlovi promlouvajícího.

Tedy Festus vládařství ujav po třech
2 dnech přijel z Cesaree do Jerusalema. * I
oznámili jemu biskup a přednější z Židů,
3 co mají proti Pavlovi, a prosili ho, * žá-
dajíce té milosti proti němu, aby jej ká-
zal přivesti do Jerusalema; zálohy uči-
4 nivše jemu, aby ho zabili na cestě. * Ale
Festus odpověděl, že má Pavel ostříhán
býti v Cesarei, a on sám že tudíž tam při-
5 jede. * Protož (řekl) kteříž z vás mohou,
nechť tam také se vypraví spolu se mnou;
a jestli jaká vina na tom muži, nechať
6 naň žalují. * A pobyv mezi nimi nic více
než osm neb deset dní, jel do Cesaree; a
druhého dne posadiv se na soudné stolici
7 kázal Pavla přivesti. * Kterýžto když byl
přiveden, obstoupili jej ti, jenž byli přišli
z Jerusalema, Židé mnohé a těžké žaloby
proti Pavlovi vedouce, kterýchž nemohli
8 dovesti: * když on při všem mírnou správu
dával, že ani proti zákonu židovskému,
ani proti chrámu, ani proti císaři nic ne-
9 provinil. * Ale Festus chtěje se Židům za-
líbiti, odpověděv řekl Pavlovi: Chceš-li jíti
do Jerusalema a tam o to souzen býti přede
10 mnou? * I řekl Pavel: Před stolicí císa-
řovou chci státi a tam souzen býti. Ži-
dům jsem nic neublížil, jakož i ty dobře
to víš. * Nebo jestližeť jim v čem ubližuji, 11
aneb něco smrti hodného jsem spáchal,
neodpírámť umříti: a pakliť nic toho není,
z čehož mne oni viní, žádnýť mne jim
nemůže dáti. K císaři se odvolávám. * Teh- 12
dy Festus promluviv s radou odpověděl:
K císařis se odvolal; k císaři půjdeš. * A 13
po několika dnech král Agrippa a Ber-
nice přijeli do Cesaree, aby pozdravili
Festa. * A když tu za mnoho dní pobyli, 14
oznámil Festus králi o Pavlově při řka:
Muž nějaký zanechán jest od Felixa ve vě-
zení; * o kterémž, když jsem byl v Jerusa- 15
lemě, oznámili mi biskupové a starší ži-
dovští, žádajíce za jeho odsouzení. * Kte- 16
rýmž jsem odpověděl, že není obyčej Ří-
manům vydati člověka na smrt, prvé než-
liby ten, na kohož se žaloba děje, přítomné
měl žalobníky a volnost k odpovídání na
to, z čehožby byl obviňován. * A protož 17
když se byli sem sešli, hned beze všeho
meškání druhý den posadiv se na soudné
stolici, rozkázal jsem přivesti toho muže.
* Jehožto žalobníci tu stojíce z ničeho ta- 18
kového nevinili ho, čehož jsem já se do-
mníval: * ale o nějaké otázky při tom 19

---

27. *Felix.* Nebo veliké nešlechetnosti a ukrutenství za svého úřadu provozoval, pro něž (jakž Tacitus svědčí) hrdlo jemu od Pallanta bratra jeho sotva obhájeno bylo; tou tedy příčinou milostí nakloniti chtěje k sobě Židy nevinného svatého Pavla ve vězení nechal. Takž bezbožní často činívají, že s nebezpečenstvím hrdla pobožných se míří a spolu se slezou, jako Herodes s Pilatem majíce Krista ukřižovati se spojili (Luk. 23, 12.), ano i Drusillin otec věda, ano se to Židům líbí, že svatého Jakuba zamordovati dal, svatému Petrovi tolikéž učiniti umínil; výš 12, 3.

3. *přivesti*: povolati.

7. *těžké*: hrozné. — *vedouce*, Ř. nesouce, přednášejíce.

8. *mírnou*: když on počet neb omluvu svou činil (pravě), že jsem ani proti zákonu židovskému, ani proti chrámu, ani proti císaři nic neprovinil.

9. *zalíbiti*: zachovati.

10. *chci státi*: stojím. — *dobře*: o tom výborně.

11. *dáti*: darovati.

12. *k císaři*: na císaře.

13. *Agrippa*, t. syn onoho Herodesa Agrippy, jehož smrt hroznou vypsal evangelista, výš 12, 23. Bernice pak byla jeho sestra, kteráž nejprvé za svého strýce Herodesa chalcidského krále, potom pak za Polemona cilického krále se vdala; s nímž však se rozloučivši, svého bratra toho Agrippy se přidržela a v podezření u mnohých byla, že se neřádně s ním chovala. Před takovými hle neřádnými lidmi tento věrný služebník boží při vésti musil.

16. *vydati*: darovati, t. někomu k líbosti potupiti. — *na smrt*: dáti utratiti. — *volnost*, Ř. a místo k obhajování sebe, měl strany obvinování.

18. *takového*: tak velikého, znamenitého, Ř. žádné viny nepřednesli.

svém náboženství měli s ním nesnáz a o
jakémsi Ježíšovi mrtvém, o kterémž jistil
20 Pavel, že jest živ. * Já pak maje tu při
v pochybnosti řekl jsem: Chtěl-liby jíti do
Jerusalema a tam o ty věci souzen býti?
21 * A když se on odvolal, aby byl chován
k soudu Augustovu, kázal jsem ho hlídati,
22 ažbych jej poslal k císaři. * Tedy Agrippa
řekl Festovi: Chtělťbych i já rád člověka
toho slyšeti. A on řekl: Zítra ho uslyšíš.
23 * Nazejtří pak když přišel Agrippa a Ber
nice s velikou slávou a vešli na síň s ti-
sícníky a s lidmi nejznamenitějšími města
toho, k rozkázání Festovu přiveden jest
Pavel. * I řekl Festus: Králi Agrippo a 24
všickni muži, kteříž jste tuto s námi, vi-
díte tohoto, za nějžto všecko množství Židů
prosili mne, i v Jerusalemě i zde, křičíce,
že takový nemá víc živ býti. * Já pak shle- 25
dav to, že nic hodného smrti neučinil, však
když se sám k Augustovi odvolal, umínil
jsem jej tam poslati. * O němž co bych 26
jistého napsal Pánu svému, nevím. Protož
jsem jej teď přivedl před vás, a zvláště
před tebe, králi Agrippo, abych vyptaje
se věděl co psáti. * Nebo zdá mi se to 27
neslušné býti, poslati vězně a pře jeho ne-
oznámiti.

Hlava 26.

B. Agrippa povolil Pavlovi promlouvati. Tu Pavel ku promlouvání přistoupiv I. činil vyznání s chutí zvláštní v upřímnosti i II. zastával ho před Festem a Agrippou; 1. Festus zajisté to vše pošetilosti Pavlově připisoval, ale Pavel *a*) vychvaloval učení své, *b*) odvolal se na krále i proroky. 2. Agrippa polovičně se přiznává ke Kristu, ale Pavel i jemu i všem přítomným žádá, aby zcela byli křesťané. — Týž Agrippa hlas svůj dal o Pavlovi, že *a*) nezasloužil smrti, *b*) podlé svého vlastního odvolání má k císaři poslán býti.

Potom Agrippa řekl Pavlovi: Dopou-
štíť se, aby sám za sebe promluvil. Tedy
2 Pavel vztáh ruku tuto správu dával. * Na
všecky ty věci, z kterýchž mne viní Židé,
králi Agrippo, za šťastného se počítám, že
3 dnes před tebou odpovídati mám; * a zvlá-
ště proto, poněvadž jsi ty povědom všech
těch, kteříž u Židů jsou obyčejů a otázek.
Protož prosím tebe, vyslyšiž mne trpělivě.
4 * O životu mém hned od mladosti mé,
jaký byl od počátku v národu mém v Je-
5 rusalemě, vědí všickni Židé: * měvše mne
prvé zdávna v dobré známosti (kdyby
chtěli svědectví vydati), kterak vedlé nej-
jistší sekty v našem náboženství byl jsem
6 živ fariseus. * A nyní pro naději toho za-
slíbení, kteréž se stalo otcům našim od
7 Boha, stojím soudu jsa poddán, * ku kteréž-
mužto zaslíbení dvanáctero pokolení naše,
sloužíce Bohu ustavičně dnem i nocí, na-
ději má, že přijde: pro kteroužto naději
žalují na mne Židé, o králi Agrippo. * A 8
takliž se to od vás za nepodobné k víře
soudí, že Bůh křísí mrtvé? * Ačť i mně 9
se zdálo, žeby mi náležité bylo proti jmenu
Ježíše nazaretského mnoho odporného či-
niti: * jakož jsem i činil v Jerusalemě: a 10
mnohé ze svatých já jsem do žalářů dával
vzav moc od biskupů: a když měli mor-
dováni býti, já jsem pomáhal úsudek vy-
nášeti. * A po všech školách často je trápě 11
přinucoval jsem, aby se rouhali: a ná-
ramně rozlítiv se na ně protivil jsem se
jim, až i do jiných měst na to jsem jez-
dil. * A v tom když jsem šel do Damašku 12
s mocí a s poručením biskupů, * o poledni 13
na cestě, ó králi, uzřel jsem, ano světlo
s nebe jasnější nad blesk sluneční obklí-
čilo mne i ty, kteříž se mnou šli. * A 14
když jsme my všickni na zemi padli, sly-
šel jsem hlas mluvící k sobě a řkoucí ži-
dovským jazykem: Saule, Saule, proč mi

19. *nějaké*: jakés. — *mrtvém*: kterýž dávno umřel.
20. *Já pak* etc.: já pak nevěda co činiti při té otázce. — *v pochybnosti*, t. té otázce nerozuměje.
21. *k soudu*, Ř. rozeznání, uznání. — *Augustovu*, t. Neronovu; nebo tím slovem Augustus nejen Augustus Oktavius, za jehož času narodil se Kristus Pán, ale i jiní císařové jmenováni byli, a do dnešního dne se jmenují, jako i to slovo césar, netoliko Juliovi, ale i jiným nejvyšším v říši samovládcům se připisuje.
23. *s velikou* etc.: s velikým komonstvem, nádherností. — *na síň*: do soudnice.
24. *takový* etc.: takového nesluší živiti.
25. *umínil*: usoudil jsem.
26. *nevím*, Ř. nemám.
27. *pře*: viny.
1. *tuto* etc.: tento počet, tuto omluvu činil.
3. *poněvadž*: některá vydání řecká mají: poněvadž vím, že jsi povědom.
4. *životu*: obcování.
5. *nejjistší* etc: nejpřednější jednoty.
6. *soudu*: soud trpě.
8. *takliž*: což za věc k víře nepodobnou.
9. *Ačť*: takéť mně.
10. *pomáhal* etc., výpovědi potvrzoval, skrze mne úsudek vynášín byl. Výš 22, 20.
11. *se rouhali*: odvolávali. — *náramně* etc.: vztěká se, pošetiv se. — *protivil*: veliké těžkosti činil jsem, sháněl jsem se po nich.
14. *proč*: co? — *ostnům*: ostnu.

se protivíš? Tvrdoť jest tobě proti ostnům
15 se zpěčovati. * A já jsem řekl: I kdo jsi,
Pane? A on řekl: Já jsem Ježíš, kterémuž
16 ty se protivíš. * Ale vstaň a stůj na no-
hou svých; nebo protoť jsem se tobě uká-
zal, aťbych tebe učinil služebníkem a svěd-
kem i těch věcí, kteréž jsi viděl, i těch,
17 v kterýchžto ukazovati se budu tobě, * vy-
svobozuje tebe z lidu tohoto, i z pohanů,
18 k nimž tě nyní posílám, * otvírati oči je-
jich, aby se obrátili od temností k světlu
a z moci ďábelské k Bohu; aby tak hří-
chů odpuštění a díl s posvěcenými vzali
19 skrze víru, kteráž jest ve mně. * A pro-
tož, ó králi Agrippo, nebyl jsem nevěřící
20 tomu nebeskému vidění: * ale nejprv těm,
kteříž jsou v Damašku a v Jerusalemě, i
po vší krajině judské, potom i pohanům
zvěstoval jsem, aby pokání činili a obrá-
tili se k Bohu, skutky hodné číníce po-
21 kání. * A pro tu příčinu Židé javše mne
v chrámě pokoušeli se rukama svýma za-
22 mordovati: * ale s pomocí boží ještě až
do dnešního dne stojím vydávaje svěde-
ctví i malému i velikému, nic jiného ne-
vypravuje než to, což proroci a Mojžíš
zvěstovali, že se mělo státi: * totiž že měl 23
Kristus trpěti a zmrtvých vstana první
zvěstovati světlo lidu tomuto i pohanům.
To když od sebe promluvil Pavel, Fe- 24
stus hlasem velikým řekl: Blázníš Pa-
vle! mnohé tvé umění k bláznovství tebe
přivodí. * On pak řekl: Neblázním, vý- 25
borný Feste; ale slova pravdy a stříd-
mosti mluvím. * Víť zajisté o těch věcech 26
král, před kterýmž svobodně mluvím; nebo
mám za to, žeť ho nic z těchto věcí
tajno není, poněvadž se toto nedálo po-
koutně. * Věříš-li, králi Agrippo, prorokům? 27
Vím, že věříš. * Tedy Agrippa řekl Pa- 28
vlovi: Téměř by mne k tomu naklonil,
abych byl křesťanem. * A Pavel řekl: Žá- 29
dalť bych od Boha, abyste i poněkud, i
zcela netoliko ty, ale všickni, kteříž slyší
mne dnes, byli takoví, jakýž já jsem, kromě
okovů těchto. * A když to Pavel promlu- 30
vil, vstal král, i vládař a Bernice, i ti, kte-
říž s nimi seděli. * A odšedše na stranu, 31
mluvili spolu řkouce: Nic hodného smrti
neb vězení nečiní člověk tento. * Agrippa 32
pak Festovi řekl: Mohl propuštěn býti člo-
věk tento, kdyby se byl neodvolal k císaři.

Hlava 27.

Pavel svatý vypraven do Říma cestu konal po moři pod správou setníka Julia a dostal se na trojí lodí. Na první hned v Cesarei vkročiv přijel k Sidonu, odtad podlé Cypru přes moře cilické a pamfilické do Myry. Na druhou lodí v městě Myra vešel. Na té I. poznenáhlu plouli proti Gnidu pod Kretu až k Lasei. Protož Pavel napomínal jich, aby nehýbali se odtud, ale setník plavcům víc věřil, což jim zle sedlo. II. Plouli tedy nebezpečně, nebo i na ní daleko zaneseni byli, i potom k břehu dostaviti nemohli. Ale měli potěšení od Pavla sv. 1. připomenuv jim jak dobře radil, oznámil, že mimo bárku žádný nezhyne; 2. pronesl plavců zlé mínění pro zachování všech; 3. ponukl všech i řečí i požehnáním ku požívání pokrmů. Nyní oblehčovali bárku a směřovali přistaviti k břehu, neb se již lámala. Pročež *a*) setník proti vůli žoldnéřů pro zachování Pavla spořádal, jak se vydati mají na moře, a tak *b*) všickni zachováni.

A když bylo usouzeno, abychom my
se plavili do Vlach, poručen jest i Pavel
i někteří jiní vězňové setníku, jmenem Ju-
liovi, kterýž byl nad zástupem Augusto-
2 vým; * tedy všedše na lodí adramyten-
skou, abychom se plavili podlé krajin Asie,
pustili jsme se na moře, a byl s námi Ari-
3 starchus macedonský z Tessaloniky. * Druhý
pak den připlavili jsme se k Sidonu. A
tu Julius přívětivě se maje ku Pavlovi do-
pustil mu, aby jda k přátelům u nich měl
pohodlí. * A berouce se odtud plavili jsme 4
se podlé Cypru, protože byli větrové nám
odporní. * A tak přeplavivše se přes moře 5
cilické a pamfilické přišli jsme do Myry,
města cilickéko. * A tu našed setník bárku 6
alexandrinskou, kteráž měla plouti do Vlach,
uvedl nás na ni. * A když jsme za mnoho 7

16. *učinil*: ustavil, zřídil. — *ukazovati*: zjevím, ukáži.
18. *otvírati*: aby otvíral oči jejich a obracel (je.) *ďábelské*: satanovy.
19. *nevěřící*: nevěrný, neposlušný, nepovolný.
20. *skutky*: to co sluší na lidi kající. Mat. 3, 8.
21. *pokoušeli se*: chtěli mne.
22. *zvěstovali*: předpověděli.
23. *první*: on nejprvé. — *tomuto*, t. židovskému.
24. *To když* etc. A když počet vydával, tu omluvu učinil.
25. *střídmosti*: zdravého rozumu.
28. *Téměř*: Poněkud by mne na to navedl.
1. *usouzeno*: na tom zavříno.
2. *Adramitium*, město v Mysii, téměř na proti Mitilenu.
3. *pohodlí*: opatření.
4. *plavili*: podjeli jsme Cypr, uhnuli jsme se na pravo k ostrovu.
5. *Myry*, J. Lystry, — *cilického*, t. krajiny té, kteráž slove Cilicia.
7. *Gnidus*, ostrov naproti Asii. — *Salmona*, město na ostrově Kreta.

dní znenáhla se plavili a sotva přijeli
proti Gnidu, protože vítr nám bránil, i
8 podjeli jsme Kretu podlé Salmony; * a
sotva ji pomíjeti mohše přijeli jsme na
jedno místo, kteréž slove Pěkný břeh, od
kteréhožto nedaleko bylo město Lasea.
9 * Když pak drahný čas přešel a již bylo
nebezpečné plavení (neb již byl i půst
10 pominul), napomínal jich Pavel * řka
jim: Muži, vidím že s ublížením a s mno-
hou škodou netoliko nákladu a lodí, ale
11 i životů našich toto plavení bude. * Ale
setník více věřil správci lodí a plavci ne-
12 žli tomu, co Pavel pravil. * A když nebylo
tu příhodného přístavu, kdežby pobyli přes
zimu, mnozí tak radili, aby se předce pu-
stili odtud, zdaby jak mohli přijedouce do
Fenice přes zimu tu pobyti na břehu
Krety, kterýž leží k větru polednímu a
13 k větru více než západnímu. * A když po-
čal vítr víti odpoledne, za to měli, že se
budou umíněnou cestou držeti, ale pustivše
14 se z Assonu jeli blízko Krety. * Po ne-
veliké pak chvíli udeřil na ně vítr bouř-
15 livý půlnoční, kterýž slove Euroakvilo. * A
když lodí zachvácena byla a nemohla odo-
lati větru, pustivše ji po větru tak jsme se
16 vezli. * A v běhu snešeni byvše pod je-
den ostrov neveliký, kterýž slove Klauda,
sotva jsme mohli obdržeti člun u bárky.
17 * Kterýžto zdvihše pomoci užívali, podpá-
savše bárku: a bojíce se, aby neuhodili na
místo nebezpečné, spustivše plachtu tak
18 se plavili. * A když bouře vichrová námi
velmi zmítala, na druhý den náklad z lodí
19 metali ven; * a třetí den i to nádobí bárce
20 potřebné svýma rukama vyházeli jsme. * A
když ani slunce se neukázalo, ani hvězdy
za mnoho dní, a bouře vždy větší nastá-

8. *břeh*, t. v opáčném smyslu, protože nepřístupný byl, jakž se tomu rozumí z v. 12., kterýž svědčí, že nebylo na něm příhodného přístavu.

9. *půst*: a ten půst býval na podzim. Lev. 23, 27.

10. *životů*: duší, hrdel.

12. *kterýž*, t. břeh.

13. *budou* etc. jim již tak díti bude, jakž umyslili, Ř. že uložení drží. — *Krety*: mimo Kretu, podjeli Kretu.

14. *Po neveliké* etc. Ale tudíž valil se. — *na ně* Ř. na ni, t. na Kretu, tak že je s lodí pryč snesl. — *bouřlivý*: násilný. — *Euroakvilo* J. Eurokylon, vítr tuhý, mezi polednem a východem.

15. *se vezli*: neseni byli.

17. *místo* etc. vír, Ř. Syrtes.

18. *metali*, Ř. metání neb škodu činili.

19. *svýma*: my sami, Ř. samoručně.

20. *větší*: nemalá se valila.

21. *jsme* etc., Ř. byl hlad veliký. — *uvarovati* Ř. získati tuto těžkost neb křivdu t. uvarujíce se této těžkosti a škody, míti toho zisk.

vala; již byla všecka naděje o vysvobo-
zení našem odjata. * A když jsme již byli 21
hladem velmi ztrápeni, tehdy stoje Pavel
u prostřed nich řekl: Měli jste zajisté, ó
muži, uposlechnouce mne nehýbati se od
Krety a tak uvarovati se nebezpečenství
tohoto a škody. * A i nyní vás napomí- 22
nám, abyste dobré mysli byli; neboť ne-
zahyne žádný z vás kromě bárky samé.
* Nebo této noci ukázal mi se anděl Boha 23
toho, jehož já jsem a kterémuž sloužím,
* řka: Neboj se Pavle! před císařem máš 24
státi: a aj, dalť tobě Bůh všecky, kteříž
se plaví s tebou. * Protož buďte dobré 25
mysli, muži; neboť věřím Bohu, žeť se tak
stane, jakž jest mi mluveno. * Mámeť se 26
pak dostati na nějaký ostrov. * A když 27
již byla čtrnáctá noc a my se plavili po
moři adriatickém, okolo půl noci domní-
vali se plavci, žeby se jim okazovala kra-
jina nějaká. * Kteřížto spustivše do vody 28
olovnici nalezli hlubokost dvadcíti loktů:
a odjevše odtud maličko, opět spustivše
olovnici nalezli hlubokost patnácti loktů.
* A bojíce se, aby na místa skalnatá ne- 29
uhodili, spustivše z bárky čtyři kotve žá-
dali, aby den byl. * Když pak chtěli plavci 30
uteci z bárky a pustiti člun do moře pod
zámyslem, jakoby chtěli od předku lodí
kotve roztahovati; * řekl Pavel setníkovi 31
a bojovníkům: Nezůstanou-li tito na lodí,
vy nebudete moci zachováni býti. * Tedy 32
bojovníci utínali provazy u člunu a pustili
jej, aby pryč plynul. * A když již dnělo, 33
napomínal Pavel všech, aby pojedli, řka:
Již jest tomu dnes čtrnáctý den, jakž oče-
kávajíce trváte lační, nic nejedouce. * Pro- 34
tož prosím vás, abyste pojedli; neboť to
k zachování vašeho zdraví slouží; žádné-

22. *nezahyne*, Ř. škoda neb ztráta duše žádná nebude z vás.

23. *ukázal*: přišel ke mně, Ř. postavil se, stál u mne.

24. *dalť*: darovalť, t. k vůli tobě a žádosti tvé hrdlo jim daruje a při životu je zachová.

26. *dostati*: vyvrženi býti, vypadnouti.

27. *plavili*, Ř. sem i tam zmítáni neb neseni byli. — *po moři* etc., Ř. po Adria. — *jim okazovala*, Ř. k nim přibližovala, t. jakž obyčejně po vodách se plavícím zdá, jakoby se hory a vrchové pohybovali.

28. *loktů*: kročejů, sáhů.

29. *skalnatá*: ostrá, drsnatá neb kamenitá nevypadli.

30. *chtěli*: byliby rádi utekli; obmýšleli pak to, zdaliby jak mohli.

32. *pryč* etc., Ř. odpadl.

33. *dnělo*: rozednívalo se.

34. *prosím*: napomínám. — *neboť* etc., Ř. nebo k vašemu zdraví jest.

hoť zajisté z vás vlas s hlavy nespadne.
35 * To pověděv a vezma chléb, díky vzdá-
val Bohu přede všemi; a rozlomiv počal
36 jísti. * A tak potěšeni byvše všickni po-
37 jedli i oni. * Bylo nás pak všech osob na
38 lodí dvě stě sedmdesáte a šesti. * A nasy-
ceni byvše pokrmem, oblehčovali bárku
39 vysypajíce pšenici do moře. * A když byl
den, nemohli země viděti než okřídlí ně-
jakého znamenali, ano má břeh: k němuž
myslili, kdyby jak mohli přistati s lodí.
40 * A vytáhše kotvy pustili se po moři, roz-
pustivše také provazy pravidel: a zdvihše
plachtu k větru táhli se k břehu. * Ale 41
když uhodili na to místo, kdež se dvoje
moře schází, tu se zastavila lodí: a přední
konec lodí uváznutý stál nehýbaje se, za-
dní pak konec lámal se násilím vln. * Tedy 42
bojovníci radili, aby vězně zmordovali, aby
jim některý vyplyna neutekl. * Ale set- 43
ník chtěje zachovati Pavla, nedal toho uči-
niti; i rozkázal těm, kteříž mohli plynouti,
aby se pustili nejprv do moře a vyplynuli
na zemi. * Jiní pak aby na deskách ply- 44
nuli a někteří na těch kusích lodí. I takž
se stalo, že všickni zdrávi vyšli na zemi.

Hlava 28.

Dostali se na ostrov Melita. Tu obyvatelé uctivě se měli i I. k neznámým, dopřávše jim v takové nouzi všelikého pohodlí; II. k seznámeným, skrze zázraky Pavla sv. na *a*) něm i *b*) jiných ukázané. Na třetí lodi u toho ostrova vstoupil Pavel; na ní připlavili se do 1. Syrakus, 2. Regium a 3. Puteoli, kdež pobyli za sedm dní. Odtud když šli k Římu pěšky, vyšli jim v cestu bratří ku potěšení. Když přišli do Říma, 1. setník vězně odvedl vůdcovi, ale Pavlovi opatřil hospodu, 2. Pavel promlouval v hospodě k Židům. A vůbec, *nejprv* zajisté svolav je k sobě, mluvil k nim a slyšel odpověď; *po druhé* mluvil *a*) vůbec o Kristu, *b*) obzvláštně proti nevěrným. Potom mluvil Pavel po dvě létě ke všem k němu do hospody přicházejícím o království božím.

A tak zachováni byvše teprv poznali,
že ostrov ten sloul Melita. Lidé pak toho
ostrova velkou přívětivost k nám ukázali.
2 * Nebo zapálivše hranici drev přijali nás
všecky pro déšť, kterýž v tu chvíli byl, a
3 pro zimu. * A když Pavel sebral drahně
roždí a kladl na oheň, ještěrka utíkajíc
4 před horkem připiala se k ruce jeho. * A
když uzřeli lidé toho ostrova, ana ještěrka
visí u ruky jeho, řekli jedni druhým: Jistě
člověk tento jest vražedník; neb ač z moře
vyšel, však pomsta boží nedá jemu živu
5 býti. * Ale on střásl tu ještěrku do ohně,
6 a nic se jemu zlého nestalo. * Oni pak oče-
kávali, že oteče aneb padna pojednou umře.
A když toho dlouho čekali a viděli, že se mu
nic zlého nestalo, změnivše se pravili, že
7 jest on Bůh. * Na těch pak místech měl
popluží kníže toho ostrova, jmenem Pu-
blius, kterýžto přijav nás k sobě za tři
dni přátelsky u sebe v hospodě choval.
8 * I přihodilo se, že otec toho Publia ležel
maje zimnici a červenou nemoc: k němuž
všed Pavel a pomodliv se vzložil na něj
ruce a uzdravil jej. * A když se to stalo, 9
tedy jiní, kteříž na ostrově tom nemocní
byli, přistupovali a byli uzdravováni. * Ctili 10
nás pak velice, a když jsme se měli pryč
plaviti, nakladli nám na lodí toho, čehož
potřebí bylo. * A po třech měsících pla- 11
vili jsme se na bárce alexandrinské, kte-
ráž tu byla na tom ostrově přes zimu, ma-
jíc za znak Kastora a Polluxa. * A když 12
jsme přijeli do Syrakus, zůstali jsme tu
za tři dni. * A odtud okolo plavíce se 13
přišli jsme do Regium. A po jednom dni,
když vál vítr od poledne, druhý den přijeli
jsme do Puteoli, * kdežto nalezše bratří 14
žádáni jsme byli od nich, abychom pobyli
u nich za sedm dní. A tak jsme se
k Římu brali. * Odkudž když o nás usly- 15
šeli bratří, vyšli proti nám až na trhoviště
Apiovo a ke třem krčmám: kteréžto uzřev
Pavel poděkoval Bohu a počal býti dobré

---

37. *osob*, Ř. duší.
38. *pšenici*, Ř. obilí.
39. *země* etc. poznati země té. — *okřídlí:* díl ostrovu nějakého.
41. *se zastavila*: uvázla. — *lámal*: troskotal se.
43. *nedal*: odrazil je od jich předsevzetí.
44. *kusích*: zlomcích.
1. *teprv*: tehdy. — *Melita* ostrov mezi Sicilií a Afrikou od Krety 200 mil.
3. *na oheň*, Ř. na hranici. — *ještěrka*: had jedovatý.
4. *ještěrka*: šelma.
5. *zlého*: netrpěl nic zlého.
6. *pojednou*: náhle.
7. *kníže*: nejpřednější muž.
8. *červenou* etc: úplavici.
10. *Ctili*: Ř. mnohou ctí ctili nás.
11. *znak*: znamení, erb. — *Kastora* etc. J: hvězdu dvou blížencův.
12. *Syrakus*, město přední v Sicilii, při břehu mořském ležící, od ostrovu Melity 40 mil.
13. *Regium*, město při pomezí vlaském. — *Puteoli* město v Kampanii od studnic neb teplých vod jmeno mající.
15. *Apiovo*, píší, že jest městečko od Říma vzdálí

16 mysli. * A když jsme přišli do Říma, set-
ník dal vězně v moc tisícníkovi vojska;
ale Pavlovi dopuštěno, aby sám bydlil s bo-
17 jovníkem, kterýž ho ostříhal. * I stalo se
po třech dnech, svolal Pavel muže přední
z Židů. A když se sešli, řekl jim: Muži,
bratří, já nic neučiniv proti lidu, ani proti
obyčejům otcovským, jat jsa z Jerusalema
18 vydán jsem v ruce Římanům; * kteříž vy-
slyševše mne chtěli mne propustiti, proto-
že žádné viny hodné smrti na mně nebylo.
19 * Ale když Židé tomu odpírali, přinucen
jsem odvolati se k císaři; ne jakobych měl
20 co na svůj národ žalovati. * A protož z té
příčiny povolal jsem vás jsa žádostiv vi-
děti vás a s vámi promluviti; nebo pro
naději lidu israelského řetězem tímto svá-
21 zán jsem. * A oni řekli jemu: Myť jsme
žádného psaní neměli o tobě ze židovstva,
aniž kdo z bratří přijda vypravoval neb
22 mluvil co zlého o tobě. * Ale žádámeť od
tebe slyšeti, jak smyslíš; nebo víme o té
23 sektě, že se jí všudy odpírá. * A když
jemu uložili den, sešlo se jich mnoho do
hospody k němu, jimžto s osvědčováním
vypravoval o království božím, slouže jim
k víře o Ježíšovi ze zákona Mojžíšova a
proroků, od jitra až do večera. * A někteří 24
uvěřili tomu, což vypravoval, někteří pak
něvěřili. * A tak nejsouce mezi sebou svorní 25
rozešli se, když promluvil Pavel toto jedno
slovo: Jistě žeť dobře Duch svatý skrze
proroka Isaiáše mluvil k otcům našim
* řka: Jdi k lidu tomuto a rciž jim: Slu- 26
chem slyšeti budete, ale nesrozumíte; a
hledíce hleděti budete, ale neuzříte: * nebo 27
zhrublo srdce lidu tohoto a ušima těžce
slyšeli a oči své zamhouřili; aby snad ne-
viděli očima a ušima neslyšeli a neobrátili
se, aby jich neuzdravil. * Budiž vám tedy 28
známo, že jest pohanům posláno toto spa-
sení boží a oniť slyšeti budou. * A když 29
on to propověděl, odešli Židé majíce mezi
sebou hádky mnohé. * Pavel pak trval 30
za celé dvě létě v hospodě své a přijímal
všecky, kteříž přicházeli k němu; * káže o 31
království božím a uče těm věcem, kte-
réž jsou o Pánu Ježíši Kristu, se vší dou-
fanlivostí bez překážky.

---

cesty jednoho dne. — *kteréžto*, t. bratří. — *dobré*: doufanlivé, okřál v duchu svém.

18. *vyslyševše*: posoudivše pře mé.

20. *naději*, t. pro naději k životu věčnému, jehož se praví Israelitové podlé božího zaslíbení nadějí a očekávají.

22. *sektě*, t. o náboženství křesťanském, kteréž Židé sektou nazaretskou nazývají. Výš 24, 5.

23. s *osvědčováním*: s mocnými důvody.

24. *uvěřili*: povolili.

27. *zhrublo*: ztučnělo, stvrdlo, viz Mat. 13, 15. — *oči*: očima svýma mžikali. — *neviděli*: někdy nemusili viděti. — *neobrátili se*, t. aby nepřišlo k tomu, žeby se obrátili a uzdravil bych je.

28. *boží*, t. skrze Krista Boha pravého spůsobené, zjevené i věřícím v účastnost dané. Viz Luk. 2, 30.

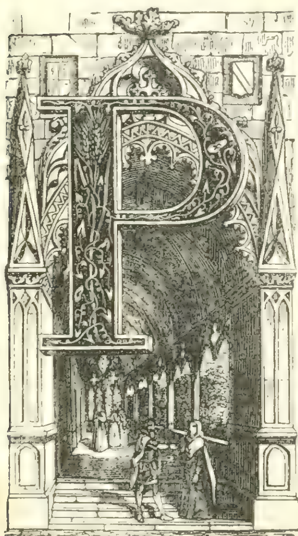
31. *káže*: kázaní čině. — *doufanlivostí*: smělostí a svobodností.

Epištola sv. Pavla apoštola
k Římanům.

Epištola tato ze zvláštního mistrovství Ducha Páně pošlá dělí se na tré, totiž na: I. Přístup, v němž až do 1, 17. apoštol k vděčnému přijímání epištoly této Římanům slouže *a*) vypisuje osobu Kristovu; *b*) z jejich víry se těší; *c*) o svém budoucím navštívení jich zaslíbení činí. II. Úhrnek učení křesťanského v tom dvém obsaženého, totiž v ukázání A. pravého ospravedlnění neb cesty k němu; o čemž apoštol vypisuje od 1, 12. až do 12. hl. V tom pak svém psaní smysl 1. pravý o ospravedlnění ukazuje, totiž, že člověk ne svou zásluhou, ale v Kristu ospravedlněn bývá. Nebo *a*) všickni ze svého přirození jsou hříšní a tak sami ze sebe ospravedlněni býti nemohou, i *α*. Židé i *β*. pohané, jejichž hříchové čelí proti a) Bohu, b) lidem, a ti jsou *α*) zjevní, *β*) tajní (Hlav. 1. 2. 3.); *b*) v Kristu samém jest složeno, jehož *α*. věrou živou se dochází, *β*. užitkové jsou mnozí a znamenití. (Hlav. 4. 5.) 2. Scestný poráží těch, kteřížby a) sobě štědře milost boží krájeli a na ni hřešiti chtěli; jimž však před oči staví *α*. práci, kterouž podnikati mají *a*) s sebou bojujíce v aa) umrtvování člověka starého, bb) obláčení se v Krista člověka nového; *b*) kříž a protivenství pro jmeno Kristovo snášejíce od *αα*. domácích; *ββ*. cizích. (Hlav. 6. 7.) *β*. Potěšení pravé v svědomí zkormouceném a snášení kříže. (Hl. 8.) b) Na odpor jemu vstupovali pravíce, že kdyby to učení jeho o ospravedlnění skrze víru živou pravé bylo, tedyby všickni Israelité v Krista uvěřili. Načež jim apoštol rozdílu činěním mezi Israelity pravými a samými tělesnými odpovídaje široce a hluboce píše o *α*. vyvolení některých lidí k spasení; *β*. zavržení a odložení jiných k zatracení. (Hlav. 9. 10. 11.) B. Povinností lidí ospravedlněných, kteréž mají konati 1. k Bohu a) v obecných povinnostech, b) v obzvláštních; (Hl. 12.) 2. k lidem, postaveným v *α*. světě, *β*. církvi. (Hl. 13. 14. 15.) III. Závírku vší epištoly, a tu apoštol: 1. příčinu svého psání ukazuje, 2. k vážení sobě úřadu jeho apoštolského Římanům slouží; 3. k Římanům přijíti slibuje; 4. za modlitby žádá; (od 15, 14.—33.) 5. pozdravení některým od sebe i od jiných vzkazuje; 6. od nepravých křesťanů i učitelů vystříhá; 7. díky Bohu vzdává a tím všecko zavírá. (Hl. 16.)

Hlava 1.

Listu svého přístup, podstatu a závěrek položil apoštol. *A*. V přístupu I. ohlášení jeho jest, že jest apoštol Kristův. II. Žádost dvojí. V první požehnání žádaje jim, za vzrůst jejich u víře svaté Pánu Bohu děkuje. V druhé s osvědčením vyznává, že 1. žádostiv jest jich navštíviti, 2. nejednou uložil se k nim vypraviti. *B*. Podstata učí o spasení člověka a životu věřících v tomto věku šlechetném. O spasení uče vyznává, že přichází ne z lidí ale z Boha, čehož dovodí I. právem přirozeným, kteréž učí z věcí stvořených o Bohu souditi, že jest a ctěn býti má. To obviňuje lidi, že 1. nectili Boha ctíti majíce; 2. Bůh je spravedlivě vydal v potupu, aby i zle myslili i činili proti *a*) běhu přirozenému, *b*) obcování lidskému, *c*) ano i rozumu svému.

avel, služebník Jesukristův, povolaný apoštol, oddělený ku kázaní evangelia
2 božího, * kteréžto zdávna zaslíbil skrze proroky své v písmích svatých,
3 * o Synu svém, zplozeném ze semene Davidova s
4 strany těla, * kterýž prokázán jest býti Synem božím mocně podlé Ducha posvěcení, skrze zmrtvých vstání, totiž o Ježíši Kristu
5 Pánu našem, * skrze něhožto jsme přijali
milost a apoštolství ku poslušenství víry
mezi všemi národy pro jmeno jeho; * z nichžto 6
i vy jste, povolaní Ježíše Krista. * Všechněm, 7
kteříž jste v Římě, milým božím, povolaným svatým, milost vám a pokoj od Boha
Otce našeho a Pána Ježíše Krista. * Nej- 8
prvé pak díky činím Bohu svému skrze
Ježíše Krista ze všech vás, že víra vaše
rozhlašuje se po všem světě. * Svědek mi 9
jest zajisté Bůh, kterémuž sloužím duchem
svým v evangelium Syna jeho, žeť bez
přestání zmínku o vás činím; * vždycky 10
na svých modlitbách žádaje, abych aspoň
někdy mohl šťastně, bylali-by vůle boží,
k vám přijíti: * neboť velice žádám viděti 11
vás, abych vám udělil částku nějakou milosti duchovní ku potvrzení vašemu: * to 12
jest, abych spolu s vámi potěšen byl skrze
společnou i vaši i mou víru. * Nechciť pak 13
bratří, abyste nevěděli, žeť jsem mnohokrát uložil přijíti k vám (ale překážky
jsem měl až dosavád), abych nějaký uži-

tek také i mezi vámi měl jako i mezi ji-
14 nými národy. * Nebo Řeků i kterýchkoli
jiných národů, i moudrých i nemoudrých
15 dlužník jsem. * A tak pokudž na mně
jest, hotov jsem i vám, kteříž v Římě jste,
16 zvěstovati evangelium. * Neboť se nesty-
dím za evangelium Kristovo, moc zajisté
boží jest k spasení každému věřícímu,
17 Židu předně, potom i Řeku. * Nebo spra-
vedlnost boží zjevuje se skrze ně z víry
u víru; jakož psáno jest: Spravedlivý pak
z víry živ bude. * Zjevuje se zajisté hněv 18
boží s nebe proti každé bezbožnosti a ne-
pravosti lidí pravdu boží v nepravosti za-
držujících: * nebo což poznáno býti může 19
o Bohu, známé jest jim; Bůh zajisté zje-
vil jim: * nebo neviditelné věci jeho, hned 20
od stvoření světa po věcech učiněných
rozumem pochopeny bývají, totiž ta jeho
věčná moc a božství, tak aby oni byli
bez výmluvy. * Protože poznavše Boha, 21
nectili jako Boha, ani jemu neděkovali;

---

1. *oddělený*, t. od života matky. Gal. 1, 15.

3. *zplozeném*: kterýž učiněn jest. — *těla*, t. podlé člověčenství. Jan. 1, 14. I. Tim. 3, 16. I. Petr. 3, 18., též 4, 1. — I. Jan 4, 2.

4. *posvěcení*, t. podlé svého svatého božství, jímž i těla z panny vzatého posvětil. Aneb jakoby řekl: Prokázáno jest, že byl Syn boží, tím: 1. že mocně svou mocí zmrtvých stal. Jan. 2, 19., též 10, 17. — 2. Že vylil a vylévá na své věrné Ducha posvěcujícího etc.

5. *milost*, t. dary Ducha svatého a úřad apoštolský, jakž i jinde úřad kazatelský darem neb milostí boží nazývá (Efes. 3, 8. I. Tim. 4, 14. II. Tim. 1, 6.) a své k apoštolství povolání pouhé milosti boží připisuje. I. Kor. 15, 10. — *víry*, t. aby věrou bylo přijímáno to, což svaté evangelium oznamuje, a skutky plněno. — *pro jmeno jeho*: pro slávu jmena jeho, t. aby jmeno jeho zvelebeno a oslaveno bylo mezi všemi národy. Skut. 9, 15. Tes. 1, 12.

6. *Krista*, t. k tomu, abyste byli Kristovi následovníci.

7. *božím*: Bohu. — *Milost*, t. ta, z níž nás Bůh před ustanovením světa vyvolil (Efes. 1. 6.), a když jsme ještě nepřátelé jeho byli, k nám nakloněn byl. Níž 5, 10. — *pokoj*, t. všecko dobré, k duši i k tělu potřebné, a zvláště pak svědomí pokojné. Níž 5, 1.; viz Mat. 10, 13.

8. *skrze* etc. jakožto prostředníka mezi Bohem a lidmi (Origenes). — *rozhlašuje se*, t. zvláštní chválu a svědectví má.

9. *duchem*, t. upřímě a opravdově (t. ne obřady židovskými, nýbrž v duchu a v pravdě, Origen. Kristom.), jakž on to od svých ctitelů míti chce. Jan. 4, 24. — *Syna*, t. v uvozování v známost Syna jeho skrze evangelium. Níž 15, 19.

11. *milosti*: daru, t. vyučováním a utvrzením u víře Kristově (Justinian).

12. *spolu* etc., z vás, u vás. — *potěšen*: napomenut. — *víru*, t. z toho světla božího, kteréž bych já při vás a vy při mně spatřili.

13. *překážky* etc., nemohl jsem. — *až dosavad*, t. buď od Ducha Páně, kterýž i jindy mimo jeho úmysl jinam ho obracel (Skut. 16, 7. Podobně Jer. 36, 5.); buď od ďábla, kterýž jemu také k Tessalonicenským jíti překazil (I. Tes. 2, 18.); buď od jiných sborů uprázdniti nemohl (níž 15, 20. 21.). — *užitek*, t. ne tělesný, ale ten, o němž Pán mluviti ráčí (Jan 15, 16.), to jest mnohých k víře získání a získaných u víře utvrzení. — *národy*: pohany.

14. *Řeků*, t. pohanů, Ř. barbarů neb cizozemců. — *dlužník*, t. povinnost má k tomu mne vede. I. Kor. 9, 16. Rozumí se pak, že těmi moudrými Řeky míní ty, kteříž sami za moudré držáni býti chtěli a jiné národy za nemoudré měli.

15. *v Římě jste*, t. z kteréhokoli národu pošlí.

16. *se nestydím*, t. jako ti, kteříž pro Krista hanby a kříže podnikati nechtějí, alebrž na evangelium se urážejí. I. Kor. 1, 23. Fil. 3, 18. — *moc* t. mocný prostředek a nástroj boží, jakož k spasení věřících, tak i k zatracení bezbožných. I. Kor. 1, 18. II. Kor. 10, 2. Aneb, proto tak evangelium nazývá, že ono Krista, jenž jest boží moc a rámě Hospodinovo, v známost uvodí. I. Kor. 1, 24. Isai. 53, 1. — *věřícímu*, t. tomu, jehožto víra tu sílu do sebe má, aby ji i skutky pronášel, a tak živou vírou se stala.

17. *boží*, t. Kristovou spravedlností a zásluhami, jako nějakým rouchem člověka věřícího přiodění. (Zjev. 19, 8.) — *skrze ně*, t. skrze evangelium cesta k ospravedlnění se ukazuje a ohlašuje, nýbrž věřícím se i přisvědčuje. Skut. 13, 38. — *u víru*: k víře. Věrou míní se na prvním místě boží v slibích věrnost a pravdomluvnost (níž 3, 3.); na druhém pak víra vyvolených, ten dar boží (Efes. 2, 8.), jímž my lidé od něho jako z ruky do ruky ospravedlnění a všecko dobré béřeme. Řím. 5, 1. Aneb, tolikéž jest jakoby řekl: že proto z víry ospravedlnění docházíme, abychom se čím dále tím více u víře a ovoci jejím rozhojňovali, a tak (jakž se říká) z ctností do ctností den po dni šli. (I. Tes. 4, 1. Zjev. 22, 11.) — *živ bude*, t. zde životem milosti a potom věčné slávy.

18. *hněv boží*, t. pomsty a pokuty, kteréž jsou důvodem božího hněvu. Isai. 59, 2. Proto pak na ty pokuty z hříchu jdoucí lidem oči otvírá, aby oni, vidouce to, že z přirození svého jsou před Bohem ohavní (Žlm. 14, 3.) v Kristu ospravedlnění hledali. — *s nebe*, t. zjevně a patrně. *Bezbožnosti* pak míní se všecko to, což proti první desce zákona božího čelí, což apoštol až do verše 24. vysvětluje a té bezbožnosti na pohany dovodí: *nepravosti* pak rozumí se všecko to, cožkoli odporného jest druhé desce božího zákona, a to všecko že se při pohanech nalézalo, apoštol od verše čtyrmecítmého až do konce této hlavy mocně provozuje. Podobně Tit. 2, 12. — *v nepravosti*, etc.: neprávě zadržujících. *Pravdou* pak míní se jiskra božího světla, což ho ještě po pádu zůstává, aneb ze spatřování skutků božích se ho nabývá, a obzvláštně tou pravdou míní se pocta pravá na Boha příslušná. Ta pak pravda v nepravosti se zadržuje tak, když člověk přirozeným i světlem i zákonem k tomu veden jsa, aby miloval Boha nade všecko a svému bližnímu jako sám sobě přál (Mat. 7, 12.), ani Boha nectí, ani bližního jako sebe samého nemiluje; ale neprávě toto obé zadržuje. Níž v. 21.

19. *jim*: v nich, t. skrze zákon přirozený.

20. *věci jeho*, t. což při Bohu jest neviditelného. — *po věcech* etc.: po věcech stvořených spatřiny bývají.

ale marní učiněni jsou v myšleních svých,
a zatmíno jest nemoudré srdce jejich:
22 * měvše se za moudré, blázni učiněni
23 jsou. * Nebo směnili slávu neporuši-
telného Boha v podobenství obrazu po-
rušitelného člověka, i ptactva i hovad
24 čtvernohých, i zeměplazů. * Protož i Bůh
vydal je v žádosti srdce jejich k neči-
25 stotě, aby zprznili těla svá vespolek, * ja-
kožto ty, kteříž směnili pravdu boží za
lež, a ctili i sloužili stvoření raději nežli
stvořiteli, kterýž jest požehnaný na věky,
26 amen. * Protož je vydal Bůh v žádosti
ohavné; nebo i ženy jejich směnily při-
rozené sebe užívání v to, kteréž jest proti
27 přirození. * A podobně i mužské pohlaví
opustivše přirozené užívání ženy, rozpálili
se v žádosti své jedni k druhým, mužské
pohlaví s mužským pohlavím mrzkost
pášíce, a tak spravedlivou mzdu, kteráž
na jejich blud slušela, sami na sebe uvo-
díce. * A jakož sobě nevážili známosti 28
Boha; takž také Bůh vydal je v převrá-
cený smysl, aby činili to, což nesluší:
* jsouce naplněni vší nepravostí, smil- 29
stvem, nešlechetností, lakomstvím, zlostí,
plní závisti, vraždy, sváru, lsti, zlých
obyčejů, sokové, * utrhači, pomluvači, 30
Boha nenávidící, hanliví, pyšní, chlubní,
nalezači zlých věcí, rodičů neposlušní,
* nemoudří, smluv nezdrželiví, beze vší 31
lítosti, neukojitelní a nemilosrdní: * kte- 32
řížto vědouce o tom právu božím, že ti,
kteříž takové věci činí, hodni jsou smrti:
avšak netoliko ty věci činí, ale i jiným
též činícím nakládají.

Hlava 2.

II. Právem psaným (dovodí, že spasení ne z lidí ale z Boha přichází), onoť jest učení boží o spravedlnosti svaté k obvinění padajících; podlé čehož dovodí apoštol na Židy, že 1. bez hříchu nejsou, 2. ač přednost mají před pohany v něčem, však v příčině hříchu jim rovni jsou, 3. i jim zákon neodpouští. O obvinění Židů. V obvinění jich nastoupá na svědomí a připomíná hříchy jejich. *A*) Nastoupaje na svědomí dovodí, že, kterýž potupuje jiného a sám totéž činí, ten sebe potupuje a k tomu přichází, aby plýtvaje milostí boží ku pokání svatému zovoucí dobýval sobě pokut věčných, poněvadž 1. soudce uložil jednomu každému pobožnému oslavení a bezbožnému potupení, 2. všickni bez přijímání osob i pohané i Židé na soudu státi musejí. *B*) Připomínaje pak hříchy Židů zmítá jejich dvojí chloubu. V *první*, když oni praví, že majíce zákon vůdcové jsou lidu božího. Pavel svatý hned dovodí, že čemu učí, toho přestupníci jsou; v *druhé*, když oni praví, že mají obřízku, i hned odpovídá apoštol, že 1. lepší jest spravedlivý bez obřízky, nežli bezbožný s obřízkou, 2. rozdíl jest mezi nepravým a pravým Židem.

Protož nemůžeš se vymluviti, ó člověče,
každý potupuje jiného; nebo tím že jiného
potupuješ, sám sebe odsuzuješ, poněvadž
2 totéž činíš, což na jiném tupíš. * Vímeť
zajisté, že soud boží jest podlé pravdy
3 proti těm, kteříž takové věci činí. * Zdali
se domníváš, ó člověče, jenž soudíš ty,
kdož takové věci činí, a sám totéž čině,
že ty ujdeš soudu božího? * Čili bohat- 4
stvím dobrotivosti jeho, a snášelivosti i
dlouhočekání pohrdáš nevěda, že dobro-
tivost boží ku pokání tebe vede? * Ale 5
podlé tvrdosti své a srdce nekajícího shro-
mažďuješ sám sobě hněv ke dni hněvu a
zjevení spravedlivého soudu božího, * kte- 6
rýž odplatí jednomu každému podlé skut

21. *nectili*: neoslavovali. — *v myšleních*, t. za svými myšlenkami marnými odšedše modly, jenž marnostmi slovou (Deut. 32, 21. Jer. 2, 5.), vymyslili, a tak marnost mysli své pronesli, nýbrž i s tím svým předsevzetím na nic přišli. — *srdce jejich*, t. měvše hojně dosti božího světla, sami dobrovolně do tmy vlezli.

22. *měvše se*: honosivše se tím, že jsou moudří.

23. *směnili* etc., t. místo pravého Boha ctili modly a jeho slávu na ně přenesli. Žlm. 105, 20. — *v podobenství*: učinivše.

24. *vydal*: podobně Isai. 29, 10. — *sprznili*: zhanobili.

25. *pravdu boží*, t. pravou poctu boží opustili a k modlářství se obrátili, a tak přezlou směnu učinili. Výš v. 18. Žlm. 39. 5. — *za lež*, t. modloslužbu. — *raději*: opustivše, pominuvše stvořitele.

26. *ženy*: pohlaví ženské.

27. *pášíce*: proti boží zápovědi. Lev. 18, 22. — *uvodíce*, Ř. berouce.

28. *známosti*: Boha míti v známosti, J. nevidělo se jim zůstávati v známosti Boha. — *vydal* etc.: v jakém smyslu tak svatá písma o Bohu mluví, viz o tom Isai. 29, 10. — *v převrácený* etc.: v převrácenou mysl, myšlénky.

29. *zlých* etc.: šibalství, zlosynství.

30. *utrhači*: buřiči. — *hanliví*: zlolající, hánce. — *nalezači*: původové.

31. *nemoudří*. Rozumějí se tu ne tak dalece podlé těla nemoudří jako více ti, kteříž rozum sobě od Boha propůjčený majíce po svých vášních, jako nerozumná hovada odcházejí.

32. *právu*, t. zákonu přirozeném a od Boha na srdci napsaném. — *nakládají*: povolují, t. ruku nad nimi drží a jich zastávají.

1. *potupuje*, t. káraje a napravuje.

2. *pravdy*, t. spravedlivý. — *činí*, t. buď zjevně neb tajně.

4. *bohatstvím*, t. hojností jeho lásky a milosti. — *dobrotivosti*: dobroty. — *vede*: *nabízí*, ponouká.

7 ků jeho: * těm zajisté, kteříž trvajíce v
dobrém skutku, slávy a cti a nesmrtelno-
8 sti hledají, životem věčným: * těm pak,
kteříž jsou svárliví a pravdě nepovolují,
ale povolují nepravosti prchlivostí a hně-
9 vem, * trápením a úzkostí, a to každé
duši člověka činícího zlé, i Žida předkem,
10 a též i Řeka: * ale slávu a čest a pokoj
dá každému, kdož činí dobré i Židu před-
11 kem a též i Řeku. * Neboť není přijímání
12 osob u Boha. * Kteřížkoli zajisté bez zá-
kona hřešili, bez zákona i zahynou: a kte-
řížkoli pod zákonem hřešili, skrze zákon
13 odsouzeni budou, * (Nebo ne ti, jenž slyší
zákon, spravedliví jsou před Bohem; ale
14 činitelé zákona spravedliví budou. * Nebo
když pohané zákona nemajíce, od přiro-
zení činí to, což přikazuje zákon, takoví
zákona nemajíce, sami sobě zákonem jsou,
15 * jakožto ti, kteříž ukazují dílo zákona
napsané na srdcích svých, když jim to
osvědčuje svědomí jejich, i myšlení, kteráž
se vespolek obviňují aneb také vymlou-
16 vají,) * v ten den, kdyžto souditi bude
Bůh tajné věci lidské podlé evangelia
mého skrze Jesukrista. * Aj, ty sloveš 17
Žid a spoléháš na zákon a chlubíš se Bo-
hem, * a znáš vůli jeho a rozeznáváš, co 18
sluší, naučen jsa ze zákona, * a za to máš, 19
že jsi ty vůdcem slepých, světlem těch,
kteříž jsou ve tmě, * ředitelem nemoudrých, 20
učitelem nemluvňat, majícím způsob umění
a pravdy v zákoně: * kterakž tedy jiného 21
uče sám sebe neučíš; vyhlašuje, že ne-
má kradeno býti, sám kradeš; * pravě: 22
Nezcizoložíš, cizoložství pácháš; v ohav-
nosti maje modly svatokrádeže se dopou-
štíš; * zákonem se chlubě přestupováním 23
zákona Bohu neúctu činíš! * Nebo jmeno 24
boží pro vás v porouhání jest mezi po-
hany, jakož psáno jest: * Obřezáníť zaji- 25
sté prospěje, budeš-li zákon plniti; pakli
budeš přestupitelem zákona, obřezání tvé
učiněno jest neobřezáním. * A protož je- 26
stližeťby neobřízka ostříhala práv zákona,
zdaliž nebude počtena neobřízka jejich za
obřízku? * A zdaliž nepotupí ti, kteříž jsou 27
z přirození neobřízka, zachovávajíce zákon,

---

6. *skutků*, t. jakž kdo skutky svými toho dokázal, že jest z počtu božích synů neb není.

7. *slávy*, t. věčné. — *nesmrtelnosti*: neporušitelnosti.

8. *povolují*: oblibují.

9. *trápením*: ssoužením, zarmoucením. — *Řeka*, t. pohana, viz Jan. 12, 20.

11. *u Boha*, t. nic se Bůh na něčí rod, čest, slávu, umění, bohatství, důstojnost, aneb co k tomu podobného při svých soudech neohlédá (Skut. 34, 35.), ani darů, ani poct nepřijímá (Deut. 10, 17.); nýbrž jiným toho činiti zapovídá (Lev. 19, 15.).

12. *zákona*, t. od Boha na deskách kamenných napsaného. Exod. 19, 18. — *hřešili*, t. pohané. — *hřešili*, *t.* Židé.

13. *před Bohem*, t. by se pak někdy lidem spravedliví býti zdáli.

14. *zákona*, t. psaného. — *od přirození*, Ř. od přirození věci zákona činí, t. samým přirozeným soudem a světlem k tomu vedeni jsouce, což slušného jest činiti přikazují a zlé věci zapovídají, i pro ně tresci, anobrž tak zevnitřně i sami krádeže, smilstva, vraždy se vystříhají a bližnímu dobře činí.

15. *ukazují*, t. schvalováním ctností a potupováním hříchů toho dokazují, že zákon přirozený, kterýž od nich totéž jako psaný míti chce, od přirození mají. V jiném pak smyslu jinde písma o zákonu na srdci napsaném mluví (Jer. 31, 33.) a to míní, že Bůh lid sobě obnovuje (Ezech. 36, 26.) a Duchem svým obřezuje. Deut. 30, 6. — *vymlouvají*, t. když co dobrého neb zlého učiní.

16. *evangelia*, t. jak evangelium mně svěřené a ode mne kázané zjevně svědčí (Skut. 17, 31.). Tak podobně Kristus v témž smyslu to připisuje kázaní svému, že ono souditi bude nevěřící (Jan. 12, 48.). A onen Asaf, učení sobě poručené, svým také nazývá. Žlm. 77, 1.

17. *spoléháš*: odpočíváš v zákoně, t. že zákon máš a jej čítáš neb slýcháš, podle toho spasením se utěšuješ; ale poněvadž jemu nečiníš dosti, mizerně se tím svodíš. — *Bohem*, t. že jest Bůh tvůj, a ty jeho národ vyvolený.

18. *rozeznáváš*: co jest důstojnějšího, převýšenějšího, užitečnějšího, t. rozdíl mezi věcmi zlými a dobrými, ctnostmi i hříchy učiniti umíš.

19. *slepých*, t. Boha neznajících.

20. *nemluvňat*, t. tak jsi vysokomyslný, že jiné netoliko za neumělé, ale za děti u přirovnání tobě soudíš. — *způsob*: pravidlo, t. jakby jiní ku poznání pravdy vedeni býti měli.

21. *neučíš*, t. na to, což náleží činiti, a čeho se varovati pozoru nemáš, a toho nevykonáváš. Podobně Žlm. 49, 16. — *kradeš*, t. buď zjevnou krádež pácháš, buď pod zástěrou modliteb, spravedlnosti, svatosti, bližních zakládání, v půjčkách, v koupěch, mírách, ve váhách, v placení dělníkům, proti zápovědi boží je utískáš. Deut. 24, 6. Mat. 23, 14.

22. *cizoložství*, t. buď skutkem, buď žádostmi zlými. Mat. 5, 28. — *dopouštíš*, t. když samého sebe ďáblu k službě obětuješ, a kněžství i služby prodajné máš, svatokupectví v chrámě provodíš (Mat. 21 12.) a pod zástěrou modliteb vdovy o jejich statečky připravuješ. Luk. 20, 47.

25. *neobřezáním*, t. nejsi před Bohem nic vzácnější, nežli jiný neobřezaný pohan.

26. *neobřízka*, t. pohané neobřezaní. — *práv*: spravedlností. — *zákona*, t. přikázaní v zákoně zavřených, jimž kdožby dosti učinil, ospravedlněnby býti mohl. — *za obřízku*, t. zdaliž tak příjemný Bohu nebude, jako Žid obřezaný a v Kristu ospravedlněný?

27. *nepotupí*, t. příčinu Bohu dají, aby tebe potupil (podobně Jer. 15, 1. Mat. 12. 42.), jakožto ti, kteříž zákona psaného neměvše pobožnější byli nežli ty. — *pod literou*, t. pod zevnitřní obřízkou. Proto pak ty zevnitřní věci literou názývá, že ti obřadové literami z rozkazu božího byli napsáni, a že bez Krista není zákon i s svými obřady než holou a mrtvou literou (II. Kor. 3, 3. 6.), kteráž

tebe, kterýž pod literou a obřízkou přestup-
28 ník jsi zákona? * Nebo ne ten jest pravý
Žid, kterýž jest zjevně Židem; aniž to jest
pravé obřezání, kteréž bývá zjevně na tě-
le: * ale ten jest pravý Žid, kterýžto vnitř 29
jest Židem, a to jest pravé obřezání, kteréž
jest srdečné v duchu a ne podlé litery,
jehožto chvála ne z lidí jest, ale z Boha.

Hlava 3.

Vypsání chvály Židů. Židé v čemby předčili před pohany a v čemby s nimi zároveň byli, apoštol pořádně učí. Předčí I. v obdarování božím, t. 1. v svěření jim zákona a 2. slibů držení od Boha i mezi zpronevěřilými pro spravedlnost svatou, II. v zlém užívání obdarování božího, jest ono u Židů v tom, když mluví, že, poněvadž nepravost naše boží spravedlnost zvelebuje, 1. buď jest Bůh nespravedlivý, 2. anebo lépe jest do větších hříchů jíti. — Jsou pak Židé zároveň s pohany pod hříchem podlé vypsání svědectví pravdivého. *Přísnost zákona v obviňování.* To o zákonu apoštol praví, že 1. zacpává ústa před Bohem každému, 2. ne ospravedlnění, ale poznání hříchu přináší. (Tedy spasení není z lidí.) Odkudž pak jest? z Boha; dotvrzuje toho apoštol přijímáním hříšných od Boha k ospravedlnění; ozval se Bůh v dobrotě a postavil příklad její. I. Ozvání boží jest v zákoně a v prorocích jeho, že 1. spravedlnosti své podává všechněm, jakož všickni zhřešili, 2. skrze víru (živou) přijímající milost boží spravedliví učiněni bývají pro Krista Pána před Bohem, 3. v ospravedlnění všeliká chlouba skutků hyne, 4. netoliko k Židům ale i ku pohanům to dobré patří, 5. to dílo boží nic na vyprázdnění zákona nemyslí.

Což tedy má více Žid nežli pohan,
2 aneb jaký jest užitek obřízky? * Mnohý,
všelikterak! Přední zajisté ten, že jest jim
3 svěřen zákon boží. * Nebo což jest do toho,
jestliže byli někteří z nich nevěrní? Zda-
liž nevěra jejich věrnost boží vyprázdní?
4 Nikoli! * Nýbrž jestiť Bůh pravdomluvný,
ale každý člověk lhář, jakož psáno jest:
Aby ospravedlněn byl v řečech svých a
5 přemohl, kdyžby soudil. * Jestližeť pak ne-
pravost naše spravedlnost boží zvelebuje,
což díme? Zdali nespravedlivý jest Bůh,
6 jenž uvodí hněv? * (Po lidskuť pravím:)
Nikoli! sic jinak kterakžby Bůh soudil
7 svět? * Nebo jestližeť pravda boží mou lží
rozmohla se k slávě jeho; i pročež pak já
raději jako hříšník bývám souzen? * A ne 8
ještě (jakž o nás zle mluví, a jakož ně-
kteří praví, žebychom mu říkali:) Čiňme
zlé věci, aby přišly dobré? Jichžto spra-
vedlivé jest odsouzení.
Což tedy? My převyšujeme pohany? 9
Nikoli! Nebo jsme prvé dokázali toho, že
jsou i Židé i Řekové všickni pod hříchem,
* jakož psáno jest: že není spravedlivého 10
ani jednoho, * není rozumného, není kdo- 11
by hledal Boha. * Všickni se uchýlili, spolu 12
neužiteční učiněni jsou; není kdoby činil
dobré, není ani jednoho. * Hrob otevřený 13
jest hrdlo jejich, jazyky svými lstivě mlu-
vili; jed lítých hadů jest pod rty jejich:
* kterýchžto ústa plná jsou zlořečení a 14

---

netoliko našich nemocí nehojí, ale ještě více je jitří. Níž 7, 13.

28. *Žid*, t. Bohu příjemný a vzácný, tak níž. — *zjevně*: zevnitř, t. před lidmi.

29. *vnitř*, Ř. v skrytě, t. v Krista věří a jest pravý boží ctitel a vyznavač. — *v duchu,* t. když člověk mocí Ducha svatého (Deut. 30, 6.) své vášně zlé, obyčeje a náklonnosti odmítá, starého člověka svláčí a je s Kristem křižuje (Gal. 5, 24.); Boha pak duchem vroucím ctí a v Kristu své všecko dobré skládá, (Fil. 3, 3., viz Kol. 2, 11.). — *z Boha*, t. takový Bohu, zpytateli srdcí (Jer. 17, 10), jest velmi příjemný, a od něho dobrého svědectví i chvály dochází, byť pak i od lidí Ducha svatého prázdných za jakéhokoli souzen byl.

1. *Žid.* Jakáž tedy jest důstojnost neb prvotnost židovská? t. jestliže pro obřízku před Bohem nejsou důstojnější nežli pohané.

2. *všelikterak*: všelijakým obyčejem. Tu důstojnost Židů šíře vypisuje. Níž 9, 4. 5. — *Přední*: nejpřednější. — *zákon*, Ř., výpovědi, výmluvnosti.

3. *věrnost boží*, t. boží pravdomluvnost v držení a plnění slibů. — *vyprázdní*, t. aby on Bohem toho lidu podlé slibu svého (Gen. 17, 7.) býti neměl, nýbrž (jakoby řekl) větší slávu v tom svou zjeví, že milosti jeho nehodným, věrnost v slibích chová, a pro některé, jako v hroznu zrní shnilé, celého hroznu, to jest všech, nezamítá. Isai. 65, 8. — *Nikoli!* t. Bůh uchovej, abychom tak o něm mysliti neb mluviti měli. Podobně níž v. 6., též 6, 2., též 7, 7.

4. *jestiť*, Ř. budiž. — *pravdomluvný*, t. za takového buď jmín a držán. — *lhář*, t. Bohu, ani lidem víry nedržící. To pak slyšáno býti má na to, jaký jest sám ze sebe bez božího opravení. — *v řečech*, t. aby věrnost a pravdomluvnost tvá, Bože, prokázána byla. — *soudil,* kdyby se všeteční všetečně na tvé soudy, proč to činíš, dobývali a tebe přesuzovali. Ř. soudil, t. aby tvá spravedlnost vidína byla, kdyžby na hříšníky rány a metly své uvazoval.

5. *spravedlnost*: pravdomluvnost, pravdivost. — *zvelebuje*: utvrzuje. — *hněv*, t. tresce pro nepravosti.

6. *pravím*, t. odpor ten, kterýž rozumem těla páchne, připomínám.

7. *Nebo*: Ale díš: nebo etc. — *pravda*, t. pravdomluvnost. — *lží*, t. mou zpronevěřilostí a jinými hříchy. — *souzen*: potupován.

9. *pod hříchem*, t. netoliko hříchem jsou zmazáni a skaleni; ale také pro ty hříchy věčného zlořečenství a zatracení hodni.

14. *hořkosti*, t. jsou zlostní, zlolajci, zarytí, a jako nějaká hořká věc, Bohu i sobě vespolek velmi odporní.

15 hořkosti: * nohy jejich rychlé jsou k vy-
16 lévání krve; * setření a bída jest na ce-
17 stách jejich, * a cesty pokoje nepoznali.
18 * Není bázně boží před očima jejich.
19 Víme pak, že cožkoli zákon mluví,
těm, kteříž jsou pod zákonem, mluví; aby
všeliká ústa zacpána byla, a aby vinen byl
20 vešken svět Bohu. * Protož ze skutků
zákona nebude ospravedlněn žádný člověk
před obličejem jeho; nebo skrze zákon při-
21 chází poznání hříchu. * Ale nyní bez zá-
kona spravedlnost boží zjevena jest, osvěd-
22 čena zákonem i proroky, * spravedlnost
totiž boží skrze víru Ježíše Krista ke
všem a na všecky věřící; neboť není roz-
23 dílu. * Všickniť zajisté zhřešili a nemají
24 slávy boží, * spravedlivi pak učiněni bý-
vají darmo milostí jeho, skrze vykoupení,
25 kteréž se stalo v Kristu Ježíši, * jehožto
Bůh vydal za smírce skrze víru ve krvi
jeho, k ukázání spravedlnosti své, skrze
odpuštění předešlých hříchů, * v shoví- 26
vání božím, k dokázání spravedlnosti své
v nynějším čase, k tomu, aby on sprave-
dlivým byl, a ospravedlňujícím toho, jenž
jest z víry Ježíšovy. * Kdež jest tedy ta 27
chlouba? Vyprázdněna jest. Skrze který
zákon? Skutků-li? Nikoli! Ale skrze zá-
kon víry. * Proto za to máme, že člověk 28
bývá spravedliv učiněn věrou bez skutků
zákona. * Zdaliž jest toliko Bůh Židů? 29
Zdali také není i pohanů? Ba jistě i po-
hanů. * Poněvadž jeden jest Bůh, kterýž 30
ospravedlňuje obřízku z víry a neobřízku
skrze víru: * což tedy zákon vyprazdňu- 31
jeme skrze víru? Nikoli! nýbrž zákon
tvrdíme.

Hlava 4.

II. Ospravedlnění takového před Bohem jest za příklad Abraham svatý. On 1. nemá se čím chlubiti před Bohem; 2. došel svědectví i *a)* z písma svatého, kteréž svědčí, že proto, když uvěřil, počteno mu to za spravedlnost, a to počtení nešlo z dluhu, ale z milosti boží, jakž to i David sv. poznal; *b)* obřízky, onať nedala Abrahamovi spravedlnosti, ale zpečetila ji, že i pohanům i Židům ne skrze zákon, ale z víry (živé) dědictví jde, jako Abrahamovi; *c)* ukázal na sobě příklad živé víry; nebo patřiv na

---

16. *bída*, viz Isai 59, 7.
17. *nepoznali*, t. takového života pokojného nevedou, aby svým bližním prospěti hleděli (viz Isai. 59, 8.).
19. *zákon*, t. písma svatá v knihách Mojžíšových, v Žalmích a v Prorocích zavřená. Luk, 24, 44. — *pod zákonem*, t. i na vás Židy se to vztahuje, že ze svého přirození takoví jste, jakž vás tu Duch Páně vymaloval; a protož se ospravedlniti a na samy pohany té zkázy slyšeti nemůžete. — *zacpána*, t. aby všickni tak byli obviněni, ažby ani slova odpověděti (Job. 9, 3.), a toho, že jsou čistí od hříchů, říci nemohli (Přísl. 20, 9.); lečby sami sebe šálili, a Bohu i jeho zákonu klamů nadávati směli. I. Jan. 1, 10. — *vinen*: obviněný. — *svět*, t. všecko lidské pokolení. Tak Jan. 3, 16.
20. *zákona*, t. z ostříhání jeho. Nicméně vynasnaží-li se z celé duše své ostříhati zákona, skrze ospravedlnění Kristovo spasení dojdou. — *žádný člověk*, Ř. všeliké tělo.
21. *nyní*, t. když jsme my hříšníci byli (níž 5, 8.) a sobě ničeho dobrého na něm nezasloužili. — *bez zákona*, t. bez našeho dostiučinění zákonu božímu, a tak bez našich i číchžkoli jiných zásluh. — *spravedlnost* boží, t. kteréž sám Bůh, jakožto spravedlnost naše (Jer. 23, 6), jest dárce, a s kterouž před jeho spravedlivým soudem obstáti můžeme (výš. 1, 17.). — *zjevena jest*, t. jakož skrze Krista připravena, tak také skrze evangelium v známost uvedena, a k ní jiná cesta nežli naplnění zákona ukázána.
22. *skrze víru*, t. živou, jenž se v skutcích dobrých pronáší a na nich zakládá.
23. *slávy boží*, t. nemohou dostačiti k dosažení jí, aniž tím slavní býti mohou před Bohem, jakoby jeho zákonu dosti učinili, a od něho schváleni byli a tak se před ním pochlubiti mohli (níž v. 27.).
24. *milostí*: z lásky jeho.
25. *vydal*: předuložil. — *smírce*, Ř. smíření. — *ve krvi*, t. skrze tu víru, kteráž na samé zásluze Kristově základ má, a člověk živ jsa dle vůle jeho skrze ni milosti v Kristu stále požívá. — *spravedlnosti*, t. pravdomluvnosti v svých slibích. — *hříchů*, t. jichž se kdykoli prvé kdo z vyvolených božích dopustil. Skut. 15, 21. Tím se to míní, že i předešlí, i přítomní i budoucí hříchové shlazeni v něm býti mohou.
26. *v shovívání božím*: skrze odpuštění předešlých hříchů, kteréž Bůh snášel. Jakoby řekl: Že jsme pro hříchy předešlé nezahynuli, to samé dobrotivosti a snášelivosti boží připsáno býti má, kterýž nám shovíval, abychom hříchy své poznali, jich se pokáli a jich skrze víru odpuštění došli. — *spravedlivým*, t. pravdomluvným v svých slibích a zámluvách. — *ospravedlňujícím*, t. aby jemu samému ta čest zůstávala, že on každému věřícímu Kristovu spravedlnost přivlastňuje, a jej svatého a neposkvrněného před obličejem svým postavuje. Kol. 1, 22.
27. *ta chlouba*, t. že ze skutků a zásluh svých docházíme ospravedlnění. — *který zákon*, t. skrze které učení, to-li, kteréž k doufání v skutcích vede, čili to, kteréž v Kristu ospravedlnění ukazuje (Jan 1, 29.), nýbrž v ospravedlnění, zákona neb jeho učení požívati velí (níž 5, 1.). — *zákon víry*, t. učení to, kteréž k víře živé slouží.
28. *za to máme*: tu závírku činíme, za důvod mocný máme. — *zákona*, t. nedocházíme ospravedlnění ze skutkův zákonných neb služebných, nýbrž z víry živé v ospravedlnění Kristově, z kteréžto víry naděje i láska k Bohu i lidem vyplývá (Gal. 5, 6.; I. Kor, 13, 3.).
30. *obřízku*, t. Židy. — *neobřízku* t. pohany.
31. *tvrdíme*. Jakoby řekl: Zdaliž Kristovo za hří-

moc boží spolehl na řeč boží proti zdání rozumu svého s tím veselým vyznáním, že Bůh sliby své může vyplniti. A toť jest ta spravedlnost přičtená, poznamenaná pro nás, abychom věřili Bohu, kterýž v zasloužilostech Kristových ospravedlnil nás. — Tak přijímá Pán Bůh kající hříšníky k ospravedlnění. Ospravedlněných týž Pán neopouští, nebo je tak sobě vzdělává, aby uměli 1. o jeho milosti všecko dobré sobě pokládati; 2. všemu zlému odvykati, 3. v kříži svém k samému Pánu svému patřiti.

Což tedy díme, čeho došel Abraham
2 otec náš podlé těla? * Nebo byl-liť Abraham ze skutku spravedliv učiněn, máť se
3 čím chlubiti, ale ne u Boha. * Nebo co praví písmo? Uvěřil pak Abraham Bohu,
4 * počteno jemu za spravedlnost. * Kdožť skutky činí, tomuť odplata nebývá počtena
5 podlé milosti, ale podlé dluhu: * tomu pak, kdož nečiní skutků, ale věří v toho, kterýž spravedlivého činí bezbožníka, bývá počtena víra jeho za spravedlnost vedlé ulo-
6 žení milosti boží. * Jakož i David vypravuje blahoslavenství toho člověka, jemuž Bůh přivlastňuje spravedlnost bez skutků,
7 řka: * Blahoslavení, jichžto odpuštěny jsou nepravosti a jejichžto přikryti jsou hří-
8 chové. * Blahoslavený muž, kterémuž Pán
9 nepočítá hříchu. * Blahoslavenství tedy toto k obřízce-li se vztahuje toliko, čili také k neobřízce? Nebo pravíme, že Abrahamovi víra jest počtena za spravedlnost. * Kterak 10
pak jest počtena? zdali když byl obřezán čili před obřezáním? Ne v obřízce, ale před obřezáním. * A potom znamení, totiž ob- 11
řízku přijal za znamení spravedlnosti víry, kteráž byla před obřezáním; na to, aby byl otcem všech věřících v neobřízce, aby i jim přičtena byla spravedlnost, * a aby 12
byl otcem obřízky, těch totiž, kteříž ne z obřízky toliko jsou, ale kteříž kráčejí šlepějemi víry otce našeho Abrahama, kteráž byla před obřezáním. * Nebo ne skrze 13
zákon stalo se zaslíbení Abrahamovi aneb semeni jeho, aby byl dědicem světa, ale skrze spravedlnost víry. * Nebo jestližeť 14
toliko ti, kteříž jsou ze zákona, dědicové jsou, zmařena jest víra a zrušeno jest to zaslíbení: * zákon zajisté hněv působí; 15

---

chy naše usmrcení (níž 4, 25.) toho nepotvrzuje, že pohrůžky nám v zákoně učiněné daremné nebyly? A zdaliž my se zákonem se nesrovnáváme, když jakž on lidi ke Kristu vede (Gal. 3, 24.); tak my kázáním evangelia, v něm samém ospravedlnění ukazujeme.

1. *podlé těla*, t. ze skutků, jelikož je z těla a ze krve bez víry a opravení Ducha božího činil, a jelikožby je soud neb rozum těla schválil, v. 2.

2. máť se etc. Ř. chloubu. — *u Boha*, t. ačkoli to pouštím, že Abraham podlé soudu lidského veliké svědectví a chválu má (Gen. 12, 4.; Skut. 7, 5.; Gen. 22, 2.; Gen. 14, 14.); avšak před Bohem, nikoli jako i jiní právby nezůstal (Job. 15, 14.; Žlm. 142, 2.); než že jemu víra v Boha počtena byla za ospravedlnění Kristovo, (jakž se hned ukazuje).

4. *podle milosti*, t. nebývá dána z milosti.

5. *nečiní*: nemá, totiž v svých zásluhách nedoufá, ale na ruce milosti boží, jako onen publikán se pokládá. Luk. 18, 13. Tím pak skutků dobrých, bez nichž víra jako tělo bez duše jest mrtvá (Jak. 2, 26.), apoštol nikoli nezlehčuje, ale pýchu skutečníků snižuje a ospravedlnění v samém pouhém milosrdenství božím ukazuje. Tit. 3, 4. 5. — *bezbožníka* t. jacíž jsou všickni lidé sami ze sebe bezbožní a všeho dobrého prázdní. Níž 7. 18.

6. *vypravuje*: praví býti blahoslaveného toho člověka, jemuž Bůh připisuje, přičítá.

7. *přikryti*, t. jako nějaká věc ošklivá a mrzutá. Přikrývá pak Bůh hříchy tak, když pro zasloužení Kristovo zasloužených pokut na své vyvolené uvozovati neráčí, proti nim kyselosti v svém srdci nechová (Žlm 102, 10.), alebrž hříchy ve věčné zapomenutí dává. Mich. 7, 19.

8. *nepočítá*, t. jakoby jich nebylo, do svých zápisků jich nezapisuje (Job. 13, 26.), a jakž písmo mluví, k budoucímu trestání jich neschovává a nezapečeťuje (Job. 14, 17., níž 8, 1.).

9. *Blahoslavenství*, t. netoliko to povědění svatého Davida, v němž za blahoslavené ty soudí, jejichž hříchů Bůh nepočítá; ale také ten spůsob, skrze nějž lidé k pravému ospravedlnění a tak k pravému blahoslavenství přicházejí. — *k obřízce-li*, t. k Židům. — *k neobřízce*, t. ku pohanům. — *za spravedlnost*: v spravedlnost, t. pravíme, že věrou došel ospravedlnění.

10. *Kterak*, t. v jakém spůsobu byl tehdáž Abraham, když mu ta milost učiněna, byl-li již obřezán čili nebyl. — *zdali*: tehdáž-li?

11. *přijal*. Vycházíť tu vstříc apoštol nepřátelům, kteříž slyšíce, an praví, že Abraham před obřezáním došel ospravedlnění, mohli říci: Tedy bez potřeby obřízku přijal? Protož apoštol dí, že se to stalo: 1. Aby jistotou byla a pečetí ospravedlnění jdoucího z víry. 2. Toho potvrzovala, že on má býti otcem Židů i pohanů. — *znamení*: pečet. — *v neobřízce*, t. pohanů. — *přičtena*: přivlastněna.

12. *obřízky*, t, Židů. — *šlepějemi*, t. víry Abrahamovy následují a jako na jeho šlepěje nastupují.

13. *zákon*, t. ne proto, žeby zákon naplnil, ale z milosti boží. — *světa*. Světem míní se tuto, jakož království nebeské, zemí kananejskou na světě vyznamenané, tak také všickni v Krista věřící ze Židů i z pohanů pošlí a po světě rozprostření, praví Abrahamovi synové. Mat. 8, 11.

14. *zmařena*: v nic obrácena. Totiž jestliže ti dědicové života věčného býti mají, kteřížby zákonu božímu ve všech článcích jeho dosti učinili; tedy daremnáby věc byla věřiti, že se do nebe dostaneme, a to proto, že nikdy zákonu dosti neučiníme. — *zaslíbení*, t. jestliže s tou výminkou jest učiněno, abychom zákon naplnili.

15. *působí*: ne sám ze sebe a ze svého přirození, ale že pro jejich nepravosti pomstu na přestupníky uvodí. Deut. 28, 15. etc. — *zákona*, t. buď přirozeného neb psaného. — *přestoupení*, t. nevědí lidé, co jest hřích a co cnost (výš 3, 20.), aniž tak velikého trestání sobě zasluhují, jako když o vůli Páně vědí a ji nečiní. Luk. 12, 47.

nebo kdež není zákona, tu ani přestoupení.
16 * A protož z víry jde dědictví, aby šlo po-
dlé milosti, proto, aby pevné bylo zaslí-
bení všemu semeni, netoliko tomu, kteréž
ze zákona jest, ale i tomu, jenž jest z víry
Abrahama, kterýž jest otec všech nás
17 * (jakož psáno jest: Otcem mnohých ná-
rodů postavil jsem tebe) před obličejem
Boha, jemuž uvěřil, kterýž obživuje mrtvé
a povolává i těch věcí, jichž není, jakoby
18 byly. * Kterýžto Abraham v naději proti
naději uvěřil, že bude otcem mnohých ná-
rodů, podlé toho povědění: Takť bude sí-
mě tvé, jakožto hvězdy nebeské a jako písek
19 mořský. * A nezemdlev u víře nepatřil na
své tělo již umrtvené, ježto téměř ve stu
letech byl, ani na život Sary umrtvený.
* O zaslíbení tedy božím nepochyboval z 20
nedověry; nýbrž posilnil se věrou daje
chválu Bohu, * jsa tím jist, že cožkoli za- 21
slíbil, mocen jest i učiniti. * A protož po- 22
čteno jest jemu to za spravedlnost. * Jestiť 23
pak to napsáno ne pro něj toliko, že jemu
to počteno za spravedlnost; * ale i pro nás, 24
kterýmžto bude počteno za spravedlnost,
věřícím v toho, kterýž vzkřísil Ježíše Pá-
na našeho zmrtvých; * kterýž vydán jest 25
na smrt pro hříchy naše a vstal zmrtvých
pro ospravedlnění naše.

Hlava 5.

O prvním užitku. Vyznání svatého, že máme pokoj s Bohem skrze Krista, za důvod jsou služebnosti svaté a skutkové boží. *A.* Služebnosti v Kristu přivedly nás k Bohu a cvičí posavad. *B.* Skutkové boží jsou 1. od Ducha svatého posvěcenu, 2. smrtí Krista Pána vykoupenu býti, a 3. v Otcově lásce oplývati, kterýž, poněvadž nás nepřátely miloval, ovšem smířené v spasení zachová pro smírce našeho Krista Pána; nebo on umřel *a)* za všecky hříšníky, *b)* za všech hříšníků všecky hříchy. Tak zajisté *a.* drahé jsou práce jeho, *β.* Bůh milost svou k nám, aby ani zákon na spravedlnost nenaříkal, ani hřích smrtelný nad námi nepanoval.

Ospravedlněni tedy jsouce z víry, po-
koj máme s Bohem skrze Pána našeho
2 Jesukrista, * skrze něhož i přístup měli
jsme věrou k milosti této, kterouž stojíme
a chlubíme se nadějí slávy synův božích.
* A netoliko nadějí, ale také chlubíme se sou- 3
ženími vědouce, že soužení trpělivost pů-
sobí: * a trpělivost zkušení, zkušení pak na- 4
ději, * a nadějeť nezahanbuje; nebo láska 5
boží rozlita jest v srdcích našich skrze Ducha

16. *milosti*, t. aby patrné bylo, že jde z milosti. Nebo kdyby ze zasloužení šlo, jižby více milost milostí nezůstávala (níž 11, 6.); ale mzda zasloužená bylaby dávána. (Výš v. 4.) — *ze zákona*, t. Židům věřícím. — *z víry*, t. pohanům, víry Abrahamovy následujícím.

17. *národů*, t. v té příbuznosti, kteráž před Bohem platí. — *Boha*: toho jemuž uvěřil — *povolává*, t. i tomu, což v bytu svém ještě není, tak snadné jest jemu rozkázati býti, jakoby již bylo; čehož hojně pojišťuje i skutek stvoření (Gen. 1, 3.), i pohanů do církve povolání a jako z kamení synů Abrahamových učinění. Mat. 3, 9.

18. *v naději*, t. kteréž nabyl z předkládání sobě toho, že Bůh mocen jest všecko, což zaslíbil, učiniti (níž v. 21.), i syna jeho zase zmrtvých vzbuditi. Žid. 11, 19. — *proti naději*, t. kterážby se jemu mohla naskytnouti ze spatřování těla jeho i manželky jeho, již sešlého. Níž v. 19. Jakoby tedy řekl: Abraham se na boží sliby cele spustil a toho se od něho nadál, čemuž rozum těla jeho odpíral.

20. *z nedověry*: nerozpakoval se, t. nedal se v přesuzování zaslíbení božích, ale sprostně věřil Bohu. — *věrou*: u víře. — *chválu*, t. Bohu se cele dověřil. Nebo ten chválu Bohu dává, kdož jej za nejmocnějšího a nejmoudřejšího, nejpravdomluvnějšího etc. má (Luk. 17, 18., Jan 3, 33.); jako zase ten ho ze zti loupí, kdož jeho slovu nevěří. I. Jan. 5, 10.

24. *věřícím:* když budem věřiti.

2. *přístup:* přivedeni jsme, t. když jsme počali věřiti a na milost jsme přijati; ano i nyní nám volný k němu přístup zůstává. Ř. měli jsme přivedení. Ještěť pak i tato hlava přináleží k dovozování toho, že z víry pravé v Krista Ježíše jde ospravedlnění. Čehož tuto apoštol dovodí dvěma hlavními důvody. 1) Mocí spasitelné víry, od v. 1—12. 2) Důvod ospravedlnění z víry vede apoštol od v. 12. až do konce hlavy, stavěje Adama otce našeho proti Kristu a Krista proti Adamovi. — *k milosti této*, t. k smíření a spokojení se s Bohem. — *kterouž*: v níž, na kteréž všickni založeni jsme, t. tou milostí boží stálí zůstáváme a z ní nevypadáme. I. Petr. 1, 5. — *božích*, Ř. slávy boží, t. že máme naději k slávě boží.

3. *se souženími:* zámutky. — *působí*, t. ne samo z sebe to činí, ale my za příčinou jeho, z obdarování Ducha Páně trpělivosti nabýváme, když na to hledíme, že cožkoli se nás odporného dotýká, s vůlí boží se to děje (Job. 1, 21. Gen. 50, 20. II. Král. 16, 10.) a my tudy k obrazu Syna jeho připodobněni býváme. Níž 8, 17. 29.

4. *naději*, t. člověk pobožný zkušené to maje, že Bůh jemu v soužení pomohl, více se v naději ustavuje, že i potom pomáhati bude (I. Král. 17, 31 etc. II. Kor. 1, 10.) a potom v pokušení zkušeného k věčné slávě přivede.

5. *nezahanbuje*, t. nemýlí, jako častokrát od lidí učinění slibové. — *nebo*: protože. — *láska b.* t. kterouž nás Bůh miluje. — *v srdcích* etc. t. čitelnost té milosti a lásky jeho v svém srdci máme, a toho, jak jest dobrotivý, i jak s námi otcovsky nakládá, okoušíme i k němu doufanlivě se utíkáme. Níž 8, 15.

6 svatého, kterýž dán jest nám. * Kristus
zajisté, když jsme my ještě mdlí byli, v
7 čas příhodný za bezbožné umřel. * Ježto
sotva kdo za spravedlivého umře: ač za
8 dobréhoťby někdo snad i umříti směl. * Do-
kazujeť pak Bůh lásky své k nám: nebo
9 když jsme ještě hříšníci byli, * Kristus
umřel za nás. Čím tedy více nyní ospra-
vedlněni jsouce krví jeho, spaseni budeme
10 skrze něho od hněvu. * Poněvadž byvše
nepřátelé smířeni jsme s Bohem skrze smrt
Syna jeho; nad toť smíření jsouce spaseni
11 budeme skrze život jeho. * A netoliko to,
ale chlubíme se i Bohem skrze Pána na-
šeho Jesukrista, skrze něhož jsme nyní
smíření došli.
12 A protož jakož skrze jednoho člověka
hřích na svět všel a skrze hřích smrt, a
tak na všecky lidi smrt přišla, v němž
13 všickni zhřešili: * nebo až do zákona hřích
byl na světě: ale hřích se nepočítá, když
14 zákona není: * kralovala pak smrt od
Adama až do Mojžíše, také i nad těmi,
kteříž nehřešili ku podobenství přestoupení
Adama, kterýž jest obraz toho budou-
15 cího Adama. * Ale ne jako hřích, tak i
milost: nebo poněvadž onoho pádem je-
dnoho mnoho jich zemřelo; mnohemť více
milost boží a dar z milosti toho jednoho
člověka Jezukrista na mnohé rozlit jest.
* Avšak ne jako skrze jednoho, kterýž 16
zhřešil, tak zase milost; nebo vina z jed-
noho pádu přivedla všecky ku potupení, ale
milost z mnohých hříchů přivodí k ospra-
vedlnění. * Nebo poněvadž pro ten pád 17
jeden smrt kralovala pro toho jedoho, mno-
hemť více, kteříž rozhojněnou milost a dar
spravedlnosti přijímají, v životě novém
kralovati budou skrze toho jediného Jesu-
krista. * A tak tedy, jakž skrze pád 18
jeden na všecky lidi přišla vina ku potu-
pení, tak i skrze jediné ospravedlnění na
všecky lidi přišla milost k ospravedlnění
života. * Neb jakož skrze neposlušenství 19
jedno člověka učiněno jest mnoho hříšných:
tak i skrze poslušenství jednoho sprave-
dlivi učiněni budou mnozí. * Zákon pak 20
vkročil mezi to, aby se rozhojnil hřích: a
když se rozhojnil hřích, tedy ještě více
rozhojnila se milost, * aby jakož kraloval 21
hřích k smrti, tak aby i milost kralovala
skrze spravedlnost k životu věčnému skrze
Jesukrista Pána našeho.

---

6. *mdlí*: bez moci, t. neosvícení Duchem svatým. *příhodný*, t. od Otce uložený.

7. *za dobréhoťby*, t. za člověka účinného a užitečného. — *směl*, t. netoliko něco odporného, ale i smrt podstoupiti.

8. *hříšníci byli*, t. v starém rodu zůstávali a hříchem opanováni byli. O takových hříšnících viz Jan. 9, 24. 31. Luk. 7, 34. A ačkoli i nyní z toho, žebychom hříšníci nebyli (I. Jan 1, 8.), vyměřiti se nemůžeme; avšak již očištěni jsouce z milosti boží manové hřícha nezůstáváme a takovými před Bohem nesloveme.

9. *od hněvu*, t. od pokut hrozných božích, a zvláště věčných z hněvu jeho jdoucích.

10. *nad toť*: ovšemť.

11. *Bohem*, t. netoliko se chlubíme nadějí slávy boží, a potom i souženími; ale nad to výše chlubíme se i samým Bohem, že on jest naším Otcem a my jeho synové.

12. *na svět*, t. na všecko lidské pokolení, jakž hned sám apoštol vykládá. — *všel*, t. dědičným právem ve všech se vkořenil a uvázal, aneb všechněm jest přičten. — *na všecky* etc.: po všech lidech přešla, všecky přikvačila. — *všickni*: protože všickni zhřešili t. v prvním člověku Adamovi. J. jelikož všickni zhřešili.

13. *nepočítá*, t. za hřích jmín ani trestán nebývá.

14. *do Mojžíše*, t. až do vydání zákona. — *ku podobenství*: tak jako Adam, t. i nad dítkami a nemluvňaty; což mocným důvodem jest, že i ony hříchem přirozeným jsou zmazány. Job. 14, 4. Žlm. 50, 7. — *toho budoucího:* toho, kterýž měl býti, t. Krista.

15. *hřích*: pád, vina t. Adama. — milost, Ř. ale ne jakož pak tak (jest) i dar t. ospravedlnění v Kristu připravené a z milosti boží nám dané. — *mnohemť* etc.: nad to více milost boží a dar z milosti, t. spravedlnost smrtí Kristovou spůsobená, kterouž Bůh z milosti své věřícím darovati ráčí. — *rozlit jest*: rozhojnil se.

16. *Avšak* etc.: aniž tak (jest to, což jest uvedeno) skrze jednoho, kterýž zhřešil, (jako jest) milost.

17. *pro ten* etc.: pro jednoho z hřešení.

18. *jediné*: jednoho. — *života*, t. aby jsouce ospravedlněni, živi byli.

19. *mnoho*, t. všickni z Adama pošlí. Podob. Mat. 26, 28. za mnohé, t. za všechny věřící. — *poslušenství jednoho*, t. Krista, kterýž poslušen byl Otce až do smrti kříže. Fil. 2, 8.

20. *rozhojnil hřích.* Dvojím spůsobem to činí: Jedno tak, když lidé větší chuť mají k tomu, co Bůh zákonem zapovídá (níž 7, 5. 8.), čehož však zákon svatý a čistý (níž 7, 12.) sám ze sebe jim nedává, ale zkáza přirozená je k tomu podpaluje a ponouká. Druhé když hříchy lidem oznamuje a ztěžuje (níž 7, 8. Gal. 3, 19.), jako i tuto se stalo, když skrze zákon pád Adamův i s ovocem svým v známost uveden byl. — *milost*, t. když zákon hřích oznámil a ztížil, i jaká jest moc hřícha ukázal, tedy patrněji vidína byla moc zasloužení Kristova, ťak že ospravedlnění v něm spůsobené a v účastnost z milosti boží dané, netoliko hřích Adamův, ale i jiné věrných a vyvolených přikřilo a jako moře přikvačilo. Podobně Luk. 7, 41. etc.

21. *hřích* etc.: totiž hněv boží skrze hřích. — *k smrti*, t. věčné. — *spravedlnost*, t. Kristovu všechněm věřícím přičtenou a přivlastněnou.

Hlava 6.

O druhém užitku. Nový život náš býti má; nebo jsme i my k němu povoláni i z manství hříchu vyproštěni. *A*) Povolání našeho k životu novému jest důvod křest svatý, jejž jsme přijali. Tenť 1. milosti Kristovy nám dodává; 2. starého člověka v nás umořuje, abychom v spravedlnosti živi byli; 3. ku pobožné práci nás napomíná, abychom *a*) s Kristem se obživovali, *b*) hříchu, kterýž nás prvé podmaněné měl, nepovolováním mu, odporovali, poněvadž *α*) nepřislušíme k zlořečení zákona a k službě hříchu, *β*) děkovati máme za vysvobození z něho. *B*) Vyproštěni pak jsouce z manství hříchu máme býti v novotě života i I. pilni, k své pochvale a užitku, jenž jest z částky 1. daný zde (jako *a*) vysvobození od smrti a *b*) na milost přijetí), z částky 2. zamluvený k budoucímu věku, totiž život věčný.

Což tedy díme? Snad zůstaneme v
2 hříchu, aby se milost rozhojnila? * Nikoli!
Neb kteříž jsme zemřeli hříchu, kterakž
3 ještě živi budeme v něm? * Zdaliž nevíte,
že kteřížkoli pokřtěni jsme v Krista Ježíše,
4 v smrt jeho pokřtěni jsme? * Pohřbeni
jsme tedy s ním skrze křest v smrt; aby-
chom, jakož zmrtvých vstal Kristus k slávě
Otce, tak i my v novotě života chodili.
5 * Nebo poněvadž jsme v něj vštípeni při-
podobněním smrti jeho: tedy i vzkříšením
6 jemu připodobněni budeme: * toť vědouce,
že starý člověk náš s ním spolu ukřižo-
ván jest, aby bylo umrtveno tělo hřícha,
7 abychom již potom nesloužili hříchu. * Nebo
kdožť umřel, ospravedlněn jest od hříchu.
8 * Jestližeť jsme pak zemřeli s Kristem,
věřímeť, že spolu s ním také živi budeme;
9 * vědouce, že Kristus vstav zmrtvých již
více neumírá, smrt nad ním již více nepa-
10 nuje. * Nebo žeť umřel, hříchu umřel je-
dnou: že pak jest živ, živ jest Bohu. * Tak 11
i vy za to mějte, že jste zemřeli zajisté
hříchu; ale živi jste Bohu v Kristu Ježíši
Pánu našem.

Nepanujž tedy hřích v smrtelném těle 12
vašem, tak abyste povolovali jemu v žá-
dostech jeho: * aniž vydávejte údů svých 13
za odění nepravosti kterémukoli hříchu; ale
vydávejte se k sloužení Bohu, jakožto vstavše
zmrtvých a jsouce živi, a údy své vydá-
vejte za odění spravedlnosti Bohu. * Nebo 14
hřích nebude panovati nad vámi; nejste
zajisté pod zákonem, ale pod milostí.
* Což tedy? Hřešiti budeme, když ne- 15
jsme pod zákonem, ale pod milostí? Ni-
koli! * Zdaliž nevíte, že komuž se vydá- 16
váte za služebníky ku poslušenství, toho
jste služebníci, kohož posloucháte, buďto
hříchu k smrti, buďto poslušenství k spra-
vedlnosti? * Ale díka Bohu, že byvše slu- 17
žebníci hřícha, uposlechli jste ze srdce

---

1. *zůstaneme*: ležeti budeme, uzdu sobě v hříších pustíme? — *v hříchu*, t. v starém rodu. Odpovídá pak tu apoštol nepřátelům, kteříž slova jeho (výš 5, 20.) na tu stranu vykládali, jakoby on prostopášnosti učil. Protož tu mocnými důvody jim to ukazuje, že v Kristu ospravedlněni nový živost vésti mají. — *milost*, t. boží, kterýž jakkoli veliké hříchy kajícím odpouští a tím milost i slávu svou zjevuje. — *rozhojnila*, aby známější a patrnější byla.

2. *Nikoli*: odstup to. — *kteříž*: když.

3. *v smrt jeho*, t. abychom smrti jeho účastni byli, netoliko v docházení v něm a pro něho hříchů odpuštění, ale také mocí Ducha jeho vnitř i zevnitř jsouce obnoveni hříchy v sobě jako oheň dusili; nový pak život na sobě pronášeli, a jako v Krista se oblácěli. Efes. 4, 22. Gal. 3, 27.

4. *Pohřbeni* etc., t. křest svatý netoliko jest znamením a svědectvím toho, že pro Kristovu zásluhu vyvolených hříchové jsou v zapomenutí dáni (Jer. 31, 34.) a zahrabáni, anobrž jako v moři hlubokém utopeni (Mich. 7, 19. I. Petr 3, 21.); ale také k tomu bývá dáván, abychom my ďáblu, světu a tělu nesloužili, a jako pohřbeni jemu byli. — *v novotě*: k novému životu.

5. *vštípeni*, t. skrze víru k němu přiúčastněni (Efes. 3, 17.) a jako ratolesti k němu připojeni. (Jan 15, 5.). — *smrti jeho*, t. umřevše hříchům, jako i on umřel podlé těla.

6 *člověk*, t. zkáza naše přirozená a nám dědičná. Žlm. 50, 7. — *ukřižován*, t. jakož za hříchy naše na dřevě kříže skrze Krista dosti jest učiněno (I. Petr 2, 24.), tak také ze zaslouženi jeho na kříži stalého Duch svatý jest nám dán, abychom jeho mocí tu zkázu přirozenou v sobě dusili a všecky vášně své zlé pracně křižovali. Gal. 5, 24. — *umrtveno*: moci zbaveno, v nic obráceno.

7. *ospravedlněn*: sproštěn, přestal, výhost vzal, osvobozen jest. Totiž jakož tělesně mrtvý všech prací jest zproštěn, tak i ti, kteříž hříchům zemřeli a jich odpuštění došli, již se v ně navracovati více, jako svině do kaliště bláta, nikoli nemají. Výš v. 2. I. Petr 4, 1. II. Petr 2. 22.

10. *hříchu umřel*, t. pro hřích, aby jej shladil. — *jednou*, t. jakož Kristus jediným svým obětováním všecky hříchy shladil (Žid. 10, 12.) a všechněch svých vyvolených na věky posvětil (Žid. 10, 14.), tak také i my povinni jsme jednou v těle svém hřích tak umrtviti, aby prvnější moci v nás neprovodil a zniku neměl. — *Bohu*, t. k slávě boží.

11. *mějte*: rozumějte. — *Bohu*, t. k vůli jeho svaté. Níž 8, 14. Efes. 3, 20.

12. *hřích*, t. zkáza přirozená a vám dědičná moci své neprovoď a ducha sobě nepodmaňuj. Gal. 5, 17.

13. *za odění*, t. aby nástrojem byli. — *vydávejte*: propůjčujte, postavte. — *zmrtvých*, t. vstalé a živé.

14. *zákonem*, t. pod zlořečenstvím zákona, ale pod milostí boží, kterýž vám hříchy pro Krista odpustil a vás od nich ospravedlniv Ducha svého svatého vám dává. Neboť zákon nepomáhá dobře činiti, ale milost boží, t. dar Ducha svatého pomáhá a nedá opanovati hříchu, alebrž jej přemáhá a podmaňuje.

17. *uposlechli*, t. skrze víru učiněni jste služebníci boží. — *uvedeni*: vydali jste se.

spůsobu učení toho, v kteréž uvedeni jste.
18 * Vysvobozeni jsouce pak od hříchu, uči-
19 něni jste služebníci spravedlnosti. * Po
lidsku pravím, pro mdlobu těla vašeho.
Jakž jste vydávali údy své v službu ne-
čistotě a nepravosti, k činění nepravosti;
tak nyní vydávejte údy své v službu spra-
20 vedlnosti ku posvěcení. * Nebo když jste
byli služebníci hřícha, cizí jste byli od spra-
vedlnosti: * jaký jste pak užitek měli teh- 21
dáž toho, začež se nyní stydíte? Konec
zajisté těch věcí jest smrt. * Nyní pak vy- 22
svobozeni jsouce od hříchu a podmaněni
v službu Bohu, máte užitek svůj ku po-
svěcení, cíl pak život věčný. * Nebo od- 23
plata za hřích jest smrt: ale milost boží
jest život věčný v Kristu Ježíši Pánu našem.

Hlava 7.

II. Věrni býti máme jsouce (jako z manželstva manželka příčinou smrti manžela svého propuštěná) i my v Kristu propuštěni ze služby těla k sloužení v novotě ducha. O třetím užitku. Kříž, v němž máme se Bohu důvěřovati, jest buď od zkázy naší, neb od úhlavních nepřátel. *A*) Zkáza naše trojí zlé na nás polékla: První, abychom nařkli zákon boží, jakoby hřích plodil; ježto zákon 1. před hříchem vystříhá, 2. hřích v člověku stěžuje, 3. člověka povahu vypisuje. Druhé, abychom vidouce, že hřích v nás ztuha se ozývá, sobě (podlé těla) zoufali, ježto Bůh (začež jemu děkováno býti má) vysvobodil nás.

Zdaliž nevíte, bratří (nebo povědo-
mým zákona mluvím), že zákon panuje
nad člověkem, dokudž živ jest člověk?
2 * Nebo žena, kteráž za mužem jest, ži-
vému muži přivázána jest zákonem: pak-
liby umřel muž její, rozvázána jest od
3 zákona muže. * A protož, dokudž jest živ
muž její, slouti bude cizoložnice, bude-li
s jiným mužem: paklitby muž její umřel,
jižť jest svobodna od zákona toho, tak že
již nebude cizoložnice, bude-li s jiným
4 mužem. * Takž, bratří moji, i vy umrtveni
jste zákonu skrze tělo Kristovo, abyste
byli jiného, totiž toho, kterýž zmrtvých
vstal, abychom ovoce nesli Bohu. * Nebo 5
když jsme byli v těle, žádosti hříchů skrze
zákon vzbuzené moc svou provodily v údech
našich k nesení ovoce smrti: * nyní pak 6
osvobozeni jsme od zákona smrti, když
umřel ten, v němž jsme držáni byli; tak
abychom sloužili v novotě ducha, a ne ve
vetchosti litery.
Což tedy díme? že zákon jest hří- 7
chem? Nikoli! Nýbrž hříchu jsem nepo-
znal než skrze zákon; nebo i o žádosti
byl bych nevěděl, aby hříchem byla, by
byl zákon neřekl: Nepožádáš! * Ale pří- 8
činu vzav hřích skrze přikázaní, zplodil

18. *učiněni*: podmaněni.

19. *lidsku*, t. lidem obecnou věc povím. — *Jakž* etc., t. tak jen snažně služte Bohu, jakž jste někdy sloužili hříchům. — *ku posvěcení*, t. na to, abyste byli svatí.

20. *cizí*, t. zbaveni jste byli neb svobodni od spravedlnosti, t. spravedlnost ve vás místa neměla a moci neprovodila, ale mizerní jste manové hřícha byli.

21. *užitek*. Jakoby řekl: Nemáte z hříchů užitku žádného. — *Konec*, t. cíl a odplata; níž v. 23.

22. *ku posvěcení*: dojíti svatosti.

23. *milost*: dar, t. svatost a život šlechetný, z milosti boží a obdarování jeho jdoucí. — *život věčný*, t. jakož naše ospravedlnění, tak také z milosti nám dané posvěcení k životu věčnému nás přivodí.

1. *nad člověkem*. Tím podobenstvím vysvětluje apoštol svá slova, kteráž pověděl, že nejsme pod zákonem, ale pod milostí (výš 6, 15.); nebo v tom podobenství, hřích přirozený, zkázu dědičnou a zákon psaný manželu tělesnému připodobňuje; pokolení pak lidské k manželce přirovnává.

2. *zákonem*: zákonně. — *muže*, t. jakož manželka po smrti svého manžela jest sobě volná a z svazku manželského propuštěná, tak také ti, v nichž darem božím hřích jest umrtven (Kol. 3, 5.), již k činění vůle boží jsou volni (Ezech. 36, 26. Žlm. 109, 3.), a jelikož jsou znovu narozeni, již více jhem zákona jako nějakým příkrým manželem k dobrému hnáni nebývají; ale v zákoně líbost zvláštní mají, (níž v. 22.), pod zlořečenstvím pak jeho nezůstávají. Gal. 3, 13.

4. *zákonu*, t. z něho jste vysvobozeni, aby on více ve vás, jakožto k hříchům umrtvených, hříchu nezplozoval (níž v 8.), vás k němu nepodpaloval, ani zlořečenství na vás neuvozoval. — *tělo*: jsouce v těle. — *Kristovo*, t. Kristus svým za vás těla svého obětováním, zápis zákona proti vám čelící zkazil (Kol. 2, 14.) a toho vám, abyste hříchům umírali a v novotě života chodili, zasloužil i za příklad se vystavil (výš 6, 4.).

5. *v těle*, t. dokudž jsme v rodu starém zůstávali a hříchů v sobě neumrtvili. — *vzbuzené*: zdrážděné. — *provodily*, t. což zákon zapovídal, k tomu jsme klopotnější ještě byli a toho více žádali. — *ovoce*, t. hříchů, za něž odplata jest smrt; výš 6, 23.

6. *když umřel ten*, t. hřích v našem těle přebývající jest umrtven, aby zákon příčinou jeho zlořečenství na nás neuvodil. — *držáni*, t. hříchem dědičným jako nějakými řetězy k dobrému jsme svázáni byli. — *sloužili*, t. Kristu, novému choti manželu svému, výš v. 4. — *litery*, t. ne v rodu starém (výš 6, 6.), kterýž literou, totiž zákonem starým, bez připojení darů Ducha Páně, k hříchům podpalován bývá (výš v. 5.); ale jakž sluší na ty, kteříž prvního manžela, totiž hřícha se zhostivše, manželu novému, t. Kristu k vůli živi býti mají. Gal. 2, 20.

7. *hříchem*, t. příčinou hříchů a prostopášností.

ve mně všelikou žádost; bez zákona za-
9 jisté hřích mrtev jest. * Jáť pak byl jsem
živ někdy bez zákona: ale když přišlo
10 přikázaní, hřích ožil, * a já umřel: i shle-
dáno jest, že to přikázaní, kteréž mělo mi
11 býti k životu, jest mi k smrti. * Nebo hřích
vzav příčinu skrze to přikázaní podvedl
12 mne a skrze ně i zabil. * A tak zákon
zajisté jest svatý, a přikázaní svaté i spra-
13 vedlivé a dobré. * Tedy to dobré učiněno jest
mi smrt? Nikoli! Ale hřích, aby se oká-
zal býti hříchem, skrze to dobré zplodil
mi smrt, aby tak byl příliš velmi hřešící hřích
14 skrze přikázaní. * Víme zajisté, že zákon
jest duchovní; ale já jsem tělesný, prodaný
15 hříchu. * Nebo toho, což činím, neoblibuji.
Nebo ne což dobrého chci, to činím; ale
to zlé, což v nenávisti mám, to činím.
16 * Jestližeť pak což nechci, to činím, tedy
17 povoluji zákonu, že jest dobrý. * A tak
nyní více, ne já to činím, ale ten hřích,
kterýž ve mně přebývá. * Vímť zajisté, 18
že nepřebývá ve mně (to jest v těle mém)
dobré. Nebo chtění hotové mám; ale abych
vykonati mohl dobré, tohoť nenalézám;
* nebo nečiním toho dobrého, což chci; 19
ale činím to zlé, čehož nechci. * A poně- 20
vadž pak čehož já nechci, to činím, tedyť
již ne já činím to, ale ten hřích, kte-
rýž ve mně přebývá. * Nalézám tedy ta- 21
kový při sobě zákon, když chci činiti do-
bré, že se mne přídrží zlé. * Nebo zvlášt- 22
ní libost mám v zákoně božím podlé
vnitřního člověka: * ale vidím jiný zákon 23
v údech svých odporující zákonu mysli
mé a jímající mne zákonu hřícha, kterýž
jest v údech mých. * Bídný já člověk! 24
Kdo mne vysvobodí z toho těla smrti?
* Ale děkujiť milosti boží skrze Jesukri- 25
sta Pána našeho. A takž tedy tentýž já
sloužím myslí zákonu božímu, ale tělem
zákonu hřícha.

Hlava 8.

Bůh vysvobodiv nás nepotupuje nás podlé ducha chodících pro Krista Pána, v němž potupil hřích náš pro nás. Nebo 1. jako podlé těla chodící v nelíbosti Bohu jsou, 2. tak zase podlé ducha chodící *a*) života neposkvrněného jsou zde před Bohem a *b*) v budoucím věku těl svých slavné vzkříšení vezmou. Třetí zlé jest vnada k hříchům, což ovšem býti nemá pro uvarování škody a dokázaní i vděčnosti i naděje k Bohu. Kříž od úhlavních nepřátel přicházející těžký jest, ale přemáhán bývá I. připomínáním, že 1. strast vezdejší není tak trpká, jako sláva budoucí veliká; 2. všecko nám k dobrému napomáhá; II. s vyznáním opravdovým, že není *a*) nic tak v protivenství těžkého pro jmeno boží, abychom zvítěziti nemohli, *b*) nic nikdež tak mocného, aby nás odloučilo od lásky boží, kteráž jest v Kristu Ježíši Pánu našem.

---

8. *zplodil*: spůsobil. — *žádost*, t. zkáza přirozená k tomu více hořela, což Bůh zapovídal.

9. *zákona*, t. smyslem farisejským opojen byv, a pravému zákona božího mínění i na žádosti zlé se vztahujícímu (Mat. 5, 27.) nerozuměv, výborný jsem o všecko pokoj měl, a svou povrchní tvářností se ubezpečiv, ani jsem se božích soudů nelekal. — *přikázaní*, t. když jsem smyslu pravého i na zlé žádosti se vztahujícího při božím přikázaní nabyl; tožť hřích jako z hrobu nějakého vynikl a mé svědomí dnem i nocí kormoutil; já pak vida, že jsem Bohu všelijak křiv, jeho soudu jsem se zhrozil a jako mrtvý před ním padl.

10. *k životu*, t. k spokojení mého svědomí. — *k smrti*, t. k skormoucení mého svědomí slouží. Jakoby řekl: to přikázaní, kteréž vydáno k tomu bylo, aby mi cestu k životu ukazovalo (Deut. 30, 15.) a k dárci života Kristu Ježíši vedlo (Gal. 3, 14.), již mne mylnou spravedlností se nadýmajícího v tom, že jsem smrti věčné hoden, osvítilo, nýbrž na mne jako na přestupníka trestání uvedlo.

11. *podvedl*: oklamal, svedl, t. buď očí mých vnitřních zastěňováním, aby mínění zákona božího nerozuměl a hříchu za hřích neměl (podobně Jer. 2, 23.), buď hříchu oslaďováním, pokut božích jako někdy satan v ráji zlehčováním (Gen. 3, 4.) a milostí boží i časem dosti dlouhým ještě ku pokání těšením.

13. *Ale hřích*, t. učiněn mi jest smrtí. — *aby tak* etc.: tím spůsobem. — *hřešící*: hříšný. — *skrze* etc.: za příčinou.

14. *prodaný*: podmaněný, t. ve všech mocech duše i těla porušený a jako bídný otrok zkáze přirozené podmaněný, i všelijak k žádostem těla nakloněný. Podob. III. Král. 21, 20.

15. *neoblibuji*: nemám za své vlastní, neznám se k tomu.

17. *činím*, t. jelikož jsem znovu narozený. — *hřích*, t. zákon hřícha neb hřích přirozený.

18. *chtění*: mám tu vůli. Ř. přiléží mi, jest mi přítomna. — *nenalézám*: nedosahuji, t. moci a síly k vykonání dobrého nemám.

19. *což chci*: k němuž milost mám.

21. *zákon*, t. hřícha, jímž jsem jako nějakými řetězy k vykonání dobrého svázán. Podob. Mat. 26, 41., výš v. 6.

22. *libost*: srovnávám se v duchu. — *podlé*: se strany. — *člověka*: vnitřním člověkem míní se člověka znovu narození, totéž hned v dalším verši myslí nazývá.

23. *mysli mé*, t. vnitřnímu člověku, to jest tomu mysli mé obnovení, a té hotovosti z obdarování Ducha Páně mně dané, k ostříhání božího zákona vede. Ezech. 36, 26. — *jímající*: uvozující mne ve vězení, podrobující neb jímající mne zákonu hřícha.

24. *vysvobodí*: vytrhne. — *smrti*, t. z té zkázy přirozené, kteráž jest dostatečnou příčinou smrti a zatracení. Tenž věc (výš 6, 6.) nazval tělem hřícha.

25. *myslí*: duchem, t. jelikož jsem znovu narozený. — *hřícha*, t. se strany svého vlastního přirození, ještě ostatky hřícha při sobě cítím, anobrž to, že mne zkáza přirozená nejednou sobě podmaňuje, zřetelně vidím.

A protož neníť již žádného potupení těm,
kteříž jsou v Kristu Ježíši, totiž nechodícím
2 podlé těla, ale podlé ducha. * Nebo zákon
ducha života, kterýž jest v Kristu Ježíši, vy-
svobodil mne od zákona hřícha i smrti.
3 * Nebo seč nemohl býti zákon, jelikož byl
mdlý pro tělo, to spůsobil Bůh poslav Syna
svého v podobnosti těla hřícha, a příčinou
4 hřícha potupil hřích na těle, * aby spra-
vedlnost zákona vyplněna byla v nás, kte-
říž nechodíme podlé těla, ale podlé ducha.
5 * Ti zajisté, kteříž jsou podlé těla, chut-
nají to, což jest těla; ale ti, kteříž jsou
podlé ducha, oblibují to, což jest ducha.
6 * Nebo opatrnost těla jest smrt; opatrnost
7 pak ducha život a pokoj: * protože opa-
trnost těla jest nepřítelkyně Bohu; nebo
zákonu božímu není poddána, a aniž hned
8 může býti. * Protož ti, kteříž jsou v těle,
Bohu se líbiti nemohou. * Vy pak nejste 9
v těle, ale v duchu, poněvadž Duch boží
ve vás přebývá. Jestližeť pak kdo Ducha
Kristova nemá, tenť není jeho. * A jestliť 10
Kristus ve vás, tedy ač tělo umrtveno jest
pro hřích; však duch živ jest pro ospra-
vedlnění. * Jestližeť pak Duch toho, kte- 11
rýž vzkřísil Ježíše zmrtvých, ve vás pře-
bývá; tedy ten, kterýž vzkřísil Krista
zmrtvých, obživí i smrtelná těla vaše pro
přebývajícího Ducha jeho ve vás. * A takž 12
tedy bratří dlužníciť jsme ne tělu, aby-
chom podlé těla živi byli. * Nebo bude- 13
te-li podlé těla živi, zemřete: pakli byste
Duchem skutky těla mrtvili, živi budete.
* Nebo kteřížkoli Duchem božím vedeni bý- 14
vají, ti jsou synové boží. * Nepřijali jste za- 15
jisté Ducha služby opět k bázni; ale při-
jali jste Ducha synovství, v němžto volá-

---

1. *potupení*: odsouzení, t. není se jim potřebí báti věčného zatracení. Nebo hříchové jsou jim odpuštěni, a což se ještě při nich jakých ostatků jich vleče, počítáni jim nebývají. — *v Kristu*, t. kteříž v Kristu věří, v něho skrze víru štípeni jsou, a z té víry obcování šlechetné vedou. I. Jan 1, 7., též 2, 5. 6. — *těla*, t. nevykonávajícím z úmysla toho, což chce zkáza přirozená, v těle našem zůstávající; výš 7, 18. — *podlé ducha*, t. nesoucím ovoce ducha Bohem opraveného. Gal. 5, 22.

2. *ducha*, t. účastnost Kristova a dílo Ducha svatého nás obživujícího a v Kristu Ježíši posvěcujícího. — *hřícha*, t. od hříchu v mém těle přebývajícího a ke všemu dobrému mne umrtvujícího; ke zlému pak jako nějakým zákonem mne ponoukajícího, anobrž smrt věčnou na mne uvozujícího.

3. *zákon*, t. zákon boží nemohl člověka ospravedlniti, obživiti a s Bohem smířiti. — *tělo*, t. tělo naše zkažené tím jest vinno, že zákon dobrý a svatý (výš 7, 16.) nemohl toho spůsobiti, aby oni vůli boží zúplna vykonali, a tak ospravedlnění a života věčného sobě zasloužili, a to proto, že ono poddáno jemu býti nechce, aniž hned býti může (níž v. 7.), nýbrž což on zapovídá, k tomu ono více hoří a plápolá. Výš. 7, 8. — *těla hřícha*, t. podobného lidem hříšným (Fil. 2, 7.), avšak v sobě hříchu neměl. Žid. 4, 15. — *hřícha*, t. pro Krista (II. Kor. 5, 21.), na něhož hřích jakožto na nevinného nespravedlivě sáhl a příčinou jeho smrti byl, již Bůh ten hřích za tou příčinou odsoudil, zkazil a zahladil, aby on již neměl více práva pomstou nás děsiti a strašiti. Aneb raději příčinou hřícha, tolikéž jest, jakoby řekl: Z té příčiny Bůh syna svého na svět poslal, aby hřích zahladil a zkazil. — *hřích*, t. všech vyvolených svých. — *na těle*, t. Kristově, kterýž pokuty hřícha na kříži podnikl. II. Petr 2, 24.

4. *spravedlnost*: právo, t. aby naše povinnost, kterouž zákon od nás spravedlivě míti chtěl (Deut. 6, 5. Lev. 19, 11. etc.), vykonána byla, a my abychom té spravedlnosti, kteréž zákon vyhledává a na níž přestává, dojíti mohli.

5. *podlé těla*, t. kteříž jsou ještě tělesní, Duchem božím neopravení, aneb kteříž v rodu starém zůstávají, za tělem zkaženým odcházejí a v sobě na prosto žádného díla Ducha božího necítí. — *chutnají*: oblibují. — *podlé ducha*, t. skrze Ducha svatého jsou znovu narozeni. — *ducha*, t. šlechetné obcování vedou a v dobrém pracují, k němuž od Ducha Páně vedeni bývají. Efes. 2, 10.

6. *opatrnost*: žádost, chutnání, oblibování, smysl. — *smrt*, t. to, což sobě chutná tělo, jest příčinou smrti. — *život*, t. šlechetné obcování z milosti boží a z daru Ducha svatého dané (výš 6, 23.) jest svědectvím a jako příčinou života věčného, svědomí pokojného a krátce všeho dobrého.

7. *nepřítelkyně*: odporná, t. ti jsou nepřátelé boží, kteříž dychtí po tom, čehož tělo zkažené žádá.

8. *v těle*, t. hovadní. Viz výš v. 5.

9. *v duchu*, t. znovu jste skrze Ducha svatého narozeni a opraveni. Tit. 3, 5.

10. *ve vás*, t. skrze Ducha svatého, výš v. 9. — *ač tělo*, t. ačkoli tělo i pobožného člověka mnohým pokutám pro hříchy, až i smrti poddáno býti a do prachu se navrátiti musí (Gen. 3, 19. Ekles. 12, 17); avšak duch, to jest duše jeho, i tehdáž, když tělo hnije, života věčného pro spravedlnost skrze víru danou požívá a v rukou božích odpočívá. Moud. 3, 1. Zjev. 14, 13. — *živ*: život. — *ospravedlnění*, Ř. spravedlnost.

11. *toho*, t. boží; výš v. 9. — *pro*: skrze.

12. *ne tělu*: tělem tu nemíní se život náš, jejž dlužni jsme opatrovati (Gen. 3, 19. Žlm. 127, 2. Efes. 5, 29.); ale rozumí se zkáza přirozená v těle zůstávající, po jejíž líbostech jako hovada nějaká choditi nemáme (Žlm. 31, 9.), ale Bohu, kterýž nám duši i tělo dal, a to obé vykoupil, nýbrž byl sobě v nás oblíbil (I. Kor. 6, 19.), k vůli býti povinni jsme. II. Kor. 5, 15. — *živi*, t. jehož žádostem povolovali.

13. *zemřete*, t. pokut božích časných i věčných okoušeti musíte. — *skutky*: ti kteříž jsou, viz Gal. 5, 19. — *mrtvili*, t. zniku jim při sobě nedávali. — *budete*, t. odměn zde mnohých plnitelům zákona zaslíbených (Deut. hl. 28. I. Tim. 4, 8.) i věčného dědictví dosáhnete.

14. *bývají*, t. ponoukáni a vzbuzováni k šlechetnému životu, a krátce ke konání vůle božské.

15. *Ducha*, t. ne nějaký hrozný a strašlivý boží zákon, ale milost boží vám jest zvěstována. Neboť tu Duchem služby míní se zákon starý, skrze nějž Duch svatý proti všechněm hříšníkům hřímá, i je

16 me: Abba, totiž Otče! * A tenť Duch osvěd-
čuje duchu našemu, že jsme synové boží.
17 * A jestliže synové, tedy i dědicové; dědicové
zajisté boží, spolu pak dědicové Kristovi:
však jestliže spolu s ním trpíme, abychom
18 spolu i oslaveni byli. * Nebo tak za to mám,
že nejsou rovná utrpení nynější oné bu-
doucí slávě, která se zjeviti má na nás.
19 * Nebo pečlivé očekávání všeho stvoření
20 očekává zjevení synů božích. * Marnosti
zajisté poddáno jest stvoření nechtíc, ale
21 pro toho, kterýž je poddal v naději; * že
i to stvoření vysvobozeno bude od služby
porušení, v svobodu slávy synů božích.
22 * Nebo víme, že všecko stvoření spolu
lká a spolu ku porodu pracuje až posa-
23 vád. * A netoliko ono, ale i my prvotiny
ducha mající, i myť sami v sobě lkáme,
zvolení synů božích očekávajíce, a tak vy-
koupení těla svého. * Nebo nadějí spaseni 24
jsme. Naděje pak, kteráž se vidí, není
naděje; nebo což kdo vidí, pročby se toho
nadál? * Pakli čehož nevidíme, toho se 25
nadějeme, tedy toho skrze trpělivost oče-
káváme. * Ano také i Duch svatý pomo- 26
cen jest mdlobám našim; nebo zač bychom
se měli modliti, jakžby náleželo, nevíme,
ale ten Duch prosí za nás lkáními nevy-
pravitelnými. * Ten pak, kterýž jest zpy- 27
tatel srdcí, zná, jakýby byl smysl ducha;
že podlé Boha prosí za svaté. * Víměť 28
pak, že milujícím Boha všecky věci na-
pomáhají k dobrému, totiž těm, kteříž po-
dlé uložení jeho povoláni jsou svatí. * Ne- 29

---

svými soudy a klatbami děsí a v službu bázně podmaňuje (Deut. 27, 26.), a podlé toho i Duchem služby slove. — *služby*: otroctví. — *opět*, t. jako při počátku svého k Bohu se obrácení, když vám příkladem Jana Křtitele, anobrž podlé příkladu (Mar. 1, 14.) a rozkazu Kristova (Luk. 24, 47.) kázaním zákona ku pokání slouženo bylo. — *synovství*: zvolení vás za syny, t. Ducha svatého, kterýž věřícím svědectví dává, že jsou boží synové; níž v. 16. a tak evangelium svaté, skrze nějž Duch svatý synům a dcerám božím dáván bývá (Gal. 3, 2.), i jim skrze ně, že jsou synové boží, osvědčuje, a podlé toho Duch svatý Duchem synovství se nazývá. — *voláme*, t. k modlitbám svatým a horlivým od něho nastrojeni a ponoukáni býváme, a jeho působením při modlitbách, bychom pak na hlas jako i onen Mojžíš nemluvili (Exod. 14, 15.), horlivě vzdycháme.

16. *duchu*: spolu s duchem naším, t. osvědčuje našemu srdci, mysli a svědomí (I. Kor. 2, 11.), abychom se k tomu směle přiznávati mohli, že jsme synové boží. I. Jan. 3, 2.

18. *rovná*: hodná, t. nemohou přirovnána býti k oné budoucí slávě. Nebo utrpení zdejší neb tělesná obecně samého těla se dotýkají; ale slávy i duše účastna bude. — *nynější*, t. kteráž pro jmeno boží snášíme. — *na nás*, t. na našich tělích i duších I. Kor. 15, 42. etc. Fil. 3, 21. Praví pak, že se zjeviti má pro ukázaní toho, že jest dávno hotová (Mat. 15, 34.) a v Kristu se chová. Kol. 3, 3. 4. A ačkoli její nápadníci u světa v nenávisti jsou, však té slávy zbaveni nebudou. (I. Jan 3, 2.)

19. *Nebo*: Nebo (všecko) stvoření jako oknem pilně vyhlédajíc očekává. — *božích*, t. času toho, v němž synové boží v své slávě zjeveni budou. I. Jan 3, 2.

20. *Marnosti*, t. porušitelnosti a nestálosti, níž v. 21. — *stvoření*, t. nebe, země a všickni živlové. — *nechtíc*: nedobrovolně, ne samo od sebe, t. proti svému přirození. Nebo každá věc ze svého přirození žádostiva jest toho, aby stálá zůstala a nikoli se nerušila. — *poddal*, t. pro Boha, kterýž na osvědčení svého hněvu a zveličení hříchu Adamova všecken svět rozličným strastem, porušitelnostem a neřestem podmaniti ráčil. — *v naději*, t. v té naději, že netoliko boží synové k slávě přijdou; ale i to nebe i ta země své obnovení a napravení přijme, a tak v tom nynějším bídném spůsobě nezůstane. Isai. 65, 17. Skut. 3, 21. II. Petr 3, 13.

21. *porušení*, t. z té bídné porušitelnosti a jako z nějaké zlé služby a hrozného manství, aby totiž ani samo se nerušilo, ale vší strasti a porušitelnosti prázdné bylo, ani lidem porušeným nesloužilo. — *slávy*, t. aby jako i synové boží (avšak podlé spůsobu svého) ze strasti a porušitelnosti osvobozeno a jí zbaveno bylo, v svých pak případnostech v slavnější a ušlechtilejší spůsob proměny došlo.

22. *ku porodu*: bolestí.

23. *prvotiny*, t. kteříž jsme částku, a nejprv v novém zákoně Ducha svatého v předních dařích jeho přijali. — *v sobě*, t. vnitř v svém srdci. — *lkáme*: vzdycháme. — *zvolení*, t. vzetí sobě někoho za syna, jako tak učinil nám Bůh pro Krista a v Kristu. — *vykoupení*, t. dokonalého ze všech bíd zdejších, jimž těla lidí pobožných poddána jsou, již vyproštění. Podobně Kristus Luk. 21, 28. Skut. 3, 21.

24. *nadějí*: v naději, t. ještě toho v skutku splněného nemáme a neužíváme, ale v jisté naději očekáváme a tak nadějí toliko nyní požíváme. — *Naděje*, t. ta věc, o níž člověk pobožný podlé božího slova naději má. — *pročby*: pročby toho nadějí toliko požíval, přítomné již to maje.

25. *nevidíme*, t. dědictví království nebeského. — *skrze trpělivost*: trpělivě.

26. *také*: jako i naděje, výš v. 24. — *mdlobám*, t. nám mdlým a k nešení břemene pokušení nestatečným. — *prosí*, t. rozněcuje nás k žádostem svatým a podlé toho i Duchem proseb se nazývá. Zach. 12, 10. Tak se i jinde o něm praví, že volá, totiž nás k volání a úpění k Bohu vzbuzuje. Výš v. 15. Gal. 4, 6.

27. *zpytatel*, t. Bůh, kterýž do všech vnitřností našich nahlédá. — *smysl*, t. ví zač i s jakou horlivostí z vnuknutí jeho Ducha žádáme; protož dílo jeho zná, totiž oblibuje a nás v modlitbách vyslýchá. — *že*: nebo. — *prosí*, t. učí, jakby se líbezně Bohu svatí modlili; a protož podlé vůle jeho se modlíce nic o svých modlitbách pochybovati nemají. I. Jan. 5, 14. — *za svaté*, t. věrné a vyvolené, jichž ač mnozí ostatkové hřícha se přídržejí; však je Bůh za svaté a nemající vrástky a úhony (Efes. 5, 26.) má; nebo jejich hříchů jim nepočítá (výš v. 1.), a oni také snažují se jemu v svatosti sloužiti (Luk. 1, 75.) a v Kristu doplnění nedostatků přijímati. (I. Jan 2, 2.)

28. *věci*, t. potěšené i zarmoucené.

29. *předzvěděl*, t. kteréž před ustanovením světa zamiloval a sobě oblíbil. Efes. 1, 4. — *obrazu*, t.

bo kteréž předzvěděl, ty i předzřídil, aby
byli připodobněni obrazu Syna jeho; aby
tak on byl prvorozený mezi mnohými bra-
30 třími. * Kteréž pak předzřídil, těch i povolal:
a kterýchž povolal, ty i ospravedlnil: a kte-
31 réž ospravedlnil, ty i oslavil. * Což tedy díme
k tomu? Kdyžť jest Bůh s námi, i kdo proti
32 nám? * Kterýž ani vlastnímu Synu svému
neodpustil, ale za nás za všecky vydal
jej: i kterakžby tedy nám s ním všech
33 věcí nedal? * Kdo bude žalovati na vy-
volené boží? Bůh jest, jenž ospravedlňuje.
34 * Kdo jest, ježtoby je potupil? Kristus jest,
kterýž umřel za ně, nýbrž i zmrtvých
vstal, a kterýž i na pravici boží jest, kte-
rýž i přimlouvá se za nás. * A protož kdo 35
nás odloučí od lásky Kristovy? zdali za-
rmoucení? aneb úzkost? neb protivenství?
zdali hlad? čili nahota? zdali nebezpe-
pečenství? čili meč? * Jakož psáno jest: 36
Pro tebe mrtveni býváme celý den: jmíni
jsme jako ovce oddané k zabití. * Ale v 37
tom ve všem udatně vítězíme skrze toho,
kterýž nás zamiloval. * Jist jsem zajisté, 38
že ani smrt, ani život, ani andělé, ani kní-
žatstvo, ani mocnosti, ani nastávající věci,
ani budoucí, ani síla, * ani vysokost, ani 39
hlubokost, ani kterékoli jiné stvoření ne-
bude moci nás odloučiti od lásky boží,
kteráž jest v Kristu Ježíši Pánu našem.

Poznamenání. Potud apoštol o původu spasení našeho pěkně vypravoval; již o dědicích mluví. Mluví pak pod příkladem ukázaným na Židech, že ne podlé těla, ale podlé božího zaslíbení dědicové jsou. Tu tedy apoštol o zavržení a zachování lidu israelského mluví.

Hlava 9.

O zavržení. O zavržení mluviti maje s želením pravého srdce vyznává, že to není I. proti uložení božímu, poněvadž on *a*) synů podlé těla zrozených hned za syny zaslíbení nemá, *b*) k dědictví země zaslíbené z milosti ne většího ale menšího zvolil; II. proti spravedlnosti boží, poněvadž vše to ze smilování božího jde, čehož dokázal *A*) na odpornících: *a*) ačkoli jich v zatvrdilosti nechává a potom s oslavením jmena svého tresce, *b*) však snáší ve mnohé trpělivosti i *α*) k ukázaní své všemohoucnosti, *β*) k utvrzení na milost přijatých. *B*) Na pohanech také dokázal spravedlnosti, když jich podlé zaslíbení povolal. III. Příčinou boží, ale jejich. Že Bůh zavržení Židů příčinou není, dotvrzuje toho vyhlášením evangelia svatého, kteréž jest *a*) pohanům k ospravedlnění u víře, *b*) Israeli pak pro jeho se na skutky odvolávání za kámen urážky proti svému přirození.

Pravduť pravím v Kristu a nekla-
mámť, čemuž i svědomí mé svědectví vy-
2 dává v Duchu svatém, * žeť mám veliký
zármutek a ustavičnou bolest v srdci svém.
3 * Nebo žádalbych já sám zavrženým býti
od Krista místo bratří svých, totiž příbuz-
ných svých podlé těla, * kteřížto jsou 4
Israelští, jejichžto jest přijetí za syny, i
sláva, i smlouvy, i zákona dání, i služba
boží, i zaslíbení; * jejichž jsou i otcové a 5

v potupě i v slávě. — *prvorozený*, t. nejdůstojnější, tak jako tam někdy synové prvorození, kteříž mezi svými bratřími přednost držívali a dvojnásobní díl statku po otci brávali. Gen 49, 3. Deut. 21, 17. II. Par. 21, 3. — *bratřími*, t. mezi věřícími a podlé toho božími syny zvolenými. Jan 1. 12.

30. *předzřídil*, t. o kterýchž bylo tajné jeho uložení. Níž 11, 2. II. Tim. 2, 19. I. Petr 1, 2. — *povolal*, t. i k víře i k věčné slávě (I. Tes. 2, 12.), a to ne jen tak zevnitř samým hlasem jako ony na svadbu (Mat. 22, 14.), ale i vnitř Duchem svým spasitelně. — *oslavil*, t. netoliko zde (II. Kor. 3, 18.), ale ovšem k věčné slávě je přivede.

32. *za nás*, t. za věrné a vyvolené. — *jej*, t. na smrt. — *nedal*: nedaroval, t. menších, kteréž u přirovnání ku Kristu nic nejsou.

33. *žalovati*: obviňovati. — *jenž* etc.: ospravedlnitel jich.

34. *potupil*: odsoudil. — *pravici*, t. s Otcem svým v nebi i na zemi kraluje (Mat. 28, 18.) a všecko sobě podmaněné má (Žid. 2, 8.), i největší slávy v našem přirození užívá. Jan 17, 5. Efes. 1, 21. 22. — *přimlouvá se*, J. oroduje, prosí, přistojí.

35. *Kristovy*: od okoušení té lásky, kterouž nás Kristus aneb Otec nebeský pro Krista zamiloval. Níž verš 39. — *zarmoucení*: soužení, utištění, zármutek, pokušení. — *meč*, t. jakýmžkoli způsobem nás mordování aneb jakkoli smrtí ukrutnou ze světa svozování.

36. *mrtveni*: mordováni, t. proto, že tebe samého poctou na tebe příslušnou ctíme, vyznáváme a v tobě naději máme. I. Tim. 4, 10. — *den*, t. ustavičně. — *jmíni*: poctěni.

37. *udatně*: předse nad míru čacky. — *toho*, t. s pomocí boží.

38. *andělé*, t. by pak andělé dobří (kteříž však toho neučiní) neb ďáblové duchové zlí, kteříž se o to pokoušejí (I. Petr 5, 8.), co toho učiniti chtěli, však nic nesvedou. — *knížatstvo*. Tak se nazývají andělé proto, že nad zeměmi a krajinami od Boha ustanovováni bývají (Dan. 10, 13.); ano i ďáblové pro ukázaní moci jejich nám k přemožení bez pomoci boží, nemožné. Efes. 6, 12. Kol. 2, 15. — *mocnosti*: moci. Tak andělé slovou proto, že veliké moci dokazují. Exod. 12, 29. IV. Král. 19, 35.

39. *lásky* b., t. od užívání jí a všeho toho, což ze studnice nepřeváženě vyplývá.

1. *v Kristu*, t. jakž toho náleží, kdož sobě Krista vysoce a draze váží a jehož jazyk Duch Kristův řídí a spravuje. — *v Duchu*: skrze Ducha svatého.

2. *bolest*, t. za příčinou zarytosti židovské a jich zavržení.

3. *zavrženým*: proklatým.

4. *přijetí* etc.: právo synovské, t. kteříž za syny

ti, z nichžto jest Kristus podlé těla, kterýž
jest nade všecky Bůh požehnaný na věky,
amen.
6 Avšak nemůže zmařeno býti slovo
boží; nebo ne všickni, kteříž jsou z Israele,
7 Israelští jsou, * aniž proto, že jsou símě
Abrahamovo, hned také všickni jsou syno-
vé: ale v Isakovi nazváno bude tvé sí-
8 mě: * to jest ne všickni ti, jenž jsou sy-
nové těla, jsou také synové boží; ale kteříž
jsou synové božího zaslíbení, ti se počítají
9 za símě. * Nebo toto jest slovo zaslíbení:
V týž čas přijdu, a Sara bude míti syna.
10 * A netoliko to, ale i Rebeka z jednoho
počavši, totiž z Isaka, otce našeho, toho
11 důvodem jest. * Nebo ještě před narozením
obou těch synů, a prvé nežli co dobrého
neb zlého učinili, aby uložení boží, kte-
12 réžto jest podlé vyvolení, pevné bylo, * a
tak ne ze skutků, ale z toho, jenž povo-
13 lává, řečeno jest jí: * Větší sloužiti bude
menšímu, jakož psáno jest: Jakoba jsem
miloval, ale Esaue nenáviděl jsem. * I což 14
tedy díme? Zdali nespravedlnost jest u
Boha? Nikoli! * Nebo Mojžíšovi dí: Smi- 15
luji se nad kýmž se smiluji, a slituji se
nad kýmž se slituji. * A tak tedy neníť 16
vyvolování na tom, jenž chce, ani na tom,
jenž běží, ale na Bohu, jenž se smilovává.
* Nebo dí písmo Faraonovi: Proto jsem 17
vzbudil tebe, abych na tobě ukázal moc
svou, a aby rozhlášeno bylo jmeno mé po
vší zemi. * A tak tedy nad kýmž chce, 18
smilovává se, a koho chce, zatvrzuje. * Ale 19
díš mi: I pročež se pak hněvá? Nebo vůli
jeho kdo odepřel? * Nýbrž, ó člověče, kdo 20
jsi ty, že odmlouváš Bohu? Zdaž hrnec dí
hrnčíři: Pročs mne tak udělal? * Zdaliž 21
hrnčíř nemá moci nad hlinou, aby z jedno-
stejného truple udělal jednu nádobu ke cti
a jinou ku potupě? * Což pak divného, že Bůh 22
chtěje ukázati hněv a oznámiti moc svou,
snášel v mnohé trpělivosti nádoby hněvu, při-
pravené k zahynutí, * a aby známé učinil 23

---

boží mimo jiné všecky národy přijati byli od Boha. Exod. 4, 22. Jer. 31, 9. — *sláva*, t. archa, která jsouc znamením přítomnosti boží slávou Hospodinovou sloula (I. Král. 4, 21.); ano i chrám, jenž příbytkem slávy Hospodinovy nazýván byl (Žlm. 26, 8.), a krátce ta důstojnost, k níž Bůh je přivedl, když mezi nimi svou poctu a svůj příbytek vzdělati ráčil. Lev. 26, 12.

5. *požehnaný*: chvály hodný.

6. *zmařeno*: (ne proto mluvím to) jakoby měla na zpátek jíti řeč boží. — *slovo* b., t. slib Abrahamovi a potomkům jeho učiněný (Gen. 17, 7.). — *z Israele*, t. z Jakoba. Gen. 46, 1., též 47, 27. — *Israelští*, t. synové boží, níž v. 8., k nimž se ti milostní slibové vztahují. Podob. výš 2, 28.

7. *Abrahamovo*, t. se strany těla z Abrahama zplozeni. — *synové*, t. duchovní Israelitové, viz výš v. 6. — *símě*, t. ne Israel, ale Isak bude vlastní syn a dědic tvůj, a z něho pošlí duchovní synové tvoji, kteříž ne z vůle muže, ale z Boha jsou narozeni. Jan 1, 13.

8. *těla*, t. podlé těla z něho zplození, jacíž také nyní jsou mnozí marní křesťané, jmeno samo bez pravdy mající. — *zaslíbení*, t. z pouhé milosti boží za syny zvolení; viz výš v. 6. — *símě*, t. to, jehož Bůh Bohem býti slíbil. Gen. 17, 7.

9. *V týž*: přes rok.

10. *netoliko to*, t. vidí se při Isakovi a Ismaelovi. Neb by snad někdo pomyslil, že Isak pro svou matku, věřící a šlechetnou ženu, jest vyvolen; Ismael pak pro svou matku pyšnou a zpurnou jest zavržen; ale také příklad toho jest při Jakobovi a Esauovi, kteříž ačkoli jednoho Otce a jedné matky děti byli, však Esau, a to ještě prvorozený, jest ze synovství úmluvy boží neb z praotcovství vyvržen, Jakob pak od Boha z milosti vyvolen.

11. *učinili*, t. jímžby sobě milosti neb nenávisti u Boha zasloužili. — *kteréžto*: v němž, t. zavřel to, které má z milosti spasiti a které podlé své spravedlnosti zatratiti. — *vyvolení*, t. to uložení záleží na jeho vyvolení a zavržení. Nebo kteréž vyvolil k životu věčnému, ty také uložil i spasiti; a které zavrhl, ty také uložil i zatratiti. Dle Řeckého jest pořádek tento: aby uložení boží, kteréžto jest podlé vyvolení, a tak ne ze skutků, ale z toho, jenž povolává, pevné bylo, řečeno jest jí etc. — *pevné bylo*: zůstávalo.

12. *ze skutků*, t. těch dvou bratrů, Esaua a Jakoba. — *jenž* etc.: může povolati k sobě, t. z milosti boží, jenž svých vyvolených povolává. — *jí*, t. Rebece, kteráž se s Bohem radila. Gen. 25, 22.

13. *Větší*, t. starší. — *menšímu*, t. mladšímu. — *miloval*: zamiloval.

14. *Zdali*, etc., t. jestliže Bůh mezi těmi, kteříž jsou sobě rovni z svého přirození, jedny zamítá a jiné na milost přijímá, jako to učinil teď dvěma synům Isakovým; tedy jest Bůh nespravedlivý? — *nespravedlnost*: nepravost.

15. *nad kýmž*: ke komuž se lítostí nakloním, t. takového z milosrdenství svého spasím.

16. *chce*, t. jenžby úmysl a žádost takovou měl, aby spasen byl. — *běží*, t. usiluje svými skutky a snažnostmi života věčného na Bohu sobě zasloužiti; viz toho příklad níž 10, 3.

17. *rozhlášeno*: zvěstováno.

18. *zatvrzuje*, t. světlo své a správu Ducha svého od nich odjímá; zatvrdilost pak jejich vyjevuje, anobrž nepříteli ďáblu v moc je dává, viz Isai. 29, 10. Soud, 9. 23. Přísl. 16, 4.

19. *hněvá*: touží na to a těžce to nese. — *vůli*, t. uložení a úsudkům jeho, jichž žadný zrušiti nemůže Isai. 46, 10. Nebo sic jinak vůli jeho v zákoně oznámené a slovu jeho všickni zarytí odpírají.

20. *odmlouváš*: odmlouváš se na Boha. — *tak*: takového.

21. *ke cti*, t. k věcem čistotným, jako mísu k jídlu a džbánek ku pití. Podobně II. Tim. 2, 20. — *potupě*, t. k věcem nečistým.

22. *divného*: odporného a neslušného. — *oznámiti*: v známost uvésti, t. všemu stvoření rozumnému. — *moc*, t. v trestání zatvrdilých a jeho milosti odporujících. — *trpělivosti*, t. dobrotivosti, t. v mnohém hněvu svého zdržování. — *hněvu*, t. lidi bezbožné, jichž i za nástroj a prostředek k vykonání hněvu svého užívá (Isai. 10, 5.).

23. *slávy*, t. slavné a štědré milosti své. Efes. 1,

bohatství slávy své při nádobách milosr-
24 denství, kteréž připravil k slávě, * kte-
rýchžto i povolal, totiž nás, netoliko ze
25 Židů, ale také i z pohanů: * jakož i skrze
Oseáše dí: Nazovu nelid svůj lidem svým
a nemilou nazovu milou, a jenž nedošla
26 milosrdenství, došlou milosrdenství; * a sta-
neť se, že místo toho, kdež řečeno bylo
jim: Nejste vy lid můj! tuť nazváni bu-
27 dou synové Boha živého; * Isaiáš pak
volá nad Israelem řka: Byť pak byl počet
synů israelských jako písek mořský, ostat-
28 kové toliko spaseni budou. * Nebo pohu-
bení učiní spravedlivé, a to jisté; pohu-
bení zajisté učiní Pán na zemi, a to jisté.
* A jakož prvé pověděl Isaiáš: Byť byl 29
Pán zástupů nepozůstavil nám semene, ja-
ko Sodoma učiněni bychom byli, a Go-
moře byli bychom podobni. * Což tedy 30
díme? I to že pohané, kteříž nenásledo-
vali spravedlnosti, dosáhli spravedlnosti, a
to spravedlnosti té, kteráž jest z víry:
* Israel pak následovav zákona spravedl- 31
nosti, k zákonu spravedlnosti nepřišel.
* Proč? Nebo ne z víry, ale jako ze skut- 32
ků zákona jí hledali. Urazili se zajisté o
kámen urážky, * jakož psáno jest: Aj 33
kladu na Sionu kámen urážky a skálu
pohoršení; a každý, kdož uvěří v něj, ne-
bude zahanben.

Hlava 10.

Israel tedy jest příčinou zavržení svého, a to pro svou horlivost a svévolnou písem svatých nepovědomost. *A*) Horlivost slove bez umění, ta má dvojí škodnou povahu. *První* jest představovati zákon a v něm podlé hodnosti své ospravedlnění hledati proti boží spravedlnosti, ježto 1. Kristus Pán jest vyplnění zákona, 2. zákon svým následovníkům na nemožné věci ukazuje. *Druhá* jest v pochybnost bráti Kristovo zjevení, a tak *a*) chce zpytovati zapověděné a *b*) zavrhuje vyjevené věci v evangelium, ježto ono jest *α*) spasitelné všechněm bez výminky, *β*) potřebné, *γ*) neukryté. *B*) Svévolná nepovědomost písem svatých příčinou jest pádu Židům; nebo písma svatá předpověděla (čemuž Židé věřiti nechtí) 1. pohanů povolání podlé hlasu Mojžíšova a Isaiášova, 2. Israele zavržení pro nevděčnost jeho vlastní.

Bratří, příchylnost zajisté se zvláštní
líbostí srdce mého jestiť k Israelovi, i mo-
dlitba za něj k Bohu, aby spasen byl.
2 * Neboť jim svědectví vydávám, žeť hor-
3 livost boži mají, ale ne podlé umění. * Ne-
bo neznajíce boží spravedlnosti a svou
vlastní spravedlnost usilujíce vystaviti, spra-
4 vedlnosti boží nebyli poddáni. * Konec
zajisté zákona jest Kristus k ospravedlně-
5 ní všelikému věřícímu. * Nebo Mojžíš píše
o spravedlnosti, kteráž jest ze zákona,
pravě: Kterýby koli člověk činil ty věci,
6 živ bude v nich. * Ta pak spravedlnost,
kteráž jest z víry, takto praví: Neříkej v
srdci svém: Kdo vstoupí na nebe? to jest
Krista s výsosti svésti: * aneb kdo sstoupí 7
do propasti? to jest Krista zmrtvých vzbu-
diti. * Ale co dí spravedlnost z víry: Blíz 8
ko tebe jestiť slovo v ústech tvých a v
srdci tvém. A toť jest slovo to víry, kte-
réž kážeme. * Totiž vyznáš-li ústy svými 9
Pána Ježíše a srdcem svým uvěříš-li, že
jej Bůh vzkřísil zmrtvých, spasen bu-
deš. * Srdcem se zajisté věří k spravedl- 10
nosti, ale ústy vyznání děje se k spasení.
* Nebo dí písmo: Všeliký, kdož věří v 11
něj, nebude zahanben. * Neníť zajisté roz- 12
dílu mezi Židem a Řekem; nebo tentýž

---

6. — *připravil*, t. je vyvoliv, stvořiv, ospravedlniv a sobě posvětiv.

25. *dí*, t. Bůh. — *nelid*: jenž nebyl lid můj.

27. *volá*, t. světle, srozumitelně, a věci jisté předkládá. — *nad* etc.: o Israelovi. — *spaseni*: zachováni.

28. *Nebo* etc. Ř. Nebo věc vykoná a odetne v spravedlnosti; věc zajisté odťatou učiní Pán na zemi.

29. *pověděl*, t. jakž výše v. 27. — *semene*: ostatků.

30. *díme*, t. zdali řekneme, že jest Bůh nespravedlivý (výš v. 14.) proto, že pohany na milost přijal. Nikoli tak neřekneme; ale toto díme, že pohané jsou věrou z milosti boží ospravedlněni; Židé pak pro svou nevěru zavrženi. — *nenásledovali*, t. zákona neplnili, ani na tu spravedlnost, s nížby před Bohem ostáti mohli, nikdy nepomyslili. — *z víry*, t. již ze zasloužení Kristova a věrou dochází.

31. *pak*: na odpor. — *spravedlnosti*, t. v zákoně přikázané. — *nepřišel*, t. proto, že jí věrou v Kristu nehledali, ale v svých zásluhách doufali.

32. *urážky*, t. na Kristu se zhoršili (I. Kor. 1, 23.), kterýž však tím vinen není, jako i tělesný kámen, když se o něj kdo zúmyslně urazí. Mat. 11, 6.

33. *kladu*: položím. — *každý*: všeliký věřící veň. — *zahanben*, t. nebude žmýlen v tom, což v Kristu složeného má; ale v něm nalezne ospravedlnění, posvěcení, dostiučinění i život věčný. I. Kor. 1, 30., viz výš 5, 5.

11. *v něj*, t. v Krista. — *zahanben*, t. v naději své zmýlen, ale života věčného dojde; viz Isai. 28, 16., výš 9, 33.

12. *rozdílu*, t. v tom, což se víry a spasení Židů neb pohanů dotýče; výš 2, 11. — *všech*, t. národů, tak dobře pohanů jako Židů; výš 3, 29. — *bohatý*, t. hojný v milosti a dařích svých. Efes. 5, 7. — *ke všem*, t. z jakéhožkoli jsou národu, stavu, řádu a povolání. I. Tim. 2, 4. — *vzývajícím*, t. z víry pravé.

Pán všech, bohatý jest ke všem vzývajícím
13 jej. * Každý zajisté, kdožkoli vzývalby
14 jmeno Páně, spasen bude. * Ale kterak
budou vzývati toho, v kteréhož neuvěřili?
A kterak uvěří tomu, o němž neslyšeli?
15 A kterak uslyší bez kazatele? * A kterak
kázati budou, jestliže nebudou posláni?
jakož psáno jest: Aj, jak krásné nohy zvě-
stujících pokoj, zvěstujících dobré věci.
16 Ale ne všickni uposlechli evangelia;
nebo Isaiáš praví: Pane, kdo uvěřil ká-
17 zaní našemu? * Tedy víra ze slyšení, sly-
18 šení pak skrze slovo boží. * Ale pravímť:
Zdaliž neslyšeli? Anobrž po vší zemi roz-
šel se zvuk jejich a do končin okršlku
země slova jejich. * Ale pravím: Zdaliž 19
nepoznal Israel toho? Ano první z nich
Mojžíš řekl: Já k závisti vás přivedu skrze
národ ten, kterýž není národ: skrze národ
nemoudrý k hněvu popudím vás. * A 20
Isaiáš směle dí: Nalezen jsem od těch,
kteříž mne nehledali; zjeven jsem těm,
kteříž se na mne neptali. * Ale proti Israe- 21
lovi dí: Přes celý den roztahoval jsem
ruce své k lidu nepovolanému a protivnému.

Hlava 11.

O zachování Israele. Tu svědčí apoštol, že israelští ostatkové 1. nejsou zavrženi, a klade toho *a*) příklad *α*) na sobě a *β*) na věřících, *b*) příčinu, totiž milost boží; 2. ne tak padli, aby zase z milosti boží povstati nemohli, a důvody klade *A*) ze strany lidí, a to 1. Židů, že jejich *a)* nevěra apoštoly mezi pohany vytiskla, *b*) předkové pro zámluvy boží svatí byli, podobně tedy i potomkové. 2. Pohanů vštípených v kořen svatých, že oni jsou přijati z milosti boží; *B*) ze strany pak Boha mluvě svědčí, že on chce i jim milost uděliti, abychom v jedno povoláni byli k očištění hříchů. Proč? Proto, že Bůh 1. neumí želeti darů svých zaslíbených, jakkoli jsme neposlušni; 2. podlé zákona proto všecky obviňuje, aby se podlé evangelia nade všemi smiloval.

Protož pravím: Zdaliž Bůh zavrhl lid
svůj? Nikoli! Nebo i já Israelský jsem,
ze semene Abrahamova, z pokolení Benja-
2 minova, * nezavrhlť Bůh lidu svého, kte-
rýž předzvěděl. Zdaliž nevíte, co písmo
praví o Eliášovi, kterak se modlí Bohu
3 proti lidu israelskému řka: * Pane, pro-
roky tvé zmordovali a oltáře tvé rozko-
pali; já pak zůstal jsem sám, a i méť du-
še hledají. * Ale co jemu dí odpověd boží? 4
Pozůstavil jsem sobě sedm tisíců mužů,
kteříž neskláněli kolen před Balem. * Takť 5
i nyní ostatkové podlé vyvolení jdoucího z
pouhé milosti boží zůstali. * A poněvadž 6
z milosti, tedy ne ze skutku, sic jinak mi-
lost již by nebyla milost; pakli ze skutků,

13. *Páně*, t. Krista; viz Skut. 2, 21.

14. *neuvěřili*, t. v němž naděje a doufání svého nesložili.

15. *posláni*, t. od Boha. — *nohy*, t. tak jest milý a vzácný apoštolů a jiných služebníků věrných příchod; viz Isai. 52, 7. — *pokoj*, t. v Kristu složený; výš 5. 1. — *věci*, t. noviny veselé skrze Krista přinešené.

16. *ne všickni*. Jakoby řekl apoštol: Ačkoli se všechněm spasení zvěstuje a káže, avšak ne všickni ho požívají, protože ne všickni evangelium věří. Protož i vy se jím daremně těšíte, kteříž ho sobě štědře bez víry ukrajujete. Jiní, jakoby tak řekli nepřátelé: Kterékoli Pán Bůh služebníky posýlá, těm také svým požehnáním přítomen bývá (Isai. 55, 10.); vy pak apoštolé svým kázaním málo komu prospíváte; a protož od Boha posláni nejste, a tak o zavržení Židů a povolání pohanů pravdy nemluvíte. — *kdo*: téměř žádný, Jan 12, 37. 38. Jakoby řekl: Nic řídkost věřících nemá žádného urážeti, ani našeho řádného povolání v pochybování uvozovati, anobrž ani nevěřící štědře milosti boží sobě nemají přivlastňovati. Nebo i proroku řádně povolanému málo jich uvěřilo, a samo slyšení božího slova bez víry žádnému nikdy spasení nedalo. — *kázaní*, Ř. slyšení; viz Isai. 53, 1.

17. *ze slyšení*, t. poněvadž pohanům dáno jest z milosti boží víry ze slyšení božího slova nabyti, tedyť i oni důvod svého vyvolení mohou míti. — *slovo*, t. kázaní čistého učení původ svůj má z rozkazu božího, kterýž služebníky své posýlá a dává.

19. *pravím*: přidám, ještě i to pravím. — *toho*, t. že pohané do církve přijíti a spaseni býti měli. — *první*: první svědectví to býti praví proto, že hned druhé přivozuje. — *národ*, Ř. nenárod, t. kterýž není lid můj zvláštní a kteréhož vy sobě, jakoby lidé nebyli, nic nevážíte. — *nemoudrý*: nerozumný, nevyučený, t. známosti boží prázdný. Nebo největší moudrost jest, Boha znáti a vůli jeho činiti. Deut. 4, 6. — *vás*, t. když je k své milosti povolám a za svůj lid na místo vaše přijmu.

21. *den*, t. ustavičně všech věků a časů.

1. *Protož*: Co tedy řku, zavrhl Bůh lid svůj. — *Israelský*, t. kdyby všecky zavrhl, tedyby i mne zavrci musil.

2. *předzvěděl*, t. před věky je miloval a za své vlastní měl. Viz výš 8, 29. — *modlí*, t. přimlouvá neb naříká na jejich Bohu se zpronevěření.

3. *hledají*, t. mého bezživotí. Podob. Mat. 2, 20.

4. *sedm* etc., t. mnoho tisíc. Nebo tak písma o velikém množství některé věci mluvíce kladou jistý počet za nejistý.

5. *zůstali*, t. některé nemnohé Bůh z milosti své vyvolil i zachoval.

6. *ze skutku*, t. ti ostatkové vyvoleni i povoláni jsou, tedy ne ze zásluhy lidské. — *nebyla milost*, t. jižby nemohla slouti milostí, ale mzdou z dluhu spravedlivého danou; výš 4, 4. — *milost*, t. jestliže ti Židé podlé své zásluhy jsou vyvoleni i povoláni, tedy jim

tedy již není milost; jinak skutek nebylby
7 skutek. * Což tedy díme? I to že čeho
hledá Israel, toho nedošel; ale vyvolení
8 došlo toho, jiní pak zatvrzeni jsou, * (ja-
kož psáno jest: Dal jim Bůh ducha zkor-
moucení; oči, aby neviděli, a uši, aby ne-
9 slyšeli) až do dnešního dne. * A David
dí: Budiž jim stůl jejich osidlem a pastmi
a pohoršením, i spravedlivým odplacením.
10 * Zatmětež se oči jejich, ať nevidí, a hřbet
11 jejich vždycky shýbej. * A z toho pravím:
Takliž pak Židé poklesli se, aby docela
padli? Nikoli! Ale jejich pádem spasení
přiblížilo se pohanům, aby je tak Bůh k
12 závidění přivedl. * A poněvadž pak jejich
pád jest bohatství světa, a zmenšení jejich
jest bohatství pohanů: čím více plnost
13 jich? * Vámť zajisté pravím pohanům: že,
jelikož jsem já apoštol pohanský, přislu-
14 hování své oslavuji: * zdabych jak k zá-
vidění vzbuditi mohl ty, jenž jsou tělo mé,
15 a k spasení přivésti některé z nich. * Ne-
bo když zavržení jich jest smíření světa,
co pak bude zase jich přijetí, než život z
16 mrtvých? * Poněvadž prvotiny svaté jsou,
takéť svaté jest i těsto; a jestliť kořen sva-
tý, tedy i ratolesti. * Žeť jsou pak některé 17
ratolesti vylomeny, a ty byv planou oli-
vou vštípen jsi místo nich, a učiněn jsi
účastník kořene i tučnosti olivy: * proto 18
ty se nechlub proti ratolestem; pakli se
chlubíš, věz že ne ty kořen neseš, ale ko-
řen tebe. * Pakli díš: Vylomeny jsou ra- 19
tolesti, abych já byl vštípen. * Dobře pra- 20
víš! pro nevěru vylomeny jsou; ale ty vě-
rou stojíš; nebudiž vysokomyslný, ale boj
se! * Nebo poněvadž Bůh ratolestem při- 21
rozeným neodpustil, věz, žeťby ani tobě
neodpustil. * A protož viz dobrotivost a 22
zuřivost boží: K těm zajisté, kteříž padli,
zuřivost, ale k tobě dobrotivost, ač budeš-
li trvati v dobrotě; sic jinak i ty vytat
budeš. * Ano i oni, jestliže nezůstanou v 23
nevěře, zase vštípeni budou; mocenť jest
zajisté Bůh zase vštípiti je. * Nebo poně- 24
vadž ty vytat jsi z přirozené plané olivy,
a proti přirození vštípen jsi v dobrou oli-
vu; čím více ti, kteříž podlé přirození jsou
z dobré olivy, vštípeni budou v svou vlastní
olivu. * Neboť nechci, bratří, abyste ne- 25
věděli tohoto tajemství (abyste nebyli sa-
mi u sebe moudří), že zatvrdilost tato s

---

to z milosti boží učiněno není. — *nebylby skutek*, t. neměľby té chvály, že něčeho na Bohu zasloužil.

7. *díme*: odpůrcům svým. — *čeho*, t. to díme, že Israel svými skutky spasení sobě nezasloužil. — *hledá*: hledal, t. života věčného svými skutky dojíti se snažoval. — *došlo*, t. kteříž byli vyvoleni, ti života věčného došli.

8. *oči*, t. rozum i mysl obutou, aby ničeho dobrého chápati nemohli. — *uši*, t. srdce čistému učení nepovolné. — *dne*, t. od času Isaiáše proroka, ano i prvé, až do času svatého Pavla vždycky ta tvrdočelnost při nich byla.

9. *Budiž*: Obratiž se. — *odplacením*, t. zákon, z něhož hledali ospravedlnění, nechť na ně uvede věčné zlořečenství a zatracení. Deut. 27, 26.

10. *oči*, výš v. 8. — *nevidí*, t. spasení a ničemu dobrému nerozumějí. — *shýbej*, t. všecku sílu a moc k činění dobrého od nich odejmi, anobrž v službu jiným je podmaň, a svědomí, kteréž nejvíce člověku hřbet drží, to jim zkormuť a tak je sehni.

11. *poklesli:* ustrčili se, zavadili. — *jejich*, t. větší částky lidu israelského. — *pohanům*, t. za příčinou jejich zpoury služba činěna jest k spasení pohanům. Skut. 13, 46. — *je*, t. Židy padlé. — *k závidění*: k roztoužení se vzbudil; viz Isai. 2, 2.

12. *světa*, t. štěstí veliké a nejlepší dobré pohanů. — *plnost*, t. veliké množství jich se ku Kristu obrácení. Tak níž v. 25.

13. *pohanům*, t. ku Kristu obráceným. — *pohanský*: pohanů. Skut. 9, 15., Gal. 2, 7. 8. – *přisluhování*: úřad svůj zvelebuji, t. věrným a opravdovým jeho konáním. I. Kor. 9, 20. Aj ozdoba a sláva věrných služebníků; viz Mat. 23, 11.

14. *tělo mé*, t. lid israelský z těch předků a otců jako i já pošlý. Pod. Gen. 29, 14. Isai. 58, 7.

15. *světa*, t. zavržení jich příčinu dalo k tomu, aby pohanům po světě rozsazeným kázáno bylo evangelium, kteréž k smíření Boha s lidmi slouží. II. Kor. 5, 18. 19. — *život* etc. t., jejich od Boha zase na milost přijetí bude prostředkem sloužícím pohanům k tomu, aby také i oni v Krista uvěřili a tak ze smrti věčné do věčného života se dostali.

16. *kořen*: kořenem, jako i jinde skálou (Isai. 51, 1.) míní Abrahama, z něhož Israelští jako ratolesti rozplozeni jsou.

17. *vylomeny*, t. Židé zavržení. — *ty*, t. kdožkoli jsi z pohanů pošlý. — *olivou*, t. všeho dobrého prázdný a bez Boha na světě. Efes. 2, 12. — *místo*: na místo jiných. Ř. v nich, t. na místo jejich do církve povolán a do toho kmenu, v němž oni prvé byli, vsazen. Mat. 8, 11. 12. — *tučnosti*, t. k Abrahamovi a slibům jemu učiněným jsi přiúčastněn.

18. *neseš*, t. toho dobrého, jímž se nadýmáš, nemáš sám ze sebe, ale z milosti boží.

19. *vštípen*: vsazen, t. zavrženi jsou Židé, abych já na milost byl přijat.

20. *boj se*, t. nízce o sobě smysl, Boha cti, a stojíš-li, viz aby nepadl (I. Kor. 10, 12.), a tak v bázni boží spasení konej. Filip. 2, 12.

21. *přirozeným*, t. Židům v církvi svaté zrozeným. Mat. 8, 11. 12. — *tobě*, t. z pohanů pošlému a společnosti lidu božího někdy zbavenému.

22. *viz*, t. považ toho obého. — *zuřivost* b., t. prokázanou v povolání pohanů a zavržení Židů. — *v dobrotě*, t. v tom dobrém, k němuž tě Bůh z milosti přivesti ráčil. Pod. Mat. 24, 13. — *vytat*, t. z církve vyloučen a milosti boží zbaven.

24. *vytat*, t. z pohanů jsi pošel a z nich jsi vzat. — *olivu*, t. v Krista a v církev svatou, a tak k Abrahamovi a svému vlastnímu lidu budou připojeni.

25. *moudří*: opatrní, vysokomyslní, nadutí. — *s částky*, t. ne všechněm, ale některým. — *nevešla*, t. do církve. — *plnost*, t. veliké množství, tak aby žádného národu nebylo, jehož by kázaní evangelia nedošlo; výš 10, 18.

částky přihodila se Israelovi, dokudžby
26 nevešla plnost pohanů. * A tak všecken
Israel spasen bude, jakož psáno jest:
Přijde ze Siona vysvoboditel a odvrátíť
27 bezbožnosti od Jakoba. * A tatoť bude
smlouva má s nimi, když shladím hříchy
28 jejich. * A tak se strany evangelia jsouť
nepřátelé pro vás: ale podlé vyvolení
29 jsou milí pro otce. * Darů zajisté svých
30 a povolání Bůh nelituje. * Nebo jakož i
vy někdy jste nebyli poslušni Boha: ale
nyní milosrdenství jste došli pro jejich ne-
věru: * tak i oni nyní neuposlechli, aby 31
pro učiněné vám milosrdenství i oni milo-
srdenství dosáhli. * Zavřel zajisté Bůh vše- 32
cky v nevěře, aby se nade všemi smiloval.
* O hlubokosti bohatství i moudrosti i 33
umění božího! Jak jsou nezpytatelní soudo-
vé jeho a nevystižitelné cesty jeho! * Nebo 34
kdo poznal mysl Páně? aneb kdo jemu
radil? * Nebo kdo prvé dal jemu, a bu- 35
deť mu odplaceno? * Nebo z něho a skr- 36
ze něho a v něm jsou všecky věci. Jemuž
sláva na věky. Amen!

Poznamenání. Potud pracoval apoštol o původu a dědicích spasení věčného. Již napomíná k životu šlechetnému.

Hlava 12.

Života šlechetnost záleží na I. živém v pobožnosti Bohu sloužení, osvědčeném *a*) odstoupením od povah světa, *b*) obnovením mysli své k Bohu; II. uctivém před lidmi obcování. Toto obcování při lidech šetří řádu a nedostatku. Řád jest dvojí, církevní a světský. Církevního řádu lidé jsou aneb milovníci aneb potupníci. Onino slovou svatí, tito pak nepřátelé. — *A*) Se svatými máme v jednomyslnosti a lásce býti. 1. Jednomyslnost *a*) na pravidle víry přestává, *b*) k vzdělání slouží. 2. Láska také *a*) ošemetnost vypovídá, *b*) službu boží rozněcuje, *c*) potřebujícím napomáhá. *B*) Nepřátelé dvojí povahu mají: utrhují a tyranstvím obtěžují. 1. Utrhajícím my *a*) dobrořečme, *b*) dobromyslnosti dokazujme. 2. Tyranům *a*) pomsty sami nečiňme, *b*) ale dobročinností v potřebě jejich jim se propůjčme.

Protož prosím vás, bratří, skrze milosrdenství boží, abyste vydávali těla svá v obět živou, svatou, Bohu libou, rozumnou službu svou. * A nepřipodobňujte se světu tomuto, ale proměňtež se obnovením mysli své, tak abyste zkusili, jakáby byla

26. *všecken Isr.*: t. jakož veliké množství tělesných Israelitů ku Kristu se obrátí; tak ovšem duchovní všecken Israel (Gal. 6, 16.), to jest sbor vyvolených božích z obojího národu pošlých spasen bude. — *ze Siona* t. z rodu Judova a Davidova, a tak z lidu toho, kterýž se někdy na Sion ku poctám božím shromažďoval; pročež i Pán svědčí, že spasení jest z Židů. Jan 4, 22. — *vysvoboditel*, t. Kristus, jenž vysvobodil lid svůj od hříchů. Mat. 1, 21. — *bezbožnosti*, t. je opustě věrou ospravedlňuje a moci udíleje, aby se vyvolení jeho jim opanovati nedali, ale je v sobě mrtvili a zniku jim nedávali. Jer. 50, 20. Mich. 7, 19. — *Jakoba*, t. potomků Jakobových.

27. *tatoť* etc.: a takovouť budou míti smlouvu se mnou.

28. *evangelia*, t. pro nepřijetí evangelia, a jemu se protivení. — *pro vás*, t. buď proto v nemilost Bohu upadli, aby za příčinou jejich nevěry vám pohanům milost boží se stala (Skut. 13, 47.); buď proto jsou u Boha v ošklivosti, že vám evangelium slýchati a v něm poskytnutého spasení požívati nedopouštějí. — *vyvolení*, t. protože mnoho z nich a mezi nimi jest vyvolených božích. — *milí*, t. Bohu. — *pro otce*, t. pro ty sliby Abrahamovi a potomkům jeho učiněné (Gen. 17, 7.), ještě od nich milost boží dokonce odjata není.

29. *povolání*, t. lidí do církve. — *nelituje*: nepyká, t. což Bůh dá, nelituje, Ř. bez želení (jsou) darové a povolání boží.

30. *vy*, t. z pohanů povolaní. — *někdy*, t. před příchodem Kristovým a vás dary Ducha svatého navštívením. — *došli*, t. z milosrdenství božího jste povoláni a věrou obdařeni i ospravedlněni. — *nevěru*: nepovolnost, t. za příčinou tou, že Židé evangelium věřiti nechtěli a jemu se zlostně protivili. Skut 13, 46.

31. *milosrdenství*, t. z milosti boží věrou vás obdaření a z ní ospravedlnění.

33. *moudrosti*, t. hojná, nepřevážená i nestižitelná moudrost boží. — *umění*: vědění, znání, t. jímž on všecky věci dokonale zná a moudře spravuje. — *cesty*, t. jeho předsevzetí a předivní úsudkové i s příčinami svými.

34. *Páně*, t. úmysl a mínění jeho, co, jak a proč činiti ráčí. — *radil*, t. jak má co, z čeho a k jakému cíli stvořiti, koho vyvoliti a koho zavrci?

35. *odplaceno*: nahraženo, navráceno.

36. *z něho*, t. od něho všecky věci jsou stvořeny i darové všelijací pocházejí. Jak. 1, 5. 17. — *skrze něho*, t. řízeny a zachovány bývají. Skut. 17, 28. — *v něm*: v něj, t. k němu jako k pravému cíli sláva všech věcí má se sbíhati a k rozšíření jeho cti všecko směřovati. Přísl. 16, 4.

1. *prosím*: napomínám. — *milosrdenství*: milostivost, t. jakž vám to jest milé, že vás Bůh z milosrdenství svého vyvolil, skrze Syna svého vykoupil a do církve povolal i ospravedlnil; tak také šlechetným obcováním vděčnosti k němu dokazujte. — *v obět*: aby byla živou obětí, t. ne nějakou zabitou, jako oněch hovádek, ale Duchem svatým obživenou. — *libou*: příjemnou, t. k tomu cíli, aby vzácná a příjemná byla Bohu. — *rozumnou*, t. tu vaši obět, ne v zbití nerozumných hovádek, ale rozumné stvoření, t. sami sebe v službu Bohu obětujte. Jan 4, 23., I. Kor. 6, 20.

2. *tomuto*, t. lidem v starém rodu zůstávajícím a ve zlém jako v ohni hořícím (I. Jan 5, 19.), s nimiž kdož se přízní, v nemilost Bohu upadá. Jak. 4, 4. — *proměňtež*: proměňujte, t. Boha žádejte,

3 vůle boží dobrá, libá a dokonalá. * Neboť
pravím (skrze milost, kteráž dána jest mi)
každému, kdož jest mezi vámi, aby ne-
smyslil více, než sluší smysliti; ale aby
smyslil v střídmosti, tak jakž komu Bůh
4 udělil míru víry. * Nebo jakož v jednom
těle mnohé údy máme, ale nemají všickni
5 údové jednostejného díla; * tak mnozí
jedno tělo jsme v Kristu, a obzvláštně
6 jedni druhých údové. * Ale majíce obda-
rování rozdílná podlé milosti, kteráž dána
jest nám: buďto proroctví, kteréž jest po-
7 dlé pravidla víry; * buďto úřad v bedli-
vém přisluhování; buďto ten, jenž učí, ve
8 vyučování; * též kdo napomíná, v napo-
mínání; ten, jenž rozdává, dávej v upřím-
nosti; kdož jiným předložen jest, konej
úřad svůj s pilností; kdo milosrdenství
9 činí, s ochotností. * Milování buď bez po-
krytství. V ošklivosti mějte zlé připojeni
10 jsouce k dobrému. * Láskou bratrskou
jedni k druhým nakloněni jsouce pocti-
11 vostí se vespolek předcházejte. * V pra-
cech neleniví, duchem vroucí, Pánu slou-
žíce. * Nadějí se radujíce, v soužení trpě- 12
liví, na modlitbě ustaviční, * v potřebách 13
se svatými se sdělujíce, přívětivosti k ho-
stem následujíce; * dobrořečte protivní- 14
kům svým; dobrořečte, pravím, a nezlo-
řečte. * Radujte se s radujícími se a plačte 15
s plačícími. * Buďte vespolek jednomyslní; 16
nevysoce o sobě smýšlejíce, ale k nízkým
se nakloňujíce. Nebuďte opatrní sami u
sebe. * Žádnému zlého za zlé neodplacuj- 17
te; opatrujíce dobré netoliko před Bohem
ale i také přede všemi lidmi. * Jestliže 18
jest možné, pokudž na vás jest, se všemi
lidmi pokoj majíce. * Ne sami sebe mstíce 19
nejmilejší, ale dejte místo hněvu: nebo
psáno jest: Mně pomsta; já odplatím, pra-
ví Pán. * A protož lační-li nepřítel tvůj, 20
nakrm jej; a žízní-li, dej mu píti: nebo
to učině, uhlí řeřavé shrneš na hlavu jeho.
* Nedej se přemoci zlému, ale přemáhej 21
v dobrém zlé.

---

ať on ducha a mysl vaši Duchem svým obnoviti ráčí. — *zkusili*: zkušením toho dosáhli, libovati sobě mohli, t. abyste konajíce vůli boží jeho milosti božské se zachovati mohli. — *dobrá*, t. kteráž netoliko to, co chce činěno míti, přikazuje, ale také vaše věčné dobré obmýšlí. — *dokonalá*, t. kteráž dokonalosti ty přivesti může, kdož se jí spravují. II. Tim. 3, 17.

3. *milost*, t. tuto výpověd čině ne sám od sebe, ale z úřadu svého apoštolského sobě z milosti boží svěřeného (I. Kor. 15, 10.) vás k dobrému napomínám. — *každému*, t. i tomu, kterémuž se zdá, že mimo jiné větší dary sobě od Boha dané má. — *vámi*, t. kdož k vašemu náboženství přistoupili a bratřími slovou. — *více*, t. aby se větší sobě nezdál býti nežli zrostl, ani ve větší věci, nežli s ně může býti, se nedával. — *smyslil*, t. o sobě a svých dařích. — *v střídmosti*: střídmě. — *udělil*: odměřil. — *víry*, t. darů Ducha svatého a světla jeho (I. Kor. 12, 7.), kterýchž Bůh jako na jistou míru, jakž mu se líbí, svým věrným odměřuje (Jan 3, 34.), a oni je věrou přijímají. Podob. Efes. 4, 7.

4. *díla*: práce.

5. *v Kristu*, t. ke Kristu a pod jeho řád jako údové k hlavě příslušíme; Efes. 5, 23. — *údové*, t. svazkem Ducha svatého v jedno jsme spojeni; Efes. 4, 3.

6. *podlé milosti*, t. podlé místa a úřadu svého nám z milosti boží svěřeného. — *proroctví*, t. ten dar, aby mohl kázati a písma svatá vlastně vysvětlovati. (I. Kor. 12, 30., též 14, 3. 5.) — *víry*, t. ať tvé mluvení není ven z mezí božích, ale ať se s články víry obecné křesťanské srovnává. Aneb, tak podlé toho upřímě kaž, jakž jsi Boha z písem svatých poznal a smyslu pravého z nich nabyl.

7. *přisluhování*, t. ve vezdejších věcech, jakýž byl oněch Skut. 6, 3. 4. — *učí*, t. samo vlastní mínění a smysl písma svatého sprostně toliko vykládá, přítomným pak posluchačům na svědomí jejich nesahá, jacíž i v prvotní církvi apoštolské učitelé bývali. Skut. 13, 1. I. Kor. 12, 28. Efes. 4, 11.

8. *napomíná*, t. netoliko smysl písem vykládá, ale knězem a pastýřem lidu jsa podlé vlastní potřeby posluchačů předkládá, neumělé učí, nedbalé probuzuje, hřešící tresce, nenapravitelné vylučuje. — *v upřímnosti*, t. při rozdělování almužen nic po osobách nedělej, a chvály své v rozdávání almužen nehledej, a ovšem jako zlé paměti Jidáš sobě nic nepřikrádej. Jan. 12, 6. — *předložen*: představen. — *činí*, t. komuž jest to poručeno, aby chudým, nemocným buď v hostinci neb jinde sloužil, ten ať svou neochotností a nespůsobností bídným více trápení nepřidává; ale raději přívětivostí a ochotným sloužením ho ujímá. Viz příklad toho, že za apoštolů některým a zvláště vdovám, aby nemocným přisluhovaly, to poroučíno bylo. I. Tim. 5, 9.

9. *pokrytství*: neošemetné, ne nějaké neupřímné, nelstivé. — *zlé*. Podobně I. Kor. 13, 5.

10. *předcházejte*, t. jedni druhých i darů božích v nich draze sobě važte a v službách i nejnižších jim se propůjčujte (Jan 13, 14.), anobrž je za důstojnější nežli sami sebe mějte (Filip. 2, 3.) a prvé jim nežli oni vám poctivost učiňte.

11. *V pracech*: hotovostí ku práci. — *duchem* etc.: v duchu horliví, t. v rozněcování se v pobožnosti. — *sloužíce*, t. činíce dobré skutky, v tom ne své chvály ale boží hledejte. Aneb jakž také některá vydání řecká mají: Příhodnosti času šetřící, času sloužící.

13. *potřebách*: chudobě. — *k hostem*: ku pocestným.

17. *dobré*: poctivé.

18. *pokudž* etc., t. pokudžby nebylo s ujmou cti a slávy boží a spasení našeho. Nebo kdyžby proti tomu dvému co čelilo, tu se více sluší na Boha ohlédati nežli na lidi. Mat. 10, 33. Skut. 4, 19.

19. *hněvu*, t. soudu a trestání božímu spravedlivému svou křivdu poručte; hněv pak svůj, jímž byste nic dobrého nespůsobili (Jak. 1, 20.), v uzdu pojímejte.

20. *píti*, t. všelijaké pohodlí a dobrodiní svému nepříteli a jeho čeládce i jeho dobytku, můžeš-li jen s tu věc býti, rád učiň. Exod. 23, 4. — *na*

Hlava 13.

V řádu světském jest 1. představená vrchnost 2. a lid pod správu příslušející slove obec. Vrchnosti poddáni býti a poddanosti skutkem dokazovati máme. Poddaností povinni jsme *A)* pro Boha, nebo *a)* vrchnosti od něho jsou, *b)* a kdo se jim protiví, Bohu se protiví; *B)* představené; nebo moci své *a)* neužívají na škodu dobře činících, *b)* neobleví proti zle činícím; *C)* sebe samy; nebo *a)* svědomí hájiti a *b)* dobrodincům vděčně se odpláceti sluší. Důvod poddanosti jest daň, clo, bázeň, čest. V obci panovati má 1. láska, zajisté *a)* vypovídá zle činiti a *b)* jest naplnění zákona; 2. poctivost, ta pak *a)* tím pilněji hájena býti má, čímž jsme blíž světla; *b)* svou povahu má, *α)* nečistého života se varovati a *β)* v Kristu oblečenu býti, aby tělo nepanovalo.

Každá duše vrchnostem poddána buď:
neboť není vrchnosti jediné od Boha, a
kteréž vrchnosti jsou, od Boha zřízené
2 jsou. * A protož, kdož se vrchnosti pro-
tiví, božímu zřízení se protiví: kteříž se
3 pak protiví, odsouzení sobě dobudou. * Ne-
bo vrchnosti nejsou k strachu dobře činí-
cím, ale zle činícím. Chceš-li se pak ne-
báti vrchnosti, čiň dobře, a budeš míti
4 chválu od ní: * boží zajisté služebník
jest tobě k dobrému. Pakliby zle činil,
boj se; neboť ne nadarmo nese meč; boží
zajisté služebník jest, mstitel zuřivý nad
5 tím, kdož zle činí. * A protož musejíť
vrchnostem všickni poddáni býti, netoliko
6 pro hněv, ale i pro svědomí. * Nebo proto
i daň dáváte: poněvadž služebníci boží
jsou, pilnou práci o to sami vedouce.
7 * Každému tedy, což jste povinni, dávejte:
komu daň, tomu daň, komu clo, tomu clo,
komu bázeň, tomu bázeň, komu čest, tomu
čest. * Žádnému nebývejte nic dlužni, než 8
to, abyste se vespolek milovali; nebo kdož
miluje bližního, zákon naplnil. * Poněvadž 9
to přikázaní: Nesesmilníš, nezabiješ, neu-
kradneš, nepromluvíš křivého svědectví,
nepožádáš, a jestli které jiné přikázaní v
tomto slově se zavírá: milovati budeš bliž-
ního svého jako sebe samého. * Láska 10
bližnímu zle neučiní: a protož plnost zá-
kona jestiť láska. * A zvláště pak vidouce 11
takovou příhodnost, žeť jest se nám již
čas ze sna probuditi: nyníť zajisté blíže
nás jest spasení, nežli když jsme uvěřili.
* Noc pominula: ale den se přiblížil. Od- 12
vrzmež tedy skutky temnosti a oblecme
se v odění světla. * Jakožto ve dne po- 13
ctivě choďme: ne v hodování a opilství,
ne v smilstvích a v chlipnostech, ne ve
sváru a v závisti: * ale oblecte se v Pána 14
Jesukrista, a nepečujte o tělo k vyplňo-
vání jeho žádostí.

---

hlavu, t. jej obměkčíš a oblomíš, aby sám k sobě přijda svou nepravost poznal a jí litoval, i tebe zamiloval (I. Král. 24, 18., též 26, 21. etc., IV. Král. 6, 22. 23.); a pakliť toho neučiní, větší metly a pomsty boží sobě zaslouží.

21. *Nedej*: Nebudiž přemáhán od zlého, t. nedej se zlostí nepřítele k hněvu podpalovati, tak aby se jemu rovným za rovné měl odplacovati (Přísl. 20, 22.), ale raději jej svou dobrotou k sobě nakloň. — *v dobrém*: dobrým, dobrotou, snášelivostí.

1. *vrchnostem*: mocem neb moci vyšší, t. moc nad poddanými majícím. Že pak jako o mnohých mocech vyšších mluví, tím ukazuje, že všelijakým vrchnostem poddánu býti náleží. Podobně I. Petr 2, 3. — *jediné*: nežli.

2. *protiví*, t. v tom což ony proti božímu přikázaní činiti nepřikazují. Nebo jakož Kristus rozkázal dávati, což jest císařovo císaři, tak také poručil navracovati což jest božího Bohu. Mat. 22, 21. — *dobudou*: spůsobí.

3. *vrchnosti*: knížata. — *k strachu*: k bázni. — *dobře*: pro dobré skutky, Ř. dobrým skutkům, t. těm, kteříž šlechetně živi jsou. Pod. I. Pet. 4, 14. — *zle*, Ř. zlým, t. skutkům, t. lidem zlé skutky páščícím. — *dobře*, t. chovej se dobře, jakž na tebe náleží. — *chválu*, t. ochranu, a nebudeť se potřebí báti trestání, o němž hned dále se pokládá.

4. *k dobrému*, t. aby tebe ochraňoval. — *boj se*, t. trestání. — *meč*: meče. — *zuřivý*, Ř. k hněvu, t. skrze něhož Bůh hněv svůj v trestání pronášeti ráčí.

5. *hněv*, t. pro bázeň pomsty. — *svědomí*, t. aby Boha neurazili a dobré svědomí zachovali.

6. *práci*, t. aby dobré ochraňovali a nad zlými mstili.

8. *Žádnému*, t. netoliko z vrchností, ale také i z lidí obecných. — *bližního*, Ř. druhého, druha. — *naplnil*, t. druhou desku zákona božího.

11. *A zvláště*: A ovšem. — *příhodnost*, t. tím ochotněji to, k čemu vás napomínám, čiňte, čím více vidíte, že světlo evangelia svatého vám svítí. — *již*, t. když jest nám zjevena v evangeliu vůle boží. — *probuditi*: procítiti, t. z tělesné lhostejnosti a hříšného se v tělesných věcech ubezpečení. Efes. 5, 12. 14. I. Tes. 5, 6. 7. — *nyníť*, t. když jsme k té známosti boží, na níž život věčný záleží (Jan. 17, 3), skrze kázaní evangelia přišli. — *nás*: naše. — *uvěřili*, t. nežli jsme k víře a k náboženství křesťanskému po nejprvé přistoupili.

12. *pominula*: přešla, t. čas slepoty a neznámosti boží. Skut. 14, 16. — *den*, t. čas známostí a milosti, v němž jsme Kristovým učením osvíceni a z temnosti bludů vyvedeni (Isai. 49, 6.), avšak tak, abychom v této smrtelnosti jen jako v zrcadle Boha spatřovali (I. Kor. 13, 12.) a za tím v nebi dokonalejšího světla očekávali. — *světla*, t. v nový život a obcování šlechetné, kteréž světlem se nazývá.

13. *poctivě*: spůsobně, slušně. — *v hodování*: pojídání. — *v chlipnostech*: prostopášnostech. — *v závisti*: nenávisti.

14. *Jesukrista*, t. v život Kristův.

Hlava 14.

O mdlobách věřících vypravuje, že nemá jim kladeno býti pohoršení ve věcech případných, alebrž mají od nás snášíni býti. Pohoršení ve věcech takových dvojím spůsobem pochází. *Nejprv* potupováním toho, co mdlý dobromyslně činí. Ten obyčej užívajícímu *A)* není na škodu, protože 1. Bůh s tím ctitelem svým dobře spokojen jest; 2. pobožný v té mdlobě Pánu Bohu děkuje; *B)* ale potupování užívání takového, nebo potupuje toho, 1. nad kterýmž žádného práva nemá, 2. za kteréhož Kristus Pán umřel, 3. s kterýmž musí se před stolici Kristovu postaviti. *Druhé* nutkáním bližního ku podobnému věcí případných užívání, což jest 1. na škodu *a)* věcí k užívání poddaných, *b)* lásky svaté; 2. proti povahám *a)* království božího a *b)* téhož dědicům.

Mdlého pak u víře přijímejte ne k
2 hádkám o nevzdělávatelných otázkách. * Nebo
někdo věří, že může jísti všecko; jiný
3 pak u víře mdlý jsa jí zelí. * Ten kdož
jí, nepokládej sobě za nic toho, kdož nejí:
a kdo nejí, toho nepotupuj, kdož jí; nebo
4 Bůh přijal jej. * Ty kdo jsi, aby tupil cizího
služebníka? Však Pánu svému stojí
aneb padá: budeť pak ustaven; mocen
5 jest zajisté Bůh utvrditi jej. * Nebo někdo
rozsuzuje mezi dnem a dnem: a někdo
soudí každý den jednostejný býti. Jeden
každý v svém smyslu ujištěn buď.
6 * Kdož dnu šetří, Pánu šetří; a kdo nešetří,
Pánu nešetří; a kdo jí, Pánu jí;
nebo děkuje Bohu: a kdož nejí, Pánu nejí,
7 a děkuje Bohu. * Žádný zajisté z nás
není sám sobě živ a žádný sobě sám ne
8 umírá: * nebo buďto že jsme živi, Pánu
živi jsme: buďto že mřeme, Pánu mřeme:
a tak buď že jsme živi, buď že umíráme,
Páně jsme. * Na toť zajisté Kristus i umřel 9
i zmrtvých vstal i ožil, aby nad živými
i nad mrtvými panoval. * Ty pak proč 10
potupuješ bratra svého? Aneb také ty
proč za nic pokládáš bratra svého? Však
všickni staneme před stolicí Kristovou.
* Psáno jest zajisté: Živť jsem já, praví 11
Pán, žeť přede mnou bude klekati každé
koleno, a každý jazyk vyznávati bude
Boha. * A takť jedenkaždý z nás sám za 12
sebe počet vydávati bude Bohu. * Nesuďmež 13
tedy více jedni druhých; ale toto raději
rozsuzujte, jakbyste nekladli úrazu
neb pohoršení bratru. * Vímť a ujištěn 14
jsem v Pánu Ježíši, žeť nic nečistého není
samo ze sebe; než tomu, kdož tak soudí,
žeby nečisté bylo, jemuť nečisté jest. * Ale 15

---

1. *u víře*, t. v učení křesťanském, z něhož víra pochází, a v smyslu pravém o případných věcech. — *přijímejte*, t. dobrotivě snášejte a k svému rozmlouvání o náboženství jej berte. — *k hádkám*: než ne k rozhodnutí hádek, t. nezaměstknávejte ho těmi hádkami a sváry nesnadnými a nevzdělávatelnými o věcech případných a na svobodě zůstávajících.

2. *někdo*, t. jsa osvícenější a božím slovem v tom spraven, jaká jest svoboda křesťanská. Mat. 15, 11. Skut. 10, 15. — *zelí*, t. kdož jest osvícený, jí všelijaké pokrmy buď zákonně zapověděné aneb nezapověděné; ale jiný ještě neosvícený raději jakéžkoli vaření jí nežli maso starým zákonem zamezené.

3. *přijal jej*, t. v slávu svou, (níž 15, 7.) a do církve jako mezi čeládku svou, ježto prvé byv pohanem nebyl z lidu jeho (výš 9, 25.), nýbrž byl na světě bez Boha. (Efes. 2, 12.)

4. *budeť* etc.: budeť pak utvrzen.

5. *někdo*, t. neosvícený, svému skrze Krista osvobození nerozumějící. — *a dnem*, t. rozdíl činí mezi dny obecnými a zvláštními v zákoně přikázanými a službám oddanými. — *a někdo* t. ten, kterýž rozumí, že obřadům zákonním skrze Krista konec jest učiněn. — *každý den* etc., t. k vykonávání poct božích. — *v svém* etc.: v své mysli, v svém svědomí. — *ujištěn*: utvrzen a upevněn bez pochybování a vrtkání se. — *buď*, t. v tom že se s pravidlem božího slova nechybuješ.

6. *šetří*, t. rozdíl činí mezi dny podlé vyměření božího zákona. — *jí*, t. všelijaký pokrm, nic se neváže rozdílem mezi pokrmy v zákoně učiněným. — *Bohu*, t. za přijatý pokrm a tu svobodu, kterouž mu k užívání jeho dáti ráčil. — *nejí*, t. všelijakého pokrmu, než toliko ten, kterýž zákon jísti dopouští. — *Bohu*, t. za ten z štědrosti jeho božské sobě daný pokrm.

7. *z nás*, t. vyvolených a v Krista věřících. — *živ*, t. svých věcí nehledá, ale svůj život k vůli Bohu obětuje. — *neumírá*, t. poněvadž pobožný člověk povinen jest života a hrdla pro Krista vynasaditi, ovšemť má k vůli jeho od pokrmu některého se zdržeti.

8. *živi jsme*, t. k vůli jeho. — *Páně*, t. netoliko nás s ním smrt nerozlučuje, ale bránu nám k němu otvírá. Jan 5, 24.

10. *Ty pak*, t. kterýž zachováváš rozdíl mezi dny a pokrmy. — *svého*, t. toho, kterýž v pokrmích a dnech rozdílu nečiní žádného. — *také ty*, t. kterýž se při užívání všelijakých pokrmů svědomím nevážeš. — *bratra*, t. pokrmů všelijakých neužívajícího.

11. *já*, t. jak jest to jisté, že jsem já živ, tak jest to jisté a pravé, což vám pravím. Takť Bůh nemaje nad sebe žádného většího, skrze sebe samého přísahati ráčí. Žid. 6, 13. — *přede mnou*, t. mně ku poctivosti. — *koleno*, t. všecken rozumný tvor mne za Pána svého bude míti i také ctíti.

13. *Nesuďmež*: nepotupujmež. — *nekladli*, t. toho nečinili, na čemžby kdo z mdlých spravedlivě se urážeti mohl.

14. *ze sebe*, t. ze svého přirození a z božího nařízení. — *nečisté*, t. jísti nenáležité. — *jemuť* etc., t. nemělby toho jísti. Níž v. 20, 23.

15. *rmoucen*, t. mysle, že ty ctitelem božím býti chtěje zákona jeho sobě nevážíš, když pokrmy tam od něho zapověděné jíš. — *lásky*, t. mdlého u víře nesnášeje a svým osvícením při pokrmích a nápojích se nadýmaje, pro i lásce, jenž všecko

bývá-liť rmoucen bratr tvůj pro pokrm, jižž
nechodíš podlé lásky. Nepřivozujž k zahy-
nutí pokrmem svým toho, za kteréhož
16 Kristus umřel. * Nebudiž tedy v porou-
17 hání dáno dobré vaše. * Království zaji-
sté boží není pokrm a nápoj; ale sprave-
dlnost a pokoj a radost v Duchu svatém.
18 * Nebo kdož v tom slouží Kristu, milý
19 jest Bohu a lidem příjemný. * Protož ná-
sledujme toho, cožby sloužilo ku pokoji a
20 k vzdělání vespolek. * Nekaziž pro pokrm
díla božího. Všecko zajisté čisté jest; ale
zlé jest člověku, kterýž jí s pohoršením.
* Dobré jest nejísti masa a nepíti vína, 21
ani čeho koli toho, na čemž se uráží bratr
tvůj, neb horší aneb zemdlívá. * Ty víru 22
máš? Mějž ji sám u sebe před Bohem.
Blahoslavený, kdož nesoudí sebe samého
v tom, což oblibuje: * ale kdož pak roz- 23
pakuje se, kdyby jedl, potupen jest, nebo
ne z víry jí; a cožkoli není z víry, hřích
jest.

Hlava 15.

Snášíni tedy býti mají mdlí od silných pro vzdělání jich; nebo 1. tak učí *a*) Kristus Pán ponížeností svou, *b*) písmo jeho svaté; 2. k tomu apoštol žádostí svou nás nabízí, 3. i dílo boží v Kristu k témuž přidržuje. Již závěrek listu následuje, v němž jednaje apoštol o sebe a o bližní, díky Bohu činí. V jednání o sebe žádá Římanů, aby příjemné sobě učinili ohlášení jeho a modlili se zaň Bohu. Ono učiniti mají pro dary boží při nich se nacházející a pro jeho povinnost; nebo 1. psal jako apoštol, 2. učil to samé co Kristus, 3. u pohanů nebyla práce jeho neplatná, podlé čehož i k nim také přijíti v naději dobré chce. To pak učiniti mají 1. pro zahanbení násilníků pravdy, 2. vzdělání církve, 3. jeho k odměně hotovou upřímost.

Povinniť jsme pak my silní mdloby
nemocných snášeti, a ne sami sobě se lí-
2 biti. * A protož jeden každý z nás bliž-
nímu se lib k dobrému pro vzdělání.
3 * Nebo i Kristus ne sám se sobě líbil; ale
potkalo jej to, jakož psáno jest: Hanění ha-
4 nějících tebe připadla na mne. * Nebo kte-
réžkoli věci napsány jsou, k našemu na-
učení napsány jsou; abychom skrze snáše-
livost a potěšení písem naději měli. * Bůh 5
pak dárce snášelivosti a potěšení, dejž vám
býti jednomyslnými vespolek podlé Jesu-
krista; * abyste jednomyslně jedněmi ústy 6
oslavovali Boha a Otce Pána našeho Jesu-

---

snáší, velice čelíš. I. Kor. 13, 7. — *pokrmem*, t. kdyžby se příčinou tvého všelijakých pokrmů užívání zhoršil a od čistého náboženství odstoupil, a tak bez víry zatracen byl.

16. *dobré*, t. svoboda křesťanská, jakož v jiných přednějších věcech, tak i v užívání všelijakých pokrmů skrze Krista spůsobená, nechť k tomu příčinou není, aby o vás zle mluvili.

17. *a nápoj*, t. na jídle a pití nezáleží. — *spravedlnost*, t. skrze Krista připravená (Isai. 53, 11.), jíž kdož došel, spravedlnost povinnou k Bohu i bližnímu konati má. — *pokoj*, t. smíření a spokojení se s Bohem; výš 5, 1. — *radost*, t. kteráž z obdarování Ducha svatého (Jan. 14, 16.) v svědomí dávána bývá, jejíž příklad viz při Simeonovi a Zacheovi; Luk. 2, 29., též 19, 6.

18. *slouží*, t. když spravedlnosti z Krista dochází, a jí k Bohu i bližním s ustupováním svého práva a jich zvláště mdlých šetřením koná, zevnitřními pak samými věcmi Boha neodbývá; Kristu ten slouží a Bohu jest milý. — *příjemný*: vzácný.

20. *díla b.*, t. víry, kterouž Bůh v srdce dává. Mat. 16, 17. Jan 6, 29. — *čisté*, t. svobodnému a volnému užívání propůjčené. — *zlé*: hříšné, t. jísti pokrmy všelijaké. — *s pohoršením*, t. s úrazem mdlého bratra.

22. *Bohem*, t. jsi-li v tom božím slovem osvícen a ujištěn, že není hřích jakýžkoli pokrm jísti (výš v. 14.), tím se k urážce bližních nevynášej, ale na tom, že tě Bůh osvítil, z toho jha vyprostil, přestávej a jeho milosti za to ustavičně čest a chválu vzdávej. — *Blahoslavený*, t. že toho osvícení od Boha došel, aby užívaje všelijakých pokrmů jist tím byl, že Boha tím neuráží a svědomí svého neposkvrňuje. — *nesoudí*, t. kohož nehryze svědomí pro užívání náležité pokrmů. — *oblibuje*: za dobré má.

23. *rozpakuje se*: pochybuje, rozsuzuje. — *hřích jest*, t. cožby koli člověk i při užívání pokrmů proti svému svědomí činil a v tom z božího slova, že to není hříchem, ujištěn nebyl.

1. *silní*: mocní, t. při věcech případných osvícenější. — *mdloby*, t. neumění a hloupost při věcech případných, avšak základu spasení nevyvracujících. — *snášeti*, t. jako nějaké břemeno. Gal. 6, 2. — *líbiti*, t. hojnějším osvícením se nadýmati, a podlé toho s uražením mdlých svému hrdlu povolovati, a jen toliko sami sebe šetřiti, hověti, prostějšími pak pohrdati. Podob. Fil. 2, 4.

2. *lib*: líbiti hleď. — *k dobrému*, t. ku poslouženi jemu k životu věčnému. — *vzdělání*, t. jeho v pobožnosti a všech ctnostech svatých.

3. *líbil*, t. ne svých věcí hledal, ale proto i na svět přišel, aby jiným sloužil. Mat. 20, 28. — *Hanění*, t. v obrazu David a v pravdě Kristus pro poslušenství Otce nebeského a poslouženi k dobrému jiným pohanění snášel.

4. *napsány*: předepsány, prvé psány. — *měli*, t. abychom skrze trpělivost, kteréž z čítání neb slýchání k svému potěšení písem svatých nabýváme, v naději k věčnému životu se ustavovali a povinnosti své věrně konali.

5. *býti* etc.: jednostejně smysliti. — *Jesukrista*, t. podlé jeho naučení a příkladu. Jan. 17, 21.

6. *jedněmi*, t. jako jedněmi ústy. — *oslavovali*, t. Bohu za jeho mnohá a veliká dobrodiní čest a chválu vzdávali. — *Otce*, t. toho Boha, kterýž jest Otcem Pána našeho Jesukrista.

7 krista. * Protož přijímejte se vespolek, ja-
kož i Kristus přijal nás v slávu boží;
8 * nebo pravím, že Kristus Ježíš byl slu-
žebníkem obřízky pro boží pravost, aby
9 potvrdil slibů otcům: * a aby pohané z mi-
losrdenství slavili Boha, jakož psáno jest:
Protož vyznávati tebe budu mezi pohany
10 a jmenu tvému plesati budu. * A opět dí:
11 Veselte se pohané s lidem jeho. * A opět:
Chvalte Hospodina všickni národové, a ve-
12 lebtež ho všickni lidé. * A opět Isaiáš dí:
Budeť kořen Jesse, a v tom, jenž povstane,
aby panoval nad pohany, pohané doufati
13 budou. * Bůh pak naděje naplňujž vás
všelikou radostí a pokojem u víře, abyste
se rozhojnili v naději skrze moc Ducha
svatého.
14 Jist jsem zajisté, bratří moji, i já také
o vás, že i vy jste plní dobroty, naplněni
jsouce všelikou známostí, tak že se i na-
15 pomínati můžete vespolek. * Avšak psal
jsem vám, bratří, poněkud směle, jako na-
pomínaje vás, podlé milosti, kteráž jest mi
16 dána od Boha. * K tomu abych byl slu-
žebníkem Ježíše Krista mezi pohany, slouže
evangeliu božímu, aby byla obět pohanu
vzácná, posvěcena jsouc skrze Ducha sva-
17 tého. * Mám se tedy čím chlubiti v Kristu
18 Ježíši, v božích věcech. * Neboť bych ne-
směl mluviti toho, čehožby skrze mne ne-
učinil Kristus k tomu, aby ku poslušenství
přivedeni byli pohané slovem i skutkem,
* v moci divů a zázraků, v síle Ducha 19
božího, tak že jsem od Jerusalema vůkol
až k illyrské zemi naplnil evangeliem Kri-
stovým. * A to tak byv žádostiv kázati 20
evangelium, kdež ani jmenován nebyl Kri-
stus, abych na cizí základ nestavěl; ale
jakož psáno jest: * Kterýmž není zvěsto- 21
váno o něm, uzří, a ti jenž neslýchali,
srozumějí. * A tímť jest mi mnohokrát 22
překaženo přijíti k vám. * Nyní pak ne- 23
maje již více místa v těchto krajinách a
žádost maje přijíti k vám od mnoha let:
* kdyžkoli půjdu do Španěl, přijdu k vám; 24
mámť zajisté naději, že tudy jda uzřím
vás, a že vy mne provodíte tam; avšak
ažbych prvé u vás poněkud pobyl. * Nyní 25
pak beru se do Jerusalema službu čině
svatým. * Nebo za dobré se vidělo Mace- 26
donským a Achajským, aby sbírku nějakou
učinili na chudé svaté, kteříž jsou v Je-
rusalemě. * Takť sobě to oblíbili, a také 27
povinni jsou jim to; nebo poněvadž du-
chovním věcem jejich obcovali pohané, po-
vinniť jsou jim také sloužiti tělesnými. * A 28
protož když to vykonám a jim odvedu
užitek ten, půjduť skrze vás do Španěl.
* A vímť, že když přijdu k vám, v hoj- 29
nosti požehnání evangelia Kristova přijdu.
* Prosímť pak vás, bratří, skrze Pána na- 30
šeho Jesukrista a skrze lásku Ducha sva-

---

7. *přijímejte*: snášejte se, buďte sobě milostivi a povinnosti k sobě vespolek konejte. — *v slávu b.*, t. k životu věčnému a slavnému, kdež Bůh s svými anděly přebývati ráčí.

8. *obřízky*, t. Židů. — *pravost*, t. pro dokázaní boží pravdomluvnosti.

9. *z milosrdenství*, t. že jsou z pouhého milosrdenství božího na milost přijati. — *tebe*: se tobě, t. dobrodiní tvá mně učiněná, ke cti a slávě jména tvého budu vypravovati, i tebe za ně chváliti a oslavovati.

11. *národové*: pohané.

12. *Jesse*, t. Kristus pošlý z rodu Jesse. — *v tom*: a ten, jenž povstane, aby panoval nad pohany, v tomť pohané doufati budou. — *pohany*: národy.

13. *naděje*, t. kterýž jest dárce svaté naděje a v němž my naději skládati povinni jsme. Pod. výš v. 5. — *radosti*, t. hojnou a dokonalou. — *pokojem*, t. kterýž pochází z smíření a spokojení se s Bohem. — *u víře*, t. skrze víru. — *v naději*, t. k věčnému životu a dověřování se jemu, že vám spomáhati bude.

14. *dobroty*, t. přívětivosti, účinnosti a k bližním litostivosti. — *všelikou*, t. jakáž v tomto životě býti může; výš v. 13. I. Kor. 13, 12. — *známostí*, t. věcí k spasení přináležejících.

15. *směle*, t. o spasení mdlých ve věcech případných a na svobodě zůstávajících; výš hl. 14. — *napomínaje*: ku paměti přivodě, t. učení to, kteréž jste prvé přijali i oblíbili. — *podlé milosti*: podlé daru, t. podlé úřadu sobě z milosti boží svěřeného (výš 12, 3. I. Kor. 15. 10.), jejž když při vás konám, veliký důvod milosti boží při sobě cítiti můžete.

16. *božímu*, t. jehož Bůh jest původem. — *pohanu*, t. pohané k víře obrácení a skrze mne Bohu obětovaní. Isai. 66, 20. Touž věc pod jiným spůsobem apoštol ukazuje. II. Kor. 11, 2.

17. *v božích* etc.: před Bohem, podlé Boha.

18. *nesměl*, J. Nesmím nemluviti toho, což působil etc., J. Nesmím pověděti, kterak nic nebylo, čehožby skrze mne Kristus nepůsobil.

19. *v síle*, t. kteréž Duch boží v zplozování víry skrze kázaní svatého Pavla v Římanech dokázati ráčil. — *naplnil*: aneb: konal jsem úřad kázaní evangelia Kristova.

20. *nestavěl*, t. tu nekázal, kdežby od někoho jiného začátek kázaní o Kristu učiněn byl. Nebo sic jinak základ církve jiný, nežli jest Kristus a jeho učení, založen býti nemůže. I. Kor. 3, 11. Efes 2, 20.

24. *poněkud*, Ř. s částky naplněn (nasycen) byl, t. s vámi se shledáním.

25. *čině*, t. v donesení sbírky. — *svatým*, t. v Kristu skrze víru posvěceným. I. Kor. 1, 2.

28. *odvedu*, Ř. zapečetím, totiž tak věrně té sbírky, jakoby zapečetěna byla, jim dodám. — *užitek*, t. sbírku, kteráž jest ovocem pravé víry a lásky, anobrž z víry jsouc činěna, hojný užitek přináší. — *vás*, t. skrze Řím, v němž vy bydlíte.

30. *Ducha* sv., t. kterouž Duch svatý v nás působí a věřící skrze ni jeden duch učiněni bývají (Skut. 4, 32.). Pročež ji apoštol jinde společností ducha nazývá. Filip. 2, 1. — *spolu*: jeden přes druhého.

tého, abyste spolu se mnou modlili se za
31 mne Bohu snažně: * abych vysvobozen
byl od protivníků v Judstvě a aby služba
tato má příjemná byla svatým v Jerusa-
lemě: * abych k vám bohdá s radostí při- 32
šel a s vámi poodpočinul. * Bůh pak po- 33
koje budiž se všemi vámi, amen.

Hlava 16.

V jednání o bližní poroučí Římanům práci některou, a o svých spoluúdech oznamuje. *A.* Práci dvojí poroučí: 1. aby přijali, co jim odsýlá, 2. a pamatovali, co jim za výstrahu dává. *A)* Odsýlá k nim 1. osobu pobožnou, 2. pozdravení. *B)* Vystříhá před pohoršením od buřičů jdoucím, aby je zastávali pro 1. buřičů opovážlivost, 2. své dobré jmeno, 3. boží péči, aby ďábel potřín byl. *B.* O svých spoluúdech oznamuje, že i oni v přízni svaté jich pozdravují díkůčiněním za to evangelium 1. před věky ukryté a 2. již vyjevené k spasení, zavírá list svůj apoštol.

Poroučímť pak vám Febe sestru naši,
2 služebnici církve cenchrenské: * abyste
ji přijali v Pánu, tak jakž sluší na svaté, a
abyste jí pomocni byli, jestližeby vás v čem
potřebovala; nebo i ona mnohým hostem
ochotně posluhovala, až i mně také.
3 Pozdravte Prisku a Aquila pomocníků
4 mých v Kristu Ježíši, * kteříž pro můj
život svých vlastních hrdel nasadili; jimžto
ne já sám toliko děkuji, ale i všecky cír-
5 kve pohanské; * i domácího jejich shro-
máždění. Pozdravte mého milého Epeneta,
6 kterýž jest prvotiny Achaje v Kristu. * Po-
zdravte Marii, kteráž mnoho práce měla
7 s námi. * Pozdravte Andronika a Junia,
příbuzných mých a spoluvězňů mých,
kteříž jsou vzácní u apoštolů a kteříž
8 přede mnou byli v Kristu Ježíši. * Po-
9 zdravte Ampliata mně v Pánu milého. * Po-
zdravte Urbana pomocníka našeho v Kri-
10 stu a Stachyna mého milého. * Pozdravte
11 Apella zkušeného v Kristu. * Pozdravte
těch, kteříž jsou z domu Aristobulova. Po-
zdravte Herodiana příbuzného mého. Po-
zdravte těch, kteříž jsou z čeledi Nar-
12 cissovy věřící v Pána. * Pozdravte Tryfeny
a Tryfosy, kteréž práci vedou v Pánu. Po-
zdravte Persidy milé, kteráž mnoho pra-
covala v Pánu. * Pozdravte Rufa zvlášt- 13
ního v Pánu a matky jeho i mé. * Po- 14
zdravte Asynkrita, Flegonta, Herma, Pa-
troba, Hermesa i jiných bratří, kteříž jsou
s nimi. * Pozdravte Filologa i Julii, Nerea 15
a sestru jeho, i Olympia i všech svatých,
kteříž jsou s nimi. * Pozdravte sebe ve- 16
spolek v políbení svatém. Pozdravujíť vás
církve Kristovy.
Prosímť pak vás, bratří, abyste šetřili 17
těch, kteříž různice a pohoršení činí na
odpor učení tomu, kterémuž jste vy se na-
učili, a varujte se jich. * Nebo takoví Pánu 18
našemu Ježíši Kristu neslouží, ale svému
břichu, a lahodnými řečmi a pochleben-
stvím svodí srdce prostých. * Nebo vaše 19
poslušenství všechněch došlo. A protož se
raduji z vás: než chciť, abyste byli moudří
k dobrému a prostí k zlému. * Bůh pak 20
pokoje potře satana pod nohy vaše brzo.
Milost Pána našeho Jesukrista budiž s vámi.
Amen.
Pozdravují vás Timoteus pomocník můj 21
a Lucius a Jason a Sosipater příbuzní moji.
* Pozdravuji vás v Pánu já Tertius, kterýž 22
jsem psal tento list. * Pozdravuje vás Ga- 23
jus hospodář můj i vší církve. Pozdravuje
vás Erastus důchodní písař městský, a

---

31. *protivníků*, t. nepovolných pravdě.
32. *poodpočinul*: pookřál.
33. *Bůh*: viz výš v. 13.
1. *sestru*, t. v Kristu. — *služebnici*, t. kteráž k sloužení nemocným obrácena byla, jakž za apoštolů vdovám ta práce poroučína bývala. I. Tim. 5, 9.
2. *přijali*, t. kdyžby s tímto listem k vám přišla. — *v Pánu*, t. pro Krista a v jeho jmeně. — *mnohým*: mnohých hostí hospodyní byla, mnohým hostem hospodu dávala.
3. *Prisku*, J. Priscilla.
4. *pro můj* etc., Ř. pro mou duši. — *církve* etc.: sborové pohanští.
5. *shromáždění*: sboru. — *prvotiny*, t. kterýž nejprvé v Achaji v Krista uvěřil.
6. *s námi*, J. s vámi.
7. *u apoštolů*: aneb mezi apoštoly. Tak to slovo apoštol aneb vyslanec, posel někdy všechněm vůbec služebníkům místo Krista poselství dějícím se přivlastňuje. II. Kor. 8, 23.
14. *Herma*, J. Hermáše.
16. *svatém*, t. kteréž ze srdce upřímého a láskou pravou hořícího pochází. I. Tim. 1, 5. Nebo sic jinak líbal i Joab Amasu (II. Král. 20, 9.) a Jidáš Krista Pána. Mat. 26, 49. — *církve*: sborové.
18. *prostých*, Ř. nezlých.
19. *došlo*, t. pověst o vašem poslušenství známa jest všechněm. Pod. výš 1, 8. — *moudří*, t. moudrostí a opatrností duchovní obdaření, tak abyste věci dobré oblibovali, zlé pak v ošklivost brali a léček křivých proroků znikali, i jim v čas potřeby se zepřeli. — *prostí*, t. abyste netoliko jiným neškodili, ale toho ani učiniti neuměli. Mat. 10, 16.
22. *psal*: přepisoval.
23. *Gajus.* O třech Gajích v psaních apoštolských zmínka se činí: o jednom, kterýž sloul Gajus z Der-

24 Quartus bratr. * Milost Pána našeho Jesu-
krista budiž se všemi vámi. Amen.
25 Tomu pak, jenž může vás utvrditi
podlé evangelia mého a kázaní Ježíše
Krista, podlé zjevení tajemství od časů
26 věčných skrytého, * nyní pak zjevného
i skrze písma prorocká podlé poručení
věčného Boha ku poslušenství víry všech-
něm národům oznámeného, * tomu pravím 27
samému moudrému Bohu čest a sláva skrze
Jesukrista na věky. Amen.

---

bea, Skut. 20, 4. Druhý Gajus Macedonský, Skut. 19, 29. Třetí Gajus Korintský, jehož svatý Pavel křtil (I. Kor. 1, 14.) a o tom, jakž se rozumí, tuto se zmínka činí. — *písař*: vládař, J. úředník.

25. *skrytého*, Ř. v mlčení zanechaného.

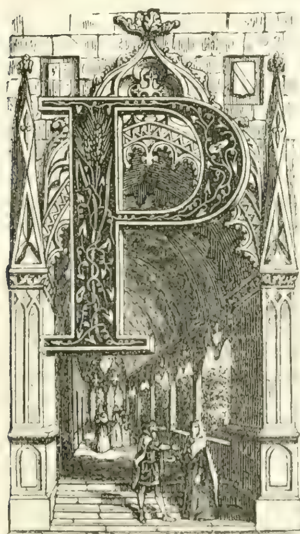
26. *poručení*: rozkazu.

První epištola sv. Pavla apoštola
ke Korintským.

V epištole této apoštol za podpisem, nápisem, pozdravením a přístupem předkládá Korintským věci dvoje. I. Ke všechněm se vůbec vztahující, a to k napravení jich: *A)* se strany života a obcování jejich, totiž: 1. aby mezi sebou roztržití a přebíraví v služebnících nebývali, ani v moudrosti světa se nekochali (hl. 1. 2. 3. 4.); 2. smilníka mezi sebou netrpěli, ale jej vyloučili (hl. 5.); 3. v soudy před pohany se nedávali, ale raději z prostředku svého soudce sobě zvolovali, a smilství mezi věci případné neb na svobodě zůstávající nepokládali (hl. 6.); 4. při věcech případných neb na svobodě zůstávajících mdlých šetřili, z nichž ty dvě připomíná, totiž stav manželský a svobodný; též užívání pokrmů některých a zvláště modlám obětovaných; o nichž praví, pokud jich mají neb nemají užívati, a čím sobě k tomu pomoc i k utíkání modlářství činiti (hl. 7. 8. 9. 10.); 5. aby řád dobrý v svém sboru měli, i se strany nošení obého pohlaví oděvu slušného, i se strany posluhování svátostí večeře Páně, i se strany užívání jazyků cizích a jiných darů duchovních (hl. 11. 12. 13. 14.). *B)* Se strany víry, a zvláště pak o vzkříšení obecném. Při čemž 1. toho dovodí, že jistotně vzkříšení obecné bude; 2. ukazuje, jakým spůsobem i v jakých tělích mrtví zmrtvých vstanou, a co se tu s vyvolenými stane, kteříž dnem soudným živí zastiženi budou (hl. 15.). II. K některým osobám obzvláštně přináležející, a tu se pokládá: 1. sbírka, 2. zaslíbení příchodu apoštolova, 3. poručení o Timoteovi, 4. mluvení Apollovo, 5. napomenutí k stálosti u víře a v lásce, 6. svědectví Štěpánovi i jeho čeládce dané, 7. pozdravení nejedna, 8. klatba na pokrytce Krista nemilující, 9. modlitba apoštolova a osvědčení se jeho v lásce ku Korintským (hl. 16.).

Hlava 1.

Apoštol představiv pozdravení obrací řeč svou *A)* k Bohu, díky jemu vzdávaje za obohacení církve své a důvěřuje se, že ji v setrvání u víře zachová; *B)* ke Korintským pak obraceje řeč svou jedná o dobré jejich, i spoluúdů svých. O jejich dobré jedná, aby se dali k jednomyslnosti napraviti; neřádové zajisté vzešli mezi nimi, zvláštně i obecně. Zvláštně mezi posluchači a učiteli. Mezi posluchači v příčině osob a učení. Osoby jsou pobožné a zcestné. Pobožné věrní učitelé, v nichž přebíraví byli Korintští. V napravování neřádu toho pokojněji a tvrději mluví. V pokojném jednání ukazuje jejich neduhy a svou k nim příchylnost. V ukazování jejich neduhů vypravuje, kterak i Pánu i sobě tím smyslem ubližují: Pánu v příčině skutků jeho a služebnosti svatých. Skutek Páně jest smrt jeho pro lidské pokolení. Služebnosti jsou, svátosti a slovo svaté. Že svátost křtu svatého tak se vyprazdňuje, dovodí Pavel svatý. O slově svatém mluvě apoštol, kázaní i kazatele téhož slova připomíná. Kázaní slova božího praví býti 1. proti smyslu lidskému, 2. a ač v sprostnosti se děje, 3. však převyšuje všelikou lidskou moudrost. Že jest proti smyslu lidskému, dovodí toho 1. povahami nevěřících, 2. skrovností povolaných.

avel povolaný
apoštol Ježíše
Krista skrze vůli
boží, a bratr So-
2 stenes * církvi
boží, kteráž jest
v Korintu, po-
svěceným v Kri-
stu Ježíši, po-
volaným svatým
spolu se všemi,
kteříž vzývají
jméno Pána na-
šeho Jesukrista
na všelikém mí-
stě, i jejich i na-
3 šem. * Milost
vám a pokoj od
4 Boha Otce našeho a Pána Jesukrista. * Dě-
kuji Bohu svému vždycky z vás pro tu
milost boží, kteráž dána jest vám v Kri-
stu Ježíši, * že všemi věcmi obohaceni 5
jste v něm každým slovem i všelikým
uměním: * jakož svědectví Kristovo upev- 6
něno jest mezi vámi: * tak že nemáte 7
žádného nedostatku v žádném daru oče-
kávajíce zjevení Pána našeho Jesukrista,
* kterýžto i utvrdí vás až do konce bez 8
úhony, ke dni příští Pána našeho Jesukri-
sta. * Věrnýť jest Bůh, skrze něhož povo- 9
láni jste k účastenství Syna jeho Jesukri-
sta Pána našeho.
Prosímť vás pak, bratří, skrze jméno 10
Pána našeho Jesukrista, abyste jednostejně
mluvili všickni, a aby nebylo mezi vámi
roztržek: ale buďte spojeni jednostejnou
myslí a jednostejným smyslem. * Nebo 11
oznámeno jest mi o vás, bratří moji, od
některých z čeledi Chloe, žeby mezi vámi
byly různice. * Míním pak toto, že jeden 12
každý z vás říká: Já jsem Pavlův, já
Apollův, já Petrův, já pak Kristův. * Zdali 13

rozdělen jest Kristus? zdali Pavel ukři-
žován jest za vás? aneb zdali jste ve jme-
14 ně Pavlově pokřtěni byli? * Děkuji Bohu,
že jsem žádného z vás nekřtil, než Krispa
15 a Gaja: * aby někdo neřekl, že jsem ve
16 jméně svém křtil. * Křtil jsem také i Ště-
pánovu čeleď: více nevím, abych koho ji-
17 ného křtil. * Nebo neposlal mne Kristus
křtíti, ale evangelium kázati; avšak ne v
moudrosti řeči, aby nebyl vyprázdněn
18 kříž Kristův. * Nebo slovo kříže těm, kte-
říž hynou, bláznovstvím jest: ale nám,
kteříž spasení dosahujeme, moc boží jest.
19 * Nebo psáno jest: Zahladím moudrost
moudrých a opatrnost opatrných zavrhu.
20 * Kde jest moudrý a kde zákonník a kde
chytrák tohoto světa? Zdaliž Bůh neobrátil
21 moudrosti tohoto světa v bláznovství? * Ne-
bo když v moudrosti boží svět nepoznal
skrze moudrost Boha, zalíbilo se Bohu
22 skrze bláznové kázaní spasiti věřící. * Po-
něvadž i Židé zázraků žádají, i Řekové
hledají moudrosti: * myť pak kážeme Krista 23
ukřižovaného, Židům zajisté pohoršení a
Řekům bláznovství: * ale povolaným, i 24
Židům i Řekům, Krista boží moc a boží
moudrost, * nebo to bláznovství boží jest 25
moudřejší nežli lidé a mdloba boží jest
silnější než lidé. * Vidíte zajisté povolání 26
své, bratří, že nemnozí moudří podlé těla,
nemnozí mocní, nemnozí urození: * ale 27
což bláznivého jest u světa, to vyvolil Bůh,
aby zahanbil moudré; a to, což jest u světa
mdlé, vyvolil Bůh, aby zahanbil silné; * a 28
neurozené u světa a za nic položené vy-
volil Bůh, ano hned, kteréž nejsou, aby ty
věci, kteréž jsou, zkazil: * proto, aby se 29
nechlubilo před obličejem žádné tělo. * Vy 30
pak jste z něho v Kristu Ježíši, kterýž
učiněn jest nám moudrost od Boha i spra-
vedlnost, i posvěcení i vykoupení, * aby 31
se tak dálo, jakož jest napsáno: kdo se
chlubí, v Pánu se chlub.

---

1. *povolaný*: povoláním, t. kterýž ne sám sobě úřad apoštolský osobil, ale řádně jest k němu od Boha povolán. — *Ježíše Kr.*: a protož, jakoby řekl, ve všem tom důvěrně přijímán býti mám, což bych z poručení Kristova předkládal, bychť pak to někdy i příkřeji činil. — *skrze vůli*: z vůle, t. Otce nebeského. Pod. Gal. 1, 1.

2. *církvi*: sboru. — *vzývají*: v Krista Pána věří. Pod. Skut. 9, 14. — *i jejich* etc.: svého i našeho, totiž Pána.

4. *Děkuji*: Díky činím. — *z vás*: za vás.

5. *obohaceni*, t. všelijakými dary k vzdělání církve potřebnými hojně obdařeni. Efes. 1, 3. — *slovem*: všelikou výmluvností, řečí. — *uměním*: vší známostí.

6. *svědectví*, t. evangelium svaté, kteréž o Kristu svědčí.

7. *nemáte*: neopozdili jste se, nezůstali jste v zadu. — *daru*: ve všeliké milosti, t. ve všelikém daru z milosti boží daném. A tímť vstříc vychází jejich marné chloubě. Níž 4, 7. — *zjevení*: ažby se ukázal.

8. *do konce*, t. života. — *ke dni*: v den.

10. *spojeni*: sjednoceni, držící se sebe a neroztrháni.

11. *Chloe*, t. jakž smyslí od čeládky nějaké šlechetné ženy.

12. *Míním*: Pravím. — *Pavlův*, t. ten tím a jiný jiným služebníkem se honosí. — *Kristův*, t. nepotřebuji žádných církve služebníků, ale na samém Kristu dosti mám. Neboť nehaní toho všelijak apoštol, žeby se někdo Kristův býti pravil; ale to tupí, kdyžby kdo pod zástěrou ku Pánu Kristu se přiznávání na prosto všemi službami svatými a služebníky věrnými pohrdal.

13. *Kristus*, t. jediná jest hlava církve Kristus; protož, kteříž jsou údové jeho, mají také v svornosti jeho zůstávati. — *Pavlově*, t. zdaliž jste na křtu Pavlovi ku poctě posvěceni a za služebníky oddáni?

16. *Štěpánovu*: Štěpánův dům. Podob. Skut. 16. 31.

17. *kázati*, t. předně a prvotně; viz Jan. 4, 2. Nebo sic jinak jedna částka jest povinnosti apoštolské křtíti lidi. Mat. 28, 19.

18. *slovo* etc., t. učení o kříži Kristově. — *těm*: u těch. — *bláznovstvím*, t. za bláznovství je pokládají. — *dosahujeme*: docházíme. — *moc b.*: viz Řím. 1, 16.

20. *moudrý*, t. co může spraviti a jakou jistší cestu k spasení nad tu, kteráž se v evangeliu ukazuje, vynalezti? — *zákonník*: v zákoně zběhlý, J. učený. — *chytrák*: vyhledavatel, zpytatel, člověk prošlý, povědomý věcí světských.

21. *v moudrosti b.*, t. po skutku stvoření, při němž zvláštní moudrost boží se stkví, i moc a božství jeho se poznává. Řím., 1, 20. — *svět*, t. lidé v starém rodu zůstávající. — *bláznové*: bláznovství. — *kázaní*, t. podlé soudu lidí tělesných a božích věcí chápati nemohoucích; níž 2, 14.

22. *žádají*, t. jinak věřiti nechtějí, lečby zázraky přemoženi byli. Mat. 12, 38. — *moudrosti*, t. důvodů s jejich mozkem se srovnávajících, a řeči moudře postavené a ozdobené.

23. *ukřižovaného*, t. o Kristu ukřižovaném, že skrze něho spaseni býti můžeme. — *bláznovství*, t. podlé toho, že mudrákům světa bláznovství se zdá v smrti Kristově života hledati, a o jeho zmrtvých vstání i budoucím obecném vzkříšení věřiti. Níž 15, 16. etc.

24. *povolaným*: kreřížby povoláni byli. — *moc*, t. skrze něhož Bůh moci své dokázal v smrti umoření, ďábla potření a života navrácení (II. Tim. 1, 20.), a ještě dokazuje v obnovování a znovu zplozování i posilňování svých vyvolených. Jan. 15, 5. Filip. 4, 13. — *moudrost*, t. v němž Bůh všecky poklady své moudrosti složil (Kolos. 2, 3.), a skrze něhož k spasení cestu v bezcestí i andělům ku podivení moudře vynalezl i spůsobil. Efes. 3, 10.

25. *bláznovství*, t. což svět bláznovstvím nazývá. — *mdloba*, t. což svět má za špatné.

26. *povolání*, t. spůsob prostý, jímž vás Bůh povolal, aneb osoby nepatrné, jichž povolati ráčil. — *nemnozí*, t. mezi vámi jsou. — *těla*, t. světskou moudrostí obdaření.

27. *silné*: veliké, mocné.

Hlava 2.

Že se v sprostnosti děje kázaní svaté, dovodí toho příkladem na sobě ukázaným. A tak sprostnost moudřejší jest nad moudrost světskou; nebo té moudrosti u Boha skryté 1. nemají knížata, 2. nezakusilo srdce nezrozené, 3. sám Duch svatý Pán jest.

I já přišed k vám, bratří, nepřišel
jsem s důstojností řeči neb moudrostí,
2 zvěstuje vám svědectví boží. * Nebo tak
jsem usoudil, nic jiného neuměti mezi vá-
mi nežli Ježíše Krista, a to ještě toho ukři-
3 žovaného. * A byl jsem já u vás v mdlobě
4 a v bázni i v strachu mnohém. * A řeč
má a kázaní mé nebylo v slibných lidské
moudrosti řečech, ale v dokázaní Ducha a
5 moci: * aby víra vaše nebyla na mou-
drosti lidské založena, ale na moci boží.
6 * Moudrost pak mluvíme mezi dokonalými;
ale moudrost ne tohoto světa, ani knížat
7 světa tohoto, jenž hynou: * ale mluvíme
tu moudrost boží v tajemství skrytou, kte-
rouž Bůh předuložil před věky k slávě
8 naší, * jížto žádný z knížat světa tohoto
nepoznal: nebo kdyby byli poznali, neby-
9 liťby Pána slávy ukřižovali. * Ale kážeme,
jakož psáno jest: Čehož oko nevídalo, ani
ucho neslýchalo, ani na srdce lidské ne-
vstoupilo, co připravil Bůh těm, kteříž jej
milují. * Nám pak Bůh zjevil to skrze 10
Ducha svého; nebo Duch zpytuje všecky
věci i hlubokosti božské. * Nebo kdo z 11
lidí ví, co jest v člověku, jediné duch člo-
věka, kterýž jest v něm? Takť i božích
věcí nezná žádný, jediné Duch boží. * My 12
pak nepřijali jsme ducha světa, ale Ducha
toho, kterýž jest z Boha, abychom věděli,
které věci od Boha darovány jsou nám.
* O nichž i mluvíme, ne těmi slovy, jimž 13
lidská moudrost učí; ale kterýmž vyučuje
Duch svatý, duchovním to, což duchovního
jest, přivlastňujíce. * Ale tělesný člověk 14
nechápá těch věcí, kteréž jsou Ducha bo-
žího; nebo jsou jemu bláznovství, aniž
jich může poznati, protože ony duchovně

---

28. *nejsou*, t. kteréž jsou v tak malé vážnosti, jakoby jich nebylo. — *zkazil*, t. aby ukázal, že ty věci, jichž sobě svět vysoce a draze váží, nic nejsou.

29. *tělo*, t. žádný člověk.

30. *z něho*, t. z Boha. Z Boha pak býti jest od něho skrze Ducha svatého znovu narození dojíti. Jan. 8, 47. — *v Kristu*, t. pro Krista, jelikož jste v něj jako ratolesti v kmen vštípeni. Jan. 15, 5. Řím. 6, 5.

31. *chlub*, t. všecko dobré Bohu a milosti jeho s díkůčiněním připisuj. Jer. 9, 23. 24.

1. *moudrostí*, t. světskou. — *svědectví*, J. tajemství, t. evangelium, kteréž totéž o Kristu Pánu, jako i Otec nebeský svědčí. Mat. 3, 17., též 17, 5. II. Petr 1, 17. — *boží*, t. jehož Bůh jest původem.

2. *tak* etc.: tak jsem se u vás měl, jakobych nic jiného neuměl než Krista kázati. — *neuměti*, t. kázati. Nebo sic jinak umělý byl (Skut. 22, 3. Gal. 1, 14.), i psaní cizích povědomost měl (Skut. 17, 28. Tit. 1, 12.) a tak výmluvný byl, že jej pro jeho výmluvnost chtěli za Merkura přijíti a jemu jako Bohu obětovati. Skut. 14, 12.

3. *v mdlobě*: nevysokomyslný, střídmý, choulostivý, t. ve spůsobě velmi poníženém (II. Kor. 11, 7.), chatrném a k oku lidskému neslibném, jejž jsem v slově i v skutku pronášel, když jsem ne nějak nádhernými a velebnými slovy, ale prostě, řečí chatrnou kázal (II. Kor. 20, 10.) a u člověka z Říma vypověděného hospodu maje pracně rukama svýma se živil. Skut. 18, 3.

4. *v slibných* etc.: mistrovsky složených.

5. *moci b.*, t. aby všechněm bylo známé, že víra jest dílo ne lidské moudrosti, ale boží. Jan 6, 29. Efes. 2, 9.

6. *Moudrost*, t. evangelium svaté, kteréž v známost uvodí Krista nám od Boha moudrostí učiněného (výš. 1, 30). a v sobě všecky poklady moudrosti složené majícího. Kol. 2, 3. — *tohoto světa*, t. kterážby moudrostí světskou páchla a k zisku tělesnému se vztahovala. — *knížat*, t. kteříž na světě mocí, moudrostí, zbožím a slávou jiné převyšují, jacíž byli toho času fariseové. — *hynou*: pomíjejí.

7. *boží*, t. od Boha svůj původ mající. — *v tajemství*, t. tajnou, ukrytou a z tajemství božího vynesenou. Efes. 1, 6. — *předuložil*, t. skrze Krista prokázati a v svém učení zjeviti. — *k slávě*, t. k tomu cíli, abychom skrze ni Krista poznajíce života věčné slávy dojíti mohli. Jan 17, 3.

8. *žádný*, t. velmi řídcí, nýbrž téměř žádný, a mezi knížaty židovskými toliko Nikodem. J. 3, 1. etc. — *z knížat*, t. zákonníků a fariseů, též Herodes a Pilat. — *poznali*, t. známosti té, na níž věčný život záleží, došli (Jan 17, 3.); nebo šic jinak, kdo i odkud byl Kristus, věděli. Jan. 7, 28. — *Pána*, t. Krista Boha i člověka pravého (Žlm. 23, 7.), vší slávy a důstojnosti plného, i slávou knížata světa tohoto, jenž hynou, všelijak převyšujícího; výš v. 6.

9. *Čehož* etc.: kterýchžto věcí. — *nevstoupilo*, t. ani mysl lidská toho, co jest tam připraveno, dovtípiti se sama od sebe nemůže. Nebo tu jsou ti pokladové, jichž rez ani mol nekazí (Mat. 6, 20.); tu jest ta sláva, k níž zdejší utrpení přirovnána býti nemohou. Řím 8, 18.

10. *všecky věci*: všecko. — *hlubokosti*: hluboké věci boží.

12. *ducha světa*, t. ducha zlého, v němž jest svět pohřížen (I. Jan. 5, 19.) aneb kterýž jest v světě. Jan. 1, 4.

13. *slovy*: řečmi spůsobnými. — *duchovním*: někteří to na osoby, jiní pak na slova táhnou. — *přivlastňujíce*: připojujíce, t. slovy případnými a na věci boží náležejícími kážíce.

14. *poznati*: jim rozuměti. — *duchovně*, t. od těch, jenž mají Ducha Páně. — *rozsuzovány býti*, t. rozumíny, vykládány i přijímány.

15. *Duchovní*, t. Duchem Kristovým obdařený (Řím. 8, 9.) a tak od jiných, jenž jsou tělo, rozdílný. Gen. 6, 12. — *rozsuzuje*: soudí, prohlédá,

15 mají rozsuzovány býti. * Duchovní pak
rozsuzujeť všecko, sám pak od žádného
16 nebývá souzen. * Nebo kdo pozná mysl
toho Pána, kterýž jej vyučovati bude? My
pak mysl Kristovu máme.

Hlava 3.

O kazatelích mluvě apoštol o sobě mluví, jak se strany jejich i se strany Boha pracoval mezi nimi. Se strany jich pracoval povlovně, mdlob jejich ušetřovav, jako dítek malých. Se strany Boha apoštol pracoval věrně; nebo 1. božího díla spoludělníkem se býti vyznává, 2. díla toho pravý základ položil Krista Pána, 3. ještě napomíná, aby na tom základu dobře stavěli. (A tak potud ukázal apoštol, že Pánu ubližují.) Sobě ovšem trojím spůsobem, když 1. s rozhněváním Boha na sebe k moudrosti tělesné se zpět vracejí.

A já, bratří, nemohl jsem vám mluviti
jako duchovním, ale jako tělesným, jako
2 maličkým v Kristu. * Mlékem jsem vás
živil a ne pokrmem; nebo jste ještě ne-
mohli pokrmů tvrdších užívati: ano i nyní
ještě nemůžete; ještě zajisté tělesní jste.
3 * Nebo poněvadž jest mezi vámi nenávist,
svárové a různice, zdaž ještě tělesní nejste
4 a podlé člověka nechodíte? * Nebo když
někdo říká: Játť jsem Pavlův, jiný pak:
Já Apollův? zdaliž nejste tělesní? Kdo
5 tedy jest Pavel? Kdo Apollo? * než slu-
žebníci, skrze něž jste uvěřili, a jakž jed-
6 nomu každému dal Pán. * Játť jsem štípil,
Apollo zaléval; ale Bůh dal zrůst. * A 7
protož aniž ten, kdož štěpuje, jest něco,
aniž ten, jenž zalévá, ale Bůh, který zrůst
dává. * Ten pak, kdož štěpuje, a ten, kdož 8
zalévá, jedno jsou: avšak jeden každý
svou vlastní odplatu vezme podlé své práce.
* Božíť jsme zajisté pomocníci: boží rolí, 9
boží vzdělaní jste. * Já podlé milosti boží 10
sobě dané, jako moudrý stavitel, základ
jsem založil, jiný pak na něm staví: ale
jeden každý viz, jak na něm staví. * Ne- 11
bo základu jiného žádný položiti nemůž
mimo ten, kterýž položen jest, jenž jest
Ježíš Kristus. * Staví-liť pak kdo na ten 12

---

t. rozumí a chápá, i také podlé sobě udělení světla od Ducha Páně pravdu od nepravdy rozeznává. Jan 10, 8. — *všecko*, t. to, čehož mu potřebí k spasení. — *od žádného*: od žádné věci, t. nemá býti všetečně souzen (níž 4, 3.), ale k samému božímu soudu a ne lidskému státi povinen jest v tom, což z Ducha Páně činí i mluví. — *souzen*: rozsuzován, vystihán, prohlédnut, hodně trestán, t. nemůže býti z bludu nějakého obviněn v tom, čemuž se od Ducha svatého v slově božím, ve vlastním mínění jeho naučil.

16. *pak mysl*: smysl. — *Kristovu*, t. jeho Duchem obdaření jsouce příchylnost jeho k sobě cítíme, a pravdu všelikou sobě v známost uvedenou máme (Jan 16, 13.) a tak s jeho učením se srovnáváme.

1. *duchovním*, t. v duchovních věcech prošlým, a nad svým tělem vládnouti i mdlé snášeti umějícím. Řím. 15, 1., Gal. 6, 1. — *tělesným*, t. ačkoli Duchem svatým již posvěceným (výš 1, 2.); však k moudrosti těla, jenž smrt věčnou přináší (Řím 8, 6.), nakloněným a rodem starým ještě zapáchajícím. — *maličkým*: nemluvňatům, dětem. — *v Kristu*, t. nechápajícím tajemství, kterážby hluboce a smyslně předkládáno bylo o Kristu.

2. *živil*, Ř. napájel, t. obsah křesťanského učení prostě jsem vám předložil. — *pokrmem*, t. hluboce nějak moudrosti boží v tajemství skryté vám jsem v známost neuvodil. — *užívati*, t. tajemství větších chápati.

3. *nenávist*: jeděnch proti druhým čelení. — *podlé člověka*: po lidsku, t. jakž jest mezi lidmi v světě obyčej podlé těla. — *nechodíte*, t. to činíte, což lidé Duchem svatým neopravení činívají. Pod. Gal. 5, 19.

4. *Kdo tedy*: Co? — *Pavel*: viz výš. 1, 12.

5. *skrze něž*, t. skrze jejichž kázaní k víře jste přivedeni. Nebo víra ze slyšení pochází. Řím. 10, 17. — *Pán*, t. tak každý služebník jest užitečný, jakž mu Bůh darů uděliti a požehnati ráčí.

6. *štípil*, t. já jsem vám nejprvé evangelium kázal a mezi vámi základ čistého učení položil. Níž v. 10. — *zaléval*, t. v přijatém učení vás utvrzoval. — *zrůst*, t. to spůsobil, aby ze semének evangelia čistého, do srdce vašeho vsatého, víra i všeliká ctnost byla zplozena. Nebo víra jest dar boží. Efes, 2. 8.

7. *jest něco*: nic není, i ten, jenž zalévá, t. takového, aby sám ze sebe mohl užitečné služby konati (II. Kor. 3, 5.), a lidé aby na něm měli bez božího slova se zakládati.

8. *jedno jsou*, t. jednoho a téhož Pána služebníci, jedním a týmž Duchem obdaření, k jednomu a témuž cíli, to jest, k vzdělání církve směřují. A protož i posluchači jedno mají býti a v služebnících se nepřebírati. — *vezme*, t. od Boha

9. *pomocníci*: spoludělníci. — *rolí*: osení, t. vy jste lid boží, jehož srdce on seménkem slova svého obsívá a rosou požehnání zalévá, i nám služebníkům jako rolí k spravování dává. — *vzdělání*, t. dům aneb církev boží jste, již on ze živého kamení (I. Petr. 2, 5.) skrze služebníky vzdělává a v níž sám přebývá (níž v. 16.), i rozličnou čeládku má. I. Tim. 3, 15. II. Tim. 2, 20.

10. *dané*, t. podlé darů sobě od Boha z milosti daných. Podobně jinde své dary i užitečnou svou práci milosti boží připisuje, níž 5, 10. — *založil*, t. učení o připraveném v Kristu spasení vésti jsem začal; níž v. 11. — *jiný*, t. kdožkoli jest v té práci náměstkem mým. — *staví*, t. ode mne začaté učení předkládá. — *na něm staví*, t. předkládali takové učení, jakéžby se k základu ode mne položenému hodilo.

11. *nemůž*, t. lepšího učení začíti žádný nemůže kromě toho, kteréž jest u vás začato o Kristově osobě i o úřadu jeho, a tak o odpuštění hříchů a životu věčném, smrtí jeho připraveném. Luk. 24, 46. 47.

12. *drahé*, t. vede-li kdo učení kvasem lidských

základ zlato, stříbro, kamení drahé, dříví,
13 seno, strniště: * jednohoť každého dílo
zjeveno bude; den Páně zajisté to okáže,
nebo v ohni zjeví se a jednoho každého
14 dílo, jakéby bylo, oheň zkusí. * Zůstane-liť
čí dílo, kteréž na něm stavěl, vezme od-
15 platu: * pakliť čí dílo shoří, tenť vezme
škodu: ale sám spasen bude, avšak tak
16 jako skrze oheň. * Zdali nevíte, že chrám
boží jste, a Duch boží ve vás přebývá?
17 * Jestližeť kdo chrámu božího poskvrňuje,
tohoť zatratí Bůh: nebo chrám boží svatý
18 jest, jenž jste vy. * Žádný sám sebe ne-
svoď! Zdá-li se komu z vás, že jest mou-
drý na tomto světě, budiž bláznem, aby
byl učiněn moudrým. * Moudrost zajisté 19
světa tohoto bláznovství jest u Boha. Nebo
psáno jest: Kterýž šlapá moudré v chy-
trosti jejich. * A opět: Znáť Pán přemý- 20
šlování moudrých, že jsou marná. * A tak 21
nechlubiž se žádný lidmi; * nebo všecky 22
věci vaše jsou: buďto Pavel, buďto Apollo,
buďto Petr, buďto svět, buďto život, buďto
smrt, buďto přítomné věci, buďto budoucí,
všecko jest vaše: * vy pak Kristovi: a 23
Kristus boží.

Hlava 4.

Sobě ubližují, když 2. věrnost hospodářů božích ke škodě své před časem soudí; 3. dotvrzuje toho, že z nadutosti to činí. (Po oznámení těchto neduhů Korintským) netají k nim své příchylnosti *a)* omlouváním se, že jim to k zahanbení nepíše; *b)* schvalováním jim Timotea. Dáleji prudčejší jest proti nadutým, těšícím se, že k nim více nepřijde. Tu 1. otvírá se, že *a)* přijde, bude-li vůle boží, *b)* dokáže moci království božího; 2. doptává se, jakého viděti chtějí, tvrdého-li či tichého. (Potud o osobách počestných.)

Tak o nás smýšlej člověk, jako o slu-
žebnících Kristových a správcích tajemství
2 božích. * Dále pak vyhledává se při
správcích toho, aby každý z nich věrný
3 nalezen byl. * Mně pak to za nejmenší
věc jest, abych od vás souzen byl aneb
od lidského soudu; nýbrž ani sám sebe
nesoudím. * Nebo ačkoli do sebe nic bez- 4
božného nevím, však ne skrze to jsem
spravedliv: nebo ten, jenžto mne soudí, Pán

---

moudrostí nenaprzněné, o jakémž David svatý píše (Žlm. 11, 7., též 18, 11.), tenť tu církev vzdělává, o níž Bůh zaslíbení činil. Isai. 59, 11.

13. *každého*, t. služebníka církve. — *den*, t. časem svým to Bůh zjeví. — *v ohni*: skrze oheň. — *zjeví se*, t. skrze Ducha svatého a divná pokušení i světlo čistého slova svého, kteréž jako jasný den osvítí lidi.

14. *Zůstane-liť*: obstojí-liť na průbě. — *odplatu*, t. od Boha pochvalu i nebeskou slávu. Mat. 25, 21. I. Petr. 5, 4.

15. *škodu*, t. hanbu ponese a v svědomí svém trápení míti bude. — *spasen*, t. jestliže se pravého základu Krista Ježíše u své víře i v článcích svého učení nezpustí. — *oheň*, t. s podniknutím průby podlé božího slova a se škodou své práce.

16. *chrám boží*, t. církev svatá..

17. *Jestližeť*: Aneb, jestližeť kdo chrám boží kazí, tohoť (také) Bůh zkazí. — *poskvrňuje*: zruší, t. bahnem řemeslné neb světské výmluvnosti čistotu svatého evangelia zprzňuje, roztržky v církvi proti pravidlu božího slova činí i v jiné hříchy se vydává.

18. *světě*: v tomto věku, t. podlé soudu světa a rozumu svého těla, v řečech těch, na nichž svět moudrost zakládá; Bůh pak na takovou moudrost zlořečenství vydává (Isai. 5, 21.), protože jemu poddána býti nechce. Řím. 8, 7. — *bláznem*, t. podlé soudu světa, když všecken rozum svůj učení sprostnému a za bláznovství odsouzenému (výš 2, 14. 24.) skrze víru poddal (Řím. 16, 26. II. Kor. 10, 5.), a moha na světě slavným, vzácným a bohatým býti, tímby vším jako i Mojžíš pohrdl (Žid. 11, 25, 26.). — *moudrým*, t. ve věcech spasitelných tou moudrostí, již svět pochopiti nemůže (výš 2, 8.) a kteráž sama hodna jest moudrostí slouti, právě obdařený. Deut. 4, 6.

19. *světa*, t. lidí světských neb v rodu starém zůstávajících. — *u Boha*, t. podlé nejspravedlivějšího soudu božího, jakž toho hned dále písmy potvrzuje. — *v chytrosti*, t. jako vlastními jejich osidly, čehož příklad při Achitofelovi. II. Král. 17, 23.

21. *lidmi*: v lidech, t. služebníky církve, tak aby v nich doufal, jim moc, darovati věrou neb spasením, připisoval a od jejich se jmena jmenoval, jakožto činili Korintští, a nyní mnozí křesťané, více na lidech než na Kristu náboženství své zakládající.

22. *vaše jsou*, t. vám ku potřebě a k službě dané, a zvláště pak církve služebníci aby vás k Kristu vedli.

23. *Kristovi*, t. služebníci a služebnice; protož jim samým se chlubiti a v něm doufati sluší; výš 1, 31. — *boží*, t. Otcův se strany našeho přirození služebník (Isai. 42, 2.); se strany pak úřadu svého pravý prostředník. I. Tim. 2, 5.

1. *správcích*, t. v tom velikém domě, jenž jest církev svatá, ustanovených. II. Tim. 2, 20., Mat. 24, 45. — *tajemství boží*, t. předně evangelia v tajné radě boží před věky skrytého (Řím. 16, 25.) a časem jistým apoštolům i prorokům zjeveného.

2. *Dále*: Zatím pak.

3. *soudu*, Ř. dne, t. soudu, nebo k soudům bývají dnové položeni.

4. *bezbožného*: (takového). — *nevím*, t. se strany mého úřadu, žeby něco mou nesprostností neb nedbanlivostí sešlo. — *ne skrze to*: ne v tom, ne tím, t. ne v tom zakládám spravedlivost neb ospravedlnění. — *spravedliv*, t. před Bohem, k jehož čistotě i ta nebesa byla-liby přirovnána, poznaloby

5 jest. * Protož nesuďtež nic před časem,
ažby přišel Pán, kterýž i osvítí to, což
skrytého jest ve tmě, a zjeví rady srdcí:
a tehdážť bude míti chválu jeden každý
od Boha.
6 Tyto pak věci, bratří, v podobenství
obrátil jsem na sebe a na Apollo pro vás,
abyste se na nás učili, nad to, což psáno
jest, výše nesmýšleti, a abyste jeden pro
7 druhého nenadýmali se proti někomu. * Nebo
kdož tě soudí? A co máš, ježtoby nevzal?
A když jsi vzal, proč se chlubíš, ja-
8 koby nevzal? * Již jste nasyceni, již jste
zbohatli, bez nás kralujete: ale ó byste
kralovali, abychom i my spolu s vámi
9 kralovali! * Za to mám jistě, že nás Bůh
apoštoly poslední okázal jako k smrti oddané;
nebo učiněni jsme divadlo tomuto
10 světu, i andělům i lidem. * My blázni pro
Krista, ale vy opatrní v Kristu; my mdlí,
vy pak silní; vy slavní, ale my opovržení.
11 * Až do tohoto času i lačníme i žízníme,
i nahotu trpíme, i poličkováni býváme, i
12 místa nemáme. * A pracujeme dělajíce
rukama vlastníma, uhaněni jsouce dobrořečíme,
protivenství trpíce mile snášíme;
* když se nám rouhají, modlíme se za ně; 13
jako smeti tohoto světa učiněni jsme a
jako povrhel u všech až posavád.
Ne proto, abych vás zahanbil, píšu 14
toto; ale jako svých milých synů napomínám.
* Nebo byste pak deset tisíc pěstou- 15
nů měli v Kristu, však proto nemnoho
máte otců. Nebo v Kristu Ježíši skrze
evangelium já jsem vás zplodil. * Protož 16
prosím vás, buďtež následovníci moji, ja-
kož i já Kristův. * Pro tu příčinu poslal 17
jsem vám Timotea, kterýžto jest syn můj
milý a věrný v Pánu; tenť vám připomínati
bude, které jsou cesty mé v Kristu,
jakž všudy v každé církvi učím.
Rovně jakobych neměl k vám přijíti, 18
tak se naduli někteří. * Ale přijduť k vám 19
brzo, bude-li Pán chtíti, a poznám ne řeč
těch nadutých, ale moc. * Neboť nezáleží 20
v řeči království boží, ale v moci. * Co 21
chcete? s metlou-li abych přišel k vám,
čili s láskou a s duchem tichosti?

---

se to, že jsou nečistá. Job. 15, 15. — *soudí*, t. mé srdce zná i to, jak jsem důstojný, hodný a užitečný neb neužitečný služebník, v dobré vědomosti má.

5. *každý*, t. kdožby svůj úřad věrně konal.

6. *na nás*, t. z příkladu našeho. — *psáno*, t. nad to což písma svatá o lidech svědčí. — *nesmýšleti:* nemudrovati, t. sobě neb jiným něčeho dobrého nepřipisovati. — *nenadýmali se*, t. jedním kazatelem nad druhého pyšni nebyli.

7. *soudí*, t. tak nad jiné buď obecné lidi neb kazatele vyvyšuje? zdali Bůh, jehož vlastní věc jest jedny neb druhé povyšovati? Nikoli; ale činí to lidé marní a srdce tvé pýchou nadutě, ježto sic jinak ty jsi rovně jako i jiní lidé. — *A co* etc.: máš-li pak co? — *nevzal*, t. od Boha. — *chlubíš*, t. proč se cizími dary nadýmáš?

8. *zbohatli*, t. zdá se vám, že hojnost božích darů až nazbyt máte. Pod. Zjev. 3, 17. — *kralujete*, t. tak se vám zdá, že hned v tomto životě dokonalého blahoslavenství požíváte, nýbrž co jste dobrého skrze nás došli, ne nám ale křivým apoštolům připisujete. — *i my* etc., t. nezáviděltbych vám toho, kdybyste pravého blahoslavenství skrze ty nové kazatele, jimiž se nadýmáte, již dosáhli; avšak, kdyžť my ne nějakého štěstí, ale zámutku dosti máme, tedyť ještě ani vy dokonalého blahoslavenství nepožíváte.

9. *poslední*: kdyžbyste vy již byli všeho zlého zproštěni a jako králové učiněni, tedy bychom my apoštolé nejzadnější a nejmizernější ze všech lidí býti musili. Aneb jakoby řekl: Propůjčuji vám toho, že já a Apollo i Timoteus (jakž mi to odrháte) naposledy po jiných apoštolích k úřadu jsem povolán. — *okázal*, t. v takovém spůsobě žalostném postavil, jakýž bývá hrdla odsouzených a na odivu lidem vyvedených.

10. *blázni*, t. za blázny jsme počteni proto, že v Krista věříme a jeho učení vedeme. — *v Kristu*, t. vám se zdá, že jste v božích věcech velmi osvícení, anobrž smyslné jakési opatrnosti dokazujete, když světskou moudrost s Kristovou spojujete, a světu se neošklivíce Kristu se zalíbiti chcete; avšak na to, že to dvé spolu státi nemůže, hleděti neumíte. Mat. 6, 24., Jan 14, 17. — *opovržení*: špatní, beze cti. —

11. *místa*, t. tuláci, běhounové jsme, odevšad nás ženou, stání nemáme.

12. *vlastníma*: svýma.

13. *modlíme se:* prosíme, t. i Boha i lidi, kteříž se nám rouhají. — *smeti*: nečistota. — *povrhel*: ohavnost, věc ohyzdná neb prokletá.

15. *měli*, t. jakkoli mnoho těch pyšných učitelů, kteříž vám věci Kristovy medem moudrosti a výmluvnosti světa beze vší potřeby oslazovati chtějí. — *máte*: míti budete. — *otců*, t. kteřížby k vám péče otcovské dokazovali, a ne raději vás zžírali. II. Kor. 11, 20. — *evangelium*, t. jenž jest prostředek rodu nového. I. Petr. 1, 23. — *zplodil*, t. získal, abyste v Krista jako ratolesti ve viný kmen byli štípeni. Jan 15, 3.

16. *prosím*: napomínám. — *následovníci*, t. zanechajíce pýchy, kříž Kristův, jako i já, podnikejte. Níž 10, 34.

17. *v Pánu*, t. ve věcech Páně, aneb jako ten, kterýž se bojí Pána. — *cesty*, t. učení i život. — *v Kristu*, t. v spravování sborů Kristových, aneb, kteréž předkládám z poručení Kristova. — *církvi*: sboru.

18. *naduli*: pozdvihli.

19. *bude-li*: dá-li Bůh, bohdá. — *moc*, t. Ducha Páně, výš 2, 4. To jest, jestli při nich z obdarování Ducha Páně bázeň svatá, žádost k rozšiřování království božího upřímá, a práce jejich při lidu užitečná, čili sama slova ozdobná a jalová.

20. *království boží*, t. správa církve svaté, v níž Bůh kraluje. Pod. Řím. 14, 17. — *v moci*, t. v mocném zlého kažení a dobrého vzdělávání.

21. *s metlou-li*, t. s přísným trestáním. — *s láskou* etc.: v lásce a v duchu.

Hlava 5.

Zcestné jsou, životem svým pohoršení dávající, a to i proti obyčeji i podlé obyčeje pohanů. Proti obyčeji pohanů jest ono neřádné snětí manželské. Toho I. netrestali Korintští měvše tak učiniti, II. vylučuje z obecenství církve svaté s ukázaním, 1. že není bezpečno po vůli býti, pročež sami také mají lepšího budoucně chování býti, 2. prvé jim takové právo vydal, *a*) aby se varovali *α*) ne těch, kteří ven z církve jsou, *β*) ale kteří v církvi zůstávají; *b*) soudili *α*) své spoluoudy *β*) a ne cizí.

Naprosto slyšeti, žeby mezi vámi bylo
smilstvo, a to takové smilstvo, jakéž se
ani mezi pohany nejmenuje, totiž aby ně-
2 kdo měl manželku otce svého. * Vy však
nadutí jste, a ne raději nermoutíte se, aby
vyvržen byl z prostředku vás ten, kdož
3 takový skutek spáchal. * Já zajisté ač
vzdálený tělem, ale přítomný duchem, již
jsem to usoudil, jakobych přítomen byl,
4 abyste toho, kterýž to tak spáchal, * ve
jmenu Pána našeho Jesukrista sejdouce se
spolu, i s mým duchem, s mocí Pána na-
5 šeho Jesukrista, * vydali takového satanu
k zahubení těla, aby duch spasen byl v
6 den Pána Ježíše. * Neníť dobrá chlouba
vaše! Zdaliž nevíte, že maličko kvasu
7 všecko těsto nakvašuje? * Vyčisťtež tedy
starý kvas, abyste byli nové zadělání, ja-
kož pak jste nenakvašeni. Neboť jest Be-
ránek náš velikonoční za nás obětován,
Kristus. * A protož hodujmež ne v kvasu 8
starém, ani v kvasu zlosti a nešlechetnosti,
ale v přesnicích upřímnosti a pravdy.
Psal jsem vám v listu, abyste se nesmě- 9
šovali se smilníky: * ale ne všelikterak se 10
smilníky tohoto světa, neb s lakomci, neb
s dráči, aneb s modláři; sic jinak musili
byste z tohoto světa vyjíti; * protož pak nyní 11
psal jsem vám, abyste se nesměšovali s ta-
kovými, kdyby kdo maje jmeno bratr, byl
smilník, neb lakomec, neb modlář, neb
zlolajce, neb opilec, neb dráč: s takovým
ani nejezte. * Nebo proč já mám i ty, 12
kteříž jsou vně, souditi? Však ty, kteříž
jsou vnitř, vy soudíte? * Ty pak, kteříž 13
jsou vně, Bůh soudí. Vyvržtež tedy to-
ho zlého sami ze sebe.

---

1. *nejmenuje*, t. o němž není slycháno, neb kteréž se nenachází ani mezi pohany, nýbrž kteréž i pohané v ošklivosti mají a ovšem v ně se nevydávají. Pod. Efes. 5, 3. — *manželku* etc., t. s macechou neřády provodil proti boží zápovědi. Lev. 18, 8.

2. *nadutí*, t. předse jakýmis dary a učiteli svými se honosíte a jinými pohrdáte, ježto dosti v svém shromáždění smradu máte. — *nermoutíte se*, t. jakž to svatí činívali, že hříchů i zahynutí bližních litovali. I. Král. 15, 10. II. Petr. 2, 8.

3. *duchem*, t. srdcem, myslí, vůlí a vlastní o vás péčí i milostí již jsem s vámi spojen. Jiní slyší na to, žeby sobě apoštol to, co se dálo mezi Korintskými, jako někdy Eliseus o Giezi (IV. Král. 5. 26.) skrze Ducha svatého zjevené měl, ne jináče než jakoby tam přítomen byl.

4. *Jesukrista*, t. podlé jeho ustanovení, poručení a jmenem jeho, kteréž ku pomoci jeho vzývati budete. Mat. 18, 19. 20. — *duchem*, t. vědouce již i můj při tom smysl. — *smocí* etc., t. kteréž Kristus církvi a na místě jejím i služebníkům propůjčil, aby, což svíží na zemi, svázáno bylo i na nebi. Mat. 18, 18. Jiní slyší to na moc zázračnou, kterouž apoštolé sobě danou měvše mohli nenapravitelné slovem, jako svatý Petr Ananiáše (Skut. 5, 5.) zabiti; aneb jako svatý Pavel Elimasa slepotou poraziti. Skut. 13, 11.

5. *satanu*, t. z království svaté církve jej vyloučili, za pohana a publikána měli (Mat. 18, 17.) a jemu to osvědčili, že, pokudžby pokání nečinil, musí údem a manem království ďáblova zůstávaje požívání dobrého svědomí prázden býti. Podob. I. Tim. 1, 20. — *těla*, t. buďto aby starý člověk byl skrocen a podmaněn, nový pak ku pozdvižení přiveden; buďto raději aby tělo zámutkem, kterýž vysušuje kosti (přísl. 17, 22.), vyschlo, přepadlo se a zchuravělo. — *duch*, t. duše spasena byla, avšak ne bez těla; nebo tu se béře částka člověka za celou osobu duši a tělo mající. Pod. I. Petr. 1, 9.

6. *chlouba*, t. neníť vám zač děkovati, aneb: nemáte se podlé čeho moudrostí a výmluvností chlubiti. — *nakvašuje*, t. za příčinou příznění se a tovaryšení třebas s nemnohými údy nepobožnými všecken sbor zlému navykne a jejich příkladem v hříchy se vydá, a jako od jedné ovce prašivé všecko stádo oprašiví.

7. *kvas*, t. mrtvěte v sobě všelijaké hříchy, žádosti zlé a pokrytství (Mar. 8, 15.), což vše při vás jest zastaralé, jakož podlé toho, že jste to s sebou na svět přinesli, tak také že jste tomu dávno v pohanstvě navykli. — *zadělání*: skropení, zakvašení, t. abyste v novotě života chodili. Řím. 6, 4. — *nenakvašeni*: přesní, t. jelikož jste člověka starého s sebe svlékli a v nového se oblékli. Podobně Kristus o učennících praví, že jsou čistí, avšak jim nohy umývati velí. Jan 15. 3., též 13, 10. —

8. *hodujmež*: slavmež, světmež svátek, t. v Krista věřme a obcování dobré mějme. Podob. Žid. 4, 9. 10. — *starém*, t. jakož tam u připodobnění přes celé hody velikonoční nemělo býti v domě kvasu, tak i vy po všecken čas života svého hříchů se vystříhejte. — *v přesnicích*: chlebích přesných. — *upřímnosti*, t. v nevinnosti a svatosti života (Luk. 1, 75. Žid. 12, 14.) i v učení čistém a nekvašeném. Mat. 16, 12. — *pravdy*, t. horlivě, opravdově, beze vší lsti, úskoku a pokrytství v konání povinnosti k Bohu i k bližním. Podob. Jan. 4, 24.

9. *nesměšovali*: nic činiti neměli.

10. *ne všelikterak*: ne všelikterakými. — *světa*, t. s lidmi se světem spojenými a vně z církve přebývajícími. V témž smyslu svět se béře Jan. 15, 19., též 17, 4. — *vyjíti*, t. ze spolku lidského.

Hlava 6.

Podlé obyčeje pohanů *A*) před právem, u pohanských souděů sebe vespolek obviňovali Korintští mohše to před svými vykonati. To když při nich tresce, trojí jim škodu připomíná: 1. že se připravují o chválu, 2. že dokazují sebe býti velice nedostatečné, poněvadž *a*) křivdy trpěti nechtí, *b*) nýbrž raději ji činí, 3. že upadají v odsouzení. *B*) V obcování domácím těla svá nezřízeně smilstvem zprzňovali. Tu jim tedy apoštol hřích zveličuje, čistotu schvaluje. Zveličuje trojím důvodem: 1. že Krista zprzňují, tělo své, úd jeho v nečistotu vydávajíce, 2. proti vlastnímu tělu hřeší, 3. a tak je ze správy milostné Ducha božího vytrhují. (Tak napravoval apoštol nedostatky mezi posluchači v příčině osob), jichž učení dotýká. Učení směřuje k opatrování člověka v šlechetném obcování a v šetrném Boha oslavování. K šlechetnosti přisluší čistota a láska.

Smí někdo z vás maje při s druhým,
souditi se před nepravými, a ne raději před
2 svatými? * Nevíte-liž, že svatí svět souditi
budou? I poněvadž od vás souzen býti má
svět, kterakž nehodni jste těch nejmenších
3 věcí rozsuzovati? * Zdaliž nevíte, že an-
děly souditi budeme? Co pak tyto časné
4 věci? * Protož kdyžbyste měli míti soud
o tyto časné věci, těmi, kteříž nejzadnější
5 jsou v církvi, soud osaďte. * K zahanbeníť
vašemu to pravím. Takliž není mezi vámi
moudrého ani jednoho, kterýžby mohl roz-
6 souditi mezi bratrem a bratrem svým? * Ale
bratr s bratrem soudí se, a to před nevě-
7 řícími! * Již tedy konečně nedostatek
mezi vámi jest, že soudy máte mezi se-
bou. Proč raději křivdy netrpíte? proč
8 raději škody nebéřete? * Nýbrž vy křivdu
činíte a ke škodě přivodíte, a to bratří
své. * Zdaliž nevíte, že nespravedliví 9
dědictví království božího nedosahnou?
Nemylte se! Však ani smilníci, ani mo-
dláři, ani cizoložníci, * ani měkcí, ani sam- 10
coložníci, ani zloději, ani lakomci, ani
opilci, ani zlolajci, ani dráči dědictví krá-
lovství božího nedojdou. * A takoví jste 11
někteří byli: ale obmyti jste, ale posvě-
ceni jste, ale ospravedlněni jste ve jménu
Pána Jesukrista a skrze Ducha Boha na-
šeho.

Všecko mi sluší, ale ne všecko pro- 12
spívá: všecko mi sluší, ale játť žádné z těch
věcí v moc nebudu podmaněn. * Pokrmové 13
břichu náležejí a břicho pokrmům: Bůh
pak i břicho i pokrmy zkazí. Ale tělo ne
smilstvu oddáno býti má, ale Pánu, a Pán

---

11. *bratr*, t. křesťan.
12. *Však ty*, t. toliko domácí víry.
13. *soudí*, t. není potřebí vám mysliti, žeby těm, kteříž nejsou v církvi, všecko, cožbykoli činili, bez trestání procházelo. Neboť Bůh i ty, kteříž bez zákona hřeší (Řím. 2, 12.), stresce, když jen ráčí. — *zlého*: bezbožníka, nešlechetníka, t. toho, o němž výš v. 1.

1. *někdo*, t. s útržkou jmena božího a s mnohým pohoršením. — *při*: nesnáz, nevoli. — *nepravými*, t. pohany v Kristu neospravedlněnými, před nimiž se nesluší souditi, lečby nouze nevyhnutelná nastala, jako i svatý Pavel v takové příčině k císaři se odvolal. Skut. 25, 25. — *svatými*, t. před křesťany Duchem svatým posvěcenými; níž v. 11.

2. *svět*, t. lidi bezbožné, za něž se Kristus nepřimlouvá. Jan 17, 9. — *souditi*, t. v Kristu, k němuž jsou jako údové k hlavě připojeni, a jehož soudu budou potvrzovati, a jako spoluradní s ním souditi; viz Mat. 19, 28. Luk. 22, 30. — *nejmenších*: chatrných, t. zdejších, časných, Ř. nejmenších soudů.

3. *anděly*, t. zlé, jenž jsou ďáblové, kteréž Kristus i svatý Petr anděly také nazývá. Mat. 25, 41. II. Petr. 2, 4. — *Co pak* etc.: ovšem tyto živné neb k životu přidané věci.

4. *nejzadnější*: za nic jsou položeni, t. nedostávalo-liby se mezi vámi nějakých znamenitých mužů, raději těm nejšpatnějším z věřících soudy poručte, nežlibyste se neznabohům souditi dali.

7. *konečně*: na prosto. — *nedostatek*, pád, porážka, pokleska, t. mdloba škodná, netrpělivost ducha, od těla přemožení. Nebo tu namítá toho boje, o němž Řím. 7, 15. etc. — *soudy*, t. nesnáze často pro nic za nic, jež mohouce doma spraviti k rozeznání pohanům dáváte; výš. v. 6. — *křivdy*: bezpráví. — *škody* etc.: nedáte se oklamati.

9. *Nemylte se*: nebluďte.

10. *měkcí*, t. kteříž své srdce chlipné řečí, rouchem, chodem, vzhlédáním a jinými jakýmikoli věcmi lákajícími k skutkům proti svému přikázaní čelícím nestydaté pronášejí a v svém těle jako hovada neskroceni bývají.

11. *obmyti jste*, t. krví Kristovou, kteráž nás od všelikého hříchu očišťuje (I. Jan 1, 7.), čehož křest při vyvolených jistým svědectvím bývá a podlé toho jemu to obmývání se přičítá. Skut. 22, 16. I. Petr. 3, 21.

12. *prospívá*: vzdělává, t. ačkoli věcí případných (jako jsou pokrmové) mohlbych užívati, věda to, že čistým jest všecko čisté (Řím. 14, 14. etc.), a což v ústa vchází, člověka neposkvrňuje (Mat. 15, 11.); avšak mi na to ohlédati se sluší, abych i tím bližního neurazil. — *žádné*: ničímž nechci svázán býti, nedám se žádné z těch věcí podmaniti.

13. *pokrmům*, t. rozdíl jest mezi pokrmy a smilstvem. Nebo proto jsou stvořeni, aby do břicha byli přijímáni, jako i břich proto jest učiněn, aby ty pokrmy v se přijma jich zažíval; tělo pak stvořeno jest ne k smilstvu, ale k sloužení Bohu. — *i břicho*: i jej, Ř. i je. — *zkazí*: zahladí, t. nepodstatu břicha, nebo celé tělo se všemi svými údy z mrtvých vstane; ale jeho užívání a v něm pokrmů neb v žaludku zažívání, čehož v onom životě nebude potřebí, poněvadž tam vyvolení jako andělé býti mají. Mat. 22, 30. — *Pánu*, t. Kristu, aby v něho vštípeno bylo a jemu sloužilo. — *tělu*, t. Kristus jest dán, aby netoliko duši, ale i tělo vykoupil, posvětil, spasil a jeho Pánem byl.

14 tělu. * Bůh pak i Pána Ježíše vzkřísil, i
15 nás také vzkřísí mocí svou. * Nevíte-liž, že
těla vaše jsou údové Kristovi? Což tedy
vezma údy Kristovy, učiním je údy nevěst-
16 ky? Odstup to! * Zdaliž nevíte, že kdož se
připojuje k nevěstce, jedno tělo jest s ní?
Nebo dí písmo: Budou dva jedno tělo.
17 * Ten pak, jenž se připojuje Pánu, jeden
18 duch jest s ním. * Utíkejte smilstva! Vše-
liký hřích, kterýžkoli učinilby člověk, kromě
těla jest: ale kdož smilní, ten proti svému
vlastnímu tělu hřeší. * Zdaliž nevíte, že 19
tělo vaše jest chrám Ducha svatého, jenž
přebývá ve vás, kteréhož máte od Boha, a
nejste sami svoji? * Nebo koupeni jste 20
za velikou mzdu. Oslavujtež tedy Boha tě-
lem svým i duchem svým, kteréžto věci
boží jsou.

Hlava 7.

Čistota, obzvláštně v manželstvě a ven z manželstva sídlo své má. O manželstvě uče apoštol mluví o vstoupení v ně a v něm obývání. Vstupovati 1. proč? pro uvarování smilstva, 2. jak? v přívětivosti, 3. kteří mají? nezdrželiví. Obývati mají bez rozvazování se, buď pro hněv, aneb pro rozdílnost v náboženství, poněvadž i takové spojení k vyzískání nevěřících časem slouží. O stavu svobodném také učí apoštol: *A*) o pannách mluvě připomíná jejich 1. los, a ten býti praví šťastnější nevdaných než vdaných v pobožnosti, 2. rodičů připomenutím vede apoštol k tomu, aby oni věděli, že *a*) mohou vdáti i nevdáti dcer svých bez hříchu, *b*) ač lépe tito, než onino činí. *B*) O vdovách vypravuje, 1. že mohou se v Pánu vdáti, 2. lépeby učinily v vdovství zůstávajíce.

Se strany pak toho, o čemž jste mi
psali: Dobréťby bylo člověku ženy se ne-
2 dotýkati: * ale pro uvarování se smilstva
jeden každý manželku svou měj, a jedna
3 každá měj muže svého. * Muž k ženě povin-
nou přívětivost prokazuj, podobně též i žena
4 k muži. * Žena svého vlastního těla v
moci nemá, ale muž: též podobně i muž
těla svého vlastního v moci nemá, ale
5 žena. * Neoklamávejte jeden druhého leč
by to bylo z společného svolení na čas, aby-
ste se uprázdnili ku postu a k modlitbě: a
zase spolu se sejděte, aby vás nepokoušel
satan pro nezdrželivost vaši. * Ale toť 6
pravím podlé dopuštění, ne podlé rozkazu.
* Nebo chtělbych, aby všichni lidé tak 7
byli jako já: ale jeden každý svůj vlastní
dar od Boha má, jeden tak a jiný jinak.
* Pravím pak neženatým a vdovám: Do- 8
bré jest jim zůstati tak jako já: * pakliť 9
se nemohou zdržeti, nechažť v stav man-
želský vstoupí; nebo lépe jest v stav man-

14. *Bůh*, t. Otec nebeský. — *mocí* etc., t. k věčné slávě.

15. *Odstup to*: Nikoli.

16. *připojuje*: lne.

17. *Pánu*, t. skrze víru. — *s ním*, t. vlastně jest s ním spojen a jako maso z masa jeho a kost z kostí jeho učiněn. Efes. 9, 30. etc.

18. *učinilby*: spáchal. — *kromě těla*, t. k jiným hříchům tělu škodícím od jinud se příčina nežli od vlastního těla dává; jako opilci z nemírného pití, anobrž jinými hříchy více se bližním nežli vlastnímu tělu škodí, jako zlodějstvím cizímu statku, vraždou cizímu životu, křivým svědectvím cizí pověsti. — *hřeší*, t. smilstvím netoliko svědomí jako jinými hříchy, ale i tělo své zprzňuje, a je na nemoci ošklivé přivodí a tak ne bližnímu, jako jinými hříchy, ale sám sobě škodí.

20. *tělem* etc.: v těle svém i v duchu etc. — *boží jsou*, t. tělo i duše, a to podlé toho, že je stvořil, vykoupil i posvětil.

1. *psali*, t. k tomu toto odpovídám: čistáť jest věc a užitečná (níž v. 35.) ženy nepojímati, ale v stavu svobodném zůstávati, a to proto, že v manželství nesnadné jest býti bez mnohých těžkostí a roztržitostí; níž v. 32.

2. *smilstva*, t. všelikého neřádu proti přikázaní čelícího o smilství učiněného. — *každý*, t. nemající daru zdrželivosti. Nebo z šestého verše rozumí se, že ne všecky vesměs k tomu zavazuje, aby chtějte neb nechtějte pod zbavením milosti boží musili v stav manželský vstoupiti. — *manželku*, t. ne více než jednu.

3. *přívětivost*: dobrovolnost, lásku.

4. *též*: tak. — *muž*: manžel. — *žena*: manželka.

5. *druhého*, t. jeden druhému drah nebuď. — *na čas*: do času. — *se uprázdnili*: spůsobní byli. — *k modlitbě*, t. zvláštní, buď v potřebě své vlastní, buď obecní; čehož příklad viz Exod. 19, 15. Joel. 2, 16. — *spolu*: k témuž se navraťte, t. po takových modlitbách zvláštních. — *satan*, t. v cizoložství neb nečistoty jiné neuvedl. — *pro nezdrželivost*: pro mdlobu, když nemáte daru zdrželivosti.

6. *rozkazu*, t. ne nějak pod zbavením milosti boží všechněm napořád v stav manželský vstoupiti přikazuji (výš v. 2.), aneb vám manželům, abyste se po službách zvláštních spolu scházeli (v. 5.) poroučím; ale jednomu každému, jakby při tom dobré svědomí zachovati mohl, tak učiniti dopouštím.

7. *tak byli*, t. dar zdrželivosti měli. — *má*, t. ne každému jest ten dar zdrželivosti dán. Mat. 19, 11. — *jinak*, Ř. tak, t. aby někdo v stavu svobodném s dobrým svědomím se ostříhal, a jiný v stav manželský vstoupil, což obé na svém místě jest dobré, jen každý viz, jak v kterém stavu svědomí dobré zachovati může.

8. *neženatým*: vdovcům. — *tak*, t. v stavu svobodném.

9. *nemohou* etc.: nezdržují. — *lépe jest*, t. s menší škodou. Nebo takoví trápení těla mívají, ale ti, kdož se pálí, i od těla i od svědomí trápení okoušeti musejí. — *páliti*, t. ohněm takové chlipnosti hořeti, aby jakýkoli boj s sebou veda nemohl k slyšení božího slova, k modlitbám i jiným povinnostem

10 želský vstoupiti, nežli páliti se. * Manže-
lům pak přikazuji, ne já ale Pán řka:
11 Manželko od muže neodcházej: * paklitby
odešla, zůstaniž nevdaná aneb smiř se s
mužem. Tolikéž muži, nepropouštěj ženy.
12 * Jiným pak pravím já a ne Pán: Má-li
který bratr manželku nevěřící, a ta po-
13 voluje býti s ním, nepropouštějž jí. * A
má-li která žena muže nevěřícího, a on
14 chce býti s ní, nepropouštěj ho: * posvě-
cenť jest zajisté nevěřící muž pro ženu
věřící, a žena nevěřící posvěcena jest pro
muže věřícího: sic jinak děti vaši nečistíby
15 byli, ale nyní svatí jsou. * Paklit nevěřící
odjíti chce, nechať jde; neníť manem bratr
neb sestra v takových věcech, ale ku po-
16 koji povolal nás Bůh. * A kterak ty víš,
ženo, získáš-li k spasení muže svého?
Aneb co ty víš muži, získáš-li k spasení
17 ženu? * Ale jakž jednomu každému od-
měřil Bůh, a jakž jednoho každého povo-
lal Pán, tak choď; a takť ve všech círk-
18 vech řídím. * Obřezaný někdo povolán
jest? neuvodiž na sebe neobřezání; v ne-
obřízce někdo povolán jest? neobřezuj se.
* Nebo obřízka nic není, též neobřízka nic 19
není; ale zachovávání přikázaní božích.
* Jeden každý v tom povolání, v němž 20
povolán jest, zůstávej. * Služebníkem byv 21
povolán jsi, nedbej na to: pakliby mohl
býti svobodný, raději toho užívej. * Nebo 22
kdož jest v Pánu povolán, byv služebníkem,
osvobozený jest Páně: též podobně, kdož
jest povolán svobodný, služebník jest Kri-
stův. * Za mzdu koupeni jste, nebuďtež 23
služebníci lidští. * Jeden každý, jakž povo- 24
lán jest, bratří, v tom zůstávej před Bohem.
O pannách pak přikázaní Páně ne- 25
mám; ale však radu dávám, jakožto ten,
jemuž z milosrdenství svého Pán dal věr-
ným býti. * Za toť pak mám, že jest to 26
dobré pro nastávající potřebu; totiž že jest
dobré člověku tak býti. * Přivázáns k ženě? 27
nehledej rozvázání; jsi prost od ženy? ne-
hledej ženy. * Pakliby se i oženil, nezhře- 28
šils, a vdala-liby se panna, nezhřešila; ale
trápení těla míti budou takoví. Játť pak
vám odpouštím. * Ale totoť pravím, bratří, 29
poněvadž čas ostatní jest ukrácený, pozů-
stává, aby i ti, kteříž mají ženy, byli, jakoby

---

svým spůsobný býti; ale musilby při tom roztržité mysli býti a v nebezpečenství hřícha zůstávati.

10. *přikazuji*: vdaným vyhlašuji. — *Pán*, t. toto přikázaní ne z nějakého zvláštního mně Ducha zjevení původ svůj má, ale doslovně v písmích se nalézá. — *od muže*: s mužem se nerozlučuj, nerozvozuj, t. kromě příčiny od Krista oznámené. Mat. 5, 32.

12. *Jiným*: v náboženství nejednomyslným. — *já*, t. z vnuknutí Ducha Páně, o čemž však zjevného přikázaní božího nemám. — *nevěřící*, t. v náboženství nejednomyslnou. — *povoluje*: líbí se jí, neodpírá. — *nepropouštěj*: neopouštěj, neodlučuj, nezaháněj, tak níž.

13. *chce*: povoluje.

14. *posvěcenť*, t. snětí se s takovým manželem není samo ze sebe škodlivé a svědomí urážející. — *ženu*, t. se strany manželství, aneb jelikož se manželství dotýče. — *nečistíby*, t. od Boha a církve jeho odloučení, jakožto ti, k nimž se smlouva boží Abrahamovi učiněná vztahovala. Gen. 17, 7. — *nyní*: takto. — *svatí*, t. Bohu oddělení a k jeho lidu přináležející a to ne ze svého přirození, v němž jako i jiní jsou synové hněvu a zatracení (Efes. 2, 3.), ale z pouhé milosti boží, kterýž se jim v tom zavázal, že jejich chce Bohem býti. Gen. 17, 7.

15. *manem*, t. není k tomu zavázán, aby se tím svazkem manželským již více vázal.

16. *získáš-li*, Ř. spasíš-li, tak hned.

17. *odměřil*: udělil, t. darů (výš v. 7.) aneb v jakémžkoli řádu a povolání Bůh koho postavil a manžely jednomyslné spojil, tak v tom zůstávati hleď. — *církvech*: sbořích. — *řídím*: ustanovuji. A protož jakoby řekl: Toto mé naučení nemá vám býti odporné.

18. *povolán*, t. skrze svaté evangelium k víře a k naději života věčného. — *neuvodiž* etc., t. nějakým lékařstvím, o jakémž vypravuje Celsus lib. 7. c. 25. a čehož příklad II. Mach. 1, 16. Jos. lib. Antq. 12. c. 6.

19. *nic není*, t. lidí Bohu vzácných nečiní a jich neposvěcuje, anobrž již více pod zákonem milosti, svátostí nezůstává a ku poctě boží nenapomáhá. — *zachovávání*: ostříhání. — *božích*, t. z nichž jsou ta neposlední, abychom v Krista věřili a jedni druhé milovali. I. Jan 3, 23.

21. *Služebníkem*: manem, nesvobodným, poddaným. — *nedbej*: nestarej se o to, netrap se o to.

22. *v Pánu*, t. k účastnosti Krista Pána.

23. *služebníci*: manové, otroci, t. lidskými ustanoveními svědomí svého nevažte (Kol. 2, 20.) a lidem k vůli toho, cožby vás od Krista, jehož jste mzdou vykoupeni, odvozovalo, nikoli nečiňte.

25. *nemám*, t. mají-li v stavu svobodném zůstávati. — *radu* etc., t. nenutím, nýbrž můj smysl vám oznamuji, avšak ne nějaký vůli boží odporný, alebrž s vůlí jeho svatou, kteráž taková jest, abychom běh života svého svatě konali, a stav co nejzvolnější k službám jeho svatým sobě zvolovali, výborně se srovnávající. Podob. výš v. 12. — *věrným*: aby věrným byl.

26. *dobré*: dobrá věc, t. v stavu svobodném zůstávati. Pod. výš v. 1.

27. *Přivázáns*: Připojen-lis. — *rozvázání*, t. ačkoli stav svobodný pro jeho zvolnost nad manželský vystavuji; avšak nevelím za příčinou tou manželům se rozvozovati. — *nehledej*, t. jestliže jen můžeš s dobrým svědomím v stavu svobodném zůstávati.

28. *trápení*: soužení, zarmoucení, bídu. — *takoví*, t. manželé starající se buď sami o sebe buď o hospodářství, o vychování dítek, ano i často příčinou jejich nepodařilostí, nekázaností a osiřelyliby, jak opatřeny budou? kam se dostanou? — *odpouštím*: vás šetřím, lituji, vaše dobré obmýšlím, t. přálbych vám co nejzvolnějšího spůsobu.

29. *ukrácený*: skrácený, jako v hromadu stažený, jest nebezpečný. — *neměli*: jich nemající.

30 jich neměli; * a kteří plačí, jakoby neplakali, a kteříž se radují, jakoby se neradovali, a kteříž kupují, jakoby nevládli,
31 * a kteříž užívají toho světa, jakoby neužívali: neboť pomíjí spůsob tohoto světa.
32 * A jábych chtěl, abyste vy bez pečování byli. Nebo kdo ženy nemá, pečuje o to,
33 což jest Páně, kterakby se líbil Pánu: * ale kdo se oženil, pečuje o věci tohoto světa, kterakby se líbil ženě, a tak rozdělen jest.
34 * Rozdílnéť jsou žena a panna. Nevdaná pečuje o to, což jest Páně, aby byla svatá i tělem i duchem; ale vdaná pečuje o věci
35 tohoto světa, kterakby se líbila muži. * Totoť pak k vašemu dobrému pravím, ne abych na vás osidlo uvrhl, ale abyste slušně a případně Pána se přídrželi bez všeliké roztržitosti. * Pakli kdo za nesluš- 36
nou věc své panně pokládá pomíjení času k vdání, a takby se státi mělo: učiň jakžkoli chce, nezhřeší; nechažť ji vdá. * Ale 37
kdož se pevně ustanovil v srdci, a není mu toho nouze, ale v moci má svou vlastní vůli, a to uložil v srdci svém, aby choval pannu svou, dobře činí. * A tak ten, kdož 38
vdává, dobře činí; ale kdo nevdává, lépe činí. * Žena přivázána jest k manželství 39
zákonem dotud, dokudž její muž živ jest; pakliby umřel muž její, svobodná jest, můž se vdáti za kohož chce, toliko v Pánu. * Ale 40
blahoslavenější jest, zůstala-liby tak, podlé mého soudu: mámť pak za to, žeť i já mám Ducha božího.

Hlava 8.

Láska svatá k šlechetnému obcování mezi bližními dobře napomáhá, nebo k vzdělání jich směřuje a lepší jest nad umění. Podlé této lásky i o věcech modlám obětovaných pro zachování bratra mdlého výborný rozsudek se činí, I. že víc bližního, než pokrmů takových vážiti sobě máme. Proč? *Předně*, aby on, pro kteréhož Kristus umřel, skrze nás zkažen nebyl.

V těch pak věcech, kteréž modlám obětovány bývají, víme, že všickni známost máme; a známost nadýmá, ale láska
2 vzdělává: * zdá-li se pak komu, že něco umí, ještě nic nepoznal, tak jakžby měl znáti: * ale jestliže kdo miluje Boha, tenť 3
jest vyučen od něho: — * a protož o po- 4
krmích, které se modlám obětují, toto dím:

30. *plačí*, t. kteréž věci odporné potkávají, aneb příčinou svých buď manželek neb dítek, zámutků okoušejí. — *neplakali*, t. tak sobě počínati mají, aby jich věci zarmoucené od Boha neodrazily. — *radují*, t. z nějakého štěstí, jako z pojetí manželky, aneb ze svých dítek narození. — *nevládli*: nedrželi a neměli toho, což koupili.

31. *světa*, t. věcí těch, jichž na světě k vezdejšímu životu jest potřebí. — *jakoby* etc., aby zle neb přes míru neužívali. — *neužívali*, t. aby se s ním nepojili. — *světa*, t. všecko na světě jest nestálé jako obluda, stín a pára (I. Jan 2, 17.); a protož dobře jest marnost nad marnostmi nazváno. Ekles. 1, 2.

32. *pečování*, t. takového, jímž manželé zapleteni bývají; jehož však apoštol netupí všelijak (I. Tim. 5, 8.), ale to ukazuje, žeby toho přál každému, aby co největší zvolnost k službě boží míti mohl. — *ženy* etc.: jest svobodný, neoženěný, t. dar zdrželivosti mající. — *pečuje*, t. snáze a s menšími překážkami pečovati může.

33. *oženil*, t. větší díl manželů.

34. *duchem*, t. i tělo i mysl čistou měla, k čemuž čehoby potřebí jim bylo, viz výš při v. 9. — *muži*, t. netoliko krásou a jemu se k vůli strojením; ale také jeho obyčejů, v nichžby mu se vhod učiniti mohla, spatřováním, ano i statku častokrát s opouštěním poct božích sháněním.

35. *uvrhl*, t. nějaký přísný zákon vydal, kterýžby bezděk buď k manželství, aneb k stavu svobodnému zavazoval. — *roztržitosti*: překážky.

36. *pomíjení*: když dorostlá jest, nevdáti ji, žeby jí čas vdání přecházel, Ř. kdyžby překvětlá byla. — *nechažť*: nechť jsou svoji.

37. *v srdci*, t. aby své dcery nevdával. — *není*: nouze ho nenutí, t. vidí, že jeho dcera může bez nebezpečenství nečistého hříchu v stavu svobodném zůstati; ani jiné příčiny k vdávání nemá. — *vůli*, t. jestliže jemu není potřebí na křehkost přirození a vůli dcery své se ohlédati. — *uložil*: usoudil.

38. *nevdává*, t. dar zdrželivosti mající. — *lépe činí*, t. užitečnější věc dceři své obmýšlí, a to ne proto, žeby stav svobodný sám ze sebe hodnost k životu věčnému dával; ale že dar zdrželivosti mající volněji s menšími roztržitostmi mysli Bohu sloužiti mohou; výš v. 1. 32.

39. *zákonem*: zákonně. — *umřel*, Ř. usnul. — *můž* etc., Ř. k vdání. — *v Pánu*, t. pobožně aneb vážíc se bázní boží.

40. *blahoslavenější*, t. proto, že méně rozličných těžkostí a starostí nežli manželky podlé těla okusí. — *tak*: t. v svém vdovství, majíc však dar zdrželivosti, jako ona svatá Anna. Luk. 2, 36. 37.

1. *kteréž* etc.: modlám obětovaných, t. se strany užívání jich. — *všickni*, t. zdá se téměř všechněm. — *známost*: vědomost, umění, t. že modly nejsou než pouhé marnosti (níž v. 4.), a že to, což v ústa vchází, neposkvrňuje člověka. Mat. 15, 11. — *nadýmá*, t. ne sama ze sebe, jelikož jest zvláštní dar boží, ale lidé zkažení a porušení příčinu odtud sobě ku pýše berou. — *vzdělává*, t. ku pobožnosti a krátce ke všemu dobrému bližnímu příčinu dává.

2. *umí*: zná. — *znáti*, t. Boha ani samého sebe a své ničemnosti i co jest povinen svým bližním.

3. *od něho*, t. jest Bohu milý, i od něho pravému umění naučený a tak z počtu jeho učenníků, kteříž od něho učeni býti měli. Isai. 54, 13. J. poznán od něho.

4. *nic není*, t. ne se strany podstaty své; nebo z rozličné hmotné látky modly strojeny bývají, ze zlata, stříbra, mědi, dřeva etc., ale se strany toho,

Víme, že modla na světě nic není a že
není jiného žádného Boha nežli jeden.
5 * Nebo ačkoli jsou někteří, ježto slovou
bohové, i na nebi i na zemi (jakož jsou
6 mnozí bohové a páni mnozí): * ale my
máme jediného Boha Otce, z něhož všecko,
i my v něm; a jednoho Pána Ježíše Kri-
sta, skrze něhož všecko, i my skrze něho.
7 * Ale ne ve všechť jest to umění; nebo ně-
kteří se zlým svědomím pro mdlobu až
dosavad, jako modlám obětované jedí, a
svědomí jejich jsouc mdlé poskvrňuje se.
8 * Nečiníť pak nás pokrm vzácných Bohu;
nebo budeme-li jísti, nic tím lepší nebu-
deme, a nebudeme-li jísti, nic horší nebu-
deme. * Ale vizte, atby snad ta vaše moc 9
nebyla k urážce mdlým. * Nebo uzří-li 10
kdo tebe majícího známost, a ty sedíš při
pokrmu modlám obětovaném, zdaliž svě-
domí toho, kterýž jest mdlý, nebude při-
vedeno k tomu, aby také jedl modlám
obětované? * I zdaliž nezahyne pro to tvé 11
vědění bratr mdlý, za kteréhož Kristus
umřel? * A tak hřešíce proti bratřím a 12
urážejíce svědomí jejich mdlé proti Kristu
hřešíte. * A protož jestližeť pohoršuje po- 13
krm bratra mého, nebudu jísti masa na
věky, abych nezhoršil bratra svého.

Hlava 9.

Druhé, že pobožní z lásky upřímé v čas potřeby pro bližních svých vyzískání, i od manželek svých užívání i od poctivého u posluchačů hledání opatření upouštěli, měvše k tomu právo 1. přirozené, 2. církví boží nařízené.

Zdaliž nejsem apoštol? zdaliž nejsem
svobodný? zdaliž jsem Jesukrista Pána
našeho neviděl? zdaliž vy nejste práce má
2 v Pánu? * Bychť pak jiným nebyl apo-
štolem, tedy vám jsem; nebo pečet mého
apoštolství vy jste v Pánu. * Odpověd má 3
před těmi, jenž mne soudí, ta jest: * Zda- 4
liž nemáme moci jísti a píti? * Zdaliž ne- 5

že ani Boha neviditelného (Jan, 1, 18.) nevyznamenává (Skut. 17, 29.), ani věcí kterých posvěcovati neb poskvrňovati moci nemá. — *jeden*, t. to jest mocný důvod, že modly nejsou bohové, poněvadž jediný jest toliko Bůh.

5. *bohové*, t. podlé smyslu modlářského, kterýž poráží tím, že my totiko jednoho Boha máme (níž v. 6.), buď podlé toho, že někteří na světě místo boží drží. Žlm. 82, 6. — *na nebi*, t. slunce, měsíc, hvězdy, což vše pohané proti boží zápovědi za bohy měli. Deut. 4, 19. Moud. 13, 2. — *na zemi*, t. buď lidé, buď hovada, buď ptactvo neb úrody, jako por, cibuli, což vše sobě byli modláři zvláště v Egyptě zbožnili.

6. *v něm*, t. trváme (Skut. 17, 28.) a k němu náležíme. Podob. Řím. 11, 36.

7. *umění*, t. ačkoli někdo jest v tom osvícen, že modla nic nemůže, ani očistiti ani poskvrniti (výš v. 4.); avšak ne všickni tomu rozumějí. Protož je z dluhu lásky v tom snášeti a pro vzdělání jich od věcí modlám obětovaných zdržovati se sluší. — *svědomím*, t. se strachem, s bázní, Ř. se svědomím modly, t. domnívajíce se, žeby modla ne nějaká věc marná byla, ale nějakou moc a platnost měla, svědomí hnětlivé nad tím mají, jakoby užíváním věcí jí obětovaných velice hřešili. — *dosavad*, t. po tak mnohém a častém vyučování. — *jedí*, t. domnívajíce se, že ten pokrm jest nečistý a k užívání křesťanům nenáležitý. — *poskvrňuje se*, t. podlé toho, že svůj rozum nad vůli boží zůstavuje a bez víry ty pokrmy proti svému svědomí jí. Řím. 14, 22.

8. *Bohu*, t. dávám tomu místo, že pokrmové hříchů odpuštění, ospravedlnění, ani života věčného nedávají; avšak při nich jako i při jiných věcech na svobodě zůstávajících na lásku k bližnímu pozor míti sluší. — *lepší*, Ř. rozhojnilejší; nic nám tím nepřibude, t. milosti boží a spravedlnosti. Nebo nezáleží spasení na tom, kdo jaké pokrmy jí. Řím. 14, 17. — *horší*, Ř. chudší, nedostatečnější, špatnější, nic nám neubude, t. lásky boží.

9. *moc*: svoboda, umění neb vědomí o tom. — *k urážce*, t. příčinou k hřešení. — *mdlým*, t. při věcech případných neosvíceným. Řím. 14, 1., též 15, 1.

10. *známost*, t. takovou, že modla nic není, a že pokrmové sami ze sebe svatosti nedávají, ani neujímají, výš v. 4. 8. — *při pokrmu*: v chrámě modlářském neb za stolem, na němž jsou věci modlám obětované. — *přivedeno*, Ř. vzděláno.

11. *nezahyne*: snadněby tvou příčinou od pravdy odstoupil a zahynul. — *vědění*: známost, umění, t. kdyžby s rozpakováním však svého svědomí na to spoléhaje, že ty víš, že hřích není těch pokrmů jísti, tedy příkladem tvým v užívání jich by se vydal. — *umřel*. Jakoby řekl: Kristus svůj život pro mdlého vynaložil; ty pak moha jiné krmě pojísti proň masa modlám obětovaného opustiti nechceš.

12. *urážejíce*: raníce, Ř. tepouce. — *Kristu* etc., t. podlé toho, že co se údům děje, to on sobě přičítá, a že takoví mdlými pohrdající, jeho jakoby nerozumně učinil, když se za mdlé vydal, všetečně zlehčují; a tak což on krví svou vzdělal, to oni svou pýchou boří.

13. *pohoršuje*: uráží. — *nezhoršil*: neurazil.

1. *svobodný*, t. od obřadů zákonních. — *neviděl*, t. zvláštním zázračným spůsobem. Skut. 26, 16., též 22, 17. 18. II. Kor. 12, 2. Podobně o svatém Štěpánovi. Skut. 7, 55. 56. — *v Pánu*, t. zdaliž vy nejste skrze mne požehnáním Páně získáni a v Krista jako ratolesti v kmen vštípeni. Pod. výš 4, 15.

2. *apoštolem*, t. byť pak mne jiní neměli za apoštola. — *vám*, t. vy mne za toho míti máte, poněvadž toho užitku nemalý díl skrze mne u vás jest spůsoben, pro nějž Kristus své apoštoly poslal. Jan 15, 16. Pod. II. Kor. 12, 12. — *pečet*: jistota.

3. *Odpověd*, výmluva, obrana. — *soudí*: posuzují.

máme moci sestry, ženy při sobě míti,
jako i jiní apoštolé i bratří Páně i Petr?
6 * Zdaliž sám já a Barnabáš nemáme mo-
7 ci díla zanechati? * I kdo bojuje kdy na
svůj náklad? Kdo štěpuje vinici a jejího
ovoce nejí, aneb kdo pase stádo a mléka
8 od stáda nejí? * Zdali podlé člověka to
pravím? Zdaliž i zákon toho nepraví?
9 * Nebo v zákoně Mojžíšově psáno jest:
Nezavížeš úst volu mlátícímu. I zdali Bůh
10 o voly pečuje? * Čili naprosto pro nás to
praví? Pro nás jistě to napsáno jest:
nebo kdo oře, v naději orati má, a kdo
mlátí v naději, naděje své má účasten
11 býti. * Poněvadž jsme my vám duchovní
věci rozsívali, takližby pak to byla veliká
věc, jestližebychom my vaše časné věci
12 žali? * Když jiní práva svého k vám
užívají, proč ne raději my? Avšak neuží-
vali jsme práva toho; ale všecko snášíme,
abychom žádné překážky neučinili evan-
13 geliu Kristovu. * Zdaliž nevíte, že ti,
kteříž o svatých věcech pracují, ze svatých
věcí jedí, a kteříž oltáři přístojí, s oltářem
spolu díl mají? * Takť i Pán nařídil těm, kte- 14
říž evangelium zvěstují, aby z evangelia živi
byli. * Játť jsem však ničeho toho neuží- 15
val. Aniž jsem toho proto psal, aby se
to při mně tak dálo: anobty mi mnohem
lépe bylo umříti, nežli aby kdo chválu
mou vyprázdnil. * Nebo káži-li evangelium, 16
nemám se čím chlubiti, poněvadž jsem to
povinen; ale bědaby mně bylo, kdybych
nekázal. * Jestližeť pak dobrovolně to či- 17
ním, mámť odplatu: pakli bezděky, úřadť
jest mi svěřen. * Jakouž tedy mám odpla- 18
tu? I tu, abych evangelium káže dobro-
volně ukázal, že jest bez nákladu evan-
gelium Kristovo, proto, abych zle neužíval
práva svého při evangeliu. * Svoboden 19
zajisté jsa ode všech všechněm sebe sa-
mého v službu jsem vydal, abych mnohé
získal. * A učiněn jsem Židům jako Žid, 20
abych Židy získal; * těm, kteříž pod zá- 21

— *ta jest*, t. pochybuje-li kdo o mém apoštolství, tedy mu dovodím jeho získáním vás. Podobně II. Kor. 3, 2.

4. *moci*: práva t. jakéhožkoli pokrmu neb nápoje. Anobrž zdaliž nemáme práva třebas k vašemu stolu choditi, aneb jinak od vás opatření těla míti.

5. *sestry* etc., t. pobožné své manželky. — *při sobě*: s sebou voditi, t. aby i ona od sborů, při nichž já pracuji, vychování své měla.

6. *zanechati*: nedělati.

7. *náklad*: o své stravě.

8. *pravím*, t. zdali těch toliko důvodů užívám, kteříž podlé soudu lidského něco platiti mohou.

9. *mlátícímu*. Jak mlátívali za starodávna, viz Ose 10, 11. — *pečuje*, t. zdali tak dalece na voly, a ne raději na služebníky při vydávání toho zákona Bůh se ohlédal; viz Deut. 25, 4. Nebo sic jinak boží opatrování i k hovádkům se vztahuje. Žlm. 36, 7. Mat. 10, 29.

10. *v naději*, t. v té, že užitek své práce míti bude. — *účasten*, t. toho, k čemuž naději měl.

11. *rozsívali*, t. evangelium, jenž duchovní život při lidech zplozuje a k spasení přivozuje, věrně kázali. Podob. Řím. 15, 27.

12. *jiní*, t. kteříž apoštolé nebyli a své obydlí bez pochyby i obchody měvše ne tak jako my toho potřebovali, a krátce, kteříž pěstounové (výš 4, 15.) anobrž raději nepraví učitelé byli, avšak vás užívali. II. Kor. 11, 20. — *užívají*, Ř. účastni jsou. — *práva*: té moci. — *snášíme*, t. všelijaké nepohodlí, hlad, žízeň a práce tělesné. — *překážky*: přítrže. — *neučinili*, Ř. nedali.

13. *kteříž*, t. v chrámě kněží a jahnové. Num. 18, 20. Deut. 18, 1. — *ze svatých věcí*, t. z obětí a prvotin, kteréž do chrámu dávány bývají. Deut. 18, 3. 4. — *přístojí*, Ř. přisedí, t. ustavičnou při něm práci vedou a jako při něm vždycky sedí, tak že k dobývání sobě živnosti času žádného nemají. — *mají*, t. v užívání obětí. Nebo oltář (ať se tak dí) svůj díl obětí béře, a kněží také svůj.

14. *nařídil*, t. kázati své učenníky posýlaje. Luk. 10, 7. 8. — *živi*, t. z toho opatření, kteréž služebníci od lidu míti mají, proto že evangelium káží.

15. *toho*, t. což jest výš ve verši 4, 5. 6. oznámeno. — *psal*, t. jak jest povinen lid věrné služebníky opatrovati. — *dálo*, t. abyste se vtípili mne opatrovati. — *lépe*: poctivěji. — *umříti*, t. hladem, nežlibych plat od vás měl bráti, a to za příčinou křivých proroků, kteříž mne v to obláčeti nestydatě smějí, žebych já vás chytře a lstivě o statečky vaše připravoval; II. Kor. 12, 16., ježto jsem od vás nic nebral, ale od jiných opatření jakéžkoli měl. II. Kor. 11, 7. 8. — *chválu*: chloubu, t. že jsem darmo žádného svého zisku nehledaje evangelium kázal. Níž v. 18. II. Kor. 11, 7. 8. Viz příklad té chvály Skut. 20, 33. etc.

16. *chlubiti*, t. díte-li mi: Zdaližby nemohl chvály míti, kdyžby věrně evangelium kázal, by pak i plat bral? Na to vám toto dím, žebych tu žádné chvály neměl, cožbych ze mzdy činil. Tato pak má chvála nevztahuje se k Bohu, před nímž sám ze sebe, čiň já co čiň, práv býti nemohu (výš 4, 4.); ale k mým pomluvačům, jímž úst snáze nezacpám, než kdyžbych darmo kázal. — *poněvadž*, Ř. neboť ta potřeba na mne doléhá neb dotírá.

17. *dobrovolně*: s chutí. — *odplatu*, t. o níž sám Pán pověděl (Mat. 25, 21.) a apoštol ji vypsal. II. Tim. 4, 8. — *úřadť*: povinnost mne nutí, správcovství jest mi svěřeno.

18. *evangelium*: kazatelem jsa. — *bez nákladu*, t. že na mne žádný z vás nic nenaložil. — *práva*: moci, o níž v. 6.

19. *ode všech*: výš v. 1. — *vydal*: podrobil, t. ve věcech spasitelných.

20. *Žid*, t. ve věcech případných a na svobodě zůstávajících tak jsem k nim spůsobil, jakbych jim k spasení prospěl, jako když jsem pro ně Timotea obřezati dal (Skut. 16, 3.), i vlasy svého nazarejství oholil (Skut. 18, 19., též 21, 23.) a k těm podobné věci činil.

21. *bez zákona*, t. pohanům zákona božího na deskách kamenných sobě vydaného nemajícím. —

konem jsou, jakobych pod zákonem byl,
(avšak nejsa pod zákonem) abych ty, kteříž
pod zákonem jsou, získal: těm, kteříž jsou
bez zákona, jakobych bez zákona byl,
(avšak nejsa bez zákona Bohu, ale jsa pod
zákonem Kristu) abych získal ty, jenž
22 jsou bez zákona. * Učiněn jsem mdlým
jako mdlý, abych mdlé získal. Všechněm
všecko jsem učiněn, abych vždy některé
23 k spasení přivedl. * A toť činím pro evan-
24 gelium, abych účastník jeho byl. * Zdaliž
nevíte, že ti, kteříž v závod běží, všickni
zajisté běží, ale jeden béře základ? Tak
běžte, abyste základu dosáhli. * A všeliký, 25
kdož bojuje, ve všem jest zdrželivý. A oni
zajisté zdrželiví jsou proto, aby porušitel-
nou korunu vzali; ale my proto, abychom
vzali neporušitelnou. * Protož já tak bě- 26
žím, ne jako v nejistotu; tak bojuji, ne
jako vítr rozrážeje: * ale podmaňuji tělo 27
své a v službu podrobuji, abych snad ji-
ným káže sám nebyl nešlechetný.

Hlava 10.

Třetí, že Pán Bůh ani v starém zákoně těch, kteří zle darů jeho užívali, bez pomsty nenechal, ani nyní nešetřících sobě milosti jeho nenechá. Nebo u vážnosti majíce stůl Kristův i jeho hodovníky máme posouditi, že, kteříby s pohany hodovali, *a)* ďáblův by účastníci byli, *b)* Kristova stolu se odřekli *c)* a tak Boha proti sobě popouzeli. II. Ne coby slušelo komu, ale coby prospělo bližnímu, činiti máme; nebo 1. ač jest takové věci na trhu svobodno koupiti; 2. však není slušné za stolem nevěřících ne pro nás, ale pro bližního mdlého požívati. Proč? aby *a)* zachováno bylo svědomí naše v pokoji, *b)* a Bůh slaven byl bez rouhání.

Nechciť, abyste nevěděli, bratří, že
otcové naši všickni pod oným oblakem
2 byli všickni moře přešli, * a všickni
v Mojžíše pokřtěni jsou v oblace a v moři,
3 4 * a všickni týž pokrm duchovní jedli, * a
všickni týž nápoj duchovní pili, pili za-
jisté z duchovní skály, kteráž za nimi šla,
5 ta pak skála byl Kristus; * ale ne ve
mnohých z nich zalíbilo se Bohu; nebo
zhynuli na poušti. * Ty pak věci ku pří- 6
kladu nám se staly, abychom nebyli žá-
dostivi zlého, jako oni žádali. * Protož ne- 7
buďte modláři, jako někteří z nich, jakož
psáno jest: Posadil se lid, aby jedl a pil,
a vstali, aby hráli. * Aniž smilněme, jako 8
někteří z nich smilnili, a padlo jich je-
den den třimecítma tisíců. * Ani pokou- 9
šejme Krista, jako někteří z nich pokou-

---

jakobych etc., t. se strany obřadů a rozdílů dnů, jimž konec učiněn. — *získal ty* etc., t. pohany.

23. *účastník*, t. abych života věčného spolu s těmi, jimž evangelium káži, dojíti mohl.

24. *jeden*, t. kterýž nejprvé doběhne. — *běžte*, t. tak kažte a živi buďte. — *dosáhli*: základ uchvátili.

25. *bojuje*: zápasí, rytěřuje. — *zdrželivý*, t. v pokrmích i nápojích; ovšem tedy vy máte se zdržeti od hříchu, a od pokrmů modlám obětovaných, totiž abyste jich neužívali s pohoršením v smyslu pravém o těch věcech neutvrzených.

26. *v nejistotu*, t. ale jako ten, kterýž jest jist hojnou odměnou. II. Tim. 1, 12. — *bojuji*: šermuji. — *rozrážeje*, t. ne bez užitku, ale nepřítele statečně přemáhaje, a práci při dokonalejších i mdlých k jejich získání užitečně konaje; výš v. 20. 21.

27. *podmaňuji*: skrocuji, t. pracemi duchovními i tělesnými, stravou skrovnou i častými posty etc. — *tělo*, t. zkázu přirozenou v mém těle přebývající. Řím. 7, 18. — *podrobuji*: poddávám, t. duchu svému Duchem božím opravenému. — *nešlechetný*: Bohu nemilý, zavržený.

2. *v Mojžíše*, t. za času Mojžíšova; neb skrze Mojžíše a na ten spůsob, aby Mojžíše i zákona jeho ke Kristu vedoucího poslouchali. Podobně jinde praví: Uvěřili Hospodinu i Mojžíšovi, t. uvěřili Bohu skrze Mojžíše mluvícímu. Exod. 14, 31. — *v oblace*: oblakem a mořem, t. jití t. lidu israelského pod oblakem a přes moře bylo jemu místo křtu.

3. *týž*: jednostejný, t. takovouž věc jako i nám křesťanům naše svatosti vyznamenávající, to jest těla Kristova na smrt vydaného a ukřižovaného podávající. — *duchovní*, t. mannu věc duchovní a spasitelnou vyznamenávající a ji poskytající.

4. *pili*, t. posvátně; viz níž 11, 26. — *šla*, t. vodu, kteráž z lásky po poušti tekla. Žlm. 104, 41. — *Kristus*, t. ta skála Krista vyznamenávala neb představovala, i věřícím věci vyznamenané podávala a ji ujišťovala.

5. *Bohu*, t. nic jim užívání svátostí bez pravdy vnitřní neprospělo. — *zhynuli*: jsou poraženi, rozprostříni.

6. *věci*, t. ty pomsty boží. — *ku příkladu*: obraz náš byly, t. zřetelný obraz pomst božích před očima našima vymalovaly, jakéby na nás přišly, jestližebychom podobně jako oni hřešili. — *zlého*: zlých věcí.

7. *modláři*, t. na posvícení modlářská, jenž jsou veliká částka modlářství, nikoli nechoďte ani s pohoršením věcí modlám obětovaných nejezte. Ten smysl že jest pravý, hned další slova toho potvrzují, v nichž se o onom posvícení od lidu israelského učiněném zmínka světle činí. Exod. 32, 4. 5. — *hráli*: tancovali.

8. *tisíců*, t. okolo třimecítma, anobrž k čtyřmecítma tisícům. Nic pak toto Mojžíšovi svědčícímu, že jich pro ten hřích čtyřmecítma tisíců zemřelo, neodpírá. Num. 25, 9. Nebo Mojžíš v tom počtu větším i tento menší apoštolů obsahuje.

9. *pokoušejme*, t. svévolně se v hříchy pod zástěrou Kristovy známosti a křesťanské svobody vydá-

10 šeli a od hadů zhynuli. * Ani repcete,
jako i někteří z nich reptali a zhynuli od
11 záhubce. * Toto pak všecko v obrazu dá-
lo se jim a napsáno jest k napomenutí
12 našemu, kteříž jsme na konci světa. * A
protož kdo se domnívá, že stojí, hlediž,
13 aby nepadl. * Pokušení vás nezachvátilo
než lidské. Ale věrnýť jest Bůh, kterýž
nedopustí vás pokoušeti nad vaši možnost;
ale spůsobíť s pokušením také i vysvobo-
zení, abyste mohli snésti.
14 Protož, moji milí, utíkejtež modlář-
15 ství! * Jakožto opatrným mluvím; vy suďte,
16 co pravím. * Číše ta dobrořečení, totiž
kteréž dobrořečíme, zdaliž není společnost
krve Kristovy? A chléb ten, kterýž lá-
meme, zdaliž není společnost těla Kristo-
17 va? * Poněvadž jeden chléb jedno tělo
mnozí jsme; všickni zajisté jednoho chle-
ba účastni jsme. * Pohleďte na Israele 18
podlé těla: zdaliž ti, kteříž jedí oběti, ne-
jsou účastníci oltáře? * Což tedy dím, 19
že modla jest něco? aneb že modlám obě-
tování něco jest? Nikoli! * Ale toto pravím, 20
že což obětují pohané, ďáblům obětují a
ne Bohu. Nechtělťbych pak, abyste vy
byli účastníci ďáblů. Nebo nemůžete číše
Páně píti, i číše ďáblů: * nemůžete účast- 21
níci býti stolu Páně, i stolu ďáblů. * Čili 22
k hněvu popouzíme Pána? Zdali silnější
jsme nežli on? — Všecko mi sluší, ale
ne všecko jest užitečné. * Všecko mi sluší, 23
ale ne všecko vzdělává. * Žádný nehledej 24
svých věcí, ale jeden každý toho, což jest
bližního. * Všecko, což se v masných krá- 25
mích prodává, jezte, nic se nevyptávajíce

váním (níž v. 21, 22.) — *pokoušeli*: jiná vydání mají: pokoušeli ho, t. božího Syna, kterýž potom v přirození lidském jest nazván Kristus. Toho pak i tehdáž pokoušeli, když z pýchy a bujnosti o jeho opatrování pochybili. Žlm. 77, 18. etc.

10. *reptali*, t. na Mojžíše a na Arona, zošklivivše sobě zemi zaslíbenou (Num. 14, 36. 37.), a pomsty boží na rotu Koreovu, Datanovu a Abironovu uvedené vidouce, jichž příčinu na Mojžíše a Arona svésti chtěli. Num. 16, 41. Podnest nejedni na služebníky s oněmi učenníky Páně (Jan 6, 60.) repcí. Viz podobně Mat. 11, 6. — *záhubce*, t. zmordováni jsou od anděla.

11. *kteříž* etc.: na kteréž koncové světa ubíhají, t. kteříž jsme na světě v časích nejhorších, v nichž podlé Krista i apoštolů předpovídání všecko zlé mělo se rozmnožiti. Mat. 24, 12. Luk. 17, 26. 27. I. Tim. 4, 1. etc. II. Tim. 3, 2. etc. II. Petr. 3, 3.

12. *hlediž*: nechť hledí, t. aby své víry domnělé jako na skálu vsatý neztratil, Luk. 8, 13. Nebo sic jinak toho, kdož věří, právě žádný z rukou Bohu nevytrhne (Jan 10, 29.), aniž on jemu k zatracení zblouditi dopustí. I. Jan 3, 9.

13. *lidské*, t. jakéž lidé mohou snésti a kteréž od lidí svůj původ má; jako jsou nenávisti od světa a protivenství pro čisté náboženství. Aneb raději jakéž pokušení z těla zkaženého pochází, a v jakéž se i lidem pobožným uběhnouti nahází. — *vysvobození*: zniknutí, t. z pokušení.

14. *modlářství*, t. jehož nemalá jest částka hodování s modláři při jejich posvíceních; výš v. 7.

16. *dobrořečení*, t. při jehož užívání sobě dobrodiní božská skrze usmrcení Krista vyvoleným stalá s díkůčiněním připomínáme (níž 11, 25.). — *zdaliž*, t. podlé vašeho vlastního smyslu a vyznání. — *společnost*: obecenství, obcování, t. zdaliž společné užívání svátosti těla a krve Páně není jistým znamením toho, že věřící a kající v zasloužení Kristově díl a spolek mají. — *lámeme*, t. příkladem Kristovým (Mat. 26, 26.) k vyznamenání jeho přebolestných utrpení a toho, že věrní a vyvolení tím, což je v něm dobrého složeno, podělováni bývají. Podlé čehož apoštol o chlebě večeře Páně praví, že jest tělo Kristovo, kteréž se za nás láme (níž 11, 23.) a Kristus Pán na svědectví své účastnosti velí kalich bráti a jej mezi sebou děliti. Luk. 22, 17. — *Kristova*, t. znamením a svědectvím při věřících a kajících jistým, že společnost v těle Kristově mají; pročež Damascenus o té svátosti napsal: Slove obcování proto, že skrze ni Kristu obcujeme a vespolek se jednotíme. Jakoby tedy řekl apoštol: Zdaliž svátost večeře Páně není mocným božím prostředkem, skrze nějž on věřícím a kajícím hříchů odpuštění tělem Kristovým spůsobeného podává i utvrzuje. Podobně o evangeliu. Řím. 1, 16.

17. *účastni jsme*: účastnost béřeme, t. té společnosti své neb toho, že my všickni věřící jedno tělo jsme.

18. *Pohleďte*, t. bedlivě posuďte. — *podlé těla*: tělesného, t. kterýž se ještě obětmi a obřady tělo a ne duši posvěcujícími (Žid. 9, 10. 13.) zaměstknává, neb rodem těla honosí. — *oltáře*, t. všeho náboženství a služeb, kteréž na tom oltáři konány bývají.

19. *něco jest*, t. něco obzvláštního pro to obětování.

20. *ďáblům* etc., podlé toho, že těch bohů jejich smyšlených žádných není, a Boha pravého neznají; protož v těch modlách ďáblu poctu konají; viz podob. Lev. 17, 7. — *nemůžete*, t. s dobrým svědomím Bohu příjemně a sobě užitečně. Nebo sic jinak rozumí se, že Korintští k večeři Páně chodili, avšak služeb modlářských také neopouštěli. — *Páně*, t. nařízeného od Pána, aneb kterýž ke cti Kristu Pánu a na památku smrti jeho pit býti má. — *ďáblů* t. kterýž pohané ku poctivosti ďáblům pili domnívajíce se, že to ke cti svým bohům činili.

21. *účastníci* etc.: obcovati, t. hodům Páně aneb poct a služeb, kteréž jemu za jeho stolem konány bývají, užívati. Podobně hned o stolu ďáblově.

22. *k hněvu* etc.: drážditi chceme, na vzdor něco činiti, t. zlehčováním sobě hříchu mrzutého modlářství i jiných mnohých, a též chození po posvíceních. — *jest užitečné*: prospívá, viz výš 6, 12.

24. *věcí*, t. se škodou bližního a zvláště duše jeho. — *bližního*, Ř. druhého.

25. *prodává*, t. jakékoli i modlám obětované maso. Nebo svědčí svatý Augustin na epištolu k Římanům, že mezi pohany, což po obětování masa zbývalo, to se k ruce knéžím prodávalo. — *jezte*, t. můžete s dobrým svědomím jísti, toliko mdlých v tom šetřte. — *nevyptávajíce*: nerozsuzujíce, nerozpakujíce, t. jest-li modlám obětované čili není. — *svědomí*, t. můžete-li to s dobrým svědomím jísti.

26 pro svědomí. * Nebo Páněť jest země i
27 plnost její. * Pozval-liťby vás pak kdo z
nevěřících, a chcete jíti, vše, cožkoli bylo
by vám předloženo, jezte, nic se nevy-
28 ptávajíce pro svědomí. * Pakliby vám ně-
kdo řekl: Toto jest modlám obětované!
nejezte, pro toho, jenž oznámil, a pro svě-
domí. Páně zajisté jest země a plnost
29 její. * Svědomí pak pravím ne tvé, ale
toho druhého. Nebo pročby měla svobo-
da má potupena býti od cizého svědomí?
* A poněvadž já s díkůčiněním požívám, 30
proč mi se rouhají příčinou toho, z čehož
já díky činím? * Protož, buďto že jíte, 31
neb pijete, aneb cožkoli činíte, všecko k
slávě boží čiňte. * Bez úrazu buďte i Ži- 32
dům i Řekům i církví boží: * jakož i já 33
ve všem líbím se všechněm, nehledaje v
tom svého užitku, ale mnohých, aby spa-
seni byli.

Hlava 11.

Při promlouvávání církevním obojí pohlaví veda ku počestnosti nechce, aby muži přikrývali a ženy odkrývaly hlavy své. Proč? Onino pro svou počestnost, tyto pak pro svou poddanost. Při užívání svátosti velebné večeře Páně I. nechválí jejich při té svátosti roztržitosti a v užívání zhovadilosti; II. ohražuje se, že jim prvé vydal samé Páně nařízení; III. napomíná, aby 1. jeden každý k hodnému užívání té svátosti se hotově rozvažovali pokuty duchovní i tělesné, 2. vůbec bez pohoršení k té svátosti přistupovali.

Následovníci moji buďte, jako i já
2 Kristův. * Chválímť pak vás bratří, že
všecky věci mé v paměti máte, a jakž
jsem vydal vám, ustanovení zachováváte.
3 * Chciť pak, abyste věděli, že všelikého
muže hlava jest Kristus, a hlava ženy
4 muž; hlava pak Kristova Bůh. * Každý
muž modle se aneb prorokuje s přikrytou
hlavou, ohyzďuje hlavu svou. * Každá 5
pak žena modlící se aneb prorokující s
nepřikrytou hlavou, ohyzďuje hlavu svou;
nebo jednostejná věc jest, jakoby se oho-
lila. * Nebo nezavíjí-liť se žena, nechažť 6
se také ostříhá: pakli jest mrzká věc ženě
oholiti se neb ostříhati, nechažť se zavíjí.
* Mužť nemá zavíjeti hlavy jsa obraz a 7

---

26. *země*, t. všecko na zemi k užívání lidem od Pána jest stvořeno. I. Tim. 4, 4. — *její*: viz Žlm. 23, 1.

27. *Pozval-liťby*: povolal-liby, t. do domu svého při svých slavnostech, jakž obyčej byl z obětí kus nějaký domu přinášeti a hody strojiti. — *z nevěřících*, t. z těch, kteříž nejsou křesťanského náboženství. — *jíti*, t. bedlivě se na to rozmyslíce, bylo-liby s vzděláním jejich, jakž i Kristus Pán stolíval s celnými hledaje příčiny k získání jich. — *pro svědomí*, viz výš v. 25.

28. *někdo*, t. z křesťanů ještě mdlých. — *řekl*, t. chtěje vás od užívání věcí modlám obětovaných odvésti. — *svědomí*, t. abyste svědomí jeho neurazili. — *plnost její*, t. byť se pak od masa modlám obětovaného zdržel; však ještě na světě hojně jest jiných pokrmů, kterýchž bez pohoršení můžeš užívati.

29. *svoboda má*, t. mně od Krista daná, abych mohl užívati jakýchžkoli pokrmů. Mat. 15, 11. — *potupena*: na zlou stranu brána, t. proč nemám pomlčeti se svou svobodou.

32. *úrazu*, t. pohoršení nedávejte.

33. *ve všem*, t. v tom, což na svobodě každému zůstává, aby toho ostříhal neb nechal; výš 9, 20. 22. — *líbím*, t. usiluji se líbiti.

2. *věci*, t. všecko, čemuž jsem vás učil. — *ustanovení*, t. vztahující se k vzdělání dobrého řádu v svatých shromážděních, kdež se všecko slušně a řádně díti má. — *zachováváte*: držíte.

3. *Kristus*, t. jako Bůh a prostředník v našem přirození zjevený. — *muž*, t. podlé toho, že zde na světě mužské pohlaví přednějším místem, nežli ženské jest od Boha poctěno, tak aby zvláště manželé manželek svých vůli pod mocí svou měli (Gen. 3, 16.) a je jako hlava údy nižší rozumně řídili i opatrovali. — *Kristova*, t. se strany našeho člověčenství, v němž se on pravý Bůh a prostředník zjevil.

4. *modle se*: modlitby čině. — *prorokuje*, t. kázaní čině neb vykládání řečí prorockých poslouchaje. Nebo to prorokování i na kázaní kazatelů i na poslouchání posluchačů se vztahuje. — *s přikrytou* etc.: (něco) na hlavě maje. — *hlavu* etc., t. sám sobě tím přikrýváním hlavy, anobrž Kristu, kterýž jej předností nad ženské pohlaví poctil, lehkost činí, když se tak jako o tu prvotnost a svobodu, jejíž znamením odkrytá hlava býti měla, jako nevděčný připravuje, a hlavy přikrýváním v poddanost uvozuje.

5. *prorokující*, t. kazatele poslouchající a v mysli své jeho kázaní rozjímající, a tak jako s ním kážící. Nebo sic jinak ženskému pohlaví Duch Páně v shromáždění mlčeti poroučí. Níž 14, 34. I. Tim. 2, 12.

6. *nezavíjí-liť*: neobestřela-liťby (hlavy). — *ostříhá*: oholí. — *mrzká*: neslušná. — *zavíjí*: (hlavu) obestře, přikryje.

7. *zavíjeti*: zastírati, přikrývati. — *sláva boží*, t. podlé toho, že jest netoliko nad jiná všecka na světě stvoření, ale i nad pohlaví ženské v největší důstojnosti a moci postaven. Podobně jako sám Bůh v nebi i na zemi místo má největší a nejdůstojnější. Nebo se tu o prvotnosti mužů a ne o tom obrazu, k němuž jsou i ženy na počátku stvořeny, vypravuje. Protož muži mají té přednosti nepřikrytou hlavou znamení na sobě pronášeti. — *mužova*: muže, t. podlé toho, že jest mu v poddanost uvedena.

slává boží; ale žena jest sláva mužova.
8 * Nebo není muž z ženy, ale žena z mu-
9 že: * není zajisté muž stvořen pro ženu,
10 ale žena pro muže. * Protož máť žena
11 míti obestření na hlavě pro anděly. * A
však ani muž není bez ženy, ani žena bez
12 muže v Pánu; * nebo jakož žena jest z mu-
že, tak i muž skrze ženu: všecky pak
13 věci z Boha. * Vy sami mezi sebou suďte,
sluší-li se ženě s nepřikrytou hlavou mo-
14 dliti Bohu? * Zdaliž vás i samo přirození
neučí, žeť jest ohyzda muži míti dlouhé
15 vlasy; * ale ženě míti dlouhé vlasy po-
ctivé jest; nebo vlasové k zastírání dány
16 jsou jí. * Jestliže pak komu se vidí ne-
ustupným býti; myť takového obyčeje ne-
máme, ani církev boží.
17 Tyto pak věci předkládaje nechválím
toho, že ne k lepšímu, ale k horšímu se schá-
18 zíte. * Nejprvé zajisté když se scházíte do
shromáždění, slyším, že jsou roztržky mezi
19 vámi; a poněkud tomu věřím; * neboť
musejí i kacířstva mezi vámi býti, aby
právě pobožní zjeveni byli mezi vámi.
* Když tedy tak se scházíte vespolek, toť 20
není večeři Páně jísti; * poněvadž jeden 21
každý nejprv s jídlem večeře své se uspí-
ší; a tu někdo lační a jiný se přepil.
* A což pak domů nemáte k jídlu a ku 22
pití? čili církev boží tupíte? a zahanbu-
jete ty, kteříž nemají pokrmů? Což vám
dím? chváliti budu vás? v tom jistě ne-
chválím.
Já zajisté přijal jsem od Pána, což i 23
vydal jsem vám, že Pán Ježíš v tu noc,
v kterouž zrazen jest, vzal chléb, * a dí- 24
ky činiv lámal a řekl: Vezměte, jezte, to
jest tělo mé, kteréž se za vás láme: to
čiňte na mou památku. * Takž i číši, když 25
povečeřel, řka: Tato číše jest ta nová
smlouva v mé krvi: to čiňte, kolikrátkoli
píti budete, na mou památku. * Nebo ko- 26
likrátž byste koli jedli chléb tento a číši
tuto pili, smrt Páně zvěstujte, dokavadž

---

8. *z muže*, t. muž není z ženy stvořen, ale žena z žebra jeho. Gen. 2, 22.

9. *pro ženu*, t. aby jí jako své paní sloužil a poddán byl. Nebo sic jinak muži jsou povinni o duše i těla žen pečovati. — *pro muže*, t. aby jej jako pána svého příkladem oné Sary a Rebeky náležitě ctila (I. Petr. 3, 6. Gen. 24, 65.) a jeho pomocnicí byla (Gen. 2, 18.).

10. *obestření*, Ř. moc, t. rouchu neb roušku, kteráž jest znamením toho, že žena v moc a v poddanost muži uvedena. — *anděly*, t. aby těch duchů čistého, řád a slušnost milujících nějakou neslušností neurazily.

11. *bez ženy*, t. zplozen býti nemůže, a protož ženského pohlaví zlehčovati a nad ním tyranstvi provozovati nemá. — *bez muže*, t. nemůže býti zplozena, ani nějak ochraňována; a protož uvedení sebe v poddanost muži těžce nésti a nad tím naříkati nemá. — *v Pánu*, t. takové obého toho pohlaví spojení i vykoupení nestalo se bez Krista Pána.

12. *všecky* etc.: všecko.

13. *s nepřikrytou* etc.: nezavité.

14. *přirození*, t. sám soud a rozum přirozený. — *vlasy*, t. podlé spůsobu Řeků. Nebo žeť není všelijak neslušné dlouhých vlasů mužům nositi, pojišťuje toho zákon boží o nazarejských vydaný. Num. 6, 5.

15. *poctivé*: sláva jest. — *k zastírání*: k obestření, t. aby je přikrývala.

16. *neustupným*, t. žádostivým vždycky, buď jak buď, svou provésti. — *obyčeje*: nezvykli jsme tomu. — *církev*: církve, sborové.

17. *předkládaje*: v známost uvodě, t. což dále předkládati budu. — *k lepšímu*: ne k vzdělání sebe i jiných v pravé pobožnosti. — *k horšímu*, t. ke kažení jedni druhých neb proti sobě se rocení, jakž hned sám apoštol to vykládá.

18. *roztržky*: sekty, roty, t. ty, o nichž výš v hl. 1, 12. a níž v této hl. v. 20, 21. — *poněkud*: s částky.

19. *kacířstva*, t. podlé toho, že lidé jsou ke zlému schopni a ďábel nedříme, ale koukol do církve rozsívá, viz Mat. 18, 7. — *právě* etc., Ř. zkušení, t. praví křesťané. — *vámi*, t. aby vědomo bylo, kteří z vás víru pravou mají a jsou pobožní.

20. *jísti*. Tak se tedy scházeti, není večeři Páně jísti, t. od Pána a na památku Páně ustanovenou.

21. *večeře své*, t. kterouž tím jmenem přiodíváte, že ji proto strojíte, aby znamením byla společného milování a lásky, podlé čehož ji agapas nazýváte (viz Judas v. 12. Tertull. in Apologetico), avšak tomu skutkem, totiž jedněch proti druhým se rocením odpíráte. — *uspíší*: nečekaje na jiné a zvláště chudé. — *přepil*: přeplnil.

22. *pití*, t. tělesnému. Jakoby řekl: Což nevíte, že se při posluhování tělem a krví Páně, ne tělo, ale duch sytí; a protož nechť ani ty hody, kteréž agapas nazýváte, místa v církvi nemají. (Níž v. 34.) — *církev*: sboru božího málo sobě vážíte, t. neočekávajíce s jídlem lidí chudých údů Kristových k sboru božímu také přináležejících.

23. *od Pána*, t. byv od něho zázračně povolán a do třetího nebe vtržen. II. Kor. 22, 2. — *vzal*: vezma.

24. *činiv*, t. Otci nebeskému z vykoupení lidského pokolení, kteréž se hned státi mělo. — *jezte*, t. na svědectví toho, že mé zasloužení věrou běřete i jeho požíváte a tak mne v sobě přebývajícího máte. Jan 6, 56. — *láme*, t. kteréž po malém čase bude jako polámáno, to jest ukřižováno a zmordováno, i věřícím k užívání dáno (viz výš 10, 16.). — *památku*, t. té svátosti užívajíce, všecko to co jsem já vám svými skutky a zvláště smrtí svou dobrého spůsobil, sobě připomínejte a za to Otci mému i mně díky vděčně vzdávejte.

25. *číši*, t. vzal. — *smlouva*: zákon, úmluva, skrze mou krev, t. spůsobena a utvrzena.

26. *chléb tento*, t. netoliko vy Korintští, ale i jiní do skonání světa věřící. Tu pak svátost nazývá chlebem pro ukázaní toho, že chléb i po svém posvěcení v spůsobě chleba zůstává, ač již ne více chléb, ale tělo živé Kristovo jest, taktéž i víno spůsob svůj zachovává. — *zvěstujte*, t. s díků činěním to vyznávejte a osvědčujte, že v Kristově smrti své všecko dobré znáte i věrou požíváte. — *dokavadž*: ažť i přijde (Pán).

27 nepřijde. * A protož kdokoli jedlby chléb
tento a pil číši Páně nehodně, vinen bude
28 tělem a krví Páně. * Zkusiž tedy sám
sebe člověk, a tak chléb ten jez a z té
29 číše pij. * Nebo kdož jí a pije nehodně,
odsouzení sobě jí a pije, nerozsuzuje těla
30 Páně. * Protož mezi vámi jsou mnozí mdlí
31 a nemocní, a spí mnozí: * ježto kdyby-
chom se sami rozsuzovali, nebyli bychom
souzeni. * Ale když býváme souzeni, ode 32
Pána býváme poučováni, abychom se svě-
tem nebyli potupeni. * A tak, bratří moji, 33
když se scházíte k jídlu, jedni na druhé
čekávejte. * Pakli kdo lační, doma jez; 34
abyste se nescházeli k odsouzení. Jiné pak
věci, když přijdu, zřídím.

Hlava 12.

Učitelové darů Ducha sv. zle užívali k zvýšení sebe a ku potupení bližního. Pročež apoštol napomíná I. jich, aby všech darů znali původ a cíl. *A)* Původ darů není naše přirození, ale Duch boží, tenť nás 1. učí ctíti Krista Pána, 2. daří rozdílně, jakž ráčí. *B*) Cíl darů takových jest sjednocení nás s Kristem, abychom sebe vespolek vzdělávali. Protož zajisté 1. rozličná dal povolání a 2. nedal jednomu každému všech.

O duchovních pak dařích, bratří, ne-
2 chci, abyste nevěděli. * Víte, že jste byli
pohané, kteříž k modlám němým, jakž
3 jste bývali vedeni, tak jste chodili. * Pro-
tož známoť vám činím, že žádný v Duchu
božím mluvě nezlořečí Pánu Ježíši a žá-
dný nemůže říci: Pán Ježíš, jediné v Du-
4 chu svatém. * Rozdílníť pak darové jsou,
5 ale tentýž Duch. * A rozdílná jsou přislu-
hování, ale tentýž Pán. * A rozdílné jsou 6
moci, ale tentýž jest Bůh, jenžto působí
všecko ve všech. * Jednomu pak každému 7
dáno bývá zjevení Ducha, k užitku. * Ne- 8
bo někomu dána bývá skrze Ducha řeč
moudrosti, jinému pak řeč umění podlé
téhož Ducha, * jinému pak víra v témž 9
Duchu, jinému darové uzdravování v jed-
nostejném Duchu, * někomu pak divů či- 10

---

27. *nehodně*, t. nenáležitě a ne s takovou vážností a připravením srdce i očistěním svědomí k tomu, jakžby slušelo. — *Páně*, t. potupu neb lehkost tělu Páně učiní a pomsty boží sobě zaslouží.

28. *člověk*, t. 1) u víře a smyslu jejím a zvláště o večeři Páně. II. Kor. 13, 5. 2) v obcování. Odkudž se vidí, že malé dítky, ani blázni sebe zkušovati nemohouce k svátosti této pouštíni býti nemají.

29. *pije*, t. tím nehodně užíváním svátosti uvozuje na sebe hrozné boží trestání. Podob. Jan 3, 19. — *nerozsuzuje*: nečině rozdílu mezi tělem, t. mezi chlebem posvátným a obecným, aniž na důstojnost tajemství jeho se ohlédá, a k užívání jeho se vší uctivostí přistupuje.

30. *spí*, t. mrou.

31. *rozsuzovali*, t. zkušovali, a věrou, pokáním i šlechetným obcováním od bezbožných dělili. — *souzeni*, t. od Boha trestáni nemocmi, morem a jinými metlami, jako již se to stalo; v. 30.

32. *poučováni*, t. napravováni jako dítky ke konání svých povinností, kterýžto cíl metliček božích ku potěšení věrným slouží. — *se světem*, t. s bezbožnými Boha a Ducha jeho prázdnými; viz Jan. 17, 9. Řím. 12, 1. — *potupeni*: odsouzeni, t. na zatracení.

33. *k jídlu*, t. k užívání večeře Páně.

34. *jez*, t. nemohl-liby nemocný neb jinak mdlý služeb přečekati, tedy doma a ne v svatém shromáždění pojez. — *zřídím*: spravím.

1. *nevěděli*, t. ale abyste, vědouce od koho a k čemu dáváni bývají, vy dary veliké mající jinými nepohrdali; vy pak menšími dary obdaření jiným větších darů nezáviděli, ale obojí k slávě tomu, jenž je dává, jich užívali.

2. *pohané*, t. neznabohové, anobrž bez Boha. Efes. 2, 12. – *vedeni*, t. jako nějaká hovádka, nic toho nesoudíce, dobře-li čili zle činíte. — *chodili*, t. tak jste živi byli a náboženství své provodili, Ř. odvozováni byli.

3. *nezlořečí*: neproklíná, nenazývá proklatým, t. nerouhá se jemu a jeho nezlehčuje, jakžto někteří pro zachování života činili, o čemž Plinius k císaři Trajanovi píše. — *říci*, t. vyznati Pána neb přiznati se ku Pánu.

4. *darové*, t. ačkoli jsou rozdílní darové, však obojích, malých i velikých jest Duch svatý dárce.

5. *přisluhování*: úřadové, t. ti, o nichž se ve v. 28. zmínka činí, a k nimž i to, což se hned v 7. 8. v. pokládá, přináleží.

6. *moci*: skutkové, díla, t. kteráž on i při jiných věřících a ne samých služebnících dělá, aby mluvili i činili, věci rozum lidský převyšující. — *ve všech*, t. při komž se koli jací dárkové spatřují.

7. *každému*, t. komuž té milosti udílí. — *Ducha*, t. darové svatého Ducha, po nichž ve věřících jeho přebývání patrné bývá. I. Jan 3, 13. — *k užitku*, t. církve svaté k vzdělání (Efes. 4, 12.), a ne jiných potupování.

8. *moudrosti*, t. aby mohl moudře a rozšafně napomenouti, potěšiti a potrestati. — *umění*: známosti, poznání, t. aby uměle a jádrně pravidla víry křesťanské z písem svatých vysvětlovati mohl. Při tom pak obojím daru, t. při moudrosti i umění dokládá toho slova řeč pro ukázaní toho, že ti darové řeči pronášíni bývají. — *podlé*: skrze.

9. *víra*, t. živá ospravedlňující, kteráž samým vyvoleným dávána bývá (Tit. 1, 1.); buďto raději víra zázračná, jenž jest dar činění divů a zázraků, o čemž apoštol píše, i níž 13, 2. — *v témž* etc.: skrze téhož Ducha.

10. *proroctví*, t. budoucích věcí zvláštním zjevením Ducha Páně předpovídání, čehož příklad při Agabovi (Skut. 11, 28.) aneb písem vysvětlování;

nění, jinému pak proroctví, jinému pak
rozeznání duchů, jinému pak rozličnost
jazyků, jinému pak vykládání jazyků.
11 * Ale to vše působí jeden a týž Duch,
rozděluje jednomu každému obzvláštně,
12 jakž ráčí. * Nebo jakož tělo jedno jest a
mnoho má údů, ale všickni ti jednoho tě-
la údové, mnozí jsouce, jedno tělo jsou:
13 tak i Kristus. * Skrze jednoho zajisté
Ducha my všickni v jedno tělo pokřtěni
jsme: buďto Židé, buďto Řekové, buďto
služebníci neb svobodní, a všickni v jeden
14 Duch zapojeni jsme. * Nebo tělo není je-
15 den úd, ale mnozí. * Dí-li noha: Poně-
vadž nejsem rukou, nejsem z těla; zda-
16 liž proto není z těla? * A dí-li ucho:
Když nejsem oko, nejsem z těla; zdaliž
17 proto není z těla? * Jestliže všecko tělo
jest oko, kde pak bude sluch? Pakli vše-
18 cko tělo jest sluch, kde povonění? * Ale
zřídil Bůh údy jedenkaždý z nich v těle,
19 tak jakž chtěl. * Paklitby všickni údové
20 byli jeden úd, kdeby bylo tělo? * Ale
nyní ač mnozí údové jsou, jest však jedno
21 tělo. * Nemůžeť tedy oko říci ruce: Ne-
potřebí mi tebe; aneb opět hlava nohoum:
Nepotřebuji vás. * Nýbrž mnohem více 22
údové, kteříž se zdají nejmdlejší v těle býti,
velmi potřební jsou: * a kteréž máme za 23
nejnepoctivější údy v těle, těm větší po-
ctivost činíme; a nepoctiví údové naši hoj-
nější ozdobu mají: * poctiví pak údové 24
naši toho nepotřebují: ale Bůh tak spů-
sobil tělo, poslednějšímu dav hojnější pocti-
vost, * aby nebyla roztržitost v těle, ale 25
aby údové jedni o druhé vespolek pečo-
vali. * A protož jestliže trpí co jeden úd, 26
spolu s ním trpí všickni údové; pakli je
v slávě jeden úd, radují se spolu s ním
všickni údové. * Vy pak jste tělo Kristovo 27
a údové s částky. * A některé zajisté po- 28
stavil Bůh v církvi, nejprv apoštoly, dru-
hé proroky, třetí učitele; potom moci, po-
tom ty, kteříž mají dary uzdravování, po-
mocníky, správce jiných, rozličnost jazyků
a vykládání řečí mající. * Zdaliž jsou všickni 29
apoštolé? zdali všickni proroci? zdali všickni
učitelé? * zdali všickni divy činí? zdali vši- 30
ckni mají dary k uzdravování? zdali vši-
ckni jazyky rozličnými mluví? zdali všickni
vykládají? * Snažujtež se pak dojíti darů 31
lepších. A ještěť vyšší cestu vám ukáži.

Hlava 13.

Napomíná učitelů, aby II. mezi všemi dary nejplatnější sobě chutnali, a jsouť *A)* láska, ona 1. jest nade všecky dary, 2. nic na škodu bližního nelibuje, 3. v onom věku děditi bude, ježto *a)* umění zahyne, *b)* naděje i víra konec svůj vezme.

---

níž 14, 3. — *duchů*, t. učení čistého a pravých učitelů od nepravých, v čemž někteří jemného soudu bývají, aby pokrytcům vyrozuměli, čehož příklad při svatém Petrovi. Skut. 8, 20. 21. Podobně jinde Duchem učení se nazývá; níž 14, 32. Zach. 13, 2. I. Jan. 4, 2. — *jazyků*: řečí.

11. *obzvláštně*: zvláštní věci.

12. *Kristus*, t. s církví svou, jejíž jest hlavou. Efes. 5, 23.

13. *tělo*, t. abychom s Kristem jedno tělo byli a tak s jedním se tělem Kristovým, jenž jest církev svatá, sjednotili. Odkudž se vidí svátostí jediný cíl. — *zapojeni*, t. na to jsme všickni jeden nápoj pili duchovní, abychom jeden duch byli a jednoho Ducha svatého v sobě přebývajícího měli.

15. *noha*, t. úd v církvi zadnější a menší dary mající. — *Poněvadž*: když nejsem rukou, t. když nemám místa předního jako ruka a oko. Takového podobenství avšak k jinému cíli Kristus Pán užívá. Mat. 18, 8. — *z těla*, t. nepřídržím se církve aneb nepřísluším k církvi. — *není*: nepřísluší k tělu, t. zdaliž pro místo zadní k církvi nepřináleží?

18. *Ale*, Ř. nyní pak; tak hned v. 20. — *údy*, t. aby každý oud své, sobě případné místo měl.

19. *kdeby:* kterak.

22. *nejmdlejší*, t. že s nejméně býti mohou a proto opovrženi jsou. Podobně jinde nazývá mdlobami věci ty, pro něž byl v potupě a nevážnosti. II. Kor. 12, 10. Ne nadarmo pak toho slova užívá „zdají“, ale pro ukázaní toho, že boží jest o nich jiný soud než lidský. — *potřební*, t. i ti sedláci a řemeslníci, bez nichž i důstojní lidé býti nemohou, anobrž častokrát Bůh i těch nejzavrženějších k rozmnožení své slávy užívá, čehož příklad při Mojžíšovi, Gedeonovi a Davidovi.

23. *těm* etc., Ř. ty větší poctivostí přistíráme, t. se vší snažností je ošetřujeme a přikrýváme. — *nepoctiví*: nespůsobní.

24. *spůsobil*: složil. — *poslednějšímu*: zadnějšímu, špatnějšímu, kterýžby nedostatek trpěl.

25. *roztržitost*: nesvornost, rozdělení.

26. *spolu*: čitelni jsou toho. — *v slávě*: v poctivosti.

27. *s částky*, J. z údů.

28. *proroky*, viz Skut. 13, 1. — *moci*, t. činitele divů a zázraků, o nichž výš v. 10. — *pomocníky*, t. jahny, správce almužen a vdovy, kteréž chudým a nemocným přisluhovaly. Skutk. 6, 3. I. Tim. 5, 9. 10. — *správce*: ředitele, t. soudce, kteříž v světské aneb duchovní správě rady v časných věcech udělovali a soudili.

29. *divy*: mocní k činění zázraků. — *vykládají*, t. z jedné řeči do druhé.

31. *lepších*: vyšších, t. co nejužitečnějších, jejichž vrch jest láska.

Bych jazyky lidskými mluvil i anděl-
skými, a lásky kdybych neměl, učiněn
jsem jako měď zvučící aneb zvonec zně-
2 jící. * A bychť měl proroctví a povědom
byl všelikého tajemství i všelikého umění,
a kdybych měl tak velikou víru, žebych
hory přenášel, lásky pak kdybych neměl,
3 nic nejsem. * A kdybych vynaložil na po-
krmy chudých všecken statek svůj, a bych
vydal tělo své k spálení, a lásky bych ne-
4 měl, nic mi to neprospívá. * Láska trpě-
livá jest, dobrotivá jest, láska nezávidí,
5 láska není všetečná, nenadýmá se, * v nic
neslušného se nevydává, nehledá svých
6 věcí, nezpouzí se, neobmýšlí zlého, * ne-
raduje se z nepravosti, ale spolu raduje
7 se pravdě; * všecko snáší, všemu věří,
všeho se naděje, všeho trpělivě čeká.
* Láska nikdy nevypadá; ježto buďto pro- 8
roctví jsou, ta přestanou, buďto jazykové,
ti utichnou, buďto učení, to v nic přijde.
* S částky zajisté poznáváme a s částky 9
prorokujeme. * Ale jakžťby přišlo doko- 10
nalé, tehdyť to, což jest s částky, vyhla-
zeno bude. * Dokudž jsem byl dítě, mlu- 11
vil jsem jako dítě, myslil jsem jako dítě,
smýšlel jsem jako dítě: ale když jsem
muž, opustil jsem dětinské věci. * Nyní 12
zajisté vidíme v zrcadle a skrze podoben-
ství; ale tehdáž tváří v tvář: nyní pozná-
vám s částky; ale tehdy poznám, tak jakž
i známostí obdařen budu. * Nyní pak 13
zůstává víra, naděje, láska, to tré: ale nej-
větší z nich jestiť láska.

Hlava 14.

B) Prospěšné slova božího kázaní chce míti apoštol, I. ne v cizím, ale v známém jazyku pro vzdělání církve, sic jinač neprospějí, ani 1. věřícím, jako nejistým troubením buď při kázaní aneb při modlitbách; 2 nevěřícím, ježtoby mohli vzděláni býti; II. od proroků totiž kazatelů v slušné vážnosti; III. podlé církví svatých svatého řádu, aby 1. žádný tu svým zdáním se nezastíral neustupně; 2. ale každý darů těch užíval slušně a řádně.

---

1. *zvučící*: břinčící, t. byť pak andělé své nějaké jazyky měli, a já bych je uměl, k užitku svých bližních jich neobracel, tedy žádnému nic prospěšen nejsem.

2. *proroctví*, t. bych pak uměl řeči prorocké vysvětlovati (níž 14, 3.) a budoucí věci předpovídati, nic mi to k spasení bez lásky neprospěje. Nebo to i při bezbožných může býti. Num. 24, 17. I. Král. 10, 10. Jan 11, 51. — *umění*: všeliké známosti. — *tak velikou* etc., Ř. všecku celou dokonalou víru, t. cožby se jí kdekoli najíti mohlo. Míní pak tou věrou dar divů činění, jejž věrou nazývá proto, že mnohým věřícím byl dáván (Mat. 16, 17.) a na Boha skrze víru dosahován. Luk. 17, 6.

3. *vynaložil*: krmil (chudé). — *k spálení*: na oheň aby shořelo. — *neprospívá*, t. tím se Bohu nezalíbím, aniž od něho odplatu vezmu, a to proto, že i při udělování almužen a mučennictví podnikání neupřímý se úmysl nalezti může, kdyžby to někdo ne pro boží slávu a vzdělání bližních, ale na schloubu a jiný tělesný zisk činil; čehož příklad při fariseích a Ananiášovi. Mat. 6, 2. Skut. 5, 2.

4. *trpělivá*: dlouho čekající, nekvapná, není hněvivá, hněv skrocuje, t. působí při člověku, aby uměl nad svým hněvem vládnouti a trpělivým býti. Tak i o dalších slovích rozumíno býti má. — *všetečná*: nevážná, přívažčivá, zlostná.

5. *nezpouzí*: nedá se zplašiti, zdrážditi, rozlítiti. — *neobmýšlí*: nemyslí.

6. *pravdě*, t. když se co děje v pravdě, bez křivosti a ošemetnosti.

7. *všecko* etc.: všecko podniká, na všem přestává, všecko vděčně přijímá, t. což má býti přijímáno a snášíno, i křivdy sobě učiněné, čehož příklad při Josefovi (Gen. 45, 5.), Davidovi (I. Král. 24, 9.) a ovšem při Kristu Pánu (I. Petr 2, 23.). Nebo sic jinak snášeti a přehlídati hříchy při bližním není ovoce lásky. Lev. 19, 17. — *věří*, t. není podhlídavá. — *naděje*, t. o svém bližním, i toho, že z nepobožného může pobožným býti; jako Samuel o Saulovi dobře smýšlel, dokudž sobě o jeho zavržení oznámeno neměl (I. Král. 16, 1.); ano i svatý Pavel totéž činil (Žid. 6, 9.), pročež se za Židy často modlil.

8. *nevypadá*, t. nevymizí a konce nevezme. — *proroctví*, t. úřadové kazatelů aneb vykládání písem. — *přestanou*: vyprázdněna budou. — *utichnou*: pominou. — *učení*: umění, cvičení, t. ti prostředkové neb služby z písem svatých činěné, skrze něž se umění nabývá. Nebo sic jinak umění to spasitelné v nic nepřijde, ale tam k dokonalosti přivedeno bude. — *přijde*, t. jako dennice, když slunce vzejde.

9. *poznáváme*: nedokonale u přirovnání oné dokonalé známosti, kteráž se v nebesích chová. — *prorokujeme*, t. tajemství vůle boží zjevujeme.

10. *dokonalé*, t. když přijdeme k dokonalé boží známosti a spatřování jeho tajemství. — *vyhlazeno*: přijde v nic, t. dokonalé osvícení a umění místo toho nedokonalého bude.

11. *dítě*: nemluvně. — *opustil*: opovrhl.

12. *Nyní*, t. v tomto životě. — *v zrcadle*, t. jakož sebe aneb jiné věci toliko částku v zrcadle viděti můžeme, tak v této smrtelnosti Boha s částky v jeho slově a po jeho skutcích poznáváme, aneb jeho předivným tajemstvím rozumíme. — *podobenství*: zavinutí, pohádku. — *tehdáž*, t. v druhém životě. — *s částky*: poněkud. — *známostí*: osvícen, vyučen budu, Ř. poznán budu, t. jakž mne Bůh zná, tak i já ho, nezároveň, ale podobně znáti budu. I. Jan 3, 2. Podob. Filip. 3, 12.

13. *zůstává*, t. to tré u přirovnání jiných darů jest nejstálejší a k spasení nejpotřebnější. — *jestiť láska*, t. podlé toho, 1. že její užitek i k jiným vyplývá, ježto užitek víry živé, totiž ospravedlnění a život věčný tomu samému zůstává, kdož ji sobě danou má. (Habak. 2, 4.) 2. Že ona věčně trvati bude.

Stůjtež o lásku, horlivě žádejte du-
chovních věcí, nejvíce však, abyste proroko-
2 vali. * Nebo ten, jenž mluví cizím jazy-
kem, ne lidem mluví, ale Bohu; nebo žá-
dný neposlouchá, ale duchem vypravuje
3 tajemství. * Kdož pak prorokuje, lidem
mluví vzdělání i napomínání i potěšení.
4 * Kdož mluví cizím jazykem, sám sebe vzdě-
lává: ale ten, kdož prorokuje, církev vzdě-
5 lává. * Chtělťbych pak, abyste všickni jazyky
rozličnými mluvili, ale však raději abyste
prorokovali; nebo větší jest ten, jenž pro-
rokuje, nežli ten, kdož jazyky cizími mluví,
lečby také to, což mluví, vykládal, aby se
6 vzdělávala církev. * A protož, bratří, při-
šel-libych k vám jazyky cizími mluvě, což
vám prospěji, nebudu-liť vám mluviti buď
v zjevení neb v umění, totiž buď v pro-
7 roctví neb v učení? * Však i bezdušné
věci, vydávající zvuk jako píšťalka neb
harfa, kdyby rozdílného zvuku nevydá-
valy, kterakby vědíno bylo, co se píská
8 aneb na harfu hrá? * Ano trouba vydala-
liby nejistý hlas, kdož se bude strojiti k
9 boji? * Tak i vy nevydali-libyste jazykem

1. *Stůjtež*: Stíhejte. — *lásku*, t. poněvadž jest ze všech ctností největší, výš 13, 13. — *věcí*: darů. — *nejvíce*: předně. — *prorokovali*, t. kázali; viz Řím. 12, 6.

2. *Bohu*, t. podlé toho, že sám Bůh tomu rozumí, což se mluví; ježto sic on toho nepotřebuje; a shromáždění svatá proto činěna bývají, aby se lidé a ne Bůh potřebným věcem učili. — *neposlouchá*, t. nerozumí a tak jednostejná věc jest, jakoby neslyšel. Podobně Gen. 11, 7. — *tajemství*, t. když v shromáždění svatém cizím jazykem, darem Ducha Páně sobě daným, mluví, jest to tak neužitečné, jakoby tajemství a pohádky nějaké předkládal, jimžby žádný nerozuměl; ježto to, což jest k spasení potřebného, nemá býti skrýváno, ale světle hlásáno. Isai. 58, 1. Mat. 10, 26.

3. *vzdělání*, t. s užitkem posluchačů. — *napomínání*: napomenutí. — *potěšení*, t. mluví, čímby se lidé v známosti boží vzdělávali, ku pobožnosti napomínali a v zámutcích i pokušeních potěšovali. Podob. výš 8, 1.

4. *vzdělává*, t. sám sobě a ne jiným jest užitečný.

5. *větší*, t. užitečnější a podlé toho důstojnější; viz Mat. 20, 26. — *vzdělávala*, Ř. vzdělání brala.

6. *v zjevení*: skrze zjevení, t. zjevně a světle. — *umění*: známosti.

7. *věci*, t. nástrojové hudební. — *hrá*: na harfu hude, Ř. harfuje.

8. *hlas*, t. kterýž nic jistého nevyznamenává, vzhůru-li se troubí, čili se co jiného děje.

9. *srozumitelných*, Ř. dobře vyznamenávajících. — *mluviti*, t. bez užitku řeč vylévati. Podob. výš 9, 27.

10. *vidíme*, Ř. se kdy nahodí, běh běží. — *rozdílů*: rozličných zvuků, t. mnoho jest na světě rozdílných národů, z nichž každý svou vlastní řeč má. — *bez hlasu*: němého, t. takového, ježtoby po svém hlasu poznáno býti nemohlo. Aneb žádný není národ, ježtoby své vlastní řeči neměl.

srozumitelných slov, kterak bude roz-
umíno, co se mluví? Budete jen u vítr
mluviti! * Tak mnoho (jakž vidíme) roz- 10
dílů hlasů jest na světě, a nic není bez
hlasu: * protož nebudu-liť znáti moci hlasu, 11
budu tomu, kterýž mluví, cizozemec, a ten,
jenž mluví, bude mi také cizozemec. * Tak 12
i vy, poněvadž jste horliví milovníci du-
chovních věcí, toho hledejte, abyste se k
vzdělání církve rozhojnili. * A protož, 13
kdož mluví jazykem cizím, modl se, aby
mohl vykládati. * Nebo modlím-liť se cizím 14
jazykem, duch můj se modlí; ale mysl má
bez užitku jest. * Což tedy jest? Modliti 15
se budu duchem a modliti se budu i my-
slí: plésati budu duchem a plésati budu
i myslí. * Nebo kdyby dobrořečil Bohu 16
duchem, kterakž ten, jenž prostý člověk
jest, k tvému díků činění řekne, amen?
poněvadž neví, co pravíš. * Nebo ač ty 17
dobře díky činíš, ale jiný se nevzdělává.
* Děkuji Bohu svému, že více nežli vy 18
všickni jazyky cizími mluvím: * ale ve 19
sboru raději bych chtěl pět slov srozumi-
telně promluviti, abych také jiných poučil,

11. *moci*: vlastnosti hlasu, t. co praví neb míní ten, jenž mluví. — *cizozemec*, Ř. barbar, tak hned.

12. *vy*, t. jsouce výmluvní Řekové, budete za cizozemce od vlastních krajanů odsouzeni. — *duchovních* etc., Ř. duchů. — *rozhojnili*: rostli, převyšovali, t. v těch dařích.

14. *modlí*, t. dar ten mně od Boha daný s mým toliko užitkem svou povinnost koná. — *mysl*: rozum, smysl, t. jiní nevědí, co já říkám a zač se Bohu modlím. — *bez užitku*, t. ne se strany modlitebníka, kterýž sám sebe vzdělává (výš v. 4.), ale se strany jiných tu přítomných, kteříž pomoci k roznícení se k modlitbám žádné odtud neberou.

15. *Což* etc. Což pak jest, t. díte-li: Tedy nesluší se cizím jazykem nahlas modliti? Na to odpovídám: že sluší; však tak, jestliže jiní tomu rozumějí. Aneb jakoby pobožní řekli: Co pak máme činiti, poněvadž jsme se s pravidlem božího slova i při modlitbách chybili? Na to apoštol odpovídá: Kdyby modlili se cizím jazykem, aby to také vykládali. — *duchem*, t. cizím jazykem, jehož jest Duch svatý dárce, a jemužby duch tvůj toliko rozuměl. Tak níž v. 16. Jakoby řekl: Budu-li se chtíti jazykem cizím modliti, tedy také to vyložím, aby jiní rozuměli, co mluvím. — *mysli*: rozumem, t. jiným srozumitelně.

16. *ten, jenž*: kterak prosták, Ř. ten, jenž naplňuje místo prostého člověka neb neučeného, t. mezi laiky sedí. Neboť i vsedání slušný řád v církvi zachováván byl, aby jinde kazatel a jinde lid obecný seděl.

17. *jiný*, t. kterýž slyší tebe, an se modlíš. — *nevzdělává*, t. nerozuměje, co pravíš, ničemu se od tebe nenaučí.

18. *Bohu*: viz Řím. 1, 8.

19. *slov*, t. velmi něco málo srozumitelně, Ř. z mysli své, ze smyslu svého, t. řečí sobě i posluchačům mým dobře známou, kteroužto předkládám, co v mysli mám. — *tisíců*, t. velmi mnoho. Pod. výš 4, 15.

nežli deset tisíců slov jazykem neznámým.
20 * Bratří, nebuďte děti v smyslu, ale zlostí
buďte děti: smyslem pak buďte dospělí.
21 * Psáno jest v zákoně: Protož rozličnými
jazyky a cizími rty budu mluviti lidu to-
muto, a anižť tak mne slyšeti budou, pra-
22 ví Pán. * A tak jazykové jsou za div ne
těm, jenž věří, ale nevěřícím: proroctví
23 pak ne nevěřícím, ale věřícím. * A protož
kdyžby se sešla všecka církev spolu, a
všickni by jazyky cizími mluvili, a vešliby
tam i neučení neb nevěřící, zdaliž neřek-
24 nou, že blázníte? * Ale kdyby všickni
prorokovali, a všelby mezi ně někdo ne-
věřící neb neučený, přemáhánby byl ode
25 všech a souzen ode všech: * a tak tajno-
sti srdce jeho zjeveny budou; a padna na
tvář klaněti se bude Bohu vyznávaje, že
26 jistě Bůh jest mezi vámi. * Což tedy bra-
tří? Když se scházíte, jeden každý z vás
píseň má, učení má, cizí jazyk má, zje-
vení má, vykládání má; všecko to budiž
27 k vzdělání. * Buďto žeby kdo jazykem
cizím mluvil, ať se to děje skrze dva neb
nejvíce tři a to jeden po druhém, a jeden
ať vykládá. * Pakliby nebylo vykladače, 28
nechať mlčí v shromáždění, sám pak sobě
nechažť mluví a Bohu. * Proroci pak dva 29
neb tři ať mluví a jiní nechť rozsuzují.
* Paklitby jinému tu přísedícímu zjeveno 30
bylo, první mlč. * Nebo můžete všickni 31
jeden po druhém prorokovati, aby se vši-
ckni učili a všickni se potěšovali. * Du- 32
chovéť pak proroků prorokům poddáni
jsou. * Neboť Bůh není původ různice, 33
ale pokoje: jako i ve všech shromážděních
svatých učím. * Ženy vaše v shromáždě- 34
ních ať mlčí; nebo nedopouští se jim mlu-
viti, ale aby poddány byly, jakž i zákon
praví. * Pakli se chtí čemu naučiti, doma 35
mužů svých nechať se ptají: nebo mrzká
věc jest ženám mluviti v shromáždění.
* Zdali od vás slovo boží pošlo? zdali k 36
samým vám přišlo? * zdá-li se v sobě 37
kdo býti prorokem neb duchovním, nech-
ažť pozná, co vám píši, žeť jsou přikázaní
Páně. * Pakli kdo neví, nevěz. * A tak 38
bratří, snažte se o to, abyste prorokovali; 39
a jazyky cizími mluviti nezbraňujte. * Vše- 40
cko slušně a podlé řádu ať se děje.

---

20. *v smyslu*: rozumností, t. nebuďte tak dětinští, abyste sobě to, což jest méně užitečného, to jest, cizími jazyky mluvení, více nežli kázaní srozumitelným jazykem činění libovati měli. — *smyslem*: rozumem. — *dospělí*: jako dorostlí.

21. *cizími*: dalekých národů řečí. — *slyšeti budou*, t. pohrdnou slovem mým.

22. *div*: zázrak. — *věří*, t. ne k jejich potřebě. Nebo oni hojně dosti jsou božím slovem utvrzeni. — *nevěřícím*, t. buď jich k strestání tím, kdyžby před nimi čistá pravda v cizím jazyku skrývána byla, buď ku pokání jich napravení a těmi zázraky přemožení. — *proroctví*, t. dar písem svatých vykládání.

23. *církev*: sbor. — *cizími*: rozličnými. — *blázníte*: jste pošetilí.

24. *Ale*: pakliby. — *prorokovali*, t. kazatelé jedni po druhých a ne všickni spolu kázali. Níž v. 31. — *souzen*: rozeznáván ode všech, t. i jejich kázaním i svědectvím svého vlastního svědomí z hříchů a bludů bude obviněn. Viz toho příklad Skut. 2, 37.

25. *zjeveny*, t. pozná a sobě zošklivi své nepravosti přirozené i skutečné. — *a*: tak padna etc. — *Bohu*, t. že k jeho známosti skrze vaše kázaní přišel. — *vámi*, t. že jest božím lidem a čisté jeho učení máte.

26. *bratří*, t. poněvadž jest jisté, že při užívání božích darů duchovních od pravidla božího slova jste odstoupili, což jiného činiti, bratří, než v tom napraviti a to tak, abyste všechněch darů těch k vzdělání bližních užívali. — *jeden každý*, t. jeden tento a jiný onen dar má, aby někdo píseň udělal a jiný něco k naučení předložil, a tak dále. — *píseň*: žalm. — *učení*: smysl pravý písem svatých.

27. *skrze dva*: po dvou. — *tři*: po třech, a to pořádkem.

28. *v shromáždění*: v sboru.

29. *neb tři*, t. kdyžby tolik a ne více kazatelů při tom sboru bylo. — *jiní*, t. kazatelé. — *rozsuzují*, t. srovnává-li se kázaní to s božským slovem a jestli užitečně se spůsoby náležitými od kazatele učiněno.

30. *přísedícímu*, t. z těch dvou neb tří proroků; výš v. 29.

31. *všickni*, t. dar potřebný ke kazatelství mající a řádně k úřadu povolaní. — *po druhém*: po jednom, každý obzvláštně sám a sám, t. jeden v jednom shromáždění a druhý v druhém, aneb jeden na jedno pravidlo víry a druhý na druhé, jakžby toho potřeba ukazovala, aby žádný nezahálel a hřivny nezakopával. — *učili*, t. i kazatelé. Nebo žádný z nich tak statečný není, aby se od jiného dosti špatného kazatele někdy něčemu nemohl naučiti. — *potěšovali*, t. nejen sami při sobě, ale i při jiných dary boží spatřujíce. Num. 11, 29.

32. *proroků*, t. učení předkládané od kazatelů. Podobně výš 12. 10. — *poddáni*, t. k soudu jejich podlé pravidla božího slova činěnému, učení jiných má býti podáváno a cožby k napravení hodného bylo, jim ukázáno, to také ať jest napravováno. Gal. 2, 14. etc.

33. *původ*: milovník. — *různice*: rozbroje, neřádu.

34. *v shromážděních*: sbořích, církvích. — *mlčí*, t. ať neučí a nekáží. I. Tim. 2, 12. Neboť, poněvadž kázaní a jiných svatých služeb konání jest znamením prvotnosti a správy nad jinými vedení, tedy kdyby ženské pohlaví kázalo, bylo by to znamením, žeby sobě přednost proti božímu zákonu nad mužským pohlavím osobovalo a jemu z podanosti se vytahovalo; viz výš 11, 4.

35. *naučiti*: poučiti.

36. *pošlo*, t. zdaliž jste vy nejpřednější a nejprvotnější sbor, abyste neměli jiných následovati, než jiní vás?

37. *duchovním*, t. dary duchovní majícím, neb ve věcech duchovních osvíceným. — *pozná*, totiž nechť

Hlava 15.

Apoštol zastávaje článek o zmrtvých vstání připomíná, že popírající 1. odstupují od starého učení platného k spasení, písmy i očitým se Krista Pána vyjevením oznámeného. 2. popírají i slavného kázaní o Kristu i víry své v Krista; 3. daremně s poctivostí velikou mrtvé pohřbují a sami pro Krista protivenství snášejí. Nyní bludaři ptají se, v jakém těle vstanou lidé? Apoštol pak odpovídaje I. příklad dává na 1. osení, 2. jiném tvoru. II. dokládá, že tatáž těla vstanou, ale v oslavení, 1. pro Krista Pána, 2. těla našeho nespůsobnost. Apoštol také o času vzkříšení budoucího za tajemství oznamuje, že ne všickni zesneme, ale všickni v okamžení se proměníme, když nejprv mrtví vstanou. Proč? 1. aby porušenost těl svlečena byla, věrní v neporušitelnost jsouce oblečeni vítězství slavili nad smrtí.

Známoť vám pak činím bratří evan-
gelium, kteréž jsem zvěstoval vám, kteréž
2 jste i přijali, v němž i stojíte, * skrze kte-
réž jestliže to, kterak jsem vám kázal, v
paměti máte, i spasení béřete, lečbyste na
3 darmo uvěřili. * Vydal jsem zajisté vám
nejpředněji to, což jsem i vzal, že Kri-
stus umřel za hříchy naše podlé písem,
4 * a že jest pohřben a že vstal zmrt-
5 vých třetího dne podle písem, * a že
vidín jest od Petra, potom od jedenácti.
6 * Potom vidín více než od pěti set bratří
spolu, z nichžto mnozí ještě živi jsou až
7 dosavád, a někteří zesnuli. * Potom vidín
jest od Jakuba, potom ode všech apoštolů;
8 * nejposléze pak ze všech, jakožto nedo-
9 chůdčeti ukázal se i mně: * nebo já jsem
nejmenší z apoštolů, kterýž nejsem hoden
slouti apoštol, protože jsem se protivil cír-
10 kvi boží. * Ale milostí boží jsem to, což
jsem, a milost jeho mně učiněná daremná
nebyla, ale hojněji nežli oni všickni pra-
coval jsem; avšak ne já, ale milost boží,
kteráž se mnou jest. * Protož i já i oni 11
tak kážeme, a tak jste uvěřili. * Poněvadž 12
se pak káže o Kristu, že zmrtvých vstal,
kterakž někteří mezi vámi praví, žeby ne-
bylo zmrtvých vstání? * Nebo není-liť 13
zmrtvých vstání, anižť Kristus zmrtvých
vstal. * A nevstal-liť z mrtvých Kristus, 14
tedyť jest daremné kázaní naše a darem-
náť jest i víra vaše. * A bylibychom na- 15
lezeni i křiví svědkové boží; nebo vydali
jsme svědectví o Bohu, že vskřísil zmrt-
vých Krista, kteréhož nevzkřísil, (totiž) jest-
liže mrtví zmrtvých nevstávají. * Nebo 16
jestližeť mrtví zmrtvých nevstávají, anižť
Kristus vstal. * A nevstal-liť zmrtvých 17
Kristus, marná jest víra vaše; ještě jste
v svých hříších. * A takť i ti, kteříž ze- 18
snuli v Kristu, zahynuli. * Jestližeť pak 19
v tomto životě toliko naději máme v Kri-

---

svého osvícení poslušenstvím Boha a řádu jeho potvrdí.

38. *nevěz*: nechať neví, t. jestliže kdo tomu nerozumí, že k dobrému řádu já vedu, nechť svou slepotu zná, církve nebouří, ale na jiných osvícenějších soudu přestává; a pakli na svém předce neustupně stojí, nechť na jeho soud žádný nic nedbá.

39. *snažte*: k tomu se opravdově přičiňte.

40. *slušně*, t. co na koho sluší.

1. *Známoť*: vysvětluji, připomínám. — *přijali*, t. věrou. — *stojíte*, t. k němuž se až posavád ještě přiznáváte, anobrž jímž z pádu zatracení pozdviženi a jako na nohy postaveni jste. Řím 5. 2.

2. *kterak*: jaké řeči, t. o jakých věcech a s jakými důvody. — *uvěřili*, t. jestliže o budoucím vzkříšení pochybíte, tedy své víry žádného užitku míti nebudete. Níž v. 14.

3. *nejpředněji*: obzvláštně. — *vzal*, t. od Krista a ne od některého apoštola neb jiného pouhého člověka (Gal. 1, 12.), jakž mi to někteří odrháte; výš 9, 1., 11, 22.

4. *vstal:* vzkříšen.

5. *Petra*, Ř. Kefy. — *jedenácti*, Ř. dvanácti, t. apoštolů. Nebo ačkoli Jidáš před tím Kristovým se zjevením byl již na místo své odšel a svatým Matějem ten počet ještě doplněn nebyl; avšak předce jmeno toho počtu zůstávalo.

6. *bratří*, t. v Krista věřících. — *spolu*: pojednou. — *živi* etc., Ř. trvají, pozůstávají. (Podob. Jan 21, 22.) — *zesnuli*, t. zemřeli. Podob. výš 11, 30.

7. *apoštolů*, t. i od oněch od Krista vyvolených a kázati poslaných sedmdesáti učenníků, o nichž Luk. 10, 1.

8. *nedochůdčeti*, t. nejmenšímu z apoštolů (níž v. 9.), s nímž ne tak mnoho práce ve vyučování a k apoštolství strojení, jako s jinými apoštoly vedeno bylo, ale kterýž mimo naději jako nedochůdče jest zplozen, to jest ku práci povolán a z vlka hltavého ovečkou učiněn. — *mně*: viz výš 9, 1.

10. *daremná*, t. bez velikého užitku. — *oni*, t. jiní apoštolé. To pak ne na schloubu ani ku potupě apoštolům, ale za příčinou svých utrhačů mluví, kteříž nad něho jiné apoštoly vystavujíce jej za nic pokládali. — *ne já*, t. svou mocí a silou. — *milost boží*, t. kteráž mně takové moci ku podnikání těch prací udělovala (II. Kor. 3, 4.) a na ně požehnání vylévala; výš 3, 7.

11. *i oni*, t. jiní apoštolé. — *kážeme*, t. že Kristus podlé písem umřel i také zmrtvých vstal (výš v. 34.); a protož nemáte mým svědectvím s jinými se apoštoly sroznávajícím zhrdati. — *uvěřili*, t. mocně písmy svatými i zázraky sobě to utvrzené měvše.

12. *zmrtvých* etc.: vzkříšení.

15. *nalezeni*: shledáni.

17. *hříších*, t. ještě byste nedošli hříchů očištění a Duchem svatým posvěcení.

18. *zesnuli*: zemřeli v Kristu, t. věřivše v Krista, že on za ně dosti učinil a je podlé svých slibů z údolí pláče k věčnému životu přivede. Jan 5, 24., též 6, 39.

19. *v tomto*: zdejším, t. dokudž jsme zde živi, aneb pro nějaké zdejšího života kratičké libosti a pohodlí.

20 stu, nejbídnější jsme ze všech lidí. * Ale
vstalť zmrtvých Kristus, prvotiny těch, jenž
21 zesnuli. * Nebo poněvadž skrze člověka
smrt, také i skrze člověka vzkříšení zmrt-
22 vých. * Nebo jakož v Adamovi všickni
umírají, tak i skrze Krista všickni obži-
23 veni budou. * Ale jeden každý v svém
pořádku, prvotiny Kristus, potom ti, kteří
24 jsou Kristovi, v příští jeho uvěřili. * Potom
bude konec, když vzdá království Bohu a
Otci, když vyprázdní všeliké knížatstvo,
25 i všelikou vrchnost i moc. * Neboť musí
on kralovati, dokudž nepoloží všech ne-
26 přátel pod nohy jeho. * Nejposlednější pak
nepřítel zahlazen bude smrt: nebe vše-
cky věci poddal pod nohy jeho. Kdypak
27 praví: * že všecky věci poddány jsou
jemu, zjevnéť jest, že kromě toho, kte-
28 rýž jemu poddal všecko. * A když pod-
dáno jemu bude všecko, tehdy i sám
Syn poddá se tomu, kterýž jemu poddati
má všecko, aby byl Bůh všecko ve všech.
* Sic jinak co činí ti, kteříž se křtí za 29
mrtvé, jestližeť jistotně nevstávají mrtví
zmrtvých, i proč se křtí za mrtvé? * Proč 30
i my nebezpečenství trpíme každé hodiny?
* Na každý den umírám skrze slávu va- 31
ši, kterouž mám v Kristu Ježíši Pánu na-
šem. * Jestližeť jsem obyčejem jiných lidí 32
bojoval s šelmami v Efesu, co mi to pro-
spěje? Nevstanou-liť mrtví; tedy jezme a
píme; nebo zítra zemřeme. * Nedejte se 33
svoditi. Porušujíť dobré obyčeje zlá roz-
mlouvání. * Procitte ke konání spravedl- 34
nosti a nehřešte: nebo někteří neznají
Boha; k zahanbení vašemu toto mluvím.
* Ale řekneť někdo: Kterak vstanou mrtví? 35
v jakém pak těle přijdou? * Ó nemou- 36
drý! Však to, což ty rozsíváš, nebývá ob-
živeno, leč umře: * a což rozsíváš, ne to 37

---

20. *Ale*, Ř. nyní pak. — *prvotiny*: nejprvnější, t. k věčnému životu. Nebo ačkoli nejední před ním vzkříšeni byli (III. Král. 17, 21. IV. Král. 4, 35. Mat. 9, 25. Luk. 7, 15. Jan 11, 44.), avšak bezpochyby zase umříti musili. — *zesnuli*, t. z věřících. Nebo v tom vzkříšení, o němž se tu mluví, bezbožní dílu nemají.

21. *poněvadž*: jakož. — *smrt*. Jakoby řekl: Díte-li mi: Může-li to býti, aby Kristus všechněm věřícím život navrátil? Na to odpovídám: Že, poněvadž Adam mohl na všecky smrt uvésti, žeť ovšem mohl Kristus smrt zkaziti a život na světlo vyvésti. II. Tim. 1, 10.

22. *v Adamovi*: skrze Adama, příčinou Adama. — *umírají*, t. podlé toho, že v něm všickni zhřešili. Řím. 5, 12. — *všickni*, t. věřící. Nebo tuto vlastně o jejich toliko vzkříšení píše. Pod. Řím. 5, 18. — *obživeni*, t. k věčné slávě, aby ji vždycky okoušeli. Dan. 12, 2.

23. *pořádku*, t. svým časem zmrtvých vstane. — *prvotiny*: prvotně. — *Kristovi*, t. v Krista věřící (I. Tess. 4, 16.), k nimž se on přizná a je do království svého uvede. Mat. 25, 34. — *v příští*, t. když se on ukáže, t. na skonání světa.

24. *konec*, t. světa a všeho, což se na něm děje. II. Petr. 3, 10. — *království*, t. když své vyvolené Otci nebeskému, aby je on královstvím věčným poctil, jako z ruky do ruky odvede a takovým spůsobem, t. obklíčen jsa nepřátely (Žlm. 109, 2.), kralovati přestane a rozkošný spůsob jeho kralování nastane. — *Otci*, t. Bohu, kterýž jest Otcem jeho. — *vyprázdní*: v nic obrátí. — *moc*, t. když všelijakou moc, jakážby mohla být i nejmocnějších knížat, ďáblu, světu, hříchu i smrti odejme.

25. *musí*, t. podlé Otce nebeského usouzení a vyrčení. Žlm. 10, 2. — *nepřátel*, t. i smrti.

26. *poddal*: podmanil.

28. *poddá se*, t. ve svých vyvolených, jako hlava ve svých údech, kteréž za své věrné poddané vyzná. — *ve všech*: ve všem, t. aby to vidíno bylo, že Bůh ve svých vyvolených přebývá svou slávou, ne zároveň však s sebou, ani s Kristem jejich hlavou, ale v míru je naplňuje, v nich kraluje a krátce všeho, což náleží na život právě blahoslavený, jim uděluje.

29. *činí*, t. proč to činí, jestliže nevěří o budoucím vzkříšení. — *mrtví*, t. kteříž více mrtvým než živým jsou podobni.

30. *i my*, t. věrní služebníci. — *hodiny*: chvíle.

31. *umírám*, t. v nebezpečenství smrti neb života bývám. Pod. II. Kor. 11, 23. — *slávu*: na svou čest, pod svou ctí. Aneb jakoby řekl: že umírám na každý den, svědkové jsou toho ta utrpení, jimiž se chlubiti a z nichž slávu míti mohu. J. vaši chloubu, t. jest mi toho svědkem váš prospěch v evangelium, kteréž jsem mezi vámi s mnohým nebezpečenstvím kázal, kterýmžto prospěchem mohu se chlubiti a honositi. — *v Kristu*, t. z milosti a zasloužení Kristova, kterýž mne v těch nebezpečenstvích divně chrániti ráčil.

32. *obyčejem*, Ř. podlé člověka, t. pro zachování toliko života svého. — *s šelmami*, t. nesnáz velikou jsem měl za tři měsíce s lidmi přenešlechetnými, z Židů pošlými. Skut. 20, 3. Podobně jinde hrozná pokušení, aneb císaře Nerona lvem nazývá. II. Tim. 4, 17.

33. *Nedejte* etc.: nebluďtež, nemylte se. — *obyčeje*: spůsoby, mravy. — *zlá* etc.: zlé tovaryšstvo, zlí spolkové, t. ti, o nichž hned ve verši 34.

34. *Procitte*. Slovo řecké vyznamenává: z opilství se vyspati. Jakoby tedy řekl: Vystřízvěte z těch smyslů, jimiž jste se opojili, s některými Epikurei a neznabohy se stovaryšivše. — *ke konání*, Ř. spravedlivě, t. abyste spravedlnost konali nějak čacky, jakž jest slušné a spravedlivé. — *někteří*, t. mezi vámi. — *Boha*, t. právě čehož důvodem jest jejich prostopášný život. — *vašemu*, t. abyste se styděli kráčeti šlepějemi těch hovad, budoucí vzkříšení vyvrátiti usilujících.

35. *mrtví*, t. jakžby se to mohlo státi, aby oni měli vzkříšeni býti. — *přijdou*: se ukáží, vyjdou, t. z hrobu.

36. *nemoudrý*: nemudrochu, nesmyslný, t. podlé toho, že více na svém rozumu, nežli na boží moci a písmích svatých se zakládáš. Pod. Luk. 24, 25. — *obživeno*, t. neklíčí se a nezroste. — *umře*, t. leč se poruší.

37. *tělo*, t. se strany případku a ušlechtilosti budoucí. Nebo sic se strany podstaty a přirození to

tělo, kteréž potom zroste, rozsíváš, ale holé
zrno, jaké se nahodí, pšenice neb kteréž-
38 koli jiné. * Bůh pak dává jemu tělo, jakž
ráčí, a jednomu každému z těch semen
39 jeho vlastní tělo. * Ne každé tělo jest jed-
nostejné tělo: ale jiné zajisté tělo lidské,
jiné pak tělo hovadí, jiné pak rybí a jiné
40 ptačí. * A jsou těla nebeská, a jsou těla
zemská: ale jináť jest zajisté sláva nebe-
41 ských a jiná zemských: * jiná sláva slun-
ce a jiná sláva měsíce a jiná sláva hvězd;
nebo hvězda od hvězdy dělí se v slávě.
42 * Tak bude i vzkříšení zmrtvých. Rozsívá
se tělo porušitelné, vstane neporušitelné:
43 * rozsívá se nesličné, vstane slavné; roz-
44 sívá se nemocné, vstane mocné: * rozsívá se
tělo tělesné, vstane tělo duchovní. Jest tělo
tělesné, jest i duchovní tělo, takť i psáno jest:
45 * Učiněn jest první člověk Adam v duši
živou; ale ten poslední Adam v ducha ob-
46 živujícího. * Však ne nejprvé duchovní, ale
47 tělesné, potom duchovní. * První člověk
byl ze země, zemský; druhý člověk jest
48 sám Pán s nebe. * Jakýž jest ten zemský,
takoví jsou i zemští; a jakýž ten nebeský,
49 takovíž budou i nebeští. * A jakož jsme
nesli obraz zemského, takť poneseme obraz
nebeského. * Totoť pak pravím bratří, že 50
tělo a krev království božího dědictví do-
sáhnouti nemohou, aniž porušitelnost ne-
porušitelnosti dědičně obdrží. * Aj, tajem- 51
ství vám pravím: Ne všickni zajisté ze-
sneme, ale všickni proměněni budeme.
* Hned pojednou v okamžení k zatrou- 52
bení poslednímu: neboť zatroubí, a mrtví
vstanou neporušitelní a my proměněni bu-
deme. * Musí zajisté toto porušitelné tělo 53
obléci neporušitelnost a smrtelné toto ob-
léci nesmrtelnost. * A když porušitelné 54
toto obleče neporušitelnost a smrtelné toto
obleče nesmrtelnost, tehdy se naplní řeč,
kteráž napsána jest: Pohlcena jest smrt ve
vítězství. * Kde jest ó smrti osten tvůj? 55
Kde jest ó peklo vítězství tvé? * Osten 56
pak smrti jestiť hřích a moc hřícha jest
zákon. * Ale Bohu díka, kterýž dal nám 57
vítězství skrze Pána našeho Jesukrista.
* Protož, bratří moji milí, stálí buďte a ne- 58
pohnutelní, rozhojňujíce se v díle Páně
vždycky, vědouce, že práce vaše není da-
remná v Pánu.

---

též se rozsívá, tak že z pšenice ne jiné obilí než pšenice zase roste, a naše tělo ne jiné, nežli se pochovává, zmrtvých vstane. — *zrno*, t. nemající osení, stébla, klasu, květu ani pražmy.

40. *nebeská*: kteráž jsou na nebi, t. ta, o nichž ve verši 41. — *zemská*, kteráž jsou na zemi.

41. *v slávě*: v jasnosti.

42. *zmrtvých*, t. tak také po vzkříšení těla vyvolených budou ve svých případnostech od nynějších případků rozdílná, anobrž jedna nad druhá důstojnější a slavnější. Dan. 12, 3. — *Rozsívá*, t. pochovává se. — *porušitelné*, Ř. v porušení, v porušitelnosti. — *neporušitelné*, Ř. ne v porušitelnosti.

43. *nesličné*: nekrásné, šeredné, ohyzdné, potupné, Ř. v nesličnosti, v neslávě, v neúctě. — *slavné*, Ř. v slávě, t. ne v zdejší, ale věčné. — *nemocné*, Ř. v mdlobě, s mdlobou, t. mrtvé a vší síly zbavené. — *mocné*, t. nemoci, hladu, žízně, prací, ustání a všech jiných neřestí zbavené.

44. *tělesné*, Ř. dušné, t. kteréž má od duše živost neb život potřebující pokrmu, nápoje a jiných podobných věcí. — *duchovní*, t. ne v nějakého ducha obrácené, ale jakž sám Kristus vykládá, k andělům, těm duchům čistým připodobněné (Mat. 22, 30.), tak aby pokrmu, nápoje a jiných věcí, jichž k zachování zdejšího života jest potřebí, již více nepotřebovalo.

45. *v duši*: duše živá, aby byl živočich živý. — *Adam*, t. Kristus, jehož Adamem, t. člověkem proto nazývá, že pravé lidské přirození přijal. Posledním pak proto, že po něm jiného Spasitele čekati nemáme; ani před ním aby jaký jiný Spasitel byl, z písem svatých nevidíme. — *v ducha*: duch obživující, t. kterýž nás duchovně zde obživuje, i potom vzkřísí.

47. *zemský*, t. zkažený, smrtelný a k zemským věcem nakloněný. Podob. Jan 3, 31. — *s nebe*, t. ne žeby Kristus tělo své s nebe přinesl, ale že jest s věcmi nebeskými spojený, nesmrtelný a oslavený a krátce, že jest netoliko člověk, ale i Bůh pravý a život věčný. I. Jan 5, 20. Podobně Jan 3, 13.

48. *zemští*, t. potomci Adamovi, pokudž v tomto životě a v hrobě zůstávají. — *nebeský*, t. jakýž jest již v oslaveném těle a ne jakýž byl zde v potupě a smrtelnosti. — *nebeští*, t. svatí po vzkříšení.

50. *krev*, t. jakýž jest člověk v tomto životě zkažený, porušitelný a smrtelný.

51. *tajemství*, t. věc tajnou a tak bedlivého uvažování hodnou. — *všickni*, t. vyvolení boží; nebo o samých takových tu se zmínka činí. — *proměněni*, t. porušitelní v neporušitelné, a smrtelní v nesmrtelné. Níž v. 53. Ačkoli pak i bezbožní budou nesmrtelní; avšak poněvadž červ svědomí jejich neumře (Isai. 66, 24. Mat. 9, 44.), ale je věčně žráti bude, tou příčinou ten život raději smrtí slouti může.

52. *k zatroubení*: když poslední trouba zavzní. Ř. ku poslední troubě. — *my*, kteříž do příchodu Kristova živi zůstaneme. I. Tes. 4, 15. Proto pak apoštol sebe mezi ty počítá, kteříž dne soudného živí dočekati mají, že o hodině své smrti nevěděl, a to, že jsme již na konci světa, výborně znal; výš 10, 11.

54. *obleče*: přijme. — *ve vítězství*: do vítězství, t. tak že jest skrze Krista do konce zahlazena; viz Isai. 25, 8.

55. *osten*, t. jímž jsi lidi smrtelně ranila. Nebo připodobňuje tu apoštol smrt, nýbrž raději ďábla, jenž jest původ smrti, k hadu velmi lítému, kterýž svým žihadlem smrtelně můž raniti, anobrž svým jedem pojednou umořiti — *peklo*: hrobe.

56. *hřích*, t. hřích jest příčinou toho, aby smrt měla právo nás svým ostnem bůsti. — *moc*: síla. — *zákon*, t. aby hřích byl veliký a měl moc smrt na nás uvozovati, jest toho příčinou zákon; avšak

Hlava 16.

Již o dobré pečuje spoluúdů svých, z nichž někteří *A*) ušetření potřebují, lidé 1. nuzní, t. církev v Jerusalemě, 2. v pracech slavní, t. Timoteus, Apollo a čeleď Štěpánova, *B*) v přízni se propůjčující věřící pozdravením Korintských, podlé nichž i apoštol vlastní rukou pozdravení své postaviv je milosti boží poručil.

O sbírce pak na svaté, jakž jsem na-
řídil v církvech galatských, tak i vy čiň-
2 te. * V každou neděli jeden každý z vás
sám u sebe slož schovaje podlé možnosti,
aby ne tehdáž, kdyžbych přišel, teprv sbír-
3 ky se dály. * Když pak přijdu, kterékoli
osoby schválíte skrze listy, tyť pošli, aby
donesli tuto milost vaši do Jerusalema.
4 * Paklitby se za hodné vidělo, abych i já
5 šel, půjdouť se mnou. * Přijduť pak k vám,
když Macedonii projdu (nebo Macedonii
6 míním projíti). * Ale u vás snad poosta-
nu, aneb i přes zimu pobudu; abyste vy
mne doprovodili, kamžbychkoli šel. * Ne-
7 chci zajisté s vámi se toliko na zastavení
shledati; ale naději se, že za nějaký čas
8 pobudu u vás, bude-li Pán chtíti. * Zůsta-
9 nuť pak v Efesu až do letnic. * Nebo ote-
vříny jsou mi tu veliké a mocné dvéře, a
10 protivníků mnoho. * Přišel-litby pak Ti-
moteus, hleďtež, aby bezpečně byl u vás;
neboť dílo Páně dělá, jako i já. * Protož 11
nechť jím žádný nepohrdá; ale vyprovoď-
te jej v pokoji, ať přijde ke mně, neboť
na něj čekám s bratřími. * O Apollovi 12
pak bratru oznamuji vám, že jsem ho vel-
mi prosil, aby šel k vám s bratřími: ale
nikoli nebyla vůle jeho, aby nyní přišel,
než přijdeť, když bude míti čas příhodný.
* Bděte, stůjte u víře, zmužile sobě počí- 13
nejte, buďtež silní: * všecky věci vaše ať 14
se dějí v lásce.
Prosímť pak vás, bratří, víte, že čeleď 15
Štěpánova, Fortunatova a Achaikova jest
prvotiny Achaje, a že se v službu svatým
vydali: * abyste i vy poddáni byli tako- 16
vým, i všelikému pomáhajícímu a pracují-
címu. * Těšímť se pak z příchodu Štěpá- 17
na a Fortunáta a Achaika; nebo nedosta-
tek váš oni doplnili; * potěšili zajisté mé- 18
ho ducha i vašeho. Protož znejtež ta-
kové. * Pozdravujíť vás sborové, kteříž 19

---

ne sám ze sebe, nebo jest dobrý a svatý (Řím. 7, 12.), ale to jde z nás jeho přestupníků, jejichž on hříchy ztěžuje. Řím 5, 20.

57. *vítězství*, t. nad smrtí. — *Jesukrista*, t. když skrze Krista naše hříchy shladil, a tak právo smrti věčné k nám odjal a k budoucímu vzkříšení naději dal.

58. *Protož*: A takž. — *stálí*: pevní, mocní. — *Páně*, t. u víře, kteráž se dílem božím nazývá (Jan 6, 29.), a v pobožnosti, kteráž má hojná sobě zaslíbení učiněná. I. Tim. 4, 8. — *daremná*, t. nebude bez odplaty věčného života. — *v Pánu*, t. z milosti boží a působení Páně.

1. *O sbírce*: Se strany pak sbírky, co se dotýče sbírek. — *v církvech*: v sbořích.

2. *V každou* etc.: v každý den po sobotě, t. v němž hned za apoštolů křesťané svěcení dne sobotního nechavše služby svaté mívali. Skut. 20, 7. Ř. v jeden (den) po sobotě. Pod. Gen. 1, 5. Mat. 28, 1. I. Jan 20, 1. — *schovaje*, t. jako na poklad. — *podlé* etc. seč můžeš býti z požehnání božího, což se vidí.

3. *schválite*: zvolíte. — *listy*: psaním, listem, t. kteréž ke mně o nich pošlete, aneb raději s připsáním, kteréž jim do Jerusalema dáte. — *milost*: dar, t. tu sbírku z milosti danou; viz II. Kor. 8, 4.

4. *za hodné*: byla věc hodná.

5. *míním* etc.: procházím, t. pro navštívení sborů. Z toho pak za příčinami slušnými sešlo, jakž se v tom apoštol omlouvá. II. Kor. 1, 15. 16.

6. *snad*, t. bude-li toho potřebí, a to na znamení mé k vám milosti, jako i vy mne vyprovodíte na důvod vaší ke mně vděčnosti.

7. *shledati*, Ř. viděti. — *bude-li* etc.: dá-li Bůh, Ř. dopustí-li Pán.

8. *letnic*: svatého Ducha.

9. *dvéře*, t. příčina k vykonání věcí velikých velmi příhodná jest mi dána. — *protivníků*, t. kteříž Kristu odpírají (Luk. 2, 34.), a protož jest mi potřebí jako pastýři při stádci Páně pobyti, a vy v tom, že se k vám nyní nevypravuji, nemáte mi proč za zlé míti.

10. *hleďtež*: opatrujtež to. — *dělá*, t. evangelium káže i sám se v pobožnosti nalézati snažuje.

11. *nepohrdá*, t. pro jeho mladost. I. Tim. 4, 12. — *vyprovoďte*: zprovoďte jej v pokoji, t. ve zdraví a s náležitou ochotností.

12. *O Apollovi*: Se strany pak Apolla. — *bratřími*, t. s Timoteem a Erastem. Skut. 19, 21.

13. *Bděte*, t. bázeň boží na všelikém místě mějte. Fil. 2, 12. — *buďtež* etc.: posilňtež se.

14. *v lásce*: z lásky.

15. *Prosímť*: napomínámť. — *svatým*, t. v Krista věřícím a Duchem jeho posvěceným. — *vydali*: zřídili, t. řádně povoláni byli, buď k sloužení chudým, buď někteří i ke konání jiných svatých služeb.

16. *takovým*, t. abyste sobě takových vážili a jimi se spravovali. — *pomáhajícímu*: pomocníku. — *pracujícímu*, t. v církevních úřadech.

17. *nedostatek*: nepřítomnost vaši oni doplnili, t. ten, kterýž jsem v tom trpěl, že s žádným z vás shledati se nemoha nic jsem o vás, co se s vámi děje, nevěděl. Nebo že tu nic nemluví o nějakém platu, patrné jest z osvědčení se jeho v tom, že od Korintských nic bráti nechce; výš 14, 14.

18. *potěšili*: obveselili, spokojili. — *vašeho*, t. kterýžto duch můj jest zcela váš jakožto ten, kterýž

jsou v Asii. Pozdravujíť vás v Pánu velice
Aquila a Priscilla s církví tou, kteráž jest
v domě jejich, u nichžto i já hospodu mám.
20 * Pozdravují vás všickni bratří. Pozdravte
21 sebe vespolek v políbení svatém. * Po-
zdravení vlastní rukou Pavlovou. * Jest- 22
liže kdo nemiluje Pána Jesukrista, budiž
proklatý. Maran atha. * Milost Pána Jesu- 23
krista budiž s vámi! * I láska má v Kristu 24
Ježíši se všemi vámi. Amen.

---

o vaše dobré pečuje. Aneb jakoby řekl: Ne tak dalece Ducha mého jako vašeho potěšili, když poselství ke mně od vás šťastně spravili. — *takové*, t. za takové, jacíž v pravdě jsou, je mějte a náležitě ctěte.

20. *sebe*: jedni druhých. — *svatém*, t. svatě se vespolek milujte; viz Řím. 16, 16.

21. *vlastní*, Ř. mou.

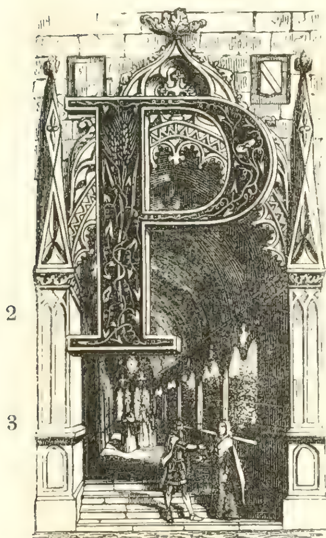
22. *nemiluje*, t. zlostně proti poznalé pravdě nenávidí a proklíná. — *Maran* etc.: přišelť Pán náš, t. Kristus s tisíci svatými svými k soudu přijda (Judas. hl. 14.) takové nepřátely své, jemu zlořečící, hrozně potře.

Druhá epištola sv. Pavla apoštola
ke Korintským.

Apoštol v epištole této k obměkčení prvního listu a pro vzdělání k sobě důvěrnosti i napomenutí Korintských ku povinnostem jejich *předkládá* jim věci *dvoje vztahující se* I. *k osobě jeho*; a tu se očišťuje z toho, čímž od nepravých apoštolů i jiných pomluvačů zmazán byl, *se strany svého A*) *života*, že totiž *nemá souzen býti za* nějakého 1. *buřiče*, ačkoli jej nejedna pokušení potkávají, 2. *nepravdomluvného*, poněvadž k nim podlé připovědi přijíti nemohl (hl. 1.). *B) Úřadu*, že totiž *nemá jmín býti* 1. *za tyrana* pro vyloučení toho hříšníka, čehož příčiny slušné ukazuje a za něho se přimlouvá; 2. *za toho, kterýžby slovo boží porušoval.* Při čemž své přisluhování k důvěrnému jeho přijetí a k zahanbení nepravých apoštolů vysoce zveličuje, i nejedna potěšení utištěným zvlášť služebníkům církve předkládá (hl. 2—5.). II. *K osobám jejich*; kdežto v důvěrnosti k sobě jich poněkud vzdělav řeč k nim obrací, v nížto *A*) *napomíná jich* ke konání povinností, vztahujících se 1. *k jejich svědomí*, totiž aby *a*) sobě milosti od Boha učiněné draze vážili, *b)* hříchů a zvláště tovaryšení s modláři se vystříhali (hl. 6.); 2. *k bližním*, totiž aby *a)* služebníky k sobě vyslané i jeho vděčně přijali, při čemž mnohého ovoce svatého pokání dotýká; *b)* na chudé lidi sbírku neb almužnu začatou štědře vykonali (hl. 7—9). *B) Domlouvá jim*, 1. že nepravé apoštoly sobě oblibovali a je velebili; jeho pak zlehčovali. Pročež navrátiv se k začaté řeči opět z nejedněch nářků se vyvozuje a nepravé učitele, zveličováním svých věcí velikých a jejich věcí, jimiž se honosili, zlehčováním, velice zahanbuje. 2. Že nejedněmi hříchy se zprzňovali; pročež o svém příchodu jim zaslíbení čině s pohrůžkou jich k ctnostem napomíná a od hříchů vystříhá, od 12, 14. až do konce epištoly, kterouž pozdravením a modlitbou zavírá.

Hlava 1.

Pavel svatý 1. pozdravuje Korintských a Achajských s poděkováním Bohu za požehnání, kterýmž *a)* v nebezpečenství těší, *b)* od smrti vychvacuje pro *α*) modlitby svatých a *β*) upřímost bojujících Bohu i apoštolům povědomou; 2. v známost uvodí I. příčiny nesplnění své připovědi, kteréž *a)* neuvozují v lehkost učení Kristova, *b)* nýbrž znamením býti mají snášenlivosti Pavlovy, kteréž dokazuje v Kristu.

avel apoštol
Ježíše Krista skr-
ze vůli boží, a
Timoteus bratr,
církvi boží, kte-
ráž jest v Ko-
rintu, se všemi
svatými, kteříž
jsou ve vší A-
2 chaji. * Milost
vám a pokoj od
Boha Otce naše-
ho a Pána Jesu-
3 krista. * Pože-
hnaný Bůh a Otec
Pána našeho Je-
sukrista, Otec mi-
losrdenství a Bůh
4 všelikého potěšení, * kterýž těší nás ve
všelikém soužení našem, abychom i my
mohli potěšovati těch, kteřížby byli v ja-
kémkoli soužení a to tím potěšením, kte-
rýmž i my potěšeni jsme od Boha. * Ne- 5
bo jakož se rozhojňují utrpení Kristova
při nás, tak skrze Krista rozhojňuje se i
potěšení naše. * Nebo buďto že souženi 6
jsme, pro vaše potěšení a spasení souženi
jsme, kteréž se působí v snášení týchž trá-
pení, kteráž i my trpíme; buďto že potě-
šováni býváme, pro vaše potěšení a spa-
sení potěšováni býváme; * a naděje naše pe- 7
vná jest o vás, poněvadž víme, že jakož jste
účastníci utrpení, tak také i potěšení. * Ne- 8
chcemeť zajisté, abyste nevěděli, bratří, o
soužení našem, kteréž jsme měli v Asii,
že jsme nad míru přetíženi byli a nad
možnost, tak že jsme již i o životě svém
byli pochybili. * Nýbrž sami v sobě již 9
jsme byli tak usoudili, že nebylo lze než
umříti, abychom nedoufali sami v sobě ale
v Bohu, jenž i mrtvé křísí: * kterýž z ta- 10
kového nebezpečenství smrti vytrhl nás a

---

1. *skrze vůli*: z milosti. — *církvi*: sboru. — *kteráž*, t. kteráž jest od Boha vyvolená, i od něho kázaním svatého evangelia shromážděná. — *svatými*, t. skrze víru v Krista očištěnými a Duchem jeho posvěcenými. I. Kor. 6, 11. — *Achaji*, t. v té krajině, v níž jest město Korint.

2. *Milost*: kteráž hříchy lidské přikrývá a s Bohem míří. Řím. 1, 7. — *pokoj*, t. všecko časné i věčné dobré skrze Krista smířeným zaslíbené. Podobně Řím. 1, 7.

3. *Požehnaný*: dobrořečený, t. vší cti a chvály hodný. Pod. Efes. 1, 3. I. Petr. 1, 3. — *Pána*, t. kterýž jest Otcem Pána našeho Ježíše Krista. — *milosrdenství*, t. nejmilosrdnější, jakožto studnice plná milosti. — *potěšení*, t. původ a dárce.

vytrhuje: v něhož doufáme, že i ještě vy-
11 trhne, * když i vy nám pomáhati budete
modlitbami za nás, aby z daru toho, příči-
nou mnohých osob nám daného, od mnohých
12 děkováno bylo Bohu za nás. * Nebo chlouba
naše tato jest, svědectví svědomí našeho,
že v sprostnosti a v upřímosti boží, ne
v moudrosti tělesné, ale v milosti boží
obcovali jsme na světě, zvláště pak u vás.
13 * Neboť nepíšeme vám nic jiného nežli to,
což čtete aneb což prvé znáte: a naději
mám, že až do konce tak znáti budete,
14 * jakož jste i poznali nás z částky, žeť
jsme chlouba vaše, podobně jako i vy
15 naše v den Pána Ježíše. * A v tomť dou-
fání chtěl jsem k vám přijíti nejprvé, aby-
ste druhou milost měli, * a skrze vás jíti 16
do Macedonie a zase z Macedonie přijíti
k vám, a od vás abych byl doprovozen
do Judstva. * O tom pak když jsem pře- 17
myšloval, zdali jsem co lehkomyslně činil?
Aneb což přemyšluji, zdali podlé těla pře-
myšluji, tak aby bylo při mně: Jest, jest,
není, není? * Ale víť věrný Bůh, že řeč 18
naše k vám nebyla: Jest a není! * Nebo 19
Syn boží Ježíš Kristus, kterýž mezi vámi
kázán jest skrze nás, totiž skrze mne a
Silvana a Timotea, nebyl: Jest a není; ale
bylo v kázaní o něm: Jest. * Nebo kolikž- 20
koli jest zaslíbení božích, v němť jsou:
Jest, a v něm jest i Amen, k slávě Bohu
skrze nás. * Ten pak, kterýž potvrzuje 21

---

4. *kterýž* etc., t. potěšující. — *soužení:* pokušení, zarmoucení.

5. *Kristova*, t. buď kteráž my pro jmeno Kristovo podnikáme, buď kteráž Kristus hlava naše v nás údech svých snáší. Zach. 2, 8. Skut. 9, 4. Řím. 8, 17. — *při nás*: v nás, na nás. — *naše*, t. jehož nám Bůh udílí.

6. *potěšení*, t. abyste se naším příkladem těšiti mohli, jestližeby vás podobní zámutkové potkávali. Podobně Kristus apoštoly příkladem proroků, a svatý Pavel příkladem Kristovým své posluchače těší. Mat. 5, 12. Žid. 12, 2. 3. — *spasení*, t. abychom je vám v známost uvedli, a vy jako na nohy příkladem naším postaveni jsouce abyste k němu ochotně chvátali. Pod. Žid. 13, 7. — *působí*, t. k němuž se po úzké cestě a těsnou branou přichází. Mat. 7, 17.

7. *o vás*, t. že v dobrém setrváte a odplatu věčného života vezmete. — *potěšení*, t. účastni budete. Tuto apoštol z druhého nářku vyvozuje, t. že není v řeči nestálý a lehkomyslný.

8. *v Asii.* Slyší to někteří na ono soužení skrze Demetria vzniklé (Skut. 18, 23.); ale rozuměti, že o nějakém hroznějším ještě pokušení tuto zmínku apoštol činí, jehož však svatý Lukáš nevypisuje; viz I. Kor. 15, 32. — *nad možnost*, t. kterouž máme ze svého přirození a ne z božího obdarování. Nebo sic jinak apoštol o sobě jinde píše, že všecko může v tom, kterýž ho posiluje (Fil. 4, 13.) a Bohu svědectví vydává, že on nás nedopustí nad možnost naši pokoušeti. I. Kor. 10, 13. — *i o životě*: rady sobě dáti neuměli, co činiti máme nevěděli, i se strany života (svého).

9. *již jsme* etc., Ř. měli jsme usouzení smrti.

10. *z takového*: tak velikého.

11. *z daru toho*, t. z vysvobození toho, kteréž z pouhé milosti boží k vašim žádostem mně se v čas největší potřeby stalo.

12. *chlouba*, t. tím se v pravdě chlubiti můžeme. — *v upřímosti*: pravosti, celosti. — *boží*, t. jakouž Bůh při svých míti chce (Gen. 17, 1.), aneb jakž Bůh toho jest svědkem. — *tělesné*, t. ne s nějakými chytrostmi tohoto světa mezi vámi jsme se obcházeli a v učení svém tělesné moudrosti jsme nevynášeli. I. Kor, 2, 1. — *v milosti boží*, t. byvše dary božími z jeho milosti pouhé bohatě obdařeni. — *obcovali*, t. i věrně jsme úřad svůj konali i obcování šlechetné vedli. — *u vás*, t. kdež jsme za příčinou velikého množství božích vyvolených, mimo jiná místa déle pobyli. Skut. 18, 20.

13. *čtete*, t. prosté jsou řeči naše, nepotřebí v nich nějakých divokých a nových smyslů hledati. — *znáte*, t. že jest tak a ne jinak, vy sami toho svědkové jste, i ne jedni mne výmluvna máte. — *znáti*: smysliti a rozuměti.

14. *žeť* etc.: poněvadž jsme. — *chlouba*, čest, t. nemáte ze mne hanby, sami víte, nebo svým se skrze mne získáním honosíte (I. Kor. 1, 12.), a v pravdě světla skrze mne nabytého, ne méně nežli jiní sborové máte; níž 12, 13. Tu pak chloubu jejich apoštol v prvním svém listu haní, jelikož jí k zlému užívali; tuto pak schvaluje, jelikož k dobrému cíli ji obraceli. — *naše*, t. že jsem vás v takovém městě, v mnohé nešlechetnosti pohříženém, Kristu získal, což jsem sobě za důvod svého řádného k apoštolství povolání vzal i vám předložil. I. Kor. 9, 2. — *v den*: ke dni.

15. *doufání*, t. že do sebe nic toho nevím, abych s vámi úskočně zacházel, a že vy také mne v tom důvěrně pro boží slávu a svůj užitek spasitelný přijmete. — *nejprvé*, t. prvé nežli do Macedonie. — *druhou*: dvojnásobní, t. kdyžbych k vám jednou chůzí po dvakrát přišel, to jest vás i navštívil i u víře potvrdil.

16. *od vás*, t. z krajiny vaší. — *do Judstva*, t. od těch, kteříž sbírku do Jerusalema nésti měli. I. Kor. 16, 3.

17. *lehkomyslně*, Ř. lehkomyslnosti užíval, t. podlé své povinnosti úmysl maje vás navštíviti a darů duchovních vám uděliti. Řím 1, 11. — *což* etc.: oč usiluji. — *přemyšluji*, t. zdali v tom svých tělesných věcí hledám? — *není*, t. aby se nacházela při mně nestálost a vrtkost v řeči.

18. *věrný*, t. pravdomluvný a věrné své věrně i před lehkomyslností ochraňující. — *řeč*, t. kázaní naše. Jakoby řekl: Kázaní naše nebylo nestalé; tedy i slib můj o mém příchodu učiněný nebylby nejistý, kdyby v to příčiny nebyly vkročily. Nebo kdož ve větší věci jest stálý, takéť stálosti v menších věcech dokáže. — *Jest* etc., t. podvrtlá, nestálá, kterážby něco jistila a hned zase tomu odpírala.

19. *mezi vámi*: u vás.. — *Jest* etc.: Jistě, nikoli, tak a ne tak, t. nebyl nějaký nestálý a neproměnitelný. — *ale*: ale byl v něm, jest, t. vždycky jeden a týž v Bohu Otci Kristus bez proměny zůstával.

20. *Jest*: pravda, t. v Kristu jsou nám učiněna i utvrzena. — *Amen*, t. v Kristu a skrze Krista jsou splněna. Podobně Jan 1, 17. — *skrze nás*, t. aby skrze kázaní naše sláva boží byla zjevena.

nás s vámi v Kristu a kterýž pomazal
22 nás, Bůh jest, * kterýž i znamenal nás a
dal závdavek Ducha svatého v srdce naše.
23 * Já pak Boha za svědka beru na svou
duši, že lituje vás ještě jsem nepřišel do
Korintu: ne jakobychom panovali nad vě-
rou vaší, ale pomocníci jsme radosti vaší;
nebo věrou stojíte.

Hlava 2.

Snášenlivosti též dokazuje k nim, aby v hořkosti mysli přijda k zámutku jim nebyl. (V známost uvodí) II. aby vyobcovaného zase laskavě přijali pro *a)* vyplnění povinné v církvi kázně, *b)* potřebu jeho, aby byl opatřen Bohu, *c)* důvod své povinnosti, *d)* svolení jeho (t. apoštola) k jejich lásce, *e)* ujití osidel ďáblových. III. Horlivost při posluhování svatém, jak Troadským tak Macedonským. V Troadě pracoval apoštol podlé *A)* líbeznosti boží, jemuž věrných práce jest *a)* vůně chutná při věřících i zatracencích, *b)* upřímá.

Toto jsem pak sobě uložil, abych k
2 vám zase se zámutkem nepřišel. * Nebo
jestliže já vás zarmoutím, i kdo jest, ježto-
by mne obveselil, než ten, kterýž jest
3 ode mne zarmoucen? * A protoť jsem vám
to napsal, abych přijda neměl zámutku
z těch, z nichž bych se měl radovati, dou-
faje o všech o vás, že radost má jest všech
4 vás radost. * Nebo z velikého soužení a
bolesti srdce psal jsem vám s mnohými
slzami, ne abyste zarmouceni byli, ale abyste
poznali lásku, kteroužto k vám velikou mám.
5 * Jestližeť pak kdo zarmoutil, ne mne zar-
moutil, než toliko poněkud, abych ho ne-
6 přetížil u všechněch vás. * Dostiť má takový
na tom trestání, kteréž měl od mnohých:
7 * tak abyste naproti tomu již raději od-
pustili jemu a potěšili ho, aby snad pří-
lišným zámutkem nebyl shlcen takový.
* Protož prosím vás, abyste utvrdili k ně- 8
mu lásku. * Nebo i proto psal jsem, 9
abych zkušením zvěděl, jste-li ve všem
poslušni. * Komuž pak co odpouštíte, i 10
já odpouštím; nebo i já, jestliže jsem co
odpustil, komuž jsem odpustil, pro vás
odpustil jsem před obličejem Kristovým,
* abychom nebyli oklamáni od satana; 11
neboť nejsou nám myšlení jeho neznámá.
* Když jsem pak přišel do Troady k zvě- 12
stování evangelia Kristova, ačkoli dvéře
mi otevříny byly skrze Pána; * však ne- 13
měl jsem upokojení v duchu svém proto,
že jsem nenalezl Tita bratra svého: ale
požehnav jich odšel jsem do Macedonie.
* Bohu pak budiž díka, kterýž vždycky 14
dává nám vítězství v Kristu Ježíši, a vůni

21. *v Kristu*: v Krista. — *pomazal*, t. k úřadu povolal. Aneb kterýž nás všecky vyvolené dary Ducha svatého, jenž jsou víra, láska, naděje etc., obdařil, abychom jeho králové nad ďáblem, světem a tělem kralující, i kněží jemu sebe v obět živou i jiné oběti duchovní obětující býti mohli. I. Petr. 2, 5. Pod. I. Jan 2, 20.

22. *znamenal:* zapečetil, t. Duchem svatým k věčnému životu (Efes. 1, 13., též 4, 30.), čehož i křest svatý při nás věřících jest svědectvím jistým. — *závdavek* etc., t. dal Ducha svatého, kterýž jest jistotou milosti boží.

23. *za svědka:* se dokládám. — *lituje*, t. nechtěje k vám pro vaše mnohé výstupky s metlou rychle přikročiti (I. Kor. 4, 21.); ale byv žádostiv napravení vašeho života dočekati. — *radosti*, t. podlé toho, že jsme vám k tomu posloužili, abyste toho hříšníka vyloučili a potom i s ním k svému potěšení ku pokání se obrátili. — *stojíte*, t. víra jest dar boží (Efes. 2, 8.) a protož nad ní panovati nechceme.

1. *uložil*, Ř. usoudil. — *zase*, t. jako jsem prvé skrze své psaní k vám přišel.

3. *napsal*, t. což vás i toho hříšníka rmoutilo. — *zámutku:* bolesti. — *radovati*, t. z vás Korintských, z jejichž poslušenství a života kajícího mám se těšiti. — *o vás*, t. že vy všecko, cožbyste rozuměli, an mne kormoutí, s cesty složíte.

4. *z velikého:* z mnohého zarmoucení. — *zarmouceni* etc., t. jakž nejedni smýšlíte, žebych se strany vylučování sobě pansky počínati chtěl. — *lásku*, t. v tom, že se o vás starám, abyste životů polepšili a tak od pána trestáni nebyli. I. Kor. 11, 31. — *velikou:* hojnou, obzvláštní, Ř. hojněji.

5. *kdo*, t. ten hříšník. — *zarmoutil*, t. k zámutku posloužil. — *vás*, t. proto pravím, že mne s částky zarmoutil, abych ho vám více neošklivil, a jeho prvé zámutkem obtíženého nekormoutil a jako ubitého více nebil. J. ale i všecky vás zarmoutil.

6. *takový*: ten hříšník. — *od mnohých*, t. osob v tom sboru korintském. I. Kor. 5, 4.

7. *přílišným:* velikým, rozvodnilým, Ř. rozhojněným.

8. *lásku*, t. abyste jej laskavě za bratra Kristova přijali a milovali.

9. *abych* etc., Ř. zvěděl zkušení vaše.

10. *Kristovým*, t. mocí Kristovou neb na místě jeho, upřímě a sprostně, jakožto ten, kterýž ví, že Kristus do srdce nahlédá.

11. *oklamáni*, t. abychom na ten ďábelský smysl, žeby po přijaté milosti boží padlí a kající na milost přijímáni býti neměli, ďáblovou chytrostí nepřišli.

12. *do Troady*, t. chtěje k vám podlé své přípovědi skrze Macedonii přijíti. I. Kor. 16, 5. — *skrze Pána*: od Pána; viz I. Kor. 16, 9.

13. *upokojení*: oddechnutí. — *požehnav:* nařídiv jim, t. což bylo potřebí.

14. *vítězství*: slavně vítěziti, t. nad ďáblem a jeho syny. — *skrze nás*, t. skrze evangelium svaté od věků v tajemství skryté (Řím. 16, 25. Efes. 3, 9.).

Dle P. P. Rubens-e ryl Unzelmann.

Pán Ježíš vzhůru vyzdvižen jest, a oblak vzal jej od očí jejich.

(Skutk. Apošt. 1, 9.)

známosti své zjevuje skrze nás na každém
15 místě: * nebof jsme Kristova vůně dobrá
Bohu v těch, jenž k spasení přicházejí, i
16 v těch, kteříž hynou: * těmto zajisté jsme
vůně smrtelná k smrti; oněmno pak vůně
života k životu. Ale k tomu kdo jest spů-
sobný? * Neboť nejsme jako mnozí cizolo- 17
žící slovo boží; ale jako z upřímnosti, ale
jako z Boha, před obličejem božím o Kri-
stu mluvíme.

Hlava 3.

(V Troadě pracoval podlé) B) svědectví Korintských všelikou domínku zlou vyprazdňujícího. Poněvadž vědomé jim jest, I. jakou mocí od Boha obdařeni jsou v posluhování evangelia svatého.

Začínáme opět sami sebe chváliti?
Zdaliž potřebujeme, jako někteří schvalu-
jících listů k vám, neb od vás k jiným?
2 * List náš vy jste, napsaný v srdcích na-
šich, kterýžto znají a čtou všickni lidé:
3 * Nebo to zjevné jest, že jste list Kristův
spravený skrze přisluhování naše, napsaný,
ne černidlem, ale Duchem Boha živého,
ne na deskách kamenných, ale na deskách
4 srdce masitých. * Doufání pak takové má-
5 me skrze Krista k Bohu, * ne žebychom
dostateční byli mysliti něco sami ze sebe,
jakožto sami ze sebe; ale dostatečnost na-
še z Boha jest, * kterýžto i hodné nás 6
učinil služebníky nového zákona, ne litery,
ale Ducha; nebo litera zabíjí, ale duch
obživuje. * Jestližeť pak přisluhování smrti 7
literami vyryté na deskách kamenných bylo
slavné, takže nemohli patřiti synové Isra-
elští v tvář Mojžíšovu pro slávu obličeje
jeho, kteráž pominouti měla: * i kterakž- 8
by ovšem přisluhování Ducha nemělo býti
slavné? * Nebo jestližeť přisluhování po- 9
msty slavné bylo, mnohemť se více při-

---

15. *Bohu,* t. příjemná a vzácná, a protož na tom přestávajíce nic na soudy lidské nedbáme. I. Kor. 4, 3.

16. *k smrti.* Jakož jsou dvojí lidé na světě, totiž spasenci a zatracenci, tak také dvojí moc provodí evangelium. Nebo těm, kteříž smrt Kristovu bez víry a kajícího života tak toliko jako jiného člověka rozjímají, anobrž na ni se horší, smrt věčnou (avšak ne samo ze sebe, ale pro jejich nevděčnost) přináší; těm pak, kteříž v smrti Kristově život svůj složený věrou vidí, život věčný působí. Jakub 1, 21. — *spůsobný,* t. aby takovým služebníkem Páně byl.

17. *cizoložící*: kupectví provodící v slově božím totiž k tělesnému zisku je obracejí; níž 4, 2. — *z upřímnosti,* t. ne nějak chytře podlé moudrosti světa a vášní těla, ale upřímě. — *z Boha,* t. jakž ono svůj původ vzalo z Boha a jakž nás Bůh k tomu dary svými nastrojuje.

1. *chváliti,* t. já Pavel a Timoteus, kteříž jsme tu epištolu psali. Výš 1, 1. — *někteří,* t. křiví učitelé, kteříž svědectvím psaným, jalovými tituly neb stupněm hodnosti nádherně se vynášejíce, učením čistým, ani životem šlechetným toho svědectví nepotvrzovali. — *od vás,* Ř. (listů) schvalujících.

2. *vy jste,* t. získání vás skrze přisluhování naše jest mocným důvodem a jako živým listem našeho apoštolství řádného a v něm práce věrné I. Kor. 9. 2. — *kterýžto*: kterémužto rozumějí, t. ze samého skutku soudí, že jsem služebník věrný.

3. *Nebo* etc.: když zřetelně pronáší se to, Ř. patrní, zjevní (jste). — *Kristův,* t. jste vyvolení Kristovi, od něho skrze mne získáni, a tak list Kristův slovete, netoliko podlé toho, že jej z víry vyznáváte a hlásáte, ale k němu také přiúčastněni jsouce zákon jeho v srdci svém napsaný máte. — *spravený*: spůsobený. — *živého,* t. kterýž jest netoliko sám živ, ale i jiné obživuje a znovu zplozuje. — *kamenných,* t. jako někdy zákon starý. Exod. 24, 12., též 34, 1. — *masitých,* t. Duchem svatým obměkčených. Ezech. 36, 26.

5. *dostateční*: hodní, spůsobní, zdařilí. — *mysliti*: přemyšlovati, t. něco dobrého; ovšem pak lidských srdcí obměkčovati. Podob. Jan 15, 5. — *jakožto*: jelikož. — *dostatečnost*: hodnost, spůsobnost, zdařilost. Aneb: ale že jsme spůsobní (toť jest) z Boha.

6. *hodné*: spůsobné, dostatečné, t. k takové svaté práci. Pod. výš 2, 16. — *zákona*: smlouvy. — *litery,* t. zákona skrze Mojžíše vydaného. — *Ducha,* t. evangelia svatého k životu věčnému vyvoleným sloužícího. — *zabíjí,* t. zákon starý vynášením úsudku smrti na ty, kteříž ho neplní. Deut. 27, 26. Gal. 3, 10. — *obživuje,* t. evangelium věrou přijaté, tak když se z něho víry nabývá (Řím. 10, 17.), z níž potom spravedlivý obživen, posvěcen (Ezech. 47, 9. Jan 5, 25.), ano i životem věčné slávy darován bývá. Habak. 2, 4. Avšak kdežby evangelium a Kristus v něm věrou přijato nebylo, tedy tak dobře jako i zákon nevěřící odsuzuje a zabíjí a literou mrtvou zůstává (Jan 3, 18.); podlé čehož se vůní k smrti (výš 2, 16.) jako i Kristus kamenem urážky nazývá. Luk. 2, 34.

7. *smrti,* t. zákon, kterýž lidí k hříchům, avšak ne sám ze sebe podpaluje (Řím 7, 8. 11.), za nimiž odplata, totiž smrt hned očekává. Řím. 6, 23. — *literami*: v literách (záležející). — *deskách,* Ř. kamenech, t. k vyznamenání lidského srdce tvrdosti a k vykonání božích přikázaní nemožnosti. — *patřiti,* t. pro vymalování toho, že zákon bez Krista a Ducha jeho více zrak obráží, nežli osvěcuje. — *pominouti:* vyprázdněna býti, na nic přijíti.

8. *Ducha,* t. evangelium, skrze něž Duch svatý moc svou provodí.

9. *pomsty,* Ř. úsudku, potupení, t. zákona starého, skrze nějž Bůh ve svých úsudcích a pomstách se osvědčuje i je na hříšníky uvozuje. Deut. 28, 15. etc. — *slavné,* Ř. sláva. — *přisluhování*: služebnost, služba. — *spravedlnosti,* t. evangelium, kteréž ospravedlnění v Kristu ukazuje (I. Kor. 1, 30.) i je věřícím přisvědčuje. Řím. 5, 1. — *rozhojňuje*: více má slávy.

sluhování spravedlnosti rozhojňuje v slávě.
10 * Nebo to, což oslaveno bylo, aniž osla-
veno bylo v té částce u přirovnání této
11 předůstojné slávy. * Nebo jestližeť to po-
míjející bylo slavné, mnohemť více to což
12 zůstává jestiť slavné. * Protož majíce ta-
kovou naději, mnohé svobody v mluvení
13 užíváme, * a ne jako Mojžíš, kterýž kladl
zástěru na tvář svou, aby nepatřili syno-
14 vé Israelští k cíli té věci pomíjející. * Ale
ztupeni jsou smyslové jejich; nebo až do
dnešního dne ta zástěra v čítání starého
zákona zůstává neodkrytá; nebo skrze
Krista toliko se odnímá. * Protož až do 15
dnešního dne, když se čte Mojžíš, zástěra
jest položena na jejich srdci. * Než jakž- 16
by se obrátilo ku Pánu, odňata bude ta
zástěra. * Nebo Pán jest Duch ten, a kdež 17
jest ten Duch Páně, tuť i svoboda. * My 18
pak všickni odkrytou tváří slávu Páně ja-
kožto v zrcadle spatřujíce v týž obraz
proměněni býváme od slávy v slávu, ja-
kožto od Ducha Páně.

Hlava 4.

(Korintským vědomé jest) II. při konání povinnosti té, jak jsou 1. upřímí, 2. tiší.

Protož majíce toto přisluhování, tak
jakž jsme milosrdenství došli, neoblevuje-
2 me v něm, * ale odmítáme ukrývání ne-
slušnosti, nechodíce v chytrosti, aniž se
lstivě obírajíce se slovem božím, ale zje-
vováním pravdy, v příjemnost uvodíce se-
be u každého svědomí lidského před obliče-
jem božím. * Paklit zakryté jest evangelium 3
naše, před těmi, kteříž hynou, zakryté jest:
* v nichžto Bůh světa tohoto oslepil my- 4
sli, totiž v nevěrných, aby se jim nezasví-
tilo světlo evangelia slávy Kristovy, kte-
rýž jest obraz boží. * Neboť ne sami se- 5
be kážeme, ale Krista Ježíše Pána; sami

---

10. *u přirovnání*, Ř. příčinou této převyšující, převýšené neb nesmírné slávy, t. nového přisluhování.

11. *pomíjející*, t. zákon starý, kterýž se svými obřady a obrazy do Jana Křtitele měl trvati. Mat. 11, 13. — *zůstává*, t. služba nového zákona.

12. *naději*, t. že jsme služebníci ne litery ale Ducha, a že evangelium i se svým přisluhováním bude až do skonání světa zůstávati. — *užíváme*, t. světle a srozumitelně a ne jako Mojžíš v obrazích mluvíme, anobrž směle a svobodně přisluhování staré vystavujeme.

13. *a ne* etc.: aniž (tak činíme) jako Mojžíš. — *tvář*, t. k vyznamenání toho, že ten lid israelský maje bleskem zákona oči mysli obražené, nikoli nemohl zrakem rozumu svého tajemství v něm zavřených stihnouti. — *k cíli*: konci, t. skrze obrazy na Krista. Řím. 10, 4. — *té věci*: služby, slávy.

14. *smyslové*: mysli. — *ta zástěra*, t. ta židovská slepota. — *neodkrytá*, t. temnost nezapuzená při těch, kteříž spravedlnosti v Kristu připravené znáti nechtějí, ale ve své spravedlnosti doufají. Řím. 10, 3. — *se odnímá*: svou platnost tratí, když on ráčí koho osvítiti a sebe jemu v známost uvesti.

15. *jest položena*: visí.

16. *obrátilo*, t. srdce jejich. — *zástěra*, t. jakož tam někdy Mojžíš v obrazu, když se obrátil tváří ku Pánu, tedy zástěru s tváři snímal a jí nepotřeboval (Exod 34, 34.); tak kdož se k Bohu skrze víru obrací, ten k osvícení přichází, ježto sic jinak jako Mojžíš obraceje se od Boha k lidu, zástěru na tvář bral; tak kdož se od Boha k hříchům obrací, ten v slepotu upadá, anobrž to ze slepoty dělá.

17. *Duch ten*, t. Kristus jsa té litery, to jest zákona starého duchem neb duší (výš v. 6.), jí živosti uděluje, tak když Duchem svým lidi daruje a skrze něho je obživuje i tu zástěru, to jest slepotu srdce a zlé smysly při vysvětlování zákona odjímá. — *svoboda*, t. osvobození z manství hřícha a věčného zatracení. Jan 8, 36. Řím. 8, 15.

18. *všickni*, svaté církve služebníci a potom i lid. — *tváří*, t. zřetelně, jakž to v životě tomto býti může; protož toto mluvení onomu nic neodpírá. I. Kor. 13, 12. — *v zrcadle*, t. v Kristu pravém Otce nebeského obrazu. Jan 1, 18. Žid. 1, 3. — *proměněni* etc., t. z takového spatřování věrou Boha v Kristu, na sebe ten obraz svatosti a nevinnosti Kristovy, jako někdy Mojžíš patřiv na Boha, poněkud béřeme; a nad to my služebníci služebně, jako i Kristus Duchem svým podstatně, jiné osvěcujeme. — *v slávu*, t. abychom jsouce Krista účastni, i my slavni byli a k němu se den po dni více připodobňovali. II. Petr. 3, 18. — *Páně:* od Ducha Páně, t. dílem Ducha Páně.

1. *toto*: takové. — *přisluhování*, t. tak důstojný úřad, jakýž jest v předešlé hlavě vypsán a nad přisluhování starého zákona vystaven; výš hl. 3. — *došli*, t. k jakémuž jsme úřadu z pouhé milosti boží povoláni. Podob. 1. Kor. 15, 10. — *neoblevujeme:* nekrsáme, nepohoršujeme se, neliknujeme se (tak níž v 16.), t. pro nějaké těžkosti povinnosti své neopouštíme.

2. *ukrývání*: mrzkosti skrýše, t. nejsme pokrytci, ale bez úhony upřímě a sprostně v životu i v učení se chováme. — *nechodíce*: neobcházejíce se s chytrostí. — *božím*, t. jako křiví apoštolé; viz výš 2, 17. — *pravdy*, t. světlým božího slova kázaním.

3. *zakryté*, t. nesvětlé. — *před těmi:* v těch. — *hynou*, t. kteříž jako někdy onen Farao k zatracení (Řím. 3, 17.) oddáni jsou a slepě k němu jdou.

4. *světa*: věku, t. ďábel, kterýž sobě svět tento osobuje (Luk. 4, 6.) i v lidech světských své dílo dělá (Efes. 2, 2.) a oni jemu jako Bohu slouží. — *nezasvítilo*: nezablesklo. — *evangelia* etc.: slavného evangelia. — *Kristovy*, t. světlé kázaní sva-

pak o sobě pravíme, že jsme služebníci
6 vaši pro Ježíše. * Bůh zajisté, kterýž roz-
kázal, aby se z temností světlo zablesklo,
tenť se osvítil v srdcích našich, k osvícení
známosti slávy boží, v tváři Ježíše Krista.
7 * Mámeť pak poklad tento v nádobách
hliněných, aby důstojnost té moci byla
8 boží a ne z nás. * Když se všech stran
úzkost míváme, ale nebýváme cele potla-
čeni: býváme vrtkáni, ale nebýváme doce-
9 la zvrtkáni: * protivenství trpíme, ale ne-
býváme opuštěni: býváme opovrženi, ale
10 nehyneme. * Vždycky mrtvení Pána Je-
žíše na těle nosíme, aby i život Ježíšův
11 na těle našem zjeven byl. * Vždycky za-
jisté my, kteříž živi jsme, na smrt bývá-
me vydáváni pro Ježíše, aby i život Ježí-
šův zjeven byl na smrtelném těle našem.
* A tak smrt v nás moc provodí, ale ve 12
vás život. * Majíce tedy téhož ducha víry, 13
podlé toho jakž psáno jest: Uvěřil jsem,
protož jsem mluvil; i myť věříme, protož
i mluvíme, * vědouce, že ten, kterýž 14
vzkřísil Pána Ježíše, i nás skrze Ježíše
vzkřísí a postaví s vámi; * nebo to vše- 15
cko pro vás se děje, aby ta přehojná mi-
lost skrze díků činění od mnohých roz-
mohla se k slávě boží. * Protož neoble- 16
vujme; ale ačkoli ten zevnitřní člověk
náš ruší se, však ten vnitřní obnovuje se
den ode dne. * Nebo toto nynější lehoučké 17
soužení naše převelmi veliké věčné slávy
břímě nám působí: * když nepatříme na 18
ty věci, kteréž se vidí, ale na ty, kteréž se
nevidí; nebo ty věci, kteréž se vidí, jsou
časné, ale které se nevidí, jsou věčné.

Hlava 5.

(Poněvadž jim vědomé jest jak jsou) 3. stálí, pro *a*) ujištění sebe v té bídě a *b*) napomenutí jiných ku pobožnosti, neboť *aa*) jistě Pán souditi bude, čehož neoznamují učitelé lživí, *bb*) znovu zrozeni v Kristu mají tak živi býti a poselství toho sobě draze vážiti.

Víme zajisté, že byl-liby tohoto naše-
ho zemského přebývání stánek sbořen,
stavení od Boha máme, příbytek ne rukou
udělaný, věčný v nebesích. * Pročež i 2

---

tého evangelium, v němž se nám sláva Kristova, aneb slavný Ježíš Kristus zvěstuje. — *obraz boží*, t. v němž se nám Bůh neviditelný patrně znáti dává. Kol. 1, 15. I. Tim. 3, 16. Pod. Jan 1, 18.

5. *kážeme* t. ne svého zisku ale slávy Kristovy hledáme; a protož abychom zatemněle kázali, ani příčiny ani úmyslu nemáme. — *Ježíše*, t. abychom vám k známosti a účastnosti jeho posloužili. — *Pána*, t. že on jest naším Pánem.

6. *k osvícení*: k zažhnutí. — *Krista*, t. aby skrze nás osvíceni jsouce slávu boží na tváři Kristově ne nějak zakryté, jakáž byla Mojžíšova (výš 3, 13.), ale jako na odkryté zřetelně a jasně spatřovali.

7. *poklad* etc., t. to světlo, jímž nás Bůh obdařil: výš v. 6. I. Kor. 2, 10. Aneb evangelium, kteréž jinde apoštol slovem smíření (níž 5, 18.) a Pán Kristus též pokladem nazval. Mat. 13, 44. — *hliněných*: střepinných, t. v tělích svých ze země učiněných, kteráž netoliko jsou smrtelná a jako střep nestálá, ale mnohým pokušením poddaná. — *moci*, t. kterouž obdařeni jsouce spůsobní jsme k osvěcování slepých.

8. *úzkost*: všelijak neb všudy bídu neb soužení míváme, ale nebýváme do konce usouženi. — *vrtkáni*: tak i jinak se rozmýšlíme, vrtkáme, t. takové těžkosti na nás přicházejí, že podlé soudu lidského nelze v nich než zahynouti a na divná rozpakování bez pomoci boží přicházeti.

9. *opovrženi*: porazíni, t. jako v nějakém boji. — *nehyneme*: nebýváme zahlazeni.

10. *Vždycky* etc.: všudy smrt, t. spůsob žalostný, bíd a zámutků plný, při sobě cítíme a jej jako s sebou všudy nosíme.

11. *vydáváni*, t. v hrozných nebezpečenstvích býváme. Pod. Řím. 8, 36.

12. *moc*: dílo své působí. — *život*, t. takové bídy pro váš užitek spasitelný na nás doléhají (níž v. 15.) a protož vám ku překážce k přijímání našeho evangelia býti nemají.

13. *téhož*: jednostejného.

14. *vzkřísí*, t. z pokušení nynějších a k smrti připodobněných (výš 1, 10.) vysvobodí a potom i k věčné slávě z mrtvých vzbudí. — *s vámi*, t. buď vám nyní mne ku potěšení vašemu navrátí, buď spolu s vámi ve věčné slávě před obličejem svým postaví.

15. *rozmohla* etc., t. aby to mé předivné z nebezpečenství vysvobození, kteréž se z pouhé milosti boží stane, dalo příčinu mnohým k slavení jména božího.

16. *ruší se*, t. tělo se vším tím, což k němu přísluší, jako jest zdraví, čerstvost, bohatství, sláva etc. — *den* etc.: den jako den.

17. *Nebo* etc.: Nebo lehoučkost tohoto pomíjejícího našeho soužení přenesmírná přenesmírné slávy břemeno nám působí. — *nynější*: časné, pomíjející, na kratičko trvající. — *působí*, t. k věčné slávě nás vede, kteráž z milosti boží nám dána bude. Neboť toto apoštol píše ne o zásluze života věčného, ale o cestě, po níž k tomu, což Bůh z milosti dává, věrní přicházejí; viz výš 1, 6. Řím. 2, 6.

18. *když* etc: nám kteříž nepatříme. — *věci*, t. ta utrpení. — *věčné*, t. ta odměna, za těmi utrpeními jdoucí, jest věčná.

1. *Víme*, t. nepochybnou naději podlé božích slibů věřícím učiněných (Jan. 5, 24.) k věčnému životu máme. — *přebývání*: domu, t. byl-liby život náš prostředkem smrti přestřižen. — *stavení*, t. život nesmrtelný a oslavený aneb příbytek v nebesích Kristem Pánem připravený. Jan 14, 2. — *od Boha*: z Boha, t. původ mající. — *udělaný*, t. ne nějaký nestálý, jakéž bývá všecko rukama lidskýma učiněné.

2. *vzdycháme*: lkáme, t. jsouce jisti svým budou-

v tomto stánku vzdycháme, v příbytek svůj,
kterýž jest s nebe, oblečeni býti žádajíce:
3 * jestliže však oblečení a ne nazí nalezeni
4 budeme. * Nebo kteříž jsme v tomto stán-
ku, lkáme jsouce obtíženi; poněvadžby-
chom nechtěli svlečeni býti, ale přiodíni,
aby pohlcena byla smrtelnost od života.
5 * Ten pak, kdož nás tak k tomu spůso-
bil, Bůhť jest, kterýž také dal nám závda-
6 vek Ducha svého. * Protož doufanlivé my-
sli vždycky jsouce a vědouce, že dokudž
pohostinu jsme v tomto těle, vzdáleni jsme
7 ode Pána: * (nebo skrze víru chodíme a
8 ne skrze vidění tváři Páně). * Doufanlivéť
pak mysli pravím jsme a oblibujeme ra-
ději vyjíti z těla a přijíti ku Pánu.
9 * Protož i usilujeme, buďto v těle poho-
stinu jsouce, buďto z těla se berouce, jemu
10 se líbiti. * Všickni my zajisté ukázati se
musíme před soudnou stolicí Kristovou,

aby přijal jeden každý za to, což skrze
tělo působil, podlé toho, jakž práce čí byla,
buďto v dobrém neb ve zlém. * Protož zna- 11
jíce tu hrůzu Páně, lidem k víře sloužíme,
Bohuť pak známi jsme: a nadějiť mám,
že i svědomí vašemu známi jsme. * Neboť 12
ne sami sebe opět vám chválíme, ale pří-
činu vám dáváme, abyste se chlubili ná-
mi: a abyste to měli proti těm, kteříž se
v tvárnosti chlubí a ne v srdci. * Nebo 13
buďto že nesmyslní jsme, Bohu nesmyslní
jsme: buďto že jsme rozumní, vám rozumní
jsme; * láska zajisté Kristova víže nás ja- 14
kožto ty, kteříž tak soudíme: že poněvadž
jeden za všecky umřel, tedyť všickni ze-
mřeli: * a že za všecky umřel, aby ti, kte- 15
říž živi jsou, již ne sami sobě živi byli,
ale tomu, kterýž za ně umřel i zmrtvých
vstal. * A tak my již od toho času žád- 16
ného neznáme podlé těla: a ačkoli jsme

---

cím oslavením toužebně toho žádáme. — *s nebe:* nebeský. — *žádajíce,* t. žádostiví jsme bez podnikání časné smrti (níž v. 4.), nesmrtelnosti a oslavení onoho dojíti (I. Kor. 15, 42. 52.) a jako v ni oblečeni býti.

3. *ne nazí,* t. poněvadž z těl svlečení a tak nazí, to jest mrtví, nemáme zůstati, ale nesmrtelností a slávou, jako rouchem ušlechtilým, máme přiodíni, nýbrž k slavnému tělu Kristovu připodobněni býti. Filip. 3, 21.

4. *Nebo* etc., t. proto že jsme. — *v tomto* etc., t. v tomto smrtelném a porušitelném těle. — *obtíženi,* t. hříchy a mnohými bídami. — *poněvadž* etc., v němžto, protože nechceme. — *svlečeni býti,* t. umříti a jako stánku těla svého složiti. I. Kor. 15, 53. — *přiodíni,* t. nesmrtelností a slávou nebeskou. — *pohlcena:* vymizela. — *smrtelnost,* t. zdejšího života. — *od života,* t. věčného.

5. *nás,* t. své vyvolené. — *spůsobil:* stvořil, t. abychom nesmrtelní byli a věčnou slávu přijali. Pod. Řím. 9, 23. — *Ducha,* t. kterýžby nám to ujišťoval, že jsme synové boží a dědicové života věčného. Řím. 8, 16. 17.; viz výš 1, 22.

6. *doufanlivé,* t. udatně k snášení všelijakých bíd pro odplatu života věčného. — *vědouce,* t. rozumějíce tomu, že jakož ti, kdož jsou daleko od své vlasti, mnohých těžkostí okoušeti musejí; tak i my od vlasti vzdáleni jsouce všecko trpělivě neseme, avšak k své vlasti chvátáme. — *vzdáleni:* pohostinu.

7. *chodíme,* t. věrou toho požíváme a nemáme přítomného ještě, o čemž věříme. Pod. Řím. 8, 24. Žid. 11, 1.

8. *mysli,* t. tak jsme udatné mysli ke konání běhu putování svého, abychom raději, by možné bylo, ze zdejšího života vykročili a s Pánem byli. Filip. 1, 23. — *vyjíti:* vystěhovati se a přestěhovati se na byt.

9. *Protož,* t. jistou naději k životu věčnému majíce a trpělivě svůj zdejší byt nesouce, o to se přičiníme, abychom se v svém putování Bohu líbili a potom od něho domů přijati byli. — *usilujeme:* žádostivi jsme. — *berouce,* t. buď že nás Bůh zde ponechá neb prostředkem smrti odsud povolá.

10. *ukázati,* t. před ním se postaviti a všechněm, jací jsme, známi býti. — *buďto* etc.: buďto dobrou neb zlou, t. odplatu.

11. *hrůzu Páně,* t. hrozného Pána býti, a soud jeho. — *sloužíme:* lidi řeči příhodnou získati usilujeme, namlouváme. — *známi,* t. zná Bůh naši věrnou upřímost.

12. *abyste* etc.: chlubiti se. — *námi,* t. abyste věděli, čím nás i učení našeho zastávati. — *proti těm:* na ty. — *v tvárnosti:* tvárně, t. pošmournosti, světskou výmluvností a jinými věcmi zevnitřními. — *v srdci,* t. ne v pravé pobožnosti, kteráž v srdci a ne v zevnitřních věcech záleží.

13. *nesmyslní:* u vytržení jsme, nejsme při sobě, t. podlé soudu nepřátel, kteříž mně to k bláznovství přičítají, že o své upřímnosti z potřeby zvláštní vypravují. Podob. níž 11, 16. — *Bohu,* t. jestliže kdy přinucen jsa (níž 12, 11.) o sobě a svém úřadu nějak důstojně mluvím, tedy to proto činím, aby sláva božího jmena a služba slova jeho čistá v potupu nebyla dána; ale raději z potupy jako z prachu vyzdvižena. — *rozumní:* zdravého rozumu. — *vám* etc., t. jestliže pak svůj úřad prostě bez vychvalování své pilnosti konám (nebo to jest podlé vašeho soudu rozumným býti), tedy to pro užitek spasení vašeho činím.

14. *Kristova,* t. buď ta, kterouž nás miloval Kristus, buď ta, kterouž my jej z obdarování jeho milujeme. — *víže:* jednotí, t. pudí, vede. Pod. Skut. 18, 5., též 20, 22. — *jeden,* t. Kristus. — *za všecky* etc., t. věřící neb své ovce dosti učinil. Jan 10, 15. Pod. Žid. 2, 9. — *zemřeli,* t. tak jest jim to prospěšné, jakoby všickni zemřeli a smrtí svou za hříchy dosti učinili; protožby k hříchům mrtví býti měli. Řím. 6, 2.

15. *živi jsou,* t. života Kristem spůsobeného jsou účastni, aneb život tento časný sobě propůjčený mají. — *živi byli,* t. žádostem těla svého nepovolovali. Řím. 6, 2., též 7, 1. etc. — *tomu,* t. k slávě jmena toho všecka svá předsevzetí obraceli. Podob. Kolos. 3, 17.

16. *od toho času:* od nynějška, t. jakž jsem k známosti Krista přišel a k víře v něho obrácen. — *podlé těla* někoho znáti jest to, což tělo zkažené při někom velebí, také velebiti, a což ono tupí, to

znali Krista podlé těla, ale nyní již více
17 neznáme. * Protož jestli kdo v Kristu no-
vé stvoření jest, staré věci pominuly: aj,
18 nové všecko učiněno jest. * To pak vše-
cko jest z Boha, kterýž smířil nás s sebou
skrze Jesukrista a dal nám služebnost mí-
19 ření tohoto. * Neboť Bůh byl v Kristu v
mír uvodě svět s sebou, nepočítaje jim hří-
chů jejich, a složil v nás to slovo smíření.
* Protož my na místě Kristově poselství 20
dějíce, jakoby sám Bůh skrze nás žádal,
prosíme na místě Kristově: Smiřte se s
Bohem! * Nebo toho, kterýž hříchu ne- 21
poznal, za nás učinil hříchem, abychom
my učiněni byli spravedlností boží v něm.

Hlava 6.

cc) Čas milosti šetřín býti má pro *α)* krátkost času, *β)* služebníků božích neoblevování, *γ)* přirozenou vlastnost evangelia.

Protož napomáhajíce i napomínáme
vás, abyste milosti boží nadarmo nebrali.
2 * Neboť praví Bůh: „V čas příhodný usly-
šel jsem tě a v den spasení spomohl jsem
tobě!“ Aj nyníť jest čas příhodný, aj nyní
3 dnové spasení! * Žádného v ničemž ne-
dávajíce pohoršení, aby bylo bez úhony
4 přisluhování naše: * ale ve všem se cho-
vajíce jakožto boží služebníci, ve mnohé
trpělivosti, v utištěních, nedostatcích, v
úzkostech, * v ranách, v žalářích, v ne- 5
pokojích, v pracech, v bděních, v postech,
* v čistotě, v umění, v dlouhočekání, v do- 6
brotivosti, v Duchu svatém, v lásce neo-
šemetné, * v slově pravdy, v moci boží; 7
skrze odění spravedlnosti, na pravo i na
levo, * skrze slávu i pohanění, skrze zlou 8
i dobrou pověst; jakožto bludní a jsouce

---

tupiti. — *neznáme,* t. ač jsme my apoštolé Krista podlé těla znali, totiž za muže toliko velikého měli a soudili; však již ani v Kristu na věci oku slibné se neohlédáme, nýbrž dále hledíce jej věrou netoliko za pravého člověka, ale i za Boha a svého Spasitele přijímáme, aniž na tělesné zde jeho přítomnosti co zakládáme.

17. *v Kristu,* t. pravý křesťan. — *stvoření,* t. znovu narozený, a protož za rozumem a soudem těla na zevnitřní pompě se nezakládá, ani jiných podlé těla nesoudí. Podobně Gal. 6, 15. — *pominuly:* přešly, t. všelijací obrazové, a krátce cožkoli není Duchem svatým znovu narozeného; protož nenáležiť se těmi věcmi honositi. — *učiněno,* t. v Kristu obnoveno a napraveno. Isai. 65, 17.

18. *služebnost:* přisluhování, úřad.

19. *Nebot:* Bůh zajisté, t. Bůh Otec, kterýž jest se Synem jedné podstaty. Jan 14, 10. — *svět,* t. své vyvolené, po světě rozprostřené. Podobně Jan 3, 16. — *a složil:* skládaje, klada. — *smíření,* t. evangelium, skrze něž se mír mezi Bohem a lidmi stalý zvěstuje.

20. *na místě:* místo Krista, z místa Kristova. — *poselství:* přednost držíme. — *jakoby:* jakožto ti, skrze kteréž sám Bůh napomíná (vás). — *na místě:* pro Krista, t. pro Bůh.

21. *nepoznal,* t. Krista, kterýž žádným hříchem nebyl zmazán. Isai. 53, 9., I. Petr 2, 22. — *za nás:* pro nás. — *hříchem,* t. učiněn Kristus Pán obětí za hřích; viz Isai 53, 10. — *spravedlností:* spravedlnost, totiž spravedliví před Bohem. — *v něm,* t. kterouž sám Bůh daruje, a kteráž sama před ním obstáti může.

1. *napomínáme:* prosíme. — *milosti boží,* t. buď k obecnému spasení v smíření se Boha s vámi (výš 5, 19.), vámi učiněné; buď vás služebníků k zvláštnímu úřadu povolání. Pod. I. Kor. 15, 10. — *nebrali,* t. služebníci hřiven sobě svěřených mrháním (Mat. 25, 24.) a lid ovoce šlechetného života, jako oni na cestu vsatí (Luk. 8, 5.), nepřinášením, anobrž nazpět se k světu ohlédáním a k dřevním hříchům, jako svině do kaliště bláta navrácením. Luk. 9, 62., Žid. 12, 15., II. Petr 2, 22.

2. *příhodný, příjemný,* t. v čas mé milosti, a když vám byla toho pilná potřeba. — *uslyšel* etc., t. vyslyším tě. Nebo o věci budoucí mluví, jakoby se již stala, pro jistotu toho, že se tak a ne jináče stane; viz pravidlo 9. na proroky. — *spasení,* t. v ten čas, v němž jsem uložil spasení skrze evangelium netoliko mezi Židy ale i mezi pohany v známost uvesti. — *spomohl:* spomohu.

4. *se chovajíce:* vydávajíce, sobě počínajíce. — *služebníci,* t. jakž na boží služebníky náleží.

5. *v nepokojích:* v bouřkách, v protivenstvích, t. v čas vyhnání nás. — *v pracech,* t. duchovních i tělesných. Skut. 20, 34., I. Kor. 4, 12.

6. *v čistotě,* t. v ostříhání svého duchá i těla bez poskvrn, a zvlášť od hříchů smilných, což vše jest ovoce rodu nového. — *v umění,* t. kteréž záleží ve vysvětlování náležitém svatých písem a v rozšafném jiných spravování, a ovšem v utíkání zlého a skutečném konání dobrého. — *v dlouhočekání:* v snášelivosti. — *neošemetné:* opravdové, nepovrchní.

7. *pravdy,* t. v evangeliu, kteréž Krista Pána jistou pravdu zvěstuje. Tuto pak začíná vypisovati svou zbroj, jíž zevnitř užíval. — *v moci boží,* t. kterouž sobě od Boha propůjčenou měl, netoliko k divů činění, ale také i nepřátel k trestání. Níž 10, 4., Skut. 13, 9. 10. — *spravedlnosti,* t. upřímnost svědomí, skrze niž se spravedlnost koná.

8. *pohanění,* t. konáme svou povinnost, jakožto boží služebníci, buď že jsme slavní neb potupení. — *zlou:* lání i schvalování. — *bludní:* svůdcové, t. od světa souzeni býváme. — *pravdomluvní,* t. podlé soudu božího. — *neznámí,* t. odrhají nám to, že jsme cizozemci a neslavní. — *známí,* t. slavní pro to dílo, kteréž Duch svatý skrze nás působí.

9. *umírající,* t. toho nám vytýkají, že jsme vždycky v nebezpečenství života. — *živi jsme,* t. divnou ochranou boží. — *potrestaní,* t. tak o nás soudí, že sám Bůh nás pro nějaké nešlechetnosti

pravdomluvní, jakožto neznámí a jsouce
9 známí, * jakožto umírající a aj živi jsme,
10 jakožto potrestaní a nezmordovaní, * jako
smutní, avšak vždycky se radujíce, jako
chudí, však mnohé zbohacujíce, jako nic
nemající, avšak všemi věcmi vládnouce.
11 * Ústa naše otevřína jsou k vám, ó Ko-
12 rintští, srdce naše rozšířeno jest. * Nejste
v nás souženi, než souženi jste v stře-
13 vách svých. * O takovéžť pak odměně,
jakožto synům pravím, rozšiřtež se i
14 vy! * Netáhněte jha s nevěrnými: nebo
jaký je spolek spravedlnosti s nepravo-

stí? A jaké obcování světla s temnostmi?
* A jaké srovnání Krista s Belialem? A 15
neb jaký díl věrnému s nevěrným? * A 16
jaké spolčení chrámu božího s modlami?
Nebo vy jste chrám Boha živého, jakž
pověděl Bůh: Přebývati budu v nich a
procházeti se a budu jejich Bohem a oni
budou mým lidem. * A protož vyjdětež 17
z prostředku jejich a oddělte se, praví
Pán, a nečistého se nedotýkejte, * a já 18
přijmu vás a budu vám za otce, a vy mi
budete za syny a za dcery, praví Pán
všemohoucí.

Hlava 7.

(Předešlého další řeč.)

Taková tedy majíce zaslíbení, nej-
milejší, očišťujmež se od všeliké poskvrny
těla i ducha, konajíce posvěcení své v bá-
2 zni boží. * Přijmětež nás! Žádnémuť jsme
neublížili, žádnému neuškodili, žádného
3 neoklamali. * Nepravím toho ku potupě
vaší; poněvadž jsem napřed pověděl, že
jste v srdcích našich, tak abychom hotovi
byli spolu s vámi zemříti i spolu živi býti.
4 * Mnohéť jsem k vám v mluvení důvěr-

nosti, mnohoť se vámi chlubím, naplněn
jsem potěšením; rozhojňujiť se v radosti
ve všelikém soužení našem. * Nebo i když 5
jsme byli přišli do Macedonie, žádného
odpočinutí nemělo tělo naše, ale ve všem
souženi jsme byli, měli jsme zevnitř boje,
vnitř strachy. * Ale ten, jenž těší ponížené, 6
potěšil nás Bůh skrze příchod Titův: * a 7
netoliko příchodem jeho, ale také i potě-
šením tím, kteréž on měl z vás, vypravo-

---

tresce. Podobný soud o Kristu Isai. 53, 4. — *nezmordovaní*: zbiti, t. nic nám ta pokušení nepřekazí, abychom z nich pomocí boží neměli ve zdraví vyjíti.

10. *smutní:* bolestící. — *radujíce* t. z toho, že pro jmeno boží trpíme (Skut. 5, 41.), a že čím se větší na nás zámutkové valí, tím také většího potěšení nám Bůh udílí; výš 1, 5. — *chudí*, t. jmíni jsme a proto i zlehčeni. — *zbohacujíce,* t. tím pravým zbožím nebeským. — *vládnouce,* t. ačkoli jsme všecko pro Kristovo jmeno opustili; však kamž se koli mezi věřící dostaneme, tedy podlé jeho slibů (Mat. 10, 30.) náležité opatření máme, anobrž takové, kteřížby hotovi byli oči sobě vyloupíce nám je dáti, nalézáme. Gal. 1, 15. Pod. Luk. 22, 35.

11. *k vám,* t. upřímě, svobodně, přátelsky a ne polou ústy s vámi mluvíme. — *rozšířeno,* t. velikou milostí v svém srdci vás nosím, anobrž kdyby možné bylo, toho srdce vám uděliti smím. Níž 7, 3.

12. *Nejste* etc.: nebydlíte v nás tělesně, t. hojně dosti místa máte v mém srdci, ale mněť již téměř místa není u vás.

13. *i vy*, t. i vy mne milujte a v svém srdci jako pěstujte.

14. *Netáhněte*: V nerovnou spřež se nespřáhejte, t. s modláři se netovaryšte a nepřizněte. — *s temnostmi*: tmou.

15. *srovnání*: sjednání. — *s Belialem,* t. nešlechetníkem a bezbožníkem (Deut. 13, 13., též 15, 9.) jímž se míní ďábel.

16. *spolčení*: snesení, srovnání, srozumění, příměří.

18. *za otce*: otcem.

1. *zaslíbení*, t. kteráž jsou předložená; výš 6, 16. — *očišťujmež se,* t. vystříhejmež se. — *ducha*, t. i od těch hříchů ne tak podlé světa velikých, jako jsou zlé žádosti, srdce lakomé, modlářství, hněv, nenávist, závist etc. — *konajíce*: dokonávajíce. — *posvěcení*, t. ctné obcování. — *v bázni boží*, t. jehož jest ona původem.

2. *nás*, t. vědouce, že já vás v svém srdci nosím (výš 6, 12.), i vy také v svém srdci mne mějte, i napomenutí mé důvěrně přijměte a za tyrana pro vyloučení toho mezi vámi nečistého člověka mne nevykládejte. — *neublížili*: křivdy neučinili, t. kázeň na toho hříšníka vzloživše. — *žádnému* etc. : nezkazili, nenakazili, t. ani učením svým, ani životem nepříkladným. — *neoklamali:* nepodvedli, neošálili, k zisku svému neobrátili. Pod. Skut. 20, 33.

4. *v mluvení* etc.: doufanlivosti, smělosti, t. svobodně a důvěrně jako přítel k příteli píši. — *mnohoť*: mnohéť jsou věci, pro něž se vámi chlubím. — *rozhojňujiť*: oplývám.

5. *přišli*, t. vstříc Titovi k vám vyslanému, abych na něm o vás a o vašich věcech přezvěděl. — *odpočinutí*: oddechnutí. — *boje*, t. se strany zevnitřního člověka těžkosti, aneb od zjevných nepřátel pravdy čisté mnohé nesnáze. — *strachy*, t. v svém srdci, aneb od domácích tajných nepřátel pod věrou se kryjících (níž 11, 26.), aneb pro mnohé věci škodlivé doma v tom lidu se nalézajících.

6. *ponížené*: opovržené. — *potěšil*, t. tím což mi přijda o vás a o vaší ke mně náchylnosti vypravoval, a jak jste mé psání důvěrně přijali i s užitkem přečtli.

7. *žádosti*, t. mne viděti a se mnou se shledati. — *kvílení*: slzách, pláči, t. nad tím, že jste tomu z mého psání prvního vyrozuměli, co jste zlého učinili, když jste toho hříšníka mezi sebou trpěli.

vav nám o vaší veliké žádosti nás, o va-
šem kvílení, o vaší ke mně horlivé milo-
8 sti, tak že jsem se velmi zradoval. * A
ačkoli zarmoutil jsem vás listem, nelituji
toho, ač jsem byl litoval; nebo vidím, že
9 ten list, ačkoli na čas, zarmoutil vás: * ale
nyní raduji se, ne že jste zarmouceni byli,
ale že jste se ku pokání zarmoutili; za-
rmoutili jste se zajisté podlé Boha, tak že
jste k žádné škodě nepřišli skrze nás.
10 * Nebo zámutek, kterýž jest podlé Boha,
ten pokání k spasení působí takové, jehož
nikdy líto nebývá: ale zámutek světa smrt
11 spůsobuje. * Ano hle to samo, že jste po-
dlé Boha zarmouceni byli, kterakou ve
vás spůsobilo snažnost? nýbrž omluvu,
nýbrž zažhnutí hněvu, nýbrž bázeň, nýbrž
žádost vroucí, nýbrž horlivost, anobrž po-
mstu? Všelijak prokázali jste to, že jste
nevinni v té věci. * A ač psal jsem vám, 12
však ne pro toho, kterýž tu nepravost
spáchal, ani pro toho, komuž se křivda
stala; ale aby vám zjevena byla pilnost
naše o vás * před obličejem božím. Pro- 13
tož potěšeniť jsme z potěšení vašeho. Ale
mnohem hojněji zradovali jsme se z ra-
dosti Titovy, že poočerstven jest duch
jeho ode všech vás. * A že chlubil-li jsem 14
se v čem vámi před ním, nebyl jsem za-
hanben; ale jakož všecko mluvili jsme vám
v pravdě, tak i chlouba naše, kteráž byla
před Titem, pravá jest shledána; * ano i 15
srdce jeho k vám jest hojněji obráceno,
když rozpomíná se na poslušenství všech
vás, a kterak jste ho s bázní a strachem
přijali. * Protož raduji se, že ve všem 16
mohu se vám dověřiti.

Hlava 8.

U Macedonských větší viděl prospěch evangelia svatý apoštol, dotvrzený jejich I. v soužení trpělivostí, II. dobročinností štědrou, III. Bohu se obětováním, tak že příčinu *A*) mají Korintští v čem jich následovati.

Známuť pak vám činíme, bratří, mi-
lost boží danou sborům macedonským:
* že v mnohém zkušení rozličných sou- 2
žení rozhojnilá radost jejich a převeliká

— *horlivé* etc.: pilné pečlivosti o mne, t. mne před mými soky v zastávání i v životu ctném následování.

8. *litoval*, t. ne toho, že jsem psal, nebo jsem to ne nějak bez soudu, ale z vnuknutí Ducha Páně činil, ale že jsa otec laskavý tak jsem vás příkře trestati musil; výš 2, 4.

9. *podlé Boha,* t. ten zámutek od Boha, jako i Davidův, Petrův a onoho lotra kajícího, svůj původ měl, milosti jeho božské se líbil, a vaše srdce ne tak ze strachu pekla, jako že jste Boha urazili a mír s ním zrušili, velice ranil.

10. *zámutek*: bolest, srdce skroušení. — *světa,* t. lidí v starém rodu zůstávajících, kteříž v Bohu naděje nemajíce rmoutí se, buď pro ztracení věcí časných, buď ze závisti jiným darů božích, buď z předěšení se soudů božských, tak jako to činil Kain, Saul, Achitofel, Jidáš a jiní mnozí. — *smrt* etc., t. na zoufalství přivodí, za nímž hned smrt pohotově stojí.

11. *snažnost*: opravdovost, t. abyste jako ze sna procítíce statečně tu věc skrze toho neřádného člověka spáchanou k nápravě přivedli. — *omluvu*, t. v tom jste se omluvili, že jste tomu skutku zlému neradi byli. — *hněvu,* t. proti takové člověka toho nečistého hanebnosti. — *bázeň*, t. božích metel, že jste se tak dlouho na ten skutek dívali a jeho netrestali. — *vroucí,* t. abyste se s Bohem i s církví smířili. — *horlivost*, t. abyste napotom bezbožností takových ani jiných netrpěli. — *pomstu*, t. kterouž jste vyloučením toho hříšníka vykonali. — *věci*: nesnázi, příčině.

12. *vám,* t. vám domlouvaje a toho nečistého člověka vyloučiti poroučeje. I. Kor. 5, 1. — *nepravost*: křivdu, t. vám jej chtěje v ošklivost uvesti; viz výš 2, 5. — *křivda*: ublížení, t. pro otce toho člověka hříšného, jehož on (jako Ruben lůže Jakobovo zprzniv, Gen. 35, 22.) velice byl urazil. Aneb jakž jiní vykládají, jakoby řekl apoštol: Ne pro sebe jsem psal, abych se na něm vychladil, že mne a mé učení zlehčil. — *o vás*, t. o spasení vaše.

13. *vašeho*, t. kteréž jste nad tím měli, že jste ten neřád ze sboru vašeho vyklidili a v pokání svatém se obnovili. — *poočerstven*: rozvlažen. — *vás,* t. tím že jste jej ochotně přijali, ježto on se obával, že ke mně zurážíni jste a podlé toho jím pohrdnete.

14. *v pravdě*: pravdu, t. jakož v jiných věcech tak i se strany vyloučení toho hříšníka upřímě rady vám udělujíce. — *Titem,* t. že vy tak a ne jináče se k tomu hříšníku zachováte, jakž o tom poručení máte.

15. *srdce*, Ř. střeva, t. srdečná milost. — *vás*, t. jehož jste vyloučením toho neřádného člověka skutkem dokázali. — *strachem*: s třesením, t. ne nějakým otrockým, ale synovským z poznání hříchu a obávání se církevní kázně pocházejícím.

16. *dověřiti*: na vás se ubezpečiti, že ve všem mám o vás doufání, t. takové, že mi v ničemž nechybíte, tak abych mohl na vás bezpečně spolehnouti.

1. *danou*, t. k činění svatých almužen, ochotně a štědře.

2. *zkušení*, t. v hrozných pokušeních, jimiž Bůh víru jejich jako zlato v ohni zkušuje. I. Petr 1, 7. — *radost*, t. darem utěšitele Ducha svatého (Jan 14, 26. I. Tes. 1, 6.) v srdcích jejich, nad tím obzvláštně spůsobena, že jim Bůh dal netoliko v Krista věřiti, ale pro něho i trpěti. Filip 1, 29. — *převeliká*, Ř. přehluboká, t. na níž pro jmeno Kristovo přišli, tak že jako nějaká nádoba až do

chudoba jejich rozhojněna jest v bohatství
3 upřímosti jejich; * nebo svědectví jim vy
dávám, že podlé možnosti, ba i nad mož-
4 nost hotovi byli zděliti se; * mnohými žá-
dostmi prosíce nás, abychom tu milost a
sbírku jejich, kteráž se děje na svaté, na
5 se přijali. * A netoliko tak učinili, jakž
jsme se nadáli, ale sami sebe nejprvé dali
6 Pánu, potom i nám z vůle boží: * tak že
jsme musili napomenouti Tita, aby jakož
byl prvé započal, tak také i dokonal při
7 vás milost tuto. * A protož jakž ve všech
věcech jste hojní, totiž u víře i v řeči, i
v známosti, i ve všeliké snažnosti, i v
lásce své k nám: tak i v této milosti hoj-
8 ní buďte. * Ne jako rozkazuje toto pravím:
ale jiných snažností i vaši upřímou lásku
9 zkušenou ukázati chtěje. * Nebo znáte
milost Pána našeho Jesukrista, že pro
vás učiněn jest chudý jsa bohatý; aby-
10 ste vy jeho chudobou zbohatli. * A k to-
muť vám radu dávám; neboť jest vám to
užitečné, kteříž jste netoliko činiti, ale i
11 chtíti prvé začali léta předešlého, * protož
nyní již to skutkem vykonejte, aby jakož
hotové bylo chtění, tak také bylo i vyko-
nání z toho, což máte. * Nebo jestliť prvé 12
vůle hotová podlé toho, což kdo má, vzá-
cná jest Bohu, ne podlé toho, čehož nemá:
* nebo ne proto vás ponoukám, aby jiní měli 13
polehčení a vy úzkost: ale rovnost ať jest,
* nyní přítomně vaše hojnost spomožiž je- 14
jich chudobě: aby potom také jejich hoj-
nost vaši chudobě byla ku pomoci, aby
tak byla rovnost, jakož psáno: * Kdo 15
mnoho nazbíral, nic mu nezbývalo, a kdo
málo, neměl nedostatku. * Ale díka Bohu, 16
kterýžto takovouž snažnost k službě vám
dal v srdce Titovu; * tak že to napome- 17
menutí přijal, anobrž jsa opravdový, sám
ze své dobré vůle šel k vám. * Poslaliť 18
jsme pak s ním bratra toho, kterýž má
velikou chválu v evangelium po všech
sbořích. * A netoliko to, ale také losem 19
vyvolen jest od církví za tovaryše puto-
vání našeho, s touto milostí, kterouž slou-
žíme k slávě Pánu a k vyplnění vůle vaší,
* varujíce se toho, aby nám někdo ne- 20

---

dna vyprázdněni byli. — *upřímosti*: v sprostnosti, t. v tom, aby bohatí byli v upřímnosti, kteréž potvrdili účinností a štědrostí.

4. *milost*: dar, almužnu. — *sbírku*, Ř. obcování neb společnost služebnosti, t. almužnu neb sbírku, kterouž milostí napřed nazvav tuto společností neb obcováním proto nazývá, že od mnohých jednomyslně a společně byla shromážděna. — *přijali*, t. prosili, abychom byli správcové almužen jejich.

5. *Pánu*, t. jemu se na ruce položili cele a přiřkli, že od učení jeho, a tak od nás služebníků jeho neodstoupí. Podob. Exod. 14, 31. — *z vůle boží*, t. proto, že jest ta vůle boží, aby lidé Boha v služebnících věrných poslouchali a přijímali. Luk. 10, 16.

6. *tak že* (prosíce) abychom napomenuli, t. naději majíce o vás dobrou, k tomu nás měli, a nás se dožádali, abychom vás k milosrdným skutkům skrze Tita napomenuli. Protož vy toho jejich o vás dobrého smýšlení nekazte, ale raději vzdělávejte. — *při vás*, t. vás k témuž napomenul. — *milost tuto*: almužnu, zdílnost z milosti vyplývající; viz výš v. 4.

7. *hojní*: dostateční. — *u víře*: věrou, t. v Krista. — *v řeči*, t. hojnost božího slova i výmluvnosti máte. Podob. I. Kor. 1, 5. — *známosti*: umění, t. k vysvětlování náležitému svatých písem a podlé světa sobě opatrné počínání. — *snažnosti*, t. k zrostu v pobožnosti a ve všelikém ovoci jejím. — *k nám*, t. služebníkům svým, a zvláště ke mně Pavlovi. — *hojní* etc., t. v činění almužen.

8. *snažností*: opravdovostí, t. příkladem zdílnosti Macedonských vašich u víře tovaryšů, a jejich snažnou žádostí ponuknut jsa vám toto píši. — *lásku*: zkušenou, t. sám ji zkušenou maje (níž 9, 2.) i jiným ji chci jako svíci jasnou na svícen vystaviti.

9. *milost*: milostivost, dobrotivost. — *učiněn* etc.: ochudl. — *chudý*, t. přirození lidské přijal a na světě v bídném spůsobu se ukázal, tak že ani místa svého neměl, kdeby hlavu sklonil. Mat. 8, 20. — *bohatý*, t. jsa Bůh pravý (Fil. 2, 6.) a s Otcem svým jediné cti, moci a slávy užívaje, i nade vším moc maje. Jan 17, 5. 10.

10. *radu*: pravý smysl v tom oznamuji, svůj soud o tom vynáším. — *užitečné*, t. k dokázání v dobrých skutcích stálosti, a k očekávání za práci věrnou odplaty z boží milosti. — *začali*, t. ne nějak bezděk, ale dobrovolně jste to činiti počali.

11. *máte*, t. seč býti můžete.

12. *vůle*: mysl, duch. — *nemá*, t. Bůh v té částce od lidí ne toho, čehož nemají, ale aby se podlé možnosti zdělovali, vyhledávati, a n· na to, jak kdo mnoho dal, ale z jakého srdce dává, hleděti ráčí. Mar. 12, 42. 43. Luk. 21, 3.

13. *rovnost*: nechť jest jedno za druhé, t. jakž sám hned vykládá: Vy v této nouzi jim se propůjčíte, a potom nastala-liby kdy vám potřeba taková, u nich odměnnou lásku naleznete.

14. *spomožiž*: nahradiž. — *rovnost*, t. ne v té částce, aby všickni větší neb menší čeládku majíce, jednostejně zároveň statky měli; ale aby chudší od bohatších pokrmem a oděvem náležitým opatřeni jsouce, v tom bohatým lidem, že mají jako i oni tak jakž sluší na ně co jísti, rovni byli, jakž sobě to rozdělováním oné manny ukázáno měli; viz Exod. 16, 18.

15. *nic*: neměl více přes jiné, t. přes to, což Bůh vyměřil.

16. *snažnost*: opravdovost, pilnost o vás, t. se strany té almužny přijetí i odvedení.

17. *přijal*: oblíbil; anobrž s větší chutí sám od sebe vypravil se k vám.

18. *v evangelium*: kázaní evangelia, t. Barnabáše, jakž Chrysostomus smyslí.

19. *losem*: dáním hlasů. — *od církví*: sborů. — *k vyplnění* (k dokázání) ochotného se udělení vašeho; tak výš v. 8.

20. *varujíce*: vycházejíce vstříc tomu, t. proto jsme víc než jednu osobu pro tu sbírku poslali,

utrhal pro tu hojnost, kterouž my přislu-
21 hujeme; * dobré opatrujíce netoliko před
22 obličejem Páně, ale i před lidmi. * Poslali
jsme pak s nimi bratra svého, kteréhož
jsme mnohokrát ve mnohých věcech zku-
sili, že jest pilný, a nyní mnohem pilnější
23 bude pro mnohé doufání mé o vás. * Se
strany pak Tita víte, že jest tovaryš můj
a mezi vámi pomocník, i se strany bratří
našich, že jsou poslové církví a sláva Kri-
stova: * protož jistoty lásky své a chlou- 24
by naší o vás k nim dokažte před obli-
čejem církví.

Hlava 9.

Příčinu *B)* má apoštol i Korintským pomocníky své posýlati a jich napomínati, *a)* jaká mysl almužnu dávajících býti má *b)* a jaká za to naděje odplaty.

Nebo o pomoci, kteráž se sbírá na
2 svaté, jest zbytečné psáti vám; * vím za-
jisté o vaší hotovosti, pro kteroužto chlu-
bím se vámi Macedonským, že Achaja ho-
tova jest k tomu od předešlého léta, a ta
z vás pošlá horlivost mnohými k témuž po-
3 hnula. * I poslal jsem k vám tyto bratří,
aby chlouba naše vámi nebyla marná v té
stránce; ale abyste (jakž jsem řekl) byli
4 hotovi; * abychom snad, přišli-liby se mnou
Macedonští a nalezli vás nehotové, nemu-
sili se styděti (ať nedím vy) za tak pod-
5 statnou chloubu. * Protož vidělo mi se za
potřebné těchto bratří napomenouti, aby na-
před šli k vám a připravili prvé opověděnou
sbírku vaši, aby byla hotová jako dobro-
6 volná sbírka a ne jako bezděčná. * Ale
totoť pravím: Kdo skoupě rozsívá, skoupě
i žíti bude; a kdož rozsívá ochotně,
ochotně i žíti bude. * Jeden každý, jakž 7
uložil v srdci svém, tak učiň, ne s neochot-
nou myslí aneb z mušení; neboť ochot-
ného dárce miluje Bůh. * Mocenť jest pak 8
Bůh všelikou milost rozhojniti ve vás:
abyste ve všem všudy hojný dostatek ma-
jíce hojní byli ke všelikému skutku do-
brému, * jakož psáno jest: Rozsypal a dal 9
chudým: spravedlnost jeho zůstává na vě-
ky věkův. * Ten pak, kterýž dává símě 10
rozsívajícímu, dejž i vám chléb k jedení
a rozmnožiž símě vaše, a přispořiž úrody
spravedlnosti vaší; * abyste všelijak zbo- 11
haceni byli ke všeliké sprostnosti, kteráž-
to působí skrze nás, aby díky činěny byly
Bohu. * Nebo služba oběti této netoliko 12
doplňuje nedostatky svatých, ale také roz-

---

abychom v podezření nebyli, že bychom svého zisku hledali. — *hojnost:* t. tak štědře složenou sbírku.

23. *mezi vámi:* u vás. — *poslové,* t. apoštolé. — *Kristova,* t. skrze něž a dílo jejich Kristus slávu svou zjevuje, a kteříž užívají darů sobě propůjčených k slávě Kristově.

24. *jistoty:* důvodu. — *církví:* sborů, t. kteříž na místě svém ty posly k vám vystrojili a v nich jako před vámi se postavili, aby tak vaší štědrosti svědkové byli.

1. *pomoci:* almužně, Ř. službě. Pod. Skut. 12, 25.; viz výš 8, 4. — *sbírá:* děje. — *svaté,* t. lidi v Kristu posvěcené; viz výš 1, 1.

2. *hotovosti:* hotovému duchu. — *Achaja,* t. řecká země; viz výš 1, 1.

3. *vámi:* vás se dotýkající.

4. *nemusili:* my nebyli zahanbeni. — *za tak* etc., t. tak slavnou hrdinskou a smělou chloubu, Ř. v podstatě té chlouby.

5. *připravili:* dokonali, t. předešlého roku začatou; výš 8, 10. — *opověděnou:* předpověděnou. — *sbírku:* dobrodiní, Ř. dobrořečení, tak hned. — *hotová:* s ochotností činěna, Ř. jako dobrořečení a ne jako lakomství neb se ulakomění.

6. *Ale* etc.: Než o to jest, t. tato věc mne k tomu ponouká, abych vás k štědrosti napomenul. — *rozsívá,* t. almužnu dává. — *ochotně:* štědře. J. v hojnosti, hojně. — *žíti,* t. odměnu bráti. Pod. Gal. 6, 9.

7. *s neochotnou* etc., Ř. s bolestí, netruchlivě, t. jakž lidé neužilí obyčej mají. — *z mušení,* t. takového kdyžby něco ne tak pro rozkaz boží jako pro chválu svou aneb pro ujití hanby učiniti musil.

8. *Mocenť* etc., t. není potřebí se vám báti, byste dáváním almužen měli schudnouti aneb práci svou daremně vynaložiti, protože se vám chudí nemají čím odměniti; neboť Bůh vám to může i chce odplatiti. Podob. Luk. 14, 14. — *milost,* t. požehnání své a takovou chuť, abyste se rádi vším možným sdíleti chtěli. — *dostatek:* potřebu, t. jakýž takýž stateček a mysl takovou, abyste na tom což máte, přestati uměli. 1. Tim. 6, 6. — *dobrému,* t. abyste všelijak všechněm dobře činiti mohli.

9. *Rozsypal:* rozptýlil, t. štědře rozděloval. — *na věky,* t. což dobrého z víry činil, to nezahyne (Zjev. 14, 13.), a on také nikdy v sdílnosti neustane, anobrž boží ochranou jsa v spravedlnosti Kristem spůsobené zachován, do stánků nebeských přijat bude. Luk. 16, 9.

10. *Ten pak,* t. Bůh. — *dává:* dodává, přispořuje. — *k jedení:* ku pokrmu. — *símě:* setí, rozsívání, t. stateček váš, a krátce dejž vám to, abyste se cele a sprostně Bohu dověřovali, a tak právě bohatí byli. — *přispořiž:* rozhojniž. — *spravedlnosti:* účinnosti, štědrosti, t. odplatiž vám za vaši štědrost.

11. *sprostnosti,* t. účinnosti, kteráž ze sprostného a upřímého srdce má pocházeti. Mat. 6, 3.

12. *služba:* práce přisluhování tohoto. — *oběti,* t. almužny, kteráž jest Bohu obět velmi vzácná.

hojňuje se v mnohé díků činění Bohu
13 příčinou schválení služby této, * když
chválí Boha z jednomyslné poddanosti
vaší k evangeliu Kristovu, a z upřímé
14 té pomoci sobě i všechněm učiněné: * a
modlí se za vás ti, kteříž vás převelice
milují pro vyvýšenou milost boží ve vás.
* Díka pak budiž Bohu z nevýmluvného 15
daru jeho.

Hlava 10.

V známost uvodí IV. výstrahu, aby pomluvačům, lživým prorokům, a to chlubným, nevěřili; poněvadž on 1. Korintské ke Kristu připojil, pilnou a věrnou prací.

Já pak sám Pavel prosím vás skrze
tichost a dobrotivost Kristovu, kterýžto v
přítomnosti u vás jsem pokorný, ale v ne-
přítomnosti jsem k vám směle dověrný,
2 * prosímť pak proto, abych přítomen jsa
nemusel se osvoboditi tou smělostí, na kte-
rouž myslím, aby smělý byl proti někte-
rým, kteříž za to mají, žebychom my po-
3 dlé těla chodili. * V těle zajisté chodíce
4 ne podlé těla bojujeme * (nebo odění bo-
jování našeho není tělesné, ale mocné v
Bohu k vyvrácení ohrad,) podvracejíce
5 rady, * i všelikou vysokost, povyšujíce se
proti umění božímu a jímajíce všelikou
6 mysl v poddanost Kristu, * a na hotově
majíce pomstu proti každému neposlušen-
ství, když naplněno bude vaše poslušen-
ství. * A což toliko na to, co před očima 7
jest, hledíte? Má-li kdo tu naději o sobě,
žeby Kristův byl, pomysliž také na to
sám u sebe, že jakož on jest Kristův, tak
i my Kristovi jsme; * nebo bychť se pak 8
i ještě hojněji chlubil mocí naší, kterouž
nám dal Pán k vzdělání a ne k zkažení
vašemu; nebuduť zahanben. * Abych se 9
nezdál listy strašiti vás: * nebo listové 10
jeho (dí někdo) jsou těžcí a mocní; ale
přítomnost osobná jest mdlá a řeč cha-
trná: * toto nechať myslí takový, že jacíž 11
jsme v slově skrze psání, vzdáleni jsouce,

Žid. 13, 16. — *v mnohé* etc.: aby od mnohých děkováno bylo Bohu.

13. *schválení*: zakušení, zkušení. — *služby*, t. vás, kteříž službám božím čistým obcujete a ovoce jejich nesete. — *jednomyslné*: prokázané. — *Kristovu*, t. že víry své v Krista Ježíše (Gal. 5, 6.) ovocem lásky dokazujete a tak učení boží ozdobujete. — *pomoci*: sbírky, Ř. obcování; viz výš 8, 4.

14. *převelice*: vás jsou žádostivi, t. viděti. — *vyvýšenou*: vysoké dary.

15. *Bohu*, t. ačkoli jsem vás nemálo pochválil; však tím se nic nevyvyšujte, ale Bohu všecku tu čest připisujte. — *daru*: obdaření, t. obzvláštně Syna jeho poslání, a v něm všeho dobrého věřícím darování; výš 8, 9. Řím. 8, 32.

1. *Pavel*, t. jehož vy sobě pro jeho osobu špatnou (níž v. 10.) a pracemi tělesnými živnosti dobývání zlehčujete. — *dobrotivost*: mírnost, t. přirození k lítostivosti více nežli k trestání nakloněné. — *směle* etc.: doufanlivý, smělý na vás.

2. *proto*, t. abyste tak jakž sluší na vás se chovali a spravedlivý soud mezi mnou a křivými apoštoly činili. — *přítomen*: přijda. — *se osvoboditi*: doufanlivým býti, t. abych nemusil k vám s metlou přikročiti (I. Kor. 4, 21.), a toho opět, že jsem příliš přísný, nespravedlivě slyšeti. — *na kterouž*: kterouž jsem jmín žebych. — *proti některým*: na které. — *za to mají*: tak o nás smyslí. — *chodili*, t. že bychom samých přirozených darů a pomocí tělesných v konání povinností svého úřadu užívali a nic více, než což přítomně tělesný zrak vidí v tomto opovrženém spůsobu, nebyli. Jiní slyší to na nějaké vášně apoštolovy; ale první smysl z verše 4. jest průvodnější; nebo v něm apoštol proti darům přirozeným dary boží staví.

3. *chodíce*, t. jakož jiní věrní služebníci, tak obzvláštně já jsa člověk a to velmi nepatrný a mnohým strastem podmaněný. Pod. Filp. 1, 22. — *bojujeme*, t. ne na nějaké věci tělesné spoléháme a jich v konání svého úřadu užíváme; ale moc od Boha sobě danou máme a tou, cožkoli před sebe béřeme, doufanlivě děláme.

4. *odění*: zbroj, braň. — *tělesné*, t. z těla a ze krve pošlé neb od lidí nabyté, jako jest výmluvnost řečnická křivých apoštolů, zboží, čest, přízeň světa a rozliční úskokové, i jiné věci tělu vzácné. — *v Bohu*: Bohem, t. svou moc od Boha mají a na jeho moci nestihlé záležejí. — *ohrad*, t. moudrosti, opatrnosti a výmluvnosti světské, jimiž se ohrazují bezbožní lidé, aby čistému učení místa nedávali. — *podvracejíce*: bořice usilování lidská, úmysly, obmysly, rozumy, ty i jiné úskoky. Pod. Jer. 1, 10.

5. *umění*: známosti. — *v poddanost*: poslušenství, manství.

6. *pomstu*, t. abychom zarytým a pravdě nepovolným hříchy zadržovali (Mat. 16, 19. Jan 20, 23.).

7. *hledíte*, t. tak moudří a osvícení jsouce nepatříte na tu moc mně od Boha danou, ale na můj spůsob potupený, křivých pak apoštolů důstojný a velebný. — *Má-li*: smyslí-li kdo o sobě. — *u sebe*: od sebe, t. bez mého k tomu příčiny dávání.

8. *k zkažení*: k vyvrácení. — *nebuduť*: nebudeť mně hanba.

9. *vás*, t. proto o té své moci pravím a již více o ní praviti nechci, aby moji nepřátelé neřekli, že vás jen slovy straším, skutkem pak ničeho mocně nečiním.

10. *těžcí*: tvrdí, odporní, pronikaví, stateční, vážní, t. plní pohrůžek a domlouvání. — *mdlá*: nic není zvláštního.

12. *nesmíme* etc., t. nejsem já spolu i s jinými služebníky věrnými takový hrdina jako někteří křiví apoštolé, abych sobě cizí práci (níž v. 15. 16.)

takoví také budeme i v skutku přijdouce
12 k vám. * Neboť my se nesmíme přimísiti
aneb přirovnati k některým, kteříž sami
sebe chválí; ale ti nerozumějí, že sami
sebou sebe měří a přirovnávají sebe sobě.
13 * My pak tím, což nám není odměřeno,
nebudeme se chlubiti, ale podlé míry pravidla,
kteroužto míru odměřil nám Bůh,
14 tak že jsme dosáhli až k vám. * Nebo ne
jakobychom nedosáhli až k vám, rozšiřujeme
se nad míru; až i k vám zajisté přišli
15 jsme v evangeliu Kristovu. * My tedy
tím, což nám není odměřeno, nechlubíme
se, totiž cizími pracemi: ale naději máme,
když víra vaše růsti bude ve vás, že se
rozšíříme dále podlé toho, jakž nám odměřeno;
* totiž abych ještě i na těch mí- 16
stech, kteráž jsou za vámi dále, kázal
evangelium a ne abych v tom, což jinému
odměřeno jest a již jest hotové, se chlubil.
* Ale kdo se chlubí, v Pánu se chlub: 17
* nebo ne ten, kdož se sám chválí, zku- 18
šený jest, ale ten, kohož Pán chválí.

Hlava 11.

Učí je opatrnosti, aby zase převedeni nebyli skrze satana *a*) lehčícího učení pravé i učení toho svědky, *b*) posýlajícího své holomky. (Korintští nemají věřiti chlubným prorokům, poněvadž on) 2. v rodu lživým rovný jest, 3. povinnost slavnější má, a to *a*) pro nepřízeň světa, *b*) ustavičnou starost o církev.

Ó byste mne maličko posnesli v nemoudrosti
2 mé! Nýbrž posneste mne! * Neboť
miluji vás božím milováním: zasnoubilť
jsem zajisté vás jako čistou pannu
3 oddati jednomu muži, totiž Kristu. * Ale
bojímť se, aby snad, jakž onen had svedl
Evu chytrostí svou, tak nebyly porušeny
mysli vaše, totiž neuchýlily se od sprostnosti,
kteráž jest v Kristu. * Nebo kdyby 4
někdo přijda jiného Ježíše vám kázal, kteréhož
jsme my nekázali, aneb kdybyste jiného
ducha přijali, kteréhož jste prvé nepřijali,
aneb jiné evangelium, kteréhož jste
od nás nevzali: slušně byste toho snášeli.
* Neboť za to mám, že jsem nic menší 5
nebyl, nežli ti velicí apoštolé. * Jestližeť 6

osobovati směl. Opáčné mluvení. — *ti nerozumějí*, J. nerozumějí tomu, že sami sobě jsou pravidlem, t. jak jest to veliká jejich nesmyslnost. — *měří*, t. velmi se zalibují sobě. — *sobě*, t. podlé své chlouby a svědectví svého chtí býti slavní; prací pak jiných nerozvažují.

13. *tím* etc.: nad míru nad to, což není odměřeno. — *chlubiti*, t. nebudu já sobě toho i se svými pomocníky, čehož jsem nevykonal, osobovati. — *dosáhli*: přišli, t. že jsem i vás k víře získal. I. Kor. 4, 15.

14. *rozšiřujeme:* zvelebujeme. — *nad míru*, t. vypravováním o tom, že jste vy má práce v Pánu (I. Kor. 9, 1.), nikoli sobě neosobuji toho, čehožbych skutečně nevykonal. — *Kristovu*, t. Krista kážíce.

15. *se rozšíříme*: budeme zvelebeni hojně, t. váš prospěch v dobrém bude naše sláva. — *dále*, t. že služby svaté i těm, kteříž evangelia svatého neslýchali, konati budeme a jako šňůru neb pravidlo k dělání při nich díla božího vztáhneme. Podobně Řím. 15, 20. — *podlé* etc., Ř. podlé odměření neb pravidla našeho, t. že v těch krajinách dílo boží dělati budu, kteréž mi Bůh oddělil, abych je semenem čistého slova, jako nějakou rolí, obsel. Nebo tu svatý Pavel tak píše, jakoby Bůh okršlek světa mezi apoštoly rozdělil, kdeby který dílo jeho dělati měl.

16. *abych* etc.: ke kázaní na těch místech, kteráž dále jsou za vámi, svatého evangelia. — *jinému*, t. k čemuž jest jiný od Boha povolán. — *hotové*, t. získané. — *chlubil*, t. jako vaši křiví apoštolé činí.

17. *chlub*, t. Bohu všecku čest a ne sobě připisuj, a věrně svou povinnost konaje na jeho soudech přestávej, na lidské pak pomluvy nic nedbej.

18. *zkušený*: vzácný, hodný pochválení.

1. *posnesli*, t. poněvadž toho vlastní potřeba vaše ukazuje, abych vás aspoň tím spůsobem při čisté pravdě zdržel a křivé apoštoly vám zošklivil. — *v nemoudrosti*: nemoudrost (mou), t. v tom, že se chci vám jako i ti pyšní vaši učitelé v něčem pochlubiti.

2. *miluji*: horlím. — *milováním*, t. kteréž se pro Boha děje, upřímým, a ne svých věcí hledajícím úmyslem, jakéž on míti chce při služebnících, kteříž ne sobě, ale Synu jeho choť svaté církve namlouvají, to jest k slávě jmena jeho lid přivozují. — *zasnoubilť*, t. kázaním evangelia od předešlého cizoložství duchovního, to jest od modlářství, i jiných hříchů jsem vás odvedl a Kristu získal. Pod. o takovém sňatku viz Žalm 44. Jer. 3, 1. Ezech. hl. 16. Řím. 7, 1. Efes. 5, 25. — *čistou* etc., t. jejíž čistota u víře pravé a v ovoci jejím k Bohu i k bližním se vztahujícím záleží. — *Kristu*, t. jehož duchovní toto manželství nejvyšší biskup vyznamenával, kterýž ne jinou než pannu za manželku sobě pojímati měl. Lev. 21, 14.

3. *had*, t. ďábel. — *nebyly* etc.: nebyly ulouzeny mysli vaše od společnosti, t. aby nebyly svedeny od křivých učitelů. — *sprostnosti*: upřímnosti, t. kteráž na ty přináleží, jenž jsou v Krista vštípeni a jemu jako za manželku oddáni.

4. *jiného*: druhého, t. pravého Spasitele nějakého dokonalejšího. — *jiného ducha*: druhého, t. hojnějších a důstojnějších darů Ducha svatého skrze kázaní jejich nabyli. — *jiné*: druhé t. pravé a ne nějaké křivé neb podvržené (o němž k Gal. 118.), avšak dostatečnější nežli je naše. — *slušně* t. dobře byste učinili, že byste od nás odstoupili a k němu se připojili.

pak jsem nedospělý v řeči, však ne v
umění; ale ve všem všudy zjevní jsme
7 vám. * Zdali jsem zhřešil ponižuje se,
abyste vy povýšeni byli? a že jsem darmo
8 evangelium boží kázal vám? * Jiné jsem
církve loupil bera od nich plat, abych vám
9 sloužil. * A byv u vás i jsa potřeben, ne-
zahálel jsem s obtížením žádného; nebo
ten nedostatek můj doplnili bratří při-
šedše z Macedonie; a ve všech věcech
varoval jsem se a varovati budu, abych
10 vás neobtěžoval. * Jestiť pravda Kristova
ve mně, že chlouba tato nebude mi zma-
11 řena v krajinách achajských! * Z které
příčiny? snad že vás nemiluji? Bůhť ví!
12 * Ale což činím, ještěť činiti budu, abych
odňal příčinu těm, kteříž chtějí dostati
příčiny, aby v tom, v čemž se chlubí, na-
13 lezeni byli takoví jako i my. * Neb ta-
koví nepraví apoštolé jsou dělníci lstiví
14 proměňujíce se v apoštoly Kristovy. * A
není div; nebo i sám satan proměňuje se
15 v anděla světlosti. * Protož neníť to tak
veliká věc, jestliže i služebníci jeho pro-
měňují se, aby se zdáli býti služebníci
spravedlnosti; jichžto konec bude podlé
skutků jejich. * Opět pravím, aby mne 16
někdo neměl za nemoudrého; nýbrž i jako
nemoudrého přijměte mne, ať i já se ma-
ličko něco pochlubím. * Což mluvím, ne- 17
mluvímť jako od Pána, ale jako v nemou-
drosti se strany této podstatné chlouby.
* Kdyžť se mnozí chlubí podlé těla, i jáť 18
se pochlubím. * Rádi zajisté snášíte ne- 19
moudré jsouce moudří. * Nebo snášíte i to, 20
by vás kdo v službu podroboval, by kdo
zžíral, by kdo bral, by se kdo pozdvihoval,
by vás kdo v tvář bil. * O zahanbování 21
vás pravím, rovně jakobychom my nějací
špatní byli: nýbrž v čem kdo smí (v ne-
moudrosti mluvím), smímť i já. * Židé 22
jsou? jsem i já; Israelští jsou? jsem i já;
símě Abrahamovo jsou? jsem i já; * slu- 23
žebníci Kristovi jsou? (nemoudře dím)
nad to já: v pracech býval jsem hojněji,
v ranách přílišně, v žalářích hojněji, ve
smrtech častokrát. * Od Židů pětkrát čty- 24
řidceti ran bez jedné trpěl jsem. * Třikrát 25
metlami mrskán jsem, jednou jsem byl ka-
menován, třikrát jsem na moři tonul, ve

---

5. *menší:* zpozdilejší nežli ti předůstojní apoštolé, t. buď praví apoštolé, kteříž jemu na tovaryšství rukou podali (Gal. 2, 9.), buď ovšem křiví, jimiž se Korintští k zlehčení jeho velice honosili a kteříž v opačném smyslu, jak se rozumí tuto, od apoštola velikými neb předůstojnými neb více nežli velikými apoštoly nazváni byli.

6. *nedospělý:* prosták. — *v umění:* známosti, osvícení, povědomosti. — *zjevní:* otevření, známí, t. na vaše svědomí se odvolávám, že jsem se k vám ne nějak neupřímě, jako ti vaši učitelé, ale sprostně měl a světle vám kázal. Pod. výš 2, 17. též 4, 2.

7. *zhřešil,* t. proti vám, abyste mne potupovali a ty pyšné kazatele nade mne vystavovali. — *ponižuje se,* t. tím že jsem se ochotně ke každému měl a pracně živil. Skut. 18, 3. — *povýšeni,* t. abyste skrze víru z hříchů povstali a za syny boží přijati, a tak s Kristem v nebesích posazeni byli. Efes. 2, 6. — *a že jsem* etc.: nebo jsem ctí a darem.

8. *církve*: sbory, t. ne nějak mocí něčeho bráním, ale v té částce, že u vás pracuje od jinud měl jsem opatření. — *plat*: pomoc k službě vaší.

9. *nezahálel*: neoblevoval jsem v práci s obtížením někoho, t. rukama svýma jsem se živil, tak že jsem žádného neobtěžoval a na cizí mozoly jsem neležel. Skut. 18, 3.

10. *Jestiť*: Svědek mi jest Kristus. — *zmařena*: přítrže nevezme, Ř. nebude opletena, zarumována, zacpána, zaválena, t. žádný mne od ní neodloučí.

11. *nemiluji,* t. jakž nepřátelé moji praví, žebych z nelíbosti k vám nějaké od vás nic bráti nechtěl. — *ví,* t. že vás miluji.

12. *příčiny,* t. buď těm, kteříž, bral-libych něco od vás, mně by utrhali, že pro zisk tělesný vám káži; buď těm, kteříž plat od vás berouce a lhostejný život vedouce mně by k témuž, abych se s nimi v tom srovnal, posloužiti a tak mně rovní býti chtěli.

13. *proměňujíce*: berouce na sebe tvárnost, podobnost.

14. *světlosti,* t. v anděla jasného.

15. *aby se* etc., Ř. jakoby (byli), t. upřímí a ne nějací lstiví (výš v. 13.); ale v Kristu ospravedlnění ukazující a k němu mnohé přivozující, o jakýchž píše Dan. 12, 3. — *konec*: skončení, cíl, t. odplata, kteráž při dokonání práce dána bývá. Pod. Řím. 6, 21. I. Petr 1, 9.

16. *pravím,* t. k tomu se zase, od čehož jsem se poodnesl, navracím; výš. v. 1. — *nýbrž:* třebas.

17. *od Pána,* Ř. podlé Pána, t. nechť jest třebas tak, že se podlé vůle Páně v chloubu nevydávám; avšak poněvadž k tomu veliké příčiny mám, již na mně jako na nějakém nemudrochu to sneste a ode mne přijměte. — *v nemoudrosti*: nemoudře při tomto chlubení se. — *se strany,* t. této statečné, Ř. v této podstatě chlouby. Pod. výš 9, 4.

18. *mnozí,* t. ti vaši učitelé i jiní lidé. — *těla,* t. věcmi marnými, jako rodem těla, a což k tomu podobného jest.

20. *snášíte*: trpíte. — *v tvář* etc.: poličkoval.

21. *O zahanbování*: se strany neuctění (vás) pravím. Aneb, k zahanbení (vašemu) pravím. — *špatní,* Ř. mdlí. — *smí,* t. vychvalovati aneb honositi sebe.

22. *i já,* t. chlubí-li se tím, že jsou Židé; nechť vědí, že i já jsem Žid, a tak dále. Pod. Filip. 3, 4. etc.

23. *nemoudře*: opováživ se nemoudře mluviti. — *přílišně*: více nežli oni. — *častokrát,* t. v nebezpečenstvích života, a jako v hrdle smrti, odkudž nelze, po lidsku mysle, nikoli vysvobozenu býti. Pod. výš 1, 9. I. Kor. 15, 31.

24. *trpěl,* Ř. vzal jsem.

25. *metlami,* t. od Římanů; viz Skut. 16, 22. — *kamenován,* t. v Listře. Skut. 14, 19.

dne i v noci v hlubokosti mořské byl jsem;
26 * na cestách často, v nebezpečenství na
řekách, v nebezpečenství od lotrů, v ne-
bezpečenství od svého pokolení, v nebez-
pečenství od pohanů, v nebezpečenství v
městě, v nebezpečenství na poušti, v ne-
bezpečenství na moři, v nebezpečenství
27 mezi nepravými bratřími, * v práci a v
ustání, v bděních často, v hladu a v žízni,
v postech častokrát, na zimě a v nahotě.
28 * Kromě toho, což zevnitř jest, dotírá na
mne to vojsko na každý den povstávající
proti mně, to jest péče o všecky sbory.
* Kdo umdlévá, ježtobych s ním nemdlel? 29
Kdo se uráží, abych já se nepálil? * Jest- 30
ližeť se mám chlubiti, nemocmi svými
chlubiti se budu. * Bůh a Otec Pána na- 31
šeho Jesukrista, kterýž jest požehnaný na
věky, ví, žeť nelhu! * Vládař v Damašku 32
lidu Arety krále ostříhal města Damašku,
chtěje mne do vězení vzíti; * ale oknem 33
po provaze spuštěn jsem v koši přes zeď,
i ušel jsem rukou jeho.

Hlava 12.

(Povinnost slavnější má apoštol než lživí proroci, a to pro *c*) zvláštní vidění a s Bohem jednání, *d*) společnost se svatými apoštoly, *e*) střídmost, kteréž dokázal *α*) nežádáním od nich v pracech svých pomoci jaké, *β*) povolným jich ku pravdě boží navozováním.

Ale chlubiti mi se není dobré; nebo
přišelbych k vypravování o viděních a zje-
2 veních Páně. * Znám člověka v Kristu
před lety čtrnácti (v těle-li, nevím, čili
krom těla, nevím, Bůhť ví), kterýž byl
3 vtržen až do třetího nebe: * a vím ta-
kového člověka, (bylo-li v těle čili krom
4 těla, nevím, Bůh ví), * že byl vtržen do
ráje a slyšel nevypravitelná slova, kte-
5 rýchž nesluší člověku mluviti. * Takovým
budu se chlubiti, ale sám sebou nebudu
se chlubiti, než toliko nemocmi svými.
6 * Neb budu-li se chtíti chlubiti, nebuduť
nemoudrým; pravdu zajisté povím: ale
uskrovnímť, aby někdo nesmýšlel více o
mně, nežli vidí při mně aneb slyší ode
mne. * A abych se vysokostí zjevení nad 7
míru nepozdvihl, dán mi jest osten do
těla totiž anděl satan, aby mne zašijkoval,
abych se nad míru nepovyšoval. * Za to 8
třikrát jsem Pána prosil, aby to odstou-
pilo ode mne; * ale řekl mi: Dosti máš 9
na mé milosti; neboť moc má v nemoci
dokonává se. Nejraději tedy chlubiti se
budu nemocmi svými, aby ve mně přebý-
vala moc Kristova. * Protož líbost mám 10
v nemocech svých, v pohaněních, v nedo-
statcích, v protivenstvích a v úzkostech

---

26. *na řekách*, Ř. řek, a tak dále. — *pokolení*: své rodiny, svého národu, t. od Židů.
27. *ustání*: úsilí, lopotování.
29. *uráží*: horší, t. jakýchkoli těžkostí okouší.
30. *nemocmi*: mdlobami, nestatečnostmi, t. podnikáním hladu, žízně, vězení (níž 12, 13.), kamenování a těm podobných věcí.
31. *požehnaný*: chvály hodný.
32. *ostříhal*: stráží osadil město Damašek chtěje mne jíti.

1. *dobré*: užitečné, t. proto abych připomínáním sobě těch vidění ku pýše podpalován nebyl (níž v. 7.), aneb jiným k přílišnému o sobě smýšlení a modlářství příčiny nedal; níž v. 6.
2. *v Kristu*, t. křesťana neb Kristova služebníka. Mluví pak o sobě tak, jakoby o někom jiném mluvil, pro ukázaní své pokory a toho, žeby raději o tom mlčel, nežli vypravoval, kdyby před těmi chlubnými kazateli pokoj měl. — *nebe*, t. v němž Kristus se svými anděly a mnohými vyvolenými přebývá a kdež bohdá viděním tváři jeho sytiti se na věky budeme. Žalm 17, 15., viz Jan 14, 2.
4. *do ráje*, t. do nebe, místa přerozkošného. Podobně Luk. 23, 43. Zjev. 2, 7. — *slyšel*, t. od Krista. — *nevypravitelná*, J. tajná. — *mluviti*, t. věci takové božím vyvoleným připravené, jichž žádný pouhý člověk nemůže vypraviti, ani vystihnouti (Isai 64, 4. I. Kor. 2, 9.); nýbrž kdoby to chtěl učiniti, nemohlby se než neslušnosti a všetečnosti dopouštěti.
5. *nemocmi*: mdlobami, viz výš 11, 30.
7. *nepozdvihl*: nevyvyšoval. — *osten*: tyčka, kůl, trn uvázlý, t. hrozné nějaké pokušení, kteréž ho v těle i v svědomí trápilo. Řím. 7, 24. — *do těla*: tělu mému. — *anděl*: posel. — *zašijkoval*: pohlavkoval.
8. *třikrát*, t. častokrát. — *to*, t. tak hrozné pokušení neb ten satan posel.
9. *milosti*, t. kteréžť i v tom udílím, žeť ku pomoci v tvých mdlobách přispívá; viz Luk. 1, 30. — *v nemoci:* ve mdlobě, skrze mdlobu k cíli svému přichází, t. moc má jest patrnější, když skrze lidi mdlé a nestatečné a zvláště služebníky věrné to vykonávám, cožby žádnou mocí lidskou učiněno býti nemohlo. I. Kor. 1, 27. — *Nejraději:* jest mi mileji. — *nemocmi*, t. těmi věcmi, kteréž svět za ničemné soudí a podlé toho i mnou pohrdá; viz výš 11, 30. — *přebývala*, Ř. stánek měla. — *Kristova*, t. abych i já sám zřetelněji to cítil i jiní znali, žeť ne já nestatečný, jako stánek nějaký mdlý, dělám, ale Kristus skrze mne moc svou provodí. Pod. výš 4, 7.
10. *líbost*: s dobrou myslí snáším. — *mdlím*, t. když se to na oko vidí, že já se strany síly své s

pro Krista; nebo když mdlím, tehdy si-
11 len jsem. * Učiněn jsem nemoudrým
chlubě se, vy jste mne k tomu přinutili;
nebo já od vás měl jsem chválen býti,
neboť jsem nic menší nebyl nežli ti velicí
12 apoštolé, ačkoli nic nejsem. * Znamení
zajisté apoštolství mého prokázána jsou
mezi vámi ve vší trpělivosti i v divích a
13 v zázracích a v mocech. * Nebo co jest,
čeho byste vy méně měli, nežli jiné církve,
leč to, že jsem já nezahálel s obtížením
14 vaším? Odpusťtež mi to bezpráví! * Aj
již po třetí hotov jsem přijíti k vám, a ne-
buduť zaháleti s obtížením vaším; neboť
nehledám toho, což jest vašeho, ale vás;
nemajíť zajisté synové rodičům pokladů
15 shromažďovati, ale rodičové synům. * Jáť
pak velmi rád náklad učiním i sám se
vynaložím za duše vaše; ačkoli velmi vás
16 miluje málo jsem milován. * Ale nechžť
jest tak, že jsem já vás neobtěžoval; než
chytrý jsa lstí jsem vás zjímal. * Zdali 17
skrze někoho z těch, kteréž jsem poslal
k vám, obloupil jsem vás? * Dožádal jsem 18
se Tita a poslal jsem s ním bratra toho:
zdali vás Titus podvedl? Zdaliž jsme jed-
ním duchem nechodili, zdali nejedněmi šle-
pějemi? * A zase domníváte-li se, že se 19
vymlouváme před vámi? Před obličejemť
božím v Kristu mluvíme a to všecko, nej-
milejší, k vašemu vzdělání. * Neboť se 20
bojím, abych snad přijda nenalezl vás
takových, jakýchžbych nechtěl, a já nebyl
nalezen od vás, jakéhož byste vy nechtěli:
aby snad nebyli mezi vámi svárové, závisti,
hněvové, vády, utrhání, reptání, nadýmání,
různice: * aby mne opět, kdyžbych přišel, 21
neponížil Bůh můj u vás, a plakalbych
mnohých z těch, kteříž prvé hřešili a ne-
činili pokání z nečistoty a ze smilstva a
z nestydatosti, kterouž páchali.

Hlava 13.

V známost uvodí apoštol, V. že ač nechce komu v čem po vůli býti pro jejich práci Páně zlehčováním, však s žádostí upřímou před Bohem dává jim výstrahu a pozdravuje jich v Kristu s přiložením závírky, požehnání v sobě obsahující.

Toto po třetí jdu k vám. V ústech dvou
2 neb tří svědků staneť každé slovo. * Předpo-
vědělť jsem a předpovídám po druhé jako
přítomný a nyní nepřítomný píši těm, kteříž
prvé hřešili, i jiným všechněm že, při-
3 jdu-liť opět znovu, neodpustím: * poněvadž
usilujete zkusiti toho, kterýž skrze mne
mluví, Krista, kterýžto k vám není ne-
mocný, ale mocný jest ve vás. * Nebo ač- 4
koli ukřižován jest jako nemocný, ale živ
jest z moci boží: a tak i my mdlí jsme
s ním, ale živi budeme s ním z moci boží

---

nic býti nemohu. — *silen* etc., zřetelná jest moc a síla Kristova při mně.

11. *přinutili*: přivedli, t. abych se chlubiti musil. — *menší*: špatnější, viz výš 11, 5. — *nejsem*, t. buď se strany svého přirození, buď podlé soudu mých nepřátel.

12. *Znamení*: důvodové zajisté apoštola. — *v divích*, Ř. znameních.

14. *vašeho*, t. statku vašeho. — *vás*, t. abych vás Kristu získal.

15. *velmi rád*: s milostí. — *za duše*, t. netoliko jsem hotov sám se živiti, ale jako otec laskavý pro dítky života vynaložiti. — *velmi* etc.: velikou k vám maje milost.

18. *Dožádal*: naprosil jsem, napomenul jsem. — *nechodili*, t. zdali sám skutek za nás nemluví, že jsme jedním Duchem božím se spravovali a oba darmo vám bez záplaty kázávali.

19. *A zase*: Ale snad. — *vámi*, t. jakobych něco zlého do sebe věděl, a ne pro vzdělání vás v důvěrnosti toho činil. — *v Kristu*, t. upřímě, jakž náleží na ty, kdož jsou účastníci Kristovi a kteříž ne tak dalece své pře jako Kristovy zastávají.

20. *závisti*: vroucí nepřízně. — *reptání*: pomlouvání.

21. *neponížil*, t. nezkormoutil, kdyžbych takového, jakéhož jsem očekával užitku své práce, při vás nenalezl. — *plakalbych*: kvílilbych nad mnohými. — *z nestydatosti*: chlipnosti, bujnosti, prostopášnosti.

1. *k vám*, t. po třetí se přijíti strojím; viz výš 12, 14. — *V ústech*: viz Mat. 18, 19. — *staneť*: bude pevné, t. ten můj předešlý dvůj, a nyní již skrze toto psání třetí k vám učiněný příchod bude dostatečným svědkem pro nepolepšení života na vás uvedeného spravedlivého trestání.

2. *Předpovědělť*, t. v prvním svém listu. I. Kor. 4, 19. 20. — *předpovídám*, t. touto epištolou.

3. *usilujete*: jistoty, důvodu hledáte. — *nemocný*: mdlý, t. k udělování vám darů Ducha svatého. — *ve vás*, t. jak může vás dary svými podělovati, takť může vás pro vaši zarytost hrozně trestati.

4. *jako* etc.: jelikož mdlý pro vás učiněn, t. se strany našeho člověčenství, Ř. z mdloby. — *z moci boží*, t. se strany svého božství, jehož vzkříšením těla svého dokázal (Řím. 1, 3.), není nějaký mdlý a nestatečný. — *a tak*, Ř. nebo i my. — *na vás*: oživeme na vás neb mezi vámi, t. jakož Kristus samého sebe zmařiv (Filp. 2, 6.) se strany našeho přirození a podlé soudu lidského byl mdlý (Luk. 23, 43.); ale tentýž ukřižovaný se strany svého božství byl živý, to jest mocný a statečný: tak já, kteréhož vy jako za mrtvého máte, jelikož jsem člověk, nejsem než mdlá střepina (výš 4, 7.); ale jelikož

5 na vás. * Sami sebe zkušujte, jste-li u víře,
sami sebe ohledujte! Čili sami sebe neznáte, že Ježíš Kristus jest ve vás? Leč
6 jste snad zavrženi. * Ale naději mám, žeť
7 poznáte, žeť my nejsme zavrženi. * Modlímť se pak Bohu, abyste nic zlého neučinili; ne proto, abychom my se dokonalí ukázali, ale abyste vy to, což jest dobrého, činili, my pak jako zavržení aby-
8 chom byli. * Neboť nic nemůžeme proti
9 pravdě, ale k pravdě. * Radujeme se zajisté, že ač jsme mdlí, ale vy jste silní; a za toť se i modlíme, abyste vy byli do-
konalí. * Protož toto nepřítomný jsa píši, 10
abych přítomen jsa nemusil býti přísný podlé moci, kterouž mi dal Pán k vzdě-
lání a ne ke zkáze. * Naposledy, bratří, 11
mějtež se dobře, dokonalí buďte, potěšujte se, jednostejně smyslte, pokoj mějte, a Bůh lásky a pokoje budeť s vámi.
* Pozdravtež jedni druhých políbením sva- 12
tým. Pozdravují vás všickni svatí. * Mi- 13
lost Pána Jesukrista a láska boží a účastenství Ducha svatého budiž se všemi vámi. Amen.

---

jsem Kristův, mocí a úřadem od něho obdařený služebník, tu jsem živý.

6. *poznáte*, t. když skrze mne Kristus moc svou i trestání ve vás prokáže. — *zavrženi*: pohrdnuti, t. od Krista.

7. *dokonalí*: dobří, chvály hodní, Ř. zkušení. — *zavržení*: t. pohrdnutí, neschválení, t. podlé soudu lidského.

8. *k pravdě*, t. k vzdělání a obhajování pravdy.

9. *dokonalí*: obnovení, napravení, t. jako nějací údové vyvinutí, zase v těle Kristově duchovním na místech svých postavení, napravení a uléčení; a tak roztržek těch zanechajíce vespolek láskou spojení.

10. *nemusil* etc., Ř. přísnosti neužíval.

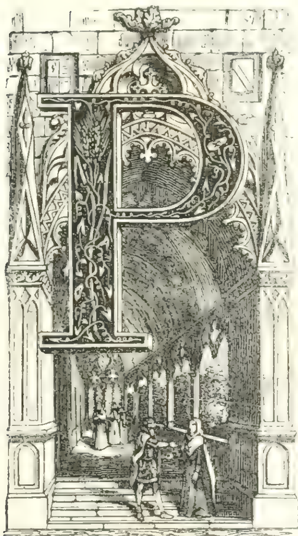
11. *dokonalí*: obnovte se; viz výš v. 9. — *jednostejně*: buďte jednomyslní, t. u víře pravé. — *pokoj* etc.: buďte pokojní.

Epištola sv. Pavla apoštola
ke Galatským.

V epištole této apoštol Galatským ne málo při náboženství pravém pozvrtkaným slouží I. k víře pravé, totiž aby věřili *A)* jemu, to jest, aby ho v službách dověrně přijímali, nepravých pak apoštolů neposlouchali (hl. 1. 2.); *B)* v Krista: a v něm ospravedlnění skrze víru docházeli, při čemž 1. důvody mocnými toho dovodí, že jest v samém Kristu ospravedlnění složeno a věrou bývá požíváno; 2. odporné strany (kteráž k zlehčení v Kristu složeného ospravedlnění, zákon s jeho obřady velebila) důvody, ne jeděmi věcmi, a zvláště ukazováním toho, že zákon se svými obřady k cíli svému doběhl, mocně smítá a k užívání svobody Kristem spůsobené napomíná (hl. 3, 4, 5, v. 1—13). II. K lásce neb dobrým skutkům, t. ke konání povinností na lidi ospravedlněné přináležejících, kteréž mají konati *A)* k sobě, t. 1. aby hříchy při sobě mrtvili; 2. se vší snažností ctnostmi se odívali, a k tomuť obému slouží *a)* cíl a obsah zákona (hl. 5, v. 14.), *b)* škoda z nelásky jdoucí (v. 15.), *c)* odpor mezi duchem opraveným a tělem zkaženým (v. 17.), *d)* užitek šlechetného života (v. 18.), *e)* mrzkost hříchů a pomsta za nimi jdoucí (v. 19.), *f)* ušlechtilost ctností a hojná odměna (v. 22.), *g)* vlastnost božích synů (v. 24,) *h)* žádost potvrditi toho, že jsme Duchem svatým obdařeni (v. 25.). *B)* K bližním; a to ve dvojích věcech: 1. v duchovních, t. aby jedni druhé napravovali a snášeli; 2. v tělesných, totiž aby se sdíleli věcmi časnými *a)* se služebníky svaté církve, *b)* s jinými bližními, a zvláště v náboženství jednomyslnými, k čemuž mnohými věcmi slouží, a za tím epištolu zavírá (hl. 6.).

Hlava 1.

Svatý Pavel po postavení nápisu listu svého a pozdravení Galatským s posluchači jedná a proti svůdcům horlí. V jednání tom domlouvá se na ně a napomíná jich. — Domlouvá se na jich rychlé od evangelia svatého odvrácení. Podlé čehož úřad svatý na něm zlehčili a zadostiučinění Krista Pána, vyhledáváním v zákoně ospravedlnění, vyprazdňovali. — Hájí tedy i úřadu svého i prací Krista Pána. Při hájení úřadu svého osvědčiv, že kdoby koli buď i anděl jináče učil, proklatý jest, dovodí toho, že k líbosti lidem nic neučí, ovšem pak sobě ho nevymyslil; nýbrž k té práci od Krista Pána zázračně jsa povolán, netoliko se v ní věrně choval, ale i jak v Jerusalemě, tak v Antiochii o věrnosti své chválu vzal. V Jerusalemě při jednom i druhém příchodu. Onen se stal pro seznámení se s Petrem, odkudž netoliko ku pracem jinam odešel, ale i u neznámých věřících znamenité jmeno měl.

avel apoštol,
(ne od lidí, ani
skrze člověka, ale
skrze Jesukrista
a Boha Otce, kte-
rýž jej vzkřísil
2 zmrtvých), * i ti,
kteříž se mnou
jsou všickni bra-
tří, církvím ga-
3 latským, * milost
vám a pokoj od
Boha Otce a Pá-
na našeho Jesu-
4 krista, * kterýž
vydal sebe samé-
ho za hříchy na-
še, aby nás vy-
trhl z tohoto přítomného věku zlého po-
5 dlé vůle Boha a Otce našeho, * jemuž
buď sláva na věky věkův, Amen. * Divím 6
se, že jste tak rychle od toho, kterýž vás
povolal v milost Kristovu, uchýlili se k ji-
nému evangeliu, * kteréž není jiné; ale 7
jsou někteří, ježto vás kormoutí a pře-
vrátiti chtějí evangelium Kristovo. * Ale, 8
bychom pak i my neb anděl s nebe ká-
zal vám, mimo to, což jsme vám kázali,
proklatý buď. * Jakož jsme prvé pověděli, 9
a ještě znovu pravím: Jestližeby vám kdo
jiné evangelium kázal mimo to, kteréž
přijali, proklatý buď. * Nebo lidské-liž 10
věci čili boží předkládám? zdaliž lidem
se líbiti hledám? Kdybych se zajisté ještě
lidem zaliboval, služebník Kristův bych
nebyl. * Oznamujiť pak vám, bratří, že 11
evangelium to, kteréž kázáno ode mne,
není podlé člověka: * nebo aniž jsem já 12
ho přijal od člověka, aniž se naučil, ale
skrze zjevení Ježíše Krista. * Slýchali jste 13
zajisté o mém obcování někdejším v ži-
dovstvě, že jsem se převelice protivil cír-
kvi boží a hubil jsem ji; * a že jsem pro- 14

1. *lidí,* t. poslaný, jakž mu tím křiví učitelé vytýkali, žeby nikdy Krista neviděl; ale jiných apoštolů učenníkem byv od nich poslaný byl. Podob. I. Kor. 9, 1. — *člověka,* t. pouhého. Nebo sic jinak i Kristus jest pravý člověk. Žid. 2, 16. — *Jesukrista,* t. beze všech prostředků. — *zmrtvých,* t. jelikož Kristus byl člověk. Nebo sic jinak, jelikož jest Bůh, sám mocí svou zmrtvých vstal. Jan 10, 18. Řím. 1, 4.
3. *otce*: viz Řím. 1, 7.

spíval v židovstvu nad mnohé mně rovné
v pokolení svém, byv velmi horlivý mi-
15 lovník otcovských ustanovení. * Ale když
se zalíbilo Bohu, kterýž mne byl oddělil
ze života matky mé a povolal skrze mi-
16 lost svou, * zjeviti Syna svého mně, abych
jej kázal mezi pohany, hned jsem se ne-
17 poradil s tělem a krví; * aniž jsem se
vrátil do Jerusalema k těm, jenž prvé byli
apoštolé nežli já; ale šel jsem do Arabie,
18 přišel jsem pak zase do Damašku. * Po-
tom po třech letech navrátil jsem se do
Jerusalema, abych navštívil Petra, a pobyl
jsem u něho patnácte dní; * jiného pak 19
z apoštolů žádného jsem neviděl, než Ja-
kuba bratra Páně. * Cožť pak píši vám, 20
aj před Bohem, žeť neklamám. * Potom 21
přišel jsem do krajin syrských a cilic-
kých. * Nebyl jsem pak známý osobou 22
sborům židovským, kteříž byli v Kristu;
* než toliko slýchali: že ten, kterýž se 23
nám někdy protivil, již nyní káže víru,
kterouž někdy vybojovával: * a slavili ve 24
mně Boha.

Hlava 2.

Druhý příchod do Jerusalema stal se k sněmu duchovnímu; nebo tam 1. přišel s Barnabášem, 2. nepravých bratří ústa zacpal, 3. apoštolé jej za tovaryše přijali. V Antiochii chvály došel od Petra pro svobodné ho napomenutí. Práci Krista Pána hájí proti svatoskutečníkům a to A. *u vyznání*, vypravuje, že I. Kristus dává ospravedlnění hříšníkům, aby zhoštěni jsouce jha toho víc hříchům neobcovali, ale u víře Syna božího život vedouce té milosti vděčni byli.

Potom po čtrnácti letech opět vstou-
pil jsem do Jerusalema s Barnabášem, po-
2 jav s sebou i Tita. * Vstoupil jsem pak
podlé zjevení a vypravoval jsem jim evan-
gelium, kteréž káži mezi pohany; a zvlá-
ště pak znamenitějším, abych snad nadar-

---

4. *samého*, t. na smrt. Pod. Mat. 20, 28. Efes. 5, 2. Tit. 2, 14. — *za hříchy*, t. aby je shladil. II. Kor. 5, 21. — *zlého*, t. z počtu lidí světských a s tímto věkem neb světem spojených (podobně Jan 15, 19.), anobrž povstal v naději i z tohoto života bídného a smrtelného, jejž přítomným a to zlým (pod. I. Jan 5, 19) věkem nazývá, u přirovnání života budoucího věčného a dokonale napraveného. Skut. 3, 21. — *podlé vůle*, t. ne ze zásluhy lidské, ale z pouhé milosti boží.

6. *od toho*, t. ode mne, to jest od evangelia mého, anobrž od Boha. — *Kristovu*, t. k účastnosti složených v něm darů. — *uchýlili*: uchylujete se.

7. *jiné*, t. evangelium kromě toho, kteréž jest ode mne kázáno. — *kormoutí*: bouří. — *Kristovo*, totiž připisováním ospravedlnění s částky Kristově zásluze, s částky skutkům zákona, to jest zásluhám lidským; ježto ty věci dvě jsou sobě jako smrt a život odporné.

8. *mimo to*, t. něco učení mému odporného. — *prokletý*: zlořečený.

9. *znovu*: opět, jednou. — *pravím*, t. pro ukázaní toho, že mi se nějak to nevydřelo, ale že jsem s dobrým rozmyslem tu klatbu vynesl.

10. *Nebo* etc.: Nebo nyní (k) lidem-li čili (k) Bohu vedu, namlouvám, k víře sloužím. — *předkládám*: káži. — *ještě*, t. jako někdy před svým obrácením, když jsem k vůli Židům církvi se protivil. — *zalíboval*: zalíbiti chtěl.

11. *podlé člověka*, t. není lidské a jmenem neb mocí některého člověka pouhého předkládané.

12. *od člověka*: viz výš v 1. — *naučil*: jemu učil. — *Krista*, t. beze všech prostředků, podstatně. Nebo sic i jiným Kristus, komuž ráčí, Otce i sebe zjevuje (Mat. 11, 27.), ale činí to obecně skrze služby svých služebníků, čehož se při apoštolovi nedálo, protož to k zveličení svého úřadu vypravuje.

13. *v židovstvu*: v židovství neb náboženství židovském.

14. *v židovstvu*: v tom náboženství. — *rovné*, t. ve věku aneb povolání. — *v pokolení*, t. v národu svém. — *otcovských*: otců svých.

15. *povolal*, t. k úřadu apoštolskému. — *skrze milost*: z milosti.

16. *mně*: skrze mne, Ř. ve mně. — *neporadil*: nespravoval jsem se v tom tělu a krvi, t. s žádným člověkem.

18. *Petra*, t. abych seznámil se s Petrem, s ním přátelsky promluvil a jemu vypravoval to, co mi Pán zjevil a skrze mne působ.l, a tak ne pro nějaké učení k němu jsem chodil.

19. *bratra Páně*, t. syna Alfeova a sestřence Kristova. Pod. Mat. 12, 46., též 13, 55.

20. *před Bohem*: před obličejem božím.

22. *Nebyl* etc.: Neznali osoby mé. — *v Kristu*, t. k víře v Krista obráceným.

23. *káže*: zvěstuje, t. evangelium, kteréž k víře v Krista Ježíše slouží. Pod níž 3, 2. I. Tim. 4, 1. — *vybojovával*: hubil, plenil, t. pro kteroužto víru někdy hubil církev svatou; výš v. 13.

24. *ve mně*: ze mne, totiž z toho milosrdenství, kteréž ve mně Bůh učinil.

1. *letech*, t. po svém na víru křesťanskou obrácení. Skut. 11, 29. 30. — *pojav*: přivzav k sobě, t. aby mého života i učení svědkové byli.

2. *podlé zjevení*, t. jsa ponuknut od Boha, a ne od někoho obeslán aneb ze scestného učení obviňován. — *vypravoval*: předložil. — *zvláště*: soukromě, t. jim samým, domácky a přátelsky. — *znamenitějším*: přednějším, starším, Ř. kteříž se zdadí (něco býti), t. apoštolům, jimiž se křiví učitelé k zlehčení svatého Pavla velice honosili a na něho to, žeby se v učení s nimi nesrovnával, nestydatě cpali. — *neběžel*, t. abych jsa zoškliven a za toho jmín, žebych odporné učení apoštolům vedl, bez užitku nepracoval a tak své práce žádného prospěchu neviděl. Podobně svou práci k běhu připodobňuje (I. Kor. 9, 26. II. Tim. 4, 7.) proto, že apoštolé měli po všem světě jíti a ne na jednom místě zůstávati. Mar. 16, 15.

3 mo neběžel nyní i prvé. * Ale ani Titus,
kterýž se mnou byl, pohan byv nebyl
4 přinucen obřezati se, * totiž pro podešlé
nepravé bratří, kteříž se byli vloudili ku
shlédnutí svobody naší, kterouž máme v
Kristu Ježíši, aby nás v službu podrobili:
5 * kterýmžto ani na chvílku neustoupili
jsme a nepoddali se; aby pravda evange-
6 lia zůstala u vás. * Od těch pak, kteříž
se zdají něco býti, nic mi není přidáno; ač
jací někdy byli, mně po tom nic není,
Bůhť osoby člověka nepřijímá; ti, pravím,
kteříž se něco zdají býti, nic mi nepřidali:
7 * nýbrž na odpor když uzřeli, že jest mi
svěřeno evangelium, abych je kázal ne-
obřezaným, jako i Petrovi mezi Židy;
8 * (nebo ten, kterýž mocný byl skrze Pe-
tra se strany apoštolství mezi Židy, byl
9 mocný i skrze mne mezi pohany), * a po-
znavše milost mně danou Jakub a Petr a
Jan, kteříž se zdají sloupové býti, podali
pravic mně a Barnabášovi na tovaryšství,
abychom my mezi pohany a oni mezi Ži-
dy kázali; * toliko napomenuli, abychom 10
na chudé pamatovali, což jsem se i činiti
snažoval. * A když byl přišel Petr do An- 11
tiochie, zjevně jsem jemu odepřel; hoden
zajisté byl trestání. * Nebo prvé nežli 12
přišli někteří od Jakuba, jídal s pohany;
a když přišli, ucházel a odděloval se od
nich boje se těch, kteříž byli ze židov- 13
stva. * A spolu s ním v tom pokrytství
byli i jiní Židé, tak že i Barnabáš uveden
byl v to jejich pokrytství. * Ale já uzřev, 14
že nesprostně chodí v pravdě evangelia,
řekl jsem Petrovi přede všemi: Poněvadž
ty jsa Žid, pohansky živ jsi, a ne židovsky,
proč pohany k židovskému způsobu nu-
tíš? * My přirození Židé a ne pohané 15
hříšní; * vědouce že nebývá člověk ospra- 16
vedlněn ze skutků zákona, ale skrze víru
Jesukrista; i my v Krista uvěřili jsme, aby-
chom ospravedlněni byli z víry Kristovy,
a ne ze skutků zákona, protože nebude
ospravedlněn ze skutků zákona žádný člo-
věk. * Jestliže pak hledajíce ospravedlně- 17

---

4. *bratří.* Jakžkoli podešli křiví bratří, t. neučinil jsem toho pokrytcům k vůli, ačkoli na to dotírali, a co já v té věci učiním, pilně šetřili. — *vloudili*, t. stavějíce se za ty, jakoby se při nás svého spasení dověřovali, pravdu čistou hlásati chtěli, a do počtu věřících přijati byli. Podobně Skut. 8, 18. Filip. 1, 16. — *Ježíši*, t. kteréž nám Kristus zasloužil (Jan 8, 36.), abychom se netoliko zlořečenství zákona nebáli (Řím. 6, 14.), ale také ani obřízkou, šetřením dnů, novoměsíců a rozdíly pokrmů, nic se nevázali. Kolos. 2, 16.

5. *a nepoddali se*: poddáním se (jim), t. nechtěli jsme svobody v Kristu spůsobené opustiti a šíjí svých pod jho zákona podkloniti. — *u nás*, t. abych to mocně ukázal, že jsem vám evangelium pravé, lidskými přídavky neporušené zvěstoval.

6. *něco býti*, t. nade mne, podlé zdání mých nepřátel důstojnějšího. — *ač jací:* jacíť jsou koli, nic se nedělím, t. mezi mnou a jinými apoštoly není žádného rozdílu. — *ti pravím*, Ř. Nebo ti. — *něco*: velicí. — *nepřidali*, t. apoštolé při mém s nimi se v Jerusalemě shledání žádné mi rady a správy, cobych a jak učiti měl, nedali.

7. *uzřeli*, t. po těch znameních (o nichž v. 8.) patrně poznali. — *evangelium*, Ř. evangelium neobřízky. — *Petrovi*, Ř. v Petrovi k apoštolství obřízky.

8. *mocný*: mocně dělal. — *mezi Židy*: u obřezaných, Ř. k apoštolství obřízky.

9. *milost*, t. dary boží neb úřad z milosti boží mně svěřený. Pod. Řím. 1, 5. I. Kor. 15, 10. — *býti*, t. podlé soudu mých nepřátel, kteříž je zvelebují a mne za nic pokládají.

10. *na chudé*, t. křesťany zvláště v Jerusalemě v čas hladu od Agaba předpověděného přebývající. Skut. 11, 28. Řím. 15, 26. — *pamatovali*, t. abychom po sbořích sbírku na ně nařídili.

11. *zjevně*: v oči, Ř. podlé obyčeje, v tvář. — *odepřel*, t. z pokrytství jsem ho potrestal. — *hoden*, Ř. potupen zajisté neb trestán býti měl, t. proto, že věda, jaká jest nevole o pravé ospravedlnění, předce ten škodlivý blud příkladem svým v mnohých křísil a utvrzoval, žeby každý spasení žádostivý těch obřadů ostříhati povinen byl.

12. *od Jakuba*, t. ne žeby je on poslal, ale že z Jerusalema přišli, kdež svatý Jakub přebýval. Rozumí se pak, že to jsou ti, kteříž do Antiochie přišedše, tu různici učinili, pro niž apoštolé sněm držeti museli. Skut. 15, 1. etc. — *s pohany*, t. všelijaké i v zákoně zapověděné pokrmy, cožby vše svatě činil, kdyby v tom byl setrval a tím svobody Kristem i se strany užívání všelijakých pokrmů spůsobené potvrzoval. Mat 15, 11. Tit. 1, 15. — *boje se*, t. aby od nich za přestupníka zákona jmín nebyl.

13. *Židé*, t. v Antiochii přebývající. — *pokrytství*, t. aby se za toho stavěl, jakoby soudil obřady zákonní nevyhnutelně k spasení býti potřebné.

14. *nesprostně*: neupřímě, Ř. ne přímou nohou kráčí. Pod. Eliáš oněmno pověděl: I dokavadž kulhati budete na obě straně. III. Král 18, 21. — *v pravdě:* podlé pravdy evangelia, t. jakž sluší na ty, kteříž se čistým a pravým učením spravovati chtějí. — *přede všemi*, t. protože zjevně hřešící zjevně trestáni býti mají, I. Tim. 5, 20. — *nutíš*: vedeš, t. svým příkladem nechvalitebným.

15. *Židé*, t. kteříž sobě zvláštní milost od Boha učiněnou máme (Řím. 2, 17., též 9, 4.), i my sami podlé vlastního zkušení to pravíme, že my ne ze skutků zákona, ale v Kristu ospravedlnění docházíme; protož ani ty Petře, ani my k těm obřadům pohanů obraceti nemáme. — *pohané*, pohanstvo hříšné, t. od Boha a lidu jeho zavržené. Efes. 2, 12. Pod. Jan 9, 31.

16. *zákona*, t. z ostříhání desíti božích přikázaní, ani ovšem z jeho obřadů; viz Řím. 3, 20. — *žádný*, Ř. všeliké tělo.

17. *služebník*: vzdělavatel. — *hřícha*, t. jestliže my bez zásluh svých v Kristu ospravedlnění béřeme, tedy Kristus zákon zlehčuje a nám příčinu dává, abychom žádných skutků dobrých nečinili, ale volně hřešili. — *Nikoli*, t. tak scestně o Kri-

ni býti v Kristu, nalézáme se i my hříš-
níci, tedy jest Kristus služebník hřícha?
18 Nikoli! * Nebo budu-li to, což jsem zbo-
řil, opět zase vzdělávati, přestupníkem se-
19 be činím; * já zajisté skrze zákon zákonu
umřel jsem, abych živ byl Bohu; s Kri-
20 stem ukřižován jsem; * živť jsem pak, již
ne já, ale živ jest ve mně Kristus. Že
pak nyní živ jsem v těle, u víře Syna
božího živ jsem, kterýžto zamiloval mne
a vydal sebe samého za mne. * Nepohr- 21
dámť tou milostí boží; nebo jestližeť jest
ze zákona spravedlnost, tedyť Kristus na-
darmo umřel.

Hlava 3.

(U víře Syna božího život vedouce, té milosti vděčni býti měli) a ji vyznávati měli Galatští; poněvadž 1. to jim zvěstováno bylo, 2. na to někdy Ducha svatého přijali. — U vyznání vypravuje dále, že II. zákon toho ospravedlnění dáti nemůže. Proč? pro svou přísnost a boží soud. *A)* Podlé zajisté přísnosti pod zlořečenstvím všecky má, *B)* boží soud byl v smlouvu jistou vjíti skrze Krista s Abrahamem o ospravedlnění takovém. B. V odpovídání apoštol dvojímu svatoskutečníků dotazu zadosti činí. První, proč jest dán zákon? Pro přestupování, čehož důvod jest prostřednictví. Druhý dotaz, jest-li zákon proti slibům božím? Není, nebo 1. není dán k obživení, 2. ale k ukázaní v Kristu života.

Ó nemoudří Galatští! Kdož vás tak
zmámil, abyste nebyli povolni pravdě?
kterýmž před očima Ježíš Kristus prvé
2 byl vypsán a mezi vámi ukřižován. * To-
tobych jen rád chtěl zvěděti od vás, ze
skutků-li zákona Ducha svatého jste přijali,
3 čili ze slyšení víry? * Tak nemoudří jste,
4 počavše duchem nyní tělem konáte? * Tak
mnoho trpěli jste nadarmo? a ještě nadar-
mo-li! * Ten tedy, kterýž vám dává Du- 5
cha svatého a činí divy mezi vámi, ze
skutků-li zákona to činí čili ze slyšení
víry? * Jako Abraham uvěřil Bohu, a po- 6
čteno je mu to k spravedlnosti. * A tak 7
vidíte, že ti, kteříž jsou z víry, ti jsou
synové Abrahamovi. * Předzvěděvši pak 8
písmo, že z víry ospravedlňuje pohany
Bůh, předpovědělo Abrahamovi: že v tobě

---

stu smyšleno býti nemá, žeby on z milosti ospravedlnění zasloužil.

18. *činím*, t. budu-li se v hříchy, kteréž jsem sobě zošklivil a jako zbořil, anobrž jichž jsem odpuštění v Kristu došel, zase vydávati, tedy ne Kristus, ale já tím vinen býti musím.

19. *umřel jsem*, t. já jsem zlořečenství zákona se zhroziv ospravedlnění svého v zákoně skládati přestal a ku Pánu Kristu jsem se obrátil. — *ukřižován jsem*, t. skrze víru v Krista Ježíše ukřižovaného toho jsem došel, aby mé tělo se svými žádostmi umrtveno, ukřižováno bylo. Níž 5, 24.

20. *ne já,* t. ne já svou mocí a jakýž jsem z přirození svého. — *Kristus*, t. ten život a rod nový jest skrze Krista ve mně Duchem svatým přebývajícího při mně vzdělán. Efes. 3, 17. — *živ jsem*, t. ačkoli v smrtelném těle jako i vy zůstávám; avšak šlechetný život, jakýž sluši na ty, jenž věří v Syna božího, z víry vedu a dobré skutky činím.

21. *Nepohrdámť*: Nezamítám, t. jako vy aneb křiví učitelé to činíte, připisováním ospravedlnění z částky Kristu, z částky svým zásluhám. — *milostí boží*, t. z níž nám k ospravedlnění našemu dal svého Syna. Jan 3, 16. — *nadarmo*: bez příčiny, t. beze vší potřeby, jestliže jinak mohlo lidskému pokolení spomoženo býti.

1. *nemoudří*: nesmyslní, t. protože jste pravdu, jako oni tam někdy studnici vod opustili (Jer. 2, 13.) a připisujíce částku ospravedlnění Kristu, částku svým zásluhám k bludům přistoupili. — *zmámil*: uřkl. — *pravdě*, t. evangelium, kteréž ospravedlnění cele Kristu a ne zásluhám lidským připisuje. Skut. 13, 38. 39. — *kterýmž*: ježto vám. — *vypsán*: vymalován, t. světle a dokonale kázán, Ř. předepsán. — *ukřižován*, t. tak vám jasně byl v známost uveden a v účastnost dán, jakoby před očima byl ukřižován. Jiní, mezi námi, t. Židy Kristus jest ukřižován; i pročež se tedy Židům od něho odvozovati dáte a toho, žeť ho ani chváliti nebudou, nesoudíte.

2. *zákona*, t. z kázaní-li a ostříhání zákona. Pod. Řím. 3, 27. — *přijali*, t. dary jeho, jimiž on tam někdy věřící netoliko znovu zplozoval a k dědictví věčnému zaznamenával (Efes. 1. 13.), ale také uměním jazyků rozličných naplňoval a skrze ně divy činil. Mar. 16, 17. Skut. 10, 44., též 15, 8. — *slyšení*: kázaní o víře, t. z kázaní evangelia, kteréž se věrou proto nazývá, že ač se ušima zevnitřníma slyší, však i k víře pravé slouží i věrou přijímáno bývá. Pod. Isai. 53, 1.

3. *počavše*, t. Bohu sloužiti a jemu se líbiti, i tomu, že v samém Kristu jest ospravedlnění složeno, cele věřiti. — *duchem*, t. z obdarování a dílem Ducha Páně. — *tělem*, t. nepřestávajíce na Kristově ospravedlnění, ještě dokonalejšího ospravedlnění v naplnění mocí a sílou svou přirozenou neb tělesnou, božích přikázaní (což jest nemožné tělu) dojíti chcete; a tak nemoudře, jako kdyby někdo zmyv se ve velmi čisté vodě šelby do bahna, aby se lépe oplákl, i vy činíte. Pod. Filip. 3, 3. — *konáte*: k dokonalosti se nésti chcete.

4. *trpěli jste*, t. pro evangelium. — *nadarmo-li*, t. není-li se škodou.

5. *Ten tedy*, t. Bůh. — *Ducha*, viz výš v. 2. — *činí*: dokazuje moci, t. zázračně utvrzuje evangelium svaté. I. Kor. 12, 10.

6. *k spravedlnosti*: za spravedlnost, t. prvé nežli obřízku podnikl. Řím. 4, 10. A tak tedy i vy pohané skrze víru bez těch obřadů ospravedlněni býti můžete.

7. *vidíte*: znáte. — *ti*: věřící, t. kteříž zanechajíce ve svých zásluhách doufání na Krista zřízeně spolehají. Řím. 4, 5.

9 budou požehnáni všickni národové. * A
tak ti, kteříž jsou z víry, docházejí pože-
10 hnání s věrným Abrahamem. * Kteříž pak
koli ze skutků zákona jsou, pod zloře-
čenstvím jsou; nebo psáno jest: Zlořečený
každý, kdož nezůstává ve všem, což jest
11 psáno v knihách zákona, aby to plnil. * A
že ze zákona nebývá žádný ospravedlněn
před Bohem, zjevné jest: nebo spravedlivý
12 z víry živ bude. * Zákon pak není z ví-
ry; ale ten člověk, kterýžby plnil ta při-
13 kázaní, živ bude skrze ně. * Ale vykoupilť
nás Kristus ze zlořečenství zákona učiněn
byv pro nás zlořečenstvím (nebo psáno
jest: Zlořečený každý, kdož visí na dřevě),
14 * aby na pohany to požehnání Abrahamo-
vo přišlo v Kristu Ježíši, a abychom za-
slíbení Ducha svatého přijali skrze víru.
15 * Bratří! po lidsku pravím: Však utvr-
zené některého člověka smlouvy žádný ne-
16 ruší, aniž k ní něco přidává; * Abraha-
movi pak učiněna jsou zaslíbení i semeni
jeho. Nedí: A semenům, jako o mnohých,
ale jako o jednom: „a semeni tvému“,
jenž jest Kristus. * Totoť pak pravím: že 17
smlouvy prvé od Boha stvrzené vztahující
se ke Kristu, zákon, kterýž po čtyřech
stech a po třidcíti letech začal se, nevy-
prazdňuje, tak aby slib boží v nic obrátil;
* nebo jestližeť ze zákona pochází dědictví, 18
tedy již ne ze zaslíbení; ale Abrahamovi
skrze zaslíbení Bůh je daroval. * Což pak 19
zákon? Pro přestupování ustanoven jest,
dokudžby nepřišlo to símě, jemuž se sta-
lo zaslíbení; spůsobený skrze anděly v
ruce prostředníka; * ale prostředník není 20
jednoho, Bůh pak jeden jest. * Tedy zá- 21
kon jest proti slibům božím? Odstup to!
Nebo kdyby byl zákon dán, kterýžby mohl
obživiti, ještě ze zákona bylaby spravedl-
nost: * ale zavřelo písmo všecky pod hřích,
aby zaslíbení z víry Jesukristovy dáno 22

---

9. *z víry,* t. znovu narozeni. Jan 1, 12.; viz výš v. 7. — *docházejí*: přijímají, t. synovství boží, ospravedlnění a život věčný. — *Abrahamem,* t. příkladem jeho, čímž se vysvětluje to, což na hoře pověděl: V tobě budou požehnáni, v. 8.

10. *Kteříž:* Kolikž jich zajisté koli. — *zákona,* t. kteřížkoli ze skutků zákona, to jest ze svých zásluh ospravedlněni býti chtějí. — *zlořečenstvím,* t. proto, že božímu zákonu dostiučiniti nemohou (Řím. 3, 20.) a protož z něho ospravadlněni nedojdou. — *plnil*: viz Deut. 27, 26.

11. *ze zákona*: v zákoně. — *Bohem,* t. před božím soudem (Řím. 2, 13.), jakožto před tím, jehož jsou oči jasnější nežli lidské (Luk. 16, 15. I. Kor. 4, 4.), ježto sic jinak před světským soudem, kdož nekrade neb nemorduje etc., za nevinného a spravedlivého souzen bývá. — *živ bude,* t. bude ospravedlněn a k věčnému životu přiveden, a to ne pro svou víru; viz Řím 1, 17.

12. *z víry,* t. zákon nepřisvědčuje ospravedlnění těm, kteřížby pouhé milosti boží bez svých zásluh, anobrž proti svým zásluhám a hodnostem života věčného očekávali; ale těm, kteřížby jemu do nejmenšího puntíku dosti učinili. Řím. 2, 13.; viz Lev. 18, 5.

13. *zákona,* t. ze smrti a zatracení věčného, kteréž jest spravedlivou pomstou přestupování zákona božího. — *zlořečenstvím,* t. mzdou k snětí s nás zlořečenství dostatečnou, aneb podstoupiv pro nás smrt zlořečenou. V témž smyslu Krista nazývá apoštol hříchem. II. Kor. 5, 21. — *dřevě,* viz Deut. 21, 23.

14. *Abrahamovo,* t. Abrahamovi zaslíbené, výš v. 8. — *abychom,* t. i my také Židé. — *zaslíbení*: zaslíbeného.

15. *pravím,* t. příkladu lidem známého užívám, ku potvrzení toho, že poněvadž smlouvy a kšaftové mezi lidmi řádně stalí a stvrzení své místo mívají, tedyť ovšem slibů od Boha Abrahamovi učiněných žádný, ani zákon rušiti nemůže. — *smlouvy*: zámluvy. — *neruší,* t. jakoby nedostatečná byla; nad toť tedy milost boží skrze Krista učiněná za nedostatečnou k ospravedlnění souzena a rušena býti nemá; cožby se státi musilo, kdyby zákonu a ne božské milosti neb slibům dědictví života věčného připisováno bylo. — *přidává,* Ř. nadpřiřizuje, t. jakoby neplná byla; ovšemť tedy k zásluze Kristově ze zákona, to jest zásluh lidských přidávati nesluší.

16. *učiněna,* Ř. řečena, t. od Boha. — *o mnohých,* t. spasitelných a rozdílných církvech. — *jednom,* t. vykupiteli, jenž jest Kristus, a o jednom lidu ze Židů a z pohanů pošlém, a k jediné hlavě, Kristu kameni úhelnému připojeném, (Efes. 2, 21.) a podlé toho Kristem nazvaném.

18. *dědictví,* t. život věčný, onou zemí zaslíbenou v dědictví uvedenou vyznamenaný. Řím. 11, 13. — *ze zaslíbení,* t. podlé toho, že dar z milosti daný a zásluha lidská jsou věci sobě odporné. Řím 4, 14.

19. *zákon*, t. proč jest pak vydán, když ospravedlniti nemůže? — *ustanoven,* Ř. přiložen, přidán, t. proto jest vydán, aby oznámil, že přestupování přikázaní jest hřích (Řím. 4, 15., též 5, 20., též 7, 9.) anobrž aby všecky lidi z hříchu obvinil. — *nepřišlo,* t. aby do toho času se strany svých obřadů trval. Kolos. 2, 14. Pod. Mat. 11, 13. Luk. 16, 16. — *símě,* t. předně Kristem (výš v. 16.), jemuž podlé božích slibů jest v moc všecko uvedeno (Žlm. 2, 8.), potom pak všelijakých lidí ze Židů i z pohanů pošlých pro zrušení toho, což jej loučilo (Efes. 2, 14.), v jedno uvedení. — *spůsobený*: vydaný, nařízený, ustanovený. Skut. 7, 53. — *v ruce*: skrze ruku, t. skrze Mojžíše. Deut. 5, 5. Jiní to slyší na Krista.

20. *jednoho,* t. kdož jsou jedno, ti prostředníků nepotřebují; a protož když při vydávání zákona bylo potřebí prostředníka Mojžíše, tedyť jest to znamením, že mezi Bohem a vámi pokoje nebylo.

21. *obživiti,* t. kdyby k tomu cíli byl dán, aby živosti, moci a síly k vykonávání vůle boží uděloval a ospravedlňoval. — *spravedlnost,* t. zákon by ospravedlňoval a tak proti slibům božím čelel.

22. *všecky,* t. Bůh v zákoně svém všecky k tomu cíli uvinil, aby každý vida, že nemůže dluhu svého zaplatiti, s oním služebníkem (Mat. 18, 26.) milosti u něho hledal. Pod. Řím. 11, 32. Ř. všecko, t. ne-

23 bylo věřícím. * Prvé pak nežli přišla víra,
pod zákonem byli jsme ostříháni, zavříni
jsouce k té víře, kteráž potom měla zje-
24 vena býti: * a tak zákon pěstounem na-
ším byl ke Kristu, abychom z víry ospra-
25 vedlněni byli. * Ale když přišla víra, již
26 nejsme pod pěstounem. * Všickni zajisté
synové boží jste v Kristu Ježíši skrze víru.
* Nebo kteřížkoli v Krista pokřtěni jste, 27
Krista jste oblékli. * Neníť ani Žid ani Řek, 28
ani sluha ani svobodný, ani muž ani žena;
nebo všickni vy jedno jste v Kristu Ježí-
ši. * A když Kristovi jste, tedy símě 29
Abrahamovo jste a podlé zaslíbení dědi-
cové.

Hlava 4.

Jako dědicové v svém dorostu k dědictví, tak my skrze Krista k svobodě jsme přišli, abychom k Otci přístup majíce dědictvím věčným se potěšovali, což vše Galatští oblíbiti mají, poněvadž 1. byli od modlářství odvedeni, 2. k Bohu přivedeni. Namlouvá již Galatských, aby se ku předešlému učení vrátili a život pobožný vedli. *A)* Učení svaté dvojím důvodem jim poroučí I. předkládáním jim nebezpečenství velikého a to dvojím. Jedno se strany služebností svatých, žeby *a)* i pilná práce jeho v nic u nich *b)* i jejich někdejší horlivost zmizela. Druhé, se strany sjednocení spasitelného, kteréž jest *a)* s církví podlé zaslíbení k svobodě.

Pravímť pak, že pokud dědic maličký
jest, nic není rozdílný od služebníka, jsa
2 pánem všeho; * ale pod ochráncemi a zpráv-
cemi jest až do času uloženého od otce.
3 * Tak i my když jsme byli maličcí, pod
živly světa byli jsme v službu podrobeni;
4 * ale když přišla plnost času, poslal Bůh
Syna svého učiněného ze ženy, učiněného
5 pod zákonem, * aby ty, kteříž pod záko-
nem byli, vykoupil, abychom právo synů
přijali. * A že jste synové, protož poslal 6
Bůh Ducha Syna svého v srdce vaše vo-
lajícího Abba, totiž Otče. * A tak již ne- 7
jsi sluha, ale syn; a poněvadž syn, tedy
i dědic boží skrze Krista. * Ale tehdáž 8
neznavše Boha, sloužili jste těm, kteříž z
přirození nejsou bohové; * nyní pak zna- 9
jíce Boha, nýbrž poznáni jsouce od Boha,
kterakž se zpátkem zase obracíte k mdlým
a bídným živlům, jimž opět znovu chcete

---

toliko lidi, ale i všecka předsevzetí jejich. — *zaslíbení*, t. ospravedlnění a věčného života dědictví zaslíbené.

23. *víra*, t. buď Kristus všechněch věřících Spasitel, buď čas hojnějšího, nežli kdy od počátku světa zjevení evangelia. Viz výš v. 2. — *ostříháni*, t. jako v nějakém žaláři pod stráží a rozličnými jeho obřady, ustanoveními a řády. Níž 4, 10. — *víře*, t. abychom k ní všickni vedeni byli.

26. *synové boží*, t. dospělí a tak již víc pěstouna nepotřebující. Pročež tedy skrze víru jako i jiní vyvolení božího synovství (Jan 1, 12.) a ospravedlnění došedše, ještě ho v zákoně hledáte?

27. *v Krista:* v Kristu, t. ve jmeně Kristově. Mat. 28, 19. I. Kor. 1, 13. — *pokřtěni*, t. nejen vodou, ale i Duchem svatým jste pokřtěni. Mat. 3, 11.

28. *jedno*: jeden, jako jedno srdce (Skut. 4, 32.) a jedno tělo (Řím. 12, 5. Efes. 3, 6.) spolu sjednoceni a jako jeden Kristus učiněni; výš. v. 16. — *Ježíši*, t. jelikož jste k němu přivštípeni.

29. *A když*: Jestliže tedy.

1. *Pravímť pak*, t. což jsem pověděl o zákonu, že toliko do času měl býti naším pěstounem (výš 3, 23.), to tímto podobenstvím vysvětluji.

2. *správcemi:* poručníky jest až do uložení otcova.

3. *maličcí*, nemluvňata, děti, t. na větším díle hloupí a věcí duchovních bez mnohých obřadů a obrazů chápati nemohoucí. Podob. Žid. 5, 12. 13. Nebo sic jinak i ze zákona starého mnozí byli vysoce Duchem Páně muži osvícení. — *světa*, t. pod zevnitřními a smyslům lidským neb světu pochopitelnými obřady zákona, kteréž Bůh jako nějakou abecedu onomu světu předešlému ve své škole, k vyrozumívání tajemstvím v Kristu složeným předkládal.

4. *ze ženy*, t. kterýž jsa pravý Bůh, z podstaty panny pravé také lidské přirození přijal. Žid. 2, 16. 17. Pannu pak Marii nazývá apoštol ženou, ne proto žeby pannou po porodu nezůstala (Isai. 7, 14.), ale že pohlaví ženského byla. Pod. Jan 2, 4., též 19, 26.

5. *pod zákonem*, t. pod břemenem zlořečenství jeho a rozličných obřadů. — *vykoupil*, t. krví svou, kdyžto za nás zlořečenstvím učiněn byl (výš 3, 13.) a obrazy všecky dostatečně vyplnil. Jan 1, 17. Efes. 2, 15. — *právo*: zvolení, viz Řím. 8, 23. — *přijali*, t. jeho vědomě užívali, i se strany vysvobození z obřadů zákona, i se strany okoušení jeho lásky otcovské.

6. *A že jste*: poněvadž pak. — *svého*, t. Ducha svatého, kterýž jest Duch Otcův i také Synův. — *volajícího*, t. vyvolené všecky k vzývání Boha nastrojujícího. Řím. 8, 15. — *Otče:* viz Řím. 8, 15.

7. *sluha*, t. netoliko hříchu (Jan 8, 34.), ale také ani obřadů zákona, jako přísného společníka. — *dědic boží*, t. účastník zboží nebeského, sobě z milosti boží daného. Pod. Řím. 8, 17.

8. *tehdáž*, t. před zjevením vám evangelia, neb dokud obřadové zákona trvali. — *Boha*, t. neměvše známosti spasitelné, o níž Jan 17, 3. Nebo sic i pohané po skutku stvoření Boha, jakž se jim kdy zjeviti ráčil, znali. Řím. 1, 19. — *bohové*, t. v pravdě, ale domnělí. Pod. I. Kor. 8, 5.

9. *nyní pak*, t. po zjevení vám svatého evangelia. — *poznáni*: nabyvše známosti, vyučeni jsouce, t. jsouce od něho osvíceni a za syny přijati, tak aby se on k vám jakožto k svým dítkám znal. Podob. I. Kor. 8, 3., též 13, 12. — *živlům*, t. k obřadům

10 sloužiti? * Dnů šetříte a měsíců, a časů
11 i let. * Bojím se za vás, abych snad na-
12 darmo nepracoval mezi vámi. * Buďte
jako já; nebo i já jsem jako vy, bratří,
13 prosím vás, nic jste mi neublížili. * Nebo
víte, že s mdlobou těla kázal jsem vám
evangelium po nejprvé, a pokušení mé
14 přišlé na tělo mé, * nebylo u vás málo
váženo, aniž jste pohrdli mnou; ale jako
anděla božího přijali jste mne, jako Kri-
15 sta Ježíše. * Jaké tehdy bylo blahoslaven-
ství vaše? Svědectvíť vám zajisté dávám,
že kdyby to možné bylo, oči své vylou-
16 píce byli byste mi dali. * Což tedy učiněn
jsem vaším nepřítelem pravdu vám pravě?
17 * Milujíť vás někteří ne dobře, nýbrž od-
strčiti vás chtějí, abyste vy je milovali.
18 * Slušnéť jest pak horlivě milovati v do-
brém vždycky, a ne jen toliko tehdáž,
19 když jsem přítomen vám. * Synáčkové
moji (kteréž opět rodím s bolestí, ažby
20 Kristus vštípen byl ve vás), * chtělbych
přítomen vám býti nyní a proměniti hlas
21 svůj; nebo v pochybnosti jsem o vás. * Po-
vězte mi, kteří pod zákonem chcete býti,
22 nepozorujete-liž zákona? * Nebo psáno jest:
že Abraham měl dva syny, jednoho z děv-
ky a druhého ze svobodné. * Ale ten z 23
děvky podlé těla se narodil, tento pak ze
svobodné podlé zaslíbení. * Kteréžto věci 24
obrazně se staly; nebo toť jsou ti dva zá-
konové: jeden s hory Sinai k manství zplo-
zující, a tenť jest jako Agar. * Agar zajisté 25
jest hora Sinai v Arabii: Dobřeť se pak s ní
srovnává nynější Jerusalem; nebo v službu
podroben jest se syny svými. * Ale ten 26
svrchní Jerusalem svobodný jest, kterýž jest
matka všech nás. * Nebo psáno jest: Vesel 27
se neplodná, kteráž nerodíš, vykřikni a
zvolej, kteráž nepracuješ ku porodu; nebo
ta opuštěná mnoho má synů, více nežli ta,
kteráž má muže. * Myť jsme tedy, ó bra- 28
tří, tak jako Isak synové zaslíbení. * Ale 29
jakož tehdáž ten podlé těla zplozený pro-
tivil se tomu, kterýž byl zplozen podlé
ducha, tak se děje i nyní. * Než co praví 30
písmo? Vyvrz děvku i syna jejího; nebo
nebudeť dědicem syn děvky se synem
svobodné! * A tak bratří nejsmeť synové 31
děvky, ale svobodné; protož v svobodě,
kterouž Kristus nás osvobodil, setrvejte.

---

zákona, kteréž bez Krista žádného ospravedlniti nemohou, alebrž všechněch, kteříž se k nim utíkají, ve věčných bídách nechávají. — *opět*: na zpět navrátíce se.

10. *Dnů,* t. svátečních, jako byl den sobotní a jiní, jehož svěcení u křesťanů jest na den nedělní přeneseno. Skut. 20, 7. I. Kor. 16, 2. Zjev. 1, 10. — *šetříte*, t. podlé obyčeje židovského. — *let,* t. sedmého neb padesátého milostivého. Lev. 25, 10.

11. *nepracoval*: neustával, t. v kázaní svatého evangelia.

12. *jako vy*, t. milujte mne upřímě, tak jako já vás miluji a vašeho spasení hledám. — *neublížili*, t. ačkoli odstoupivše od mého učení velikou jste mi lehkost učinili; avšak jsem já to všecko již tak ze srdce vykořenil, jakobyste mi nic neublížili.

14. *málo*: za nic. — *pohrdli*, t. mnou pro ta pokušení aneb těmi pokušeními. Ř. plili jste (na ně).

15. *blahoslavenství,* t. jak vás mnozí, ano i vy sami sebe za šťastné soudili, že jste sobě od Boha milost učiněnou měli. J. kam se poděl ten první blahoslavený spůsob váš? — *dali*, t. rádi byste byli s jakoukoliv milou věcí se mnou se sdělili a jí se pro mne opovážili.

17. *Milujíť*: hledajíť vás získati, k sobě nakloniti, zahořeli k vám milostí, touží po vás. — *nýbrž*: nás pak odstrčiti chtějí. — *chtějí,* t. ode mne, aneb raději mne od lásky vaší jako namluvači závistiví odsaditi.

18. *vždycky*, t. když máte příčinu dobrou k milování mne, nedejtež tedy křivým apoštolům lásky v sobě ke mně uhasiti, jako i já hotov jsem to činiti.

21. *nepozorujete-liž*: neslyšíte-liž, nesoudíte-liž, co praví zákon?

22. *jednoho,* t. Ismaele. — *z děvky*: ze služebnice, t. Agar. — *druhého*, Ř. jednoho, t. Isaka. — *ze svobodné* , t. ze Sary manželky své, paní svobodné a v službu nepodrobené.

23. *podlé,* t. skrze, t. ne tak dalece během přirozeným, jako zázračným skrze víru (Žid. 11, 11.), mocí Pána Boha, kterýž Abrahamovi sešlému a Saře neplodné sliby o tom činiti ráčil. Gen. 17, 19. též 18, 20.

24. *obrazně*: jinotajné jsou, t. mají své zvláštní vyznamenání. — *toť*: tyť jsou, t. ty dvě matky zákon boží starý a nový nám vyznamenávají. Tak se praví o skále, že Kristus byla, t. Krista vyznamenávala. I. Kor. 10, 4. — *zákonové*: smlouvy. — *zplozující*, t. strach a lekání otrocké na lidi uvozující. — *Agar*, t. ta smlouva stará neb zákon starý jest Agar děvkou vyobrazen.

26. *svrchní*: hořejší, nebeský, t. církev svatá, Sarou matkou svobodnou vyznamenaná a s hůry nebeské zplozená (Jan 3, 3.), nýbrž měšťanstvím nebeským od Boha obdařená. Filip. 3, 20. — *svobodný*, t. od hříchů a zlořečenství zákona i jeho obřadů osvobozený. — *nás*, t. skrze jejíž přisluhování Bůh všecky nás své vyvolené znovu sobě zplozuje. Jakub 1, 18. I. Petr. 1, 23.

27. *neplodná,* t. církev nová z pohanů pošlá a ve svém začátku ne velmi veliká aneb hojná; ale jako někdy Sara velice neplodná; viz Isai. 54, 1. — *synů*, t. bude jich z pohanů někdy od Boha opuštěných (Efes. 2, 12.) a v slepotě do času zanechaných (Skut. 14, 16), veliké množství Duchem svatým zplozeno. — *muže*, t. nežli z toho lidu židovského zarytého, jehož se Bůh manželem nejednou nazýval. Jer. 3, 14.

28. *Myť*, t. v Kristu věřící. — *tak jako*, Ř. podlé Isaka. — *zaslíbení*, t. ti, k nimž se to zaslíbení: „Budu Bohem tvým a semene tvého“ (Gen. 17, 7.) vztahuje a kteříž jsme věrou a ne nějakou svou přirozenou silou podlé božích slibů znovu zplozeni. Pod. Řím. 9, 8.

29. *tehdáž*: na onen čas. — *protivil se*, t. Ismael z něho své posmíšky míval. Gen. 21, 9. — *nyní*,

Hlava 5.

b) S Kristem sjednocení jest v zasloužilostech jeho se upokojení, jí *α)* pozbývají svatoskutečníci, *β)* mají věřící skrze Krista. II. Odtud předpovídaje zkázu svůdcům odříká se jich a žádá vytěti jim proto, že Galatské zapletli. *B)* Ku pobožnosti pak života napomínaje pokládá ho býti 1. obsah milování, 2. vůdce Ducha svatého, 3. ovoce rozdílné od skutků těla.

Stůjte a nezapletejtež se zase v jho
2 služebnosti. * Aj, já Pavel pravím vám:
že budete-li se obřezovati, Kristus vám
3 nic neprospěje. * A zase osvědčuji všeli-
kému člověku, kterýž se obřezuje: že jest
4 povinen všecken zákon naplniti. * Zbavili
jste se Krista, kteřížkoli v zákoně ospra-
vedlněni býti hledáte, vypadli jste z mi-
5 losti; * my zajisté duchem z víry, naděje
6 spravedlnosti očekáváme; * nebo v Kristu
Ježíši ani obřízka nic neprospívá, ani ne-
obřízka; ale víra skrze lásku dělající.
7 * Běželi jste dobře: Kdo vám překazil,
8 abyste pravdy neposlouchali? * Neníť ta
9 rada z toho, kterýž vás volá. * Maličko
10 kvasu všecko těsto nakvašuje. * Jáť mám
naději o vás v Pánu, že nic jiného smý-
šleti nebudete; ale ten, jenž kormoutí vás,
trpěti bude soud, kdožť jest on koli. * Já 11
pak bratří, káži-li také obřízku, i pročež
ještě protivenství trpím? Tedy jest vy-
prázdněno pohoršení kříže! * O by také 12
odřezáni byli, kteříž vás nepokojí! * Nebo 13
vy v svobodu povoláni jste, bratří: toliko
abyste pod zámyslem té svobody nepovolo-
vali tělu, ale skrze lásku posluhujte sobě
vespolek. * Nebo všecken zákon v jednom 14
slově se zavírá, totiž v tom: Milovati budeš
bližního svého jako sebe samého. * Pak-li 15
se vespolek koušete a žerete, hleďtež,
abyste jedni od druhých zkaženi nebyli.
* Ale pravímť: Duchem choďte, a žádosti 16
těla nevykonáte. * Nebo tělo žádá proti 17
duchu a duch proti tělu; ty pak věci jsou
sobě vespolek odporné, tak abyste ne hned
to, cožbyste chtěli činili. * Jestliže pak 18

---

t. tak i nyní tělesný Israel duchovnímu Israeli se protiví.

1. *služebnosti*: manství, otroctví, t. obřadů a ustanovení zákona. Skut. 15, 10.

2. *obřezovati*, t. úmyslem tím, jakž vás křiví apoštolé učí, abyste skrze obřízku (v níž se i jiní obřadové zákona zavírají) ospravedlněni byli.

4. *Zbavili*: Odcizili jste se od Krista, daremný jest vám Kristus. Pod. výš 2, 21. — *ospravedlněni*: Ř. se ospravedlňujete, t. podlé domnění těch, kteříž svým skutkem jako onen fariseus, ospravedlnění připisovali (Luk. 18, 9. etc.), ježto sic zákon v pravdě neospravedlňuje, ale zabíjí (II. Kor. 3, 6.) aneb obviňuje. Řím. 3, 19.

5. *duchem* etc., t. z milosti a obdarování Ducha Páně, kterýž v nás tu víru zplozuje, o níž se hned dále vypravuje. — *naděje* etc. t. dědictví života věčného ospravedlněným v Kristu od Boha zaslíbeného. Podobně nadějí se nazývá to, čehož vyvolení v jisté naději od Boha očekávají. Řím. 8, 24. Efes. 1, 18. Tit. 2, 13.

6. *neprospívá*: nic neplatí, nic neváží, t. k spasení.

7. *dobře*: pěkně, slušně; kdož vás zastavil, zdržel? t. skrze víru k cíli věčného života. — *pravdy*, t. evangelia svatého v samém Kristu ospravedlnění ukazujícího. Pod. výš 3, 1.

8. *ta rada*: to smýšlení, t. takové, žeby lidé z částky skutky svými, z částky z Kristova zasloužení ospravedlněni bývali. — *volá*, t. z Boha, kterýž vás pobloudilých ku pokání ponouká.

9. *nakvašuje*, t. ačkoli ten blud váš o ospravedlnění zdá se býti malý; avšak všecko evangelium vyvrací. Podobně Kristus nečisté učení a pokrytství kvasem nazývá. Mar. 8, 15. Luk. 12, 1.

10. *nebudete*, t. než to, čemuž jsem já vás učil, že t. v samém Kristu všecko vaše ospravedlnění, a ne v zásluhách lidských záleží. Těmi pak slovy apoštol své potrestání jich obměkčuje. — *kormoutí*: brojí mezi vámi. — *trpěti*, Ř. ponese, t. neujde trestání.

11. *také*: ještě, t. jakž křiví apoštolé chtíce vás sobě získati, na mne to nepravě sčítají. Nebo ačkoli jsem Timotea obřezal (Skut. 16, 3.), však jsem to pro mdlé u víře učinil a ne proto, žebych na tom ospravedlnění člověka založil; viz výš 2, 3. I. Kor. 9, 20. — *trpím*. Jakoby řekl: I ta sama protivenství mluví za mne, že k obřízce lidí nevedu, poněvadž proto, že v samém Kristu a ne v obřízce ospravedlnění ukazuji, mnoho trpím. První tuto jest důvod apoštolův, jímž se z nářku toho, žeby k obřízce lidi vedl, vyvozuje. — *kříže*, t. evangelium, kteréž v Kristu na kříži obětovaném ospravedlnění ukazuje. Jakoby tedy řekl: Kdybych v obřízce a jiných obřadech zákona ospravedlnění zakládal, tedybych evangelium, na nějž se Židé horší, protože v samém Kristu ukřižovaném spasení býti svědčí, tím spůsobem vykořeňoval. Pod. I. Kor. 1, 23. Druhý tuto jest důvod apoštolův, jímž se z nářku toho vyvozuje.

12. *odřezáni*, t. ven z církve vykořenění. — *nepokojí*: rozpakují, kormoutí, mezi vámi brojí, t. základ vašeho spasení v obřízce ukazujíce.

13. *v svobodu*, t. ne těla, ale ducha, o níž Jan 8, 36. Řím. 7, 1. etc. — *pod zámyslem*: příčinou, t. abyste za příčinou svobody ducha nepovolovali tělu. — *posluhujte*: služte jedni druhým.

15. *žerete*: sžíráte. — *zkaženi*: k zahynutí přivedeni.

16. *choďte*, t. se spravujte. Míníť pak ducha, tu částku člověka, kteráž jest Duchem svatým znovu zplozena; viz Jan 3, 6. Řím. 8, 5. — *nevykonáte*, t. tělo ducha neopanuje. J. nevykonávejte.

17. *tělo*, t. zkáza přirozená; viz Řím. 7, 24. — *činili*, t. ten boj jest u příčině, abyste jednu a touž chvíli toho, což by se tělu zkaženému, neb duchu opravenému líbilo, vykonati nemohli.

18. *býváte*, t. panuje-li duch ve vás a vítězí-li. — *zákonem*; viz Řím. 6, 14.

duchem vedeni býváte, nejste pod záko-
19 nem. * Zjevníť jsou pak skutkové těla,
jenž jsou: cizoložstvo, smilstvo, nečistota,
20 chlipnost, * modloslužba, čarování, nepřá-
telstva, svárové, nenávisti, hněvové, dráž-
21 dění, různice, kacířstva, * závisti, vraždy,
opilství, hodování a těm podobné věci,
kteréžto kdožkoli činí, toť vám předpoví-
dám, jakož jsem i prvé pravil, že králov-
22 ství božího dědicové nebudou. * Ovoce
pak ducha jestiť: láska, radost, pokoj, ti-
chost, dobrotivost, dobrota, trpělivost, * věr- 23
nost, krotkost, střídmost, zdrželivost, či-
stota: proti takovýmť není zákon. * Nebo 24
kteříž jsou Kristovi, tiť své tělo ukřižo-
vali s vášněmi a žádostmi. * Jsme-li du- 25
chem živi, duchem i choďme. * Nebývej- 26
me marné chvály žádostivi, jedni druhých
popouzejíce a jedni druhým závidíce.

Hlava 6.

(Ovoce rozdílné od skutků těla bližního nepotupí) ale vzdělá, buď žeby 1. padl, anebo 2. v potřebnosti postaven byl, jakož nacházejí se *a)* služebníci církve, *b)* jiní spoluúdové církve. Horle pak proti svůdcům I. vypravuje úmysl jejich 1. uhýbati kříži pro Krista, 2. a chlubiti se ze svedených; II. odříká se takového úskoku s oznámením 1. povinnosti křesťanské 2. a milosti boží křesťanům složené; čehož když zastává, *a)* zapovídá sobě nesnáze jaké proto činiti *b)* a poroučí boží ochraně Galatské.

Bratří, by pak byl zachvácen člověk
v nějakém pádu, vy duchovní napravte
takového v duchu tichosti, prohlédaje každý
sám k sobě, aby i ty nebyl pokoušín.
2 * Jedni druhých břemena neste a tak
3 plňte zákon Kristův. * Nebo zdá-li se ko-
mu, žeby něco byl, nic nejsa, takového
4 vlastní mysl jeho svodí. * Ale díla svého
zkus jeden každý, a tehdyť sám v sobě
chválu míti bude, a ne v jiném; * nebo 5
jeden každý své břímě ponese. * Sdílejž 6
se pak ten, kterýž naučení přijímá v slo-
vě Páně s tím, od kohož naučení béře,
vším statkem. * Nemylte se! Bůhť nebude 7
oklamán. * Nebo cožkoli rozsívalby člo- 8
věk, toť bude i žíti. Nebo kdož rozsívá
tělu svému, z těla žíti bude porušení; ale
kdož rozsívá duchu, z duchať žíti bude

---

20. *čarování:* trávení. — *nenávisti*: usilování převýšiti jiné, záští. — *dráždění*: k hněvu popouzení aneb příčiny dávání. — *různice*: rozbrojové, rocení se, roty. — *kacířstva*: sekty.

21. *hodování*: pojídání, hody, kvasové, posvícení, povykové, tancové etc. — *dědicové*: dědictví nedojdou.

22. *ducha,* t. ctnosti Duchem svatým obdařeného křesťana, kteréž jsou Pánu Bohu velmi příjemné a lidem užitečné, jako nějaké ovoce libé. — *láska,* t. k Bohu i k bližnímu zřízená. — *pokoj*, t. předně dobrého svědomí (Řím. 5, 1.), kterýž všecky věci časné převyšuje (Filip. 4, 7.), potom i taková ctnost, aby člověk, pokudžby jen možné bylo, se všemi pokoj zachovati hleděl. Řím. 12, 18. — *tichost*, t. ta ctnost, kterouž Pán blahoslaví. Mat. 5, 5. — *dobrotivost,* t. v obcování s jinými náležitá ochotnost, přívětivost, jakéž jest příklad na Kristu k hříšným ochotně se ukazujícím pěkně vymalován. Ta pak ctnost nezbraňuje na zlé se hněvati; nebo kdo jest nad Boha dobrotivější? avšak také jest horlivý mstitel nepravosti. Exod 20, 5. — *dobrota*, t. taková ctnost, kteráž při člověku působí to, aby svého bližního nepodhlídal, ale z lásky raději všecko na dobrou stranu sobě při něm vykládal, (I. Kor. 13, 7.) a rád se svými bližními podlé možnosti se sdílel.

23. *věrnost*, t. k Bohu i k bližním. — *krotkost*, t. ta ctnost, kteráž se v tom obzvláštně spatřuje, když člověk pobožný ne o všecko se bouří, ale křivdy sobě učiněné, podlé naučení Páně kajícím ze srdce odpouští. Mat. 6, 15., též 18, 21. 35. — *střídmost*: zdrželivost, t. aby svými žádostmi i vášněmi vládl, a jako kůň neb mezek po svých náklonnostech nechodil; Žlm. 31, 9.

1. *by*: byl-liby. — *zachvácen*, t. ne tak ze zlosti, ale od těla zkaženého a ďábla lstivého jako vichrem nějakým v něco zlého mimo svůj úmysl uveden. Mat. 26, 41. I. Petr. 5, 8. — *pádu*: poklesce, vině. — *duchovní*, t. hojnějšími nad jiné dary Ducha Páně obdaření. — *napravte*, t. jako úd nějaký z těla Kristova duchovního vyvinutý. — *tichosti*: snášelivosti, pokojném.

2. *neste*, t. nejedny ničemnosti a vady škodlivé, kteréžby vám k obtížení býti mohly, při svých bližních postrpte, a možné-li k nápravě přiveďte. — *Kristův*, t. jímž on všecky účastníky své k milování bližních zavázal, a sám se za příklad vydal.

3. *takového*: takový svou vlastní mysl svodí neb zklamává.

4. *díla*: dílo své zkušené aneb schválené ukaž, t. tak se chovej, aby Bůh zpytatel srdce (Jer. 17, 10.) pochváliti co při tobě měl. — *bude*, t. příčinu k chloubě. — *v jiném*, t. a ne u přirovnání jiného.

5. *ponese*, t. ze svých myšlení, řečí i skutků počet na soudu posledním vydávati bude.

6. *statkem*, t. všelijak podlé své možnosti a služebníka slušné potřeby.

7. *oklamán*: posmíván, darmotě s Bohem hráti, t. Boha žádný neošálí, jakožto toho, kterýž dobře ví, čím kdo můž neb nemůž služebníkům věrným pomoci.

8. *tělu* etc., t. práci vede v tom, což ku pohodlí těla přináleží, a zvláště kdož o to usiluje, aby žádosti těla hříšné vykonával. — *porušení*: zahynutí. — *duchu*, t. kdož Ducha Kristova následují, a více se o duchovní věci nežli o tělesné starají, a tak v skutcích pobožnosti a sdílnosti z Ducha božího původ majících pracují. — *z duchať*, t. z Ducha Páně znovu narozený.

9 život věčný. * Činíce pak dobře neoble-
vujme; nebo časem svým budeme žíti ne-
10 ustávajíce. * A protož, dokudž čas máme,
čiňme dobře všechněm, nejvíce pak domá-
cím víry.
11 Pohleďte, jaký jsem vám list napsal
12 svou rukou. * Ti, kteříž chtějí tvární býti
podlé těla, nutí vás, abyste se obřezovali,
jediné aby protivenství pro kříž Kristův ne-
13 trpěli. * Nebo ani sami ti, kteříž se obře-
zují, nezachovávají zákona; ale chtí, aby-
ste se obřezovali proto, aby se tělem va-
ším chlubili. * Ale ode mne odstup to, 14
abych se v čem chlubil, jediné v kříži Pá-
na našeho Jesukrista, skrze něhož jest mi
svět ukřižován a já světu. * Nebo v Kri- 15
stu Ježíši ani obřízka nic neprospívá, ani
neobřízka, ale nové stvoření. * A kteří- 16
koli tohoto pravidla následují, pokoj přijde
na ně a milosrdenství, i na lid boží israel-
ský. * Dále pak žádný mi nečiň zaměst- 17
knání; já zajisté jízvy Pána Ježíše nosím
na těle svém. * Milost Pána Ježíše Krista 18
budiž s duchem vaším, bratří. Amen.

---

9. *neoblevujme*: neustávejme. — *neustávajíce*: neustávající, neoblevující, jestliže v dobrém oblevovati nebudeme.

10. *nejvíce*: zvláště pak.

11. *jaký*: vidíte jak dlouhý.

12. *tvární*: po vrchu pěkní, t. se strany zachování obřadů zevnitřních. — *Kristův*, t. pro evangelium, kteréž Krista ukřižovaného zvěstuje. Pod. výš 5, 11. — *netrpěli*, t. od Židů obřadů zákona obhajujících.

13. *chlubili*, t. že vás k židovskému náboženství a podnikání obřízky získali. Podobný spůsob křivých učitelů viz Mat. 23, 15.

14. *světu*, t. svět mne sobě nic neváží a já také na jeho marnosti nic nedbám.

15. *nic* etc.: co prospěšná jest, nic neplatí. — *stvoření*, t. nový rod. Podobně II. Kor. 5, 17.

16. *tohoto*: podlé tohoto pravidla kráčeti budou. — *následují*, t. učení apoštolského, v této epištole i jinde položeného, se přídržejí, a nezakládajíce se na zevnitřních věcech o nový rod se starají. — *pokoj* etc., t. dobré svědomí požívati budou. — *milosrdenství*, t. budou míti jistý důvod, že v milosti boží zůstávají. — *lid*, Ř. Israele boží, t. ne tak dalece podlé těla, jako podlé ducha zplozené. Podobně Řím. 2, 28. 29.

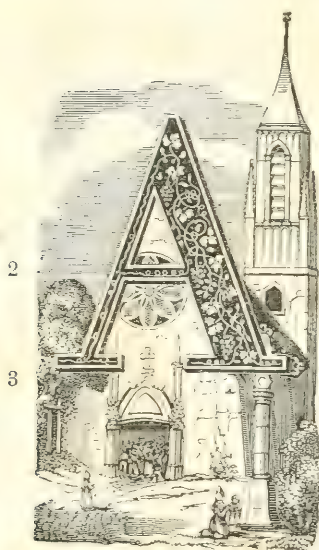
17. *zaměstknání*: nesnáze. — *svém*, t. rány, kteréž jsou mi pro jméno Jesukristovo (II. Kor. 11, 23. etc.), a ne tak dalece z podniknutí obřízky jako křivým apoštolům učiněny.

Epištola sv. Pavla apoštola
k Efesským.

V epištole této apoštol předkládá věci dvoje: I. kteréž máme znáti, i jich požívati; a ty jsou největší dvoje dobrodiní božská: 1. již dávno stalá i v účastnost věřícím zde daná, jako jest: vyvolení, vykoupení, posvěcení, do církve povolání, věrou obdaření, ospravedlnění. 2. Kteráž tělům po zdejším životě dána býti mají, a ta jsou dědictví života věčné slávy (hl. 1, 2, 3.). II. Kteréž povinni jsme činiti 1. všickni veřejně, totiž: *a*) ctnostmi se odívati, jako: pobožností, svorností, láskou, upřímností, sdílností, k odpouštění vin hotovostí; *b*) hříchů utíkati, jako: krádeže, mrzkomluvnosti, hněvu nenáležitého, smilství, lakomství, opilství (hl. 3, 4, 5). 2. Někteří podlé svého povolání obzvláštně, jako: *a*) manželé a manželky, rodičové a dítky; *b*) hospodářové a čeládky. Při čemž zavříti maje apoštol epištolu, ještě se k obecným povinnostem navrací a zbroj rytíře křesťanského vypisuje (hl. 5, 6).

Hlava 1.

Svatý Pavel Efesským pozdravení učiniv vydal se *a*) v jednání s nimi a *b*) poručil jim vyslance svého Tychika. — V jednání napomíná jich, aby předně poznali povolání své, o němž mluvě vypravuje jim I. od koho jest. Od Pána Boha; nebo *a*) tak umínil před věky, *b*) proto i *α*) Syna poslal, *β*) učení svaté vydal, *γ*) Ducha svatého zavdal. II. Jaké jest tedy? jest *a*) jisté; pročež jej za rozšíření v nás milosti jeho svaté žádati máme, *b*) bohaté; nebo i *α*) k plnosti v Kristu přicházíme; jej zajisté Otec jeho a) zvýšil u sebe nade všecko a b) vystavil zu hlavu církvi.

poštol Jesu-
kristův Pavel
skrze vůli boží,
svatým, kteřížjsou
v Efesu a věrným
v Kristu Ježíši;
2 * milost vám a
pokoj od Boha
Otce našeho a
Pána Jesukrista.
3 * Požehnaný Bůh
a Otec Pána na-
šeho Jesukrista,
kterýž požehnal
nám všelikým po-
žehnáním duchov-
ním v nebeských
4 věcech v Kristu, * jakož vyvolil nás v něm
před ustanovením světa, abychom byli svatí
a neposkvrnění, před obličejem jeho v lásce:
* předzřídiv nás k zvolení za syny skrze 5
Ježíše Krista pro sebe, podlé dobře libé
vůle své, * k chvále slávy milosti své, 6
kterouž vzácné nás učinil v tom nejmi-
lejším Synu svém: * v němžto máme vykou- 7
pení skrze krev jeho, totiž odpuštění hříchů,
podlé bohatství milosti jeho, * kterouž 8
rozhojnil k nám ve vší moudrosti a opa-
trnosti: * oznámiv nám tajemství vůle své 9
podlé dobré líbosti své, kterouž předložil
byl sám v sobě, * aby v dokonání plno- 10
sti časů v jedno shromáždil všecko v Kri-
stu buďto nebeské věci, buďto zemské,
* v něm pravím, v kterémžto i k losu při- 11
puštěni jsme, předřízeni byvše podlé před-
uložení toho, jenž všecko působí podlé ra-
dy vůle své, * abychom tak byli k chvá- 12
le slávy jeho, my, kteřížjsme prvé naději
měli v Kristu: * v kterémžto i vy naději 13
máte slyševše slovo pravdy, totiž evange-
lium spasení svého, skrze kteréž také uvě-
řivše znamenáni jste Duchem zaslíbení

---

1. *skrze* etc.: z vůle, t. z pouhé milosti boží. Podob. Kolos. 1, 1. — *svatým,* t. jakž sám hned vykládá, v Krista věřícím; viz I. Kor. 6, 1. II. Kor. 1, 1.

2. *milost*: viz Řím. 1, 7. II. Kor. 1, 2.

3. *Požehnaný*: viz Řím. 9, 5. II. Kor. 1, 3. — *Otec*: viz Řím. 15, 3. II. Kor. 1, 3. — *všelikým*, t. bohatě a štědře nás dary svými osypal; viz Mat. 25, 34. — *v nebeských*: aneb v nebesích, t. na nebi přebývaje. — *věcech*, t. ne tak dalece ve věcech časných, jako k životu věčnému přináležejících. — *v Kristu*, t. kteréž máme připravené v Kristu, a pro jehož zasloužení nám jich uděluje.

4. *v něm*, t. v Kristu, níž v. 5. Odkudž se vidí, že se to z pouhé milosti jeho bez našich zásluh stalo. — *světa*, t. prvé nežli jsme stvořeni byli nebo se zrodili, a ovšem nežli jsme něco dobrého neb zlého učinili. Pod. Mat. 25, 34. Řím. 9, 11. — *svatí*, t. abychom jsouce spravedlností Kristovou obdařeni, jako dobrý strom, dobré ovoce šlechetného života přinášeli a tak svého vyvolení dokazovali. II. Petr 1, 5. 10. — *neposkvrnění*: bez úhony, t. kdyžby nám kajícím Bůh poskvrn nepočítal; nebo sic jinak dokonalosti v tomto životě není.

5. *pro sebe*: v samém sobě, t. k slávě své. Aneb v něj, t. abychom k němu připojeni byli. — *dobře* etc.: líbeznosti, t. z pouhé milosti.

6. *slávy*: slavné, t. aby jeho důstojná milost i z vyvolení nás, i z našeho šlechetného obcování velebena byla. Mat. 5, 16. — *vzácné*: darmo z milosti sobě nás učinil milé, příjemné.

14 svatým, * kterýž jest závdavek dědictví
našeho na vykoupení toho, což jím dobyto
15 jest k chvále slávy jeho. * Protož i já
slyšev o vaší víře v Pánu Ježíši a o lás-
16 ce ke všem svatým, * nepřestávám díků
činiti z vás, zmínku čině o vás na mo-
17 dlitbách svých: * aby Bůh Pána našeho
Jesukrista, Otec slávy, dal vám ducha
18 moudrosti a zjevení ku poznání jeho, * a
tak osvícené oči mysli vaší, abyste věděli,
kteráby byla naděje povolání jeho, a jaké
bohatství slávy dědictví jeho v svatých,
* a kterak jest nesmírná velikost moci 19
jeho k nám věřícím, podlé působení moc-
nosti síly jeho, * kteréž dokázal na Kristu, 20
vzkřísiv jej zmrtvých a posadiv na pra-
vici své na nebesích, * vysoce nade vše- 21
cko knížatstvo i mocnosti, i moci i pan-
stvo, i nad každé jmeno, kteréž se jme-
nuje, netoliko ve věku tomto, ale i v bu-
doucím. * A všecko poddal pod nohy je- 22
ho, a jej dal hlavu nade všecko církvi,
* kterážto jest tělo jeho a plnost všecko 23
ve všech naplňujícího.

Hlava 2.

(Povolání naše jest bohaté; nebo i) *β*) k tomu dobrému pohanů povolává. Toho jistě tak vděčni býti máme, jako on nám přeje. Vděčnosti důvod jest 1. vyznávati, co jsme kdy byli. Byli jsme někdy *a*) otroci ďáblovi *b*) nepřátelé boží; ale Bůh podlé milosrdenství svého v Kristu nás sobě oslavil, aby *a*) známé bylo Páně i budoucně bohatství, *b*) ne člověk, ale Bůh oslaven byl; nebo *α*) jakož jsme sami od sebe ven z církve byli, *β*) tak z milosti jeho skrze Krista a) k církvi jsme připuštěni, b) s Bohem smířeni; 2. vypravovati tedy, že jsme údové živí církve svaté, mající účastenství i *a*) učení apoštolů svatých, *b*) díla Krista Pána, *c*) Ducha svatého posvěcení.

I vás obživil mrtvé ve vinách a hří-
2 ších, * v nichž jste někdy chodili podlé
obyčeje světa tohoto a podlé knížete moc-
ného v povětří, ducha toho, kterýž nyní
3 dělá v synech zpoury, * mezi nimižto i
my všickni obcovali jsme někdy v žádo-
stech těla svého činivše to, což se líbilo
tělu a mysli, a byli jsme z přirození sy-
nové hněvu, jako i jiní. * Ale Bůh bohatý 4
jsa v milosrdenství pro velikou lásku svou,
kteroužto zamiloval nás, * také i nás, když 5
jsme mrtví byli v hříších, obživil spolu

---

7. *jeho*, t., z nesmírného milosrdenství jeho. Pod. Řím. 2, 4., též 10, 12.

8. *k nám*: v nás, na nás, t. všelijak plně a dostatečně.

9. *vůle své*, t. evangelium svaté. v jeho tajné radě skryté (Řím. 16, 25.), i již i pohanům zjevené.

10. *v dokonání*, Ř. v řízení, t. kdyžby čas podlé soudů jeho rozšafných uložený přišel. Gal. 4, 4. — *v jedno* etc.: shromáždě k pravému cíli přivedl; aneb, k jedné hlavě připojil všecko, t. všecky své vyvolené. Pod. Řím. 11, 31. Gal. 3, 22. — *nebeské*: kteréž jsou na nebi, t. své vyvolené, kteříž před jeho příchodem na svět u víře pravé životy své skonavše jsou hned do nebe se strany duše vzati. — *zemské*, t. vyvolené své v tomto životě ještě zůstávající.

11. *v něm*: v Kristu. — *k losu*: k dědictví, t. k svaté církvi, kteráž dědictvím Hospodinovým slove (Žalm 27, 8.), anobrž k životu věčnému, onou zemí zaslíbenou a losem rozdělenou, vyznamenanému (Num. 33, 54.), jehož netoliko my Židé, ale i vy pohané s posvěcenými v Kristu dílu dojíti máte. Skut. 26, 18.

12. *v Kristu*, t. my Židé, kteříž jsme prvé v Krista uvěřili, nežli vy pohané.

13. *vy*, t. v Krista věřící pohané. — *znamenáni*, Ř. zapečetěni, t. u víře a v jisté naději věčného života utvrzeni. Viz II. Kor. 1, 22. — *zaslíbení*, t. kterýž v srdci věřících boží sliby utvrzuje; viz Luk. 25, 49.

14. *na vykoupení*, Ř. na vykoupení (dokonalého) vysvobození, t. na to, ažby se stalo celé napravení, neb k svobodě přivedení jeho vyvolených.

16. *zmínku*: žádaje vám toho.

17. *slávy*, t. kterýž jest Otec plný všeliké slávy, (Pod. Skut. 7, 2. I. Kor. 2, 8.) a Bůh Pána našeho Ježíše Krista se strany našeho přirození, jako i nás, pravý. Jan 20, 17.

18. *povolání*, t. kterakých věcí očekávání povolal nás Bůh. Pod. Řím. 8, 24.

19. *nesmírná*: nepřevýšená, předůstojná, přenáramná velikost jeho moci v nás věřících, t. kteréž v tom dokazuje, když v nás z přirození slepých víru vzdělává, podlé čehož se ona dílem božím nazývá. Jan 6, 29. Neníť tedy věc malá víra pravá, poněvadž Bůh v udělování jí a nás hříchy umrtvené v obživování (níž 2, 1. Jan 5, 25.) též moci jako při vzkříšení Krista dokazuje; níž v. 20.

20. *kteréž*: kterouž spůsobil v Kristu.

21. *mocnosti*: mocné. — *jmeno*, t. nad všelikou důstojnost, vrchnost a moc, jakýby ji koli název vymyšlený dán býti mohl.

22. *poddal*: podmanil, podložil, t. v největší moc jemu nepřátely uvedl. — *hlavu*: aby byl hlavou církve.

23. *plnost*: doplnění.

1. *mrtvé*, t. duchovně. Pod. Jan 5, 25.

2. *obyčeje*: spůsobu, t. jakž mají obyčej lidé světští o budoucí život nic se nestarající. Pod. I. Pet. 4, 3. Ř. věku světa. — *knížete*, t. jakž se líbilo satanu, viz Jan 12, 31. II. Kor. 4, 4. — *v povětří*, t. kterýž v povětří svou moc prokazuje, když mu Bůh dopustí. Podob. Luk. 10, 18., níž 6, 12.

3. *i my*, t. Židé. Podobně Řím. 3, 19. — *těla svého*, t. zkaženého; viz Řím. 8, 6. 12. — *to*: vůli, líbosti těla. — *mysli*, Ř. myšlením. — *hněvu*, t.

s Kristem (jehožto milostí spaseni jste),
6 * a spolu s ním vzkřísil i posadil na ne-
7 besích v Kristu Ježíši, * aby ukázal ve
věku budoucím nepřevýšené bohatství mi-
losti své, z dobroty své k nám v Kristu
8 Ježíši. * Nebo milostí spaseni jste skrze
víru (a to ne sami ze sebe; ale dar jest
9 to boží), * ne ze skutků, aby se někdo
10 nechlubil. * Jsmeť zajisté jeho dílo, jsouce
stvořeni v Kristu Ježíši k skutkům do-
brým, kteréž Bůh připravil, abychom v
11 nich chodili. * Protož pamatujte, že vy
někdy pohané podlé těla, kteříž jste slouli
neobřízka, od těch, kteříž slouli obřízka
12 na těle, kteráž se působí rukama, * že vy
pravím byli jste onoho času bez Krista,
odcizení od společnosti Israele a cizí od
úmluv zaslíbení, naděje nemající a bez
13 Boha na světě. * Ale nyní v Kristu Ježí-
ši vy, kteříž jste někdy byli dalecí, blízcí
14 učiněni jste skrze krev Kristovu. * Nebo
onť jest pokoj náš, kterýž učinil oboje
jedno, zbořiv hradbu dělící na různo, a
nepřátelství, * totiž zákon přikázaní zále- 15
žející v ustanoveních vyprázdniv skrze
tělo své, aby ty oboje vzdělal v samém
sobě v jednoho nového člověka, tak čině
pokoj, * a v mír uvodě oboje v jednom 16
těle Bohu skrze kříž vyhladiv nepřátelství
skrze něj. * A přišed zvěstoval pokoj vám 17
dalekým i blízkým; * neboť skrze něho 18
oboji máme přístup v jednom Duchu
k Otci. * Aj již tedy nejste hosté a pří- 19
chozí, ale spoluměšťané svatých a domá-
cí boží, * vzdělaní na základ apoštolský 20
a prorocký, kdežto jest základný úhelný
kámen sám Ježíš Kristus; * na němžto 21
všecko stavení příslušně vzdělané roste
v chrám svatý v Pánu, * na kterémžto i 22
vy spoluvzděláváte se v příbytek boží v
Duchu svatém.

Hlava 3.

Bůh nám dobrého přeje; nebo dal proto apoštoly, aby což prvé ukryté zůstávalo, již i pohanům oznámené bylo k oslavování jmena Páně podle uložení jeho svatého. Druhé jest napomenutí, aby byli povinnosti sobě poručené pilni. — Povinnost povolaných k milosti boží jest dvojí: *A*) v společnosti bez pohoršení živu býti a s rytěřujícími v duchu proti nepřátelům rytěřovati. Bez pohoršení ti obcují, kteří i vůbec i obzvláštně na sebe pozor mají. Vůbec opět dvojím spůsobem: 1. když se nad protivenstvím na slovo boží a jeho ctitele valícím nehorší; nebo to *a*) k slávě věřících patří, *b*) boží milosti se poroučejí, aby *α*) nás sobě vzdělával *β*) a své jmeno zveleboval.

Pro tu příčinu já Pavel ten vězeň
2 Krista Ježíše, pro vás pohany, * jestliže
však jste slyšeli o milosti boží, kteréž jest
mi uděleno k přisluhování vám; * že skrze 3

---

hodni božího hněvu a věčného zatracení. — *jiní*, t. lidé neb pohané, a protož se strany svého přirození nic nad jiné důstojnější nejsme.

5. *spolu*: skrze Krista.

7. *budoucím*, t. lidem kterého koli věku na světě budou.

8. *milosti*, t. boží. — *víru*, t. v Krista Ježíše. — *boží*, t. víra pravá (Mat. 16, 17.), kterouž on samým vyvoleným dává. Tit. 1, 1.

9. *nechlubil*, t. svou silou a zásluhou. (Podob. Řím. 3, 27. též 4, 2. I. Kor. 1, 29.)

10. *dílo*, t. to jest mocný důvod, že z našich skutků nepochází ospravedlnění, poněvadž k čiňení jich sami jsou spůsobní ti, kteříž jsou v Kristu již ospravedlněni a znovu narozeni. — *stvořeni*, t. znovu narozeni a jako po druhé stvořeni. Pod. Gal. 6, 15. Jak. 1, 18.

11. *pamatujte*, t. proto abyste, čím větší se vám milost od Boha stala, tím více sobě jí vážili.

12. *od společnosti*: od obce israelské, t. od lidu božího a náboženství jejich. — *nemající*, t. k věčnému životu.

14. *pokoj*, t. působce a dárce pravého pokoje. Jan 14, 27. — *jedno*, t. Židy i pohany v jeden lid svůj sobě uvedl. Jan 10, 16. — *na různo*, t. dosti učiniv obrazům a obřadům zákona (Jan 1, 17.), jimiž Židé jako hradbou ohraženi byli a od pohanů se dělili. Isai, 5, 3. Ř. hradbu stěnu dělící.

15. *zákon*, t. za jehož příčinou mezi Židy i pohany veliké nelibosti vznikaly, když Židé jeho obřadů sobě vážili; pohané pak jimi pohrdali. — *tělo*: tělem svým, t. obětováním těla svého na smrt. — *vzdělal*, Ř. stvořil.

16. *těle*, t. kteréž Kristus jedinou obětovav spasení spůsobil. — *kříž*, t. skrze smrt svou, kterouž na kříži podstoupil.

17. *dalekým*, t. pohanům. Nebo ačkoli Kristus jim mnoho nekázával; avšak potom mezi ně apoštoly poslal. — *blízkým*, t. Židům.

20. *prorocký*, t. kterýž oni svým o Kristu učením založili. Isai. 28, 16. Pod. Mat. 16, 18. I. Kor. 3, 11.

21. *roste*, t. věrných do církve přibývá a každý z nich v svatých ctnostech se rozmáhá. — *v Pánu*, t. působením Páně. Pod. I. Kor. 3, 6.

22. *v Duchu*: skrze Ducha svatého.

1. *příčinu*: věc, t. že vás z pohanů poslé do církve svaté uvozuji (výš 2, 19. Skut. 21, 28.) a tak proto abyste vy se více a více na Kristu vzdělávali. — *Ježíše*, t. pro Krista, z jehož poručení pohanům káži.

2. *milosti*: daru božímu. Ř. řízení milosti, t. o úřadu mém, abych správcem tajemství božích a zvláště mezi pohany (níž v. 8. Skut. 13, 2.) byl (I. Kor. 4, 1.), mně z milosti jeho svěřeném. Pod. I. Kor. 15, 10. — *kteréž*: kteráž jest mně dána.

zjevení oznámil mi tajemství, jakož jsem
4 prvé psal krátce: * z čehož můžete čtouce
porozuměti známosti mé v tajemství Kri-
5 stovu, * kteréž za jiných věků nebylo
známo synům lidským, tak jako nyní zje-
veno jest svatým apoštolům jeho a pro-
6 rokům skrze Ducha: * totiž že jsou po-
hané spoludědicové a jednotělní, i spolu-
účastníci zaslíbení jeho v Kristu Ježíši
7 skrze evangelium, * kteréhož jsem učiněn
sluha z daru milosti boží sobě dané, podlé
8 působení moci jeho. * Mně pravím nej-
menšímu ze všech svatých dána jest mi-
lost ta, abych mezi pohany zvěstoval ta
9 nestihlá bohatství Kristova * a vysvětlil
všechněm, kterakéby bylo obcování tajem-
ství skrytého od věků v Bohu, kterýž
10 všecko stvořil skrze Ježíše Krista; * aby
nyní oznámena byla knížatstvu a mocem
na nebesích skrze církev rozličná moudrost
11 boží, * podlé předuložení věčného, kteréž
12 uložil v Kristu Ježíši Pánu našem, * v
němžto máme smělost a přístup s doufá-
ním skrze víru jeho. * Protož prosím, aby- 13
ste nehynuli v mých souženích pro vás,
kteráž jsou sláva vaše. * Pro tuť příčinu 14
pravím klekám na kolena svá před Otcem
Pána našeho Jesukrista, * z něhožto vše- 15
liká rodina na nebi i na zemi se jmenuje,
* aby vám dal podlé bohatství slávy své 16
moci posilněnu býti skrze Ducha svého na
vnitřním člověku, * aby Kristus skrze 17
víru přebýval v srdcích vašich, abyste
v lásce vkořeněni a založeni jsouce * mo- 18
hli stihnouti se všemi svatými, kterakáby
byla širokost a dlouhost a hlubokost a vy-
sokost, * a poznati přenesmírnou lásku 19
Kristovu, abyste tak naplněni byli ve vše-
likou plnost boží. * Tomu pak, kterýž 20
mocen jest nade všecko učiniti mnohem
hojněji, nežli my prosíme aneb rozumí-
me, podlé moci té, kterouž dělá v nás,
* tomu pravím buď sláva v církvi skrze 21
Krista Ježíše po všecky věky věků. Amen.

Hlava 4.

Vůbec bez pohoršení obcují, 2. když se jak v učení tak v životě šlechetném nemění. *A*) V učení zajisté má býti jednomyslnost pro 1. sjednocení nás v jednotě svaté, 2. darů nám podlé božího uložení podání patřících k vzdělání společnému. *B*) Se strany života mysliti nám sluší, abychom se k spohanilému nevraceli a v znovuzrození náležitě zůstávali. Od spohanilého života apoštol odvodí s připomínáním škodných obyčejů pohanských a předkládáním vůle boží. Tak tedy znovuzrození mysliti mají, aby ani jiným 1. neubližovali v příběhu *a*) domácím aneb *b*) obecném.

---

3. *tajemství,* t. předivným spůsobem beze všech prostředků sám mne i k úřadu povolal (Skut. 9, 15., též 22, 21.) i vyučil (Gal. 1, 11.) a budoucí povolání pohanů, kteréž sám v sobě skryté měl (níž v 11.), v známost mi uvedl, výš. 1, 9. — *prvé,* t. napřed málo výše v první hlavě tohoto listu a zvláště ve verši 9 a 11.

4. *Kristovu,* t. kteréž mělo zjeveno býti v příchodu Kristově na svět.

5. *prorokům,* t. služebníkům těm, kteříž prorocká psaní vysvětlovali. Podobně výš 2, 20. Řím. 22, 6. I. Kor. 14, 3.

7. *moci* etc., t. Bůh sám dary potřebnými mne naplnil a požehnání na mou práci vylil.

8. *nejmenšímu:* nejmenšímu z nejmenších svatých, t. ne se strany úřadu (II. Kor. 11, 5.), ale se strany té, že jsem se církvi protivil, a podlé toho nikdy toho hoden nebyl, abych k takovému místu povolán býti měl. I. Kor. 15, 9. 1 Tim. 1, 15.

9. *v Bohu,* t. zjevení toho, což Bůh v tajné radě své uložil a již skutkem vyplnil, když obojí lid, to jest Židy i pohany, v jednotu víry uvedl. — *stvořil,* t. všecky ty národy; a protož což divného jest, že, kteréž se mu vidělo, spasiti uminil, anobrž některé sobě již znovu zplodil, a jako po druhé stvořil. Podob. výš 2, 10.

10. *církev,* t. aby i ti andělé předivné moudrosti boží u vedení v jednotu víry a lásky, rozličných a proti sobě zjitřených národů, prokázané podiviti se musili. — *moudrost,* t. v tom rozličnost, že jiným spůsobem Židy a jiným pohany k sobě obracel. Nebo Židy pod rozličnými obřady a obrazy vyučoval (Gal. 4, 3.), pohany pak světlým slovem svým a svátostmi sobě přiúčastňoval.

11. *uložil,* Ř. učinil, t. o povolání a spasení vyvolených i z pohanů pošlých.

12. *smělost:* svobodu k mluvení s ním.

13. *nehynuli:* neoblevovali, nepohoršovali se, t. umenšení u víře a v pobožnosti nebrali. — *pro vás,* t. kteréž podnikám pro vás, abyste vy příkladem stálosti mé v pravdě se utvrzovali; viz výš v. 1. — *kteráž,* Ř. kteráž jest, t. na kteréžto věci sláva záleží vaše, že k synovství božímu přivedeni jste a věrného služebníka máte.

15. *rodina:* příbuznost, t. všech vyvolených, z nichž někteří jsou již v nebi, a jiní ještě na zemi. Pod. výš 1, 10. — *jmenuje,* t. synové boží slovou. Jan 1, 12.

16. *bohatství:* slavného bohatství svého. — *posilněnu,* t. abyste statečně posilněni byli. — *člověku,* t. u víře a v lásce, jakž sám hned vykládá; viz Řím. 7, 22. II. Kor. 4, 16.

17. *vašich,* t. ne jen v ústech, ale i v pravdě.

18. *vysokost,* t. abyste jasně hleděti uměli na důstojnost a dokonalost boží lásky, jejíž se dokonalost na všecky strany na širokost, dlouhost, hlubokost i vysokost, a obzvláštně v tom stkví, že vás v jeden lid, jako v jedno stavení slušně vzdělané spojiti a uvésti ráčil.

19. *přenesmírnou:* nepochopitelnou, kteráž docela nemůže ani poznána býti. — *Kristovu,* t. v Kristu (Jan 3, 16. Řím. 5, 8.) aneb skrze Krista k nám prokázanou. Jan 15, 13. — *plnost b.,* t. abyste takovým světlem a dary milosti boží obdařeni

Prosímť tedy vás já vězeň v Pánu,
abyste chodili tak, jakž hodné jest na to
2 povolání, kterýmž povoláni jste, * se vší
pokorou, tichostí i snášelivostí, snášejíce
3 se vespolek v lásce, * usilujíce zachová-
4 vati jednotu ducha v svazku pokoje. * Jedno
jest tělo a jeden duch, jakož i povoláni
5 jste v jedné naději povolání svého. * Je-
6 den Pán, jedna víra, jeden křest, * jeden
Bůh a Otec všech, kterýž jest nade vše-
7 cko, a skrze všecko, i ve všech nás; * ale
jednomu každému z nás dána jest milost
8 podlé víry obdarování Kristova. * Protož
dí písmo: „Vstoupiv na výsost jaté vedl
9 vězně a dal dary lidem.“ * Ale to že
vstoupil, co jest, jediné že i sstoupil
10 prvé do nejnižších stran země? * Ten
pak, jenž sstoupil, onť jest, kterýž i
vstoupil vysoko nade všecka nebesa, aby
11 naplnil všecko. * A onť dal některé za-
jisté apoštoly, některé pak proroky, jiné
pak evangelisty, jiné pak pastýře a uči-
12 tele, * pro spořádání svatých k dílu slu-
13 žebnosti pro vzdělání těla Kristova: * až
bychom se sběhli všickni v jednotu víry
a známosti Syna božího, v muže dokona-
lého, v míru postavy plného věku Kristo-
va: * abychom již více nebyli děti zmíta- 14
jící se a točící každým větrem učení v ne-
ustavičnosti lidské, v chytrosti k oklamá-
vání lstivému: * ale upřímě se majíce 15
v lásce rostme v toho všelikterak, kterýž
jest hlava, totiž v Krista: * z kteréhožto 16
všecko tělo příslušně spojené a svázané
po všech kloubích přisluhování, podlé
vnitřní moci v míru jednoho každého úda,
zrůst jakž na tělo přísluší, béře k vzdě-
lání svému v lásce. * A protož totoť pra- 17
vím a osvědčuji skrze Pána, abyste již
více nechodili, jako i jiní pohané chodí
v marnosti mysli své, * zatemnění v roz- 18
umu, odcizeni jsouce od života božího
pro neznámost, kteráž jest v nich ze zatvr-
zení srdce jejich; * kteřížto zoufavše sobě 19
vydali se v nestydatost, aby všelikou ne-
čistotu páchali s chtivostí. * Ale vy ne 20
tak jste se vyučili následovati Krista; * ač 21
jestliže jste ho slyšeli a o něm byli vy-
učeni, jakž jest pravda v Ježíšovi: * totiž 22
žeť vám náleží složiti ono první obcování

---

neb naplněni byli, jakéhož byste k dokonalé známosti boha svého a spasení potřebovali.

1. *v Pánu,* t. pro jmeno Kristovo do vězení daný. — *chodili,* t. abyste povinnosti své k Bohu předně, jenž chce vás míti svaté, jako i sám jest svatý (Lev. 19, 1.), a potom i k bližním sobě náležité věrně konali.

6. *nade všecko*, t. nade všecky údy své církve nejdůstojnější a moci užívající. — všecko, t. tělo své církve, řízením svým pronikající. — *nás*, Ř. vás t. svým Duchem přebývající; výš 3, 17.

7. *milost,* t. dar neb úřad z milosti boží svěřený.

8. *výsost,* t. Kristus. — *jaté* etc.: zajal zajaté, jal vězně, t. dokonale nad nepřítelem zvítězil a vítězství nad nimi slavil. — *lidem,* t. svým vyvoleným a poddaným jako podobně vůdcové bojovníkům při slavení vítězství kořisti rozdělují a hody radostné strojí.

9. *stran*: krajin, t. sem k nám lidem na zemi, kteráž, u přirovnání vysokého nebe, jest nejnižší částka neb strana světa. Podobně Kristus Pán praví: Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět. Jan 16, 28.

10. *všecko,* t. jakž sám hned vykládá, aby církev svou a její všecky údy bohatě a štědře dary Ducha svého obdařil. Aneb, aby písma svatá, kteráž o jeho vstoupení a Ducha svatého seslání vzněla, naplnil.

11. *apoštoly,* t. jejichž byla povinnost po všem světě jíti a církev všudy vzdělávati. Mar. 16, 15. Těch pak jistý počet byl, t. dvanácte (Luk. 6, 13), k nimž jest třináctý svatý Pavel potom připojen. — *proroky,* t. kteříž nižší úřad nežli apoštolé měli, a z vnuknutí Ducha Páně psaní prorocká výborně vysvětlovati uměli (viz Řím. 12, 6.). — *evangelisty,* t. kazatele, kteříž s apoštoly kázati chodívali, a bylo-li jim kdy poručeno, tedy při některém sboru od apoštolů vzdělaném jakožto pomocníci jejich zůstavše učení jejich utvrzovali. Takový byl Timoteus (II. Tim. 4, 5.) a onen Filip (Skut. 21, 8.). Někdy však to slovo evangelista slyší se toliko na ty čtyři, kteříž svatá evangelia sepsali. — *pastýře,* t. kněží neb správce sboru, kteříž některé jisté sbory na péči měli, a takoví za času apoštolského jinak biskupi neb starší slouli. I. Tim. 3, 2. Tit. 1, 5. 7. I. Petr. 5, 1. — *učitelé:* doktory, t. kteříž počátkům pravého křesťanství neb katechismu jiné vyučovali; viz Řím. 12, 3. I. Kor. 12, 28. 29.

12. *pro spořádání*: k spojení, k sjednocení, t. jako nějakých údů z těla Kristova vyvinulých. — *Kristova,* t. církve svaté; výš 1, 23. I. Kor. 12, 27.

13. *víry,* t. ažby všickni vyvolení skrze víru v Krista spojeni byli; a jakž člověk podlé těla roste, i oni v též víře neb známosti Syna božího zrostli, a tak dokonalosti oné, kteráž se v budoucím životě chová, šťastně přišli. I. Kor. 13, 11. — *plného*, Ř. plnosti Kristovy.

14. *k oklamávání*: zavedení v blud, Ř. úkladu, záloze.

15. *upřímě:* opravdově se majíce, mluvíce pravdu, následujíce pravdy.

16. *přisluhování*: z čehož jde služba vespolek; aneb po všech kloubích spolu se držících. — *moci,* t. mocí Kristovou.

19. *zoufavše*: zatvrdivše, zazlobivše se, Ř. odbolevše, t. docela svědomí v sobě umrtvivše.

20. *Ale vy.* Aneb: Ale vy ne tak (činiti máte, kteříž) jste se naučili (znáti) Krista. Ale vy ne takového jste poznali neb shledali býti Krista. — *vyučili,* t. abyste jedni přes druhé nešlechetnosti jako pohané páchali.

21. *o něm:* skrze něho. — *v Ježíšovi,* t. jakž jest pravý spůsob života Kristova i jakéhož pravé učení vyhledává, a krátce, jakýž život právě v Krista věřících, neb jeho známostí pravou obdařených býti má.

22. *obcování,* t. jako nějaké mrzuté roucho. To též Kristus nazývá zapřením sebe. Mat. 16, 24.

podlé toho starého člověka, rušícího se
23 podlé žádostí oklamávajících, * obnoviti
24 se pak duchem mysli své * a obléci toho
nového člověka podlé Boha stvořeného
25 v spravedlnosti a v svatosti pravdy. * Pro-
tož složíce lež, mluvtež pravdu jeden každý
s bližním svým; nebo jsme vespolek údo-
26 vé. * Hněvejte se a nehřešte: slunce ne-
27 zapadej na hněvivost vaši. * Nedávejte
28 místa ďáblu! * Kdo kradl, již více nekraď,
ale raději pracuj dělaje rukama, což do-
brého jest, aby měl z čeho uděliti nuznému.
* Žádná řeč mrzutá nevycházej z úst va- 29
šich; ale jestli jaká dobrá k vzdělání uži-
tečnému, aby dala milost posluchačům. * A 30
nezarmucujte Ducha svatého božího, kte-
rýmžto znamenáni jste ke dni vykoupení.
* Všeliká hořkost a rozzlobení se, i hněv 31
i křik, i rouhání buď odjato od vás se
vší zlostí. * Ale buďte k sobě vespolek 32
dobrotiví, milosrdní, odpouštějíce sobě ve-
spolek, jakož i Bůh v Kristu odpustil vám.

Hlava 5.

(Znovuzrození mysliti mají, aby ani jiným) 2. k zlému příkladu nebyli; a to *a*) majíce příklad na Kristu, *b*) vědouce, v jaké ohavnosti zlí skutkové jsou; jichž přemáhají, když podle vůle boží *α*) sobě vespolek ku potěšení slouží, *β*) Pána Boha oslavují, *γ*) sebe poddaně v šetrnosti předcházejí. Obzvláštně také jest povinnost naše, aby jeden každý tak živ byl, jakž jest v jakém řádu postaven, jako 1. v manželelství manželsky etc.

Buďtež tedy následovníci boží jakožto
2 synové milí: * a choďtež v lásce, jako i
Kristus miloval nás a vydal sebe samého
za nás, dar a oběť Bohu u vůni rozkoš-
3 nou. * Smilstvo pak a všeliká nečistota
neb lakomství aniž jmenováno buď mezi
4 vámi, jakož sluší na svaté; * a tolikéž mrz-
kost, ani bláznové mluvení, ani šprýmo-
vání, kteréžto věci jsou nenáležité, ale ra-
5 ději ať jest díků činění. * Víte zajisté o
tom, že žádný smilník aneb nečistý, ani
lakomec (jenž jest modloslužebník) nemá
dědictví v království Kristově a božím.
* Žádný vás nesvoď marnými řečmi: nebo 6
pro takové věci přichází hněv boží na syny
nepoddané. * Nebývejtež tedy účastníci 7
jejich. * Byli jste zajisté někdy temnosti, 8
ale nyní jste světlo v Pánu: jakožto sy-
nové světla choďte: * (nebo ovoce ducha 9
záleží ve vší dobrotě a spravedlnosti a v

— *člověka*, t. z přirození zkaženého svůj původ mající; viz Řím. 6, 6. — *rušícího se*, t. kterýž jest ze svého přirození pokažený, porušení hodný.

24. *člověka*, t. Krista v jeho životu následovati; viz Gal. 3, 27. — *stvořeného*, t. k obrazu božímu, jako tam někdy na počátku učiněného; viz II. Kor. 3, 18. Podob. výš 2, 10. Gal. 6, 15. — *pravdy*: pravé, t. tehdáž v pravdě, a ne nějak toliko pošmourně obraz boží na sobě ponesete, kdyžto před Bohem svatě, před lidmi pak spravedlivě živi budete. Podob. Luk. 1, 74.

25. *údové*, t. těla duchovního Kristova (Řím. 12, 5.), a protož jakož v těle údové jedni k druhým se neupřímě nemají, tak i my jedni druhým neškoďme a s sebou lstivě a úskočně nezacházejme.

26. *nehřešte*, t. nahodilo-liby se vám jako lidem k hněvu se popuditi, tedy toho, k čemuž by vás ten zlý rádce, to jest hněv, podpaloval, nikoli nekonejte. Jak. 1, 21.

27. *ďáblu*, t. jeho zlému dílu aneb neukojitelnému hněvu.

29. *užitečnému*: potřebnému, t. nechť jsou řeči vaše takové, z jakýchžby sobě každý ku polepšení svého života něco potřebného mohl vzíti. Podob. Kol. 4, 6. — *posluchačům*, t. aby jí bylo mílo pobožnému poslouchati i zamilovati.

1. *následovníci boží*, t. v tom, v čemž se vám za příklad vystavil, jako v odpuštění ze srdce vin lidem proti vám hřešícím (Mat. 18, 23. etc.), a v činění dobrodiní vám se protivícím. Mat. 5, 44. 45.

2. *v lásce*, t. ne slovem toliko ale i skutkem jí dokazujte. I. Jan 3, 18. — *samého*, t. na smrt. Podob. Gal. 1, 4. — *rozkošnou*: libou a ušlechtilou, t. Bohu velmi vzácnou a příjemnou, jakáž tam někdy vůně bývala oběti zápalné v obrazu obětované, a pro tuto oběť příjemné. Lev. 1, 2.

3. *na svaté*, t. skrze víru v Kristu posvěcené. I. Kor. 1, 2. II. Kor. 2, 1.

4. *šprýmování*: žvavost, daremné tlachání, t. dojímavé neb oplzlé, kteréž jest částka bláznového mluvení, jehož se jest nesnadno uvarovati při šprýmování.

5. *modloslužebník*, t. podlé toho, že proti radě boží (Žlm. 61, 11.), doufá v nestálém zboží. Pod. Kol. 3, 5. — *a božím*, t. ani zde v církvi, v níž Kristus skrze Ducha svatého a slovo své kraluje, ani v budoucím věčném životě, kdež Bůh všecko ve všech bude.

6. *hněv boží*, t. pomsta z hněvu božího původ mající. Podob. Řím. 1, 18.

8. *temnosti*: tma, t. slepci a neznabohové; výš 4, 17. Podob. Jan 1, 5. — *v Pánu*, t. osvícení ode Pána. — *choďte*, t. takové obcování, jakéž sluší na lidi Duchem svatým osvícené, veďte. Pod. Luk. 16, 8. Jan 12, 36, Řím. 13, 12.

9. *ducha*, t. rodu nového z Ducha Páně původ majícího. Jan 3, 5. Jakoby řekl: Tak budete jako synové světla choditi, jestliže budete ovoce rodu nového na sobě pronášeti. Podob. Gal. 5, 22. — *dobrotě*, t. té ctnosti, kteráž čelí proti hořkosti a zlobivosti; výš 4, 31. — *spravedlnosti*, t. ctnosti odporné lakomství a všelikým útiskům; výš 4, 28. — *v pravdě*, t. kteráž čelí proti klamům a jakýmkoli neupřímnostem neb úskokům; výš 4, 25.

10 pravdě). * O to stojíce, cožby se dobře
11 líbilo Pánu, * a neobcujte se skutky neuži-
12 tečnými tmy, ale raději je trescete. * Nebo
což se tajně děje od nich, mrzko jest o
13 tom i mluviti. * Ale to všecko když bývá
od světla trestáno, bývá zjeveno; cožkoli
14 zajisté zjevné bývá, světlo jest. * Protož
praví: Probuď se ty, jenž spíš, a vstaň
15 zmrtvých a zasvítíť se tobě Kristus. * Viz-
tež tedy, bratří, kterakbyste opatrně cho-
16 dili, ne jako nemoudří, * ale jako moudří
17 vykupujíce čas; nebo dnové zlí jsou. * Pro-
tož nebývejte neopatrní, ale rozumějící,
18 kteráby byla vůle Páně. * A neopíjejte se
vínem, v němžto jest prostopášnost, ale
19 naplněni buďte Duchem svatým; * mluvíce
sobě vespolek v žalmích a v chvalách, a
v písničkách duchovních, zpívajíce a ple-
20 sajíce v svých srdcích Pánu, * díky činíce
vždycky ze všeho ve jmenu Pána našeho
21 Jesukrista Bohu a Otci, * poddáni jsouce
22 jedni druhým v bázni boží. * Ženy mu-
žům svým poddány buďte, jako Pánu;
23 * nebo muž jest hlava ženy, jako i Kri-
stus jest hlava církve, a onť jest spasitel
těla jejího. * A protož, jakož církev pod- 24
dána jest Kristu, tak i ženy mužům svým
ať jsou poddány ve všem. * Muži milujte 25
ženy své, jako i Kristus miloval církev
a vydal sebe samého za ni; * aby ji posvě- 26
til, očistiv ji obmytím vody skrze slovo
života, * aby ji sobě postavil slavnou cír- 27
kev, nemající poskvrny, ani vrásky neb co-
koli takového, ale aby byla svatá a bez
úhony. * Takť jsou povinni muži milovati 28
ženy své jako svá vlastní těla. Kdo mi-
luje ženu svou, sebeť samého miluje. * Žá- 29
dný zajisté nikdy těla svého neměl v nená-
visti, ale krmí a chová je, jakožto i Pán cír-
kev; * neboť jsme údové těla jeho, z masa 30
jeho a z kostí jeho. * A protoť opustí člo- 31
věk otce svého i matku, a připojí se k man-
želce své, i budouť ti dva jedno tělo. * Ta- 32
jemství toto veliké jest; ale já pravím o
Kristu a o církvi. * Avšak i vy jeden 33
každý z vás manželku svou tak jako sám
sebe miluj; žena pak ať se bojí muže svého.

Hlava 6.

(Obzvláštně také jest povinnost naše), aby jeden každý živ byl v 2. rodičství rodičsky, 3. hospodářství hospodářsky. Rytěřování také svatého vzdalovati se nemají; nebo chce Bůh, aby I. oděním jeho se opatřili, II. odění toho užívali 1. vystávajíce útoky ďábelské a 2. odhánějíce jej od sebe *a*) slovem božím, *b*) modlitbami svatými. Poroučeje jim pak Tychika listu dodavatele *α*) oznamuje, proč ho k nim poslal, *β*) a napomíná všech k lásce společné s přáním svatým.

---

10. *O to* etc.: to sobě oblibujíce, rozsuzujíce, zkušujíce.

11. *tmy:* temností, t. nezprzňujte se skutky lidí bezbožných, kteřížto skutkové netoliko nejsou užiteční, ale i duši i tělo na zatracení přivozují. Pod. Řím. 13, 12.

12. *od nich*, t. od pohanů a jim podobných bezbožníků.

13. *trestáno,* t. slovem božím obviňováno. — *zjeveno,* t. ten užitek bývá takové svaté kázně, že hřišní své hříchy poznávajíce pokání činí. — *světo:* světlé jest neb od světla osvícené.

14. *praví,* t. Bůh skrze proroka Isai. 26, 19., též 52, 1., též 60, 1.

15. *chodili,* t. běh života svého na tomto světě mezi tak mnohými věcmi zlými jako mezi osidly konali.

16. *vykupujíce:* přikupujíce času, t. času milosti sobě od Boha propůjčeného vážíce a jako za ty rozkoše, jichž byste mohli užiti, čas kupujíce, a tak s opovážením se a oželením mnohých pohodlí neb rozkoší těla, dobře času užívajíce. — *zlí jsou,* t. mnohých nebezpečenství, lstí a podvodů plní. (pod. níž 6, 13.), jacíž tam někdy za proroka Micheáše byli (Mich. 7, 2.), a o jakýchž apoštolé s Kristem se srovnavše (Mat. 24, 4. etc.) častokrát předpovídali. II. Tim. 3, 1. II. Petr 2, 1. etc.

17. *Páně,* t. v tomť bude vaše největší a nejužitečnější opatrnost, když budete vůli boží znáti a ji v takové přezlé časy za pravidlo svého života míti. Deut. 4, 6.

18. *prostopášnost*: nestřídmost, bujnost, rozpustilost, chlipnost, t. podnět všeliké rozpustilosti a prostopášnosti. Podobně jinde víno se nazývá posměvačem podlé toho, že ožralce činí posměvače. Přísl. 20, 1.

19. *v žalmích*: skrze žalmy, t. společně zpívajíce.

20. *ze všeho,* t. potěšeného i tělu odporného.

21. *jedni* etc.: jedni nad druhé se nevynášejíce; ale vespolek se poctivostí předcházejíce (Řím. 12, 10), a o jiných důstojněji nežli o sobě smýšlejíce. Fil. 2, 3. — *v bázni boží,* t. pro boží nařízení, i pomst jeho se uvarování, aneb pokudžby nebylo proti jeho vůli svaté.

22. *Pánu,* t. jako Kristu, a to ne proto, že by muži Pánu Kristu rovni byli; ale že manželky svých manželů sobě zřízeně vážíce Krista v nich poslouchají a ctí. Pod. níž 6, 5.

24. *ve všem,* t. v tom, cožby vůli boží odporného nebylo.

27. *poskvrny,* t. hříchu, a to podlé toho, že Bůh pro syna svého věřícím hříchů nepočítá a nezpomíná (Řím. 8, 1.), ježto sice jinak my v tomto životě (I. Jan 1, 8.) hříchů se odčísti nemůžeme. Podob. výš 1, 1. Jan 15, 3.

29. *v nenávisti,* t. jakkoli škaredého, shrbeného aneb jinak zbědovaného. — *církev,* t. jakkoli z přirození svého ošklivou. Ezech. 16, 3. etc.

30. *jeho,* t. Kristova. — *z kostí,* t. vlastně jsme s Kristem ač ne tak tělesně, ale skrze víru jako ratolesti s kmenem spojeni (Jan 15, 5.) a jedno učiněni, jako někdy tam Eva z kostí Adamových

Dítky poslouchejte rodičů svých v Pánu;
2 neboť jest to spravedlivé. * Cti otce svého
i matku (toť jest přikázaní první se za-
3 slíbením), * aby dobře bylo tobě, a aby
4 byl dlouhověký na zemi. * A vy otcové
nepopouzejte k hněvu dítek svých, ale
vychovávejte je v cvičení a v napomínání
5 Páně. * Služebníci buďte poslušni pánů
tělesných s bázní a se strachem, v sprost-
6 nosti srdce svého, jako Krista: * ne na
oko sloužíce jako ti, jenž se lidem líbiti
usilují, ale jako služebníci Kristovi, činíce
7 vůli boží z té duše, * s dobrou myslí slou-
8 žíce, jakožto Pánu a ne lidem: * vědouce,
že cožkoli jeden každý učinil dobrého, za
to odplatu vzíti má od Pána, buďto slu-
9 žebník, buďto svobodný. * A vy páni též
se tak mějte k nim odpouštějíce pohrůžky;
vědouce, že i vy také máte Pána svého
v nebesích, a přijímání osob není u něho.
10 * Dále pak bratří moji, posilňte se v Pánu
11 a v moci síly jeho. * Oblecte se v celé
odění boží, abyste mohli státi proti úto-
12 kům ďábelským; * neboť není bojování naše
proti tělu a krvi, ale proti knížatstvu,
proti mocnostem, proti světa pánům tem-
ností věku tohoto, proti duchovním zlo-
13 stem, kteréž jsou vysoko. * A protož ve-
změte celé odění boží, abyste mohli odo-
lati v den zlý a všecko vykonajíce státi.
* Stůjtež tedy majíce podpásaná bedra 14
svá pravdou a oblečeni jsouce v brni spra-
vedlnosti, * a obuté majíce nohy v hoto- 15
vost k evangeliu pokoje; * a zvláště pak 16
vezmouce štít víry, kterýmž byste mohli
všecky šípy ohnivé nešlechetníka toho uha-
siti, * lebku také spasení vezměte, i meč 17
ducha, jenž jest slovo boží: * všelikou 18
modlitbou a prosbou modlíce se každého
času v duchu, a v tom bedlivi jsouce se
vší ustavičností a prošením za všecky svaté,
* i za mne, by mi dána byla řeč k ote- 19
vření úst mých se smělou doufanlivostí,
abych oznamoval tajemství evangelia, * pro 20
něž úřad konám v řetězu, abych pravím v
něm směle mluvil, jakž mně mluviti náleží.
* Abyste pak věděli i vy, co se se mnou 21
děje, a co činím, všecko vám to oznámí
Tychikus, milý bratr a věrný služebník
v Pánu, * jehož jsem proto samo k vám 22
poslal, abyste věděli o našich věcech a aby
potěšil srdcí vašich. * Mějtež pokoj bratří 23
a lásku s věrou od Boha Otce a Pána
Jesukrista. * Milost boží budiž se všemi 24
milujícími Pána našeho Jesukrista k ne-
porušitelnosti. Amen.

---

byvši stvořena, jedno tělo s ním jest učiněna. Gen. 2, 24.

31. *člověk*, t. raději opustiti má otce nežli manželku.

32. *veliké*, t. věc velmi tajná a samé víře pochopitelná. — *o Kristu* etc. J. v Kristu a v církvi, t. míním na Krista a církev.

33. *muže*, t. ctí, v poctivosti má a poslouchá.

1. *spravedlivé*, t. podlé toho, že Bůh to chce míti, ano že i sám zákon přirozený to ukazuje, že se dobrodincům a ovšem rodičům máme odměňovati, kteříž tak mnoho dobrého nám učinili, že se jim nemůžeme dosti odplatiti.

2. *první*, t. na druhé desce; nebo i druhé přikázaní první desky má k sobě připojené zaslíbení. Exod 20, 6.

3. *dobře*, t. aťby Bůh z milosti zdraví, čerstvosti, síly, požehnání i dlouhého života udělil.

4. *k hněvu*, t. nečasným a příliš prudkým trestáním. Pod. Kol. 3, 21. — *Páně*: z božího slova vzatém. Deut. 6, 20.

5. *Služebníci*, t. obojího pohlaví čeledínové. — *se strachem*, t. s náležitou uctivostí a s obáváním se toho, abyste něco pánům svým proti mysli neučinili, čímž byste sobě trestání zasloužili. — *Krista*, t. vědouce, že Krista v svých předložených posloucháte a jeho nařízení tím ctíte.

9. *k nim*, t. jakž na vás jako na křesťany náleží.

10. *v Pánu*, t. stálí buďte v pravdě Páně, aneb z Krista Pána a jeho vítězství síly nabuďte (Jan 16, 33.), a jej sobě k svému posilnění za příklad často představujte. Žid. 12, 2. 3.

11. *v celé* etc: ve všecku zbroj, t. v ctnosti svaté, jichž sám Bůh jest dárce.

12. *krvi*, t. ne tak dalece bojovati musíme proti lidem mdlým a nestatečným a sobě podobným (pod. Žlm. 77, 39. Isai 31, 3.), jako proti ďáblům neviditelným a velmi silným, kteříž jako knížata neb páni nějací mocní svou moc provodí, když jim Bůh dopouští. Jan 12, 31. — *temnosti*, t. kteříž sami jsouce slepí v oslepeném světě panují. — *zlostem*: nešlechetnostem, duchům zlým, t. kteříž sami jsouce zlí, jiným k zlému slouží.

13. *v den zlý*, t. v čas pokušení, kterýž ne sám ze sebe jest zlý, ale že v něm ďábel k zlým věcem láká neb pokouší. Pod. výš 5, 16. — *vykonajíce*, t. k boji se připravice neb již nad nepřátely zvítězíce.

15. *pokoje*, t. kteréž Krista, jenž jest náš pokoj (výš 2, 14.), nám zvěstuje, a věřícím pokoj dobrého svědomí přisvědčuje (Řím. 5, 1.), i lidi k ostříhání s bližními pokoje napomíná (Řím. 12, 18.), a krátce k Bohu, s nímž jsme smířeni, a kterýž jest původ pokoje, nás vede.

16. *víry*, t. víru přemáhající svět. I. Jan 5, 4. — *ohnivé*, t. hrozná pokušení. — *nešlechetníka*, t. ďábla ze všech nejnešlechetnějšího a otce vší nešlechetnosti. Pod. Mat. 13, 38.

17. *spasení*: spasitelnou, t. místo lebky přijměte Krista Spasitele neb spasení v něm připraveného požívejte. — *ducha*, t. jehož duch lidský od Boha opravený užívá, aneb skrze něž Duch svatý své dílo mocně koná. Pod. Isai. 49, 2. Žid, 4, 12.

18. *v duchu*, t. rozníceni jsouce k nim od Ducha Páně (Řím. 8, 26.), a tak horlivě a vroucně je před obličejem Páně rozprostírajíce; výš 5, 19., Jan 4, 23. — *v tom:* na to samo bedlivost vynaložte.

20. *pro něž:* v němžto poselství.

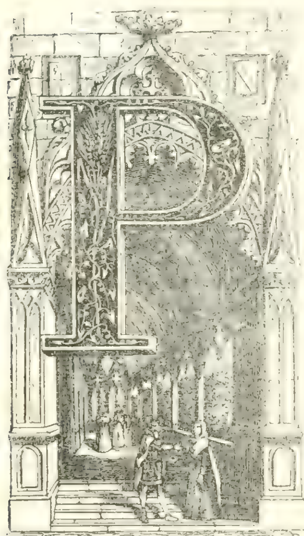
24. *k neporušitelnosti*: s neporušitelností, k nesmrtelnosti, t. k životu věčnému. J. sprostnosti, t. kteříž milují upřímě, opravdově neb ustavičně, bez přestání.

Epištola svatého Pavla apoštola
k Filippenským.

Svatý Pavel v epištole této Filippenských pozdraviv, I. u víře je utvrzuje 1. schválením jejich horlivosti, 2. boží pomocí, 3. osvědčením k nim své lásky, 4. vyjitím vstříc pohoršení, kteréžby z vězení jeho pojíti mohlo (hl. 1, 5—27.) II. Napomenutí potřebné činí: *a*) vůbec všechněm 1. k stálosti (1, 27—30.), 2. svornosti, 3. pokoře, 4. bázni, 5. životu ctnému, 6. přijetí Timotea, Epafrodita, (hl. 2.), 7. vystříhání se zlých služebníků, 8. následování dobrých (hl. 3.), 9. radosti, 10. střídmosti, 11. modlitbám, 12. i ke všelijakým dobrým ctnostem (hl. 4.). *b)* Obzvláštně třem osobám (hl. 4, 2—4.). III. Střídmost jejich schvaluje (hl. 4, 10 etc.). IV. Díků činěním Bohu, pozdravením, modlitbou epištolu zavírá. 4, 20—23.

Hlava 1.

Apoštol pozdravil Filippenských v příčině jejich i své, jedná s nimi. V příčině jejich jednaje s nimi schvaluje, co dobrého vzali od Boha, a napomíná, aby v tom dobrém setrvali k svému dobrému. Schvalováním milosti boží přijaté při Filippenských utvrdil oznámením úmyslu svého, jakýby byl před Bohem a nimi. Před Bohem, že 1. to jim svědectví dává, že na dobrém základu stojí, 2. prospěchu většího jim přeje. Před Filippenskými úmysl apoštolův jest, aby 1. slyšíce o jeho protivenství, nad tím se nekormoutili; poněvadž *a)* tak evangelium větší prospěch béře, *b)* byť smrt naň dokročila, to jemu ke škodě není; 2. znajíce žádost jeho čekali, že jim ještě posluhovati s radostí chce. Napomínaje pak vede k učení čistému a životu pobožnému. O učení čistém napomíná vůbec i obzvláštně. Vůbec, že toho učení i následovníci i zástupcové býti mají. Následovníci neupouštějíce od něho příčinou protivenství, ale sebe vespolek vzdělávajíce. V protivenství má dán býti pozor na 1. učitele, by se měli z čeho veseliti, 2. protivníky, že k zahynutí pospíchají, 3. boží milost utvrzující v trpělivosti, jako i jiné.

avel a Timoteus
služebníci Ježíše
Krista všechněm
svatým v Kristu
Ježíši, kteříž jsou
v městě Filippi,
s biskupy a s ja-
2 hny. * Milost vám
a pokoj od Boha
Otce našeho a
Pána Jesukrista.
3 * Děkuji Bohu
svému, když se
koli na vás roz-
4 pomenu, * vždy-
cky při každé
modlitbě své s ra-
dostí za všecky
5 za vás prosbu čině * z vašeho obcování
evangeliu Kristovu, hned od prvního dne
až posavad: * jist jsa tím, že ten, kterýž 6
začal ve vás dílo dobré, dokoná až do
dne Ježíše Krista, * jakož jest mi spra- 7
vedlivé tak smysliti o všech vás, proto
že vás v srdci mám i ve vězení svém, a
v obraňování, i v utvrzování evangelia;
vás pravím všecky účastníky milosti mně
dané; * svědek mi jest zajisté Bůh, kterak 8
po všech po vás toužím v střevách Ježíše
Krista. * A za to se modlím, aby láska 9
vaše ještě více a více se rozhojňovala v
známosti a ve všelikém smyslu, * k tomu, 10
abyste zkušením rozeznati mohli užitečné
věci od neužitečných, tak abyste byli upřímí
a bez úrazu až ke dni Kristovu, * napl- 11
plněni jsouce ovocem spravedlnosti, kteréž
nesete skrze Jesukrista k slávě a k chvále
boží.

Chciť pak bratří, abyste věděli, že to 12
pokušení, kteréž mne obklíčilo, k většímu
prospěchu evangelia přišlo, * tak že vě- 13
zení mé pro Krista rozhlášeno jest po vší
rádnici i jinde všudy, * a mnozí z bratří 14

---

1. *Filippi*: viz Skut. 16, 12. — *s biskupy*, t. se správci sborů neb církví, jichž povinnost jest evangelium svaté kázati, svátostmi přisluhovati etc., a ti někdy biskupové (Skut. 20, 28. I. Tim. 3, 1.), někdy pastýři (Efes 4, 11.), někdy staršími (Tit. 1, 5. 7. I. Pet. 5, 1.) se jmenují.
3. *Děkuji*, t. že vás ráčil povolati k víře v Krista a tak k spasení. — *když:* kdykoli o vás zmínku činím, s ustavičnou pamětí na vás, při každé zmínce o vás.
5. *dne*, t. jakž jste přijali evangelium.
6. *dobré*, t. víru v Krista neb účastnost jeho spasitelnou skrze evangelium danou.
7. *protože*. Jiní: protože pamatuji (na to), jak jste vy i ve vězení a obraňování i v utvrzování evangelia, vy (pravím) všickni spolu účastníci milosti boží se mnou učiněni byli. — *v obraňování*: u vydávání počtu a utvrzování pravdy důvody mocnými. — *milosti*, t. darů božích spasitelných; ano i protivenství a utrpení na mne přišlých.

v Pánu, spolehše na vězení mé, hojnější
smělost mají bez strachu mluviti slovo boží.
15 * Avšak někteří ze závisti a na vzdoru,
někteří pak také z oblíbení sobě toho Kri-
16 sta káží; * ti kteří z lásky, ti vědí, že jsem
17 k obraně evangelia postaven; * ti pak, kte-
říž na vzdoru Krista zvěstují ne v čistotě,
domnívají se, že mi k vězení mému sou-
18 žení přidají. * Ale což pak o to? Nýbrž
jakýmkoli spůsobem, buď v samé tvárnosti,
buď v pravdě Kristus se zvěstuje: i z to-
19 hoť se raduji a ještě radovati budu. * Ne-
boť vím, že mi to přijde k spasení skrze
vaši modlitbu a pomoc Ducha Jesukristova,
20 * podlé pečlivého očekávání a naděje mé,
že v ničemž nebudu zahanben; ale ve vší
doufanlivé smělosti jako i prvé vždycky, tak
i nyní veleben bude Kristus na těle mém,
21 buďto skrze život, buďto skrze smrt. * Mně
zajisté živu býti jest Kristus, a umříti zisk.
22 * Jestli mi pak prospěšněji živu býti v těle
pro práci, tedy nevím, co bych vyvolil.
* K obémuť se k tomu nakloňuji: žá- 23
dost maje umříti a býti s Kristem, cožby
mnohem lépe bylo; * ale pozůstati v těle 24
potřebněji jest pro vás. * Načež spoléha- 25
je vím, že pobudu a s vámi se všemi spolu
pozůstanu k vašemu prospěchu a k radosti
víry, * aby se vaše ze mne chlouba v Kri- 26
stu Ježíši rozhojnila, skrze mou vám zase
přítomnost.
Toliko jak sluší na účastníky evangelia 27
Kristova obcujte, abych buďto přijda a vás
vida, buďto vzdálen jsa slyšel o vás, že
stojíte v jednom duchu, jednomyslně pra-
cujíce u víře evangelia, * a v ničemž se 28
nestrachujíce protivníků: což jest jim jistým
znamením zahynutí, vám pak k spasení,
a to od Boha; * nebo vám jest to z mi- 29
losti dáno pro Krista, abyste netoliko v něho
věřili, ale také pro něj i trpěli, * týž boj 30
majíce, jakýž jste při mně viděli, i nyní
o mně slyšíte.

Hlava 2.

K společnému se vzdělání potřebná jest jednomyslnost u víře, k čemuž apoštol i cestu ukazuje i pomoc dává. Cesta taková k troji věci patří. Předně k vzdělání bližních, jichž v pokoře napravovati máme. Potom k zachování začatého spasení. Naposledy k ušetření slávy boží před pohoršením u nepřátel. Pomoc dává apoštol i budoucně, i přítomně. Budoucně v zámluvě; nebo slibuje 1. poslati Timotea, 2. sám také přijíti. Přítomně, když vrací jim Epafrodita, s oznámením jeho i žádosti, i někdejší nemoci, a poručením ho jim k ušetření.

Protož jestli jaké potěšení v Kristu,
jestli které utěšení lásky, jestli která spo-
lečnost Ducha, jsou-li která střeva a slito-
vání, * naplňte radost mou v tom, abyste 2

8. *Krista*, t. jsa k vám zažžen láskou Kristovou; viz Luk. 1, 78.
9. *smyslu:* prozřetelnosti.
10. *rozeznati*, J. poznati mohli užitečné věci, t. kterakáby byla širokost, dlouhost, hlubokost a vysokost etc. Efes. 3, 18. — *užitečné*, Ř. rozdílné, totiž rozdíl v tom míti, co se koli s pravdou nesrovnává. — *bez úrazu:* bez pohoršení, t. abyste netoliko v srdci upřímí byli, ale i obcováním svým žádnému pohoršení v ničemž nedávali. II. Kor. 6, 3.
11. *spravedlnosti*, t. skutky dobrými z víry pocházejícími, kteříž jsou ovocem Bohu příjemným. Žid. 13, 15. — *Jesukrista*, t. obdařeni jsouce Duchem Kristovým.
12. *přišlo:* obráceno jest.
13. *rádnici*, t. netoliko dvořanům císařským, ale i jiným v Římě bydlícím.
15. *oblíbení:* upřímé horlivosti, dobré vůle.
16. V řeckém textu tento verš jest sedmnáctý, a následující sedmnáctý jest šestnáctý. — *k obraně:* vydávání počtu, k zastávání.
17. *přidají:* kdyžbych totiž slyše o nich, že svobodně Krista káží a já ve vězení sedím, nad tím trápiti se musil; aneb, kdyžby z kázaní jejich větší pohoršení na svaté evangelium šlo, že t. káží Krista ti, kteříž jsou sami zlí a nešlechetní, čímžby ještě více vrchnost proti mně se rozlítila, a snad i do těžšího vězení mne dala.
20. *smrt*, t. buď žebych z vězení propuštěn jsa déle živ byl; buď ve vězení umřel, neb ze světa sklizen byl.
21. *Mně* etc.: Mně zajisté Kristus i v životě i v smrti ziskem jest.
22. *Jestli* etc. Aneb: Jestliže budu živ v těle, tohoť míti budu užitek, práci; protož co mám vyvoliti, nevím.
23. *K obémuť* etc., Ř. Svírám se z toho obojího, úzkostí sevřín jsem pro to obé, obklíčen jsem od toho obého. — *umříti*: rozdělen býti s tělem, zase se navrátiti, přestěhovati se, rozvázán neb odvázán býti.
24. *pro vás*, t. pro hojnějších vám ode mne, kdyžbych ještě živ pobyl, služeb činění.
25. *víry*, t. kteráž z víry pravé pochází aneb kterouž by víra vaše hojněji utvrzena byla, kdyžbyste vězení mého šťastnou závírku viděli.
26. *rozhojnila*, t. kdyžbych z milosrdenství Krista k vašemu potěšení z vězení byl propuštěn.
28. *od Boha*, t. obojím: odpůrcům ze spravedlivých božích soudů, věrným z milosti. Níž v. 29.
29. *z milosti*: zvláštním darem dáno v tom, což se dotýče Krista.
1. *lásky*. Jakoby řekl: Jestli ve vás jaká láska křesťanská, jaká dobrá žíla, jestli kdo, ježtoby mých bíd čitelen byl, mne potěšil etc., učiňte to, k čemuž vás napomínám, na mou žádost, k mému potěšení. — *střeva*, t. čitelnost nouze bližního.

jednostejného smyslu byli, jednostejnou lásku
majíce jednodušní jsouce, jednostejně
3 smýšlejíce: * nic nečiníce skrze svár aneb
marnou chválu, ale v pokoře jedni druhé
4 za důstojnější nežli sebe majíce: * nehledejte
jeden každý jen svých věcí, ale každý také
5 toho, což jest jiných. * To tedy cifte při
6 sobě, co i při Kristu Ježíši, * kterýž jsa
v způsobu božím nepoložil sobě toho za
7 loupež rovný býti Bohu; * ale samého sebe
zmařil spůsob služebníka přijav, podobný
lidem učiněn a v spůsobu nalezen jako
8 člověk, * ponížil se poslušný jsa až do
9 smrti, a to do smrti kříže. * Protož i Bůh
povýšil ho nade vše a dal jemu jmeno nad
10 každé jmeno, * aby ve jmeně Ježíše každé
koleno klekalo těch, kteříž jsou na nebesích,
a těch, jenž jsou na zemi, i těch, jenž
11 jsou pod zemí, * a každý jazyk aby vyznával,
že Ježíš Kristus jest Pánem v
slávě Boha Otce.
12 A tak moji milí, jakož jste vždycky
poslušni byli, netoliko v přítomnosti mé,
ale nyní mnohem více v nepřítomnosti mé
s bázní a s třesením spasení své konejte.
13 * Bůh zajisté jest, kterýž působí ve vás
i chtění i skutečné činění, podlé dobře libé
14 vůle své. * Všecko čiňte bez reptání a bez
15 pochybování, * abyste byli bez úhony a
upřímní synové boží, bez obvinění u prostřed
národu zlého a převráceného, mezi
kterýmižto svěťte jakožto světla na světě,
* slovo života zachovávajíce ku poctivosti 16
mé v den Kristův, že jsem ne nadarmo běžel,
ani nadarmo pracoval. * A bychť pak i 17
obětován byl pro obět a službu víře vaší,
raduji se a spolu raduji se se všemi vámi.
* A též i vy radujte se a sposlu radujte 18
se se mnou.
Mámť pak naději v Pánu Ježíši, že 19
Timotea brzy pošli vám, abych i já pokojné
mysli byl zvěda, kterak vy se máte.
* Nebo žádného tak jednomyslného nemám, 20
kterýžby tak vlastně o vaše věci pečoval.
* Všickni zajisté svých věcí hledají a ne 21
těch, kteréž jsou Krista Ježíše. * Ale jej 22
zkušeného býti víte, že jako syn s otcem
se mnou přisluhoval v evangeliu. * Tohoť 23
hle naději mám že pošli, jakž jen uzřím,
co se bude díti se mnou. * Mámť pak naději 24
v Pánu, že i sám brzo přijdu k vám.
* Ale zdálo se mi zapotřebné, Epafrodita 25
bratra a pomocníka a spolubojovníka
mého, vašeho pak apoštola i služebníka
v potřebě mé poslati k vám; * poněvadž 26
toužil po všechněch vás a velmi těžek nad
tím byl, že jste o něm slyšeli, že byl nemocen.
* A bylť jistě nemocen i blízek 27
smrti; ale Bůh se nad ním smiloval, a ne
nad ním toliko, ale i nade mnou, abych
zámutku nad zámutek neměl. * Protož 28
tím chtivěji poslal jsem ho, abyste vidouce
jej zase radovali se, a já abych byl bez
zámutku. * Přijmětež jej tedy v Pánu 29

---

2. *radost,* t. chcete-li, ať se nad vámi nermoutím, buďte svorní. — *smýšlejíce,* t. smysl při všech pravidlech učení Kristova budiž jeden.
4. *nehledejte,* Ř. nehleďte, t. nejen sami o sebe se starejte, ale také i o bližní své.
5. *To* etc. To tedy nechť se cítí při vás; budiž tedy tatáž mysl při vás, jakáž byla při Kristu; takový spůsob, jakýž při Pánu byl, zachovejte.
6. *v spůsobu*: měv to všecko, což Bohu míti náleží, jsa pravým Bohem, jedné a též bytnosti, slávy, důstojnosti božské s Otcem i Duchem svatým. Nebo spůsobů a vlastností božských žádná věc nemůže míti než sám Bůh. — *nepoložil*: neosobil sobě loupežně rovnosti s Bohem.
7. *zmařil,* t. Bohem jsa v poníženém spůsobu se ukázal. — *přijav,* t. spůsob velmi ponížený a zavržený přijal, všechněm se za služebníka vydal. Mat. 20, 28. Jan 13, 5. — *nalezen*: shledán, t. patrné a známé ze zkušení mnohým to bylo, že jest pravý člověk. Mat. 11, 19. Mar. 6, 3. Skut. 10, 41.
8. *kříže,* t. kteráž nejpotupnější a nejzlořečenější byla. Gal. 3, 13.
9. *jmeno,* t. nejvyšší slávu, čest, důstojnost, všech jiných slávu převyšující.
10. *ve jmeně*: v tom jmeně Ježíšově, t. pro tu jeho nejvyšší důstojnost a slávu, již jmenem nazývá (výš v. 9.), kteráž ne jinému než Ježíšovi ukřižovanému, a též Otci i Duchu svatému přísluší.
11. *jazyk,* t. všickni národové aneb lidé z všelijakých národů.

13. *chtění,* t. abychom spasení žádostivi byli, spravedlnosti lačněli a žízněli, hříchy své znali, jich litovali.
14. *pochybování:* rozpakování se, Ř. hádání se, t. roztržitosti mysli a mnohého se na to dobývání, o to se nesnadnění.
15. *svěťte,* t. životem cnostným.
16. *Kristův,* t. abych se měl čím pochlubiti v soudný den. I. Tes. 2, 19.
17. *obětován,* t. bychť i zamordován byl proto, že jste vy se Kristu obětovali. Aneb, bychť pak proto, že vám evangelium svaté káži, a abyste se Bohu v obět vydávali, k tomu sloužím, i ze světa sklizen byl. — *raduji se,* t. protože mi Pán Bůh takovou milost činí (o níž Mat. 5, 10. 11. Skut. 5, 41. Výš 1, 29.), a že vidíte při mně důvod věrnosti i stálosti při boží pravdě, což k nemalé i vaší poctivosti a slávě býti může. Efes. 3, 13.
20. *jednomyslného*: jemu rovného nemám.
21. *hledají,* t. na větším díle všickni svého užitku, zisku, slávy etc. a ne slávy Kristovy a vzdělání církve.
25. *zdálo se*: soudil jsem, vidělo se mi. — *apoštola*: vyslance, kterýž totiž poslán byl od vás, aby mi ku potřebě mé něco peněz přinesl.
28. *zámutku*: těžkosti, bolesti, abych se tak nekormoutil.
29. *v Pánu,* t. jakožto služebníka Páně, aneb s takovým srdcem a myslí, jakouž nakloněni býti máte k služebníkům Páně.

se vší radostí, a takové v poctivosti mějte.
30 * Neboť pro dílo Kristovo až k smrti se
přiblížil, opováživ se života, aby doplnil
to, v čemž jste vy měli nedostatek při po-
sloužení mně.

Hlava 3.

Zastoupati téhož učení poroučí s pilností, což činiti mají I. vystříháním se těch, kteřížby nepřátelé pravdy byli, jsouť však svatoskutečníci. Tuť apoštol chloubu jejich smítá a své o Kristu vyznání činí, že 1. v Kristu všecko své bohatství vzkládá, 2. při něm k cíli zamluvené slávy běží důvěřuje se, že Pán Bůh *a)* doplní, čehož potřebí jest, *b)* oblibuje to, co v pravdě s jinými má. II. Následováním pravých učitelů; nebo 1. zlých konec jest zahynutí, 2. praví na Krista ukazují a od něho oslavení svého očekávají.

Dále pak, bratří moji, radujte se v Pá-
nu: jednostejných věcí vám psáti mně se
jistě nestýště, vám pak to bezpečné jest.
2 * Viztež psy, viztež zlé dělníky, vizte roz-
3 tržku: * nebo myť jsme obřízka, kteříž du-
chem sloužíme Bohu a chlubíme se v Kristu
4 Ježíši, a nedoufáme v těle: * ačkoli i já
mohlbych doufati v těle. Zdá-liť se komu
jinému, žeby mohl doufati v těle, já mno-
5 hem více, * obřezán jsa osmého dne, jsa
z rodu israelského, pokolení Beniaminova,
6 žid ze židů, podlé zákona fariseus, * a se
strany horlivosti protivník církve boží, se
strany pak spravedlnosti zákonní jsa bez
7 úhony. * Ale to, což mi bylo ziskem, po-
8 ložil jsem sobě pro Krista za škodu. * Ný-
brž i všechny věci pokládám škodou býti
pro vyvýšenost známosti Krista Ježíše Pána
svého, pro nějž jsem to všecko ztratil, a
mám to jako za lejna, abych Krista získal,
9 * a v něm nalezen byl nemající své spra-
vedlnosti, kteráž jest ze zákona, ale tu,
kteráž jest z víry Kristovy, tu spravedlnost,
kterážto jest z Boha a u víře záleží:
* abych poznal jej a moc vzkříšení jeho, i 10
společnost utrpení jeho, připodobňuje se
k smrti jeho, * zdabych tak přišel k vzkří- 11
šení z mrtvých, * nežebych již dosáhl, aneb 12
již dokonalým byl; ale snažně běžím, zda-
bych i uchvátiti mohl, načež uchvácen jsem
od Krista Ježíše. * Bratří, jáť nemám za 13
to, žebych již dosáhl, ale to jedno činím,
na ty věci, kteréž jsou za mnou, zapomína-
je, k těm pak, kteréž jsou přede mnou,
úsilně chvátaje; * k cíli běžím k odplatě 14
svrchovaného povolání božího v Kristu Je-
žíši.
Protož kteřížkoli jsme dokonalí, to smý- 15
šlejme, a pakli v čem jinak smyslíte, i toť
vám Bůh zjeví. * Ale k čemuž jsme již 16
přišli, v tom při jednostejném zůstávejme
pravidle, a jednostejně smyslme. * Spolu- 17
následovníci moji buďte, bratří, a šetřte
těch, kteříž tak chodí, jakož máte příklad
na nás. * Neboť mnozí chodí, o nichž 18
jsem častokrát pravil vám, a nyní s plá-

---

30. *to:* nedostatek váš v posloužení mně.

1. *v Pánu*, t. protože jest vaším Pánem, kterýž hřích, smrt, ďábla i peklo přemohl (I. Kor. 15, 55.), jehož vítězství jest vaše vítězství. Podobné potěšení viz Jan 16, 33. — *mně se* etc.: nemrzí mne, t. poněvadž to k mé i k jiných služebníků povinnosti náleží, věci užitečné často připomínati. — *bezpečné*: abyste totiž netočili se každým větrem učení neustavičnosti lidské (Efes. 4, 14.), ale při jednostejném jistém pravidle božího učení zůstávali. Níž v. 16.

2. *psy*, t. zlé služebníky církve. — *roztržku*: sektu, rocení se, Ř. zřezání, odřezání, t. ty, kteříž učením svým snažují se obřady zákona vzdělávati, a vás od církve svaté a evangelia odtrhnouti a jako odřezati.

3. *Ježíši*, t. jako v jediném svém Spasiteli. — *v těle*, t. ve věcech zevnitřních, jako i v obřízce a jiných službách zákonných, kteréž již přítrž vzaly. Touž věc jinde apoštol nazývá literou. Řím. 2, 29. též 7, 6.

6. *církve.* Jakoby řekl: zastával-li kdo obřady zákona, to jsem já zastával, tak že jsem se z neumělé horlivosti i Kristu a svatým jeho protivil. Skut. 8, 3. — *bez úhony*, t. před lidmi, viz Skut. 23, 1.

7. *za škodu*, t. v čemž jsem prvé své nejlepší dobré pokládal, jako v obřízce, v rodu, povědomosti zákona etc., to, poznav Krista za nic jsem položil.

9. *u víře* etc., t. kteréžto spravedlnosti dochází ten, jenž v Krista právě věří. Řím. 3, 24.

10. *vzkříšení*, t. z vzkříšení Kristova pocházející, kterouž Bůh z moci té, jíž Krista vzkřísil, (Řím. 8, 11. Efes. 1, 19.) při vyvolených božích skrze Ducha svatého působí, když duše jejich z mrtvosti duchovní vzbuzuje a život nový v nich plodí.

12. *uchvátiti*: dostihnouti, t. odplatu. — *Ježíše*, t. Kristus mne jako za ruku vzal, aby mne vedl, a kdežbych s cesty sešel, napravoval i síly k běhu přidával.

15. *to smýšlejme*: tak o tom přemyšlujme, t. ne na to, jak jsme mnoho pracovali a jako uběhli, ale jak daleko jsme od dokonalosti, hleďme, a o to, abychom v běhu k věčnému životu ničímž sobě nepřekáželi, se starejme. — *zjeví*: otevře, t. kterýž ne hned všeho pojednou svým vyvoleným zjevuje, ale když se milosti jeho líbí; čehož příklad při apoštolech.

16. *k čemuž*: čeho jsme již dosáhli.

18. *Kristova*, t. svatému evangeliu, kteréž o Kristu ukřižovaném vyučuje, se protiví a kříže protivenství pro Krista snášeti nechtějí. I. Kor. 1, 17.

čem pravím, žeť jsou nepřátelé kříže Kri-
19 stova, * jichžto konec jest zahynutí, je-
jichžto Bůh jest břicho a sláva v mrz-
kostech jejich, kteříž o zemské věci stojí.
20 * Ale naše obcování jestiť v nebesích, od-
kudž i Spasitele očekáváme Pána Jesukri-
sta, * kterýž promění tělo naše ponížené, 21
aby bylo podobné k tělu slávy jeho, podlé
mocnosti té, kteróužto mocen jest i všecky
věci podmaniti sobě.

Hlava 4.

Obzvláštně napomínaje, některé jmenuje (Evodii a Syntycheny), některé zatajuje. K životu pobožnému napomínaje Filippenských ponouká jich, I. aby svědomí radostného byli dávajíce pozor na 1. všecky vůkol sebe, 2. Boha. II. Dobrých věcí držíce se Bohu sloužili. V příčině pak své s nimi jednaje, děkuje jim z jejich štědré sdílnosti 1. ohražováním se, že *a)* není tak znuzený, aby sebe potěšiti nemohl v Kristu, *b)* ač mnoho od nich přijal dobrého, však proto nikdy darů nehledal; 2. vypravováním, co přijal, 3. žádáním jim od Boha odplaty, jakož pak důvod vděčnosti položil *a)* pozdravení jich i od sebe, i od jiných, *b)* poroučení jich ochraně boží.

A tak bratří moji milí a přežádoucí,
radost a koruno má, tak stůjte v Pánu
2 milí. * Evodie prosím, Syntycheny prosím,
3 aby jednostejně smyslily v Pánu. * Ano
i tebe prosím, tovaryši můj vlastní, budiž
jim pomocen, kteréžto v evangeliu spolu
se mnou pracovaly, i spolu s Klimentem
a s jinými pomocníky mými, jejichžto jmena
4 jsou v knize života. * Radujte se v Pánu
5 vždycky, opět pravím, radujte se. * Mír-
nost vaše známa buď všechněm lidem:
6 Pán blízko. * O nic nebuďte pečliví, ale
ve všech věcech skrze modlitbu a poníže-
nou žádost s díků činěním prosby vaše
7 známy buďte Bohu. * A pokoj boží, kte-
rýž převyšuje všeliký rozum, hájiti bude
srdcí vašich i smyslů vašich v Kristu Ježíši.
8 Dále pak bratří, kterékoli věci jsou
pravé, kterékoli poctivé, kterékoli sprave-
dlivé, kterékoli čisté, kterékoli milé, které-
koli dobropověstné, jestli která ctnost a
jestli která chvála kázně boží, o těch vě-
cech přemyšlujte: * kterýmž jste se i na- 9
učili, je i přijali, a slyšeli i viděli na mně,
ty věci čiňte; a Bůh pokoje budeť s vámi.
Zradoval jsem se v Pánu velice, že 10
již opět zase rozzelenala se péče vaše o
mne, načež však byli jste myslili, ale ne-
dostalo se vám příhodného času. * Ne proto, 11
žebych jakou nouzi měl, toto pravím;
nebo já naučil jsem se dosti míti na tom,
což mám. * Umímť i snížen býti, umím 12
také i hojnost míti, všudy a ve všech
věcech pocvičen jsem, i nasycen býti i
lačněti, totiž hojnost míti i nouzi trpěti.
* Všecko mohu v Kristu, kterýž mne 13
posiluje. * Avšak dobře jste učinili, ob- 14
covavše mému soužení. * Víte pak i 15
vy Filippenští, že při počátku evangelia,
když jsem šel z Macedonie, žádný sbor ne-
udělil mi se strany dání a vzetí, než vy
sami. * Ano i do Tessaloniky jednou i po 16
druhé, čehož jsem potřeboval, poslali jste
mi. * Ne proto, žebych hledal darů, ale 17

---

19. *břicho*, t. břicho své jako Boha a více nežli Boha ctí, když se v žrádlo, pití a jiné rozkoše vydávají. — *stojí*: čenichají, smýšlejí, t. o nic více a snažněji nepečují, jako o tyto časné věci, slávu, zboží, rozkoše etc.

20. *Ale* etc. Ale my se tak chováme jako ti, jejichž jest vlast, obec, bydlení, měšťanství. — *odkudž*: neníť tedy jinde se strany našeho přirození Kristus Pán než toliko v nebi.

1. *koruno*, t. kteříž mi ku potěšení a ku poctivosti jste. Pod. I. Tes. 2, 19. — *stůjte*, t. v povolání a místě svém, na němž jste od Pána postaveni.

3. *pracovaly*, Ř. bojovaly, t. pokušení a protivenství snášely. — *knize*, t. v níž počet vyvolených božích z pouhé milosti k životu věčnému předzřízených zapsán jest (Exod. 32, 32. Žlm. 68, 29. Dan. 12, 1. Zjev. 21, 27.).

4. *v Pánu*, t. pravou duchovní radostí, jíž sám Pán jest dárcem, kromě něhož není pravé radosti, tak jako kromě slunce nejsou než temnosti.

5. *Mírnost*, t. taková ctnost, kteráž přísnost spravedlivého soudu milostivostí obměkčuje. — *blízko*: Jakoby řekl: Jestližeby vám kdo těžkost jakou činil, vám se protivil, myslte na to, že Pán blízko jest těch, kteříž ho vzývají (Žlm. 144, 18.), i časem svým vás pomstí.

6. *pečliví*, t. nezřízeně.

7. *pokoj*, t. pokoj dobrého svědomí (o němž Jan 14, 27. Řím 5, 1.), jehož sám Bůh skrze Krista jest dárce. Kol. 1, 20. — *rozum*, t. kterýž i proti rozumu při vyvolených božích působí to, aby se v prostřed zámutků a soužení radovali (Skut. 5, 41. Řím. 5, 3.), a kterýž jest tak důstojný, že žádný rozum lidský nic rozkošnějšího vyhledati nemůže. — *hájiti*: ostříhati, t. abyste ani myšleními zlými, ani náklonostmi v něco nenáležitého se nevydávali.

10. *rozzelenala*: rozhojnila, obnovila, t. jakož prvé tak i nyní opět se o mne staráte, Ř. rozzelenali jste se v pečování.

12. *pocvičen*: zkušen, Ř. posvěcen. Jakoby řekl: při všech věcech mám svaté začátky, na všecko jsem se dal světiti.

14. *obcovavše*, t. že jste mne v této bídě neopustili.

hledám užitku hojného k vašemu pro-
18 spěchu. * Přijalť jsem pak všecko a hoj-
něť mám, naplněnť jsem vzav od Epafro-
dita to, což posláno bylo od vás, vůni slad-
19 kosti, obět vzácnou a libou Bohu. * Bůh
pak můj naplníť všelikou potřebu vaši
podlé bohatství svého slavně v Kristu Je-
žíši. * Bohu pak a Otci našemu sláva na 20
věky věků. Amen. * Pozdravtež všech sva- 21
tých v Kristu Ježíši. * Pozdravujíť vás 22
bratří, kteříž jsou se mnou. Pozdravujíť vás
všickni svatí, zvláště pak ti, kteříž jsou
z domu císařova. * Milost Pána našeho 23
Jesukrista se všemi vámi. Amen.

---

17. *darů*, t. ne pro tu příčinu připomínám vaši štědrost, žebych vám návěští dáti chtěl, abyste mi ještě něco udělili. — *k vašemu* etc.: do vašich zápisů. Jakoby řekl: aby, čím více mně neb jiným potřebujícím opatření pomáháte, tím hojnější vám odplata dána a jako do nějakých zápisů zapisována byla.

22. *císařova*, t. Nerona císaře dvořané a služebníci.

Epištola sv. Pavla apoštola

ke Kolossenským.

V epištole této k listu Efesským psanému, mimo jiné velmi podobné dvoje věci, kromě přístupu a závírky, se zdržují: I. přináležející k učení; a tu apoštol: 1. obsah učení toho čistého předkládá, totiž o *a*) Kristově osobě, dvoje přirození mající; *b*) úřadu jeho (1, 12—23). 2. K stálosti při tom učení slouží, a zvláště: *a*) evangelia zvelebováním, *b*) apoštolství svého dokazováním (1, 23—2, 4). 3. Učení tomu odporné smítá, kteréž pošlo s částky *a*) z pohanstva neb rozumu těla, *b*) z židovstva neb z obrazů zákona (2, 4—23). II. K životu šlechetnému příslušející; tu pak apoštol před oči staví povinnosti 1. ke všechněm křesťanům se vztahující, jimž k tomu slouží, *a*) aby starého člověka i s jeho ovocem s sebe skládali, *b*) v nového člověka neb ctnosti svaté, jichž nemálo tu vyčítá, se obláčeli (3, 1—18 etc. 4, 2—7). 2. K některým osobám obzvláštně příslušející, totiž *a*) k manželkám a manželům; *b*) dítkám a rodičům; *c*) čeládkám a hospodářům (3, 18. — 4, 18.).

Hlava 1.

Pavel svatý pozdraviv uctivě Kolossenských I. schvaluje je u víře s připomenutím jejich *a)* základu, *b)* pravdy *c)* a svědka t. Epafry. II. Setrvání jich v té pravdě hledá, *A)* poroučeje je v ochranu Páně, 1. snažně jim žádá od Boha *a)* známosti vůle svaté, *b*) trpělivého snažení. 2. Důvěřuje se Pánu Bohu, že on skrze Krista *a)* skrze něhož všecko stojí, *b*) v němž všecko složil, *c)* kterýž zásluhou svou dostatečný jest k spasení věřícím, je zachová k životu, jako i jej. 3. Odvolává se na svou povinnost, v níž stoje *a)* útrpnostem se nevyhýbá, *b*) při zvěstování tajemství Páně všech ku pokání snažně napomíná.

avel apoštol Ježíše Krista skrze vůli boží, a Ti-
2 moteus bratr, * těm, kteříž jsou v městě Kolosse, svatým a věrným bratřím v Kristu
3 Ježíši. * Milost vám a pokoj od Boha Otce našeho a Pána Ježíše Krista.
Díky činíme Bohu a Otci Pána našeho Jesukrista za vás mo-
4 dlíce se; * slyševše o víře vaší v Kristu Ježíši
5 a o lásce ke všechněm svatým, * pro naději složenou vám v nebesích, o níž jste prvé
slyšeli v slově pravdy, jenž jest evangelium,
* kteréž jest přišlo k vám, jako i na vše- 6
cken svět, a ovoce nese, jako i u vás od
toho dne, v kterémž jste slyšeli, a poznali
milost boží v pravdě; * jakož jste se na- 7
učili od Epafry, milého spoluslužebníka
našeho, ktrýž jest věrný k vám služebník
Kristův; * kterýž také oznámil nám lásku 8
vaši v duchu. * Protož i my od toho dne, 9
jakž jsme to uslyšeli, nepřestáváme modliti se za vás a žádati, abyste naplněni byli známostí vůle jeho, ve vší moudrosti a rozumnosti duchovní, * abyste chodili hodně v 10
Pánu ke vší jeho líbeznosti, v každém skutku dobrém, ovoce vydávajíce a rostouce v známosti boží, * všelikou mocí zmocněni jsouce 11
podlé síly slávy jeho, ke vší trpělivosti a dobrotivosti s radostí, * díky činíce Bohu 12
Otci, kterýž hodné nás účinil účastnosti

---

4. *slyševše,* t. od Epafra. — *Ježíši,* t. založené, odpočívající a všecko dobré beroucí.
5. *naději,* t. pro odplatu věčného života, jehož z milosti boží v naději očekáváte. Podobně se nazývá nadějí ta věc, jíž se nadějeme. Řím. 8, 24. Efes. 1, 18. Tit. 2, 13.
6. *svět,* t. velmi daleko se rozešlo, netoliko mezi Židy, ale i mezi pohany. Pod. Řím. 15, 19. — *ovoce*: zroste, rozmáhá se.
8. *v duchu,* t. kteráž z Ducha svatého svůj původ má, a z pravého srdce pronášína bývá. I. Jan 3, 18.
9. *i my,* t. já Pavel a Timoteus, kteříž jsme tuto epištolu psali; výš v. 1. — *jeho,* t. boží, to jest, abyste u víře utvrzení a rozmnožení přijali. — *rozumnosti* etc.: opatrnosti, t. na tomť pravá moudrost z Ducha svatého původ mající a spasitelná záleží, abyste právě Boha (Jer. 9, 24.) a vůli jeho svatou znali, i skutečně se zapíráním sebe činili. Deut. 4, 6. Podobně Efes. 1, 8.
10. *Pánu,* t. tak živi byli, jakžby se Pánu Bohu líbilo; Efes. 4, 1.
11. *síly*: slavné síly, t. mocí Ducha svatého, kterýž jest slavná boží síla a svou slávu posilňováním nás mdlých zjevuje. — *s radostí,* t. abyste mohli všecko pro jmeno Kristovo ne nějak bezděk a s reptáním, ale s dobrou myslí snášeti.
12. *v světle,* t. ve všem tom, což jest nám v Kristu pravém světle (Jan 8, 12.) a v jeho evangeliu, kteréž věřící osvěcuje, dobrého složeno, a tak v krá-

Dle Michalangela kreslil König, ryl Müller.

Tobiáš uchytiv otce svého vkropil žluč do očí jeho: i slouplo se bělmo s očí jeho.

(Tob. 11, 10.)

13 losu svatých v světle, * kterýž vytrhl nás
z moci temnosti a přenesl do království
14 milého Syna svého, * v němžto máme vy-
koupení skrze krev jeho, totiž odpuštění
15 hříchů, * kterýž jest obraz Boha neviditel-
16 ného a prvorozený všeho stvoření; * nebo
skrze něho stvořeny jsou všecky věci, kte-
réž jsou na nebi i na zemi, viditelné i ne-
viditelné, buďto trůnové neb panstva, buď-
to knížatstva neb mocnosti, všecko skrze
17 něho a pro něho stvořeno jest: * a on
18 jest přede vším, a všecko jím stojí: * a
onť jest hlava těla církve, kterýž jest po-
čátek a prvorozený z mrtvých, aby tak on
19 ve všem prvotnost držel; * poněvadž se za-
líbilo Otci, aby v něm všecka plnost pře-
20 bývala, * a skrze něho aby smířil s sebou
všecko v pokoj uvodě skrze krev kříže
jeho, skrze něj pravím, buďto ty věci, kte-
réž jsou na zemi, buď ty, kteréž jsou na
21 nebi. * Ano i vás někdy odcizené a ne-
přátely v mysli totiž skrze skutky zlé,
22 * nyní již smířil tělem svým skrze smrt,
aby vás postavil svaté a neposkvrněné a
bez úhony před obličejem svým, * však 23
jestliže zůstáváte u víře založení a pevní,
a neuchylujete se od naděje evangelia,
kteréž jste slyšeli, jenž jest kázáno všemu
stvoření, kteréž jest pod nebem, jehožto já
Pavel učiněn jsem služebník, * kterýž 24
nyní raduji se z utrpení svých, kteráž sná-
ším pro vás, a doplňuji ostatky soužení
Kristových na těle svém za jeho tělo, jenž
jest církev,* jejížto učiněn jsem já služeb- 25
ník, tak jakž mi to svěřil Bůh na to, abych
vám sloužil a tak naplnil slovo boží,
* jenž jest tajemství skryté od věku a náro- 26
dů, nyní pak zjevené svatým jeho, * jimž- 27
to Bůh ráčil známo učiniti, kterakéby bylo
bohatství slavného tajemství tohoto mezi
pohany, jenž jest Kristus ve vás, ta nadě-
je slávy, * kteréhož my zvěstujeme, napo- 28
mínajíce všelikého člověka a učíce všeli-
kého člověka ve vší moudrosti, abychom
postavili každého člověka dokonalého ve
Kristu Ježíši, * očež i pracuji, bojuje po- 29
dlé té jeho mocnosti, kteráž dělá ve mně
dílo své mocně.

Hlava 2.

B) Napomínaje pak je k dobrému učí je, kterým věcem nemají povolovati a jak v pobožnosti jim živu býti sluší. — Nechce, aby měli povolovati podvodnému učení a žádostem tělesným. Podvodné učení pochází buď z moudrosti pohanské aneb pověry židovské. Moudrost pohanská *a*) dává slibnou řeč a *b*) snadně obloupí neprozřetelné, ježto však *α*) nic není, než živel světa, *β*) nemůže se vrovnati moudrosti Páně. Pověra židovská 1. zastává, co již jako stín pro Krista zašlo. Taková jest *a*) obřízka, ji Kristus *α*) svým se obřezáním zastavil, *β*) nařízením křtu svatého přetrhl; nebo on a) hříchy naše svázal, b) nepřátely zahladil; *b*) obřady při jiných věcech; 2. vymýšlí, čehož písmo nemá, a toť *a*) vylučuje z obecenství, *b*) v otroctví podrobuje a *c*) zkázu uvodí, nebo jen tělu škodí.

---

lovství nebeském, kteréž se v písmích svatých světlem nazývá (I. Tim. 6, 16.), jako na odpor zatracení věčné tmou se jmenuje. Mat. 8, 12.

13. *milého*, Ř. milování, t. jehož Otec nebeský velice (Mat. 3, 17., též 17, 5.) a pro něho i nás miluje. Efes. 1, 6.

15. *neviditelného*, t. podlé toho 1) že jest Bůh pravý a s Otcem jednobytný. Žid 1, 3.; 2) že se v něm Otec nebeský nám v tom, jak jest mocný, moudrý, spravedlivý a milosrdný etc., jako ukázati ráčil. Podob. Jan 1, 18., též 14, 9. — *stvoření*, t. Syn boží věčný jednorozený z Otce nebeského prvé, nežli co stvořeno bylo, předivně zplozený.

16. *pro něho*: v něj, k němu, t. k jeho nesmírné slávě. Pod. Řím. 11, 36.

18. *prvorozený*: prvotinný, t. kterýž nejprvé k životu nesmrtelnému zmrtvých vstal a na sobě příklad ukázal (Řím. 6, 9. I. Kor. 15, 20.); anobrž jim život navrátil. II. Tim. 1, 10. — *ve všem*: mezi všemi, t. svými vyvolenými a k budoucímu vzkříšení slavnému naději majícími. Podob. Řím 8, 29.

20. *všecko*, t. všecken obor svých vyvolených světem jinde nazvaných. II. Kor. 5, 19. — *na nebi*, t. všecky své věřící, z nichž někteří jsou již v nebi, a jiní ještě na zemi; viz Efes. 1, 10.

21. *odcizené*, t. od Boha a jeho lidu. Podobně Efes. 2, 12.

22. *tělem*, Ř. v těle masa svého, t. v pravém lidském těle a jiným lidem ve všem kromě hříchů podobném. Žid 4, 15., též 7, 26. — *svaté* etc., t. netoliko vás od hříchů očistil, ale také k životu novému skrze Ducha svého zplodil a k dokonalé svatosti, kteráž se v onom životě chová, přivesti a tak oslaviti zaslíbil. Pod. I. Kor. 1, 8. Efes. 1, 4., též 5, 26. 27.

24. *pro vás*, t. abych vás svým příkladem utvrdil a jako na nohy postavil. — *soužení*: úzkostí, zámutků, t. podnikám ta utrpení, kteráž ještě Kristus ve svých věrných, ne aby vykupoval jejich hříchy, ale pro zkušení jejich víry (I. Petr 1, 7.) a moci své v jejich mdlobě dokazování (II. Kor. 12, 9.) snášeti ráčí.

25. *tak jakž* etc., Ř. podlé zřízení neb správectví božího. Pod. Efes. 3, 2. — *na to*, Ř. kteréžto (zřízení) dáno jest mi na vás, t. dáno jest mi k tomu, abych vaším apoštolem byl. Skut. 26, 17. Efes. 3, 6. — *slovo boží*, t. sliby jeho milostné o povolání pohanů učiněné k splnění přivedl.

26. *svatým*, t. apoštolům (Efes. 3, 5. 6.) i jiným v Kristu posvěceným.

27. *ve vás*: mezi vámi, t. to slavné tajemství jest Kristus, vám pohanům skrze mne v známost uvedený. — *slávy*, t. dárce věčné slávy, jíž se z milosti boží nadějeme.

28. *ve vší*: o všeliké neb všelijaké, t. pravé a dokonalé, kteráž i sama v sobě jest dokonalá, i své

Chciť zajisté, abyste věděli, kterakou
nesnáz mám o vás a o ty, kteříž jsou v
Laodicii, a kteřížkoli neviděli tváři mé
2 podlé těla, * aby potěšena byla srdce je-
jich spojená v lásce, a to ke všemu bohat-
ství přejistého smyslu ku poznání tajem-
3 ství Boha i Otce i Krista, * v němžto jsou
skryti všickni pokladové moudrosti a zná-
mosti.
4 A totoť pravím proto, aby vás žádný
křivě dovodě neoklamal podobnou k prav-
5 dě řeči. * Nebo ačkoli vzdálen jsem tělem,
však duchem s vámi jsem, raduje se a
vida řád váš a utvrzení té víry vaší v Krista.
6 * Protož jakž jste přijali Krista Ježíše Pána,
7 tak v něm choďte, * vkořenění a vzdělaní na
něm a utvrzení u víře, jakž jste naučeni, roz-
8 hojňujíce se v ní s díků činěním. * Hleďtež,
atby vás někdo neobloupil moudrostí světa
a marným zklamáním uče podlé ustanove-
ní lidských, podlé živlů světa a ne podlé
Krista; * nebo v něm přebývá všecka 9
plnost božství tělesně, * a v něm jste do- 10
plněni, kterýžto jest hlava všeho knížat-
stva a mocnosti, * v němžto i obřezáni 11
jste obřezáním ne rukou učiněným, svlekše
tělo hříchů skrze obřezání Kristovo, * po- 12
hřbeni jsouce s ním skrze křest, skrze
nějž i spolu s ním zmrtvých vstali jste,
skrze víru, kteráž jest mocné dílo boží, kte-
rýž vzkřísil jej zmrtvých. * Ano i vás 13
mrtvé v hříších a v neobřízce těla vašeho
spolu s ním obživil, odpustiv vám všecky
hříchy * a smazav proti nám ten zápis zále- 14
žející v ustanoveních, kterýž byl odporný
nám, i vyzdvihl jej z prostředku přibiv
jej ke kříži: * a obloupiv knížatstva i moci, 15
vedl je na odivu zjevně, vítězství slaviv
nad nimi skrze něj. * Protož žádný vás 16
nesuď pro pokrm aneb pro nápoj aneb
se strany některého svátku, neb novoměsíce
aneb sobot, * kteréžto věci jsou stín věcí 17

---

následovníky k dokonalosti a pravému blahoslavenství přivodí.

1. *kterakou*: jaký boj, t. jakou péči a starost mám, v čemž mi nepřítel ďábel překážku činí, s nímž jako potýkati se musím. — *těla*, t. mne sobě přítomného neměli. A proto čímž jsem jich méně povědom, tím se více o ně starám.

2. *spojená*: láskou spojených. — *smyslu*: rozumnosti, t. abyste hojným a jistým světlem o Bohu, vůli jeho svaté a svém spasení, a tak pravou moudrostí obdařeni byli. — *i Krista*, t. totoť jest ten rozum, jehož vám žádám, abyste evangeliu svatému, skrze něž se Bůh Otec v Synu svém zjevuje, právě rozuměti mohli. Podobně evangelium názývá se tajemstvím; výš 1, 26. Řím. 16, 25.

3. *skryti*: schováni, složeni, t. v Kristu Pánu všecko nám k spasení potřebné složeno; a protož při Kristu sluší stálým býti. Nebo bez Krista jakážkoli moudrost a umění není než pouhé bláznovství. Podob. výš 1, 19.

4. *podobnou*: slibnou řečí.

5. *s vámi*, t. srdcem svým s vámi jsem spojen. — *vida*, t. očima mysli své, z té správy, kteráž jest mi dána o vás. — *utvrzení*, t. vaše se v té víře zmocnění.

6. *Pána*: za Pána. — *choďte*, t. v učení tom pravém, kteréž jste přijali, zůstávejte a prospěch berte. Podobně Deut. 5, 33.

7. *vkořenění*: vkořeňujíce se a vzdělávajíce. — *na něm*, t. na Kristu neb na jeho učení, jako nějaké velmi čisté stavení. Efes. 2, 21.

8. *moudrostí*: chytrostí, Ř. skrze mudrctví, t. učením takovým, kteréžby z rozumu těla původ mělo, byť pak jakkoli slibně barveno a podpíráno bylo. Neboť tu apoštol netupí šlechetného umění, ale zlé jeho užívání jako podobně, když o zákonu svatém a spravedlivém (Řím. 7, 12.) praví, že lidi zabíjí (II. Kor. 3, 6.), tím nezlehčuje božích přikázaní. — *zklamáním*, t. to mudrctví neb moudrost míním, kteráž není než pouhý podvod. — *světa*, t. kteříž učí zachovávati věci zákonní, v nichž svět slepý zakládá své ospravedlnění; viz Gal. 4, 3. — *Krista*, t. nevedou Kristovo učení, nýbrž na odpor lidi od Krista odvozují.

10. *doplněni*, t. tak k pravému, dokonalému a plnému blahoslavenství přivedeni, tak že vám není potřebí nic k doplnění jeho, ani u mudrců světa, ani v ustanoveních zákona hledati. — *knížatstva*: vrchnosti a moci, t. netoliko lidí jest Pánem, ale i těch andělů; protož neslušíť jich božskou poctou (Zjev. 19, 10.), jakž vás k tomu někteří křiví učitelé vedou (níž v. 18.), ctíti a za prostředníky k Bohu užívati.

11. *obřezáním*, t. v Kristu nového jste rodu došli, jehož obřízka tělesná vyhledávala (viz Deut. 10, 16.) a při vyvolených znamením jeho jistým byla. — *tělo*, Ř. tělo hříchů masa, t. zkázu přirozenou aneb starého člověka. Níž 3, 9. Řím. 6, 6. — *Kristovo*, t. kteréž Kristus při vás svým Duchem podlé svých slibů (Ezech. 36, 36.) působí, kdyžto ze srdcí vašich žádosti zlé, pýchu, zarytost etc. odjímá a jako odřezuje. Pod. Filip. 3, 3.

12. *vstali jste*, t. vás to vyvolených božích při křtu pohřížení neb vodou pokropení svědectvím jest vaší zkázy přirozené, i jiných hříchů ve krvi Kristové pohřbení a jako utopení. — *kteráž* etc.: mocného díla božího, t. kteráž svůj původ má i zrůst béře z obdarování božího (Mat. 16, 17. Jan 6, 26.), kterýž srdce vaše mrtvé k víře v Krista ukřižovaného obživiv, též moci, jako při vzkříšení Kristově, dokázal. Podobně Efes. 1, 19. 20.

13. *těla*, t. když jste ještě pohané byli (podobně Efes. 2, 11.) aneb v starém rodu a zkáze přirozené zůstávali, kterouž jste sobě tou zevnitřní neobřízkou osvědčenou měli.

14. *v ustanoveních*, t. obřadech, kterýmiž všickni se k hříchům a vinám jako dlužník svým zápisem k dluhu přiznávali.

15. *i moci*, t. ďábla kníže světa (Jan 12, 13), oděnce toho silného (Mat. 12, 29.), kterýž v synech zpoury svou moc provodí. Efes. 2, 2. Podob. Žid. 2, 14.

16. *nesuď*: nepotupuj, t. jako byste užíváním jich hřešili. Řím. 14, 6.

17. *budoucích*, t. ne tak, žeby prostým neb holým znamením byly. Nebo jelikož svátostmi byly, ospravedlnění v Kristu podávaly a pečetily (Řím. 4, 11.), ale že toliko do času krátkého trvati měly.

budoucích; ale pravda jejich jest tělo Kri-
18 stovo. * Nižádný vás nepředchvacuj své-
myslně pokorou a náboženstvím andělským, v to, čehož neviděl, se vydávaje a marně se nadýmaje smyslem těla svého,
19 * a nedrže se hlavy, od níž všecko tělo po kloubích a svazích vzdělané a spojené ro-
20 ste božím zrůstem. * Jestliže tedy zemřeli jste s Kristem živlům světa, pročež jako byste živi byli světu, těmi obřady dáte se
obtěžovati, * když říkáno bývá: Nedotýkej 21
se, ani okoušej, aniž se s tím obírej!
* kteréžto všecky věci samým užíváním 22
jich přicházejí k zkáze, což jest vše podlé
přikázaní a učení lidských, * kteréžto věci 23
mají sic tvárnost moudrosti v spůsobu té nábožnosti a v pokoře pošmourné, i v neodpouštění tělu, avšak nejsou v žádné platnosti, když přináležejí toliko k nasycení těla.

Hlava 3.

Žádosti tělesné mají býti vzdálené od věřících, nebo *a)* na ně jiný život přisluší, *b)* jich se držící hněvu božího neucházejí; poněvadž Pán Bůh nás *a)* ze zkázy naší vytrhl a *β)* v svobodě postavil bez přijímání osob. Napomínaje ku pobožnosti chce, aby byli živi v ní mezi sebou a mezi jinými. Mezi sebou obecně a obzvláštně. Obecně v *a)* lásce, *b)* jednomyslnosti pokoje *α)* prospíváním v slovu Páně, *β)* všech věcí k slávě jmena Páně obíráním. Obzvláštně pak povinnost vyhledává 1. v manželstvu mezi *a)* manžely, *b)* rodiči a dítkami; 2. hospodářství mezi *a)* služebníky a *b)* pány.

Protož povstali-li jste s Kristem, vrchních věcí hledejte, kdež Kristus na pravi-
2 ci boží sedí. * O svrchní věci pečujte, ne
3 o zemské; * nebo zemřeli jste, a život váš
4 skryt jest s Kristem v Bohu. * Když se pak ukáže Kristus, život náš, tehdy i vy ukážete se s ním v slávě.
5 Protož mrtvěte údy své zemské, smilstvo, nečistotu, chlipnost, žádost zlou i la-
6 komství, jenž jest modlám sloužení, * pro kteréžto věci přichází hněv boží na syny
7 zpurné, * v kterýchžto hříších i vy někdy chodili jste, když jste živi byli v nich.
8 * Ale nyní složtež i vy všecko to: hněv, prchlivost, zlobivost, zlořečení i mrzkomluv-
nost z úst svých. * Nelžetež jedni na dru- 9
hé, když jste svlékli s sebe starého člověka
se skutky jeho * a oblékli toho nového ob- 10
novujícího se k známosti podlé obrazu
toho, jenž jej stvořil, * kdežto není Řek a 11
Žid, obřízka a neobřízka, cizozemec a Scyta, služebník a svobodný; ale všecko a ve
všech Kristus. * Protož oblectež se jako 12
vyvolení boží, svatí a milí v střeva milosrdenství, v dobrotivost, nízké o sobě smýšlení, krotkost, trpělivost: * snášejíce jeden 13
druhého a odpouštějíce vespolek, měl-liby kdo proti komu žalobu: jako i Kristus
odpustil vám, tak i vy. * Nad to pak 14
nade všecko oblečeni buďte v lásku, kteréžto
jest svazek dokonalosti. * A pokoj boží 15

---

18. *se vydávaje*: se vtíraje, Ř. vcházeje, t. nejistým věcem vyučuje, jichž nikdy svýma očima nespatřil, ani v svatých písmích nečetl.

19. *hlavy*, t. Krista.

20. *s Kristem.* Jste-li s ním jako údové s hlavou spojeni, tedy také skrze něho a v něm jste ze smrti věčné i z obřadů zákona vysvobozeni, a jim jako umrtveni. — *světu*: živlům světa, Ř. na světě, t. tak sobě počínáte, jakoby vaše největší dobré ve věcech časných, tělesných a ne těch, které jsou duchovní a věčné, záleželo.

23. *moudrosti*, t. učení jakéhos důstojného, s nebe a ne od lidí přineseného. — *pošmourné*: smýšlené, Ř. dobrovolné neb zvolené. Čímž ukazuje Duch Páně to, jakou barvu marní nábožníci svému pověrnému náboženství dávají. — *v neodpouštění*: v nešetření těla a nepoctění jeho slušnou úpravou. — *nejsou*: nic po nich není, nejsou v žádné vážnosti, t. podlé toho, že pobožnost, ani království boží (Řím. 14, 17.) na nich nezáleží, nýbrž často, což jest u lidí velikého, u Boha jest ohavnost. Luk. 16, 15. Pod. I. Tim. 4, 8.

1. *hledejte*, t. nový život, kterýž záleží ve svatých ctnostech, šlechetným obcováním pronášejte (Řím. 14, 17.).

3. *zemřeli jste*, t. hříchům (Řím. 6, 2.) a světu, a vám také. Gal. 6, 14. Aneb jakoby řekl: Ačkoli zde na světě v těch bídách více mrtvým nežli živým podobni jste (Řím. 8, 36. II. Kor. 4, 11.), avšak život věčný jest vám připraven.

11. *Žid*, t. v království Kristovu není přijímání osob, protož obřízka sama ze sebe nic k spasení neprospívá, a neobřízka, kdež jest jen nové rození, do nebe jíti nepřekáží. Gal. 3, 28., též 5, 6.

12. *milosrdenství*, t. srdce lítostivé a krátce v největší milosrdenství. — *v dobrotivost*, t. takovou ctnost, kteráž nedopustí netoliko bližnímu škoditi, ale nutí jemu dobře činiti; viz Gal. 5, 22.

14. *dokonalosti*, t. kteráž všecky vyvolené v jednotu a jako v jedno tělo dokonalé spojuje, ano i všecky naše povinnosti neb ctnosti v sobě obsahuje. Řím. 13, 9.

15. *boží*, t. od Boha původ mající, jehož kdož s Bohem i s lidmi náležitě ostříhá, blahoslavený bývá. Mat. 5, 9. Pod. Filip. 4, 7. — *vítězíž*: vládniž, rozkazujž, t. svědomí dobré majíce, tím buďte silni a stůjte proti všelijakým pokušením. Podobně tak dí svatý Cyprián: bázeň budiž strážce nevinnosti naší. — *vděčni*, t. toho pokoje vám skrze Krista daného.

vítěziž v srdcích vašich, k němuž i povo-
láni jste v jedno tělo a buďtež vděčni.
16 * Slovo Kristovo přebývejž ve vás bohatě
se vší moudrostí, učíce a napomínajíce
sebe vespolek, žalmy a zpěvy a písnička-
mi duchovními, s milostí zpívajíce v srdci
17 svém Pánu. * A všecko cožkoli činíte v
slovu neb v skutku, všecko čiňte ve jmé-
nu Pána Ježíše díky činíce Bohu a Otci
skrze něho.
18 Ženy, poddány buďte mužům svým
tak, jakž sluší v Pánu.
19 Muži, milujte ženy své a nemějtež se
přísně k nim.

Dítky, poslouchejte rodičů ve všem; 20
nebo to jest dobře libé Pánu.
Otcové, nepopouzejte k hněvivosti 21
dítek svých, aby sobě nezoufaly.
Služebníci, poslušni buďte ve všem 22
pánů tělesných, ne na oko sloužíce jako
ti, jenž se usilují lidem líbiti, ale v spra-
vedlnosti srdce bojíce se Boha. * A všecko, 23
což byste koli činili, z té duše čiňte, ja-
kožto Pánu a ne lidem, * vědouce, že ode 24
Pána vzíti máte odplatu věčného dědictví:
nebo Pánu Kristu sloužíte. * Kdožby pak 25
nepravost páchal, odměnu své nepravosti
vezme; a neníť přijímání osob u Boha.

Hlava 4.

Mezi jinými pobožnost věřících má známá býti pro vyzískání těch, kteří vně jsou a to 1. v modlitbách svatých a 2. opatrném řečí užívání. O své a svých jednaje 1. úhrnkem, coby se s ním dálo, na správu vyslaného svého se odvolává; 2. pozdravuje jich jmenem *a*) svých, jako *α*) Aristarcha, Marka, *β*) Justa, *γ*) Epafry a *δ*) Lukáše, *b*) svým, podlé čehož poroučí jim, aby *α*) téhož listu Laodicenským propůjčili, *β*) Archippa v povinnosti napomenuli, a tak podpisem s přiložením žádosti list zavírá.

Páni spravedlivě a slušně se služebníky
nakládejte vědouce, že i vy Pána máte v
nebesích.
2 Na modlitbě buďtež ustaviční, bdíce
3 v tom s díků činěním: * modlíce se spo-
lu i za nás, aby Bůh otevřel nám dvéře
slova k mluvení o tajemství Kristově, pro
4 něž i ve vězení jsem: * abych je zjevoval
5 tak, jakž mi náleží mluviti. * Choďtež v
moudrosti před těmi, kteříž jsou vně, čas
6 kupujíce. * Řeč vaše vždycky budiž pří-
jemná, ozdobená solí, tak abyste věděli,
kterak byste měli jednomu každému odpo-
věděti.
7 O věcech mých o všech oznámí vám
Tychikus, bratr milý a věrný sluha, a spo-
8 luslužebník v Pánu, * kteréhož jsem po-
slal k vám proto samo, aby zvěděl, co se
děje u vás, a potěšil srdcí vašich, * s One- 9
simem věrným milým bratrem, kterýž jest
tam od vás. Tiť vám všecko oznámí, co
se děje u nás.
Pozdravuje vás Aristarchus spoluvě- 10
zeň můj a Marek sestřenec Barnabášův
(o kterémž jsem vám poručil, přišel-liby
k vám, přijmětež jej), * a Jesus, kterýž 11
slove Justus, kteřížto jsou židé: ti toliko
jsou pomocníci moji v království božím, kte-
říž byli mé potěšení. * Pozdravuje vás 12
Epafras, kterýž od vás jest, sluha Kristův,
kterýž vždycky úsilně pracuje na modlit-
bách za vás, abyste stáli dokonalí a plní
ve vůli boží. * Nebo svědectví jemu vydá- 13
vám, žeť vás velmi horlivě miluje a též

---

16. *Kristovo*, t. svaté evangelium o Kristu znějící a od něho původ mající. — *moudrostí*, t. se vší vážnosti, bedlivostí a milostí nábožnou i jiným posližitelnou.

17. *Ježíše*, t. všecky své práce s vzýváním jmena Kristova a k slávě jeho začínejte; díků pak činěním je dokonávejte.

20. *ve všem*, t. náležitém (Efes. 6, 1.). Tak níž v. 22.

25. *nepravost:* křivdu činil, t. jestližeby hospodářové čeládce křivdu činili, a čeládky hospodářům nepravě sloužily.

2. *v tom*, Ř. při ní, v ní, t. při modlitbě.

3. *slova*, t. hojné příčiny ke kázaní svého svatého slova obmýšlel, udatnosti srdce k mluvení přidával, i na tu práci štědře požehnání vyléval. Efes. 6, 19.

5. *Choďtež*: mějtež se moudře aneb opatrně, t. buď aby vás nesvedli, buď abyste jimi pohoršení na sobě nedali (Podob. I. Petr. 2, 12.), buď abyste k získání jich příčiny obmýšleti uměli. — *vně*: kteříž nejsou domácí víry. Pod. I. Tess. 4, 12. — *čas*, t. příhodnosti času obmýšlejíce to jest příčiny k získání bližních, i se škodou věcí časných hledajíce a naskytnuté příčiny dobře užívajíce; viz Efes. 5, 16.

6. *příjemná*, t. bližnímu k spasení užitečná, tak aby ji bylo mílo slyšeti. Efes. 4, 29. — *ozdobená*: osolená, t. z písem svatých vzatá a při nížby ducha pobožnosti a rozšafnosti kdy, kde a jak co mluveno býti má, cítiti bylo a krátce, aby té byla odporná, kteráž jinde shnilou neb zkaženou jest nazvána. Efes. 4, 29.

10. *o kterémž* etc., Ř. o kterémž jste přijali poručení.

11. *toliko*: sami, t. ze Židů. Nebo hned jim připomíná z pohanů poslé. — *v království božím*, t. v kázaní svatého evangelia, skrze něž Bůh kraluje a své vyvolené do království svého uvozuje. Podobně jinde nazývá se evangelium berlou moci Hospodinovy. Žlm. 109, 2.

i ty, kteříž jsou v Laodicii, i kteříž jsou v
14 Hierapoli. * Pozdravuje vás Lukáš lékař
bratr milý a Demas.
15 Pozdravte bratří Laodicenských, i
Nymfy, i té církve, kteráž jest v domě
16 jeho. * A když bude přečten u vás tento
list, spravtež to, ať jest i v laodicenském
sboru čten: a ten, kterýž jest psán z Lao-
dicie, i vy také přečtěte, * a rcete Archip- 17
povi: Viz, aby služebnost, kterouž jsi při-
jal od Pána, vyplnil. * Pozdravení mou 18
rukou Pavlovou. Pamatujtež na mé vězení.
Milost boží budiž s vámi. Amen.

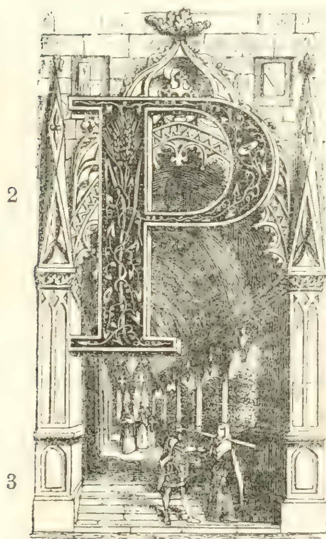
16. *z Laodicie.* Snad Laodicenští bratří psali někdy svatému Pavlu, a on ten list za užitečný ku přečtení Kolossenským býti soudil; a pakli míní, jakž někteří chtí, první list k Timoteovi, čemuž však nejedni muži osvícení odpírají.

První epištola sv. Pavla apoštola
k Tessalonicenským.

V epištole této apoštol Tessalonicenským slouží I. k stálosti u víře, a zvláště: *a*) svědectví jim, evangeliu svatému i sobě slavného dáváním; *b*) Timotea služebníka věrného k nim vysláním (hl. 1. 2. 3.) II. K šlechetnému životu, záležejícímu 1. v utíkání věcí škodlivých, mezi Tessalonicenskými se ještě nalezajících, jako jest: *a*) smilstvo, *b*) lakomství, *c*) rozbrojů činění, *d*) všetečnost, *e*) zahálka, *f*) nemírné nad mrtvými se kormoucení. Při čemž se o budoucím vzkříšení a Kristovu příchodu k soudu nemálo vypisuje. 2. Ve věcech dobrých se ostříhání, jako jest: *a*) svornost, *b*) bedlivost, *c*) střízlivost, *d*) víra, *e*) láska, *f*) naděje, *j*) k služebníkům věrným vážnost, *h*) mdlým u víře pomoci činění, *i*) trpělivost, *k*) při modlitbách horlivost, *l*) díků činění, *m*) pilné slova božího poslouchání.

Hlava 1.

Apoštol schvaluje jejich víry pravdivost a napomíná jich k dalšímu v pobožnosti obcování. Víry pravdivost zakládá na ochotném přijetí k sobě kázaní evangelia svatého a trpělivém jí obhajování. K ochotnému přijetí kázaní svatého přisluší posluchačů povolné srdce a kazatelů upřímnost stálá. Povolnost srdce při nich se chválí s díků činěním před Bohem od Pavla svatého, a jiť oni osvědčili sobě, u sebe i u jiných. U sebe, pracovavše u víře, lásce a trpělivé naději. U jiných a to u svatých učitelů a spoluúdů církve svaté. Učitelé se ujišťují o jejich vyvolení k životu věčnému i ze a) svého mezi nimi prospěšného pracování, b) jejich úzkostech radostného se potěšování. Spoluúdové jejich chválí jejich *a*) od modlářství k živému Bohu odstoupení, *b*) v naději Pána k soudu očekávání.

avel a Silvan a Ti-
moteus církvi Tes-
salonicenských
v Bohu Otci a
Pánu Ježíši Kri
2 stu. * Milost vám
a pokoj od Boha
Otce našeho a
Pána Jesukrista.
Díky činí-
me Bohu vždy-
cky ze všech vás,
zmínku činíce o
vás na modlit-
bách svých bez
3 přestání, * pama-
tujíce na skutek
víry vaší a na
práci lásky, a na trpělivost naděje Pána
našeho Jesukrista před Bohem a Otcem
naším: * vědouce bratří Bohu milí o vyvole- 4
ní vašem, * nebo evangelium naše k vám 5
nezáleželo toliko v slově, ale i v moci,
i v Duchu svatém a v jistotě mnohé, jakož
víte, jací jsme byli mezi vámi pro vás:
* a vy následovníci naši i Páně učiněni jste, 6
přijavše slovo jeho ve mnohé úzkosti, s ra-
dostí Ducha svatého: * tak že jste učině- 7
ni příklad všem věřícím v Macedonii a
v Achaji. * Nebo od vás rozhlásilo se slovo 8
Páně netoliko v Macedonii a v Achaji, ale
i na všelikém místě víra vaše, kteráž jest
v Boha roznesla se, tak že nepotřebí nám
o tom nic mluviti. * Oniť zajisté sami o nás 9
vypravují, jaký byl příchod náš k vám,
a kterak jste se obrátili k Bohu od modl,
abyste sloužili Bohu živému a pravému,
* a očekávali Syna jeho s nebe, kteréhož 10
vzkřísil zmrtvých, totiž Ježíše, kterýž vy-
svobodil nás od hněvu budoucího.

---

1. *církvi:* sboru, o jehož založení viz Skut. 17, 1 etc. — *Otci,* t. kteříž jsou v jednotu víry jeho jmenem neb mocí a milostí shromážděni, skrze Krista s ním smířeni, jeho chotí milou učiněni a nadějí svou v něm ubezpečeni.

3. *na skutek:* na skutečnou víru, t. na takovou víru, kteráž moc svou konáním ovoce lásky provodí (Gal. 5, 6.) a na samé chloubě nezáleží. A protož nesluší vám v ní krsati, ale raději prospěch bráti. — *na práci*: na pracovitou lásku. — *na trpělivost*: na trpělivou naději, t. kteroužto působí jistá naděje odplaty od Pána zaslíbená. Aneb, kteráž původ svůj od Krista Pána má a v něm složena bývá. Mar. 11, 22.

4. *vědouce,* t. po jistých znameních to vyvolení při vás spatřujíce; viz Mat. 22, 14. — *Bohu* etc: od Boha vyvoleni jste.

5. *mezi vámi,* t. svým učením jistí, a vám předkládání jeho k spasení užiteční.— *pro vás,* t. abyste to znali, že jste Bohu milí a od něho k životu věčnému vyvolení.

6. *učiněni,* t. jakouž vám Pán hojně a štědře slova svého uděloval, a my služebníci vaši bedlivě

Hlava 2.

Kazatelů upřímost stálá s prací prospěšnou zná se z jejich k odpůrcům mysli hrdinské a ku posluchačům srdce opravdového. Mysl hrdinská záleží na trpělivém snášení soužení a horlivém odpírání rouhavému učení. Srdce opravdové šetří čistoty učení a nedostatků posluchačů. Učení netvrdí *a*) podvodů, *b*) lakomství. Nedostatkové posluchačů v snášenlivosti mají napravováni býti s osvědčením o pobožnosti. Vidí-li pak při nich, že 1. prospívají, mají jich před Bohem pochváliti, 2. v soužení jsou, nechť jim ukáží, *a*) jak to veřejně církev ode všech trpí, *b*) že ti nepřátelé se nevymluví hněvu božího. O trpělivém u víře svaté jich setrvání mluvě svatý Pavel oznamuje, jak 1. těžko mu bylo, dokud o jejich upřímosti správy nedošel a to proto, že *a*) jak je ďábel roztrhl, tak příčiny k shledání poskytnuté přetrhoval, *b*) s nimi těšiti se chtěl, z nichžby před Bohem na soudu radost míti mohl.

Nebo vy sami víte, bratří, že příchod náš
2 k vám nebyl daremný, * ale i prvé trpěvše i
pohanění snáševše (jakž víte) v městě Filippi,
osvobodili jsme se v Bohu svém mluviti vám
směle evangelium boží s mnohými odpory;
3 * napomínání zajisté naše nebylo z pod-
4 vodu, ani z nečistoty, ani ve lsti; * ale
jakož Bůh nás oblíbil, aby nám svěřeno
bylo evangelium, takť mluvíme, ne jako
lidem se líbíce, ale Bohu, kterýž libuje
5 srdce naše. * Anižť jsme zajisté kdy užívali
řeči pochlebné, jakož víte, ani za příčinou
něčeho lakomství provodili, Bůhť jest svě-
6 dek! * ani jsme hledali od lidí chvály,
7 ani od vás, ani od jiných. * Ač jsme
mohli vás obtěžovati jako Kristovi apošto-
lé, ale byli jsme tiší mezi vámi, jako když
8 matka chová dítky své; * tak nakloněni
k vám byvše hotovi jsme byli s velikou
chutí vydati vám netoliko evangelium boží,
ale také i duše své, protože jste nám
9 byli velmi milí. * Nebo pamatujete, bratří,
na práci naši a ustávání: ve dne i v noci
zajisté pracovavše, proto abychom žádného
z vás neobtěžovali, kázali jsme u vás evan-
10 gelium boží. * Vy jste svědkové i Bůh,
kterak jsme svatě a spravedlivě a bez
úhony obcovali mezi vámi, kteříž jste uvě-
řili: * jakožto víte, kterak jednoho kaž- 11
dého z vás, jako otec dítek svých, * na- 12
pomínali jsme vás a potěšovali i s osvěd-
čováním, abyste chodili hodně Bohu, kte-
rýž povolal vás do království svého a v slá-
vu. * Protož i my díky činíme Bohu bez 13
přestání, že přijavše slovo boží, kteréž jste
slyšeli od nás, přijali jste ne jako slovo
lidské, ale (jakož v pravdě jest) jako slo-
vo boží, kterýžto i dílo své působí ve vás
věřících. * Vy zajisté, bratří, následovníci 14
učiněni jste církví božích, kteréž jsou v ži-
dovstu, v Kristu Ježíši, nebo jste takovéž
věci i vy trpěli od svého pokolení, jako i
oni od židů, * kteříž i Pána Ježíše zabili 15
i své vlastní proroky, a nás vyhnali, a Bo-
hu se nelíbí a všem lidem jsou odporní,
* nedopouštějíce nám mluviti pohanům, 16
aby spaseni byli, aby tak vždy doplňovali
hříchy své: nebo vylit jest na ně hněv
boží konečný.
My pak, bratří, zbaveni byvše vás 17
na chvíli tělem, ne srdcem, opravdověji
usilovali jsme viděti tvář vaši s mnohou
žádostí: * protož chtěli jsme přijíti k vám, 18
(zvláště já Pavel) jednou i po druhé, ale

---

a horlivě jsme je kázali, tak jste vy žádostivě a ochotně je přijímali. — *úzkosti:* soužení, utištění. Viz o něm Skut. 17, 5.

7. *příklad,* Ř. příkladové.

8. *roznesla se*: rozešla se, t. pověst o vaší víře. Pod. Řím. 1, 8. — *mluviti*, t. k většímu vychvalování vaší víry.

10. *budoucího*: jenž přijíti má, t. ze zatracení věčného, podlé spravedlivého hněvu božího na hříšníky přijíti majícího. Pod. Mat. 3, 7. Jan 4, 36. Řím 1, 18.

1. *daremný,* t. bez užitku toho, pro nějž Kristus Pán služebníky své posýlá. Jan 15, 16., viz výš 1, 9.

2. *Filippi,* t. za příčinou čistého učení a věštího ducha z nějaké děvečky vypuzení. Skut. 16, 16. — *v Bohu svém,* t. doufajíce v pomoci Pána Boha svého. Pod. jinde Boha pro tu naději v něm slože nou svým nazývá (Řím. 1, 8.), a o Kristu, že sebe samého za něho vydal, svědčí. Gal. 2, 20.

4. *libuje*: zkušuje, t. míle práci naši upřímou ze své milosti přijímá.

7. *Ač jsme*: aneb, mohše důstojně, velebně neb mocně sobě počínati, t. k vám se příkře podlé moci sobě svěřené míti. Pod. I. Kor. 4, 21. — *obtěžovati,* t. bráním od vás platů. Niž v. 9. Pod. I. Kor. 9, 4.

9. *pracovavše,* t. stany dělavše. Skut. 18, 3.

12. *Bohu*, t. jakž sluší na ty, jenž slouží Bohu.

13. *slovo*, Ř. slovo slyšení od nás boží. Podob. Jsai. 53, 1. Řím 10, 16.

14. *Ježíši*, t. mocí a požehnáním jeho shromážděné a k němu jako ratolesti ke kmenu přivštípené. Pod. výš. 1. 1. — *pokolení*: národu, od svých krajanů, sousedů, od svých domácích, od svých spoluobyvatelů, t. od Židů i pohanů v Tessalonice přebývajících, kteříž při začátku získání vašeho bouřku učinili. Skut. 17. 5. — *i oni* t. věřící, čehož jest částka nemalá vypsána Žid. 10, 32. etc.

15. *proroky*, t. sobě obzvlaštně dané. — *nás*: nám se protivili, t. protivenství nám činěním nás vypudili.

16. *hříchy své,* t. zlost svou neukojitelnou, i předkům jejich dědičnou. Podob. Gen. 15, 16. Mat. 23, 24. — *hněv b.* t. úsudek neukojitelný a věčný, z hněvu božího původ mající.

17. *zbaveni*, Ř. osiřevše. Takovým pak mluvením ukazuje, s jak velikou žalostí a zámutkem od nich se poodtrhnouti musil.

18. *satan*, t. Židů proti apoštolům nastrojením,

19 překazil nám satan. * Nebo která jest
naše naděje neb radost aneb koruna
chlouby? Zdali ne i vy před obličejem
Pána našeho Jesukrista v čas příchodu jeho?
* Vy jistě jste sláva naše i radost. 20

Hlava 3.

(O trpělivém u víře svaté jich setrvání mluvě svatý Pavel, oznamuje, jak) 2. žádostivě k nim Timotea odeslal, protože *a*) oni potřebují takového, kterýby jich potvrzoval v učení *α*) předkládáním, co přichází na vyvolené, *β*) obnovením paměti, co mluvili apoštolé; *b*) nemohl jich obmyslům ďáblovým v hrdle nechati. 3. Po správě od Timotea o nich učiněné se potěšil, čehož dotvrdil *a*) díků činěním Bohu, *b*) poroučením na modlitbách velebnosti božské *α*) svého předsevzetí a *β*) jejich u víře svaté práci.

Protož nemohše se déle zdržeti, za
nejlepší se nám vidělo, abychom v Atenách
2 pozůstali my sami * a poslali jsme Timo-
tea bratra svého a služebníka božího a
pomocníka svého v evangeliu Kristovu,
aby potvrdil vás a napomenul k tomu,
3 což náleží k víře vaší, * aby se žádný
nepohnul v takových těchto souženích; ne-
bo i sami víte, že jsme k tomu postaveni.
4 * Ještě zajisté když jsme u vás byli,
předpovídali jsme vám, že budeme souže-
5 ni, jakož se i stalo, jakž víte. * Protož i
já nemoha se déle zdržeti, poslal jsem ho
k vám, abych zvěděl o víře vaší, aťby snad
nějak nepokoušel vás ten pokušitel, i byla-
6 by daremná práce naše. * Nyní pak když
k nám přišel Timoteus od vás a zvěstoval
nám novinu veselou o víře a lásce vaší,
a že nás připomínáte dobře, žádajíce vždy-
cky nás viděti, jako i my vás: * protož 7
potěšeni jsme, bratří, z vás ve všelikém
soužení a nesnadnosti své skrze víru vaši;
* nebo aj živi jsme, jestliže vy stojíte v Pá- 8
nu. * A jakým děkováním z vás můžeme se 9
odměniti Bohu za všecku tu radost, kte-
rouž radujeme se pro vás před Bohem
svým, * dnem i nocí přehorlivě modlíce 10
se, abychom uzřeli tvář vaši a doplnili to,
čehožby se nedostalo víře vaší? * Sám 11
pak Bůh a Otec náš, a Pán náš Ježíš
Kristus spraviž cestu naši k vám.
Vás pak ten Pán račiž rozmnožiti a roz- 12
hojniti v lásce k sobě vespolek i ke všech-
něm, jako i nás k vám: * aby tak utvrzena 13
byla srdce vaše neposkvrněná v svatosti
před Bohem a Otcem naším, ku příští
Pána našeho Jesukrista se všemi svatými
jeho. Amen.

---

a třebas i na cestě jemu, jako i jinde (Skut. 20, 3.) skrze ně záloh učiněním.

19. *naděje*, t. jiná nežli vy. Jakoby řekl: Což jest tak divného, že já jsem žádostiv k vám přijíti, poněvadž vy jste ti, z jejich získání neb k víře obrácení naději mám, dojdu od Boha slavného poděkování. — *radost*, t. ne od jinud nežli z vás velikou mám a budu míti radost a potěšení. — *chlouby*, t. vy jste má koruna, t. j. vy jste ti, při nichž jsem práci takovou vedl, za niž korunou věrnosti a věčné slávy poctěn býti mám. Pod. Mat. 25, 21. II. Kor. 1, 14.

1. *nemohše:* nechtěvše toho déle trpěti, t. toužení po vás; výš 2, 17. — *pozůstali*, Ř. zanecháni byli, t. raději nežli byste vy v takový čas opuštěni býti měli.

2. *bratra,* t. kterýž jest od Otce nebeského znovu jako i já zplozen a se mnou láskou bratrskou spojen. — *k tomu:* při víře, se strany víry vaší, t. v Krista.

3. *se žádný* etc., Ř. žádný ocasem nevrtěl, t. nepřátel svých psí úlisností nebyl přelstěn, aneb pod ocas nepřatelům pravdy, pro uvarování se soužení, úlisně nelezl a jako ocasem k nim nevrtěl. — *souženích*, t. z nichž některá se vypisují Skut. 17, 5. etc. — *k tomu,* t. abychom pro jmeno Kristovo protivenství snášeli. Podob. I. Petr 2, 20. 21. — *postaveni,* t. od Boha, kterýž nás míti chce podobné Synu svému v potupě i v slávě. Řím. 8, 29. Podobně o Kristu Luk. 2, 34.

6. *přišel,* t. když se od vás ke mně navrátil, (výš v. 2.) a správu mně o vás učiniv k psání tohoto listu příčinu dal.

8. *živi jsme,* t. dobré mysli a potěšení ducha požíváme a jako okříváme neb ožíváme. — *v Pánu,* t. u víře, kteráž vás ke Kristu Pánu jako ratolesti ke kmenu připojuje. Pod. Řím. 11, 20.

13. *srdce,* t. v srdci vašem přebývající víra pravá aneb všecken váš vnitřní člověk. — *svatými,* t. buď s lidmi v Kristu posvěcenými a s vámi jedno srdce učiněnými, buď s anděly duchy svými čistými. II. Tess. 1, 7.

Hlava 4.

Napomíná jich pak obecně a obzvláštně. Obecně, aby obcování své počestné měli. Počestnost záleží na opravdovém Krista Pána rozkazu následování. Ten pak následuje, který bez úhony živ jest, jak před jinými s věřícími, tak v společnosti. Před jinými obcuje počestně, který sobě v svém, čehož mu Pán Bůh propůjčil, neškodí a bližním ku příkladu jest. Pán propůjčil člověku k užívání I. čistoty, jí *a*) zprzňuje smilstvo, *b*) strážce jest, kdo těla svého chrání, *c*) pohané mnoho zlého násilně činí. II. Živnosti, ji lehčí podvodní a lakomí lidé s ubližováním bližním svým. Bližním ku příkladu jest, kdo 1. nedostatek trpícím účinnou lásku prokazuje; 2. pokojně živ jsa za práci svou i před protivníky svými se nestydí. Zvláštní napomenutí patří k smrtelnosti naší a k správě církve. Smrtelnost naše má potěšována býti vzkříšením nás a příštím Páně. Vzkříšení zajisté, ač u pohanů jest v posměchu, však nám v Kristu jest ku posile; nebo budeme-li zastíženi v živobytí vezdejším, *a*) ač nepředejdeme těch, kteří prv zemřeli; *b*) však půjdeme za nimi Pánu v cestu: a toť má býti ku potěšení společnému.

Dále pak, bratří, prosíme vás a napomí-
náme v Pánu Ježíši, jakož jste přijali od
nás, kterak byste měli choditi a líbiti se
Bohu, v tom abyste se rozhojnili více.
2 * Víte zajisté, jaká přikázaní vydali jsme
3 vám skrze Pána Ježíše. * Takť jest zajisté
vůle boží, totiž posvěcení vaše: abyste se
4 zdržovali od smilstva, * a aby uměl jeden
každý z vás svým osudím vládnouti v
5 svatosti a v poctivosti, * ne v líbosti tėles-
ných žádostí, jako i pohané, kteříž Boha
6 neznají; * a aby žádný neutiskal ani neo-
klamával v jednání bratra svého; proto
že mstitel jest Pán všeho toho, jakož i
7 předpověděli jsme vám a osvědčili. * Nebo
nepovolal nás Bůh k nečistotě, ale ku po-
8 svěcení. * A protož kdoby pohrdal tímto,
ne člověkem pohrdá, ale Bohem, kterýž i
nám dal Ducha svatého svého.
9 O lásce pak bratrské neníť potřebí
psáti vám; nebo jste vy od Boha naučeni,
10 abyste milovali jedni druhé. * A jistě či-
níte to všechněm bratřím ve vší Macedo-
nii. Napomínámeť pak vás bratří, abyste
se v tom více rozhojnili, * a snažili se po- 11
kojní býti, a hleděti toho, což komu nále-
ží, a pracovati rukama svýma vlastníma,
jakož jsme přikázali vám; tak abyste po-
ctivě chodili před těmi, kteříž jsou vně, a
v ničemž abyste neměli nedostatku. * Ne- 12
chciť pak abyste nevěděli, bratří, o těch,
kteříž zesnuli, abyste se nermoutili, jako
i jiní, kteříž naděje nemají. * Nebo jakož 13
věříme, že Ježíš umřel a zmrtvých vstal,
takť Bůh i ty, kteřížby zesnuli v Ježíši,
přivede s ním. * Toto zajisté vám pravíme 14
slovem Páně, že my, kteříž živi pozůstane-
me do příchodu Páně, nepředejdeme těch,
kteříž zesnuli; * nebo sám ten Pán se zvu- 15
kem ponoukajícím s hlasem archanděla
a s troubou boží sstoupí s nebe, a mrtví
v Kristu vstanou nejprvé. * Potom my 16
živí pozůstavení spolu s nimi zachváceni
budeme do oblaků vstříc Pánu v povětří,
a tak vždycky s Pánem budeme. * A pro- 17
tož potěšujtež jedni druhých těmito slovy.

---

1. *Dále*: Zatím pak, t. po předložení víry a po napomenutí k stálosti v ní již to pozůstává, abyste k šlechetnému životu napomenuti byli. — *napomínáme:* žádáme. — *v Pánu Ježíši*, t. ne k svým věcem, ale ke Kristovým, a to ne o své ujmě, ale z jeho poručení předloženým, vás vedu. — *choditi*, t. živi býti. Pod. Efes. 4, 1., též 5. 8. Kol 4, 4.

3. *posvěcení*, t. toto dvé od vás Bůh míti chce: 1) abyste v něho věřili, 2) z víry dobré skutky činili (I. Jan 3, 23.). — *smilstva*, t. netoliko od skutku neřádného, ale i od toho, což k němu napomáhá, jako jest nestydaté na druhé pohlaví vzhlédání (Job 31, 1.), opilství (Efes. 5, 18.) a tanec. Isai. 3, 16., též 5, 14.

4. *osudím*: nádobou, t. tělem svým, v němž jako v nádobě duše přebývá a skrze ně jako nástroj svůj nějaký moc provodí. Podobně svatého Pavla Bůh nádobou nazývá. Skut. 9. 15. — *v poctivosti*, t. aby se každý v čistotě a poctivě bez hříchů smilných choval, a tak těla svého nečistotami, svatosti a poctivosti odpornými, a za nimi jdoucími nemocmi nezhyzďoval a nezlehčoval. I. Kor. 6, 18.

5. *neznají*, t. známostí spasitelnou. Jan 17, 3. Nebo sic jinak i pohané o Bohu vědí. Řím. 1, 19. 20.

7. *posvěcení*, t. k ostříhání se v svatosti. Efes. 1, 4.

8. *pohrdal*, t. naučením neb přikázaním; výš v. 1. Podob. Luk. 10, 16.

11. *hleděti*, Ř. dělati vlastní věci, t. nedávati a nevtírati se v to, což vám nepřináleží. — *vně*, t. ven z církve, aneb jiného nežli vy náboženství; viz Kol. 4, 4. — *a v ničemž:* a žádného abyste nemusili potřebovati, t. z těch Kristovým učením se nespravujících.

12. *zesnuli*, t. z věřících v Krista zemřeli; viz Jan 11, 11. — *jiní*, t. jako pohané. Pod. Efes. 2, 12.

13. *v Ježíši*, t. u víře v Krista Ježíše až do smrti setrvali. — *přivede*, t. ze zdejší smrtelnosti neb z hrobu do nebeské radosti.

14. *Páně*, t. ne ze svého vymyšlení, ale z Kristova poručení a mně toho v třetím nebi oznámení. II. Kor. 12, 2. 4.

15. *se zvukem:* s hřmotem, podobně jako k boji ponoukajícím. — *v Kristu*: Kristovi, t. kteříž jsou k němu skrze víru, jako údové k své hlavě připojeni, a tak kteříž v jisté naději k životu věčnému zesnuli; viz výš v. 14.

16. *pozůstavení*, t. až do příští Kristova.

Hlava 5.

Příští Páně bude nenadálé, odkudž *a*) ač bezbožným přijde zahynutí, *b*) však pobožní škody nevezmou pro 1. vzácné jich světlem opatření, odkudž *α*) odtrhují se od věcí škodných a *β*) libují sobě v střízlivosti čistotně obcovati; 2. boží upřímost v povolání jich. Správa církve ve dvém záleží: na věřících společném sobě v ní napomáhání a na Bohu povolávajícím nás. Napomáhají společně, když 1. věrných Páně služebníků sobě šetří, 2. pohoršení se vyhýbají, nebo sluší zachovávati *a*) svědomí pokojné, *b*) horlivost k Bohu přímou, *c*) prozřetelnost v povolání. Bohu povolávajícímu nás 1. jako jiní upřímě nás v ochranu poroučejí, 2. tak i my je poroučejme. Což poznamenav apoštol *a*) pozdravuje všech, *b*) poroučí čísti list všem a *c*) tak je milosti boží poroučí.

O časích pak a chvílích, bratří, nepo-
2 třebujete, aby vám spáno bylo; * nebo vy
sami výborně víte, že ten den Páně jako
3 zloděj v noci tak přijde. * Nebo když
dějí: Pokoj a bezpečnost! tedy rychle
přijde na ně zahynutí, jako bolest ženě tě-
hotné, a neujdouť toho.
4 Ale vy, bratří, nejste ve tmě, aby vás
5 ten den jako zloděj zachvátil. * Všickni
vy synové světla jste a synové dne: ne-
6 jsmeť synové noci a tmy. * Nespěmež tedy,
jako i jiní, ale bděme a střízliví buďme;
7 * nebo kteříž spí, v noci spí, a kteříž se
8 opíjejí, v noci opilí jsou: * ale my synové
dne jsouce střízliví buďme, oblečeni jsouce
v brnění víry a lásky, a v lebku, jenž jest
9 naděje spasení. * Nebo nepostavil nás Bůh
k hněvu, ale k nabytí spasení skrze Pána
10 našeho Jesukrista, * kterýž umřel za nás,
abychom, buďto že bdíme, buďto že spíme,
spolu s ním živi byli: * protož napomí- 11
nejte se vespolek a vzdělávejte jeden dru-
hého, jakož i činíte. * Prosímeť pak vás 12
bratří, znejtež ty, kteříž pracují mezi vámi
a předloženi jsou vám v Pánu a napomí-
nají vás; * a velice je milujte pro práci 13
jejich; a mějte se k sobě vaspolek pokojně.
Prosímeť pak vás, bratří, napomínejte 14
ze řádu vystupujících, potěšujte choulosti-
vých, snášejte mdlé, trpělivě se mějte ke
všechněm. * Vizte, aby někdo zlého za zlé 15
neodplacoval: ale vždycky účinnosti doka-
zujte, i k sobě vespolek i ke všechněm.
* Vždycky se radujte; * bez přestání se 16 17
modlete; * ze všecho díky čiňte: nebo ta 18
jest vůle boží v Kristu Ježíši, aby se tak
dálo od vás. * Ducha neuhašujte; * proro- 19 20
ctvím nepohrdejte; * všeho zkuste, což do- 21
bréhо jest, toho se držte; * od všeliké zlé 22
tvárnosti se varujte.

---

1. *chvílích:* příhodnosti času, příhodnostech, t. na něž se všeteční lidé nezbedně doptávají, kdy, kterého léta, měsíce a dne Kristus k soudu přijde.

2. *přijde,* t. pojednou a nenadále (Luk. 21, 3.), avšak jakž se z dalšího verše rozumí, bezbožným obzvláštně ten příchod Kristův nenadálý bude. Neboť pobožní vždycky mají na něj v hotovosti čekati a jeho žádostivi býti. Mat. 24, 44. Luk. 21, 28.

3. *dějí,* t. když se bezbožní nejvíce, tak jako za dnů Noe, ubezpečí. Luk. 17, 26.

4. *v tmě,* t. nejste nevěřící a neznabohové, aneb ty bláznové panny, kteréž toliko lampy bez oleje mají. Mat. 25, 3. — *ten den,* t. v němž Kristus k soudu přijíti má.

5. *vy,* t. v Krista věřící. — *světla,* t. světlem spasitelné známosti Boha obdaření. Podob. Luk. 16, 8. Řím. 13, 12. Efes. 5, 8. — *tmy,* t. nejsme lidé neosvícení a známosti boží prázdní.

6. *Nespěmež,* t. nevydávejmež se v lhostejnost a v hříšné se v rozkošech ubezpečení. — *jiní,* t. nevěřící a slepci, duchem Epikurejským a Saducejským dýchající. — *bděme,* t. srdce svého k nebi, kdež jest náš poklad, pozdvihujme (Mat. 6, 21.), a před ďáblem, aby nás nepřemohl, na péči se mějme. Pod. I. Petr 5, 8. — *střízliví* etc., t. břemeno pečování nezřízeného i žádosti těla, kteréž jako nápoj opojný člověka obtěžuje, od sebe odvrzme a srdce svého obžerstvím, ani opilstvím neobtěžujme. Luk. 21, 34.

7. *spí,* t. o spasení své nic se nestarají. — *v noci spí,* t. z jedné slepoty ve větší slepotu a rozmařilost těla se vydávají. — *opilí* etc., t. ne tak dalece opojným nápojem, jako líbostmi světa v noci bludů a neznámostí Boha opojeni jsou.

9. *nepostavil,* t. nepředzřídil neb neodložil, jako to některým učinil. Řím. 9, 17. I. Petr. 2, 8. — *k hněvu,* t. k věčnému zatracení, kteréž Bůh ze svého hněvu spravedlivého na bezbožníky uvede. Pod. Řím. 1, 18. Efes. 5, 6.

12. *znejtež,* t. v náležité vážnosti je mějte, i časnými věcmi podlé možnosti opatrujte. I. Tim. 5, 17. — *předloženi:* spravují vás, vůdcové jsou vaši, t. netoliko učením, ale i příkladným životem k dobrému vám slouží. — *v Pánu,* t. v tom, což se dotýká pocty a služby boží. — *napomínají,* t. slovem i kázní církevní vám k tomu, abyste k svým povinnostem stáli, opravdově slouží.

14. *snášejte:* uchopte, zpodepřete, pozadržte, t. ty, kteříž jsou u víře mdlí a hned jako padnouti mají, podpírejte. Podob. Řím. 14, 1.

16. *radujte,* t. v Boha doufejte a v Duchu jeho svatém (Řím. 14, 17.); a zvláště z obdarování vás svědomím pokojným se těšte. Řím. 5, 3. II. Kor. 6, 10.

19. *neuhašujte,* t. v světle Duchem Páně v srdcích vašich rozniceném, aneb dařích jeho, jenž jsou víra, láska, naděje, umenšení neb. řte, ale ze slýchání božího slova více jich nabývejte.

20. *proroctvím:* proroctví za nic sobě nepokládejte, t. kázaní božího slova aneb vysvětlování řečí prorockých, kteráž se dějí podlé udělení darů Ducha Páně, sobě nezlehčujte. Podobně I. Kor. 14, 1. etc.

21. *zkuste:* zkušujte, t. což se vám od vašich učitelů předkládá. To pak zkušování podlé pravidla božího zákona činěno býti má; čehož příklad viz při oněch Berrienských. Skut. 17, 11. Podob. I. Jan 4, 1.

22. *varujte,* t. netoliko od toho, což jest zjevně zlé, jako jest vražda, smilství a krádež, ale i od

23 Sám pak Bůh pokoje posvětiž vás ve
všem, a celý váš duch i duše i tělo bez úho-
ny ku příští Pána našeho Jesukrista zachová-
24 no budiž. * Věrnýť jest ten, jenž povolal vás,
25 kterýž také i učiní to. * Bratří, modlete se
za nás. * Pozdravte všech bratří s polibe- 26
ním svatým. * Zavazujiť vás skrze Pána, 27
aby čten byl list tento všechněm bratřím
svatým. * Milost Pána našeho Jesukrista 28
budiž s vámi. Amen.

---

toho, což jest k zlému podobné aneb příčinu dává k němu, a zvlášť při učení, čehož byste zjevným božím slovem ujištěného neměli, abyste snad místo medu nepřijali jedu.

23. *pokoje*, t. kterýž jest dárce pokojného svědomí. Řím. 5, 1. — *ve všem:* všelikterak, cele, Ř. celé, t. každého vás celého neb všeho od světa sobě odděl, a znovu skrze svého Ducha svatého se všemi mocmi vašimi vnitřními i zevnitřními obnov neb zploď. Nebo což tu apoštol úhrnkem pověděl, hned to po částkách dále rozbírá. — *duch,* t. mysl, kteráž jest nejpřednější a nejjemnější moc vaší duše, avšak i ta obnovení a znovu zplození potřebuje. Efes. 4, 17. 23. — *duše,* t. všecky jiné nižší moci duše, jako jest vůle, žádosti a náklonnost lidská.

24. *Věrnýť,* t. nepromĕnitelný a ve svých slibích stálý. I. Kor. 1, 9. — *učiní to,* t. vás posvětí i k věčnému životu přivede. Podob. Filip. 1, 6.

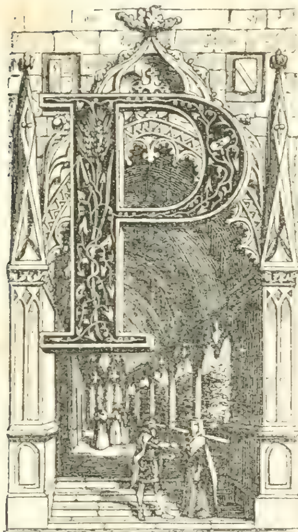
27. *vás*, t. kazatele a toho sboru soudce. — *svatým,* t. v Kristu posvěceným (II. Kor. 1, 1.) a k vašemu sboru přináležejícím.

Druhá epištola sv. Pavla apoštola
k Tessalonicenským.

V epištole této, jako i v předešlé, apoštol Tessalonicenským slouží: I. k stálosti při pravdě čisté, a zvláště: 1. svědectví slavného jejich víře, lásce i naději, z čistého učení nabyté, dáváním; a kříže jim odplatou věčného života i pomstou, kteráž na jejich nepřátely uvedena bude, osvědčováním. (hl. 1.) 2. Od učení scestného, zvláště o dni soudném, od některých předkládaného, jich vystříháním a o dvojím běhu církve předpovídáním, totiž: *a*) jednom žalostném, v tomto dvém obsaženém: *α*) že v církvi měli svůdcové nastati a mnohé od víry pravé odvésti; *β*) že Antikrist měl se v též církvi zhnízditi. *b*) Druhém potěšeném, totiž: že vyvolení *α*) měli divnou boží ochranou před svůdci v bezpečnosti zachováni býti; *β*) ovoce šlechetného života nésti (hl. 2.). II. Ke konání opravdovému povinností jejich, totiž aby 1. za věrné služebníky se modlívali (hl. 3. v. 1.); 2. pro řídkost vyvolených od víry neodstupovali (v. 2.); 3. Bohu, že při nich dílo začaté dokoná, se dověřovali (v. 3.); 4. učení apoštolské za pravidlo svého života měli (v. 4.); 5. pro čistou pravdu protivenství snášeli (v. 5.); 6. se zahaleči netovaryšili, ale jeho života pracovitého následovali (v. 6.—11.); 7. spravedlivě se živili (v. 12.); 8. v činění milosrdných skutků stálí byli (v. 13.); 9. pravdě nepovolné vylučovali (v. 14.).

Hlava 1.

Představiv apoštol nápis listu a pozdravení I. s díků činěním Bohu těší se, že u víře a lásce křesťanské v svém kříži stojí. Protož tu naději máme, že 1. to jest jistým znamením soudu Páně, aby podlé spravedlnosti boží *a*) tyranové trápení byli, *b*) rytířové Páně občerstvení došli, poněvadž bude *α*) příchod Páně slavný, *β*) soud bezbožným hrozný a věčný, vyvoleným pak potěšitelný. 2. Bůh podlé zámluvy své a modliteb svatých začaté dobře při nich vyplní k oslavení jmena Kristova.

avel a Silvan a
Timoteus církvi
tessalonicenské
v Bohu Otci na-
šem a Pánu Je-
2 žíši Kristu. * Mi-
lost vám a po-
koj od Boha Otce
našeho a Pána
Jesukrista.
3 Povinnit jsme
díky činiti Bohu
vždycky z vás
bratří, tak jakž
hodné jest proto,
že velmi roste
víra vaše a roz-
máhá se láska
jednoho každého z vás, všechněch k sobě
4 vespolek; * tak že my se vámi v sbořích
božích chlubíme, vaší trpělivostí a vě-
rou ve všech protivenstvích vašich a
5 souženích, kteráž snášíte; * kterážto jsou
zjevný důvod spravedlivého soudu božího,
abyste tak za hodné jmíni byli království
božího, pro něž i se trapíte. * Poněvadž 6
spravedlivé jest u Boha, aby zase odplaceno
bylo těm, kteříž vás sužují soužením, * vám 7
pak úzkost trpícím aby dáno bylo odpoči-
nutí s námi, při zjevení Pána Ježíše s nebe
s anděli moci jeho, * v plameni ohně, 8
kterýž pomstu uvede na ty, jenž neznají
Boha a neposlouchají evangelia Pána na-
šeho Jesukrista, * kteřížto pomstu ponesou 9
věčné zahynutí, zahnáni jsouce od tváři
Páně a od slávy moci jeho, * když přijde, 10
aby oslaven byl v svatých svých a pře-
podivný ukázal se ve všech věřících (nebo
uvěřeno jest svědectví našemu u vás) v
onen den.
Pročež i modlíme se vždycky za vás, 11
aby vás hodné učiniti ráčil povolání toho
Bůh náš, a vyplnil všecku dobře libou
vůli dobrotivosti své i skutek víry mocně,
* aby oslaveno bylo jmeno Pána našeho 12
Jesukrista ve vás, a vy v něm, podlé mi-
losti Boha našeho a Pána Jesukrista.

---

5. *trápíte*, t. vědouce to, že ačkoli darmo z milosti věčná sláva dána bude; avšak k ní jináče než skrze rozličná soužení přijíti nelze. Mat. 16, 24. Skut. 14, 22. Neboť tu apoštol věčné slávy, k níž zdejší utrpení nemohou přirovnána býti (Řím. 8, 18.), nikoli zásluhám lidským nepřipisuje.

8. *Boha*, t. spasitelnou známostí.

10. *den*, t. v němž Kristus Pán k soudu přijde; výš v. 7.

11. *povolání*, t. života věčného, k němuž jste z milosti boží povoláni. — *skutek*: dílo, t. aby víru, kteráž jest jeho mocné a zvláštní dílo (Jan 6, 29.), k dokonání jako nějaké ušlechtilé stavení přivedl. Podobně Efes. 1, 19.

12. *ve vás*, t. netoliko v tom, když byste zde na světě šlechetné obcování vedli (Mat. 5, 16.); ale také při vzkříšení paprsky slávy jeho sobě udělené měli.

Hlava 2.

II. S prosbou v Krista *A*) výstrahu dává, aby 1. před učením podezřelým o příští Páně, kterýž se neukáže, až se vyjeví Antikrist (a tenť *a*) sobě zosobí správu církevní i světskou, *b*) maje pak moc satanovou svodí pravdy potupníky), pilně se vystříhajíce s připomínáním sobě volení a povolání svého, 2. při učení zjeveném stáli s pomocí toho, kterýž dal dobrou naději a těší své ustavičně.

Prosímeť pak vás, bratří, skrze příští
Pána našeho Jesukrista a naše shromáždě-
2 ní v něj, * abyste se nedali rychle vyráže-
ti z mysli, ani kormoutiti, buď skrze du-
cha, buďto skrze řeč, neb skrze list jako
od nás poslaný, jakoby nastával den Kri-
3 stův. * Nesvodiž vás žádný nižádným oby-
čejem; neboť nenastane den Páně, než až
prvé přijde odstoupení, a zjeven bude ten
4 člověk hřícha, syn zatracení, * protivící a
povyšující se nade všecko, což slove Bůh,
aneb čemuž se děje božská čest, tak že
se v chrámě božím jako Bůh posadí po-
5 čínaje sobě, jakoby byl Bůh. * Nepomníte-
liž, že ještě byv u vás o tom jsem vám
6 pravil? * A nyní co mešká, víte, totiž aby
7 on teprv zjeven byl časem svým. * Nebo
již tajemství nepravosti působí, toliko až-
by ten, jenž jej zdržuje nyní, z prostředku
8 byl vyvržen: * a tehdážť zjeven bude ten
bezbožník, kteréhož Pán Ježíš zabije du-
chem úst svých a zkazí zjevením jasné
9 přítomnosti své, toho nešlechetníka, * jehož
příští jest podlé mocného díla satanova,
se vší mocí a divy i zázraky lživými,
* a se všelikým podvodem nepravosti v 10
těch, jenž hynou, protože lásky pravdy ne-
přijali, aby spaseni byli. A protož pošle
jim Bůh mocné dílo podvodů, aby věřili
lži: * a aby odsouzeni byli všickni, kteříž 11
neuvěřili pravdě, ale oblíbili sobě nepra-
vost.

Myť pak jsme povinni děkovati Bohu 12
vždycky z vás, bratří Pánu milí, že vyvo-
lil vás Bůh od počátku k spasení v po-
svěcení ducha a u víře pravdy: * k čemuž 13
povolal vás skrze evangelium naše k doji-
tí slávy Pána našeho Jesukrista.

A protož, bratří, stůjtež a držtež se 14
učení vydaného, jemuž jste se naučili, buď-
to skrze řeč, buďto skrze list náš.

Ten pak náš Pán Ježíš Kristus, a Bůh 15
i Otec náš, kterýž zamiloval vás a dal
potěšení věčné a naději dobrou z milosti,
* potěšujž srdcí vašich a utvrdiž vás v 16
každém slově i skutku dobrém.

---

1. *Jesukrista,* t. jakž jest vám milý a nepochybný příchod Kristův, v němž vás k sobě v dokonalou jednotu shromáždí a oslaví; tak také žádostivě a důvěrně tuto výstrahu mou od křivých učitelů přijmete a o jeho příchodu dobře smýšlejte. — *shromáždění*: připojení k němu, t. kteréž se při vzkříšení blaženém státi má. I. Tess. 4, 14. 17.

2. *rychle*, t. po svém nedávno k víře získání. — *vyrážeti:* sebou hýbati od smyslu pravého, Ř. zmítati, zklátiti, pohybovati, t. chytrostmi křivých učitelů, jako nějakým vlnobitím v mysli zvrtkati. — *z mysli*, t. od evangelia svatého myslí neb srdcem a věrou přijatého. — *ducha,* t. skrze sny a vidění jiná, Duchu svatému nepravě připsaná. Podob. I. Jan 4, 1. — *řeč*, t. jakákoli rozmlouvání, kázaní a řečem apoštolským toho bludu připisování, aneb pěknou řečí ozdobování toho, že se po některých věcech jistého dne soudu dovtípili a dopočítali. — *jako od nás* etc., t. buď na šlak apoštolský podvržený, jakéž bylo evangelium Ondřejovo, Bartolomějovo etc.; buď od apoštolů v pravdě poslaný, ale od těch svůdců v cizím smyslu vyložený. Nebo rozuměti, že z předešlého Tessalonicenským učiněného psaní (I. Tess. 5, 1. etc.) ti bludaři příčinu vzali, aby jistý čas dni soudnému ukládali. — *Kristův*, t. v němž přijíti má k soudu.

3. *odstoupení*, t. od víry neb náboženství pravého. Podob. I. Tim. 4, 1. etc. Jiní to slyší na odstoupení od císařství římského. — *zjeven bude*, t. dokudž zjevné své moci a ukrutnosti nebude provoditi a v své slávě kvésti. Aneb, dokudž skrze svaté evangelium v své nešlechetnosti v známost uveden nebude. Níž v. 8. — *hřícha*, t. kterýž se ve všelijaké hříchy vyleje, i jiným v nich uzdu pustí a nad nimi ruku držeti bude.

4. *čest*, t. bude nemírně a nestydatě pyšný, tak že netoliko nade všecky lidi, ale kdyby jen mohl, chtělby rád svůj trůn i nad nejvyšší oblaky vystaviti. — *počínaje:* vystavuje se za Boha přivlastňuje sobě to, že jest Bůh.

6. *mešká:* ku překážce jemu jest, překáží, t. aby ještě tyranství svého zjevně neprovozoval.

7. *působí:* kuje, t. již se tajně počíná se svou mocí a tyranstvím do církve svaté loudití a v ní kořeniti. I. Jan 2, 18. — *vyvržen:* vyňat, vyhlazen. (Zjev. 17, 19.) Tertullian de resurrectione carnis; Chrysostom, Hieronym ad Gerentiam et Algasiam vykládají to na císaře římského; jiní to slyší na Boha, kterýž antikrista do času zdržoval, aby se vyskytnouti nemohl.

8. *zjeven* etc., t. buď zjevně svou moc bude provozovati, buď v své zlosti v známost uveden bude. — *bezbožník:* nešlechetník, ten nezpřáhaný, t. antikrist, jehož se v této hlavě počátek, zrůst i dokonání vypisuje. — *úst*, t. kázaním slova svého skrze služebníky věrné, jenž jsou ústa jeho, v čistotě předkládaného; viz Isai. 11, 4. — *zkazí:* zahladí zjevným příchodem svým, t. v čas příchodu svého k soudu na zatracení do jezera hořícího ohněm a sirou jej odešle. Zjev. 20, 10.

10. *nepravosti*, t. podvodem lstivým a nešlechetným, jímž všelijaké nepravosti uvede a od toho, což jest šlechetného a spravedlivého, mnohé odvede. — *v těch*: při těch, t. kteříž k zatracení odloženi jsou. Neboť vyvolení v Kristových rukou jsouce (Jan 10, 28. 29.) svedeni býti nemohou. Mat. 24, 24. Mar. 13, 22. — *lásky*: milování, t. že Krista s jeho čistou pravdou nezamilovali, alebrž jím pohrdli. Podob. Jan 3, 19. II. Tim. 4, 3. 4. —

Hlava 3.

B) Napomíná k modlitbám za 1. vzrůst slova božího, 2. vysvobození učitelů téhož slova, 3. utvrzení jich v tom dobrém. *C)* Poroučí, aby 1. sami mezi sebou, kteří jsou *a)* pobožní, od zahálčivých se oddělovali pro *α)* příklad apoštolů, *β)* polehčení chudým, *γ)* povinnost každého; *b)* bezbožní, aby *α)* buď sami se napravili *β)* aneb vypovědíni byli; 2. listu věřili pro *a)* vlastnost ruky Pavlovy, *b)* obyčejný podpis jeho.

Dále pak, bratří, modlete se za nás, aby
slovo Páně rozmáhalo se a slaveno bylo
2 jako i u vás, * a abychom vysvobozeni
byli od nezbedných a zlých lidí; neboť
3 ne všech jest víra. * Ale věrnýť jest
Bůh, kterýž utvrdí vás a ostříhá od zlé-
4 ho. * Doufámeť pak v Pánu o vás, že to,
což vám předkládáme, činíte i činiti bude-
5 te. * Pán pak spravujž srdce vaše k lásce
boží a trpělivému očekávání Krista.
6 Přikazujemeť pak vám bratří ve jmenu Pána našeho Jezukrista, abyste se oddělovali od každého bratra, kterýžby se choval neřádně a ne podlé naučení vyda-
7 ného, kteréž přijal od nás. * Nebo sami víte, kterak jest potřebí následovati nás; poněvadž jsme se nechovali mezi vámi ne-
8 slušně, * aniž jsme darmo chleba jedli u koho, ale s prací a s těžkostí ve dne i v noci dělajíce, abychom žádnému z vás ne-
9 byli k obtížení. * Ne jakobychom neměli k tomu práva, ale abychom se vám za
příklad vydali, abyste nás následovali. * Nebo 10
i když jsme byli u vás, to jsme vám předkládali: kdo nechce dělati, aby také nejedl.
* Slyšímeť zajisté, že někteří mezi vámi 11
chodí nespůsobně nic nedělajíce, ale v neužitečné věci se vydávajíce. * Protož tako- 12
vým přikazujeme a napomínáme jich skrze Pána našeho Jesukrista, aby pokojně pracujíce svůj chléb jedli. * Vy pak bratří, 13
neoblevujte dobře činíce. * Pakli kdo ne- 14
uposlechne skrze psání řeči naší, toho znamenejte a nemějte s ním nic činiti, aťby
se zastyděl: * avšak nemějte ho za ne- 15
přítele, ale napomínejte jako bratra.
Sám pak ten Pán pokoje dejž vám 16
vždycky pokoj všelijakým spůsobem. Pán
budiž se všemi vámi. * Pozdravení mou 17
vlastní rukou Pavlovou, což jest za znamení v každém listu: takť obyčejně píši.
* Milost Pána našeho Jesukrista budiž se 18
všemi vámi. Amen.

---

mocné etc.: silného bludaře, t. velmi jemné a slibné dílo satanovo.

11. *nepravost*, t. učení lživé a nepravé. Podobně jinde učení křivé hříchem se nazývá. Jan 8, 46.

12. *ducha*, t. ku kterémužto spasení přivedeni budete skrze očištění v Kristu a Duchem svatým posvěcení neb znovu zplození.

13. *k dojití*, Ř. k dobytí, t. abyste byli s Kristem učiněni synové i života věčného dědicové. Řím. 8, 17.

14. *stůjtež*, t. u víře pravé. — *držtež*: zachovávejtež ustanovení, t. ne jen nějaké obřady, ale přikázaní to, kteréž se v předešlé epištole zjevně pokládá. I. Tess. 4, 2. Podob. níž 3, 6.

1. *rozmáhalo se*, t. průchod volný a běh svůj šťastný mělo, Ř. běželo, t. rychle co nejdále po všem světě rozhlášeno bylo. — *slaveno:* velebeno, t. aby vděčně bylo přijímáno a jmeno boží z toho velikého daru chváleno. — *u vás*, t. vděčně na tom přestanu, bude-li tak jen od jiných jako od vás oblíbeno; viz I. Tess. 1, 5.

2. *od nezbedných*: zcestných, nespůsobných, nevědoucích pro vzteklost, na kterém jsou téměř místě. — *ne všech*: ne leckdos může věřiti, t. ne všechněm Pán Bůh darů víry dávati ráčí (Mat. 13, 11.), než toliko svým vyvoleným (Skut. 13, 48. Tit. 1, 1.), u světa obecně opovrženým. Mat. 11, 25. I. Kor. 1, 26. 27.

3. *Bůh*, J. Pán, t. pravdomluvný v svých slibích (I. Kor. 10, 13.) vyvoleným učiněných. Jan 6, 37., též 10, 28. — *od zlého*, t. od ďábla a pokušení škodlivého.

4. *předkládáme*, Ř. přikazujeme, zvěstujeme, t. z poručení Kristova. I. Tess, 4, 2.

7. *nás*, t. mne Pavla a jiných služebníků věrných.

14. *Pakli*: Pakli kdo neuposlechne řeči naší, oznamte (nám) o něm skrze psaní. — *znamenejte*, t. vylučujte a tak trestání církevní jako nějaké znamení božího hněvu na něj vložte. Pod. Mat. 18, 17. — *zastyděl:* zahanbil, t. aby aspoň studem a takovou sobě učiněnou hanbou ku polepšení života přiveden byl. Pěkný cíl tuto se pokládá vylučování. Pod. I. Kor. 5, 5. II. Kor. 2, 7.

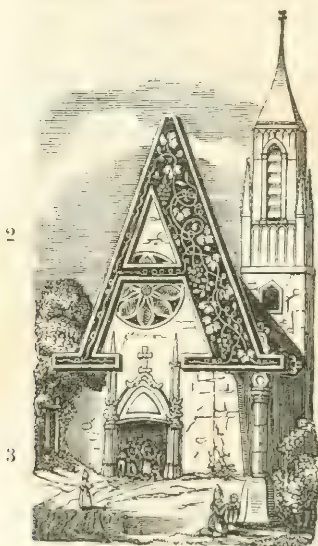
První epištola sv. Pavla apoštola

k Timoteovi.

Epištola tato naučení a napomenutí ušlechtilých, jako kvítků plná, o věcech dvojích nejvíce správu dává: I. přináležejících k náboženství; a tu apoštol vypisuje: jedno, o službách, kteréž v shromážděních svatých konány bývají 1. v slově božím, kteréž k víře pravé a lásce křesťanské vede; pročež nad ním ruku držeti, odporné pak poražeti velí; 2. v modlitbách společných, o nichž vypravuje: kdo je kdy, kde, zač a v jakém spůsobu vnitřním i zevnitřním obětovati má? (hl. 1. 2.) Druhé, o služebnících svaté církve 1. dobrých, jejichž mnohé ctnosti před oči staví; 2. zlých, od jejichž učení odvodí a ku pobožnosti i pilnému čítání písem svatých služebníků napomíná. (hl. 3. 4.) II. Příslušejících k obcování neb k životu; a tu se naučení zvláštní předkládá o 1. kázni; 2. vdovách, které mají neb nemají k opatrování chudých a nemocných vyvolány býti; 3. opatrování dobré pověsti i živnosti služebníků věrných; 4. čeládkách, zvlášť v manství podmaněných; 5. dobývání i užívání statků.

Hlava 1.

Apoštol poroučí Timoteovi v efesské obci správu učení svatého a posluchačů s napomenutím ho k stálosti v pravdě. Správa učení svatého záleží na zachování pravého smyslu slova Páně a ustavním ho v lidu rozšiřování. Smysl pravý slova Páně jest v rozdílu zákona a evangelia. Zákon 1. obřadový o posloupnosti rodu židovského nic již není, 2. mravní má *a)* obsah, čehož pominuvše mnozí hrozně padli jako slepí, *b)* moc přestupníky trestati. Evangelium pak o 1. vyvolení v Kristu učí, 2. zadosti učinění Páně svědčí, 3. vděčnosti od nás Pánu povinné nás napomíná, jako k *a)* díků činění, *b)* bedlivému věcí daných k dobrému užívání.

poštol Pavel Je-
žíše Krista, po-
dlé zřízení Bo-
ha Spasitele na-
šeho a Pána Je-
sukrista, naděje
2 naší, * Timoteovi
vlastnímu synu
u víře. Milost,
milosrdenství a
pokoj od Boha
Otce našeho a
od Krista Ježíše
Pána našeho.
3 Jakož jsem
prosil tebe, aby
pozůstal v Efesu,
když jsem šel do
Macedonie, viziž, aby přikázal některým
4 jiného učení neučiti, * ani oblibovati bás-
ní a vypravování rodů, čemuž konce není,
odkudž jen hádky pocházejí, více nežli
vzdělání boží, kteréž jest u víře. * Ježto 5
konec přikázaní jest láska ze srdce čistého
a ze svědomí dobrého a z víry neošemetné,
* od čehož někteří jako od cíle pobloudivše 6
uchýlili se k marnomluvnosti, * chtěvše 7
býti učitelé zákona, a nerozuměvše, ani co
mluví, ani čeho zastávají. * Víme pak, že 8
dobrý jest zákon, kdyžby ho kdo náležitě
užíval, * toto znaje, že spravedlivému není 9
uložen zákon, ale nepravým a nepodda-
ným, bezbožným a hříšníkům, nešlechet-
ným a nečistým, mordéřům otců a matek,
vražedníkům, * smilníkům, samcoložní- 10
kům, těm kteříž lidi kradou, lhářům, kři-
vým přísežníkům, a jestli co jiného, ježto-
by bylo na odpor zdravému učení, * jenž 11
jest podlé slavného evangelia blahoslaveného
Boha, kteréžto mně jest svěřeno.
Protož děkuji tomu, kterýž mne zmoc- 12
nil, totiž Kristu Ježíši Pánu našemu, že

---

1. *Spasitele,* t. Otce nebeského, kterýž nás v Synu svém s sebou smířil (II. Kor. 5, 19.) a spasil. Podob. Tit. 1, 3. — *naděje:* kterýž jest naděje naše, t. v němž a v jehož zasloužení my nadějí svou odpočíváme. Podobně se jinde Kristus nazývá životem naším. Jan 14, 6. Kol. 3, 4.

2. *vlastnímu,* t. upřímému a opravdovému a tak mně Pavlovi otci svému duchovnímu v čištotě života i učení podobnému, a ne nějakému postrannímu.

3. *viziž:* zůstávejž tam, aby přikazoval.

4. *u víře,* t. zrůst v boží známosti a pobožnosti, kteráž záleží u víře a ovoci jejím.

5. *dobrého,* t. kteréž záleží u víře v Krista Ježíše (I. Petr 3, 21.) a v svém povolání náležitém se ostříhání. Skut. 23, 1. I. Kor. 4, 4.

8. *užíval,* t. k tomu, aby skrze něj hříchy své poznával (Řím. 7, 7.) a nad nimi jsa předěšen ku Kristu se obrátil (Gal. 3, 24.), ano i po přijaté milosti v pokání podlé pravidla jeho k vůli Kristu Pánu živ byl. II. Kor. 5, 15.

9. *uložen:* vydán.

mne za věrného soudil, aby mne v službě té
13 postavil: * ježto jsem prvé byl ruhač a
protivník a ukrutník; ale milosrdenství
jsem došel, nebo jsem to z neznámosti či-
14 nil v nevěře: * rozhojnila se pak náram-
ně milost Pána našeho s věrou a s milová-
15 ním v Kristu Ježíši. * Věrnáť jest tato řeč
a všelijak oblíbení hodná: že Kristus Je-
žíš přišel na svět, aby hříšné spasil, z
16 nichžto já první jsem. * Ale proto milosr-
denství jsem došel, aby na mně prvním
dokázal Ježíš Kristus všeliké dobrotivosti,
ku příkladu těm, kteříž mají uvěřiti v něho
k životu věčnému. * Protož králi věků ne- 17
smrtelnému, neviditelnému, samému moudré-
mu Bohu budiž čest i sláva na věky věků.
Amen.
Totoť přikázaní poroučím tobě, synu 18
Timotee, aby podlé předešlých o tobě pro-
roctví bojoval v tom dobrý boj, * maje 19
víru a dobré svědomí, kteréžto někteří po-
trativše zhynuli u víře: * z nichžto jest 20
Hymeneus a Alexander, kteréž jsem vydal
satanu, aby strestáni jsouce učili se ne-
rouhati.

Hlava 2.

Téhož učení šťastné v lidu rozšiřování záleží na obhajování věcí pravých a přetrhování nepravých. Věci pravé jsou modliteb svatých pilná šetrnost a věrných správců v pracech hojná posloupnost. K modlitbám svatým zavázáni jsouce máme *A*) pamět míti ovšem na všecky lidi, však přede vším na všelikou vrchnost. Proč? pro 1. dobré naše, 2. vůli boží; nebo *a*) všem přeje spasení Otec, *b*) za ně pracoval Kristus, *c*) k nim poslal evangelium svaté. *B*) Slušně je konati v uctivosti na všelikém místě 1. muži, 2. ženy, bez všelikého šperku a všetečné vzpoury. Toho zajisté jim *a*) při stvoření Bůh nedal, *b*) činiti pád jejich zapovídá, tak že jim na to mysliti sluší, aby u víře spaseny byly.

Napomínámť pak, aby přede vším či-
něny bývaly pokorné modlitby, prosby,
svaté žádosti a díků činění za všelijaké
2 lidi, * za krále i za všecky v moci posta-
vené, abychom pohodlný a pokojný život
vedli ve vší pobožnosti a šlechetnosti.
3 * Nebo toť jest dobré a vzácné před Spa-
4 sitelem naším Bohem, * kterýž chce, aby
všelijací lidé spaseni byli a k známosti
5 pravdy přišli. * Jedenť jest zajisté Bůh,
jeden také i prostředník boží a lidský,
6 člověk Kristus Ježíš, * kterýžto dal sebe
samého mzdu na vykoupení za všecky,
na osvědčení časem svým; * k čemuž po- 7
staven jsem já za kazatele a apoštola
(právduť pravím v Kristu a neklamámť),
za učitele pohanů u víře a pravdě.
Protož chtělbych, aby se modlili mu- 8
ži na všelikém místě pozdvihujíce čistých
rukou bez hněvu a bez roztržitosti. * Takž 9
také ženy aby se oděvem slušným, se styd-
livostí a s střídmostí ozdobovaly, ne ka-
deřením sobě vlasů neb zlatem, aneb
perlemi, aneb drahým rouchem: * ale 10
(tak jakž sluší ženám, kteréž dokazují
při sobě pobožnosti) dobrými skutky.

---

10. *učení,* t. v zákoně starém i novém obsaženému, a bludy nějakými jako nemocmi neb neduhy ošklivými nenaprzněnému, anobrž duchovní zdraví, Kristovými sinalostmi připravené (Isai 53, 5.), věřícím přinášejícímu a tak učení kacířskému, kteréž jest jinde k té nemoci, jenž slove rak, připodobněné (II. Tim. 2, 17.), všelijak odpornému. Podobně II. Kor. 1, 13.

11. *slavného:* velebného, Ř. slávy, t. kteréžto učení zdravé předkládá se v důstojném evangeliu.

12. *zmocnil:* tou udatností neb mocí obdařil, t. moci ku konání úřadu užitečnému mně udělil. Podobně II. Kor. 3, 4. 5.

13. *z neznámosti,* t. nic nevěda, by to náboženství, jemuž jsem se protivil, pravé bylo.

14. *náramně,* t. veliké moci v proměnění a obnovení mne dokázala. — *s milováním,* t. ten jest dvůj důvod té milosti boží ke mně prokázané, že mne nikdy nevěřícího slepce věrou obdařil a protivníka svého milostí k svému lidu roznítil. Vidí se i tuto, že víra bez pravé lásky býti nemůže. Gal. 5, 6. Jak. 2, 18. — *Ježíši,* t. kteréž jest ve mně z milosti Kristovy spůsobeno, aneb kteréhož dokazuji pro Krista k vyvoleným božím.

17. *moudrému,* t. kterýž sám ze sebe a ne od jinud jako rozumní tvorové, andělé i lidé, moudrost má. Tak se o něm i jinde praví, že jest nám dobrý (Mat. 10, 18.), sám nesmrtelný; níž 6, 16. Podob. Řím. 16, 27.

18. *proroctví,* t. slavných o tobě daných svědectví. Skut. 16, 2. 3. — *v tom:* skrze ně, t. skrze ta proroctví, to jest často je sobě předkládaje. — *boj,* t. tobě i vší církvi slavný a užitečný. Podob. II. Tim. 4, 7. 8.

19. *víru,* t. učení pravé, z něhož víra pochází. Podob. níž 3, 9., též 4, 1.

20. *nerouhati,* t. aby zvěděli, co jim to rouhání jejich přineslo, aneb aby potrestáni jsouce již více bludu nerozsívali, ale pokání činili. Pod. II. Tess. 3, 14.

2. *pobožnosti,* t. abychom volně služby čisté mohli konati i jich užívati. — *šlechetnosti,* t. aby všeliká nepravost a jacíkoli neřádové přetrhováni byli; šlechetní pak lidé průchod a ochranu měli.

5. *prostředník,* t. mezi Bohem a lidmi.

8. *roztržitosti:* rozpakování, t. bez pochybování o svých modlitbách (Jak. 1, 6.) a bez nějaké k bližním kyselosti.

9. *ženy,* t. modliti se mají.

10. *skutky,* t. ozdoba ženská jsou dobří skutkové. Podobně Přísl. 31, 10 etc.

11 * Žena ať se učí mlčeti ve všeliké podda-
12 nosti: * nebo ženě nedopouštím učiti, ani
vládnouti nad mužem, ale aby byla v mlče-
13 ní; * Adam zajisté prvé jest stvořen, po-
14 tom Eva: * a Adam nebyl sveden, ale
žena svedena jsouc příčinou přestoupení
byla. * Ale však spasena bude v plození 15
dětí, jestližeby zůstala u víře a v lásce a
v posvěcení střídmostí.

Hlava 3.

Správců církve svaté jest 1. výborná práce, a kdo ji žádá, slavné věci žádá; 2. řád ten, aby i *a*) starší mezi *α*) svými, *β*) cizími dobrého jmena byli, *b*) jahnové v učení jistí v životě čistotně se stkvěli; 3. veliká sláva, nebo bez užitku nepracují ve věcech *α*) církvi prospěšných, *β*) Bohu líbezných.

Věrnáť jest tato řeč, žádá-li kdo bi-
2 skupství, žeť výborné práce žádá; * ale
musíť biskup býti bez úhony, jedné man-
želky muž, bedlivý, střídmý, vážný, mou-
drý, k hostem přívětivý, spůsobný k uče-
3 ní, * ne piján vína, ne bitec, ani mrzkého
zisku žádostivý, ale mírný, ne svárlivý,
4 ne lakomec; * kterýžby dům svůj dobře
spravoval, kterýžby dítky měl v poddano-
5 sti se vší poctivostí; * (nebo jestliže kdo
domu svého spraviti neumí, kterak o cír-
6 kev Páně pečovati bude?) * ne novák,
aby nadut jsa neupadl v potupení ďáblovo.
7 * Musíť také i svědectví dobré míti od těch,
jenž jsou vně, aby neupadl v pohanění
a v osidlo ďáblovo.
8 Takž podobně jahnové musejí býti po-
ctiví, ne dvojího jazyka, mnoho vína pijí-
9 cí, ne žádostiví mrzkého zisku: * mající
tajemství víry v svědomí čistém. * A ti 10
také ať jsou nejprv zkušeni, a tak ať při-
sluhují jsouce bez úhony. * Též i manželky 11
jejich musejí býti poctivé, neutrhavé, střídmé,
ve všem věrné. * Jahnové buďtež jedné 12
manželky muži, kteřížby dítky dobře spra-
vovali i své domy; * nebo kteřížby dobře 13
přisluhovali, dobrého stupně sobě dobudou,
a mnohé doufanlivosti u víře, kteráž jest
v Kristu Ježíši.
Totoť píši tobě maje naději, že brzo 14
přijdu k tobě: * pakliť prodlím, aby věděl, 15
kterak máš v domě božím obcovati, jenž
jest církev Boha živého, sloup a utvrzení
pravdy. * A v pravdě velikéť jest tajem- 16
ství pobožnosti, že Bůh zjeven jest v těle,
ospravedlněn v duchu, ukázal se andělům,
kázan jest pohanům, uvěřeno jemu na světě,
vzhůru přijat jest v slávu.

Hlava 4.

Věc nepravá přetržení pilného potřebující jest podešlost učení falešného. To má I. svůj jistý čas, chytrost a rouhavost, čelící proti 1. nařízení božímu, 2. svobodě věřících; II. poražeti se slovem víry ukázaním učení 1. nepravého, co sluje, 2. pravého *a*) co přináší, *b*) při kterých jest, *c*) jak se vzdělává.

Duch pak světle praví, že v posled-
ních časích se odvrátí někteří od víry, po-
slouchajíce duchů bludných a učení ďabel-
ských, * v pokrytství lež mluvících, a 2

15. *dětí*, t. i v těch bídách ze zlořečení božího na ni přišlých přece může spasena býti.

2. *bez úhony*, t. spravedlivé před lidmi. Neboť před božím soudem kdo jest bez hříchu? Řím. 7, 23. etc. I. Jan 1, 8.

7. *ďáblovo*, t. aby ďábel skrze své náhonči z jeho předešlého neb přítomného chování se zlého, příčiny ku pomlouvání neb zlehčení jeho nevzal, a zlou pověstí, jako nějakými osidly nezapletl, tak žeby nic takový služebník svým učením neprospěl. Aneb, aby ďábel jeho sobě neulovil, tak žeby se ve všecko zlé bez studu vydal a jako satanovými osidly svázán byl.

10. *jsouce*: když shledáno bude, že při nich úhony není.

11. *manželky*, t. biskupů i jahnů.

13. *dobudou*, t. od Krista oslavení (Mat. 24, 46. 47., též 25, 21.), a líbilo-liby se milosti jeho božské, i k úřadu vyššímu v církvi povoláni budou. — *doufanlivosti:* svobodnomluvnosti, t. zachovajíce dobré svědomí, budou moci směleji ctnosti chváliti a hříchy tupiti. — *u víře*: skrze víru, t. kteříž věrně povinnosti úřadu svého konají, ti dobrého svědomí z víry v Krista Ježíše požívají.

16. *pobožnosti*, t. evangelia svatého před věky skrytého (Řím. 16, 25.), a k pravé pobožnosti lidem sloužícího. — *v těle*, t. Syn boží neviditelný, lidské přirození přijav (Jan 1, 14.) a je s božským přirozením v jednu osobu spojiv, viditelný byl.

1. *Duch*, t. svatý. — *od víry*, t. od učení čistého neb od víry pravé křesťanské. Podobně se jinde věrou učení pravé nazývá, proto že se víry z něho nabývá, výš 1, 10. Gal. 1. 23. — *bludných*: podvodných, t. ďáblů zlých aneb služebníků křivých, proto duchem, že se vnuknutím a zjevením Ducha Páně chlubí, nazvaných, anobrž (III. Král. 22, 22.) majících ducha lživého v sobě přebývajícího. Podobně jinde učení jest duchem nazváno. Zach. 13, 2. I. Jan 4, 1.

skvrnou znamenané majících svědomí své,
3 * zbraňujících ženiti se, přikazujících zdržo-
vati se od pokrmů, kteréž Bůh stvořil
k užívání s díků činěním věřícím a těm,
4 jenž poznali pravdu; * nebo všeliké stvo-
ření boží dobré jest, a nic nemá zamítáno
býti, což se s díků činěním přijímá;
5 * posvěcuje se zajisté skrze slovo boží a
modlitbu.
6 Toto předkládaje bratřím budeš dobrý
služebník Jesukristův, vykrmený slovy víry
a pravého učení, kteréhož jsi následoval.
7 * Světské pak a babské básně zavrz; ale
8 cvič se v pobožnosti; * nebo tělesné cvi-
čení malého jest užitku: ale pobožnost
ke všemu jest užitečná a má i nynějšího
9 i budoucího života zaslíbení. * Věrnáť jest
tato řeč a hodná, aby všelijak oblíbena
byla! * Proto zajisté i pracujeme, i poha- 10
nění neseme, že naději máme v Bohu ži-
vém, kterýž jest ochrance všech lidí a
zvláště věrných. * Ty věci předkládej a uč! 11
* Nižádný mladostí tvou nepohrdej, ale 12
buď příkladem věrných v řeči, v obco-
vání, v lásce, v duchu, u víře, v čistotě.
* Dokudž k tobě nepřijdu, budiž pilen 13
čítání a napomínání i učení. * Nezaned- 14
bávej daru, kterýž jest v tobě, jenž jest
dán skrze proroctví s vzkládáním rukou
kněžských. * O tom přemyšluj, v tom buď, 15
aby prospěch tvůj zjevený byl všechněm.
* Budiž sebe pilen i učení: v tom trvej; 16
nebo to čině i samého sebe spasíš i ty,
kteříž tebe poslouchají.

Hlava 5.

Správa obcování slušného přisluší od správců ku posluchačům. Posluchačů šetřiti mají kazatelé podlé *A*) věku, a to pohlaví 1. mužského, starších, mladších, 2. ženského, babic, mladic; *B*) stavu, obzvláštně ve vdovství vdov. Tyť chce apoštol, aby 1. v poctivosti živy byly, 2. v slušném rozdílu byly, zdaž k starosti církvi *a*) nepřislušejí, jakož jsou ty, kteréž *α*) mají dítky a přátely; *β*) jsou mladé, pro a) příhodnost k manželstvu, b) takových hrozný pád, *b*) přislušejí, jakož jsou ty, které by *α*) léta prospělá ukázaly, *β*) život a) předešlý v dobrém strávily, b) v pobožnosti ještě vedly; *C*) povolání, dotýká apoštol zvláštně kněžstva a služebníků. Kněžstva býti má opatření kázeň. Opatření na 1. poctivost *a*) u lidí dobrých, *b*) před lidmi zlými; 2. zdraví. Kázeň *a*) jak přísná, *b*) s jakým svědomím, *c*) v čem, *d*) jak opatrně.

Staršího netresci, ale napomínej jako
2 otce, mladších jako bratří: * starých žen
jako matek, mladic jako sester, ve vší či-
3 stotě. * Vdovy měj v poctivosti, kteréž
4 pravé vdovy jsou. * Pakli která vdova
dítky neb vnuky má, nechažť se oni učí
předně k svému domu pobožnosti dokazo
vati a zase rodičům se odplacovati; neboť
jest to chvalitebné a vzácné před obličejem
božím. * Kteráž pak právě vdova jest a 5
osaměla, máť naději v Bohu, a trváť na
modlitbách a svatých žádostech dnem i
nocí. * Ale rozkošná živa jsouc již u- 6
mřela. * Protož to přikaž, ať jsou bez úhony. 7

---

2. *mluvících*, t. ačkoli takoví služebníci tvárně se staví a v anděla světlosti se proměňují (II. Kor. 11, 13.); avšak pravého učení nemají. — *skvrnou* etc.: poskvrněné, porušené, cejchované, cejchem propálené, t. zlé svědomí, pro křivého smyslu vědomé držení aneb zastávání, anobrž žádného svědomí nad ničímž nemajících. Pod. Efes. 4, 19.

4. *dobré jest,* t. všelijaký pokrm po Kristovu nás z obřadů zákona vysvobození bez hříchu s dobrým svědomím kdykoli užíván býti může. Mat. 15, 11.

6. *vykrmený* etc., t. při čistém učení jako při prsech z mladosti vychovaný. II. Tim. 3, 15.

10. *ochrance*: zachovávatel, t. podlé toho, že jsou jím všickni živi a v bytu trvají. Skut. 17, 28. Podobně se jinde i o hovadech praví, že je zachovává. Žlm. 35, 7. — *věrných*, t. podlé toho, že jim netoliko časný, ale i věčný život dává.

12. *nepohrdej*, t. tak sobě počínej, aby jsa mladý svými žádostmi mládenčími (II. Tim. 2, 22.) spravedlivé příčiny k zlehčování sebe nedával. Nebo že jest to vlastní mínění Ducha Páně, hned z dalšího tomu na odpor postaveného naučení rozuměti se může. — *příkladem*: příklad. — *v duchu*, t. v horlivosti a jiných dařích Ducha Páně.

14. *skrze proroctví,* t. z obdarování Ducha Páně, kterýž tě skrze ústa svých proroků a jejich svědectví slavná (Skut. 6, 2.) k tomu úřadu povolal; viz výš 1, 18. — *kněžských*: starších, t. skrze ruce mé na místě jiných starších s modlitbami na tebe vložené; viz II. Tim. 1, 6.

16. *spasíš,* t. jelikož z božího slova víry nabudež, aneb svůj úřad věrně konaje pomst božích znikneš (Ezech. 3, 19.), ano i jiným k víře posloužíš. Podobně Abdiáš hl. 21. Řím. 1, 16., též 10, 17. I. Kor. 3, 5. etc.

3. *v poctivosti*, t. o vdovy pečuj a toho, aby pokrmem, nápojem a oděvem náležitě opatrovány byly, příčinou všelijak buď. Podobný smysl jest toho přikázaní o ctění rodičů. Exod. 20, 12. Efes. 6. 2.

4. *nechažť:* aneb, nechť nejprvé dům svůj naučí pobožnosti, a odplacuje se rodičům, t. nechť se svými dítkami neb vnuky bydlí, a sama od svých rodičů pobožnosti jsouc vyučena, také potomky své též pobožnosti učí. — *dokazovati*, t. k matce neb bábě, a krátce k svým rodičům. — *odplacovati*, t. v opatrování jich časnými věcmi.

5. *osaměla:* samotna, t. kteráž všech pomocí lidských jest zbavena, v Bohu pak samém naději má a jemu slouží, jako ona svatá Anna. Luk. 2, 37.

6. *umřela,* t. v svém duchu a před božím soudem

8 * Jestliže pak kdo o své, a zvláště o do-
mácí péče nemá, zapřelť víry a jest horší
9 nežli nevěřící. * Vdova buď vyvolena,
kterážby neměla méně šedesáti let, kteráž
10 byla jednoho muže manželka; * o nížby
svědectví bylo, že dobré skutky činila;
jestliže dítky pobožně vychovala, jestliže
do domu pocestné přijímala, jestliže sva-
tým nohy umývala, jestliže bídným poslu-
hovala, jestliže každého skutku dobrého
11 pilna byla. * Ale mladých vdov nepřijímej;
nebo když nedbajíce na Krista v chlipnost
12 se vydají, teprv se vdávati chtějí, * jsouce
již hodné potupení proto, že první víru
13 zrušily: * nýbrž také jsouce i zahálivé,
učí se choditi po domích, a ne toliko za-
hálivé, ale jsou i klevetné a všetečné mlu-
14 více, což nesluší. * Protož chci, aby se
mladší vdávaly, děti rodily, hospodyně
byly, a tak žádné příčiny protivníku ne-
15 dávaly ku pomlouvání. * Nebo již se ně-
16 které uchýlily zpět po satanu. * Protož
má-liť kdo věřící neb která věřící vdovy,
opatrujž je, a nebuď obtěžována církev, aby
těm, kteréž právě vdovy jsou, postačilo.
Předložení, kteříž dobře spravují, dvojí 17
cti hodni jmíni buďte, zvláště ti, kteříž
pracují v slově božím a v učení. * Nebo 18
praví písmo: „Volu mlátícímu nezavížeš
úst.“ A: „Hodenť jest dělník své mzdy.“
* Proti knězi žaloby nepřijímej, leč pode 19
dvěma neb třemi svědky. * Ty pak, kteříž 20
hřeší, přede všemi tresci, aby i jiní bázeň
měli. * Osvědčujiť před obličejem božím a 21
Pána Jesukrista, i vyvolených andělů jeho,
aby těchto věcí ostříhal bez přijímání osob,
nic nečině podlé náchylnosti na jinou stra-
nu. * Nevzkládej rukou rychle na nižád- 22
ného a neobcuj hříchům cizím: sebe sa-
mého ostříhej v čistotě. * Nepí již více vody, 23
ale vína skrovně užívej, pro svůj žaludek
a časté nemoci své. * Některých lidí hříchové 24
prvé zjevní jsou, předcházející soud: ně-
kterých pak i následují: * a takž také 25
i skutkové dobří prvé zjevní jsou, což pak
jest jinak, ukryti se nemůže.

Hlava 6.

Služebníci pánům svým i tvrdším i mírným upřímě sloužiti mají; paklit by kdo jináč učil, ten *a*) zdravému Páně učení odpírá, *b*) svou nadutost a zcestnost pronáší, *c*) věrné od sebe odcizuje. *D*) Podlé živnosti posluchačům od Pána Boha vykázané chce apoštol, aby kazatel pozor dávaje na posluchače I. vůbec světle ukazoval, 1. na čem pravá živnost záleží, 2. jak nebezpečné jest, chtíti zbohatnouti; II. obzvláštně napomínal 1. sebe samého, kterakby ucházeje zlým věcem i život pobožný i víru pravou až ku příští Pána zachoval; 2. boháčů *a*) zapovídaje jim pýchu a *b*) poroučeje jim dobročinnost. Napomíná je k stálosti, jejíž důvod jest varovati se buřičů.

Kteřížkoli pod jhem jsou služebníci,
ať mají pány své za hodné vší poctivosti,
aby jmeno boží a učení nebylo rouháno.
* Kteříž pak mají pány věřící, nechažť 2

---

jakožto ta, kteráž, nesmiloval-li by se Bůh nad ní, ne jiného než smrti věčné očekává. O takových mrtvých viz Mat. 8, 22. Zjev. 3, 1.

8. *zapřelť:* zapřelať, t. nemá víry pravé. Nebo víra skrze lásku dělá (Gal. 5, 6.) a bez skutků jest naprosto mrtvá. Jak. 2, 20. — *nevěřící,* t. většího trestání hodnější nežli ten, kterýž tak vůle boží neznaje (Luk. 12, 47. 48.) to činí, k čemuž ho zákon přirozený vede.

10. *o nížby:* v dobrých skutcích svědectví chvalitebné mající. — *umývala,* t. všeliké pohodlí jim podle možnosti činila, ano i v nejnižší službu se vydala. Podobně Jan 13, 14.

11. *nepřijímej,* t. k tomu, aby služebnice lidí nemocných byly a z obecného měšce neb sbírek své vychování měly. — *nedbajíce:* z bujnosti spyšnějíce Kristu vdávati se chtějí, Ř. zbujnějíce neb v chlipnost se vydajíce proti Kristu, t. k lehkosti a potupě Kristově i jeho čistého přisluhování.

12. *zrušily:* zavrhly, t. slib církvi učiněný, že chtí blíže Krista v sloužení chudým a nemocným v svém vdovství do smrti zůstávati.

14. *protivníku,* t. ďáblu (I. Petr 5, 8.), kterýž jazyk svých synů dobře umí nabrousiti a za příčinou pádu některých z Kristových údů všecko přisluhování čisté zhyzďovati.

17. *buďte,* t. mnohem násobně váženi (Filip. 2, 29.) a vezdejšími věcmi opatrováni. I. Kor. 9, 4. Podobně o jiné však věci Mat. 23, 15. Zjev. 18, 6.

19. *svědky,* t. protože téměř žádného spíše svět bezbožný ve zlou pověst, jako věrných služebníků a často jen pro vychlazení se nad ním, protože ho potrestali, neobláčí. Nebo zná to, že kdyžby zlehčeni byli, máloby svým učením při kom spravili.

22. *nižádného,* t. úřadů církevních ne leckomus pojednou svěřuj, aniž ho v los lidu věrného přijímej; ale bedlivě prvé, jestli toho místa hoden, každého zkušuj; výš 3, 10. — *cizím,* t. buď kdyžby nehodného služebníka k úřadu zřídil, a tak jemu v hříších jeho jako hřbet držel, aneb buď tak kdyžby spolu jiným starším voliti nějakého služebníka nepobožného k úřadu chtějícím se nezepřel, ale pro zachování sobě u nich milosti v takovém předsevzetí jejich jim povolil. — *v čistotě,* t. dálo-liby se co neslušného od jiných, ty nemůžeš-li jim odolati, aspoň jejich soudu schvalováním se nezprzňuj a tak svědomí čisté zachovej.

25. *nemůže,* t. časem svým Bůh i tajné dobré skutky zjeví. A protož lidé utištění v dobré práci sobě překážeti ničímž nemají.

1. *rouháno,* t. aby k lehkosti Kristu a jeho evangelium nepřátelé neříkali: Ajhle coť to jejich milé učení dělá, dobrý řád v světě ruší, mezi čeládkami

jich sobě nezlehčují, proto že jsou bratřími,
ale tím raději slouží, proto že jsou věřící
a milí, dobrodiní božího účastníci. Tomu
vyučuj a napomínej.
3 Jestližeť kdo jinak učí a nepovoluje
zdravým řečem Pána našeho Jesukrista
a tomu učení, kteréž jest podlé pobožnosti,
4 * takovýť jest nadutý nic neuměje, ale nemoudrost provodí při otázkách a hádkách o slova,
z kterýchžto pochází závist, svár, rouhání, zlá
5 domnění, * marné hádky lidí na mysli porušených a pravdy zbavených, domnívajících se, žeby pobožnost byla zisk tělesný.
Takových se varuj.
6 Jestiť pak zisk veliký pobožnost s takovou myslí, kteráž na tom, což má, přestati
7 umí; * nic jsme zajisté nepřinesli na
tento svět, bezpochyby že také nic odnésti
8 nemůžeme. * Ale majíce pokrm a oděv
9 na tom přestaneme. * Kteříž pak chtí zbohatnouti, upadají v pokušení a v osidlo ďáblovo, a v žádosti mnohé nerozumné a škodlivé, kteréž pohřižují lidi v zahy-
10 nutí a v zatracení. * Kořen zajisté všeho zlého jestiť milování peněz, kterýchžto někteří žádostivi byvše pobloudili od víry, a sami se naplnili bolestmi mnohými.
11 Ale ty, ó člověče boží, takových věcí utíkej: následuj pak spravedlnosti, pobožnosti, víry, lásky, trpělivosti, tichosti.
* Bojuj ten dobrý boj víry, dosáhni věč- 12
ného života, k němuž i povolán jsi, a vyznals dobré vyznání před mnohými svědky.
* Přikazujit tobě před Bohem, kterýž 13
všecko obživuje, a před Kristem Ježíšem, kterýž osvědčil před pontským Pilatem
dobré vyznání, * aby ostříhal přikázaní 14
tohoto chovaje se bez poskvrny a bez úhony, až do zjevení se Pána našeho Ježíše Kri-
sta, * kteréž časem svým ukáže ten bla- 15
hoslavený a sám mocný, Král kralujících
a Pán panujících, * kterýž sám má nesmrtel- 16
nost a přebývá v světle nepřistupitelném, jehož žádný z lidí neviděl aniž viděti může, kterémužto čest a síla věčná! Amen.
Bohatým tohoto světa přikazuj, ať ne- 17
jsou vysokomyslní a ať nedoufají v nejistém zboží, ale v Bohu živém, kterýž dává
nám hojnost všeho ku požívání, * a ať 18
dobře činí a bohatnou v dobrých skutcích, a snadní ať jsou k udílení i přívětiví,
* tak sobě skládajíce základ dobrý k času 19
budoucímu, aby dosáhli věčného života.
Ó Timotee, což jest svěřeno, ostří- 20
hej, utíkaje nepobožných daremných křiků
a odporů křivě nazvaného umění, * kte- 21
rýmž někteří chlubíce se se strany víry pobloudili od víry. Milost boží s tebou! Amen.

---

našimi brojí a je proti nám nasazuje. Podobně Řím. 2, 24. Tit. 2, 5.

3. *nepovoluje*: nedává místa, nepřistupuje k zdravým řečem; viz výš 1, 10. — *pobožnosti*, t. učení Kristovu, kteréž pravé poctě boží vyučuje; viz výš 3, 16.

4. *neuměje*, t. spasitelného umění nemaje. Neboť bez Krista jakážkoli umění za nic nestojí. Podob. I. Kor. 8, 2.

9. *osidlo*, t. ďáblovo, kterýž tak sobě lakomce osedlá a do divných zmatenin zapletá, že se jim z nich vymásti, ani s pokojnou myslí pojísti, odpočinouti a slavností přečekati nedá. Amos 8, 5.

10. *od víry*, t. nevěrně a neupřímě povinnosti sobě svěřené konali, anobrž nemohouce Bohu i mamoně sloužiti (Mat. 6, 24.) raději Boha nežli mamonu opustili. — *naplnili*, Ř. ranili, probodli, proklali, t. svědomí své, kteréžby je trápilo, zprznili a divných sobě starostí, nevolí nadělali; a jakž se říká, hřebík sobě do hlavy vrazili.

11. *člověče boží*, t. služebníče boží a Duchem jeho se spravující. Pod. II. Tim. 3, 17.

12. *dobré*: slavné, t. netoliko slovy, že jest králem a knězem a hlavní pravdou všech obrazů (Jan 18, 37.), ale také svým životem z poslušenství Otce za nás obětovaným.

18. *činí*, t. život šlechetný vedou a věku svého v lakomství, opilství i v jiných hříších netráví.

20. *ostříhej*, t. čistého učení nezanedbávej a darů sobě jako hříven nějakých od Boha svěřených k slávě jeho a církvi k vzdělání, i k svému spasení užívej, a tak milosti jeho božské, ačby jich neodjal, příčiny nedávej. Mat. 25, 15. etc. — *daremných* etc.: darmotlachů, o věci daremné křiků etc., J. v nově vymyšlených slov. Takovými pak tituli Duch svatý hádky mudráků některých odívá proto, že dosti daremného vřesku dávají.

Druhá epištola sv. Pavla apoštola
k Timoteovi.

V epištole této k probuzení Timotea k stálosti a ku potěšení v souženích psané, apoštol téhož Timotea pozdraviv a pěkný přístup sobě k němu učiniv předkládá věci dvoje: I. Obecné, přináležející 1. k životu šlechetnému a v protivenství stálému (hl. 1, 1.—13. i jinde porůznu v této epištole). 2. K učení, totiž aby *a)* čisté učení předkládal, jeho zastával, i hodným osobám kázaní jeho neb úřady svěřoval (hl. 1, 13.—2, 13.). *b)* Zlých věcí, učení boží zhyžďujících, se vystříhal, a ty bývají: *α)* při služebnících obzvláštně, jako jsou: a) nesnáz o slova, b) daremní křikové o věci zákonní, c) mládenčí žádosti, d) otázky nevzdělávatelné, e) neumělá prudkost k lidem, z neznámosti se protivícím. *β)* Při služebnících i při posluchačích, jakýchž věcí zlých v 3. hl. nemálo až do v. 10. vyčítá; při čemž navrátiv se ke dvojímu hlavnímu napomenutí epištoly této, opět Timoteovi k stálosti v pokušeních a k obhajování čistého učení až do 4, 8. mnohými věcmi slouží (hl. 2, 14. — 3, a z částky 4. hl.). II. Své věci domácí neb běžné, jako že: 1. Timoteovi k sobě s Markem přijíti poroučí; 2. nad Demasem stržkem a některými nepřátely svými naříká, jiné pak z křehkosti padlé omlouvá; 3. pozdravení nejedna od sebe i od jiných vzkazuje; 4. modlitbou sobě obyčejnou epištolu uzavírá (hl. 4, 9.—22.).

Hlava 1.

Apoštol po pozdravení Timotea jedná s ním o věci jeho a své. O věcech jeho mluvě 1. chválí čistotu víry svaté, 2. napomíná ho, aby v ní setrval a ji snažně obhajoval. K setrvání v ní dobrou příčinu má, totiž: 1. darů svatých hojnou milost, 2. vůdců pěkný příklad, 3. nestálých hrozné nebezpečenství, 4. spoluvěřících živou pomoc.

avel apoštol Ježíše Kri-
sta skrze vůli boží, po-
dlé zaslíbení života,
kterýž jest v Kristu Je-
2 žíši, * Timoteovi milé-
mu synu milost, milosr-
denství a pokoj od Boha
Otce a Krista Ježíše
3 Pána našeho. * Díky
činím Bohu, jemuž
sloužím jako i před-
kové v svědomí čistém,
z toho, že mám na tě
ustavičnou pamět na
svých modlitbách ve
4 dne i v noci, * žádaje viděti tebe, vzpomínaje
na tvé slzy, abych radostí naplněn byl,
5 * rozpomínaje se na tu víru, kteráž v tobě
jest bez pokrytství, kteráž byla nejprv
v bábě tvé Loidě a v matce tvé Eunice, a
tak smyslím že i v tobě.
Pro kteroužto příčinu napomínám tebe, 6
aby rozněcoval v sobě dar boží, kterýž
jest dán skrze vzkládání rukou mých;
* nebo nedal nám Bůh ducha bázně, ale 7
moci a milování a mysli spůsobné. * Pro- 8
tož nestyď se za svědectví Pána našeho,
ani za mne vězně jeho; ale čitelen buď
úzkostí přicházejících pro evangelium podlé
moci boží, * kterýž spasil nás a povolal 9
povoláním svatým, ne podlé skutků našich,
ale podlé uložení svého a milosti nám
dané v Kristu Ježíši před časy věku,
* nyní pak zjevené skrze příští patrné 10
Spasitele našeho Jesukrista, kterýž zahla-
dil smrt, život pak na světlo vyvedl i ne-
smrtelnost skrze evangelium, * jehožto já 11

---

1. *života*, t. k tomu cíli povolaný, aby život podlé božích slibů spůsobený a zjevený (I. Jan 1, 2.) v známost uvozoval. Podob. Tit. 1, 1.
2. *synu*, t. u víře zplozenému. I. Tim. 1, 2.
3. *jako i* etc., Ř. od předků. Jakoby řekl: Já Abrahama, Isaka, Jakoba a jiných jim podobných, z nichž jsem pošel, v náboženství následuji a jako cestou, kterouž oni v náboženství protřeli, kráčím. Jer. 18, 15. — *čistém:* dobrém, t. ač s mnohými nedostatky (Řím. 7, 11.); avšak věrně a upřímě. Skut. 24, 14. 15. 16.
6. *rozněcoval*, t. jako nějaký ohníček, jejž nepřítel ďábel udusiti usiluje. — *rukou* etc., Ř. aby rozněcoval dar boží, kterýž jest v tobě skrze vzkládání rukou mých; viz I. Tim. 4, 14., též 5, 22.
7. *bázně:* děšení, lekání se, t. Duch svatý, jehož darů nám Bůh udělil, nepůsobí v nás strachu takového, kterýžby pochybování o boží pomoci znamením byl, a služebníkům, aby pro bázeň lidí opouštěli povinnosti své, sloužil. Podobně Řím. 8, 15.
8. *vězně*, t. kterýž jsem se do vězení proto dostal, že jemu svědectví vydávám. Tak k Efes. 3, 1. — *úzkostí:* okoušej úzkostí s evangelium, t. jakož evangelium od protivníků odpory snáší; tak i ty příčinou jeho kázaní přicházející protivenství podnikej. — *moci boží*, t. zpoléhaje na moc a pomoc sobě přítomnou boží (podobně I. Tim. 1, 12.), ano i na evangelium svaté, skrze něž Bůh pomoc svou provodí.
10. *smrt*, t. smrtí svou. Žid. 2, 14. — *vyvedl*, t. svým vzkříšením (Řím. 4, 25.) život spůsobil a jako z nějaké tmy v známost i v účastnost uvedl.

ustanoven jsem kazatelem a apoštolem
12 i učitelem pohanů. * A pro tu příčinu toto
trpím; ale nestydímť se za to; nebo vím, komu
jsem uvěřil, a jist jsem tím, že mocen jest
toho, což jsem u něho složil, ostříhati až
13 do onoho dne. * Mějž jistý příklad zdra-
vých řečí, kterež jsi slýchal ode mne,
u víře a v lásce, kteráž jest v Kristu Je-
14 žíši. * Výborného toho pokladu ostříhej
skrze Ducha svatého přebývajícího v nás.

Víš snad o tom, že se odvrátili ode 15
mne všickni, kteříž jsou v Asii, z nichžto
jest Figellus a Hermogenes. * Dejž milo- 16
srdenství Pán domu Onesiforovu; nebo
často mi činil pohodlí, aniž se styděl za
řetězy mé: * nýbrž přišed do Říma, pilně 17
mne hledal i nalezl. * Dejž jemu Pán na- 18
lesti milosrdenství u Pána v onen den.
A jak mi mnoho posluhoval v Efesu, ty
výborně víš.

Hlava 2.

K obhajování víry svaté přisluší v Kristu Ježíši 1. ku pomoci sobě obrati, kteří by spůsobni byli; 2. na povinnost rytířskou pamatovati, že *a*) nesluší se cizími věcmi zaměstnávati, *b*) nelze než v trpělivosti užitku očekávati; 3. spůsob protivenství znáti; jiné zajisté jde od těch, I. kteří ani životu ani učení nepovolují; proti takovým *a*) při své povinnosti stůjme, *b*) zlobivosti jejich se nestrachujíce v doufanlivosti mysl svou ustavujme. II. Kteří života pobožného býti chtějí, ale učení víry daremnými řečmi vyvracejí. S takovými nesluší 1. smýšleti, totiž ani *a*) k jejich řečem přistoupiti, ale podlé slova Páně předsevzetí jejich zastavovati. Proč? pro *α*) nedůtklivost toho neduhu, *β*) církve svaté zachování. *b*) K čemu takovému příčinu dávati. 2. Při napravování jich příkře a vztekle mluviti, jest to zajisté se *a*) zlým jmenem učitele a *b*) škodou protivníka, nebo kdo ví, zdažby jej pán neobrátil?

Protož ty, synu můj, zmocniž se v mi-
2 losti, kteráž jest v Kristu Ježíši, * a což
jsi slyšel ode mne před mnohými svědky,
svěřujž to lidem věrným, kteřížby spůsobní
3 byli jiné učiti. * A tak ty snášej proti-
venství jako ctný bojovník Ježíše Krista.
4 * Žádný kdož bojuje neplete se v obecné
5 živnosti, aby se svému vůdci líbil. * A jestli-
žeby kdo i bojoval, nebudeť korunován,
6 lečby řádně bojoval. * Pracovati musí
7 i oráč prvé, nežli užitku okusí. * Rozuměj,
coť pravím: a dejž tobě Pán ve všem
8 rozum. * Pamatujž, že Ježíš Kristus vstal
zmrtvých, jenž jest ze semene Davidova,

podlé evangelia mého, * v kterémžto pro- 9
tivenství trpím až i vězení, jakobych zlo-
činec byl: ale slovo boží není u vězení:
* protož všecko snáším pro vyvolené, aby 10
i oni spasení došli, kteréž jest v Kristu
Ježíši se slávou věčnou. * Věrná jest tato 11
řeč; nebo jestližeť jsme s ním zemřeli,
tedy také spolu s ním živi budeme, * a trpí- 12
me-liť, budeme také spolu s ním kralovati:
pakli ho zapíráme, i onť nás zapře: * pak- 13
liť jsme nevěrní, onť zůstává věrný, za-
příti sám sebe nemůže.

Tyto věci připomínej s osvědčováním 14
před obličejem Páně. Ať se o slova nevadí,

---

12. *uvěřil*, t. vím jistotně, jak jest ten pravdomluvný a mocný, v něhož jsem uvěřil. Podobně níž 2, 12. 13. — *toho*, Ř. skladu mého dochovati, t. koruny věčného života (níž 4, 8.), kterouž jsem u něho v naději skrze víru složil. Podobně I. Tim. 6, 19.

13. *příklad*, t. mějž jistý obsah aneb formu mluvení o pravdě boží, tak aby se nezdál jiného evangelia kázati. — *u víře:* o víře a lásce.

14. *pokladu*: svěření, t. učení čistého sobě jako věrnému správci (I. Kor. 4, 2.) k věrné ruce svěřeného, viz I. Tim. 6. 20. — *přebývajícího*, t. doufaje v pomoc Ducha svatého ku posilnění služebníků obzvláštně zaslíbeného (Luk. 21, 15.) a skrze věrné služebníky mocně dělajícího; čehož příklad viz i při svatém Štěpánovi, Skut. 6, 10.

15. *všickni*, t. (jakž někteří vykládají) všickni služebníci v Asii, z nichž tu dva přední ze jmena připomíná.

18. *milosrdenství*, t. přísných božích soudů zniknouti a odplaty věčného života dosáhnouti.

1. *Ježíši*, t. kteréž k nám Otec nebeský dokazuje pro Krista Ježíše. Podob. Řím. 8, 39.

2. *svědky*, t. před služebníky i lidem tvému řízení přítomným; výš 1, 6. II. Tim. 4, 14. Jiní ty svědky slyší na zákon a proroky, dostatečně evangelium utvrzující.

4. *živnosti:* obchody, Ř. ve věci neb obchodu života, t. poněvadž bojovník, má-li bojovati, nemusí těch obchodů, kteřížby jemu v boji překážely, s jinými obecně vésti, jako po kupectví jezditi, ovšem tedy služebník církve všeho, cožby jemu při pracech úřadu jeho překáželo, musí se zhostiti; viz Mat. 8, 22. Luk. 9, 62.

8. *podlé* ect., t. jakž Bůh v svém evangeliu skrze mne kázaném mocně to utvrzuje. Pod. Řím. 2, 16.

9. *u vězení*, t. i ve vězení těm, kteříž mne navštěvují, volně a svobodně káži, i psání ne jedna k sborům mnohých činím; a protož mne ani mého učení pro mé vězení nesluší sobě oškliviti. Pod. Skut. 28, 30.

10. *došli*, t. kdyžby věrnost Bohu mým příkladem až do smrti zachovali.

11. *zemřeli*, t. s Kristem a pro jeho čistou pravdu. Řím. 8, 17. II. Kor. 1, 5., též 4, 10.

což k ničemu není užitečné, ale jest ku
15 podvrácení posluchačů. * Pilně se snažuj
vydati sebe Bohu milého dělníka, za nějžby
se nebylo proč styděti, a kterýžby právě
16 slovo pravdy rozděloval. * Nepobožné pak
ty křiky a daremné zastavuj; neboť velmi
17 rozmnožují bezbožnost, * a řeč jejich jako
rak rozjídá se; z nichžto jest Hymeneus
18 a Filetus, * kteříž při pravdě pobloudili
od cíle pravíce, žeby se již stalo vzkříšení,
a převracejí víru některých.
19 Ale však pevný základ boží stojí,
maje znamení toto: Znáť Pán ty, kteříž
jsou jeho, a opět: Odstup od nepravosti
20 každý, kdož vzývá jmeno Kristovo. * V domě
pak velikém netoliko jsou nádoby zlaté
a stříbrné, ale také dřevěné i hliněné:
a některé zajisté ke cti, některé pak ku
potupě. * Protož jestližeby se kdo očistil 21
od těch věcí, bude nádobou ke cti posvěcenou
a užitečnou Pánu, ke všelikému
skutku dobrému hotovou.
Mládenčích pak žádostí utíkej: ale 22
následuj spravedlnosti, víry, lásky, pokoje
s těmi, kteříž vzývají Pána ze srdce čistého.
* Bláznivých pak a nevzdělavatelných 23
otázek varuj se věda, že plodí sváry.
* Neslušíť pak na služebníka Páně vaditi 24
se, ale aby byl přívětivý ke všem, spůsobný
k učení, trpělivý, * kterýžby v ti- 25
chosti vyučoval ty, jenž se protiví: zdaby
někdy dal jim Bůh pokání ku poznání
pravdy, * aby sami k sobě přijdouce do- 26
byli se z osidla ďáblova, od něhož jsou
zjímáni k vykonávání jeho vůle.

Hlava 3.

Jiné protivenství zajisté jde od těch, III. kteří učení čistého obhájcové slovou, ale nešlechetný život vedou. O takových jest 1. předpovědění *a*) jisté, *b*) plné žalosti; 2. příklad v starém zákoně; 3. výstraha s potěšením, kterakby jeden každý i sebe předně i sobě svěřené před tím zlým zachoval. Ten sobě dobře pomůže, který došed poznání 1. šlepějemi věřících jde; 2. nad losem jejich se nehorší; 3. o skončení zlých podlé soudů božích přemýšlí; 4. o tom všem radu z písma sv. béře.

Toto pak věz, že v posledních dnech
2 nastanou časové nebezpeční; * nebo nastanou
lidé sami sebe milující, peníze milující,
chlubní, pyšní, zlolejci, rodičů ne-
3 poslušní, nevděční, bezbožní, * nelítostiví,
smluv nezdrželiví, utrhači, nestřídmí, plaší,
4 kterýmž nic dobrého mílo není, * zrádci,
přivažčiví, nadutí, rozkoší milovníci více
5 nežli milovníci Boha, * majíce spůsob
pobožnosti, ale moci její zapírajíce; a
od takových se odvracuj. * Nebo z těch 6
jsou i ti, kteříž nacházejí do domů, a jímajíce
vodí ženky obtížené hříchy, jenž
vedeny bývají rozličnými žádostmi, * kte- 7
réž vždycky se učí, ale nikdy ku poznání
pravdy přijíti nemohou.
Jakož zajisté Jannes a Mambres zproti- 8
vili se Mojžíšovi, tak i tito protiví se pravdě,

---

15. *za nějžby*: kterýžby se nemusil styděti, t. za své nedbalství před Bohem i před pobožnými lidmi. — *právě*: náležitě, rozšafně, rozumně, vlastně, t. v míru pšenice čeledi Páně dával; viz Mat. 24, 45.

17. *rozjídá*: pastvu míti bude, rozjídati se bude, t. jakož ta nemoc ohyzdná, jestližeby se jí v čas nepředešlo, po všem těle, dokudž ho neumoří, až do kostí rozjídati se bude; tak také učení nečisté, nebylo-liby jemu v čas přítrže učiněno, všecko tělo duchovní, jenž jest církev svatá, naprzní neb nakvasí (I. Kor. 5, 6. Gal. 5, 9.) a na nic přivede.

19. *stojí*, t. uložení boží věčné, o spasení vyvolených před věky v tajné radě jeho zavřené (Efes. 1, 4.), na něž každý vyvolený, jako na nepohnutelný svého spasení základ může bezpečně spolehnouti. — *vzývá*, Ř. jmenuje, ohlašuje, t. kdož v něho věří, jej ctí a od jmena Kristova křesťan slove; viz I.Kor. 1, 2.

21. *věcí*, t. od těch zlých učitelů (o nichž výš v. 16, 17, 18.) odstoupil, i od jiných bezbožníků šlechetným obcováním se dělil. — *posvěcenou*, t. bude míti toho důvod, že jest božím vyvoleným; viz Jan 15, 8. Pod. svatý Jan napsal (I. Jan 3, 3.), kdož má takovou naději v něm, očisťuje se, jako i on čistý jest; t. kdož má pravou naději v Kristu složenou, ten se hříchů všelijak vystříhá.

22. *utíkej*, t. bujností, všetečností, prudkostí, svévolností, pýchy, kadeřů protřásání a nad jinými se vynášení.

23. *nevzdělavatelných*, Ř. nevycvičených neb neumělých, t. kteréž neslouží k vyučování se a k vzdělávání lásky.

25. *se protiví*: jináče smyslí, t. kteřížby ještě zoufalí nebyli, ale z neznámosti při něčem rozdílný smysl od pravdy měli. Nebo k takovým sluší se pěkně míti; zjevným pak boží pravdy ruhačům mocně odepříti. Tit. 1. 9., též 3, 10.

26. *vůle*, t. ďáblovy. Aneb, jakž i jiní někteří vykládají, aby k Bohu se obrátíce jeho svatou vůli vykonávali.

1. *nebezpeční*, Ř. těžcí, nesnadní, t. v nichž bude nesnadno a těžko pokušením se vyhnouti neb pobožně živu býti.

6. *vodí*: po sobě loudí, t. v rozličné bludy, pověry, scestné smysly i mnohé hříchy.

7. *učí*, t. vždy něčeho takového, čímžby se v svědomí svém ukojiti mohly, hledají a jako větrem všelikého učení klátí.

8. *porušení*: zmámení, t. netoliko sami svou mysl hříchy mnohými, jako jsou scestní smyslové, lakomství, pýcha etc. zanečištěnou mají; ale i jiných srdce tím porušují a naplňují. — *zpletení*, Ř. nepříjemní, zavržení, t. kteříž pro své učení zpletené jsou hodni zavržení.

9 lidé na mysli porušení a při víře zpletení; * ale
nebudouť více průchodu míti; nebo nemou-
drost jejich zjevná bude všechněm, jako
10 i oněchno byla. * Ale ty jsi došel mého
učení, spůsobu života mého, úmyslu, víry,
11 snášelivosti, lásky, trpělivosti, * protiven-
ství, utrpení kteráž na mne přišla v Antio-
chii, v Ikonii a v Listře, kterážto pro-
tivenství snášel jsem, ale ze všech vy-
12 svobodil mne Pán. * A takž i všickni,
kteříž chtějí pobožně živi býti v Kristu
13 Ježíši, protivenství míti budou. * Zlí pak
lidé a svůdcové půjdou ze zlého v horší,
i ti, kteříž v blud uvodí, i ti, kteříž jsou
bludem pojati. * Ale ty zůstavej v tom, 14
čemužs se naučil, a cožť jest svěřeno,
věda od kohos se naučil: * a že od dě- 15
tinství svatá písma znáš, kteráž tě mohou
moudrého učiniti k spasení skrze víru, kte-
ráž jest v Kristu Ježíši. * Všelikéť písmo 16
od Boha jest vdechnuté a užitečné k učení,
k trestání, k napravování, k správě, kte-
ráž náleží k spravedlnosti, * aby byl do- 17
konalý člověk boží, ke všelikému skutku
dobrému hotový.

Hlava 4.

Jiným také k výstraze býti máme pro šťastné dokončení příští Páně: 1. živým na ně v slově nastoupáním 2. a sebe v pracech protivných potěšováním. Jednaje pak apoštol o sebe 1. Timotea zove k sobě, aby přišel *a*) rychle, proč? pro *α*) nedostatek pomocníků, nebo někteří a) od povinností svých se odtrhli, b) po povinnostech jinám jsou posláni, c) nemocí od Boha navštíveni jsou; *β*) Timoteova s Markem zvláštní spůsobnost; *b*) opatrně pro úklady Alexandra kotláře, *c*) doufanlivě proti ukrutenství Neronovu. 2. Timoteovi *a*) poroučí pozdravení od *α*) sebe, *β*) svých, *b*) žádá milosti boží.

Protož já osvědčuji před obličejem
božím a Pána Jesukrista, kterýž má sou-
diti živé i mrtvé v příchodu svém slavném
2 a království svém: * kaž slovo boží, po-
noukej v čas neb ne v čas, tresci, žehři,
napomínej, ve vší tichosti a učení; * nebo
3 přijde čas, že zdravého učení nebudou
trpěti, ale majíce svrablavé uši podlé svých
vlastních žádostí shromažďovati sami sobě
4 budou učitele: * a odvrátíť uši od pravdy
5 a k básněm obrátí. * Ale ty ve všem buď
bedliv, protivenství snášej, dílo kazatele
konej, dokazuj toho dostatečně, že jsi věrný
6 služebník. * Nebo já se již k tomu blí-
žím, abych obětován byl, a čas rozdělení
7 mého nastává. * Boj vyborný bojoval jsem,
běh jsem dokonal, víru jsem zachoval:
8 * již zatím odložena jest mi koruna spravedl-
nosti, kterouž dá mi v onen den Pán ten
spravedlivý soudce: a ne toliko mně, ale
i všechněm těm, kteříž milují to slavné
příští jeho.
Přičiň se k tomu, aby ke mně brzo
přišel; * nebo Demas mne opustil zami- 9
lovav tento svět, a šel do Tessaloniky;
* Krescens do Galacie, Titus do Dalmacie. 10
* Sám toliko Lukáš se mnou jest. Marka 11
vezmi s sebou; nebo jest mi velmi potřeb-
ný k službě. * Tychika jsem poslal do 12
Efesu. * Roucho, kteréhož jsem nechal 13
v Troadě u Karpa, když půjdeš, přines
s sebou i knihy, zvláště pergamen. * Ale- 14
xander kotlář mnoho mi zlého spůsobil:
odplatiž jemu Pán podlé skutku jeho.
* Kteréhož i ty se vysříhej; nebo velmi 15
se protivil řečem našim. * Při prvním 16
mém odpovídání žádný se mnou nebyl,
ale všickni mne opustili: nebudiž jim to
počítáno za hřích. * Pán pak byl se mnou 17
a posilnil mne, aby skrze mne utvrzeno
bylo kázaní o Kristu a aby je slyšeli vši-
ckni národové: i vytržen jsem byl z úst
lva. * A vysvobodíť mne Pán od každého 18
skutku zlého a zachová ku království

---

9. *více* etc.: více prospívati, t. nebudou věčně takového průchodu a zvůle míti; ale k cíli svému také časem svým doběhnou a zahanbeni hrozně budou.

14. *od kohos* etc., t. ode mne apoštola Kristova.

16. *Všelikéť*: Všecka písma, t. svatá a v zákoně starém i novém zavřená.

17. *dokonalý*, t. aby měl všecko, čehožby k svému spasení i k službě jiným potřeboval, — *člověk boží*, t. služebník neb správce kteréhokoli sboru; viz I. Tim. 6, 11. Pod. IV. král. 4, 9. etc. — *skutku*: dílu, práci, t. úřadu svého pastýřského, jehož práce čtyři částky tu položil.

1. *osvědčuji*: s osvědčováním a jako se závazkem prosím aneb zavazuji tě.

4. *obrátí*: k učením křivým a neužitečným.

5. *kazatele*: evangelisty, zvěstovatele, kazatele svatého evangelia; viz Efes. 4, 11. —*dokazuj*, t. přisluhování své mocnými důvody utvrď.

6. *k tomu*: k smrti strojím, Ř. já se již obětuji, aneb, nebo již mne obětují. — *obětován*, t. abych mučennickou korunu přijal a svého učení smrtí svou potvrdil; viz Filip. 1, 27. — *rozdělení*: rozloučení, rozvázaní, t. čas smrti neb z tohoto světa do nebe se přestěhování. Filip. 1, 23.

8. *milují*: kteřížby milovali, t. kteřížby v svaté hotovosti postaveni jsouce s žádostí jeho očekávali, a jako hlavu, ohledajíce se skoro-li přijde, vzhůru pozdvihovali. Podob. Luk. 21, 28. Zjev. 22, 20.

13. *pergamen*: pergamenové, t. jakž někteří smyslí, zákon starý na pergameně psaný.

svému nebeskému, jemuž sláva na věky
věků. Amen.
19 Pozdrav Prisky a Aquily, i Onesifo-
20 rova domu. * Erastus zůstal v Korintu.
Trofima pak nechal jsem v Miletu nemoc-
ného. * Pospěš před zimou přijíti ke mně. 21
Pozdravuje tebe Eubulus a Pudens, a Li-
nus a Klaudia, i všickni bratří. * Pán Je- 22
žíš Kristus budiž s duchem tvým. Milost
boží s vámi. Amen.

16. *odpovídání*, Ř. apologii, t. počtu vydávání z učení před císařem etc.; viz Kol. 4, 11.

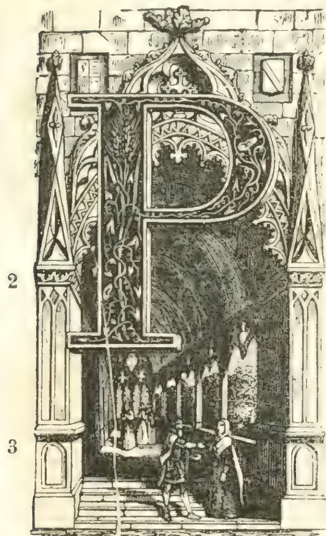
18. *zlého*, t. abych v něco nenáležitého neuběhl neb v pokušení nesnesitelné uveden nebyl.

Epištola svatého Pavla apoštola
k Titovi.

V epištole této apoštol učiniv Kretenským službu k důvěrnému sobe i Tita přijímání předkláda věci dvoje. I. Obecné, z nichž přináležejí 1. některé k učení; při čemž apoštol poroučí *a)* hodné služebníky k úřadu řiditi, *b)* nehodným služby scestné zastavovati i je trestati (hl. 1.); 2. jiné pak k obcování aneb povinností konání *a)* zvláštních, jako jsou povinnosti: *α*) starců, *β*) žen starých, *γ*) mladic, *δ*) mládenců, *ε*) kazatelů, *ζ*) čeládek (hl. 2, 1.—11.). *b*) Obecných k *α*) Bohu, *β*) lidem: a) povýšeným, b) sobě rovným, c) kacířům (hl. 2, 11.—3, 12.). II. Své vlastní domácí, jako že 1. Titovi k sobě přijíti poroučí; 2. Zena a Apolla na cestu potřebnými věcmi opatřiti velí; 3. pozdravení vzkazuje; 4. modlitbou sobě obvyklou list tento zavírá.

Hlava 1.

Apoštol představiv listu svému žádost váżnou, plnou upřímosti, poručení činí Titovi o církvi kretenské a osobách zvláštních. Církev kretenská jemu svěřena byla k spravování. Protož jej napomínaje poroučí mu, aby což potřebného jest vzdělal a což neslušného přetrhoval. Za věc potřebnou pokládá sv. Pavel církev svatou po všech obcech opatřiti, a k tomu potřebí jest I. hodných lidí dosazení, aby byli bez úhony v 1. životu při svých, v manželstvu, čeledi a při samých sobě, to *a*) vystříháním se pýchy, hněvu, opilství a lakomství, *b*) následováním vlídnosti, tichosti, štědrosti; 2. učení dokonalí k zastání pravdy a zacpání úst utrhačů, nebo *a*) ďábel má své, skrze něž převrací domy, *b*) Kretenští jsou i přirozeně i ze zvyklosti k zlosti naklonění, tak že α) jako jim nic pro jich nečistotu čistého býti nemůže, *β*) tak nesluší pokrytcům odpouštěti.

avel služebník
boží, apoštol pak
Ježíše Krista,
podlé víry vy-
volených božích
a známosti prav-
dy, kteráž jest
podlé pobožno-
2 sti, * k naději
života věčného,
kterýž zaslíbil
před časy věku
ten, jenž nikdy
neklamá Bůh,
3 * zjevil pak časy
svými, totiž to
slovo své skrze
kázaní mně svě-
řené, podlé zřízení Spasitele našeho Boha,
4 * Titovi vlastnímu synu u víře obecné
milost, milosrdenství a pokoj od Boha
Otce a Pána Jesukrista Spasitele našeho.
Z té příčiny zanechal jsem tebe 5
v Kretě, aby to, čehož tam ještě potřebí,
spravil a ustanovil po městech kněží, ja-
kož i já při tobě jsem zřídil. * Jestli kdo 6
bez úhony, jedné manželky muž, dítky
maje věřící, na kteréžby nemohlo touženo
býti, žeby byli bujní aneb nepoddaní.
* Neboť biskup má býti bez úhony jako 7
boží správce, ne svémyslný, ne hněvivý,
ne piján vína, ne bijce, ne žádostivý mrzkého
zisku; * ale přívětivý k hostem, milovník 8
dobrých, opatrný, spravedlivý, svatý, zdrže-
livý, * pilně se přidržející věrné řeči k vy- 9
učování dostatečné, aby mohl i napomí-
nati učením zdravým, i ty, kteří odpírají,
přemáhati. * Neboť jsou mnozí nepoddaní, 10
marnomluvní i svůdcové mysli, zvláště
ti, jenž jsou z obřízky, * jimž musejí ústa 11
zacpána býti, kteříž celé domy převracují

1. *vyvolených božích*, t. jehož se víra a učení s věrou všechněch vyvolených božích srovnává. Aneb, kterýž na to jest poslán, aby víru vyvolených božích kázal a v lidech vzdělával. Podob. II. Tim. 1, 1. — *pravdy*, t. ta víra, kterouž jsem věrou vyvolených božích nazval, jest známost spasitelná Krista Pána neb evangelia pravého, pobožnost v lidech a naději k životu věčnému vzdělávajícího. Podobně se evangelium pravdou jmenuje. Jan 17, 17. Gal. 3, 1. I. Kol. 1, 5. I. Tim. 2, 4., též 3, 15. — *pobožnosti*, t. kterėžto víry cíl neb ovoce jest pravá pobožnost. Nebo sic jinak kdo praví, že Boha zná, avšak přikázaní jeho neostříhá, jest lhář. I. Jan 2, 4.

2. *kterýž*, t. život aneb raději kterouž, t. pravdu evangelia svatého, jakž se rozumí z verše třetího. — *před časy*: dávno, před věky.

3. *zřízení*: poručení.

4. *vlastnímu*: viz I. Tim. 1, 1.

5. *to čehož* etc., Ř. ostatek, což pozůstává. —

učíce neslušným věcem pro mrzký zisk.
12 * Řekl jeden z nich vlastní jejich prorok,
že Kretenšti jsou vždycky lháři, zlá ho-
13 vada, břicha lenivá. * Svědectví to pravé
jest. A protož tresciž je přísně, ať jsou
14 praví u víře, * nešetříce židovských básní
a přikázaní lidí těch, jenž se odvracují od
pravdy. * Všecko zajisté čisté jest čistým; 15
poskvrněným pak a nevěřícím nic není
čistého, ale poskvrněná jest i mysl jejich
i svědomí. * Vypravují o tom, že Boha 16
znají, ale skutky svými toho zapírají, ohavní
jsouce a nepoddaní, a ke všelikému skutku
dobrému nehodní.

Hlava 2.

K opatření církve zapotřebí jest II. opravdového bez ustání posluchačů vyučování. Tu kazatel šetře posluchačů i podlé věku i podlé jiných povinností, napomenutí jim dává. Věk dvojí jest. — Ve věku starém jsou starci a babice. *A*) Starcům se schvalují ctnosti politické a duchovní. Politické jsou: 1. střízlivost, 2. vážnost, 3. opatrnost. Duchovní: 1. zdravá víra, 2. laská, 3. snášenlivost. *B*) Babicím se schvaluje pobožnost a zapovídá pýcha, převrhlost a opilství; ovšem pak poroučí se mladicím, aby byly cvičeny v poctivosti, by uměly milovati své dítky a manžely. Ve věku mladém slovou mladice a mládenci. Mládencům nejpřednější dar se schvaluje střídmost, v čemž věrný pastýř má býti za příklad. Podlé povinnosti všickni napomenutí potřebují, ale teď apoštol jen služebníků dotýká a obcí. O služebnících mluvě poroučí, aby Titus 1. je učil, aby *a*) pánů svých sobě šetřili, *α*) poroučejícím neodmlouvajíce a *β*) statků jejich nemrhajíce; *b*) životem svým slova Páně nelehčili; 2. k tomu přidržoval snažně.

Ty pak mluv, což sluší na zdravé
2 učení: * starci ať jsou střízliví, vážní,
opatrní, zdraví u víře, v lásce, v snášeli-
3 vosti; * tak také i staré ženy ať chodí
pobožně, v oděvu příslušném, a ať nejsou
převrhlé, ani mnoho vína pijící, poctivým
4 věcem učící, * aby mladice vyučovaly,
kterakby muže své a dítky milovati měly,
5 * a byly šlechetné, čistotné, netoulavé, do-
brotivé, mužům svým poddané, aby ne-
6 bylo dáno v porouhání slovo boží. * Takž
7 i mládenců napomínej k střídmosti. * Ve
všech věcech sebe samého vydávaje za
příklad dobrých skutků a zachovávaje
8 v učení celost, vážnost, * slovo zdravé
bez úhony, aby ten, jenžby se protivil, za-
styděti se musil, nemaje co zlého mluviti
o vás. * Služebníky uč, ať jsou poddáni 9
pánům svým ve všem jim se líbíce, neod-
mlouvajíce, * neokrádajíce; ale ve všem 10
věrnosti pravé dokazujíce, aby učení Spa-
sitele našeho Boha ve všem ozdobovali.
* Zjevilať se zajisté ta milost boží spasi- 11
telná všechněm lidem, * vyučující nás, 12
abychom odřeknouce se bezbožnosti a svět-
ských žádostí, střízlivě a spravedlivě a po-
božně živi byli na tomto světě, * očekáva- 13
jíce té blahoslavené naděje a příští slávy
velikého Boha a Spasitele našeho Jesu-
krista, * kterýž dal sebe samého za nás, 14

---

spravil: napravil. — *kněží*, Ř. starší, t. služebníky církve, v jakémžkoli úřadu postavené; kteréž hned biskupy a správci nazývá. — *při tobě*: tobě jsem poručil.

7. *svémyslný*: neustupný, svá hlava, sobě se zalibující, sám svůj, t. ne ten, kterýžby žádného nic nešetře jen svou provoditi usiloval.

8. *svatý*, t. učení čistého neb víry hodného. Jan 17, 17.

9. *k vyučování*: vyučující, Ř. podlé vyučování, t. kterážto řeč k vzdělání pravého umění přináleží. — *zdravým*, viz I. Tim. 1, 10.

10. *z obřízky*, t. z Židů. Pod. Řím. 3, 30., též 4, 12.

11. *zacpána*, t. mocnými důvody přemožena, tak aby nemohli nic proti pravdě mluviti. — *domy*: čeledi.

12. *prorok*, t. Epimenides básník.

16. *Vypravují*: Přiznávají se, velebně o tom mluví. — *toho* etc.: (tomu) odpírají. — *nehodní*, Ř. zavržení, nemilí, nepříjemní, t. takoví, při jejichž pracech žádného prospěchu a užitku se nespatřuje. Nebo od nich Pán Bůh všelijak požehnání své odjímá, tak že sobě i jiným svými usilováními naposledy škodliví bývají; jako Saul, Achaz, Achab, ale ne tak Samuel, David, Josafat, Ezechiel.

1. *střízliví*: šlechetní. — *opatrní*: mírní, střídmí, rádní, totiž k radám spůsobní. — *u víře*, t. ať nejsou u víře zpletení, a to netoliko pro potřebu svého spasení; ale také i proto, že mládež, čemuž nerozumí, povinna jest od takových se vyučovati.

3. *převrhlé*, t. lstivě na zlou stranu svých bližních řeči vykládající. — *mnoho* etc., s vínem spůjené, vínu podmaněné, Ř. ani mnohému vínu sloužící.

4. *vyučovaly*, Ř. moudré neb opatrné činily.

6. *k střídmosti*: šlechetnosti, mírnosti.

7. *vážnost*. Někteří tu přidávají ještě to slovo: neporušenost.

8. *bez úhony*: kteréžby potupeno býti nemohlo.

10. *neokrádajíce*: neukradajíce, nic sobě nekořisťujíce. — *ve všem*, Ř. vší víry neb věrnosti dobré.

11. *Zjevilať se*, t. skrze kázaní svatého evangelia. — *všechněm*: všelijakým, t. jakéhožkoli jsou stavu, řádu, povolání.

12 *bezbožnosti*, t. abychom toho všeho se zhostili, cožby proti první desce zákona božího čelilo; jako jest neznámost Boha, modloslužba, čarování a jmena božího na darmo brání. — *žádosti*, t. všeho toho zlého, v němž svět pohřížen leží (I. Jan 5, 19.), jako jest pýcha (I. Jan 2, 16.), lakomství, chlipnost, zlost, zlolajství, nenávist, závist a jiní skutkové těla (o nichž viz Gal. 5, 19.) a krátce, cožkoli proti druhé desce zákona božího čelí.

aby nás vykoupil od všeliké nepravosti
a očistil sobě samému lid zvláštní, horlivě
15 následovný dobrých skutků. * Toto mluv
a napomínej a tresci mocně. Žádný tebou
nepohrdej.

Hlava 3.

K obecné správě také sv. evangelium slouží, aby v ní oslaven byl Pán. O ní napomínání čině apoštol Titovi učí, I. kde naše chování, před knížaty a lidem obecným, a II. jaké býti má, k 1. vrchnosti v poddanosti, 2. obecnému lidu u vlídnosti, a to bez *a)* rouhání a *b)* sváru. III. Proč býti má? pro 1. ušetření bídných, 2. chválení rady boží, 3. vykonání povinností našich. Před neslušnými věcmi výstrahu dávaje poroučí, 1. všetečné v slově božím hloubání zastavovati, 2. kacíře po napomenutí jednom i druhém z církve boží vyloučiti. Poslušnost má zachovati ku Pavlovi *a)* postoupením správy církve, buď kohokoliv z těchto dvou pošle, buď Artemana neb Tychika, a *b)* rychlým příštím do Nikopole k němu. Uctivost prokázána býti měla k těm, kteří *a)* buď pomoci od nás potřebují, *b)* aneb na nás ve všem dobrém pamatují.

Napomínej jich, ať jsou knížatům a mocnostem poddáni, jich poslušni, a ať jsou
2 ke každému skutku dobrému hotovi, * žádnému ať se nerouhají, nejsou svárliví; ale přívětiví dokazujíce všeliké tichosti ke
3 všem lidem. * Bylit jsme zajisté i my někdy nesmyslní, tvrdošijní, bloudící, sloužíce žádostem a rozkošem rozličným, v zlosti a v závisti bydlíce, ohyzdní, vespolek
4 se nenávidíce. * Ale když se zjevila dobrota a láska k lidem Spasitele našeho,
5 * ne ze skutků spravedlnosti, kteréž bychom my činili, ale podlé milosrdenství svého spasil nás skrze obmytí druhého narození
6 a obnovení Ducha svatého, * kteréhož vylil na nás hojně skrze Jesukrista Spasitele
7 našeho, * abychom ospravedlněni jsouce milostí jeho, byli dědicové v naději života
8 věčného. * Věrnáť jest řeč tato, a chci, aby těch věcí potvrzoval, ať se snaží v dobrých skutcích předčiti, kteříž uvěřili Bohu. A toť jsou ty věci poctivé a lidem užitečné.
9 Nemoudré pak otázky a vyčítání rodu, a sváry a hádky o věci zákonní zastavuj;
10 neboť jsou neužitečné a marné. * Člověka kacíře po jednom neb druhém napomínání
11 vyvrz * věda, že takový jest převrácený a hřeší, svým vlastním soudem jsa odsouzen.
12 Když pošli k tobě Artemana aneb Tychika, snaž se přijíti ke mně do Nikopole; nebo jsem umínil tam přes zimu pobyti.
13 * Zena učeného v zákoně a Apolla s pilností předešli, ať v ničemž nemají nedostatku.
14 * A nechažť se také učí i naši v dobrých skutcích předčiti, kdež jsou toho potřeby,
15 aby nebyli neužiteční. * Pozdravují tě, kteříž jsou se mnou, všickni. Pozdraviž těch, kteříž nás milují u víře. Milost boží budiž se všemi vámi. Amen.

---

13. *naděje*, t. Krista Pána, kterýž nás v naději živou zplodil I. Petr. 1, 3. Aneb, života věčného, jehož v naději očekáváme. Viz pod. Kol. 1, 5.
14. *zvláštní*: zvláště milý.
15. *mocně*, t. se vší vážností a mocí, na žádného v té částce nic nedbaje, ani na přízeň neb nepřízeň se neohlédaje.
2. *nerouhají*: nezlořečí, nelají, žádného ze cti neloupí. — *přívětiví*: mírní, t. při všech věcech pravý prostředek zachovati umějící, a bližního sobě raději na dobrou než na zlou stranu vykládající.
5. *spravedlnosti*, Ř. v spravedlnosti (konaných). — *obmytí*: koupel, t. skrze křest svatý, kterýž ačkoli sám ze sebe očištění od hříchů ani rodu nového nedává, avšak při věrných a vyvolených božích jest jistotou a svědectvím vnitřního v Kristu očištění a skrze Ducha svatého narození. Podob. Gal. 3, 27. Kolos. 2, 12.
7. *v naději*, Ř. podlé naděje.
8. *předčiti*, t. pilni jich býti, a jako nad těmi dobrými skutky i pro příklad jiným ruku držeti.
11. *odsouzen*, t. podlé toho, že svědomím svým jsa přemožen předce slepě bludů zastává.
13. *učeného* etc.: zakonníka. — *předešli*, J. vyprovoď, dej vyprovoditi.
14. *kdež* etc., Ř. k užitkům potřebným. — *neužiteční*: bez ovoce, t. aby se ústy toliko věrou nechlubili, ale také skutky dobrými ji dokazovali.

Epištola svatého Pavla apoštola

k Filemonovi.

Pavel I. s Timoteem přání čině Filemonovi a domu jeho, II. od své osoby Filemona 1. chválí, že u víře svaté pracuje, 2. prosí o Onesima a o sebe. *A)* O Onesima, aby jej 1. k sobě přijal jako *a)* syna jeho, jejž tak vyzískal, žeby *α)* mohl se bezpečiti službě jeho, i *β)* Filemon říci, kterak od něho Onesim k lepšímu jeho poodešel, a *b)* bratra svého na dokázání dobrého tovaryšstva ku Pavlovi; 2. ze všeho dluhu a zmatku propustil. *B)* O sebe prosí také, aby mu hospodu opatřil. III. S jinými jej pozdravuje milosti boží poroučením.

avel, vězeň Krista Je-
žíše, a Timoteus bratr
Filemonovi milému a
pomocníku našemu,
2 * a Appii sestře milé
a Archippovi spolubo-
jovníku našemu, i cír-
kvi, kteráž jest v domě
3 tvém. * Milost vám a
pokoj od Boha Otce
našeho a Pána Jesu-
krista.
4 Díky činím Bohu
svému vždycky zmínku
o tobě čině na svých
5 modlitbách, * slyše o lásce tvé a víře, kte-
rouž máš ku Pánu Ježíšovi i ke všechněm
6 svatým, * aby společnost víry tvé mocná
byla ku poznání všeho toho, cožkoli do-
brého jest ve vás skrze Krista Ježíše.
7 * Radost zajisté máme velikou a potě-
šení z lásky tvé, že střeva svatých občer-
stvena jsou skrze tebe, bratře.
8 Protož ačkoliv mnohou smělost mám
v Kristu rozkázati tobě, cožby náleželo;
9 * však pro lásku raději tebe prosím, jsa
takový, totiž Pavel starý, a nyní i vězeň
10 Ježíše Krista: * prosímť pak tebe za syna
svého, kteréhož jsem zplodil ve vězení svém,
Onesima, * kterýž byl někdy tobě neužitečný, 11
ale nyní tobě i mně velmi užitečný, * jehož 12
jsem odeslal; protož ty jej, totiž střeva
má, přijmi; * kteréhožto já chtěl jsem při 13
sobě zdržeti, aby mi posluhoval místo tebe ve
vězení, kteréž trpím pro evangelium; * ale 14
bez vědomí tvého nechtěl jsem nic učiniti,
aby dobrý skutek tvůj nebyl bezděčný, ale
dobrovolný. * Ano snad proto byl odšel 15
na chvíli, aby jej potom věčného měl, * již 16
ne jako služebníka, ale více než služebníka,
totiž bratra milého, zvláště mně, a čím více
tobě i podlé těla i v Pánu. * Protož máš-li 17
mne za tovaryše, přijmiž jej jako mne.
* Jestližeť pak v čem ublížil, aneb jest- 18
liť co dlužen, to mně přičti. * Já Pavel — 19
psal jsem svou rukou, — jáť zaplatím; ať
nedím tobě, že ty i sám sebe jsi mi dlu-
žen. * Tak bratře! ať já užívu tebe v Pánu: 20
očerstviž střeva má v Pánu. * Jist jsa 21
tvým poslušenstvím napsal jsem tobě, věda,
že i více nežli pravím učiníš. * A mezi 22
tím připraviž mi také hospodu; neboť na-
ději mám, že k modlitbám vašim budu vám
navrácen. * Pozdravují tě Epafras (spolu- 23
vězeň můj pro Krista Ježíše), * Marek, 24
Aristarchus, Demas a Lukáš, pomocníci
moji. * Milost Pána našeho Jesukrista 25
budiž s Duchem vaším. Amen.

---

6. *společnost* etc., t. víra tvá, kterouž spolu s námi máš, aby k spoluúčastníkům našim ovoce dobrých skutků nesla. Žid. 13, 16. — *toho* etc., t. aby skrze ovoce lásky poznáno býti mohlo, jak jste zbohatli u víře, lásce a všelijaké účinnosti skrze Krista Ježíše.

7. *skrze tebe*, t. že jsi se tak ochotně ukázal k svatým, jich potěšil a je rozveselil.

8. *smělost*: svobodu, právo.

12. *střeva má*, t. jakožto mého vlastního a jako srdce mé.

14. *vědomí*: povolání, zdání. — *dobrý* etc., dobrodiní tvé. — *bezděčný*: bezděky z mušení, totiž kdyžby nemoha mně odepříti, musil mi ho k službě nechati a mého předsevzetí chtěj neb nechtěj potvrditi.

17. *máš-li*: jsou-li tvé věci mé a mé tvé.

22. *navrácen*, Ř. darován.

Epištola sv. Pavla apoštola k Židům.

V epištole této k utvrzení Židů u víře a k vzdělání jich v pravé pobožnosti apoštol I. vypisuje o Kristu se strany 1) osoby jeho dvojího přirození, totiž *a*) božského (v. hl. 1.), kdežto mnohé důvody božství jeho vede, *b)* lidského (hl. 2.). 2. Úřadu jeho trojího, to jest *a)* prorockého aneb kazatelského; *b)* biskupského, od oněch kněží levitských velmi rozdílného; *c)* královského. — To pak činí spůsobem dvojím: *α*) o všech těch třech úřadech úhrnkem píše v hlavě 1.; *β)* každý ten úřad obzvláště rozkládá; nebo o prorockém píše v hl. 1.—4, biskupském v hl. 5, 7.—10., v 6. pak domlouvá Židům; královském krátce a běžně na svých místech dotýká v hl. 1, 2. 3. 8. 13., v hl. 2, 9. 7, 2. 8, 1. II. Napomíná Židů 1. k stálosti u víře, 2. k skutkům dobrým z té víry pocházejícím, jako jest: *a)* trpělivost, *b)* pokojnost, *c)* při náboženství vroucnost, *d*) láska, *e)* čistota ducha i těla, *f)* utíkání lakomství, *g*) almužen dávání, *h*) poslušenství, *i)* při modlitbách horlivost. To pak též dvojím spůsobem činí: Jedno, porůznu k víře slouží jako: v 2, 1. 3. 3, 1. 6. 12. 13. 4, 1. 11. 14. 16. 6, 12. 11, 1.—40. Druhé, obzvláštně pospolu a jako shrnutě k skutkům dobrým ponouká od 10, 19.—13, 20. kdež pozdravením a modlitbou epištolu zavírá.

Hlava 1.

Apoštol v spisu svém poroučí, 1. aby lid sobě Krista Pána ani učení, ani zásluh nelehčil, 2. ale raději ve jmenu jeho *a*) ochotně přijímal jej a *b*) trpělivě všelijaké protivenství snášeje *c*) pobožný život vedl. *O učení Kristovu.* Učení Krista Pána nasledováno býti má z příčin Boha a nás se dotýkajících. Příčiny se strany Boha schvalují Krista Pána I. nestihlou dobrotu; nebo sám 1. přišel na svět od Otce, 2. jsa Pánem všeho stvoření, církvi *a*) darů svých z plnosti udílí, *b*) duchy čisté k opatrování jí bezpečnému posílá.

nohokrát a roz-
ličnými spůso-
by mluvíval
někdy Bůh ot-
cům skrze pro-
2 roky, * v těchto
pak posledních
dnech mluvil
nám skrze Syna
svého, kteréhož
ustanovil dědi-
cem všeho, skrze
něhož i svět
3 učinil: * kterýž-
to jsa blesk
slávy a obraz
osoby jeho, a
zdržuje všecko
slovem mocnosti své, očištění hříchů našich
skrze sebe samého učiniv, posadil se na
pravici velebnosti na výsostech: * tím dů- 4
stojnější nad anděly učiněn, čím vyvýše-
nější nad ně jmeno dědičně obdržel; * nebo 5
kterému kdy z andělů řekl: Syn můj jsi
ty, já dnes zplodil jsem tebe? A opět: Já
budu jemu Otcem a on mým bude Synem?
* A opět když uvodí prvorozeného na okrš- 6
lek země, dí: A klaňejte se jemu všickni
andělé boží. * A o andělích zajisté dí: Kte- 7
rýž činí anděly své duchy, a služeníky
své plamen ohně; * ale k Synu dí: Stolice 8
tvá, ó Bože, trvá na věky věků; žezlo pravosti
jestiť žezlo království tvého: * miloval 9
jsi spravedlnost a nenáviděl jsi nepravosti,
protož pomazal tebe, ó Bože, Bůh tvůj ole-
jem veselí nad spoluúčastníky tvé. * A 10
opět: Ty Pane, na počátku založil jsi zemi,
a díla rukou tvých jsouť nebesa. * Onať 11
pominou, ty pak zůstáváš, a všecka jako
roucho zvetšejí, * a jako oděv svineš je, 12
i budouť směněna: ale ty jsi tentýž, a léta
tvá nepřestanou. * A kterému kdy z an- 13

1. *Častokrát*: Mnohokrát, t. jedny proroky po druhých posýlaje. — *spůsoby*, t. někdy tváří v tvář (Ezech. 33, 11.), někdy skrze Urim a Thumim (Num 27, 21.), někdy v ohni a vichru (III. Král. 19, 11. 12.), někdy pod rozličnými příklady (Isai. 11, 6.) tajemství svých, jako jádra v skořepině zavřeného dítkám svým podával. — *Bůh*, t. otec nebeský; nebo hned o Synu jeho zmínka se obzvláštně činí. — *skrze*: v prorocích, t. v nich jako v svém zvláštním chrámě přebývaje a jejich srdce i jazyk nastrojuje. Podobně Mat. 10, 20. II. Petr 1, 21.

2. *dnech*, t. kteříž se od prvního příchodu Krista začali a do světa skončení trvati budou. Podob. Skut, 2, 17. I. Kor. 10, 11. — *skrze Syna*: v Synu, t. nejen toliko svými dary, jako v prorocích, ale v něm podstatně a bytně přebývaje. Jan 14, 11. Kol. 2, 9. — *dědicem*, t. Pánem a vládařem. Mat. 28, 18. Jan 16, 15. — *skrze něhož*, t. spolu s ním jakožto moudrostí svou věčnou. Přísl. 8, 22. etc.

3. *obraz*: obraz živý osoby jeho, t. jakož na vosku bývá vlastní ráz pečetí vytlačen, tak také na Kristu v těle zjeveném Otec nebeský jest jako vymalován a nám zjeven. Podlé čehož i Pán svědčí, že kdož jej vidí, vidí i Otce jeho nebeského. Jan 14,

dělů řekl: Seď na pravici mé, dokavadž
nepoložím nepřátel tvých za podnože nohou
14 tvých? * Zdaliž všickni nejsou služební
duchové, kteříž posýláni bývají k službě
pro ty, jenž mají dědičně obdržeti spasení?

H l a v a 2.

Příčiny se strany Boha schvalují Krista Pána II. dostatečnou spravedlnost, nebo jí dokázal na 1. lidech *a*) bezbožných přísným trestáním, *b*) pobožných, bedlivým jich vzděláváním; 2. ďáblu také moci jeho potřískáním, i prvé i nyní.

Protož musímeť my tím snažněji še-
třiti toho, což jsme slýchali, aby nám to
2 nevymizelo. * Nebo poněvadž skrze an-
děly mluvené slovo bylo pevné, a každé
přestoupení a neposlušenství vzalo sprave-
3 dlivou odměnu pomsty: * kterakž my ute-
čeme takového zanedbávajíce spasení, kte-
réžto nejprvé začavši vypravováno býti
skrze samého Pána od těch, kteříž jej slý-
4 chali, nám jest utvrzeno, * čemuž i Bůh
svědectví vydával skrze divy a zázraky,
a rozličné moci i podělování Duchem sva-
5 tým podlé vůle své. * Nebo nepoddal Bůh
andělům okršlku země budoucího, o kte-
6 rémž mluvíme. * Osvědčilť pak na jednom
místě jeden řka: „Co jest člověk, že naň
pomníš, aneb Syn člověka, že na něj pa-
tříš?“ * Maličkos jej menšího nežli an- 7
děly učinil, slávou a ctí korunoval jsi ho
a ustanovils jej nad dílem rukou svých:
* všecko jsi podmanil pod nohy jeho. Pod- 8
dav pak jemu všecko, ničeho nezanechal
nepodmaněného jemu. I však nyní ještě
nevidíme, aby jemu všecko poddáno bylo;
* ale toho Ježíše, kterýž maličko nižší 9
byl nežli andělé, vidíme pro utrpení
smrti slávou a ctí korunovaného; aby
z milosti boží za všecky okusil smrti.
* Slušeloť zajisté na toho, pro kreréhož 10
jest všecko a skrze kteréhož jest všecko,
aby mnohé syny k slávě přiveda, vůdce
spasení jejich skrze utrpení k dokonalosti

---

9. — *zdržuje*: nese, pěstuje, t. v bytu zachovává. Pod. Skut. 17, 28. — *mocnosti*, t. mocným řízením a rozkazem svým. Podob. Žlm. 32, 6. — *samého*, t. vydáním a obětováním na smrt sebe samého. Níž 9, 14. — *velebnosti*: u velebnosti nejvyšší. — *na výsostech*, t. v nebesích. Níž 8, 1. Efes 1, 10., viz Řím. 8, 34.

4. *jmeno*, t. čest, důstojnost, slávu a krátce to, aby Synem božím přirozeným neb jednorozeným (níž v. 5.) a ne jen zvoleným, jako jsou andělé (Job 1, 6.) a lidé (Jer. 31, 9. Jan 2, 12.), sloul, i v pravdě byl. Podobně jmeno za čest a slávu se béře. Filip. 2, 9.

5. *řekl*, t. Otec nebeský.

6. *uvodí*, t. když o uvedení neb poslání na svět Syna svého milého zaslíbení činiti, je skutečně splniti, i po všem světě ohlásiti ráčil.

7. *o andělích*: k andělům. — *činí*, t. kteréž posýlá aneb kteréž učinil na počátku. — *duchy*, J. větry, viz Žlm. 103, 4.

8. *berla*: berla přímá, pravá, t. správa tvého království jest spravedlivá.

9. *pomazal*, t. dary Ducha svatého v našem přirození ke konání úřadu prorockého, královského a kněžského bez míry obdařil. Jan 3, 34. — *Bůh*, t. Otec nebeský. Pod. Jan 20, 17. — *veselí*: plesání, t. Duchem svatým, kterýž srdce svých vyvolených milostí Otce nebeského obveseluje. — *účastníky*, t. nade všecky syny boží zvolené s tebou ne zároveň, ale z částky (Efes. 4, 7.) darů Ducha svatého účastné; viz Jan 3, 34.

10. *zemi*, t. stálou a bytelnou jsi stvořil.

12. *svineš je*, t. je v připadcích jejich obnovíš a proměníš, podobně jako roucho staré bývá obráceno a na jiný spůsob předěláno (II. Petr 3, 10. etc.) a jako obnoveno.

1. *musímeť*, t. poněvadž jest tak veliká důstojnost Kristova, jakž v předešlé hlavě ukázáno. — *šetřiti*: držeti se, t. svatého evangelia, jehož rozdíl veliký od zákona v předešlé hlavě jest položen. — *aby* etc., Ř. abychom neprotekli, nevytekli, t. aby nám to z paměti neušlo. J. abychom se nerozplynuli, t. abychom na nic nepřišli, jako vosk aneb led od slunce se rozplývající, a voda sem a tam tekoucí. — *slovo*, t. zákon skrze anděly vydaný. Skut. 7, 53. Gal. 3, 19. — *odměnu*: odplatu, mzdu. Viz toho příklad I. Kor. 10, 5. etc.

3. *utečeme*, t. pomsty. — *spasení*, t. nevážíce sobě evangelia svatého, mnohé lidi k spasení přivozujícího (Jak. 1, 21.) a proto mocí boží k spasení nazvaného. Řím. 1, 16. — *Pána*, t. Krista. Mat. 4, 17. — *od těch*, t. od apoštolů. — *utvrzeno*, t. písmy svatými a divy rozličnými (Mar. 16, 12. Skut. 5, 12.), jakž se to hned v dalším verši vysvětluje.

4. *čemuž*: s nimiž spolu. — *divy*: znamení; viz Jan 2, 11. II. Kor. 12, 12. — *moci*: skutky mocné, t. jazyky rozličné a jiné skutky božské.

5. *andělům*, t. ne anděly, ale Krista dědicem všech věcí ustanovil (výš 1, 2.). — *země*: světa budoucího, t. kterýž skrze Krista, po zprznění hříchem rajským měl býti a již jest k obnovení a posvěcení přiveden, jehož dokonalosti i v zevnitřním spůsobě (II. Petr 3, 13.) jako i jiná stvoření s žádostí očekáváme (Řím. 8, 20 etc.) a spolu s Kristem jeho dědicové budeme.

6. *jeden*, t. svatý David, jehož jmeno proto jest mlčením pominuto, že toto psání Židům písem svatých povědomým jest učiněno. — *pomníš*, t. co jen při člověku takového vidíš, že jemu tak dobře činíš? — *že na něj*: že k němu dohlédáš, že ho navštěvuješ, t. o něj pečuješ.

8. *aby jemu*, t. lidu božímu vyvolenému.

9. *Ale toho*, aneb raději: Ale toho Ježíše vidíme slávou a ctí korunovaného, kterýžto na maličko nižší byl nežli andělé, proto aby smrt podstoupil; aby tak etc. — *nižší*: menší, t. jelikož spůsob služeb

11 posvětil. * Nebo i ten, jenž posvěcuje, i ti,
kteříž posvěceni bývají, z jednoho jsou
všickni. Pro kteroužto příčinu nestydí se jich
12 nazývati bratřími řka: * „Zvěstovati budu
jméno tvé bratřím svým, u prostřed shro-
13 máždění prozpěvovati budu tobě.“ * A
opět: „Já budu v něm doufati.“ A opět:
„Aj já a dítky, kteréž dal mi Bůh.“
14 Poněvadž tedy dítky účastnost mají
těla a krve, i on též podobně účasten jest
jich, aby skrze smrt zahladil toho, kterýž
má vládařství smrti, to jest ďábla, * a aby 15
vysvobodil ty, kteřížto bázní smrti po vše-
cken čas života podrobeni byli v službu.
* Nebo nikoli nepřijal andělů, ale símě 16
Abrahamovo přijal. * Pročež ve všem při- 17
podobněn býti měl bratřím, aby milosrdný
byl, a věrný biskup v tom, cožby u Boha
k očištění hříchů lidu jednáno býti mělo;
* nebo že sám trpěl pokoušín byv, může 18
také pokušení trpícím spomáhati.

Hlava 3.

Příčiny se strany Boha schvalují Krista Pána III. slávu v království jeho velebnou: nebo věrný byv v povolání svém Otci zvýšen jest jako stavitel, též ne jako služebník, ale jako pravý dědic. Příčiny pak se strany nás za účastníky spasení boží pokládají, I. ne ty, kteříby zavrhli slovo jeho v čas poselství hlásané jako Israel na poušti ke škodě své, podlé čehož i my na sebe pozor dáti máme 1. napomínáním sebe vespolek, nebo *a*) k tomu jsme povoláni, *b*) proto hlas vzní, *c*) sic jináče bychom v hněv boží upadli a sami sobě spasení zmrhali.

A protož bratří svatí, povolání nebe-
ského účastníci, spatřujte apoštola a bi-
2 skupa vyznání našeho Krista Ježíše, * věr-
ného tomu, kdož jej ustanovil, jako i Moj-
3 žíš byl věrný ve všem domě jeho. * Tím
větší zajisté slávy tento nad Mojžíše jest
hoden, čím větší má čest stavitel nežli
4 sám dům. * Nebo všeliký dům ustaven
bývá od někoho: ten pak, kdož všecky
5 tyto věci ustavěl, Bůh jest. * A Mojžíš za-
jisté věrný byl v celém domě jeho jako
služebník, na osvědčení toho, což potom
mělo mluveno býti: * ale Kristus, jakožto 6
Syn vládne nad domem svým, kterýžto dům
my jsme, jestliže tu svobodnou doufanlivost
a tu chloubu naděje až do konce pevnou
zachováme. * Protož jakž praví Duch svatý: 7
„Dnes uslyšeli-li byste hlas jeho, * neza- 8
tvrzujte srdcí svých, jako při onom po-
pouzení Boha v den pokušení toho na pou-
šti, * kdežto pokoušeli mne otcové vaši, 9
zkusiliť mne a viděli skutky mé * po čty- 10
řiceti let. Protož hněviv jsem byl na po-
kolení to a řekl jsem: Tito vždycky blou-

---

níka přijav (Filip. 2, 8.) samého se zmařil, mnohým strastem, bídám i té smrti, čehož andělé jsou prázdni, poddán býti ráčil. — *vidíme,* t. po jeho přemocných skutcích, kteréž v světě i v církvi koná (výš v. 4.), to poznáváme. Pod. Jan 1, 52. — *utrpení* etc. Jakoby řekl: Pán Kristus proto člověčenství přijal, aby umříti mohl, a podlé toho nižší nežli andělé byl, že umřel, ježto andělé neumírají.

10. *syny,* t. své vyvolené. — *k slávě* etc.: maje uvozovati, uvodě, přivozuje. — *vůdce;* kníže, vývodu, t. Krista. Pod. Skut. 5, 15. — *posvětil*: dokonalého učinil.

11. *z jednoho,* t. Boha Otce neb Adama.

13. *Bůh,* t. abych se za ně obětoval (Jan 17, 6. 19.) a je k věčnému životu přivedl.

14. *krve,* t. mají pravé lidské přirození se všemi jeho vlastnostmi. — *jich,* t. jest také pravé tělo a krev mající, však svatý člověk. — *má:* měl moc, právo, t. kterýž jest původem hříchů a za nimi jdoucí smrti. Aneb, kterýž zapletá lidi nejprv v mnohé hříchy a potom zatím mnohé pokuty i smrt uvodí.

16. *nikoli,* t. nikdež o tom písma nesvědčí, žeby přijal andělské přirození. — *přijal,* t. přirození lidské z potomků Abrahamových.

1. *svatí*: viz II. Kor. 1, 1. — *nebeského,* t. života věčného, k němuž jste vyvoleni i povoláni. Řím. 8, 30. Podob. Filip. 3, 14. — *spatřujte*: rozvažujte, bedlivě suďte, jakého máte apoštola, t. důstojnost osoby i úřadu Kristova prorockého neb apoštolského i kněžského pilně rozjímajíce, s ochotností a věrou ho přijměte i poslouchejte. — *apoštola,* t. vyslance neb posla od Otce nebeského poslaného ke konání úřadu prorockého. Podobně jinde nazývá jej služebníkem obřízky. Řím. 15, 8. — *vyznání,* t. učení neb náboženství toho a víry té, kterouž vyznáváme.

2. *domě,* t. v církvi svaté, v níž Bůh přebývá (Jan 14, 23.), a kteráž se i jinde božím domem nazývá (I. Tim. 3, 15. II. Tim. 2, 20.) a z kamení živého vzdělává. I. Petr 2, 5.

3. *dům,* t. čím větší poctivosti jest hoden stavitel domu nežli dům od něho vzdělaný, tím jest také důstojnější Kristus stavitel církve, nežli Mojžíš toho stavení úd neb účastník.

5. *v celém* etc.: ve všem.

6. *kterýžto:* jehožto. — *doufanlivost,* t. víru pravou, kteráž působí to při vyvolených, aby svobodně a doufanlivě k trůnu milosti boží přistupovali. Níž 4, 16. Řím. 5, 2. — *naděje,* t. jistou naději k životu věčnému, kterouž se chlubíme. Řím. 5, 2 etc. — *do konce,* t. do skonání svého života. Podob. Mat. 24, 13.

8. *popouzení:* sváru, rozdráždění, Ř. zhořknutí, t. kteréž v čas nedostatku vody na poušti nalezlo. Exod. 17, 7.

9. *skutky,* t. ačkoli okusili a pocítili i skutků mé milosti, kteréž jsem ve vysvobození jich z Egypta konal, ano i skutků mé spravedlnosti, kteréž jsem v uvozování pomst působil; avšak přece v zlém předsevzetí svém jakž zapřáhli tak táhli.

10. *na pokolení*: na tu rodinu. — *srdcem,* t. jsou bez soudu a rozumu spasitelného.

11 dí srdcem a nepoznávají cest mých; * pro-
čež přisáhl jsem v hněvě svém, že nevej-
dou v odpočinutí mé!“
12 Viztež bratří, aby snad v někom z
vás nebylo srdce zlé, totiž nevěrné, kte-
13 réžby odstupovalo od Boha živého: * ale
napomínejte se vespolek po všecky dny,
dokavadž se „dnes“ jmenuje, aby někdo
z vás nebyl zatvrzen oklamáním hřícha.
14 * Účastníci zajisté Krista učiněni jsme,
jestliže však ten počátek podstaty až do
konce pevný zachováme. * Protož dokudž 15
se říká: Dnes uslyšeli-libyste hlas jeho,
nezatvrzujte srdcí svých, jako při onom
popouzení. * Nebo někteří slyševše popou- 16
zeli ho, ale ne všickni, jenž vyšli z Egypta
skrze Mojžíše. * Na které se pak hněval 17
čtyřidceti let? Zdali ne na ty, kteříž hře-
šili, jejichžto těla padla na poušti? * A 18
kterým zapřisáhl, že nevejdou do odpoči-
nutí jeho? však těm, kteříž byli neposlušni.
* A vidíme, žeť nemohli vjíti pro nevěru. 19

Hlava 4.

Na sebe pozor dáti máme 2. vystříháním se jeden každý bezpečlivosti v hříších; nebo se nebude moci vymluviti žádný nijakž. — Za účastníky spasení ne ty se pokládají, kteří zavrhli slovo Páně, II. ale kteří by 1. vyznali, že povoláni jsou k odpočinutí ne časnému, ale k věčnému, 2. podlé vyznání snažně v povolání svém stáli. *O zasloužilostech Krista Pána.* Kristus Pán jest biskup náš a tenť pronikl nebesa; protož vědouce ho býti ve všem zkušeného, máme k trůnu jeho s doufanlivostí se přiznávati.

Bojmež se tedy, aby snad opustě za-
slíbení o vjití do odpočinutí jeho, neopozdil
2 se někdo z vás. * Nebo i nám zvěstováno
jest jako i oněmno; ale neprospěla jim řeč
slyšená nepřipojená k víře těch, kteříž
3 slyšeli; * neboť vcházíme v odpočinutí my,
kteříž jsme uvěřili, jakož řekl: „Protož
jsem přisáhl v hněvě svém, žeť nevejdou
v odpočinutí mé“, ačkoli dokonána jsou
4 díla od ustanovení světa. * Nebo pověděl
na jednom místě o sedmém dni takto: I
odpočinul Bůh dne sedmého ode všech
5 skutků svých. * A tuto zase že nevejdou
6 v odpočinutí mé! * A poněvadž vždy na
tom jest, že někteří mají vjíti do něho, a
ti, kterýmž prvé zvěstováno jest, nevešli
pro nevěru: * opět ukládá den jakýsi: 7
Dnes skrze Davida, po takovém čase pravě
(jakož řečeno jest): „Dnes uslyšíte-li hlas
jeho, nezatvrzujte srdcí svých“. * Nebo byť 8
byl Josue v odpočinutí je uvedl, nebyltby
potom mluvil o jiném dni. * A protož zů- 9
stáváť svátek odpočinutí lidu božímu. * Nebo 10
kdožkoli všel v odpočinutí jeho, takéť i on
odpočinul od skutků svých, jako i Bůh
od svých. * Snažmež se tedy vjíti do toho 11
odpočinutí, aby někdo neupadl v týž pří-
klad nedověry. * Živáť jest zajisté řeč 12
boží a mocná, a pronikavější nad všeliký
meč na obě straně ostrý, a dosahujeť až
do rozdělení, i duše i ducha i kloubů i
mozků v kostech, a rozeznává myšlení i

11. *v odpočinutí*, t. do země zaslíbené, a ovšem do země věčného života tou zemí zaslíbenou vyznamenané.

13. *po všecky* etc.: každý den, den po dni. — *dokavadž*, t. dokavadž čas milosti (II. Kor. 6, 2.) trvá. — *oklamáním:* podvodem, úlisností, ošemetností.

14. *učiněni*, t. v dědictví nebeském. Řím. 8, 17. — *podstaty*, t. jestliže u víře pravé, jenž jest podstata věcí nadějných (níž 11, 1.) a na níž se jako na zakládu zakládáme (Řím. 11, 20.), začavše pracovati do smrti setrváme.

15. *říká*, t. od Ducha svatého skrze věrné služebníky mluvícího. — *Dnes:* viz výš v. 13. — *hlas:* viz výš v. 7.

16. *Mojžíše*, t. skrze jeho službu.

17. *těla*, Ř. údové, kloubové.

18. *že nevejdou*, viz výš v. 11.

1. *tedy*, t. majíce tak hrozný příklad na svých předcích nevěry i pomst božích, viz 3, 17. 18. Pod. I. Kor. 10, 12. Filip. 2, 12. — *opustě:* nedbaje na zaslíbení jeho. — *do odpočinutí*, t. do života věčného. — *neopozdil*, Ř. nevidělo se o někom, že zůstal v zadu neb že jest zmýlen.

3. *vcházíme*: jdeme, t. skrze víru, o níž hned. — *že nevejdou*, Ř. jestliže vejdou, tak níž v. 5., viz výš 3, 11. — *světa*, t. ačkoli tomu rozuměti se může výborně, žeť Bůh to odpočinutí věčné hned od ustanovení světa připravil, poněvadžtě všecko dílo své se strany skutku stvoření hned tehdáž ke konci přivedl.

4. *skutků*, t. od skutku stvoření a ne od věcí stvořených řízení neb v bytu chování. Jan 5, 17.

6. *na tom* etc.: to pozůstává. — *do něho:* do toho odpočinutí, a protož není potřeba mysliti, žeby je nadarmo Bůh připravil.

7. *skrze* etc.: v Davidovi, viz výš 1, 1.

9. *A protož:* A tak vždy pozůstává odpočinutí.

10. *od skutků* etc., t. od skutků těla, jenž jsou hříchové a bludové, ano i od rozličných těžkostí zdejších.

11. *vjíti*, t. hlasem Kristovým se spravovati, a tak vejdeme do odpočinutí života věčného. — *nedověry*: nepovolnosti, tvrdošijnosti, t. aby někdo následuje zpoury svých předků, jako oni nezahynul.

12. *Živáť*, t. stálá a vyvolené obživující (Ezech. 47, 9. Jan 5, 25.); svědomí pak bezbožníků, jako meč pronikající a je zabíjející. (Skut. 2, 37., též 5, 5.) — *řeč*, t. svatého evangelia. Jiní to slyší na slovo podstatné Krista Ježíše. — *ducha:* duchem míní soud a rozum; duší vůli a moci její. I. Tess. 5, 23. — *mozků*, t. do jakýchkoli nejtajnějších skrýší srdcí našich.

13 mínění srdce, * a neníť žádného stvoření,
kteréžby nebylo zjevné před obličejem jeho,
nýbrž všecky věci jsou nahé a odkryté
před očima toho, o kterémž jest řeč naše.
14 Protož majíce biskupa velikého, kte-
rýžto pronikl nebesa, Ježíše Syna božího,
15 držmež to vyznání. * Nebo nemáme bi-
skupa, kterýžby nemohl čitelen býti mdlob
našich, ale zkušeného ve všem nám po-
dobně, kromě hříchu. * Přistupmež tedy 16
směle s doufáním k trůnu milosti, abychom
dosáhli milosrdenství a milost nalezli ku
pomoci v čas příhodný.

Hlava 5.

Tuť apoštol o biskupství Kristově uče vypravuje o jeho povolání a práce vykonání. Povolání k biskupství jest z částky některým z lidí rovné, z částky ne. Srovnává se s dvojím kněžstvím: *A*) Levitským, že jako oni v jednání s Bohem měli býti čitelní bíd bližních svých; tak i Kristus nezosobiv sobě té práce, sám od sebe v ní příčinou nás před Bohem hluboce se ponížil, až i spasení věčně nám spůsobil. *B*) Melchisedechovým pak, jakéby srovnání bylo maje oznámiti přede vším, k tomu posluchače nastrojuje a teprv k předsevzetí se vrací. V nastrojování posluchačů tvrději a pokojněji s nimi jedná. Tvrději, žehráním a napomínáním. Žehře na jejich nespůsobnost k věcem tajemství božího, z níž měli se dáti vyvesti cvičením pilným a tak ne mléku zase, ale silnějšímu pokrmu přivykati.

Všeliký zajisté biskup z lidu vzatý,
za lidi bývá postaven v jednání s Bohem,
totiž aby obětoval i dary i oběti za hří-
2 chy, * kterýžby mohl jakž sluší lítost míti
nad neznajícími a bloudícími, jsa i sám
3 obklíčen nemocí, * a pro ni povinen jest,
jakož za lid, tak i za sebe samého oběto-
4 vati za hříchy. * A aniž kdo sobě sám té
cti osobuje, ale ten, kterýžby byl povolán
5 od Boha, jako i Aron. * Tak i Kristus ne
sám sobě té cti osobil, aby byl biskupem,
ale ten, kterýž řekl jemu: „Syn můj jsi
6 ty, já dnes zplodil jsem tebe.“ * Jakž i
jinde praví: „Ty jsi kněz na věky podlé
7 řádu Melchisedechova“. * Kterýž za dnů
těla svého modlitby a ponížené prosby k
tomu, kterýž ho mohl zachovati od smrti,
s křikem velikým a slzami obětoval a vy-
slyšán jest v tom strachu, * a ačkoli byl 8
Syn boží, z toho však, což strpěl, naučil
se poslušenství, * a tak dokonalý jsa uči- 9
něn jest všechněm sebe poslušným půvo-
dem spasení věčného, * nazván jsa od 10
Boha biskupem podlé řádu Melchisedechova.
O kterémžto mnohoby se mělo mlu- 11
viti a to nesnadných věcí k vypravování,
ale vy jste nespůsobných uší; * nebo měvše 12
býti v tak dlouhém čase mistři, opět po-
třebujete učeni býti prvním počátkům vý-
mluvností božích, a učiněni jste mléka
potřebující, a ne pokrmu hrubšího. * Kdož- 13
koli zajisté mléka se drží, nechápá slova
spravedlnosti (nebo nemluvně jest); * ale 14
dokonalých jest hrubý pokrm, totiž těch,
kteříž pro zvyklost mají smysly spůsobné
k rozeznání dobrého i zlého.

---

13. *zjevné* etc., t. není žádné věci, kteráž by Kristu zpytateli srdcí (Jer. 23, 24.) výborně nebyla známa, a protož nemysleme, žebychom ho pošmournosti neb pokrytstvím oklamati mohli. — *odkryté*: spatřitelné, otevřené a jako na poly rozkrojené. — *řeč*: mluvení, t. o Kristu.

14. *velikého*, t. Krista Ježíše.

16. *milosti*, t. k Otci nebeskému a pro Krista nás milujícímu, a podlé toho trůn svůj duhou otočený v známost nám uvozujícímu. Ezech. 1, 28. — *pomoci*: ku pomoci příhodné, v čas potřeby pilné.

1. *vzatý*: brán bývá a za lid etc. — *postaven*, Ř. ustanoven neb zřízen. — *v jednání*, Ř. v tom, což k Bohu. — *dary*, t. oběti z věcí sutých a bezdušných. Exod. 29, 41. — *oběti*, t. z hovádek. Num. 9. 7., též 16, 6.

2. *nemocí:* mdlobou, t. proto aby lítost nad nimi maje věrněji svou povinnost konal.

4. *osobuje*, t. úřadu biskupského, cti a vážnosti náležitě hodného.

5. *sobě* etc.: sebe zvelebil. — *ten*, t. jej zvelebil. — *tebe*: viz výš 1, 5.

6. *Melchisedechova*, t. takového řádu neb obyčeje, aby králem i knězem věčným byl (viz níž 7, 15.), čehož kněží řádu Levitského neměli, ale na samém úřadu kněžském přestávati musili; nýbrž na čas krátký, to jest do smrti toliko v něm trvali. Níž 7, 23.

7. *těla*, t. byv na světě. Nebo sic i nyní těla svého nesložil, ani zbožnil neb v božství proměnil. — *zachovati:* vysvoboditi, vyprostiti. — *obětoval*, t. i v zahradě, kdež se krvavým potem potil (Luk. 22, 44.), i na kříži, kdežto žalostně volal: Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil. Mat. 27, 46. — *strachu*. Ř. ze strachu. J.: pro (svou) poctivost, t. vysvobozen jest ze smrti, jíž se zstrašil. Jest pak vysvobozen ne tak, aby jí nepodnikl, ale aby pod tím břemenem hněvu božího neklesl (Luk. 22, 43) a od smrti věčné, jíž okoušel, shlcen, nýbrž ani bolestmi časné smrti dlouho svázán nebyl. Skut. 2, 24.

9. *dokonalý:* posvěcen jsa, viz výš 2, 10. Jan 17, 19.

11. *kterémžto*: aneb, o čemž, t. že Kristus jest biskupem podlé řádu Melchisedechova. — *mluviti*, t. toho, co se dále a zvláště v hl. sedmé předkládá. — *k vypravování*: k vysvětlování.

12. *v tak* etc., Ř. pro čas. — *mléka* etc.; viz I. Kor. 3, 2.

13. *drží*, Ř. jest nezkušený. — *spravedlnosti*, t. vysvětlování pravidel hlubších v evangelium svatém k spravedlnosti a k dokonalosti lidi přivozujícím obsažených. I. Kor. 2, 6. Kol. 1, 9.

14. *dokonalých*, t. kteříž se strany vnitřního člověka k dokonalému věku, jakýž můž býti v tomto životě, z milosti boží přišli. Podob. I. Kor. 1, 20. Efes. 4, 3.

Hlava 6.

Napomíná, aby od začátku náboženství svatého i k dokonalejšímu Páně učení se nesli; nebo kteříby koli 1. od přijaté milosti opustili svévolně, těm není možné obnoviti se ku pokání, 2. poskytnuté milosti boží přijíti nechtěli, jako země neplodná v prokletí jsou. Po tomto napomenutí v jednání svém pokojněji hned apoštol *a*) ohražuje sebe a své spoluučitele, že jich od spasení neodlučuje, ohlížeje se na *α*) boží spravedlnost a *β*) jejich k Bohu někdejší horlivost; *b*) žádá také jmenem i jiných spoluučitelů, aby vrátíce se k předešlé k Bohu lásce, v ní trvali příkladem jiných svatých, jako Abrahama, pro zámluv božích *α*) pravdivost a *β*) užitek, t. spasení v Kristu dobyté.

Protož opustíce řeč počátku Kristova
k dokonalosti se nesme, ne opět zakláda-
jíce základu pokání ze skutků mrtvých a
2 víry v Boha, * křtu učení a vzkládání
rukou a vzkříšení z mrtvých i soudu věč-
3 ného. * A toť učiníme, dopustí-li Bůh.
4 * Nebo nemožné jest jednou již osvíceným,
kteříž i zakusili daru nebeského a účast-
5 níci učiněni byli Ducha svatého, * okusili
také dobrého božího slova a moci věku
6 budoucího, * kdyby padli, zase obnoviti
se ku pokání, jakožto těm, kteříž opět
sobě znovu křižují Syna božího a v po-
7 rouhání vydávají. * Země zajisté, kteráž
často na sebe přicházející déšť pije a rodí
bylinu příhodnou těm, od kterýchž bývá
8 dělána, dochází požehnání od Boha: * ale
vydávající trní a bodláky zavržena jest a
blízka zlořečení, jejížto konec bývá spá-
lení.
9 Avšak nejmilejší, nadějemeť se o vás
lepších věcí a náležejících k spasení, ač
10 pak koli tak mluvíme. * Neboť není ne-
spravedlivý Bůh, aby se zapomenul na
práci vaši a na pracovitou lásku, kteréž
jste dokazovali k jmenu jeho, slouživše
svatým a ještě sloužíce. * Žádámeť pak, 11
aby jeden každý z vás až do konce pro-
kazoval tu opravdovou pilnost k nabytí
plné jistoty naděje, * tak abyste nebyli 12
líní, ale následovníci těch, kteříž skrze
víru a snášelivost obdrželi dědictví zaslí-
bené. * Bůh zajisté zaslíbení čině Abraha- 13
movi, když neměl skrze koho většího při-
sáhnouti, přisáhl skrze sebe samého * řka: 14
Jistě požehnám velmi tobě a velice roz-
množím tebe. * A tak trpělivě očekávaje 15
dosáhl zaslíbení. * Lidé zajisté skrze vět- 16
šího přisahají, a všeliké rozepře mezi nimi
konec jest, když bývá potvrzena přísahou:
* a takž Bůh chtěje dostatečně ukázati 17
dědicům zaslíbení, nepromĕnitelnost rady
své, vložil mezi to přísahu, * abychom 18
skrze ty dvě věci nepohnutelné (v nichž
nemožné jest, aby Bůh klamal) měli pře-
pevné potěšení my, kteříž jsme se utekli
k obdržení předložené naděje, * kteroužto 19
máme jako kotvu duše, i bezpečnou i pev-
nou, a vcházející až do vnitřku za oponu,
* kdežto předchůdce pro nás všel Ježíš 20
jsa učiněn podle řádu Melchisedechova bi-
skupem na věky.

---

1. *Protož,* t. poněvadž v tak dlouhém čase a po tak mnohých službách měli byste býti mistři; výš 5, 12. — *Kristova,* t. katechismus, kterýž lidi počínající počátečně vyučuje známosti Krista Pána. — *nesme,* t. v umění božím a spasitelném. Pod. Efes. 4, 14. — *základu* etc., t. jako nesmyslní a leniví stavitelé, kteřížby jen základy zakládali a nikdy nic na ně nestavěli. — *mrtvých,* t. od hříchů smrt přinášejících. Řím. 6, 23. Podob. níž 9, 14.

3. *dopustí-li,* t. k dokonalosti a ku pokání svatému přijdeme; výš v. 1.

4. *osvíceným,* t. známostí boží skrze svaté evangelium. — *nebeského,* t. života věčného, jenž jest dar boží (Řím. 6, 23.), jehož v nebi dokonalé užívání bude. — *svatého,* t. víry pravé, kteráž dílem Ducha svatého dávána bývá. Ne nadarmoť pak apoštol toho slova zakušení užívá; nebo rozdíl jest veliký mezi pravou věrou, jakáž byla při oné Lydii (Skut. 16, 14.) a mezi zkušením té víry, jakéž bylo při oněch na cestu vsatých. Luk. 8, 12.

5. *slova,* t. evangelia svatého. — *mocí,* t. takového mocného díla a osvícení božího, aby tu nesmrtelnost budoucí a lidský rozum převyšující poněkud duchem spatřovali i jí okoušeli.

6. *padli,* t. kteřížby od víry pravé se vyvrátili a hříchem neodpustitelným proti Duchu svatému hřešili; viz Mat. 12, 31.

9. *náležejících:* držících se spasení.

11. *naděje,* t. aby naděje v srdcích vašich k dokonalému stvrzení přišla. Nebo láska, ovoce dobrých skutků nesoucí, jest jistým svědectvím vyvolení a tak jistoty naděje. II. Petr 1, 5.

12. *dědictví,* t. život věčný, do kteréhož se předešlí svatí dostali. Pod. níž 9, 15.

14. *požehnám,* Ř. požehnávaje požehnám tobě a rozmnožuje rozmnožím tebe.

16. *mezi* etc., Ř. jim konec (jest) ku potvrzení přísaha.

17. *vložil:* zaručil sebou samým s přísahou, stvrdil to přísahou.

18. *dvě* etc., t. zaslíbení a přísahu. — *se utekli:* s chvátáním běžeti začali, kteříž jsme předběhli, t. jako ti, kteříž v závod běží. — *k obdržení:* držení se, t. k obdržení věčného života, jehož v naději očekáváme. — *naděje:* podobně i jinde nadějí nazýva se život věčný. Řím. 8, 24. Efes. 1, 18.

19. *máme,* t. kteráž nás jako nějaká kotev bárku v čas bouřky při Bohu zdržuje. — *za oponu:* za zástěru, t. do nebe, kteréž jest stánkem a chrámem vyznamenáno.

20. *pro nás:* pro naši potřebu, t. aby za nás orodoval. — *Melchisedechova:* viz výš 5, 10.

Hlava 7.

Když se pak apoštol vrací k vypravování o kněžství Kristově, jakoby jeho srovnání s kněžstvím Melchisedechovým bylo, oznamuje, že 1. jako Melchisedech králem byv, byl knězem; 2. tak i Kristus. — Odtud, jaká jest nerovnost kněžství Levitského s Kristovým k vypravování přistupuje apoštol. Nerovnost jest v *a)* rodu, *b)* povolání, *c)* bytu. *A)* Rod Aronův byl z pokolení Levi, a to poddáno bylo Melchisedechovi v Abrahamovi: Kristus pak z pokolení Judy. *B)* Povolán jest Kristus Pán, 1. ne podlé zákona tělesného přikázaní, kterýž složen jest pod mdlobu svou, ale podlé moci života; 2. u veliké přísaze, ovšem pro větší dobré naše. *C)* Byt Páně není smrtelnosti podrobený, jako jiných byl, ale ovšem orodováním k spasení slouží, nebo jest 1. bez viny, ježto jí jiní nebyli prázdni, 2. Syn boží.

Nebo ten Melchisedech byl král Salem,
kněz Boha nejvyššího, kterýž vyšel v cestu
Abrahamovi navracujícímu se od pobití
2 králů, a dal jemu požehnání, * kterémužto
Abraham i desátek dal ze všeho, kterýž
nejprvé vykládá se král spravedlnosti, potom
pak i král Salem, to jest: král pokoje,
3 * bez otce, bez matky, bez rodu, ani počátku
dnů, ani skonání života nemaje, ale
připodobněn jsa Synu božímu zůstává
knězem věčně.
4 Pohleďtež tedy, kteraký ten byl, jemuž
i desátky z kořistí dal Abraham patriarcha.
5 * A ježto ti, kteříž jsou ze synů Levi kněžství
přijímající, přikázaní mají desátky bráti
od lidu podlé zákona, to jest od bratří
svých, ačkoli pošlých z beder Abrahamových:
* tento pak, jehož rod není počten
mezi nimi, desátky vzal od Abrahama, a
tomu, kterýž měl zaslíbení, požehnání dal.
7 * A jistě beze všeho odporu, menší od
8 většího požehnání béře. * A tuto desátky
berou smrtelní lidé, ala tamto ten, o němž
9 se vysvědčuje, že jest živ. * A ať tak dím,
i sám Levi, kterýž desátky béře, v Abrahamovi
desátky dal; * nebo ještě v be- 10
drách otce byl, když vyšel proti němu Mel-
chisedech. * A protož byla-liť dokonalost 11
skrze Levitské kněžství (nebo za něho
vydán jest lidu zákon), jakáž toho byla
potřeba, aby jiný kněz podlé řádu Melchi-
sedechova povstal, a nebyl podlé řádu
Aronova jmenován? * A poněvadž jest 12
kněžství přeneseno, musiloť také i zákona
přenesení býti. * Nebo ten, o kterémž se 13
to praví, jiného jest pokolení, z kteréhožto
žádný při oltáři v službě nebyl. * Zjevné 14
jest zajisté, že z pokolení Judova pošel
Pán náš, o kterémžto pokolení nic se stra-
ny kněžství nemluvil Mojžíš. * Nýbrž hoj- 15
něji to ještě zjevné jest i z toho, že po-
vstal jiný kněz podlé řádu Melchisedechova,
* kterýžto učiněn jest knězem, ne podlé 16
zákona přikázaní tělesného, ale podlé moci
života neporušitelného; * nebo svědčí písmo 17
řka: Ty jsi kněz na věky podlé řádu Mel-
chisedechova. * Stalo se zajisté složení 18
onoho předešlého přikázaní, protože bylo
mdlé a neužitečné; * nebo ničehož k do- 19
konalosti nepřivedl zákon, ale na místo

---

1. *Salem*, t. Jerusalema (viz Žalm 75, 3.); což však apoštol na to, že jest král pokoje, obrací; níž v. 2. — *dal* etc.: dobrořečil jemu.

2. *dal*: udělil, rozdělil. — *kterýž*, t. Melchisedech.

3. *rodu*: pokolení, t. o jehož rodu, otci, matce, věku, ani o dokonání života nic se v písmích svatých neoznamuje, tak jakoby bez nich zplozen byl a nikdy neumřel. — *připodobněn*: obrazem jsa Syna božího.

4. *kteraký*: jak znamenitý. Jakoby řekl: Jestližetě Melchisedech obraz Kristův nad Abrahama důstojnější byl; ovšemť jest důstojnější Kristus. — *ten byl*, t. Melchisedech.

5. *kněžství*: kněžský úřad konající.

6. *tento pak*, t. Melchisedech. Jakoby řekl: Poněvadž Levitové toliko desátky berou od svých bratří, ale Melchisedech vzal je i od Abrahama patriarchy, s nímž Bůh smlouvu učinil; tedyť jeho kněžství, a tak Kristovo mnohem jest důstojnější, nežli Abrahamovo.

8. *smrtelní*: ti, jenž umírají, t. Levitové. — *ten*, t. Melchisedech. — *živ*, t. tak se v písmích svatých o jeho smrti mlčí, jakoby ještě živ byl.

11. *byla-liť*: dálo-liť se posvěcení (lidu), t. jestližeť jsme skrze Levitské kněžství k dokonalému posvěcení a spasení mohli přijíti, nebylatě toho žádná potřeba, aby jiný kněz vyzdvižen byl.

12. *přeneseno*: směněno, proměněno, t. z rodu Levi na rod Judu obráceno a tak Levitskému kněžství konec učiněno a jiné nařízeno. — *zákona*, t. o řízení kněží vydaného a málo výš (v. 11.) řádem Aronovým nazvaného, — *přenesení*, t. složení, směnění a zavržení, níž v. 18.

13. *praví*, t. což jest v Žalmu 109, 4. položeno a na hoře výš v. 11. přivedeno. — *pokolení*, t. z Judova a ne z Aronova. — *nebyl*: oltáři nesloužil neb nepřisluhoval, t. služeb těch a obřadů zákonních neb kněžství Levitského nekonal.

14. *nemluvil*, t. nic toho konati, což kněžstvu Levitskému konati náleželo, nepřikázal a na kněžství ho nezřídil.

15. *řádu*, Ř. podobenství.

16. *tělesného*, t. v zevnitřních neb tělesných obřadech a obětech záležejícího a jinde literou nazvaného. Řím. 2, 29. — *života*, t. podlé evangelia svatého, život věřícím darujícího. Jakoby řekl: V Kristu a jeho kněžství nic není a neváží, což jest zevnitřního, pomíjejícího, ale všecko jest duchovní a věčné, chrám, oltář, posvěcení, pomazání, ospravedlnění i život věčný.

18. *složení*, t. doptali jsme se lepšího doufání v jiném než v zákoně. — *přikázaní*, t. řadu neb kněžství Levitského v zákoně vyměřeného. — *neužitečné*, t. ku posvěcení a spasení lidu, níž v. 19.

19. *nepřivedl*: neposvětil. — *na místo*, Ř. nad

jeho uvedena lepší naděje, skrze niž při-
20 bližujeme se k Bohu. * A to i podlé toho,
že ne bez přísahy jest uvedena, nebo onino
21 bez přísahy kněžími učiněni bývali: * tento
pak s přísahou skrze toho, kterýž řekl k
němu: Přisáhl Pán a nebudeť toho litovati.
22 Ty jsi kněz na věky, * podlé čehož lepší
smlouvy prostředníkem učiněn jest Ježíš.
23 * A také onino mnozí bývali kněží, proto-
24 že smrt bránila jim vždycky trvati; * ale
tento, poněvadž zůstává na věky, věčné
25 má kněžství: * a protož i dokonale spasiti
může ty, kteříž přistupují skrze něho k
Bohu, vždycky jsa živ k orodování za ně.
* Takovéhoť zajisté nám slušelo míti bi- 26
skupa, svatého, nevinného, neposkvrněného,
odděleného od hříšníků a jenžby vyšší nad
nebesa učiněn byl, * kterýžby nepotřebo- 27
val na každý den, jako onino kněží, nej-
prv za své vlastní hříchy oběti obětovati,
potom za hříchy lidu: nebo učinil to jednou
samého sebe obětovav. * Zákon zajisté 28
lidi mající nedostatky ustavoval za biskupy;
ale slovo přísežné, kteréž se stalo po zá-
konu, ustanovilo Syna dokonalého na věky.

Hlava 8.

O prácech Kristových. Práce Krista Pána jsou vzácné a dokonalé. Vzácné, že I. posadiv se na pravici boží 1. nebeské svatyně služebník jest a 2. nového zákona prostředník. Té nebeské svatyně *a*) nebyli kněží Levitští služebníci, *b*) obrazem byla zemská svatyně. Nového pak záhona Kristus jsa prostředník přinesl lepší zaslíbení podlé zjevného Páně předpovědění, kdež 1. zavrhuje se smlouva předešlá a 2. vystavuje se nová vedoucí k *a*) šťastnému poznání Páně, *b*) účastenství milosti věčné.

Ale obsah toho mluvení tento jest:
že takového máme biskupa, kterýž se po-
sadil na pravici trůnu velebnosti v nebe-
2 sích, * služebník jsa svatyně a pravého
toho stánku, kterýž Pán vzdělal a ne člo-
3 věk. * Všeliký zajisté biskup k obětování
darů a obětí bývá ustanoven: a protož
potřebí bylo, aby i tento měl, coby obě-
4 toval. * Nebo kdyby byl na zemi, anižby
knězem byl, kdyžby zůstávali ti kněží,
5 jenž obětují dary podlé zákona, * sloužíce
podobenství a stínu nebeských věcí, jakož
Mojžíšovi od Boha řečeno bylo, když do-
konávati měl stánek: Hlediž, prý, aby udělal
všecko ku podobenství, kteréžť jest ukázáno
na této hoře. * Nyní pak tento náš biskup 6
tím důstojnějšího došel úřadu, čímž i lepší
smlouvy prostředníkem jest, kterážto lepší-
mi zaslíbeními jest utvrzena. * Nebo kdyby 7
ona první byla bez úhony, nebyloby hle-
dáno místa druhé. * Nebo obviňuje Židy dí: 8
Aj, dnové jdou, praví Pán, v nichž vejdu
s domem Israelským a s domem Judským
v smlouvu novou, * ne podlé smlouvy té, 9

---

uvedení. — *naděje*, t. kněžství Kristovo, neb Kristus kněz nás posvěcuje, kterýž vyvolené boží v jisté naději věčného života ustavuje. — *skrze niž*, t. skrze kteréžto kněžství neb orodování Kristovo.

20. *A to*: a to jelikož ne bez přísahy. — *přísahy:* že ne bez přísahy za kněze jest Kristus zřízen.

21. *na věky*: věčný, v Ř. se tu dokládá: *podlé řádu Melchisedechova.*

22. *lepší*, t. se strany toho, že všecko, což bylo o Kristu slibováno, již jest splněno mnohem světleji, nežli za zákona starého v známost uvedeno a hojnějšími božími sliby opatřeno. Níž 8, 6.

23. *onino*, t. kněží z Levitského rodu pošlí.

24. *tento,* t. Kristus.

26. *slušelo:* potřebí bylo. — *učiněn byl*, t. kterýž by v nebi nejvyšší ctí a slávou královskou zvýšení došel. Efes. 4, 10.

27. *kněží*: biskupi. — *jednou*, t. tak dokonale, aby nikdy více nebylo potřebí té oběti obětovati. Níž 9, 25. 26. Též 10, 12. etc.

28. *dokonalého:* posvěceného, toho, kterýž jest dokonalý.

1. *obsah*, t. tato jest věc nejhlavnější a nejpřednější, o niž činiti máme. — *biskupa:* kněze, t. Krista Ježíše. — *velebnosti*, t. nejvyšší moci a důstojnosti královské v nebi došel. Viz Řím. 8, 34.

2. *svatyně*, t. orodovník jsa v nebi za nás. Pod. níž 9, 12. — *stánku*, t. kterýž se pravdou býti ukázal onoho stánku obrazného. Pod. Jan 2, 17. Tím pak stánkem míní se tělo Pána Ježíše Krista. — *člověk,* t. tělo Kristovo ne lidským, alę Ducha božího působením jest s božstvím spojeno (níž 10, 5.), posvěceno a k obětování za nás připraveno a podlé toho hned dále obětí nazváno. (Níž v. 3.) Nebo jelikož v něm božství přebývá, slouti může stánkem, jelikož pak jest na kříži obětováno, obětí býti může nazváno.

4. *knězem* etc., t. protože služebníci ke kněžství Levitskému, kteréž na zemi konáno bylo, z rodu Aronova a ne Judova bráni bývali a věčně živí netrvali, anobrž i proto, že kněžství Levitské již k svému cíli doběhlo a konec svůj vzalo.

5. *podobenství:* obrazu. — *věcí*, t. obřadům, kteréž nebeské a duchovní věci vyznamenávaly neb vyobrazovaly. — *hoře*, t. Sinai, nebe vyznamenávající.

6. *úřadu:* služebnosti. — *zaslíbeními*, t. těmi, z nichž se nejedna hned níže vyčítají. Níž v. 11. 12.

7. *bez úhony*: bez nedostatku, t. ne se strany své, ale se strany nestatečných a mdlých lidí, jimž Bůh k vykonávání vůle své svaté pomoc činí skrze smlouvu novou od apoštola (II. Kor. 3, 6.), jinde duchem pro to dílo, kteréž Duch svatý působí, nazvanou. Podob. Řím. 8, 3.

9. *smlouvy té*, t. ne takovou smlouvou, ale rozdíl-

kterouž jsem učinil s otci jejich v ten den,
když jsem je vzal za ruku jejich, aby je
vyvedl ze země egyptské, nebo oni nezů-
stali v té smlouvě mé a já opustil jsem je,
10 praví Pán: * protož tatoť jest smlouva, v
kterouž vejdu s domem Israelským po
těch dnech, praví Pán: Dám zákony své
v mysl jejich a na srdcích jejich napíši
je, a budu jejich Bohem, a oni budou mým
11 lidem. * A nebudouť učiti jeden každý
bližního svého a jeden každý bratra svého,
říkajíce: Poznej Pána! protože mne všickni
znáti budou, od nejmenšího z nich až do
největšího z nich; * nebo milostiv budu 12
nepravostem jejich a na hříchy jejich ani
na nepravosti jejich nikoli nezpomenu více.
* A když praví o nové, tedy pokládá první 13
za vetchou, což pak vetší a schází, blízké
jest zahynutí.

Hlava 9.

Práce Krista Pána jsou vzácné, že II. v tu věčnou svatyni vešel; 1. ne jako Levitští v zemskou, 2. ale skrze vlastní svou krev k dokonalému nás vykoupení, nebo on *a*) odkazu svého i smrtí i krví potvrdil, *b*) před obličej boží vešel jednou umřev, aby se potom ukázal těm, kteříž ho čekají k spasení.

Mělať pak i první ona smlouva naří-
2 zené služby a svatyni světskou; * nebo
udělán byl stánek první, v kterémž byl
svícen a stůl a posvátní chlebové, a ten
3 sloul svatyně, * za druhou pak oponou byl
4 stánek, kterýž sloul svatyně svatých, * zla-
tou maje kadidelnici a archu smlouvy všudy
obloženou zlatem, kdežto bylo věderce zlaté,
mající v sobě manu a hůl Aronovu, kteráž
5 byla zkvetla, a desky zákona, * nad ar-
chou pak cherubínové slávy, zastiňující
slitovnici: o kterýchžto věcech není potřebí
nyní vypravovati o jedné každé obzvláštně.
6 * To pak, když tak jest zřízeno, do prvního
stánku vždycky vcházejí kněži, obětné služby
vykonávajíce, * do druhého pak, jednou 7
v rok sám biskup, ne bez krve, kterouž
obětuje sám za sebe i za lidské nevědo-
mosti. * Čímž Duch svatý ukazuje to, že 8
ještě nebyla zjevena cesta k svatyni, do-
kudž první stánek trval: * kterýž byl po- 9
dobenstvím na ten tehdejší čas, v němžto
darové a oběti se obětují, kteréž nemohou
dokonalého v svědomí učiniti toho, jenž
obětuje, toliko v pokrmích a v nápojích
* a v rozličných umýváních a ospravedl- 10
ňováních tělesných, až do času napravení
záležejících. * Ale Kristus přišed, biskup 11

---

nou s vámi učiním. Ta pak rozdílnost v čem záleží, viz Deut. 5, 3. Jer. 31, 33. — *opustil:* pohrdl jsem jimi, zpustil jsem je ze své péče. Viz Jer. 31, 32.

10. *zákony* etc., viz Jer. 31, 33.

11. *všickni,* t. vyvolení. Pod. Jan 6, 45.

13. *o nové,* t. smlouvě. — *schází:* staré býti počíná, sstará se.

1. *nařízené* etc.: jisté nařízení a pořádek při náboženství. Ř. spravedlnosti neb ustanovení, služby, t. ty věci obrazné a obřady, níž ve verši pátém i dále vypsané. — *světskou,* t. tělesnou, zevnitřní, zemskou neb z věcí světských a pomíjejících vzdělanou. Exod. 25, 8.

2. *první,* t. částka toho stánku, svatyní řečeného. Vyš v. 1. — *posvátní* etc., Ř. předložení chlebů. Viz Mat. 12, 4.

3. *oponou:* za oponou pak byl druhý stánek aneb druhá část: stánku, svatyní svatých nazvaná. Neboť ne dvě, ale jediná toliko opona byla. Tu pak oponu jedinou nazývá apoštol oponou druhou u přirovnání toho zastření, jímž dvéře stánku, totiž u svatyně zavěšeny byly. Exod. 26, 36. Ano i proto, že prvním stánkem, jenž sloul svatyně, ta opona při svatyni svatých byla a ji od svatyně oddělovala. Exod. 26, 33.

4. *kadidelnici,* t. oltář ke kadění udělaný. Exod. 30, 1. etc. Ten pak oltář byl před oponou (Exod. 30, 6.), ale archa za oponou. — *kdežto,* Ř. v němž, t. stánku tom, jenž svatyně svatých sloul; neb, v nížto, t. v arše. — *v sobě,* t nedaleko od sebe. Neboť v arše samé toliko desky zákona byly, věděrce pak a hůl Aronova před archou. Exod. 16, 33. Num. 17, 10. III. Král. 8, 9. II. Par. 5, 10.

5. *slávy:* slavní, stkvoucí, t. mezi nimiž Bůh slávu svou, dávaje odpověd lidu, zjevovati ráčil. Exod. 25, 22. Num. 7, 89. — *zastiňující,* t. křídly svými. — *slitovnici:* modlitebnici.

6. *stánku,* t. do přední jeho částky aneb předního pokoje svatyní nazvaného.

7. *druhého,* t. do dalšího pokoje neb do druhé částky stánku, to jest, do svatyně svatých. — *nevědomosti:* poblouzení.

8. *zjevena:* tak patrná. — *k svatyni,* t. do nebe. — *trval.* Vidí se, že tuto míní celý stánek se vším jeho příslušenstvím, jinač než v. 2. 5. Nazývá pak prvním u přirovnání druhého stánku, to jest těla Kristova, prvním stánkem vyznamenaného, a posléze nežli onen první stánek vzdělaného, ač může i o první částce stánku vzato býti.

9. *dokonalého* etc., posvětiti v svědomí, t. svatého, čistého a Pánu Bohu milého učiniti. — *jenž obětuje:* kterýž (tak Bohu) slouží, Ř. ctitele neb sloužícího.

10. *ospravedlňováních:* v obyčejích, ustanoveních, obřadech. — *tělesných,* Ř. těla, t. kteřížto obřadové tělesní byli, a se strany přirození svého moc svou při těle toliko provodili, zevnitřně očisťovali (níž v. 13.) a ku prospěchu duše sami ze sebe nikoli dostateční nebyli. — *napravení,* t. kteréž do Kristova příchodu trvati měly.

11. *dobrého,* t. hříchů odpuštění a života věčného, což vše za času Levitů budoucí bylo. — *stánek,* t. skrze své vlastní tělo, kteréž mnohem důstojnější nežli onen obrazný stánek bylo. — *udělaný.* Viz výš 8, 2. — *stavení,* t. ne takový tělesný a nestálý,

budoucího dobrého, skrze větší a dokona-
lejší stánek, ne rukou udělaný, to jest, ne
12 tohoto stavení, * ani skrze krev kozlů a
telat, ale skrze svou vlastní krev všel je-
dnou do svatyně, věčné vykoupení nalezl.
13 * Nebo jestližeť krev býků a kozlů a po-
pel jalovice pokropující poskvrněných po-
14 svěcuje k očistění těla: * čím více krev
Kristova, kterýž skrze Ducha věčného, sa-
mého sebe obětoval neposkvrněného Bohu,
očistí svědomí vaše od skutků mrtvých k
15 sloužení Bohu živému! * A pro tu příčinu
nové smlouvy prostředník jest, aby, kdyžby
smrt mezi to vkročila, k vyplacení pře-
stoupení těch, kteráž byla za první smlou-
vy, zaslíbení věčného dědictví přijali ti,
16 jenž jsou povoláni. * Nebo, kdež se děje
závět, potřebí jest, aby k tomu smrt při-
17 kročila toho, kdož činí závět. * Závět za-
jisté těch, kteříž zemřeli, stálý jest; poně-
vadž ještě nemá moci, dokudž živ jest ten,
18 jenž závět činil. * Protož ani první onen
19 závět bez krve nebyl posvěcován. * Nebo
když Mojžíš všecka přikázaní podlé zá-
kona všemu lidu předložil, vzav krev telat
a kozlů s vodou a s vlnou červenou a s
isopem, tak spolu i knihy i všeho lidu po
kropil * řka: Tatoť jest krev zákona, kte- 20
rýž vám Bůh vydal. * Ano i stánku i všech 21
nádob k službě náležitých rovně též krví
pokropil. * A téměř všecko podlé zákona 22
krví očisťováno bývá, a bez krve vylití
nebývá odpuštění vin. * Protož potřebí 23
bylo, aby věcí nebeských příkladové těmi
věcmi očisťováni byli, nebeské pak věci
lepšími obětmi nežli jsou ty. * Neboť ne- 24
všel Kristus do svatyně rukou udělané,
kterážby nesla podobu pravé svatyně, ale
v samo nebe, aby nyní přítomný byl tváři
boží za nás, * ne aby častokrát obětoval 25
sebe samého, jako biskup vcházel do sva-
tyně každý rok s krví cizí * (sic jinak 26
bylby musil častokrát trpěti od počátku
světa), ale nyní jednou při skonání věků
na shlazení hřícha skrze obětování sebe
samého zjeven jest. * A jakož uloženo li- 27
dem jednou umříti a potom bude soud,
* tak i Kristus jednou jest obětován k 28
zhlazení mnohých lidí hříchů, po druhé bez
hříchů ukáže se těm, kteříž ho čekají k
spasení.

Hlava 10.

Dokonalé jsou také práce Páně; nebo 1. na zemi, čeho zákon jako stín budoucího dobrého spůsobiti nemohl, poslušenstvím svým dobyl, 2. před tváří boží po podniknutí jednou smrti *a*) očekává všech všudy pod nohy své svých nepřátel podmanění, *b*) slouží věčně těm, kteříž posvěceni bývají, nebo α) dává jim srdce nové a β) odpouští všecky hříchy. Již navodí, aby raději ve jmenu Páně I. ochotně přijali jej, čehož 1. dokážeme *a*) hlásením se k němu v čistotě svědomí a v dobré naději, *b*) vyhledáváním vyziskání bližních, *c*) libováním obecenství věřících; 2. potřebujeme, abychom ušli pokut přihotovených a hněvu božího; II. všeliké protivenství snášeli trpělivě očekávajíce pomocníka svého.

---

jakýž byl onen stánek, ale u přirovnání onoho, duchovní věčný a k připravení spasení dostatečný.

12. *kozlů*, t. jako biskup zákonní, kterýž nejprvé za své hříchy volka, a potom za hříchy lidu kozla obětoval, krev pak z toho obojího do svatyně svatých vnášel. Lev. 16, 6. etc. — *vlastní* etc., t. na kříži vylitou. — *svatyně*, t. do nebe, níž v. 24. — *nalezl:* spůsobil.

13. *těla*, t. k očistění zevnitřnímu neb posvátnému, a jakž svátost očisťovati aneb raději v Kristu očistěným očistění osvědčovati může. Jakoby řekl: Když svátost, ne sama však ze sebe, ale mocí Kristovou očisťuje, ovšemť to pravda její Kristus Ježíš činí. Výš při v. 10.

14. *věčného*, t. působením jeho božství věčného s lidským přirozením spojeného a Kristova těla posvěcujícího (Řím. 1, 4.), ano i pod tím břemenem hříchů a pomst božích, kteréž na sebe přijal, velice jeho posilujícího. — *neposkvrněného*, t. své tělo hříchy neposkvrněné. Pod. Gal. 1, 4. I. Petr 1, 19. — *mrtvých*, t. od hříchů, kteříž od lidí smrti podmaněných pácháni bývají a smrti věčné zasluhují. Viz výš 6. 1. — *živému:* viz II. Kor. 3, 3.

16. *přikročila:* musí k tomu přistoupiti smrt toho, kterýž činí závět, neb závětce.

18. *závět:* smlouva. — *posvěcován*, t. stvrzen a za svatý vystaven.

19. *zákona:* podlé božího poručení. Aneb podlé zákona tolikéž se míní, jakoby řekl, že Mojžíš mluvil o spůsobu a případnostech smlouvy staré. — *červenou:* šarlatové barvy aneb brunatnou. — *knihy*, t. smlouvy boží na oltáři ležící, z nichž před lidem četl Mojžíš. Exod. 24, 7.

20. *zákona*: smlouvy, závěta, t. tato krev utvrzuje smlouvu zákona.

21. *k službě:* posvátných.

24. *podobu:* podobenství, kteráž by měla podobnost pravé svatyně. — *přítomný* etc., Ř. ukazoval se.

26. *počátku*: založení.

27. *umříti*, t. jakož lidé podlé spůsobu svého již po pádu dědičného toliko jednou umírají, tak také Kristus, Bůh a člověk pravý, jednou toliko sebe u vůni sladkosti obětoval. A protož nesluší na jeho jiné se obětování očekávati, ale náleží oběti jeho vděčně užívati.

28. *k zhlazení*: k vnesení, t. na kříž. I. Petr 2, 24. — *hříchů*, t. všechněch vyvolených. Pod. Mat. 26, 28. — *bez hříchu*, t. bez oběti za hříchy. Podobně jinde apoštol oběť Krista Ježíše za hříchy naše obětovanou nazývá hříchem. II. Kor. 5, 21.

Zákon zajisté maje stín budoucího
dobrého a ne sám obraz těch věcí jedno-
stejnými obětmi, kteréž po všecka léta
obětují, nikdy nemůž přistupujících doko-
2 nalých učiniti, * sic jinak zdaliž by již
nepřestaly obětovány býti, protože by již
neměli žádného svědomí z hříchu ti, jenž
3 obětují, jsouce jednou očistěni; * ale při
těch obětech připomínání hříchů děje se
4 každého roku; * neboť možné není, aby
5 krev býků a kozlů shladila hříchy. * Pro-
tož vcházeje na svět dí: Oběti a daru ne-
6 chtěl jsi, ale tělo jsi mi spůsobil. * Zápal-
ných obětí, ani obětí za hřích jsi neoblíbil.
7 * Tehdy řekl jsem: Aj jduť (jakož v kni-
hách psáno jest o mně), abych činil, ó
8 Bože, vůli tvou. * Pověděv napřed, že oběti
a daru a zápalu, i obětí za hřích (kteréž
se podlé zákona obětují) nechtěl jsi, aniž
9 jsi oblíbil, * tehdy řekl: Aj jduť, abych
činil, ó Bože, vůli tvou.* Ruší první, aby
10 druhé ustanovil. * V kteréžto vůli posvě-
ceni jsme skrze obětování těla Ježíše Kri-
11 sta jednou. * A všeliký zajisté kněz při-
stojí na každý den službu konaje a jedno-
stejné často obětuje oběti, kteréž nikdy
12 nemohou odjíti hříchů; * ale tento jednu
obět obětovav za hříchy, vždycky sedí na
13 pravici boží, * již dále očekávaje, ažby
položeni byli nepřátelé jeho za podnož nohou

---

1. *sám:* pravý, vlastní, živý, t. ne samu pravdu, ale obraz. — *učiniti:* posvětiti.
2. *svědomí,* t. bázně pomsty boží.
3. *každého* etc., t. netoliko, nedávno, ale kdykoli i od předků stalých. Lev. 16, 21.
5. *svět,* t. Kristus. — *Oběti:* rozličných obětí, viz výš 5, 1. — *nechtěl jsi,* t. můj Otče nebeský. — *spůsobil,* t. k tomu cíli, abych je obětoval a svou obětí lidu posvětil.
7. *jakož* etc., Ř. v hlavě knihy, v hlavním svinutí, viz Žalm 39, 8., t. na rozdílných místech v písmích svatých. Pod. Luk. 24, 27. Jan 5, 39. 46. Skut. 10, 43. — *o mně,* t. poněvadž jsi milý Otče skrze Mojžíše i jiné proroky o mně sliby činil a je sepsati poručil, protož aby ti slibové tvoji k splnění přišli, jduť ochotné konati vůle tvé. Podob. Mat. 26, 54.
9. *Ruší:* vyzdvihuje, kazí, odjímá, t. oběti obrazné, kteréž po obětování Kristově v církvi místa nemají, ale jemu ustoupiti musejí. — *ustanovil,* t. aby vůle boží místo měla, která taková byla, aby všeliká obrazná obět konec svůj vzala, Kristova pak obět na věky trvala.
10. *vůli,* t. kteroužto obětí z vůle Otce nebeského obětovanou posvěceni jsme. Viz o té Otce nebeského vůli Jan 10, 18.
11. *přistojí,* t. u oltáře.
12. *vždycky:* obětovav obět na věčnost. Aneb vždycky (trvající), t. jejíž moc a užitek vždycky zůstává. — *pravici b.,* t. takové to Kristovo za práci věrnou (Luk. 24, 26. Filip. 2, 9.) podlé slibů otcovských (Isai 53, 10.) zvýšení, jest mocným důvodem skrze něho hříchů shlazení. Pod. výš 1, 3.

jeho; * nebo jednou obětí dokonalé učinil 14
na věky ty, kteříž posvěceni bývají.
* Svědčíť pak nám to i sám Duch svatý, 15
nebo prvé pověděv: * Tatoť jest smlouva, 16
kterouž učiním s nimi po těch dnech, praví
Pán: Dám zákony své v srdce jejich a na
myslech jejich napíši je. Za tím řekl: * A 17
na hříchy jejich i na nepravosti jejich ni-
koli nezpomenu více. * Kdežť pak jest od- 18
puštění jich, neníť potřebí více oběti za
hřích.

Majíce tedy, bratří, plnou svobodu k 19
vejití do svatyně skrze krev Ježíšovu,
* tou cestou novou a živou, kterouž nám 20
spůsobil skrze oponu, to jest, tělo své, * a 21
majíce kněze velikého nad domem božím:
* přistupmež s pravým srdcem v plné ji- 22
stotě víry, očistěná majíce srdce od svě-
domí zlého a umyté tělo vodou čistou;
* držmež nepochybné vyznání naděje (nebo 23
věrnýť jest ten, jenž zaslíbil), * a šetřme 24
jedni druhých k rozněcování se v lásce a
dobrých skutcích, * neopouštějíce společ- 25
ného shromáždění svého, jako někteří oby-
čej mají, ale napomínajíce se a to tím více,
čímž více vidíte, že se ten den přibližuje.
* Nebo jestliže bychom dobrovolně hřešili 26
po přijetí známosti pravdy, nezůstávaloby
již oběti za hříchy, * ale hrozné nějaké 27
očekávání soudu a ohně prudká pálivost,

---

13. *dále:* potom, t. již potom na skonání světa všecku svou moc prokáže. — *ažby:* ažby byli podnoží jeho.
14. *učinil:* posvětil.
19. *svobodu:* plné právo.
20. *novou,* t. skrze Krista obnovenou, kterýž sebe cestou nazval (Jan 14, 6) a nedávno za nás sebe obětoval, onu pak cestu, ať se tak dí, obraznou u přirovnání této již starou neb zvetšelou zkazil. — *živou,* t. skrze krev jeho obživující (a ne skrze hovádek mrtvých krev mrtvou) vyvoleným připravenou neb zasloužënou. — *spůsobil:* začal, posvětil, oddal.
21. *domem b.,* t. Krista ustaveného za Pána a dědice nad církví svatou; výš 3, 6.
22. *přistupmež,* t. utíkejmež se k Bohu na modlitbách svých. Pod. výš 4, 16. — *plné* etc.: bezpečné jistotě, t. důvěrně a směle beze všeho pochybování. Jak. 1, 6. — *očistěná,* Ř. skropená.
23. *nepochybné,* Ř. nepohnuté, stálé, nevrtkavé. — *naděje,* t. u víře pravé a v naději z té víry pocházející stále se mějte i ji ke cti Bohu vyznávati se nestyďme. Mat. 10, 32. Řím. 10, 10. I. Petr 3, 15. — *zaslíbil,* t. Bůh jest v slibech svých pravdomluvný. Níž 11, 11. A protož bezpečně můžeme na něho spoléhati.
24. *k rozněcování,* Ř. k zostření se, k vybroušení se v lásce.
25. *přibližuje,* t. den pravdy aneb raději den posledního soudu.
26. *hřešili,* t. hříchem proti Duchu svatému. Výš 6, 4. — *pravdy,* t. osvíceni jsouce pravým světlem svatého evangelia. — *nezůstávaloby:* nepozůstává ještě nějaké.

28 kterýž žráti má protivníky. * Kdožby koli
pohrdal zákonem Mojžíšovým, bez lítosti
29 pode dvěma neb třemi svědky umírá; * což
se vám zdá, čím přísnějšího trestání hoden
jest ten, kdožby Syna božího pošlapával a
krev smlouvy, kterouž byl posvěcen, za
nehodnou drahého vážení by měl, a Duchu
30 milosti potupu učinil? * Známeť zajisté toho,
jenž řekl: Mně pomsta, já odplatím, praví
Pán. A opět: Pán souditi bude lid svůj.
31 * Hroznéť jest upadnouti v ruce Boha ži-
32 vého. * Rozpomeňtež se pak na předešlé
dny, v nichžto osvíceni byvše mnohý boj
33 utrpení snášeli jste, * buďto když jste byli
i pohaněními i souženími jako divadlo
učiněni, buďto účastníci učiněni byvše těch,
kteříž tak zmítáni byli; * nebo i vězení 34
mého čitelni jste byli, a rozchvátání stat-
ků svých s radostí jste strpěli vědouce, že
v sobě máte lepší zboží nebeské a trvan-
livé. * Protož nezamítejtež smělé doufan- 35
livosti své, kterážto velikou má odplatu.
* Než potřebíť jest vám trpělivosti, abyste 36
vůli boží činíce dosáhli zaslíbení. * Nebo 37
ještě velmi, velmi maličko, a aj ten, jenž
přijíti má, přijde a nebudeť meškati. * Spra- 38
vedlivý pak z víry živ bude, pakliby se
kdo jinam obrátil, nezalibuje sobě duše má
v něm. * Ale myť nejsme poběhlíci k za- 39
hynutí, ale věřící k získání duše.

Hlava 11.

Dokazuje tu apoštol, že nebudou bez potěšení. Potěšení zajisté jde z příkladů o víře pravé svatých. Příkladové svatých tuto hojní jsou.

Víra pak jest nadějných věcí podstata
2 a důvod neviditelných. * Pro ni zajisté své-
3 dectví došli předkové. * Věrou rozumíme,
že učiněni jsou věkové slovem božím, tak
že z ničehož jest to, což vidíme učiněno.
4 Věrou lepší obět Bohu obětoval Abel
nežli Kain, skrze kteroužto svědectví ob-
držel, že jest spravedlivý, jakož sám Bůh
darům jeho svědectví vydal; a skrze tu
umřev ještě mluví.
5 Věrou Henoch přenesen jest, aby ne-
viděl smrti, a není nalezen, protože jej
Bůh přenesl. Prvé zajisté, nežli jest pře-
nesen, svědectví měl, že se líbil Bohu: * bez 6
víry pak nemožné jest líbiti se Bohu, nebo
přistupující k Bohu věřiti musí, že jest
Bůh, a těm, kteříž ho hledají, že odplatu
dává.
Věrou napomenut jsa od Boha Noe o 7
tom, čehož ještě nebylo viděti, boje se,
připravoval koráb k zachování domu svého,
skrze nějž potupil svět, a spravedlnosti té,
kteráž jest z víry, učiněn jest dědicem.
Věrou povolán jsa Abraham uposlechl 8

27. *hrozné*, t. jehož se každý má hroziti a děsiti. — *protivníky*, t. Duchu svatému a jeho dílu zlostně proti poznalé pravdě se protivící, jakž mluví svatý Štěpán. Skut. 7, 51.

28. *pohrdal:* zamítal, zlehčoval, rušil.

29. *smlouvy*, t. krev Kristovu, skrze niž jest smlouva nová učiněna a stvrzena. Mat. 26, 28. — *nehodnou:* obecnou soudil jako jinou obecnou. Pod. I. Kor. 11, 28.

30. *Známeť*: Nebo víme, kdo řekl. — *souditi*: říditi, spravovati, t. svých vyvolených zastávati, bezbožné pak hrozně trestati.

31. *Boha,* t. v jeho trestání hrozné.

32. *byvše*, t. skrze svaté evangelium.

33. *byvše*, t. v čitelnosti jejich bíd. Čemuž Duch svatý nás všecky učí. Níž 13, 3. Řím. 12, 15.

34. *strpěli,* Ř. přijali. — *lepší*, t. v požívání dobrého svědomí skrze víru živou a naději k životu věčné slávy.

35. *doufanlivosti*, t. víry a doufání v Pána Boha.

36. *trpělivosti*: snášelivosti. — *činíce*, t. podlé vůle boží utrpení podnikajíce.

38. *živ bude*, t. každý v Kristu ospravedlněný časem svým té odplaty od Boha dojde. Viz Řím. 1, 17. — *obrátil:* ušinul.

39. *poběhlíci,* Ř. (synové) uštnutí, utíkání. — *věřící*: (synové) víry. — *k získání:* k nabytí života k spasení, zachování.

2. *došli*, t. že se Pánu Bohu líbili. Níž v. 5.

3. *učiněni*: učiněn jest svět. — *slovem b.*, t. mocným jeho rozkazem. Žalm 32, 6. — *z ničehož*, Ř. ne z (nějakých) věcí viditelných ty viditelné učiněny jsou.

4. *Věrou,* t. kterouž měl v Krista Pána, to símě zaslíbené a svou obětí vyznamenané. — *lepší*: hojnější, dražší, vzácnější, t. podlé toho, že to z víry činil a ne lečíms ničemným Pána Boha odbýval, jako pokrytci lakomí to činí a dosti podobné, že i Kain to činil.

5. *smrti*, t. ji nepodnikl. — *nalezen*, t. mezi lidmi.

6. *nemožné*, t. lidem věku dospělejšího, kteříž víry nabývati mohou ze slyšení slova božího. Řím. 10, 10. — *že jest*, t. že jest všemohoucí, pravdomluvný, milosrdný i přísný a spravedlivý. — *dává*, t. těm, kteříž v něho věří, v něho doufají, jej poctou na něho náležitou ctí, srdečně milují, k němu v potřebách se utíkají, dobrodiní jeho vděčně užívají a krátce jeho svatou vůlí všecken svůj život řídí a spravují. Skut. 10, 35.

7. *viděti*, t. potopy a jeho s rodinou jeho v té potopě při životu zachování. — *boje se,* t. jsa pobožný a potopy se obávaje. — *svět*, t. lidi na světě hovadné. Podob. Jan 17, 9.

8. *povolán jsa*, t. z města chaldejského, kteréž jeho vlast bylo. Gen. 12, 1. Skut. 7, 2. 3. — *místo*, t. do země kananejské.

Boha, aby odešel na to místo, kteréž měl
vzíti za dědictví: i šel nevěda kam přijde.
9 * Věrou bydlil v zemi zaslíbení jako v
cizí, v stanech přebývaje s Isakem a s Jako-
10 bem spoludědici téhož zaslíbení, * nebo
očekával města základy majícího, jehožto
11 řemeslník a stavitel jest Bůh. * Věrou také
i Sara moc ku početí semene přijala a mimo
čas věku porodila, když věřila, že jest
12 věrný ten, jenž zaslíbil. * A protož i z
jednoho a to již umrtveného rozplozeno
jest potomků, jako jest množství hvězd ne-
beských a jako písek nesčíslný, kterýž jest
13 na břehu mořském. * Podlé víry zemřeli
ti všickni nevzavše zaslíbení, ale z daleka
je viděvše jim i věřili i je vítali a vyzná-
vali, že jsou hosté a příchozí na zemi;
14 * nebo ti, kteříž tak mluví, zjevně to pro-
15 kazují, že vlasti hledají. * A jistě kdyby
se byli na onu rozpomínali, z kteréž vyšli,
16 měli dosti času zase se navrátiti: * ale
oni lepší žádají, to jest nebeské; protož i
sám Bůh nestydí se slouti jejich Bohem,
nebo připravil jim město.
17 Věrou obětoval Abraham Isaka jsa
pokoušín, a to jednorozeného obětoval ten,
18 kterýž byl zaslíbení přijal, * k němuž bylo
řečeno: V Isakovi nazváno bude tobě símě,
19 * tak o tom smýšleje, že jest mocen Bůh i z
mrtvých vzkřísiti, pročež jej jako z mrt-
vých vzkříšeného přijal.
20 Věrou o budoucích věcech požehnání
dal Isak Jakobovi a Esauovi.
21 Věrou Jakob, umíraje, každému ze
synů Josefových požehnání dával a poklo-
nil se na vrch hůlky své.
Věrou Josef dokonávaje o vyjití synů 22
Israelských zmínku učinil a o kostech
svých poručil.
Věrou Mojžíš, narodiv se, ukryt byl 23
za tři měsíce od rodičů svých, protože
viděli krásné pacholátko a nebáli se roz-
kazu královského. * Věrou Mojžíš, jsa 24
již dorostlý, odepřel slouti synem dcery
Faraonovy, * vyvoliv sobě raději protiven- 25
ství trpěti s lidem božím, nežli časné a
hříšné pohodlí míti: * větší sobě pokládaje 26
zboží nad egyptské poklady pohanění Kri-
stovo; nebo prohlédal k odplatě. * Věrou 27
opustil Egypt neboje se hněvu královského;
nebo jakoby viděl Neviditelného, tak se
utvrdil. * Věrou slavil hod beránka a vy- 28
lití krve, aby ten, jenž hubil prvorozené,
nedotekl se jich. * Věrou přešli moře Čer- 29
vené jako po suchu, očež pokusivše se
Egyptští ztonuli.
Věrou zdi Jericha padly, když je ob- 30
cházeli za sedm dní.
Věrou Rahab, nevěstka, nezahynula s 31
neposlušnými, pokojně přijavši zvědače.
A coť mám více praviti? Nepostačíť 32
mi zajisté čas k vypravování o Gedeonovi
a Barakovi a Samsonovi a Jefte a Davi-
dovi a Samuelovi a prorocích, * kteříž 33
skrze víru vybojovávali království, činili
spravedlnost, docházeli zaslíbení, zacpávali
ústa lvům, * uhašovali moc ohně, utekli 34
ostrosti meče, zmocněni bývali v mdlobách,

---

9. *bydlil*: podruhem byl, pohostinu byl. — *zaslíbení,* t. země zaslíbené.

10. *města,* t. nebe aneb věčného života. — *základy*, t. věčně zůstávajícího a ne tak jako stanové, v nichž on bydlil (výš v. 9.), na zkázu přicházejícího.

11. *věřila*: tak smýšlela, soudila. — *věrný,* t. v svých slibech pravdomluvný.

12. *jednoho,* t. z Abrahama.

13. *zemřeli*, t. v té víře do smrti setrvali.

16. *slouti*, t. nazývati se Bohem Abrahamovým, Isakovým a Jakobovým. Exod. 3, 6. Mat. 22, 32.

17. *pokoušín,* t. zkušován u víře a to ne proto, že by jeho víry Bůh nebyl dobře povědom, ale aby ona jiným byla v známost uvedena a za příklad jako na svícen vystavena. — *přijal*: sobě učiněné měl.

18. *símě*, t. ten se z Isaka podlé těla narodí, v němž všickni národové požehnáni býti mají. Gen. 21, 18. Viz Řím. 9, 7.

19. *o tom* etc.: to rozsuzuje, bedlivě rozvažuje. — *vzkřísiti,* t. Isaka, aby z něho Kristus mohl se strany těla pojíti. — *jako* etc., Ř. v podobenství, t. podobně jako by z hrdla smrti byl vychvácen. Nebo byl již k smrti oddaný, avšak živ zůstal.

21. *poklonil se,* t. Hospodinu.

22. *vyjití*, t. z Egypta, — *poručil*, t. aby do země zaslíbené byly dovezeny a tam pochovány.

23. *rozkazu,* t. tak velmi, aby sobě jim v zachování jeho života překážeti měli.

24. *Faraonovy*, t. kteráž jej byla sobě za syna vzala. Exod. 2, 10.

25. *protivenství*: bídu míti. — *nežli*, Ř. nežli časné míti hříchů užívání, t. nežli rozkoší s urážkou svědomí svého užívati a lidu božího se odčísti, nýbrž proti němu s Egyptskými se spřáhnouti a tak hněv boží proti sobě roznítiti.

27. *Neviditelného*, t. Boha. — *se utvrdil*: udatné mysli byl.

28. *vylití*, Ř. polití krve, t. prahu, veřejí a dveří pomazání. — *hubil*: mordoval. — *prvorozené*, t. Egyptských, od hovad až do lidí.

29. *očež,* Ř. kteréhožto (moře) zkušení vzavše.

30. *když* etc., Ř. obklíčeny neb otočeny byvše.

32. *A coť* etc.: Ale cotě mnoho mluviti?

33. *království,* t. Josue a někteří soudcové, ano i král David. — *spravedlnost*, t. pobožně živi byli, jako u příkladu svatý David, kterýž ani Saulovi, nepříteli svému, škoditi a jeho zabiti nechtěl. I. Král. 24, 4. 5. — *zaslíbení*, t. zaslíbení jim jsou splněna. — *zacpávali*: zavírali, t. lvové, jakoby ústa zacpaná měli, nic jim uškoditi nemohli.

34. *ohně*, t. oni tři mládenci, byvše do ohně uvrženi (Dan. 3, 13. etc.), neshořeli, ale při hrdle zachováni byli a jako oheň udusili. — *ostrosti*: ústům, t. divnou ochranou boží před meči na se dobytými,

silní učiněni v boji, vojska zaháněli cizo-
35 zemců. * Ženy přijímaly mrtvé své vzkří-
šené. Jiní pak roztahováni jsou, neoblíbivše
sobě vysvobození, aby lepšího dosáhli vzkří-
36 šení. * Jiní pak posměchy a mrskáním trá-
37 peni, ano i vězeními a žaláři; * kamenováni
jsou, sekáni, pokoušíni, mečem zmordováni,
chodili v kožích ovčích a kozelčích, opu-
štěni, souženi a zle s nimi nakládáno,
* jichžto nebyl svět hoden, po pustinách 38
bloudíce i po horách a jeskyních i v dou-
patech země. * A ti všickni svědectví do- 39
sáhše skrze víru, neobdrželi zaslíbení,
* protože Bůh něco lepšího nám obmýšlel, 40
aby oni bez nás nepřišli k dokonalosti.

Hlava 12.

Svatým za vůdce jest Kristus Pán jistící, že rytěřující u víře nehynou. Podlé uložení božího protivenství má *a*) důvod lásky boží k nám, *b*) užitek věčný, čehož sobě draze vážiti máme. — (Navodí též, aby ve jmenu Páně) III. mezi sebou pobožný život vedli *a*) v hříchy se neuvodíce pro pohoršení a hněv boží, nebo 1. jako Esau zle sobě posloužil, tak i my bychom sobě posloužili, 2. jsouce povoláni v shromáždění svatých, ne obecenství zákonního, ale evangelia milosti, upadli bychom v mnohem těžší hněv boží než Israel pro to vzácné milosti boží ohlášení.

Protož i my takový oblak svědků
vůkol sebe majíce, odvrhouce všeliké břímě
i snadně obkličující nás hřích, skrze trpě-
livost konejme běh uloženého sobě boje,
2 * patříce na vůdce a dokonavatele víry
Ježíše, kterýžto místo předložené sobě ra-
dosti strpěl kříž opovážív se hanby, i po-
3 sadil se na pravici trůnu božího. * A po-
važte, kteraký jest ten, jenž snášel od
hříšníků taková proti sobě odmlouvání,
abyste neustávali v myslech svých hy-
4 nouce. * Ještě jste se až do krve nezpro-
5 tivili proti hříchu bojujíce. * A což jste
zapomenuli na napomenutí, kteréž k vám
jako k synům mluví? Synu můj, nepohrdej
kázní Páně, aniž sobě stýskej, když od
6 něho trestán býváš. * Nebo kohož miluje
Pán, tohoť tresce a švihá každého, které-
hož za syna přijímá. * Jestliže kázeň sná- 7
šíte, Bůh se vám podává jakožto synům:
nebo který jest syn, jehožby netrestal Otec?
* Pakli jste bez kázně, kteréžto všickni 8
synové účastni jsou, tedy jste cizoložňata
a ne synové. * Ano tělesné otce své měli 9
jsme, kteříž nás trestali, a měli jsme je u
vážnosti; i zdaliž nemáme mnohem více
poddáni býti Otci duchů, abychom živi
byli? * A onino zajisté po nemnohé dny, 10
jakž se jim vidělo, trestali; ale tento ve vě-
cech přeužitečných, totiž k tomu, abychom
došli účastnosti svatosti jeho. * Každé pak 11
třestání když přítomné jest, nezdá se býti
potěšné ale smutné; než potomť rozkošné
ovoce spravedlnosti přináší těm, kteřížby
v něm pocvičeni byli. * Protož opuštěných 12
rukou a zemdlených kolen posilňte * a 13

---

jako u příkladu David a prorok Eliáš jsou zachováni. I. Král. 18, 11. Též 19, 10. III. Král. 19, 2. etc. — *v mdlobách*: v nemocech.

35. *přijímaly*, t. vdova Sareptská (III. Král. 17, 21. etc.), a ona Sunamitská (IV. Král. 4, 32.). — *vzkříšeni*, t. lepšího života, nežli jim ho nepřátelé poskytovali, když k tomu sloužili, aby se od Boha odvrátili.

36. *mrskáním*, Ř. mrskání neb bičů zkusili.

37. *sekáni:* roztínáni, bodeni, pilou přetříni, t. Isaiáš prorok, jakž někteří smyslí. — *mečem*, Ř. vraždou meče zemřeli. — *opuštěni*, t. se strany opatření těla pokrmy a nápoji.

38. *bloudíce.* t. se toulajíce.

39. *dosáhše,* t. že se Bohu líbili; výš v. 5. — *zaslíbeni*, t. nedočekali Krista v těle, ovšem obecného vzkříšení z mrtvých, nebo obecné všech býti věříme.

40. *nepřišli*: nebyli posvěceni.

1. *oblak*, t. množství. — *hřích,* t. nám přirozený, dědičný a ke všemu dobrému nás svazující. Řím. 7, 14.

3. *ten*, t. Kristus, jemuž vy u přirovnání nic nejste. — *hříšníků*, t. lidí bezbožných. Pod. Jan 9, 31. — *odmlouvání*: odpory. — *v myslech*: Ř. v duších, t. v duchu.

4. *bojujíce*, t. ještě jste v sobě dokonce zkázy přirozené neumrtvili, ani hříšníkům a bezbožníkům odpírajíce pro pravdu čistou, jako Kristus Pán, hrdla nevynaložili a jí krví svou nestvrdili.

6. *tresce*: jako dítě své v kázni má. — *přijímá*: sobě libuje.

9. *duchů*, t. Bohu, kterýž naše duše stvořil. Zach. 12, 1. Podobně apoštol, jakožto věci dvě rozdílné, duši a tělo, jedno proti druhému staví. I. Kor. 5, 5.

10. *trestali*, t. ne vždycky uměle a nám užitečně. — *došli* etc.: obcovali.

11. *trestání*: vedení, spravování, kázeň. — *potěšné*, Ř. radosti, ale smutku. — *spravedlnosti*, t. život věčný, kterýž apoštol nazývá ovocem spravedlnosti, ne proto žebychom ho svými spravedlnostmi zasloužiti mohli, ale že jest to u Boha spravedlivé, aby protivenství pro jmeno jeho snášejícím z milosti rozvlažení a odpočinutí dáti ráčil. II. Tess. 1, 7. Podobně jinde apoštol život věčný nazývá korunou spravedlnosti. II. Tim. 4, 8.

12. *zemdlených*: klesajících. — *posilňte*, Ř. pozdvihněte, zpřimte, t. srdce a úmysl svůj u víře pravé ustavte, a jako na nohy povstaňte.

13. *kroky*: stezky, koleje, běh, t. ani na pravo ani na levo se neuchylujte; ale za Bohem, kamž on nás vede, jděte, a tak na sobě příklad dobrý jiným, jehožby následovali a jako po vašich šlepě-

přímé kroky čiňte nohama svýma, aby, což
zkulhavělo, do konce se nevyvinulo, ale
14 raději uzdraveno bylo. * Pokoje následujte
se všemi a svatosti, bez níž žádný neuzří
15 Pána, * prohlédajíce k tomu bedlivě, aby
někdo neodpadl od milosti boží, a aby nějaký
kořen hořkosti nepodrostl a neučinil
překážky, skrze nějžby poskvrněni byli
16 mnozí, * aby někdo nebyl smilník aneb
ohyzdný jako Esau, kterýžto za jednu
17 krmi prodal prvorozenství své. * Víte zajisté,
že potom chtěje dědičně dosáhnouti
požehnání, pohrdnut jest; nebo nenalezl
místa ku pokání, ačkoli ho s pláčem hle-
18 dal. * Nebo nepřistoupili jste k hmotné
hoře, a k hořícímu ohni, a k vichru, a
19 k mrákotě, a k bouři, * a zvuku trouby,
a k hlasu slov, kterýžto kdož slyšeli, prosili,
aby k nim nebylo více mluveno;
20 * nebo nemohli snésti toho, což bylo praveno:
A kdyby se i hovado dotklo hory,
bude ukamenováno aneb šípem postře-
21 leno; * a tak hrozné bylo to, což viděli,
že i Mojžíš řekl: Lekl jsem se, až se třesu:
* ale přistoupili jste k hoře Sionu a k 22
městu Boha živého, Jerusalemu nebeskému,
a k nesčíslnému zástupu andělů, * k ve- 23
řejnému shromáždění a k církvi prvorozených,
kteříž zapsáni jsou v nebesích a
k Bohu soudci všech, a k duchům spravedlivých
dokonalých, * a k prostředníku 24
nového zákona Ježíšovi, a ku pokropení
krví, lépe mluvící nežli Abelova. * Viztež, 25
abyste neodpírali mluvícímu. Nebo poněvadž
onino neušli pomsty, kteříž odpírali
tomu, jenž na zemi na místě božím mluvil:
čím více my, jestliže tím, kterýž s nebe
mluví, pohrdneme? * Jehožto hlas tehdáž 26
byl zemí pohnul, nyní pak zaslíbil řka:
Ještě já jednou pohnu netoliko zemí, ale
i nebem. * To pak že dí: „Ještě jednou“, 27
světle ukazuje pohnutelných věcí přenesení,
jakožto rukama učiněných, aby zůstávaly
ty, jenž jsou nepohnutelné. * Pro- 28
tož království přijímajíce nepohnutelné,
mějmež milost, skrze kteroužto služmež
libě Bohu, s vážností a uctivostí; * nebo 29
Bůh náš jest oheň spalující.

---

jích kráčeli, dávejte. — *zkulhavělo*, t. v úmyslu při pravdě čisté se zklátilo neb zvrtkalo a zlenivělo. Podobně prorok Eliáš onomu lidu mluvil. III. Král. 18, 21. — *se nevyvinulo:* nezabloudilo s cesty, t. od pravdy neodstoupilo a spasení života věčného se nezbavilo.

14. *se všemi*, t. pokudžby to proti Bohu nečelilo. Řím. 12, 18. Nebo sic jinak s bezbožnými přízniti se Bůh zapovídá. Viz II. Kor. 6, 14. — *svatosti*, t. čistoty srdce i těla. Níž 13, 4. Mat. 5, 8. I. Tess. 4, 4. — *Pána*, J. Boha; viz Mat. 5, 8.

15. *hořkosti*, t. závisti, nenávisti, pýchy, kacířstva, roty, pohoršení a cokoli takového, čímžby jedni proti druhým se zkyselili a Boha k hořkosti neb k hněvu popudili. Deut. 29, 18. — *nepodrostl*: nepučil se. — *poskvrněni*: nakaženi.

16. *ohyzdný:* světský, lehkomyslný, nevážný. — *prvorozenství*: právo prvorozených. Jaké bylo právo prvorozených, viz toho vysvětlení Deut. 21, 17. Řím. 8, 29.

17. *požehnání*, t. od Isaka otce svého. Gen. 27, 34. etc. — *pohrdnut:* zavržen jest, t. v své žádosti oslyšán.

18. *hoře*, t. k hoře Sinai, kterouž apoštol naproti nebeské a duchovní hoře Sionu staví. Podob. Gal. 4, 25. 26.

19. *nebylo* etc., Ř. nebylo přikládáno jim řeči.

20. *praveno*: rozkazováno, vyhlašováno.

22. *k nesčíslnému:* k tisíci tisícům.

23. *k veřejnému:* k obecnému, t. ku počtu předešlých svatých. — *v nebesích*, t. kteříž jsou k životu věčnému vyvoleni; viz Luk. 10, 20. Filp. 4, 3. — *soudci*, t. kterýž podlé svých spravedlivých soudů nepřátelům soužením odplácí, svým pak odpočinutí dává. II. Tess. 1, 5. 7. — *duchům*, t. k dušem lidí v Krista ospravedlněných, kteréž v nebi v rukou božích již odpočívají (Moud. 3, 1.), a svítězilou církví nazýváni bývají. — *dokonalých*, t. dokonale posvěcených a všelijakých strastí zbavených.

24. *krví*, t. k té, kterouž se děje pokropení, to jest od hříchů očistění aneb posvěcení. — *mluvící*, t. podlé toho, že krev Abelova byvši vylita, na pomstu volala a jí žádala (Gen. 4, 10., výš 11, 4.), ale krev Kristova hříchy shlazuje a hněv boží kojí a jako za nás prosí a pomsty boží od nás odvrací.

25. *tomu*, t. Mojžíšovi. — *na místě*: od Boha. — *s nebe:* (jest) s nebe. — *pohrdneme*: odvrátíme se od něho, odsedneme ho, straniti budeme jemu, t. mnohem hroznější pomsty boží na sebe uvedeme.

26. *hlas*, t. Kristův při vydávání zákona. — *pohnul*: zatřásl, t. i zemí tělesnou i srdci lidu Israelského na zemi přebývajícího. Exod. 19, 16. — *zaslíbil*: propověděl, připověděl, t. o tomto pak čase, v němž evangelium své na světlo vynesl. — *nebem*, t. zvuk evangelia svatého ku podivení netoliko lidem na zemi, ale i andělům v nebi mocně vypustím a své království utvrdím, a tak nebe i zemi obnovím. Isai 65, 17.

27. *přenesení*: odložení, t. obřadů a obrazů zákonních. — *nepohnutelné*, t. věčné a skrze Krista spůsobené, jako jest hříchů odpuštění, posvěcení i dědictví nebeské.

Hlava 13.

(Mezi sebou pobožný život vésti mají) *b*) bližním neubližujíce. Ubližovati pak nedá láska. Onať poskýtá jim věcí I. tělesných v čas 1. soužení, *a*) pohostinným pohodlí hostinského, *b*) vězňům lítostivosti, 2. i pokoje *a*) manželstvu a *b*) hospodářství. O onom poctivě smýšleti učí. Tomuto pak lakomství vypovídá a opatrování boží schvaluje. II. Duchovních poskýtá láska k učitelům 1. zesnulým, nedajíc na ně zapomenouti, jež Kristus vystavil i za *a*) učitele, *b*) příklad; 2. živým láska dodává mimo vezdejší opatření od nás poslušnosti a přízně, modlitbami k Bohu osvědčené, poněvadž oni *a*) přejí nám v Kristu setrvání v pravdě a *b*) i z písem i přítomnou prací prospěti chtějí ke všemu dobrému.

Láska bratrská zůstávejž mezi vámi.
2 * Na přívětivost k hostem nezapomínejte;
skrze ni zajisté někteří nevědouce anděly
3 za hosté přijímali. * Pomněte na vězně,
jako byste spolu vězňové byli, na soužené
4 jakožto ti, jenž také v těle jste. * Poctivéť
jest u všechněch manželství a lože neposkvrněné, smilníky pak a cizoložníky sou-
5 diti bude Bůh. * Obcování vaše budiž bez
lakomství, dosti majíce na tom, což máte;
onť zajisté řekl: Nikoli nenechám tebe tak,
6 aniž tě opustím; * tak abychom doufanlivě
říkali: Pán spomocník můj, aniž se budu
7 báti, by mi co učiniti mohl člověk. * Zpomínejte na vůdce své, kteříž vám mluvili
slovo boží, jejichžto obcování jaký byl cíl
8 spatřujíce, následujtež jejich víry. * Ježíš
Kristus včera i dnes, tentýž jest i na věky.
9 * Učením rozličným a cizím nedejte se točiti; výbornéť jest zajisté, aby milostí upevněno bylo srdce a ne pokrmy, kteříž ne-
10 prospěli těm, jenž se jimi vázali. * Mámeť
oltář, z něhož ti nemají práva jísti, jenž
11 stánku slouží. * Nebo kterýchž hovad krev
vnášína bývá za hřích do svatyně skrze
biskupa, těch pálena bývají těla vně za
12 stany. * Protož i Ježíš, aby posvětil lidu
svou vlastní krví, vně za branou trpěl.
* Vyjděmež tedy k němu ven ze stanů, 13
pohanění jeho nesouce, * neboť nemáme 14
zde města zůstávajícího, ale onoho budoucího hledáme. * Protož skrze něho obětujme 15
Bohu obět chvály vždycky, to jest, ovoce
rtů oslavujících jmeno jeho. * Na účinnost 16
pak a na sdílnost nezapomínejte, nebo v
takových obětech zvláštní svou líbost má
Bůh. * Povolni buďte správcům svým a 17
poslušni, oniť zajisté bdějí nad dušemi
vašimi jako ti, kteříž počet mají vydati;
aťby to s radostí činili a ne se stýskáním,
neboťby vám to nebylo užitečné. * Mo- 18
dletež se za nás; doufámeť zajisté, že dobré
svědomí máme jakožto ti, kteříž se chceme
ve všem chvalitebně chovati. * Tím pak 19
více prosím vás, abyste to činili proto,
abych tím dříve navrácen byl vám.
Bůh pak pokoje, kterýž toho velikého 20
pro krev smlouvy věčné pastýře ovcí vzkřísil z mrtvých, Pána našeho Ježíše, * učiniž 21
vás spůsobné ve všelikém skutku dobrém,
k činění vůle své, působě ve vás to, což
jest libé před obličejem jeho, skrze Jesukrista, jemuž sláva na věky věků. Amen.
Prosímť pak vás, bratří, snestež trpě- 22

---

2. *hostě*: v hospodu.

4. *u všechněch*: mezi všemi lidmi, t. všechněm lidem daru zdrželivosti nemajícím v jakémkoli stavu, duchovním neb světském postaveným, jest manželství nařízeno. — *neposkvrněné*, t. manželství, jsouc samo ze sebe čisté, svědomí lidských neposkvrňuje. — *souditi*: potupí, odsoudí, t. časně i věčně nekající trestati bude.

5. *Obcování*: spůsobové, obyčejové, mravové. — *na tom* etc., Ř. na přítomných věcech. Pod. Mat. 6, 34. — *řekl*, t. Bůh služebníku svému Josue.

6. *říkali*, t. jako David svatý, jehož se tu hned řeč připomíná.

7. *cíl*: cíl života, Ř. vyjití, obcování.

8. *dnes*, t. za zákona starého i nového, anobrž od věků a před věky. — *tentýž*, t. netoliko se strany osoby své božské, ale také se strany milosti a lásky, kteréž k svým dokazuje. A protož nenapravitedlné bude trestati, své pak korunou slávy darovati.

9. *cizím*: hostinským, t. z lidských ustanovení aneb z obřadů zákona s evangelium spleteným. — *točiti*: sem i tam nachylovati, motati. — *milostí*, t. boží. — *upevněno*, t. potěšeno. — *vázali*, t. rozdílu při nich pilně šetřili. Kol. 2 16. 21. Ř. chodili v nich.

10. *práva*: moci.

11. *do svatyně*, t. k vyznamenání toho, že Kristova krev měla do nebe (výš 9, 12.) vnešena býti, to jest, k shlazení hříchů a k stvrzení smlouvy věčné i po jeho vzkříšení a na nebesa vstoupení, a tak na věky prospívati. — *za stany*: kromě stanů, za táborem, ven z ležení, t. k ukázaní budoucího Kristova za branou jerusalemskou ukřižování. Níž v. 12.

13. *ze stanů*: za stany, t. opusťme věci obrazné a líbosti těla i světa. — *nesouce*: viz výš 11, 26.

14. *budoucího*, t. nám od Boha zaslíbeného. Viz výš 11, 10. Filip 3, 20.

15. *oslavujících*: vyznávajících.

16. *účinnost*: dobrodiní, almužny. — *sdílnost*, Ř. obecenství, obcování, t. čitelnost nouze a bídy bližních, i jim udílení. Viz Filip. 4, 18. — *v takových*: takové oběti libuje sobě Bůh.

17. *užitečné*: ne nějakou by milost, ale velikou pomstu vám od Boha přineslo.

18. *za nás*, t. za mne Pavla, ano i jiné služebníky věrné. — *doufámeť*: jisti jsme tím. Viz Skut. 23, 1.

19. *prosím*: napomínám.

20. *pokoje*, t. duchovního i tělesného dárce a mí-

livě slovo napomenutí tohoto, neboť jsem
23 krátce psal vám. * Věztež o bratru Timo-
teovi, že jest propuštěn, s kterýmžto (při-
24 šel-liby brzo), navštívím vás. * Pozdravtež
všech správců svých i všech svatých. Po-
zdravují vás bratří z Vlach. * Milost boží 25
se všemi vámi. Amen.

lovník. — *pastýře*, t. Krista Ježíše, kterýž jest knížetem všechněch služebných pastýřů (I. Petr. 5, 4.) a veliké množství svých vyvolených krví svou vykoupil. (Mat. 26, 28.). — *vzkřísil*, Ř. vyvedl, zase přivedl.

22. *tohoto*, t. k vzdělání ve vás stálosti u víře a v šlechetném životě učiněného.

23. *propuštěn*, t. jakž rozuměti, z nějakého vězení, o němž však v písmích svatých zmínky není. J. že jest přede mnou předeslán.

Epištoly obecné neb katolické.

Epištola obecná svatého Jakuba apoštola.

V epištole této k vzdělání pravé pobožnosti při některých marných křesťanech psané, apoštol to dvé činí: I. Z věcí některých škodlivých ty bratří vyvozuje, jako jest: 1. Netrpělivost pod křížem (1, 2.—13.). 2. Původu hříchů na Boha sčítání (1, 13.—19.). 3. Hněvivost (1, 19.—26.). 4. Zevnitřní pošmournost (1, 26.—27.). 5. Bohatým pochlebování a chudými pohrdání (2, 1.—14.). 6. Spasení připisování samému zevnitřnímu víry vyznávání (2, 14.—26.). 7. Bližních přemítání (3, 1.—9.). 8. Zlolejství (3, 9.—13.). 9. Závisti a různice (3, 13.—18.). 10. Lhostejnost a při modlitbách slepota (4, 1.—11.). 11. Bližním utrhání (4, 11.—13.). 12. Štěstím a dlouhým na světě bytem se těšení (4, 13.—17.). 13. Lakomství (5, 1.—4.). 14. Mzdy zadržení a prostopášnost (5, 4.—9.). 15. Křivd sobě od spoluúdů Kristových příliš vysoce vážení (5, 9.—12.). 16. Lehkomyslná přísaha (5, 12.—13.). II. K některým věcem dobrým neb cnostem svatým slouží, jako jest: 1. Trpělivé kříže podnikání (1, 2.—5.). 2. Modlitba z víry obětovaná (1, 5.—13.). 3. Známost zkázy lidské a boží dobroty (1, 13.—18.). 4. Slova božího pilné poslouchání i jeho ostříhání. 5. Dobrých skutků činění, poskvrn světa utíkání (1, 19.—27.) 6. Uctivost bohatým i chudým (2, 1.—14.). 7. Životem šlechetným víry potvrzování (2, 14.—26.). 8. Skrocování jazyka (3, 1.—13.). 9. Pokoje obmýšlení (3, 13.—18.). 10. Pokora před Bohem i lidmi (4, 1.—7.). 11. Ďáblu odpírání (4, 7. 8.). 12. Zámutek nad hříchy neb pokání (4, 8.—13.). 13. V Boha doufání (4, 13.—17.). 14. Snášelivost (5, 7.—13.). 15. V čas štěstí i neštěstí jmena božího oslavování (5, 13. 14.). 16. Modlitby za tělesně nemocné obětování a duchovně nemocných napravování (5, 14.—20.)

Hlava 1.

Apoštol učiniv pozdravení učí, že křesťané jsou povinni sobě i bližním sloužiti. Sobě proti pokušení a pro zachování svého dobrého. Pokušení jmenuje světa a těla. V pokušení světa chce je míti 1. dobromyslné pro veliký užitek, 2. trpělivé. V pokušení těla ukazuje jim, že potřebí jim I. moudrosti boží žádati s doufanlivostí, aby znali svou i povinnost, křehkost, ovšem pak boží dobrotu; II. slova božího pilnu býti i ušima i skutkem, a to pro 1. užitek veliký, 2. ujití pokut; nebo náboženství *a*) nepotupuje sirotků.

akub boží a Pá-
na Jesukrista
služebník, dva-
nácteru poko-
lení rozptýlené-
mu pozdravení
2 vzkazuje. * Za
největší radost
mějte, bratří
moji, kdyžkoli
v rozličná po-
kušení upadáte,
3 * vědouce, že
zkušení víry
vaší působí tr-
4 pělivost, * trpě-
livost pak ať má
dokonalý sku-
tek, abyste byli dokonalí a celí, v ničemž
5 nemajíce nedostatku. * Jestliže pak komu
z vás nedostává se moudrosti, žádejž jí od
Boha, kterýž všechněm dává ochotně a ne-
omlouvá, i budeť dána jemu. * Žádejž pak 6
důvěrně nic nepochybuje: nebo kdož po-
chybuje, podoben jest vlnám mořským,
kteréž vítr sem i tam žene a jimi
zmítá. * Nedomnívej se zajisté člověk ten, 7
by co vzíti měl od Pána, * jakožto muž 8
dvojí mysli a neustavičný ve všech cestách
svých. * Chlubiž se pak bratr ponížený v 9
povýšení svém, * a bohatý v ponižování 10
se: nebo jako květ byliny pomine, * nebo 11
jakož slunce vzešlé s horkostí usušilo by-
linu, a květ její spadl, i ušlechtilost po-
stavy jeho zhynula: takť i bohatý v svých
cestách usvadne. * Ale blahoslavený muž, 12
kterýž snáší pokušení: nebo když bude zku-
šen, vezme korunu života, kterouž zaslíbil
Pán těm, jenž ho milují.
Žádný, když bývá pokoušín, neříkej, 13
žeby od Boha pokoušín byl, neboť Bůh
nemůže pokoušín býti ve zlém, aniž také

---

1. *Jakub,* t. syn Alfeův; nebo Jakub, syn Zebedeův brzo při začátku svatého evangelia kázaní jest od Herodesa o život připraven. (Skut. 12, 2.) — *rozptýlenému*: (kteříž jsou) v rozptýlení, t. z lidu israelského.

2. *Za* etc., Ř. všelikou, všecku, t. netoliko se pokušeními od pravdy odraziti nedejte, ale jimi se těšte a chlubte. Níž v. 9. Mat. 5, 12. Řím. 5, 3, I. Petr 1, 6. — *v rozličná* etc.: pokušeními obkličováni býváte rozličnými, t. protivenství od nepřá-

14 on koho pokouší. * Ale jeden každý po-
koušín bývá od svých vlastních žádostí,
15 jsa zachvacován a oklamáván; * potom
žádost když počne, porodí hřích; hřích pak
16 vykonaný zplozuje smrt. * Nebluďtež bratří
17 moji milí! * Všeliké dání dobré a každý
dar dokonalý s hůry jest sstupující od Otce
světel, u něhožto není proměnění ani jaké
18 pro obrácení se jinam zastínění. * On, proto-
že chtěl, zplodil nás slovem pravdy k tomu,
abychom byli prvotiny nějaké stvoření
jeho.
19 A tak bratří moji milí! Budiž každý
člověk rychlý k slyšení, ale zpozdilý k
20 mluvení, zpozdilý k hněvu. * Nebo hněv
muže spravedlnosti boží nepůsobí. * Protož 21
odvrhouce všelikou nečistotu a ohyzdnost
zlosti, s tichostí přijímejte vsaté slovo, kte-
réž může spasiti duše vaše. * Buďtež pak 22
činitelé slova, a ne posluchači toliko, okla-
mávajíce sami sebe; * nebo byl-liby kdo 23
posluchač slova a ne činitel, ten podoben
jest muži spatřujícímu obličej přirozený
svůj v zrcadle. * Vzhlédl se zajisté i ode- 24
šel, a hned zapomenul, jakýby byl. * Ale 25
kdožby se vzhlédl v dokonalý zákon svo-
body a zůstávalby v něm, ten nejsa po-
sluchač zapominatelný, ale činitel skutku,
ten pravím blahoslavený bude v skutku
svém. * Zdá-li se pak komu z vás, že 26

---

tel pro pravdu čistou řízením a působením božím snášíte. Gen. 45, 5. Job. 1, 21.

3. *zkušení*, t. pokušení aneb ta věc, kteráž víry naší zkušuje. Pod. I. Petr 1, 7. — *působí*: činí. Viz Řím. 5, 3.

4. *ať má:* měj, t. ať se trpělivost při nás nejen do nějakého času, ale do skonání života nalézá. Nebo není dosti k spasení v dobrém počíti, ale musíme v něm setrvati. Mat. 10, 22. Luk. 9, 62. — *celí:* všeho cele dosahující.

5. *moudrosti*, t. trpělivosti neb té moudrosti, kteráž záleží v trpělivém i dobromyslném pokušení snášení a toho, že Bůh z naší potřeby a k cíli převužitečnému na nás pokušení vzkládá, očima víry spatřování a tak protivenství sobě osladčování. — *všechněm*, t. důvěrně (níž v. 6.) a podlé vůle jeho prosícím. (I. Jan 5, 14.) — *ochotně*, Ř. sprostně, t. přívětivě. Nebo kdež jest upřímost a sprostnost, tu také jest odtud jdoucí ochotnost a přívětivost. J. bohatě.

6. *důvěrně*: u víře, s věrou, s důvěrností. — *nic nepochybuje*: bez vrtkání, bez rozpakování, t. kteréž z nevěry o vyslyšení modliteb pocházi. — *vlnám:* vlnobití mořskému, kteréž větrem hnáno a zmítáno bývá.

8. *dvojí* etc.: rozdvojený v mysli, t. neupřímý, nesprostný a v jisté naději o vyslyšení svých modliteb na božích slibech neustavený a tak Abrahamovu spůsobu, jenž v naději proti naději věřil, všelijak odporný. (Řím. 4, 18. 20.)

9. *ponížený*: opovržený, t. chudý. — *v povýšení:* t. v tom, že jej Bůh jako z hnoje a z prachu pozdvihl (Žalm 112, 7. 8.) a za syna svého přijal, (Jan 1, 12.) i dědicem života věčného učinil. Řím. 8, 17.

10. *v ponižování se:* v ponížení svém, t. to sobě za čest polož, že se zbožím svým nenadýmáš, ale před Bohem i lidmi pokorně sobě počínáš.

11. *cestách*, t. v myšleních i skutcích. — *usvadne*, t. bude-li proti radě boží (I. Tim. 6, 17.) v svém zboží a ne v Bohu doufati, tedy na věky, jako onen boháč, zahyne. Luk. 12, 16. etc.

12. *pokušení*, t. protivenství pro čistou pravdu. Výš v. 2. — *zkušen*, t. seznán neb prohlídnut v své věrnosti. — *života*, t. věčný život, jako nějakou slavnou, kteráž dávána bývala vítězitelům, korunu (I. Kor. 9, 25.) od Boha přijme. Pod. II. Tim. 4, 8.

13. *žeby* etc., od Boha mám pokušení. — *ve zlém*, t. k hříchům podněcován býti. — *pokouší*, t. k hříchům podpaluje.

14. *oklamáván*, t. od svých libostí neb zákona hříchu.

15. *když* etc.: počnoucí, t. jako zlá matka zlý ten plod, jenž jsou hříchové skuteční a nepravosti. — *hřích*, t. skutečný.

17. *dokonalý*, t. i sám v sobě jest dokonalý, i v té částce, že lidi k dokonalosti přivodí. Podobné svědectví má zákon boží. Žalm 18, 8. — *s hůry*, t. s nebe. Pod. Jan 3, 31. — *světel*, t. od Boha, kterýž netoliko sám v světle nepřistupitelném neb v slávě nesmírné přebývá (I. Tim. 6, 16.), ale jsa původ a studnice světla všelikému tvoru rozumnému darů neb světla udílí. Jan 1, 9. — *jinam* etc.: na jinou stranu.

18. *protože* etc.: chtěv dobrovolně. — *pravdy*, t. skrze evangelium (I. Kor. 4, 15. I. Petr 1, 23.), jenž jest jistá pravda. Jan 17, 17. Viz Efes. 1, 13. — *prvotiny*, t. abychom Bohu oddáni a posvěceni byli, tak jako tam někdy prvotiny jemu obětovány bývaly. Pod. Řím. 11, 16. — *stvoření*, t. z jiných lidí vybraní a vyvolení. Jan 15, 19. Gal. 1, 4.

19. *k slyšení*, t. božího slova neb slova pravdy. Výš v. 18. — *k hněvu*, t. obzvláštně tehdáž, kdyžby z něčeho nenáležitého byl od služebníků věrných potrestán a napravován.

20. *muže*, t. dokudžby člověk trval v hněvě. — *spravedlnosti*, t. toho, což Bůh spravedlivě od nás míti chce.

21. *ohyzdnost*: prýštící se zlost, zbytek zlosti. — *s tichostí*, t. pokorně a pokojně. — *vsaté*: vštípené, t. kteréž Bůh skrze Ducha svého a služebníky věrné v srdcích vašich k nesení ovoce vštípí neb rozsívá. Pod. I. Kor. 3, 6. — *duše*, t. jelikož jest prostředek k nabytí víry od Boha zřízený (Řím. 10, 17.) a v srdce přijatý. Pod. Řím. 1, 16.

22. *slova*, t. věrou přijímáním a skutečným jeho ostříháním. Pod. Luk. 11, 28. — *sebe*, t. vy byste se domnívali, že jste pro samo zevnitřní slýchání bez ostříhání čistého učení Bohu milí, a vy pak v zlořečenství byste zůstávali a tak sami sebe svodili.

23. *přirozený*, Ř. přirození neb narození svého, t. jakýž má od svého narození.

25. *svobody*, t. kterýž všecky bez přijímání osob svobodně tresce, a ačkoli sám z manství hřícha nevysvobozuje, však k pravému vysvoboditeli Kristu Ježíši nás vede (Gal. 3, 26.), na ty pak, jenž jsou skrze něho vysvobozeni, jha obřadů svých nevzkládá a nesvobody neuvozuje. Skut. 15, 20. Podob. níž 2, 12. — *v skutku*: v činění, t. tak se pobožně chovaje a skutky svými dokazuje.

26. *srdce*, t. sám takový sebe nezná, kterýž vždycky sebe za lepšího nežli jiné maje v svém oku břevna nevidí, bližního pak svého pomlouvá, přemítá, tresce a z jeho oka mrvu vynímá. Mat. 7, 4. 5.

jest nábožný, avšak v uzdu nepojímá ja-
zyka svého, ale svodí srdce své, takového
27 marné jest náboženství. * Náboženství čisté
a neposkvrněné před Bohem a Otcem to-
toť jest: Navštěvovati sirotky a vdovy v
souženích jejich a ostříhati sebe neposkvr-
něného od světa.

Hlava 2.

(Náboženství nepotupuje) ani chudých, *b*) nezáleží na *a*) chlubné víře.

Bratří moji, nepřipojujtež přijímání osob
k víře slavného Pána našeho Jesukrista.
2 * Nebo kdyby přišel do shromáždění va-
šeho muž, maje prsten zlatý, v drahém
rouše, a všelby také i chudý v chatrném
3 oděvu, * a popatřili byste k tomu, jenž
drahé roucho má, a řekli byste jemu: Ty
sedni tuto poctivě! Chudému pak řekli
byste: Ty stůj tamto, aneb sedni tuto pod
4 podnoží noh mých: * zdaliž jste již neuči-
nili rozdílu mezi sebou a učiněni jste soud-
5 cové v mysleních zlých? * Slyšte, bratří
moji milí! Zdaliž Bůh nevyvolil chudých
na tomto světě, aby bohatí byli u víře a
dědicové království, kteréž zaslíbil těm, jenž
6 jej milují? * Ale vy jste neuctili chudého.
Zdaliž bohatí mocí neutiskují vás, a oniť
7 vás i k soudům přivozují? * Zdali oni ne-
rouhají se tomu slavnému jmenu, kteréž
8 vzýváno jest nad vámi? * Jestliže pak
plníte zákon královský podlé písma: Mi-
lovati budeš bližního svého jako sebe sa-
mého, dobře činíte; * pakliť osoby přijí- 9
máte, hřešíte a zákon vás tresce jako pře-
stupníky. * Nebo kdoby koli celého zákona 10
ostříhal, přestoupilby pak jediné, proti
všechněm jest vinen. * Ten zajisté, kterýž 11
řekl: Nesesmilníš, takéť řekl: Nezabiješ.
Pakliby nesesmilnil, ale zabilby, učiněn
jsi přestupníkem zákona. * Tak mluvte a 12
tak čiňte, jakožto ti, kteříž podlé zákona
svobody souzeni býti máte. * Nebo odsou- 13
zení bez milosrdenství stane se tomu, kdož
nečiní milosrdenství, ale chlubíť se milo-
srdenstvím proti odsudku.
Co prospěje, bratří moji, praví-li se 14
kdo víru míti a nemá-li skutků? Zdaliž
jej ta víra může spasiti? * A kdyby bratr 15
neb sestra neoděni byli a opuštěni se strany
živnosti vezdejší, * řeklby pak jim někdo 16
z vás: Jděte v pokoji, shřejte se a najezte
se! avšak nedali byste jim potřeby tělesné,
což to platno bude? * Takž i víra, nemá-li 17
skutků, mrtváť jest sama v sobě. * Ale dí 18

---

27. *neposkvrněné*, t. kteréž samo jsouc smyslem těla nenaprzněné (Kol. 2, 18.) čisté a neposkvrněné lidi před Bohem postavuje a právě nábožné býti ukazuje. — *od světa*, t. od lidí bezbožných, jichž jest plný svět a od rozkoši světských, v nichž jsou lidé světští pohříženi. Podob. I. Jan 2, 15, 16.

1. *nepřipojujtež:* nepřiměšujte, Ř. ne v přijímáních osoby neb tváři mějte víru, t. nedomnívejte se, žebyste pravou a živou víru, kteráž skrze lásku své ovoce pronáší (Gal. 5, 6.) měli, jestliže byste lásky k svým bližním i chudým prázdni byli. — *k víře:* aneb k víře slavné. Ř. k víře slávy neb ku Pánu slávy, t. k té víře, kterouž v srdci máme, že Kristus Pán po svém utrpení přišel k věčnému oslavení. Luk. 24, 26. Podobně Krista jinde písma nazývají Pánem slávy. I. Kor. 2, 8.

3. *popatřili byste*, t. se zvláštní přívětivostí a uctivostí, k lehkosti a potupě chudých.

4. *v mysleních:* zle myslíce, t. jste soudcové nepraví a myšlení i soudů převrácených plní.

5. *nevyvolil*, t. k věčnému životu, více téměř chudých nežli bohatých. I. Kor. 1, 26. 27. — *na tomto* etc. toho světa, t. kteříž nedostatek mají v těch věcech, v nichž svět oplývá aneb takové jich sobě svět nic neváží. — *království*, t. věčného.

6. *přivozují:* potahují, táhnou, vlekou, t. aby vás zadlužilé aneb jinak proti nim provinilé pod zástěrou spravedlnosti a práva o vaše statečky připravili.

7. *nerouhají se*, t. zdali svou pýchou, obžerstvím, lakomstvím a jinými nepříklady nepřátelům příčiny k rouhání se jmenu božímu nedávají? Pod. Řím. 2, 24. — *kteréž:* od něhož vy slovete (křesťané).

8. *královský*, t. přikázaní o milování bližních vydané.

9. *přijímáte*, t. pakli zlehčíce sobě lidi chudé v poctivosti máte bohaté. — *vás tresce:* proti vám čelí, t. již s takovým spůsobem nejste plnitelé zákona.

10. *ostříhal*, t. podlé svého soudu. — *přestoupilby:* urazilby, klesl, t. jako na nějaké cestě o něcoby zavadil. — *vinen:* zavinil, t. podlé toho, že Bůh, ani jeho vůle dělena býti nemůže, tak aby někdo, coby se jeho zkaženému přirození líbilo, vykonal, coby se pak nelíbilo, neb tak podlé těla užitečného jemu nebylo, opustil.

12. *svobody*, t. podlé zákona božího všecky svobodně obviňujícího. Viz výš 1, 25.

13. *chlubíť* etc., t. lidé milosrdenství božího účastní a milosrdenství k bližním prokazující.

14. *praví-li*, t. praví-li kdo, že víru má, ale skutky života svého tomu odpírá. II. Tim. 3, 5. — *skutků*, t. dobrých.

15. *živnosti:* každodenního pokrmu.

16. *platno*, t. jazykem a neskutečnou pomocí štědře se ukazovati.

17. *mrtváť*, t. marná a k spasení nedostatečná.

18. *někdo*, t. tobě, kterýž se ústním svým vyznáním víry honosíš a skutkem jí neprokazuješ. — *máš*, t. nechť jest tak, že ty, jakž pravíš, víru máš. — *ukazič:* prokazič, t. potvrdiž tedy té víry dobrými skutky, jestliže pak toho neučiníš, tedy to patrno bude, že se marně tou věrou chlubíš. —

někdo: Ty víru máš, a já mám skutky:
ukažiž ty mi víru svou bez skutků svých,
a jáť tobě ukáži víru svou ze skutků svých.
19 * Ty věříš, že jest jeden Bůh, dobře či-
níš: i ďáblové tomuť věří, avšak třesou se.
20 * Ale chceš-li věděti, o člověče marný, že
21 víra bez skutků jest mrtva? * Abraham
otec náš, zdali ne ze skutků ospravedlněn
jest, obětovav syna svého Isaka na oltář?
22 * Vidíš-li, že víra napomáhala skutkům
jeho a ze skutků víra dokonalá byla?
* A tak naplněno jest písmo řkoucí: I uvě- 23
řil Abraham Bohu, a počteno jest jemu za
spravedlnost, a přítelem božím nazván jest.
* Vidíte-liž tedy, že ze skutků ospravedlněn 24
bývá člověk a ne z víry toliko? * Též 25
podobně i Rahab nevěstka, zdali ne ze
skutků ospravedlněna jest, přijavši ony
posly a jinou cestou pryč vypustivši? * Nebo 26
jakož tělo bez duše jest mrtvé, takť i víra
bez skutků jest mrtvá.

Hlava 3.

(Náboženství nezáleží na) β) jazyku utrhavém, ježto jest a) člověku nebezpečný pro jeho aa) neskrocenost, bb) dobrému odporování.

Nebuďtež mnozí mistři, bratří moji,
vědouce, že bychom těžší odsouzení vzali.
2 * V mnohém zajisté klesáme všickni. Kdožť
neklesá v slově, tenť jest dokonalý muž,
mohoucí jako uzdou spravovati také všecko
3 tělo. * An my koňům udidla v ústa dá-
váme, aby nám povolni byli, a vším tělem
4 jejich vládneme; * an i lodí tak veliké
jsouce a prudkými větry hnány bývajíce,
však i nejmenším veslem bývají sem i tam
obracíny, kamžkoli líbí se tomu, kdož je
5 spravuje, * tak i jazyk malý úd jest, avšak
veliké věci provodí. Aj, maličký oheň kte-
6 rak veliký les zapálí! * Jazyk pak jestiť
oheň a svět nepravosti, takť jest, pravím,
postaven jazyk mezi údy našimi, naneči-
sťující celé tělo a rozpalující kolo narození
našeho, jsa rozněcován od ohně pekelného.
* Všeliké zajisté přirození i zvěři, i ptactva, 7
i zeměplazů, i mořských potvor bývá skro-
ceno a jest skroceno od lidí, * ale jazyka 8
žádný z lidí skrotiti nemůže, tak jest ne-
skrotitelné zlé, pln jsa jedu smrtelného.
* Jím dobrořečíme Bohu a Otci, a jím zlo- 9
řečíme lidem ku podobenství božímu stvo-
řeným. * Z jedněch a týchž úst pochází 10
dobrořečení i zlořečení. Ne takť býti má,
bratří moji! * Zdaliž studnice jedním pra- 11
menem vydává sladkou i hořkou vodu?
* Zdaliž může, bratří moji, fíkový strom 12
nésti olivky aneb vinný kmen fíky? Takť
žádná studnice slané i sladké vody vydá-
vati nemůže.
Kdo jest moudrý a umělý mezi vámi? 13
Ukažiž dobrým obcováním skutky své v
krotké moudrosti. * Pakliť máte hořkou 14

ukáži etc., t. aťby se pak nezdálo, že od tebe věci nemožné a neslušné žádám, teď já tobě ku příkladu se vystavím a své víry skutky potvrdím.

19. *činíš*, t. že s pohany rozličných bohů nemáš.

20. *věděti*, t. tomu rozuměti, srovnávejž tedy víru svou s věrou Abrahamovou. — *marný*, t. věrou bez skutků marně se chlubící.

21. *ze skutků*, t. zdaliž svými skutky ospravedlnění v Kristu, i víry své živé na sobě neprokázal? A tak, zdaliž skutky svými toho nepotvrdil, že při nejmenším před třidceti lety ospravedlnění došel (Gen. 15, 6.), prvé nežli Isaka obětoval.

22. *napomáhala*: spolu dělala, t. ovoce své poslušenstvím pronesla. Žid. 11, 17. — *dokonalá*, t. skutkem se to ukázalo, že byla dokonalá, to jest pravá, živá a upřímá.

23. *písmo*, t. po jistých znameních jest to lidem v známost uvedeno, že jakž písmo svědčí, Abraham věrou ospravedlnění došel. Nebo sic jinak hned jakž uvěřil, to písmo před jeho obřezáním a ovšem před obětováním syna, k splnění svému přišlo. Řím. 4, 10.

24. *člověk*, t. pohleďte, že člověk věrou ospravedlněn bývá takovou, kteráž skutky dobrými pronášína bývá.

2. *v slově*: v řeči, t. kdož jiných nepomlouvá, ten při sobě velikou ctnost má. — *muž*, t. pravou ctností obdařený.

3. *An*: Aj, my koně v uzdu pojímáme. — *vládneme*: sem i tam obracíme.

4. *veslem*: pravidlem, štírem, kterýž ze zadu u bárky k spravování jí připraven bývá. — *kamžkoli*, Ř. kamžkoli žádost neb líbost chce toho.

5. *veliké*: velice se vynáší. — *veliký*: velikou látku, hromadu, hranici.

6. *oheň*, t. tak jazyk mnoho zlého činí jako oheň. — *nepravosti*, t. jakož svět jest plný věcí rozličných, tak i jazyk jest pln, jako moře neb propast, nepravostí a nešlechetností. — *tělo*, t. byť pak v někom jacíkoli darové boží složeni byli, však je svým jazykem jedovatým, jako pomyjemi zkalí a s nimi všechněm omrzí. — *kolo*: běh věku. — *od ohně*: od Jehimom (viz Isai. 30, 33.), t. od ďábla pekelného odsouzen býti má a ohněm zlosti a z pekla pošlým svět zapaluje. Podobně nebem nazývá se Bůh, kterýž na nebi přebývá. Luk. 15, 21.

7. *od lidí*, Ř. přirozením lidským, t. vtipem lidským.

9. *Otci*, t. Bohu, kterýž jest náš Otec. Pod. Řím. 15, 6.

11. *sladkou*: sladké i hořké.

13. *vámi*, t. chce-li kdo mezi vámi za moudrého jmín býti, já takového poučím, kterýmiby věcmi svou moudrost měl pronášeti. — *v krotké*: pokorné, tiché, t. budiž pobožný a tím, žes moudrý, se nenadýmej.

závist a dráždění v srdci svém, nechlubte
15 se a neklamejte proti pravdě. * Neníť za-
jisté ta moudrost shůry sstupující, ale jest
16 zemská, hovadná a ďábelská. * Nebo kdež
jest závist a rozdráždění, tu jest roztržka
17 i všeliké dílo zlé. * Ale moudrost, kteráž
jest shůry, nejprvé zajisté jest čistotná,
potom pokojná, mírná, povolná, k dobrému
přivolující, plna milosrdenství a ovoce do-
brého, bez rozsuzování a pokrytství. * Ovoce 18
pak spravedlnosti v pokoji rozsívá se těm,
kteříž pokoj působí.

Hlava 4.

(Náboženství nezáleží na jazyku utrhavém, ježto jest) *b*) Bohu ošklivý, nebo proto Bůh *α*) modlitby takových zamítá, *β*) na takové zlořečenství zákona uvodí. — (Náboženství) *c*) neuvodí zhovadilosti, aby lidé *α*) sobě ukládali v obchodech dlouhé časy.

Odkud vznikají bojové a svády mezi
vámi? Zdali ne odtud, totiž z libostí va-
2 šich, kteréž bojují v údech vašich? * Žá-
dáte a nemáte, závidíte sobě a dychtíte
po tom, což sobě zaslibujete, a nemůžete do-
sahnouti; bojujete a válčíte, avšak toho, oč
3 usilujete, nemáte, protože neprosíte. * Pro-
síte a nebéřete, protože zle prosíte, abyste
4 na své libosti vynakládali. * Cizoložníci
a cizoložnice, což nevíte, že přízeň světa
jest nepřítelkyně boží? A protož kdoby koli
chtěl býti přítelem tohoto světa, nepřítelem
5 božím učiněn bývá. * Což mníte, že na-
darmo dí písmo: Zdali k závisti nakloňuje
6 duch ten, kterýž přebývá v nás? * Nýbrž
hojnější dává milost, nebo dí: Bůh se py-
šným protiví, ale pokorným dává milost.
7 * Poddejtež se tedy Bohu a zepřetež se
8 ďáblu, i utečeť od vás. * Přibližte se k
Bohu, a přiblížíť se k vám. Umyjte ruce,
hříšníci, a očisťte srdce vy, jenž jste dvo-
9 jité mysli. * Souženi buďte a kvělte a
plačte: smích váš obrátiž se v kvílení a
radost v zámutek. * Ponižte se před obli- 10
čejem Páně, a povýšíť vás.
Neutrhejtež jedni druhým, bratří! 11
Kdož utrhá bratru a potupuje bratra svého,
utrhá zákonu a potupuje zákon. Tupíš-li
pak zákon, nejsi plnitel zákona, ale soudce.
* Jedenť jest vydavatel zákona, kterýž může 12
spasiti i zatratiti, * ty kdo jsi, jenž tupíš 13
jiného? Ale, nuže vy, kteříž říkáte: Dnes
neb zítra vypravíme se do onoho města,
a pobudeme tam přes celý rok a budeme
kupčiti a něco získáme; * ježto nevíte, co 14
zítra bude. * Nebo jakýť jest život váš? 15
Pára zajisté jest, kteráž se namaličko ukáže
a potom zmizí. Místo toho, co byste měli
říci: „Bude-li Pán chtíti a budeme-li živi,
i učiníme toto neb onono.“ * Vy pak chlu- 16
bíte se v pýše své. Všeliká taková chlouba
zlá jest. * A protož, kdož umí dobře či- 17
niti a nečiní, hřích má.

---

14. *nechlubte se,* t. nepřikrývejte nějakou nábožností a spravedlností té své, kterouž k bližnímu prokazujete, přísnosti a všetečnosti. Neboť to nic není jiného než proti pravdě klamati.
15. *shůry,* t. s nebe, výš 1, 17.
17. *čistotná,* t. zlými vášněmi nenaprzněná. — *mírná,* t. kteráž ráda ve všem prostředek obmýšlí i práva svého pro pokoj ustoupí. — *povolná:* ne tvrdošijná, ale jsouc k dobrému napomenuta ráda přijme. — *bez rozsuzování,* t. bez přílišného mudrování, zlých věcí na bližního vyhledávání aneb osob přijímání. Výš 2, 4.
18. *spravedlnosti,* t. odplata věčného života, kteráž jest ovoce konání z víry k Bohu i k bližnímu spravedlnosti. — *pokoj* etc.: obmýšlejí pokoj.
1. *z libostí*: ze zlých žádostí, rozkoší. — *bojují.* Pod. Řím. 7, 23.
2. *dychtíte:* vroucí žádost máte, toužíte a nepřejete sobě. — *dosahnouti,* t. toho, čehož svým bližním nepřejete.
3. *na své* etc.: svou provedli, darů božích zle užili, na své rozkoše vynaložili.
4. *cizoložnice,* t. duchovní. Co jest cizoložství duchovní, viz Žalm 72, 27. — *tohoto světa,* t. s lidmi bezbožnými a světskými tovaryšiti. Podobně I. Jan 2, 15.
5. *písmo,* t. ne na jedněch místech v ten rozum písma svatá mluví. Neboť takového písma slovo od slova nikdež se nenachází. Protož někteří to slyší na ono (Gen. 8, 21.) a jiní na to, kteréž jest položeno Num. 11, 19. — *nakloňuje*: směřuje, vede. Ř. žádá, t. zdaliž Duch svatý k nepřízni a k nezřízené žádosti ponouká, však všeho dobrého všechněm přeje. — *v nás*: ve vás.
6. *milost*: dary, t. Duch svatý v nás přebývající netoliko darů lidem nezávidí, ale dobře užívajícím jich přidává. — *dí,* t. písmo. Přísl. 3, 34.
8. *k vám,* t. svou milostí. Nebo tak Bůh k lidem přichází, když znamení své milosti jim ukazuje. Viz Ezech. 43, 2. Jan 14, 23. — *Umyjte:* očisťte, t. zdržováním jich od skutků zlých. Viz II. Tim. 2, 8. Podob. Isai. 1, 16. — *dvojité:* dvojnásobní v duchu, t. kteříž i Bohu i světu sloužiti chcete a tak na obě straně kulháte. III. Král. 18, 21.
9. *Souženi*: trapte se, kormuťte se, t. podlé Boha tím zámutkem, jenž činí přeužitečné pokání. II. Kor. 7, 9. 10.
11. *potupuje*: posuzuje, soudí. Viz Mat. 7, 11. — *zákon,* t. kterýž pomlouvání bližních zapovídá. Lev. 19, 16. — *soudce:* potupník.
13. *přes* etc., Ř. za jeden.
16. *v pýše*: v nadutí svém, t. pyšně statkem se chlubíte a štěstím budoucím i životem dlouhým se těšíte.

Hlava 5.

(Náboženství neuvodí zhovadilosti, aby lidé β) doufali v bohatství svá. (V pokušení těla ukazuje jim, že potřebí jim), III. slibům božím stále věřiti, IV. příklady dobrými se těšiti. Potřebí jest také mysliti, abychom zachovali 1. svědomí dobré, obzvláštně v jednáních a v přísahách, 2. život v štěstí i v neštěstí. Povinni jsou i bližnímu ku pomoci přispěti, a to I. nemocnému 1. správcové církve modlitbou, 2. spoluúdové promíjením sobě poklesek s ozýváním se Bohu v modlitbách, neb jsou mocné u Boha; II. bloudícímu pro vzácný odtud jdoucí užitek.

Nuže nyní boháči plačte kvílíce nad
2 bídami svými, kteréž přijdou. * Zboží vaše
3 shnilo a roucho vaše zmolovatělo, * zlato
vaše a stříbro zrezavělo, a rez jejich bude
na svědectví proti vám, a zžířeť těla vaše
jako oheň. Shromáždili jste poklad ku po-
4 sledním dnům. * Aj, mzda dělníků, kteříž
žali krajiny vaše, při vás zadržána křičí,
a hlas volání ženců v uši Pána zástupů
5 vešel. * Rozkoš jste provodili na zemi a
zbujněli jste; vykrmili jste srdce svá ja-
6 kožto ke dni zabití. * Odsoudili jste, za-
mordovali jste spravedlivého, a neodpíral
vám.
7 A protož trpěliví buďte, bratří, až do
příchodu Páně. Aj, oráč očekává drahého
užitku zemského, trpělivě naň očekávaje,
8 až by přijal podzimní i jarní déšť. * Buď-
tež i vy trpěliví, potvrzujte srdcí svých,
9 neboť se přibližuje příští Páně. * Nevzdy-
chejtež jedni proti druhým, bratří, abyste
nebyli odsouzeni. Aj, soudce již přede dveř-
10 mi stojí. * Ku příkladu snášení protiven-
ství a dlouhočekání, bratří moji, vezměte
proroky, kteříž mluvívali ve jmenu Páně.
* Aj, blahoslavíme ty trpělivé. O trpěli- 11
vosti Jobově slýchali jste a dokonání Páně
viděli jste, nebo velmi jest milosrdný Pán
a lítostivý.
Přede všemi pak věcmi, bratří moji, 12
nepřísahejte, ani skrze nebe, ani skrze
zemi, ani kteroukoli jinou přísahou; ale
buď řeč vaše: Jistě, jistě; nikoli, nikoli!
abyste neupadli v odsouzení.
Jestli kdo z vás zkormoucený, modliž 13
se; pakli jest kdo mysli dobré, prozpěvuj.
Stůně-li kdo z vás, zavolej kněží cír- 14
kevních, ať se modlí za něho, mažíce jej
olejem ve jmenu Páně: * a modlitba víry 15
uzdraví nedužívého, a pozdvihneť ho Pán,
a jestliže jest co prohřešil, budeť jemu
odpuštěno. * Vyznávejtež se pak jedni 16
druhým z hříchů a modlete se jedni za
druhé, abyste spaseni byli. Mnohoť zajisté
může modlitba spravedlivého opravdová.
* Eliáš člověk byl týmž bídám jako i my 17
poddaný, a modlitbou modlil se, aby ne-
pršelo: i nepršel déšť na zemi za tři léta

---

1. *plačte,* t. raději byste plakati, nežli se hříšně radovati měli. Pod. Luk. 6, 24. etc.

3. *proti vám,* t. v den soudný bude svědkem vaší neužilosti. — *dnům,* t. buď k starosti a budoucím letům, takovým jste duchem jako onen boháč zboží sháněli (Luk. 12, 18 etc.), abyste potom sobě povolovali, buď ke dni soudu za tu lakomou žádost zlořečenství jste sobě shromáždili.

4. *krajiny,* t. obilí na rolích vašich. — *při vás* etc. o kterouž jste je připravili. — *křičí,* t. pomsty, jako ona krev Abelova žádá. Gen. 4, 10. — *hlas,* Ř. hlasové vešli. — *vešel:* vnikl, t. Bůh, jehož všickni zástupové neb všecky věci stvořené, jako bojovníci vůdce poslouchají, žádost jejich vyslyšel.

5. *srdce:* těla měvše vytylá, v svém srdci den po dni jste veselí byli, a jako onen bohatec, na každý den hodovali. Luk. 16, 19. — *ke dni:* k hodům, k nějaké slavnosti.

6. *spravedlivého,* t. ne tak rukama člověku pobožnému života odjetím, jako svým ukrutenstvím a divnými úskoky chleba jemu z úst vzetím. Podobně Isaiáš prorok praví: Ruce vaše plné jsou krve. Isai. 1, 15.

7. *podzimní:* ranní i večerní; viz Ose. 6, 3.

8. *potvrzujte:* ustavte srdce svá.

10. *Páně,* t. z rozkazu božího.

11. *trpělivé:* snášelivé. — *Páně:* t. k jakému cíli potěšenému Bůh Joba přivedl. Job. 42, 10 etc. Aneb (jakž někteří vykládají), jakou slávou Krista Pána po jeho utrpení poctil. Nebo smyslí, že z těch mnozí, kterýmž apoštol psal, Krista Pána vídali, aneb o něm mnoho slýchávali od těch, kteříž jej znali.

12. *nepřisahejte:* viz Mat. 5, 33. 34. — *Jistě* etc.: Jestli, jest, není-li, není, t. potvrzujíce, říkejte prostě jest a takž na odpor. Viz Mat. 5, 37. — *v odsouzení:* v pokrytství.

14. *kněží,* Ř. starších sboru, t. jakož věrných služebníků, tak také jejich pomocníků duchovních. — *olejem,* t. k udělení svátosti pomazání. Viz Mar. 6, 13. — *Páně,* t. se vzýváním jmena Páně, modlitbou.

15. *víry,* t. z víry pravé i od nemocného, i od těch, kteřížby se za něho modlili, podlé vůle boží obětovaná. I. Jan. 5, 14. — *nedužívého:* nemocného, t. jestližeby to k rozšíření boží slávy a k spasení nemocného sloužilo. — *odpuštěno,* t. jestližeby z víry pravé spolu s jinými se modlil a hříchem k smrti nehřešil. I. Jan 5, 16. Viz Mat. 9, 2.

16. *z hříchů:* poklesek, vin, t. vědouce, že Pán Bůh ne těm, kteříž sami u sebe jsou spravedliví, ale hříchy své znajícím a kajícím, milost činí; tou příčinou i vy k své hříšnosti se přiznávejte (viz Mat. 3, 6.), a hněte-li vás svědomí, že jste nějakým hříchem metličky té boží sobě zasloužili, také jeho před služebníkem církevním, nýbrž byla-liby toho potřeba, i před lidem vyznati se nestyďte, a tak všickni nemocní i zdraví, sobě k horlivým modlitbám

18 a za šest měsíců. * A zase modlil se, i vy-
dalo nebe déšť, a země zplodila ovoce své.
19 Bratří, jestližeby kdo z vás pobloudil
od pravdy, a někdoby jej zase obrátil:
* věziž, že ten, kdožby odvrátil hříšníka 20
od bludné cesty jeho, vysvobodí duši od
smrti a přikryje množství hříchů.

tím spůsobem služte; ano i urazili-liste koho v čem, k vinám se přiznejte a za odpuštění žádejte. — *opravdová*: horlivá, Ř. mocně dělající, pracovitá.

19. *zase* etc.: napravil.

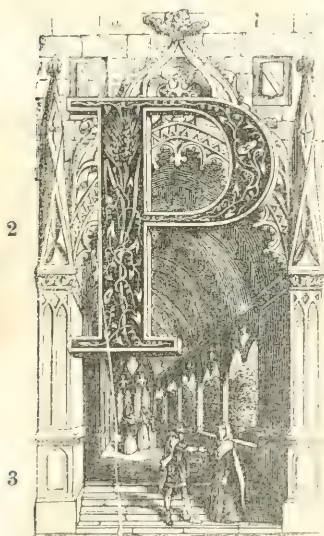
20. *od smrti*, t. věčné. — *přikryje*, t. k tomu poslouží kajícímu člověku, aby Pán Bůh z pouhé milosti své hříchy jemu odpustil a jako věc nějakou ošklivou přikryl. Viz Řím. 4, 7.

První epištola obecná svatého Petra apoštola.

Epištola tato k utvrzení v dověrnosti bratří těchto, že učení čisté přijali (níž 5, 12.), od sv. Petra psaná, zdržuje v sobě: I. Dobrodiní boží spasitelná, kteráž on vyvoleným svým 1. již učiniti ráčil, když je věrou, láskou a nadějí obdařil, 2. kteréž v onom budoucím životě jim z milosti učiní (1, 3.—13.). II. Napomenutí potřebné všechněm, těch dobrodiní božích účastným ku povinnostem dvojím učiněné: 1. k obecným, kteréž všickni veřejně konati jsou povinni a) k Bohu, b) k svému svědomí, c) k bližním (1, 13.—2, 13.); 2. k obzvláštním, kteréž konati mají a) poddaní k svým vrchnostem, b) čeládky k svým hospodářům, c) manželé k sobě vespolek (2, 13.—3, 8., odkudž se k vypisování povinností obecných navrací), d) služebníci svaté církve k svým sborům, e) mládež k starším (3, 8. etc.), odkudž opět k předkládání povinností obecných se navrátiv díků činěním a modlitbou epištolu zavřel.

Hlava 1.

Apoštol po nápisu a žádosti listu svého věřících schvaluje, napomíná a boží ochraně poroučí. A) Schvaluje věřících 1. od Pána Boha v Kristu k životu věčnému povolání a pilné ostříhání, 2. v protivenství při víře stálost. B) Napomíná jich, aby I. po milosti boží stojíce jakožto synové boží k svatosti ode Pána povoláni v bázni svaté živi byli pro tu vzácnou mzdu za nás od Krista Pána položenou a evangeliem svatym schválenou; II. na jiné pozor dajíce, 1. se spoluúdy svými v lásce neošemetné obývali pro vzácnost a) jednoho každého věřícího znovu zrození, ne z lidí ale z Boha pocházejícího.

etr apoštol Ježíše
Krista, příchozím
rozptýleným v
Pontu, Galacii,
Kapadocii, v Asii
a v Bitynii vy-
2 voleným: * podlé
předzvědění Bo-
ha Otce, v posvě-
cení Ducha sva-
tého, ku poslušen-
ství a skropení
krví Ježíše Kri-
sta milost vám a
pokoj rozmnožen
3 buď. * Požehna-
ný Bůh a Otec
Pána našeho Je-
žíše Krista, kterýžto podlé mnohého milo-
srdenství svého znovu zplodil nás v naději
živou skrze vzkříšení Ježíše Krista z mrtvých,
* k dědictví neporušitelnému a neposkvr- 4
něnému a neuvadlému, kteréž se chová v
nebesích vám, * kteřížto mocí boží ostří- 5
háni býváte skrze víru k spasení, kteréž
hotovo jest, aby zjeveno bylo v čase po-
sledním, * v čemžto veselíte se, maličko 6
nyní (jestliže kdy potřebí jest) zkormou-
ceni jsouce v rozličných pokušeních, * aby 7
zkušení víry vaší, kteráž jest mnohem
dražší nežli zlato, jenž hyne, avšak se v
ohni zkušuje, nalezeno bylo vám k chvále
a ke cti i k slávě při zjevení Ježíše Kri-
sta, * kteréhožto neviděvše milujete, kte- 8
réhožto nyní nevidouce, avšak v něho věříce
veselíte se radostí nevýmluvnou a oslave-
nou, * docházejíce konce víry své, spa- 9
sení duší svých, * o kterémžto spasení be- 10
dlivě přemyšlovali a je vystihati usilovali
proroci, kteříž o té milosti, jenž se vám
státi měla, prorokovali, * vystihajíce to, na 11
který aneb jaký čas mínilby ten, kterýž

1. *rozptýleným*: viz Jak. 1, 1. — *vyvoleným*, t. k víře pravé, kteráž jest samých božích vyvolených (II. Tess. 3, 2. Tit. 1, 1.), spasitelně povolaným.

2. *předzvědění*, t. podlé božího uložení. Řím. 8, 29. — *poslušenství*, t. k víře, z níž pochází poslušenství a život šlechetný. Žid. 11, 8. Podobně jinde víra nazývá se poslušenstvím. Níž v. 22. Řím. 1, 5. Jiní: skrze poslušenství, a slyší to na Kristovo dokonalé poslušenství, skrze něž dostatečně jest ospravedlnění připraveno. Řím. 5, 19. — *Krista*, t. povoláni jste k víře, skrze niž srdce vaše docházejí krví Kristovou skropení neb očistění. Skut. 15, 9.

3. *Požehnaný*: Dobrořečení hodný; viz II. Kor. 1, 3. — *Otec*: viz Řím. 15, 6. — *zplodil* etc.: t. skrze Ducha svatého (Jan 3, 5.) a evangelium čisté. Jak 1, 18. — *živou*, t. jistou, nepohybnou (Řím. 8, 24.) a lidská srdce pravým potěšením (Řím. 14, 17.) občerstvující neb oživující. V témž smyslu Kristus Pán sebe chlebem živým nazývati ráčí. Jan 6. 51. — *mrtvých*, t. obdařiv nás věrou takovou, že Kristus za hříchy naše umřel (I. Kor. 15, 3.) a pro ospravedlnění naše z mrtvých vstal (Řím. 4, 25.), i nového neb šlechetného života nám zasloužil. Řím. 6, 4.

4. *neporušitelnému*, t. kteréž se nikdy nemůže rušiti, ježto častokrát hradové a města pevná se boří, země třesením se ssadí, od nepřátel dobyta a v příbytek draků, jako onen Babylon obrácena, bývají. Isai 13, 21, — *neposkvrněnému*, t. kterýž se nikdy nezošklivi, ježto roucho i dosti drahé, jsouc

v nich byl Duch Kristův předpovídající o
utrpeních Kristových a o veliké slávě za
12 tím jdoucí, * kterýmžto zjeveno jest, že ne
sobě, ale nám tím přisluhovali, což jest
vám nyní zvěstováno skrze ty, kteříž vám
kázali evangelium v Duchu svatém sesla-
ném s nebe, na kteréžto věci žádostivi
jsou andělé patřiti.
13 Protož přepášíce bedra mysli své a
střízliví jsouce, dokonale doufejte v té mi-
losti, kteráž vám dána bude při zjevení
14 Ježíše Krista, * jakožto synové poslušní,
nepřirovnávající se prvním neznámosti své
15 žádostem, * ale jakž ten, kterýž vás po-
volal, svatý jest, i vy svatí ve všem obco-
16 vání buďte, * jakož napsáno jest: Svatí
17 buďte, nebo já svatý jsem. * A poněvadž
Otcem nazýváte toho, kterýž bez přijímání
osob soudí vedlé skutků jednoho každého,
viztež, abyste v bázni čas svého zde puto-
18 vání konali * vědouce, že ne porušitelnými
věcmi, stříbrem neb zlatem vykoupeni jste
z marného svého obcování toho, od otců
vydaného, * ale drahou krví, jakožto be- 19
ránka nevinného a neposkvrněného Krista,
* předzvěděného zajisté před ustanovením 20
světa, zjeveného pak v časích posledních
pro vás, * kteříž skrze něho věříte v Boha, 21
jenž jej vzkřísil z mrtvých a dal jemu
slávu, aby víra vaše a naděje byla v Bohu.
* Poněvadž duše své očistili jste poslu- 22
šenstvím pravdy skrze Ducha svatého k mi-
lování neošemetnému bratrstva, z čistého
tedy srdce jedni druhé milujte snažně,
* znovu zrozeni jsouce ne z porušitelného 23
semene, ale z neporušitelného, totiž skrze
živé slovo boží a zůstávající na věky.
* Nebo všeliké tělo jest jako tráva a vše- 24
liká sláva člověka jako květ trávy: usva-
dla tráva a květ její spadl; * ale slovo 25
Páně zůstává na věky. Totoť pak jest to
slovo, kteréž zvěstováno jest vám.

Hlava 2.

Ucházejíce všeliké pohoršitelnosti v slově božím se kochati mají. — (V lásce obývati mají pro vzácnost), *b*) s Kristem Pánem sjednocení, toť zajisté *α*) v nás ujišťuje spasení, *β*) nás šlechtí slavným jmenem. — (Na jiné pozor dajíce) 2. vůbec obcování pobožné vedli, bychom ani *α*) nepohoršovali. Tu chce apoštol, abychom *α*) poddaně i vrchnosti i pánům svým věrni byli.

ukálené a otřelé, nejednou omrzí. — *neuvadlému*, t. ne k nějakému jako strom a kvítek nestálému, ale na věky trvajícímu. — *vám:* nám.

5. *ostříháni*: jako nějakou stráží obsazenou ostříháni býváte. — *posledním*, t. v tom, jehož všecko stvoření žádostivě očekávává. Řím. 8, 25. Kol. 3, 3. 4.

6. *potřebí*: z jakých potřeb někdy Bůh na své vyvolené pokušení rozkládá, viz toho vysvětlení. Řím. 8, 28.

7. *dražší*: dražší nežli jest zkušení zlata. Pěkně tu apoštol připodobňuje víru k zlatu a pokušení k ohni. — *při zjevení:* v den, t. příchodu Kristova k soudu.

9. *docházejíce*: dosahujíce cíle, mzdy, t. života věčného, jenž jest cíl a jako mzda víry pravé.

10. *bedlivě* etc.: vyhledávali.

11. *vystihajíce*: zpytujíce, vyhledávajíce toho, t. snažíce se tomu vyrozuměti. — *mínilby*, Ř. vysvětlovalby. — *předpovídající*, Ř. předosvědčující. — *o veliké* etc., Ř. o těch slávách. Mluví pak jako o mnohých slávách pro ukázaní velikosti a dokonalosti té Kristovy slávy.

12. *přisluhovali*, t. prorokováním o tom. — *v Duchu*: skrze Ducha svatého, t. jsouce k tomu hojnými Ducha svatého dary obdařeni. Skut. 2, 4. — *patřiti*, t. jako tam někdy v obrazu oni cherubínové do archy. Exod. 25, 19.

13. *Protož*, t. poněvadž se vám dědictví v nebi chová, výš 5. v. — *mysli*, t. mysl svou při Bohu ustavíce a všecko, cožby vám při spasení překážku činilo, s cesty složíce. Viz Luk. 12, 35. — *střízliví*, viz I. Tess. 5, 6. — *v té milosti*, v tom nebeském dědictví, kteréž vám Bůh z milosti dáti ráčí. — *dána*: donesena bude. — *Krista*, t. k soudu, výš v. 7. Aneb, kteráž se vám donáší při zjevení Ježíše Krista, t. když se vám Kristus skrze slovo své zjevuje.

14. *neznámosti*, t. nepovolujíce svým zlým žádostem, jakož jste činili prvé, než jste Krista poznali. Podob. níž 4, 3.

15. *svatí*, t. Bohu oddaní a posvěcení. Luk. 1, 75. Efes 1, 4.

17. *nazýváte*, t jestliže jeho synové v pravdě býti a slouti chcete. Podob. Jakub 2, 7. — *viztež* etc.: konejtež. — *putování*: podružství, na čas pobytí.

18. *obcování*, t. se strany náboženství i se strany života. — *vydaného*: ustanoveného, t. vám přirozeného a od předků vašich zlým příkladem stvrzeného, anobrž v mnohé částce rozmnoženého, od vás pak následováním přijatého i schváleného. Skut. 7, 51. Mluví pak apoštol o těch otcích, od jejichž ustanovení Bůh vystříhá. Ezech. 20, 18. Žlm. 77, 8.

20. *předzvěděného*: předzřízeného. — *zjeveného*, t. v těle přirození našeho. I. Tim. 3, 16. — *posledních*, t. ke skonání světa se chýlících a od Boha Otce k tomu oddělených. Gal. 4, 4. — *pro vás*: viz Žid. 11, 40.

21. *skrze něho*, t. ze zasloužení a obdarování jeho věrou obdařeni jste.

22. *pravdy*, t. věrou, kteráž se na čisté pravdě evangelia zakládá a jí poslouchá. — *bratrstva*, t. domácích víry. Gal. 6, 10.

23. *skrze živé*: skrze slovo Boha živého a zůstávajícího na věky. — *slovo*, t. lidi věřící poskytnutím milosti a lásky boží mocně obživující. Jan 5, 25. Pod. výš v. 4. nazval naději živou.

24. *sláva*, t. čehož dobrého člověk pobožný ze slýchání slova božského nabude. Nebo sic i služby v církvi zřízené k cíli svému doběhnou. I. Kor. 13, 8.

Protož složíce všelikou zlost a všeli-
kou lest a pokrytství a závist i všecka
2 utrhání, * jakožto nyní zrozená nemluv-
ňátka, mléka beze lsti božího slova žádo-
stivi buďte, abyste jím rostli k spasení;
3 * jestliže však okusili jste, kterak dobro-
4 tivý jest Pán, * ku kterémužto přistupu-
jíce ke kameni živému od lidí zajisté za-
vrženému, ale od Boha vyvolenému a dra-
5 hému, * i vy, jakožto kamení živé, vzdě-
lávejte se v dům duchovní, kněžstvo svaté
k obětování duchovních obětí, vzácných
6 Bohu skrze Jesukrista. * A protož praví
písmo: Aj, zakládámť na Sionu kámen
úhelný, vybraný drahý, a v kterýž kdokoli
7 věří, nikoli nebude zahanben. * Vám tedy
věřícím jest poctivost, ale nepovolným ká-
men, kterýž zavrhli ti, jenž stavěli, tenť
8 jest učiněn v hlavu úhelnou, * a kámen
úrazu a skála pohoršení totiž těm, jenž se
urážejí na slovu, nepovolni jsouce, k če-
9 muž i odloženi jsou. * Ale vy jste rod vy-
volený, královské kněžstvo, národ svatý,
lid dobytý, abyste zvěstovali cnosti toho,
kterýž vás povolal ze tmy v předivné světlo
10 své; * kteříž jste někdy ani lidem nebyli,
nyní pak jste lid boží; kteříž jste někdy
byli nedošli milosrdenství, nyní pak jste
11 došli milosrdenství. * Nejmilejší! prosímť
vás, abyste jakožto příchozí a pohostinní
zdržovali se od tělesných žádostí, kteréž
12 bojují proti duši, * obcování své mezi po-
hany majíce dobré, aby místo toho, kdež
utrhají vám jako zločincům, dobré skutky
vaše spatřujíce velebili Boha v den navští-
vení.
Poddáni tedy buďte všelikému lidské- 13
mu zřízení pro Pána, buďto králi jako nej-
vyššímu, * buďto vládařům, jako od něho 14
poslaným, ku pomstě zle činících a k
chvále dobře činících; * nebo tak jest vůle 15
boží, abyste dobře činíce zacpali ústa ne-
moudrých lidí z neznámosti vám utrhajících.
* Buďtež jako svobodní, však ne jako zá- 16
stěru majíce své zlosti svobodu, ale jakožto
služebníci boží. * Všecky ctěte, bratrstvo 17
milujte, Boha se bojte, krále v poctivosti
mějte.
Služebníci poddáni buďte ve vší bázni 18
pánům netoliko dobrým a mírným, ale i
zlým. * Nebo toť jest milé, jestliže kdo 19
pro svědomí boží snáší zámutky, trpě bez
viny. * Nebo jaká jest chvála, byste pak 20
i snášeli pohlavkování hřešíce? Ale jestliže
dobře činíce a bez viny trpíce snášíte, toť
jest milé před Bohem. * Nebo i k tomu 21
povoláni jste, jako i Kristus trpěl za nás,
nám pozůstaviv příklad, abyste následovali
šlepějí jeho, * kterýž hříchu neučinil, aniž 22
jest lest nalezena v ústech jeho; * kterýžto, 23
když mu zlořečili, nezlořečil zase, trpěv
nehrozil, ale poroučel křivdy tomu, jenž
spravedlivě soudí; * kterýžto hříchy naše 24
na svém těle sám vnesl na dřevo, aby-
chom hříchům zemrouce spravedlivosti živi
byli, jehož zsinalostí uzdraveni jste. * Nebo 25
jste byli jako ovce bloudící, ale nyní obrá-
ceni jste ku pastýři a biskupu duší svých

---

1. *Protož*, t. poněvadž jste z novu zrozeni. Výš 1, 23.

2. *zrozená:* zplozená, t. jakožto lidé vnitř i zevnitř Duchem svatým obnoveni a noví učiněni. Pod. Mat. 18, 3. — *mléka*: rozumného (a) beze lsti mléka žádostivi buďte, t. kteréž vyvoleným božím rozum dává (Žalm 18, 8.) a srdcem rozumným, náležitou však sprostností ozdobeným, přijímáno býti má. Mat. 10, 16. — *rostli*, t. u víře a šlechetném životě. Pod. Efes. 4, 15.

3. *okusili jste*, t. v učení jeho čistém.

5. *vzácných:* příjemných; které jsou to oběti, viz Řím. 12, 1. Žid. 13, 15.

6. *praví*: stojí napsáno v písmě, Ř. zdržuje v sobě písmo. — *úhelný:* základný. — *zahanben:* viz Řím. 10, 11.

7. *nepovolným:* nevěřícím, t. o nevěřících a zarytých jest to povědíno, což se hned dále předkládá.

8. *na slovu*, t. na evangeliu svatém. Co pak sobě nejedni za příčinu berou, aby se na Kristu a jeho učení uráželi, viz toho vysvětlení Mat. 11, 6. — *odloženi jsou*, t. podlé spravedlivých božích soudů. Pod. Přísl. 16, 4. Řím. 9, 17. Judas v. 4.

9. *vyvolený,* t. od Boha k životu věčnému. — *dobytý,* Ř. k dobytí neb k přivlastnění, t. kterýž sobě Bůh jako zvláštní klénot přivlastnil a osobil. — *ctnosti*, t. moc, moudrost, dobrotu, milosrdenství i spravedlnost. — *tmy*, t. ze slepoty hříchů a bludů. Pod. Skut. 26, 18. Kol. 1, 13. — *světlo*, t. k spasitelné známosti Pána Boha. Jan 17, 3.

10. *nebyli*, t. byvše pro hříchy své sem i tam roztýleni a jako tělo nějaké roztrháni.

11. *prosímť:* napomínámť. — *příchozí:* podruzi, přespolní, t. ne tu na světě duchem osedlí, ale k vlasti nebeské jdoucí. Pod. Žalm 118, 19. — *žádostí:* o nichž viz Gal. 5, 19. — *duši*, t. ačkoli tělu jsou velmi slibné, avšak duši, za niž směna všeho světa dána býti nemůže (Mat. 16, 26.), náramně jako jed škodí a ji tráví. Pod. Jak. 4, 1.

12. *dobré* etc.: po skutcích dobrých (o vás) soudíce, z dobrých skutků (vašich, kteréžby) spatřovali, t. ctné obcování vaše rozvažujíce.

13. *zřízení*, t. vrchnostem skrze lidi od Boha zřízeným. — *Pána*, t. proto, abyste Boha ctili v řádu od něho vyměřeném. -- *nejvyššímu*: vyvýšenému, t. císaři.

15. *zacpali:* zahanbili, skrotili nemoudrých lidí neznámost.

18. *bázni*: viz Efes. 6, 5. — *mírným*: přívětivým, dobrotivým, ale i ukrutným, nespůsobným.

19. *milé*, Ř. milost, t. před Bohem milé a vzácné. Tak níž v. 20. — *svědomí b.*, t. pro čistou boží poctu ze svědomí dobrého konanou.

20. *hřešíce*: zasloužíce sobě toho.

23. *když mu* etc.: uhaněn jsa. — *soudí*, t. Bohu.

24. *spravedlivosti*, t. Bohu k vůli. Řím. 6, 11. — *uzdraveni jste,* t. k věčnému životu přivedeni.

Dle L. z Leyden-u ryl Unzelmann.

Což pak zlého učinil tento? Jáť žádné příčiny smrti nenalezám na něm.

Luk. 23, 22.

Hlava 3.

(Tu chce apoštol, abychom) β) upřímě a, v manželstvu z obojí strany čistotu a lásku libovali, b) v sousedství zlému ucházejíce v dobrém pracovali, c) zlostí nepřátel se nepohoršovali, neb oni jednak α) utrhují buď učení aneb obcování. Když pak utrhují učení, nestyďme se za vyznání víry svaté k zahanbení nepřátel ku poctivosti naší a podlé příkladu Kristova.

Též podobně i ženy buďte poddány
mužům svým, aby, byť pak kteří i nevěřili
slovu, skrze pobožné obcování žen bez
2 slova získáni byli, * spatřujíce v bázni
3 svaté vaše obcování. * Kterýchžto ozdoba
budiž ne ta zevnitřní ve zpletání vlasů a
províjení zlatem aneb v odívání plášťů,
4 * ale ten skrytý srdce člověk, záležející v
neporušitelnosti krotkého a pokojného ducha,
kterýžto před obličejem božím velmi
5 drahý jest. * Tak zajisté někdy i ony svaté
ženy, kteréž naději měly v Bohu, ozdobovaly
se poddány byvše mužům svým.
6 * Jako Sara poslušna byla Abrahama, pánem
jej nazývajíc, jejížto vy jste dcerky,
dobře činíce a nebojíce se žádného přestrašení.

7 Též podobně i muži spolu s nimi bydlíce
podlé umění, jakožto mdlejšímu osudí
ženskému udělujíce cti, jakožto i spoludědičkám
života milosti, aby modlitby vaše
8 neměly překážky. * A tak slovem všickni
buďte jednomyslní, jedni druhých bíd čitelni,
bratrstva milovníci, milosrdní, dobro-
9 tiví, * neodplacujíce zlého za zlé, ani zlořečenství,
ale raději dobrořečíce, vědouce,
že jste k tomu povoláni, abyste požehnání
dědičně obdrželi; * nebo kdož chce milo- 10
vati život a viděti dny dobré, skrocujž
jazyk svůj od zlého, a ústa jeho ať nemluví
lsti. * Uchyl se od zlého a čiň do- 11
bré, hledej pokoje a stíhej jej; * nebo oči 12
Páně obráceny jsou na spravedlivé a uši
jeho k prosbám jejich, ale zuřivý obličej
Páně na ty, kteříž činí zlé věci. * A kdo 13
jest, ježtoby vám zlé učinil, jestliže budete
následovníci dobrého? * Ale kdybyste pak 14
i trpěli pro spravedlnost, blahoslavení jste!
Strachu pak jejich nebojte se, ani se kormuťte,
* ale Pána Boha posvěcujte v svých 15
srdcích.

Hotovi pak buďte vždycky k vydání
počtu všelikému, kdožby od vás požádal
správy z naděje té, kteráž jest ve vás,
* a to s tichostí a s bázní, majíce dobré 16
svědomí, aby za to, že utrhají vám jako
zločincům, zahanbeni byli ti, kteříž hanějí
vaše ctné v Kristu obcování. * Lépeť jest 17
zajisté, abyste dobře činíce, líbilo-liby se
tak vůli boží, trpěli, nežli zle činíce; * nebo 18
i Kristus jednou za hříchy trpěl, spravedlivý
za nespravedlivé, aby nás přivedl k
Bohu, umrtven jsa se strany těla, ale obživen
duchem, * skrze něhož i těm, kte- 19

1. *získáni*, t. k oblíbení čistého učení nakloněni. Nebo sic jinak víra pravá ne ze života lidského, jakkoli příkladného, ale ze slova božího svůj původ i zrůst má. Řím. 10, 17.

4. *srdce:* srdečný, vnitřní, t. kterýž v srdci své místo má a po zevnitřních skutcích se pronáší. Podobně svatý Pavel o dvojím člověku píše. Řím. 6, 6. Též 7, 22. II. Kor. 4, 16. — *v neporušitelnosti*, t. v neporušitelné okrase, kteráž jest nejkrašší nade všecka drahá kamení a zlato. — *drahý*, t. ačkoli svět převrácený málo sobě těch cností váží, avšak vy na tom dosti mějte, že podlé božího soudu spravedlivého jsou velmi drahé a veliké.

6. *dobře* etc., t. v Boha cele doufajíce a tomu na mysl sobě vstoupiti nedajíce, žeby sobě vás nic manželé neváživali, kdybyste se za časté jim nezepřely aneb v domě nebouřily.

7. *podlé umění*: jakž sluší na rozumné, t. ne jako Krista neznající, ale jako v Kristu osvíceni a rozumem dospělejším nežli pohlaví druhé obdařeni. — *milosti*, t. života věčného, kterýž z milosti boží dán bude.

8. *slovem*: naposledy.

9. *raději*, Ř. na odpor. — *požehnání*: dobrořečení, t. věčný život a všecko dobré z požehnání božího původ mající; protož tedy skrze rozličná pokušení k němu kráčejte. Skut. 14, 22.

10. *život*, t. pohodlný život na světě vésti a věčného života dosáhnouti. Nebo sic jinak člověk jazykem svým jedovatým (Jak. 3, 8.) i smrti se domluviti může. Přísl. 18, 21.

11. *stíhej*, t. byť ho pak jiní dáti nechtěli, tedy ty i se svou časnou škodou všelijak jej obmýšlej. Řím. 12, 18.

12. *Páně*, t. veselé, lítostivé a ochrany plné.

14. *nebojte se*, t. pohrůžek a ukrutností.

15. *posvěcujte*: viz Isai. 8, 13. — *k vydání*: k odpovídání, k obraňování, t. kdyžby to k rozšíření slávy boží sloužilo.

16. *s bázní:* s uctivostí, t. jakož pro bázeň boží pravdy zapříti nechtějíce, tak také při vydávání počtu, vyšších a zvláště vrchností světa sobě nezlehčujíce, ale jim poctivost, jako svatý Štěpán a svatý Pavel činíce. Skut. 7, 2. Též 22, 1. Též 26, 2. 3. — *svědomí*, t. všelijakých nepříkladů zlých se varujíce, a tak více šlechetným životem nežli jazykem mluvíce. Výš 2, 12. 19.

17. *líbilo-liby*, Ř. chtěla-liby vůle boží.

18. *k Bohu*, t. aby nás s Bohem smířil a věčně spasil. — *umrtven*, Ř. umrtven jest sice tělem, ale obživen duchem.

19. *skrze něhož*: kterýmžto, t. duchem. — *duchům*, t. těm lidem, kteříž již dávno před tím, nežli jest toto psáno, byli zemřeli a tak za času Petra svatého živi nebyli; duch pak jejich neb duše (Pod. Žid. 12, 23.) s tělem rozloučené, pro svou nevěru a život nekající do žaláře věčného zatracení (II. Petr 2, 5. Zjev. 20, 7.) se dostaly. — *kázal*, t.

říž jsou v žaláři, duchům přišed ká-
20 zal, * tehdáž nepovolným, když jednou
očekávala boží snášelivost za dnů Noe,
když dělán byl koráb, v kterémžto málo,
to jest osm duší zachováno jest u vodě,
21 * k čemužto připodobněn jsa nyní křest
i nás spaseny činí, ne to tělesné špiny
smytí, ale dobrého svědomí u Boha dotá-
zání skrze vzkříšení Ježíše Krista, * kte- 22
rýž všed v nebe jest na pravici boží, po-
hltiv smrt, abychom života věčného dědicové
učiněni byli, podmaniv sobě anděly i moc-
nosti i moci.

Hlava 4.

Když nepřátelé utrhují obcování počestnému, vězme, že oni z toho všeho odpovídati musejí při skonání a my povinni jsme v pobožnosti státi pro dobré církevní životem čistotným i slovem svatým vespolek se vzdělávajíce. — Nepřátelé též *β)* trápení skutečné uvodí. Chce tedy apoštol, abychom se a) nedivili tomu, poněvadž to na účastníky přichází. Duch svatý sobě připisuje a Bůh také usoudil, *b)* poroučeli Pánu Bohu skrze modlitby své.

Poněvadž tedy Kristus trpěl za nás
na těle, i vy také týmž myšlením odíni
buďte, totiž že ten, kdož trpě na těle, přestal
2 od hříchu, * k tomu, aby již nebyl více
tělesným žádostem, ale vůli boží v těle
živ po všecken čas, což ho ještě zůstává.
3 * Dostiť jest zajisté nám na tom přeběhlém
čase života, v němž jsme líbosti pohanů
páchali, chodivše v nestydatých chlipno-
stech, v žádostech, v zbytečném pití vína,
hodování, v opilství a v ohyzdném modlo-
4 sloužení. * A protož, když s nimi nebě-
háte k takovému vydávání se v rozpusti-
lost, zdá se jim to cosi nového býti, a rou-
5 hají se tomu. * Tiť vydají počet tomu, kte-
6 rýž jest hotov souditi živé i mrtvé: * proto
jest zajisté i mrtvým kázano evangelium,
aby souzeni byli podlé lidí, to jest se strany
těla, ale živi byli podlé Boha duchem.
* Všemuť se pak přibližuje konec. A pro- 7
tož buďte střídmí a bedliví k modlitbám.
* Přede vším pak lásku jedni k druhým 8
opravdovou mějte, nebo láska přikryje
množství hříchů. * Buďte vespolek přívě- 9
tiví k hostem bez reptání. * Jeden každý 10
jakž vzal od Boha dar, tak vespolek tím
sobě přisluhujte jako dobří správcové roz-
ličné milosti boží. * Mluví-li kdo, mluviž 11
jako řeči boží; jestliže kdo přisluhuje, činiž
to jakožto z moci, kteréž jemu uděluje
Bůh, aby ve všem slaven byl Bůh skrze
Jesukrista, kterýž má slávu a císařství na
věky věků. Amen.
Nejmilejší! Nebudiž vám divný ten 12
přišlý na vás oheň pro zkušení vás, ja-
koby se vám něco nového přihodilo; * ale 13

---

skrze Noe kazatele spravedlnosti (II. Petr 2, 5.) k víře a ku pokání sloužíval. Aneb, jak jiní vykládají, přišed kázal, t. spůsobil to, aby moci smrti a zasloužení její netoliko živí, ale i dávno mrtví pocítili a ji sobě jako v známost uvedenou měli.

20. *jednou:* ne nadarmo toho slova Duch Páně užil, ale pro ukázaní toho, že jim ten čas Bůh vyměřil, jejž kdožby zmeškal, jinéhoby ku pokání nikdy více neměl. — *duší,* t. osm osob. — *u vodě:* skrze vodu, t. jelikož je voda vznášela, a tak jedněm života, jiným smrti příčinou byla.

21. *k čemužto*: s kteroužto věcí srovnává se obraz křtu.

22. *pohltiv* etc. až do: *učiněni byli.* Slova ta nenalézají se v textu řeckém, starý však vykladač je přidává.

1. *na těle:* tělem, t. na svém člověčenství. — *odíni:* ohraženi a jako ve zbroj oblečeni, t. i vy také berouce takovou sílu a jako zbroj ze zasloužení Kristova, na to se vynaložte, abyste hříchy v sobě mrtvili a k boží vůli živi byli (Řím. 6, 3. 4. II. Kor. 5, 15.) i jiné, při nichžby to znamení bylo, za pravé křesťany měli. — *trpě,* t. ten jest pravý křesťan, kterýž z obdarování Kristova v těle svém tělesné žádosti umrtvil a jako s Kristem ukřižoval. Viz Řím. 6, 7.

3. *líbosti*: vůli, t. tak jsme jako nějací pohané bezbožně živi byli.

4. *s nimi*: se k nim nepřipojujete v takovém. — *zdá se,* Ř. v tom hosté jsou, pohostinní jsou, t. jakoby mezi neznámými byli, diví se tomu, že tak veliká proměna při vás se stala. — *rouhají:* na zlou stranu to vykládají.

6. *mrtvým*, t. kteříž tehdáž, když jest toto psáno, již byli zemřeli, v čas pak toho kázaní a zvláště za časů Noe ještě živi byli. Výš 3, 19. 20. — *souzeni:* potupeni, t. aby k hříchům umrtveni byli a jim v svém těle zniku nedávali. — *lidí*, t. v té částce, kteráž z přirození zkaženého svůj původ má a v těle porušeném se nalézá. — *duchem*, t. jsouce z obdarování božího Duchem svatým v duchu svém obnoveni.

8. *opravdovou*: snažnou, Ř. nataženou.

9. *k hostem*, t. když jedni u druhých, a zvláště pro čistou pravdu vyhnáni, býváte pohostinu. Žid. 13, 2. — *reptání*: pomluv, t. že často a dlouho u vás bývají.

10. *milosti b.*, t. darů z milosti boží propůjčených.

11. *kdo*, t. jestliže jest kdo k úřadu církevnímu povolán aneb káže-li kdo. — *řeči b.*, t. činiž to vážně, upřímě, bedlivě a slovem, v bázni boží a k slávě jeho božské. — *přisluhuje*, t. chudým a nemocným. Řím. 12, 8. — *z moci:* ze síly, podlé možnosti, t. nic sebe v tom nelituj a slávy sobě neosobuj, ale Bohu ji přivlastňuj.

z toho, že jste účastni utrpení Kristových,
radujte se, abyste i při zjevení slávy jeho
14 radovali se s veselím. * Trpíte-li pohanění
pro jmeno Kristovo, blahoslaveni jste; nebo
Duch ten slávy a boží na vás odpočívá,
kterémužto se strany jich zajisté rouhání
se děje, ale se strany vaší oslavován bývá.
15 * Žádný pak z vás netrp jako vražedník
aneb zloděj, aneb zločinec, aneb všetečný;
16 * jestliže pak kdo trpí jako křesťan, nestyď
se za to, ale oslavujž Boha v té částce.
* Neboť jest čas, aby se začal soud od 17
domu božího. A poněvadž nejprv začíná se
od nás, jakýž bude konec těch, kteříž ne-
jsou povolni evangeliu božímu? * A po- 18
něvadž spravedlivý sotva k spasení při-
chází, bezbožný a hříšník kde se ukáže?
* A protož i ti, kteříž trpí podlé vůle 19
boží, jakožto věrnému Stvořiteli ať porou-
čejí duše své, dobře činíce.

Hlava 5.

Chce apoštol, abychom se poroučeli Pánu Bohu skrze modlitby pastýřů církve a pokorné doufání v Boha. C) Poroučeje je ochraně boží s oznámením, po kom psaní k nim odsýlá, pozdravuje je jmenem církve, v níž pracoval, i svým, a žádá jim milosti boží v Kristu.

Starších, kteříž mezi vámi jsou, pro-
sím já spolu starší a svědek Kristových
utrpení, a budoucí, kteráž zjevena bude,
2 slávy účastník, * paste stádo boží, kteréž
při vás jest, opatrujíce je ne bezděky, ale
dobrovolně vedlé vůle boží, ne pro mrzký
3 zisk, ale ochotně, * ani jako panujíce nad
dědictvím Páně, ale příkladem jsouce stádu
4 z upřímého úmyslu. * A když se ukáže
kníže pastýřů, vezmete tu neuvadlou ko-
5 runu slávy. * Podobně mládenci, buďte
poddáni starším a všickni poddanost jedni
druhým ukazujte, pokorou vnitř se ozdobte.
Bůh zajisté pyšným se protiví, ale pokor-
6 ným dává milost. * Pokořtež se tedy pod
mocnou ruku boží, aby vás povýšil časem
navštívení svého, * všelikou péči svou uvr- 7
houce na něj; neb onť má péči o vás.
* Střízliví buďte, bděte; nebo protivník váš 8
ďábel jako lev řvoucí obchází hledaje,
kohoby sežral; * jemužto odpírejte, silní 9
jsouce u víře, vědouce, že tatáž utrpení
bratrstvo vaše, kteréž na světě jest, obkli-
čují. * Bůh pak všeliké milosti, kterýž 10
povolal nás k věčné slávě své v Kristu
Ježíši, když maličko potrpíte, on dokonalé
vás učiň, utvrď, zmocni i upevni. * Jemuž 11
sláva a císařství na věky věků. Amen.
Po Silvanovi vám věrném bratru, tak 12
za to mám, psal jsem vám krátce napo-

---

12. *Nebudiž* etc., Ř. nebuďte hosté, t. nezdej se vám to něco nového a hostinského. Tak výš v. 4.

13. *Kristových,* t. kteráž jako i vy pro čistou pravdu od světa snášel.

14. *Kristovo*, t. proto, že v Krista věříte a jej vyznáváte. — *a boží*, t. Duch boží, kterýž jsa duch velmi slavný a důstojný, vás pod křížem sužené slávou daruje a korunuje. — *se strany:* aneb se strany jich zajisté rouhání se (vám) děje, se strany pak vás děje se (vám) sláva.

15. *všetečný*, Ř. do cizích věcí nahledač, t. kterýž do cizích věcí rád nos strká, je slídí a spravuje, odkudž nevolí i jiných mnohých věcí zlých příčinou bývá. Jiní to vykládají na ty, kteříž cizí věci pilně přehlídají a spatřují, zdaby kde oč bližního připraviti mohli.

17. *soud*, t. trestání a pokušení. Pod. I. Kor. 11, 32. — *domu b.*, t. od církve svaté (I. Tim. 3, 15. Žid. 3, 6.) aneb od synů božích v církvi přebývajících, aby tak od hříchů odvozováni byli (I. Kor. 11, 32.), a kdo jsou věrní Bohu neb nevěrní, ukázali, nýbrž bezbožným, že oni ovšem od Boha trestáni budou, osvědčili. Pod. Jer. 25, 29. Viz Mar. 13, 2. — *božímu*, t. jehož sám Bůh jest původem.

18. *spravedlivý,* t. pobožný a povinnosti své k Bohu i k bližnímu konající. — *k spasení:* zachován bývá, t. od Boha v divných nynějšího života vichřicích.

19. *duše,* t. Pánu Bohu se cele na rucе se vším životem svým spouštějí a ochraně jeho důvěřují. — *činíce*, t. jsouce živi pobožně.

1. *Starších*, t. správců i jiných služebníků a pomocníků sborů.

2. *paste*, t. čistým učením, napomínáním, výstrahami, trestáním, potěšováním a slovem, v čas míru pšenice čeládce Páně dáváním. Viz Mat. 13, 52. Též 24, 45. Pod. Skut. 20, 28. — *opatrujíce*: přihlédajíce k němu, bedlivý na ně majíce pozor, t. jaký život a obcování kteří vedou. — *bezděky:* z musení.

3. *dědictvím*: losem, t. nad církví a k ní přináležejícími zde i onde rozsazenými sbory.

4. *ukáže*, t. když k soudu přijde. — *kníže* etc.: arcipastýř, t. Kristus. — *slávy*, t. věčnou slávu, jako nějakou velmi drahou a vzácnou korunu. Pod. výš. 1, 4. I. Kor. 9, 25. II. Tim. 4, 8.

5. *ozdobte*, J. spojeni buďte. — *protiví*: viz Jak. 4, 6.

6. *Pokořtež*: ponižujte, opomítejte. — *ruku b.*, t. Bohu mocnému a řádu jeho v církvi i v světě zřízenému.

8. *bděte,* t. proto, že nebedlivost a nestřídmost nesluší na bojovníka a máte proti sobě silného odpůrce.

9. *bratrstvo*: od vašeho bratrstva, kteréž na světě jest, se dokonávají, doplňují, t. při nich se dokonati musejí. Pod. II. Kor. 4, 16.

10. *všeliké* etc.: plný všech milostí, t. darů. — *upevni*: na základu založ.

mínaje a osvědčuje, že tato jest pravá mi-
13 lost boží, v kteréž stojíte. * Pozdravuje vás
ta církev, kteráž jest v Babyloně, účastnice
14 vyvolení vašeho, a Marek syn můj. * Po-
zdravtež jedni druhých v políbení laska-
vém. Pokoj vám všechněm, kteříž jste
v Kristu Ježíši. Amen.

---

12. *milost b.*, t. pravé učení, svědčící o milosti boží v Kristu spůsobené.

13. *účastnice* etc., Ř. spolu s vámi vyvolená, t. kteřížto jsou vyvolení boží jako i vy. — *syn můj*, t. u víře, jako i Timoteus a Titus zplozený. I. Tim. 1, 2. Tit. 1, 4. Jiní smyslí, že syn jeho byl přirozený neb podlé těla zplozený.

14. *laskavém*, J. svatém, Ř. lásky; viz Řím. 16, 16. I. Kor. 16, 20.

Druhá epištola obecná svatého Petra apoštola.

V epištole této, v níž se běh a spůsob církve potěšený i žalostný obsahuje, apoštol I. napomíná všechněch: 1. k docházení známosti i účastnosti božích dobrodiní spasitelných, přináležejících jakož k vzdělání se zde v pravé pobožnosti, tak také k životu budoucímu, 2. k cnostem svatým z víry pravé jdoucím, při čemž příčinu toho napomenutí ukazuje (hl. 1.). II. Vystříhá 1. od nepravých učitelů i jejich scestného učení. 2. od posměvačů, o dni soudném nevěřících, i od jejich zlého života, při čemž důvody mocné dne posledního vede i spůsob jeho vypisuje a za tím díků činěním epištolu zavírá.

H l a v a 1.

Petr svatý po přání pobožném věrných 1. ujišťuje v spasení, 2. napomíná, aby rostouce u víře svaté pro své dobré od zlých oddělující se, den ode dne *a*) prospívali v rozjímání sobě učení apoštolského a prorockého, kteréž sluší i vděčně i vážně přijímati.

imon Petr, služebník a
apoštol Ježíše Krista,
těm, kteříž spolu s ná-
mi zároveň drahé do-
sáhli víry pro sprave-
dlnost Boha našeho a
Spasitele Jesukrista.
2 * Milost vám a pokoj
rozmnožen buď skrze
známost Boha a Ježíše
Pána našeho.
3 Jakož nám od jeho
božské moci všecko,
čehož potřebí bylo k ži-
votu a ku pobožnosti,
darováno jest skrze známost toho, kterýž
4 povolal nás k slávě a k ctnosti, * pročež
veliká nám a drahá zaslíbení dána jsou,
abyste skrze ně božského přirození účast-
níci učiněni byli, utekše porušení toho,
kteréž jest na světě v žádostech zlých.

Na to tedy samo všecku snažnost vy- 5
naložíce přičiňujte k víře své ctnost a k
ctnosti umění, * k umění pak zdrželivost a 6
k zdrželivosti trpělivost, k trpělivosti pak
pobožnost, * ku pobožnosti pak bratrstva 7
milování a k milování bratrstva lásku.
* Ty zajisté věci když budou při vás a 8
to rozhojněné, neprázdné, ani neužitečné,
postaví vás v známosti Pána našeho Jesu-
krista. * Nebo při komž není těchto věcí, 9
slepýť jest, a toho, což vzdáleno jest, ne-
vida zapomenul se na očistění svých sta-
rých hříchů. * Protož raději bratří, sna- 10
žujte se, povolání a vyvolení své dobrými
skutky upevňovati, nebo toto činíce nepad-
nete nikdy; * takť zajisté hojné spůsobeno 11
vám bude vjití k věčnému království Pána
našeho a Spasitele Jesukrista.
Protož nezanedbámť vždycky vám při- 12
pomínati těch věcí, ačkoli umělí i utvrzení
jste v přítomné pravdě. * Neboť to mám 13
za spravedlivé, dokudž jsem v tomto stánku,

---

1. *Šimon:* Simeon. — *zároveň:* jednostejně drahé, t. kteříž jednu a touž víru jako i my apoštolé mají. Efes. 4, 5. — *dosáhli*: losem obdrželi, t. ne svou zásluhou, ale z milosti boží a z jeho božského řízení víry pravé došli a jako někdy oni Israelští zemi losem sobě rozdělenou měli. Podob. Efes. 4, 8. — *spravedlnost*, t. pro utvrzení boží, to jest Kristový v splnění slibu pravdomluvnosti. Pod. Řím. 3, 25. — *Boha,* t. Krista Ježíše, kterýž jest spasitelem naším. Pod. níž 3, 18.

3. *k životu*, t. věčnému. — *známost:* poznání, t. skrze víru v Krista. — *k slávě*: v slávu, t. věčnou. — *k cnosti*, t. abychom byli v něm mocní v činění dobrého.

4. *dána*: darována, t. k splnění přivedena a věrou přijata. — *přirození*, t. abyste Krista věrou přijmouce obraz ten boží, k němuž jste na počátku v svatosti, spravedlnosti a nevinnosti stvořeni byli, při sobě dílem Ducha Páně obnovený měli (II. Kor. 3, 13.) a tak podobnost božského přirození na sobě nesli. — *toho*, t. zatracení aneb zkázy přirozené. — *v žádostech,* t. v lidech, v žádostech světa pohřižených.

5. *přičiňujte*: připojujte, přidávejte etc. — *ctnost*, t. ctné a šlechetné obcování, jehož původem a studnicí jest víra pravá. — *umění:* známost, t. takovou, abyste znali to, jak byste svého bližního mohli získati a kdy, kde co rozšafně činiti. Neboť není na tom dosti, žeby dobře někdo činil, ale také aby v tom opatrný a rozšafný vládař byl. Luk. 12, 42.

6. *zdrželivost*, t. abyste jsouce osvíceni, své žádosti v uzdu uměli pojímati a jako onen Josef v zlých příčinách zlému odpírati. Gen. 39, 7. — *pobožnost*, t. abyste všechněmi cnostmi i podnikáním kříže boží chvály a ne své, jako oni fariseové (Mat. 6, 2.) hledali, a jeho poct neopouštěli.

8. *postaví*, t. mocným důvodem toho bude, že nejste zahalečí a neužiteční boží stromové. Podobně jinde nazývají se ovocem ducha dobří skutkové. Gal. 5, 22. Viz Mat. 22, 14.

9. *a toho*, t. blíkavý. — *nevida*, t. nevidí nebeských věcí, než jen zemské.

14 abych vás probuzoval napomínáním * věda
že brzké jest složení stánku mého, jakož
15 mi i Pán náš Ježíš Kristus oznámil. * Při-
čínímť se tedy všelijak o to, abyste vy po
odchodu mém na ty věci rozpomínati se
mohli.
16 Nebo ne nějakých vtipně složených
básní následujíce, známu učinili jsme vám
Pána našeho Jesukrista moc a příchod, ale
jakožto ti, kteříž jsme očima svýma viděli
17 jeho velebnost. * Přijalť zajisté od Boha
Otce čest a slávu, když se stal k němu
hlas takový od velebné slávy: Tentoť jest
ten můj milý Syn, v němž mi se zalíbilo,
jeho poslouchejte. * A ten hlas my jsme 18
slyšeli s nebe pošlý, s ním byvše na oné
hoře svaté. * A mámeť přepevnou řeč pro- 19
rockou, kteréžto že šetříte jako svíce, jenž
svítí v temném místě, dobře činíte, ažby
se den rozednil a dennice vzešla v srdcích
vašich; * toto nejprvé znajíce, že žádného 20
proroctví písma svatého výklad nezáleží na
rozumu lidském; * nebo nikdy z lidské 21
vůle nepošlo proroctví, ale Duchem sva-
tým puzeni byvše mluvili svatí boží lidé.

Hlava 2.

(Napomíná apoštol, aby) *b*) na pozoru se měli proti falešným učitelům. O nich pak vypravuje, že vtírají se do církve na potupu Krista Pána a mnohých řečí lstivých mluviti a učení čistému odpírati se nestydí. Lstivých řečí ponesou pokutu i *A*) svůdcové, majíce příklady na andělích zlých, prvním světu, Sodomě; nebo jejich rouhavost, nečistá žádost a pokrytství zasloužilo toho; *B*) svedení ti také uzří škodu svou, buď oni byli z neznabohů, nad to pak z těch, kteříž někdy ospravedlnění přijali s nemalým svým zahanbením.

Bývali pak i křiví proroci v lidu, ja-
kož i mezi vámi budou lživí učitelé, kte-
řížchytře uvedou sekty zatracení i toho
Pána, kterýž je vykoupil, zapírajíce, uvo-
2 díce na sebe rychlé zahynutí. * A mnozí
následovati budou jejich zahynutí, skrze
něž cesta pravdy bude v porouhání dá-
3 vána, * a lakomě skrze vymyšlené řeči vámi
kupčiti budou, kterýchžto odsouzení již
dávno nemešká a zahynutí jejich nespí;
4 * nebo poněvadž Bůh andělům, kteříž zhře-
šili, neodpustil, ale strhna je do žaláře ře-
tězům mrákoty oddal, aby k odsouzení
5 chováni byli, * i onomu prvnímu světu ne-
odpustil, ale sama osmého Noe kazatele
spravedlnosti zachoval, když potopu na svět
bezbožníků uvedl, * a města Sodomských 6
a Gomorských v popel obrátiv podvrácením
potupil, příklad budoucím bezbožníkům
na nich ukázav, * a spravedlivého Lota těch 7
nešlechetníků prostopášným obcováním ztrá-
peného vytrhl; * ten zajisté spravedlivý 8
bydliv mezi nimi den ode dne, hleděním i
slyšením, spravedlivou duši nešlechetnými
jejich skutky trápil. * Umíť Pán pobožné 9
z pokušení vytrhnouti, nepravých pak ke
dni soudu potrestaných dochovati, * a zvlá- 10
ště těch, jenž po těle v žádosti nečisté
chodí a vrchností pohrdají, jsouce i smělí,
sobě se zalibující, neostýchají se důstoj-
nostem porouhati, bludův uvoditi, * ježto 11
andělé jsouce větší v síle a v moci, nevy-

13. *probuzoval*, t. ducha vašeho z mrtvosti a ze sna lhostejnosti. Pod. Efes. 5, 14.
14. *stánku*, t. života. — *oznámil*, t. když po mém pádu zase mne pozdvihoval a k úřadu uvozoval. Jan 21, 18.
15. *po odchodu*, t. z tohoto života. Pod. o Kristu Luk. 9, 31.
17. *se stal:* jest donešen. — *mi se* etc.: líbost mám, ukojen jsem.
18. *pošlý*: přinešený. — *hoře* etc.; viz Mat. 17, 1.
19. *rozednil*, t. ažby se hojnější a jasnější světlo známosti boží skrze svaté evangelium vám zasvítilo, nežli se v obrazích zákona starého blyštělo. — *dennice*, t. blesk učení čistého evangelia svatého.
20. *výklad*, Ř. není vlastního výkladu, t. ani původ, ani výklad proroctví písem svatých nezáleží na vtipu lidském, ale původ i vyložení jich jest Duch Páně, t. ne ihned tu jest pravé mínění proroctví, jakžby sobě to kdo vykládal.
21. *lidé*. t. proroci.
1. *v lidu*, t. judském neb israelském. — *zapírajíce*, t. Krista, kterýž nás svou krví předrahou vykoupil. Skut. 20, 28. I. Kor. 6, 20.
2. *zahynutí*, t. učení jejich jedovatého, mnohé na zatracení přivozujícího. — *pravdy*, t. učení pravé v zákoně Páně zavřené, kteréž (Jan 17, 17.) cestu přímou, jenž jest Kristus Pán (Jan 14, 6.) do nebeské slávy ukazuje.
3. *kupčiti*, t. jako nějakými hovádky. Jakoby řekl: Všecky věci prodajné míti a v náboženství jako oni svatokupci (Mat. 21, 12. etc., též 23, 14.) své kupectví provozovati budou.
4. *andělům*: prohřešilým. — *žaláře*, t. toho někdy prvé ušlechtilého ducha do propasti jemu připravené uvrhl, aby tam odsouzení, jako v žaláři zločinec čekati musil. — *oddal*, t. tmou neb mrákotou, jako řetězem nějakým svázal.
5. *prvnímu*: starému, t. lidem za prvního světa bezbožnost pášícím. — *bezbožníků*: bezbožný, t. na lidi bezbožné, jichž svět plný byl.
9. *z pokušení*, t. z těch i z jiných soužení.
10. *nečisté*, Ř. nečistoty, t. k chlipnostem a jiným neřádům, kamž je jejich žádost vede. — *důstojnostem*, Ř. slávám, t. vrchnostem, jakkoli slavným a důstojným.
11. *proti nim*: o nich. — *potupného*: rouhavého,

nášejí proti nim přede Pánem potupného
12 soudu. * Tito pak jako nerozumná hovada,
kteráž za přirozením jdou, zplozená k zjímání
a k zahynutí, tomu, čemuž nerozumějí,
rouhajíce se v tom svém porušení
13 zahynou, * a tak odplatu nepravosti své
ponesou jakožto ti, kteřížto sobě za rozkoš
položili, aby se na každý den v libostech
svých kochali, nejsouce než poskvrny
a mrzkosti, ti, kteříž s vámi hodujíce v
14 v svých lstech se kochají, * oči majíce
plné cizoložstva, a bez přestání hřešící přeluzujíce
duše neustavičné, srdce majíce vycvičené
v lakomství, synové zlořečenství,
15 * kteříž opustivše cestu přímou zbloudili,
následujíce cesty Balamovy syna Bosorova,
16 kterýž mzdu nepravosti zamiloval, * ale
měl od kohoby pokárán byl pro svůj výstupek,
nebo jhu poddaná oslice němá, člověčím
hlasem promluvivši, zbránila nemoudrosti
17 moudrosti proroka. * Tiť jsou studnice bez
vody, mlhy vichrem zbouřené, jimžto mrákota
tmy schována jest na věčnost; * nebo 18
přepyšně marné věci vypravujíce, žádostmi
těla a chlipnostmi loudí ty, kteříž byli v
pravdě utekli od těch, jenž bludu obcují,
* slibujíce jim svobodu, ježto sami jsou 19
služebníci porušení; poněvadž od kohož
kdo jest přemožen, tomu jest i v službu
podroben.

Jestližeby pak ti, jenž ušli poskvrn 20
světa, skrze známost Pána a Spasitele Jesukrista,
opět zase v to zapleteni jsouce přemoženi
byli, učiněn jest poslední spůsob
jejich horší nežli první; * lépeby zajisté 21
jim bylo nepoznávati cesty spravedlnosti,
nežli po nabytí známosti odvrátiti se od
vydaného jim svatého přikázaní. * Ale 22
přihodilo se jim to, což se v přísloví pravém
říkává: Pes navrátil se k vývratku
svému a svině umytá do kaliště bláta.

Hlava 3.

Tiž falešní proroci hovadně učení apoštolů svatých odpírajíce posmívají se příští Syna božího k soudu. Pročež věděti máme, že I. nářkové jejich nic nejsou, když 1. světa věčnost pokládají, ježto on, jako mocí slova božího stvořen jest, tak i někdy zkázu vzal, ovšem pak brzo dokonale vezme; 2. o meškání Páně bájí, ježto on nemešká, ale shovívá pro nás, ač na nešlechetníky jako zloděj připadne. II. To vše nás ku pobožnému v pravém pokání slávy Páně očekávání probuzuje, poněvadž učení apoštolské k tomu vede, kteréž nemá převracováno, ale uctivě přijato k našemu dobrému býti.

Nejmilejší, již toto druhý list vám píši,
jimižto vzbuzují skrze napomínání vaši
2 upřímou mysl, * abyste pamatovali na slova
předpověděná od svatých proroků a na
přikázaní vydané vám od nás apoštolů Pána
a Spasitele. * Toto nejprvé vědouce, žeť 3
přijdou v posledních dnech posměvači podlé
svých vlastních žádostí chodící * a ří- 4

t. andělé tak smělí nejsou, aby hned potupovali vrchnosti zřízené od Boha.

12. *kteráž* etc., Ř. přirozená. — *zahynou,* t. jako zvěř pastvy hledajíc a po své vůli běhajíc do leči sama od sebe často vběhne, tak oni v svém tom předsevzetí zlém na zatracení přijdou a k cíli doběhnou, k němuž od Boha odloženi jsou. Řím. 9, 22. Judas v. 4.

13. *kochali,* t. ulnuli v libostech těla, jako hovada, nic lepšího nevědouce. — *poskvrny,* t. mezi údy církve jsou tak jako skvrny mrzuty a ohyzdny na rouchu. — *hodujíce,* t. na hodech duchovních neb církevních, na důvod společného milování připravených a proto i agapa nazvaných. Judas v. 12., viz I. Kor. 11, 33. J. obcujíce s vámi krmí se svými lstmi.

16. *od kohoby* etc., Ř. pokárání svého výstupku.

17. *zbouřené*: rozehnané, t. Bůh skrze ně nedělá, aniž jim žehná, jsou jaloví a planí, a protož jakkoli velebně a ozdobně mluví, však posluchači u nich nic k svému napomenutí a ku potěšení, jako žízniví v prázdné studnici vody nenalézají, a z oblaku jalového deště spasitelného naučení nedočekají. — *tmy,* t. hustá a hrozná tma. Viz výš v. 5.

18. *přepyšně,* Ř. nadutost marnosti. — *loudí*: vnadí, t. jako ryby na udici. To pak činí milost boží, jim štědře svědčíc a hříchy osvobozujíc. — *v pravdě*: právě, t. kteříž za takové od jiných držáni byli, dokudž od bludařů se loučili a k věřícím v Krista se vinuli. Nebo sic jinak v takové škodlivé a jedovaté bludy vyvolení uvedeni býti nemohou. Mat. 24, 24.

19. *slibujíce*: zvěstujíce, t. odpuštění hříchů.

20. *spůsob*: věci. — *první,* t. podlé toho, že mnohem hroznějšími metlami, nežli kdyby nikdy pravdy byli neznali, trestáni budou. Luk. 12, 47. Žid. 6, 4., též 10, 26., viz Mat. 12, 45.

21. *po nabytí* etc.: poznavše ji odvrátiti se měli. — *přikázaní*: učení.

1. *toto:* tento. — *upřímou:* čistou.

2. *přikázaní,* t. na to učení o pokání a hříchů odpuštění nám apoštolům svěřené a od nás vám zvěstované. Připojujeť pak svatý Petr, jako i svatý Pavel k prorokům apoštoly (Efes. 2, 20.), pro ukázaní mezi nimi a jejich učením jednomyslnosti. — *od nás* etc.: kteříž jsme apoštolé.

3. *v posledních*: potomní dny. Pod. I. Tim. 4, 1. II. Tim. 3, 1. Judas v. 18. — *chodící,* t. kamž je žádosti jejich přirozené a zkažené vedou.

4. *říkající:* kteříž budou smíti tak mluviti. — *zaslibování.* Jakoby řekli, zhaslo, zmizelo, marné a lživé bylo. Viz příklad takových posměvačů. Ezech. 12, 27. — *zesnuli*: zemřeli, jakoby řekli: kdyby vzkříšení budoucí býti mělo, jižby dávno ti z mrtvých vstali, kteříž ne tak dalece zemřeli jako zesnuli. — *trvá,* t. bez proměny.

kající: Kdež jest to zaslibování o přícho-
du jeho? Nebo jakž otcové zesnuli, všecko
5 tak trvá od počátku stvoření! * Tohoť za-
jisté z úmyslu věděti nechtí, že nebesa již
dávno slovem božím byla učiněna, i země
6 z vody a na vodě upevněna, * pročež onen
první svět vodou jsa zatopen zahynul.
7 * Ta pak nebesa, kteráž nyní jsou, i země,
týmž slovem odložena jsouce chovají se k
ohni, ke dni soudu a zatracení bezbožných
8 lidí. * Ale tato jedna věc nebudiž před
vámi skryta, nejmilejší! že jeden den u
Pána jest jako tisíc let a tisíc let jako je-
9 den den. * Nemeškáť Pán s naplněním slibů
(jakož někteří za to mají, že obmeškává);
ale shovívá nám nechtě, aby kteří zahy-
nuli, ale všickni ku pokání se obrátili.
10 Přijdeť pak ten den Páně jako zloděj
v noci, v kterémžto nebesa jako v prud-
kosti vichru pominou a živlové pálivostí
ohně rozplynou se, země pak i ty věci,
kteréž jsou na ní, vypáleny budou.
11 Poněvadž tedy to všecko má se roz-
plynouti, jací pak vy býti máte v svatých
obcováních a v pobožnostech, * očekáva- 12
jíce a chvátajíce ku příští dne božího, v
němžto nebesa hoříce rozpustí se a živlo-
vé pálivostí ohně rozplynou se. * Nového 13
pak nebe a nové země podlé zaslíbení jeho
čekáme, v kterýchžto spravedlnost přebývá.
* Protož nejmilejší, takových věcí čekajíce 14
snažtež se, abyste bez poskvrny a bez úhony
před ním nalezeni byli v pokoji, * a Pána 15
našeho dlouhočekání za spasení mějte, jakož
i milý bratr náš Pavel podlé sobě dané
moudrosti psal vám, * jako i ve všech 16
epištolách svých, mluvě v nich o těch vě-
cech; mezi nimiž některé jsou nesnadné k
vyrozumění, kterýchžto neučení a neutvr-
zení natahují, jako i jiných písem, k své-
mu vlastnímu zatracení.
Vy tedy nejmilejší, to prvé vědouce, 17
střežtež se, abyste bludem těch nešlechet-
ných lidí nebyli pojati a nevypadli od své
pevnosti, * ale rozmáhejtež se v milosti a 18
známosti Pána našeho a Spasitele Jesu-
krista, jemuž sláva i nyní i na časy věčné.
Amen.

---

5. *slovem b.*, t. jeho samým mocným rčením neb poručením. Žalm 32, 9. — *z vody,* t. z vody vynikla a jako se vyskytla, když se z rozkazu božího voda k místu jednomu z ní sběhla. Gen. 1, 9. — *na vodě:* ve vodě, t. podlé toho, že jest mořem a řekami opuštěna, nýbrž i vodami naplněna a jako břeh neb ostrov učiněna.

6. *pročež* etc., t. když tak vodami země jest otočena. — *první*: tehdejší.

7. *k ohni,* t. aby ohněm byla přepálena. Viz II. Tess. 1, 8. — *soudu,* t. takové přepálení a přečistění nebes do dne soudného jest odloženo.

9. *za to* etc.: meškáním, spozdilostí to býti soudí. — *se obrátili*: směřovali, přistoupili.

10. *v noci*: viz I. Tess. 5, 2. — *v prudkosti*: s hřmotem pryč zachvácena budou. — *ty věci*, Ř. ta díla.

11. *jací* etc., t. poněvadž ta nebesa čistá a hříchu prázdná mají býti přečistěna, ovšemť tedy vy podlé své povinnosti máte se v čistotě a v svatosti nalézati. Pod. Mat. 24, 42. Luk. 21, 34.

12. *očekávajíce*, t. v jisté naději a s mnohou trpělivostí. Pod. Luk. 12, 36. — *chvátajíce*, t. s bedlivostí a potěšením ducha podlé naučení Páně (Luk. 21, 28.) příchodu jeho žádostivi jsouce. Řím. 8, 19. 23. Zjev. 21, 20. — *dne b.*, t. Kristova, kterýž svět souditi bude. Skut. 17, 31.

14. *před ním*: od něho zastižení. — *v pokoji*, t. k svému věčnému dobrému. Aneb jakoby řekl: jsouce ospravedlněni a posvěceni s dobrým a pokojným svědomím Pána bedlivě čekejte.

15. *dlouhočekání*: shovívání, snášelivost, t. že Pán tak dlouho svým příchodem prodlévá a bezbožnost světa trpělivě snáší. Pod. Řím. 2, 4. — *za spasení*: věc spasitelnou, t. k spasení vašemu neb k doplnění počtu vyvolených božích velice potřebnou. Výš v. 9. — *milý*: nejmilejší. — *vám*, t. k Židům. Důvod tuto býti může toho, že epištola k Židům jest od svatého Pavla psaná.

16. *mezi* etc.: v nichž některé věci.

18. *v milosti*: dařích vám daných. — *na časy* etc., Ř. na den věčnosti.

První epištola obecná svatého Jana apoštola.

V epištole této, zdržující v sobě naučení přepotřebná o Kristu i o jeho účastnících, též i o Antikristu a jeho náhončích, k vzdělání hojnějšímu víry a pobožnosti (2, 1. 5, 13.) v těch bratřích apoštol svatý I. učí znáti 1. Krista, a to *a*) se strany jeho osoby dvoje přirození mající (1, 1.—3. i jinde porůznu), *b*) se strany jeho úřadu (1, 4. i jinde v též epištole); 2. jeho účastníky, mající rozdílnější povahy nežli pokrytci. Těch pak Kristových účastníků znamení ta jsou: *a)* víra pravá (1, 4. 3, 23. 5, 1.), *b*) z té víry skutkové dobří, jako jest: *α*) život šlechetný (1, 5. etc. 2, 1. 3, 3. etc.), *β*) k nedostatkům se i při práci věrné přiznávání (1, 8. etc.), *γ*) Boha i bližních milování (2, 5. etc. 3, 10. etc. 4, 7. etc.), *δ*) v Kristu naděje skládání (2, 2. 3, 3.), *ε*) od světa nenávistí podnikání (3, 13.), *ζ)* v svědomí dobrém všelijak se ostříhání a hříchů utíkání (3, 20. 5, 18.). II. Vystříhá od věcí zlých, jako jest: 1. milování světa (2, 15.), 2. Antikrista s jeho pomocníky i s učením scestným a modlami ohyzdnými (2, 18. etc. 4, 1. etc. 5, 21.)

H l a v a 1.

Jan svatý učení apoštolské I. schváliv, že 1. od Krista pošlo, 2. o životu věčném učí, 3. světu zjevené jest k účastenství s radostí, II. v sumě obsáhl, že všech křesťanů jest povinnost v světle božím obcovati. Toť záleží na věrném 1. hledání v Kristu u Boha Otce hříchů odpuštění.

ož bylo od po-
čátku, což jsme
slýchali, což jsme
očima svýma vi-
děli, a což jsme
pilně spatřili a
čehož se ruce naše
dotýkaly o slově
2 života * (nebo ten
život zjeven jest,
a my jsme viděli
jej a svědčíme i
zvěstujeme vám
ten život věčný,
kterýž byl u Otce
a zjeven jest
3 nám); * což jsme
pravím viděli a
slyšeli, to vám zvěstujeme, abyste i vy s
námi obecenství měli a obecenství naše
aby bylo s Otcem i se Synem jeho Jesu-
kristem.
A totoť píšeme vám, aby radost vaše 4
byla plná. * Toť jest tedy zvěstování to, 5
kteréž jsme slýchali od něho a zvěstujeme
vám, že Bůh jest světlo, a tmy v něm ni-
žádné není. * Díme-li, že s ním obecen- 6
ství máme a ve tmě chodíme, lžeme a ne-
činíme pravdy. * Paklit chodíme v světle, 7
jako on jest v světle, obecenství máme ve-
spolek, a krev Ježíše Krista Syna jeho
očisťuje nás od všelikého hříchu. * Paklit 8
díme, že hříchu nemáme, sami se svodíme
a pravdy v nás není. * Jestliže pak bu- 9
deme vyznávati hříchy své, věrnýť jest Bůh
a spravedlivý, aby nám odpustil hříchy a
očistil nás od všeliké nepravosti. * Díme-li, 10
že jsme nehřešili, činíme jej lhářem, a ne-
níť v nás slova jeho.

---

1. *od počátku,* t. světa neb od věčnosti. Jakoby řekl: Kristus Pán, o němž psáti míním, ne teprv býti tehdáž počal, když se v lidském přirození zjevil; ale se strany svého božství již tehdáž byl, když se začátek věcí stvořených stal. Pod. Jan 1, 1. — *slýchali*, t. já evangelista aneb my apoštolé. — *spatřili*: načež jsme se dívali, t. Krista i skutky jeho v známost vám uvozuji, kteréž jsem spatřil spolu s jinými tovaryši svými. Pod. Jan 1, 14. — *dotýkaly*, t. téhož Krista Pána, a to netoliko před jeho smrtí, ale i po vzkříšení. Luk. 24, 39., též 20, 27. — *života,* viz Jan 1, 1., t. kterýž netoliko sám věčný život má, ale i věřícím jej dává (Pod. níž 5, 11. 12.), nýbrž i tento časný náš život zachovává. Pod. Jan 1, 4.

2. *zjeven*, t. v lidském přirození. I. Tim. 3, 16. — *věčný*, t. působce i dárce života věčného. Pod. Jan 14, 6.

3. *obecenství:* obcování, tovaryšství, společnost, t. abychom všickni skrze víru v Krista Ježíše spojeni a sjednoceni jsouce, byli synové boží. Jan 1, 12. — *Jesukristem*, t. v tom, aby Otec nebeský i Syn jeho milý podlé smlouvy milostivé (Jer. 31, 33.) vlastně hned zde byl náš a my jeho, a potom spolu s sebou učinil nás dědice života věčného.

5. *zvěstování*, t. totoť jest to vám zvěstované učení, jehož částka o ctném a šlechetném obcování není poslední. — *světlo*, t. pln jest moudrosti a svatosti, anobrž jest sama pouhá moudrost, svatost, dobrota a čistota. A protož kdož chce jeho účastníkem býti, povinen jest jeho v svatosti následovati.

6. *máme*, t. jestliže se jmenem a synovstvím božím neb účastenstvím Kristovým honosíme. — *chodíme*, t. jestliže v neznámosti Pána Boha v bludech a hříších bez pokání zůstáváme, a tak skutky temnosti činíme. Řím. 13, 12. — *lžeme,* t. podlé toho, že světla s temnostmi, a Krista s Belialem není

Hlava 2.

V světle božím obcovati záleží na věrném 2. přikázaní božích zachovávání, k tomu zajisté *a)* povoláni jsme, *b)* vydal je. Přikázaní pak boží učí přídržeti se dobrého a varovati se zlého. Dále, toho za následovníka dobrých věcí pokládá, který milý Bohu život vede a v doufanlivosti k němu samému hoří. — Bohu milý život jest těch, kteří ty, jež Bůh miluje, milují, a ty, jež nenávidí, nenávidí také. — Bůh miluje své ctitele, a tiť slují v církvi bratrstvo, kdož je miluje, 1. uchází veliké potupy, 2. dochází dobrého jmena. Bůh nemiluje satana a jeho království, nebo *A)* satan patrně bojuje, učení a život svatý v nás vyvrátiti chtěje, usilováním dvojím. 1. Zvláštní ďáblovo osidlo proti *a)* životu, nastrojil světa tohoto marnosti; pročež věrni nepovolujte; *b)* učení, nastrojil odpadlce od víry, ale věrní Ducha svatého učení se nespouštějte.

Synáčkové mojí, totoť vám píši, aby-
ste nehřešili. Paklitby kdo zhřešil, pří-
mluvci máme u Otce, Ježíše Krista spra-
2 vedlivého, * a onť jest obět slitování za
hříchy naše, a netoliko za naše, ale i za
3 hříchy všeho světa. * A po tomť známe, že
jsme jej poznali, jestliže přikázaní jeho
4 ostříháme. * Dí-liť kdo, znám jej, a při-
kázaní jeho neostříhá, lhářť jest, a pravdy
5 v něm není. * Ale kdož ostříhá slova jeho,
v pravděť láska boží v tom jest dokonalá;
6 po tomť známe, že jsme v něm. * Kdo
praví, že v něm zůstává, máť, jakž on cho-
7 dil, i tento tak choditi. * Bratří, ne nějaké
nové přikázaní píši vám, ale přikázaní staré,
kteréž jste měli od počátku. A to přikázaní
staré jestiť slovo to, kteréž jste slyšeli od
počátku. * A zase přikázaní nové píši vám, 8
kteréžto jest pravé, i v něm i ve vás; nebo
tma pomíjí, a světlo to pravé již svítí.
* Kdo praví, že jest v světle, a bra- 9
tra svého nenávidí, v temnostiť jest až po-
savad. * Kdož miluje bratra svého, v svě- 10
tle zůstává a pohoršení v něm není: * ale 11
kdož nenávidí bratra svého, v temnosti
jest a v temnosti chodí, a neví kam jde;
nebo temnost oslepila oči jeho.
Píši vám, synáčkové, žeť jsou vám od- 12

žádného srovnání. II. Kor. 6, 4. 15. — *nečiníme:* neupřímí jsme; viz Jan 3, 21.

7. *v světle,* t. jestliže svatá jeho přikázaní zachováváme (níž 2, 3.), pobožně a šlechetně živi jsme, a tak Boha, kterýž nás svaté míti chce, následujeme. Lev. 19, 1. — *vespolek:* mezi sebou, t. my s Bohem a Bůh s námi.

8. *není,* t. lžeme a místa slovu božímu, kteréž jest jistá pravda (Jan 17, 17.), v sobě nedáváme. Níž v. 10.

9. *nepravosti,* t. netoliko je prominul, ale také v nás je umrtvil, a tak nás znovu skrze svého svatého Ducha zplodil.

10. *lhářem,* t. což na nás jest. Nebo on svědčí, že jsme se všickni odvrátili a napořád neužiteční učiněni (Žalm 13, 3.), anobrž že myšlení naše jsou zlá hned od dětinství našeho (Gen. 6, 5.); tomu tedy jestliže odpíráme, Bohu klamů nadáváme. (Podob. Job. 9, 1. Též 25, 4. Přísl. 20, 9.) — *slova,* t. slovo boží mocně na nás zkázy a porušení našeho i jiných hříchů skutečných dokazující (III. Král. 8, 46. II. Par. 6, 36. Isai. 53, 6. Řím. 3, 9.), žádného místa v srdci našem nenalézá.

2. *slitování:* smíření, výplata, příčina, slitování Otcovo. Pod. Řím. 3, 25. — *naše,* t. kteříž jsme ze Židů pošli aneb v Krista Pána již uvěřili. — *světa,* t. i za hříchy jiných božích vyvolených, kdežkoli na světě přebývají a jakéhožkoli jsou národu, věku, pohlaví, stavu neb povolání. Podob. Jan 3, 16.

3. *známe,* t. ten jistý a nepřemožitelný důvod toho máme a jako po ovoci dobrém o dobrém stromu soudíme. Pod. Jan 14, 21. — *poznali,* t. v něho právě uvěřili a jej zamilovali.

5. *láska b.,* t. kterouž Bůh od svých vyvolených milován bývá. — *jest dokonalá:* k své dokonalosti přichází, t. jest pravá, upřímá, jakáž v tomto životě při pobožných býti může. — *v něm,* t. že jsme jeho účastníci a s ním obecenství máme. Výš 1, 6. 7. Touž věc hned nazývá v něm zůstáváním neb přebýváním. Níž v. 6. Pod. Jan 6, 56. Též 15, 4. 5.

6. *zůstává:* přebývá, t. k němu jako ratolest k pravému kmenu skrze víru jest přivštípen. Jan 15, 5. — *on,* t. Kristus. — *choditi,* t. živ býti neb obcování vésti. Pod. Jan 13, 15. I. Petr 2, 21,

7. *přikázaní,* t. učení. — *počátku,* t. svého ke Kristu přistoupení neb evangelia kázaní.

8. *kteréžto:* aneb kteréžto, poněvadž jest v něm pravé, (nechť tedy jest pravé) i v nás, t. jakož při Kristu Pánu jest pravá, srdečná a upřímá láska neb milování, tak podobně nechť i při vás. Viz výš v. 6. — *i v něm:* i se strany jeho i se strany vás. — *tma:* temnost přechází, t. slepota a neznámost Pána Boha, kteráž se vás v židovstvu i v pohanstvu přídržela, již den po dni umenšení béře. — *svítí,* t. světlo známosti boží skrze svaté evangelium po všem světě se rozsvěcuje, nýbrž všecken svět obnovuje.

9. *praví,* t. o sobě.

10. *není,* t. přímou cestou a hladkou k životu věčnému kráčí, tak že ani sám na sobě jiným pohoršení vědomě nedává, ale na Kristovo naučení a pohrůžku jsa pamětliv (Mat. 18, 6.), i práva svého pro vzdělání svých bližních jako svatý Pavel (I. Kor. 8, 13.) ustupuje, ani na jiných pohoršení sobě nesbírá, ale sobě dobře své bližní vykládá (I. Kor. 13, 4. 5.), poklesky jejich, pokudž možné, přikrývá (Přísl. 10, 12.), a čehož k nápravě přivesti nemůže, nad tím, jako i onen Lot (II. Petr 2, 8.) bolest srdečnou má.

11. *v temnosti jest,* t. Krista, jenž jest světlo světa i víry pravé skrze lásku vydávající ovoce své, jest prázden (Gal. 5, 6.), a tak v temnosti bludu a hříchů zůstávaje, Bohu se líbiti nemůže. Žid. 11, 6. — *jde,* t. nic jistého, čehožby se mohl chopiti, nemá, nýbrž když se nejlépe chce opatřiti, tedy zahynutí a zatracení, jako onen Kain a Saul na sebe uvozuje. — *temnost,* t. ďábel a rozličné vášně škodlivé. II. Kor. 4, 4. — *oči,* t. srdce a mysl. Podob. II. Kor. 4, 4.

12. *hříchové,* t. díte-li mi: Proč nás tak snažně

13 puštěni hříchové pro jméno jeho. * Píši
vám, otcové, že jste poznali toho, kte-
rýž jest od počátku. Píši vám, mládenci,
14 že jste svítězili nad tím zlostníkem. * Píši
vám, dítky, že jste poznali Otce. Psal jsem
vám otcové, že jste poznali toho, kterýž
jest od počátku. Psal jsem vám, mládenci,
že silní jste, a slovo boží ve vás zůstává,
a že jste svítězili nad tím zlostníkem.
15 * Nemilujtež světa, ani těch věcí, kteréž
na světě jsou. Miluje-liť kdo svět, neníť
16 lásky Otcovy v něm. * Nebo všecko, což
jest na světě, jako žádost těla a žádost
očí a pýcha života, toť není z Otce, ale
17 jest ze světa. * Svět pak hyne, i žádost
jeho; ale kdož činí vůli boží, tenť trvá na
věky.
18 Dítky, poslední hodina jest, a jakož
jste slýchali, že Antikrist přijíti má, i ny-
níť Antikristové mnozí povstali, odkudž
19 známe, že poslední hodina jest. * Z nás
vyšli, ale nebyli z nás; nebo byť byli z nás,
byliťby zůstali s námi; ale vyšli z nás, aby
20 zjeveni byli, že nejsou všickni z nás. * Vy
pak máte pomazání od Svatého a znáte
všecko. * Nepsal jsem vám proto, žebyste 21
neznali pravdy, ale že ji znáte, a že vše-
liká lež není z pravdy. * A kdo jest lhář, 22
není-li ten, kdož zapírá, žeby Ježíš nebyl
Kristus? Tenť jest Antikrist, kdož zapírá
Otce i Syna; * každý, kdož zapírá Syna, 23
nemáť ani Otce; ale kdo vyznává Syna, máť
i Otce. * A protož zůstaniž ve vás to, což 24
jste slýchali od počátku: zůstane-liť ve vás
to, co jste slýchali od počátku, i vy také
v Synu i v Otci zůstanete. * A toť jest 25
to zaslíbení, kteréž on nám zaslíbil, totiž
ten život věčný. * Tyto věci psal jsem 26
vám o těch, kteříž vás svodí; * ale poma- 27
zání to, kteréž jste vzali od něho, ve vás
zůstává, aniž potřebujete, aby kdo učil vás;
ale jakž pomazání to učí vás o všech vě-
cech, a pravéť jest a neoklamavatelné, a
jakž naučilo vás, tak v něm zůstávejte.
* A nyní, synáčkové, zůstávejtež v něm, 28
abychom, kdyžby se ukázal, smělé dou-
fání měli a nebyli zahanbeni od něho v
příchodu jeho. * Poněvadž víte, že on spra- 29
vedlivý jest, znejtež také, že každý, kdož
činí spravedlnost, z něho jest narozen.

---

k lásce napomínáš, tedy vám odpovídám: Žeť to proto činím, že jste i vy lásky veliké boží v odpuštění hříchů užili, a protož ji také k svým bližním dokazovati povinni jste, ač jestliže s oným nevděčným služebníkem trestáni býti nechcete. Mat. 18, 34. — *jméno,* t. pro Krista a zasloužení jeho. Pod. Skut. 4, 12., též 10, 43.

13. *od počátku,* t. Pána Ježíše Krista, kterýž hned od počátku světa, anobrž před počátkem býti ráčil. Výš 1, 1. — *nad tím* etc., t. nad ďáblem jeho vnukání nepřijavše a lákání k hříchům se zepřevše. Podob. níž 5, 18. Mat. 5, 37. Též 6, 13.

14. *Otce,* t. nebeského a pro Syna svého vás velice milujícího. Ne bez příčinyť pak, ale pro ukázaní povinností jejich, posluchače své na tré rozdělené opětuje. Nebo dítkám, jejichž přirozená jest povaha těšiti se z přítomnosti a ze spatřování rodičů, velí růsti v známosti Otce nebeského. Otců pak neb starců líbost zvláštní v starobylých věcech majících, ku poznání nejstaršího, to jest Krista Ježíše Boha pravého ponouká. Mládenců pak neb v síle mužů obecně silou se neb udatností honosícím a vítězství z přirození žádostivých, vzbuzuje k přemáhání ďábla zlého a při tom původ jejich síly, to jest vnitřní dílo Ducha svatého, zevnitřní pak slovo božské ukazuje, i je předešlým nad ďáblem vítězstvím v jisté naději, že ho ještě přemohou, ustavuje.

15. *světa,* t. rozkoší a libostí světských. Podobně níž 5, 4. Řím. 12, 2. — *na světě,* t. ani těmi věcmi, kteréž samy ze sebe potřebny jsou, nikoli se nespojujte, ale tak jich, jakoby vaše nebyly, užívejte. I. Kor. 7, 30. — *v něm,* t. ten na sobě pronáší to, že Otce nebeského nemiluje. Neboť žádný Boha i světa milovati a tak dvěma pánům sloužiti nemůže (Mat. 6, 24.), nýbrž příznil-liby se se světem, hned božím nepřítelem býti musí. Jak. 4, 4.

16. *na světě,* t. v čemž svět převrácený svou rozkoš a potěšení má. — *žádost:* líbost, t. hodování a chlipnosti i jiní neřádové, k nimž věk mladý zvláště jest schopný. Pročež jakž se rozumí, mládeži, o níž napřed zmínku učinil (výš v. 13.), ty věci obzvláště ošklivi. — *očí,* t. zvláštní líbost a rozkoš, kterouž lidé lakomí v spatřování svého statku a zboží mívají. Takováť pak vada škodlivá při starých mimo jiné se více nalézá.

17. *hyne:* pomíjí, přechází, t. ty věci na nic přicházejí a tak pravého blahoslavenství nepřinášejí. — *vůli b.,* t. jejíž jest ten obsah, abychom v Krista věřili (Jan 6, 40.) a přikázaní jeho ostříhajíce (níž 3, 23.) šlechetně živi byli. I. Tess. 4, 3.

18. *hodina:* čas. — *slýchali,* t. z kázaní Kristových i apoštolských. Mat. 23, 11. Skut. 20, 29. 30. II. Tess. 2, 3. 4. etc. — *Antikrist,* t. odpůrce Kristův. Tím pak nejeden se míní člověk, jak někteří tak smyslí, ale mnozí (I. Tim. 4, 1. etc.).

19. *z nás,* t. z počtu vyvolených, jichž žádný svésti (Mat. 24, 24.), ani vzíti z rukou božích nemůže (Jan 10, 29.), nikdy nebyli, ani pravého učení právě nepřijali.

20. *pomazání,* t. dary Ducha svatého olejem veselí v písmích svatých nazvaného. Žalm 44, 8. Žid. 1, 9. — *Svatého,* t. od Krista, z jehož plnosti jako údové z hlavy a ratolesti z kmene béřete milost za milost. Jan 1, 16. — *všecko,* t. což jest k spasení potřebného a jakž v tomto životě (I. Kor. 13, 9.) od vás známé býti může. Pod. Jan 14, 26.

21. *z pravdy,* t. všeliká lež odporná jest pravdě.

22. *zapírá:* praví, t. jestližeť není lež pouhá o Ježíšovi to rozsívati, že on není Kristus neb zdávna zaslibovaný Mesiáš, což pak má lží nazváno býti?

23. *Otce,* t. ani v Otce nebeského nevěří. Podob. Jan 5, 23.

27. *ale pomazání:* ale co se vás dotýče, se strany vás. — *učil vás,* t. teprv jako nějaké počáteční začátkům náboženství křesťanského. — *učí vás,* t. jakž vás Duch svatý skrze služebníky své neb slovo svaté

Hlava 3.

Proti obécnu dobrému od ďábla vzbuzeno bývá protivenství, však věrní 1. na lásce boží přestávejte, 2. Kainů se nehrozte, však jich nenásledujte, 3. ale svého svědomí bedliví strážcové buďte.

Pohleďte, jakou lásku dal nám Otec,
totiž abychom synové boží slouli i byli.
Protoť svět nezná nás, že jeho nezná.
2 * Nejmilejší, nyní synové boží jsme, ale
ještěť se neokázalo, co budeme. Vímeť pak,
že když se okáže, podobni jemu budeme;
3 nebo viděti jej budeme tak, jakž jest: * a
každý, kdož má takovou naději v něm,
4 očisťuje se, jakož i on čistý jest. * Každý,
kdož činí hřích, činíť proti zákonu; nebo
5 hřích jest přestoupení zákona. * A víte, že
on se okázal proto, aby hříchy naše sňal,
6 a hříchu v něm není. * Každý tedy, kdož
v něm zůstává, nehřeší, ale každý, kdož
7 hřeší, neviděl ho, aniž ho poznal. * Synáčkové, nižádný vás nesveď. Kdož činí
spravedlnost, spravedlivý jest, jakož i on
8 jest spravedlivý. * Kdož činí hřích, z ďábla jest, nebo ďábel od počátku hřeší. Na
toť jest zjeven Syn boží, aby kazil skutky
9 ďáblovy. * Každý, kdož se narodil z Boha,
hříchu nečiní; nebo símě jeho v něm zůstává, aniž může hřešiti, nebo z Boha na-
rozen jest. * Po tomtoť zjevni jsou synové 10
boží a synové ďáblovi. Každý, kdož ne-
činí spravedlnosti, neníť z Boha, a kdož
nemiluje bratra svého; * nebo toť jest to 11
zvěstování, kteréž jste slýchali od počátku,
abychom milovali jedni druhé; * ne jako 12
Kain, kterýž z toho zlostníka byl a zamor-
doval bratra svého. A pro kterou příčinu
zamordoval ho? Protože skutkové jeho byli
zlí, bratra pak jeho byli spravedliví. * Ne- 13
divtež se, bratří mojí, jestliže vás svět ne-
návidí. * My víme, že jsme přeneseni ze 14
smrti do života, nebo milujeme bratří. Kdož
nemiluje bratra, zůstáváť v smrti. * Každý, 15
kdož nenávidí bratra svého, vražedník
jest, a víte, že žádný vražedník nemá ži-
vota věčného v sobě zůstávajícího. * Po 16
tomto jsme poznali lásku, že on duši svou
za nás položil; i myť tedy máme za bratří
duše klásti. * Kdoby pak měl statek to- 17
hoto světa a viděl by bratra svého, an nouzi

---

osvěcuje. Pod. Řím. 10, 17. I. Kor. 3, 5. — *věcech*, t. k spasení potřebných. — *pravěť:* pravdy plné.

28. *v něm*, t. v Kristu skrze víru pravou. — *ukázal*, t. k soudu zjevně přišel. — *od něho:* před ním.

1. *Otec*, t. jakého daru velikého z pouhé milosti a lásky nám udělil, když nám tu moc, abychom synové jeho byli, dáti ráčil. Jan 1, 12. — *svět*, t. lidé bezbožní a v rodu starém zůstávající. Pod. Jan 17, 9. — *nezná nás*, t. nemiluje, ani za dítky boží nemá, alebrž nenávidí.

2. *budeme*, t. k jaké důstojnosti a slávě přijdeme. — *okáže*, t. to co budeme. I. Kor. 15, 43. 51. Filip. 3, 21. Nepravíť pak, že jemu rovni, ale podobni budeme. Nebo i tam mezi Kristem, hlavou, a jeho údy rozdíl bude. — *jakž jest*, t. nejen tak, jakž jej zde vidíme věrou jako v zrcadle (I. Kor. 13, 12. II. Kor. 5, 7.), ale okem v oko, neb tváří v tvář, a to ne k svému zahanbení, jakž jej uzří bezbožní (Zjev. 1, 7.), ale k velikému potěšení. Job. 19, 26.

3. *naději*, t. že bude Kristu v slávě podoben. — *v něm*, t. v Kristu neb v Otci nebeském složenou. — *očisťuje se*, t. snažuje se v svatosti a spravedlnosti život svůj tráviti (II. Kor. 7, 1.) a tak Pánu Bohu podoben býti, jakž jeho milost božská od každého to chce míti. Lev. 19, 1.

4. *činí* etc.: vydává se v hříchy. — *činiť*: ruší zákon. — *zákona*, t. zdá se nejedněm, že jest to malá věc hřešiti neb manem hříchu býti, ale takoví mají na to hleděti, že to proti zákonu božímu čelí.

5. *okázal*, t. v našem přirození. Pod. výš. 1, 1. I. Tim. 3, 16. — *sňal*, t. svým se za ně na dřevě kříže obětováním (I. Petr 2, 24.) a jich mocí Ducha svatého v tělích našich umrtvováním (Řím. 6, 6.), k ctnostem pak svatým nás obživováním. Protož nenáležíť nám toho, což on zbořil, stavěti, to jest, v hříchy se vydávati.

6. *zůstává*, t. kdož jest v Krista, pravý kmen, skrze víru vštípen. Jan 15, 5. — *nehřeší*, t. hříchům v sobě kralovati nedá (Řím. 6, 12.), aneb v hříchy zlostně a zoufale se nevydává, ani v nich bez pokání netrvá. Nebo sic jinak i pobožní ze své křehkosti v hříchy ubíhají. Výš 1, 8. III. Král. 8, 46. — *neviděl ho*, t. nepoznal ho, jakž hned sám to apoštol vysvětluje.

7. *spravedlivý*, t. jako dobrý strom ovocem dobrým své v Kristu ospravedlnění pronáší.

8. *hřích*, t. kdož jest manem neb otrokem hříchu. Jan 8, 34. Viz výš v. 6. — *z ďábla*, t. vlastní obraz ďáblův, jako syn otce svého na sobě nenese. — *od počátku*, t. světa. Jan 8, 44. — *hřeší*, t. bez přestání, ustavičně, protož nepraví „hřešil, ale hřeší“. — *kazil:* rušil díla, t. aby hříchy naše, původ z ďábla mající, svou obětí sňal; výš v. 5.

9. *símě*, t. Duch boží aneb svaté evangelium, skrze něž působením téhož Ducha svatého (Jan 3, 4. 5.) takový člověk jest znovu zplozen. I. Petr 1, 23. — *hřešiti*; viz v. 6, 12.

12. *Kain*, t. protož tedy nečiňme tak jako Kain. — *zlostníka:* zlého, t. z ďábla. Pod. výš 2, 13. — *zlí*, t. proto že byl člověk bezbožný aneb proto, že jeho oběti bez bez víry a milování bližních obětované byly Bohu nepříjemné.

13. *Nedivtež se*, t. poněvadž hned Kain Abele nenáviděl, nic se tedy, že vás svět sobě oškliví, jako na věci nějaké nové nezastavujte, aniž sobě co v milování bližních tím překážejte, že na zlostné Kainy narážíte, ale příkladem Abelovým, ovšem pak Kristovým se potěšujte. Jan 15, 20. — *svět:* viz výš v. 1.

14. *bratří*, t. lásku k svým bližním za důvod nepřemožený víry své máme, skrze niž ze smrti do života věčného přecházíme. Jan 5, 24. — *v smrti*, t. duchovní i věčné.

16. *lásku*, t. tu jsme porozuměli, jakou moc pravá láska provodí. Pod. Jan 15, 13. — *položil*, t. za nás umřel. Pod. Jan 10, 15.

18 trpí, a zavřelby střeva svá před ním, kte-
rak láska boží zůstává v něm? * Synáč-
kové moji, nemilujtež slovem ani jazykem,
19 ale skutkem a pravdou.
A po tomť poznáváme, že z pravdy
20 jsme, a před obličejem jeho spokojíme srdce
svá. * Nebo potupovalo-liťby nás srdce naše,
21 ovšemť Bůh, kterýž jest větší nežli srdce
naše a zná všecko. * Nejmilejší, jestližeťby
nás srdce naše nepotupovalo, smělou dou-
22 fanlivost máme k Bohu, * a začež bychom
ho koli prosili, béřeme od něho; nebo při-
kázaní jeho ostříháme a to, což jest libého
před obličejem jeho, činíme. * A totoť jest 23
to přikázaní jeho, abychom věřili jmenu
Syna jeho Jesukrista, a milovali jedni druhé,
jakož nám vydal přikázaní. * Nebo kdož 24
ostříhá přikázaní jeho, v němť zůstává, a
on také v něm: a po tomť poznáváme, že
zůstává v nás, totiž po Duchu, kteréhož
dal nám.

Hlava 4.

B) Zakrytější nebezpečenství proti církvi nastrojené jest tajné kacířstvo a pokrytství. Kacířstvo I. taj-li se, duchem se vyjeví, pročež věrní šetřte Ducha svatého; II. škodí-li, škodí světu, ale ne věrným, věrni tedy věrní buďte. Pokrytství proti lásce boží čelící nemá místa ve věřících, neb lásky svaté mají 1. základ, 2. užitek.

Nejmilejší, ne každému duchu věřte,
ale zkušujte duchů, jsou-li z Boha; nebo
2 mnozí nepraví proroci vyšli na svět. * Po
tomto znejte Ducha božího: Všeliký duch,
kterýž vyznává Jesukrista v těle přišlého,
3 z Boha jest. * Ale všeliký duch, kterýž
nevyznává Jesukrista v těle přišlého, není
z Boha, nýbrž toť jest ten duch Antikristův,
4 o kterémž jste slýchali, že přijíti má, a
jižť jest nyní na světě. * Vy z Boha jste,
synáčkové, a svítězili jste nad nimi; nebo
většíť jest ten, kterýž jest ve vás, nežli
ten, kterýž jest ve světě. * Oni ze světa 5
jsou, a protož o světu mluví, a svět jich
poslouchá. * My z Boha jsme. Kdo zná 6
Boha, poslouchát nás; kdož není z Boha,
neposlouchát nás: a po tomť poznáváme
ducha pravdy a ducha bludu.
Nejmilejší, milujmež jedni druhé! nebo 7
láska z Boha jest, a každý, kdož miluje, z
Boha se narodil a znáť Boha. * Kdož ne- 8
miluje, nezná Boha, nebo Bůh láska jest.

---

17. *statek*, Ř. živnost světa, t. kteréž svět hledá a dobývá. Pod. Luk. 3, 11. Jak. 2, 15. — *an nouzi:* potřebného, chudého, t. bližního svého a zvláště domácího víry. — *zavřelby:* (odvrátě se) od něho zavřelby střeva svá, t. neslitoval by se nad ním a jako srdce svého k němu neotevřel, alebrž je zavřel. Jakoby řekl: Kdoť statku svého bližnímu svému neudílí, ovšemť života svého pro něho nenasadí. — *v něm*, t. nikoli to býti nemůže, aby takový Boha miloval. Níž 4, 20.

18. *pravdou*, t. nejen pěkných a lahodných slov svým bližním podávejme, ale činěním milosrdenství a sdílností lásky dokazujme. Řím. 12, 9. etc. Žid. 13, 3. Jak. 2, 15.

19. *z pravdy*, t. že v pravdě boží synové jsou, a tak z Boha, jenž jest pouhá pravda, svůj původ máme. Výš v. 10. Níž 4, 4. 6. — *spokojíme:* ubezpečíme, t. před obličejem božím s dobrým svědomím se postavíme.

20. *zná všecko*, t. jestližeby nás svědomí neb srdce naše obviňovalo, nad toť Bůh to učiniti může.

21. *smělou:* můžeme směle mluviti k Bohu, co chceme. — *doufanlivost*, t. dobré svědomí.

22. *prosili*, t. podlé jeho vůle svaté. Níž 5, 14.

23. *jmenu*, t. kázaní slova božího ve jmenu Kristově předloženého. Pod. výš 2, 12.

24. *po Duchu:* z Ducha.

1. *duchu*, t. ne každému učení neb učiteli zjevením Ducha Páně a dary jeho se chlubícímu. Navrací se pak tuto zase apoštol k řeči své o křivých prorocích napřed začaté. Výš 2, 18. — *zkušujte*, t. všickni, nejen služebníci, ale i lid obecný. Viz I. Tess. 5, 21. Křivéť tedy jest učení Antikristovo, kterýž při lidu slepou dověrnost chce míti a všecko, co jen hlesne, bez soudu oblo velí požírati. — *z Boha*, t. má-li učení jejich původ svůj z Boha aneb srovnává-li se se slovem božským v zákoně jeho zavřeným.

2. *Ducha b.*, t. učení pravé původ svůj z Ducha božího mající aneb služebníka duchem božím obdařeného. — *v těle:* v tělo, t. přirození pravé lidské majícího.

3. *nevyznává*, t. kterýž nečisté učení o Kristově osobě neb jeho úřadu předkládá, jako ti to činí, jenž jeho svaté člověčenství zbožňují aneb na jeho oběti nepřestávají. Viz výš 2, 22.

4. *z Boha*, t. z novu jste narozeni (Jan 8, 47.), a protož nikoliť vás Otec váš neopustí (Isai. 49, 15. 16.), ani v bludy škodlivé uvésti (Mat. 24, 24.), a ovšem z rukou svých sobě vzíti nedopustí. Jan 20, 29. — *nad nimi*, t. jejich se učení zhostivše a jim od Krista se odvésti nedavše. — *většíť*, t. mocnější. Pod. výš 3, 20. — *ten*, t. Kristus s vámi věčně přebývající. Mat. 28, 20. — *nežli ten*, t. nežli ďábel, kníže tohoto světa. Jan 12, 31. — *ve světě*, t. v synech světa.

5. *ze světa*, t. jsou lidé hovadní a se světem spojení. — *o světu:* po světsku, Ř. ze světa, t. moudrostí světa dýchají a to, cožby jemu libě vonělo, neb na čemžby tělo zkažené jako na nějakém polštáři spolehlo (Ezech. 13, 18.), předkládají, jako když samému zevnitřnímu stolu Páně užívání hříchů odpuštění připisují a tak lidem uzdu pouštějí, aby již na ten vrub volně hřešili, že u stolu Páně byli, a jakž mnozí říkají, s Bohem se smířili. Viz

9 * V tomť zjevena jest láska boží k nám,
že Syna svého toho jednorozeného poslal
Bůh na svět, abychom živi byli skrze
10 něho. * V tomť jest láska, ne žebychom
my Boha milovali, ale že on miloval nás
a poslal Syna svého obět slitování za hří-
11 chy naše. * Nejmilejší, poněvadž tak mi-
loval nás Bůh, i myť máme jedni druhé
12 milovati. * Boha žádný nikdy nespatřil.
Ale milujeme-liť jedni druhé, Bůh v nás
přebývá, a láska jeho dokonalá jest v nás.
13 * Po tomtoť poznáváme, že v něm přebý-
váme a on v nás, že z Ducha svého dal
14 nám. * A myť jsme viděli a svědčíme, že
Otec poslal Syna svého Spasitele světa.
15 * Kdožby koli vyznával, že Ježíš jest Syn
boží, Bůh v něm přebývá a on v Bohu.
16 * A myť jsme poznali a uvěřili o lásce,
kterouž Bůh má k nám. Bůh láska jest,
a kdož v lásce přebývá, v Bohu přebývá
a Bůh v něm. * V tomtoť jest k doko- 17
nání svému přišla láska boží s námi, aby-
chom bezpečné doufání měli v den soudný,
kdyžto jakýž jest on, takovíž i my jsme
na tomto světě. * Bázněť není v lásce, ale 18
láska dokonalá ven vyhání bázeň; nebo
bázeň trápení má: kdož se pak bojí, není
dokonalý v lásce. * My milujeme jej, nebo 19
on prvé miloval nás. * Řekl-liby kdo: Mi- 20
luji Boha, a bratra svého nenáviděl by, lhář
jest; nebo kdož nemiluje bratra svého,
kteréhož viděl, Boha, kteréhož neviděl,
kterak může milovati? * A totoť přiká- 21
zaní máme od něho, aby ten, kdož miluje
Boha, miloval i bratra svého.

Hlava 5.

Pokrytství nemá místa ve věřících, neb lásky svaté mají 3. dobré znamení. V doufanlivosti i takoví k Bohu hoří spokojujíce svědomí svá, že v I. učení pravém a) svět přemáhajícím, b) svědectví pravdivá o životu věčném majícím, zůstávají; II. modlitbách, podlé vůle boží konaných za své i bližních svých hříchem k smrti nehřešících, potřeby oslyšáni nebudou se zachováním sebe a se zahanbením světa bezbožného. A kdož tak živ jest, dobrého se přídrží, pročež zlé, kteréhož se vzdalovati má, opravdově jej nepodmaní. Které jest to zlé? — Modlářství.

Každý, kdož věří, že Ježíš jest Kri-
stus, z Boha se narodil, a každý, kdož
miluje toho, kterýž zplodil, milujeť i toho,
2 kterýž zplozen jest z něho. * Po tomť po-
znáváme, že milujeme syny boží, když
Boha milujeme a přikázaní jeho ostříháme.
3 * Nebo toť jest láska boží, abychom při-
kázaní jeho ostříhali a přikázaní jeho ne-
jsou těžká. * Všecko zajisté, což se na- 4
rodilo z Boha, přemáhá svět, a toť jest to
vítězství, kteréž přemáhá svět, víra naše.
* Kdo jest, ježto přemáhá svět, jediné kdož 5
věří, že Ježíš jest Syn boží? * Toť jest 6
ten, kterýž přišel skrze vodu a krev, totiž

Gal. 1, 10. — *poslouchá*, t. jim věří, je sobě libuje a jim pod ruku jde.

6. *po tomt*: odtud, z tohoť, t. po učení čistém neb nečistém. — *pravdy*, t. služebníka věrného a pravého.

9. *k nám:* v nás.

10. *láska*, t. zjevně prokázaná. — *milovali*, t. prvé nežli on nás. Níž v. 19.

11. *miloval*, t. tak, že Syna svého jednorozeného poslal na svět pro nás. Podobně Jan 3, 16. Řím. 5, 8.

12. *dokonalá*: doplněná, vyplněná. Viz výš 2, 5.

13. *z Ducha*, t. z darů jeho částku nám udělil.

14. *viděli:* spatřili, t. předivnou lásku boží v poslání Syna jeho k nám prokázanou.

15. *vyznával*, t. nejen samými rty, jako ďábel (Mar. 5, 7.) a mnozí lidé bezbožní, ale srdcem svým k svému věčnému spasení. Řím. 10, 10.

16. *k nám:* v nás. — *láska jest:* viz výš v. 8. — *v Bohu* etc., t. skrze víru. Jakoby řekl: Ten svého v pravdě skrze víru s Bohem spojení potvrzuje, kdož k Bohu i k bližnímu ovoce lásky dokazuje. — *v něm*, t. dary Ducha svého. Výš v. 13.

17. *dokonání:* plnosti, dokonalosti. — *s námi:* v nás, t. mezi Bohem a námi.

18. *vyhání:* vymítá, t. ze srdcí těch, kteříž tím jsou jisti, že jest Bůh na ně laskav, když v nich také oheň lásky zažžehá.

19. *jej*, t. Boha a pro Boha i bližní své.

1. *z něho*, t. kdož Boha miluje, takéť miluje Krista i jeho účastníky.

3. *láska b.*, t. toto jest znamení, kdo právě Pána Boha miluje, že se takový jeho přikázaní zachovávati snažuje. Pod. Jan 14, 21. — *těžká*, t. přikázaní boží synům a dcerám božím silou od Boha obdařeným a k hříchům umrtveným k zachovávání nejsou nemožná.

4. *přemáhá:* přemohlo svět, t. všecko to, cožkoli nás od Boha odvodí a cestu k věčnému životu zavaluje, jako jsou hříchové, libosti těla, kratochvíle (viz výš 2, 15.), zboží, čest, sláva, přízeň světa, chudoba, nepřátelství i protivenství. — *víra*, t. jelikož skrze ni z Krista sílu béřeme a všecko v něm můžeme. Filip. 4, 13. I. Kor. 15, 57.

6. *u vodě:* skrze vodu, t. nejen vodu, ale i krev ze svého boku vypustil (Jan 19, 34.), a tím moc smrti své osvědčil, že nás skrze ni očistiti a vykoupiti ráčil. A posavad nejen svátostí křtu, ale i svátostí večeře své dostatečně nám posvěcení a ospravedlnění v samém sobě složené ujistil a ujišťuje. — *Duch*, t. svatý. — *svědectví:* osvědčuje, t. srdcím a svědomím našim. Řím. 8, 16. — *pravda*, t. že evangelium, skrze něž Duch svatý dílo své dělá, a podlé toho ono duchem slove (viz II. Kor. 3, 6. 9.), jest pravé, nýbrž samá pouhá pravda. Jan 17, 17.

Ježíš Kristus, ne u vodě toliko, ale u vodě
a ve krvi, a Duch jest, jenž svědectví vy-
7 dává, že Duch jest pravda. * Nebo tři
jsou, kteříž svědectví vydávají na nebi,
Otec, Slovo a Duch svatý, a ti tři jedno
8 jsou. * A tři jsou, jenž svědectví vydávají
na zemi: Duch a Voda a Krev, a ti tři
9 jedno jsou. * Poněvadž svědectví lidské
přijímáme, svědectvíť boží větší jest; nebo
totoť svědectví jest boží, kteréž vysvědčil
10 o Synu svém. * Kdož věří v Syna božího,
máť svědectví sám v sobě: kdož nevěří
Bohu, lhářem jej učinil; nebo neuvěřil tomu
svědectví, kteréž vysvědčil Bůh o Synu
11 svém. * A totoť jest svědectví to, že život
věčný dal nám Bůh, a ten život v Synu
12 jeho jest. * Kdožť má Syna božího, máť
život; kdo nemá Syna božího, života nemá.
13 Tyto věci psal jsem vám věřícím ve
jmeno Syna božího, abyste věděli, že máte
věčný život, a abyste věřili ve jmeno Syna
14 božího. * A totoť jest to smělé doufání,
kteréž máme k němu, že začež bychom koli
prosili podlé vůle jeho, slyší nás. * Že pak 15
víme, že nás slyší, prosili-libychom zač,
podlé toho víme, že máme prosby naplně-
né, kteréž jsme předkládali jemu. * Vi- 16
děl-liby kdo bratra svého hřešícího hříchem
ne k smrti, modliž se za něj, a dáť jemu
Bůh život, totiž hřešícím ne k smrti. Jestiť
hřích k smrti, ne za ten, pravím, aby se
modlil. * Každá nepravost jestiť hřích, ale 17
jestiť hřích k smrti. * Víme, že každý, 18
kdož se narodil z Boha, nehřeší; ale ten,
jenž narozen jest z Boha, ostříhá sebe sa-
mého, a ten zlostník se ho nedotýká. * Víme, 19
že z Boha jsme, ale svět všecken ve zlém
leží. * A vímeť, že Syn boží přišel a dal 20
nám smysl, abychom poznali toho pravého
Boha, a jsmeť v tom pravém Bohu, i v Synu
jeho Ježíši Kristu. Onť jest ten pravý Bůh
a život věčný. * Synáčkové, vystříhejte se 21
model. Amen.

Podobně se evangelium jinde svědectvím Kristovým nazývá, proto že svědectví o Kristu vydává. I. Kor. 1, 6.

7. *na nebi*, t. tři jsou svědkové nebeští. Nebo nemíní toho, žeby tam v nebi svědectví vydávali. — *Otec*, t. Otec nebeský, kterýž o Kristu Pánu, Synu svém jednorozeném, při jeho křtu i při jeho se proměnění slavné svědectví vydal. Mat. 3, 17. Též 17, 5. — *Slovo*, t. Kristus Pán (Jan 1, 1.), kterýž učením svým i svými skutky dostatečně toho, že jest Syn boží a Spasitel světa, dokázati ráčil. Jan 1, 25. Též 5, 17. Též 8, 12. Též 10, 25. — *jedno*, t. v podstatě, v moci i u vůli. Pod. Jan 10, 30.

8. *Duch*, t. evangelium svaté, skrze něž Duch svatý dílo své dělá i dary rozděluje a jeho potvrzuje. Gal. 3, 2. Viz výš v. 6. — *Voda*, t. i ta voda z boku Kristova na kříži vyšlá o dokonalém v Kristu očistění svědčí i voda křtu svatého, našeho v Kristu očistění potvrzuje. Viz Efes. 5, 26. Tit. 3, 5. — *Krev*, t. ta krev za nás na kříži vylitá. — *jedno*, Ř. v jedno jsou, t. k jednomu cíli svědčením svým směřují.

9. *svědectvíť*, t. to, o němž výš v. 8.

12. *Syna*, t. kdožť Syna božího skrze víru v srdcích našich přebývajícího (Efes. 3, 17.) věrou přijal.

13. *věřili*, t. abyste větší zrůst u víře brali. Podobně se o učennících Páně svědčí, že uvěřili, ježto již víru prvé měli. Jan 2, 11.

14. *k němu*, t. k Bohu.

15. *předkládali:* rozprostírali před ním.

16. *bratra*, t. bližního u víře s sebou jednomyslného.

17. *k smrti*, Ř. ne k smrti, t. kterýž jinak slove hřích proti Duchu svatému. Viz Mat. 12, 31. Žid. 10, 26. Nebo sic jinak všickni hříchové sami ze sebe jsou smrtelní. Řím. 6, 23.

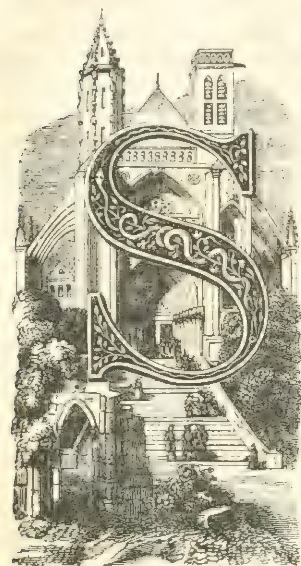
18. *nehřeší*, t. hříchem proti Duchu svatému, sic jinak i takovému často se padnouti nahodí (výš 1, 10.), a protož modliti se za něho náleží. — *samého*, t. aby v ten hřích smrti neuběhl. — *zlostník:* zlý, t. ďábel. Výš 2, 13.

19. *svět*, t. všickni lidé v starém rodu zlostně zůstávající. — *ve zlém:* v zlostniku. — *leží*, t. v hříchy se vydali aneb pohřížili a jako do hrobu položili, anobrž tomu zlostníku ďáblu se podmanili.

20. *smysl:* pravý rozum, t. světlem známosti své nás obdařil. Jan 1, 18. Luk. 24, 45. — *pravého:* toho pravdivého, pravdyplného, pravdomluvného, t. Boha pravého, proti němuž hned dále bohy smyšlené, to jest modly, mrtvé a němé staví. Níž v. 21. Pod. Jan 17, 3. — *pravém*, t. jsme k Bohu Otci přiúčastněni. — *věčný:* viz Jan 14, 6.

Druhá epištola obecná svatého Jana apoštola.

Jan svatý i od své i od jiné osoby píše. Od své osoby psaní čině I. otvírá se, v jaké lásce a proč poctivé paní i dítkám jejím milosti boží žádá, II. s velikou pilností ji 1. chválí, že má zdárne dítky, 2. prosí, aby *a*) stála při pravdě, jakožto učení *α*) starém, *β*) platném a) pro pobožné, b) proti bezbožným; *b*) se střáhla Antikristova *α*) učení pro a) zachování odplaty zamluvené, b) uvarování hněvu božího, *β*) tovaryšstva a) skutkem b) i slovem; 3. zamlouvá se svatými v Kristu službami. A tak zavírá list, pozdravuje té paní jmenem jedné sestry její.

tarší v Kristu vy-
volené paní i sy-
nům jejím, kteréž
já miluji v prav-
dě, a ne sám já,
ale i všickni, kte-
říž poznali prav-
2 du, * pro pravdu,
kteráž zůstává v
nás a s námiť bu-
3 de na věky. * Bu-
diž s vámi milost,
milosrdenství a
pokoj od Boha
Otce i od Pána
Jesukrista Syna
Otcova v pravdě
a v lásce.
Zradoval jsem se velmi, že jsem na-
4 lezl některé ze synů tvých, ani chodí v prav-
dě, jakož jsme přikázaní vzali od Otce.
5 * A nyní prosím tebe, paní, ne jako nové
přikázaní předkládaje tobě, ale to, kteréž
jsme měli od počátku, abychom milovali
jedni druhé. * A totoť jest ta láska, aby- 6
chom chodili podlé přikázaní jeho. Přikáza-
ní pak toto jest, jakž jste slýchali od počátku,
abyste v něm chodili; * nebo mnozí bludaři 7
vyšli na svět, kteříž nevyznávají Jesukrista
přišlého v těle: takový každý jest bludař a
Antikrist.
Hleďtež sebe, abychom neztratili toho, 8
o čemž jsme pracovali, ale odplatu plnou
abychom vzali. * Každý, kdož přestupuje 9
a nezůstává v učení Kristově, nemá Boha;
kdož zůstává v učení Kristově, tenť i Otce
i Syna má. * Přichází-li kdo k vám a to- 10
hoto učení nepřináší, nepřijímejte ho do
domu, aniž ho pozdravujte. * Nebo kdož 11
takového pozdravuje, obcuje skutkům jeho
zlým.
Mnoho vám psáti maje nechtěl jsem 12
svěřiti toho černidlu a papíru; ale mámť na-
ději, že k vám přijdu a ústy k ústům
mluviti budu, aby radost naše plna byla.
* Pozdravují tě synové sestry tvé v Pánu 13
vyvolené. Amen.

---

1. *vyvolené*, t. k životu věčnému, ano i podlé světa vzácné a znamenité, a jako na výbor vybrané. Podobně svatý Lukáš Teofila a svatý Pavel Festa výborným neb důstojným a znamenitým nazývá. Luk. 1. 3. Skut. 26, 25. — *kteříž*, t. jimž ta žena šlechetná byla známa. — *pravdu*, t. Krista, aneb učení jeho čisté, kteréž jinak slove evangelium svaté.

3. *v pravdě:* s pravdou a s láskou.

4. *v pravdě*, t. mají se k Bohu i bližním upřímě, jakžto pravda míti chce.

5. *předkládaje*, Ř. píše. — *od počátku:* viz I. Jan 2, 7. 8.

6. *láska:* viz I. Jan 5, 3. — *chodili*, t. v tom přikázaní aneb tím přikázaním se spravovali.

7. *přišlého:* žeby přišel. Viz I. Jan 4, 2.

8. *pracovali*, t. života věčného, kterýž jako nějaká mzda při skonání dne světa tohoto z milosti boží věrně pracujícím dán býti má. Mat. 20, 8.

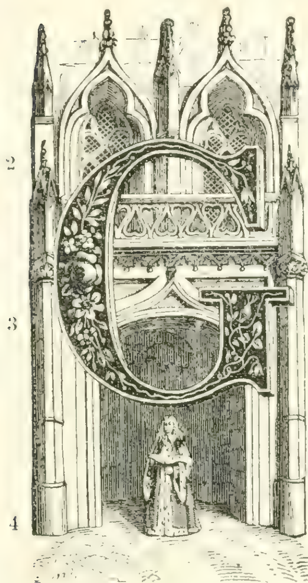
9. *přestupuje*, t. přikázaní boží, aneb od pravdy čisté kotrlec přemítá.

10. *do domu*, t. nic s ním činiti nemějte a netovaryšte, ani ho v domích svých mezi čeládkou nepřechovávejte. — *pozdravujte*, t. v rozmlouvání nějaká s ním se nevydávejte a nepřízněte, ale všelijak se ho štiťte. Pod. I. Kor. 15, 11.

11. *obcuje:* se přiúčastňuje, t. kdož se s takovým přízní a v přátelská rozmlouvání neb v obyčeje dává, ten se bludů jeho napije a pomaličku jeho obyčejům neb hříchům navykne.

Třetí epištola obecná svatého Jana apoštola.

Jan svatý Gaja 1. pozdravuje, aby se dobře měl *a*) jak na těle, *b*) tak na duši; 2. schvaluje, že *a*) v pravdě se utvrzuje, *b*) ovoce víry nese přijímáním lidí chudých; 3. napomíná, aby církvi *a*) listu dodaje *α*) Diotrefa se stráhl, *β*) v pobožnosti stál, *b*) Demetria věrného kazatele chválil; 4. těší *a*) zámluvou, že ústně šířeji oznámí, *b*) pobožným pozdravení vzkazováním.

ajovi milému, star-
ší, kteréhož já mi-
2 luji vpravdě.* Nej-
milejší, žádámť
obzvláštně, aby se
dobře měl a zdráv
byl, tak jako duše
tvá dobře se má.
3 Zradovalť jsem
se zajisté velice,
když přišli bratří
a svědectví vydá-
vali o tvé upřímo-
sti vypravujíce, kte-
rak ty v upřímo-
4 sti chodíš. * Ne-
mámť větší radosti,
nežli abych slyšel,
5 že synové moji chodí v upřímosti. * Nej-
milejší, věrně děláš, cožkoli činíš bratřím
6 a hostem, * kteřížto svědectví vydali o
lásce tvé před církví, kteréžto vyprovo-
díš-li tak, jakž sluší na Boha, dobře či-
níš, * neboť pro jmeno jeho vyšli a nic 7
nevzali od pohanů. * Mámeť tedy my ta- 8
kové přijímati, abychom byli pomocníci
pravdy.
Psal jsem církvi vaší, ale Diotrefes, 9
kterýž stojí o prvotnost mezi nimi, nepři-
jímá nás. * Protož, přijdu-liť tam, připo- 10
menuť skutky jeho, kteréž činí, mluvě
proti nám zlé řeči, a nemaje dosti na tom,
i sám bratří nepřijímá, i těm, kteřížby
přijímati chtěli, nedopouští a ze církve je
vylučuje. * Nejmilejší, nenásleduj zlého, 11
ale dobrého. Kdo dobře činí, z Boha jest;
ale kdo zle činí, nevidí Boha. * Demetriovi 12
svědectví vydáno jest dobré ode všech i
od samé pravdy, ano i my svědectví o něm
vydáváme, a víte, že svědectví naše pravé
jest.
Mnohoť jsem měl psáti, ale nechciť 13
psáti černidlem a perem. * Nebo mám na- 14
ději, že tě tudíž uzřím a ústy k ústům mlu-
viti budeme. Pokoj budiž tobě. Pozdravuji
tě přátelé. Pozdraviž i ty dobrých přátel
ze jmena.

---

1. *milému*, t. pozdravení vzkazuje. Smyslíť pak nejedni, že ten Gajus byl obyvatel města Korinthu, jehož sv. Pavel pokřtil (I. Kor. 1, 14.) a u něho hospodu míval. Řím. 16, 23.

2. *měl*, t. aťby se dobře a šťastně vedlo. — *má*, t. požívaje dobrého svědomí.

4. *nežli*, Ř. mimo tyto, t. radosti. Mluví pak tu jako o mnohých pro zveličení té radosti.

6. *církvi:* sborem, t. v němž já nyní bydlím. — *na Boha*, t. na služebníky boží. Jmenuje pak Boha proto, že což kdo jeho nejmenšímu dobrého činí, Kristu činí. Mat. 25, 40.

7. *vyšli*, t. buď kázati svaté evangelium, jímž se jmeno boží zvelebuje a oslavuje, buď vypověděni byvše pro čistou pravdu ode všeho otrocce ruce, pryč odešli. — *nevzali:* neberouce, t. záplaty, aby tak někoho neurazili. Pod. I. Kor. 9, 15.

8. *my*, t. Židé. — *pravdy*, t. svatého evangelia, kteréžby oni volněji kázali, kdyžby podlé těla opatřeni byli.

9. *církvi:* sboru, t. jakž někteří smyslí sboru korintskému, aby tyto bratry k vám vyslané přijal. — *nepřijímá:* pohrdá námi. Jakoby řekl: Obávám se, že tím psaním nemnoho spravím, poněvadž se Diotrefes mně protiví; protož k tobě toto psaní naschvál činím, aby ty sám se dále o to ujal a přičinil.

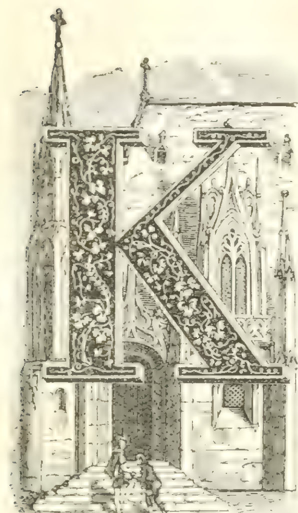
11. *nevidí:* neviděl, t. nepoznal.

12. *ode všech*, t. bratří, k našemu sboru přináležejících. — *pravdy,* t. pobožnosti jeho sám skutek neb obcování jeho šlechetné vydává svědectví slavné.

14. *přátelé,* t. kteříž jsou u nás.

Epištola obecná svatého Judy apoštola.

Apoštol po přání pobožném I. napomínaje věřících k setrvání v pravdě, 1. připomíná falešných učitelů svod a pokutu, kteráž *a)* jako někdy přišla na Epyptské, anděly padlé, Sodomu, *b)* tak přijde na ty nečisté lidi a to časně i věčně, a 2. má je k tomu, aby se *a)* proti takovým potěšili apoštolů svatých předpověděním, *b)* vzdělávali vespolek šetříce padlých s lítostí; II. po napomenutí všecku tu při k slávě boží obrací.

rista Ježíše slu-
žebník, Judas,
bratr pak Jaku-
bův, posvěceným
od Boha Otce a
Kristu Ježíši za-
chovaným i k ně-
mu povolaným,
2 * milosrdenství
vám a pokoj i lá-
ska budiž roz-
množena.
3 Nejmilejší,
všecku snažnost
vynakládaje na
to, abych vám
psal o obecném
spasení, musil
jsem psáti vás napomínaje, abyste statečně
bojovali o víru, kteráž jest jednou dána
4 svatým. * Nebof poodešli někteří lidé bez-
božní, prvé již dávno poznamenaní k to-
mu potupení, kteřížto milost Boha našeho
přenášejí v chlipnost, a toho, kterýž jest
sám Hospodin, Boha a Pána našeho Jesu-
krista zapírají. * Protož vidělo mi se vám 5
to připomenouti, kteříž jednou již o tom
víte, že když Pán lid ze země egyptské
vysvobodil, potom ty, kteříž nevěřící byli,
zatratil. * A ty anděly, kteříž neostříhali 6
svého knížetství, ale opustili příbytek svůj,
k soudu velikého toho dne vazbou věčnou
pod mrákotou schoval. * Jako Sodoma a 7
Gomora a okolní města, když podobným
spůsobem jako i tito v smilstvo se vydali
a odešli po těle cizím, předložena jsou za
příklad, pokutu věčného ohně snášejíce.
* Takéž podobně i tito jako v hluboký sen 8
pohříženi tělo zajisté poskvrňují, panstvím
pak pohrdají a důstojnosti se rouhají, * ježto 9
Michael archanděl když s ďáblem odpor
maje hádal se o tělo Mojžíšovo, nesměl
proti němu vynésti soudu zlořečení, ale
řekl: Ztresciž tě Pán. * Tito pak čehož 10
neznají, tomu se rouhají, a což od přiro-
zení znají, jako nerozumná hovada v tom
se poskvrňují. * Běda jim, nebo cestou 11
Kainovou odešli a poblouzením Balamovy
mzdy po lakomství se vylili, a odporová-

1. *Jakubův,* t. menšího Jakuba syna Alfeova. Luk. 6, 15. Nebo Jakub větší byl syn Zebedeův a bratr Janův. Mat. 10, 2. Tento Judas jinak sloul Lebbeus příjmím Thadeus. Mat. 10, 3. — *zachovaným,* t. kteříž byli na to chováni a ostříháni od Boha, aby byli Kristu jako nevěsta choti svému oddáni. II. Kor. 11, 2. — *povolaným,* t. na tu svadbu nebeskou, a to skrze kázaní svatého evangelia. Mat. 22, 2. etc.

3. *spaseni,* t. o tom, což k spasení všechněch nás přináleží. — *napomínaje,* t. vidělo se mi za potřebné napomenouti vás. — *o víru,* t. o učení čisté, z něhož se dochází víry pravé. Pod. I. Tim. 4, 1. — *jednou,* t. tak dokonale, aby toho učení nebylo třeba měniti, ani k němu něčeho přidávati, neb od něho ujímati (Deut. 4, 2. Gal. 1, 8.), nýbrž kdožby se jeho strhl, nikdy nebude moci jiného učení k spasení nalezti. Žid. 6, 4.

4. *bezbožní:* o nichž prvé psáno bylo, že mají přijíti v to potupení. — *poznamenaní:* zapsaní, t. podlé spravedlivého a nestihlého božího soudu odloženi a jako do nějakých knih zaznamenáni. Pod. Přísl. 16, 4. Řím. 9, 22. I. Petr 2, 8. — *potupení,* t. k tomu, což před sebe ze své zlosti berou, za čímž jich očekává věčné odsouzení neb zatracení. — *přenášejí,* t. písem svatých k svým nešlechetnostem natahují. — *Hospodin:* všeho Pánem. — *zapírají,* t. skutky svými (Tit. 1, 16. Viz II. Petr 2. 1.), odkudž, jakž se rozumí, to jest vzato, jako i všecka téměř tato epištola.

5. *to* etc.: v tom napomenouti. — *jednou,* t. dobře a jistotně. — *zatratil:* zahladil, t. na poušti. Num. 14, 37. Žid. 3, 19.

6. *knížetství:* původu, t. toho důstojenství a místa, na němž postaveni a dobrotou obdařeni byli. Pod. Jan 8, 44. Viz II. Petr 2, 4. — *příbytek,* t. pro pýchu svou z místa a povolání svého vystoupili, protož z nebeského příbytku vyhnáni býti musili. — *vazbou:* ve vězení věčném, t. vůle a moci své věčně. — *mrákotou,* t. v pekle v tom místě tmavém a hrozném. Viz I. Petr 2, 4.

7. *města,* t. Adama a Seboim. Deut. 29, 23. — *cizím,* t. ty nešlechetnosti proti přirození páchali, o nichž svatý Pavel vypisuje. Řím. 1, 26. 27. Viz Gen. 19, 5.

8. *jako* etc.: ve snách, ve spaní tělo poskvrňují, t. jejich chlipnost prýští se, i když oni spí. Tak podobně níž v. 23 o sukni neb košili od těla poskvrněné mluví. Aneb, v hluboký sen pohříženi jsouce tělo poskvrňují, t. v líbostech těla zesnuvše. — *tělo,* t. své. Pod. I. Kor. 6, 18. — *panstvím:* panovníky.

12 ním Kore zahynuli. * Tiť jsou na hodech
vašich poskvrny, kteříž s vámi hodujíce
bezstoudně, sami se pasou, jsou oblakové
bez vody, jimiž vítr sem i tam točí, stro-
mové uvadlí, neužiteční, dvakrát mrtví a
13 vykořenění, * vzteklé vody mořské, vy-
mítající své hanebnosti, hvězdy bludné,
jimžto mrákota tmy zachována jest na věč-
14 nost. * Prorokoval pak také o nich sedmý
od Adama Henoch řka: Aj, Pán se béře se
15 svatými tisíci svými, * aby učinil soud
všechněm a trestal všecky, kteřížby koli
mezi nimi byli bezbožní, ze všech skutků
bezbožnosti jejich, v nichž bezbožnost pá-
chali, i ze všech tvrdých řečí, kteréž mlu-
16 vili proti němu hříšníci bezbožní. * Tiť
jsou reptáci stýskaví, podlé žádostí svých
chodíce, jejichž ústa mluví pýchu, pochle-
bujíce osobám některým pro svůj užitek.
17 * Ale vy, nejmilejší, pamatujte na slova
předpověděná od apoštolů Pána našeho
18 Jesukrista; * neboť pověděli vám, že v po-
sledním čase budou posměvači podlé svých
bezbožných žádostí chodící. * Toť jsou ti, 19
kteříž se sami odtrhují, lidé hovadní, ducha
Kristova nemající.
Ale vy, nejmilejší, vzdělávajíce se na 20
té nejsvětější víře své, v Duchu svatém
modlíce se, * ostříhejte se v lásce boží 21
očekávajíce milosrdenství Pána našeho Jesu-
krista k věčnému životu. * A nad někte- 22
rými zajisté lítost mějte, rozeznání v tom
majíce; * jiné pak strašením k spasení při- 23
vozujte, jako z ohně je vychvacujíce, v ne-
návisti majíce i tu skrze tělo poskvrněnou
sukni.
Tomu pak, kterýž mocen jest zacho- 24
vati vás bez úrazu a postaviti před obli-
čejem slávy své bez úhony s veselím v
příští Pána našeho Jesukrista, * samému 25
moudrému Bohu Spasiteli našemu skrze
Jesukrista Pána našeho budiž sláva a ve-
lebnost, císařství i moc, i nyní i po všecky
věky. Amen.

— *důstojnosti:* vrchnosti, Ř. slávám; viz II. Petr 2, 10.

9. *Mojžíšovo*, t. chtěje lidu israelskému v známost je uvésti a přičinu jako i při hadu měděném (IV. Král. 18, 4.) k modlářství dáti. — *vynésti:* jemu naláti, jeho proklínati.

10. *poskvrňují:* kálejí, maží; viz II. Petr 2, 12.

12. *na hodech:* viz I. Kor. 11, 20. 33. II. Petr 2, 13. — *poskvrny*, t. ti vás hyzdí svou přítomností. II. Petr 2, 13. — *bezstoudně*, Ř. bez bázně, t. ani se Boha nebojí, ani lidí nestydí. — *bez vody*, t. jsou pokrytci a užitku církvi nepřinášejí. Viz II. Petr 2, 17. — *neužiteční*, Ř. bez ovoce. — *mrtví*, t. všelijak a dokonale na vnitřním člověku umrtvení a nenapravitelní, a v smrti duchovní i věčné zůstávající.

13. *bludné*, t. ačkoli se křiví učitelé svými věcmi některými zevnitřními jako hvězdy třpytí, a mnozí je za takové mají, že oni svět osvěcují, avšak poněvadž se stále pravdy boží nedrží, nemohou než blouditi a lidi v nebezpečenství duše uvozovati. — *tmy:* viz II. Petr 2, 17.

14. *svými*, t. se zástupy svatých andělů. Viz I. Kor. 16, 22.

16. *stýskaví:* pomluvači, vrkotaví, t. přijde-li na ně co těžkého, tedy na Boha repcí a svým bližním jeho darů nepřejí.

19. *kteříž* etc.: stržkové, odtrženci. — *hovadní:* světští; viz I. Kor. 2, 14.

20. *svatém*, t. roznícení jsouce od něho k těm modlitbám svatým. Řím. 8, 15.

21. *ostříhejte se:* jedni druhé. — *v lásce b.*, t. kterouž Bůh dává, aneb kterouž od vás milován bývá. — *milosrdenství*, t. výpovědi té milosrdenství plné: Pojďte požehnaní Otce mého etc. Mat. 25, 34. — *životu*, t. kteréžto milosrdenství vám věřícím a kajícím dá život věčný.

22. *mějte*, t. z lítosti své veliké laskavě je napravujte a ku povinnostem jich napomínejte. — *majíce*, t. majíce rozdíl mezi hříšníky a to proto, že jinak s napravitelnými a jinak s nenapravitelnými nakládáno býti musí.

23. *strašením:* bázní, hrůzou, t. hrozných pomst božích jim osvědčováním. — *vychvacujíce:* vytrhujíce, t. byť pak dosti příkře, jako s oním korintským hříšníkem (I. Kor. 5, 5.), mělo naloženo býti. — *skrze tělo:* tělem, od těla. — *poskvrněnou*, t. chlipnostmi a jinými neřády. — *sukni*, t. varujíce se všeho obcování s těmi bezbožníky, ba i to, čehož se oni dotýkají, za poskvrněné mějte.

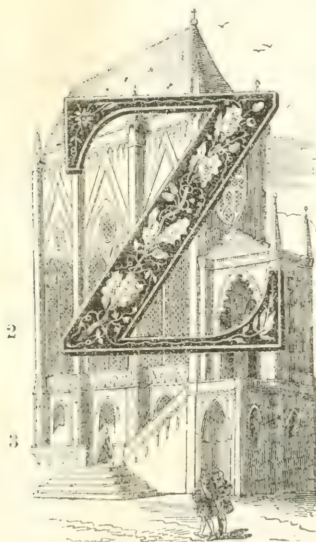
24. *úrazu:* pádu, t. v běhu k věčnému životu. I. Kor. 9, 24.

Zjevení svatého Jana apoštola.

Kniha ta (kterouž obecně dělí na sedmero vidění, t. o sedmi sbořích v Asii (hl. 1. 2. 3.); o zapečetěné knize (hl. 4. 5. 6. 7.); o sedmi troubách andělských (hl. 8. 9. 10. 11.); o ženě rodičce (hl. 12. 13. 14.); o sedmi andělích (hl. 15. 16.); o odsouzení nevěstky (hl. 17. 18. 19. 20.); o nebeském Jerusalemě (hl. 21. 22.); vidí se, že může ne zle *rozdělena* býti *na dvé*: I. *Na přístup* k ní učiněný, v němž se zdržuje 1. *nápis a pozdravení* (1, 1.—8.), 2. *služba* k dověrnému této knihy přijímání. II. *Na věci*, kteréž se v ní vypisují. *Ty* pak sv. Jan *na dvé rozděluje* (1, 19.): 1. *na ty, kteréž se* již při některých sbořích byly *staly*, t. při *a*) efesském, *b*) smyrnenském, *c*) pergamenském, *d*) tyatirském (hl. 2.), *e*) sardisském, *f*) filadelfickém, *g*) laodicenském (hl. 3.). 2. *Na ty, kteréž se potomně díti měly. Jedno, vůbec při všem světě. Tu* pak sv. Jan *a*) *předmluvu* k vypisování těch věcí činí, v níž k dověrnému přijímání této knihy slouží, předkládaje to, že ona svůj původ má od Boha Otce (hl. 4.), Syna (hl. 5.). *b) Ty skutky boží* před oči staví, kteréž on konati ráčí v *α*) uvozování světu v známost *těch budoucích věcí* a) *slovem*, b) *zázraky* (hl. 6.). *β) Vysvobozování* a vychvacování *svých věrných* před těmi bídami (hl. 7.). *γ*) Skutečném *pomst uvozování* a) *na tvor* nerozumný, b) *na lidi* (hl. 9.). *Druhé, obzvláštně při církvi nové.* To pak na dvé dělí, *A*) *V tomto životě.* A tu sv. Jan *a) posluchačů* i čtenářů srdce sobě nastrojuje předkládaje, že a) řádně jest k spisování těch věcí povolán, b) Kristus Pán jest jejich původem (hl. 10.). *b*) *Vypisuje ty věci*, kteréž se díti měly a) *při učitelích církve*, kteříž 1. mnohé boje za 1260 let vedli, 2. po 1260 letech zvlášť pod zavedením Antikristovým zmordováni byli, 3. v učení svém po zavedení ožili (hl. 11.). *b*) *Vůbec při vší církvi*, totiž: 1. *ze Židů poślé* a k ženě připodobněné, kteráž pokušení měla od draka před porodem, při porodu i po porodu (hl. 12.); 2. *křestanské*, jejíž vypisuje *boje*, 1. kterýmiž na ni dvě hrozné šelmy dotíraly (hl. 13.), 2. kteříž od též církve v Kristu konáni byli (hl. 14. 15. 16.). *Vítězství* v Kristu 1. nad nevěstkou (hl. 17. 18.), 2. nad obojí šelmou (hl. 19.), 3. nad drakem, smrtí i peklem (hl. 20.). *B*) V budoucím životě 1. při vzkřísení i soudu, 2. po soudu až na věky (hl. 21. 22.).

H l a v a 1.

Svatý Jan své práce položil 1. připsání, 2. vypsání a 3. závěrek. V připsání 1. slibuje jistých věcí a hodných poznamenání, 2. jmenuje komu píše, a to i s uctivým přáním a slušným jich ku považení věcí platným napomenutím. U vypsání vypravuje, kde a jaká vyjevení byla. Vyjevení bylo věcí přítomnému a budoucímu věku patřících. *O vyjevení věcí k přítomnému věku patřících.* Jsou zvláštní a obecné. Zvláštní na církve asiatické se vztahují, o nichž *A*) vypravuje, že jej Pán povolal 1. hlasu svého ozváním, 2. své přítomnosti při opatrování církve své v slávě těla svého ukázaním, k čemuž Jan jako mrtvý padnouti musil, 3. v laskavém se ohlášení, *a*) coby byl, *b*) co oznámiti míní a *c*) jakou on v církvi přítomnost má.

jevení Ježíše Kri-
sta, kteréž dal jemu
Bůh, aby ukázal
služebníkům
svým, které věci
mělyby se díti brzo:
on pak zjevil po-
slav je skrze an-
děla svého služeb-
níku svému Jano-
2 vi, * kterýž osvě-
dčil slovo boží a
svědectví Jesukri-
stovo a cožkoli vi-
3 děl. * Blahoslave-
ný, kdož čte, i ti,
kteříž slyší slova
proroctví tohoto a
ostříhají toho, což napsáno jest v něm;
4 nebo čas blízko jest. * Jan sedmi církvím,
kteréž jsou v Asii. Milost vám a pokoj od
toho, jenž jest a kterýž byl a kterýž při-
jíti má, a od sedmi Duchů, kteříž jsou před
obličejem trůnu jeho, * a od Ježíše Kri- 5
sta, jenž jest svědek věrný, ten prvorozený
z mrtvých, a kníže králů země, kterýžto
zamiloval nás a umyl nás od hříchů na-
šich krví svou, * a učinil nás krále a kněží 6
Bohu a Otci svému, jemužto buď sláva a
moc na věky věků. Amen. * Aj, béře se 7
s oblaky, a uzříť jej všeliké oko, i ti, kte-
říž ho bodli, a budou plakati pro něj všecka
pokolení země jistě. Amen. * Jáť jsem Alfa 8
i Omega, totiž počátek i konec, praví Pán,
kterýž jest a kterýž byl, a kterýž přijíti
má, ten Všemohoucí.
Já Jan i bratr váš, i spoluúčastník 9
v soužení i v království i v trpělivosti Je-
žíše Krista, byl jsem na ostrově, kterýž
slove Patmos, pro slovo boží a pro svě-
dectví Ježíše Krista, * a byl jsem u vy- 10
tržení ducha v den Páně, i uslyšel jsem

1. *dal*, t. ne se strany jeho božství, žeby jemu spolu s sebou jednobytnému něco neznámého zjevil, ale se strany nás to se praví, že jemu zjevení dal, t. že skrze něho jako pravého prostředníka nám ty věci zjevil, ano i pro ukázaní toho, že Kristus Pán ne nějakou věc cizí, ale svou vlastní

11 za sebou hlas veliký, jako trouby, * an
dí: Já jsem Alfa a Omega, ten první a
poslední; a což vidíš, piš do knihy a pošli
sedmi sborům, kteříž jsou v Asii, do Efesu
a do Smyrny a do Pergama a do Tyatira
a do Sardisu a do Filadelfie, i do Laodi-
12 cie. * I obrátil jsem se, abych viděl ten
hlas, kterýž mluvil se mnou: a obrátiv se
13 uzřel jsem sedm svícnů zlatých, * a u pro-
střed těch sedmi svícnů podobného Synu
člověka, oblečeného v dlouhé roucho a pře-
14 pásaného na prsech pasem zlatým, * hlava
pak jeho a vlasové byli bílí jako bílá vlna,
15 jako sníh, a oči jeho jako plamen ohně, * nohy
pak jeho podobné mosazi jako v peci hořící,
16 a hlas jeho jako hlas vod mnohých, * a
měl v pravé ruce své sedm hvězd, a z úst
jeho meč s obou stran ostrý vycházel, a
tvář jeho jako slunce, když jasně svítí.
* A jakž jsem jej uzřel, padl jsem k no- 17
houm jeho jako mrtvý, i položil ruku svou
pravou na mne řka ke mně: Neboj se,
já jsem ten první a poslední, * a živý, 18
ježto jsem byl mrtvý, a aj, živý jsem na
věky věků, a mám klíče pekla a smrti.
* Napiš ty věci, kteréž jsi viděl, a kteréž 19
jsou a kteréž se mají díti potom. * Ta- 20
jemství těch sedmi hvězd, kteréž jsi viděl
v pravici mé, a sedm svícnů zlatých jest
toto: Sedm těch hvězd jsou andělé sedmi
sborů, a sedm svícnů, kteréžs viděl, jest
těch sedm sborů.

Po částkách sedmi církví asiatických dotýká, jaké totiž k nim listy sepsati a poslati Kristus Pán poroučí.

Hlava 2.

K církvi efesské. Pán po oznámení slávy své *A*) dotýká učitele, a v dotýkání I. chválí při nich zastávání pravdy a snášení pro ni bezpráví, a II. napravuje k živosti, v níž pooslábl s připomenutím jeho nebezpečenství, jenž jest *a*) přítomné: pád, *b*) budoucí pak, pokudžby se nenapravil, jisté zahynutí. — Milost Pán svou osvědčuje, že ještě v učiteli maje co chváliti, jemu zachování přeje. *B*) Napomínaje pak jiných ku povážení soudů svých Pán slibuje setrvajícím u víře život věčný. *K církvi smyrnenské.* Pán po oznámení své slávy *A*) promlouvá k svým věrným a promlouvaje I. chválí pobožnost a všelikého soužení trpělivé snášení, a II. posiluje potěšováním proti nastávajícímu protivenství a slibováním setrvajícimu života věčného, *B*) probuzuje pak doslýchajících k rytěřování živému. *K církvi pergamenské.*

---

z lůna Otcova nám vynesl. Podobně Jan 1, 16. 18. V témž smyslu se jinde o Synu božím svědčí, že jemu Otec život dal. Jan 5, 26. — *poslav je*, t. to zjevení aneb anděla s tím zjevením. — *Janovi.* Slove též Theologus, t. božích věcí učitel, což se obzvláštnè Janovi svatému evangelistovi připisuje, protože on nad jiné důkladněji psal o božství Pána Ježíše Krista.

4. *Duchů*, t. od Ducha svatého dary hojnými církev svou darujícího.

7. *bodli:* probodli; viz Jan 19, 37. — *plakati:* kvíliti nad sebou příčinou jeho, t. proto, že teprv toho poznali, jímž prve pohrdali a jemuž se protivili.

8. *počátek*: Alfa jest počátek řecké abecedy, Omega pak jest její konec.

9. *trpělivosti:* očekávání. — *Krista*, t. byl jsem pro evangelium svaté, jenž o Kristu Pánu svědčí (I. Kor. 1, 6.), na ostrov neveselý a hrozný, kterýž slove Patmos, za císaře Domiciána, okolo léta Kristova devadesátého šestého, vypovědín. Viz Eusebiovu historii církevní, knihu třetí, hl. 18.

10. *u vytržení*, Ř. v duchu. — *v den P.*, t. v neděli. Viz I. Kor. 16, 2. — *veliký*, t. velikého a všemohoucího Boha. — *trouby*, t. pro ukázaní jakož toho, že mezi Kristovým a Antikristovým královstvím, mezi vyvolenými a zatracenci, jako mezi ovcemi a vlky musí býti ustavičná válka a vzhůru troubení, tak také pro ukázaní lidské zpozdilosti a hluchoty k slýchání i k přijímání božích tajemství.

12. *hlas*, t. abych vyrozuměl, co se tím hlasem míní, nebo sic jinak nemůž býti hlas vidín, ale slyšán. Pod. Exod. 20, 18. Aneb, jakoby řekl: Abych viděl toho, jehož jsem hlas slyšel. — *zlatých*, t. sedm sborů, všecku obecnou církev vyznamenávajících. Níž v. 20.

13. *člověka*, t. Krista Pána, Boha i člověka pravého. — *roucho:* sukni, t. jakéž na krále a kněží náleží. — *zlatým*, t. pro ukázaní Kristovy k boji hotovosti, anobrž vítězství nad nepřátely. Podobně Žlm. 44, 4. Isai. 11, 5.

14. *bílí*, t. k vymalování Kristovy věčnosti (Přísl. 8, 22. Jan 1, 2. Též 8, 58.), vážnosti i rozumu, jakýž bývá při starcích, dospělosti, a k tomu aby jemu činěna byla poctivost. Viz též Dan. 7, 9. — *ohně*, t. pro vymalování jeho vševědoucnosti, prozřetelnosti, bedlivosti a proti nepřátelům církve hněvivosti. Pod. Žlm. 18, 9. Dan. 10, 9.

15. *nohy*, t. jimiž se míní skutkové Kristovi a díla jeho mocná. — *hořící*: rozpálené, t. k ukázaní skutků jeho jako plamen čistých a mocných, kteréž on koná, buď v přečisťování svých věrných (Mal. 3, 3.), buď v spalování zarytých. — *mnohých*, t. k ukázaní jeho proti bezbožným spůsobu hrozného a učení čistého po všem světě mocně zvučícího.

16. *v pravé* etc., t. kterouž se nám maluje jeho pravost, věrnost, síla a ke všelikým skutkům, jakáž bývá ruka pravá, spůsobilost. Podobně Zach. 3, 1. — *z úst*, t. jimiž se míní služebníci věrní, skrze něž on mluviti ráčí. II. Kor. 11, 3. II. Petr 1, 21. — *vycházel*, t. k vyznamenání moci slova jeho božského, věrné ochraňujícího, bezbožné pak hubícího. Isai. 11, 4. II. Tess. 2, 8. — *jasně*, Ř. v moci své.

17. *položil* etc., t. mocí a pomocí pravice své božské mne posilnil a jako na nohy postavil. Podobně Mat. 17, 7. Tak i jinde pomoc božská pravicí se nazývá. Žlm. 137, 7.

18. *věků.* Řecký text tu dokládá: *Amen.*

20. *andělé*, t. poslové Kristovi, kněží a správcové.

Pán po oznámení moci své *A*) promlouvaje s učiteli *a*) vysvědčuje, co vidí u nich dobrého a co zlého; *b*) oznamuje, co chce aby činili, ač chtějí-li zachováni býti; *B*) probuzuje k stálosti u víře zaslibováním věčného dobrého. *K církvi tyatirské.* Pán po oznámení své vševědoucnosti a všemohoucnosti mluví *A*) k učitelům a chválí jejich v pobožnosti vzrůst a domlouvá se, proč nechávají průchodu modlářství s oznámením, že *a*) jako milosti jeho nešetřili modláři, *b*) tak on na ně se s pomstou oboří. *B*) Posluchačům 1. obzvláště stálým v pobožnosti *a*) poroučí na vyjevené pravdě přestati a *b*) slibuje setrvajícím panství věčné dáti, 2. vůbec mluvě vystříhá, aby tím, co se od Ducha církvím praví, nezhrzeli.

Andělu efesské církve piš: Totoť praví
ten, kterýž drží těch sedm hvězd v pra-
vici své, jenž se prochází u prostřed těch
2 sedmi svícnů zlatých: * Známť skutky tvé
a práci tvou, i trpělivost tvou, a že ne-
můžeš trpěti zlých a zkusil jsi těch, kte-
říž se praví býti apoštoly, ale nejsou, a
3 shledals je, že jsou lháři. * A snášel jsi a
trpělivost máš, a pro jméno mé pracovals
4 a neustál. * Ale mámť proti tobě to, že
5 jsi tu první lásku svou opustil. * Protož
pomni, odkud jsi vypadl, a čiň pokání a
první skutky; pakliť toho nebude, přijdu
na tebe rychle a pohnuť svícnem tvým z
6 místa jeho, nebudeš-li pokání činiti. * Ale
toto dobré do sebe máš, že nenávidíš skutků
Mikulášenců, kterýchž i já nenávidím.
7 * Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím:
Tomu, kdož svítězí, dám jísti z dřeva ži-
vota, kteréž jest u prostřed ráje božího.
8 Andělu pak smyrnenské církve piš:
Toto praví ten první i poslední, kterýž
9 byl mrtvý a ožil: * Vím o skutcích tvých
i o soužení a chudobě tvé (ale bohatý jsi),
i o rouhání těch, kteříž se praví býti Židé
10 a nejsou, ale jsou zběř satanova. * Nebojž
se nic toho, co trpěti máš. Aj, uvržeť ďá-
bel některé z vás do vězení, abyste zku-
šeni byli, a budete míti úzkost za deset
dní. Budiž věrný až do smrti, a dámť ko-
11 runu života. * Kdo má uši, slyš, co Duch
praví církvím: Kdo svítězí, nebude uražen
od smrti druhé.

Andělu pak pergamenské církve piš: 12
Totoť praví ten, kterýž má ten meč s obou
stran ostrý: * Vím skutky tvé, i kde by- 13
dlíš, totiž tu, kdež jest stolice satanova, a
že držíš se jména mého a nezapřel jsi
víry mé, ani v těch dnech, když Antipas
svědek můj věrný zamordován jest u vás,
tu kdež bydlí satan. * Ale mámť proti 14
tobě něco málo, že tam máš ty, kteříž drží
učení Balamovo, jenž učil Balaka pohor-
šení klásti před obličejem synů israelských,
aby jedli modlám obětované a smilnili:
* tak i ty máš některé, kteříž drží učení 15
Mikulášenců, což já v nenávisti mám.
* Činiž pokání, pakli nebudeš, přijdu na 16
tebe brzy, a bojovati budu s nimi mečem
úst svých. * Kdo má uši, slyšiž, co Duch 17
praví církvím: Tomu, jenž vítězí, dám jísti
tu manu skrytou a dám jemu kamének
bílý, a na tom kaménku jméno nové na-
psané, kteréhož žádný neví než ten, kdož
je přijímá.
Andělu pak tyatirské církve piš: To- 18
toť praví Syn boží, jenž má oči jako pla-
men ohně, a jehož nohy podobné jsou mo-
sazi: * Známť skutky tvé i lásku, i při- 19
sluhování i věrnost, i trpělivost tvou a
skutky tvé, i ty poslední, kteříž větší jsou
nežli první. * Ale mám proti tobě něco 20
málo, že necháváš ženy Jezabel, kteráž
se býti praví prorokyní, aby učila a svo-
zovala služebníky mé, aby smilnili a jedli
modlám obětované. * Ale dalť jsem jí čas, 21

---

1. *prochází*, t. kterýž všecko ve své církvi řídí, ji opatruje a jako pilný hospodář po domě sem i tam se procházeje ke všechněm dohlédá, jak se kdo zpravuje. Pod. Levit. 26, 12.

2. *trpěti:* snášeti, t. s nenapravitelnými, podlé rozkazu Ducha Páně, nic činiti nemáš (I. Kor. 5, 11.), ale je z církve vylučuješ.

3. *snášel jsi:* nesl jsi břemeno na sebe vzložené. — *neustal*, t. neopustils práce pro těžkost.

4. *opustil*, t. že láska tvá poustydla.

5. *svícnem*, t. buď tebe služebníka svého z úřadu složím, buď od lidu nevděčného svíci učení čistého, odejmu. Mat. 21, 43. Skut. 13, 46.

6. *Mikulášenců:* Mikulášenské (roty), t. lidí nečistých a neřádných, od onoho Mikuláše k úřadu jahenskému vyvoleného a ve všecky neřády se vydávajícího (Skut. 6, 5.), původ svůj majících.

7. *života*, t. spůsobím jemu to, aby mne zde v milosti účasten byl (II. Petr 1, 4. I. Jan 1, 3.) a potom k věčné slávě a nesmrtelnosti se dostal.

9. *bohatý*, t. v Bohu neb ve věcech duchovních.

10. *dní*, t. za deset let aneb za nějaký dlouhý čas.

11. *druhé*, t. věčné. Nebo tuto smrt první míní se smrt časná, druhá pak smrt jest věčná. Níž 20, 6.

13. *satanova*, t. kdež jest vrch všeho zlého aneb kdež všecko zlé průchod má. — *jména*, t. učení čistého ve jménu mém předloženého.

14. *klásti:* léčeti.

17. *Tomu:* vítězícímu. — *skrytou*, t. budu jej sytiti chlebem tím duchovním (Jan 6, 50.), nebeským a u Boha jako poklad od věčnosti připraveným. — *bílý*, t. zevnitřními službami o odpuštění jeho hříchů a ospravedlnění i v novotě života jej utvrdím a věčně oslavím. — *jméno*, t. svědectví slavné novotě života jeho vydám a jej zvelebím. — *přijímá*, t. toliko ten, jemuž Duch svatý svědectví v jeho svědomí dává. Řím. 8, 16.

20. *Jezabel*, t. že to přehlídáš, ani Mikulášenci, jako někdy Jezabel (3. Král. 16, 31.), lidé smilní, nečistí a modlářští průchod mají.

aby pokání činila ze smilstva svého, avšak
22 nečinila. * Aj, já uvrhu ji na lože, i ty,
kteříž cizoloží s ní, v soužení převeliké,
jestliže nebudou činiti pokání ze skutků
23 svých. * A syny její zmorduji smrtí, i
zvědíť všecky církve, žeť jsem já zpytatel
ledví i srdcí, a odplatím vám jednomu
každému podlé skutků vašich. Vámť pak
24 pravím * i jiným Tyatirským: Kteřížkoli
nemají učení tohoto, a kteříž nepoznali
hlubokosti satanovy, jakž říkají, nevložímť na vás jiného břemene; * avšak to, 25
což máte, držte, dokavadž nepřijdu. * Kdož- 26
by pak vítězil a ostříhal až do konce skutků
mých, dám jemu moc nad pohany, * i bu- 27
deť je spravovati prutem železným, a jako
nádoba hrnčířova střískáni budou, * jakž 28
i já vzal jsem od Otce svého, a dám jemu
hvězdu jitřní. * Kdo má uši, slyš, co Duch 29
praví církvím.

Hlava 3.

K církvi sardisské. Pán s oznámením slávy své 1. po obvinění lenosti učitele napomíná jej ku pokání, ač chce-li pokuty ujíti; 2. vychváliv v čistotě trvající zamlouvá se velikým dobrým jim, a proto i vůbec volá ku poslušenství. *K církvi filadelfitské.* Pán po oznámení slávy své mluví I. k učiteli, 1. chvále pilnost jeho, 2. těše jej, že vyzíská mnoho a přemůže soužení veliké, jen aby stálý byl; II. vůbec k 1. rytěřujícím, čeho pro pravdu očekávati mají, 2. jiným všem, ač milují-li spasení. *K církvi laodicenské.* Pán s oznámením slávy své mluvě, 1. učitele *a*) obviňuje z nevěry, *b*) pamatuje pak, aby k němu o opatření spasení svého se utekli; což mají ovšem rádi učiniti slyšíce od něho, že *α*) káráním svým lásky své k nim dokazuje, *β*) k dvéřím jejich pro jejich dobré přichází, *γ*) bojujícím u víře věčnou slávu slibuje. 2. Probuzuje jiných, aby poslouchali, co Duch svatý mluví církvi.

Andělu pak církve sardisské piš: Toto
praví ten, jenž má sedm duchů božích a
sedm těch hvězd: Vím skutky tvé, totiž
že máš jmeno, že jsi živ, ale jsi mrtvý.
2 * Budiž bedlivý a utvrzujš jiné umírající,
neboť jsem nenalezl skutků tvých plných
3 před Bohem. * Pomniž tedy, co jsi přijal
a slyšel, a ostříhej toho a čiň pokání. Pakli
bdíti nebudeš, přijduť na tě jako zloděj,
4 a nezvíš kterou hodinu na tě přijdu. * Ale
máš některé osoby i v Sardisu, kteréž neposkvrnily roucha svého, protož budouť se
se mnou procházeti v bílém rouše, nebo
5 jsou hodni. * Kdo svítězí, tenť bude odín
rouchem bílým, a nikoliť nevymaži jmena
jeho z knih života, ale vyznámť jmeno jeho
před obličejem Otce svého i před anděly
jeho. * Kdo má uši, slyš, co Duch praví 6
církvím.
Andělu pak filadelfitské církve piš: 7
Totoť praví ten svatý a pravý, jenž má
klíč Davidův, kterýžto otvírá a žádný nezavírá, a zavírá, žádný pak neotvírá. * Vím 8
skutky tvé. Aj, postavil jsem před tebou
dvéře otevřené, a žádnýť jich nemůže zavříti; nebo máš ač nevelikou moc, a ostříhal jsi slova mého a nezapřels jmena
mého. * Aj, dávámť některé ze zběři sa- 9
tanovy, kteříž se praví býti Židé a nejsou,
ale klamají: aj, pravím, spůsobím to, žeť

---

21. *pokání:* usmyslila sobě.
22. *na lože,* t. nemoci i jiné bídy na ni uvedu. — *s ní,* t. kteříž učení jejího následují a křivým prorokům se svozovati dají.
23. *její,* t. následovníky její.
24. *satanovy,* t. kteříž sobě neoblíbili a nezachutnali řemesla aneb díla ďábelského a učení jeho tvárného, jakýmis hlubokými smysly se nadýmajícího. — *břemene,* t. metel svých aneb zákona jha těžkého, k snášení nemožného. Skut. 15, 10.
25. *držte,* t. čehož jste z učení apoštolského nabyli, toho sobě ničímž ze srdce vyraziti nedejte. Pod. Gal. 1, 8.
26. *pohany:* národy, t. spoludědicem království svého a jako soudce jej učiním. Mat. 19, 28. I. Kor. 6, 3.
28. *jitřní,* t. nevinu a spravedlnost jeho utlačenou na jevo vyvedu (Žalm 36, 6. Isai 58, 8.), a jej mimo jiné, tak jako jest dennice nad jiné hvězdy jasnější, oslavím. Dan. 12, 3. I. Kor. 15, 41.
1. *sedm* etc.*:* duchy boží, t. Kristus Pán, kterýž hojnými dary církev svou daruje (viz výš 1, 4.) — *hvězd,* t. hojnost služebníků církve. Výš 1, 20. — *mrtvý,* t. slovem jsi křesťan a služebník církve, ale skutkem tomu odpíráš a veliký díl s oněmi pokrytci k hrobům obíleným připodobněnými (Mat. 23, 27.) v pokrytství máš. Pod. I. Tim. 5, 6.
2. *umírající,* t. potvrdiž ostatků umírajících, t. jiných při náboženství a v pobožnosti na polo mrtvých. Taktě i svatý Petr sám povstana, jako i tento služebník jiných měl čistým učením potvrzovati. Luk. 22, 32.
3. *čiň* etc.: usmysl sobě, proměň mysl svou. — *na tě,* t. buď skrze vzložení na tebe metel svých, buď skrze povolání tebe ze světa prostředkem smrti, buď postavením tebe na svém soudu.
4. *některé* etc., Ř. něco jmen, t. některé boží vyvolené. — *roucha,* t. nevydali se v bezbožnosti a modlářství. — *v bílém* etc., t. budou moji účastníci v nevinnosti a šlechetnosti života (I. Jan 3, 3.), a potom věčné slávy dědicové. — *hodni,* t. ne sami ze sebe, ale z milosti boží (viz Řím. 8, 18.), z níž v Kristu ospravedlnění božího došli a toho, že jsou spravedliví, konáním spravedlnosti potvrdili. I. Jan 3, 7.
7. *pravý:* pravdy plný. — *Davidův,* t. plnou moc ve spravování domu Davidova, to jest sv. církve. — *nezavírá,* t. kterýž co chce míti a nařídí, toho žádný zrušiti a změniti nemůže. Pod. Isai. 22, 22.
8. *otevřené,* t. udělilť jsem požehnání svého a po-

přijdou a budou se klaněti před nohama
tvýma a poznajíť, že jsem já tě miloval.
10 * A poněvadž jsi ostříhal slova trpělivosti
mé, i jáť tebe ostříhám od hodiny poku-
šení, kteráž přijíti má na všecken svět,
11 aby zkušeni byli obyvatelé země. * Aj,
přijduť brzy, držiž se toho co máš, aby
12 žádný nevzal koruny tvé. * Kdo svítězí,
učiním jej sloupem v chrámě Boha svého,
a nevyjdeť již více ven, a napíšiť na něm
jméno Boha svého a jméno města Boha
svého, nového Jerusalema sstupujícího s
nebe od Boha mého, i jméno své nové.
13 * Kdo má uši, slyš, co Duch praví církvím.
14 Andělu pak církve laodicenské piš:
Toto praví Amen, svědek ten věrný a
15 pravý, počátek stvoření božího: * Vímť
skutky tvé, že nejsi ani studený ani horký;
ó by aspoň chutně studený byl aneb horký!
* A tak, že jsi vlažný, a ani studený, ani 16
horký, vyvrhu tě z úst svých. * Nebo pra- 17
víš: Bohatý jsem a zbohatl jsem, a žádného
nepotřebuji, a nevíš, že jsi bídný a mi-
zerný, i chudý i slepý i nahý. * Radímť, 18
aby sobě koupil ode mne zlata ohněm
zkušeného, aby byl bohatý, a roucho bílé,
aby oblečen byl, a neokazovala se hanba
nahoty tvé; a očí svých pomaž mastí le-
ptavou, aby viděl. * Já kteréžkoli miluji, 19
kárám a tresci, rozhorliž se tedy a čiň
pokání. * Aj, stojímť u dveří a tluku. 20
Jestližeťby kdo uslyšel hlas můj a otevřel
dvéře, vejduť k němu a budu s ním ve-
čeřeti a on se mnou. * Kdož svítězí, dám 21
jemu seděti s sebou na trůnu svém, jako i
já svítězil jsem a sedím s Otcem svým na
trůnu jeho. * Kdo má uši, slyš, co Duch 22
praví církvím.

(Potud Jan svatý vypsal zvláštní věci v přítomném věku k církvím asiatickým patřící; již přistupuje k vypravování těch, kteréž na vesmír se vztahují.)

Hlava 4.

Jsou pak pokuty boží na potupníky slova božího příslušející s předivným církve svaté zachováním a též církve s Kristem protivenství všelikému podrobení s vítězstvím velikým. Pokut spravedlivé 1. usouzení stalo se od Boha, jehož sláva dává se znáti z postavy a trůnu jeho, též i ze sloužících jemu zpěvy před trůnem.

Potom jsem viděl, a aj, dvéře otevře-
né v nebi, a ten hlas první, kterýž jsem
byl slyšel jako trouby, an mluví se mnou,
řkoucí: Vstup sem, a ukážiť co se má díti
2 potom. * A hned byl jsem u vytržení du-
cha, a aj, trůn postaven byl na nebi, a
na trůnu jeden seděl. * A ten, jenž seděl, 3
podoben byl obličejem kameni jaspisu a
sardisu, a vůkol toho trůnu byla duha
na pohledění podobna smaragdu; * a okolo 4

---

sluchače tvé nastrojil a jako dvéře srdce jejich otevřel, aby při tom sboru filadelfitském užitečně pracoval. Pod. I. Kor. 16, 9. II. Kor. 2, 12. — *zavříti*, t. sobě překážky učiniti, aby učení tvé nemělo průchodu míti.

9. *dávámť*: dal jsem, t. některých srdce k tomu nastrojil, aby někdy byvše manové ďáblovi, skrze tebe Bohu získáni byli. — *zběři*: školy. — *poznajíť*, t. z učení tvého hříchy své poznajíce a ve svědomí svém obviněni jsouce pravdu sobě oblíbí a k tobě přistoupí. Takť z Pavla nepřítele (Skut. 9, 17.), ano i z onoho strážného žaláře, učiněn jest přítel. Skut. 16, 29.

12. *Kdo* etc., vítězícího. — *ven*, t. můj vždycky bude, a v mé péči zůstávaje na věky nezahyne. — *Boha*, t. k němu se budu vždycky znáti, jej milovati, lásky k němu dokazovati a slovem k věčné boží slávě jej přiúčastním. Viz Exod. 28, 36. — *města* etc., t. jakž svatý Pavel mluví, spoluměšťana svatých a domácího božího neb čeledína jej učiním, Efes. 2, 19.

14. *Amen*, t. pravdomluvný.

16. *vyvrhu*: budu tě vymítati, vyvrátím tě, vydávím tě.

17. *Bohatý*, t. svatý, spravedlivý a Krista lékaře jako oni farizeové nepotřebující. Mat. 9, 12. Pod. Ose. 12, 8. I. Kor. 4, 8. — *slepý* t. Boha ani sebe neznající. — *nahý*, t. víry i šlechetného života prázdný.

18. *zlata*, t. aby víry pravé a všeho, cožby k spasení potřeboval, z milosti mé došel a tak bez peněz sobě ode mne koupil. Isai. 55, 1.

20. *stojímť* etc., t. hotov jsem modlitby vyslýchati, naplňovati i všelijak pomáhati. Isai. 65, 24. — *tluku*, t. na dvéře srdce lidského a to, i slova svého božského kázaním, i metliček svých na lidi vzkládáním. Job. 36, 10. Luk. 15, 18. — *dvéře*, t. ochotně učení mé tak jako oni moji vyvolení (Skut. 17, 11.) věrou přijal. — *se mnou*, t. on bude mým údem a já hlavou jeho, a tak svědomí jeho spokojím, a jako hody neb večeři slavnou v duchu jeho spůsobím.

21. *na trůnu*, t. spoludědicem království svého jej učiním. Pod. Mat. 19, 28. Luk. 12, 30.

1. *Vstup sem*, t. od věcí zemských mysl i srdce svého k nebeským, abys ta boží tajemství chápati mohl, pozdvihni. Pod. Exod. 3, 5.

2. *u vytržení* etc.: v duchu. — *seděl:* kdosi sedící, t. Bůh jakožto spravedlivý soudce.

3. *sardisu*, t. pro ukázaní jeho velebnosti, moci, slávy a spravedlnosti božské. — *duha*, t. k ukázaní a osvědčení milosti boží kajícím, tak jako za dnů Noe. Gen. 3, 13. Pod. Ezech. 1, 28.

4. *bílá*, t. na znamení přímého a spravedlivého soudu konání bez postupování po vášních a náklonostech. Exod. 18, 21. — *zlaté*. Jakoby řekl: Mají

toho trůnu bylo trůnů čtyřmecítma, a na
těch trůnech viděl jsem čtyřmecítma starců
sedících, oblečených v roucha bílá, a měli
5 na hlavách svých koruny zlaté, * a z toho
trůnu pocházelo blýskání a hromobití a
hlasové, a sedm lamp ohnivých hořících
před trůnem, jenž jsou sedm Duchů bo-
6 žích. * Bylo také před tím trůnem moře
sklenné, podobné křišťálu: a uprostřed trůnu
a vůkol trůnu čtvero zvířat, plných očí s
7 předu i s zadu. * První pak to zvíře po-
dobno bylo lvu, a druhé zvíře podobné
teleti, a třetí zvíře mající tvárnost jako
člověk, a čtvrté zvíře podobné orlu letí-
8 címu. * A jedno každé z těch čtyř zvířat
mělo šest křídel okolo, a vnitř plna byla
očí, a neměla odpočinutí dnem i nocí ří-
kajíce: Svatý, Svatý, Svatý Pán Bůh vše-
mohoucí, kterýž byl a jest i přijíti má.
* A když ta zvířata vzdávala slávu a čest 9
i díků činění sedícímu na trůnu, tomu ži-
vému na věky věků, * padlo těch čtyř- 10
mecítma starců před obličejem toho sedí-
cího na trůnu, a klaněli se tomu živému
na věky věků, a metali koruny své před
trůnem řkouce: * Hoden jsi Pane Bože 11
přijíti slávu a čest i moc; nebo ty jsi stvo-
řil všecky věci, a pro vůli tvou trvají i
stvořeny jsou.

Hlava 5.

Sláva boží dává se znáti i u trůnu z postavení knihy. Spravedlivé pokut 2. vyřízení děje se prostředkováním ne nějakého tvoru, ale samého Krista Pána, o němž Jan slyšel i jej potom viděl, že I. knihu z rukou božích bral s nemalým starců, andělů, všeho stvoření, ano i zvířat těch plésáním.

I viděl jsem po pravici sedícího na
trůnu knihu popsanou vnitř i zevnitř, za-
2 pečetěnou sedmi pečetmi. * A viděl jsem
anděla silného, volajícího hlasem velikým:
Kdo jest hoden otevříti tu knihu a zru-
3 šiti pečeti její? * I nemohl žádný, ani na
nebi, ani na zemi, ani pod zemí otevříti
4 té knihy, ani pohleděti do ní. * Pročež já
plakal jsem velmi, že není nalezen žádný,
kterýžby hoden byl otevříti a čísti tu knihu,
5 ani pohleděti do ní. * Tedy jeden z těch
starců dí mi: Neplač! Aj, svítězilť Lev ten,
kterýž jest z pokolení Judova, kořen Da-
vidův, aby otevřel tu knihu a zrušil sedm
pečetí její. * I pohleděl jsem, a aj, mezi 6
trůnem a čtyřmi těmi zvířaty a mezi těmi
starci Beránek stojí jako zabitý, maje sedm
rohů a sedm očí, jenž jsou sedm Duchů
božích poslaných na všecku zemi. * I při- 7
šel a vzal tu knihu z pravice toho, kterýž
seděl na trůnu. * A jakž vzal tu knihu, 8
ihned těch čtvero zvířat a těch čtyřmecítma
starců padlo před tím Beránkem, majíce
jeden každý z nich harfu a báně zlaté
plné vůně, jenž jsou modlitby svatých, * a 9
zpívali píseň novou řkouce: Hoden jsi vzíti

---

v hlavě své soud jemný a zdravý, tak že, což oni podlé pravidla božího slova na zemi soudí, toho se i na nebi potvrzení činí. Mat. 18, 18.

5. *blýskání*, t. církve svaté hlas učení čistého a jasného. — *před trůnem*, t. k vyznamenání toho, že Bůh Otec všecko spatřuje a Duch svatý hojnými dary svými vyvolené své osvěcuje. Výš 1, 4.

6. *sklenné*, t. množství veliké jako nějaké moře lidí Duchem Páně očistěných a osvícených. — *zvířat*, t. množství andělů svatých na všech čtyrech stranách světa své povinnosti konajících. Viz Ezech. 1, 5. — *s zadu*, t. andělů velmi osvícených a prozřetelných.

7. *lvu*, t. svatí andělé i jiní prostředkové, jichž Bůh ke konání svých soudů užívati ráčí, jsou jako lev udatní, jako vůl silní, jako lidé moudří a rozšafní, jako orel hbití a ochotní.

8. *okolo:* vůkol sebe, t. k vyznamenání jejich hbitosti. Viz Ezech. 1, 6.

10. *před trůnem*, t. všecko, což dobrého měli, samému Bohu připisovali (I. Kor. 15, 10. Jak. 1, 17.), i všeho se pro něho opovážiti hotovi byli a před ním se ponižovali.

11. *slávu*, t. ji sobě samému osobiti, nám pak nehodným v ničem jí neudělovati. Tak níž 5, 12. — *pro vůli*: skrze vůli tvou, z vůle tvé.

1. *po pravici*, t. pro ukázaní moci boží. — *knihu*, t. úsudků božích aneb úsudky mnohé, a mnohá i rozličná boží tajemství, jako do nějaké knihy zapsaná a samé jeho milosti božské známá.

2. *otevříti*, t. vyložiti a vysvětliti to, což Bůh v své radě přetajné usoudil a zavřel.

5. *svítězilť:* obdrželť jest.

6. *starci*, t. na důvod toho, že jest prostředníkem mezi Bohem a lidským pokolením. I. Tim. 2, 5. — *zabitý*. Ne nadarmo řekl, jako zabitý. Nebo ačkoli Kristus Pán právě umřel, avšak v smrti nezůstal. Skut. 2, 24. — *rohů*, t. k vyznamenání jeho důstojnosti a moci. Pod. Luk. 1, 69. — *očí*, t. kterýž jsa vševědoucí, velmi prozřetelný a zpytatel srdcí (I. Kor. 4, 5. Žid. 4, 13.), všecky vyvolené osvěcuje a dary Ducha svatého jim rozděluje.

7. *knihu*, t. Kristus Pán na znamení moci v konání soudů a učení sobě svěřeného. Nebo kněžím zákon a soudcům právní knihy odvozovány bývají. — *toho* etc.: sedícího.

8. *starců*, t. všecken obor církve bojující a v nebi své měšťanství mající. Efes. 2, 6. Filip. 3, 20. — *harfu:* nástroj hudební, t. srdce, Duchem Páně obživené a vděčné. Nebo z takového zvuk líbezný a obět příjemná Bohu pochází. Žlm. 49, 14. — *vůně:* obětí vonných, kadění, t. srdce plná poct, chvály,

tu knihu a otevříti pečeti její; nebo jsi
zabit a vykoupils nás Bohu krví svou ze
všelikého pokolení a jazyku a lidu i ná-
10 rodu, * a učinil jsi nás Bohu našemu krále
11 a kněží, a budeme kralovati na zemi. * I
viděl jsem a slyšel hlas andělů mnohých
okolo trůnu a těch zvířat i starců, a byl
jich počet stokrát tisíc tisícův a desetkrát
12 sto tisíců, * řkoucích velikým hlasem:
Hodenť jest ten Beránek zabitý vzíti moc
a bohatství, i moudrost, i sílu, i čest i
slávu, i požehnání. * Též všecko stvoření, 13
kteréž jest na nebi, i na zemi, i pod zemí,
i v moři, i všecko, což v nich jest, slyšel
jsem řkoucí: Sedícímu na trůnu a Berán-
kovi požehnání, čest a sláva, i síla na věky
věků. * Čtvero pak těch zvířat řeklo: Amen! 14
A těch čtyřmecítma starců padlo a kla-
něli se živému na věky věků.

Hlava 6.

(Jan svatý viděl, že Kristus Pán) II. sedm pečetí té knihy otvíral, aby ukázal Janovi pod pečetí první moc svou přemáhající všecko; druhou, předpovědění rozbroje na zemi; třetí, drahotu; čtvrtou, mor, hlad; pátou, trpělivost mučenníků; šestou, skonání světa s uleknutím lidí, až i na hory volajících.

I viděl jsem, když otevřel ten Berá-
nek jednu z těch pečetí, a slyšel jsem je-
dno ze čtyř zvířat, ano praví jako hlasem
2 hromovým: Pojď a viz! * I pohleděl jsem,
a aj, kůň bílý, a ten, jenž seděl na něm,
měl lučiště, a dána jest jemu koruna, i
vyjel přemáhaje a aby svítězil.
3 A když otevřel pečeť druhou, slyšel
jsem druhé zvíře řkoucí: Pojď a viz!
4 * I vyšel jiný kůň ryzí, a sedícímu na něm
dáno jest, aby pokoj vyzdvihl ze země, a
aby se lidé vespolek mordovali, a dán jemu
meč veliký.
5 A když otevřel pečeť třetí, slyšel jsem
třetí zvíře řkoucí: Pojď a viz! I pohle-
děl jsem, a aj, kůň vraný, a ten, jenž na
6 něm seděl, měl váhu v ruce své. * I sly-
šel jsem hlas z prostředku těch čtyř zví-
řat, ana praví: Měřice pšenice za peníz, a
tři měřice ječmene za peníz; oleji pak a
vínu neškoď.
7 A když otevřel pečeť čtvrtou, slyšel
jsem hlas čtvrtého zvířete řkoucí: Pojď a
8 viz! * I pohleděl jsem, a aj, kůň plavý,
a toho, kterýž seděl na něm, jmeno bylo
smrt, a peklo šlo za ním, i dána jest jim
moc nad čtvrtým dílem země, aby mordo-
vali mečem a hladem a morem a šelmami
zemskými.
A když otevřel pečeť pátou, viděl jsem 9
pod oltářem duše zmordovaných pro slovo
boží a pro svědectví, kteréž vydávali, * i 10
volali hlasem velikým řkouce: Až dokud
Pane svatý a pravý nesoudíš a nemstíš
krve naší nad těmi, kteříž přebývají na
zemi? * Tedy dáno jednomu každému z 11
nich roucho bílé a řečeno jest jim, aby
odpočívali ještě za malý čas, ažby se na-
plnil počet spoluslužebníků jejich a bratří
jejich, kteříž zmordováni býti mají jako
i oni.
I pohleděl jsem, když otevřel pečeť 12
šestou, a aj, země třesení veliké stalo se,
a slunce zčernalo, jako pytel žíněný, a
měsíc všecken byl jako krev, * a hvězdy 13
nebeské padaly na zemi, podobně jako
dřevo fíkové smítá se sebe ovoce své, když
od velikého větru kláceno bývá. * A nebe 14
se schovalo jako kniha zavřená, a všeliká
hora i stromové z místa svého pohnuli se,
* a králové země, i knížata a bohatí, a 15
úředníci a mocní, i každý služebník i vše-
liky svobodný skryli se v jeskyních a v
skálí hor, * a řekli horám i skálí: Padněte 16
na nás a skryjte nás před tváří toho, jenž
sedí na trůnu, a před hněvem toho Berán-
ka; * neboť jest přišel den ten veliký 17
hněvu jeho: i kdo bude moci obstáti?

---

díků činění a modliteb svatých, oněmi zápaly vyznamenaných a Bohu jako libovůně pro Krista velmi příjemných. Žlm. 13, 2.

12. *vzíti:* přijíti, t. hoden jest toho, aby jemu všeliká čest i chvála vzdávána byla. Výš 4, 11.

14. *Amen,* t. děj ž se tak až do skonání světa a ne jinak.

1. *otevřel,* t. co se budoucně díti mělo, vysvětlil, anobrž to z částky nemalé vykonal.

2. *koruna,* t. na znamení toho, že Kristus vítěziti bude.

4. *ryzí:* ryšavý, načervenalý, t. k vyznamenání krve prolití.

6. *Měřice,* Ř. chenix, t. míra neveliká věcí suchých, na jakouž otrokům na den stravu Řekové odměřovali, čímž se veliká drahota ukazuje.

8. *peklo,* t. hrob neb rovy, ano i místo zatracencům k trápení oddané a tu k předěšení jich položené. — *dílem:* stránkou, částkou.

9. *vydávali,* Ř. měli.

11. *bílé,* t. roucho spravedlnosti a naděje k věčné slávě, na němž věrní mají zde přestávati, ostatek pak, a zvláště křivdy své, Bohu poroučeti. — *ažby,* Ř. dokudžby se nenaplnili i spoluslužebníci jejich.

14. *zavřená:* svinutá. Viz Žlm. 39, 8.

Hlava 7.

A jistě k tomu Pán uložil skrze anděly i sužování bezbožných i opatření pobožných, a tito jsou ze židovstva i z pohanstva. 1. Slaví s nebešťany Pána Boha, a 2. mají svědectví *a*) své stálosti při Kristu, a *b*) věčné radosti bez nedostatku před Kristem.

Potom pak viděl jsem čtyři anděly,
stojící na čtyřech úhlích země, držící čtyři
větry zemské, aby nevál vítr na zemi, ani
2 na moře, ani na žádný strom. * A viděl
jsem jiného anděla vystupujícího od vý-
chodu slunce, majícího pečet Boha živého,
kterýž zvolal hlasem velikým na ty čtyři
anděly, jimž dáno, aby škodili zemi a moři,
3 * řka: Neškoďte zemi, ani moři, ani stro-
mům, dokudž neznamenáme služebníků
4 Boha svého na čelích jejich. * I slyšel
jsem počet znamenaných: Sto čtyřidceti a
čtyři tisíce jich znamenáno ze všech po-
5 kolení synů israelských. * Z pokolení
Judova dvanácte tisíců znamenaných, z po-
kolení Rubenova dvanácte tisíců zname-
naných, z pokolení Gadova dvanácte tisíců
6 znamenaných, * z pokolení Aserova dva-
nácte tisíců znamenaných, z pokolení Nefta-
limova dvanácte tisíců znamenaných, z po-
kolení Manassesova dvanácte tisíců zna-
7 menaných, * z pokolení Simeonova dva-
nácte tisíců znamenaných, z pokolení Levi
dvanácte tisíců známenaných, z pokolení
Issacharova dvanácte tisíců znamenaných,
8 * z pokolení Zabulonova dvanácte tisíců
znamenaných, z pokolení Josefova dva-
nácte tisíců znamenaných, z pokolení Be-
niaminova dvanácte tisíců znamenaných.

Potom pohleděl jsem, a aj, zástup ve- 9
liký, kteréhožby žádný přečísti nemohl, ze
všech národů a pokolení a lidí i jazyků,
ani stojí před trůnem a před obličejem Be-
ránka, oblečeni jsouce v bílé roucho, a
palmy v rukou jejich, * a volali hlasem 10
velikým řkouce: Spasení jest od Boha
našeho na trůnu sedícího a od Beránka.
* A všickni andělé stáli okolo trůnu a 11
starců a čtyř zvířat: i padli před trůnem
na tváře své a klaněli se Bohu * řkouce: 12
Amen! Požehnání a sláva a moudrost a
díků činění a čest a moc i síla Bohu na-
šemu na věky věků. Amen.
I promluvil ke mně jeden z těch starců 13
a řekl mi: Kdo jsou tito oblečení v bílé
roucho a odkud přišli? * I řekl jsem je- 14
mu: Pane ty víš. I řekl mi: To jsou ti,
kteříž přišli z velikého soužení, a umyli
roucha svá a zbílili je v krvi Beránkově.
* Protož jsou před trůnem božím a slouží 15
jemu dnem i nocí v chrámě jeho, a ten,
jenž sedí na trůnu, přebývati bude s nimi.
* Nebudouť lačněti více, ani žízniti více, 16
a nebude bíti na ně slunce, ani žádné
vedro; * nebo Beránek, kterýž jest u pro- 17
střed trůnu, pásti je bude a dovedeť je
k živým studnicím vod, a setře Bůh vše-
likou slzu s očí jejich.

Hlava 8.

Pečeti otvíral, aby ukázal Janovi pod pečetí sedmou předivné s užasnutím nastrojení sedmi andělů k vykonání vůle boží. Tuť pak I. jeden z andělů před ním sobě osvědčuje, kterak modlitby věřících Bohu vůně líbezná, světu pak bezbožnému hrozné podvrácení jsou; II. potom těch sedm s troubami zhotovivše se k troubení pořád povinnost svou konají. Když tedy zatroubil anděl první, popálil pokrytce; druhý zkazil pyšné; třetí vyjevil licoměrnou nábožnost; čtvrtý protivenství církve pozkusil.

---

1. *anděly*, t. duchy zlé, nečisté, kteříž mnoho zlého a zvláště vyvoleným božím z dopuštění božího činí. — *na zemi*, t. aby tak duše i těla zmořena byla. — *strom*, t. na lidi v jakémžkoli důstojenství postavené, a na zemi neb na moři přebývající.

2. *anděla*, t. Krista Ježíše, anděla a prostředníka věčné smlouvy. Mal. 3, 1. — *slunce*, t. poslaného od Otce nebeského. Jan 16, 28. — *živého*, t. toho anděla, kterýž zároveň cti se svým Otcem, jakožto jeho podstatný obraz (Kol. 1, 15. Žid. 1, 3.), užívá a na nebi i na zemi moc svou velikou má. Mat. 28, 18.

3. *neznamenáme:* nezapečetíme, t. z jiných neoddělíme a neochráníme, jako se podobně stalo při pobití v Egyptě všeho prvorozeného (Exod. 12, 13.), a oddělení Bohu Arona služebníka věrného. Exod. 28, 36.

4. *znamenaných:* zapečetěných; viz Ezech. 9, 4.

7. *Levi*, t. z rodu a pokolení kněžského.

9. *stojí*, t. v službách a poctách jsou příjemní, což jináče než skrze víru býti nemůže. Žid. 11, 6. — *roucho:* sukně, pláště, t. šlechetného života. Výš 6, 11. — *palmy*, t. patrná znamení a svědectví vítězství, kteréž nad ďáblem a světem skrze víru obdrželi. II. Jan 5, 4.

10. *od Boha*, Ř. Bohu aneb boží. Pod. Žlm. 3, 9.

11. *padli*, t. poctivost jeho milosti božské čínice a blesku jeho velebnosti snésti nemohouce, pročež se o nich svědčí, že křídly svými tvář svou přikrývají. Isai. 6, 2.

14. *víš*, t. ty sám mně to oznámiti a mne vyučiti můžeš. — *soužení*: úzkosti, t. do věčného odpočinutí.

15. *přebývati* etc.: zastěnovati je bude, stíniti bude na ně.

A když otevřel pečeť sedmou, stalo se
2 mlčení na nebi jako za půl hodiny. * I vi-
děl jsem sedm těch andělů, kteříž
stojí před obličejem božím, jimž dáno sedm
3 trub. * A jiný anděl přišel a postavil se
před oltářem, maje kadidelnici zlatou, i
dáni jsou jemu zápalové mnozí, aby je
obětoval s modlitbami všechněch svatých
na oltáři zlatém, kterýž jest před trůnem
4 božím. * I vstoupil dým zápalů s modlit-
bami svatých z ruky anděla před obličej
5 boží. * I vzal anděl kadidelnici a naplnil
ji ohněm z oltáře a svrhl ji na zemi, i
stalo se hromobití a hlasové a blýskání
6 i země třesení veliké. * A těch sedm andělů,
kteříž měli sedm trub, připravili se, aby
troubili.
7 I zatroubil první anděl, a stalo se kru-
pobití a oheň smíšený se krví, a svrženo
jest to na zemi, a třetí strana země spálena
jest, a třetí díl stromů shořel a všecka tráva
zelená spálena jest.

Potom zatroubil druhý anděl, a jako 8
hora veliká ohněm hořící uvržena jest do
moře, i obrácen jest v krev třetí díl moře,
* a zemřel v moři třetí díl stvoření těch, 9
kteráž měla duši, a třetí díl lodí zhynul.
A v tom třetí anděl zatroubil, i spadla 10
s nebe hvězda veliká hořící jako pochodně
a padla na třetí díl řek a do studnic vod.
* Té pak hvězdy jmeno bylo Pelynek, i 11
obrátil se třetí díl vod v pelynek, a mnoho
lidí zemřelo od těch vod, nebo byly zhořkly.
Potom čtvrtý anděl zatroubil, i ude- 12
řena jest třetina slunce a třetina měsíce
a třetí díl hvězd, tak že se třetí díl jich
zatměl a třetina dne nesvítila a též po-
dobně i noci. * I viděl jsem a slyšel hlas 13
anděla jednoho, an letí po prostředku
nebe a praví hlasem velikým: Běda, běda,
běda těm, kteříž přebývají na zemi, pro
jiné hlasy trub tří andělů, kteříž mají
troubiti.

Hlava 9.

Když zatroubil anděl pátý, otevřela se propast k vyvedení kobylek; šestý, 1. rozvázani jsou čtyři andělé k hubení bez napravení pozůstalých.

Potom anděl pátý zatroubil, i viděl
jsem, ana hvězda s nebe spadla na zemi,
a dán jest jí klíč od studnice propasti.
2 * Kterážto otevřela studnici propasti, i vy-
šel dým z té studnice, jako dým z peci
veliké, i zatmělo se slunce i povětří od
3 dýmu té studnice. * A z toho dýmu vyšly
kobylky na zemi, jimžto dána jest moc
taková, jakouž moc mají štírové zemští:
* ale řečeno jim, aby neškodily trávě zem- 4
ské, ani čemu zelenému, ani kterémukoli
stromoví, než toliko lidem, kteříž nemají
znamení božího na čelích svých. * Dáno 5
jest pak jim, ne aby zabíjely, ale trápily
za pět měsíců, a aby trápení jich bylo jako
trápení od štíra, kdyžby uštkl člověka.
* Protož v těch dnech hledati budou lidé 6
smrti, ale nenaleznou jí, a žádati budou

---

1. *sedmou*, t. poslední z těch sedmi napřed položených (výš 5, 1.), pročež někteří na den poslední to, což tou pečetí předukázano, obracejí.

2. *stojí*, t. hotoví jsouce, což Bůh rozkáže, vykonati.

3. *přišel*, t. Kristus Pán, kterýž na svět přišel, ten anděl věčné smlouvy (Mal. 3, 1.) a kněz dokonalý, oním knězem jednou v rok na oltáři k očistění lidu oběti obětujícím (Exod. 30, 10.) vyznamenaný. — *svatých*, t. účastníků Kristových; viz II. Kor. 1, 1.

4. *vstoupil:* vnesl se, t. příjemné a vzácné byly a jsou pro zasloužení Kristovo oběti chval i modliteb věrných a vyvolených božích. Nebo sic jinak bez té vůně oběti Kristovy, to jest, bez účastnosti její, oběti naše Bohu vzácné býti nemohou.

1. *hvězda*, t. anděl jako nějaká hvězda slávou se třpytící s nebe stoupil. Ten pak anděl jest Kristus Pán, kterýž má klíč pekla i smrti (výš 1, 18.). — *propasti*, t. od nejžalostivějšího místa pekelného.

2. *vyšel:* vyvalil se, t. všecko zlé a všelijaké nebřády, bezbožnosti, kacířstva ďábel na svět uvedl. — *slunce*, t. cožkoli jest téměř na světě nejpřednějšího, nejslavnějšího, nejosvícenějšího a světla duchovního jakou jiskru majícího, všecko ďábel po sobě potáhl. — *povětří*, t. lid mnohý obecný, kterýž od služebníků, jako povětří mhou naplněné od slunce osvěcován býti má.

3. *kobylky*, t. jakož (podlé svědectví některých) z dýmu neb povětří porušeného kobylky se plodí, tak také z učení kacířského neb Antikristova mnoho se sekt vyléhlo.

4. *zemské*, t. lidem u víře sprostným a upřímým, kteřížby snadně jako tráva usvadnouti, to jest, od pravdy odraženi býti mohli. — *zelenému*, t. vyvoleným božím, životem šlechetným z víry se zelenajícím. — *stromoví*, t. lidem pobožným a u víře zrůst beroucím i ovoce skutků dobrých nesoucím. — *znamení*, t. lidem nevěřícím a závdavku Ducha Páně, jenž jest znamením božího vyvolení (Efes. 1, 13.), nemajícím.

5. *zabíjely*, t. ďáblu i synu jeho Antikristu nebyla ještě tehdáž dána tak plná moc jako potom v prodlených časích, o čemž níž v. 13, 14. — *měsíců*, t. za drahně let. Aneb, jakž někteří vykládají, za sto a padesáte dnů, to jest, za sto a padesát let.

7. *k boji*. Jakoby řekl: bezbožníci vždycky jsou k různicím a nevolím schopní a hotoví, anobrž na

7 zemříti, a smrt uteče od nich. * Způsob
pak těch kobylek podobný byl koňům při-
praveným k boji, a na hlavách jejich byly
jako koruny podobné zlatu, a tváři jejich
8 jako tváři lidské, * a měly vlasy jako vlasy
ženské, a zuby jejich byly jako zubové
9 lvů, * měly také brně jako brně železné,
a zvuk křídel jejich jako zvuk vozů, když
10 množství koní běží k boji, * a měly ocasy
podobné štírům, a žihadla v ocasích jejich
byla, a moc jejich byla škoditi lidem za
11 pět měsíců. Měli pak nad sebou * krále
anděla propasti, jemuž jmeno židovsky
Abaddon a řecky Apollyon.
12 Bída jedna pominula, a aj, přijdou
13 ještě dvě bídy potom. * Tedy šestý anděl
zatroubil, i slyšel jsem hlas jeden ze čtyř
rohů oltáře zlatého, kterýž jest před obli-
14 čejem božím, * řkoucí šestému andělu,
kterýž měl troubu: Rozvaž ty čtyři anděly,
kteříž jsou u vězení při veliké řece Eufra-
15 tu. * I rozvázáni jsou ti čtyři andělé,
kteříž byli připraveni k hodině a ke dni
a k měsíci a k roku, aby zmordovali třetí
díl lidí. * A byl počet vojska lidu jízdného 16
dvěstěkrát tisíc tisíců, nebo slyšel jsem
počet jich. * A též viděl jsem koně u vi- 17
dění, a ti, kteříž seděli na nich, měli brně
ohnivé a hyacintové a ze síry, hlavy pak
těch koní byly jako hlavy lvové, a z úst
jejich vycházel oheň a dým a síra. * A tímto 18
trojím zmordována jest třetina lidu, totiž
ohněm a dýmem a sirou, kteréž vychá-
zely z úst jejich. * Nebo moc jejich jest 19
v ústech jejich a v ocasích jejich, ocasové
zajisté jejich jsou podobni hadům, majíce
hlavy, jimiž škodí.
Jiní pak lidé, kteříž nejsou zmordo- 20
váni těmi ranami, nečinili pokání ze skutků
rukou svých, aby se neklaněli ďáblům a
modlám zlatým a stříbrným a měděným
i kamenným, i dřevěným, kteréžto ani hle-
děti nemohou, ani slyšeti, ani choditi;
* aniž činili pokání z vražd svých, ani 21
z trávení svých, ani ze smilstva svého, ani
z krádeží svých.

Hlava 10.

2. Anděl v slávě veliké vyšed s mnohým osvědčováním vypověděl čas další k milosti. 3. Jan posilněn a nastrojen jest ku přijetí poselství svatého.

I viděl jsem jiného anděla silného
sstupujícího s nebe, oděného oblakem, a
duha na hlavě jeho byla, a tvář jeho jako
slunce a nohy jeho jako sloupové ohniví,
2 * a v ruce své měl knížku otevřenou, i
postavil nohu svou pravou na moři a le-
3 vou na zemi, * a volal hlasem velikým,
jakoby lev řval. A když dokonal volání,
mluvilo sedm hromů hlasy své. * A když 4
odmluvilo sedm hromů hlasy své, bylbych
to psal, ale slyšel jsem hlas z nebe řkoucí
ke mně: Zapečeť to, co mluvilo sedm hromů,
a nepiš toho. * Tedy anděl, kteréhož 5
jsem viděl stojícího na moři a na zemi,

---

každého bez ostýchání se jakéhokoli věku, stavu a povolání, dotírají. — *koruny*, t. své království vzdělávají a pyšně sobě počínají. — *lidské*, t. všecky věci své chytře, opatrně a prozřetelně spravují, i pěkně, vlídně k lidem se ukazují, a pod tím všecko zlé kují. Nebo když o nich Duch Páně praví, že mají jako tváře lidské, a nedí sprosta, mají tváři lidské, tím ukazuje, že při nich není pravé moudrosti, opatrnosti, upřímosti a lásky, ale pod tím rouchem ovčím kryjí své vlčí zuby (Mat. 7, 25.), lsti a podvody.

8. *ženské*, t. jsou chlipné, rozkošné, nečisté, úlisné a šálebné. II. Tim. 3, 6. — *lvů*, t. velmi jsou vzteklí a velice škoditi mohou.

9. *železné*, t. mají proti čisté pravdě srdce zatvrdilé, a jsou těmi i jinými svobodami a nadáními opatřeni, aby k nim často, ani podlé práv přikročiti nebylo lze. — *křídel*, t. častokrát na stádce Páně maličké vyvolávají, proti němu bouří, tak že mnozí před nimi se třasti a v kout utíkati musejí.

11. *řecky:* v řeckém pak (jazyku) jmeno má Apollion, t. vyhlazující aneb k zahynutí přivozující. II. Tess. 2, 3.

14. *anděly*, t. duchy nečisté a pomocníky jejich, kteříž prvé mocí a zápovědí boží, jako nějakým řetězem svázáni byli (výš 7, 3.), aby podlé vůle své škoditi nemohli. O čtyrech pak andělích zmínku činí pro ukázaní pak toho, že Bůh nástrojům hněvu svého na všech čtyrech světa stranách uzdu v zlém jejich předsevzetí do času pouští. — *Eufratu*, t. v Babyloně duchovním, oním Babylonem tělesným, kterýž při řece Eufratu ležel a příbytkem draků učiněn byl (Jer. 51, 37.), vyznamenaným.

15. *andělé*, t. ďáblové i Antikristovi náchlebníci na všecky čtyry strany světa rozeslaní.

16. *dvěstěkrát* etc.: dvakrát sto tisíc tisíců.

17. *ze síry*, t. měli srdce zlostí a nenávisti hořící.

1. *anděla*, t. Krista Pána (výš 7, 2.), kterýž když skutky své mocně a patrně koná, tehdáž k nám s nebe jako sstupuje a přichází (Ezech. 42, 2.), nýbrž osobně k soudu živých i mrtvých na oblace přijíti má. Skut. 1, 11. — *na hlavě*, t. na znamení toho, že ten, kdož na něj věrou patří a pokání činí, má na něm, tak jako tam někdy oni po potopě (Gen. 9, 13.), Otce nebeského na sebe velmi laskavého. — *slunce;* viz výš 1, 16. — *ohniví*, t. silné a k spasení nepřátel dostatečné.

2. *otevřenou*, t. úsudků božích, kteréž on při církvi konati ráčí. — *na zemi*, t. všecko moře i zemi

6 pozdvihl ruky své k nebi, * a přisáhl skrze
Živého na věky věků, kterýž stvořil nebe
i to, což v něm jest, a zemi i to, což na
ní jest, a moře i to, což v něm jest, že
7 již více času nebude: * ale ve dnech hlasu
sedmého anděla, když bude troubiti, dokonánoť bude tajemství boží, jakož zvěstoval služebníkům svým prorokům.
8 A ten hlas, kterýž jsem byl slyšel
s nebe, opět mluvil se mnou a řekl: Jdi
a vezmi tu knížku otevřenou z ruky an-
děla stojícího na moři a na zemi. * I šel 9
jsem k andělu a řekl jsem jemu: Dej mi
tu knížku. I řekl mi: Vezmi a pozři ji,
a učiníť hořkost v břiše tvém, ale v ústech
tvých budeť sladká jako med. * I vzal jsem 10
tu knížku z ruky anděla a pozřel jsem ji,
i byla v ústech mých sladká jako med;
ale když jsem ji pozřel, hořko mi bylo
v břiše mém. * I dí mi: Musíš opět pro- 11
rokovati lidem a národům a jazykům, i
králům mnohým.

Hlava 11.

Jan podlé svého povolání vzav třtinu na správu anděla slyšel, 1. při vyměření chrámu jak se má chovati, 2. jaké proti potupníkům pravdy svědky postaví, jejichž *a*) ač u nepřátel bude v uloženém čase i při živobytí i po smrti jmeno potupené velice; *b*) však práce oživí a život u Boha slávou korunován bude s nemalou záhubou města vražedného. A toť jest veliká bída. Když zatroubil anděl sedmý, s triumfováním velikým I. hlas prošel 1. vůbec od nebešťanů k slávě Krista Pána, 2. obzvláštní od starců klanějících se Pánu a velebících ho, že ujav panství vymstil křivdu svých věřících. II. Otevřín jest chrám boží na nebi s ukázaním archy boží a s vydáním velikého pohnutí.

I dána mi třtina podobná prutu, a
postavil se tu anděl řka: Vstaň a změř
chrám boží i oltář, i ty, kteříž se modlí
2 v něm, * ale síň, kteráž vně jest před
chrámem, vyvrz ven a neměř jí, neboť
jest dána pohanům, a budouť tlačiti město
3 svaté za čtyřidceti a dva měsíce; * ale dám
je dvěma svědkům svým, kteříž budou
prorokovati tisíc dvě stě a šedesát dnů,
4 oblečeni jsouce v pytle. * Tiť jsou dvě
olivy a dva svícnové stojící před obliče-
5 jem Boha Pána vší země. * Jimžto jestli-
žeby kdo chtěl ubližovati, oheň vyjde z
úst jejich a sžíře nepřátely jejich, a kdož-
by koli jim škoditi chtěl, takť musí zabit
býti. * Tiť mají moc zavříti nebe, aby ne- 6
pršel déšť za dnů proroctví jejich, a mají
moc nad vodami, aby je obrátili v krev,
a bili zemi všelikou ranou, kolikrátby koli
chtěli. * Ale když dokonají svědectví své, 7
šelma ta vystupující z propasti válku po-
vede proti nim a zvítězí nad nimi, i zmor-
duje je. * A ležeti budou těla jejich mrtvá 8
na ulicích města velikého, kteréž slove

---

sobě podmanil a všudy kázaním svého evangelia na moři i na zemi království své vzdělal.

3. *hlasy:* mluvení svá, t. služebníci rozličnými dary Ducha Páně jsouce obdařeni slovy světlými a srozumitelnými, Krista mocně kázali, nýbrž i jiní všelijací od Krista zřízení prostředkové všecko mocně, což on poručil, konali.

6. *přisáhl,* t. v své neproměnné radě to uložil a zavřel. — *času,* t. času pokušení a bíd po dni soudném nebude.

7. *anděla,* t. toho, o němž níž 11, 15., též 16, 17.

8. *z ruky,* Ř. v ruce.

9. *pozři ji,* t. v srdce své ochotně přijmi, rozvažuj, a tomu, což se v ní předkládá, rozuměj. Pod. Ezech. 3, 3.

10. *hořko* etc., Ř. zhořklo břicho mé; viz Ezech. 3, 3.

1. *třtina,* t. pravidlo božího slova, podlé něhož bych církev i řád v ní výborný vzdělal. Pod. Ezech. 40, 4. — *Vstaň.* t. ke konání své povinnosti přistup. — *chrám,* t. církev svatou obnov, vzor její, i jistá znamení, po nichž poznána býti má, ukaž, a co má býti v ní věřeno i činěno, tím pravidlem božího slova upřímě vyměř. — *oltář,* t. děje-li se v církvi pocta boží pravá, na oltáři tam někdy v obrazu vyznamenaná.

2. *vně:* zevnitř ven z chrámu, t. podlé toho, že od svatyně svatých oddělena byla, avšak k témuž stavení neb chrámu přináležela. — *vyvrz ven,* t. nech jí tak, neměř jí, t. pokrytců a kacířů, i jiných bezbožníků za údy církve neměj. (I. Jan 2, 19.) — *neboť:* a jest. — *pohanům,* t. nebo takoví zpohaněli. — *tlačiti:* choditi po něm, t. podlé litery tělesný Jerusalem, v smyslu pak duchovním církev svatou pod Antikristovým královstvím budou velmi sužovati. — *měsíce,* t. jakž se hned vykládá (níž v. 3.), za tisíc dvě stě a šedesáte dnů, to jest, za čas velmi dlouhý a samému Pánu Bohu známý.

3. *je,* t. město neb chrám své svaté církve. — *prorokovati,* t. úřad svůj v sprostnosti jako někdy Eliáš, Jan Křtitel, konati. (IV. Král. 1, 8. Mat. 3. 4.) — *v pytle,* t. s mnohými souženími a zámutky.

4. *svícnové.* Jakoby řekl: Tiť jsou milosti boží prostředkové, skrze něž on světlem učení svého lidská srdce osvěcuje. Viz Zach. 4, 14.

5. *vyjde:* pálá, t. oheň pravdy čisté, svědomí bezbožníků, jako tam někdy tělesně oheň, kterýž k žádosti Eliášově s nebe sstoupil, bude trápiti, páliti a pomstu jim osvědčovati. IV. Král. 1, 10. II. Kor. 10, 4. — *zabit,* t. pomst božích okoušeti.

6. *nebe,* t. mocí Kristovou hříchy zadržovati (Mat. 18, 18.), a pomsty věčné i časné v zákoně božím osvědčené (Deut. hl. 28.) osvědčovati, a déšť požehnání božího, aby na bezbožné nedštilo, osvědčováním zastavovati.

7. *svědectví,* t. běh svůj dokonají a vůli boží po-

duchovně Sodoma a Egypt, kdežto i Pán
9 náš ukřižován jest. * A vídati budou mnozí
z pokolení a z lidu a z jazyků i z ná-
rodů ta těla jejich mrtvá za půl čtvrta dne;
ale těl jejich mrtvých nedají pochovati v
10 hrobích. * Anobrž ti, kteříž přebývají na
zemi, radovati se budou nad nimi a vese-
liti se, a dary budou posílati jedni dru-
hým; nebo ti dva proroci trápili ty, jenž
11 přebývají na zemi. * Ale po půl čtvrtu dni
duch života od Boha poslaný vstoupil do
nich, i postavili se na nohou svých, a
bázeň veliká padla na ty, kteříž je viděli.
12 * Potom slyšeli hlas veliký s nebe řkoucí
k nim: Vstupte sem! I vstoupili na nebe
v oblace, a hleděli na ně nepřátelé jejich.
13 * A v tu hodinu stalo se země třesení ve-
liké a desátý díl města padl a zbito jest
v tom země třesení sedm tisíců lidu, a jiní
zstrašeni jsou a vzdali slávu Bohu nebe-
14 skému. * Bída druhá pominula, a aj, třetí
bída přijde rychle.

A sedmý anděl zatroubil, i stali se 15
hlasové velicí v nebi řkoucí: Učiněnať
jsou království všeho světa, Pána našeho
a Krista jeho, a kralovati bude na věky
věků. * Tedy těch čtyřmecítma starců, 16
kteříž před obličejem božím sedí na sto-
licích svých, padli na tváři své a klaněli
se Bohu řkouce: * Díky činíme tobě Pane 17
Bože všemohoucí, kterýž jsi a kterýžs
byl a kterýž přijíti máš, nebo jsi přijal
moc svou velikou a království ujal. * I roz- 18
hněvali se národové, a přišel hněv tvůj
a čas mrtvých, aby souzeni byli a aby
dána byla odplata služebníkům tvým, pro-
rokům i jiným svatým, i všechněm, jenž se
bojí jmena tvého, malým i velikým, a aby
zkaženi byli ti, kteříž nakažují zemi.
* I otevřín jest chrám boží na nebi a vi- 19
dína jest archa smlouvy jeho v chrámě
jeho. I stalo se blýskání a hlasové a hro-
mobití a země třesení i krupobití veliké.

Hlava 12.

Půtka nepřátel s církví jiná se vypisuje pod spůsobem draka, jiná pod spůsobem šelmy jedné i druhé. V první půtce církvi svaté vzácného vzrůstu I. ďábel nepřál, pročež na ni v síle veliké se obořil, chtěje plod svatých zkaziti; II. Pán ochrancem byl, nebo 1. ji schoval na poušti, 2. draka pak tak soužil, že ho i *a*) s nebe sílou velikou u velikém plesání nebešťanů srazil na zemi, *b*) na zemi zemdlel, aby sháněje se po církvi nic neobdržel. Pán zajisté *α*) dal sílu církvi, *β*) přidal pomoc ku přijetí útoku draka. Druhá půtka z první pošla, nebo že nemohl tu ďábel nic svésti, na údy církve po částkách se k boji hotoví.

Ukázal se div veliký na nebi: žena
oděná sluncem, pod jejímiž nohama byl
měsíc, a na jejíž hlavě byla koruna dva-
2 nácti hvězd. * A jsouci těhotná křičela
pracujíc ku porodu a trápíc se, aby poro-
dila. * I vidín jest jiný div na nebi; nebo 3
aj, drak veliký ryšavý ukázal se maje hlav
sedm a rohů deset, a na těch hlavách
svých sedm korun. * Jehož ocas strhl tře- 4
tinu hvězd s nebe a svrhl je na zem: ten

---

slouží. — *šelma:* Antikrist. — *proti nim*, t. pobožným lidem bude se protiviti a je mordovati.

8. *ulicích*, t. v Babyloně duchovním, kdež Antikrist svou stolici postavil a z království svého duchovní učinil. — *Egypt*, t. pro mnohá trápení, kteráž tam Antikrist jako někdy Farao v Egyptě vyvoleným činí. — *ukřižován*, t. v svých údech, jako tam někdy tělesně v Jerusalemě. Pod. Skut. 9, 4.

9. *v hrobích:* do hrobu.

10. *trápili:* obtěžovali, t. obzvláště Antikrista, mrzkosti jeho odkrývajíce a jemu statečně v oči nahlédajíce, i od něho lid odvozujíce.

11. *do nich*, t. ne tak dalece do těl jejich v Pánu odpočívajících, jako že Bůh na místa jejich služebníky jiné, v duchu horlivosti a v moci jim podobné vzbuditi ráčí. — *nohou*, t. ta pokušení popřestanou a služebníci pooddechnou.

12. *sem*, t. Bůh své vyvolené a zvláště služebníky církve v svou péči a ochranu, jako ze země do nebe, aneb do nejprvnější skrýše vzal, aby jim žádný mimo jeho vůli svatou uškoditi, ani jejich dílu překážky učiniti nemohl. Podob. Žlm. 83, 4. Isai. 49, 2.

13. *lidu*, Ř. jmen lidí. — *vzdali:* dali čest.

14. *Bída*, Ř. Běda, t. o níž výš 9, 12.

15. *sedmý*, t. poslední z těch sedmi, kteříž pořád budoucí věci předpovídali. Výš 10, 7.

17. *království:* uvázals se v své království, t. skutečně jsi toho, že jsi králem, dokázal.

18. *čas:* chvíle uložená, příhodná.

19. *vidína:* ukázala se, t. Kristus Pán pravda, jakož jiných obrazů tak i archy v učení svém v známost jest uveden a v milostné přítomnosti své vyvoleným svým zjeven.

1. *div:* znamení, zázrak. — *žena*, t. církev svatá a zvlášť v Israeli tehdáž shromážděná, sama ze sebe mdlá a k ženě, pohlaví mdlejšímu připodobněna. Pod. Isai. 54, 1. Gal. 4, 27. — *sluncem*, t. světlem víry a šlechetného života podlé naučení Ducha Páně (Mat. 5, 14. Filip. 2, 15.) ozdobená. — *hvězd*, t. čistým učením a služebníky věrnými, jakýchž bylo dvanácte apoštolů, opatřena a korunou slávy věčné obdařena.

2. *křičela:* křičí. — *porodu*, t. církev prvotní, byvši toho žádostiva, aby zplozena byla, veliké překážky a trápení od fariseů a zákonníků, apoštolům se protivících, za drahný èas měla. Skut. 3, 15. Též 4, 18. Též 5, 28.

pak drak stál před ženou, kteráž měla
poroditi, aby, jakžby porodila, syna jejího
5 sežral. * I porodila syna pacholíka, kterýž
měl spravovati všecky národy prutem že-
lezným. I vytržen jest syn její k Bohu a
6 k trůnu jeho. * A žena utekla na poušť,
kdež měla místo od Boha připravené, aby
ji tam živili za dnů tisíc dvě stě a šede-
7 sát. * I stal se boj na nebi: Michael a an-
dělé jeho bojovali s drakem, a drak bojo-
8 val i andělé jeho: * ale nic neobdrželi,
aniž jest nalezeno více místo jejich na
9 nebi. * I svržen jest drak ten veliký, had
starý, jenž slove ďábel a satanáš, kterýž
svodí všecken okršlek světa: svržen jest
na zemi, i andělé jeho s ním svrženi jsou.
10 * I slyšel jsem hlas veliký řkoucí na nebi:
Nyní stalo se spasení, a moc i království
Boha našeho a moc Krista jeho; nebo
svržen jest žalobník bratří našich, kterýž
žaloval na ně před obličejem Boha dnem
11 i nocí. * A oni svítězili nad ním skrze krev
Beránka a skrze slovo svědectví svého,
a nemilovali duší svých až do smrti. * Pro- 12
tož veselte se nebesa a kteříž přebýváte
v nich. Běda těm, jenž přebývají na zemi
a na moři; nebo ďábel sstoupil k vám
maje hněv veliký, věda, že krátký čas má.
* A když uzřel drak, že jest svržen na 13
zemi, honil ženu tu, kteráž porodila toho
pacholíka; * ale dána jsou té ženě dvě 14
křídla orlice veliké, aby letěla od tváři
hada na poušť, na místo své, kdežby ji
živili do času a časů a do půl času. * I vy- 15
pustil had z úst svých po té ženě řeku,
aby ji řeka zachvátila: * ale země pomo- 16
hla ženě, nebo otevřela země ústa svá a
pozřela řeku, kterouž vypustil drak z úst
svých. * I rozhněval se drak na tu ženu 17
a šel bojovat s jinými ze semene jejího,
kteříž ostříhají přikázaní božích a mají
svědectví Ježíše Krista. * I stál na písku 18
mořském.

---

3. *drak:* had, t. ďábel velmi lstivý. Níž v. 9. — *ryšavý,* t. vražedný (Jan 8, 44.) a krví svatých se rdějící. Pod. výš. 6, 4. — *sedm,* t. jsa velmi chytrý, prozřetelný a sedmi sborům, to jest, vší obecné církvi křesťanské (výš 1, 4.) všelijak odporný, proti ní rohatý i velmi silný. — *deset,* t. více nežli jest rohů a církví Beránkových, čímž se ďáblova moc a ke všemu zlému příprava ukazuje. — *korun,* t. takový jest, že sobě království světa nestydatě osobuje (Luk. 4, 6.) a mnohé, i krále sobě podmaňuje.

4. *s nebe:* nebeských, t. křiví proroci, jenž jsou ďáblův ocas plný jedu (Isai. 9, 15.), mnohé podlé světa moudré, opatrné a slavné od věcí nebeských odvedli a k zamilování věcí zemských je obrátili. — *stál:* pohotově byl a jako hrdlo otevřené měl. — *sežral,* t. čisté učení, jakžby se jímalo lidských srdcí, rychle udusil (Luk. 8. 12.) a církev při začátku jejím potlačil.

5. *spravovati,* Ř. pásti. — *železným,* t. Kristus Pán (Žalm. 2, 9.), kterýž moc na nebi i na zemi přijav (Mat. 11, 27., též 28, 18.), berlou neb prutem slova svého (Žlm. 109, 2.) bezbožníky skrze své věrné služebníky potírá (II. Kor. 10, 4.) a skrze ně kraluje. — *vytržen:* vychvácen, t. buďto Kristus skrze na nebe vstoupení, buďto každý věrný služebník skrze předivné od Boha ochránění. Podob. výš 11, 12.

6. *poušť,* t. po Kristově na nebesa vstoupení, na světě zde i onde se kryla a líbosti světa opustivši raději nepohodlí snášela (Žid. 11, 24.), nežliby s bezbožnými tovaryšila. — *živili:* chovali, krmili, t. apoštolé a jiní věrní služebníci slovem života věčného.

7. *na nebi,* t. v církvi svaté s nebe svůj původ a v nebi své obcování mající. Gal. 4, 26. Filip 3, 20. — *Michael:* viz Dan. 10, 13. — *andělé,* t. duchové čistí a služebníci věrní i vrchnosti pobožné, a slovem všickni boží vyvolení. — *andělé jeho,* t. netoliko ďábel sám přední, ale i jiní ďáblové nižší (Mat. 25, 41.), proti nimž jest také naše bojování (Efes. 6, 13.), ano i lidé na světě mnozí mocní, moudří, slavní a bohatí, ďáblu se propůjčující.

8. *neobdrželi:* nemohli odolati, t. neobdrželi vítězství. — *na nebi,* t. v srdcích vyvolených božích. Luk. 10, 18.

9. *na zemi,* t. pod nohy vyvolených božích jest potřín (Řím. 16, 20.), a nemoha nad nimi své moci provozovati, obrátil se k lidem hovadným a jako svině po zemi pysk svůj vlekoucím.

14. *orlice:* orla, t. církev svatá zvláštní mocí a sílou k přemáhání nepřátel od Boha jest obdařena a před nimi ochráněna. — *živili:* chovali, t. chlebem božího slova. Viz výš v. 6. — *času,* t. za čas nedlouhý, samému však Bohu známý.

15. *vypustil,* t. Římany proti Judským a národy mnohé proti církvi zbouřil. — *zachvátila,* t. aby ji mnohými těžkostmi od víry odvedla a v nevěru uvedla.

16. *otevřela* etc. Zemí rozumějí se všelijaké cesty a prostředkové, skrze něž Pán Bůh své vysvobozuje; jako když nepřátely jejich na zahynutí přivodí a s cesty skládá, čehož příklad při oněch, kteříž se proti Mojžíšovi srotili a od země pozřeni byli (Num. 16, 32.), též při Herodesovi, kterýž se červy rozlezl (Skut. 12, 23.), a tak do země zprovozen byl. Někdy pak to činí obraceje to na jiné, což nepřátelé na církev nastrojili. Tak učinil Judským, za něž na výplatu Mouřeníny (Isai. 43, 3.) vydati ráčil. A někdy někoho nastrojuje, aby se o ně zasadil, čehož příklad při svatém Pavlovi, kteréhož Lysiáš Židům jako z hrdla vychvátil, ježto se byli přísahou zavázali, že chleba jísti nebudou, dokudžby Pavla nezabili. Skut. 23, 14.

17. *s jinými,* t. údy jejími, z lidu pohanského pošlými.

18. *stál,* t. jakž prudká voda podbírá písek, tak ten drak nepřátely proti církvi podněcoval a vlnobití moře světa tohoto vzbuzoval, avšak jakž nad písek nic není nestálejšího, tak on se svým usilováním zničel. J. *stál jsem,* t. pohotově k spatřování budoucích vidění.

Hlava 13.

Spatřovav Jan svatý ďábla na údy církve po částkách se k boji hotovení, viděl dvě šelmy proti věřícím jdoucí. První šelma vyznamenává tyrany v správě politické. Tiť povolují ďáblu, od něhož také důstojenství berou. Podlé čehož 1. rouhání své provodíce, i z přepuštění božího proti svatým boj vedou, ale *a*) se zavedením těch, kteříž nejsou zaznamenáni, *b*) se svou také nemalou škodou. Druhá šelma vyznamenává Antikrista v správě církevní. Tenť 1. láká *a*) slovem. Slovo má drakovo, ale rohy beránkovými přioděné, nebo tyranům světským v sužování věřících napomáhá. *b*) Zázraky, totiž kladby na všecky a modlářství vzdělávání, jak vyzdvihováním obrazů škodných, tak divných znamení jim podáváním. Vypovídá věčný i časný život, kteřížby ho pronásledovali, ale na zahynutí přijde i s moudrostí svou.

I viděl jsem šelmu vystupující z moře,
kteráž měla sedm hlav a deset rohů, a na
rozích jejích deset korun, a na hlavách
2 jejích jmeno rouhání. * Byla pak šelma
ta, kterouž jsem viděl, podobna rysu, a nohy
její jako medvědí a ústa její jako ústa
lvova. I dal jí drak sílu svou a trůn svůj
3 i moc velikou. * A viděl jsem, ana jedna
z hlav jejích jako zbitá byla až na smrt,
ale rána její smrtelná uzdravena jest. Tedy
divivši se všecka země šla za tou šelmou.
4 * A klaněli se tomu draku, kterýž dal
moc šelmě, klaněli se i šelmě řkouce:
Kdo jest podobný té šelmě, kdo bude moci
5 bojovati s ní? * I dána jsou jí ústa mluvící
veliké věci a rouhání, a dána jí moc vládnouti
6 za čtyřidceti a dva měsíce. * Protož otevřela
ústa svá k rouhání se Bohu, aby se
rouhala jmenu jeho i stánku jeho i těm,
7 kteříž přebývají na nebi. * Dáno jí i bojovati
se svatými a přemáhati je; a dána
jí moc nad všelikým pokolením, nad roz-
ličným jazykem i nad národem. * Protož 8
klaněti se jí budou všickni, kteříž přebývají
na zemi, jichžto jmena nejsou zapsána
v knihách života Beránka toho zabitého
od počátku světa. * Má-li kdo uši, slyš! 9
* Jestliže kdo do vězení povede, do vě- 10
zení půjde; zabije-li kdo mečem, musí mečem
zabit býti. Zdeť jest trpělivost a víra
svatých.
Potom viděl jsem jinou šelmu vystu- 11
pující ze země, a měla dva rohy podobné
Beránkovým, ale mluvila jako drak. * Kte- 12
rážto všecku moc první té šelmy provozuje
před tváří její a působí to, že země
i ti, kteříž přebývají na ní, klanějí se
šelmě té první, jejížto rána smrtelná uzdravena
byla. * A činí divy veliké, tak že i 13
ohni rozkazuje sstupovati s nebe na zemi
před obličejem lidským. * A svodí ty, jenž 14
přebývají na zemi, těmi divy, kteréžto dáno
jí činiti před obličejem šelmy, říkající
obyvatelům země, aby udělali obraz té

---

1. *šelmu.* Mnozí učitelé srovnávajíce proroctví Daniele proroka (Dan. 7, 23.) s tímto viděním, slyší to na čtvrtou monarchii římskou, dokudž ještě v ní na větším díle pohané přednost drželi. — *z moře*, t. tu monarchii z rozličných a mnohých národů jako z moře shromážděnou. — *hlav*, t. kteráž byla mocná a chytrá, tak jako ten drak, o němž výš 12, 3. — *rohů*, t. velmi mocná, silná a desíti božím přikázaním odporná byla. Aneb, jakž někteří vykládají, deset zemí, jako nějakých údů k sobě připojených měla. Viz Dan. při verši 7. hl. 7. — *korun*, t. jakž se vykládá deset králů (níž 17, 12.). — *rouhání*, t. budou sobě titul, moc a čest božskou rouhavě osobovati, čehož příklad na Oktaviovi, Kaligulovi, Domicianovi a jiných (viz Dan. 7, 25.).

2. *rysu*, J. pardovi, t. zvířeti peřestému. Čímž se ukazuje rozličnost národů, hříchů, povah v tom lidu. — *medvědí*, t. velmi mstivá byla. — *sílu*, t. vida, že neujde andělu, kterýž jej do propasti zavřel (níž 20, 2.), nezavrhl své moci a síly, ale jí té šelmě propůjčil, aby jí sám někdy užiti mohl a skrze ni provodil.

3. *zbitá:* raněná smrtelně, t. císař Julius, po jehož zamordování zdálo se, že ta samovláda klesla, avšak skrze Antonia jest pozdvižena. Aneb raději slyšáno to býti může na císaře Nerona, kterýž byv vypovědín hrdlo sobě odjal, a správa císařská na Vespasiána a jiné přenešena, kteřížto císařství zase utvrdili a jako zhojili.

5. *měsíce:* viz výš 11, 2.

6. *stánku*, t. církvi svaté, jenž jest dům Boha živého. — *na nebi*, t. těm, kteréž Bůh v své zvláštní ochraně má. Viz výš 11, 12. Též 12, 5.

8. *jmena:* jichžto jmena nejsou napsána od ustanovení světa v knihách života (níž 17, 8.); t. kteříž nejsou od věku v Kristu vyvoleni. — *od počátku:* ustanovení, založení, t. jehož zasloužení na kříži spůsobené všechněm vyvoleným od počátku světa prospěšné bylo (viz Exod. 4, 10.), a kterýž obrazy neb obětmi byl vyznamenán a jako v nich obětován, anobrž také i v svých mučennících byl od počátku světa mordován.

10. *do vězení:* lidi zajímá. — *víra:* věrnost, t. zdeť jest potřebí trpělivosti proti té zšelmilé ukrutnosti dosazovati a věrnost Bohu zachovati.

11. *šelmu*, t. Antikrista. — *Beránkovým*, t. jmenem Kristovým se přikrývala a pěkně jako beránek se stavěla.

12. *před tváří*, t. cožkoli moci světa zřízené od Boha dané přináleží, to sobě bez její vůle, anobrž s mnohou lehkostí její tato šelma osobuje. Jud. v. 8.

13. *veliké*, t. ta druhá šelma, jenž jest Antikrist. — *sstupovati*, t. oči lidské, aby se jim zdálo, že oheň s nebe sstupuje, svými čáry mámí.

15. *ducha:* živost, t. svými kouzly to spůsobiti, aby obrazové mohli mluviti, plakati, smáti se a nelibý obličej ukazovati etc. — *spůsobila*, Ř. činí.

16. *měli*, Ř. dali. — *čelích*, t. aby se křižovati a přiznávati k ní nestyděli, ano jí i obhajovali a jako pravou rukou její byli.

šelmě, kteráž měla ránu od meče, ale ožila
15 zase. * I dáno jí, aby dáti mohla ducha
tomu obrazu šelmy, aby i mluvil obraz té
šelmy, a aby to spůsobila, kteřížkoli nekla-
něliby se obrazu té šelmy, aby byli zmor-
16 dováni. * A rozkazuje všechněm malým i
velikým, bohatým i chudým, svobodným
i v službu podrobeným, aby měli znamení
na pravé ruce své aneb na čelích svých,
* a aby žádný nemohl kupovati ani pro- 17
dávati, než ten, kdož má znamení aneb
jmeno té šelmy, aneb počet jmena jejího.
* Tuť jest moudrost. Kdo má rozum, se- 18
čtiž počet té šelmy, nebo jest počet člo-
věka, a jestiť počet ten šest set šedesáte
a šest.

Hlava 14.

Ukázal Bůh Janovi věřících opatření, nevěřících zavržení. Z věřících jiní již triumfují před Beránkem božím, jiní rytěřují v živobytí vezdejším a tiť slyší hlas 1. evangelia pokoje, 2. soudů božích *a*) proti Babylonu a následovníkům jeho, *b*) k dobrému trvajících u víře, byť i umříti měli. Nevěřící Pán souditi bude v čas dozrání jich, aby sebráni jsouce jako hroznové v jezeře tlačeni byli k věčnému svému zahanbení.

Tedy pohleděl jsem, a aj, Beránek
stál na hoře Sion a s ním sto čtyřidceti a
čtyři tisíce, majících jmeno Otce jeho na-
2 psané na čelích svých. * A slyšel jsem
hlas s nebe jako hlas vod mnohých a jako
hlas hromu velikého, a hlas slyšel jsem
3 těch, kteříž hrají na harfy své. * A zpí-
vali jakožto píseň novou před trůnem a
před těmi čtyřmi zvířaty a před těmi starci,
a žádný nemohl se naučiti té písni, jediné
těch sto čtyřidceti a čtyři tisíce, kteříž jsou
4 koupeni ze země. * Totoť jsou ti, kteříž
s ženami nejsou poskvrněni; nebo pani-
cové jsou. Tiť jsou, jenž následují Beránka,
kamžby koli šel. Tiť jsou koupeni z lidí,
5 prvotiny Bohu a Beránkovi, * a v ústech
jejich není nalezena lest; neboť jsou bez
úhony před trůnem božím.
6 I viděl jsem jiného anděla letícího po
prostředku nebe, majícího evangelium věč-
né, aby je zvěstoval těm, jenž bydlí na
zemi, a všelikému národu i pokolení, i ja-
zyku i lidu, * řkoucího velikým hlasem: 7
Bojte se Boha a vzdejte jemu chválu, ne-
boť přišla hodina soudu jeho, a klanějte se
tomu, kterýž učinil nebe i zemi i moře
i studnice vod. * A jiný anděl letěl za ním 8
řka: Padl, padl Babylon, to město veliké,
nebo vínem hněvu smilství svého napá-
jelo všecky národy. * A třetí anděl letěl 9
za nimi pravě velikým hlasem: Bude-li
se kdo klaněti šelmě a obrazu jejímu, a
vezme-li znamení její na čelo své aneb na
ruku svou, * i tenť bude píti víno hněvu 10
božího, víno, kteréž jest vlito do číše hněvu
jeho, a trápen bude ohněm a sirou před
obličejem svatých andělů a před obličejem
Beránka: * a dým muk jejich vstoupíť na 11

---

17. *prodávati*, t. toho kupectví, na něž svatý Petr naříká (II. Petr 2, 3.). — *znamení*, t. lečby od Antikrista potvrzení měl. — *šelmy*, t. od ní jednoho neb více svěcení by došel, k ní se přiznával a svou matkou ji býti pravil. — *jejího*, t. lečby do počtu jejího příslušel.

18. *moudrost*, t. na tomť vrch moudrosti Antikristovy záleží. — *šelmy*, t. její řády, zákony a řehole. — *člověka:* lidský, tím počtem míní se člověk jako i jiní, smrtelný, to jest Antikrist se vší svou posloupností.

1. *Beránek*, t. Kristus, ten Beránek za nás obětovaný. I. Kor. 5, 7. — *stál*, t. hotov jsa na pomoc jako někdy sv. Štěpánovi (Skut, 7, 56.), svým věrným přispěti. — *na čelích*, t. víru pravou v svém srdci mají, jí se zjevné vyznávati nestydí (II. Kor. 4, 13.), jmena Otce nebeského, slovem i životem posvěcují a tak, jacíž jsou uvnitř, takovíž zevnitř se býti snaží.

2. *hlas*, t. čistého učení a srdečného vyznání i díků činění. — *s nebe*, t. v církvi svaté. Výš 12, 7. — *vod*, t. od mnohých věřících, z rozličných národů pošlých. Isai. 2, 2. — *hromu*, t. hlas Kristův v učení jeho znějící a nepřátelům odporný (II. Kor. 2, 16.) i velmi hrozný. I. Kor. 14, 24. Žid. 4, 12. — *na harfy*, t. těch, kteříž jisti jsouce vítězstvím nad nepřátely v Kristu i v pokušeních potěšení požívají. Řím. 8, 36. I. Kor. 15, 57. II. Kor. 2, 14.

3. *píseň*, t. libovali sobě a rozhlašovali učení čisté, kteréž se bezbožnému světu zdá býti nové a nikdy nebývalé. — *naučiti:* učiniti, t. žádný sobě toho učení čistého, jako libá píseň libě znějícího, nemohl zachutnati, kdož z počtu vyvolených a znovu narozených nebyl. Jan 10, 26. — *ze země*, t. kteříž jsou vyvoleni a drahou mzdou Kristovou zaplaceni.

4. *poskvrněni*, t. smilstvím a cizoložstvím tělesným ani duchovním, to jest, modlářstvím. A takovíť panicové a panny i manželé pobožni býti mohou. II. Kor. 11, 12. — *Tiť jsou*, t. tiť víru Bohu chovají. — *šel:* byť pak bylo jíti do vězení i na smrt.

6. *anděla*, t. kteréhokoli po Kristu poslaného věrného služebníka. — *letícího*, t. kterýž zanechaje se spojování s věcmi zemskými věrně svou povinnost koná. — *nebe*, t. zjevně, světle a horlivě podlé rozkazu Kristova (Mat. 10, 27.) čisté učení předkládajícího. — *těm*: sedícím.

7. *tomu* etc.: stvořiteli, učiniteli.

8. *letěl*, Ř. následoval ho, tak níž, t. jiný po něm služebník církve na místo jeho vstoupil a dílo Antikristovo kazil. — *Babylon*, t. kterýž napřed Sodomou a Egyptem nazván. Výš 11, 8. — *národy*, t. mnohé podlé hněvu božího spravedlivého (II. Tess. 2, 10.) od pravdy svedlo.

9. *na čelo*, t. přizná-li se k ní a k jejímu učení, a bude-li ji za svou matku míti. — *na ruku*, t. bude-li bludů jejich zastávati. Pod. výš 13, 16.

věky věků, a nebudouť míti odpočinutí
dnem i nocí ti, kteříž se klanějí šelmě a
obrazu jejímu a jestliže kdo přijme zna-
12 mení jmena jejího. * Tuť jest trpělivost
svatých, tu jsou ti, kteříž ostříhají přiká-
13 zaní božích a víry Ježíšovy. * I slyšel
jsem hlas s nebe řkoucí ke mně: Piš!
Blahoslavení jsou od této chvíle mrtví, kte-
říž v Pánu umírají. Duch zajisté dí jim,
aby odpočinuli od prací svých, skutkové
14 pak jejich jdou za nimi. * I pohleděl jsem,
a aj, oblak běloskvoucí, a na tom oblaku
seděl podobný Synu člověka, maje na hlavě
své korunu zlatou a v ruce své srp ostrý.
15 * A jiný anděl vyšel z chrámu volaje
hlasem velikým na toho, kterýž seděl na
oblaku: Pusť srp svůj a žni; neboť přišla
tobě hodina žni, nebo již dozrála žeň
země. * I spustil ten, kterýž seděl na 16
oblaku, srp svůj na zem, a požata jest země.
* A jiný anděl vyšel z chrámu toho, kte- 17
rýž jest na nebi, maje i on srp ostrý.
* Opět vyšel jiný anděl z oltáře, kterýž 18
měl moc nad ohněm, a volal křikem veli-
kým na toho, jenž měl srp ostrý, řka:
Pusť srp svůj ostrý a sebeř hrozny vinice
zemské; neboť jsou uzráli hroznové její.
* I spustil anděl srp svůj na zem a se- 19
bral vinici zemskou a vmetal hrozny do
jezera velikého hněvu božího. * I tlačeno 20
jest jezero před městem, a vyšla krev z je-
zera až do udidel koňům, za tisíc a za
šest set honů.

Hlava 15.

Kristus pak také k vymstění stojí a dvojím odbojem je poráží. První odboj vykonán jest skrze sedm andělů. Tu boží 1. přátelé, jako *a*) svatí věřící s plésáním před Bohem zpívají slavně; *b*) andělé ku práci slavné se hotoví, do rukou číše berou ne bez přítomnosti slávy boží.

Potom viděl jsem jiný zázrak na
nebi veliký a předivný: sedm těch andělů
majících sedm ran posledních; nebo skrze
2 ně má dokonán býti hněv boží. * A viděl
jsem jako moře sklenné, smíšené s ohněm,
a ty, kteříž svítězili nad tou šelmou a obra-
zem jejím a nad znamením jejím, i nad
počtem jmena jejího, ani stojí nad tím
3 mořem sklenným, majíce harfy boží, * a
zpívají píseň Mojžíše, služebníka božího,
a píseň Beránkovu řkouce: Velicí a pře-
diví jsou skutkové tvoji Pane Bože vše-
mohoucí, spravedlivé a pravé jsou cesty
4 tvé, o králi všech svatých. * Kdožby se
nebál tebe Pane a nezveleboval jmena
tvého? nebo ty sám svatý jsi. Všickni za-
jisté národové přijdou a klaněti se budou
před obličejem tvým; nebo soudové tvoji
zjeveni jsou. * Potom pak pohleděl jsem, 5
a aj, otevřín byl chrám stánku svědectví
na nebi: * i vyšlo sedm těch andělů z 6
chrámu majících sedm ran, oblečeni jsouce
rouchem lněným, čistým a běloskvoucím,
a přepásáni na prsech pasy zlatými. * A 7
jedno ze čtyř zvířat dalo sedmi andělům
sedm lahví zlatých, plných hněvu Boha
živého na věky věků. * I naplněn jest 8
chrám dýmem pocházejícím od slávy boží
a od moci jeho: a žádný nemohl vjíti do
chrámu, dokudž se nevykonalo sedm ran
těch sedmi andělů.

---

10. *víno kteréž*, t. přísný soud boží.
11. *vstoupiť:* vznese se, vznášeti se bude. — *znamení:* viz výš 13, 17.
13. *v Pánu:* pro Pána, t. pro jeho čistou pravdu a s pokojným svědomím. — *aby* etc.: že odpočívají. — *skutkové*, t. odplata za věrnou práci jejich. — *jdou:* následují jich.
14. *člověka*, t. Kristus Pán člověk pravý. — *ostrý*, t. maje v moci své přísnost svých spravedlivých soudů.
15. *Pusť:* Pošli, t. konej soudy své spravedlivé k vyplenění bezbožných. — *dozrála*, Ř. uschla, t. suché jest to, což se má žíti; viz níž v. 18.
16. *spustil:* svrhl, t. nepřátely dopustil.
18. *kterýž*, t. poslán jsa od Krista. — *ohněm*, t. měl sobě to svěřené, aby pomsty boží jako plamen hrozný osvědčoval. — *hroznové*, t. již jsou jako někdy oněch Amorejských (Gen. 15, 16.), doplněny její všecky nepravosti.
2. *s ohněm*, t. boží vyvolené (výš 4, 6.), kteréž on ohněm Ducha svého a rozličných pokušení přečisťuje, nepřátely pak tresce pro ně a jako ohněm spaluje. — *svítězili*, t. mučenníky Kristovy. — *nad tím* etc.: při tom neb na tom moři, t. mnohým proměnám na světě poddáni jsouce, avšak nade vším vítězíce a jako nohama to pošlapávajíce, ano i rozličné prostředky, skrze něž Bůh pomsty své koná, jako v nějakém zrcadle spatřujíce. — *harfy b.*, t. rozličná potěšení v božím slově složená.
4. *soudové:* práva.
5. *pohleděl*, t. viděl jsem, pravím. Výš v. 1. Nebo tu k řeči své se navrací, od níž se byl poodnesl. — *svědectví*, t. zřetelně jest mi to zjeveno, jako podobně tam někdy v obrazu ze stánku svědectví odpovědi dávány bývaly.
6. *z chrámu*, t. úsudkové na Antikrista z tajné rady boží jsou vynešeni. — *ran*, t. poručení o uvedení těch sedmi ran, to jest, pomst na Antikrista. — *pasy* ect., t. hotoví a chtiví jsouce úsudky boží vykonati.
7. *zvířat*, t. o nichž výš 4, 6.
8. *do chrámu*, t. žádný z těch andělů neměl se navraceti, dokudžby úsudků božích nevykonal.

Hlava 16.

V odboji boží 2. nepřátelé *a*) vůbec rozličnými ranami biti budou; nebo vyliv svou číši anděl první na lidi, druhý na moře, třetí na studnice vod, čtvrtý na slunce — rozkoš jejich obrátili v bolesti; — pátý na stolici šelmy, šestý na řeku Eufrat, sedmý na město — uvalili na ně dokonalou potupu a vyhlazení.

I slyšel jsem hlas veliký z chrámu,
řkoucí těm sedmi andělům: Jděte, vylíte
sedm lahví hněvu božího na zemi.
2 I šel první a vylil láhev svou na zemi:
i vyvrhli se vředové škodliví a zlí na li-
dech, majících znamení šelmy, a na těch,
kteříž se klaněli obrazu jejímu.
3 Zatím druhý anděl vylil láhev svou
na moře, a učiněno jest jako krev umr-
lého, a všeliká duše živá v moři umřela.
4 Potom třetí anděl vylil láhev svou
na řeky a na studnice vod, i obráceny
5 jsou v krev. * I slyšel jsem anděla vod
řkoucího: Spravedlivý jsi Pane, kterýž jsi
a kterýž jsi byl, a svatý, žes to usoudil;
6 * poněvadž krev svatých a proroků vylé-
vali, i dal jsi jim krev píti: hodniť jsou
7 zajisté toho. * I slyšel jsem jiného anděla
od oltáře, kterýž řekl: Jistě, Pane Bože
všemohoucí, praví jsou a spravedliví sou-
dové tvoji.
8 Potom čtvrtý anděl vylil láhev svou
na slunce, i dáno jest jemu, aby pálilo lidi
9 ohněm. * I pálili se lidé horkem velikým
a rouhali se jmenu Boha toho, kterýž má
moc nad těmi ranami; avšak nečinili po-
kání, aby vzdali slávu jemu.
10 Tedy pátý anděl vylil láhev svou na
stolici té šelmy, i učiněno jest království
její tmavé; i kousali lidé jazyky své pro
bolest, * a rouhali se Bohu nebeskému 11
pro bolesti své a pro vředy své; avšak
nečinili pokání ze skutků svých.
Šestý pak anděl vylil láhev svou na 12
tu velikou řeku Eufrat; i vyschla voda
její, aby připravena byla cesta králům od
východu slunce. * I viděl jsem, ani z úst 13
draka a z úst šelmy a z úst nepravého
proroka vyšli tři duchové nečistí; podobní
žabám; * nebo jsou duchové ďábelští, 14
ježto činí divy a chodí mezi krále zemské
a všeho okršlku světa, aby je shromáždili
k boji, k tomu velikému dni Boha všemo-
houcího. * Aj, přicházímť jako zloděj. 15
Blahoslavený, kdož bdí a ostříhá roucha
svého, aby nah nechodil, aby neviděli
hanby jeho. * I shromáždil je na místo, 16
kteréž slove židovsky Armagedon.
Tedy sedmý anděl vylil láhev svou 17
na povětří, i vyšel hlas veliký z chrámu
nebeského, s trůnu řkoucí: Stalo se.
* I stali se zvukové a hromobití a blý- 18
skání i země třesení stalo se veliké, ja-
kéhož nikdy nebylo, jakž jsou lidé na
zemi, totiž země třesení tak velikého.
* I roztrhlo se to veliké město na tři strany 19
a města národů padla, a Babylon veliký
přišel na paměť před obličejem božím,
aby dal jemu číši vína prchlivosti hněvu
svého. * A všickni ostrovové pominuli a 20

1. *hlas*, t. božího poručení. — *vylíte*, t. hrozné pomsty mé kázaním slova čistého bezbožným i Antikristovým osvědčte. Pod. Jer. 15, 1. — *na zemi*, t. na lidi zemské, hovadné a zvláště na Antikrista, kterýž se zdá býti jako země nepohnutelný a stálý.

2. *vyvrhli*, Ř. stali se.

3. *na moře*, t. na lidi na moři přebývající aneb na moře Antikristových ustanovení. Výš 8, 8. — *umrlého:* umrlčí, t. ze zcestných smyslů Antikristových pošly vraždy, anobrž pomsty boží na Antikrista dokročily pro vylití krve vyvolených božích. — *umřela*, t. kteřížkoli u vylévání krve nevinných Antikristu povolovali a ji střebali, také v krvi jako onen Cyrus, jehož hlava do sudu plného krve uvržena byla (viz Isai. hl. 45. při v. 4.), se utopili, to jest, pomsty boží hrozné na sebe uvedli.

4. *vod*, t. na křivé proroky a jejich zlé služby. — *obráceny*, Ř. učiněny, t. pomstu za vylití krve podnikli.

5. *vod*: majícího moc nad vodami, t. slyšel kazatele věrného a hojné studnice vod milosti boží zvěstujícího, anobrž slyšel i jiného každého člověka pobožného, díky Pánu Bohu vzdávajícího. — *svatý*, J. a který budeš.

8. *na slunce*, t. na Antikrista, kterýž se nad Krista, jenž jest slunce spravedlnosti, vynáší a za toho se vystavuje, že on svět osvěcuje. — *ohněm*, t. horkem neb ohněm svědomí zlého.

9. *nečinili:* neusmyslili sobě.

10. *stolici*, t. na všecky ty, jenž při Antikristu ustrnuli a jeho smyslu i životu zlému při sobě místo dali neb jeho stolici podpírali. — *tmavé:* zatemněné, t. v slepotě zůstalo a všelijakými bídami, duchovními i tělesnými, naplněno bylo.

12. *Eufrat*, t. tak veliké horko uvedl, že mohly i největší řeky, jako jest řeka Eufrat vyschnouti. — *slunce*, t. ku přijetí sv. evangelia.

13. *draka*, t. ďábla. — *šelmy*, t. Antikrista. — *žabám*, t. učitelé křiví žabám jsou podobni, v nadýmání se pýchou a proti vyvoleným božím skřehotání, to jest, na ně vyvolávání a proti nim nepřátel v podpalování.

14. *chodí:* jdou ke králům.

16. *shromáždil*, t. Bůh.

17. *s trůnu*, t. od Boha, kterýž na trůnu sedí. — *Stalo se:* Býval, t. Babylon. Jakoby tedy řekl: Již jest veta, byloť někdy, ale již není. Aneb stalo se, t. všecko k svému splnění přišlo, což těmi sedmi lahvemi bylo míněno.

19. *roztrhlo*, Ř. učiněno jest.

20. *pominuli*, Ř. utekli.

21. *na lidi*, t. hrozné boží pokuty časné i věčné

21 hory nejsou nalezeny. * A kroupy veliké
jako centnéřové pršely s nebe na lidi, i
rouhali se Bohu lidé pro ránu těch krup;
nebo velmi veliká byla ta jejich rána.

Hlava 17.

V odboji *b*) vůdce jejich šelma vyhlazena bude a k vyšetření těchto věcí pojat jest Jan v duchu na poušť, a tam *α*) viděl ženu sedící v ozdobě veliké, ale i titulem i skutkem ohavnou; *β*) slyšel i výklad i proroctví o ní. *A*) U výkladu slyší, že ona zahyne, ač slavně panuje a mnoho i v posloupnosti i v tovaryšstvu pomocníků má proti Beránkovi, jehož však nepřemohou jakkoli mnozí jsou. *B*) V proroctví slyší, že 1. králové povstanou prvti ženě té, jsouce od Boha osvíceni, a 2. žena, totiž království Antikristovo, padne.

I přišel jeden ze sedmi andělů, kte-
říž měli sedm lahví, a mluvil se mnou,
řka ke mně: Pojď, ukážiť odsouzení ne-
věstky veliké, kteráž sedí na vodách mno-
2 hých, * s kteroužto smilnili králové země
a spili se vínem smilství jejího obyvatelé
3 země. * I odnesl mne na poušť v duchu.
A viděl jsem ženu sedící na šelmě bru-
natné, plné jmen rouhání, mající sedm hlav
4 a deset rohů. * Žena pak odína byla šar-
latem a brunatným rouchem a ozdobena
zlatem a kamením drahým i perlami, ma-
jící láhev zlatou v ruce své, plnou ohav-
5 nosti a nečistoty smilstva svého. * A na
čele jejím napsané jmeno: Tajemství, Ba-
bylon veliký, máti smilstva a ohavnosti
6 země. * A viděl jsem ženu tu opilou krví
svatých a krví mučenníků Ježíšových, a
vida ji divil jsem se divením velikým.
7 * I řekl mi anděl: Co se divíš? Já tobě
povím tajemství té ženy i šelmy, kteráž
ji nese, mající hlav sedm a rohů deset.
8 * Šelma, kteroužs viděl, byla a již není,
a máť vystoupiti z propasti a na zahynutí
jíti. I diviti se budou bydlitelé země (ti,
kterýchžto jmena nejsou napsána v knize
života od ustanovení světa), vidouce šelmu,
9 kteráž byla a není, avšak jest. * Tentoť
pak jest smysl toho, a máť zavřenou v sobě
moudrost. Sedm hlav jestiť sedm hor, na
kterýchž ta žena sedí, a králů sedm jest.
* Pět jich padlo, jeden jest a jiný ještě 10
nepřišel: a když přijde, na malou chvíli
musí trvati. * A šelma, kteráž byla a není, 11
onať jest osmý, a z těch sedmi jest, i na
zahynutí jde. * Deset pak rohů, kteréžs 12
viděl, jestiť deset králů, kteříž ještě krá-
lovství nepřijali; ale přijmouť moc jako
králové jedné hodiny spolu se šelmou.
* Tiť jednu radu mají, a sílu i moc svou 13
šelmě dají. * Tiť bojovati budou s Berán- 14
kem a Beránek zvítězí nad nimi; neboť
Pán pánů jest a král králů, i ti, kteříž jsou
s ním povolaní a vyvolení a věrní. * I řekl 15
mi: Vody, kteréžs viděl, kdež nevěstka
sedí, jsouť lidé a zástupové a národové a
jazykové. * Deset pak rohů, kteréžs viděl 16
na šelmě, ti v nenávist vezmou nevěstku
a učiní ji opuštěnou a nahou, a tělo její
jísti budou a ji páliti budou ohněm;
* neboť dal Bůh v srdce jejich, aby činili 17
vůli jeho, a aby se sjednomyslnili a toliko
dotud království své šelmě dali, dokudžby
nebyla vykonána slova boží. * A žena, 18
kteroužs viděl, jestiť město to veliké, kte-
réž má království nad králi země.

na ně dokročily, a jako kroupy nějaké, podobně jako tam někdy na Egyptské a nepřátely Josue, na ně pršely. Exod. 9, 18. Josue 10, 11.

1. *odsouzení*, t. příčinu hodnou k odsouzení Antikrista. — *vodách*, t. královstvím i národům mnohým rozkazuje.

2. *králové* etc.: níž v. 15.

3. *brunatné:* červené, t. krví svatých opilé a ještě žíznivé.

4. *Žena*, t. Babylon duchovní, připodobněný k ženě pro mnohé své úlisnosti, rozkoše, neřády a ozdoby, kteréž má při svém modlářství. — *brunatným:* červeným, t. moc a důstojnost královskou šarlatem vyznamenanou sobě osobující a krví svatých se rdějící. Níž v. 6. — *v ruce*, t. pod jmenem Kristovým podává jedu.

8. *není*, t. rozličné proměny příčinou domácích nesnází mívala. Byla od císaře Julia, ale již jelikož na jiný rod jest správa její přenesena, tatáž není. — *z propasti*, t. z jiného rodu neb z opovrženého a poníženého svého spůsobu k veliké důstojnosti přijíti.

9. *a máť:* kdožby měl moudrost, t. uměl prohlédnouti.

10. *Pět*, t. ti, jejichž tato jmena někteří vyčítají. První Dioklecian, druhý Maximian, třetí Galerius, čtvrtý Maximinus Daja, pátý Maxencius, kteří roku 311—313 zahynuli, krátce před úpadem pohanské říše. — *jeden jest*, t. šestý již kraluje. To jest císař Licinius, který od císaře Konstantina roku 324 po Kr. přemožen byl. — *nepřišel*, t. sedmý ještě na stolici nedosedl; tenť jest císař Julian. — *trvati*, t. nedlouho bude kralovati. Píšiť pak někteří o tom, že jediný toliko rok, čtyři měsíce a devět dní kraloval.

11. *osmý*, t. král.

13. *jednu:* jednostejný smysl aneb úmysl. — *dají*: postoupí.

14. *věrní*, t. svítězí.

Hlava 18.

Pádu pak toho jsou zvěstovatelé andělé a schvalovatelé nebešťané. Andělé tří zvěstují pád ten, první v slávě veliké sstoupiv oddává Babylon k obydlí ďáblům pro nešlechetnost jeho; druhý napomínaje věřících, aby se obcování jeho vzdálili, a ku pomstě nastrojených, aby Babylonu nelitovali, vypravuje jednou i po druhé, jak tovaryši jeho lkáti budou s nemalou radostí pobožných. Třetí hozením velikého žernovu ujistil dokonalé vyhlazení města, aby žádných obyvatelů nemělo, ale i svých činů svědectví proti sobě vidělo.

Potom pak viděl jsem anděla sstupu-
jícího s nebe, majícího moc velikou, a země
2 osvícena byla od slávy jeho. * I zkřikl
silně hlasem velikým řka: Padl, padl Ba-
bylon ten veliký a učiněn jest příbytkem
ďáblů a stráží každého ducha nečistého,
a stráží všelikého ptactva nečistého a ohyzd-
3 ného; * nebo z vína hněvu smilstva jeho
pili všickni národové a králové zemští smil-
nili s ním a kupci zemští ze zboží rozkoší
4 jeho zbohatli. * I slyšel jsem jiný hlas z
nebe řkoucí: Vyjděte z něho, lide můj,
abyste neobcovali hříchům jeho a abyste
5 nepřijali z jeho ran; * nebo dosáhli hří-
chové jeho až k nebi, a rozpomenul se
6 Bůh na nepravosti jeho. * Dejtež jemu,
jakož i on dával vám, a dejte jemu dvé-
násob podlé skutků jeho v láhev, kterouž
7 naléval, nalíte jemu to dvojnásob. * Jakž
se mnoho chlubil a zbujněl byl, tak mnoho
dejte jemu muk a pláče; nebo v srdci
svém praví: Sedím královna a nejsemť
8 vdovou a pláče neuzřím. * Protož v jeden
den přijdouť rány jeho a smrt a pláč i
hlad, a ohněm spálen bude; nebo silný
9 jest Pán, kterýž jej potupí. * I plakati ho
budou a kvíliti nad ním králové země,
kteříž s ním smilnili a svou rozkoš měli,
10 když uzří dým zapálení jeho; * z daleka
stojíce pro bázeň muk jeho a řkouce:
Běda, běda! veliké město Babylon, to mě-
sto silné, že jedné hodiny přišel odsudek
11 tvůj. * Ano i kupci zemští budou plakati
a kvíliti nad ním, nebo koupí jejich žádný
12 nebude kupovati více: * koupě od zlata a
stříbra a drahého kamene i perel i kmentu
i šarlatu i hedvábí i brunatného roucha i
všelikého dřeva týmového a všech nádob
z kostí slonových, i všelikého nádobí z
nejdražšího dříví i z mědi i ze železa i
z mramoru, * a kupectví skořice i vonných 13
věcí a mastí i kadidla i vína i oleje i bělí
i pšenice i dobytka i ovec i koní a vozů
i služebníků i duší lidských. * I ovoce žá- 14
dostivá duše tvá odešla od tebe, a všecko
tučné a krásné odešlo od tebe, a aniž toho
již více nalezneš. * Ti pravím kupci, kte- 15
říž v tom kupčili, a jím zbohatli, z daleka
stanou pro strach muk jeho, pláčíce a kví-
líce, * a řkouce: Běda, běda! ó město ve- 16
liké, kteréž odíno bylo kmentem a šarla-
tem a brunatným rouchem a ozdobeno bylo
zlatem a kamením drahým i perlami; * nebo 17
v jednu hodinu zahynula tak veliká bo-
hatství. Ano i všeliký správce lodí i vše-
cko množství lidí, kteříž jsou na lodích i
plavci, a kteřížkoli svou živnost na moři
mají, zdaleka stanou * a zkřiknou vidouce 18
dým zapálení jeho, řkouce: Které město
bylo podobné tomuto velikému městu?
* A sypouce prach na hlavy své, křičeti 19
budou pláčíce a kvílíce a řkouce: Běda,
běda! město veliké, v němžto zbohatli vši-
ckni, kteříž měli lodí na moři, ze mzdy
jeho; nebo jedné hodiny spustlo. * Ale ra- 20
duj se nad ním nebe i svatí apoštolé i pro-
roci, nebo pomstilť vás Bůh nad ním.
* I zdvihl jeden silný anděl kámen jako 21
žernov veliký a hodil jím do moře řka:
Tak prudce uvržen bude Babylon to město
veliké a nikoli více nebude nalezen. * A 22
hlas na harfy hrajících a zpěváků a pištců
a trubačů nikoli nebude více v tobě sly-
šán, a žádný řemeslník žádného řemesla
nebude v tobě více nalezen a zvuk žernovu
nebude v tobě více slyšán; * ani světlo 23

15. *lidé*, t. jako vody mnozí a nestálí.

1. *anděla:* viz výš 7, 2. Též 10, 1. — *s nebe*, t. k zkažení Antikrista. — *moc*, t. nade všemi věcmi sobě od Otce nebeského danou. Mat. 28, 18. — *velikou* etc.: tak že, t. kterýž slavně se zjevil (Pod. Luk. 2, 9. Skut. 12, 7.), a mnohé na zemi světlem známosti čisté pravdy osvítil.

2. *Babylon*, t. království té nevěstky, kteráž se byla na šelmě posadila. — *ďáblů*, t. na hrozné spuštění přijde. Isai. 13, 21. — *nečistého*, t. tu ďáblové jako v bezpečné a stráží osazené baště přebývají.

3. *pili:* viz výš 17, 2. — *zboží*: hojnosti.

4. *hříchům*, t. hříchů také jeho sobě zachutnali. Pod. Efes. 5, 11. — *ran:* pokut.

5. *k nebi*, t. před obličej boží. Pod. Gen. 18, 20. 21. Jak. 5, 4.

6. *Dejtež:* Navraťtež, odplaťtež, t. odplatí Bůh jemu. — *jemu*, t. Babylonu. — *vám*, t. vás trápil.

8. *rány*, t. bídami hroznými osypán bude. — *pláč:* kvílení, lkání, žalostný spůsob, t. místo někdejší radosti. Pod. Luk. 6, 25. — *hlad*, t. místo někdejších rozkoší. — *spálen*, t. jakož pobožné tělesným ohněm pálil, tak sám ohněm svědomí zlého a potom i věčným neb neuhasitelným (Mat. 3, 12. Též 25, 41.), trápen bude.

svíce nebude v tobě více svítiti, a hlas
ženicha ani nevěsty nebude v tobě více
slyšán, ježto kupci tvoji bývala knížata
zemská, a tráveními tvými v blud uvedeni
byli všickni národové; * ale v něm nale- 24
zena jest krev proroků a svatých i všech
zmordovaných na zemi.

Hlava 19.

Nebešťané také pád tento schvalují vysoce; nebo 1. děkují Bohu za podvrácení bezbožnosti hlasem i poklonou, nabízejíce se vespolek k díků činění; 2. radostí se ponoukají pro církve ze všeho zlého vysvobození, čemuž i anděl oznámením, coby poznamenáno býti mělo, i jakého tovaryšstva úd jest, přisvědčil. V druhém pak odboji jest potýkání silné a vítězství slavné. V potýkání tomto jest 1. Kristus Pán v slávě veliké skrze anděla ptactva ku pastvě zovoucí, a 2. šelma se svým rytířstvem. Vítězství jest Kristovo nad I. šelmou a následovníky jejími.

Potom jsem slyšel veliký hlas velikého
zástupu na nebi, řkoucího: Alleluja!
Spasení a sláva a čest i moc Pánu Bohu
2 našemu! * neboť jsou praví a spravedliví
soudové jeho, kterýž odsoudil nevěstku tu
velikou, jenž byla porušila zemi smilstvem
svým, a pomstil krve služebníků svých z
3 ruky její. * I řekli po druhé: Alleluja!
A dým její vstupoval na věky věků.
4 * I padlo čtyřmecítma starců a čtvero zví-
řat a klaněli se Bohu sedícímu na trůnu,
5 řkouce: Amen, Alleluja! * I vyšel z
trůnu hlas řkoucí: Chvalte Boha našeho
všickni služebníci jeho a kteříž se bojíte
6 jeho, i malí i velicí. * A slyšel jsem hlas
jako zástupu velikého a jako hlas vod
mnohých a jako zvuk hromů silných, řkou-
cích: Alleluja! kralovalť Pán Bůh náš
7 všemohoucí. * Radujme se a veselme se
a chválu vzdejme jemu; neboť přišla svatba
Beránkova a manželka jeho připravila se.
8 * A dáno jest jí, aby se oblékla v kment
čistý a stkvoucí; a ten kment jsouť ospra-
vedlňování svatých. * I řekl mi: Piš! Bla- 9
hoslavení, kteříž jsou k večeři svatby
Beránkovy povoláni. A řekl mi: Tatoť
slova boží jsou pravá. * I padl jsem k no- 10
houm jeho, abych se klaněl jemu; ale řekl
mi: Hleď, aby toho nečinil; neboť jsem
spoluslužebník tvůj i bratří tvých, těch,
jenž mají svědectví Ježíšovo. Bohu se
klaněj! Svědectví pak Ježíšovo jestiť Duch
proroctví.
I viděl jsem nebe otevřené, a aj, kůň 11
bílý, a ten, jenž seděl na něm, sloul Věrný
a Pravý, a kterýž spravedlivě soudí i bo-
juje. * Oči pak jeho byly jako plamen 12
ohně a na hlavě jeho korun množství, a
měl jmeno napsané, kteréhož žádný neví
než on sám; * a byl odín rouchem pokro- 13
peným krví, a sloveť jmeno jeho: Slovo
boží. * A vojsko nebeské jelo za ním na 14
bílých koních, jsouce odíni kmentem bílým
a čistým. * A z úst jeho vycházel meč 15

---

9. *ho,* t. Babylon.

12. *dříví*, t. z něhož archy, oltáře i rozliční obrazové děláni byli.

15. *jím*, t. Babylonem.

17. *plavci*, t. kteříž někdy bohatli dodávajíce Antikristu věcí drahých, na jeho pýchu případných.

20. *pomstilť*: soud vykonal, Ř. soudil soud váš, t. vaši žádost naplnil. Výš 6, 10.

23. *svítiti*, t. jakž si usilovalo světlo učení božího uhasiti, tak také samo světlo milosti a jasné tváři boží musíš zbaveno býti i do temností zevnitřních, kdež bude pláč a skřípení zubů, se dostati. Mat. 8, 12.

24. *krev*, t. pomsta na něj, jako někdy na onen Jerusalem (Mat. 23, 35.), uvedena pro vylévání krve věrných služebníků a jiných Kristových účastníků.

1. *velikého:* mnohého, t. mnohých božích vyvolených. Výš 7, 9. — *na nebi*, t. v církvi, kteráž se královstvím nebeským nazývá (Mat. 13, 47.), ano také i v příbytcích nebeských. — *Alleluja,* t. chvalte Hospodina. — *našemu*, t. buď přivlastněna.

3. *vstupoval:* vstupuje. — *věků:* t. jakž radost vyvolených božích bude věčná, tak také žalost nepřátel bude ustavičná. Isai. 66, 24. Mat. 25, 41.

4. *Alleluja:* viz Žlm. 40, 14.

6. *hlas vod:* ječení. — *kralovalť:* ujalť jest království, t. skutkem toho, že jest králem, dokázal.

7. *manželka:* choť, t. církev svatá, kterouž on tak velmi zamiloval, až za ni samého sebe vydal. Efes. 5, 25. — *připravila se*, t. věrou pravou a činěním pokání.

8. *ospravedlňování*, t. ten kment jest ospravedlnění v Kristu složené a skrze víru v účastnost dané, odkudž pocházejí i dobří skutkové, jimiž svatí lidé a spravedliví svého ospravedlnění potvrzují. I. Jan 3, 7.

9. *k večeři*, t. k spasení neb k životu věčnému, kterýž na skonání světa věrným dán bude. Podobně Luk. 14, 15.

10. *tvůj:* jako i ty.

11. *otevřené*, t. tajemství o zkažení Antikrista jest mi zjevené. — *bílý*, t. jakéhož někdy králové na znamení vítězství a spravedlivého soudu užívali a ti, jenž vítězství slavívali. — *Pravý:* pravdy plný.

12. *ohně:* viz výš 1, 14. — *korun*, t. kterýž jest mnohých lidí, anobrž všeho světa a všech králů králem (níž v. 16.), jejichž srdcem kam ráčí hýbe, (Přísl. 21, 1.), a svým milosrdenstvím nás korunuje. Žlm. 102, 4. — *sám*, t. žádnému ta čest nepřísluší než jemu samému.

14. *vojsko*, t. andělé i jiní všickni vyvolení boží

ostrý, aby jím bil národy; nebo on bude
je spravovati prutem železným, onť i lis
vína hněvu a prchlivosti Boha všemohou-
16 houcího tlačiti bude. * A máť na rouchu
a na bedrách svých napsané jmeno: Král
17 králů a Pán pánů. * I viděl jsem jednoho
anděla, an stojí v slunci a zkřikl hlasem
velikým, řka všechněm ptákům, kteříž lé-
tali po prostřed nebes: Pojďte a shromažďte
18 se k večeři velikého Boha, * abyste jedli
těla králů a těla vládařů a těla silných a
těla koňů, i těch, kteříž na nich sedí, a
těla všech svobodných i služebníků, i ma-
lých i velikých. * I viděl jsem šelmu a 19
krále země a vojska jejich, ani se sjeli,
aby bojovali s tím, kterýž seděl na tom
koni, a s vojskem jeho. * I jata jest ta 20
šelma a s ní nepravý prorok ten, kterýž
činíval divy před ní, jimiž svodil ty, kte-
říž přijali znamení šelmy a kteříž se kla-
něli obrazu jejímu. I uvrženi jsou oba za
živa do jezera ohnivého, hořícího sirou.
* A jiní zbiti jsou mečem toho, kterýž 21
seděl na koni, vycházejícím z úst jeho,
a všickni ptáci nasyceni jsou těly jejich.

Hlava 20.

Vítězství jest Kristovo nad II. vůdcem šelmy, ďáblem. Tohoť skrze anděla jednou v jezero na tisíc let uvrhl, a tuť triumfovali mučenníci Páně, jiní pak v své mrtvosti tapali, jakožto ti, kteří nechtěli znáti, že první vzkříšení jest blahoslavenství. Po druhé, když byl propuštěn pro hříchy lidu a vztekle sobě proti svatým počínal, k mučení věčnému do jezera pekelného zavřel. Nyní učí o posledním soudu a životu věčném. Na soudu 1. posadí se Kristus u veliké slávě, 2. svolají se všickni všudy odevšad lidé, 3. ďábel s bezbožnými odsouzen bude.

Viděl jsem anděla sstupujícího s nebe,
majícího klíč od propasti a řetěz veliký v
2 ruce své. * I chopil draka, hada toho sta-
rého, jenž jest ďábel a satan, i svázal jej
3 za tisíc let, * a uvrhl ho do propasti i za-
vřel jej tam, a svrchu nad ním zapečetil,
aby nesvodil více národů, ažby se vypl-
nilo tisíc let, neboť potom musí býti pro-
4 puštěn na malý čas. * I viděl jsem sto-
lice, a posadili se na nich, i dán jest jim
soud, a viděl jsem duše stínaných pro svě-
dectví Ježíšovo a pro slovo boží, a kteříž
se neklaněli šelmě ani obrazu jejímu, a
aniž přijali znamení jejího na čela svá
aneb na ruce své: a ožili a kralovali s
Kristem tisíc let. * Jiní pak mrtví neožili, 5
dokudžby se nevyplnilo těch tisíc let. Toť
jest první vzkříšení. * Blahoslavený a svatý, 6
kdož má díl v prvním vzkříšení; nad tě-
miť ta druhá smrt nemá moci; ale budou
kněží boží a Kristovi, a kralovati s ním
budou tisíc let. * A když se vyplní tisíc 7

---

proti Antikristu bojující. — *čistým*, t. na znamení vítězství.

15. *ostrý*, t. soudů jeho přísných, avšak spravedlivých. — *národy:* pohany, t. aby pomsty své uvozoval na všecky, kteříž pohansky jsou živi. Efes. 4, 17. I. Petr 4, 3. — *tlačiti*, t. Kristus sám nad nevěřícími, jako tam někdy nad Idumejskými (Isai. 63, 3.), mstíti bude.

17. *v slunci*, t. zjevně a zřetelně. Pod. Num. 25, 4. II. Král. 12, 12. Můžeť pak ten anděl slyšán býti na každého služebníka věrného při pravdě, jako slunce jasné, stále trvajícího.

18. *králů*, t. abyste soudů božích, kteříž vykonáni jsou při Antikristu a jiných církve nepřátelích, potvrzovali a v nich své zvláštní zalíbení měli, ano i Antikristu zboží jeho pobrali.

20. *šelma*, t. o níž výš 13, 1. Též 17, 3. — *prorok*, t. ta šelma rohatá, o níž výš 13, 11.

21. *mečem*, t. menšími metlami, avšak také věčnými jsou od Boha trestáni. — *těly*, t. všickni vyvolení boží nad jejich pomstami se kochali, a na tom, že Bůh tak jejich křivdy pomstil, mile přestali, nýbrž nejedni zbožím a klénoty jejich zbohatli.

1. *s nebe*, t. Krista. Viz výš 7, 2. — *propasti*, t. moc netoliko v nebi, ale i nad peklem (viz výš 1, 18.), do něhož jest ďábel uvržen. II. Petr 2, 4. Judas hl. 6.

2. *draka*, t. ďábla, jehož nazývá pro jeho jedovatost drakem, a pro velikou chytrost hadem. Výš 12, 3. 4. — *jenž* etc. Některá vydání řecká mají takto text: Jenž jest ďábel a satan, kterýž svozuje všecken okršlek světa. — *svázal:* do vězení dal, t. moc jemu odjal a téměř k svým vyvoleným, kteréž svou stráží ohradil (Job. 1, 10.), jemu přistoupiti nedal. — *let*, t. aby neměl moci, než pokud mu se od Boha vyměří a času propůjčí.

3. *národů*, t. tak veřejně a mocně, jak to činiti usiloval, když matku církev i s jejím plodem pojednou pozříti chtěl. Výš 12, 4. etc. — *propuštěn:* rozvázán, t. moc jemu bude dána, aby maje kratičký čas k svodu, tím ho lépe užil. — *čas*, t. do světa skonání.

4. *stínaných*, t. těch, kteříž prvního věku církve svaté korunu mučennickou přijali. — *šelmě*, t. těch, kteříž za času první i druhé šelmy utrpěli. Výš hl. 13. — *ožili:* aneb, oživou a kralovati budou, a tak dále.

5. *Jiní*, t. což bylo vyvolených božích, ti všickni uslyševše hlas Syna božího (Jan 9, 25.), z mrtvosti hřícha ožili, ale zatracenci a zvláště od Antikrista svedení v své mrtvosti zůstali. Pod. Ezech. 47, 10. 11. — *dokudžby*, t. na věky toho obživení nedošli. Nebo to slovo dokudž často se za věčnost béře. Mat. 5, 18. I. Kor. 15, 25.

6. *vzkříšení*, t. duchovním; o němž Řím. 6, 4. — *smrt*, t. věčná (Mat. 10, 28. Níž 21. 8.), anobrž i

let, propuštěn bude satanáš ze žaláře svého,
i vyjde, aby svodil národy, kteříž jsou na
čtyřech stranách země, Goga a Magoga,
a aby je shromáždil k boji, kterýchžto po-
8 čet jest jako písku mořského. * I vstoupili
na širokost země a obklíčili tábor svatých,
9 i to město milé: * ale sstoupil oheň od
Boha s nebe a spálil je, a ďábel, kterýž
je svodil, uvržen jest do jezera ohně a
10 síry, kdež jest i šelma, * i nepravý pro-
rok, a budouť mučeni dnem i nocí na
věky věků.
11 I viděl jsem trůn veliký bílý a sedí-
cího na něm, před jehož tváří utekla země
i nebe, a místo jim není nalezeno. * I vi- 12
děl jsem mrtvé malé i veliké, stojící před
obličejem božím, a knihy otevříny jsou,
a jiná kniha také jest otevřína, to jest
kniha života; i souzeni jsou mrtví podlé
toho, jakž psáno bylo v knihách, totiž po-
dlé skutků svých. * A vydalo moře mrtvé, 13
kteříž byli v něm, tolikéž smrt i peklo
vydaly ty, kteříž v nich byli: i souzeni
jsou jeden každý podlé skutků svých.
* Smrt pak a peklo uvrženy jsou do je- 14
zera ohnivého: a toť jest smrt druhá. * I 15
ten, kdož není nalezen v knize života za-
psán, uvržen jest do jezera ohnivého.

Hlava 21.

Život věčný jest církvi svaté připraven. Vypsaná pak jest dvojím spůsobem církev triumfující. V prvním jako nevěsta okrášlená Pánu svému v stánek boží přicházející, tamť jí nic nezarmoutí; nebo 1. Pán jí ochraňovati bude podlé hlasu pravdy své, 2. bezbožníci pak los svůj v zatracení věčném ponesou. V druhém jako město slavné, boží slávou naplněné. Toť i 1. krásné i pěkné jest dosti, 2. obyvatelům ku posvěcení.

Potom viděl jsem nebe nové a zemi
novou; nebo první nebe a první země
2 byla pominula, a moře již nebylo. * A já
Jan viděl jsem město svaté, Jerusalem no-
vý, sstupující od Boha s nebe, připra-
vený, jako nevěstu okrášlenou muži svému.
3 * I slyšel jsem hlas veliký s nebe řkou-
cí: Aj, stánek boží s lidmi, a bydliti bude
s nimi, a oni budou lid jeho, a on Bůh s
4 nimi bude, jsa Bůh jejich. * A setřeť Bůh
všelikou slzu s očí jejich, a smrti již více
nebude, ani kvílení, ani křiku, ani bolesti
nebude více; nebo první věci pominuly.
5 * I řekl ten, kterýž seděl na trůnu: Aj,
nově činím všecko. I řekl mi: Napiš to;
neboť jsou tato slova věrná a pravá. * I dí 6
mi: Již se stalo! Ját jsem Alfa i Omega,
počátek i konec. Ját žíznivému dám ze
studnice vody živé darmo. * Kdož svítězí, 7
obdržíť dědičně všecko, a buduť jemu Bo-
hem, a on mi bude synem. * Strašlivým 8
pak a nevěrným a ohyzdným a vražední-
kům a smilníkům a čarodějníkům a mo-
dlářům i všechněm lhářům připraven jest
díl jejich v jezeře, kteréž hoří ohněm a
sirou, jenž jest smrt druhá.
I přišel ke mně jeden z těch sedmi 9
andělů, kteříž měli sedm lahví plných

---

ta časná té moci nemá, aby takového v svém hrdle na věky zdržela.

7. *propuštěn:* rozvázán, t. za času Antikristova. — *vyjde,* t. zjevně dílo své dělati bude. — *stranách:* úhlích. — *Magoga,* t. nepřátely čisté pravdy, tajné i zjevné, cizí i domácí. Viz Ezech. 38, 2.

8. *milé,* t. církev, kteráž jest město Boha živého. Žid. 12, 22.

9. *spálil:* sežral, t. zřejmě a mocně, podobně jako tam někdy Sodomské a nepřátely Eliseovy, Bůh je zkazil.

11. *bílý,* t. velmi slavný (Mat. 25, 31.), všecko i tajnosti srdce osvěcující (I. Kor. 4, 5.), a soudy Kristovy spravedlivé, beze lsti konané, před oči naše stavějící. — *utekla:* snésti nemohla. — *nebe.* Slyší to na obnovení nebe i země (I. Petr 3, 13.), avšak i na přísnost Krista spravedlivého soudce slyšáno býti může.

12. *otevříny,* t. svědomí lidská jsou zjevena a jako otevřína. Řím. 2, 15. I. Kor, 4, 5. — *otevřína,* t. zřetelně jest to ukázáno, kdo jsou boží vyvolení, a jako do jeho knih zapsaní. Viz Luk. 10, 20. Filip. 4, 3.

13. *mrtvé,* t. kteříž na vodách zahynuli aneb po jejichž smrti ostatkové jejich jsou do vody vmetáni. — *smrt,* t. všickni z mrtvých vstanou, jakoužkoli smrtí, obecnou neb neobecnou zemřeli a pochováni byli neb nebyli. — *peklo,* t. kteříž jsou do hrobů pochováni a v prach obráceni, a někteři i za živa od země neb od pekla pozřeni. Nebo peklo někdy se béře za hrob. Gen. 44, 31. Žlm. 29, 4.

14. *Smrt,* t. již bude i ten poslední náš nepřítel potřín (I. Kor. 15, 26.), a každý v mrtvosti ducha zůstávající od Krista zahnán.

1. *pominula:* odešla; viz Žid. 1, 12. II. Petr 3, 10. Již tuto obzvláště sv. Jan začíná vypisovati svítězilou církev a její přepotěšený běh neb spůsob.

2. *svaté,* t: církev svatou, k městu pro svůj čistý řád připodobněnou. Viz Žid. 12, 22. — *nový,* t. nesmrtelností obdařený a samých nebeských věcí čenichající. — *s nebe:* viz Gal. 4, 26. Žid. 12, 22.

4. *bolesti:* práce. — *první:* což bylo prvé, pominulo, t. ten předešlý jejich spůsob přežalostný.

6. *živé,* t. sebe samého. Viz Jan 4, 10.

7. *všecko,* t. nesmrtelnou a věčnou slávu, a krátce nebe i zemi, a kdež co dobrého vyjmenováno býti může.

8. *nevěrným,* t. v pokušení pro pravdu nestálým, Bohu se nedověřujícím, a aby něco časného pro

sedmi ran nejposlednějších, a mluvil se
mnou řka: Pojď, ukážiť nevěstu, manžel-
10 ku Beránkovu. * I vnesl mne v duchu na
horu velikou a vysokou, a ukázal mi mě-
sto veliké, ten svatý Jerusalem, sstupující
11 s nebe od Boha, * mající slávu boží, je-
hožto světlost byla podobna kameni nej-
dražšímu, jako kameni jaspisu, kterýž
12 byl spůsobu křišťálového; * a mající zeď ve-
likou a vysokou, mající dvanácte bran a
na těch branách dvanácte andělů a jmena
napsaná, kterážto jmena jsou dvanáctera
13 pokolení synů israelských. * Od východu
slunce brány tři, od půlnoci brány tři, od
poledne brány tři, od západu brány tři.
14 * A zeď městská měla základů dvanácte,
a na nich jmena dvanácti apoštolů Berán-
15 kových. * A ten, kterýž mluvil se mnou,
měl třtinu zlatou, aby změřil město i brány
16 jeho i zeď jeho. * Položení pak města toho
čtverhranné jest, jehož dlouhost tak veliká
jest jako i širokost. I naměřil toho města
tou třtinou dvanácte tisíců honů, dlouhost
pak jeho i širokost i vysokost jednostejná
17 jest. * I změřil zeď jeho, a naměřil sto
čtyřidceti a čtyři lokte měrou člověka, kte-
18 ráž jest míra anděla. * A bylo stavení zdi
jeho jaspis: město pak samo bylo zlato
čisté, podobné sklu čistému. * A zákla- 19
dové zdi městské všelikým kamenem dra-
hým ozdobeni byli. Základ první byl jaspis,
druhý safír, třetí chalcedon, čtvrtý sma-
ragd, * pátý sardonix, šestý sardis, sedmý 20
chrysolit, osmý beryll, devátý topas, de-
sátý chrysopras, jedenáctý hyacint, dva-
náctý ametyst. * Dvanácte pak bran dva- 21
nácte perel jest, jedna každá brána jest z
jedné perly; a náměstí města zlato čisté
jako sklo, kteréž se naskrze prohlédnouti
může. * Ale chrámu jsem v něm neviděl: 22
nebo Pán Bůh všemohoucí chrám jeho jest
a Beránek. * A to město nepotřebuje slunce, 23
ani měsíce, aby svítily v něm; nebo sláva
boží je osvěcuje a svíce jeho jest Berá-
nek. * A národové, kteřížby k spasení 24
přišli, v světle jeho procházeti se budou, a
králové zemští přenesou slávu a čest svou
do něho. * Brány jeho nebudou zavírá- 25
ny ve dne: noci zajisté tam nebude. * A sne- 26
sou do něho slávu a čest národů. * A ne- 27
vejdeť do něho nic poskvrňujícího aneb
působícího ohyzdnost a lež, než toliko ti,
kteříž napsáni jsou v knize života Berán-
kova.

Hlava 22.

Město to k nasycení a k radosti jest dostatečné a hojné, pro zjevné Páně s věřícími obývání, na čemž přestati má každý, ač chce-li v počtu blahoslavených býti, jako Jan, kterýž toho vděčný byl, že andělu klaněti se chtěl, čehož však on přijíti nechtěl, ale napomenuv ho k rychlému věcí těchto oznámení, přivodí řeči 1. Krista Pána, *a*) ozývajícího se k brzkému příští poslušným k dobrému, neposlušným k zlému; *b*) přiznávajícího se, že anděla k vypravování věcí těchto poslal; 2. církve svaté libující sobě hlas Kristův i spasení lidu. V závěrce pak sv. Jan I. obsahuje pravdy knihy své *a*) vypovídáním všelikého od kohokoli pod věčným zatracením jí falšování, *b*) připomínáním ohlášení Krista Pána. II. Jsa vděčen vykonané práce, *a*) Krista Pána zove ku příští tomu, a *b*) věřícím jeho milosti svaté žádá.

Ukázal mi potok čistý vody živé,
světlý jako křišťál, tekoucí z trůnu božího
a Beránkova. * U prostřed pak náměstí 2
jeho a s obou stran potoka bylo dřevo ži-

Krista neztratili, velmi se bojícím. — *kteréž*: hořícím.

9. *andělů*, t. o nichž výš 15, 1.

11. *slávu b.*, t. všemi věcmi dobrými oplývající. — *jaspisu,* t. ke Kristu kameni drahému aneb k tělu jeho jasnému připodobněny. Filip. 3, 20. Kol. 3, 4. — *křišťálového:* tak v své zelenostičistotný a blýskavý, jako křišťál v své bělosti.

12. *vysokou*, t. při němž se zvláštní boží ochrana vidí. Žlm. 124, 2. Zach. 2, 5. — *andělů*, t. to město má strážné, ne nějaké ospalce, ale anděly duchy čisté a služebníky věrné.

13. *brány tři*, t. do toho města ze všech čtyř stran světa vyvolení se hrnou. Mat. 8, 11. Též 11, 12.

14. *Beránkových*, t. základ přepevný toho města jest učení dvanácti apoštolů (Efes. 2, 20.), neb dvanácte víry obecné článků.

15. *třtinu:* proutek z třtiny, t. míru, jenž jest pravidlo božího slova.

16. *čtverhranné*, t. jest velmi slušné, pevné, anobrž nedobyté. Viz Ezech. 42., při v. 15.

21. *náměstí:* místo, kdež náměstí, ulice.

22. *neviděl*, t. k němuž bychom jako někdy Židé k onomu obraznému přivázáni býti musili. Jan 4, 21. — *jeho*, t. obyvatelé toho města v Bohu přebývají (Jan 14, 23. I. Jan 1, 3.), a okem v oko na něj patří. I. Kor. 13, 12.

23. *měsíce*, t. v tom městě není nějakých, jako jest měsíc nestálý, proměn, ježto zde na světě nic pod sluncem není tak stálého, aby proměny svým časem nevzalo. Viz Isai. 60, 19.

24. *k spasení* etc.: spasenců.

25. *ve dne*, t. do toho města bezpečného množství se národů s mnohými dary a se slávou poběře, tak že se nikdy do něho cesta netrhne. Isai. 60, 11.

2. *náměstí*, t. města nebeského aneb u prostřed lidu věrného v rozličných sbořích a jednotách církve svaté přebývajícího. Žlm. 45, 5. — *listí*, Ř. toho dřeva, t. jestližeť ta země neb krajina za velmi

vota, přinášející dvanáctero ovoce, na každý
měsíc vydávající ovoce své a listí své k
3 zdraví národů. * A ničeho zlořečeného již
více nebude, ale trůn boží a Beránkův
bude v něm, a služebníci jeho sloužiti jemu
4 budou. * A tvář jeho viděti budou, a jmeno
5 jeho budeť na čelích jejich. * A noci tam
nebude, aniž budou potřebovati svíce, ani
světla slunečného, nebo Pán Bůh je osvěcuje,
a kralovati budou na věky věků.
6 * I řekl mi: Slova tato jsouť věrná a pravá,
a Pán, jenž jest Bůh svatých proroků, poslal
anděla svého, aby ukázal služebníkům
7 svým, co se díti musí brzo. * Aj, přijduť
rychle. Blahoslavený, kdož ostříhá slov
proroctví knihy této.
8 Já pak Jan viděl jsem a slyšel tyto
věci. A když jsem slyšel a viděl, padl
jsem, klaněti se chtěje před nohama anděla
9 toho, kterýž mi tyto věci ukazoval; * ale
řekl mi: Hleď, aby toho nečinil, neboť jsem
spoluslužebník tvůj a bratří tvých proroků,
a těch, jenž ostříhají slov knihy této. Bohu
10 se klaněj! * Potom řekl mi: Nezapečeťuj
slov proroctví knihy této, neboť jest blízko
11 čas. * Kdo škodí, škodiž ještě, a kdo smrdí,
smrdiž ještě, a kdo jest spravedlivý, ospravedlniž
se ještě, a svatý posvětiž se ještě.
* A aj, přijduť brzo a odplata má se mnou, 12
abych odplatil jednomu každému podlé
skutků jeho. * Játť jsem Alfa i Omega, 13
počátek i konec, první i poslední. * Bla- 14
hoslavení, kteříž zachovávají přikázaní jeho
aby měli právo k dřevu života a aby branami
vešli do města. * Vně pak budou psi 15
a čarodějníci a smilníci a vražedníci a
modláři, i každý, kdož miluje a činí lež.
* Já Ježíš poslal jsem anděla svého, aby 16
vám svědčil o těchto věcech v církvích.
Já jsem kořen a rod Davidův, a hvězda
jasná a jitřní. * A Duch i nevěsta řkou: 17
Pojď! A kdož slyší, rciž: Přijď! A kdož
žízní, přijdiž, a kdo chce nabeř vody života
darmo. * Osvědčujiť pak každému, 18
kdožby slyšel slova proroctví knihy této:
Jestližeby kdo přidal k těmto věcem, žeť
jemu přidá Bůh ran napsaných v knize
této, * a jestližeby kdo ujal něco od slov 19
proroctví tohoto, odejmeť mu Bůh díl jeho
z knihy života a z města svatého a z těch
věcí, kteréž jsou napsány v knize této.
* Takť praví ten, kterýž svědectví vydává 20
o těchto věcech: Jistěť přijdu brzo! Amen.
Přijdiž tedy Pane Ježíši! * Milost Pána 21
našeho Jesukrista se všemi vámi. Amen.

Protož králi věkův nesmrtelnému, neviditelnému, samému moudrému Bohu, budiž čest i sláva na věky věkův. Amen.

---

dobrou a šťastnou souzena bývá, kteráž dvakrát v rok úrody nese a mívá, ovšemť toto město jest blahoslavené, že úrodami a potravami mnohými jest opatřené. Jestiť pak ten strom života Kristus Pán oním stromem života (Gen. 2, 9.) vyznamenaný a hojné ovoce zasloužení svého nesoucí, jehož ratolesti ustavičně se zelenající (Žlm. 51, 10) a ovoce učení čistého neb víry ve dvanácti článcích zavřené vydávající, jsou proroci, apoštolé i všickni věřící. — *zdraví:* uzdravování, lékařství.

3. *A ničeho* etc.: Aniž na koho kladba (vydána) bude více.

5. *je* etc: svítí jim.

7. *přijduť:* přicházímť spěšně.

10. *Nezapečeťuj*, t. netaj, nezamlčuj a neskrývej. — *čas*, t. v němž se to všecko naplniti má.

12. *abych* etc.: odplacovati. — *podlé:* viz Řím. 2, 6.

13. *Omega.* Ta slova již po třetí v knize této se pokládají, totiž téměř při jejím počátku, prostředku i dokonání, abychom o ní to, že svůj původ má od Boha, smyslili a Krista Pána za Boha měli.

14. *života*, t. k účastnosti Kristově a k věčnému životu.

16. *církvích:* sbořích. — *rod:* rodina, pokolení. — *Davidův*, t. já jsem Mesiáš, v němž všickni boží slibové k splnění svému přijíti mají. — *jitřní*, t. já noc temností a hříchů i bludů zapuzuji.

17. *Duch*, t. Duch svatý v srdcích lidských k Bohu volající. Gal. 4, 6. — *nevěsta*, t. církev svatá. Výš 19, 7. Pís. Šal. 4, 16. — *Pojď*, t. k soudu a trestání bezbožných. — *slyší*, t. kdož věří, že ta proroctví skrze Krista k svému splnění přijíti mají, žádejž toho, ať rychle přijde a vyvolené k slávě své přivede. — *přijdiž*, t. ke Kristu, jenž jest studnice života. Výš 21, 6.

20. *Ježíši*, t. k vysvobození z bíd svých vyvolených, toho dávno žádostivých (Řím. 8, 23.), a k zatracení bezbožných.

Epištoly, řeči a evangelia,

kteréž se čtou přes celý rok.

I. Na neděle a na slavnosti Páně.

Neděle neb den slavný Páně	Epištola neb řeč	Evangelium
1. neděle adventní	Řím. 13, 11.—14.	Luk. 21, 25.—33.
2. „ „	„ 15, 4.—13.	Mat. 11, 2.—10.
3. „ „	Filp. 4, 4.—7.	Jan 1, 19.—28.
Středa, suchý den	Isai. 2, 2.—5. a 7, 10.—15. . .	Luk. 1, 26.—38.
Pátek, „ „	„ 11, 1.—5.	„ 1, 39.—47.
Sobota, „ „	II. Tess. 2, 1.—8.	„ 3, 1.—6.
4. neděle adventní	I. Kor. 4, 1.—5.	„ 3, 1.—6.
Svatvečer před N. P. štědrý den . . .	Řím. 1, 1.—6.	Mat. 1, 18.—21.
Den slavný narození Páně n. hod boží vánoční: na jitřní	Tit. 2, 11.—15.	Luk. 2, 1.—14.
na úsvitě	„ 3, 4.—7.	„ 2, 15.—20.
na den	Žid. 1, 1.—12.	Jan 1, 1.—14.
Den sv. Štěpána	Skt. 6, 8.—10. a 7, 54.—59. .	Mat. 23, 34.—39.
„ „ Jana evangelisty	Sirach (Eccl.) 15, 1.—6. . . .	Jan 21, 19.—24.
„ „ mláďátek	Zjev. 14, 1.—5.	Mat. 2, 13.—18.
Neděle po narození Páně	Gal. 4, 1.—7.	Luk. 2, 33.—40.
Den obřezání Páně, nový rok	Tit. 2, 11.—15.	„ 2, 21.
Neděle po obřezání Páně	Gal. 4, 1.—7.	Mat. 2, 19.—23.
Svatvečer před zjev. Páně	„ 4, 1.—7.	„ 2, 19.—23.
Zjevení Páně n. sv. tří králů	Isai. 60, 1.—6.	„ 2, 1.—12.
1. neděle po zjevení Páně	Řím. 12, 1.—5.	Luk. 2, 42.—52.
2. „ „ „ „ Jmeno Ježíš .	Skt. 4, 8.—12. Řím. 12, 6.—16.	Luk. 2, 21. Jan 2, 1.—11.
3. „ „ „ „	Řím. 12, 16.—21.	Mat. 8, 1.—13.
4. „ „ „ „	„ 13, 8.—10.	„ 8, 23.—27.
5. „ „ „ „	Kol. 3, 12.—17.	„ 13, 24.—30.
6. „ „ „ „	I. Tess. 1, 2.—10.	„ 13, 31.—35.
Devítník či Septuagesima	I. Kor. 9, 24.—27. a 10, 1.—5.	„ 20, 1.—16.
1. neděle po devítníku, Sexagesima . .	II. Kor. 11, 19.—33. a 12, 1.—9.	Luk. 8, 4.—15.
2. „ „ „ Quinquagesima .	I. Kor. 13, 1.—13.	„ 18, 31.—43.
Středa popeleční	Joel 2, 12.—19.	Mat. 6, 16.—21.
Čtvrtek	Isai. 38, 1.—6.	„ 8, 5.—13.
Pátek	„ 58, 1.—9.	„ 5, 43.—48. a 6, 1.—6.
Sobota	„ 58, 9.—14.	Mar. 6, 47.—56.
1. neděle postní (Invocatio)	II. Kor. 6, 1.—10.	Mat. 4, 1.—11.
Pondělí	Ezech. 34, 11.—16. . . . , .	„ 25, 31.—46.
Úterý	Isai. 55, 6.—11.	„ 21, 10.—17.
Středa	Exod. 24, 12.-18. a III. Kr. 19, 3.-8.	„ 12, 38.—50.
Čtvrtek	Ezech. 18, 1.—9.	„ 15, 21.—28.
Pátek	„ 18, 20.—28.	Jan 5, 1.—15.
Sobota	I. Tess. 5, 14.—23.	Mat. 17, 1.—9.
2. neděle postní (Reminiscere) . . .	„ „ 4, 1.—7.	„ 17, 1.—9.
Pondělí	Dan. 9, 15.—19.	Jan 8, 21.—29.
Úterý	III. Král. 17, 8.—16.	Mat. 23, 1.—12.
Středa	Esth. 13, 8.—11. a 15.—17. .	„ 20, 17.—28.
Čtvrtek	Jer. 17, 5.—10.	Luk. 16, 19.—31.
Pátek	Gen. 37, 6.—22.	Mat. 21, 33.—46.
Sobota	„ 27, 6.—40.	Luk. 15, 11.—32.
3. neděle postní (Oculi) Kýchavá . .	Efes. 5, 1.—9.	„ 11, 14.—28.
Pondělí	IV. Král. 5, 1.—15.	„ 4, 23.—30.
Úterý	„ „ 4, 1.—7.	Mat. 18, 15.—22.
Středa	Exod. 20, 12.—24.	„ 15, 1.—20.
Čtvrtek	Jer. 7, 1.—7.	Luk. 4, 38.—44.
Pátek	Num. 20, 2.—13.	Jan 4, 5.—42.
Sobota	Dan. 13. 1.—62.	„ 8, 1.—11.

Neděle neb den slavný Páně	Epištola neb řeč	Evangelium
4. neděle postní (Laetare) Družebná	Gal. 4. 22.—31.	Jan 6, 1.—15.
Pondělí	III. Král. 3, 16.—28.	„ 2, 13.—25.
Úterý	Exod. 32, 7.—14.	„ 7, 14.—31.
Středa	Ezech. 36, 23.-28. Isai. 1, 16.-19.	„ 9, 1.—38.
Čtvrtek	IV. Král. 4, 25.—38.	Luk. 7, 11.—16.
Pátek	III. „ 17, 17.—24.	Jan 11, 1.—45.
Sobota	Isai. 49, 8.—15.	„ 8, 12.—20.
5. neděle postní (Judica) Smrtelná	Žid. 9, 11.—15.	„ 8, 46.—59.
Pondělí	Jon. 3, 1.—10.	„ 7, 32.—39.
Úterý	Dan. 14, 27.—42.	„ 7, 1.—13.
Středa	Lev. 19, 1. 2. a 11.—19.	„ 10, 22.—38.
Čtvrtek	Dan. 3, 34.—45.	Luk. 7, 36.—50.
Pátek	Jer. 17, 13.—18.	Jan 11, 47.—54.
Sobota	„ 18, 18.—23.	„ 12, 10.—36.
6. neděle postní či Květná	Exo. 15, 27. a 16, 1.—7. Filp. 2, 5.—11.	Mat. 21. 1.—9. a pašije. „ hl. 26. a 27.
Pondělí	Isai. 50, 5.—10.	Jan 12, 1.—9.
Úterý	Jer. 11, 18.—20.	Mar. 14, a 15, 1.—46.
Středa	Isai. 62, 11. a 63, 1.—7. a 53 hl.	Luk. 22, a 23, 1.—53.
Čtvrtek zelený	I. Kor. 11, 30.—32.	Jan 13, 1.—15.
Pátek velký	Ose. 6, 1.—6. Exod. 12, 1.—11.	„ 18. a 19. hl.
Sobota bílá	Kol. 3, 1.—4.	Mat. 18, 1.—7.
Vzkříšení P. n. hod boží velikonoční	I. Kor. 5, 7. 8.	Mar. 16, 1.—7.
Pondělí velikonoční	Skt. 10, 37.—43.	Luk. 24, 13.—35.
Úterý „	„ 13, 26.—33.	„ 24, 36.—47.
Středa „	„ 3, 12.—19.	Jan 21, 1.—14.
Čtvrtek „	„ 8, 26.—40.	„ 20, 11.—18.
Pátek „	I. Pet. 3, 18.—22.	Mat. 28, 16.—20.
Sobota „	„ „ 2, 1.—10.	Jan 20, 1.—9.
1. neděle po velikonoci, Provodní	I. Jan 5, 4.—10.	„ 20, 19.—31.
2. „ „ „	I. Pet. 2, 21.—25.	„ 10, 11.—16.
3. „ „ „	„ „ 2, 11.—19.	„ 16, 16.—22.
4. „ „ „	Jak. 1, 17.—21.	„ 16, 5.—15.
5. „ „ „ Prosební, Křížová	„ 1, 22.—27.	„ 16, 23.—30.
Ve tři dni křížové při processí	„ 5, 16.—20.	Luk. 11, 5.—14.
Středa: svatv. před vstoup. P.	Efes. 4, 7.—13.	Jan 17, 1.—11.
Čtvrtek: den na nebe vstoup. P.	Skt. 1, 1.—11.	Mar. 16, 14.—20.
6. Neděle po velikonoci	I. Pet. 4, 7.—11.	Jan 15, 26. 27. a 16, 1.—4.
Sobota: svatv. před letnicemi	Skt. 19, 1.—8.	„ 14, 15.—21.
Seslání Ducha sv. n. Letnic	„ 2, 1.—11.	„ 14, 23.—31.
Pondělí svatodušní	„ 10, 42.—48.	„ 3, 16.—21.
Úterý „	„ 8, 14.—17.	„ 10, 1.—10.
Středa „	„ 2, 14.—21. a 5, 12.—16.	„ 6, 44.—52.
Čtvrtek „	„ 8, 5.—9.	Luk. 9, 1.—6.
Pátek „	Joel. 2, 23.—26.	„ 5, 17.—26.
Sobota „	Řím. 5, 1.—5.	„ 4, 38.—44.
1. neděle po sv. Duchu	I. Jan 4, 7.—21.	„ 6, 36.—42.
Nejsv. Trojice	Řím. 11, 33.—36.	Mat. 28, 18.—20.
Pondělí: Krve Páně	Žid. 9, 11.—15.	Jan 19, 30.—35.
Čtvrtek: Božího těla	I. Kor. 11, 23.—29.	„ 6, 56.—59.
2. neděle po sv. Duchu	I. Jan 3, 13.—18.	Luk. 14, 16.—24.
Pátek: Srdce Ježíšova	Isai. 12, 1.—6.	Jan 19, 31.—35.
3. neděle po sv. Duchu	I. Pet. 5, 6.—11.	Luk. 15, 1.—10.
4. „ „ „ „	Řím. 8, 18.—23.	„ 5, 1.—11.
5. „ „ „ „	I. Pet. 3, 8.—15.	Mat. 5, 20.—24.
6. „ „ „ „	Řím. 6, 3.—11.	Mar. 8, 1.—9.
7. „ „ „ „	„ 6, 19.—23.	Mat. 7, 15.—21.
8. „ „ „ „	„ 8, 12.—17.	Luk. 16, 1.—9.
9. „ „ „ „	I. Kor. 10, 6.—13.	„ 19, 41.—47.
10. „ „ „ „	„ „ 12, 2.—11.	„ 18, 9.—14.
11. „ „ „ „	„ „ 15, 1.—10.	Mar. 7, 31.—37.
12. „ „ „ „	II. Kor. 3, 4.—9.	Luk. 10, 23.—37.
13. „ „ „ „	Gal. 3, 16.—22.	„ 17, 11.—19.
14. „ „ „ „	„ 5, 16.—24.	Mat. 6, 24.—33.
15. „ „ „ „	„ 5, 25. 26. a 6, 1.—10.	Luk. 7, 11.—16.
16. „ „ „ „	Efes. 3, 13.—21.	„ 14, 1.—11.
17. „ „ „ „	„ 4, 1.—6.	Mat. 22, 34.—46.
Středa letní	Amos 9, 13.—15. II. Esd. 8, 1.—10.	Mar. 9, 16.—28.
Pátek „	Oseáš 14, 2.—10.	Luk. 7, 36.—50.
Sobota „	Žid. 9, 2.—12.	„ 13, 6.—17.
18. neděle po sv. Duchu	I. Kor. 1, 4.—8.	Mat. 9, 1.—8.
19. „ „ „ „	Efes. 4, 23.—28.	„ 22, 1.—14.
20. „ „ „ „	„ 5, 15.—21.	Jan 4, 46.—53.

Neděle neb den slavný Páně	Epištola neb řeč	Evangelium
21. neděle po sv. Duchu	Efes. 6, 10.—17.	Mat. 18, 23.—35.
22. „ „ „ „	Filp. 1, 6.—11.	„ 22, 15.—21.
23. „ „ „ „	„ 3, 17.—21. a 4, 1.—3.	„ 9, 18.—26.
24. „ „ „ „	Kol. 1, 9.—14.	„ 24, 15.—35.

II. Na dni znamenitějších svatých přes celý rok.

Památní den svatých	Epištola neb řeč	Evangelium
Sv. Františka Xaveria	Řím. 10, 10.—18.	Mar. 16, 15.—18.
„ Barbory, panny a mučennice	Eccl. 51, 1.—8. 12.	Mat. 35, 1.—13.
„ Mikuláše, bisk. a vyznávače	Žid. 13, 7.—17.	„ 25, 14.—23.
Početí blahosl. Panny Marie	Přís. 8, 22.—35.	„ 1, 1.—16.
Sv. Tomáše, apoštola	Efes. 2, 19.—22.	Jan 20, 24.—29.
Zasnoubení Panny Marie	Isai. 7, 10.—15.	Mat. 1, 18.—21.
Obrácení sv. Pavla	Skt. 9, 1.—22.	„ 19, 27.—29.
Sv. Ignacia, bisk. a mučenníka	Řím. 8, 35.—39.	Jan 12, 24.—26.
Očisťování P. Marie neb Hromnic	Mal. 3, 1.—4.	Luk. 2, 22.—32.
Sv. Matiáše, apoštola	Skt. 1, 15.—26.	Mat. 11, 25.—30.
Přenešení sv. Vácslava	Moud. 10, 10.—14.	„ 16, 24.—27.
Sv. Cyrilla a Metoděje, vyznávačů a slovanských apoštolů	Žid. 7, 23.—27.	Mat. 24, 42.—47.
Sedmi bolestí bl. P. Marie	Jud. 13, 22.—25.	Jan 19, 25.—27.
Sv. Josefa, pěstouna P. Kr.	Eccl. 45, 1.—6.	Mat. 1, 18.—21.
Zvěstování P. Marie	Isai. 7, 10.—15.	Luk. 1, 26.—38.
Sv. Vojtěcha, bisk. mučenníka	Moud. 5, 1.—5.	Jan 15, 1.—7.
„ Jiří, mučenníka	II. Tim. 2, 8.—10. a 3, 10.—12.	„ 15, 1.—7.
„ Marka, evangelisty	Ezech. 1, 10.—14.	Luk. 10, 1.—9.
„ apoštolů Filipa a Jakuba	Moud. 5, 1.—5.	Jan 14, 1.—13.
„ Sigmunda, krále a mučenníka	I. Pet. 1, 3.—7.	„ 16, 20.—22.
Nalezení sv. kříže	Filp. 2, 5.—11.	„ 3, 1.—15.
Sv. Jana Nepomuckého, mučenníka	Eccl. 21, 26.—31.	Mat. 11, 2.—10.
„ Norberta, bisk. a vyznávače	„ 44, 16.—27. a 45, 3.—20.	„ 25, 14.—23.
„ Víta, mučenníka	Moud. 10, 10.—14.	„ 10, 34.—42.
Narození sv. Jana Křtitele	Isai. 49, 1.—7.	Luk. 1, 57.—68.
Sv. apoštolů Petra a Pavla	Skt. 12, 1.—11.	Mat. 16, 13.—19.
Navštívení P. Marie	Píseň Š. 2, 8.—14.	Luk. 1, 39.—47.
Sv. Prokopa, opata	Eccl. 45, 1.—6.	Mat. 19, 27.—29.
„ Markéty, panny a mučennice	„ 51, 13.—17.	„ 25, 1.—13.
Rozeslání sv. apoštolů	Řím. 10, 10.—18.	Mar. 16, 15.—20.
Sv. Jindřicha, krále a vyznávače	Eccl. 31, 8.—11.	Luk. 12, 35.—40.
„ Máří Majdaleny	Píseň Š. 3, 2.—5. a 8, 6. 7.	„ 7, 36.—50.
„ Jakuba, apoštola	I. Kor. 4, 9.—15.	Mat. 20, 20.—23.
„ Anny, matky Marie Panny	Přísl. 31, 10.—31.	„ 13, 44.—52.
„ Ignacia, vyznávače	II. Tim. 2, 8.—10. a 3, 10.—12.	Luk. 10. 1.—9.
„ Petra v okovech	Skt. 12, 1.—11.	Mat. 16, 13.—19.
Matky boží sněžné	Eccl. 24, 14.—16.	Luk. 11, 27. 28.
Proměnění Pána Krista	II. Pet. 1, 16.—19.	Mat. 17, 1.—9.
Sv. Vavřince, mučenníka	II. Kor. 9, 6.—10.	Jan 12, 24.—26.
Na nebe vzetí P. Marie	Eccl. 24, 11—20.	Luk. 10, 38.—42.
Sv. Bartoloměje, apoštola	I. Kor. 12, 27.—31.	„ 6, 12.—19.
Přenesení ss. Víta, Vojtěcha atd.	Moud. 3, 1.—8.	„ 21, 9.—19.
Sv. Augustina, bisk. učitele	II. Tim. 4, 1.—8.	Mat. 5, 13.—19.
Stětí sv. Jana Křtitele	Jer. 1, 17.—19.	Mar. 6, 17.—29.
Sv. andělů strážců	Exod. 23, 20.—23.	Mat. 18, 1.—10.
Narození P. Marie	Přísl. 8, 22.—35.	„ 1, 1.—16.
Jmena P. Marie	Eccl. 24, 23.—31.	Luk. 1, 26.—38.
Povýšení sv. Kříže	Filp. 2, 5.—11.	Jan 12, 31.—36.
Sv. Ludmily, mučennice	Eccl. 51, 1.—8. 12.	Mat. 13, 44.—52.
„ Matouše, apoštola	Ezech. 1, 10.—14.	„ 9, 9.—13.
„ Kosmy a Damiana, mučenníků	Moud. 5, 16.—20.	Luk. 6, 17.—23.
„ Vácslava, mučenníka	„ 10, 10.—14.	Mat. 16, 24.—27.
„ Michaele, archanděla	Zjev. 1, 1.—5.	„ 18, 1.—10.
„ Františka Serafinského	Gal. 6, 14.—18.	„ 11, 25.—30.
„ Havla, opata	Eccl. 45, 1.—6.	„ 19, 27.—29.
„ Lukáše, evanpelisty	II. Kor. 8, 16.—24.	Luk. 10, 1.—9.
„ Šimona a Judy, apoštolů	Efes. 4, 7.—13.	Jan 15, 17.—25.
„ Volfganga, bisk. vyznávače	Žid. 7, 23.—27.	Mat. 24, 42.—47.
Všech svatých	Zjev. 7, 2.—12.	„ 5, 1.—12.
Všech věrných dušiček	I. Kor. 15, 51.—57.	Jan 5, 25.—29.

Památní den svatých	Epištola neb řeč	Evangelium
Sv. Martina, bisk. vyznávače	Eccl. 44, 16. 17. 20.—22. 25.—27. a 45, 3. 8. 20.	Luk. 11, 33.—36.
Obětování Panny Marie	Eccl. 24, 14.—16.	„ 11, 27. 28.
Sv. Kateřiny, panny a mučennice . .	„ 51, 1.—8. 12.	Mat. 25, 1.—13.
„ Ondřeje, apoštola	Řím. 10, 10.—18.	„ 4, 18.—22.
Posvěcení chrámu Páně	Zjev. 21, 2.—5.	Luk. 19, 1.—10.

III. Na svátky svatých vůbec.

O svatých vůbec	Epištola neb řeč	Evangelium
Vigilie n. svatvečer sv. apoštola . . .	Eccl. 44, 25.—27. a 45, 2.—9. .	Jan 15, 12.—16.
Sv. mučenníka biskupa: I. čtení . .	Jak. 1, 12.—18.	Luk. 14, 26.—33.
II. „ . .	II. Kor. 1, 3.—7.	Mat. 16, 24.—27.
Sv. mučenníka nebiskupa: I. čtení .	Moud. 10, 10.—14.	„ 10, 34.—42.
II. „ .	II. Tim. 2, 8.—10. a 3, 10.—12.	„ 10, 26.—32.
III. „ .	Jak. 1, 2.—12.	Jan 12, 24.—26.
IV. „ .	I. Petr 4, 13.—19.	„ 12, 24.—26.
Sv. mučenníka v čas velikonoční . . .	Moud. 5, 1.—5.	„ 15, 1.—7.
Více svatých mučenníků: I. čtení .	„ 3, 1.—8.	Luk. 21, 9.—19.
II. „ .	„ 5, 16.—20.	„ 6, 17.—23.
III. „ .	Žid. 10, 32.—38.	Mat. 24, 3.—13.
IV. „ .	Moud. 10, 17.—20.	„ 5, 1.—12.
V. „ .	Řím. 5, 1.—5.	„ 11, 25.—30.
VI. „ .	„ 8, 18.—23.	Luk. 11, 47.—51.
VII. „ .	II. Kor. 6, 4.—10.	Luk. 10, 16.—20.
VIII. „ .	Žid. 11, 33.—39.	„ 12, 1.—8.
IX. „ .	Zjev. 7, 13.—17.	„ 12, 1.—8.
Více sv. v čas velikonoční: I. čtení .	I. Pet. 1, 3.—7.	Jan 15, 5.—11.
II. „ .	Zjev. 19, 1.—9.	„ 16, 20.—22.
Sv. biskupa vyznávače: I. čtení . .	Eccl. 44, 16. 17. 20.—22. 25.—27. a 45, 3. 8. 20.	Mat. 25, 14.—23.
II. „ . .	Žid. 7, 23.—27.	„ 24, 42.—47.
III. „ . .	„ 5, 1.—4.	Luk. 11, 33.—36.
IV. „ . .	„ 13, 7.—17.	Mar. 13, 33.—37.
Sv. učitele církevního: I. čtení . . .	II. Tim. 4, 1.—8.	Mat. 5, 13.—19.
II. „ . . .	Eccl. 39, 6.—14.	
Sv. vyznávače nebiskupa: I. čtení . .	„ 31, 8.—11.	Luk. 12, 35.—40.
II. „ . .	I. Kor. 4, 9.—14.	„ 12, 32.—34.
III. „ . .	Filp. 3, 7.—12.	„ 19, 12.—26.
Sv. opata	Eccl. 45, 1.—6.	Mat. 19, 27.—29.
Sv. panny mučennice: I. čtení . . .	„ 51, 1.—8. 12. . : . . .	„ 25, 1.—13.
II. „ . . .	„ 51, 13.—17.	„ 14, 44.—52.
Více sv. pannen mučennic: I. čtení .	I. Kor. 7, 25.—34.	„ 25, 1.—13.
II. „ .	„ „ 7, 25.—34.	„ 13, 44.—52.
Sv. panny nemučennice: I. čtení . .	II. Kor. 10, 17. 18. a 11, 1. 2.	„ 25, 1.—13.
II. „ . .	I. Kor. 7, 25.—34.	„ 13, 44.—52.
Sv. ženy mučennice	Eccl. 51, 1.—8. 12.	„ 13, 44.—52.
„ „ nemučennice	Přís. 31, 10.—31.	„ 13, 44.—52.
„ vdovy	I. Tim. 5, 3.—10.	„ 13, 44.—52.

Za mrtvé.

Na den úmrtí a pohřbu	I. Tess. 4, 12.—17.	Jan 11, 21.—27.
„ „ výroční n. anniversarium . .	II. Mach. 12, 43.—46. . . .	„ 6, 37.—40.
„ „ každý (za mrtvé vůbec) . . .	Zjev. 14, 13. :	„ 6, 51.—55.

Chyby tisku.

Evang. sv. Mat.	5, 15. řád. 2.	všechněm m. všechněm*i*
	5, 41.	kdo m. kd*y*
	6, 21.	poklad m. po*d*klad
	16, 10. řád. 2.	čtyři m. *Č*tyři
„ „ Mar.	2, 11.	* Tobět m. Tobě*ť*
	2, 19. ř. 4.	*s* sebou m. sebou
	6, 11. ř. 4.	Lehčeji m. Lehčej*í*
	6, 13. ř. 3.	uzdravili je m. uzdravil *i* je
	12, 18. ř. 2.	otázali m. otáz*á*li
	15, 7. ř. 2.	kterýž m. *b*terýž
	16, 3.	pravily m. pravil*i*
„ „ Luk.	6, 29. ř. 3.	tak*é* m. tak
„ „ Jana	11, 23.	Ježíš m. J*é*žíš
	11, 46.	fariseům m. farise*u*m
	11, 49. ř. 2.	Kaifáš m. Kaif*a*š
	17, 26. ř. 3.	miloval, bylo v nich m. miloval bylo v nich,
	19, 25. ř. 3.	Maria Majdalena m. Mari*e* Majdal*é*na
Skutk. sv. Apošt.	9, 26. ř. 2.	přitovaryšiti *se* m. přitovaryšiti
	9, 36.	Joppe m. Joppe*n*
	10, 1.	Cesarei m. Cesar*i*i
	12, 11. ř. 4.	oč*e*kávání m. očkávání
	20, 13 a 14.	Asson*u* m. Asson
	20, 15. ř. 3.	Trogille m. Trogille *a*
	27, 16. ř. 2.	Kauda m. K*l*auda
Epišt. k Řím.	2, 13.	nebo m. *N*ebo
	4, 3. ř. 3.	počteno m. * počteno
	5, 19. ř. 2.	jedno*ho* m. jedno
	10, 2. ř. 2.	boží m. bož*i*
„ ke Kor.	3, 11. ř. 4.	Ježíš m. Jcžíš
„ „ Gal.	1, 9. ř. 3.	kteréž *jste* m. kteréž
„ I. k Tess.	5, 13. ř. 2.	vespolek m. v*a*spolek
	5, 18.	všeho m. všecho
„ II. „ „	2, 13. ř. 3.	slávy m. sl*a*vy
„ I. k Tim.	4, 1. ř. 3.	ďábelských m. ď*a*belských
„ II. „ „	4, 15. ř. 2.	vys*t*říhej m. vysříhej

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM
39 14 09 20 06 002